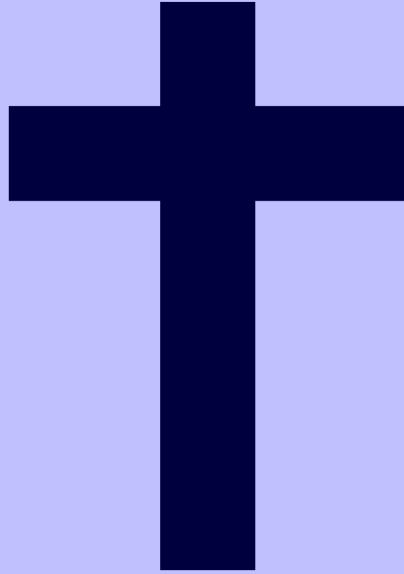


Nuevo Testamento en  
mixteco de Ocoatepec



New Testament in Mixtec, Ocoatepec (MX:mie:Mixtec, Ocoatepec)

**Nuevo Testamento en mixteco de Ocotepec**  
**New Testament in Mixtec, Ocotepec (MX:mie:Mixtec, Ocotepec)**

copyright © 1977 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Ocotepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Ocotepec [mie], Mexico

**Copyright Information**

© 1977, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Mixtec, Ocotepec

© 1977, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

61c6fffd-2562-5253-8242-3993f51527e9

## Contents

SAN MATEO . . . . .	1
SAN MARCOS . . . . .	54
SAN LUCAS . . . . .	86
SAN JUAN . . . . .	141
HECHOS . . . . .	181
ROMANOS . . . . .	235
1 CORINTIOS . . . . .	258
2 CORINTIOS . . . . .	279
GÁLATAS . . . . .	293
EFESIOS . . . . .	301
FILIPENSES . . . . .	309
COLOSENSES . . . . .	314
1 TESALONICENSES . . . . .	319
2 TESALONICENSES . . . . .	324
1 TIMOTEO . . . . .	327
2 TIMOTEO . . . . .	333
TITO . . . . .	338
FILEMÓN . . . . .	341
HEBREOS . . . . .	343
SANTIAGO . . . . .	359
1 PEDRO . . . . .	365
2 PEDRO . . . . .	371
1 JUAN . . . . .	375
2 JUAN . . . . .	381
3 JUAN . . . . .	382
JUDAS . . . . .	383
APOCALIPSIS . . . . .	385

## TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN MATEO

### *Lista nāsa nquiji tatā Jesucristo (Lc. 3.23-38)*

<sup>1</sup> Yáhá cúu lista nāsa nī nquiji tatā Jesucristo. De maá yā cúu tatā rey David, de David nī nquiji nūū tatā Abraham.

<sup>2</sup> Abraham nī ncuu dē tatā Isaac, de Isaac nī ncuu dē tatā Jacob, de Jacob nī ncuu dē tatā Judá jíin ndá ñanī dē.

<sup>3</sup> De Judá nī ncuu dē tatā Fares jíin Zara, de naná ndúū dē nī ncuu Tamar. De Fares nī ncuu dē tatā Esrom, de Esrom nī ncuu dē tatā Aram.

<sup>4</sup> De Aram nī ncuu dē tatā Aminadab, de Aminadab nī ncuu dē tatā Naasón, de Naasón nī ncuu dē tatā Salmón.

<sup>5</sup> De Salmón nī ncuu dē tatā Booz, de naná dē nī ncuu Rahab. De Booz nī ncuu dē tatā Obed, de naná dē nī ncuu Rut. De Obed nī ncuu dē tatā Isaí.

<sup>6</sup> De Isaí nī ncuu dē tatā David, tēe nī ncuu rey. De rey David nī ncuu dē tatā Salomón, de naná dē, xihna cā nī ncuu ña ñasíhí Urías.

<sup>7</sup> De Salomón nī ncuu dē tatā Roboam, de Roboam nī ncuu dē tatā Abías, de Abías nī ncuu dē tatā Asa.

<sup>8</sup> De Asa nī ncuu dē tatā Josafat, de Josafat nī ncuu dē tatā Joram, de Joram nī ncuu dē tatā Uzías.

<sup>9</sup> De Uzías nī ncuu dē tatā Jotam, de Jotam nī ncuu dē tatā Acáz, de Acáz nī ncuu dē tatā Ezequías.

<sup>10</sup> De Ezequías nī ncuu dē tatā Manasés, de Manasés nī ncuu dē tatā Amón, de Amón nī ncuu dē tatā Josías.

<sup>11</sup> De Josías nī ncuu dē tatā Jeconías jíin ndá ñanī dē, maá tiempo jā cuáhān ndá nchivī Israel preso jondē nación Babilonia.

<sup>12</sup> De tá nī iyo ndá ji ñúcuán, de Jeconías nī ncuu dē tatā Salatiel. De Salatiel nī ncuu dē tatā Zorobabel.

<sup>13</sup> De Zorobabel nī ncuu dē tatā Abiud, de Abiud nī ncuu dē tatā Eliaquim, de Eliaquim nī ncuu dē tatā Azor.

<sup>14</sup> De Azor nī ncuu dē tatá Sadoc, de Sadoc nī ncuu dē tatá Aquim, de Aquim nī ncuu dē tatá Eliud.

<sup>15</sup> De Eliud nī ncuu dē tatá Eleazar, de Eleazar nī ncuu dē tatá Matán, de Matán nī ncuu dē tatá Jacob.

<sup>16</sup> De Jacob nī ncuu dē tatá José, tēe nī ncuu yíí María. De María nī ncuu ña naná Jesús, Yāā nání Cristo.

<sup>17</sup> De jondē Abraham de jondē David de nī ncuu ūxī cūmī tatā. De jondē David de jondē tá cuáhān ndá nchivī Israel preso nación Babilonia de nī ncuu tucu ūxī cūmī tatā. De jondē tá nī jēhēn ndá ji preso de jondē nī ncacu Cristo, suni nī ncuu ūxī cūmī cā tatā.

### *Jā ní ncacu Jesucristo (Lc. 2.1-7)*

<sup>18</sup> De jā ní ncacu Jesucristo de súcuán nī ncuu: Naná yā María, ja nī ncundaā jā cundeē ña jíin José. De jondē tá ncháha ca cundeē ña jíin dē, de nī jicūhun sēhe ña nī nsāhá Espiritu Santo.

<sup>19</sup> De José, tēe jā cundeē ña jíin, chi tēe ndāā cúu dē. De nduú cúnī dē cuáha dē tūhun canoō ña, chi sa cúnī dē jā ná jécuiñi yuhū-ni jā má cundeē dē jíin ña.

<sup>20</sup> De juni súcuán nácani inī dē, de nī stéhēn jāni nūū dē jā ní nguenda-ni iin ángel maá Jētohō ō Yāā Dios nūū dē, de nī ncāhān yā jíin dē: José, sēhe tatā David, mā cúyūhú nú cueca nú ñasíhí nú María, chi sēhe ña jā cacu, vāji ji jondē nūū maá Espiritu Santo.

<sup>21</sup> De cacu iin sēhe yíí ña. De scúnani nú ji Jesús, chi maá ji cúu Yāā jā scácu ndá nchivī nūū cuáchi ji, ncachī ángel.

<sup>22</sup> Súcuán nī ncuu ndācá tiñu yáhá, tácuá quee ndāā tūhun Jētohō ō Yāā Dios jā ní ncāhān tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán. De súcuán nī ncāhān dē:

<sup>23</sup> Coo iin ñahan lúli, de nīhīn sēhe ji, de scácu ji iin sēhe yíí, de cunaní sūchí ñúcuán Emanuel. Cáchī tutū. De síví yáhá cáchi: Yāā Dios ndēē yā jíin ó.

<sup>24</sup> De nī ndoto José, de nī nsāhá dē tá nī ncachī ángel Jētohō ō Yāā Dios nūū

dē. De nī jeca dē María nī ncuu ña ñasíhí dē.

<sup>25</sup> De nduú ní nquixín dē jín ña, chi jondē nī scácu ña sēhe yí xihna ñúhún ña. De nī scúnaní dē ji Jesús.

## 2

### *Jā ní nquenda ndá tē mago nū yā*

<sup>1</sup> De tá nī ncau Jesús inī ñuū Belén ndáñuū Judea, de tiempo ñúcuán tátúnī rey Herodes. Ñúcuán de jacū tē ndíchí jā scuáha síquī tiūūn, nī nquiji jíca ndá dē ichi nūū quenda ncandī, de nī nquenda dē ciudad Jerusalén.

<sup>2</sup> De nī jīcā tūhún ndá dē nchivī: ¿Ní cúu nūū íyó sūchí jā ní ncau jā cuu rey nchivī hebreo? Chi ichi nūū quenda ncandī nī jinī ndá sá iin tiūūn cāhnú jā cúu seña jā ní ncau ji. De vāji ndá sá jā chíñúhún sá ji, ncachī dē.

<sup>3</sup> De rey Herodes, tá nī jini dē tūhun ñúcuán, de nī ncunēhén inī dē, jondē jín ndācá nchivī Jerusalén.

<sup>4</sup> De nī nastútú dē ndācá sūtū cúñáhnú jín ndācá tē stéhēn ley janahán nūū nchivī. De nī jīcā tūhún dē ndá tē ñúcuán ní cúu nūū cacu Cristo, cáchī tutū.

<sup>5</sup> De nī ncachī ndá dē nūū rey: Inī ñuū Belén ndáñuū Judea. Chi sūcuán cáchī nūū tūtū jā ní ntee tē nī nacani tūhun yā jondē janahán:

<sup>6</sup> Ndá ndóhó nchivī ñuū Belén ndáñuū Judá,  
cúñáhnú cā ñuū nū nsūú cā ndá cā ñuū jā cúñáhnú inī Judá.

Chi suu inī ñuū nū quee iin Yā jā tátúnī,  
de coto yā nchivī maá nī Israel,  
ncachī Yā Dios.

Cáchī tutū.  
<sup>7</sup> Ñúcuán de Herodes nī ncana yuhū dē ndá tē ndíchí jā nání mago. De nī jīcā tūhún vāha dē nā quivī cúu jā ní nquenda tiūūn ñúcuán.

<sup>8</sup> De nī ntají dē ndá tē ñúcuán jā quihín dē ñuū Belén. De nī ncāhān dē: Cuáhán ndá ní de cātūhún vāha ní ní cúu nūū íyó sūchí lúli. De tá nī nanihín ndá ní ji, de quiji ní cachī tūhun ní nūū

sá, tácuu suni quichiñúhún maá sá ji, ncachī rey.

<sup>9</sup> De tá nī jini ndá dē tūhun jā ní ncāhān rey, de cuāhān ndá dē. De maá tiūūn cāhnú jā ní jinī dē ichi nūū quenda ncandī, nī jēcōsō nūū cuāhān nūū ndá dē jondē nī nquenda nūū íyó sūchí lúli, de ñúcuán nī jencuiñī.

<sup>10</sup> De tá nī jinī ndá dē jā ní jencuiñī tiūūn, de nī ncusiī ndasí inī dē.

<sup>11</sup> De nī jīnū ndá dē nī nquivi dē inī vehe, de nī jinī dē nūū sūchí lúli jín naná ji María. De nī jēcuiñī jítí ndá dē nūū ji, de nī nchiñúhún dē ji. De nī nacune ndá dē jātūn dē, de nī nsōcō dē oro jín incienso jín sūja ūguā nūū ji.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī stéhēn jāni nūū ndá dē, de nī ncachī nūū dē jā má quínohōn dē nūū Herodes. De incā ichi cuānohōn dē ñuū dē.

### *Jā ní jinu José cuāhān ndá dē Egipto*

<sup>13</sup> De tá cuānohōn ndá tē mago, de nī stéhēn jāni nūū José jā iin ángel maá Jētohō ō Yā Dios nī ncāhān yā jín dē: Nacōo de cunu nú quihín nū jín sūchí lúli jín naná ji jondē nación Egipto. De ñúcuán cundeē nū jondē cachī tūhun nī nūū nū. Chi Herodes ja ñatin nanducú dē sūchí lúli jīñā jā cahni dē ji, ncachī yā.

<sup>14</sup> De nī ndoto José. De cuāhān dē jín sūchí lúli jín naná ji, de nī jica ñuū ndá dē cuāhān dē Egipto.

<sup>15</sup> De ñúcuán nī ndeē dē jondē nī jihī Herodes. De sūcuán nī ncuu tácuu quee ndaā tūhun Jētohō ō Yā Dios jā ní ncāhān tē nī nacani tūhun yā janahán: Jondē nación Egipto nī ncana nī Sēhe nī vāji ji, ncachī Yā Dios, cáchī tutū.

### *Jā ní ntatúnī Herodes jā ná cúu ndá tē ñiquín*

<sup>16</sup> Ñúcuán de nī jinī Herodes jā sūcuán nī stáhví ndá tē mago dē, de nī nquiti ndasí inī dē. De nī ntají dē ndá soldado cuāhān, de nī jahnī ndācá tē ñiquín jā úu cuiyā jín jā lúli cā jā íyó inī ñuū Belén jín ndācá ñuū ñatin. Chi ja nī jīcā tūhún vāha dē ndá

tēe mago nāsaa tiempo nī ncuu jā ní ncaacu Jesús.

<sup>17</sup> De súcuán nī nquee ndaā tūhun jā ní ncāhān Jeremías, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán, chi nī ncāhān dē:

<sup>18</sup> Inī región Ramá nī jini nī jā jácu de jácu cóhó.

Chi ndá ñahan cúu tatā Raquel, jácu ña jēhē sēhe ña,

de nduú cúnī ndusii inī ndá ña, chi nī jīhī ndá ji.

Cáchī tutū.

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī jīhī Herodes. De nī stéhēn jāni nū José jā iin ángel Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā jíin dē jondē nū ndéē dē Egipto:

<sup>20</sup> Nacōo de quīnohōn nū nación nū Israel jíin sūchí lúli jíin naná ji. Chi ja nī jīhī ndá tēe jā ndúcú cahni sūchí lúli jīñā nícu, ncachī ángel.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī nacōo dē, de cuānohōn dē Israel jíin sūchí lúli jíin naná ji.

<sup>22</sup> De nī nīhīn dē tūhun jā Arquelao nī nūcuñī dē nū ndīyi tatá dē Herodes, de maá dē tátúnī inī región Judea. De yúhú dē jā quīnohōn dē ñúcuán. De nī stéhēn jāni nū dē jā ná quīhīn dē región Galilea, de cuāhān dē.

<sup>23</sup> De nī nguenda ndá dē ñúcuán, de nī ndeē dē ñuū nání Nazaret. Súcuán nī ncuu tácu quee ndaā tūhun jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios janahán. Chi nī ncachī dē jā cāhān nchivī jā tēe ñuū Nazaret cúu Jesús.

### 3

*Tūhun Juan tēe scuénduté*  
(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17;  
Jn. 1.19-28)

<sup>1</sup> De nī jica tiempo, de nī nguenda Juan tēe scuénduté jondē nū ñuhun tíhá ndáñuū Judea, de suha nācani dē tūhun:

<sup>2</sup> Nacani inī ndá nú jā sndóo nú cuāchi nú, chi ja nī ncuñatin maá Yāa ndéē andiví jā tátúnī yā nū nū, ncachī dē.

<sup>3</sup> De Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, suha nī ntee dē tūhun Juan nū tutū:

Coo iin tēe jā cana jee jondē nū ñuhun tíhá:

Sāhá tūha ndá nú maá nú, chi quenda maá Jētohō ō.

De sāhá ndá nú tiñu ndāā, chi vāji yā, cachī dē.

Ncachī Isaías.

<sup>4</sup> De sahma ñúhún Juan cúu ixi camello, de núhni iin cinturón ñii chíjin dē. De jā técu dē cúu tíca langosta jíin ndūxi yōcō.

<sup>5</sup> De nchivī ciudad Jerusalén jíin ndācá nchivī región Judea jíin nchivī ndéē ñatin yuhú yūte Jordán, nī nguenda ndá ji nū dē.

<sup>6</sup> De nī nacani ndaā ndá ji cuāchi ji nū Yāa Dios, de nī scuénduté dē ji inī yūte Jordán.

<sup>7</sup> De tá nī jinī dē jā vāji cuāhā tēe grupo fariseo jíin tēe grupo saduceo nū scuénduté dē, de nī ncāhān dē: Va sēhe cōo cúu ndá nú, chi xēen nū tá cúu cōo. ¿A jáni inī ndá nú jā cuu cunu nú cācu nú nū castigo xēen jā quiiji?

<sup>8</sup> Túsaá de sāhá ndá nú tiñu vāha, de súcuán stéhēn nū jā ní nacani ndija inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

<sup>9</sup> De mā cāní inī ndá nú cāhān nū jā cuu cācu nú sīquī jā cúu nú tatā Abraham. Chi cāhān ni jíin ndá nú jā cuu sāhá Yāa Dios jā ndācá yū yáhā nduu sēhe Abraham jā candíja vāha, de tú cúnī yā.

<sup>10</sup> De cúu ndá nú tá cúu tūndīhá jāa nduú jēhe jāvíxī vāha. De mitan de ja íyó tūha Yāa Dios jā cuāha yā castigo xēen, tá cúu nū íyó tūha iin cāa jā quehndē jondē yoho ñutun. Túsaá de sāhá yā jíin ndá nú tá cúu nū sáhā yā jíin ndācá ñutun jāa nduú jēhe jāvíxī vāha, jā tēhndē de cāyū nū ñúhūn.

<sup>11</sup> De nduhū chi jíin ndute scuénduté nī ndá nú, de ñúcuán cúu jā stéhēn nū jā ní nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú. De Yāa jā quiiji, chi modo jā scuénduté yā ndá nú cúu jā cuāha yā Espíritu Santo cundeē inī ánō ndá nú, de poder yā cúu tá cúu ñuhūn. De Yāa jā quiiji chi cúñáhnú ndasí cā yā nsūú nduhū. Chi nduú

cúñáhnú cuitī ni nū yā, ni jā cuetíñú yā nduhū vísō iin tiñu lúli cā jā cuiso nī nījān yā.

<sup>12</sup> De sáhá yā tá sáhá tēe stéchi trigo, chi sáhá síin yā nchivī vāha jíin nchivī nēhēn, tá cúu nū cúndoo trigo jā quee síin paja. De nastútú yā trigo yā ndīvi inī yacā yā. Sochi paja chi teñuhūn yā nū ñuhūn jā má ndáhvā cuitī, ncachī Juan.

*Jā ní jenduté Jesús  
(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)*

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī nquee Jesús región Galilea, de nī nquenda yā yūte Jordán nū íyó Juan, tácu scuénduté dē yā.

<sup>14</sup> Sochi nduú cúnī Juan scuénduté dē yā, chi nī ncāhān dē jíin yā: Sa cánuú jā scuénduté maá ní sāán, ¿de nāsa cúu jā sa nū sá vāji ní? ncachī dē.

<sup>15</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Nduú chi sáhá nú, chi sūcuán cánuú jā squíncuu ó ndācá jā tátúnī Yāa Dios, ncachī yā. Ñúcuán de nī scuénduté dē yā.

<sup>16</sup> De tá nī ncuu nī jenduté yā, de nī nquee yā ndute. De nī nune-ni nū ndéē Yāa Dios andiví, de nī jinī yā jā cúun Espíritu Yāa Dios vāji, de cáá tá cáá iin paloma, de nī jīnū xīnī yā.

<sup>17</sup> De ichi andiví nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de cúsi ndasí inī ni jíin, ncachī.

## 4

*Jā ní jito túnī tächī Jesús  
(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī jīnū Jesús jondē nū ñuhun tíhá nī nsáhá Espíritu Santo. Chi ñúcuán coto túnī tächī cúñáhnú yā, chi cúnī jā sáhá yā cuāchi.

<sup>2</sup> De nī iyo nditē inī yā ū xico nduú ū xico ñuú, sá de nī nquiji sōco nū yā.

<sup>3</sup> De nī nquenda maá tächī cúñáhnú jā coto túnī ji yā, de nī ncāhān jíin yā: Tú maá nú cúu Sēhe Yāa Dios de cāhān nū jā ndá yū yáhá ná ndúu stāa caji nū, ncachī.

<sup>4</sup> De nī ncāhān yā jíin: Nduú chi yósō nū tutū ī: Nsúu mátúhún-ni stāa

cúu jā tēcū nchivī, chi suni jíin ndācá tūhun jā cāhān Yāa Dios, ncachī yā.

<sup>5</sup> Ñúcuán de cuāhān tächī cúñáhnú jíin yā jondē Jerusalén jā cúu ciudad ī. De nī jani ji yā xīnī torre templo.

<sup>6</sup> De nī ncāhān ji jíin yā: De tú Sēhe Yāa Dios cúu nú, de squíncava nú maá nú jondē nū ñuhūn, chi scácu yā ndóhó. Chi sūcuán yósō nū tutū: Tetíñú yā ndá ángel yā jā coto ndóhó. De canee ndá yā ndóhó,

tácu mā scáchihi nú jēhē nū nū yúu. Cáchi tutū, ncachī tächī.

<sup>7</sup> De nī ncāhān Jesús: Nduú chi suni yósō cā nū tutū jā má cōtó túnī nchivī Jētohō ji Yāa Dios, á scácu yā ji á nduú, ncachī yā.

<sup>8</sup> De tächī cúñáhnú nī jeca tucu ji yā cuāhān ji jíin yā xīnī iin yucu sūcún ndasí. De nī stéhēn ji ndācá nación ní cáhnú ñayiví nū yā, de vii ndasí cáá ndihi.

<sup>9</sup> De nī ncāhān jíin yā: Ndācá yáhá taji nī nū nū, de tú cuiñi jíití nú chiñuhūn nú nduhū, ncachī.

<sup>10</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús nū tächī: Satanás, cujiyo cuáhān, chi yósō nū tutū jā ná chíñuhūn nchivī maá Jētohō ji Yāa Dios, de nū mátúhún-ni yā satíñú ji, ncachī yā.

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī ncujiyo-ni tächī cúñáhnú cuāhān. De nī nquenda ndá ángel Yāa Dios nī nchindee ndá yā.

*Jā ní nquijéhe Jesús nācāni yā tūhun  
región Galilea*

*(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)*

<sup>12</sup> De tá nī nīhīn Jesús tūhun jā yíhí Juan vecāa, de cuānohōn yā región Galilea.

<sup>13</sup> De nduú ní ndéē yā ñuū Nazaret, chi nī jēhēn yā nī ndéē yā ñuū Capernaum. De ñuū ñúcuán cáá yuhú mar, maá región Zabulón jíin Neftalí.

<sup>14</sup> De sūcuán nī ncuu tácu quee ndā tūhun nī ntee Isaías, tēe nī nacāni tūhun Yāa Dios janahān:

<sup>15</sup> Región Zabulón jíin Neftalí, ichi jā cuāhān yuhú mar, lado yūte Jordán nū quēnda ncandīi,

jíin región Galilea nūū ndéē nchivī ndá cā nación jāá nduú jíin tūhun yā.

<sup>16</sup> Nchivī ñúcuán chi modo nūū neē ndéē ji,

de stúu yā luz yā nūū ji.

De nchivī ja ñatin naā, nihīn ji tūhun vāha ndasí,

suu tūhun jā scácu yā ánō ji.

Ncachī Isaías.

<sup>17</sup> De jondē quivī ñúcuán nī nquijéhé Jesús nácani yā tūhun, de súcuán nī ncāhān yā: Nacani inī ndá nú jā sndóo nú cuāchi nú, chi ja nī ncuñatin Yāa ndéē andiví jā tatúnī yā nūū nū, ncachī yā.

*Jā ní ncana yā cūmī tēe tíin tiacá  
(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)*

<sup>18</sup> De jica Jesús yuhú mar Galilea cuāhān yā. De nī jinī yā nūū ūū tēe, de ñanī ndúū dē. De iin dē cúu Simón jā suni nání Pedro, de incā dē cúu Andrés. De tēe tíin tiacá cúu ndúū dē, de chúhun dē ñunu dē inī mar.

<sup>19</sup> De nī ncāhān yā jíin ndúū dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, de nasāhá nī ndóhó tēe jā nihīn cuāhā nchivī jā candíja nduhū, tá cúu nūū nihīn nū tiacá, ncachī yā.

<sup>20</sup> Ñúcuán de nī sndóo ndúū dē-ni ñunu dē, de nī jēcuniquīn dē yā.

<sup>21</sup> De nī jica yā jacū cā, de nī jinī yā nūū ūū cā tēe, de suni ñanī ndúū dē. De cúu dē Jacobo jíin Juan, ndúū sēhe Zebedeo. De ndéē dē inī barco jíin tatá dē Zebedeo, nāchicatún dē ñunu dē. De suni nī ncana yā ndúū dē jā cuniquīn dē yā.

<sup>22</sup> De nī sndóo dē-ni tatá dē jíin barco, de nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē.

*Jā ní stéhēn yā nūū cuāhā nchivī  
(Lc. 6.17-19)*

<sup>23</sup> De nī jica nuu Jesús níi región Galilea, nī stéhēn yā tūhun inī ndá vehe ī jā cúu sinagoga. De nī nacani yā tūhun vāha nāsa tátúnī Yāa Dios. De nī nasāhá vāha yā nchivī cúhū ndācā-ni cuēhē.

<sup>24</sup> De nī jītē nuu tūhun yā cuāhān níi región Siria. De nūū yā nī nquisiáha ji ndācā nchivī cúhū, nchivī jā ndóho

quéhén nūū cuēhē, jíin jā jātū, jíin jā ñúhún tāchī inī, jíin jā jíhī yīhí, jíin jā ní nduvehlé. De nī nasāhá vāha yā ndá ji.

<sup>25</sup> De cuāhā nchivī región Galilea jíin Decápolis, jíin nchivī ciudad Jerusalén jíin región Judea, jíin ndá ñuū jā íyó incā lado yūte Jordán ichi nūū quénda ncandiī, nī jēcuniquīn ndá ji yā.

## 5

*Jā ní nacani yā tūhun jondē yucu*

<sup>1</sup> De nī jinī Jesús nūū ndá nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncaa yā yucu cuāhān yā, de nī jēcundeē yā. De ndá tēe scuáha jíin yā, nī nquenda dē nūū yā ñúcuán.

<sup>2</sup> De nī nquijéhé yā nī stéhēn yā ndá tūhun yáhá nūū dē:

*Tūhun nācā ndetū  
(Lc. 6.20-23)*

<sup>3</sup> Nācā ndetū ndá nchivī jā jíin ji jāá nduú íyó vāha ánō ji sīquī cuāchi ji, chi ja nī nquivi ji ndahá Yāa andiví jā tatúnī yā nūū ji.

<sup>4</sup> Nācā ndetū ndá nchivī cúcuécá inī, chi ndusiī inī ji sáhá Yāa Dios.

<sup>5</sup> Nācā ndetū ndá nchivī vitá inī, chi nī nquee yuhú yā jā cutahví ji ñayiví.

<sup>6</sup> Nācā ndetū ndá nchivī jā tá-ni cúu jā cócon ji yíchí ji, suni súcuán cúu jā cúnī ndasí ji squíncuu ji tiñu ndāā, chi maá yā chindeé yā jā cuu squíncuu ji.

<sup>7</sup> Nācā ndetū ndá nchivī jā cúndáhví inī táhán, chi suni cundáhví inī Yāa Dios ji.

<sup>8</sup> Nācā ndetū ndá nchivī jā íyó ndoo inī ánō ji, chi cunī ji nūū Yāa Dios.

<sup>9</sup> Nācā ndetū ndá nchivī jā násāhá mānī táhán, chi cāhān Yāa Dios jā sēhe yā cúu ji.

<sup>10</sup> Nācā ndetū ndá nchivī jā jíin ūhvī incā nchivī ji sīquī jā sáhá ji tiñu ndāā, chi ja nī nquivi ji ndahá Yāa andiví jā tatúnī yā nūū ji.

<sup>11</sup> Nācā ndetū ndá nú tú cāhān nāvāha ji nūū nū jā síquī nduhū, de sáhá nāvāha ji ndóhó, de stáyáhvi ji ndóhó, vísō nduú nā cuāchi nú.

<sup>12</sup> De sáhá sī ndá nú inī nū túsaá, de sa víhí cā cusī inī nū, chi cáhnú ndasí



coo tãhvī nū jondē andiví. Chi suni súcuán nī jinī ūhvī ji ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jā ní nquiji xihna cā nsūú cā ndá ndóhó.

*Tūhun yátá sīquī ññ jín sīquī luz*  
(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35; 11.33)

<sup>13</sup> Ndá máá nú chi cúu nú inī ñayíví tá cúu ññ jā yíhí nūū cūñu tácuā mā téhyū. De tú ññ ná náā jā úhguā, ¿de nāsa nduu uhguā tucu? Nduú cā tiñu cuitī cā, chi sa cutē nchivī de cuññū ji sīquī.

<sup>14</sup> Ndá tiñu váha jā sáhá nú cúu tá cúu luz inī ñayíví. De cúu nú tá cúu iin ññū jā yósō xīnī yūcú, de mā cūú coo yuhū.

<sup>15</sup> De ni nduú scuíquīn nchivī iin lámpara de chihi ji chījin cajón, chi sa jáni ji nūū sūcún tácuā stúu nūū ndá jā ndéē inī vehe.

<sup>16</sup> De suni súcuán stéhēn nū luz maá nú nūū ndá nchivī, de suu cúu jā cunī ji ndá tiñu váha sáhá ndá nú, de cāhān ji jā váha ndasí Yāā cúu Tatá nú jā ndéē yā andiví.

*Jā ní stéhēn yā sīquī ley Yāā Dios*

<sup>17</sup> Mā cānī inī ndá nú jā vāji nī jā snāā ni ley jā ní jēhe Yāā Dios nūū Moisés, jín jā snāā ni ndá tūhun jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun yā janahán. Nduú vāji nī jā snāā ni, chi sa jā stéhēn cājí nī tūhun ndíso.

<sup>18</sup> Chi ndāā cāhān ni jín ndá nú jā juni íyó andiví jín ñayíví, de mā náā cuitī ni iin punto ni iin letra nūū tutū ley yā, chi jondē quee ndāā ndihi tūhun jā cāhān.

<sup>19</sup> Túsaá de tú iin nchivī nduú squíncuu ji iin tūhun yáhá jā ndácu ley yā, vísō iin tūhun lulí cā cúu, de tú stéhēn ji jā suni súcuán sáhá sava cā nchivī, túsaá de cuu ji nchivī nūū cā inī andiví nūū tátúnī Yāā Dios. Sochi tú iin nchivī squíncuu ji de stéhēn ji jā squíncuu nchivī, túsaá de cuñáhnú ji inī andiví nūū tátúnī Yāā Dios.

<sup>20</sup> Chi cāhān ni jín ndá nú, tú mā cōó ndāā cā tiñu sáhá nú nsūú cā tiñu sáhá ndá tēe stéhēn ley janahán jín ndá tēe grupo fariseo, de mā quívi cuitī nū ndahá Yāā andiví jā tátúnī yā nūū nū.

*Jā ní stéhēn yā jā má quítī inī ō*  
(Lc. 12.57-59)

<sup>21</sup> Ja nī jini ndá nú tūhun jā ní ncāhān jín nchivī janahán jā má cāhnī ji ndīyi, de nā-ni nchivī tú cahnī ji ndīyi, de quīhīn ji nūū justicia, cāchī.

<sup>22</sup> Sochi nduhū chi cāhān ni jín ndá nú, vísō vāchi jā quítī inī iin nchivī cunī ji táhān ji, de suni quīhīn ji nūū justicia. De tú iin nchivī cāhān nāvāha ji nūū táhān ji, túsaá de quīhīn ji nūū justicia cúñáhnú cā. De tú iin nchivī cāhān ji nūū táhān ji: Ndóhó tēe naā ndasí, cachī ji, túsaá de quívi ji nūū ñúhūn infierno de tú mā nācani inī ji.

<sup>23</sup> Túsaá de tá quenda ndá nú nūū altar jín jā sōcō nū nūū Yāā Dios, de tú nūcūhun inī nū jā ní nsāhá nú cuāchi sīquī táhān nú,

<sup>24</sup> túsaá de squéndōo nú jā sōcō nū xiin altar, de xihna cā quīhīn nū jā ndumanī nū jín táhān nú. De sá de ndicó cóo tucu nú jā sōcō nū.

<sup>25</sup> De tú iin nchivī quīhīn ji jín nú nūū justicia jā cāhān ji cuāchi sīquī nū, túsaá de juni cuāhān nū jín ji ichi de sáhá ndāā maá nú jín ji, tácuā mā squívi ji ndóhó nūū juez. Chi juez siáha dē ndóhó nūū policía, de policía chihi dē ndóhó vecāa.

<sup>26</sup> De ndāā cāhān ni jín ndá nú jā má quēē cuitī nū ñúcuán chi jondē chunāá nú ndihi cuitī xūhún jā jícān ndá dē.

*Jā ní stéhēn yā jā má cásiquí ndéē tāhān*

<sup>27</sup> Nī jini ndá nú tūhun jā ní ncāhān janahán jā má cásiquí ndéē tāhān nchivī.

<sup>28</sup> Sochi nduhū chi cāhān ni jín ndá nú jā tú iin tēe ndéhé dē nūū iin ñahan jā ndíyo inī dē ña, ñúcuán de ja nī ncasíquí ndéē dē ñahan ñúcuán inī ánō dē.

<sup>29</sup> Túsaá de tú tñnūú lado cuáhá nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de váha cā tavā nū de squéne nú, tácuā mā sáhá cā nū cuāchi. Chi váha cā jā naā iin tñnūú nú nsūú cā jā coo ndihi yiqui cúñu nú de quīhīn nū infierno.

<sup>30</sup> De tú ndahá cuáhá nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de váha cā quehndē

nū de squéne nú, tácuā mā sáhá cā nū cuāchi. Chi vāha cā jā naā iin ndahá nū nsūú cā jā coo ndihi yiqui cúñu nū de quihīn nū infierno.

*Jā ní stéhēn yā jā má ndúsín táhán*  
(Mt. 19.3-9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

<sup>31</sup> De suni nī ncāhān jondē janahán: Tú ní iin cúnī jā sndóo ñasíhí, de ná cuáha acta nūū ña jā ndusín jíin ña.

<sup>32</sup> Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nū, tú iin tēe sndóo dē ñasíhí dē, de tú nsūú jā ndiī ña, túsaá de sáhá dē jā casíquí ndéē ña jā cundeē ña jíin incā tēe. De tú iin tēe cueca dē ñahan jā ní nguendōo, suni cásíquí ndéē dē ña.

*Jā ní stéhēn yā sīquī tūhun jā cáhān téyí*

<sup>33</sup> De suni nī jini ndá nū tūhun jā ní ncāhān jíin nchivī janahán: Tú nī ncāhān téyí nū jā squíncuu nū, jíiní jíinú Yāa Dios, túsaá de cánuú jā squíncuu nū jā ní ncāhān nū.

<sup>34</sup> Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nū jā ni iin sīquī tiñu mā cáhān téyí nū jondē jíin sívī Yāa Dios. De tú cáhān téyí nū de nduú vāha jā nacunehen nū andiví, chi suu cúu nūū íyó mesa nūū tátúnī Yāa Dios.

<sup>35</sup> De juni mā nacunehen nū ñayīví, chi suu cúu modo teyū nūū yósō jēhē yā. De juni mā nacunehen nū Jerusalén, chí suu cúu ciudad maá Yāa jā cúu Rey cúñáhnú.

<sup>36</sup> De juni mā cáhān téyí nū jā ná cundeē cuāchi sīquī nū de tú nduú cáhān ndāā nū. Mā cáhān nū sūcuán, chí mā cúu cuitī sáhá nū jā ni iin íxi xínī nū nducuíjín á ndutuún.

<sup>37</sup> Chí sūcuán-ni cáhān nū: Cuu, cachī nū. Nduú, cachī nū. Chí tú chisó nū cā tūhun cáhān nū, de nūū tāchī vāji.

*Jā ní stéhēn yā jā má nácuāha ó jā ndutahvī nchivī*  
(Lc. 6.29-30)

<sup>38</sup> Nī jini ndá nū tūhun jā ní ncāhān jíin nchivī janahán: Tú iin tēe sndáhvā dē tīnūú táhán dē, de suni sūcuán ná ndáhvā tīnūú maá dē. De tú iin tēe sndáva dē nūhun táhán dē, de suni sūcuán ná ndáva nūhun maá dē.

<sup>39</sup> Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nū: Mā nácuāha nū jā ndutahvī tēe jā sáhá nāvāha ndóhó. Chí tú ní tēe cani dē cúñu nuū lado cuáhá nū, de vāha cā suni cuāha nū incā lado cani dē, nsūú cā jā nacuāha nū jā ndutahvī dē.

<sup>40</sup> De tú ní tēe stáyáhvi dē ndóhó de candeē dē camisa nū, de suni cuāha nū tūhun jā quihīn dē jíin jondē sōo nū.

<sup>41</sup> De tú ní tēe scáca dē ndóhó jā cuiso nū ndatíñú dē iin kilómetro, de caca nū ūū kilómetro jíin dē.

<sup>42</sup> De nā-ni nchivī tú jíicān ji ndatíñú nū, de cuāha nū nūū ji. De nchivī jíicān nūū ndatíñú nū, de mā sásáhán nū jā cuāha nū nūū ji.

*Tūhun jā cundáhvī inī ō nchivī jā jíiní ūhvī yóhó*

(Lc. 6.27-28, 32-36)

<sup>43</sup> De suni nī jini ndá nū tūhun jā ní ncāhān jondē janahán: Cundáhvī inī nū nchivī jā íyó mānī jíin nū, de quitī inī nū nūū nchivī jā jíiní ūhvī ndóhó.

<sup>44</sup> Sochi nduhū chi cáhān ni jíin ndá nū: Cundáhvī inī nū nchivī jā jíiní ūhvī ndóhó. De cācān táhvī nū jā váha cuu nchivī jā cáhān nāvāha sīquī nū. De sáhá vāha nū jíin nchivī jā quitī inī jíiní ndóhó. De cācān táhvī nū jēhē nchivī jā cáhān nēhén nūū nū de sáhá xēen ji ndóhó.

<sup>45</sup> De sūcuán stéhēn nū jā cúu nū sēhe maá Tatá nū, Yāa ndéē andiví, chí maá yā jēhe ncandīi jā cutūu nūū nchivī nēhén jíin nūū nchivī vāha. De jēhe yā sāvī nūū nchivī sáhá tiñu ndāā jíin nūū nchivī sáhá tiñu nēhén.

<sup>46</sup> Chí tú íyó mānī nū jíin maá-ni nchivī jā mānī jíin nū, de nduú nā táhvī nīhīn nū nūū yā. Chí jondē ndá tēe stáhvī jā stútú xūhún ñūū, suni sūcuán sáhá ndá dē.

<sup>47</sup> De tú maá-ni táhán nū cáhān vāha nū jíin, ¿de nā tiñu váha sáhá nū túsaá? Chí jondē nchivī jāá nduú cándíja Yāa Dios, suni sūcuán sáhá ndá ji.

<sup>48</sup> Túsaá de ndāā ná cóo ndihi jā sáhá nū, tá cúu nūū íyó ndāā ndihi jā sáhá Tatá nū, Yāa ndéē andiví.

## 6

*Jā ní stéhēn yā sīquī nāsa sāhá ó tiñu váha*

<sup>1</sup> De jā sáhá nú ndācá tiñu váha nū Yāa Dios, de coto nú jā má sáhá nijīn nū jā cunī nchivī de cuetúhún ji ndóhó. Chi tú súcuán sáhá nú, de nduú nā tāhvī nū cuāha maá Tatá nú, Yāa ndéē andiví.

<sup>2</sup> Jā ñúcuán tá sáhá nú caridad, de mā sáhá nú jā cunī ndá nchivī, tá cúu nū sáhá ndá tēe stáhvī-ni, íñí dē nū cúchitú nchivī inī ndá vehe ī sinagoga jíin nū yáhvi. Chi súcuán sáhá ndá dē tácu cuetúhún nchivī dē. De ndāa cáhān ni jíin ndá nú jā ñúcuán-ni cúu tāhvī dē, suu jā jétúhún nchivī dē.

<sup>3</sup> Sochi ndá ndóhó, tá sáhá nú caridad, de sáhá yuhū nū, tácua jondē amigo vāha nú mā cūnī jā sáhá nú.

<sup>4</sup> Súcuán sáhá yuhū nū caridad. De maá Tatá nú jā ndéhé jā sáhá yuhū nū, iin quivī de cuāha yā tāhvī cuu nú.

*Jā ní stéhēn yā nāsa cācān táhvī ō (Lc. 11.2-4)*

<sup>5</sup> De tá jícān táhvī ndá nú, de mā sáhá nú tá sáhá ndá tēe stáhvī-ni. Chi jétahān inī ndá dē cuiñi dē cācān táhvī dē nū íyó chitú nchivī inī ndá vehe ī sinagoga jíin squínā calle, tácu cunī nchivī de cuetúhún ji dē. De ndāa cáhān ni jíin nú jā ñúcuán-ni cúu tāhvī dē, suu jā jétúhún nchivī dē.

<sup>6</sup> Sochi ndá ndóhó, de tá jícān táhvī nū, de ndīvi nú inī vehe nú de nacasī nū viéhé. De cācān táhvī nū nū maá Tatá nú, Yāa jā íyó yuhū jíin nú. Ñúcuán de maá Tatá nú jā jíin yā jā súcuán sáhá yuhū nū, cuāha yā jā jíin nū.

<sup>7</sup> De jā jíin táhvī nū, de mā cáhān nū cuāhā vuelta ndá tūhun jāá nduú nácani inī nū de cáhān nū-ni, tá cúu nū sáhá ndá nchivī jāá nduú jíin tūhun Yāa Dios. Chi jáni inī ji jā tú nahán súcuán cáhān jí, de cunini yā, de nduú.

<sup>8</sup> Túsaá de mā sáhá nú tá cúu nū sáhá ndá ji. Chi maá Tatá nú ja jíin yā naá cúu jā jíin ñúhún nú jondē ncháha ca cācān nū nū yā.

<sup>9</sup> Túsaá de suha cācān táhvī ndá nú:

Tatá ndá sá jā ndéē ní andiví, níní ná cóo yíñúhún sá nū ní, chi Yāa ī cúu ní.

<sup>10</sup> De ñúhún inī sá jā ñamā ná quiji quivī tatúnī ní ní ñayiví yáhá.

De ná cóo ndācá tiñu jā jétahān inī maá ní,

tá cúu nū íyó inī andiví, suni súcuán ná cóo inī ñayiví.

<sup>11</sup> Stāa jā técu ndá sá ndācá quivī, taji ní nū sá mitan.

<sup>12</sup> De cune cáhnú inī ní nū cuāchi jā sáhá ndá sá nū ní,

tá cúu nū nēe cáhnú inī ndá sá nū nchivī jā sáhá cuāchi nū sá.

<sup>13</sup> De mā cuāha ní tūhun jā coto túnī tāchī sāán,

chi sa scácu ní sāán nū ndācá jānehén.

Chi maá ní cúu Yāa tátúnī, de tíin ní poder,

de vii ndasí cúñáhnú ní ní cání. Súcuán ná cóo. Amén.

Cachī ndá nú.

<sup>14</sup> Chi tú cune cáhnú inī ndá nú nū nchivī jā sáhá cuāchi nū nū, de suni súcuán cune cáhnú inī maá Tatá nú andiví nū cuāchi nú.

<sup>15</sup> Sochi tú mā cúne cáhnú inī nū nū nchivī jā sáhá cuāchi nū nū, de suni súcuán mā cúne cáhnú inī maá Tatá nú nū cuāchi nú.

*Jā ní stéhēn yā sīquī tūhun conditē inī*

<sup>16</sup> De tá íyó nditē inī ndá nú jā chíñúhún nú Yāa Dios, de mā sáhá nú tá sáhá ndá tēe stáhvī-ni. Chi sáhá ndá dē jā cáá xii nū dē, de súcuán de stéhēn dē nū nchivī jā íyó nditē inī dē, tácu cuetúhún ji dē. De ndāa cáhān ni jíin nú jā ñúcuán-ni cúu tāhvī dē, suu jā jétúhún nchivī dē.

<sup>17</sup> Sochi ndá máá nú, tá íyó nditē inī nū de sa nasáhá vāha nú xīnī nū de quiti nuú nú,

<sup>18</sup> tácu mā cūnī nchivī jā íyó nditē inī nū. Chi maá-ni Tatá nú jā ndéē yuhū yā jíin nú, cunī yā, de iin quivī de cuāha yā tāhvī cuu nú.

*Nāsa coo cuicá ó jondē andiví (Lc. 12.33-34)*

<sup>19</sup> Mā cūndihvī inī ndá nú jā scáyā nū ndatíñú jā cucuicá nú inī ñayiví yáhá, chi quivi tīquixīn, de néne xaha,

de tíví. De suni quívi jācuíhná de sácuíhná.

<sup>20</sup> Chi sa sáhá nú ndācá tiñu váha tácuā cāyā tāhvī nū jondē andiví. Chi ñúcuán mā quívi tīquixīn ni mā nēné xaha jā tíví, de ni mā cūú quívi jācuíhná jā sacuíhná.

<sup>21</sup> Chi jondē nūū nīhīn nū tāhvī váha nú, ñúcuán cúu nūū ndíhvī inī nū sīquī.

*Tīnūú cúu lámpara yiqui cúñu*

*(Lc. 11.34-36)*

<sup>22</sup> Tīnūú nú cúu tá cúu lámpara nūū yiqui cúñu nú. Túsaá de tú tīnūú nú íyó nijīn, de ní-ni yiqui cúñu nú cunijīn.

<sup>23</sup> Sochi tú nduú íyó nijīn tīnūú nú, de ní-ni yiqui cúñu nú íyó neē. De suni súcuán cúu ánō nū, chi tú maá-ni jā jāni nēhén inī nū, de nācā neē cā íyó inī ánō nū túsaá.

*Jā má cūndihvī inī ō sīquī xūhún*

*(Lc. 16.13)*

<sup>24</sup> Ni iin mozo mā cūú satíñú dē nūū ūū patrón. Chi quítī inī dē cunī dē iin de coo manī dē jíin incā, á squíncuu váha dē nūū iin de sáhá jéhe inī dē nūū incā. De suni súcuán mā cūú satíñú nú nūū Yāā Dios de tú maá-ni sīquī xūhún ndíhvī inī nū.

*Yāā Dios jíto yā yóhó*

*(Lc. 12.22-31)*

<sup>25</sup> Túsaá de cāhān ni jíin ndá nú: Mā nācāni ndasí inī nū sīquī jā cutecū nū, tú nāsa cajī nū coho nú, ni sīquī sahma, tú nāsa cuhun nú. Chi Yāā Dios nī nsáhá yā jā tēcū nū jíin yiqui cúñu nú, de nā oncā cúu jā má cuáha yā jā cajī nū jíin jā cuhun nú.

<sup>26</sup> Cūndēhé ndá nú nāsa tēcū ndá saā, chi nduú jáquīn tī, de nduú nāstútú tī jā chuvāha tī, de ni nduú yacā tī. De vísō súcuán de maá Tatá nú andiví scājī yā tī. ¿De á nduú cánuú ndasí cā ndá ndóhó nsūú cā ndá saā ñúcuán?

<sup>27</sup> ¿De ní iin nú, á cuu scuáhnu nú maá nú sava metro cā, vísō ná nācāni ndasí inī nū?

<sup>28</sup> ¿De nūcu nācāni ndasí inī ndá nú jā má níhīn nū sahma? Cūndēhé ndá nú nāsa jée ndá itā yucú. Chi nduú sátíñú, de ni nduú quéhen.

<sup>29</sup> De cāhān ni jíin ndá nú jā juni rey Salomón, quívi jā ní ñūhun dē sahma váha ndasí, de ni nduú ní ñúhún dē sahma viī súcuán tá cúu nūū íyó ndá itā.

<sup>30</sup> De tú súcuán jéhe Yāā Dios sahma viī nūū itā yucú jā íyó nūū ñúhún mitan de teēn de cayū nūū ñúhún, de nā oncā cúu ndá ndóhó jā má cuáha yā sahma. ¿De nūcu nduú cándíja nīhīn ndá nú jā jíto yā ndóhó?

<sup>31</sup> Túsaá de mā nācāni ndasí inī nū sīquī jā cajī nū, jā coho nú, jā cuhun nú.

<sup>32</sup> Chi maá-ni sīquī yáhá cúu jā ndíhvī inī nchivī ñayiví jāá nduú cándíja. Sochi ndá máá nú, chi íyó Tatá nú andiví, de jíin yā jā jíin ñúhún nú ndācá yáhá.

<sup>33</sup> De sa cánuú cā jā cundihvī inī nū sīquī tiñu jā ndácu Yāā Dios nūū nū, jíin sīquī jā sáhá nú tiñu ndāā jā jétahān inī yā. Ñúcuán de sáhá yā jā nīhīn nū ndācá yáhá.

<sup>34</sup> Túsaá de mā nācāni inī nū tú quiji tūndóhó teēn, chi mitan cúu mitan de teēn cúu teēn. Chi canī inī nū sīquī tūndóhó jā íyó tá iin ni quívi.

## 7

*Jā má cāhān ō sīquī cuāchi táhán ó*

*(Lc. 6.37-38, 41-42)*

<sup>1</sup> Mā cāhān ndá nú sīquī cuāchi nchivī nāsa sáhá jí, tácuā suni mā cāhān Yāā Dios cuāchi sīquī maá nú jā sáhá nú súcuán.

<sup>2</sup> Chi tá cúu nūū cāhān ndá nú sīquī cuāchi nchivī, suni súcuán cāhān yā sīquī cuāchi maá nú. De tá-ni ndíhvī inī nū sīquī cuāchi jí, saá-ni cundihvī inī yā sīquī cuāchi nú.

<sup>3</sup> Chi cuāchi táhán nú cúu modo jā ñúhún iin yācá lúlí tīnūú jí. ¿De nūcu sáhá nú cuenta jā súcuán, de nduú sáhá nú cuenta cuāchi maá nú jā cúu modo jā ñúhún iin vītū tīnūú máá nú?

<sup>4</sup> ¿De nūcu cāhān ndá nú jíin táhán nú: Ná távā ni yācá jā ñúhún tīnūú nú? De nduú nācāni inī nū jā ñúhún iin vītū tīnūú máá nú.

<sup>5</sup> Vāchī tēe stáhví-ni cúu ndá nú túsaá. Xihna tīnūú maá nú tavā nū

vītū, sá de cuu cūndēhé vāha nú jā tavā nū yācá tīnūú táhán nú.

<sup>6</sup> Mā sáhá fuerza nū nchivī nēhén jā quīvi jī nūū tūhun ī yā de tú nduú cúnī jī. Chi nenda jī sīquī nū tá cúu tinā jā tīn tī ndóhó. De mā nácani nú tūhun yā nūū nchivī jāá nduú cúnī cuitī cuetáhví. Chi cúu jī tá cúu quini jā jáñū tī sīquī perla jā ndēē yāhvi cā.

*Cācān ō nūū yā de nīhīn ō*  
(Lc. 11.9-13; 6.31)

<sup>7</sup> Cācān nūū Yāā Dios, de taji yā nūū nū. De nducú nú ndācá jā váha jā íyó nūū yā, de nīhīn nū. De cācān táhvi nū jondē nīhīn nū, tá cúu nūū sáhá nchivī jā scáján viéhé jondē nune quīvi jī.

<sup>8</sup> Chi ndācá nchivī jā jícān, cuāha yā nūū jī. De nchivī ndúcú, chi nīhīn jī. De nchivī cáhān, nune yā ichi jā nīhīn jī jā cúnī jī.

<sup>9</sup> ¿De ní iin nú, de tú sēhe nú jícān jī stāā nūū nū, de á cuāha nú iin yūū nūū jī?

<sup>10</sup> De tú jícān jī iin tiacá, ¿de á cuāha nú iin cōō nūū jī? Nduú cuitī jā súcuán.

<sup>11</sup> Túsaá de ndá máá nú vísō nchivī íyó cuāchi cúu nú, de jínī nū cuāha nú jā váha nūū sēhe nú. De nā oncā cúu maá Tatá nú andiví jā má cuāha yā jā váha nūū nchivī jā jícān nūū yā.

<sup>12</sup> De tá-ni cúu jā cúnī ndá nú jā sáhá váha nchivī jín nú, saá-ni sáhá váha nú jín jī. Chi súcuán tátúnī tutū ley Moisés jín tutū ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios.

*Sīquī jā quīvi ó viéhé túū*  
(Lc. 13.24)

<sup>13</sup> Cundihvī inī ndá nú quīvi nú ndahá Yāā Dios. Chi cúu tá cúu iin viéhé túū. Chi viéhé jín ichi jā cuáhān nūū tānū táhvi nchivī, jítē de cáhnú, de cuāhā jī quīvi ñúcuán.

<sup>14</sup> De viéhé jín ichi jā cuáhān nūū nīhīn táhvi jī cutecū jī, chi túū viéhé de cuíñī ichi, de jacū jī-ni nīhīn.

*Jín tiñu jā sáhá nchivī de cunī ō nāsa nchivī cúu jī*  
(Mt. 12.33-37; Lc. 6.43-44)

<sup>15</sup> De mā cándíja cuitī nū ndá tēe stáhvi jā cáhān dē jā tūhun Yāā Dios

nácani dē. Chi modo tīcāchí, quiti jāá nduú xēēn, súcuán sáhá ndá dē vāji dē nūū nū. Sochi inī ánō dē chi cúu dē tá cúu yīhī, quiti xēēn.

<sup>16</sup> Jín tiñu sáhá ndá dē de cunī ndá nú nāsa tēe cúu dē. Chi cúu tá cúu ñutun jā jín jāvíxī jā cúun de jínī ō tú ñutun váha cúu. De nduú nīhīn ō uva xīnī ñutun iñú, de ni nduú nīhīn ō higo xīnī iñu quími.

<sup>17</sup> Chi ndācá ñutun váha chi jéhe jāvíxī váha, de ñutun nēhén chi cúun jāvíxī nēhén.

<sup>18</sup> Iin ñutun váha mā cúun jāvíxī nēhén, de iin ñutun nēhén mā cuáha jāvíxī váha.

<sup>19</sup> De ndācá ñutun jāá nduú jéhe jāvíxī váha, chi tēhdē de cāyū nūū ñúhūn.

<sup>20</sup> De saá-ni cúu ndá tēe ñúcuán, chi jín tiñu sáhá dē de cunī nū nāsa tēe cúu dē.

*Nsūú ndihi nchivī quīvi andiví*  
(Lc. 13.25-27)

<sup>21</sup> Nsūú ndihi nchivī jā cáhān jī Jētohō jī nduhū cúu jā quīvi nūū tátúnī Tatá nī jondē andiví. Chi jā quīvi cúu maá-ni nchivī jā squíncuu tiñu jā cúnī Tatá nī andiví.

<sup>22</sup> De quīvi jā sáhá ndāā ni tiñu nchivī, de cuāhā jī cáhān jín nī: Jētohō ndá sá, jín síví ní nī nacani ndá sá tūhun ní, de jín síví ní nī ntavā sá tāchī, de jín síví ní nī nsáhá sá cuāhā tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī sáhá. Cachī jī.

<sup>23</sup> Ñúcuán de cáhān ni jín jī: Nduú jínī cuitī ni ndá nú. Cujiyo quīhīn nū, chi nchivī sáhá tiñu nēhén cúu nú, cachī ni.

*Tūhun sīquī ūū vehe*  
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

<sup>24</sup> Túsaá de ndācá nchivī jā jínī tūhun cáhān ni de squíncuu jī, cúu jī tá cúu iin tēe jā ní nacani váha inī, de nī jaquín dē vehe dē sīquī toto.

<sup>25</sup> De nī ncuun sāvī, de nī ndaa ndute yúte, de nī nquene tāchī xēēn, de nī nchindahá vehe ñúcuán. Sochi nduú ní jícó cáva, chi sīquī toto yósō.

<sup>26</sup> De ndá nchivī jā jínī tūhun cáhān ni de nduú squíncuu jī, cúu jī tá cúu

iin tēe naā jā ní jaquīn dē vehe dē nūū ñūtín.

<sup>27</sup> De nī ncuun sāvī, de nī ndaa ndute yúte, de nī nquene tāchī xéēn, de nī nchindahá vehe ñúcuán. De nī jicó cáva-ni, de nī naā ī-ni, ncachī Jesús jíin ndá ji.

<sup>28</sup> De tá nī jīnu nī ncāhān yā ndācá tūhun yáhá, de nchivī cuāhā ñúcuán nī nsāhvi inī ji nī jini ji tūhun jā ní stéhēn yā.

<sup>29</sup> Chi nī stéhēn vāha yā nūū ji, chi maá yā cúu jā ndíso tíñú sīquī ndihi. De ndá tēe jā stéhēn ley janahán, nsūú súcuán stéhēn ndá dē.

## 8

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ndóho cuēhē stéhyū*

*(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)*

<sup>1</sup> De nī nuu Jesús yucu ñúcuán, de cuāhā nchivī níquīn ji yā.

<sup>2</sup> De iin tēe ndóho cuēhē stéhyū, nī nquenda dē nūū yā. De nī jēcuñī jítí dē nūū yā, de nī ncāhān dē jíin yā: Señor, jíiní sá jā cuu sāhá ní jā nduvāha sá, de tú cúnī ní, ncachī dē.

<sup>3</sup> De Jesús nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Cúnī ní nasāhá vāha nī ndóhó. De ná ndúvāha nú, ncachī yā. De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī nduvāha-ni tēe ndóho cuēhē stéhyū.

<sup>4</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: Mā cāchí cuitī nū nūū ni iin. Chi quihīn nū stéhēn nū maá nú nūū sūtū, de cundahá nú jā sōcō nū nūū Yāa Dios, tá cúu nūū ní ntatúnī Moisés janahán, tácuā cunī nchivī jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā mozo capitán*  
*(Lc. 7.1-10)*

<sup>5</sup> De nī nquivi Jesús ñuū Capernaum. De iin tēe nación Roma jā cúu capitán, nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān ndāhví dē jíin yā:

<sup>6</sup> Señor, mozo sá cáá ji vehe sá, chi nī nduvehlé ji de ndóho ndasí ji, ncachī dē.

<sup>7</sup> De nī ncāhān Jesús: Cōhōn de nasāhá vāha nī ji túsaá, ncachī yā.

<sup>8</sup> De nī ncāhān capitán jíin yā: Señor, nduú cúñáhnú sá jā quihīn ní quivi ní

vehe sá. Chi maá jā cāhān ní-ni, de ná ndúvāha-ni mozo sá.

<sup>9</sup> Chi maá sá suni ndíso tíñú sá jā ní nsāhá ndá tēe cúñáhnú cā. De cúñáhnú sá nūū ndācá soldado sá. De tú cāhān sá jíin iin dē jā quihīn dē, de cuāhān dē. De tú cāhān sá jíin incā dē jā quiji dē, de quíji dē. De tú ndacu sá iin tiñu nūū mozo sá, de sáhá ji, ncachī dē.

<sup>10</sup> De tá nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī nsāhvi inī yā. De nī ncāhān yā jíin ndá nchivī jā níquīn ji yā: Ndāa cāhān ní jíin ndá nú jā juni nación maá ó Israel nduú ní níhīn ni nī iin nchivī jā cándíja nīhin súcuán, tá cúu nūū cándíja tēe yáhá, vísō tēe incā nación jāa nduú jíin tūhun Yāa Dios cúu dē.

<sup>11</sup> De cāhān ní jíin ndá nú jā quiji cuāhā nchivī ichi nūū quenda ncandī jíin ichi nūū quée ncandī. De cundee ji cají ji stāa jíin Abraham jíin Isaac jíin Jacob nūū tátúnī Yāa Dios jonde andiví.

<sup>12</sup> Sochi sava nchivī nación Israel jā maá ji quivi nícu, sa tavā yā ji quihīn ji nūū neē, chi nduú ní ncándíja ji. De ñúcuán cuacu ji de nacayihí ji ñi yúhú ji jā ndoho ndasí ji, ncachī yā.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin tēe cúu capitán: Cuánohōn vehe nú, chi sāhá ní tá cúu nūū cándíja nú jā sāhá nī. De mozo dē nī nduvāha ji-ni maá hora ñúcuán.

*Jā ní nasāhá vāha yā naná chíso Pedro*

*(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)*

<sup>14</sup> De nī jēhēn Jesús vehe Pedro. De nī jinī yā naná chíso dē jā cáá ña yíhí quíji ña.

<sup>15</sup> De nī ntiin yā ndahá ña, de nī nquee-ni quíji ña. De nī nacōo ña-ni, de nī nsāhá ña jā ní nchají yā jíin ndá dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī*  
*(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)*

<sup>16</sup> De tá nī ncuāa de nī nquenda ndá nchivī jíin cuāhā nchivī jā ñúhún tāchī inī. De nī ntavā yā ndá tāchī cuāhān jíin tūhun jā cāhān yā-ni. De suni nī nasāhá vāha yā ndācá nchivī cúhū.

17 De súcuán nī ncuu tácuá quee ndaā tūhun jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán: Maá yā nī ncandēē ndācá nūū cuēhē jā ndóho ó, ncachī Isaías.

*Tūhun nchivī jā cúnī ji cuniquīn ji yā (Lc. 9.57-62)*

18 De nī jinī Jesús jā ní jicó ndūū cuāhā nchivī yā. De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā jā ná yáha ndá dē jíin yā incā lado mar.

19 De iin tēe stéhēn ley janahán nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Maestro, cuniquīn sá ní cōhōn ní-ni cúu nūū quīhīn ní, ncachī dē.

20 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ndācá xúncuui chí íyó yavī cava tī, de ndá saā suni íyó tacā tī. Sochī maá nī, Yāā nī nduu tēe, nduú nūū cūsūn nī, ncachī yā.

21 De incā tēe nī ncāhān dē jíin yā, de tēe scuáha jíin yā cúu dē: Señor, cundetū ní de ná quíchiyuhū sá tata sá xihna cā. Sá de cuniquīn sá níhīn, ncachī dē.

22 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cōhōn. De sndóo ndá ndīyi ná chūhū ndá cā ndīyi, chí ndīyi cúu ndá nchivī jāá nduú cándíja, ncachī yā.

*Jā ní jencuīñī tāchī níhin jíin mar nī nsāhá yā*

*(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)*

23 Ñúcuán de nī nquīvi Jesús inī barco, de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquīvi dē cuāhān dē jíin yā.

24 De nūū mar nī jīquīhi iin tāchī níhin, de nī scāa ndute mar, de nī nquīvi inī barco. De maá Jesús chí quíxīn yā.

25 De ndá tēe scuáha jíin yā nī sndóto dē yā, de nī ncāhān dē: Señor, scācu ní yóhó, chí queē ó chījin ndute, ncachī dē.

26 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Nūcu yuhū ndasí ndá nú? De nduú cándíja níhin nú jā cācu nú sāhá nī, ncachī yā. Ñúcuán de nī nacuiñī yā, de nī ncāhān yā nūū tāchī níhin jíin nūū mar. De nī ncuu nañíí-ni.

27 De nī nsāhvi inī ndá dē, de nī ncāhān dē: ¿Nā tēe cúu tēe yáhá, jā jondē tāchī níhin jíin mar jétáhvī jā cáhān dē? ncachī ndá dē.

*Uū tēe Gadara jā ndóho tāchī*

*(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)*

28 De nī nquenda yā incā lado mar, maá región nchivī Gadara. De uū tēe nī nquee dē jondē nūū yíyuhū ndīyi, nī jēcutáhán dē jíin yā. De ñúhún tāchī inī dē, de sīquī jā xēēn ndasí ndá tāchī, de ni iin nchivī nduú cúu yāha ji ichi ñúcuán.

29 De nī ncana cóhó ndūū dē nī nsāhá tāchī: ¿Nūcu vāji ní nūū sá, Jesús Sēhe Yāā Dios? ¿A vāji ní yáhá jā sndóho ní sāán jondē ncháha ca quenda maá quīvī? ncachī.

30 De jondē jíicá jacū ñúhún cuāhā quini jítu tī.

31 De ndá tāchī jā ñúhún inī ndūū tēe ñúcuán, nī ncāhān ndāhvī jíin yā: Tú tavā ní ndá sá, de cuāha ní tūhun jā quīvi sá inī ndá quini ñúcuán, ncachī.

32 De nī ncāhān yā jíin: Cuáhán túsaá, ncachī yā. De nī nquee ndá tāchī inī ndūū tēe ñúcuán, de nī nquīvi inī ndá quini. De ndá quini nī jinu tī de nī nincava tī iin yuhú cává, de nī nquēe tī ndute mar, de nī jīhī tī.

33 De ndá tēe jíto tī nī jinu dē cuāhān dē jā ní nchūhú dē. De nī nquenda ndá dē ñuū, de nī ncachī tūhun dē ndá tiñu ñúcuán, nāsa nī ncuu jā ní nquee ndá tāchī inī ndūū tēe ñúcuán.

34 Sá de ndihi nchivī ñuū nī nquee ji cuāndēhé ji nūū íyó Jesús. De tá nī nquenda ji nūū íyó yā, de nī ncāhān ndāhvī ji jíin yā jā ná quee yā región ñúcuán quīhīn yā.

## 9

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe nī nduvehlé*

*(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)*

1 Ñúcuán de nī ndīvi Jesús inī barco. De nī nayāha yā cuāhān yā incā lado mar, de nī nenda yā ñuū maá yā.

2 De nī nquisiáha nchivī iin tēe nī nduvehlé nūū yā, yósō dē nūū iin camilla. De nī jinī Jesús jā cándíja ndá ji jā cuu nasāhá vāha yā tēe nī

nduvehlé. De nī ncāhān yā jíin dē: Ndundeé inī nū lílū, chi ja nées cáhnú inī ni nūū ndá cuāchi nú, ncachī yā.

<sup>3</sup> Ńúcuán de jacū tēe stéhēn ley janahán, nī jani inī ndá dē sīquī yā: Jā cáhān tēe yáhá súcuán, de cáhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāa Dios.

<sup>4</sup> De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nūcu jáni nēhén inī ndá nú jā cáhān ni tūhun nāvāha?

<sup>5</sup> Jā ndūū tūhun yáhá, ¿ní iin cúu jā víjin cá? ¿A jā cáhān ni jíin tēe cúhū: Ja nées cáhnú inī ni nūū ndācá cuāchi nú? ¿A víjin cá jā cáhān ni: Nacōo de caca nú, chi ja nī nduvāha nú, cachī ni?

<sup>6</sup> De mitan de ná stéhēn ni jā maá nī, Yāa nī nduu tēe, ndíso tíñú nī inī ñayívi yáhá jā cune cáhnú inī ni nūū cuāchi. Sá de nī ncāhān yā jíin tēe nī nduvehlé: Nacōo de naquehen nú camilla nū de quīnohōn nū vehe nú, ncachī yā.

<sup>7</sup> Ńúcuán de nī nacōo dē-ni, de cuānohōn dē vehe dē.

<sup>8</sup> De tá nī jinī ndá nchivī jā súcuán nī nsáhá yā, de nī nchūhú ji. De nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios jā súcuán nī jēhe yā poder nūū iin tēe jā cuu nasáhá vāha dē nchivī, cáchi ji.

*Jā ní ncana yā Mateo  
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)*

<sup>9</sup> De nī nquee Jesús Ńúcuán cuāhān yā. De nī jinī yā nūū iin tēe nání Mateo, ndéē dē nūū nástútú dē xūhún renta. De nī ncāhān yā jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn. De nī nacuiñi dē, de cuāhān dē jíin yā.

<sup>10</sup> Ńúcuán de nī jēhēn yā nī nchaji yā stāa vehe dē. De cuāhā tēe stútú xūhún renta jíin ndá cá tēe jā sáhá cuāchi, suni ndéē ndá dē yáji dē stāa jíin Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

<sup>11</sup> De ndá tēe grupo fariseo nī jinī dē, de nī ncāhān dē jíin ndá tēe scuáha jíin yā: ¿Nūcu yáji maestro nū jíin ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cá tēe sáhá cuāchi? ncachī dē.

<sup>12</sup> De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yātá yā jíin ndá dē: Ndá nchivī íyó vāha,

nduú jíni ñúhún ji tēe tátán, chi nchivī cúhū cúu jā jíni ñúhún.

<sup>13</sup> Cuáhán ndá nú túsaá, de nacani inī nū nā cuá cúu jā cáhān tūhun yáhá jā yósō nūū tutū īi: Cúnī ni jā cundáhvi inī ndá nú táhán nú, nsūú jā sōcō nū ndá quiti nūū ni, ncachī Yāa Dios jondē janahán. De nduhū chi nduú vāji nī jā cana nī nchivī jāá nduú cuāchi, jā cúu tá cúu nchivī íyó vāha, chi sa vāji nī jā cána nī nchivī íyó cuāchi, jā ná nacani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

*Jā ní jīcā tūhún ndá dē yā sīquī jā conditē inī  
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)*

<sup>14</sup> Ńúcuán de ndá tēe scuáha jíin Juan tēe scuénduté, nī nquenda dē nūū Jesús. De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Sāán jíin ndá tēe fariseo, cuāhā vuelta íyó nditē inī ndá sá nūū Yāa Dios. De ndá tēe scuáha jíin maá ní, ¿nūcu nduú sáhá dē súcuán?

<sup>15</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A cuu conditē inī ndá dē juni íyó cá ni jíin dē? ¿A cuu cucuécá inī nchivī jā íyó vico tándāhá juni ndéē tēe tándāhá jíin ji? Sochi quiji quīvi jā cujiyo tēe tándāhá, de quīvi Ńúcuán chi conditē inī ji.

<sup>16</sup> De nī ncāhān yā ūū tūhun yátá sīquī jāá nduú quétáhán tūhun jeé jā stéhēn yā jíin ndá tūhun janahán. Ncachī yā: Ni iin nduú náchuhun iin pedazo sahma jeé nūū iin sahma túhú. Chi tú súcuán de ndiyi pedazo jeé de tēhndē cá jā túhú, de cundícā cá nūū tēhndé.

<sup>17</sup> De nī nduú chúhun vino jeé inī ñii túhú. Chi tú súcuán de ndātā ñii, de naā vino jíin ñii. Chi sa cánuú jā chuhun ji vino jeé inī ñii jeé, de súcuán de quendōo vāha ndūū, ncachī yā.

*Tūhun sēhe síhí Jairo jíin ñahan jā ní nquehé sahma yā  
(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)*

<sup>18</sup> De juni cáhān Jesús ndācá tūhun yáhá, de iin tēe cúñáhnú nūū nchivī hebreo nī nquenda dē nūū yā. De nī jēcuiñi jīti dē nūū yā, de nī ncāhān dē:



Sēhe síhí sá, cáta nī jīhī jī. De á mā cōhōn de tee ní ndahá ní jī, de natecū jī, ncachī dē.

<sup>19</sup> De nī nacuiñī Jesús, de cuāhān yā jín dē, de suni cuāhān ndá tēe scuáha jín yā.

<sup>20</sup> De māhñú ndá nchivī jā cuāhān jín yā nī nguenda iin ñahan cūhū, de ja nī ncuu ūxī ūū cuiyā ndóho ña cuēhē játi nīñī ña. De nī nguenda ña ichi chátā yā, de nī nquehé ña yuhú sáhmá yā.

<sup>21</sup> Chi nī jani inī ña: Vísō sahma yā ná níhīn nī quehé nī, de nduvāha nī.

<sup>22</sup> De nī jicó cóto Jesús, de nī jinī yā nūū ña, de nī ncāhān yā: Ná ndúndeé inī nū tíhī. Chi nī ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de jā ñúcuán nī nduvāha nú, ncachī yā. De nī nduvāha ña maá hora ñúcuán-ni.

<sup>23</sup> De tá nī nguenda Jesús vehe tēe cúñáhnú, de nī jinī yā nūū ndá tēe cúu músico jā quíchuhū dē ndīyi, jín nūū nchivī cuāhā, jácu cóhó jī.

<sup>24</sup> De nī ncāhān yā jín jī: Cuijiyo ndá nú, chi ñahan lúli ñúcuán nduú ní jīhī jī, chi quíxīn jī-nī, ncachī yā. De nī jācū catá ndá jī jā ní ncāhān yā, chi jín jī jā ní jīhī sūchí ñúcuán.

<sup>25</sup> De nī ntavā yā ndá nchivī cuāhā, de nī nguīvi yā inī vehe. De nī ntiin yā ndahá ñahan lúli ñúcuán, de nī natecū jī, de nī nacuiñī jī-nī.

<sup>26</sup> De ní región ñúcuán nī jītē nuu tūhun tiñu ñáhnú jā ní nsāhá yā.

### *Jā ní nasāhá vāha yā ūū tēe cuáá*

<sup>27</sup> De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā. De ūū tēe cuáá cuāhān dē yātā yā, de cána jee dē: Maá ní jā cúu ní Sēhe tatā David, cundáhvī inī ní sáán viī, ncachī dē.

<sup>28</sup> De tá nī nguenda yā vehe, de nī nguenda ndúū tēe cuáá ñúcuán nūū yā. De nī ncāhān yā jín dē: ¿A cándíja ndúū nū jā cuu nacune nī tīnūú nú? ncachī yā. De nī ncachī ndúū dē: Cándíja sá Señor, ncachī dē.

<sup>29</sup> Ñúcuán de nī ntee yā ndahá yā tīnūú ndúū dē, de nī ncāhān yā: Ná sáhá nī tá cúu nūū cándíja ndúū nū, ncachī yā.

<sup>30</sup> De nī nune-nī tīnūú ndúū dē. De Jesús nī ncāhān nīhin yā jín dē: Mā cāchí cuitī nū nūū nī iin, ncachī yā.

<sup>31</sup> Sochi tá nī nquee ndúū dē, de nī scútē nuu dē tūhun ní región ñúcuán jā sūcuán nī nsāhá yā ndúū dē.

### *Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ñíhín*

<sup>32</sup> De tá nī nquee ndúū tēe ñúcuán cuāhān dē, de nī nguenda ndá nchivī jín iin tēe ñíhín jā ñúhún tāchī inī dē.

<sup>33</sup> De nī ntavā yā tāchī cuāhān. De tēe ñíhín nī nacahān dē. De nī nsāhvi inī nchivī nī jinī jī, de nī ncāhān ndá jī: Ncháha ca cunī cuitī ō nī iin tiñu sūcuán inī nación Israel, ncachī jī.

<sup>34</sup> Sochi ndá tēe grupo fariseo chi nī ncāhān dē: Tēe yáhá chi távā dē tāchī jín fuerza maá tāchī cúñáhnú cā, ncachī dē.

### *Jā cúndáhvī inī yā nchivī cuāhā*

<sup>35</sup> De nī jica nuu Jesús ndácá ñuū jín rancho, de nī stéhēn yā tūhun inī ndácá vehe ī sinagoga. De nī nacani yā tūhun vāha nāsa tátúnī Yāā Dios. De nī nasāhá vāha yā nchivī cūhū nā-nī cuēhē ndóho jī.

<sup>36</sup> De nī ncundáhvī inī yā nī ndēhé yā ndá nchivī cuāhā ñúcuán. Chi ndóho ndá jī de cúcuécá inī jī, chi cúu jī tá cúu ticāchí jāá nduú jētohō tī, chi nduú níquīn jī Yāā jā cúu Jētohō jī.

<sup>37</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha jín yā: Nchivī yáhá cúu jī tá cúu trigo jā tēhndē, de ndāā jā cuāhā cúu, de tēe quehndē chi jacū dē-nī cúu.

<sup>38</sup> Túsaá de cācān táhvī ndá nú nūū maá Jētohō nū Yāā Dios jā ná tētiñú yā cuāhā tēe quehndē dē trigo, de suu cúu jā nacani dē tūhun yā nūū nchivī, ncachī yā.

## 10

### *Jā ní nacāji yā ūxī ūū tēe apóstol* (Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī ncana yā ūxī ūū tēe jā scuáha dē jín yā. De nī jēhe yā poder nūū ndá dē jā tavā dē ndá tāchī inī nchivī, jín jā nasāhá vāha dē nchivī cūhū ndácá nūū cuēhē.

<sup>2</sup> De yáhá cúu síví ndihúxī ūū tēe apóstol: Tēe xíhna ñúhún cúu Simón jā

suní nání Pedro, jíin ñanī dē Andrés. De ūū cā dē cúu sēhe Zebedeo, de nání dē Jacobo jíin Juan.

<sup>3</sup> Ñúcuán de Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo tēe nī stútú xūhún renta, Jacobo sēhe Alfeo, jíin Lebeo jā suní nání Tadeo,

<sup>4</sup> jíin Simón tēe grupo cananista, jíin Judas Iscariote, tēe jā ní nastúu dē yā.

*Jā ní ntají yā ndihúxī ūū dē cuānacani dē tūhun*

*(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)*

<sup>5</sup> De nī ntají Jesús ndihúxī ūū tēe yáhá jā quíhīn dē. De nī ndacu yā tiñu nū dē nāsa sáhá dē: Mā quíhīn ndá nū nū nchivī jāá nsúu nchivī maá ó hebreo cúu, de nī mā quívi nū ndācá ñuū nchivī Samaria.

<sup>6</sup> Chi nūū maá-ni nchivī nación maá ó Israel quíhīn ndá nū, chí cúu jíi tá cúu tīcāchí jā ní nsana.

<sup>7</sup> De jā quíhīn ndá nū de suha nacani nū tūhun: Ja nī ncuñatin Yāā ndéē andiví jā tatúnī yā nū nū, cachī nū.

<sup>8</sup> De nasáhá vāha nū nchivī ndóho cuēhē stéhyū jíin jā ndóho ndá cā cuēhē, de nastécū nū ndīyi, de tavā nū tāchī inī nchivī. De sūcuán-ni nī ntají nī poder nūū ndá nū jā sáhá nū, de suní sūcuán-ni nasáhá nū jíin ndá jíi.

<sup>9</sup> De mā cuísó nū xūhún oro ní xūhún plata ní xūhún cuáchí.

<sup>10</sup> De ní mā cuísó nū ñunu stāā cajī nū ichi, ní incā camisa, ní nījān, ní garrote. Chi síquī tiñu jā nācani ndá nū tūhun nūū nchivī, de cánuú jā coto jíi ndóhó.

<sup>11</sup> De nā-ni ñuū á rancho tá quenda ndá nū, de ñúcuán nducú nū iin nchivī vāha, de cundeē nū vehe jíi jondē quíhīn tucu nū.

<sup>12</sup> De tá quívi nū vehe nchivī ñúcuán, de cāhān nū jā ná quíji tūhun ndeé tūhun sīi inī nūū jíi.

<sup>13</sup> De tú nchivī vāha cúu jíi, de tūhun ndeé jā ní ncāhān nū ná quéndōo síquī jíi. De tú nsúu nchivī vāha cúu jíi, de tūhun ndeé jā ní ncāhān nū mā quéndōo síquī jíi.

<sup>14</sup> De tú íyó nchivī jāá nduú jétáhvī jíi ndóhó, de ní nduú cúnī jíi cunini

jíi tūhun cāhān nū, túsaá de quee nū vehe ñúcuán á ñuū ñúcuán, de scóyo nū tīcāchā jēhē nū, chí suu cúu jā stéhēn nū jā íyó cuāchi jíi jāá nduú ní jétáhvī jíi.

<sup>15</sup> De ndāā cāhān ní jíin ndá nū jā quívi juicio de xēēn cā coo castigo síquī ndá ñuū jā sáhá sūcuán nsúu cā síquī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra nūū ní nsáhá ndasí nchivī cuāchi.

*Síquī jā cunī ūhvī nchivī ndá dē*

*(Lc. 12.11-12)*

<sup>16</sup> Cūndēhé ndá nū, chí tetíñú ní ndóhó quíhīn nū tá cúu tīcāchí mähñú yīhī. Túsaá de coo listo nū tá cúu cōo, de coo vitá inī nū tá cúu paloma.

<sup>17</sup> De coto ndá nū maá nū nūū nchivī, chí quenda quívi jā quísiáha jíi ndá nū nūū junta, de inī ndá vehe īi sinagoga cani jíi ndá nū.

<sup>18</sup> De suní jondē nūū ndá gobernador jíin ndá rey quínasiáha jíi ndóhó jā síquī nduhū. De sūcuán de nune ichi jā nacani nū tūhun ní nūū ndá dē jíin nūū nchivī ndācá nación jāá nduú jíin tūhun Yāā Dios.

<sup>19</sup> De tá ní nsiáha jíi ndóhó nūū ndá tēe ñúcuán, de mā nācani ndasí inī nū nāsa cāhān nū. Chí maá hora ñúcuán de maá yā stéhēn nūū nū nāsa cāhān nū.

<sup>20</sup> Chi nsúu ndá máá nū cúu jā cāhān, chí Espíritu maá Tatá nū cúu jā cāhān jíin yuhú nū.

<sup>21</sup> De sava nchivī jāá nduú cándija, nastúu jíi ñanī jíi jā ná cúu. De tatá nastúu sēhe. De sēhe nenda síquī tatá jíin naná jā ná cúu.

<sup>22</sup> De ndihi nchivī quítī inī jíi nūū nū jā síquī nduhū. Sochi nchivī jā cuiñi nīhin jondē jíinu tūndóhó, nchivī ñúcuán chí cācu ánō jíi.

<sup>23</sup> De tú iin ñuū jíin ūhvī jíi ndóhó, de cunu nū quíhīn nū incā ñuū. Chí ndāā cāhān ní jíin nū jā jondē ncháha ça caca nuu nū ndihi ñuū nación maá ó Israel, de nenda-ni maá ní, Yāā ní nduu tēe.

<sup>24</sup> In tēe scuáha, nduú cúñáhnú cā dē nsúu maestro dē. De ní tēe cúu mozo, nduú cúñáhnú cā dē nsúu patrón dē.

25 Chi tēe scuáha, tá cúu nūū ndóho maestro dē, suni sūcuán cundoho nahñí dē, de tēe cúu mozo suni cundoho dē tá cúu nūū ndóho patrón dē. Túsaá de tú nduhū cáhān ndá ji jā Satanás cúu nī, de nā oncā cúu ndá ndóhó jā má cáhān ji jā cúu nú Satanás.

*Jā ní ncachī yā ní iin cúu jā cuyūhú ó*  
(Lc. 12.2-7)

26 Túsaá de mā cuyūhú ndá nú jā sáhá nchivī ndóhó. Chi ndācá tūhun jā cáhān yuhū ji mā quéndōo yuhū cuitī, chi ndihi natūu niñin, de cunī nchivī.

27 Ndá tūhun jā ní ncāhān ni jín nū jāá nduú ní jín nchivī, nacachī tūhun cáji nú nūū ji. De tūhun jā ní nacani yuhū ni nūū nū, nacani jee nú yātā ndācá vehe.

28 De mā cuyūhú ndá nú nchivī jā cahnī ji yiqui cúñu nú, chi mā cūú cahnī ji ánō nū. Chi sa jā cuyūhú nú cúu jā má stíví nú nūū Yāa Dios, chi cuu stánū tāhvī yā ndóhó jā quívi ánō nū jín yiqui cúñu nú infierno.

29 De ndá saā chi nduú yāhvī ndéē tī, chi jondē ūū tī jā iin xūhún lúli. De ni iin tī nduú níncava tī nūū ñūhún de tú nduú jéhe Tatá nú tūhun, chi jíto yā tī.

30 De nā oncā cúu ndá máá nú, chi jondē ndihi xíní nū ja nī ncahvī yā.

31 Túsaá de mā cuyūhú ndá nú, chi cánuú ndasí cā ndá máá nú nūū yā nsūú cā cuāhā ndá saā.

*Nchivī jā jétúhún ji Jesucristo nūū incā nchivī*  
(Lc. 12.8-9)

32 De ndācá nchivī jā cuetúhún nduhū nūū incā nchivī, suni sūcuán cuetúhún nī ji nūū Tatá nī, Yāa ndéē andiví.

33 De ndācá nchivī jā má cuetúhún nduhū nūū incā nchivī, suni sūcuán mā cuetúhún nī ji nūū Tatá nī, Yāa ndéē andiví.

*Jā síquī Jesús de cusín inī nchivī*  
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

34 Mā cāní inī ndá nú jā vāji nī jā cundeē mānī nchivī ñayiví. Nduú vāji nī jā cundeē mānī nchivī, chi sa canāā ji jā síquī nduhū.

35 Chi jā síquī nduhū de cusín inī sēhe yíi jín tatá, de sēhe síhí jín naná, de sēhe jānú jín naná chíso.

36 Chi ndācá nchivī jā candíja nduhū, chi maá táhān vehe ji cúu jā quítī inī nūū ji.

37 De tú ní iin nchivī mānī cā ji jín tatá ji á naná ji nsūú cā nduhū, de nsūú nchivī vāha cúu ji jā cuniquín ji nduhū. De tú ní iin nchivī mānī cā ji jín sēhe yíi ji á sēhe síhí ji nsūú cā nduhū, de suni nsūú nchivī vāha cúu ji jā cuniquín ji nduhū.

38 De nā-ni nchivī tú nduú jéhe ji tūhun jā cundoho ji tūndóhó vísō jondē cuū ji jā síquī jā cuniquín ji nduhū, de nsūú nchivī vāha cúu ji jā cuniquín ji nduhū.

39 De tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tñū tāhvī ji níi cání. De tú ní nchivī vísō ná cúu ji jā síquī nduhū, sochi cutecū ji níi cání.

*Jā íyó tāhvī ō nūū Yāa Dios*  
(Mr. 9.41)

40 De nchivī jā jétáhví ndá ndóhó, túsaá de nduhū jétáhví ji. De nchivī jā jétáhví nduhū, jétáhví ji Yāa jā ní ntají nduhū vāji nī.

41 Tú nā-ni nchivī cuetáhví ji iin tēe nācani tūhun Yāa Dios, síquī jā jíca dē tiñu Yāa Dios, túsaá de inuú-ni coo tāhvī ji nūū Yāa Dios jín tēe nācani tūhun yā. De tú nā-ni nchivī cuetáhví ji iin tēe ndāā, síquī jā tēe ndāā cúu dē, túsaá de inuú-ni coo tāhvī ji nūū Yāa Dios jín tēe ndāā.

42 De tú ní nchivī cuāha ji vísō iin ñajin ndute víjin coho iin sūchí yáhá, síquī jā cúu ji sūchí candíja nduhū, de jāndāā ndija cúu jā ñhín ji tāhvī ji, ncachī yā.

## 11

*Jā ní ntají Juan ūū tēe nūū yā*  
(Lc. 7.18-35)

1 De tá nī jīnu nī ndacu Jesús tiñu nūū ndihúxī ūū tēe scuáha jín yā, de nī nquee yā ñúcuán cuāhān yā jā stéhēn yā de nācani yā tūhun ndá ñuū región ñúcuán.

<sup>2</sup> De yíhí Juan vecāa. De nī nihīn dē tūhun ndācá tiñu jā sáhá Cristo. De nī ntají dē ūū tēe jā scuáha jíin dē,

<sup>3</sup> cuācātūhún dē yā: ¿A maá ní cúu Cristo jā cáhī tutū jā quiji, á cundetu ó incā tēe jā quiji? ncachī dē.

<sup>4</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhán de cachī tūhun ndúū nū nūū Juan ndācá tiñu jíin nū jíin tūhun jíin nū.

<sup>5</sup> De cachī nū jā nchivī cuāá nūne tīnūú ji, de nchivī cojo nácaca ji, de nchivī ndóho cuēhē stéhyū ndúvāha ji, de nchivī sōhó nūne sōho ji, de nchivī jíhī nátecū ji sáhá nī. De suni nácani nī tūhun nūū nchivī ndāhvī jā scácu Yāa Dios ánō ji.

<sup>6</sup> De nācā ndetū tēe jā má nácani yátá inī dē jā nduhū cúu Cristo. Súcuán cachī nū nūū Juan, ncachī yā jíin ndúū dē.

<sup>7</sup> De tá cuāhān ndúū tēe ñúcuán, de nī nquijéhe Jesús cáhān yā tūhun Juan jíin nchivī: ¿Nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú jondē nūū ñuhun tíhá? ¿A iin tēe jáni iin jáni ūū inī jā cúu tá cúu itē jā cándā sáhá táchī?

<sup>8</sup> De tú nduú, ¿de nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe jā cúnī cuñáhnú jā ñúhún sahma fino? Nduú, chi jíin ndá nú jā tēe ñúhún sahma fino, ní maá-ni inī vehe rey ndéē ndá dē.

<sup>9</sup> ¿De nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe nácani tūhun Yāa Dios? Cáhān ní jíin ndá nú jā suu ní jēndēhé nú, de cúñáhnú cā Juan yáhá nsūú cā ndá cā tēe jā ní nacani tūhun Yāa Dios.

<sup>10</sup> Chi tūhun Juan cúu jā yósō nūū tutū ī:

Tají nī tēe nacani tūhun nī, cosō nūū dē ichi nūū Cristo,

tácua coo tūha nchivī jā quenda yā.

Ncachī Yāa Dios, cáhī tutū.

<sup>11</sup> De ndāā cáhān ní jíin nú jā inī ñayíví yáhá cúñáhnú cā Juan tēe scuénduté nsūú cā ndá cā tēe jā ní iyo inī ñayíví. De vísō súcuán de ndācá nchivī jā núu cā inī ñuū nūū tátúnī Yāa andiví, cúñáhnú cā ji nsūú cā Juan.

<sup>12</sup> De jondē quívi jā ní nquenda Juan tēe scuénduté, de jondē mitan, chi ndúcu ndéé ndá nchivī jā quívi ji ñuū nūū tátúnī Yāa andiví. De jondē nchivī xēen ndúcu ndéé ji sīquī.

<sup>13</sup> Chi jondē ncháha ca quiji Juan, de nī iyo maá tutū ley Moisés, jíin ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios. De nī ncachī tūhun ndá nāsa coo jā tátúnī Yāa Dios.

<sup>14</sup> De nī ncāhān ndá jā ndiji Elías. De tú cúnī ndá nú cuetáhvī nú tūhun, de suu cúu jā vají Juan, chi suu dē cúu tá cúu Elías jā ní ncachī tutū jā ndiji.

<sup>15</sup> Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú.

<sup>16</sup> Yáhá cáhī ní iin tūhun yátá tácu cunī ndá nú nāsa cúu nchivī tiempo mitan. Cúu ji tá cúu ndá sūchí lúli jā ndéē ji nūū yáhvi cásíquí ji. De cána jee ji nūū táhān ji:

<sup>17</sup> Nī ntvī ndá ní tūyōó nūū ndá nú, de nduú ní jíta jéhe nú. De nī jita ndá ní yāa jā cuécá jíta, de nduú ní jácu nú, cáhī ndá ji. De tá cúu ndá sūchí lúli ñúcuán jāá nduú ní jétahān inī ji ní iin ní incā, súcuán cúu nchivī tiempo mitan.

<sup>18</sup> Chi nī nquiji Juan de cuāhā vuelta nī iyo nditē inī dē, nduú ní nchájī dē ní nduú ní jíhi dē. De nduú ní jétahān inī ndá nú, chi nī ncāhān nū jā ñúhún táchī inī dē.

<sup>19</sup> De nī nquenda maá nī, Yāa nī nduū tēe, de yájī ní jíhi nī, de suni nduú jétahān inī ndá nú, de scāa nú cā chi cáhān nū jā maá-ni jā yájī ní jíhi nī vino. De quétahān ní jíin ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi, cáhī nū. De tú cundíchí iin tēe jíin tūhun Yāa Dios, de jíin tiñu sáhá dē de natūu jā tēe ndíchí cúu dē, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān xēen yā nūū sava ñuū nīhin inī*

*(Lc. 10.13-15)*

<sup>20</sup> Ñúcuán de nī nquijéhe yā cáhān xēen yā nūū ndācá ñuū nūū ní nsáhā yā cuāhā tiñu ñáhnú, chi nduú ní nacani inī ndá ji jā sndóo ji cuāchi ji. De nī ncāhān yā:

21 Nācā xēen cundoho ndá nú, nchivī ñuū Corazín. De nācā xēen cundoho nú, nchivī ñuū Betsaida. Chi tú inī ñuū Tiro jíin ñuū Sidón ní nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī inī ñuū maá nú, de ñamā nacani inī nchivī ñuū ñúcuán jā sndóo ji cuāchi ji nícu. De sáhá ji seña jā stéhēn jā nácani inī ji sīquī cuáchi ji, chi cuhun ji sahma túún de chihi ji yāa xīnī ji nícu.

22 Túsaá de cáhān ni jíin ndá nú jā quīvī quiji juicio, de xēen cā coo castigo sīquī ndá nú nsūú cā jā coo sīquī ñuū Tiro jíin ñuū Sidón.

23 De ndá ndóhó nchivī ñuū Capernaum, ¿á jáni inī ndá nú jā cúñáhnú nú tá cúu iin jā cáa cuāhān ichi andiví? Nduú chi sa nuu nú jondē lugar nūú íyó ndá ánō ndiyi. Chi tú inī ñuū Sodoma ní nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī nūú maá nú, de coo ñuū ñúcuán jondē mitan nícu.

24 Túsaá de cáhān ni jíin ndá nú jā quīvī juicio de xēen cā coo castigo sīquī ndá nú nsūú cā jā coo sīquī nchivī ñuū Sodoma, ncachī yā.

*Nehēn nūú ni de natātú nú, ncachī yā*  
(Lc. 10.21-22)

25 De suni quīvī ñúcuán nī ncāhān Jesús: Ná cútahvī sá nūú ní Tatá, jā cúu ní Jētohō andiví jíin ñayīví. Chi nī jasī ní ndācá tūhun ndíchí ní, jā má cūnī nchivī ndíchí jíin nchivī tūha cuenta ñayīví yáhá. De nī stéhēn ní nūú ndá nchivī jā cúu tá cúu sūchí lúlí.

26 Chi súcuán nī jētahān inī ní Tatá, ncachī yā.

27 De nī ncāhān cā yā: Ndiviī nī jēhe Tatá nī nūú ni. De nduú jíin ndá nchivī ní iin cúu nduhū, Sēhe Yāa Dios, chi maá-ni Tatá nī cúu jā jíin yā nduhū. De ni nduú jíin nchivī nāsa Yāa cúu maá Tatá, chi maá-ni Sēhe cúu jā jíin. De íyó nchivī jā cūnī maá Sēhe stéhēn yā nūú ji nāsa Yāa cúu Tatá yā, de maá ji suni cunī ji.

28 Ndācá nú jā ní ncuitá nú jíin ndācá tiñu jíin ley jā víjín sáhá jíin nú, nehēn de quīvī nú ndahá nī, de natātú nú sáhá nī.

29 Quīvī nú nūú tiñu jā ndácu maá nī, de scuáha nú cuu nú tá cúu nūú íyó maá nī. Chi vitá inī ni de nduú sáhá ñáhnú nī maá nī. De súcuán de natātú nú jíin ánō nūú sáhá nī.

30 Chi nduú víjín jā squíncuu nú nūú ni, de ni nduú vēe tiñu jā ndácu nī, ncachī yā.

## 12

*Jā ní jehndē ndá dē xīnī trigo quīvī natātú*

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

1 De iin quīvī natātú nī nchāha Jesús cuāhān yā nūú cáa trigo. De tēe scuáha jíin yā, cócon ndá dē. De nī nquijéhe ndá dē jehndē dē xīnī trigo yájī dē.

2 De nī jinī ndá tēe fariseo, de nī ncāhān dē jíin yā: Cūndēhé chi ndá tēe scuáha jíin nú sáhá dē tiñu jāa nduú vāha jā sáhá ó quīvī natātú, cáchi ley Moisés.

3 De nī ncāhān maá yā jíin dē: ¿A nduú ní ncáhvi ndá nú tutū nāsa nī nsáhá David, iin quīvī jā ní jihī dē sōco jíin ndá tēe jā ní íyo jíin dē?

4 De nī nquīvī dē inī vehe Yāa Dios. De nī nchajī dē pan ī jā yósō nijin nūú Yāa Dios. De nduú nā ley jā cajī dē, ni ndá tēe íyó jíin dē, chi maá-ni sūtū cúu jā yájī. De vísō súcuán de nduú nā cuāchi ní íyo sīquī dē.

5 ¿De á nduú ní ncáhvi ndá nú tutū ley Moisés, nāsa sátínú ndá sūtū inī templo, vísō quīvī natātú cúu? De nduú nā cuāchi íyó sīquī dē, vísō quīvī natātú sátínú ndá dē tiñu jā cúu dē sūtū.

6 De cáhān ni jíin ndá nú jā maá nī jā íyó nī yáhá, cúñáhnú cā ni nsūú cā templo.

7 De nduú jícūhun inī ndá nú tūhun yáhá jā yósō nūú tutū ī jā ní ncāhān Yāa Dios: Jā cūnī cā ni cúu jā cundáhvī inī nūú táhán nú, nsūú cā jā sōcō nūú quiti nūú ni, ncachī yā. De tú ní jícūhun inī ndá nú tūhun yáhá, de mā cáhān nūú súcuán sīquī ndá tēe jāa nduú nā cuāchi nícu.

8 Chi nduhū, Yāa nī nduú tēe, maá nī cúu jā tátúnī sīquī nāsa sáhá nchivī quīvī natātú, ncachī yā.

*Jā ní nduvāha tēe nī nchīchī ndahá*  
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

<sup>9</sup> Ńúcuán de cuāhān Jesús, de nī nquīvi yā inī vehe ī sinagoga.

<sup>10</sup> De Ńúcuán íyó iin tēe jā ní nchīchī iin ndahá dē. De cúnī ndá tēe grupo fariseo jā nīhīn dē cuāchi sīquī yā, de nī jīcā tūhún dē yā: ¿A íyó ley jā cuu nasāhá vāha ó nchivī cūhū quīvī nátātú? ncachī dē.

<sup>11</sup> De nī ncāhān yā jín dē: ¿Ní iin nú, de tú névāha nú iin tīcāchī, de tú nīncava tī iin yavī quīvī nátātú, de á nduú jēhēn nū natavā nū tī, á naá cúu?

<sup>12</sup> ¿De á nduú cánuú ndasí cā iin tēe nsūú cā iin tīcāchī? Túsaá de vātu-ni jā sāhá ó tiñu vāha quīvī nátātú, ncachī yā.

<sup>13</sup> Ńúcuán de nī ncāhān yā jín tēe jā ní nchīchī ndahá: Scāā ndahá nú, ncachī yā. De nī scāā dē, de nī nduvāha-ni tá cúu nū íyó incā.

<sup>14</sup> Ńúcuán de nī nquee ndá tēe grupo fariseo, de nī natúhún ndá dē sīquī Jesús, nāsa cahñī dē yā.

*Tūhun Jesús jā ní ncāhān Isaías jondē janahán*

<sup>15</sup> De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē, de nī nquee yā Ńúcuán cuāhān yā. De cuāhā nchivī níquīn jī yā. De nī nasāhá vāha yā ndihī nchivī cūhū.

<sup>16</sup> De nī ndacu yā nū ndá jī jā má stúu jī yā.

<sup>17</sup> De súcuán nī ncuu tácu quee ndāā tūhun jā ní nacani Isaías jondē janahán, jā súcuán nī ncāhān Yāā Dios:

<sup>18</sup> Yáhá cúu mozo nī jā ní jani nī, de māñī nī jín yā, de cúsi inī nī jín yā. De cuāhā nī Espíritu nī coo jín yā. De maá yā sāhá ndāā tiñu nchivī

ndācá nación.

<sup>19</sup> Mā tētāhān yā, nī mā cāná jee yā, de nī mā cáhān jee yā ichī jā cuni nchivī.

<sup>20</sup> Mā sāhá xēen yā jín nchivī jā ní ncunīhin tūndóhó sīquī, nī mā snāā yā nchivī jā iin lulī-ni cándija.

Chi cuñáhnú yā sīquī ndihī, de ndāā tatúnī yā.

<sup>21</sup> De nchivī ndācá nación cuhun inī jī jā scácu yā jī.

Ncachī Yāā Dios, ncachī Isaías jondē janahán.

*Jā ní ncāhān ndá dē jā sátíñú yā jín fuerza Satanás*

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

<sup>22</sup> Ńúcuán de nī nquisiáha ndá jī nū yā iin tēe cuáá ñhín, chí ñúhún tāchī inī dē. De nī nasāhá vāha yā dē. De nī ndunijīn tīnūú dē, de nī nacahān dē.

<sup>23</sup> De ndihī nchivī cuāhā nī nsāhvi inī jī ndéhé jī, de nī ncāhān jī: ¿A tēe yáhá cúu jā ní ncāhān Yāā Dios jā cacu nū tatā David? ncachī jī.

<sup>24</sup> De ndá tēe grupo fariseo, nī jini dē jā súcuán cáhān jī. De nī ncāhān ndá dē: Tēe yáhá mā cūú tavā dē ndá tāchī de tú mā sāhá dē jín fuerza Satanás jā cúñáhnú nū ndá tāchī, ncachī dē.

<sup>25</sup> De Jesús nī jinī yā jā súcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā jín dē: Ndācá nación jā sáhá sín maá de cánāá maá, túsaá de snāā tāhān maá. De tú iin ñuū á iin vehe sáhá sín maá de cánāá maá, de mā cūú cā cundēe cáhnú.

<sup>26</sup> De saá-ni Satanás tú tavā tāhān tāchī, túsaá de sáhá sín maá. ¿De nāsa cuiñī nīhin Satanás jā ndacu nū tāhān túsaá?

<sup>27</sup> Chí cáhān ndá nú jā jín fuerza Satanás távā nī ndá tāchī. De tú súcuán cúu de ndá nchivī jā scuáha jín ndá nú, ¿nā jín fuerza távā maá jī tāchī, jáni inī nū? Túsaá de ndá máá jī cachī jā ní stívī ndasí nú jā ní ncāhān nū jā távā nī tāchī jín fuerza Satanás.

<sup>28</sup> De nduú chí sa jín Espíritu Yāā Dios cúu jā távā nī tāchī. Túsaá de ja ndēē Yāā Dios māhñú ndá nú jā tátúnī yā.

<sup>29</sup> ¿Chí nāsa cuu quīvi iin tēe inī vehe tēe ndacuī jā sacuíhná dē ndatíñú? Chí cánuú jā xihna cā cuhnī dē tēe ndacuī, sá de cuu sacuíhná dē ndatíñú tēe Ńúcuán. De suni súcuán cúu jā júhnī nī Satanás de távā nī tāchī.

<sup>30</sup> De nchivī jāá nduú íyó māñī jín nī, túsaá de jínī ūhvī jī nduhū. De

nchivī jāá nduú nástútú jíin nī, túsaá de sa scútē nuu ji nchivī jā vāji nūū ni.

<sup>31</sup> Jā ñúcuán cáhān ni jíin ndá nú: Iyó modo jā coo tūhun cáhnú inī nūū ndācá cuāchi jā sáhá nchivī, jíin nūū ndācá tūhun nēhén jā cáhān ji. Sochi tú cáhān nāvāha ji sīquī Espíritu Santo, de mā cúne cáhnú inī Yāā Dios nūū ji.

<sup>32</sup> De tú nā-ni nchivī cáhān ji sīquī nduhū, Yāā nī nduu tēe, cuu cune cáhnú inī Yāā Dios nūū ji. Sochi tú nā-ni nchivī cáhān nāvāha ji sīquī Espíritu Santo, mā cúne cáhnú inī Yāā Dios nūū ji, ni ñayivī yáhá, ni tiempo jā quiji.

*Tūhun ñutun váha jíin ñutun cánēhén  
(Mt. 7.17-20; Lc. 6.43-45)*

<sup>33</sup> Tú iin ñutun váha, de váha jāvíxī, de tú iin ñutun cánēhén, de suni cánēhén jāvíxī. Chi jíin jāvíxī de jíin ō nāsa ñutun cúu. De suni súcuán cúu nchivī.

<sup>34</sup> Va sēhe cōō cúu ndá nú, chi xēen nū tá cúu cōō. ¿Nāsa cuu cáhān nū tūhun váha, chi nchivī nēhén cúu ndá nú? Chi ndihī nāsa jāni inī ánō nchivī, de cúsa ñúcuán cáhān ji.

<sup>35</sup> Tēe váha cáhān dē tūhun váha, chi iyó ndāā ánō dē. De tēe nēhén cáhān dē tūhun nēhén, chi cánēhén ánō dē.

<sup>36</sup> De cáhān ni jíin ndá nú jā ndācá nā-ni tūhun jā cáhān nchivī, nacuāha ji cuenta ndá tūhun ñúcuán quivī quiji juicio.

<sup>37</sup> Chi jíin tūhun jā ní ncāhān nū de sáhá ndāā yā sīquī nū, á jā quendōo ndāā nū á jā cundeē cuāchi sīquī nū, ncachī yā.

*Jā ní jīcān ndá nchivī jāá nduú cándija iin tiñu ñáhnú  
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)*

<sup>38</sup> Ñúcuán de jacū tēe grupo fariseo jíin tēe stéhēn ley janahán, nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, cúnī ndá sá jā sáhá ní iin tiñu ñáhnú jā stéhēn tú maá ní cúu Yāā jā ní ntají Yāā Dios, ncachī dē.

<sup>39</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Nchivī nēhén yáhá nduú jétáhvī cuitī ji Yāā Dios. De jīcān ji iin tiñu ñáhnú jā stéhēn tú maá ní cúu Yāā jā ní ntají Yāā Dios. De nduú cā nā incā tiñu ñáhnú stéhēn ni nūū ji, chi maá-ni tiñu

ñáhnú tá cúu nūū ní ncuu jíin Jonás, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

<sup>40</sup> Chi tá cúu nūū ní ñūhun Jonás chījin tiacá cáhnú ūnī nduú ūnī ñuú, de saá-ni nduhū, Yāā nī nduu tēe, cuū ni de coo nī chījin ñūhun ūnī nduú ūnī ñuú, de sá de natecū ni.

<sup>41</sup> De ndá nchivī ñuū Nínive nūū ní nacani Jonás tūhun, natecū ji jíin nchivī tiempo yáhá, quivī juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cáhān ji cuāchi sīquī nchivī yáhá. Chi ndá máá ji nī nacani inī ji nī sndóo ji cuāchi ji quivī jā ní nacani Jonás tūhun nūū ji. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāā iyó yáhá, nsūú cā Jonás, de nduú cándija ndá nú nduhū.

<sup>42</sup> De reina jā ní ncuñáhnú nación ichi sur, natecū ña jíin nchivī tiempo yáhá, quivī juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cáhān ña cuāchi sīquī ji. Chi jondē jícá ndasí nī nquiji ña nī nini ña ndá tūhun ndíchí jā ní ncāhān rey Salomón, de nī ncandija ña. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāā iyó yáhá, nsūú cā Salomón, de nduú cándija ndá nú nduhū.

*Tāchī jā nástútú táhán ndivi inī nchivī  
(Lc. 11.24-26)*

<sup>43</sup> Tú nī nquee iin tāchī inī iin tēe jāá nduú cándija, de jícá nuu nūū ñūhun tíhá, ndúcú nūū natátú, de nduú níhīn, sá de jāni inī maá:

<sup>44</sup> Ná quínohōn ni vehe nūū ní nquee nī. De tá nī nenda tucu, de jíin jā tēe jāá nduú cándija, cúu dē tá cúu iin vehe jāá nduú nā ndēe de nī ndundoo.

<sup>45</sup> Ñúcuán de jéhēn jénacuēca ūjā cā tāchī nēhén cā nsūú cā maá. De quivi ndá inī tēe ñúcuán de jécundeē ndá. Túsaá de xēen cā cundoho tēe ñúcuán jā sándihí nsūú cā jā xíhna ñúhún. De suni súcuán cundoho nchivī nēhén tiempo yáhá, ncachī yā.

*Naná yā jíin ndá ñanī yā  
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)*

<sup>46</sup> De juni súcuán cáhān yā jíin ndá nchivī, de nī nguenda naná yā jíin ndá ñanī yā, íñí ña tāvēhé, de cúnī ña cáhān ña jíin yā.

<sup>47</sup> De nī ncachī iin tēe nūū yā: Naná ní jíín ndá ñanī ní íñí ña tāvēhé, de cúnī ña cāhān ña jíín ní, ncachī dē.

<sup>48</sup> De nī ncāhān yā jíín tēe jā ní ncāhānjíín yā súcuán: ¿Ní iin cúu naná nī, de ní iin cúu ndá ñanī ní? ncachī yā.

<sup>49</sup> De nī stéhēn ndāhá yā nūū ndéē ndá tēe scuáha jíín yā. De nī ncāhān yā: Suni naná nī jíín ñanī ní cúu ndācá yáhá.

<sup>50</sup> Chi ndācá nchivī jā squíncuu tiñu jā cúnī maá Tatá nī, Yāā ndéē andiví, suu cúu ñanī ní, cuāha nī, naná nī, ncachī yā.

### 13

*Tūhun yátá tēe jítē tatā  
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)*

<sup>1</sup> De quívi ñúcuán nī nquee Jesús vehe cuāhān yā, de nī nquenda yā nī jēcundeē yā yuhú mar.

<sup>2</sup> De nī ncutútú cuāhā ndasí nchivī nūū yā. De nī nquívi yā inī iin barco, de nī jēcundeē yā. De ndá nchivī ñúcuán ndéē jī yuhú mar.

<sup>3</sup> De jíín tūhun yátá nī stéhēn yā cuāhā tūhun nūū jī, de súcuán nī ncāhān yā: Iin tēe jítē tatā, nī nquee dē jā cutē dē.

<sup>4</sup> De tá nī nquijéhé dē jítē dē, de jacū tatā nī jítē yuhú íchí. De nī nquenda ndá saā, de nī nchajī tī.

<sup>5</sup> De jacū cā tatā nī jítē nūū ñuhun yūū, nūū nduú íyó cócón ñuhun. De ñamā-ni nī ntāhvī, chi nduú íyó cócón.

<sup>6</sup> De tá nī nquenda ncandī, de nī nchīchī-ni, de nī ncasūn, chi nduú ní níhīn nūū quíhīn yoho.

<sup>7</sup> De jacū cā tatā nī jítē māhñú nūū cáá niquin iñu. De nī jahnu iñu, de nī jasī nūū.

<sup>8</sup> De jacū cā nī jítē nūū ñuhun váha, de nī jēhe cuāhā nūnī. Sava nī jēhe ciento jā iin iin, de sava nī jēhe ūnī xico, de sava cā nī jēhe ōcō ūxī.

<sup>9</sup> De ndá ndóhó jā níni, tee sōho váha nú, ncachī yā.

*Nājēhē cúu jā cāhān yā maá-ni tūhun yátá  
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10; 10.23-24)*

<sup>10</sup> Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíín yā nī nquenda dē nūū yā, de nī jīcā tūhūn dē yā: ¿Nājēhē cúu jā maá-ni tūhun yátá cāhān ní jíín nchivī? ncachī ndá dē.

<sup>11</sup> De nī ncāhān yā: Ndá ndóhó chi sáhá yā jā cuu jícūhun inī nū ndá tūhun yáhá jā ní nchiyuhū, nāsa quívi nchivī ndahá Yāā andiví jā tatúnī yā nūū jī. Sochi nchivī yáhá jāá nduú cándíja, chi mā jícūhun inī jī.

<sup>12</sup> Chi nchivī ja jícūhun inī, stéhēn cā yā nūū jī, de víhí cā cunī jī. Sochi nchivī jāá nduú cándíja, vísō ja jíín jī jacū, de sa naā.

<sup>13</sup> Jā ñúcuán cúu jā cāhān ní tūhun yátá jíín ndá jī. Chi vísō ndéhé ndá jī, de modo jāá nduú jíín jī. De vísō jíín jíín sóho jī, de mā jícūhun inī jī, chi modo jāá nduú ní jíín jī-ni.

<sup>14</sup> Túsaá de sīquī nchivī yáhá nī nquee ndaā tūhun jā ní ncachī Yāā Díos de nī ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán:

Vísō cunini ndá nú, de mā jícūhun inī nū,

de vísō cūndéhé nú, de mā cūnī nú.

<sup>15</sup> Chi ndá nchivī yáhá ndasí nī ncunīhin inī jī,

de ūhvī ndasí tēe sōho jī,  
de modo jā jāsī jī tīnūú jī,

tácuā mā cūndéhé jī,

de ni mā cūnini jī,

de ni mā jícūhun inī jī,

de ni mā ndícó cóo inī jī nūū ní

jā nasáhá váha nī ánō jī nūū cuáchi jī.

Cáchī Yāā Díos, cáchī tutū.

<sup>16</sup> Sochi ndá máá nú, nācā ndetū nū, chi ndéhé nú jíín tīnūú nú, de tēe sōho nú.

<sup>17</sup> Chi ndaā cāhān ní jíín nú jā cuāhā ndá tēe janahán jā ní nacani tūhun Yāā Díos, jíín cuāhā ndá tēe ndaā, nī ncuu inī dē jā cūndéhé dē jā ndéhé ndá nú, de nduú ní ndéhé dē. De nī ncuu inī dē cunini dē jā níni ndá nú, de nduú ní jíín dē, ncachī yā.

*Jā ní ncachī cājí yā tūhun yátá tēe jítē tatā  
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)*



18 Túsaá de cunini ndá nú nā cuá cúu tūhun yátá tēe jītē tatā. Tatā ñúcuán cúu tūhun Yāa Dios.

19 De nchivī jā jīni tūhun nāsa tátúnī Yāa Dios, de tú nduú jícūhun inī ji, de cúu ji tá cúu tatā jā ní jītē yuhú íchí. Sá de quénda tāchī cúñáhnú de cándeē-ni tūhun inī ánō ji.

20 De tatā jā ní jītē nūū ñuhun yúū cúu tá cúu nchivī jīni tūhun, de ñamā-ni jétáhvī ji de cúsiī inī ji jíin.

21 Sochi nduú cúcutú tūhun inī ánō ji, de jacū-ni quīvī jétáhvī ji. De tá quíji tūndóhó, á jā jīni ūhvī nchivī ji jā síquī tūhun ñúcuán, sá de quíjéhe nácani yátá inī ji.

22 De jā ní jītē māhñú iñu cúu ndá nchivī jīni tūhun, sochi ndíhvī inī ji síquī jā íyó inī ñayiví yáhá, de cúnī ji cucuicá ji, de stáhvī ndá ñúcuán jā cútéñú ji jíin. De ndācá ñúcuán jásī nūū tūhun yā, de nduú jíja ji jíin tūhun yā.

23 De tatā jā ní jītē nūū ñuhun váha cúu ndá nchivī jīni tūhun yā, de jícūhun inī ji, de jíja ji jíin. De sava ji cúu tá cúu tatā jā jéhe ciento jā iin iin, de sava cā ji jéhe ūnī xico, de sava cā ji jéhe ōcō ūxī, ncachī yā.

#### *Tūhun yátá síquī itē lásū*

24 De nī ncāhān yā incā tūhun yátá jíin ndá dē: Jā tátúnī Yāa andiví cúu tá cúu iin tēe jā ní jītē dē trigo vāha nūū ñūhún dē.

25 De íyó iin tēe jīnī ūhvī dē tēe xíi trigo. De juni quíxīn tēe xíi trigo jíin ndá táhán dē, de nī jēhēn tēe ñúcuán, de nī jītē niquin itē lásū nūū trigo, de cuāhān.

26 De tá nī ntāhvī trigo, de nī nquene yoco, de suni súcuán nī jahnu itē lásū.

27 Ñúcuán de nī nquenda ndá mozo, de nī ncāhān ji jíin patrón: Señor, ¿á nsūú trigo vāha ní jītē ní nūū ñūhún ní? ¿De nūcu nī nquene itē lásū nūū?

28 De nī ncāhān dē jíin ji: Iin tēe jīnī ūhvī nduhū nī nsāhá yáhá, ncachī dē. De nī ncāhān ndá mozo jíin dē: ¿Túsaá de á cúnī ní jā quíhīn ndá sá de tūhun sá?

29 De nī ncāhān dē: Nduú, chí tú tūhun nú itē lásū ñúcuán de sanaā de tūhun nú jondē jíin trigo.

30 Vāha cā ná cuāhnu maá jondē quīvī tēhndē. De quīvī ñúcuán de cachī ni nūū ndá tēe quehndē jā xihna cā itē lásū quehndē dē, de caquīn tūtú dē tácuca cāyū. Ñúcuán de trigo chí quehndē dē ndīvi inī yacā ni, ncachī dē, ncachī yā.

#### *Tūhun yátá síquī niquin mostaza (Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)*

31 De suni nī ncāhān yā incā tūhun yátá yáhá: Nchivī jā tátúnī Yāa andiví nūū, ndúcuahā ji tá cúu nūū jáhnu iin niquin mostaza jā ní jaquīn iin tēe nūū ñuhun dē.

32 De ndāā jā iin niquin lúli cā cúu nsūú cā ndá cā niquin. Sochi tá nī jahnu, de cúu cáhnú cā nsūú cā ndá cā yūcū, chí ndúu iin ñutun. De quénda ndá saā, de sáhá tī tacā tī chījin ndahá yúcu, ncachī yā.

#### *Tūhun yátá síquī levadura (Lc. 13.20-21)*

33 De incā tūhun yátá nī ncāhān yā jíin ndá dē: Jā tátúnī Yāa andiví nūū nchivī cúu tá cúu levadura jā ní nquēhen iin ñahan. De nī nsacā ña jíin ūnī kilo harina, de nī ndaa ndihi ñujan nī nsāhá, ncachī yā.

#### *Jā maá-ni tūhun yátá cáhān yā jíin ji (Mr. 4.33-34)*

34 Ndācá tūhun yáhá nī ncāhān Jesús jíin ndá nchivī cuāhā. De ndācá jā ní stēhēn yā, de maá-ni tūhun yátá nī ncāhān yā jíin ji.

35 Súcuán nī nsāhá yā tácuca quee ndāā tūhun nī ncāhān tēe jā ní nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán:

Cāhān ni ndá tūhun yátá jíin nchivī, de cachī ni ndá tūhun yuhū jā íyó jondē tá nī jēcāva ñayiví. Cachī Jesús, ncachī tēe nī nacani tūhun.

#### *Jā ní ncachī cājí yā tūhun itē lásū*

36 Ñúcuán de nī nacuetáhvī Jesús nūū nchivī. De nī ndīvi yā inī vehe. De ndá tēe scuáha nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē jíin yā: Cachī cājí

ní tūhun yátá itē lásū nūū sá, ncachī dē.

<sup>37</sup> De nī ncāhān yā jín ndá dē: Jā jítē trigo vāha ñúcuán cúu nduhū, Yāā nī nduu tēe.

<sup>38</sup> De ñuhun ñúcuán cúu ñayīví. De tatā vāha cúu ndá nchivī yíhí ndahá Yāā Dios jā tátúnī yā nūū ji. De itē lásū cúu ndá nchivī yíhí ndahá tächī cúñáhnú.

<sup>39</sup> De tēe jínī ūhvī jā ní jítē niquin itē lásū cúu maá tächī cúñáhnú. De quívi tēhdē cúu quívi jīnu ñayīví. De ndá tēe quehdē cúu ndá ángel Yāā Dios.

<sup>40</sup> De tá cúu jā tēhdē itē lásū de cāyū nūū ñúhūn, sūcuán coo quívi jīnu ñayīví.

<sup>41</sup> Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, tajī nī ndá ángel nī quihīn. De nastútú yā ndācá nchivī squívi táhán nūū cuáchi, jín nchivī sáhá tiñu néhén, tavā yā ji māhñú nchivī jā tátúnī nī nūū.

<sup>42</sup> De taān yā ndá ji cāyū ji nūū ñúhūn. De ñúcuán cuacu ji de nacayíhí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji.

<sup>43</sup> Sá de nchivī jā squíncuu nūū yā chi cuēndütē ji modo ncandīi, de cundeē ji nūū tátúnī maá Tatá ji Yāā Dios. Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú.

*Tūhun yátá sīquī jātūn xūhún jā yíyuhū*

<sup>44</sup> De jā quívi nchivī ndahá Yāā Dios jā tátúnī yā nūū ji, suu cúu tá cúu iin jātūn xūhún jā yíyuhū chíjin iin ñuhun. De nī nanihīn iin tēe, de nī nacasī tucu dē sīquī. De jā cúsiī inī dē jín, de cuāhān dē cuāxícó ndihi dē jā névāha dē, de nī jeen dē ñuhun ñúcuán.

*Tūhun yátá sīquī perla jā ndéē yāhvi*

<sup>45</sup> De jā quívi nchivī ndahá Yāā Dios jā tátúnī yā nūū ji, suni cúu tá cúu iin tēe jéen de náxícó, de ndúcú dē perla vāha.

<sup>46</sup> De nī jinī dē iin perla jā ndéē yāhvi ndasí, de nī jēhēn dē nī yícó ndihi dē jā névāha dē, de nī jeen dē perla ñúcuán.

*Tūhun yátá sīquī ñunu tīn tiacá*

<sup>47</sup> De jā tátúnī Yāā andiví nūū nchivī, suni cúu tá cúu iin ñunu jā

chúndaji ndá dē nūū mar, de quívi ndācá nūū tiacá.

<sup>48</sup> De tá nī nchitú ñunu, de távā ndá dē yuhú ndúté. De jécundeē dē, de nácāji dē tiacá. De tiacá vāha taān dē inī tīcá, de tiacá jāá nduú íyó vāha squéne dē.

<sup>49</sup> De suni sūcuán coo quívi jīnu ñayīví. Chi quenda ndá ángel yā, de sáhá síin yā ndá nchivī sáhá tiñu néhén māhñú nchivī vāha.

<sup>50</sup> De nchivī néhén chi taān yā ji cāyū ji nūū ñúhūn. De ñúcuán cuacu ji de nacayíhí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī ndatíñú ndéē yāhvi*

<sup>51</sup> De nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿A nī jīcūhun inī ndá nú ndá tūhun yáhá, á nduú? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē jín yā: Nī jīcūhun inī sá, Señor.

<sup>52</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Iyó vāha túsaá. De iin tēe stéhēn ley janahán, tú ja nī ncutūha dē nāsa tátúnī Yāā andiví, de cuu stéhēn dē ndá tūhun sīquī ñúcuán. Chi cúu dē tá cúu iin tēe xívēhe. De inī jātūn dē távā dē ndatíñú ndéē yāhvi, sava jā jéé jín sava jā ní ncunahán íyó, ncachī yā.

*Jā cuānohōn yā ñuū Nazaret*

*(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)*

<sup>53</sup> De tá nī ncuu nī ncāhān Jesús ndá tūhun yátá yáhá, de nī nquee yā ñúcuán cuāhān yā.

<sup>54</sup> De nī nenda yā ñuū yā Nazaret. De nī stéhēn yā tūhun inī vehe īi sinagoga. De nī nsāhvi inī ndá nchivī nī jini ji, de nī ncāhān ji: ¿Ní cúu nūū ní ncutūha tēe yáhá ndá tūhun ndíchí yáhá? ¿De nāsa cúu sáhá dē ndá tiñu ñáhnú yáhá?

<sup>55</sup> Chi sēhe carpintero cúu tēe yáhá, de naná dē cúu María, de ndá ñanī dē cúu Jacobo, José, Simón, jín Judas.

<sup>56</sup> De suni ndéē ndá cuāha dē jín ó yáhá. ¿De nāsa jínī dē ndācá tūhun yáhá túsaá? ncachī ndá nchivī.

<sup>57</sup> De sūcuán nī nsáhá jéhe inī ndá ji nūū Jesús. De nī ncāhān yā jín ji: Ndācá tēe nācani tūhun Yāā Dios, íyó yíñúhún nchivī jín dē, chi maá-ni nchivī ñuū dē jín nchivī vehe dē cúu

jáa nduú íyó yíñúhún jíin dē, ncachī yā.

<sup>58</sup> De nduú ní nsáhá yā cuāhā tiñu ñáhnú ñúcuán, chí nduú ní ncándíja ndá ji.

## 14

*Jā ní jīhī Juan tēe scuénduté*  
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

<sup>1</sup> De tiempo ñúcuán de Herodes, tēe tátúnī región Galilea, nī nīhīn dē tūhun nāsa sáhá Jesús.

<sup>2</sup> De nī ncāhān dē jíin ndá nchivī íyó jíin dē: Tēe ñúcuán cúu Juan, tēe jā ní scuénduté, de nī natecū dē. Jā suu cúu jā íyó poder dē jā sáhá dē ndá tiñu ñáhnú, ncachī Herodes.

<sup>3</sup> Chí maá dē ja nī ndacu dē jā ná quívi Juan vecāa, jíin jā cunuhnī dē jíin cadena. Súcuán nī nsáhá dē jā síquī Herodías, ñasíhí ñanī dē Felipe.

<sup>4</sup> Chí Juan nī ncāhān dē nūū Herodes: Nduú nā ley íyó jā nacueca nú ña, ncachī dē.

<sup>5</sup> De jā ñúcuán nī ncuu inī Herodes jā cahnī dē Juan. Sochi yúhú dē jā quítī inī nchivī, chí ndīhi jíi jáni ndija inī jíi jā iin tēe nácani tūhun Yāa Dios cúu Juan.

<sup>6</sup> De iin quívi nī nsáhá Herodes iin vico quívi jā ní ncacu dē. De sēhe síhí Herodías nī nguívi jíi nī jita jéhe jíi nūū ndá nchivī jā ní ncana dē. De nī ncusiī inī Herodes nī nsáhá jíi.

<sup>7</sup> De nī ncāhān téyíí dē jā cuāha dē nā-ni cuá cúu jā cācān jíi nūū dē.

<sup>8</sup> De nī jēhēn jíi nī jīcā tūhún jíi naná jíi nā cuá cúu jā cācān jíi. De nī ndīvi jíi nūū Herodes, de nī ncāhān jíi: Taji ní xīnī Juan tēe scuénduté, cūhun nūū iin cōhō, ncachī jíi.

<sup>9</sup> Ñúcuán de rey Herodes nī ncu-cuécá inī dē. Sochi síquī jā ní ncāhān téyíí dē, jíin jā ní jini ndá tēe yájī stāa jíin dē, jā ñúcuán nī ndacu dē jā ná cuāha ndá nūū jíi.

<sup>10</sup> De nī ntají dē soldado jā quíquehdē xīnī Juan inī vecāa.

<sup>11</sup> De nī nenda soldado jíin xīnī Juan, ñúhún nūū iin cōhō, de nī jēhe

ndá nūū ñahan lúli. De nī jēnasiáha jíi nūū naná jíi.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī jēhēn ndá tēe nī scuáha jíin Juan, de nī nanee dē yiqui cúñu Juan, de nī nchiyuhū dē. Ñúcuán de nī jēhēn ndá dē, nī ncachī tūhún dē nūū Jesús.

*Jā ní scájī yā ūhūn mil tēe*  
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

<sup>13</sup> De tá nī jini Jesús tūhun, de nī ncu-jiyo yā ñúcuán cuāhān yā jíin barco jā cundeē síin yā iin lugar nūū nduú nchivī. De nī jini ndá nchivī jā cuāhān yā. De ndācá ñuū nī nquee jíi, jíca jéhe jíi cuātahān jíi yā.

<sup>14</sup> De tá nī nquee Jesús inī barco, de nī jini yā nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncundáhvī inī yā jíi, de nī nasáhá vāha yā ndācá nchivī cúhū jā vají ndá jíi jíin.

<sup>15</sup> De tá nī ñini, de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Ja nī ñini, de nduú nā nchivī ndéé yáhá. Túsaá de tají ní nchivī ná quíhīn ndá jíi ndācá ñuū, de cueen jíi jā cajī jíi, ncachī dē.

<sup>16</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Nduú cánuú quíhīn jíi, chí cuāha ndá máa nú jā cajī jíi, ncachī yā.

<sup>17</sup> De nī ncāhān ndá dē: Nduú ná névāha sá yáhá, chí ūhūn-ni stāa jíin ūū-ni tiacá, ncachī dē.

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Taji ná quíji, ncachī yā.

<sup>19</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá nchivī jā cundeē jíi nūū itē. De nī nquehen yā ndihúhūn stāa jíin ndúū tiacá ñúcuán. De nī nūcūndéhe yā ichi andiví, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nūū Tatá yā. De nī scuáchi yā stāa, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De ndá máa dē nī nsajī dē nūū ndá nchivī cuāhā.

<sup>20</sup> De ndiviī jíi nī nchajī, de nī ndahā chījin jíi. De nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūxī ūū tícá.

<sup>21</sup> De tēe jā ní nchajī cúu tá ūhūn mil, de síin cā cúu ndá ñahan jíin sūchí lúli.

*Jā ní jica jéhe yā nūū mar*  
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

22 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā jā ná quívi dē inī barco, de cosō nūú dē quihīn dē incā lado mar, juni nátají yā ndá nchivī cuāhā jā quínohōn ji.

23 De tá nī ncuu nī nacuetáhví yā nūú ji, de nī ncaa yā yucu cuāhān mátúhún yā, cuācācān táhvī yā. De nī ncuāā, de mátúhún yā-ni íyó ñúcuán.

24 De barco ja ñúhún sava mar cuāhān. De ndute mar nátundahá nīhin barco, chí vāji tāchī ichi nūú.

25 De niquín nī nquenda Jesús nūú ndá dē, jíca jéhé yā nūú mar.

26 De ndá tēe scuáha jíin yā, nī jinī dē jā jíca yā nūú mar. De nī nandava ndá dē, de nī ncana cóhó dē jā yúhú dē: Ñíhná cúu, ncachī dē.

27 De nī ncāhān-ni Jesús jíin dē: Ndeé coo inī ndá nú, de mā cúyūhú nú, chí maá nī cúu, ncachī yā.

28 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Señor, de tú maá ní cúu, de cachī ní jā suni ná cáca jéhé sá nūú mar de cuēē sá nūú ní, ncachī dē.

29 De nī ncāhān yā: Nehēn túsaá. De nī nuu Pedro inī barco, de jíca dē nūú ndüté cuāhān dē nūú Jesús.

30 De tá nī jinī dē jā nīhin yíhí tāchī, de nī nchūhú dē. De nī nquijéhé dē quéē dē chíjin ndute. De nī ncana cóhó dē: Scácu ní saán, Señor, ncachī dē.

31 De Jesús nī ntiin yā ndahá dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Tēe nduú cándíja nīhin cúu nú. ¿Nūcu nī nayūhú nú? ncachī yā.

32 De nī ndívi yā jíin dē inī barco, de nī jencuñī-ni tāchī.

33 Sá de ndá tēe jā ñúhún inī barco, nī jēcuñī jítí dē nūú yā. De nī ncāhān ndá dē: Maá jāndáā jā Sēhe Yāā Dios cúu ní, ncachī dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā nchivī cúhū región Genesaret*  
(Mr. 6.53-56)

34 De nī nchāha yā jíin ndá dē incā lado mar, de nī nquenda yā región Genesaret.

35 De ndá nchivī ñúcuán nī nacunī ji nūú yā. De nī scáca jíi tūhun ndācá ndáñúú ñúcuán jā ní nquenda yā. De

ndá nchivī nī nquisiáha ji ndá jā cúhū nūú yā.

36 De nī ncāhān ndāhvī ndá ji jíin yā jā ná quéhé ji vísō yuhú sáhmá yā. De ndācá nchivī jā ní nquehé sahma yā, nī nduvāha ji.

## 15

*Sīquī nāsa cútéhén nchivī*  
(Mr. 7.1-23)

1 Ñúcuán de jacū ndá tēe fariseo jíin tēe stéhēn ley janahán, vāji dē ciudad Jerusalén, de nī nquenda dē nūú yā. De nī ncāhān dē jíin yā:

2 Ndá tēe scuáha jíin nú, ¿nūcu stíví ndá dē costumbre jā ní jaquín nchivī janahán? Chí nduú squíncuu dē costumbre jā nandahá dē nūú yā de cajī dē stāā, ncachī dē.

3 De Jesús nī jíca tūhún yā dē: De saá-ni ndá máá nú, ¿nūcu stíví nú tiñu jā ní ndacu Yāā Dios nūú nū? Chí sa costumbre ndá máá nú cúu jā squíncuu nú.

4 Chí nī ncāhān Yāā Dios: Coo yíñúhún nú nūú tatá nú nūú naná nú. De tú ní iin cāhān sīquī tatá á sīquī naná, de ná cúu, cáchī Yāā Dios.

5 Sochi ndá máá nú chí cáchī nū jā cuu cāhān iin tēe jíin tatá dē á naná dē: Mā cúu chindeé sá ní jā taji sá jā cajī ní á jā cusúcún ní, chí ndihi jā névāha sá, ja nī nsōcō sá nūú Yāā Dios.

6 De tēe jā cāhān sūcuán, nduú cā cánuú jā chindeé dē tatá dē naná dē, cáchī ndá nú. De sūcuán stíví nú tiñu jā ní ndacu Yāā Dios, jā sīquī costumbre jā ní jaquín ndá máá nú.

7 Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú. Ndāā nī ncāhān Isaías sīquī ndá nú janahán, yósō nūú tutū īi jā ní ncāhān Yāā Dios:

8 Nchivī yáhá chí jíin yuhú ji-ni jétáhvī ji nduhū,

sochi nsūú jondē jíin inī jíin ánō ji.

9 De chíñúhún cāhá ji nduhū, chí tūhun jā stéhēn ji cúu tiñu jā ní ndacu ndá tēe,

de nsūú jā ní ndacu maá nī cúu. Ncachī Yāā Dios, ncachī yā.

10 De nī ncana yā nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā jíin ji: Cunini vāha ndá nú, de chuhun inī nū:

11 Nsūú jā quívi inī yuhú nchivī cúu jā cútéhén ji sáhá. Chi tūhun jā quée yuhú ji, ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá, ncachī yā.

12 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: ¿A jíiní ní jā ní nguītī inī ndá tēe fariseo jā ní jini dē tūhun nī ncāhān ní? ncachī dē.

13 De nī ncāhān maá yā: Cúu ndá dē tá cúu ñutun jāá nduú ní nchúhun Tatá nī, Yāā ndéē andiví, de iin quívi de tūhun yā.

14 Ná quíhīn ndá máá dē, chi cúu ndá dē modo tēe cuáá jā stéhēn ichi nūū incā tēe cuáá. Chi tú iin tēe cuáá stéhēn dē ichi nūū incā tēe cuáá, de ndúū dē nincava xehvā, ncachī yā.

15 De nī ncāhān Pedro jíin yā: Cachī cājí ní tūhun yátá yáhá jā ní ncachī ní nūū ndá sá, ncachī dē.

16 De nī ncāhān Jesús: ¿De á suni ncháha ca jíicūhun inī ndá máá nú?

17 ¿A nduú jíicūhun inī nū jā ndācá jā yáji nchivī, chi quívi chíjin ji, de quée-ni cuāhān?

18 Sochi tūhun jā quée yuhú nchivī, chi jondē inī ánō ji vāji, de ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá.

19 Chi jondē inī ánō nchivī quée jā jáni nēhén inī, jā jáhni ndīyi, jā cásiquí ndéē táhán, jā sáhá ndīi, jā sácuihná, jā cáhān tūhun stáhvī, jā cáhān síquí táhán.

20 De ndācá yáhá cúu jā cútéhén nchivī sáhá. Sochi tú nduú squíncuu ji costumbre jā nandahá ji de cajī ji stāā, de nduú cútéhén ji sáhá, ncachī yā.

*Ñahan incā nación jā ní ncandíja nīhin*

*(Mr. 7.24-30)*

21 De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā región Tiro jíin Sidón.

22 De iin ñahan ñuū Canaán ndéē ña región ñúcuán, de nī nquenda ña nūū Jesús. De nī ncana jee ña: Señor, maá ní jā cúu Sēhe tatā David, cundáhví inī ní sáán. Chi sēhe síhí sá, ñúhún tāchī

inī ji, de xēēn ndasí ndóho ji, ncachī ña.

23 Sochi nduú ní ncāhān cuitī yā jā ní ncāhān ña. Ñúcuán de nī nquenda ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān dē: Cáhān ní jíin ña ná quíhīn ña, chi ndasí cána ña vāji ña yātā ō, ncachī dē.

24 De nī ncāhān yā jíin ña: Nūū mátúhún-ni nchivī nación Israel nī ntají Yāā Dios sáán vāji sá, chi cúu ji tá cúu tīcāchí, quitī jā ní nsana, ncachī yā.

25 Sochi nī nquenda ña, de nī jēcuīñī jíití ña nūū yā, de nī ncāhān ña: Señor, chindeé chituu ní sáán vii, ncachī ña.

26 De nī ncāhān yātá yā jíin ña: Nduú íyó vāha jā candeē ō stāā sēhe ó de cuáha ó nūū tinā, ncachī yā.

27 De nī ncāhān ña: Ndāā cáhān ní Señor, sochi chindeé ní sáán vísō cúu sá modo tinā. Chi suni ndá tī níhīn tī pedazo stāā jā cóyo chíjin mesa jētoho tī yáji tī, ncachī ña jíin yā.

28 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Vāha ndasí cándíja ní, nánā. De ná sáhá sá jā cúnī ní, ncachī yā. De maá hora ñúcuán nī nduvāha-ni sēhe síhí ña.

*Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī cúhū*

29 De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā, de nī ncháha yā yuhú mar Galilea. De nī ncaa yā iin yucu, de ñúcuán nī jēcundeē yā.

30 De nī nquenda cuāhā nchivī nūū íyó yā, de nī nquisiáha ji ndá jā cojo, jā cuáá, jā ñihín, jā cuhlu, jíin cuāhā cā nchivī cúhū. De nī jaquín ji nūū jéhe Jesús. De nī nasāhá vāha yā ndá ji.

31 De nī nsāhvi inī ndá nchivī ndéhe ji jā nácahān nchivī ñihín, ndúvāha nchivī cuhlu, nácaca vāha nchivī cojo, de nánune tīnūú nchivī cuáá. De nī ncāhān ndá ji jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios nación maá ji Israel.

*Jā ní scájī yā cūmī mil nchivī*

*(Mr. 8.1-10)*

32 Ñúcuán de nī ncana Jesús ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Cúndáhví inī ní ndá nchivī cuāhā yáhá, chi ja ní ncuu ūnī quívi íyó ji jíin nī, de nduú cā nā cuá cajī ji. De nduú cúnī ní natajī nī ji jā quínohōn nditē

ji, chi tú súdeán de sava ichi de cuitá ndasí ji, ncachí yā.

<sup>33</sup> De nī ncāhān ndá tē scuáha jíin yā: ¿De ní nīhīn ō stāā jā cajī ndá nchivī cuāhā yáhá? Chi yáhá nduú nā nchivī ndéē, ncachī dē.

<sup>34</sup> De nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nāsaa stāā névāha ndá nú? De nī ncāhān ndá dē: Ujā-ni, jíin jacū tiacá lúli, ncachī dē.

<sup>35</sup> Ņúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá nchivī cuāhā jā cundeē ji.

<sup>36</sup> De nī nquehen yā ndihújā stāā jíin tiacá, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Yāā Dios. De nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nū ndá tē scuáha jíin yā, de ndá máá dē nī nsajī nū nchivī.

<sup>37</sup> De ndihi ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. Sá de nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūjā tīcá.

<sup>38</sup> De tē jā ní nchajī, jondē cūmī mil dē cúu, de síin cā cúu ndá ñahan jíin sūchí lúli.

<sup>39</sup> Ņúcuán de nī nacuetáhvī yā nū nchivī, de cuānohōn ji. De nī ndīvi yā inī barco, de cuāhān yā región Magdala.

## 16

*Jā ní jīcān ndá dē iin tiñu ñáhnú nū yā*

*(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)*

<sup>1</sup> De nī nquenda ndá tē grupo fariseo jíin tē grupo saduceo nū yā. Chi cúnī ndá dē coto túnī dē yā, de nī jīcān dē jā sáhá yā iin tiñu ñáhnú jā coo iin seña andiví.

<sup>2</sup> Sochi maá yā nī ncāhān yā jíin dē: Tá ñini, de cāhān ndá nú: Nandiī, chi nī jīchi cuáhá vīcō, cāchī nū.

<sup>3</sup> De jānehēn chi cāhān ndá nú: Mitān de cuun sāvī, chi nī jīchi cuáhá vīcō, cāchī nū. Vāchi tē stáhvī-ni cúu ndá nú. Chi jīcūhun inī ndá nú nāsa stéhēn seña andiví, sochi nduú jīcūhun inī nū nāsa stéhēn ndá tiñu ñáhnú jā sáhá nī tiempo yáhá.

<sup>4</sup> De nchivī nēhēn yáhá, chi nduú jétáhvī cuitī ji Yāā Dios. De jīcān ji iin tiñu ñáhnú jā sáhá nī jā coo iin seña andiví. Sochi nduú cā nā incā tiñu ñáhnú stéhēn nī nū ji, chi maá-ni tiñu

ñáhnú tá cúu nū ní ncuu jíin Jonás, tē nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, ncachī yā. De nī sndóo yā-ni ndá dē, de cuāhān yā.

*Tūhun levadura ndá tē fariseo*  
*(Mr. 8.14-21)*

<sup>5</sup> De ndá tē scuáha jíin yā nī naā inī dē cuiso dē stāā tá cuāhān ndá dē jíin yā jíin barco incā lado mar.

<sup>6</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Coto má candíja ndá nú levadura ndá tē grupo fariseo jíin grupo saduceo, ncachī yā.

<sup>7</sup> De ndá tē scuáha nī ncāhān ndá máá dē: Va síquī jāá nduú nā stāā ndíso ó, jā űúcuán cāhān yā súdeán, ncachī dē.

<sup>8</sup> De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu cāhān ndá nú jā ní ncāhān nī súdeán síquī jāá nduú nā stāā ndíso nú? Tē nduú cándíja nīhin cúu ndá nú.

<sup>9</sup> ¿A ncháha ca jīcūhun inī ndá nú jāá nsūú síquī űúcuán ní ncāhān nī? ¿A nduú nūcūhun inī nū jā ní scuáchi nī ūhūn stāā nī nchajī ūhūn mil tē, de nāsaa tīcá nī nastútú ndá nú jā ní nquendōo?

<sup>10</sup> ¿De á nduú nūcūhun inī nū jā ní scuáchi nī ūjā stāā nī nchajī cūmī mil tē, de nāsaa tīcá nī nastútú tucu nú?

<sup>11</sup> ¿De nājēhē cúu jāá nduú jīcūhun inī ndá nú jāá nsūú síquī stāā ní ncāhān nī jíin nú jā ní ncāhān nī jā coto má candíja ndá nú levadura ndá tē fariseo jíin tē saduceo? ncachī yā jíin dē.

<sup>12</sup> űúcuán de nī jīcūhun inī ndá dē jāá nduú ní ncāhān yā jíin dē jā má cājī dē stātílā jā yíhī levadura, chi sa nī ncāhān yātá yā jā má cándíja dē tūhun stáhvī jā stéhēn ndá tē fariseo jíin tē saduceo.

*Jā ní ncachī Pedro jā Jesús cúu Cristo*  
*(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)*

<sup>13</sup> De tá nī nquenda Jesús región Cesarea Filipino jíin ndá tē scuáha jíin yā, de nī jīcā tūhún yā dē: Nduhū, Yāā nī nduú tē, ¿ní iin cúu nī cāchī ndá nchiví?

14 De nī ncāhān ndá dē: Sava ji cáhān jā cúu ní Juan, tēe jā ní scuénduté. De sava cā ji cáhān jā cúu ní Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. De sava cā ji cáhān jā cúu ní Jeremías á incā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá dē.

15 De nī ncāhān yā: De ndá máá nú, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nú?

16 De nī ncāhān Simón Pedro: Maá ní cúu Cristo, Yāā jā ní ntají Yāā Dios. De cúu ní Sēhe Yāā Dios, Yāā jā tēcū ní cání, ncachī dē.

17 De nī ncāhān Jesús: Nācā ndetū nū, Simón sēhe Jonás, chi nsūú iin nchivī ní stēhēn tūhun yáhá nū nū, chi sa maá Tatá nī, Yāā ndēē andiví, nī stēhēn yā nū nū.

18 De nduhū suni cáhān nī jíin nú jā maá nú cúu Pedro, de tūhun yáhá cáchī: Yūū. De tūhun ndāā jā ní ncāhān nū jā maá nī cúu Cristo, suu cúu tá cúu iin yūū cāhnú. De síquī yūū cāhnú yáhá sáhá nī jā quituu vehe, de vehe ñúcuán cúu ndá nchivī jā cándíja nduhū. De nī iin mā cúndéé síquī ji, nī cuēhē jā jíhī ji, nduú cā nā cuá cuu sáhá jíin ánō ji.

19 De maá nú cundiso tíñú nú jā quívi nchivī ndahá Yāā andiví jā tatúnī yā nūū ji. De ndācá jā casī nū jā má sáhá nchivī inī ñayíví yáhá, suni casī Yāā Dios jā ndēē jondē andiví. De ndācá jā cuāha nú tūhun sáhá ji inī ñayíví yáhá, suni cuāha tūhun Yāā Dios jā ndēē jondē andiví, ncachī yā.

20 Ñúcuán de nī ndacu yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā jā má cáchī dē nūū nī iin nchivī jā cúu yā Cristo.

*Jā ní ncachī tūhun Jesús jā cuū yā  
(Mr. 8.31–9.1; Lc. 9.22–27)*

21 De jondē saá nī nquijéhé Jesús cáchī tūhun cájí yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā jā cánuú quíhīn yā Jerusalén. De ndá tēe ñáhnú jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stēhēn ley janahán, sndóho ndasí dē yā. De cahnī ndá dē yā, sochi nūū únī quívi de natecū yā, ncachī yā.

22 Ñúcuán de Pedro nī ncana síin dē yā, de nī nquijéhé dē cáhān dē nūū yā: Señor, ¿nūcu cáhān ní súcuán? De mā

cuáha cuitī Yāā Dios tūhun. Va mā cúu cuitī coo súcuán, ncachī dē.

23 De nī jicó cóto yā nūū Pedro, de nī ncāhān yā: Cuijiyo quíhīn nū, chi cáhān nū tá cáhān Satanás. Chi tēe ndúcuú stíví nduhū cúu nú. De nduú jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī Yāā Dios, chi sa jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī nchivī, ncachī yā.

24 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Nā-ni nchivī tú cúnī ji cuniquīn ji nduhū jā scuáha nī ji, de ná casī ji jā cúnī maá ji, de ná cúniquīn ji nduhū, de cuāha ji tūhun jā cundoho ji tūndóhó jā síquī nī, vísō ná cúu ji.

25 Chi tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tñnū tñhvī ji ní cání. De tú ní nchivī vísō ná cúu ji jā síquī nduhū, sochi cutecū ji ní cání.

26 ¿Chi ní cuetíñú vísō ná cúndéé nchivī nīhīn ji ní ñayíví, de tú quívi ji nūū tñnū tñhvī ji? Chi nduú nā jíin cuitī chunáá nchivī jā cācu ánō ji.

27 Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndiji nī jíin ndācá ángel nī, de viī ndasí cuñáhnú nī tá cúu nūū cúñáhnú Tata nī. Ñúcuán de cuáha nī yāhvi nūū tá iin iin nchivī tú nāsa tíñu nī nsáhá ji.

28 De ndāā cáhān nī jíin ndá nú jā sava tēe íyó yáhá, mā cúu dē chi jondē cunī dē jā maá nī, Yāā nī nduu tēe, tatúnī nī jíin poder nī, ncachī yā.

## 17

*Jā tucu nī nduu yā  
(Mr. 9.2–13; Lc. 9.28–36)*

1 Ñúcuán de nūū íñū quívi de Jesús nī jeca yā Pedro jíin Jacobo jíin Juan ñanī Jacobo, cuāhān síin yā jíin ndá dē iin yucu súcún.

2 De ñúcuán, tucu nī nduu yā nūū dē. Chi nī jēndütē nūū yā tá cúu ncan-diī. De sahma yā nī nduyaa ndasí tá cúu nduva luz.

3 De nī jinī-ni ndá dē jā Moisés jíin Elías, tēe nī íyo janahán, nátúhún ndúú dē jíin yā.

4 De nī ncāhān Pedro jíin yā: Señor, nācā vāha jā íyó ndá sá yáhá. De tú cúnī ní de ná sáhá ndá sá únī vehe

ramádā, iin cuu maá ní, incā cuu Moisés, de incā cuu Elías, ncachī dē.

<sup>5</sup> De juni cáhān cā dē, de nī nquiji iin vícō nūhún jā yaa ndasí, de nī jasī-ni nūū ndá dē. De nūū vícō ñúcuán nī ncāhān iin tūhun; Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de cúsi inī nī jíin. De cunini ndá nú tūhun cáhān yā, ncachī.

<sup>6</sup> De jā súcuán nī jini ndá tēe scuáha, de nī jēcāva ndeyi dē nūū ñūhún, chi nī nchūhú ndasí ndá dē.

<sup>7</sup> Ñúcuán de nī nquenda Jesús, de nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Nacōo ndá nú de mā cúyūhú nú, ncachī yā.

<sup>8</sup> De nī nūcūndēhé ndá dē, de nduú cā ní jíin dē nduú tēe ñúcuán, chi maá-ni cā Jesús.

<sup>9</sup> De nī nuu ndá dē jíin yā yucu. De nī ndacu yā nūū dē: Mā cāchí ndá nú nūū ni iin jā súcuán nī jinī nū, chi jondē tá natecū maá nī, Yāa nī nduu tēe, ncachī yā.

<sup>10</sup> Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā, nī jīcā tūhún dē yā: Túsaá de ndá tēe stéhēn ley janahán, ¿ñājēhē cáhān dē jā cánuú jā xihna cā Elías nenda, sá de quiji Yāa cúu Cristo? ncachī dē.

<sup>11</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Jāndāā cúu jā xihna cā quiji iin tēe cuu tá ncuu Elías, de sáhá tūha dē ndihi, cāchī tutū.

<sup>12</sup> Sochi cáhān ni jíin nú, ja nī nquiji tēe jāá ncuu tá cúu nūū ní ncuu Elías, de nduú ní jíin nchivī jā suu dē cúu. De nī nsáhá nāvāha ji dē ndihi jā ní ncuu inī ji. De suni súcuán sndóho ji nduhū, Yāa nī nduu tēe, ncachī yā.

<sup>13</sup> Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nī jīcūhun inī dē jā cáhān yā jā Juan, tēe nī scuénduté, nī ncuu dē tá ncuu Elías.

*Jā ní nasáhá vāha yā iin sūchí jíhí yíhí*

*(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)*

<sup>14</sup> De nī nenda yā jíin ndá dē nūū nchivī cuāhā. De nī nquenda iin tēe, nī jēcūñí jíití dē nūū yā, de nī ncāhān dē:

<sup>15</sup> Señor, cundáhví inī ní sēhe yíí sá, chi ndóho ndasí ji cuēhē jíhí yíhí. De

ja ncuu cuāhā vuelta jícó cáva ji nūū ñūhún jíin nūū ndutē.

<sup>16</sup> De nī nquisiáha sá ji nūū ndá tēe scuáha jíin ní, de nduú ní ncuu nasáhá vāha dē ji, ncachī dē.

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Tēe nīhin ndasí inī cúu ndá nú chi nduú cándíja nú jā cuu nduvāha ji. ¿Nāsaa cā quívī cundeē ni jā ndoho nī jíin nú? ¿De nāsaa cā quívī cuandeé inī ni jíin nú? Cuáquēhen sūchí ñúcuán ná quíji ji, ncachī yā.

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā nūū tächī, de nī nquee-ni inī sūchí ñúcuán. De nī nduvāha ji-ni maá hora ñúcuán.

<sup>19</sup> De tá nī ncunúú cā de ndá tēe scuáha nī jīcā tūhún síin dē yā: ¿Nājēhē cúu jāá nduú ní ncuu tavā ndá sá tächí ñúcuán? ncachī dē.

<sup>20</sup> De nī ncāhān yā: Sīquī jāá nduú cándíja nīhin ndá nú jā cuu sáhá nú. Chi ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā tú cándíja nú vísō iin lulī-ni tá cúu iin niquin mostaza, de cuu sáhá nú ndācā-ni tiñu vījín. Chi cuu cáhān nū jā ná cújiyo yucu yáhá quīhīn incā lado, de cujiyo-ni. De ndācā-ni tiñu chi cuu sáhá nú, de tú cándíja nīhin nú jā cuu.

<sup>21</sup> Sochi iin tächí súcuán, mā quēé cuitī quīhīn de tú mā cácan táhví nū de tú mā cōo nditē inī nū, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā*

*(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)*

<sup>22</sup> De jíca nuu Jesús jíin ndá dē región Galilea, de nī ncāhān yā jíin dē: Maá nī, Yāa nī nduu tēe, nastúu ji nduhū nūū ndá tēe xēen.

<sup>23</sup> De cahnī dē nduhū, sochi nūū únī quívī de natecū ni, ncachī yā. De nī ncucuécá ndasí inī ndá dē jā ní ncāhān yā tūhun yáhá.

*Sīquī xūhún jā cuetíñú inī templo*

<sup>24</sup> De nī nquenda yā ñuū Capernaum jíin ndá tēe scuáha jíin yā. De ndá tēe stútú xūhún templo nī nquenda dē, de nī jīcā tūhún dē Pedro: De maestro ndá nú, ¿á mā tájí dē xūhún cuetíñú inī templo? ncachī dē.

<sup>25</sup> De nī ncāhān Pedro: Cuu, ncachī dē. De tá nī ndívi dē inī vehe, de xihna



cā Jesús nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nāsa jáni inī nū, Simón? Ndācá tēe cúu rey inī ñayīví yáhá, ¿ní nūū jíicān dē xūhún rentá jíin xūhún ñūū? ¿A nūū sēhe dē, á nūū nchivī incā vehe? ncachī yā.

<sup>26</sup> De nī ncāhān Pedro: Nūū tēe incā vehe jíicān dē, ncachī dē. De nī ncāhān Jesús: Túsaá de nduú nā incā cúñáhnú nūū sēhe rey jā cācān xūhún nūū jí. Súcuán nī stéhēn yā jāá nduú cánuú chunáá yā jā cúu yā Sēhe Yāā Dios. De nī ncāhān yā:

<sup>27</sup> De ná chúnáá ó tácuā mā squítī inī ō dē. Túsaá de cuáhán yuhú mar, de squívi nú gancho jā tíin tiacá, de tavā nū tiacá jā tíin xihna cā. De ndicā nū yuhú tí, de ñúcuán nīhīn nū iin xūhún jā quenda chunáá nú jā jíicān ndá dē. De quísiáha nú nūū ndá dē jā cuu nduhū jíin ndóhó, ncachī yā.

## 18

*Ní nchivī cúu jā cúñáhnú cā*  
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

<sup>1</sup> De suni quívi ñúcuán nī nguenda ndá tēe scuáha jíin yā, de nī jíicā tūhún dē yā: ¿Ní iin cúñáhnú cā nūū nchivī jā tátúnī Yāā andiví nūū? ncachī dē.

<sup>2</sup> De nī ncana yā iin sūchí lúli, de nī jani yā jíi mähñú dē.

<sup>3</sup> De nī ncāhān yā: Ndāā cāhān nī jíin ndá nú, tú mā ndicó cóo inī nū canī inī nū tá cúu nūū cúu iin sūchí lúli, de mā quívi cuitī nū ndahá Yāā andiví jā tátúnī yā nūū nū.

<sup>4</sup> Túsaá de nchivī jā jáni inī jíi jāá nduú cúñáhnú jí, tá cúu nūū jáni inī sūchí lúli yáhá, suu jíi cúñáhnú cā nūū nchivī jā tátúnī Yāā andiví nūū.

<sup>5</sup> De nā-ni nchivī tú jā síquī nduhū jétáhvī jíi iin sūchí lúli tá cúu nūū cúu sūchí yáhá, de nduhū jétáhvī jíi.

*Xēēn coo síquī nchivī jā quívi nūū cuāchi*  
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

<sup>6</sup> De tú iin sūchí lúli yáhá cándíja jíi nduhū, de tú quívi jíi cuāchi sáhá nā-ni nchivī, de vāha cā de tú ní núhnī iin yósó cáhnú sūcūn nchivī ñúcuán, de quēe jíi chíjin ndute mar nícu.

<sup>7</sup> Nācā xēēn cúu jíin nchivī ñayīví, chíi maá-ni jā ndúcú squívi nchivī nūū

cuāchi íyó. De maá-ni súcuán coo inī ñayīví. De nācā xēēn cundoho nchivī jā squívi táhán nūū cuāchi.

<sup>8</sup> Túsaá de tú ndahá nú á jēhē nū sáhá jā quívi nú cuāchi, vāha cā quehndē nū de squéne nú ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chí vāha cā jā coo tíicúhlu nú á coo cojo nū de quívi nú nūū cutecū nū níi cáni, nsūú cā jā coo ndúū ndahá nú de quívi nú nūū ñúhūn jā cáyū níi cáni.

<sup>9</sup> De tú tíinúú nú sáhá jā quívi nú cuāchi, vāha cā tavā nū de squéne nú ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chí vāha cā jā coo iin-ni tíinúú nú de quívi nú nūū cutecū nū níi cáni, nsūú cā jā coo ndúū tíinúú nú de quívi nú nūū ñúhūn infierno.

*Tūhun yátá síquī tíicāchí jā ní nsana*  
(Lc. 15.3-7)

<sup>10</sup> Coto má sáhá jēhe inī ndá nú nūū ní iin ndá sūchí lúli yáhá. Chí cāhān ní jíin nú jā ndācá ángel andiví jā jíto yā jíi, níni íyó yā nūū maá Tatá ní andiví.

<sup>11</sup> Chí nduhū, Yāā ní nduu tēe, vājí nī jā scācu nī nchivī jā ní nsana jíi nūū Yāā Dios.

<sup>12</sup> ¿De nāsa jáni inī ndá nú? Tú iin tēe ndēca dē iin ciento tíicāchí, de tú sana iin tí, ¿de á nduú sndóo dē cūmī xico xāhōn cūmī cā tí yucu, de ndicó dē quíinanducú dē quiti jā ní nsana?

<sup>13</sup> De tú nī nanihīn dē tí, de ndāā cāhān ní jíin nú jā cúsi ndasí cā inī dē jíin quiti ñúcuán nsūú cā jíin cūmī xico xāhōn cūmī cā quiti jāá nduú ní nsána.

<sup>14</sup> De suni súcuán maá Tatá nú, Yāā ndēē andiví, nduú cūni yā jā tānū tāhvī ní iin sūchí lúli yáhá.

*Síquī jā cune cáhnú inī ō nūū táhán ó*  
(Lc. 17.3-4)

<sup>15</sup> De tú táhán nú nī nsáhá dē cuāchi síquī nū, túsaá de cachī tūhun nú nūū mátúhún dē-ni jā ní nsáhá dē cuāchi síquī nū. De tú nī jétáhvī dē tūhun jā ní ncāhān nū jíin dē, túsaá de ja ní ndumanī dē jíin nú nī nsáhá nú.

<sup>16</sup> Sochi tú nduú ní jétáhvī dē jā cāhān nū, de quíicāna nú iin á ūū cā nchivī quíhīn nū jíin nūū dē, de cuu jíi testigo nū tácuā cundaā jā íyó cuāchi dē.

17 De tú nduú ní jétáhví tucu dē jā cáhān ndá tēe ñúcuán, de cachī tūhun nú nū ndá nchivī cándíja. De tú nduú ní jétáhví tucu dē jā cáhān nchivī cándíja, de siáā nū dē ná cóo dē modo iin tēe jāá nduú cándíja nū Yāa Dios á tēe stútú xūhún renta.

18 De ndāā cáhān ni jín nū jā ndācá jā casī nū jā má sáhá nchivī inī ñayíví yáhá, suni casī Yāa Dios jā ndéē andiví. De ndācá jā cuāha nú tūhun jā sáhá ji inī ñayíví yáhá, suni cuāha Yāa ndéē andiví tūhun.

19 De suni cáhān ni jín ndá nú, tú ū táhān nū inī ñayíví yáhá, inuú cani inī nū sīquī iin jā cācān táhvī nū, túsaá de maá Tatá nī andiví cuāha yā jā jícān ndá nú.

20 Chi ní-ni cúu nū ndútútú ū á ūnī nchivī jā chíñúhún ji nduhū, de ñúcuán íyó nī jín ji, ncachī yā.

21 Ñúcuán de nī nquenda Pedro, de nī jicā tūhún dē yā: Señor, ¿nāsaa vuelta cune cáhnú inī sá nū táhān sá jā sáhá dē cuāchi sīquī sá? ¿A jondē siete vuelta, á naá cúu? ncachī dē.

22 De nī ncāhān Jesús: Nduú cáhān ni jín nū jā siete-ni vuelta, chi jondē setenta por siete vuelta.

*Tūhun yátá sīquī mozo jāá nduú ní nēe cáhnú inī*

23 Túsaá de Yāa ndéē andiví, sūcuán cúu jā nēe cáhnú inī yā nū nchivī jā tátúnī yā nū: Cúu tá cúu iin rey jā cúnī dē sáhá ndāā dē jín ndá mozo dē jā ndíta nū dē.

24 De nī nquijéhé dē sáhá ndāā dē jín ji. De nī nquisiáha ndá ji iin mozo jā ndíta quéhén millón peso nū dē.

25 De nduú nā cuá névāha mozo ñúcuán jā chunáá nū dē. De nī ndacu dē jā ná cúyāhvī mozo ñúcuán jín ñasíhí jín sēhe jín ndācá ndatíñú, de nūcunáá xūhún jā ndíta dē.

26 Ñúcuán de nī jēcuñī jítí mozo, de nī ncāhān ndāhvī dē jín patrón dē: Señor, cundetu núú ní, de nachunáá ndihi sá xūhún ní, ncachī dē.

27 De maá patrón nī ncundáhvī inī dē mozo dē. De nī nee cáhnú inī dē jā ndíta mozo dē, de nī nsiáā dē sūcuán-ni jā má chunáá cā.

28 De nī nquee mozo cuāhān dē, de nī nquetáhān dē-ni jín iin táhān mozo dē jā ndíta jacū-ni nū dē. De nī ntiin dē tēe ñúcuán, de nī nquitū dē sūcūn, de nī ncāhān dē: Chunáá jā ndíta nú nū ni, ncachī dē.

29 De táhān mozo dē nī jēcuñī jítí nū dē, de nī ncāhān ndāhvī jín dē: Cundetu núú nú, de nachunáá ndihi nī xūhún nú, ncachī.

30 Sochi nduú ní ncúnī dē, chi nī nchīhi dē tēe ñúcuán vecāa jondē quívī jā nachunáá jā ndíta nū dē.

31 De ndá táhān mozo dē nī jinī jā sūcuán nī nsáhá dē, de nī ntahúhvī ndasí inī ndá dē. De cuāhān ndá dē nū patrón dē, de nī ncachī dē ndihi nāsa nī ncuu.

32 Sá de patrón nī nacana dē mozo ñúcuán, de nī ncāhān dē jín: Mozo nāvāha inī cúu nú. Chi nī nee cáhnú inī ni ndihi jā ndíta nú nū ni, chi nī ncāhān ndāhvī nú jín nī.

33 De tá cúu nū ní ncundáhvī inī ni ndóhó, suni sūcuán cánuú jā cundáhvī inī nū táhān mozo nū nícu, ncachī dē.

34 De nī nquitī ndasí inī patrón, de nī ndacu dē tiñu jā ná quívi vecāa jondē nachunáá ndihi jā ndíta nū dē.

35 De nī jīnu tūhun yátá yáhá, de nī ncāhān cā yā: Tá cúu nū ní nsáhá rey ñúcuán jín mozo dē, suni sūcuán sáhá maá Tatá nī andiví jín ndá nú de tú mā cúne cáhnú inī nū nū táhān nú jondē jín inī jín ánō nū, tú nā-ni cuāchi sáhá ji nū nū, ncachī yā jín ndá dē.

## 19

*Sīquī jā má sndóo táhān tēe jín ñahan (Mt. 5.31-32; Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)*

1 De tá nī ndihi nī ncāhān Jesús ndācá tūhun yáhá, de nī nquee yā Galilea cuāhān yā. De nī jīnū yā región Judea, incā lado yūte Jordán ichi nū quēnda ncandiī.

2 De cuāhā nchivī nī niquīn ji yā, de ñúcuán nī nasáhá vāha yā nchivī cúhū.

3 Ñúcuán de nī nquenda jacū tēe grupo fariseo nū yā, chi cúnī ndá dē coto túnī dē yā, tú nāsa cāhān yā. De

nī jīcā tūhún dē yā: ¿A íyó ley jā cuu ndusíin iin tēe jín nāsíhí dē tú nā-ni sīquī cúu? ncachī dē.

<sup>4</sup> De nī ncāhān yā: ¿A nduú ní ncāhvi cuitī ndá nú tutū īī nāsa nī nsāhá Yāā Dios nchivī jondē jā xíhna nūhún? Chi tēe jín nāhan nī nsāhá yā, cāchī.

<sup>5</sup> De suni nī ncāhān Yāā Dios: Jā nūcuán cúu jā sndóo tēe tatá dē naná dē, de quétáhán dē jín nāsíhí dē, de iin-ni cā cúu ndúū dē, ncachī Yāā Dios, cāchī tutū.

<sup>6</sup> Túsaá de nduú cā cúu ūū táhān dē, chi iin-ni cā cúu. Jā nūcuán nduú vāha jā sndóo táhán, chi jā ní squétáhán Yāā Dios cúu, ncachī yā.

<sup>7</sup> De nī jīcā tūhún ndá dē yā: ¿Túsaá de nūcu nī ndacu Moisés tiñu janahán jā tú sndóo iin tēe nāsíhí dē, de ná cúvāha acta jā ndusíin dē jín nā? ncachī dē.

<sup>8</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Sīquī jā nīhin inī ndá nú, jā nūcuán nī jēhe Moisés tūhun jā sndóo nú nāsíhí nú. Sochi jā xíhna nūhún chi nsūú sūcuán ní ncúu.

<sup>9</sup> De nduhū chi cāhān ni jín nú, tú iin tēe sndóo dē nāsíhí dē, de tú nsūú jā ndīī nā, de quetáhán dē jín incā nāhan, túsaá de cásíquí ndēē dē nā. De tú iin tēe nacueca dē nāhan jā ní ndōo, suni cásíquí ndēē dē nā, ncachī yā.

<sup>10</sup> Nūcuán de nī ncāhān ndá tēe scuáha jín yā: De tú mā cúú sndóo tēe nāsíhí dē, túsaá de vāha cā mā cuēcá dē nāhan, ncachī dē.

<sup>11</sup> De nī ncāhān yā jín ndá dē: Tūhun jā ní ncāhān nū yáhá, chi nduú nīhīn tiñú nū ndihi tēe, chi maá-ni nū ndá tēe jā ní nsāhá Yāā Dios jā nīhīn tiñú.

<sup>12</sup> Chi íyó quéhén sīquī jā jāsī jā má cuēcá tēe nāhan. Chi sava tēe nī ncacu dē jā má cúú cundeē dē jín nāhan. De sava cā tēe nī nsāhá nchivī jā má cúú cundeē dē jín nāhan. De sava cā tēe nī jani inī maá dē jā má cuēcá dē nāhan sīquī jā ndíhvī inī dē jín tiñu jā ndácu Yāā andivī nū dē. Tēe jā cuu cuetáhvi tūhun jā má cuēcá dē nāhan, ná cuetáhvi dē túsaá, ncachī yā.

*Jā ní jīcān táhvī Jesús jēhē ndá sūchí lúli*

*(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)*

<sup>13</sup> Nūcuán de nī nquenda ndá nchivī jín ndá sūchí lúli, jā tee yā ndahá yā xīnī ji de cācān táhvī yā jēhē ji. De ndá tēe scuáha jín yā nī ncāhān dē nūū nchivī jā vāji jín ndá ji.

<sup>14</sup> Sochi nī ncāhān Jesús: Cuāha tūhun ná quiji ndá sūchí lúli jīnā nūū ni, de mā cāsī nū jā quiji ji. Chi nchivī jā ndicó cóo inī jā canī inī ji modo ndá sūchí yáhá, suu ji cúu jā quiivi ndahá Yāā andivī jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

<sup>15</sup> De nī ntee yā ndahá yā xīnī ndá ji. De nī nquee yā nūcuán cuāhān yā.

*Tūhun tēe cuícá*

*(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)*

<sup>16</sup> De iin tēe suchí nī nquenda dē nūū Jesús, de nī jīcā tūhún dē yā: Tēe vāha cúu ní Maestro. De cachī ní, ¿nā tiñu vāha sāhá sá de nīhīn táhvī sá cutecū sá níí canī andivī? ncachī dē.

<sup>17</sup> De nī ncāhān yā jín dē: ¿A jani inī nū jā iin tēe-ni cúu nī jā cāhān nū tēe vāha jín nī? Chi nduú ni iin tēe vāha íyó, chi mátúhún-ni Yāā Dios. De tú cúnī nū cutecū nū níí canī, de squíncuu nú tiñu jā ní ndacu yā, ncachī yā.

<sup>18</sup> De nī ncāhān dē: ¿De nā tiñu cúu túsaá? De nī ncāhān yā: Mā cāhni nū ndīyi. Mā cásíquí ndēē táhán nú. Mā sácúíhná nú. Mā cāhān nū tūhun tūhún.

<sup>19</sup> Cuetáhvi nú nūū tatá nú nūū naná nú. De cundáhvi inī nū táhán nú tá cúu nūū cúndáhvi inī nū maá nú, ncachī yā.

<sup>20</sup> De nī ncāhān tēe suchí nūcuán: Ndācá tiñu yáhá ja nī squíncuu sá jondē tá lúli sá. ¿De nā cuá cúu jā cúmanī cā jā sāhá sá túsaá? ncachī dē.

<sup>21</sup> De nī ncāhān Jesús: Tú cúnī nū squíncuu ndihi nú, de cuáhán de xícó nú ndihi jā névāha nú, de cuāha nū nūū nchivī ndāhvī. De jondē andivī cuāha yā jā vāha ndasí nūū nū. Sá de quiji nú cuniquīn nū nduhū cōhōn, ncachī yā.

22 De tá nī jini tēe suchí tūhun yáhá, de nī ncucuécá inī dē de cuāhān dē, chi cuicá ndasí dē.

23 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Ndāā cāhān ni jíin nú jā ndá tēe cuicá chi ūhvī ndasí quívi dē ndahá Yāā andiví jā tatúnī yā nū dē.

24 De cāhān tucu nī jíin ndá nú jā ñamā cā yāhá iin camello yavī yitícú nsūú cā jā quívi iin nchivī cuicá ndahá Yāā Dios jā tatúnī yā nū ji, ncachī yā.

25 De ndá tēe scuáha jíin yā nī nsāhvi ndasí inī dē jā ní jini dē tūhun yáhá, de nī jīcā tūhún táhán dē: ¿Ní nchivī cúu jā cācu túsaá? ncachī dē.

26 De nī ndēhé Jesús nū ndá dē, de nī ncāhān yā: Nchivī chi mā cūú squívi ji maá ji ndahá Yāā Dios, sochi maá yā chi ndihi-ni cuu sāhá yā, ncachī yā.

27 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro: Señor, ndá sāán chi nī sndóo sá ndihi jā névāha sá, de níquīn sá níhín. ¿De nā cuá nīhīn sá túsaá? ncachī dē.

28 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā iin quívi de cundeē ni nū mesa nū tatúnī ni, de vii ndasí cuñáhnú nī inī ñayiví jéé. De quívi ñúcuán de ndá máá nú jā ní jēcuniquīn nū nduhū, suni cundeē nū nū ūxī ūū mesa nū tatúnī nū. De sāhá ndāā nū tiñu ndihúxī ūū tatā nchivī Israel.

29 De ndācā nchivī jā ní sndóo vehe, á ñanī, á cuāha, á tatá, á naná, á ñasíhí, á sēhe, á ñuhun, síquī jā cuniquīn ji nduhū, de nanihīn ji iin ciento cā jā súcuán. De suni nīhīn táhvī ji cutecū ji ní cání andiví.

30 Sochi cuāhā nchivī jā cúu ji nū mitan, nduu ji jā sándihí. De nchivī jā sándihí, nduu ji nū.

## 20

### *Tūhun yátá síquī ndá tēe sátíñú*

1 De suha cúu jā tátúnī Yāā ndéé andiví nū nchivī: Cúu tá cúu iin tēe xíñúhun. De iin stēen nī nquee dē, ndúcú dē ndá mozo jā nastútú uva dē.

2 De nī nsāhá ndāā dē jíin ndá mozo jā chunáá dē iin denario jā quívi. De

nī ntají dē ndá tēe ñúcuán cuāhān jā nastútú uva dē.

3 Ñúcuán de nī nquee tucu dē tá cahīn. De nī jini dē nū sava cā tēe jā íñí súcuán-ni nū yāhvi.

4 De nī ncāhān dē jíin: Ndá ndóhó, suni quíhīn nū nastútú nú uva ni, de chunáá vāha nī yāhvi nú, ncachī dē. De cuāhān ndá tēe ñúcuán.

5 De nī nquee tucu dē tá cahūxī ūū jíin tá cahūnī, de suni súcuán nī nīhīn tucu dē mozo.

6 De jā cuácuu cahūhūn nī nquee tucu dē. De nī nīhīn tucu dē jacū cā tēe jā íñí súcuán-ni nū yāhvi. De nī ncāhān dē jíin: ¿Nūcu íñí cāhá-ni ndá nú yáhá ní nduú? ncachī dē.

7 De nī ncāhān ndá tēe ñúcuán: Síquī jā ni iin nduú ní ncána sāán jā satíñú sá. De nī ncāhān dē jíin: Túsaá de suni quíhīn ndá nú nastútú nú uva ni, de chunáá vāha nī yāhvi nú, ncachī dē.

8 De tá nī ñini, de tēe xíñúhun nī ncāhān dē jíin tēe cúñáhnú nū mozo dē: Cana ndá tēe sátíñú de chunáá nú yāhvi dē, de xihna cā ndá tēe jā ní nquívi jā sándihí, de sá de ndá tēe jā ní nquívi xihna ñúhún, ncachī dē.

9 De nī nquenda ndá tēe jā ní nquívi cahūhūn jañini. De iin denario nī nīhīn iin dē.

10 De jā sándihí de nī nquenda ndá tēe jā ní nquívi xihna ñúhún. De jáni inī ndá dē jā cuāhā cā nīhīn dē. Sochi suni iin-ni denario nī nīhīn iin dē.

11 De tá nī nīhīn dē, de nī nquijéhé ndá dē cāhān sōó dē jíin tēe xíñúhun, cáchī dē:

12 Ndá sāán ní nduú nī nsatíñú sá, de nī ndoho sá jā ihní. De ndá tēe yáhá jā ní nquívi jā sándihí, chi iin-ni hora nī nsatíñú dē. De inuú nī nchiyāhvi ní ndá sāán jíin dē, ncachī dē.

13 De tēe xíñúhun nī ncāhān jíin iin dē: Amigo, nsūú jā sáhá nāvāha nī ndóhó. ¿A nduú ní nsáhá ndāā ō jā iin denario quiyāhvi nú, á naá cúu?

14 Túsaá de quehen yāhvi nú de quīnohōn nū. Chi cúnī ni jā tēe jā ní nquívi jā sándihí yáhá, inuú chunáá nī nū dē jíin ndá máá nú.

15 ¿De á nduú cúu sāhá nī nāsa cúnī ni jíin xūhún maá nī? ¿De á cúcuásún

inī nū jā ní nchunáá vāha nī nū ndá dē sīquī jā vāha inī ni? ncachī dē.

<sup>16</sup> De tá cúu nū ní nsāhá tēe xīñúhun, suni sūcuán sáhá Yāa Dios. Chi nchivī jā cúu sándihí, nduu ji nū. De nchivī jā cúu nū, nduu ji jā sándihí. Chi cuāhā nchivī cána yā jā candíja ji yā. Sochi jacū ji-ni cándíja, de suu ji cúu jā nácāji yā, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu Jesús jā cuū yā*  
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

<sup>17</sup> Ņúcuán de tá nī nquehen Jesús ichi cuāhān yā Jerusalén, de nī ncana sīn yā ndihúxī ū tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā jíin dē:

<sup>18</sup> Cunini ndá nú, chi mitan de ja cuāhān ō Jerusalén, de űúcuán nastúu nchivī nduhū, Yāa nī nduu tēe, nū ndá sūtū cúñáhnú jíin nū ndá tēe stéhēn ley janahán. De nenda ndá dē sīquī ni jā cuū ni.

<sup>19</sup> De nasiáha ndá dē nduhū nū ndá tēe nación Roma jā tátúnī jā ndēe Jerusalén. De ndá tēe űúcuán sáhá catá dē nū ni. De canī dē nduhū, de sá de cahñī dē nduhū yīcā cruz. Sochi nū ūnī quīvī de natecū ni, ncachī yā.

*Jā ní jīcān naná Jacobo jíin Juan iin favor nū yā*  
(Mr. 10.35-45)

<sup>20</sup> űúcuán de nī nquenda űasíhí Zebedeo nū yā jíin sēhe űa Jacobo jíin Juan. De nī jēcuīñī jítí űa nū yā, jīcān űa iin favor nū yā.

<sup>21</sup> De nī jīcā tūhún yā űa: ¿Nā tiñu vāji ní? De nī ncāhān űa: Cuāha ní tūhun jā quīvī tátúnī ní de cundēe ndū sēhe sá yáhá xīn ní, iin ji lado cuáhá ní, de incā ji lado sátín ní, ncachī űa.

<sup>22</sup> űúcuán de nī ncāhān Jesús jíin Jacobo jíin Juan: Nduú jíin ndū nū nā cuá cúu jā jīcān nū. ¿A cuu cundoho nú tūndóhó tá cúu nū quiji sīquī ni? ¿De á quenda nú cundoho xēēn nū tá cúu nū cundoho nī? ncachī yā. De nī ncāhān ndū dē: Cuu sáhá sá.

<sup>23</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndáa cúu jā ndoho nú tūndóhó tá cúu nū quiji sīquī ni, de ndoho xēēn nū tá cúu nū cundoho nī. Sochi jā cundēe nū

lado cuáhá nī jíin lado sátín nī, nsū nduhū cúu jā cuāha tūhun. Chi ja íyó tūha jā cuu ndá tēe jā ní nacāji Tatá nī, de tēe űúcuán nīhīn, ncachī yā.

<sup>24</sup> De ndihúxī cā tēe scuáha jíin yā, nī jini dē tūhun yáhá, de nī nquītī inī dē nī jini dē ndū űanī űúcuán.

<sup>25</sup> De Jesús nī ncana yā ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Jíin ndá nú nāsa sáhá ndá tēe jā cúñáhnú nū nchivī ndá nación. Chi ndácu nīhin dē nū ji, de maá dē cáhī nāsa coo.

<sup>26</sup> Sochi ndá máá nú, chi mā sáhá nú sūcuán. Chi tú ní iin nú cúnī nū cuñáhnú nú, de nduú chi sa sáhá nú maá nú tēe jā cuetíñú ndá táhán nú.

<sup>27</sup> De tú ní iin nú cúnī jā cuu nú nū, sa sáhá nú maá nú mozo nū táhán nú.

<sup>28</sup> Chi suni sūcuán sáhá maá nī, Yāa nī nduu tēe, chi nsū jā vāji nī jā cuetíñú nī nchivī, chi sa vāji nī jā cuetíñú nchivī nduhū. De cuāha nī maá nī jā cuū ni tácu scácu nī cuāhā nchivī, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā ū tēe cuáá*  
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

<sup>29</sup> űúcuán de nī nquee yā jíin ndá dē űu Jericó. De cuāhā ndasí nchivī nī niquīn ji yā.

<sup>30</sup> De yuhú íhí ndēe ū tēe cuáá. De nī jini dē tūhun jā yāha Jesús cuāhān yā, de nī ncana jee ndū dē: Señor, maá ní jā cúu tatā rey David, cundáhvī inī ní sáan, ncachī dē.

<sup>31</sup> De ndá nchivī nī ncāhān ji nū dē jā ná cásī ndū dē yuhú dē. Sochi víhí cā nī ncana jee dē: Señor, maá ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhvī inī ní sáan vī, ncachī dē.

<sup>32</sup> De nī jencuīñī Jesús, de nī ncana yā ndū tēe cuáá űúcuán, de nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nā cuá cúnī ndū nū jā sáhá nī ndóhó?

<sup>33</sup> De nī ncāhān ndū dē jíin yā: Jā ná ndúnijīn tīnū sá cúnī sá, Señor, ncachī dē.

<sup>34</sup> De nī ncundáhvī inī yā dē, de nī ntee yā ndahá yā tīnū dē. De nī ndunijīn-ni tīnū dē. De nī jēcuniquīn ndū dē yā cuāhān dē jíin yā.

## 21

*Jā ní nquīvi Jesús Jerusalén*

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

<sup>1</sup> De tá nī ncuñatin yā ciudad Jerusalén, de nī nquenda yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā ñuū Betfagé jā cáá jēhē yucu Olivos. De nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quihīn dē.

<sup>2</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhān ñuū lúlí jā cáá ichi nū. De ñúcuán nīhīn nū iin burra, núhnī tī jíin iin burro lúlí. De nandají nú ndúū tī, de quiji nú jíin tī.

<sup>3</sup> De tú ní iin cāhān jíin nú, de cachī nū jā maá Jētohō ō jíni ñúhún yā tī. Ñúcuán de siáá ji tī-ni quiji nú jíin tī, ncachī yā.

<sup>4</sup> De súcuán nī ncuu ndācá tiñu yáhá tácuá quee ndaā tūhun jā ní ncāhān tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, yósō nūū tutū:

<sup>5</sup> Cachī nū nūū nchivī Jerusalén jā cúu ñuū Sión:  
Yáhá cūndéhé nú jā váji Rey nū.  
Nduú sáhá ñáhnú yā maá yā, chi burra-ni yósō yā,  
jíin burro lúlí, sēhe quitī jíso.  
Cachī tutū.

<sup>6</sup> Ñúcuán de cuāhān ndúū tēe scuáha, de nī nsáhá dē tá cúu nūū ní ndacu Jesús nūū dē.

<sup>7</sup> De ndéca dē burra jíin sēhe tī, nī nenda dē nūū yā. De nī nchisó ndá dē sōō dē síquī tī, de nī jécōsō yā tī.

<sup>8</sup> De íyó cuāhā nchivī, de nī scáā ji sōō ji inī ichi. De sava cā ji nī jāhnū ndahá ñuū, de nī jaquīn ji inī ichi.

<sup>9</sup> De ndá nchivī jā cuāhān ichi nūū yā jíin nchivī cuāhān ichi chátā yā, cána jee ji: Cúñáhnú ndasí Yāā cúu tatā rey David. De vāha ndasí Yāā cúu yā jā váji yā jíin tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios. De viī ndasí cúñáhnú maá Yāā Dios, ncachī ji.

<sup>10</sup> De tá nī nquīvi Jesús Jerusalén, de ndihi nchivī nī ncuvaā ji, de cuāhā ji nī jíicā tūhún táhán ji: ¿Nā tēe cúu tēe yáhá? ncachī ji.

<sup>11</sup> De nī ncāhān ndá nchivī jā váji jíin yā: Yáhá cúu Jesús jā nacani tūhun Yāā Dios, jā váji jondē ñuū Nazaret ndáñuū Galilea, ncachī ji.

*Jā ní ntavā yā nchivī inī templo*

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī nquīvi Jesús inī patio templo cāhnú Yāā Dios. De nī ntavā yā ndá nchivī jā jéen quitī de náxícó nūū nchivī jā sōcō ji. De nī scócáva yā mesa ndá nchivī jā sáma xūhún, jíin silla ndá nchivī jā xícó paloma.

<sup>13</sup> De nī ncāhān yā jíin ji: Yósō nūū tutū ū jā cāhān Yāā Dios: Vehe nī chi vehe nūū jíicān táhvī cúu, cáchī Yāā Dios. Sochi ndá ndóhó, chi modo yavī cava jācuīhná nī nasáhá nú, ncachī yā.

<sup>14</sup> Ñúcuán de sava nchivī cuāá jíin nchivī cojo nī nquenda ji nūū yā inī templo. De nī nasáhá vāha yā ji.

<sup>15</sup> De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī jinī dē ndācá tiñu ñáhnú jā sáhá yā, de nī jini dē jā cána jee ndá sūchí lúlí inī templo: Cúñáhnú ndasí Yāā cúu tatā rey David, cáchī ji. De nī nquitī inī ndá dē.

<sup>16</sup> De nī ncāhān dē jíin yā: ¿A nduú jíini nú jā súcuán cāhān ndá sūchí yáhá? ncachī dē. De nī ncāhān Jesús jíin dē: Jíini nī. ¿De á ncháha ca cahvi ndá nú jā yósō nūū tutū ū jā suha cāhān iin tēe jíin Yāā Dios?

Sáhá ní jā ndá sūchí lúlí jíin sūchí jáxīn, vāha ndasí cāhān ji jā Yāā cúñáhnú cúu Cristo.

Cachī.

<sup>17</sup> De nī sndóo yā dē. De nī nquee yā Jerusalén, de cuāhān yā ñuū Betania. De ñúcuán nī ndōo yā jacuāā ñúcuán.

*Jā ní ncāhān yā nūū ñutun higo*

(Mr. 11.12-14, 20-26)

<sup>18</sup> De jānehēn quīvī téen cuānohōn yā Jerusalén, de cócon yā.

<sup>19</sup> De nī jinī yā iin ñutun higo jā íñí yuhú íchí. De nī jēhēn yā jēhē. De nduú nā higo ní nīhīn yā, chi maá yūcū-ni cúu. De nī ncāhān yā jíin: Mitan de mā cūún cuitī cā jāvíxī xīnī nū, ncachī yā. De nī nchīchī-ni ñutun higo ñúcuán.

<sup>20</sup> De ndá tēe scuáha jíin yā, nī nsáhvi inī dē nī jinī dē. De nī jíicā tūhún dē yā: ¿Nāsa nī nsáhá ní jā ñamā nī nchīchī ñutun higo? ncachī dē.

21 De nī ncāhān yā jíin dē: Ndāā cāhān ni jíin ndá nú, tú candíja nú de mā cānī síquī inī nū, de cuu sāhá nú tiñu ñáhnú tá cúu nūū ní nsāhá nī jíin ñutun higo. De jondē tiñu ñáhnú cā cuu sāhá nú, chí jondē cuu cāhān nū jā cujiyo yucu yáhá quihīn nūū mar, de sāhá tá cáchī nū.

22 De ndācā jā jíicān táhvī ndá nú, de tú cándíja nú jā nīhīn nū, de nīhīn nū, ncachī yā.

*Sīquī jā ndíso tíñú Jesús  
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)*

23 De nī nguīvi tucu yā inī templo cāhnú. De juni stéhēn yā tūhun, de ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu nūū nchivī hebreo, nī nguenda dē nūū yā. De nī jíicā tūhún dē yā: ¿Ní jondē nī nīhīn tíñú nú jā sáhá nú tiñu yáhá? ¿De ní iin nī ntee tiñu ndóhó jā sáhá nú sūcuán? ncachī ndá dē.

24 De nī ncāhān Jesús: Saá-ni nduhū suni cātūhún nī ndá nú iin tūhun, de tú cuu scócóo nú, ñúcuán de cachī nī nūū nū ní jondē nī nīhīn tíñú nī jā sáhá nī tiñu yáhá.

25 ¿Ní iin nī ntee tiñu sīquī Juan jā ní scuénduté dē? ¿A Yāā Dios á ndá tēe? ncachī yā. Ñúcuán de nī natúhún ndá máá dē: Tú cachī ō jā Yāā Dios nī ntee tiñu ñúcuán sīquī Juan, de cāhān dē jíin ó: ¿Túsaá de nūcu nduú ní ncándíja ndá nú jā ní ncāhān dē?

26 De tú cāhān ō jā nchivī nī ntee tiñu sīquī dē, de yúhú ó nchivī, chí ndivī ji cándíja ji jā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios nī ncuu ndija Juan, ncachī ndá dē.

27 De nī ncāhān dē jíin Jesús: Nduú jíin ndá nī, ncachī dē. Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: De saá-ni nduhū, suni mā cāchí nī nūū nū ní iin nī ntee tiñu sīquī nī jā sáhá nī tiñu yáhá, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī ūū sēhe yíi*

28 De nī ncāhān cā yā jíin ndá dē: Cunini ndá nú tūhun yátá yáhá: Iin tēe nī Iyo ūū sēhe yíi dē. De nī ncāhān dē jíin iin ji: Séhē, cuáhán satíñú nú chí nastútú nú uva ni mitan, ncachī dē.

29 De nī ncāhān ji: Mā quihīn sá, ncachī ji. De nī ncunúú, de nī nacani inī ji, de cuāhān ji nūū tiñu ñúcuán.

30 De tēe ñúcuán nī jéhēn dē nūū incā sēhe dē, de suni sūcuán nī ncāhān dē jíin ji. De nī ncāhān ji: Ajan táā, de quihīn sá túsaá, ncachī ji. Sochi nduú ní jéhēn ji.

31 ¿De nāsa jáni inī ndá nú? Jā nduú ji, ¿ní iin ji nī squíncuu tiñu cúñí tatá ji? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Sūchí jā ní ncāhān dē jíin xihna cā, ncachī dē. De nī ncāhān Jesús jíin dē: Saá, de ndāā cāhān ni jíin nú jā ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá ñahan ndiī, ñamā nācani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji de quīvi ji ndahá Yāā Dios jā tatúnī yā nūū ji, de ndá máá nú chí mā quīvi nú.

32 Chi nī nquiji Juan, nī stéhēn dē nāsa squíncuu nú tūhun ndāā, de nduú ní ncándíja ndá nú tūhun jā ní ncāhān dē. De sa ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá ñahan ndiī, nī ncándíja ji tūhun jā ní ncāhān dē. De ndá máá nú, vísō nī jinī nū jā ní ncándíja ji, sochi nduú ní nācani cuitī inī nū jā candíja nú.

*Tūhun yátá sīquī ndá tēe nēhén jā sátíñú nūū yūcū uva*

*(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)*

33 Cunini ndá nú incā tūhun yátá: Nī Iyo iin tēe xíñúhun. De nī nchuhun dē cuāhā yūcū uva. De nī jasī dē corral, de nī nsāhá dē iin nūū cāxīn dē uva. De nī nsāhá dē iin vehe sūcún tácuu cuu coto dē níí cāhnú. De nī sndóo dē nūū sava tēe jā satíñú nūū, de cuu sava dē ndihā jíin. De nī nquehen dē ichi cuāhān jíicā dē.

34 De maá tiempo jā ndutútú uva, de nī ntají dē jacū mozo cuāquēhen sava ndihā uva nūū ndá tēe sátíñú.

35 De ndá tēe ñúcuán nī ntiin dē mozo. De iin ji nī ncani ndá dē, de incā ji nī jahni dē, de incā ji nī ncani dē yūū xīnī.

36 De tēe xíi uva nī ntají tucu dē cuāhā cā mozo cuāhān nsūū cā jā xíhna ñúhún. De suni sūcuán nī nsāhá ndá tēe ñúcuán jíin ndihī mozo ñúcuán.

37 De jā sándihí da, de nī ntají dē sēhe dē cuāhān. Chi jāni inī dē jā cuetáhvi ndá tēe ñúcuán sēhe dē.

38 Sochi ndá tēe sátíñú, tá nī jinī dē nūū sēhe tēe xíi uva, de nī ncāhān ndá máá: Tēe xíi táhvī cúu yáhá. Ná cáhni ō ji, de ndōo tāhvī ji cuu ó, ncachī.

39 De nī ntiin ndá dē ji, de nī ntavā dē ji incā lado, de nī jahnī dē ji, ncachī yā.

40 Ñúcuán de nī jicā tūhún yā dē: Túsaá de tá quenda tēe xíi uva, ¿de nāsa sáhá dē jíin ndá tēe sátíñú? ncachī yā.

41 De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Mā cúndáhvi cuitī inī dē ndá tēe jā ní nsáhá tiñu néhén ñúcuán, chi cahni dē. De cuāha dē ñuhun cáá uva nūū sava cā tēe jā satíñú nūū, cuu sava dē ndihā jíin. De quívi ndutútú ndihā, de ndá tēe ñúcuán nacuāha dē sava ndihā nūū tēe xíi uva, ncachī dē.

42 De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿De á ncháha ca cahvi ndá nú tūhun yáhá jā yósō nūū tutū īi, jā nduhū cúu tá cúu iin yūū? Chi cáhī tutū:

Yūū jā ní squéne yichī ndá tēe jā sáhá vehe,

maá yūū yáhá nduu jā quituu squínā vehe.

Maá Jētohō ō Yāa Dios nī nsáhá yā súcuán,

de sáhvi inī ō jíin ō tiñu yáhá.

Cáchī tutū.

43 Túsaá de cáhān ni jíin ndá nú jā cujiyo-ni jā tátúnī Yāa Dios nūū ndá nú, de nacuāha yā tiñu nūū incā nchivī jā squíncuu vāha ji tiñu ndácu yā tá cúu nūū cúnī yā.

44 De nchivī jāá nduú cándíja, ndoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī jā jíicó cáva sīquī yūū de táhnū ji. De quívi jā sáhá ndāa Yāa Dios cuāchi, de nchivī jāá nduú ní ncándíja, cundoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī jā níncava iin yūū sīquī ji de cúndihī ji sáhá, ncachī yā.

45 De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe grupo fariseo nī jinī dē ndá tūhun yátá jā ní ncāhān yā. De nī jicūhun inī dē jā sīquī ndá máá dē cúu jā ní ncāhān yā tūhun yátá sīquī ndá tēe sátíñú nūū uva jíin tēe sáhá vehe.

46 De nī nducú ndá dē modo jā tiin dē yā. Sochi yúhú dē jā quítī inī nchivī, chi jāni inī ndá ji jā tēe nácani tūhun Yāa Dios cúu yā.

## 22

### *Tūhun yátá sīquī vico tándāhá*

1 Ñúcuán de nī ncāhān tucu Jesús incā tūhun yátá jíin ndá dē:

2 Súcuán cúu jā tátúnī Yāa andivī nūū nchivī: Cúu tá cúu iin rey jā sáhá dē iin vico jā tándāhá sēhe yíi dē.

3 De nī ntají dē ndá mozo dē cuācāna nchivī jā ní ncāhān dē jíin. De ndá máá ji nduú ní ncúnī ji quíhīn ji.

4 De nī ntají tucu dē jacū cā mozo, de nī ncachī dē: Cáhān jíin nchivī jā ní ncana nī, ja íyó tūha ndeyu. Chi ja nī jahnī ní stīquī ní jíin ndá cā quitī jā ní nduu, de ndihī ja íyó tūha. Nehén ndá nú vico tándāhá. Cachī nū, ncachī dē.

5 De ndá nchivī jā ní ncana dē nduú ní nsáhá ji cuenta. Chi iin ji cuāhān nūū itū ji, de incā ji cuāhān nūū tiñu sáhá ji.

6 De sava cā ji nī ntiin ji ndá mozo rey, de nī nsáhá sácá ji nūū, de nī jahnī ji.

7 Ñúcuán de nī nquítī ndasí inī rey. De nī ntají dē ndá soldado dē nī jēhēn dē, nī jahnī dē ndá nchivī jā ní jahnī ndá ndīyi ñúcuán, de nī nteñuhūn dē ñuū ji.

8 Ñúcuán de nī ncāhān rey jíin sava cā mozo dē: Ndihi ja íyó tūha jā coo vico tándāhá. Sochi nchivī jā ní ncana nī, nsūú nchivī vāha cúu ji jā quiiji ji vico.

9 Túsaá de cuáhān ndá nú ndācá ichi cáhnú cā, de cana nú nāsaa nchivī níhīn nū, ná quíji ndá ji vico tándāhá. Ncachī dē.

10 De nī nquee ndá mozo cuāhān ndācá ichi. De nī nastútú dē ndihī nchivī jā ní níhīn dē, cúu nchivī néhén, cúu nchivī vāha. De súcuán nī nchitú nchivī inī vehe nūū íyó vico tándāhá.

11 De nī nquívi rey inī vehe jā cáhān dē jíin nchivī jā ní ncutútú. De nī jinī dē nūū iin tēe jāá nduú ñúhún sahma



jā ní jēhe dē cuhun nchivī jā quiji vico tándāhá.

<sup>12</sup> De nī ncāhān dē jíin tēe ñúcuán: Amigo, ¿nāsa nī nquīvi nú yáhá jāá nduú ñúhún nú sahma vico tándāhá? ncachī dē. De tēe ñúcuán nduú ní ncāhān cuitī dē.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncāhān rey jíin ndá tēe jíco ndíso cōhō: Tiin ndá nú dē, cuhnī nū ndahá dē jēhē dē, de tava nū dē ná quíhīn dē nūū neē tāvēhé. De ñúcuán cuacu dē de nacayīhí dē ñii yúhú dē jā ndoho ndasí dē. Ncachī rey.

<sup>14</sup> Chi cána Yāa Dios cuāhā nchivī jā ná cándíja ji. Sochi jacū ji-ni cándíja, de suu ji nácāji yā, ncachī Jesús.

#### *Sīquī xūhún renta*

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

<sup>15</sup> Ñúcuán de cuāhān ndá tēe fariseo, de nī natúhún dē tú nāsa sáhá dē tácuca cāhān yā iin tūhun jā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

<sup>16</sup> De nī ntají dē jacū tēe scuáha jíin maá dē jíin tēe grupo Herodes cuāhān dē. De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Maestro, jíiní ndá sá jā tēe cāhān ndāā cúu ní, de stéhēn ndāā ní nāsa squíncuu nchivī nūū Yāa Dios. De nduú yúhú ní jā cāhān ni iin nchivī sīquī ní, chi nduú sáhá ní cuenta nāsa cúu iin iin ji, chi inuú-ni sáhá ní jíin ndá ji.

<sup>17</sup> Túsaá de cāhān ní nāsa jáni inī ní: ¿A íyo vāha jā chunáá ó renta nūū rey nación Roma jā tíin nación maá ó, á nduú? ncachī dē.

<sup>18</sup> De nī jinī Jesús jā ndúcú ndá dē iin cuāchi sīquī yā. De nī ncāhān yā jíin dē: Vāchi tēe stáhví-ni cúu ndá nú. ¿Nājēhē cúu jā jíto túnī nū nduhū?

<sup>19</sup> Stéhēn xūhún jā jécunáá renta ná cúndēhé nī, ncachī yā. De nī stéhēn ndá dē iin denario nūū yā.

<sup>20</sup> De nī ndēhé yā, de nū jīcā tūhún yā dē: ¿Nā tēe cúu jā ndēē nūū xūhún yáhá, de nā síví cúu jā ndēē yáhá?

<sup>21</sup> De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Rey ñúcuán cúu. Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Túsaá de nacuāha nú nūū rey ñúcuán jā cúu cuenta dē, de nacuāha nú nūū Yāa Dios ndācá jā cúu cuenta maá yā, ncachī yā.

<sup>22</sup> De tá nī jini ndá dē jā ndíchí nī ncāhān yā tūhun yáhá, de nī nsāhvi inī dē, de nī sndóo dē yā, de cuāhān dē.

#### *Jā ní jīcā tūhún ndá dē sīquī jā natecū ndīyi*

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

<sup>23</sup> De suni quīvī ñúcuán nī nquenda jacū tēe grupo saduceo nūū yā. De ndá tēe ñúcuán cáchī dē jāá nduú nátecū cuitī ndīyi. De nī ncāhān dē jíin yā sīquī iin tūhun:

<sup>24</sup> Maestro, de Moisés nī ncāhān dē jā tú iin tēe cuū dē, de ndōo ñasíhí dē, de tú nduú ní íyo sēhe dē jíin ña, túsaá de cánuú jā ñanī dē nacueca ñasíhí dē, de sēhe dē jā coo jíin ña, nūcuīñī ji nūū ndīyi ñanī dē. Cáchī tutū.

<sup>25</sup> De ñuū sá nī íyo ūjā ñanī. De tēe xíhna ñúhún nī jeca dē iin ñahan. De nī jīhī dē. De sīquī jāá nduú nā sēhe dē ní íyo, de nī ndōo ñasíhí dē nūū ñanī dē.

<sup>26</sup> De tēe ūū suni nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo tucu. De saá-ni tēe ūnī, jondē jíin ndihújā dē.

<sup>27</sup> De tá nī ndihi dē nī jīhī, de suni nī jīhī ñahan ñúcuán.

<sup>28</sup> Túsaá de quīvī natecū ndīyi, ¿ní iin dē cuu ña ñasíhí dē? Chi ndihújā dē nī ndeē jíin ña, ncachī ndá dē jíin yā.

<sup>29</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin dē: Ndasí stíví ndá nú tūhun sīquī jāá nduú jíicūhun inī nū jā cāhān tutū ū, de ni nduú jíiní nū jā íyo poder Yāa Dios jā nastécū yā ndīyi.

<sup>30</sup> Chi quīvī jā natecū ndá ndīyi, de nduú cā nā tūhun quetáhán tēe jíin ñahan coo. Chi coo ndá ji tá cúu ndá ángel Yāa Dios andiví.

<sup>31</sup> De sīquī jā natecū ndīyi, ¿á nduú ní ncāhvi ndá nú tutū nāsa cāhān Yāa Dios jíin nú?

<sup>32</sup> Maá nī cúu Yāa Dios Abraham jíin Isaac jíin Jacob, cáchī yā. Chi vísō ja nī jīhī ndá dē, sochi tēcū dē nūū íyo maá yā, chi cúu yā Yāa jā sáhá jā tēcū nchivī níí cání, ncachī yā.

<sup>33</sup> De ndá nchivī nī nsāhvi inī ji níni ji tūhun stéhēn yā.

*Tūhun cánuú ndasí cā jā ní ndacu Yāa Dios*

*(Mr. 12.28-34)*

<sup>34</sup> Ñúcuán de ndá tēe grupo fariseo nī jinī dē jā ní jasī ndá tēe saduceo yuhú dē nī nsáhá yā. De nī ndutútú ndá dē nūū yā.

<sup>35</sup> De iin dē jā cúu tēe stéhēn ley janahán nī jīcā tūhún dē yā, chi coto túnī dē yā cúnī dē:

<sup>36</sup> Maestro, ¿ní iin cúu tūhun jā ndácu tiñu jā cánuú ndasí cā nūū tutū ley? ncachī dē.

<sup>37</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Coomanī ndasí nú jíin maá Jētohō nū Yāa Dios, jondē jíin inī jíin ánō nū, jíin ní jāá ntúnī nū, cáchī tutū.

<sup>38</sup> Yáhá cúu tūhun ndácu yā jā cúñáhnú cā de cánuú ndasí cā.

<sup>39</sup> De tūhun ūū jā ní ndacu yā, suni súcuán cáhān: Cundáhvī inī nū táhán nú tá cúu nūū cundáhvī inī nū maá nú.

<sup>40</sup> De chíjin ndúū tūhun yáhá nī nquee ndihī ley jā ní ntee Moisés, jíin ndihī jā ní stéhēn ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, ncachī yā.

*Sīquī jā cúu Cristo tatā David*

*(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)*

<sup>41</sup> De junī íyó tūtú cā ndá tēe fariseo ñúcuán, de Jesús nī jīcā tūhún yā dē:

<sup>42</sup> ¿Nāsa jáni inī ndá nú sīquī Cristo? ¿Nā nūū tatā quiji yā, cáchī tutū? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Nūū tatā David, ncachī dē.

<sup>43</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Túsaá de nāsa cúu jā David nī ncāhān dē Jētohō dē yā, nī nsáhá Espíritu Santo jondē janahán? Chi nī ncāhān dē:

<sup>44</sup> Maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā jíin Jētohō ni, Yāa jā quiji:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūū cuñáhnú nú,

de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndácá jā jíinī ūhvī ndóhó.

Ncachī Yāa Dios. Ncachī David.

<sup>45</sup> Túsaá de vísō chíjin tatā David cacu Cristo, de nī ncāhān dē Jētohō dē yā, chi jondē nūū Yāa Dios vāji yā, ncachī yā.

<sup>46</sup> De ni iin dē nduú ní ncúu scócóo dē tūhun nūū yā. De jondē quiví

ñúcuán de nduú cā ní ncúndéé inī ni iin dē jā cātūhún dē yā.

## 23

*Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē*  
*(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá nchivī jíin ndá tēe scuáha jíin yā:

<sup>2</sup> Ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe grupo fariseo, jáni inī dē jā ndíso tíñú dē jā stéhēn dē ley jā ní jēhe yā nūū Moisés.

<sup>3</sup> Túsaá de cuetáhvī nú dē squíncuu nú ndácá jā ndácu dē nūū nū. Sochi mā sáhá nú tá cúu nūū sáhá ndá máá dē. Chi cáhān dē-ni, sochi nduú squíncuu dē.

<sup>4</sup> Chi suni stéhēn ndá dē ndácá ley jā ní ntavā maá dē jā víjín sáhá, de tēe dē sīquī nchivī, de nduú cúndeé ji squíncuu ji. Sochi ndá máá dē chi ni iin xīnī ndāhá dē nduú scándā dē jā squíncuu dē.

<sup>5</sup> De maá-ni sīquī jā ná cuétúhún nchivī dē cúu ndihī jā sáhá dē. Chi jétahān inī ndá dē cuhnī dē cuāhā tūhun tutū īi teēn dē jíin ndahá dē. De suni sáhá cánī cā dē yūhvā yuhú sáhmá dē jā stéhēn jā cúñáhnú cā dē nsūú cā incā nchivī.

<sup>6</sup> De jétahān inī ndá dē cundeē dē nūū silla yíñúhún cā nūū yáji nchivī vico, jíin silla yíñúhún cā inī vehe īi sinagoga.

<sup>7</sup> De suni jétahān inī dē jā cáhān yíñúhún nchivī dē nūū yáhvī, jíin jā cáhān ji maestro jíin dē.

<sup>8</sup> Sochi ndá máá nú, mā cuáha nú tūhun jā cáhān nchivī maestro jíin nú. Chi inuú cúu ndihī nú jā cúu nú hermano, de íyó iin-ni Maestro nū jā cúu nduhū, Cristo.

<sup>9</sup> De mā chíñúhún nú ni iin tēe ñayīví yáhá jā cáhān nū padre jíin dē. Chi íyó mátúhún-ni Padre ndá nú, Yāa ndéé andiví.

<sup>10</sup> De suni mā cuáha ndá nú tūhun jā cáhān ji jétahō ji ndóhó. Chi íyó iin-ni Jétahō nū, de suu cúu nduhū, Cristo.

<sup>11</sup> De tēe jā íyó māñnú ndá nú jā chíndeé nūū táhán, suu dē cúu jā cúñáhnú cā.

12 Chi tēe jā sáhá ñáhnú maá, sa nuu dē. De tēe jā sáhá núu maá, sa nduñáhnú dē.

13 Nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi jásí nū jā quívi nchiví ndahá Yāa andiví jā tatúní yā nūu jí. Chi nduú quívi ndá máá nú, de ni nduú jéhe nú tūhun jā quívi nchiví jā ndúcú quívi.

14 Nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi cándeē nū vehe ndá ñahan nī nguendōo ndáhví. Nūcuán de náhán jíicān táhví nū tácuca caní iní nchiví jāá nduú nā cuāchi nú. Jā ñúcuán xēen cā cundoho nú castigo.

15 Nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi ní ñuhun yíchí jíin ní mar jíca nuu nú ndúcú nú iin nchiví jā scándíja nú sáhān maá nú. De tá nī ncandíja jí, de sáhá ndá nú jā víhí cā cuu cuāchi jí jā quíhín jí infierno nsūú cā ndá máá nú.

16 Nācā xēen cundoho ndá nú, chi cúu nú tá cúu tēe cuáá jā stéhēn ichi nūu nchiví. Chi cáhān ndá nú: Tú ní tēe cáhān téyíí dē jā Yāa Dios jā ndéē iní templo ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de va nduú cánuú squíncuu dē. Sochi tú cáhān dē jā Yāa Dios jā xíí oro jā íyó iní templo, ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de cánuú jā squíncuu nahñí dē, cáhān ndá nú.

17 Tēe naā tēe cuáá cúu ndá nú jā stíví nú tūhun cáhān nū. ¿Ní iin cúu jā cúñáhnú cā, á oro, á Yāa Dios jā ndéē iní templo jā sáhá ī oro ñúcuán?

18 De suni cáhān ndá nú: Tú ní tēe cáhān téyíí dē jā Yāa Dios jā xíí altar ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de va nduú cánuú squíncuu dē. Sochi tú cáhān dē jā Yāa Dios jā xíí ndatíñú jā sócō ndá nūu altar, ná cuáha yā castigo tú mā squíncuu dē iin tiñu, túsaá de cánuú squíncuu nahñí dē, cáhān ndá nú.

19 Tēe naā tēe cuáá cúu ndá nú jā stíví nú tūhun cáhān nū. ¿Ní iin cúu jā

cúñáhnú cā, á ndatíñú jā íñí nūu altar, á Yāa Dios jā sáhá ī ndatíñú ñúcuán?

20 Túsaá de tēe jā cáhān téyíí, tú nacunehen dē Yāa Dios jā xíí altar, túsaá de suni nacunehen dē jondē jíin ndatíñú jā íñí nūu altar.

21 De tú iin tēe nacunehen dē templo jā cáhān téyíí dē, túsaá de jondē jíin Yāa Dios jā ndéē iní templo nacunehen dē.

22 De tú iin tēe nacunehen dē andiví jā cáhān téyíí dē, túsaá de suni nacunehen dē mesa Yāa Dios de jondē jíin maá Yāa Dios jā ndéē nūu mesa.

23 Nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi sáhá ndá nú ūxí ūxí nuhní mīnu jíin yūcū anís jíin yūcū comino, de sócō nū iin iin jā úxí nūu Yāa Dios. Sochi sndóo nú tūhun cánuú ndasí cā nūu ley, suu jā caca ndaā nū, jíin jā cundáhví iní nū táhān nú, jíin jā candíja nú. Ndācá yáhá cánuú jā sáhá nú nícu, de suni mā sndóo nú jā sócō nū ndá yūcū ñúcuán.

24 Cúu ndá nú tá cúu tēe cuáá jā stéhēn ichi nūu nchiví. Chi squíncuu nú iin jā lúli cā ñúcuán, de sndóo nú jā cánuú cā. De suu cúu modo jā távā nū iin tiucún lúli jā ñúhún nūu ndūxi, de cócō nú iin quiti cáhnú jā cúu camello.

25 Nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi modo jā náquete nú yātā vaso jíin yātā cōhō. Sochi ichi iní nū chi ñúhún maā-ni tūhun cuíhná jíin tūhun ndíyo iní.

26 Tēe cuáá cúu ndá nú, fariseo. Xihna cā sáhá nú jā coo ndoo iní ánō nū, de ñúcuán de suni coo ndoo ndācá jā sáhá nú jā jíin nchiví nūu.

27 Nācā xēen cundoho ndá nú tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nú tēe fariseo, chi tēe stáhví-ni cúu nú. Chi cúu ndá nú tá cúu namā ndíyi panteón jā íyó yaa. Chi ichi chātā de víi cáá, sochi ichi iní ñúhún chítú yiqui ndíyi jíin ndācá jā tēhyú.

28 De suni súcuán cúu ndá máá nú, chi ichi chātā nū sáhá nú jā tēe ndāā cúu ndá nú nūu nchiví. Sochi ichi

ínī nū ñúhún chitú tūhun stáhvī-ni jín tūhun nēhén.

<sup>29</sup> Nācā xēen cundoho ndá nū tē stéhén ley janahán, jín ndá nū tē fariseo, chi tē stáhvī-ni cúu nū. Chi sáhá ndá nū namā ndá ndīyi tatā nū, tē nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. De sáhá viī ndá nū sīquī namā nūū yíyuhū ndá tē jā ní iyo ndāā.

<sup>30</sup> De cáhān ndá nū: Tú ní ntécū ndācá ó tiempo jā ní ntecū ndá ndīyi tatā ō, de mā squívi nduū ō jín dē jā cahñī ō ndá tē nī nacani tūhun Yāa Dios, cachī nū.

<sup>31</sup> De súcuán cáhān ndāā ndá nū jā maá nū cúu tatā ndá nchivī jā ní jahñī ndá tē nī nacani tūhun yā.

<sup>32</sup> De ndācá cuāchi jā ní squíjéhe ndá ndīyi tatā nū, suni súcuán sáhá cā ndá máá nū túsaá.

<sup>33</sup> Va sēhe cōo cúu ndá nū, chi xēen nū tá cúu cōo. ¿Nāsa cācu nū jā má tánū táhvī nū quihñ nū infierno?

<sup>34</sup> Túsaá de tājī nī ndá tē nacani tūhun Yāa Dios nūū nū, jín ndá tē ndíchí jā stéhén tūhun yā. De sava dē cahñī nū, de sava dē cata caa nū yīcā cruz. De sava cā dē canī nū dē inī ndācá vehe ī sinagoga, de scūnu nū dē quihñ dē ndācá-ni ñuū.

<sup>35</sup> De súcuán de cundeē cuāchi sīquī ndá nū jā ní jahñī tatā nū ndācá tē ndāā, xihna cā Abel tē ndāā, de sá de jondē Zacarías sēhe Berequías, tē jā ní jahñī ndá dē inī templo sava māhñú cuarto ī jín altar.

<sup>36</sup> Jāndāā cáhān ni jín nū jā ndācá cuāchi yáhá cundeē sīquī nchivī jā íyó mitan.

*Jā ní ncucuécá inī yā nī ndéhé yā Jerusalén*

*(Lc. 13.34-35)*

<sup>37</sup> Ndá ndóhó nchivī Jerusalén, jahñī nū ndá tē nācani tūhun Yāa Dios, de cáni nū yūū xīnī ndá tē jā tājī Yāa Dios vāji nūū nū. De cuāhā vuelta nī ncuu inī ni nastútú nī sēhe nū, tá cúu nūū sáhá iin ñihñ jā nastútú tī sēhe tī chījin nījin tī, sochi nduú ní ncúnī ndá nū.

<sup>38</sup> Túsaá de mitan de sndóo uun nī ndóhó jín ndá sēhe nū.

<sup>39</sup> Chi cáhān ni jín nū jā jondē mitan de mā cūnī cuitī cā nū nūū ni, chi jondē quenda quīvī jā cáhān ndá sēhe nū: Vāha ndasí Yāa cúu Yāa jā ní nenda jín tiñu maá Jētohō ō Yāa Dios, cachī ji, ncachī yā.

## 24

*Jā ní ncachī yā jā naā templo*

*(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)*

<sup>1</sup> De nī nquee Jesús inī templo cáhñú cuāhān yā. De nī nquenda ndá tē scuáha jín yā, de nī ncāhān dē jín yā sīquī ndācá vehe jā ndēē tāhán jā cúu templo.

<sup>2</sup> De nī ncāhān yā jín ndá dē: Ndācá jā ndéhé nū yáhá, ndāā cáhān ni jín nū jā quiji quīvī jā má cósō tāhán cā ni iin yūū, chi ndihi tānī, ncachī yā.

*Nā seña coo tá cuācuñatin ndihi ñayīví*

*(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-25, 31, 37)*

<sup>3</sup> De cuāhān yā jín ndá tē scuáha jín yā jondē yucu Olivos, de nī jēcundeē yā ñúcuán. De nī nquenda ndá dē nūū yā, de nī jīcā tūhún sín dē yā: Cachī tūhun ní nūū sá, ¿nā quīvī coo ndācá jā ní ncachī ní jā coo? ¿De nā seña coo tá ja ncuñatin quīvī nenda ní jín jā jīnu ñayīví? ncachī dē.

<sup>4</sup> De nī ncāhān Jesús: Coto má stáhvī ni iin dē ndá ndóhó.

<sup>5</sup> Chi quiji cuāhā tē jín sívī nī jā stáhvī: Maá nī cúu Cristo, cachī dē. De súcuán de stáhvī dē cuāhā nchivī.

<sup>6</sup> De nīhñ nū tūhun jā ndācá lado íyó guerra, á ja ñatin coo guerra. De mā cúyūhú nū, chi cánuú jā súcuán coo, sochi ncháha ca quenda quīvī jā ndihi ñayīví.

<sup>7</sup> Chi nenda nación sīquī incā nación, de nenda ñuū sīquī incā ñuū jā canāá. De coo tāmā jín cuēhē xēen. De cháhá chúcuán tāan.

<sup>8</sup> De ndācá yáhá cúu tūndóhó jā quijéhe xihna ñúhún cā.

<sup>9</sup> Ñúcuán de nastúu ji ndá ndóhó jā sndóho ji ndóhó de cahñī ji. De ndihi nchivī quīti inī ji nūū nū jā sīquī nduhū.

10 De quivī ñúcuán chi cuāhā nchivī jā cándija, caca yátá ji, de quítī inī ji nūū táhán ji, de nastúu táhán ji.

11 De quenda cuāhā tēe stáhvī, de cāhān dē jā tūhun Yāā Dios nácani dē, de stáhvī dē cuāhā nchivī.

12 De jā nducuahā tiñu néhén, de jā ñúcuán cuāhā ji mā cōó mānī cā ji.

13 Sochi nchivī jā cuiñi nihin jín tūhun nī jondē quivī jīnu, nchivī ñúcuán chi cācu.

14 De tūhun vāha yáhá jā nāsa tátúnī Yāā Dios, cūtē nuu ní cáhnú ñayiví, tácu cunī nchivī ndācá nación. Ñúcuán de jīnu ñayiví.

15 De Daniel, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, nī ntee dē tūhun iin tēe néhén jā quiji. De ndá ndóhó jā cáhvi tutū ñúcuán, de ná jícūhun inī nū. Chi iin quivī de cunī nū jā sáhá nāvāha dē jā stívī dē ndācá ndatíñú ī inī templo, de cuiñi dē inī lugar ī.

16 De tá cunī ndá nú jā súcuán cúu, de nchivī ndēe región Judea, ná cunu ji caa ji yucu quihín ji.

17 De nchivī ndēe yātā vēhé, mā ndívi ji inī vehe jā tavā ji ndatíñú ji, chi cánuú jā cunu ñamā ji tácu cācu ji.

18 De nchivī íyó nūū itū, mā nóhōn ji vehe jā naquehen ji sahma ji.

19 De quivī ñúcuán, nācā ndáhvī ndoho ndá ñahan ñúhún sēhe jín jā ndéca ñiquín, chi mā cúñamā ña cunu ña.

20 De cācān táhvī nū jā má quiji tūndóhó ñúcuán jā cunu nú maá tiempo jā cúun yūhā ni quivī nátátú.

21 Chi tá quijéhé ñúcuán de coo cuāhā tūndóhó xēen, jāá ncháha ca coo súcuán jondē quivī jā ní jēcōo ñayiví de jondē mitan. De tá yāha tūndóhó ñúcuán de ni mā cōó cā jā súcuán.

22 De tú mā násndíyi Yāā Dios tiempo tūndóhó ñúcuán, de ni iin nchivī mā cácu cuiti ji. De jā síquī nchivī cándija jā ní nacāji yā, jā ñúcuán cúu jā nasndíyi yā quivī.

23 Túsaá de tú iin nchivī cāhān jín nú: Yáhá cūndéhé nú jā ndēe Cristo, á: Ñúcuán cūndéhé nú jā ndēe yā, cachī ji, de mā cándija nú jā cāhān ji.

24 Chi quenda ndá tēe stáhvī jā cachī dē jā cúu dē Cristo, á cachī dē jā tēe nácani tūhun Yāā Dios cúu dē. De sáhá ndá dē tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī cunī ji, tácu stáhvī dē jondē maá nchivī jā ní nacāji yā, de tú ná cúu sáhá dē.

25 Ja nī ncachī tūhun nī nūū ndá nú mitan jondē ncháha ca coo.

26 Túsaá de tú cāhān nchivī jín nú: Quíndéhé nú, chi jondē nūū ñuhun tíhá ndēe yā, cachī ji, de mā quihín nū cūndéhé nú. A tú cāhān ji: Nehén cūndéhé nú, chi inī vehe yáhá ndēe yā, cachī ji, de mā cándija ndá nú.

27 Chi tá cúu nūū jéndütē sáhá taja, de túu jondē nūū quenda ncandī de jondē nūū quée ncandī, de suni súcuán coo quivī nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe, chi ndihi nchivī cunī.

28 De tá cúu nūū cútútú ndá tiōcō ní-ni cúu nūū cáá quiti jā ní jīhī, suni súcuán coo ndācá jā ní ncāhān ni, ní-ni cúu nūū íyó nchivī.

*Nāsa coo quivī tá nenda Yāā nī nduu tēe*

*(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

29 Sá de tá nī ndihi ndācá tūndóhó quivī ñúcuán, de cutuún ncandī, de yōō mā cútūu cā. De nincava tiūūn, de ndācá jā jíca andiví chi quisi.

30 Ñúcuán de cunī ndá nchivī nūū maá nī, Yāā nī nduu tēe, ndiji nī ichi andiví. De cuacu nchivī ndācá nación ní cáhnú ñayiví. De cunī ji jā nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndiji nī jín vīcō andiví, de cundiso nī cuāhā poder, de vī ndasí cuñáhnú nī.

31 De taji nī ndá ángel ni quihín, de tiví nihin yā trompeta. De quínastútú yā ndá nchivī jā ní nacāji nī ndicúmī lado ñayiví, jondē iin lado jín jondē incā lado.

32 Mitan de scuáha ndá nú nāsa sáhá ñutun higo: Tá ja nī nene numa, de nī nacōco yūcū, de jínī ndá nú ja nī ncuñatin tiempo ihní.

33 De suni súcuán tá cunī ndá nú jā ní nquijéhé ndá tiñu yáhá, ñúcuán de jícūhun inī nū ja nī ncuñatin quivī jā nenda nī, de ñamā coo.

<sup>34</sup> De ndāā cáhān ni jín ndá nú jā má cúu ndihi nchivī jā cunī tūndóhó yáhá, chi jondē quee ndaā ndihi tá ncachī ni.

<sup>35</sup> Andiví jín ñayiví chi naā, sochi ndācá tūhun cáhān ni chi mā náā, chi quee ndaā ndihi.

<sup>36</sup> Sochi quiví jín hora jā nenda nī, chi ni iin nchivī nduú jínī, ni ndá ángel andiví, ni maá nī jā cúu Sēhe Yāā Dios. Chi mátuhún-ni Tatá nī Yāā Dios cúu jā jínī.

<sup>37</sup> Chi tá cúu nū ní ncuu ndá quiví jā ní iyo Noé, suni súcuán coo quiví nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

<sup>38</sup> Chi quiví ñúcuán tá ncháha ca cuun sāvī xéēn, de yájī ji jíhi ji, tándāhá ji, de jéhe ji sēhe síhí ji jā tandāhá, jondē nī nguenda quiví jā ní nquivi Noé inī arca.

<sup>39</sup> De nduú ní ncándíja nchiví jā cuun sāvī xéēn, de nī ncuun, de nī ndaa ndute, de nī jihī ndihi ji. De suni súcuán coo tá nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

<sup>40</sup> De quiví ñúcuán coo ūū tēe satíñú nū itū. De iin dē naquehen nī, de incā dē ndōo, chi nduú ní ncándíja dē.

<sup>41</sup> De coo ūū ñahan jā ndico cáhnú, de iin ña naquehen nī, de incā ña ndōo.

<sup>42</sup> Túsaá de ndito coo inī ndá nú, chi nduú jínī nū nā quiví nenda Jētohō nū.

<sup>43</sup> De chuhun inī nū jā cáhān tūhun yátá yáhá: Tēe xivéhe, tú ní jínī dē nā hora quiji jācuíhná, de cundito dē, de mā cuáha dē tūhun jā sacuíhná ndatíñú vehe dē nícu.

<sup>44</sup> De saá-ni ndá ndóhó, suni súcuán coo tūha nú, chi maá hora jāá nduú nā cuá jāni inī nū, de nenda-ni nduhū, Yāā nī nduu tēe.

*Tūhun mozo vāha jín mozo nduú squíncuu*

*(Lc. 12.41-48)*

<sup>45</sup> Túsaá de coo ndá nú tá cúu iin mozo jā ndito xínī de squíncuu vāha. De maá patrón nī jani dē mozo ñúcuán jā coto ji nchiví vehe dē, tácu scájī ji maá hora.

<sup>46</sup> De nācā ndetū mozo ñúcuán jā tá nenda patrón, de cunī dē jā súcuán squíncuu vāha ji.

<sup>47</sup> De ndāā cáhān ni jín ndá nú jā cani dē mozo ñúcuán jā coto ji ndihi ndatíñú dē.

<sup>48</sup> Sochi tú mozo jā sáhá nēhén cúu ji, de jāni inī ji jā má nēndá ñamā patrón ji,

<sup>49</sup> de quijéhé ji cani ji táhán mozo ji, de cajī ji coho ji jín ndá tēe jínī,

<sup>50</sup> tú súcuán de nenda-ni patrón quiví jāá nduú ndetu ji jín hora jāá nduú ná jāni inī ji.

<sup>51</sup> De sndóho ndasí dē ji, de squiví dē ji nū yíhí ndá tēe stáhví-ni. De ñúcuán cuacu ji de nacayihí ji ñii yúhú ji jā ndoho ndasí ji.

## 25

*Tūhun yátá sīquī ūxī ñahan lúli*

<sup>1</sup> De suha cúu jā tátúnī Yāā andiví nū nchiví: Cúu tá cúu iin vico tándāhá. De nī iyo ūxī ñahan lúli jā ní nquehen ji linterna yíndahá ji, de nī nquee ji cuātahān ji iin tēe tandāhá.

<sup>2</sup> De ūhūn ji chi nduú ndito ji, de ūhūn ji chi sūchí ndito cúu ji.

<sup>3</sup> De ndá sūchí jāá nduú ndito, yíndahá ji linterna ji, sochi nduú nā petróleo yíndahá ji jā cuhun inī.

<sup>4</sup> De ndá sūchí ndito, yíndahá ji botella petróleo jín linterna ji.

<sup>5</sup> De juni cúcuéé tēe tandāhá quenda, de nī nquiji māhná, de nī nquixín ndihi ji.

<sup>6</sup> De tá nī ncuu sava ñuú, de nī jinī ndá ji jā cána jee: Ja vāji tēe tandāhá. Cuáhán ndá nú cuātahān nū dē, ncachī.

<sup>7</sup> Ñúcuán de nī nacōo ndá ñahan lúli, de nī nasāhá tūha ji linterna ji.

<sup>8</sup> De ndá sūchí jāá nduú ndito, nī ncāhān ji jín ndá sūchí ndito: Taji ndá nú jacū petróleo, chi cuāndāhvā linterna ndá nī, ncachī ji.

<sup>9</sup> De nī ncāhān ndá sūchí ndito: Mā cūú, chi mā quēndá jā cuu maá nī jín ndá nú. Vāha cā quihín ndá nú nū cúyāhvi, de cueen nú jā cuu ndá máá nú. Ncachī ji.

<sup>10</sup> De juni cuācuēen ndá ji, de nī nguenda-ni tēe tandāhá. De ndá sūchí jā íyó tūha nī nquivi ji jín dē vico tándāhá. De nī ndasí viéhé.

11 De nī ncunúú, de nī nquenda ūhūn cā ñahan lúli ñúcuán. De nī ncāhān jī jín tēe tándāhá: Señor, nacune ní viéhé ná quívi ndá sá, ncachī jī.

12 De nī ncāhān maá dē: ¿Ní nūū vāji ndá nú? Chi nduú jínī nī ndóhó, ncachī dē, ncachī yā.

13 Ñúcuán de nī ncāhān cā yā: Túsaá de ndito coo inī ndá nú, chi nduú jínī nū nā quívi nā hora nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe.

*Tūhun yátá tēe jā ní jēhe núú xūhún nūū ndá mozo*

14 De suha cúu jā tátúnī Yāā andivī nūū nchivī: Cúu tá cúu iin tēe jā quíhīn jīcá dē incā ñuū. De jondē ncháha ca quíhīn dē de nī ncana dē ndá mozo dē, de nī jēhe núú dē xūhún dē nūū ndá jī, jā satíñú jī jín tácu nducuahā.

15 De nūū iin jī nī jēhe dē ūhūn mil xūhún cāa. De nūū incā jī nī jēhe dē ūū mil. De nūū incā jī nī jēhe dē iin mil. Súcuán nī jēhe dē, chi jínī dē nāsaa quenda iin iin jī satíñú jī jín. Ñúcuán de nī nquehen dē ichi cuāhān jīcá dē.

16 De mozo jā ní nquehen ūhūn mil xūhún, nī nsatíñú dē jín. De nī nīhīn dē ūhūn cā mil sīquī.

17 De saá-ni mozo jā ní nquehen ūū mil xūhún, suni nī nīhīn dē ūū cā mil sīquī.

18 Sochi mozo jā ní nquehen iin mil xūhún, nī jēhēn dē nī jete dē yavī, de nī nchiyuhū dē xūhún patrón dē.

19 De nī ncháha cuāhā tiempo, de nī nenda patrón ndá mozo ñúcuán. De nī nācān dē cuenta nūū jī.

20 De nī nquenda mozo jā ní nquehen ūhūn mil xūhún, de nī nacuahā dē xūhún nūū patrón dē jín ūhūn cā mil jā ní nīhīn dē sīquī. De nī ncāhān dē: Señor, nī ntaji ní ūhūn mil nūū sá, de yáhá íyó ūhūn cā mil jā ní nīhīn sá sīquī. Ncachī dē.

21 De nī ncāhān patrón jín dē: Iyó vāha túsaá. Vāha ndasí mozo cúu nú jā squíncuu vāha nú. Chi vāha nī squíncuu nú iin tiñu lúli-ni, de mitan de taji nī iin tiñu ñáhnú nūū nū. De quívi nú nūū cusī inī nū jín nī. Ncachī dē.

22 Ñúcuán de nī nquenda mozo jā ní nquehen ūū mil xūhún. De nī ncāhān dē: Señor, nī ntaji ní ūū mil nūū sá, de yáhá íyó ūū cā mil jā ní nīhīn sá sīquī. Ncachī dē.

23 De nī ncāhān patrón jín dē: Iyó vāha túsaá. Vāha ndasí mozo cúu nú jā squíncuu vāha nú. Chi vāha nī squíncuu nú iin tiñu lúli-ni, de mitan de taji nī iin tiñu ñáhnú nūū nū. De quívi nú nūū cusī inī nū jín nī. Ncachī dē.

24 De nī nquenda mozo jā ní nquehen iin mil xūhún, de nī ncāhān dē jín patrón: Señor, ja jínī sá níhīn jā tēe xēen cúu ní. Chi cuāhā cā cúnī ní nsūú cā jā cuu sáhá mozo ní, de cuāhā cā nācān ní nsūú cā jā ní jēhe ní.

25 De jā ñúcuán nī nchūhú sá, de nī jēhēn sá nī nchiyuhū sá xūhún ní chījin ñuhun. De yáhá ná ná taji sá xūhún ní. Ncachī dē.

26 De nī ncāhān patrón jín dē: Mozo cūxí cúu nú de maá-ni tiñu néhén sáhá nú. Chi jáni inī nū jā cuāhā cā cúnī ní nsūú cā jā cuu sáhá mozo ní, de cuāhā cā nācān ní nsūú cā jā táji nī.

27 Túsaá de tú ní nchūhun nú xūhún nī nūū banco nícu, de tá nenda nī de naquehen nī xūhún nī jondē jín sēhe xūhún nícu. Ncachī dē jín jī.

28 De nī ncāhān dē jín ndá cā mozo dē: Túsaá de candeē nū mil xūhún jīñā nūū jī, de cuāha nú nūū mozo jā névāha ūxī mil.

29 Chi nchivī ja névāha, sa quiiji cā nūū jī, de jondē sobra cā cunevāha jī. Sochi nchivī jāá nduú, sa cujiyo-ni jacū jā névāha jī.

30 De mozo yáhá jāá nduú squíncuu, tavā ndá nú jī ná quíhīn jī nūū neē tāvēhé. De ñúcuán cuacu jī de nacayīhí jī ñii yúhú jī jā ndoho ndasí jī, ncachī dē, ncachī yā.

*Sīquī jā coo juicio ndācá nación*

31 De nī ncāhān cā yā: Iin quívi de nenda maá Yāā nī nduu tēe, de cuu yā Rey nūū nchivī. De ndá ángel yā cuiñi ní xiín yā. De cundeē yā nūū mesa jā tátúnī yā, de vii ndasí cuáhnú yā.

32 De ndutútú nchivī ndācá nación nūū yā. De sáhá sīn yā ndá jī, tá cúu

nūū ndúsíín tīcāchí jíín ndixúhú sáhá tēe ndéca tī.

<sup>33</sup> De nchivī vāha jā cúu tá cúu tīcāchí, cani yā ji lado cuáhá yā. De nchivī nēhén jā cúu tá cúu ndixúhú, cani yā ji lado sátín yā.

<sup>34</sup> Ńúcuán de cāhān maá Rey jíín nchivī jā íyó lado cuáhá yā: Nācā ndetū ndá nú jā ní nsāhá Tatá nī jíín nú. Nehēn de quīvī ndá nú nūū tatúnī nū. Chi jondē quīvī jā ní jēcōo ñayīvī de ja nī nsāhá tūha yā nūū tatúnī nū.

<sup>35</sup> Chi nī jīhī nī sōco, de nī ntaji ndá nú jā ní nchajī nī. Nī nchīchī nī ndute, de nī ntaji ndá nú nī jīhī nī. Nī nquiji nī jondē ñuū jīcá, de nī ntanúú ndá nú vehe nī ndōo nī.

<sup>36</sup> Nī ncumanī sahma nī, de nī ntaji ndá nú. Nī ncuhū nī, de nī jēndēhé ndá nú nduhū. De nī nchīhi nī vecāa, de suni nī jēndēhé ndá nú nduhū. Súcuán cāhān yā jíín nchivī íyó lado cuáhá yā.

<sup>37</sup> Sá de cāhān nchivī vāha ñúcuán jíín yā: Señor, ¿nā quīvī nī jinī ndá sá ní jā ní jīhī nī sōco, de nī ntaji sá jā ní nchajī ní, á jā ní nchīchī nī ndute, de nī ntaji sá jā ní jīhī ní?

<sup>38</sup> ¿De nā quīvī nī jinī ndá sá ní jā ní nquiji ní jondē ñuū jīcá, de nī ntanúú sá vehe nī ndōo ní, á jā ní ncumanī sahma ní, de nī ntaji sá?

<sup>39</sup> ¿De nā quīvī nī jinī sá ní jā ní ncuhū ní, á jā ní nchīhi nī vecāa, de nī jēndēhé sá ní? Cachī ji.

<sup>40</sup> Ńúcuán de cāhān Rey jíín ji: Ndāa cāhān nī jíín ndá nú jā tá nī nsāhá ndá nú súcuán jíín iin ndá hermano nī jā cándíja, vísō nchivī núu ndasí cúu ji, de nūū maá nī nī nsāhá ndá nú.

<sup>41</sup> Ńúcuán de suni cāhān Rey jíín nchivī jā íyó lado sátín yā: Nchivī jā tātū tāhvī cúu ndá nú. Cujiyo quīhīn nū nūū ñúhūn jā cáyū níí cání, nūū íyó tūha jā cundeē tāchī cúñáhnú jíín ndá cā tāchī jā jétíñú.

<sup>42</sup> Chi nī jīhī nī sōco, de nduú ní ntáji ndá nú jā cajī nī. Nī nchīchī nī ndute, de nduú ní ntáji ndá nú jā coho nī.

<sup>43</sup> Nī nquiji nī jondē ñuū jīcá, de nduú ní ntánúú ndá nú vehe quendōo nī. Nī ncumanī sahma nī, de nduú

nī ntáji ndá nú. De nī ncuhū nī, de nī nchīhi nī vecāa, de nduú ní jēndēhé ndá nú nduhū. Súcuán cāhān yā jíín nchivī jā íñí lado sátín yā.

<sup>44</sup> Sá de cāhān nchivī ñúcuán jíín yā: Señor, ¿nā quīvī nī jinī sá ní jā ní jīhī nī sōco, á jā ní nchīchī nī ndute, á jā ní nquiji ní jondē ñuū jīcá, á jā ní ncumanī sahma ní, á jā ní ncuhū ní, á jā ní nchīhi nī vecāa, de nduú ní ntáji sá jā cúmanī nūū ní? Cachī ji.

<sup>45</sup> Ńúcuán de cāhān yā jíín ji: Jāndāa cāhān nī jíín ndá nú jā sīquī jāá nduú ní nsáhá nú súcuán jíín nī iin ndá hermano nī jā cándíja, vísō nchivī núu ndasí cúu ji, túsaá de suni nūū maá nī nduú ní nsáhá ndá nú, cachī yā.

<sup>46</sup> Sá de quīhīn ndá nchivī ñúcuán ndoho ji níí cání. De ndá nchivī vāha, quīvī ji nūū cutecū ji níí cání, ncachī Jesús.

## 26

*Jā ní scáni táhán ndá dē tūhun jā tiin dē Jesús*

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

<sup>1</sup> De tá nī ndihi nī ncāhān Jesús ndācá tūhun yáhá, de nī ncāhān yā jíín ndá tēe scuáha jíín yā:

<sup>2</sup> Ja jíín ndá nú jā ūū-ni cā quīvī de coo vico pascua. De nduhū, Yāa nī nduu tēe, nastúu ji nduhū jā cuū nī yīcā cruz, ncachī yā.

<sup>3</sup> Ńúcuán de ndá sūtū cúñáhnú, jíín ndá tēe stēhēn ley janahán, jíín ndá tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, nī ndutútú dē inī patio palacio maá sūtū cúñáhnú cā jā nání Caifás.

<sup>4</sup> De nī natúhún ndá dē nāsa tiin dē Jesús jíín tūhun túhún, de cahnī dē yā.

<sup>5</sup> De nī ncāhān ndá dē: Mā tíín ó dē maá quīvī vico, chi nenda nchivī sīquī ō, ncachī dē.

*Tūhun ñahan jā ní jōsō perfume xīnī yā*

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

<sup>6</sup> De íyó Jesús ñuū Betania, vehe Simón, tēe jā ní ndoho cuēhē stēhyū.

<sup>7</sup> De nī nquenda iin ñahan nūū yā, nēe ña iin frasco yūū luu jā ñúhún



aceite perfume jā ndéē yāhvi ndasí. De nī jōsō ña xīnī yā juni yájī yā stāā.

<sup>8</sup> De nī jinī ndá tēe scuáha jíin yā, de nī nquiti inī dē, de nī ncāhān dē: ¿Nājēhē cúu jā snāā cāhá ña perfume jíinā?

<sup>9</sup> Chi cuu xīcō yāhvi ndasí ña, de cuāha ó xūhún nū nchivī ndāhvi nícu, ncachī dē.

<sup>10</sup> De nī jinī Jesús jā súcuán cāhān ndá dē. De nī ncāhān yā: ¿Nūcu sáhá ndá nú jā nācani inī ñahan yáhá? Chi iin tiñu váha cúu jā ní nsāhá ña nduhū.

<sup>11</sup> Chi níni íyó nchivī ndāhvi jíin ndá nú, de nduhū chi mā cúndeē cā ni jíin nú.

<sup>12</sup> Chi jā ní jōsō ña perfume yáhá nduhū, de suu cúu jā ní nsāhá tūha ña nduhū jondē quivī jā quiyuhū ni.

<sup>13</sup> De ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā ní cāhnú ñayivī ní-ni cúu nū cūte nuu tūhun yáhá jā scācu nī nchivī, de suni nacani ji tūhun jā ní nsāhá ñahan yáhá, tácuā nūcūhun inī nchivī ña, ncachī yā.

### *Jā ní nastúu Judas yā*

*(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)*

<sup>14</sup> Ñúcuán de iin jā úxī ū tēe scuáha jíin yā, nání dē Judas Iscariote, nī jēhēn dē nū ndá sūtū cúñáhnú.

<sup>15</sup> De nī ncāhān dē jíin: ¿Nāsaa taji ní nū sá, de nastúu sá Jesús nū ní? ncachī dē. De nī jēhe ndá ōcō ūxī xūhún plata nū dē.

<sup>16</sup> Sá de jondē quivī ñúcuán nī nquijéhe dē ndúcú dē modo nāsa nastúu dē yā nū ndá sūtū.

### *Jā ní jaquīn yā Cena yā*

*(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)*

<sup>17</sup> De maá quivī jā quijéhe vico jā yájī nchivī stātílā jāá nduú nā levadura yíhí, de ndá tēe scuáha nī nquenda dē nū Jesús. De nī ncāhān dē jíin yā: ¿Ní cúu nū cūnī ní jā quisáhá tūha sá nū cuxíní ní vico pascua? ncachī dē.

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā: Cuáhán jondē ñuū, vehe tēe jā ní ncachī ō, de cāhān nū jíin dē: Cáchi maá Maestro, ja ncuñatin quivī cuū yā. De mitan de

caji yā vico pascua inī vehe ní jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cachī nū, ncachī yā.

<sup>19</sup> De ndá tēe scuáha jíin yā, nī nsāhá dē tá nī ndacu Jesús nū dē, de nī nsāhá tūha dē jā cuxíní yā vico pascua.

<sup>20</sup> De tá ja ñatin cuaā, de nī nquenda yā, de nī jēcundeē yā nū mesa jíin ndihúxī ū tēe scuáha jíin yā.

<sup>21</sup> De juni yájī yā jíin ndá dē de nī ncāhān yā: Jāndāā cāhān ni jíin ndá nú jā iin nú nastúu nduhū mitan, ncachī yā.

<sup>22</sup> De nī ncucuécá ndasí inī ndá dē. De tá iin iin dē nī jīcā tūhún dē yā: ¿A sāán cúu, Señor? ncachī dē.

<sup>23</sup> De nī ncāhān yā: Iin ndóhó jā yájī cāhnú jíin nī iin cōhō, suu nú nastúu nduhū.

<sup>24</sup> De nduhū, Yāā nī nduu tēe, jāndāā cúu jā quihīn ni cuū ni, tá cúu nū yósō tūhun nī nū tutū ī. De nācā xēen cundoho tēe jā nastúu nduhū. Vāha cā de tú nduú ní ncācu tēe ñúcuán nícu, ncachī yā.

<sup>25</sup> Sá de nī ncāhān Judas, tēe jā nastúu yā: ¿A sāán cúu, Maestro? ncachī dē. Suu nú cúu, ncachī yā.

<sup>26</sup> De juni yájī ndá dē jíin yā, de nī nquehen yā stātílā, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Tatá yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā: Caji ndá nú, chi yáhá cúu yiqui cúñu nī, ncachī yā.

<sup>27</sup> Sá de nī nquehen yā iin vaso jā ñúhún ndūxi uva, de nī nacuetáhvī yā, de nī jēhe yā nū ndá dē. De nī ncāhān yā: Coho ndá nú.

<sup>28</sup> Chi yáhá cúu níñi ni jā sōcō ni jā cúu trátū jeé, de cati jā ndundoo cuāchi cuāhā nchivī, de coo tūhun cāhnú inī nū cuāchi ji.

<sup>29</sup> De cāhān ni jíin ndá nú jā jondē mitan de mā cōhó cā ni ndūxi uva yáhá, chi jondē quenda quivī jā tatúnī Tatá nī ní ñayivī, de sá de coho tucu nī jíin ndá nú, ncachī yā.

### *Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cāhān dē jā jíin dē yā*

*(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)*

<sup>30</sup> De nī jita yā jíin ndá dē iin yaā ī. De nī nquee yā cuāhān yā jíin dē jondē yucu Olivos.

<sup>31</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā: Ndivī nū nayūhú nú jā síquī nduhū jacuāā mitan. Chi suha yósō tūhun nī nūū tutū ī jā ní ncachī Yāā Dios: Cuāha nī tūhun jā cahnī nchivī tēe jíto tīcāchī, de ndá tīcāchī cūte nuu tī jā yūhú tī, cáchī.

<sup>32</sup> Sochi tá natecū ni, de xihna cā nduhū cosō nūū quīhīn ni región Galilea, de sá de cuēē ndá nú, ncachī yā.

<sup>33</sup> De nī ncāhān Pedro jíin yā: Vísō ndihi dē nayūhú dē, sochi sāán chi mā náyūhú cuitī sá, ncachī dē.

<sup>34</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndāā cáhān ni jíin nú, jacuāā mitan jondē ncháha ca cana lohló, de yūhú nú jā tiin nchivī ndóhó, de cachī nū ūnī vuelta jāá nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

<sup>35</sup> De nī ncāhān Pedro jíin yā: Vísō ná cúū sá jíin ní, sochi mā cāchī cuitī sá jāá nduú jíin sá ní, ncachī dē. De suni súcuán nī ncāhān ndihi ndá tēe scuáha jíin yā.

*Jā ní jīcān táhvī yā nūū huerto Getsemaní*  
(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

<sup>36</sup> Ñúcuán de nī nquenda Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā iin lugar nūū nání Getsemaní. De nī ncāhān yā jíin dē: Yáhá-ni cundeē ndá nú, de ná quīhīn ni ñúcuán cācān táhvī ni, ncachī yā.

<sup>37</sup> De nī jeca yā Pedro jíin nduú sēhe Zebedeo cuāhān yā jíin dē. De nī nquijéhé yā cúcuécá ndasí inī yā de xii cúu inī yā jā quiji tūndóhó síquī yā.

<sup>38</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Cúcuécá ndasí inī ni jondē ja ñatin cuū ni. Yáhá cundetū ndá nú de cundito nú jíin nī, ncachī yā.

<sup>39</sup> De nī jica yā jacū cā, de nī jēcūñī jīti yā nī ntuu yā nūū yā nūū ñūhún, de suha nī jīcān táhvī yā nūū Yāā Dios: Tatá maá sá, tú cuu de sáhá jíyo ní tūndóhó yáhá jā má quījī síquī sá. Sochi nsūú jā cúni maá sá, chi jā cúni maá ní ná cóo, ncachī yā.

<sup>40</sup> Ñúcuán de nī nenda yā nūū nd-inúnī tēe scuáha jíin yā, de nī jinī yā jā quíxīn ndá dē. De nī ncāhān yā jíin Pedro: ¿A nduú ní ncúndéé ndá nú cundito nú jíin nī vísō iin hora?

<sup>41</sup> Coó ndito inī ndá nú de cācān táhvī nū jā chindeé yā ndóhó tácuā mā cōtó túnī jāñēhēn ndóhó jā sáhá nú cuāchi. Chi cúni ndija ánō nū squíncuu vāha nú, sochi yiqui cúñu nú chi nduú fuerza, ncachī yā.

<sup>42</sup> De nī jēhēn tucu yā vuelta ūū, de suha nī jīcān táhvī yā: Tatá maá sá, de tú mā cúū cujiyo tūndóhó yáhá jā má ndóhó sá, de ná cóo jā cúni maá ní, ncachī yā.

<sup>43</sup> De nī nenda tucu yā nūū dē, de nī jinī yā jā quíxīn tucu ndá dē, chi ndasí jíhī dē māhná.

<sup>44</sup> De nī sndóo yā dē, de cuāhān tucu yā cuācācān táhvī yā vuelta ūnī, de suni tūhun ñúcuán nī ncāhān yā.

<sup>45</sup> Sá de nī nenda tucu yā nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: Mitan de cūsūn ndá nú-ni cā de natátú nú. De nduú chi ja nī nquenda hora, de nduhū, Yāā nī nduu tēe, natūu nī de tiin ndá tēe íyó cuāchi nduhū.

<sup>46</sup> Nacuiñī ndá nú, chi ja vāji tēe nastúu nduhū, de cōhōn jíin dē, ncachī yā.

*Jā ní ntiin ndá dē Jesús*

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

<sup>47</sup> De juni súcuán cáhān cā yā, de nī nquenda-ni Judas, iin táhān jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā. De vāji cuāhā tēe jíin dē, ndíso ndá dē espada jíin ñutun. Chi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu nūū nchivī hebreo, nī ntetíñú ndá tēe ñúcuán.

<sup>48</sup> De Judas, tēe jā nastúu yā, ja nī jēhe dē iin seña nūū ndá tēe ñúcuán, chi nī ncachī dē: Tēe jā techuhú nī, ñúcuán cúu. De tiin ndá nú dē, ncachī dē.

<sup>49</sup> De nī nquenda dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē: Tancuāā, Maestro, ncachī dē. De nī ntechuhú dē yā.

<sup>50</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Amigo, ¿nā tiñu vāji nú? ncachī yā. Ñúcuán de nī nquenda ndá cā tēe, de nī ntiin dē Jesús.

51 De iin tēe jā íyó jíin Jesús, nī ntavá dē espada dē, de nī jehndē dē sōho iin mozo maá sūtū cúñáhnú cā.

52 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Nachuvāha espada nū, chi ndācá jā cānāá jíin espada, suni jíin espada cuū.

53 ¿De á nduú jíinī ndá nú jā cuu cācān táhvī ni nūū Tatá nī, de mitan ñúhún tají yā víhí cā ūxī ūū mil ángel andiví jā scácu nduhū?

54 Sochi tú súcuán, ¿de nāsa cuu squíncuu tūhun jā yósō nūū tutū ī jā cānuú ndoho nī súcuán? ncachī yā.

55 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin nchiví cuāhā: ¿De va tēe cuíhná cúu nī jā vají ndá nú jíin espada jíin ñutun jā tiin ndá nú nduhū, á naá cúu? Ndācá quívi nī íyo nī jíin ndá nú inī templo cāhnú, nī stéhēn ni tūhun, de nduú ní ntíin ndá nú nduhū.

56 De súcuán sáhá ndá nú tácu quee ndāā jā cāhān tutū ī jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, ncachī yā. Ñúcuán de ndihi tēe scuáha jíin yā, nī sndóo dē yā, de nī jinu dē cuāhān dē.

*Jā ní īñi Jesús nūū junta ndá tēe cúñáhnú cā*

*(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)*

57 De ndá tēe jā ní ntiin Jesús, cuāhān dē jíin yā nūū Caifás, tēe cúu sūtū cúñáhnú cā. De ñúcuán íyó tutú ndá tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu.

58 De Pedro chi jíca-ni níquīn dē yā, de nī nquenda dē patio sūtū cúñáhnú cā. De nī nquīvi dē inī patio, de nī jēcundeē dē jíin ndá policía, tácu cunī dē nāsa coo sīquī yā.

59 De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jíin ndihi tēe sáhá junta cúñáhnú cā, nī nducú dē tēe jā cāhān tūhun tūhún sīquī Jesús, chi cahnī dē yā cunī dē.

60 De vísō nī nquenda cuāhā nchiví jā cāhān tūhún, sochi nduú ní níhīn ndá dē cuāchi sīquī yā jā cuū yā. De jā sándihí de nī nquenda ūū testigo jā ní ncāhān tūhun tūhún sīquī yā:

61 Tēe yáhá nī ncāhān dē jā cuu canī dē templo Yāā Dios, de nūū únī-ni quívi de nasāhá dē, ncachī nduū dē.

62 Ñúcuán de nī nacuiñī maá sūtū cúñáhnú cā, de nī ncāhān dē jíin yā: ¿Nūcu nduú cāhān cuitī nū? ¿A íyó ndāā jā cāhān ndá tēe yáhá sīquī nū? ncachī dē.

63 Sochi nduú ní ncāhān cuitī Jesús. De nī ncāhān maá sūtū cúñáhnú cā: Cāhān nīhin nī jíin nú jā cachī ndāā nū cunini maá Yāā Dios, Yāā tēcū. Cachī cājí tú maá nú cúu Cristo, Sēhe Yāā Dios, ncachī dē.

64 De nī ncāhān Jesús: Suu cúu nī, tá cúu nūū cāhān nū. De suni cāchī tūhun nī nūū ndá nú jā ndācá quívi jā quiji de cunī nū jā nduhū, Yāā nī nduu tēe, cundeē ni lado cuáhá Yāā íyó poder, de ndiji nī ichi andiví jíin vīcō, ncachī yā.

65 Ñúcuán de sūtū cúñáhnú cā nī ndatá dē-ni sahma dē jā ní nquītī ndasí inī dē, de nī ncāhān dē: Tēe yáhá chi cāhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāā Dios, chi sáhá dē maá dē Sēhe Yāā Dios. ¿Nā testigo cā jíni ñúhún ó túsaá? Chi ja nī jini ndá nú tūhun nāvāha jā cāhān dē.

66 ¿De nāsa jáni inī ndá nú? ncachī dē. De nī ncāhān ndá nchiví cuāhā: Cuāchi cúu jā cāhān dē súcuán, de jíni ñúhún jā cuū dē, ncachī.

67 Ñúcuán de nī ntiví sīí ndá dē nūū yā, de nī ncani dē yā. De sava cā dē nī ncatū dē nūū yā.

68 De nī ncāhān ndá dē: De tú Cristo cúu nú, de cachī nā tēe nī ncani ndóhó, ncachī dē.

*Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jíinī dē yā*

*(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)*

69 De juni súcuán cúu, de ndēē Pedro tāvēhé inī patio. De nī nquenda iin ñahan sátíñú vehe ñúcuán, de nī ncāhān ña jíin dē: Ndóhó chi suni nī jica nú jíin Jesús tēe Galilea, ncachī ña.

70 De maá dē nduú ní ncāchī dē, chi nī ncāhān dē nī jini ndá nchiví: Nduú jíinī ni nā tūhun cāhān nū, ncachī dē.

71 De nī nquee dē viéhé quēhe, de nī jíinī incā ñahan nūū dē. De nī ncāhān

ña jín nchivī íyó ñúcuán: Tēe yáhá chi suni nī jica dē jín Jesús, tēe ñuū Nazaret, ncachī ña.

<sup>72</sup> Sochi nduú ní jétuhún tucu dē, chi sa nī ncāhān téyí dē: Nduú jínī nī tēe ñúcuán, ncachī dē.

<sup>73</sup> De nī ncunúú jacū cā, de nchivī íyó ñúcuán nī nquenda jī nū Pedro, de nī ncāhān jī: Jāndāā ndija jā suni táhān ndá tēe ñúcuán cúu nú, chi nijīn cáhān nū jā tēe Galilea cúu nú, ncachī jī.

<sup>74</sup> Sá de nī nquijéhé dē cáhān téyí dē jā ná cúndeē cuāchi sīquī dē de tú nduú cáhān ndāā dē: Nduú jínī cuitī nī tēe ñúcuán, ncachī dē. De nī ncana-nī lohló.

<sup>75</sup> De nī nūcūhun inī dē tūhun jā nī ncāhān Jesús jín dē: Jondē tá ncháha ca cana lohló, de yūhú nú de cachī nū ūnī vuelta jāā nduú jínī nū nduhū. De nī nquee dē cuāhān dē, de nī jacu ndasí dē jā ní ncachī dē jāā nduú jínī dē yā.

## 27

### *Jā cuāhān ndá dē jín yā nū Pilato* (Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

<sup>1</sup> De tá nī ncunijīn, de ndācá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe ñáhnú jā ndácu nū nchivī hebreo, nī scāni táhān dē tūhun nāsa sāhá dē jā cuū Jesús.

<sup>2</sup> De nī juhnī ndá dē yā, de cuāhān dē jín yā nū Poncio Pilato, tēe cúu gobernador.

### *Jā ní jīhī Judas* (Hch. 1.16-19)

<sup>3</sup> Ñúcuán de Judas, tēe jā ní nastúu yā, nī jínī dē jā ní ncunīhin sīquī yā jā cuū yā. De nī ntahúhvī inī dē, de nī nacūāha dē ōcō ūxī xūhún plata jā ní nīhīn dē nū ndá sūtū cúñáhnú jín nū ndá tēe ñáhnú.

<sup>4</sup> De nī ncāhān dē jín: Cuāchi nī nsāhá sá jā ní nastúu sá iin tēe jā cuū dē, de nduú nā cuāchi dē. De nī ncāhān ndá dē: ¿Nā cuá ndíhvī inī ndá nī? De cuāchi maá nú cúu, ncachī dē.

<sup>5</sup> De nī nasquéne Judas xūhún ñúcuán inī templo. De nī nquee dē cuāhān dē, de nī scuéhné dē maá dē.

<sup>6</sup> De ndá sūtū cúñáhnú nī nastútū dē xūhún ñúcuán, de nī ncāhān dē: Mā cúu chuhun ó xūhún yáhá inī jātūn nū sōcō ndá nchivī, chi xūhún jā ní jēcunáá jā cuū iin tēe cúu, ncachī dē.

<sup>7</sup> Ñúcuán de nī nsāhá ndāā ndá dē jā xūhún ñúcuán cueen dē ñuhun jā nánī Lugar Ñuhun Quíxín, tácuā ñúcuán quiyuhū ndá nchivī jīcá.

<sup>8</sup> De jā suu cúu jā jondē mitan nánī ñuhun ñúcuán Lugar Ñuhun Nīñī.

<sup>9</sup> De súcuán nī nquee ndāā tūhun nī ncāhān Jeremías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán: Nī nquehen ndá dē ndihócō ūxī xūhún plata, de súcuán-nī cúu iin yāhvi jā ní nsāhá nchivī Israel cuenta nāsaa-nī ndéē yā nū jī.

<sup>10</sup> De jín xūhún ñúcuán nī jeen ndá dē ñuhun quíxín, tá cúu nū ní ndacu maá Jētohō ō Yāā Dios nū nī. Ncachī Jeremías.

### *Jā ní ññi Jesús nū Pilato*

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

<sup>11</sup> De tá nī nquenda ndá dē jín Jesús nū gobernador, tēe cúu Pilato, de nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo? ncachī dē. De nī ncāhān Jesús: Suu cúu nī, tá cúu nū cáhān nū, ncachī yā.

<sup>12</sup> De ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī ncāhān dē cuāchi sīquī yā. Sochi nduú ní scócōo cuitī yā.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jín yā: ¿A nduú jínī nú jā cuāhā cuāchi cáhān ndá dē sīquī nū? ncachī dē.

<sup>14</sup> Sochi nduú ní ncāhān cuitī yā nī iin tūhun jín dē. De nī nsāhvi ndasí inī gobernador jāā nduú ní ncāhān cuitī yā.

### *Jā ní nsāhá ndāā ndá dē jā cahni dē yā*

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

<sup>15</sup> De íyó costumbre gobernador jā quivī vico ñúcuán siāā dē iin tēe yíhī vecāa, nā-nī tēe cúnī nchivī jā siāā dē.

<sup>16</sup> De quivī ñúcuán íyó iin tēe yíhī vecāa, nánī dē Barrabás, de ja nī jītē nuu tūhun jā ní nsāhá dē cuāchi xeēn.

17 De tá nī ndutútú nchivī, de nī ncāhān Pilato jíin ji: ¿Ní tēe cúnī ndá nú jā siáā ni mitan: A Barrabás á Jesús jā cúu Cristo, Yāā jā ní ntají Yāā Dios? ncachī dē.

18 Súcuán nī ncāhān dē chi cúnī dē siáā dē Jesús. Chi ja nī jicūhun inī dē jā ní ncucuásún inī ndá sūtū ñúcuán, de jā suu cúu jā ní nasiáha ndá dē yā nūū dē.

19 De juni ndēe Pilato silla nūū sáhá ndāā dē tiñu, de ñasíhí dē nī ntetiñú ña tūhun nī nquiji nūū dē: Mā quívi nduū nū jíin ndá nchivī sīquī tēe ndāā jíñā, chi cuni de ndasí nī nsiúhú jāni nduhū jā sīquī dē, ncachī ña.

20 Sochi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú, nī scáhān dē nchivī jā cācān ji jā ná siáā dē Barrabás, de ná cúu Jesús.

21 Ñúcuán de nī jicā tūhún tucu gobernador: Jā ndúū dē, ¿ní iin dē cúnī ndá nú jā siáā ni? ncachī dē. De nī ncāhān ji: Siáā ní Barrabás, ncachī ji.

22 De nī jicā tūhún Pilato: ¿Túsaá de nāsa cúnī ndá nú jā sáhá nī jíin Jesús, tēe cúu Cristo? ncachī dē. De nī ncāhān ndihí ji: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī ji.

23 Ñúcuán de nī ncāhān Pilato: ¿Nā cuāchi nī nsáhá dē túsaá? De ndá nchivī nī ncana jee ndasí ji: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī ji.

24 De nī jinī Pilato jāá nduú cundeē dē jíin nchivī, chi sa víhí cā cúvaā ji. De nī ndacu dē jā ná quíji ndute, de nī nandahá dē nūū nchivī cuāhā. De nī ncāhān dē: Jā nándahá nī yáhá cúu seña jāá nduú nā cuāchi cundeē sīquī ni jā cuū tēe vāha yáhá. Chi sīquī ndá máá nú ná cundeē, ncachī dē.

25 De nī ncāhān ndihí nchivī: Suu sīquī ndá máá sá jíin sīquī sēhe sá ná cundeē cuāchi jā cuū dē, ncachī ji.

26 Sá de nī nsiáā dē Barrabás cuāhān. De nī ndacu dē jā ná cáni ndá soldado Jesús, jíin jā cata caa dē yā yīcā cruz.

27 Ñúcuán de ndá soldado cuāhān dē jíin Jesús inī palacio. De nī ncana dē ndihí táhān dē nī ncutútú dē nūū yā.

28 De nī ntavā ndá dē sahma yā, de nī nchuhun dē yā iin sahma cuahá jā cúu sahma rey.

29 De nī nsáhá ndá dē iin corona iñu, de nī nchuhun dē xīnī yā. De nī nchihi dē ndahá cuahá yā iin ñutun jā cúu tá cúu bastón. De nī nsáhá catá dē nūū yā, chi nī jēcuīñī jíitī dē, sáhá dē jā chíñúhún dē yā. Nācā vāha rey cúu Rey nchivī hebreo, ncachī dē.

30 De nī ntivī sūi ndá dē nūū yā. De nī naquehen dē ñutun jā ní nchihi dē ndahá yā, de nī ncuun dē xīnī yā.

31 De tá nī ncuu nī nsáhá sácá dē yā, de nī ntavā dē sahma cuahá jā ñúhún yā, de nī nachuhun dē yā sahma maá yā. De cuāhān dē jíin yā jā cata caa dē yā yīcā cruz.

### *Jā ní jata caa dē yā yīcā cruz*

*(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)*

32 De tá nī nquee ndá soldado jíin yā, de nī jēcutáhān dē jíin iin tēe ñuū Cirene, nání dē Simón. De nī ntee ndá dē tiñu tēe ñúcuán jā cuiso dē cruz yā.

33 De nī nquenda ndá dē iin lugar nūū nání Gólgota, de tūhun ñúcuán cáhān: Lugar Yiqui Xínī.

34 De nī jēhe ndá dē vino jā ní nsacā nuu jíin iin jā úguā jā coho yā. De tá nī jito túnī yā, de nduú ní ncúnī yā coho yā.

35 De tá nī ncuu nī jata caa dē yā yīcā cruz, de nī nsáhá dē suerte sīquī nāsa nīhīn iin iin dē sahma yā. De súcuán nī nquee ndāā tūhun jā ní ntee tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahān: Tavā ndá dē suerte sīquī nāsa nīhīn iin iin dē sahma nī, ncachī yā, cáchī tutū.

36 Sá de nī jēcundeē ndá dē ñúcuán jā coto dē jondē cuū yā.

37 De nī ntee dē iin tūhun xīnī cruz yā jā cáhān nā sīquī nī jihī yā: Yáhá cúu Jesús, Rey nchivī hebreo, cáchī.

38 De suni nī jata caa ndá dē ūū tēe cuíhná yīcā ūū cā cruz, iin dē lado cuahá yā, de incā dē lado sátin yā.

39 De nchivī jā yáha ñúcuán, scuícó ji xīnī ji, de nī ncāhān yīchī ji:

40 Ndóhó chi cáhān nū jā canī nū templo cāhnú, de nūū únī quívi de nasáhá nú. Túsaá de scácu nú maá nú

mitan. De tú Sēhe Yāā Dios cúu nú, de nuu nú yīcā cruz viī, ncachī ji.

<sup>41</sup> De ndá sūtū cúñáhnú, jíin tēe stéhēn ley janahán, jíin tēe grupo fariseo, jíin ndá tēe ñáhnú, suni sūcuán nī ncāhān catá dē nūū yā, de cáhān ndá máá dē:

<sup>42</sup> Tú incā nchivī nī scácu dē, ¿de nūcu nduú cúu scácu dē maá dē mitan? Tú Rey nchivī Israel cúu dē, de ná núu dē yīcā cruz, tácuca candíja ó dē.

<sup>43</sup> Nī ncandíja dē Yāā Dios, de ná scácu yā dē mitan de tú cundáhvī inī yā dē, chi nī ncāhān dē jā cúu dē Sēhe yā, ncachī ndá dē.

<sup>44</sup> De ndúū tēe cuíhná jā ndíta caa xiín yā, suni sūcuán nī ncāhān nāvāha dē.

### *Jā ní jīhī Jesús*

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

<sup>45</sup> De tá nī ncuu cahūxī ūū, de nī ncuneē ní cáhnú jondē cahūnī.

<sup>46</sup> De tá cahūnī, de nī ncana jee Jesús: Elí, Elí, ¿lama sabactani? De tūhun ñúcuán cáhān: Yāā Dios maá sá, Yāā Dios maá sá, ¿nūcu nī sndóo ní sáán?

<sup>47</sup> De sava nchivī íñí ñúcuán, nī jini ji jā cáhān yā, de nī ncāhān ji: Tēe yáhá cána dē Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán, ncachī ji.

<sup>48</sup> De nī jinu-ni iin tēe, nī jēquēhen dē iin cāchī, de nī nchundaji dē nūū vinagre iyá. De nī ntee dē xīnī iin ñutun, de nī ntee dē yuhú yā jā coho yā.

<sup>49</sup> De nī ncāhān sava cā dē: Cundetunú, cundéhé ó tú quiji Elías scácu dē á nduú, ncachī ji.

<sup>50</sup> De maá Jesús nī ncana jee yā incā vuelta, de nī jīhī yā-ni.

<sup>51</sup> De sahma jā ndíta caa jā ndásī nūū cuarto ī inī templo cáhnú, nī ndātā-ni sava sava jondē xīnī jíin jondē jēhē. De nī ntāan, de nī ndātā toto.

<sup>52</sup> De nī nune yavī nūū yíyuhū ndīyi, de cuāhā ndīyi jā ní ncandíja ji Yāā Dios, nī natecū ji.

<sup>53</sup> De nī nquee ndá ji nūū yíyuhū ji, de tá nī natecū Jesús de nī ndīvi ji inī ciudad ī Jerusalén, de cuāhā nchivī nī jinī nūū ji.

<sup>54</sup> De tá nī jīhī Jesús, de tēe cúu capitán jíin ndá tēe íñí jíin dē jā jíto dē jondē cuū yā, nī jinī ndá dē jā ní ntāan, jíin ndá cā tiñu jā ní ncuu. De nī nchūhú ndasí ndá dē, de nī ncāhān dē: Jāndāā ndija jā Sēhe Yāā Dios cúu tēe yáhá, ncachī dē.

<sup>55</sup> De ñúcuán íñí cuāhā ñahan, ndéhé jíca ña. De suu ndá ñahan ñúcuán nī jēcuniquīn ña Jesús jondē Galilea, vāji ña jā chíndeé ña yā.

<sup>56</sup> De ūnī ña cúu María ñuū Magdala, jíin María naná Jacobo jíin José, jíin naná ndúū sēhe Zebedeo.

### *Jā ní nchiyuhū dē yā*

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

<sup>57</sup> De tá nī ñini quīvī ñúcuán, de nī nquenda iin tēe cuíca, nání dē José, de tēe ñuū Arimatea cúu dē.

<sup>58</sup> Tēe yáhá nī jēhēn dē nūū Pilato, de nī jícān dē yiqui cúñu Jesús. De nī ndacu Pilato jā ná cuáha ji nūū dē.

<sup>59</sup> De José nī nquehen dē yiqui cúñu yā, de nī nchusúcún dē iin sahma cuijín ndoo.

<sup>60</sup> De névāha dē iin yavī ndīyi jā ní ncaān jeé yīcā iin cava, nūū ncháha ca quiyuhū ndīyi. De ñúcuán nī nchiyuhū dē yā. De nī jasī dē iin yūū cáhnú yuhú yāvī, de cuāhān dē.

<sup>61</sup> De María ñuū Magdala, jíin incā María, ndéé ña ichi nūū nūū yíyuhū yā.

### *Jā ní jito ndá soldado nūū yíyuhū yā*

<sup>62</sup> De nī ncuu ndācá tiñu yáhá maá quīvī jā sáhá tūha nchivī jā quiji quīvī nátātú. Sá de nī ncunijín maá quīvī nátātú. De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe grupo fariseo, nī jēhēn dē nūū Pilato.

<sup>63</sup> De nī ncāhān ndá dē: Señor, núcūhun inī ndá sá jā tá nī ntecū tēe stáhvī néhēn ñúcuán, de nī ncāhān dē jā natecū dē nūū únī quīvī.

<sup>64</sup> Túsaá de ndacu ní jā ná cóto vāha ndá soldado yuhú yāvī ñúcuán jondē tá nī ncháha ūnī quīvī. Chi tú nduú de sanaā de quiji ndá tēe jā ní scuáha jíin dē, de natavā cuíhná dē ndīyi ñúcuán jacuáā, quīhīn dē jíin. Ñúcuán de cachī ndá dē nūū nchivī jā

ní natecū tēe ñúcuán. De víhí cā cuu tūhun stáhví ñúcuán nsūú cā jā xíhna ñúhún, ncachī ndá dē.

<sup>65</sup> De nī ncāhān Pilato jíin dē: Yáhá íyó ndá soldado. Cuáhán jíin dē, de sáhá cutú vāha ndá nú yuhú yávī, de coto vāha ndá nú, tú nāsa cuu vāha cā sáhá nú, ncachī dē.

<sup>66</sup> De cuāhān ndá dē, de nī nsáhá cutú dē yūú jā ndásī yuhú yávī nūú yíyuhū yā, de nī stíin vāha dē. De nī jani dē ndá soldado jā coto.

## 28

### *Jā ní natecū Jesús*

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

<sup>1</sup> De nī nchāha quíivī nátátú, de nī ncuinjīn quíivī domingo. De María ñūú Magdala jíin incā María, nī jēndēhé ña nūú ní nchiyuhū Jesús.

<sup>2</sup> Ñúcuán de iin sanaā-ni de nī ntāan nīhin ndasí. Chi iin ángel maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncuun yā ichi andiví, nī nquenda yā nūú ní nchiyuhū Jesús. De nī stáá yā yūú jā ndásī yuhú yávī, de nī jēcundeē yā síquī.

<sup>3</sup> De jēndūtē nūú yā modo taja, de sahma ñúhún yā yaa ndasí tá cáa yūhvā volcán.

<sup>4</sup> De ndá soldado jíto ñúcuán nī nquisi dē jā yúhú dē ndéhé dē yā. De nī ncuu ndá dē modo ndīyi-ni.

<sup>5</sup> De nī ncāhān ángel jíin ndúú ñahan ñúcuán: Mā cúyuhú nú, chi jíinī nī jā nánducú nú Jesús, Yāa nī jíhī yīcā cruz.

<sup>6</sup> Nduú cā yā yáhá, chi ja nī natecū yā, tá cúu nūú ní ncachī yā. Nehēn de cunī nū nūú ní jaquīn ndá dē yā.

<sup>7</sup> De ñamā quínohōn nū, de cachī nū nūú ndá tēe scuáha jíin yā jā ní natecū yā. De xihna cā maá yā jíinū Galilea, sá de cuēē ndá máá nú, de ñúcuán cunī nū nūú yā, cachī nū nūú ndá dē. Ja nī ncachī tūhun nī nūú nū, ncachī ángel.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī nquēe ndúú ña nūú ní nchiyuhū yā, de ñamā cuāhān ña. De yúhú ña, de suni cúsiī ndasí inī ña. De nī jinu ña cuācachī tūhun ña nūú ndá tēe scuáha jíin yā.

<sup>9</sup> De juni cuāhān ña, de nī nquenda-ni Jesús nūú ña, de nī ncāhān yā jíin ña. De nī ntandēē ña nūú yā,

de nī numi ña sūcūn jéhē yā, de nī nchiñúhún ña yā.

<sup>10</sup> De nī ncāhān yā jíin ña: Mā cúyuhú ndúú nū. De cuáhán de cachī tūhun nú nūú ndá hermano ni, tēe nī scuáha jíin nī, jā ná quínohōn ndá dē Galilea, de ñúcuán cunī dē nūú ni, ncachī yā.

### *Tūhun jā ní ncāhān ndá soldado*

<sup>11</sup> De juni cuāhān ndúú ña, de sava soldado jā ní jito ñúcuán, cuānohōn dē jondē ciudad. De nī ncachī tūhun dē nūú ndá sūtū cúñáhnú ndācá tiñu jā ní ncuu.

<sup>12</sup> De ndá sūtū cúñáhnú nī ndutútú dē nūú ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, de nī scāni táhán dē tūhun. Ñúcuán de nī jēhe dē cuāhā xūhún nūú ndá soldado.

<sup>13</sup> De nī ncāhān dē: Cachī ndá nú jā ndá tēe scuáha jíin dē nī nguiji jacuáá, de nī natavā cuíhná ndīyi ñúcuán juni quíxīn ndá nú, cachī nū.

<sup>14</sup> De tú cuni gobernador tūhun yáhá, de ndá máá nī quíscāhān ni dē, tácuā mā níhīn ndá nú castigo, ncachī dē.

<sup>15</sup> De ndá soldado nī nquēhen dē xūhún, de nī ncāhān dē tá nī ncachī ndá nūú dē. De jondē mitan chi sūcuán cáhān ndá nchivī hebreo tá cúu nūú ní ncāhān ndá soldado.

### *Jā ní ntetíñú yā dē jā nacani dē tūhun*

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

<sup>16</sup> De ndihúxī iin tēe nī scuáha jíin yā, cuānohōn dē Galilea, jondē yucu nūú ní ncachī Jesús jā quíhīn dē.

<sup>17</sup> De tá nī jíinī ndá dē nūú yā, de nī nchiñúhún dē yā. Sochi sava dē nduú cándíja vāha dē jā maá yā cúu.

<sup>18</sup> De nī ntandēē yā nūú dē, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ja nī ntaji Yāa Dios ndihi poder nūú ni jā tatúnī ni inī andiví jíin ñayíví.

<sup>19</sup> Túsaá de cuáhán ndá nú nūú nchivī ndācá nación, de stéhēn nū tūhun nī nūú jíi tácuā cándíja jíi. De scuénduté nú jíi jā ní ncandíja jíi maá Tatá jíin Sēhe jíin Espíritu Santo.

<sup>20</sup> De stéhēn nū nūú jíi jā ná cuétáhví jíi ndācá tiñu jā ní ndacu nī nūú nū.

De cuhun inī nū jā maá nī íyó nī jíín  
nú níí cání jondē quīvī jā jīnu ñayīví,  
ncachī yā. De nī ncuu. Amén.



## TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN MARCOS

*Tuhun Juan tēe scuénduté*  
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17;  
Jn. 1.19-28)

<sup>1</sup> Yáhá quijéhé tuhun vāha maá Jesu-cristo, Sēhe Yāā Dios, jā ní nquiji yā jā scácu yā yóhó.

<sup>2</sup> Isaías, tēe nī nacani tuhun Yāā Dios jondē janahán, súcuán nī ntee dē tuhun Juan nū tutū:

Tají nī tēe nacani tuhun nī cosō nū dē ichi nū nū,  
tácua coo tūha nchivī jā quiji nú,  
ncachī Yāā Dios jíin Cristo.

<sup>3</sup> De tēe ñúcuán cana jee dē jondē nū ñuhun tíhá:  
Sáhá tūha ndá nú maá nú, chi quenda maá Jētohō ō.

De sáhá ndá nú tiñu ndāā, chi vāji yā, cachī dē.

Ncachī Isaías.  
<sup>4</sup> De Juan nī jīnū dē jondē nū ñuhun tíhá, scuénduté dē nchivī. De cáhān dē jíin jī jā ná nacani inī jī jā sndóo jī cuāchi jī de cuenduté jī, tácua cune cáhnú inī Yāā Dios nū cuāchi jī.

<sup>5</sup> De ndācá nchivī región Judea jíin nchivī ciudad Jerusalén, nī nguenda jī nū dē. De nī nacani ndāā jī cuāchi jī nū Yāā Dios, de nī scuénduté dē jī inī yūte Jordán.

<sup>6</sup> De sahama ñúhún Juan cúu ixi camello, de núhnī iin cinturón ñii chíjin dē. De jā técu dē cúu tíca lan-gosta jíin ndūxi yōcō.

<sup>7</sup> De suha nī nacani dē tuhun: Quiji maá Yāā jā cúñáhnú ndasí cā nsūú nduhū. Chi nduú cúñáhnú cuitī nī nū yā, nī jā cuetíñú yā nduhū vísō iin tiñu lúlí cā jā jīqui ndeyi nī nandají nī correa nījān yā.

<sup>8</sup> De nduhū chí jíin ndute scuénduté nī ndá nú, sochi Yāā ñúcuán chí modo jā scuénduté yā ndá nú cúu jā cuāha yā Espíritu Santo cundeē inī ánō nū, ncachī Juan.

*Jā ní jenduté Jesús*  
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

<sup>9</sup> De nī ncuu jacū quivī, de Jesús nī nquee yā ñuū Nazaret ndáñuū Galilea, de Juan nī scuénduté dē yā inī yūte Jordán.

<sup>10</sup> De tá nī nquee yā ndute, de nī jinī yā jā ní nune-ni nū ndēē Yāā Dios andiví, de nī ncuun Espíritu Santo, nī jīnū xīnī yā, de cáá tá cáá iin paloma.

<sup>11</sup> De ichi andiví nī ncāhān iin tuhun: Maá nú cúu sēhe nī jā mánī ndasí nī jíin, de cúsiī ndasí inī nī jíin nú, ncachī.

*Jā ní jito túnī Satanás Jesús*  
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī jīnū Jesús jondē nū ñuhun tíhá nī nsáhá Espíritu Santo.

<sup>13</sup> De ūū xico quivī nī ndeē yā nū ñuhun tíhá ñúcuán nū íyó ndá quiti yúcú. De nī jito túnī Satanás yā. De tá cuāhān Satanás, de nī nguenda ndá ángel Yāā Dios, nī nchindeē ndá yā.

*Jā ní nquijéhé Jesús nacani yā tuhun región Galilea*  
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

<sup>14</sup> Ñúcuán de tá nī nchihī ndá dē Juan vecāa, de nī nenda Jesús región Galilea, nacani yā tuhun vāha nāsa tátúnī Yāā Dios.

<sup>15</sup> De nī ncāhān yā: Ja nī nguenda quivī, de ja nī ncuñatin jā tátúnī Yāā Dios nū ndá nú. Nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú, de candíja nú tuhun jā scácu yā ndóhó, ncachī yā.

*Jā ní ncana yā cūmī tēe tíin tiacá*  
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

<sup>16</sup> De jíca Jesús yuhú mar Galilea cuāhān yā. De nī jinī yā nū Simón jíin ñanī dē Andrés. De tēe tíin tiacá cúu dē, de squée ndúū dē ñunu dē inī mar.

<sup>17</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, de nasáhá nī ndóhó tēe jā nīhīn cuāhā nchivī jā candíja nduhū, tá cúu nū nīhīn nū tiacá, ncachī yā.

<sup>18</sup> Ñúcuán de nī sndóo-ni ndúū dē ñunu dē, de nī jēcuniquīn dē yā.

<sup>19</sup> De nī jica yā jacū cā, de nī jinī yā nū Jacobo jíin ñanī dē Juan, ndúū sēhe Zebedeo, suni ndēē dē inī barco dē, náchicatún dē ñunu dē.

20 De suni nī ncana yā dē jā cu-niquīn dē yā. De nī sndóo-ni ndúú dē tatá dē Zebedeo inī barco jíin ndá mozo dē, de nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē.

*Jā ní ntavā yā tāchī inī iin tēe*  
(Mt. 7.28-29; Lc. 4.31-37)

21 De nī jinū yā jíin ndá dē űuū Capernaum. De quīvī nātātú nī nquīvī yā inī vehe īī sinagoga, de nī stéhēn yā tūhun.

22 De nī nsāhvi inī nchivī nī jini jī tūhun stéhēn yā. Chi stéhēn vāha yā nūū jī, chi maá yā ndíso tíñú sīquī ndihī. De ndá tēe stéhēn ley janahān, nsūú súcuán stéhēn dē.

23 De inī vehe īī sinagoga űuū űúcuán íyó iin tēe jā űúhún tāchī inī. De nī ncana cóhó dē:

24 ¿Nūcu vāji ní nūū ndá sá, Jesús űuū Nazaret? ¿A vāji ní jā snāá ní sāán, á naá cúu? Ja jíinī sá ní iin cúu ní, chi Sēhe īī Yāā Dios cúu ní, ncachī dē.

25 De Jesús nī ncāhān xēēn yā nūū tāchī: Casī yuhú nú de quee nú inī dē, ncachī yā.

26 De tāchī nī jahnī yīhī ndasí tēe űúcuán. De nī ncana cóhó, de nī nquee-ni cuāhān.

27 De ndihī nchivī nī nchūhú jī, de jíicā tūhún táhān jī: ¿Nā cuá cúu yáhá? ¿A iin tūhun jeé cúu yáhá? Chi tēe yáhá cúñáhnú dē jā ndácu dē jondē nūū tāchī de quee ndá, ncachī jī.

28 De űāmā nī jītē nuu tūhun Jesús cuāhān níí cáhnú región Galilea.

*Jā ní nasāhá vāha yā naná chíso Simón Pedro*  
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

29 De nī nquee yā jíin ndá dē inī vehe īī sinagoga. De Jesús cuāhān yā jíin Jacobo jíin Juan jondē vehe Simón jíin Andrés.

30 De naná chíso Simón, cáá űā yīhī quījī űā. De nī ncachī tūhun ndá dē nūū yā jā cúhū űā.

31 űúcuán de nī ntandēē yā nūū cáá űā, de nī ntiin yā ndahá űā, de nī nacani yā űā. De nī nquee-ni quījī űā, de nī nsāhá űā jā ní nchajī yā jíin ndá dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī*  
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

32 De tá nī nquēe ncandīi de nī ncuaā, de nī nquenda ndá nchivī vāsíaha jī ndá jā cúhū jíin jā űúhún tāchī inī.

33 De ndihī nchivī űuū űúcuán nī ncutútú jī viéhé űúcuán.

34 De nī nasāhá vāha yā cuāhā nchivī cúhū quéhén nūū cuéhē, de nī ntavā yā cuāhā tāchī inī jī. De ndá tāchī chí ja jíinī jī yā, sochī nduú ní jéhe yā tūhun jā cachī tūhun jī ní iin cúu yā.

*Jā ní nacani yā tūhun región Galilea*  
(Lc. 4.42-44)

35 De nehēn ndasí nī nacōo yā, chí jondē niquín cā. De nī nquee yā cuāhān sīin yā yātā űuū nūū nduú nchivī, de űúcuán nī jíicān táhvī yā.

36 De Simón jíin ndá tēe íyó jíin dē, nī jēnanducú dē yā.

37 De nī nanihīn ndá dē yā, de nī ncāhān dē jíin yā: Ndācá nchivī nánducú jī níhín, ncachī dē.

38 Sochī nī ncāhān maá yā: Sa cōhōn ndācá cā űuū íyó űātin, tácuā suni nacani nī tūhun nūū jī, chí jā suu cúu jā vāji nī, ncachī yā.

39 De súcuán nī jica nuu yā níí región Galilea, nī nacani yā tūhun inī vehe īī sinagoga ndācá űuū, de nī ntavā yā tāchī inī nchivī.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ndóho cuéhē stéhyū*  
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

40 De iin tēe ndóho cuéhē stéhyū, nī nquenda dē nī jēcūñī jītí dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Jíinī sá jā cuu sāhá ní jā nduvāha sá, de tú cúnī ní, ncachī dē.

41 De Jesús nī ncundáhví inī yā dē, de nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Cúnī nī nasāhá vāha nī ndóhó. De ná ndúvāha nú, ncachī yā.

42 Te tá nī ncāhān yā súcuán, de nī nduvāha-ni tēe ndóho cuéhē stéhyū.

43 űúcuán de nī natajī yā dē jā quínohōn dē, de nī ncāhān níhin yā jíin dē:

44 Mā cāchí cuitī nū nūū ní iin. Chí quīhīn nū stéhēn nū maá nú nūū sūtū, de cundahá nú jā sōcō nū nūū Yāā

Dios sīquī jā ní ndundoo nú nū yā, tá cúu nū ní ndacu Moisés janahán. De súcuán de cunī nchivī jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

<sup>45</sup> De nī nquee dē cuāhān dē, de nī nquijéhé dē nácani dē tūhun nū ndihi nchivī nāsa nī nduvāha dē. De sīquī ñúcuán nduú cā ní ncúu quīvi Jesús ndācá ñuū, chí cúchitú ndasí nchivī nū yā. De nī jica yā yātā ndācá ñuū nū nduú cúchitú nchivī. Sochi ndācá lado nī nquiji nchivī nū yā.

## 2

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe nī nduvehlé*

*(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)*

<sup>1</sup> De nī ncuu jacū quīvi, de nī nquīvi tucu Jesús ñuū Capernaum. De nī jinī nchivī jā ndéē yā vehe.

<sup>2</sup> De ñamā nī ncutútú cuāhā nchivī, de nī nchitú vehe chí jondē viéhé nduú cā núne. De nī nacani yā tūhun Yāa Dios nū ji.

<sup>3</sup> Ñúcuán de nī nquenda cūmī tēe nū yā, ndíso ndá dē iin tēe jā ní nduvehlé.

<sup>4</sup> De nduú ní ncúu quīvi ndá dē nū yā sīquī jā íyó chitú nchivī. De nī ncaa dē sīquī véhé, de nī nacune dē xīnī véhé ndāa nū íní yā, de yavī ñúcuán nī scúun dē tēe cúhū, yósō dē nū iin camilla.

<sup>5</sup> De nī jinī Jesús jā cándija ndá dē jā cuu nasāhá vāha yā tēe cúhū. De nī ncāhān yā jíin tēe cúhū: Lílū, ja nēe cáhnú inī ní nū ndá cuāchi nú, ncachī yā.

<sup>6</sup> De ñúcuán ndéē jacū tēe stéhēn ley janahán, de ndá tēe ñúcuán nī jani inī dē sīquī yā:

<sup>7</sup> ¿Nūcu cáhān tēe yáhá súcuán? Cáhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāa Dios. Chí nduú cā nā incā cuu cune cáhnú inī nū cuáchi, chí mátúhún-ni Yāa Dios.

<sup>8</sup> De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nūcu jáni inī ndá nú jā cáhān ní tūhun nāvāha?

<sup>9</sup> Jā ndúu tūhun yáhá, ¿ní iin cúu jā víjín cā? ¿A jā cáhān ní jíin tēe cúhū: Ja nēe cáhnú inī ní nū ndá cuāchi

nú? ¿A víjín cā jā cáhān ní: Nacōo de naquehen nú camilla nū, de caca nú, cachī ní?

<sup>10</sup> De mitan de ná stéhēn ní jā maá nī, Yāa nī nduu tēe, ndíso tíñú ní inī ñayiví yáhá jā cune cáhnú inī ní nū cuáchi. Sá de nī ncāhān yā jíin tēe ní nduvehlé:

<sup>11</sup> Cáhān ní jíin nú, nacōo de naquehen nú camilla nū de quīnohōn nū vehe nú, ncachī yā.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī nacōo dē-ni, de nī naquehen dē camilla dē, de nī nquee dē cuāhān dē, ní jinī jíinú ndihi nchivī. De ndiviī ji ní nsāhvi inī ji ndéhé ji, de nī ncāhān jíi jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios. De cáchī jíi: Ncháha ca cunī cuitī ō ní iin tíñu súcuán, ncachī jíi.

*Jā ní ncana yā Leví*

*(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)*

<sup>13</sup> Sá de nī nquee tucu yā cuāhān yā jondē yuhú mar. De ndācá nchivī ní nquenda jíi nū yā, de nī stéhēn yā tūhun nū jíi.

<sup>14</sup> Sá de nī nchāha yā cuāhān yā, de nī jinī yā nū Leví sēhe Alfeo, ndéē dē nū nástútú dē xūhún renta. De nī ncāhān yā jíin dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, ncachī yā. De nī nacuiñi dē-ni, de cuāhān dē jíin yā.

<sup>15</sup> Ñúcuán de nī jēhēn yā ní nchajī yā stāa vehe dē. De cuāhā tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi, suni ndéē dē yájī dē stāa jíin Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, chí íyó cuāhā dē jā níquīn dē yā.

<sup>16</sup> De ndá tēe stéhēn ley janahán jíin tēe grupo fariseo, ní jinī dē jā yájī yā stāa jíin ndācá tēe ñúcuán. De nī ncāhān ndá dē jíin ndá tēe scuáha jíin yā: ¿Nūcu yájī maestro nū jíin ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi? ncachī dē.

<sup>17</sup> De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yā jíin dē: Nchivī íyó vāha, nduú jíni ñúhún jíi tēe tátán, chí nchivī cúhū cúu jā jíni ñúhún. De nduhū chí nduú vāji ní jā cana ní nchivī jāá nduú cuāchi, jā cúu jíi tá cúu nchivī íyó vāha. Chí sa vāji ní jā cána ní nchivī íyó cuāchi,

jā ná nácani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

*Jā ní jīcā tūhún ndá dē yā sīquī jā conditē inī*

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

<sup>18</sup> De nī ncuu iin quīvī jā íyó nditē inī ndá tēe scuáha jíin Juan, jíin ndá tēe scuáha jíin grupo fariseo. De nī nquenda jacū tēe, nī ncāhān dē jíin Jesús: Ndá tēe scuáha jíin Juan jíin jā scuáha jíin grupo fariseo, quéhén vuelta íyó nditē inī dē nū Yāa Dios. De ndá tēe scuáha jíin maá ní, ¿nūcu nduú sáhá dē súcuán?

<sup>19</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A cuu conditē inī dē juni íyó cā ni jíin dē? ¿A cuu conditē inī nchivī jā íyó vico tándāhá juni ndéē tēe tándāhá jíin ji? Chi tá ndéē tēe tándāhá, de mā cūu conditē inī ji.

<sup>20</sup> Sochī quiji quīvī jā cujiyo tēe tándāhá, de quīvī ñúcuán chi conditē inī ji.

<sup>21</sup> De nī ncāhān yā ūū tūhun yátá sīquī jāá nduú quitáhán tūhun jeé jā stéhēn yā jíin ndá tūhun janahán. Ncachī yā: Ni iin nduú náchuhun iin pedazo sahma jeé nū iin sahma túhú. Chi tú súcuán de ndiyi pedazo jeé de tēhndē cā jā túhú, de cundícā cā nū tēhndé.

<sup>22</sup> De nī nduú chūhun vino jeé inī ñii túhú. Chi tú súcuán de vino jeé ndatá ñii, de naā vino jíin ñii. Jā ñúcuán cánuú jā chuhun ji vino jeé inī ñii jée.

*Jā ní jehndē ndá dē xīnī trigo quīvī nátátú*

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

<sup>23</sup> De iin quīvī nátátú nī nchāha Jesús cuāhān yā nū cáá trigo. De ndá tēe scuáha jíin yā nī nquijéhé dē jēhndē dē xīnī trigo yájī dē.

<sup>24</sup> Ñúcuán de ndá tēe grupo fariseo nī ncāhān dē jíin yā: Cūndéhé. ¿Nūcu sáhá ndá tēe scuáha jíin nú súcuán? Chi cáchī ley Moisés jā má cūu sáhá ó ni iin tiñu quīvī nátátú, ncachī dē.

<sup>25</sup> De nī ncāhān maá yā jíin dē: ¿A nduú ní ncáhvi ndá nú tutū nāsa nī nsāhá David, iin quīvī jā ní ncumanī jā cajī dē, de nī jīhī dē sōco jíin ndá tēe jā ní íyo jíin dē?

<sup>26</sup> De nī nquīvī dē inī vehe Yāa Dios. De Abiatar nī ncuu sūtū cúñáhnú cā. De nī nchajī dē pan īi jā yósō nijīn nū Yāa Dios. De nduú nā ley jā cajī ni iin tēe, chi maá-ni sūtū cúu jā yájī. De suni nī jēhe dē nī nchajī ndá tēe íyó jíin dē. De nduú nā cuāchi ní íyo sīquī dē, ncachī yā.

<sup>27</sup> De suni nī ncāhān yā jíin ndá dē: Nduú ní jécōo nchivī jā ndoho ji nū quīvī nátátú, chi sa nī jécōo quīvī ñúcuán jā sīquī nchivī tácuā natátú ji.

<sup>28</sup> Túsaá de nduhū, Yāa nī nduu tēe, maá ní cúu jā tátúnī sīquī nāsa sáhá nchivī quīvī nátátú, ncachī yā.

### 3

*Jā ní nduvāha tēe nī nchīchī ndahá*

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

<sup>1</sup> De nī nquīvī tucu Jesús inī iin vehe īi sinagoga. De ñúcuán íyó iin tēe jā ní nchīchī iin ndahá dē.

<sup>2</sup> De ndá tēe grupo fariseo ndéhé yuhū dē yā, tú nasāhá vāha yā tēe ñúcuán quīvī nátátú, tácuā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

<sup>3</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin tēe jā ní nchīchī ndahá: Nacuiñī de cuiñī nú māhñú yáhá, ncachī yā.

<sup>4</sup> De nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿Nāsa cáhān ley sīquī quīvī nátátú? ¿A jā sáhá vāha ó, á jā sáhá nēhén ó? ¿A jā nasāhá vāha ó nchivī ja ñatin cuū, á sáhá ó jā cuū ji? ncachī yā. De ndá máá dē chi nduú ní ncāhān cuiñī dē.

<sup>5</sup> De quitī inī yā ndéhé yā nū ndá dē, de nī ncucuécá inī yā jā nīhīn inī dē. De nī ncāhān yā jíin tēe jā ní nchīchī ndahá: Scāā ndahá nú, ncachī yā. De nī scāā dē, de nī nduvāha-ni ndahá dē.

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī nquee ndá tēe grupo fariseo, de nī scāni táhān dē tūhun jíin ndá tēe grupo Herodes jā sīquī yā, nāsa cahñī dē yā.

*Jā ní nquenda cuāhā nchivī nū yā yuhú mar*

<sup>7</sup> De Jesús cuāhān yā jondē yuhú mar jíin ndá tēe scuáha jíin yā. De cuāhā nchivī región Galilea nī jēcuniquīn ji yā.

<sup>8</sup> De saá-ni nchivī región Judea, jín nchivī Jerusalén, jín nchivī Idumea, jín nchivī jā ndēe lado yūte Jordán nūū quéndā ncandī, jín nchivī región Tiro jín Sidón, cuāhā ndasí nchivī nī jini jī tūhun tá ñáhnú ndasí tiñu sáhā yā, de nī nquenda ndá jī nūū yā.

<sup>9</sup> De nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha jín yā jā ná cóo tūha iin barco quīvi yā, tácuā mā chitú nihin nchivī cuāhā ní xiín yā.

<sup>10</sup> Chi ja nī ncuu cuāhā nchivī nī nasāhá vāha yā, de jā ñúcuán vāji cuāhā cā nchivī jā ndóho ndācá nūū cuēhē, de chítú nihin jī ní xiín yā jā quehé jī yā cúnī jī.

<sup>11</sup> De ndá nchivī jā ñúhún tächī inī, tá nī jinī nūū yā, de jécuiñī jítí nūū yā, de cána cóhó: Maá ní cúu Sēhe Yāa Dios, cáchī.

<sup>12</sup> De nī ndacu nihin yā nūū ndá tächī jā má cáhān cā jā cúu yā Sēhe Yāa Dios.

*Jā ní nacāji yā ūxī ūū tēe scuáha jín yā*

*(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)*

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncaa yā cuāhān yā iin yucu. De nī ncana yā ndá tēe jā cúnī maá yā cundeca yā, de nī nquenda ndá dē nūū yā.

<sup>14</sup> De nī jani yā ūxī ūū dē jā cuiñī dē jín yā, de tají yā ndá dē quihīn dē nacani dē tūhun.

<sup>15</sup> De nī nsāhá yā jā cundiso tíñú dē jā nasāhá vāha dē nchivī cúhū de tavā dē ndá tächī inī nchivī.

<sup>16</sup> De yáhā cúu ndihúxī ūū tēe jā ní nacāji yā: Simón jā ní nascúnani yā dē Pedro.

<sup>17</sup> De saá-ni Jacobo jín ñanī dē Juan, ndúū sēhe Zebedeo. De nī nascúnani yā ndúū dē Boanerges, jā cáchī: Tēe íyó fuerza nacani tūhun, tá cúu nūū íyó fuerza taja.

<sup>18</sup> De sava cā dē nání dē Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo sēhe Alfeo, Tadeo, Simón tēe grupo cananista,

<sup>19</sup> jín Judas Iscariote, tēe jā ní nastúu dē yā.

*Jā ní ncāhān nchivī jā sátíñú yā jín fuerza tächī*

*(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)*

Sá de nī nquīvi yā iin vehe jín ndá tēe scuáha jín yā.

<sup>20</sup> De nī ncutútú tucu cuāhā nchivī, de nī nduú cā ní ncúu caji yā stāa jín ndá dē.

<sup>21</sup> De ndá táhān vehe yā nī jini tūhun jā súcuán cúu. De nī nquenda ndá dē jā nacueca dē yā, chi cáhān ndá jā ní nsana xīnī yā.

<sup>22</sup> De saá-ni ndá tēe stéhēn ley janahān jā ní nquiji jondē Jerusalén, nī ncāhān dē: Tēe yáhā ñúhún Satanás inī dē, jā cúu tächī cúñáhnú cā. De jín fuerza ñúcuán távā dē ndá tächī, ncachī dē.

<sup>23</sup> De nī ncana yā ndá dē, de nī ncāhān yā iin tūhun yátá jín dē: ¿Nāsa cuu tavā Satanás maá?

<sup>24</sup> De tú iin nación sáhā síin maá de cánāá maá, de nación ñúcuán chi mā cūú cā coo cáhnú.

<sup>25</sup> De tú nchivī iin vehe sáhā síin maá de cánāá maá, de nchivī vehe ñúcuán suni mā cūú cā cundeē cáhnú.

<sup>26</sup> De saá-ni Satanás jín ndá táhān tächī, tú sáhā síin maá de cánāá maá, túsaá de mā cūú coo cā, chi sa naā.

<sup>27</sup> De nī iin tēe mā cūú quīvi dē inī vehe tēe ndacuī jā sacuíhná dē ndatíñú, chi cánuú jā xihna cuhnī dē tēe ndacuī, sá de cuu sacuíhná dē ndatíñú tēe ñúcuán. De suni súcuán cúu jā júhnī nī Satanás de távā nī tächī.

<sup>28</sup> De ndāā cáhān nī jín ndá nú jā íyó modo jā coo tūhun cáhnú inī nūū ndācá cuāchi sáhā nchivī, de saá-ni nūū ndá tūhun nēhén jā cáhān jī.

<sup>29</sup> Sochi tú cáhān nāvāha jī sīquī Espíritu Santo, de mā cúne cáhnú inī Yāa Dios nūū jī, chi sa cundeē cuāchi sīquī jī ní cáni, ncachī yā.

<sup>30</sup> Súcuán nī ncāhān yā, chi nī ncāhān ndá jī jā távā yā tächī jín fuerza Satanás.

*Naná yā jín ndá ñanī yā*

*(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)*

<sup>31</sup> Ñúcuán de nī nquenda naná yā jín ndá ñanī yā. De íñí ña tāvēhé, de nī ntetíñú ña tūhun cuāhān jā cána ña yā.

32 De nchivī jā ndēē ní xiín yā, nī ncāhān ji jíín yā: Naná ní jíín ndá ñanī ní íñí ña tāvēhé, de cúnī ña cāhān ña jíín ní, ncachī ji.

33 De nī ncāhān maá yā: ¿Ní iin cúu naná nī jíín ndá ñanī nī? ncachī yā.

34 De ndéhé yā nūū nchivī ndēē ní xiín yā, de nī ncāhān yā: Suni naná nī jíín ñanī ni cúu ndá nchivī yáhá.

35 Chi ndācá nchivī jā squíncuu tiñu cúnī Yāā Dios, suu cúu ñanī ni, cuāha nī, naná nī, ncachī yā.

## 4

### *Tūhun yátá tēe jítē tatā* (Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

1 De yuhú mar nī nquijéhé tucu Jesús stéhēn yā tūhun. De nī ncutútú cuāhā ndasí nchivī nūū yā, de jā ñúcuán nī nquívi yā nī jēcundeē yā inī iin barco nūū mar. De ndá nchivī ndēē ji yuhú mar.

2 De jíín tūhun yátá nī stéhēn yā cuāhā tūhun nūū ji, de súcuán nī ncāhān yā:

3 Cunini ndá nú: Iin tēe jítē tatā, nī nquee dē jā cutē dē.

4 De tá nī nquijéhé dē jítē dē, de jacū tatā nī jítē yuhú íchí. De nī nquenda ndá saā, de nī nchajī tī.

5 De jacū cā tatā nī jítē nūū ñuhun yúū, nūū nduú íyó cócón ñuhun. De ñamā-ni nī ntāhvī, chi nduú íyó cócón.

6 De tá nī nquenda ncandiī, de nī nchīchī-ni, de nī ncasūn, chi nduú ní níhīn nūū quíhīn yoho.

7 De jacū cā tatā nī jítē māhñú nūū cáá niquin iñu. De nī jahnu iñu, de nī jasī nūū, de nduú ní jēhe nūnī.

8 De jacū nī jítē nūū ñuhun váha. De nī ntāhvī, de nī jahnu, de nī jēhe cuāhā nūnī. Sava nī jēhe ōcō ūxī jā iin iin tatā, de sava cā nī jēhe ūnī xico, de sava cā nī jēhe ciento, ncachī yā.

9 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíín ndá ji: Ndá ndóhó jā níni, tee sōho váha nú, ncachī yā.

*Nājēhē cúu jā cāhān yā maá-ni tūhun yátá*  
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

10 Ñúcuán de cuāhān ndá nchivī, de nī nquendōo yā jíín ndihúxī ūū tēe scuáha jíín yā, jíín jacū cā nchivī íñí jíín dē. De nī jīcā tūhún ndá dē yā nā cuá cúu tūhun yátá ñúcuán.

11 De nī ncāhān yā jíín dē: Ndá ndóhó, chi sáhá Yāā Dios jā cuu jīcūhun inī nū tūhun yáhá jā ní nchiyuhū, nāsa quívi nchivī ndahá yā jā tatúnī yā nūū ji. Sochi nchivī jā síin síquī íñí, chi maá-ni jíín tūhun yátá cāhān ni jíín ndá ji.

12 Súcuán cāhān ni tácuá vísō ndéhé ji, de quendōo ji modo jāá nduú jíín ji. De vísō jíni jíín sóho ji, de mā jīcūhun inī ji, de mā ndīcō cóo inī ji nūū ni, de mā cóo tūhun cáhnú inī nūū cuáchi ji, ncachī yā.

*Jā ní ncachī cājíyā tūhun yátá tēe jítē tatā*  
(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

13 De nī ncāhān cā yā jíín ndá dē: Tú nduú jīcūhun inī nū tūhun yátá yáhá, ¿de nāsa jīcūhun inī nū ndācá cā tūhun yátá túsaá?

14 Tēe jítē tatā cúu tēe scútē nuu tūhun Yāā Dios.

15 De tatā jā ní jítē yuhú íchí cúu tá cúu sava nchivī jā níni ji tūhun yā, de tá nī jini ji, de quénda-ni Satanás de cāndeē tūhun inī ánō ji.

16 De tatā jā ní jítē nūū ñuhun yúū, chi cúu tá cúu sava nchivī jā níni tūhun, de jétáhvī ji de cúsiī inī ji jíín.

17 Sochi nduú cúcutú tūhun inī ánō ji, de jacū-ni quívi jétáhvī ji. De tá quíji tūndóhó, á jā jíín ūhvī nchivī ji jā síquī tūhun ñúcuán, sá de quíjéhé nācani yátá inī ji.

18 De jā ní jítē māhñú niquin iñu cúu tá cúu sava cā nchivī jā jíni ji tūhun,

19 sochi ndíhvī inī ji síquī ndá jā íyó inī ñayívi yáhá. De cúnī ji cucuícá ji, de stáhvī ndá ñúcuán jā cútóo inī ji ndācá ndatíñú. De ndihi yáhá cútéñú ji jíín, de jasī nūū tūhun yā, de nduú jíja ji jíín tūhun yā.

20 De tatā jā ní jítē nūū ñuhun váha cúu ndá nchivī jā jíni tūhun, de jétáhvī ji, de jíja ji jíín tūhun yā. De sava ji cúu tá cúu tatā jā jēhe ōcō ūxī jā iin iin, de

sava cā ji jéhe ūnī xico, de sava cā ji jéhe ciento, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī lámpara  
(Lc. 8.16-18)*

<sup>21</sup> De suni nī ncāhān cā yā: Tá scuíquīn nchivī iin lámpara, ¿de á chíhi ji chíjin iin cajón á chíjin jíto? Nduú chi jáni ji nūū sūcún tácuā cutūú.

<sup>22</sup> De suni sūcuán, nduú íyó ni iin tūhun yíyuhū jā má cūnī nchivī, chi ndihi-ni tūhun natūu nijin de cunī nchivī.

<sup>23</sup> Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

<sup>24</sup> De suni nī ncāhān yā jíin ndá ji: Cunini vāha ndá nú tūhun Yāā Dios. Chi tú nāsa medida chúhun inī nū, suni sūcuán cuāha yā nūū nū, de víhi cā cuāha yā nūū maá nú jā téē vāha nú sōho nú.

<sup>25</sup> Chi nchivī ja jícuhun inī, stéhēn cā yā nūū ji. Sochi nchivī jāá nduú cándija, vísō ja jíin ji jacū, de sa naā.

*Tūhun yátá sīquī trigo*

<sup>26</sup> De nī ncāhān cā yā: Sūcuán cúu jā tátúnī Yāā Dios nūū nchivī: Cúu tá cúu tata jā ní jite iin téē.

<sup>27</sup> Ñúcuán de quíxīn dē de nácōo dē, de sūcuán jíca quívi cuāhān. De tata ñúcuán táhvī de jáhnu. De maá dē chi nduú jíin dē nāsa jáhnu.

<sup>28</sup> Chi maá ñuhun sáhá jā jáhnu, xihna cā yūcū, sá de quéndā yoco, ñúcuán de jíja maá nūnī.

<sup>29</sup> De tá nī ncuaān trigo, de quíjéhe nchivī jéhdē ji, chi ja nī nquenda quívi téhdē, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī niquin mostaza  
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)*

<sup>30</sup> De suni nī ncāhān yā: Ná cáhān ni iin tūhun yátá tácuā cunī ndá nú nāsa cúu jā ndúcuahā nchivī jā tátúnī Yāā Dios nūū.

<sup>31</sup> Ndúcuahā ji tá cúu nūū jáhnu iin niquin mostaza jā jáquīn ji nūū ñuhun. De ñúcuán cúu iin niquin lúli cā nsūú cā ndá cā niquin.

<sup>32</sup> Sochi tá nī jaquīn ji, de táhvī de jáhnu cā nsūú cā ndá cā yūcū, de cúnáhnú ndahá, chi jondē cuu sáhá

ndá saā tacā tí chíjin cōndāhvī, ncachī yā.

*Jā maá-ni tūhun yátá cáhān yā jíin ji  
(Mt. 13.34-35)*

<sup>33</sup> De cuāhā tūhun yátá sūcuán nī stéhēn yā nūū nchivī, tú nāsa quéndā ji jícuhun inī ji.

<sup>34</sup> De ndācá jā ní stéhēn yā, maá-ni tūhun yátá nī ncāhān yā jíin ndá ji. Sochi nūū ndá téē scuáha jíin yā chi nī ncachī cājí yā ndācá tūhun ñúcuán.

*Jā ní jencuiñi táchī níhin jíin mar nī  
nsáhá yā*

*(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)*

<sup>35</sup> De jā cúncuaā quívi ñúcuán, de nī ncāhān yā jíin ndá téē scuáha jíin yā: Ná yáha ó cōhōn incā lado mar, ncachī yā.

<sup>36</sup> De nī sndóo ndá dē nchivī cuāhā, de nī nquívi ndá dē inī barco nūū ja ndéē Jesús, de cuāhān dē jíin yā. De suni cuāhān jacū cā barco jíin ndá dē.

<sup>37</sup> De nī jíquīhi iin táchī níhin, de nī scāa ndute mar, de nī nquívi inī barco. De ja ñatin chitú ndute inī barco.

<sup>38</sup> De Jesús chi cáa yā ichi chātā ndá dē inī barco, quíxīn yā de yíxīnī yā iin sahma. De nī sndóto ndá dē yā, de nī ncāhān dē: Maestro, ¿á nduú sáhá ní cuenta jā quēe ó chíjin ndute de naā ó da? ncachī dē.

<sup>39</sup> De nī nacōo yā, de nī ncāhān yā nūū táchī níhin jíin nūū mar: Jencuiñi de nañí-ni coo nú, ncachī yā. De nī jencuiñi táchī, de nī ncuu nañí ndihini.

<sup>40</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Nūcu yúhú ndasí ndá nú? ¿De nūcu nduú cándija nú jā cācu nú sáhá nī? ncachī yā.

<sup>41</sup> De yúhú ndasí ndá dē, de nī ncāhān dē jíin táhān dē: ¿Nā téē cúu téē yáhá jā jondē táchī níhin jíin mar jétáhvī jā cáhān dē? ncachī ndá dē.

## 5

*Tēē Gadara jā ndóho táchī  
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)*

<sup>1</sup> De nī nquenda Jesús jíin ndá dē incā lado mar, región Gadara.

<sup>2</sup> De tá nī nquee yā inī barco, de iin tēe ñúhún tächī inī, nī nquee dē jondē nūū yíyuhū ndá ndīyi, de nī nquenda dē nūū yā.

<sup>3</sup> Tēe ñúcuán ndéē dē nūū yíyuhū ndīyi. De nduú jétíñú jā júhnī nchivī dē, ni jíin cadena.

<sup>4</sup> Chi cuāhā vuelta nī nuhnī jēhē dē ndahá dē jíin cadena. De ndācá vuelta jéhdē dē, de scuáchi dē. De ni iin nduú cúndeé jíin dē.

<sup>5</sup> De nduú ñuú jíca dē yucu jíin nūū yíyuhū ndīyi, de cána cóhó dē, de stácuēhé dē maá dē jíin yūū.

<sup>6</sup> De jondē jíca cā vāji Jesús, de nī jinī dē nūū yā. De jínu dē nī nquenda dē nūū yā, de nī jēcuñī jítí dē nūū yā.

<sup>7</sup> De nī ncana cóhó dē: ¿Nūcu vāji ní nūū sá, Jesús Sēhe Yāā Dios, Yāā cúñáhnú ndasí? Cáhān ndāhvī sá jíin ní, jā níni Yāā Dios, mā sndóho ní sāán, ncachī dē.

<sup>8</sup> Súcuán nī ncāhān dē, chi ja nī ncachī Jesús: Tächī, quee nú quihīn nū inī tēe yáhá, ncachī yā.

<sup>9</sup> De nī jíca tūhún yā dē: ¿Nā cuá nāní nú? De nī ncāhān dē: Legión nání sá, chi cuāhā tächī ñúhún inī sá, ncachī dē.

<sup>10</sup> De nī ncāhān ndāhvī ndasí dē jíin yā jā má tájí yā ndá tächī jā quee ji inī región ñúcuán.

<sup>11</sup> De ñatin yucu ñúcuán ñúhún cuāhā quini jítu tī.

<sup>12</sup> De ndá tächī jā ñúhún inī tēe ñúcuán nī ncāhān ndāhvī jíin yā: Tú tají ní ndá sá de cuāha ní tūhun jā quivi sá inī ndá quini ñúcuán, ncachī.

<sup>13</sup> De nī jēhe Jesús tūhun. De nī nquee ndá tächī inī tēe ñúcuán, de nī nguivi inī quini, de íyó tá ūū mīl tī. De nī jinū ndá tī, de nī nincava tī iin yuhú cáva jondē inī mar. De nī nquēe tī chījin ndute, de nī jīhī tī.

<sup>14</sup> De ndá tēe jítu tī, nī jinū dē cuāhān dē jā ní nchūhú dē. De nī nquenda dē nī ncachī tūhun dē nūū ndá nchivī ñuū jíin ndá rancho. De nī jēhēn ndá nchivī nī jēndēhé ji nāsa nī ncuu.

<sup>15</sup> De nī nquenda ndá ji nūū íyó Jesús, de nī jinī ji nūū tēe jā ní ñūhun cuāhā tächī inī. De ndéē dē, de ñúhún

dē sahma, de ja nī nducájí xīnī dē. De nī nchūhú ndá nchivī ñúcuán.

<sup>16</sup> De ndá tēe jā ní jinī, nī nacani dē tūhun nūū nchivī, nāsa nī nduvāha tēe jā ní ñūhun tächī inī, jíin nāsa nī ndoho ndá quini.

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī nguijéhé ndá ji nī ncāhān ndāhvī ji jíin yā jā ná quēe yā región ñúcuán quihīn yā.

<sup>18</sup> De nī ndīvi yā inī barco. De tēe jā ní ñūhun tächī inī, nī ncāhān ndāhvī dē jíin yā jā cuāha yā tūhun quihīn dē jíin yā.

<sup>19</sup> De Jesús nduú ní jēhe yā tūhun, chi nī ncāhān yā jíin dē: Cuānohōn vehe nú nūū ndá táhán nú, de nacani nú tūhun nūū ji nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsāhá maá Jētohō nū ndóhó, de nāsa nī ncundáhvī inī yā ndóhó, ncachī yā.

<sup>20</sup> De cuāhān dē, de nī nguijéhé dē nācani dē tūhun ndācá ñuū Decápolis nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsāhá Jesús jíin dē. De ndiviī nchivī nī nsāhvi inī ji nī jini ji.

*Tūhun sēhe síhí Jairo jíin ñahan jā ní nquehé sahma yā*

*(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)*

<sup>21</sup> De nī nayāha tucu Jesús cuānohōn yā incā lado mar jíin barco. De nī nquenda cuāhā ndasí nchivī nūū yā, nūū íyó yā yuhú mar.

<sup>22</sup> De nī nquenda iin tēe cúñáhnú inī vehe īi sinagoga, nání dē Jairo. De tá nī jinī dē nūū yā, de nī jēcuñī jítí dē nūū jēhē yā.

<sup>23</sup> De nī ncāhān ndāhvī ndasí dē jíin yā: Sēhe síhí sá ja ñatin cuū ji. De á mā cóhōn de tee ní ndahá ní xīnī ji, tácuana ndúvāha ji de cutecū ji, ncachī dē.

<sup>24</sup> Ñúcuán de cuāhān yā jíin dē. De cuāhā nchivī nī jēcuniquīn ji yā, de nī nchitú nīhin ji ní xīnī yā cuāhān ji.

<sup>25</sup> De māhñú ndá nchivī cuāhān iin ñahan cúhū, de ja nī ncuu ūxī ūū cuiyā ndóho ña cuēhē játi níñī ña.

<sup>26</sup> De nī ndoho ndasí ña, chi nī jāxīn ña ndihi jā névāha ña jíin cuāhā tēe tátán, de nduú ní jétíñú jā nduvāha ña, chi sa víhí cā sáhá.

<sup>27</sup> De ñahan yáhá tá nī jini ña tūhun Jesús, de nī nquenda ña ichi chátā yā



māhñú nchivī cuāhā, de nī nquehé ña yuhú sáhmá yā.

<sup>28</sup> Chi nī jani inī ña: Vísō sahma yā ná níhīn ni quehé nī, de nduvāha nī.

<sup>29</sup> De nī jencuiñi-ni jā jāti nīñi ña, de nī jinī ña jā ní nduvāha ña cuēhe ndóho ña.

<sup>30</sup> De Jesús nī jinī yā jā ní nduvāha iin nchivī jín fuerza yā. De nī jicó cóto yā nū nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā: ¿Ní iin nī nquehé sahma nī? ncachī yā.

<sup>31</sup> De ndá tēe scuáha jín yā, nī ncāhān dē: Ndéhe ní jā nchivī cuāhā yáhā nī nchitú níhīn jī xiín ní de cáquīhi jī níhīn ní ichi, de mitan jícā tūhún ní ní iin nī nquehé sahma ní, ncachī ndá dē.

<sup>32</sup> De maá yā ndéhe yā cháhā chúcuán, cúnī yā jā ná cáhān nchivī jā ní nsāhá.

<sup>33</sup> De ñahan ñúcuán yúhú ña de quísi ña, de ja jínī ña jā ní nduvāha ña. De nī nguenda ña, de nī jēcuiñi jítí ña nū yā, de nī ncachī ña ndihī nāsa nī ncuu jín ña.

<sup>34</sup> De nī ncāhān yā jín ña: Tíhī, nī ncardíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de jā ñúcuán nī nduvāha nú. Cuáhān de ndusiī inī nū, chi ja nī nduvāha nú cuēhe jā ní ndoho nú, ncachī yā.

<sup>35</sup> De juni cáhān cā yā súcuán, de nī nguenda sava nchivī jā ndéē vehe tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga, de nī ncāhān jī jín dē: Ja nī jīhī sēhe síhī ní. De mā sátéñú ní cā Maestro, ncachī jī.

<sup>36</sup> De Jesús chi nduú ní nsáhā yā cuenta jā súcuán cáhān jī, chi nī ncāhān yā jín tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga: Mā cúyūhú nú, chi candíja nú-ni jā nastécū ni jī, ncachī yā.

<sup>37</sup> De nduú ní jēhe cā yā tūhun jā cuniquīn ndá nchivī yā, chi maá-ni Pedro jín Jacobo, jín Juan ñanī Jacobo.

<sup>38</sup> De nī jīnū yā vehe tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga, de nī jinī yā nchivī, de cúvaā jī, de jácu jī, de jácu cóhó jī.

<sup>39</sup> De nī nquīvi yā, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu cúvaā ndasí ndá nú de jácu nú?

Ñahan lúli ñúcuán nduú ní jīhī jī, chi quíxīn jī-ni, ncachī yā.

<sup>40</sup> De nī jācū catá ndá jī jā ní ncāhān yā, chi jínī jī jā ní jīhī sūchí ñúcuán. De nī ntavā ndihī yā jī cuāhān jī tāvēhé. De nī ncana yā maá-ni tatá jín naná ñahan lúli, jín ndá tēe íyó jín yā, de nī nquīvi yā nū cáá ndiyi.

<sup>41</sup> De nī ntiin yā ndahá jī, de nī ncāhān yā jín jī: Talita cumi, ncachī yā. De tūhun yáhā cáchī: Tíhī, cáhān ni ndóhó, nacōo.

<sup>42</sup> De nī natecū-ni ñahan lúli ñúcuán, chi nī nacuiñi jī de nī nacaca jī, chi ja íyó jī ūxī ūū cuīyā. De nī nsāhvi ndasí inī ndá nchivī nī jinī jī.

<sup>43</sup> De nī ndacu níhīn yā nū ndá jī jā má cáchī cuitī jī nū ni iin. De nī ncachī yā jā ná cuáha ña jā cajī ñahan lúli.

## 6

### *Jā cuānohōn yā ñuū Nazaret (Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)*

<sup>1</sup> De nī nquee Jesús ñúcuán, de cuānohōn yā ñuū yā. De ndá tēe scuáha jín yā, cuāhān dē jín yā.

<sup>2</sup> De maá quīvī nátātú nī stēhēn yā tūhun inī vehe īī sinagoga. De cuāhā nchivī nī nsāhvi inī jī nī jini jī, de nī ncāhān jī: ¿Ní cúu nū ní ncutūha tēe yáhā ndá tūhun yáhā? ¿De nāsa cúu jā cáhān dē ndá tūhun ndíchí yáhā jín jā sáhā dē ndá tiñu ñáhnú yáhā?

<sup>3</sup> Chi tēe yáhā cúu carpintero, de sēhe María cúu dē, de ñanī Jacobo jín José jín Judas jín Simón cúu dē. De suni ndéē ndá cuāha dē jín ó yáhā, ncachī jī. De súcuán nī nsáhā jēhe inī ndá jī nū yā.

<sup>4</sup> De nī ncāhān yā jín jī: Ndācā tēe nācāni tūhun Yāā Dios, íyó yíñúhún nchivī jín dē, chi maá-ni nchivī ñuū dē, jín táhān dē, jín nchivī vehe dē cúu jāá nduú íyó yíñúhún jín dē, ncachī yā.

<sup>5</sup> De nduú ní ncúu sáhā yā cuāhā tiñu ñáhnú ñúcuán. Chi jacū-ni nchivī cúhū nī ntee yā ndahá yā jī, de nī nduvāha jī.

<sup>6</sup> De sáhvi inī yā ndéhé yā jāá nduú cándíja ndá ji. Ñúcuán de nī jica nuu yā ndá ñuū ñatin, nī stéhēn yā tūhun.

*Jā ní ntají yā ndihúxī ūū dē cuānacani dē tūhun*

*(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)*

<sup>7</sup> De nī ncana yā ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, de nī ntají yā ndihuū ndihuū dē jā quíhīn dē. De nī nsáhá yā jā cundiso tíñú dē jā tavā dē ndá táchī inī nchivī.

<sup>8</sup> De nī ndacu yā jā má cuísó dē jā cuetíñú dē ichi, ni ñunu, ni stāā, ni xūhún. Chi maá garrote-ni cundahá dē.

<sup>9</sup> De quihi dē nījān, de ni mā quíhīn dē jíin ūū camisa, ncachī yā.

<sup>10</sup> De suni nī ncāhān yā jíin dē: Nā-ni vehe quívi ndá nú, de ñúcuán cundee nū jondē quee tucu nú quíhīn nū incā ñuū.

<sup>11</sup> De tú iin ñuū nduú jétáhvī ji ndóhó, ni nduú cúnī ji cunini ji tūhun cáhān nū, de quee ndá nú ñúcuán, de scóyo nú ticāchāā jēhē nū, chi suu cúu jā stéhēn nū jā íyó cuāchi ji jāá nduú ní jétáhvī ji. De ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā quívi juicio de xēen cā coo castigo síquī ndá ñuū sáhá súcuán nsūú cā síquī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra nū ní nsáhá ndasí nchivī cuāchi, ncachī yā.

<sup>12</sup> De nī nquee ndá dē cuāhān dē, de nī nacani dē tūhun jā ná nācani inī ndá nchivī jā sndóo ji cuāchi ji.

<sup>13</sup> De suni nī ntavā dē cuāhā táchī inī nchivī. De nī nchihī dē aceite cuāhā nchivī cúhū, de nī nduvāha ji.

*Jā ní jihī Juan tēe scuénduté*

*(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)*

<sup>14</sup> De rey Herodes nī nīhīn dē tūhun tá sáhá Jesús, chi nī jītē nuu tūhun yā ní cáhnú. De nī ncāhān dē: Tēe ñúcuán cúu Juan, tēe jā ní scuénduté, de nī natecū dē. Jā suu cúu jā íyó poder dē jā sáhá dē ndá tíñu ñáhnú, ncachī dē.

<sup>15</sup> De sava cā nchivī nī ncāhān ji: Tēe ñúcuán cúu Elías jā ní nacani tūhun janahán. De sava cā ji nī ncāhān: Nduú chi iin tēe nācani tūhun Yāā Dios cúu dē, tá cúu ndá tēe

nī nacani tūhun yā jondē janahán, ncachī ji.

<sup>16</sup> De tá nī jini Herodes, de nī ncāhān dē: Nduú chi ñúcuán cúu Juan jā ní ndacu nī jā tēhndē xīnī, de nī natecū dē túsaá, ncachī dē.

<sup>17</sup> Chi maá Herodes nī ndacu dē jā ná quívi Juan vecāa, jíin jā cunuhnī dē jíin cadena. Súcuán nī nsáhá dē jā síquī Herodías, ñasíhī ñanī dē Felipe. Chi Herodes nī nacueca dē ña jā cúu tucu ña ñasíhī dē.

<sup>18</sup> De Juan nī ncāhān dē nūū Herodes: Nduú nā ley íyó jā nacueca nú ñasíhī ñanī nū, ncachī dē.

<sup>19</sup> De jā ñúcuán nī jinī ūhvī Herodías Juan, de cúnī ña jā ná cúu dē, sochi nduú ní nīhīn ña modo.

<sup>20</sup> Chi Herodes yúhú dē jā cahnī dē Juan, chi jíin dē jā tēe ndāā tēe ndoo cúu Juan. De jā ñúcuán nī jasi dē jā ndúcú ña cahnī ña Juan. De jétahān inī dē níni dē tūhun yā jā cáhān Juan, vísō nduú jíicūhun vāha inī dē.

<sup>21</sup> De nī nquenda iin quívi jā ní ncundeé Herodías. Chi nī nsáhá Herodes iin vico quívi jā ní ncacu dē, de nī jēhe dē jā ní ncuxíní ndá tēe ndíso tíñú nūū dē, jíin ndá tēe cúu capitán, jíin ndá tēe cúñáhnú región Galilea.

<sup>22</sup> De nī nguívi sēhe síhī Herodías, nī jita jéhe jí nūū chitú ñúcuán. De nī ncusiī inī rey Herodes jíin ndá tēe jā cúxíní jíin dē. De nī ncāhān dē jíin ñahan lúli: Cācān nā cuá cúnī nū de taji nī nūū nū, ncachī dē.

<sup>23</sup> De nī ncāhān téyíi dē jā cuāha dē nā-ni cúu jā cúnī ji cācān ji, vísō jondē sava región jā tíin dē.

<sup>24</sup> De nī nquee ji nī jíicā tūhún ji naná ji: ¿Nā cuá cúu jā cācān sá nūū dē? ncachī ji. De nī ncāhān ña: Xīnī Juan tēe scuénduté cācān nū nūū dē, ncachī ña.

<sup>25</sup> Ñúcuán de nī ndīvi ji-ni nūū rey, de nī ncachī ji: Cúnī sá jā mitan ñúhún-ni taji ní xīnī Juan tēe scuénduté, cūhun nūū iin cōhō, ncachī ji.

<sup>26</sup> Ñúcuán de nī ncucuécá ndasí inī rey. Sochi síquī jā ní ncāhān téyíi dē, jíin síquī jā ní jini ndá tēe yájī stāā jíin

dē, jā ñúcuán nduú ní nsásáhán dē jā ní jīcān jī.

27 De nī ntají dē-ni iin soldado jā quíquēhen dē xīnī Juan.

28 De nī jēhēn soldado inī vecāa, de nī jēhdē dē xīnī Juan. De nī nenda dē jíin xīnī Juan, ñúhún nūū iin cōhō. De nī jēhe dē nūū ñahan lúli, de maá jī nī jēhe jī nūū naná jī.

29 De ndá tēe nī scuáha jíin Juan nī nīhīn dē tūhun, de nī jēhēn ndá dē, nī nanee dē yiqui cúñu Juan, de nī nchiyuhū dē.

*Jā ní scájī yā ūhūn mil tēe*

*(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)*

30 Ñúcuán de ndá tēe cúu apóstol jā ní ntají Jesús jā nacani tūhun, nī nenda ndá dē nūū yā. De nī nacani dē ndācá tiñu jā ní nsāhá dē, jíin tūhun jā ní stéhēn dē.

31 De nī ncāhān yā jíin dē: Ná cóhōn iin lugar nūū nduú nchivī, de natātú ó jacū, ncachī yā. Chi cuāhā nchivī cuāhān vāji jī nūū yā, de nduú ní nūne yā jā cajī yā stāa jíin ndá dē.

32 Ñúcuán de nī nquīvi yā iin barco jíin ndá apóstol, de cuāhān sīin yā jíin dē iin lugar nūū nduú nchivī.

33 Sochi nī jinī cuāhā nchivī jā cuāhān ndá dē jíin yā, de nī jinī jī jā maá yā cúu. De jondē ndācá ñuū ñúcuán nī nquee ndá jī, de ñamā nī jica jéhé jī, de xihna cā jī nī nquenda nsūú cā maá yā.

34 De tá nī nquee Jesús inī barco, de nī jinī yā nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncundáhvi inī yā jī, chi cúu jī tá cúu tīcāchí jāá nduú jētohō tī. De nī stéhēn yā cuāhā tūhun nūū jī.

35 De tá nī ñini, de ndá tēe scuáha jíin yā, nī nquenda dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Ja nī ñini, de nduú nā nchivī ndéē yáhá.

36 Túsaá de tají ní nchivī ná quíhīn ndá jī ndá rancho jíin ndá ñuū ñatin, de cueen jī stāa cajī jī, chi nduú nā cuá ndíso jī jā cajī jī, ncachī dē.

37 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Cuāha ndá maá nú jā cajī jī, ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: ¿De nāsa cuu? Chi ni

mā cúu vísō ná quícuēen sá ūū ciento denario stāa cajī nchivī, ncachī dē.

38 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nāsa stāa névāha ndá nú? Cuándéhé, ncachī yā. De tá nī jinī ndá dē, de nī ncachī dē: Uhūn-ni stāa jíin ūū tiacá íyó, ncachī dē.

39 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá nchivī jā ná cúndeē sīin jī cuenta grupo nūū itē.

40 De nī jēcundeē sīin ciento ciento jī, jíin cincuenta cincuenta jī.

41 De nī nquehen yā ndihúhūn stāa jíin nduú tiacá ñúcuán, de nī nūcūndéhé yā ichi andiví, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Tatá yā. De nī scuáchi yā stāa, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de ndá maá dē nī nsajī nūū nchivī cuāhā. De suni sūcuán nī nsāhá yā jíin nduú tiacá, de nī nsajī ndá dē nūū jī.

42 De ndiviī jī nī nchajī, de nī ndahā chījin jī.

43 Sá de nī nastútú ndá dē pedazo stāa jíin tiacá jā ní nquendōo, de nī nchitú ūxī ūū tīcá.

44 De tēe jā ní nchajī cúu ūhūn mil.

*Jā ní jica jéhé yā nūū mar*

*(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)*

45 Ñúcuán de nī ncachī-ni Jesús nūū ndá tēe scuáha jíin yā jā ná quívi dē inī barco, de cosō nūú dē yāha dē incā lado mar ñuū Betsaida. De maá yā natajī yā ndá nchivī quīnohōn jī, sá de suni quíhīn yā.

46 De tá nī ncuu nī natajī yā ndá jī, de nī ncaa yā yucu cuācācān táhvi yā.

47 De tá nī ncuaā, de ja ñúhún barco jondē sava mar cuāhān, de mátúhún yā-ni cā nī ndōo nūū ñuhun yíchí.

48 De nī jinī yā jā tūndóhó ndasí scāca ndá dē barco, chi nīhin vāji tāchī ichi nūū dē. De yíneē cā nī nquenda yā nūū dē, jica jéhé yā nūū mar. De yāha yā-ni nūū dē quíhīn yā nícu.

49 De nī jinī ndá dē jā jica yā nūū mar, de nī jani inī dē jā ñíhna cúu, de nī ncana cóhó ndá dē.

50 Chi ndihi dē nī jinī nūū yā, de nī nchūhú ndasí dē. De nī ncāhān yā-ni

jíin dē: Ndeé coo inī ndá nú, de mā cúyühú nú, chi maá nī cúu, ncachī yā.

<sup>51</sup> De nī ncaa yā nī nquīvi yā inī barco, de nī jencuiñi-ni tächī. De nī nsāhvi ndasí inī ndá dē ndéhé dē jā ní ncuu.

<sup>52</sup> Chi íyó neē cā jāá ntúnī ndá dē, chi juni jíin tiñu ñáhnú jā ní nducuahā stāā, de nduú ní jícūhun inī dē jā cúu yā Yāā jā ní ntají Yāā Dios.

*Jā ní nasāhá vāha yā nchivī cúhū región Genesaret*  
(Mt. 14.34-36)

<sup>53</sup> De nī nchāha yā jíin ndá dē incā lado mar, de nī nquenda yā región Genesaret. De yuhú nduté ñúcuán nī juhñi ndá dē barco.

<sup>54</sup> De tá nī nquee ndá dē jíin yā inī barco, de ndá nchivī ñúcuán nī nacunī ji-ni yā.

<sup>55</sup> De ñamā nī jēhēn ji ndācá ndáñúñú ñúcuán, de nī nquisiáha ji ndá nchivī cúhū, yósō ji nūū camilla, vāji ndá nchivī nūū ní nīhñi ji tūhun nūū íyó yā.

<sup>56</sup> De ní-ni cúu nūū ní nquīvi yā, á ñuū lulí, á ñuū cāhnú, á rancho, de jáquñ ji nchivī cúhū inī ichi, de cāhān ndāhví ji jíin yā jā ná quéhé ji vísō yuhú sáhmá yā. De ndācá nchivī jā ní nquehé sahma yā, nī nduvāha ji-ni.

## 7

*Sīquī nāsa cútéhēn nchivī*  
(Mt. 15.1-20)

<sup>1</sup> Ñúcuán de ndá tēe grupo fariseo jíin jacū tēe stēhēn ley janahán, vāji ndá dē ichi Jerusalén, de nī nquenda dē nūū Jesús.

<sup>2</sup> De ndá tēe ñúcuán nī jinī dē jā sava tēe scuáha jíin Jesús, nī nchají tēhēn dē stāā, chi nduú ní squíncuu dē costumbre jā nandahá dē nūū Yāā Dios. De nī ncāhān sīquī ndá dē.

<sup>3</sup> Chi tēe fariseo jíin ndihi nchivī hebreo, névāha ji costumbre janahán jā má cājí ji stāā de tú nduú xihna cā nandahá vāha ji.

<sup>4</sup> De tá nénda ji jā jēhēn ji nūū yáhvī, de nduú yájí ji de tú nduú nándahá ji. De íyó cuāhā cā costumbre janahán

jā squíncuu ndá ji, tá cúu jā ndúndoo taza, tīndōhō, cōhō cāa, jíin jito.

<sup>5</sup> De ndá tēe fariseo jíin ndá tēe stēhēn ley janahán, nī jicā tūhún dē yā: Ndá tēe scuáha jíin nú, ¿nūcu nduú squíncuu dē costumbre nchivī janahán, chi sa yájí tēhēn dē stāā? ncachī dē.

<sup>6</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Ndāā nī nacani Isaías tūhun sīquī ndá nú jā tēe stāhví-ni cúu nú. Chi sūcuán nī ntee dē tūhun jā ní ncāhān Yāā Dios janahán: Nchivī yáhá chi jíin yuhú ji-ni jétáhví ji nduhū,

sochi nsūú jondē jíin inī jíin ánō ji.

<sup>7</sup> De chíñúhún cāhá ji nduhū, chi tūhun stēhēn ji cúu tiñu jā ní ndacu ndá tēe,

de nsūú jā ní ndacu maá nī cúu.

Ncachī Yāā Dios jā ní ntee Isaías.

<sup>8</sup> Sūcuán cúu ndá nú, chi nī nsiāā nū tiñu jā ní ndacu Yāā Dios nūū nū, de squíncuu nú costumbre jā ní jaquñ nchivī, jā ndúndoo tīndōhō jíin taza. De cuāhā cā costumbre sūcuán squíncuu nú, ncachī yā.

<sup>9</sup> De suni nī ncāhān yā: Ndá ndóhó chi siāā nū tiñu jā ní ndacu Yāā Dios tácuā squíncuu nú costumbre jā ní jaquñ ndá máá nú.

<sup>10</sup> Chi Moisés nī ncāhān dē: Coo yíñúhún nú nūū tatá nú nūū naná nú. De tú ní iin cāhān sīquī tatá á sīquī naná, de ná cúu, ncachī Moisés.

<sup>11</sup> Sochi ndá máá nú chi cáchī nū jā cuu cāhān iin tēe jíin tatá dē á naná dē: Mā cúu chindeé sá ní jā taji sá jā cají ní á jā cusúcún ní, chi ndihi jā névāha sá, chi Corbán cúu, cáchī nū. (De tūhun Corbán cáchī: Ja nī nsōcō dē nūū Yāā Dios.)

<sup>12</sup> De cáchī ndá nú jā tú sūcuán cāhān iin tēe de nduú cā jíni ñúhún chindeé dē tatá dē á naná dē.

<sup>13</sup> De sūcuán stíví ndá nú tiñu jā ní ndacu Yāā Dios, jā sīquī costumbre jā ní jaquñ nchivī janahán. De cuāhā cā tiñu sūcuán sáhá nú, ncachī yā.

<sup>14</sup> De nī ncāhān yā jíin ji: Cunini vāha ndá nú de chuhun inī nū:

<sup>15</sup> Ndācá jā íyó de tú quívi inī yuhú nchivī, de mā cútéhēn ji sáhá. Chi

jā quée inī ánō nchivī, ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá.

<sup>16</sup> Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

<sup>17</sup> De nī sndóo yā nchivī cuāhā, de nī nguīvi yā inī vehe. De ndá tēe scuáha jíin yā, nī jīcā tūhún dē yā sīquī tūhun yátá yáhá jā ní ncāhān yā.

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A suni nduú jícūhun inī ndá máá nú? ¿A nduú jíin nū jā ndācá jā quívi inī nchivī, nduú cútéhén ji sáhá?

<sup>19</sup> Chi nduú quívi inī ánō ji, chi chíin ji quívi, de quée-ni cuāhān, ncachī yā. Súcuán nī stéhén yā jā ndācá jā yáji nchivī, nduú cútéhén ánō ji sáhá.

<sup>20</sup> De nī ncāhān cā yā: Jā quée inī ánō nchivī, ñúcuán cúu jā cútéhén ji sáhá.

<sup>21</sup> Chi jondē inī ánō nchivī quée jā jáni nēhén inī, jā cásíquí ndéē táhán, jā sáhá ndī, jā jáhnī ndīyi,

<sup>22</sup> jā sácúíhná, jā ndíyo inī ndatíñú táhán, jā sáhá nēhén, jā stáhvī táhán, jā maá-ni cuāchi sáhá, jā cúcuásún inī, jā cáhān sīquī táhán, jā sáhá vīxī maá, jā íyó naā xīnī.

<sup>23</sup> Ndācá tiñu nēhén yáhá chi inī ánō nchivī quée, de cútéhén ji sáhá, ncachī yā.

*Ñahan incā nación jā ní ncandíja vāha*

*(Mt. 15.21-28)*

<sup>24</sup> De nī nquee Jesús ñúcuán cuāhān yā región Tiro jíin Sidón. De nī nguīvi yā iin vehe, de cúnī yā jā má cúnī ní iin nchivī jā íyó yā ñúcuán. De vísō súcuán, de nduú ní ncúu cundeē yuhū yā.

<sup>25</sup> De iin ñahan jā íyó sēhe síhí ña jā ñúhún tächī inī, nī nīhīn ña tūhun jā íyó yā. De nī nquenda ña, de nī jēcuíñi jíiti ña nūū jéhē yā.

<sup>26</sup> De ñahan incā nación cúu ña, chi Sirofenicia cúu nación ña. De nī ncāhān ndāhvī ña jíin yā jā ná távā yā tächī inī sēhe síhí ña.

<sup>27</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: Nsūū nūū ndá máá ní vāji sá, chi maá-ni nūū nchivī jā cúu sēhe Israel. Chi nduú vāha jā candeē ō stāā sēhe ó de cuāha ó nūū tinā, ncachī yā.

<sup>28</sup> De nī ncāhān ña: Ndāā cáhān ní Señor, sochi chindeé ní sāán vísō cúu sá modo tinā. Chi suni íñi ndá tī chíin mesa, de níhīn tī yuchi stāā jā cóyo yuhú sūchí lúli yáji tī, ncachī ña.

<sup>29</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ña: Vāha nī ncāhān ní. Cuáhán ní túsaá, chi ja nī nquee tächī inī sēhe síhí ní, ncachī yā.

<sup>30</sup> De nī najinū ña vehe ña, de nī jíin ña jā cáá sēhe síhí ña nūū jíito, de ja nī nquee tächī inī ji.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe sóhó stété*

<sup>31</sup> De nī nquee tucu yā región Tiro, nī nchāha yā Sidón jíin ndācá ñuū Decápolis, de nī nquenda yā mar Galilea.

<sup>32</sup> De nī nquisiáha ndá ji iin tēe sóhó stété nūū yā, de nī ncāhān ndāhvī ji jíin yā jā ná tēe yā ndahá yā tēe ñúcuán.

<sup>33</sup> De nī ntavā sīn yā dē nūū ndá nchivī cuāhā, de nī nchuhun yā xīnī ndahá yā sōho dē, de nī ntivī sīi yā, de nī nquehé yā yáá dē.

<sup>34</sup> De nī nūcūndēhé yā ichi andiví, de nī jēca inī yā, de nī ncāhān yā: Efata, ncachī yā, jā cáchi: Nanune.

<sup>35</sup> De nī nune-ni sōho dē, de nī nduvāha yáá dē, de nī ncāhān vāha dē.

<sup>36</sup> De nī ndacu yā nūū ndá nchivī jā má cāchí ji nūū ní iin. De vísō nī ncāhān nīhin yā jíin ji, de sa vīhí cā nī scútē nuu ji tūhun.

<sup>37</sup> Chi nī nsāhvi ndasí inī ji ndéhé ji, de nī ncāhān ji: Vāha sáhá yā ndācá tiñu, chi jondē ndá tēe sóhó nūne sōho dē, de ndá tēe ñíhín nácahān vāha dē sáhá yā, ncachī ji.

## 8

*Jā ní scájī yā cūmī mil nchivī*  
*(Mt. 15.32-39)*

<sup>1</sup> De tiempo ñúcuán nī ndutútú cuāhā ndasí nchivī, de nduú ná cuá cajī ji. De nī ncana Jesús ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā:

<sup>2</sup> Cúndáhvī inī ní ndá nchivī yáhá, chi ja nī ncuu ūnī quívi íyó ji jíin ní, de nduú cā jā cajī ji.

<sup>3</sup> De tú natají nī ji quīnohōn nditē ji vehe ji, de sava ichi de cuitá ndasí ji, chi íyó sava ji jā jíca vāji ji, ncachī yā.

<sup>4</sup> De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: ¿De ní nihīn ō stāā jā cajī ndá ji? Chi yáhá nduú nā nchivī ndéē, ncachī dē.

<sup>5</sup> De nī jíca tūhún yā dē: ¿Nāsaa stāā névāha ndá nú? Ujā-ni, ncachī ndá dē.

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin nchivī cuāhā jā ná cúndeē ji. De nī nquehen yā ndihúja stāā, de xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Yāā Dios. De nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nū ndá tēe scuáha jíin yā. De ndá máá dē nī nsaji dē nū nchivī cuāhā.

<sup>7</sup> De suni íyó jacū tiacá lúli. De nī jícan táhvī yā jēhē, de nī ncāhān yā jā suni saji ndá dē.

<sup>8</sup> De ndihi ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. Ñúcuán de nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūjā tīcá.

<sup>9</sup> De tēe jā ní nchajī, íyó tá cūmī mil dē. Sá de nī nacuetáhvī yā nū nchivī, de cuānohōn ji.

<sup>10</sup> De nī ndīvi yā-ni inī barco jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de cuāhān yā región Dalmanuta.

*Jā ní jícan ndá dē iin tiñu ñáhnú nū yā*

(Mt. 12.38-40; 16.1-4; Lc. 11.29-30; 12.54-56)

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī nquenda ndá tēe grupo fariseo, de nī nquijéhe dē stíchī dē Jesús. De cūnī ndá dē coto túnī dē yā, de nī jícan dē jā sáhá yā iin tiñu ñáhnú jā coo iin seña ichi andivī.

<sup>12</sup> De nī jēca inī yā síquī jāá nduú cándija ndá dē, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu jícan ndá nchivī yáhá iin tiñu ñáhnú nū ni? De ndāā cáhān ni jā ni iin tiñu ñáhnú mā stéhēn ni nū nchivī yáhá.

<sup>13</sup> De nī sndóo yā ndá dē, de nī ndīvi tucu yā inī barco, de cuāhān yā incá lado mar.

*Tūhun levadura ndá tēe fariseo*

(Mt. 16.5-12)

<sup>14</sup> De ndá tēe scuáha jíin yā, nī naā inī dē cuiso dē jā cajī dē, chi iin-ni státílā névāha ndá dē inī barco.

<sup>15</sup> De nī ndacu yā nū dē: Coto má cándija ndá nú levadura ndá tēe grupo fariseo jíin levadura Herodes, ncachī yā.

<sup>16</sup> De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin ndá táhān dē: Va síquī jāá nduú nā stāā ndíso ó, jā ñúcuán cáhān yā sūcuán, ncachī dē.

<sup>17</sup> De nī jinī Jesús, de nī ncāhān yā: ¿Nājēhē cúu jā nátúhún ndá nú jā ní ncāhān ni sūcuán síquī jāá nduú nā stāā ndíso nú? ¿A ncháha ca cunī nū, á ncháha ca jícūhun inī nū jāá nsūú síquī ñúcuán cáhān ni? ¿A uun ndasí inī ndá nú jā cándija nú?

<sup>18</sup> Iyó tīnūú nú, ¿de á nduú ndéhe nú? Iyó sōho nú, ¿de á nduú jíni nú? ¿De á nduú nūcūhun inī nū?

<sup>19</sup> Chi tá nī scuáchi nī ūhūn stāā jā ní nchajī ūhūn mil tēe, ¿de nāsaa tīcá nī nchitú pedazo stāā jā ní nastútú nú? ncachī yā. Uxī ūū, ncachī ndá dē.

<sup>20</sup> De saá-ni tá nī scuáchi nī ūjā stāā jā ní nchajī cūmī mil nchivī, ¿de nāsaa tīcá nī nchitú jā ní nastútú nú pedazo stāā? ncachī yā. Ujā, ncachī ndá dē.

<sup>21</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: ¿De jondē mitan á ncháha ca jícūhun inī ndá nú? ncachī yā. Sūcuán nī ncāhān yātá yā jā má cándija ndá dē tūhun stáhvī jā stéhēn ndá tēe ñúcuán.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe cuáá ñū Betsaida*

<sup>22</sup> Ñúcuán de nī nquenda yā jíin ndá dē ñū Betsaida. De nī nquisiáha nchivī iin tēe cuáá nū yā, de nī ncāhān ndáhvī ji jíin yā jā ná tēe yā ndahá yā nū dē.

<sup>23</sup> Ñúcuán de nī ntiin yā ndahá tēe cuáá, de nī ntavā yā dē yātā ñū. De nī ntee yā ntesí yā tīnūú dē, de nī ntee yā ndahá yā dē. De nī jíca tūhún yā dē tú cuu cunī dē jacū.

<sup>24</sup> De nī nūcūndēhé dē, de nī ncāhān dē: Jínī sá nchivī jā jíca ji, de nduú jíinī cājí sá, chi tá cáá ñutun cáá ji, ncachī dē.

<sup>25</sup> Ñúcuán de nī ntee tucu yā ndahá yā tīnūú dē. De nī nūcūndēhé vāha dē, de nī nduvāha-ni tīnūú dē, de nī jinī cājí dē ndihi-ni.

26 De nī natajī yā dē jā quínohōn dē vehe dē, de nī ncachī yā: Mā quívi nú ñuū, de mā cāchī cuitī nū nūū ni iin, ncachī yā.

*Jā ní ncachī Pedro jā Jesús cúu Cristo*

*(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)*

27 Sá de Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cuāhān yā ndācá ndáñuū Cesarea Filipo. De ichi nī jīcā tūhún yā dē: De nduhū, ¿ní iin cúu nī cāchī ndá nchivī?

28 De nī ncāhān ndá dē: Sava ji cāhān jā cúu ní Juan, tēe jā ní scuénduté. De sava cā ji cāhān jā cúu ní Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. De sava cā ji cāhān jā cúu ní incā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá dē.

29 Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā dē: De ndá máá nú, ¿ní iin cúu nī cāchī ndá nú? De nī ncāhān Pedro: Maá ní cúu Cristo, Yāā jā ní ntajī Yāā Dios, ncachī dē.

30 De nī ndacu yā nūū ndá dē jā má cāchī dē tūhun yáhá nūū ni iin nchivī.

*Jā ní ncachī tūhun Jesús jā cuū yā*

*(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)*

31 De nī nquijéhé yā stéhēn yā nūū ndá dē: Maá nī, Yāā nī nduu tēe, cánuú jā ndoho ndasí nī. De ndá tēe ñáhnú jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, cuyichī inī dē nduhū, de cahnī dē nduhū. Sochi nūū únī quívi de natecū ni, ncachī yā.

32 De cājí nī ncāhān yā tūhun yáhá. Ñúcuán de Pedro nī ncana síin dē yā, de nī nquijéhé dē cāhān dē nūū yā jā má cuáha yā tūhun jā coo súcuán.

33 De maá yā nī jicó cóto yā, nī ndéhé yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā nūū Pedro: Cuiyo quihīn nū, chi cāhān nū tá cāhān Satanás. Chi nduú jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī Yāā Dios, chi sa jáni inī nū tá cúu nūū jáni inī nchivī, ncachī yā.

34 De nī ncana yā ndá tēe scuáha jíin yā jíin ndá nchivī cuāhā, de nī ncāhān yā: Nā-ni nchivī tú cúnī ji cuniquīn ji nduhū jā scuáha nī ji, de ná cāsī ji jā cúnī maá ji, de ná cúniquīn ji nduhū de cuāha ji tūhun jā cundocho ji tūndóhó jā síquī ni, vísō ná cúu ji.

35 De tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tñū tāhvī ji níí cání. De tú ní nchivī vísō ná cúu ji jā síquī nduhū jíin síquī jā scāca ji tūhun jā scācu nī nchivī, túsaá de cutecū ji níí cání.

36 ¿Chi ní cuetíñú vísō ná cúndeé nchivī nīhīn ji níí ñayíví, de tú quívi ji nūū tñū tāhvī ji?

37 Chi nduú nā jíin cuitī chunáá nchivī jā cācu ánō ji.

38 De nchivī yáhá nduú cándíja cuitī ji, de cúsá maá cuāchi sáhá ji. De tú nā-ni nchivī cúcanoō ji nūū nchivī yáhá jā síquī nduhū, Yāā nī nduu tēe, jíin síquī tūhun cāhān ni, de suni súcuán cucanoō ni jā síquī maá ji, quívi jā nenda nī jíin ndācá ángel ndoo nī. De quívi ñúcuán chi viī ndasí cuñáhnú nī, tá cúu nūū cúñáhnú Tata nī, ncachī yā.

## 9

1 De suni nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā sava tēe íyó yáhá, mā cúu cuitī dē chi jondē cunī dē nāsa tátúnī Yāā Dios jíin poder yā, ncachī yā.

*Jā tucu nī nduu yā*

*(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)*

2 Ñúcuán de nūū íñū quívi, de Jesús nī jeca yā Pedro jíin Jacobo jíin Juan, de cuāhān síin yā jíin dē iin yucu súcún. De ñúcuán, tucu nī nduu yā nūū dē.

3 De sahma yā nī jēndütē, de nī nduyaa ndasí tá cáá yūhā volcán. De nduú ni iin nchivī ñayíví yáhá cuu naquete ji jā nduyaa ndasí súcuán.

4 De nī jinī ndá dē jā Elías jíin Moisés, tēe nī íyo janahán, nátúhún ndúū dē jíin Jesús.

5 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Maestro, nācā vāha jā íyó ndá sá yáhá, de ná sáhá ndá sá únī vehe ramádā, iin cuu maá ní, incā cuu Moisés, de incā cuu Elías, ncachī dē.

6 Chi nī nchūhú ndasí ndá dē, de Pedro nduú ní nsáhá dē cuenta nā cuá cúu jā cāhān dē.

7 De nī nquiji iin vícō nūhún, de nī jasī-ni nūū ndá dē. De nūū vícō

ñúcuán nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin. De cunini ndá nú tūhun cáhān yā, ncachī.

<sup>8</sup> De nī nūcūndēhé ndá dē-ni, de nduú cā ní jíinī dē ndúū tēe ñúcuán, chi maá-ni cā Jesús.

<sup>9</sup> De nī nuu ndá dē jíin yā yucu. De nī ndacu nīhin yā nūū dē jā má cāchí dē nūū ni iin jā sūcuán nī jinī ndá dē, chi jondē tá natecū maá yā, Yāā nī nduu tēe, ncachī yā.

<sup>10</sup> Jā ñúcuán nī nchuhun inī ndá dē ndācá jā ní ncuu ñúcuán, de jíicā tūhún táhān dē nā tūhun cúu jā natecū yā.

<sup>11</sup> De nī jíicā tūhún dē yā: De ndá tēe stéhēn ley janahán, ¿nājēhē cáhān dē jā cánuú jā xihna cā Elías nenda, sá de quiji Yāā cúu Cristo? ncachī de.

<sup>12</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndāā cúu jā xihna cā quiji iin tēe cuu tá ncuu Elías, de sáhá tūha dē ndihi, cāchī tutū. ¿De nā cuá cáhān tucu tutū ī sīquī nduhū, Yāā nī nduu tēe? Cáhān jā ndoho ndasí nī, de sáhá jéhe inī ji nūū ni.

<sup>13</sup> Sochi cáhān ni jíin ndá nú, ja nī nquiiji tēe jāā ncuu tá cúu nūū ní ncuu Elías, de nī nsáhá nāvāha ndá ji dē ndihi jā ní ncuu inī ji, tá cúu nūū cáhān tūhun dē nūū tutū, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin sūchí jā ñúhún tāchī inī*

*(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)*

<sup>14</sup> De nī nenda yā jíin ndá dē nūū ndá cā tēe scuáha jíin yā, de nī jinī yā nchivī cuāhā ndasí, nī jicó ndúū ji ndá dē. De suni íyó ndá tēe stéhēn ley janahán, stáhān táhān dē jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

<sup>15</sup> De tá nī jinī ndá nchivī jā vāji yā, de sáhvi inī ji, de jínu ji cuāhān ji nūū yā jā cáhān ji jíin yā.

<sup>16</sup> De nī jíicā tūhún yā ndá tēe stéhēn ley janahán: ¿Nā sīquī stáhān táhān ndá nú jíin ndá dē? ncachī yā.

<sup>17</sup> De nī ncāhān iin tēe íyó ñúcuán: Maestro, nī nquisiáha sá sēhe yíi sá nūū ní, chi ñúhún iin tāchī inī ji, de nī ncuñíhín ji nī nsáhá.

<sup>18</sup> De ní-ni cúu nūū íyó ji, de tāchī ñúcuán jáhnī yíhí ji de scócáva ji nūū ñúhún. De jée tíñū yuhú ji, de cáhñī

nūhun ji sáhá. De cuācuxíi ndasí ji. De nī ncāhān ndāhví sá jíin ndá tēe scuáha jíin ní jā ná távā dē tāchī, de nduú ní ncuu sáhá dē, ncachī dē.

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Tēe nduú cándíja cuitī cúu ndá nú. ¿De nāsaa cā quívi cundeē ni jā ndoho nī jíin nú? ¿De nāsaa cā quívi cuandee inī ni jíin nú? Cuáquehen sūchí ñúcuán ná quíji ji, ncachī yā.

<sup>20</sup> De nī nquisiáha ndá dē ji nūū yā. De tá nī jinī tāchī nūū yā, de nī jahnī yíhí ji-ni. De nī jicó cáva ji nūū ñúhún, de nī ntuū ji, de nī jee tíñū yuhú ji.

<sup>21</sup> De Jesús nī jíicā tūhún yā tatá ji: ¿Nāsaa tiempo cúu jā sáhá sūcuán jíin ji? ncachī yā. De nī ncāhān dē: Jondē lulí ji.

<sup>22</sup> De nī ncuu cuāhā vuelta nī scócáva tāchī ji nūū ñúhún jíin nūū ndūtē, jā cahnī ji cúnī. De tú cuu sáhá ní, de cundáhvi inī ní sāán de chindee chituu ní sāán jā nduvāha sēhe sá, ncachī dē.

<sup>23</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Tú cuu candíja nú jā sáhá nī, chi nchivī cándíja de cuu ndācá-ni jā cúnī ji, ncachī yā.

<sup>24</sup> De maá tatá sūchí ñúcuán nī ncāhān jee dē: Cándíja sá, de chindee chituu ní sāán jā candíja nīhin cā sá, ncachī dē.

<sup>25</sup> De nī jinī Jesús jā távī ndasí nchivī nūū yā. De nī ncāhān yā nūū tāchī: Ndóhó tāchī jā ní nsáhá jāā ncuñíhín ncusóhó ji, nduhū tátúnī ni nūū nū jā quee nú inī sūchí yáhá, de mā ndívi nú cā inī ji, ncachī yā.

<sup>26</sup> Ñúcuán de nī ncana cóhó tāchī, de nī jahnī yíhí tucu ji, de nī nquee cuāhān. De sūchí ñúcuán nī ncuu ji modo ndíyi, de nī ncāhān cuāhā nchivī jā ní jīhī ji.

<sup>27</sup> Sochi Jesús nī ntiin yā ndahá ji, de nī nacani yā ji, de nī ncuñíhí ji.

<sup>28</sup> Sá de nī nquívi Jesús inī iin vehe, de ndá tēe scuáha jíin yā nī jíicā tūhún síin dē yā: ¿Nājēhē cúu jāā nduú ní ncuu tavā ndá sá tāchī ñúcuán? ncachī dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān yā: Iin tāchī sūcuán, chi mā quee cuitī quíhín de tú mā



cácān táhvī nū de tú mā cōó nditē inī nū, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā*  
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

<sup>30</sup> De nī nqee yā ñúcuán jíin ndá dē, de nī nchāha yā ndáñúū Galilea cuāhān yā. De nduú cúnī yā jā cunī ni iin nchivī.

<sup>31</sup> Chi stéhēn yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de ncachī yā: Maá nī, Yāā nī nduu tēe, nastúu ndá ji nduhū nūū ndá tēe xēēn. De cahnī dē nduhū, de tá nī jīhī ni, de nūū únī quīvī de natecū ni, ncachī yā.

<sup>32</sup> De nduú ní jícūhun inī ndá dē tūhun yáhá, de nī nchūhú dē cātūhún dē yā síquī tūhun jā ní ncāhān yā.

*Ní nchivī cúu jā cúñáhnú cā*  
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

<sup>33</sup> De nī nquenda yā jíin ndá dē ñuū Capernaum, de tá nī nquīvi yā inī vehe, de nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿Nā tūhun nī natūhún ndá nú jā vāji ó ichi? ncachī yā.

<sup>34</sup> De nduú ní ncāhān cuitī ndá dē, chi ichi nī ncāhān ndá dē síquī ní iin dē cúñáhnú cā.

<sup>35</sup> Ñúcuán de nī jēcundeē yā, de nī ncana yā ndihúxi ūū dē, de nī ncāhān yā: Tú ní iin nú cúnī jā cuñáhnú cā, de sa sáhá nú maá nú jā cuu nú tēe núu cā nūū ndá táhán nú, de cuu nú mozo nūū táhán nú.

<sup>36</sup> Ñúcuán de nī ntiin yā ndahá iin sūchí lúli, de nī jani yā ji mähñú ndá dē. De nī numi yā ji, de nī ncāhān yā jíin ndá dē:

<sup>37</sup> Nā-ni nchivī de tú jā síquī nduhū jétáhvī ji iin sūchí lúli tá cúu nūū cúu sūchí yáhá, de nduhū jétáhvī ji. De nchivī jā jétáhvī nduhū, de nsūū maá-ni nduhū, chi suni Yāā jā ní ntaji nduhū jétáhvī ji, ncachī yā.

*Nchivī jāá nduú cáhān síquī yā, íñi ji jíin yā*  
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

<sup>38</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Juan jíin yā: Maestro, nī jinī ndá sá iin tēe jā jíin síví ní távā dē tächī inī nchivī. De nī jasī ndá sá jā sáhá dē, chi nduú jíca dē jíin ó, ncachī dē.

<sup>39</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Mā cásī ndá nú jā sáhá dē. Chi ni iin tēe jā jíin síví nī sáhá dē tiñu ñáhnú, mā cúu nacahān dē síquī ni.

<sup>40</sup> Chi iin tēe jāá nduú cáhān contra síquī ó, íñi dē jíin ó.

<sup>41</sup> De nā-ni nchivī de tú jā síquī nduhū taji ji vísó iin ñajin ndute coho nú, síquī jā cándíja nú nduhū, de ndāā ndija cúu jā nīhīn ji táhvī ji.

*Xēēn coo síquī nchivī quívi nūū cuāchi*  
(Mt. 18.6-9; 5.13; Lc. 17.1-2; 14.34-35)

<sup>42</sup> De tú iin sūchí lúli yáhá cándíja ji nduhū, de tú quívi ji cuāchi sáhá nā-ni nchivī, de vāha cā de tú ní núhnī iin yósó cáhnú sūcūn nchivī ñúcuán, de quēe ji chíjin ndute mar nícu.

<sup>43</sup> De tú ndahá nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de vāha cā quehndē nū ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā coo iin-ni ndahá nú de quívi nú nūū cutecū nū ní cání, nsūū cā jā coo ndūū ndahá nú de quívi nú infierno, nūū cáyū ñuhūn jā má ndáhvā cuitī.

<sup>44</sup> De ñúcuán chi nduú jíhī tīndacú, de nduú ndáhvā cuitī ñuhūn.

<sup>45</sup> De tú jēhē nū sáhá jā quívi nú cuāchi, de suni vāha cā quehndē nū ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā coo tícúhlu nú de quívi nú nūū cutecū nū ní cání, nsūū cā jā coo ndūū jēhē nū de quívi nú infierno, nūū cáyū ñuhūn jā má ndáhvā cuitī.

<sup>46</sup> De ñúcuán chi nduú jíhī tīndacú, de nduú ndáhvā cuitī ñuhūn.

<sup>47</sup> De tú tīnūú nú sáhá jā quívi nú cuāchi, de vāha cā tavā nū ná quíhīn, tácuā nduú cā sáhá nú cuāchi. Chi vāha cā jā quívi nú nūū tátúnī Yāā Dios jíin iin-ni tīnūú nú, nsūū cā jā coo ndūū tīnūú nú de quívi nú infierno.

<sup>48</sup> De ñúcuán chi nduú jíhī tīndacú, de nduú ndáhvā cuitī ñuhūn.

<sup>49</sup> Chi tá cúu nūū quēe vāha oro sáhá ñuhūn, suni sūcuán quēe vāha nchivī sáhá tūndóhó. De ndācá cūñu jā sócō nchivī nūū yā, cúu uhguā sáhá ñīī.

<sup>50</sup> Vāha íyó ñīī, de tú ñīī ná nāā jā úhguā, ¿de nāsa nduu uhguā tucu sáhá

nú? Túsaá de cuu nú nchivī vāha, tá cúu nūū íyó vāha ñīī. De cundeē vāha ndá nú jíín táhán nú, ncachī yā jíín ndá dē.

## 10

*Sīquī jā má sndóo táhán tēe jíín ñahan (Mt. 19.1-12; 5.31-32; Lc. 16.18)*

<sup>1</sup> De nī nquee yā ñuū Capernaum, de nī jīnū yā región Judea jíín incā lado yūte Jordán ichi nūū quēnda ncandiī. De ñúcuán nī ncutútú tucu nchivī nūū yā, de nī stéhēn tucu yā tūhun nūū jī, tá-ni sáhá yā.

<sup>2</sup> Ñúcuán de jacū tēe grupo fariseo nī nquenda dē nūū yā, chí cúnī dē coto túnī dē yā, tú nāsa cāhān yā. De nī jīcā tūhún dē yā tú íyó ley jā cuu ndusíín iin tēe jíín ñasíhí dē.

<sup>3</sup> De nī ncāhān yā jíín dē: ¿Nā tiñu nī ndacu Moisés nūū nū jondē janahán?

<sup>4</sup> De nī ncāhān ndá dē: Moisés nī jēhe dē tūhun jā cuvāha iin acta jā ndusíín dē jíín ña, de ndōo ña, ncachī dē.

<sup>5</sup> De nī ncāhān Jesús jíín dē: Sīquī jā nīhin inī ndá nú, de jā ñúcuán cúu jā ní ndacu dē tiñu yáhá nūū nū.

<sup>6</sup> Sochi jondē quīvī xíhna ñúhún tá nī nsáhá Yāa Dios ndíhi, chí tēe jíín ñahan nī nsáhá yā, cáchī tutū.

<sup>7</sup> Jā ñúcuán cúu jā sndóo tēe tatá dē naná dē, de quétáhán dē jíín ñasíhí dē.

<sup>8</sup> De iin-ni cā cúu ndúū dē, cáchī Yāa Dios. Túsaá de nduú cā cúu ūū táhán dē, chí iin-ni cā cúu.

<sup>9</sup> Jā ñúcuán nduú vāha jā sndóo táhán, chí jā ní squétáhán Yāa Dios cúu, ncachī yā.

<sup>10</sup> De tá nī nquīvi ndá dē vehe, de ndá tēe scuáha jíín yā nī jīcā tūhún tucu dē yā sīquī tūhun ñúcuán.

<sup>11</sup> De nī ncāhān yā jíín dē: Tú nā-ni tēe sndóo dē ñasíhí dē, de nacueca dē incā ñahan, túsaá de cásíquí ndéē dē ñasíhí dē.

<sup>12</sup> De tú iin ñahan sndóo ña yíí ña de nacueca ña incā tēe, suni cásíquí ndéē ña dē, ncachī yā.

*Jā ní jīcān táhvī Jesús jēhē ndá sūchí lúlí (Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)*

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī nquenda nchivī nūū yā jíín ndá sūchí lúlí, jā tee yā ndahá yā xīnī jī. De ndá tēe scuáha jíín yā, nī ncāhān dē nūū ndá nchivī jā vají jíín jī.

<sup>14</sup> De nī jinī Jesús, de nī nquīti inī yā, de nī ncāhān yā jíín ndá dē: Cuāha tūhun ná quíji ndá sūchí lúlí jíín nūū ni, de mā cásí ndá nú jā quíji jī. Chí nchivī jā ndicó cóo inī jā canī inī jī modo ndá sūchí yáhá, suu jī cúu jā quívi ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū jī.

<sup>15</sup> De ndāa cāhān ni jíín ndá nú, tú iin nchivī nduú jétáhvī jī jā tatúnī Yāa Dios nūū jī, tá cúu nūū jétáhvī iin sūchí lúlí, de mā quívi cuítī jī ndahá yā, ncachī yā.

<sup>16</sup> De nī numi yā ndá jī, de nī ntee yā ndahá yā xīnī jī, de nī jīcān táhvī yā jēhē jī.

*Tūhun tēe cuíca (Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)*

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī nquehen tucu yā ichi cuāhān yā. De jíinu iin tēe nī nquenda dē, de nī jēcuíñi jíití dē nūū yā, de nī jīcā tūhún dē yā: Tēe vāha cúu ní Maestro. De cachī ní, ¿nā tiñu vāha sáhá sá de nīhīn táhvī sá cutecū sá ní canī andiví? ncachī dē.

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā jíín dē: ¿A jáni inī nū jā iin tēe-ni cúu nī jā cāhān nū tēe vāha jíín nī? Nduú ni iin tēe vāha íyó, chí mátúhún-ni Yāa Dios.

<sup>19</sup> Ja jíinī nū ndá tiñu jā ní ndacu Yāa Dios: Mā cásíquí ndéē táhán nú. Mā cáhni nū ndíyi. Mā sácuíhna nú. Mā cāhān nū tūhun tūhún. Mā stáhvī nú táhán nú. Cuetáhvī nú nūū tatá nú nūū naná nú, ncachī yā.

<sup>20</sup> De nī ncāhān tēe ñúcuán jíín yā: Ndācá tiñu yáhá ja nī squíncuu sá jondē tá lúlí sá, Maestro, ncachī dē.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī ncumanī Jesús jíín dē, de nī ncāhān yā: Iin-ni cā tiñu cúmanī sáhá nú túsaá: Cuáhán de xīcó ndíhi nú jā névāha nú, de cuāha nú nūū nchivī ndāhvī. De jondē andiví cuāha yā jā vāha ndasí nūū nū. Sá de quíji nú cuniquīn nū nduhū cōhōn, de cuāha nú tūhun jā cundoho nú tūndóhó jā sīquī ni, ncachī yā.

22 De tá nī jini dē tūhun yáhá, de nī ntahúhvī inī dē. De cúcuécá inī dē cuāhān dē, chi cuícá ndasí dē.

23 Ñúcuán de nī ndēhé Jesús ní xiín yā, de nī ncāhān yā jíín ndá tēe scuáha jíín yā: Nchivī cuícá chi ūhvī ndasí quívi ji ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

24 De ndá tēe scuáha jíín yā nī nsāhvi inī dē nī jini dē tūhun yáhá. De nī ncāhān tucu yā jíín ndá dē: Ndá nchivī jā cútóó xūhún, ūhvī ndasí quívi ji ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji.

25 Ñamā cā yāha iin camello yavī yitícú nsūú cā jā quívi iin nchivī cuícá inī ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū ji, ncachī yā.

26 De víhí cā nī nsāhvi inī ndá dē nī jini dē, de nī jīcā tūhún táhán dē: ¿De ní nchivī cúu jā cācu túsaá? ncachī dē.

27 De nī ndēhé yā nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: Nchivī chi mā cúú squívi ji maá ji ndahá Yāa Dios, sochi maá yā chi cuu sáhá yā, chi ndihi-ni tiñu cuu sáhá yā, ncachī yā.

28 Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíín yā: Señor, de ndá sáán chi nī sndóo sá ndihi jā névāha sá, de níquīn sá níhín, ncachī dē.

29 De nī ncāhān Jesús: Ndāa cāhān ni jíín ndá nú, tú nā-ni nchivī sndóo vehe, á ñanī, á cuāha, á tatá, á naná, á ñasíhí, á sēhe, á ñuhun, jā síquī nduhū jíín jā síquī jā scútē nuu ji tūhun jā scácu nī nchivī,

30 túsaá de nanihīn ji iin ciento cā jā súcuán mitan, cúu vehe, cúu ñanī, cúu cuāha, cúu naná, cúu sēhe, cúu ñuhun, de suni jondē jíín jā cunī ūhvī nchivī ji. De incā vida jā quiiji de cutecū ji ní cání andiví.

31 Sochi cuāhā nchivī jā cúñáhnú mitan, nduu ji nchivī núu cā. De nchivī jā núu cā mitan, chi nduñáhnú ji, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā  
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)*

32 De ñuhún ndá dē ichi jā cāa cuāhān Jerusalén. De Jesús yósnūū yā nūū ndá tēe scuáha jíín yā. De ndá nchivī jā níquīn ji yā, sáhvi inī ji nī jini

ji tūhun cāhān yā, de yúhú ji. Ñúcuán de nī ncana síin tucu yā ndihúxī ūū tēe scuáha, de nī nquijéhé tucu yā cáchī tūhun yā ndācá jā quiiji síquī yā:

33 Cunini ndá nú, chi mitan de ja cuāhān ō Jerusalén, de ñúcuán nastúu nchivī nduhū, Yāa nī nduu tēe, nūū ndá sūtū cúñáhnú jíín nūū ndá tēe stéhēn ley janahán. De nenda ndá dē síquī ni jā cuū ni. De nasiáha dē nduhū nūū ndá tēe nación Roma jā tátúnī jā ndēe Jerusalén.

34 De ndá tēe ñúcuán sáhá catá dē nūū ni, de canī dē nduhū, de tivī síi dē nūū ni, de sá de cahnī dē nduhū. Sochi nūū únī quívi de natecū ni, ncachī yā.

*Jā ní jīcān Jacobo jíín Juan iin favor  
nūū yā  
(Mt. 20.20-28)*

35 Ñúcuán de Jacobo jíín Juan, ndúū sēhe Zebedeo, nī nquenda dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē: Maestro, cúnī sá jā sáhá ní iin jā cācān sá nūū ní, ncachī ndúū dē.

36 De nī ncāhān yā jíín dē: ¿Nā cuá cúu jā sáhá nī jíín nú cúnī nū? ncachī yā.

37 De nī ncāhān ndúū dē: Cuāha ní tūhun jā cundeē sá xiín ní quívi nduñáhnú ní, iin sá lado cuáhá ní, de incā sá lado sátín ní, ncachī dē.

38 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíín ndúū dē: Nduú jíín nū nā cuá cúu jā jīcān nū. ¿A cuu cundoho nú tūndóhó tá cúu nūū quiiji síquī ni? ¿De á quenda nú cundoho xēen nū tá cúu nūū cundoho ní? ncachī yā.

39 De nī ncāhān ndúū dē: Cuu sáhá sá, ncachī dē. De nī ncāhān yā jíín dē: Jāndāa cúu jā ndoho nú tūndóhó tá cúu nūū quiiji síquī ni, de ndoho xēen nū tá cúu nūū cundoho nī.

40 Sochi jā cundeē nū lado cuáhá nī jíín lado sátín nī, de nsūú nduhū cúu jā cuāha tūhun. Chi ja íyó tūha jā cuu ndá tēe jā ní nacāji Tatá nī, de tēe ñúcuán nīhīn, ncachī yā.

41 De ndihúxī cā tēe scuáha jíín yā, nī jini dē tūhun yáhá, de nī nquítī inī dē nī jini dē Jacobo jíín Juan.

<sup>42</sup> De Jesús nī ncana yā ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: Jínī ndá nú nāsa sáhá ndá tēe jā cúñáhnú nū nchivī ndá nación. Chi ndácu nīhin ndá dē nūū jī, de maá dē cáchī nāsa coo.

<sup>43</sup> Sochi ndá máá nú, chi mā sáhá nú súcuán. Chi tú ní iin nú cúnī nū cúñáhnú nú, de nduú chi sa sáhá nú maá nú tēe jā cuetíñú ndá táhán nú.

<sup>44</sup> De tú ní iin nú cúnī jā cuu nú nūū, de sa sáhá nú maá nú mozo nūū ndá táhán nú.

<sup>45</sup> Chi suni súcuán sáhá maá nī, Yāā nī nduu tēe, chi nsūū jā vāji nī jā cuetíñú nī nchivī, chi sa vāji nī jā cuetíñú nchivī nduhū. De cuāha nī maá nī jā cuū ní tácu scácu nī cuāhā nchivī, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā Bartimeo tēe cuáá*  
(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

<sup>46</sup> Nūcuán de nī nquenda yā ñuū Jericó jíin ndá tēe scuáha jíin yā. Sá de nī nquee yā ñúcuán cuāhān yā jíin ndá dē jíin ndá cā nchivī cuāhā. De Bartimeo tēe cuáá, sēhe Timeo, ndéē dē yuhú íchí, jícan dē caridad.

<sup>47</sup> De nī jini dē tūhun jā vāji Jesús tēe ñuū Nazaret. De nī nquijéhé dē cána jee dē: Jesús, maá ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhvī inī ní sāán, ncachī dē.

<sup>48</sup> De cuāhā nchivī nī ncāhān jī nūū dē jā ná cāsī dē yuhú dē. Sochi víhī cā nī ncana jee dē: Maá ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhvī inī ní sāán viī, ncachī dē.

<sup>49</sup> Nūcuán de nī jencuiñī Jesús, de nī ncāhān yā: Cana dē ná quíji dē. De nī ncana ndá jī tēe cuáá ñúcuán: Ndeé coo inī nū. Nacuiñī ná cóhōn, chi cána yā ndóhó, ncachī jī.

<sup>50</sup> Nūcuán de nī squéne dē sōō dē, de ñamā nī nacuiñī dē, de nī nquenda dē nūū Jesús.

<sup>51</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nā cuá cúnī nū jā sáhá nī ndóhó? De nī ncāhān dē: Maestro, jā ná ndúnijīn tīnūú sá cúnī sá, ncachī dē.

<sup>52</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Cuáhán túsaá, chi nī ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de suu cúu jā ní nduvāha nú, ncachī yā. De nī

ndunijīn-ni tīnūú dē, de nī jēcuniquīn dē Jesús cuāhān dē jíin yā ichi ñúcuán.

## 11

*Jā ní nquīvi Jesús Jerusalén*  
(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

<sup>1</sup> De cuācuñatin yā ciudad Jerusalén, de nī ncuñatin yā ñuū Betfagé jíin ñuū Betania, jā cáá jēhē yucu Olivos. De nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quíhīn dē.

<sup>2</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Cuáhán ñuū lulí jā cáá ichi núū. De tá nī nquīvi nú de cunī nū iin burro núhnī tī, jā ní iin tēe ncháha ca cosō dē tī. De nandají nú tī, de quíji nú jíin tī.

<sup>3</sup> De tú ní iin cātuhún nūcu nándají nú tī, de cachī nū jā maá Jētohō ō jíini ñúhún yā tī, de ñamā natají yā tī ndiji tī, cachī nū, ncachī yā jíin ndúū dē.

<sup>4</sup> De cuāhān ndúū dē, de nī nīhīn dē burro ñúcuán núhnī tī viéhé quēhe inī ichi. De nī nandají dē tī.

<sup>5</sup> De sava nchivī íñī ñúcuán nī ncāhān jíin dē: ¿Nā cuá sáhá ní jā nándají ní burro jíñā? ncachī jī.

<sup>6</sup> Nūcuán de nī ncāhān ndúū dē tá cúu nūū ní ncachī Jesús nūū dē. Sá de nī nsiáá jī tī cuāhān dē jíin tī.

<sup>7</sup> De nī nenda ndúū dē jíin tī nūū Jesús. De nī nchisó ndá dē sōō dē síquī tī, de nī jēcōsō yā tī.

<sup>8</sup> De cuāhā nchivī nī scāá jī sōō jī inī ichi. De sava cā jī nī jāhnū jī ndahá ñūū, de nī jaquīn jī inī ichi.

<sup>9</sup> De nchivī cuāhān ichi núū yā jíin nchivī níquīn ichi chátā yā, cána jee jī: Viī ndasí cúñáhnú yā. De vāha ndasí Yāā cúu yā chi vāji yā jíin tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios.

<sup>10</sup> De vāha ndasí coo, chi ja ñatin tatúnī yā tá cúu nūū ní ntatúnī tatā ō rey David. De viī ndasí cúñáhnú maá Yāā Dios, ncachī jī.

<sup>11</sup> Sá de nī nquīvi Jesús maá Jerusalén jíin inī templo cāhnú. De nī ndéhé yā nūū ndācá ndatíñú jā íyó ní ñúcuán. De ja nī ñini, de nī nquee yā cuāhān yā ñuū Betania jíin ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā.

*Jā ní ncāhān yā nūū ñutun higo*  
(Mt. 21.18-19)

<sup>12</sup> De quivī téēn, tá nī nquee yā ñuū Betania jíin ndá dē, de cócon yā.

<sup>13</sup> De jondē jíca nī jinī yā iin ñutun higo jā ndéē yūcū. De nī jēndēhé yā tú sanaā nīhīn yā higo jā cajī yā. De nduú ní nīhīn cuitī yā, chi maá-ni yūcū ndéē, chi nsūú tiempo cúun higo cúu.

<sup>14</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā nūū ñutun higo: Mitan de mā cúun cuitī cā higo xīnī nū, ncachī yā. De ndá tēe scuáha jíin yā nī jini dē jā súcuán nī ncāhān yā.

*Jā ní ntavā yā nchivī inī templo*  
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

<sup>15</sup> De nī nenda yā jíin ndá dē Jerusalén. De nī ndīvi yā inī patio templo cāhnú, de nī ntavā yā ndá nchivī jā jéen quiti de nāxícó nūū nchivī jā sōcō jí. De nī scóca yā mesa ndá nchivī jā sáma xūhún, jíin silla ndá nchivī jā xícó paloma.

<sup>16</sup> De nduú ní jéhe yā tūhun jā yāha nchivī inī templo jíin ndatíñú ndíso jí.

<sup>17</sup> De nī stéhēn yā tūhun nūū jí, nī ncachī yā: Yósō nūū tutū īī jā cāhān Yāa Dios: Vehe nī chi vehe nūū jíicān táhvī nchivī ndācá nación cúu, cāchī yā. Sochi ndá ndóhó, chi modo yavī cava jācuīhná nī nasāhá nú, ncachī yā.

<sup>18</sup> De ndá tēe stéhēn tutū ley jíin ndá sūtū cúñáhnú, nī jini dē tūhun yáhá, de nī nquijéhé dē ndúcú dē modo nāsa cahnī dē yā. Chi yúhú ndá dē jā cuñáhnú cā maá yā nsūú cā ndá máá dē, chi ndācá nchivī cúsiī ndasí inī jí nīni jí tūhun stéhēn yā.

<sup>19</sup> De tá ja ñatin cuaā, de nī nquee yā Jerusalén cuāhān yā.

*Jā ní nchīchī ñutun higo*  
(Mt. 21.20-22)

<sup>20</sup> De jānehēn quivī téēn nī nayāha yā jíin ndá dē cuāhān yā. De nī jinī ndá dē jā ñutun higo ñúcuán ja nī nchīchī ní jondē jíin yoho.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī nūcūhun inī Pedro, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, cūndēhé ní ñutun higo ñúcuán jā ní

ncāhān ní nūū, de mitan ja nī nchīchī, ncachī dē.

<sup>22</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Candíja ndá nú jā sāhá Yāa Dios jā jíicān nū.

<sup>23</sup> Chi ndāā cāhān nī jíin nú, tú nā-ni nchivī cāhān jí jā cujiyo yucu yáhá quīhīn jondē nūū mar, de tú nduú jáni síquí inī jí, chi sa cándíja jí jā coo tá cúu nūū cāhān jí, ñúcuán de quee ndāā jā ní ncāhān jí.

<sup>24</sup> Jā ñúcuán cúu jā cāhān nī jíin ndá nú, ndācá jā jíicān táhvī nū, de tú cándíja nú jā nīhīn nū, de nīhīn nū.

<sup>25</sup> De tá jíicān táhvī nū, de cune cāhnú inī nū nūū nchivī jā sáhá cuāchi nūū nū, tácuā maá Tatá nú, Yāa ndéē andiví, suni cune cāhnú inī yā nūū cuāchi nú.

<sup>26</sup> Chi tú mā cúne cāhnú inī nū nūū táhán nú, de saá-ni maá Tatá nú, Yāa ndéē andiví, mā cúne cāhnú inī yā nūū cuāchi nú, ncachī yā.

*Sīquī jā ndíso tíñú Jesús*  
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

<sup>27</sup> Ñúcuán de nī nenda tucu yā Jerusalén, de jíca nuu yā inī templo cāhnú. De ndá sūtū cúñáhnú, jíin tēe stéhēn ley janahán, jíin tēe ñáhnú jā ndácu tíñu, nī nquenda ndá dē nūū yā.

<sup>28</sup> De nī jíicā tūhún dē yā: ¿Ní jondē nī nīhīn tíñú nú ndá tíñu jā sáhá nú yáhá? ¿De ní iin nī ntee tíñu ndóhó jā sáhá nú súcuán? ncachī ndá dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān Jesús: Saá-ni nduhū suni cātūhún nī ndá nú iin tūhun. De tú cuu scócoo nú, ñúcuán de cachī nī nūū nū ní jondē nī nīhīn tíñú nī jā sáhá nī tíñu yáhá.

<sup>30</sup> ¿Ní iin nī ntee tíñu sīquī Juan jā ní scuénduté dē? ¿A Yāa Dios á ndá tēe? Cachī nūū ní, ncachī yā.

<sup>31</sup> Ñúcuán de nī natúhún ndá máá dē: Tú cachī ō jā Yāa Dios nī ntee tíñu ñúcuán sīquī Juan, de cāhān dē jíin ó: ¿Túsaá de nājēhé cúu jāá nduú ní ncándíja ndá nú jā ní ncāhān dē?

<sup>32</sup> De tú cāhān ō jā nchivī nī ntee tíñu sīquī dē, de quítī inī nchivī cunī jí yóhó, ncachī ndá dē jíin táhán dē. Chi yúhú ndá dē jā quítī inī nchivī,

chi ndiviī ji cándíja ji jā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios nī ncuu ndija Juan.

<sup>33</sup> Jā ñúcuán nī ncāhān ndá dē jíin yā: Nduú jíinī ni, ncachī dē. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: De saá-ni nduhū, suni mā cāchí nī nūū nū ní iin nī ntee tiñu sīquī nī jā sáhá nī tiñu yáhá, ncachī yā.

## 12

*Tūhun yátá sīquī ndá tēe nēhén jā sátíñú nūū yūcū uva*

*(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)*

<sup>1</sup> De nī nquijéhe yā cāhān yā tūhun yátá jíin ndá dē: Iin tēe nī nchuhun dē cuāhā yūcū uva. De nī jasī dē corral, de nī nsāhá dē iin nūū cāxīn dē uva. De nī nsāhá dē iin vehe súcún tácuu cuu coto dē níí cáhnú. De nī sndóo dē nūū sava tēe jā sátíñú nūū, de cuu sava dē ndīhā jíin. De nī nquehen dē ichi cuāhān jīcá dē.

<sup>2</sup> De maá tiempo jā ndutútú uva, de nī ntají dē iin mozo jā cuánaquēhen ji sava ndīhā uva nūū ndá tēe sátíñú.

<sup>3</sup> De ndá tēe ñúcuán nī ntiin dē mozo, de nī ncani dē ji, de nī natajī uun dē ji cuānohōn ji.

<sup>4</sup> Ñúcuán de tēe xíí uva nī ntají dē incā mozo cuāhān. De ndá tēe sátíñú nī jēhe dē yūū xīnī mozo ñúcuán, de nī stácuēhé dē, de nī ncāhān nāvāha dē nūū.

<sup>5</sup> De tēe xíí uva nī ntají tucu dē incā mozo cuāhān. De nī jahnī ndá dē ji. De suni súcuan nī ntají dē cuāhā cā mozo cuāhān, de sava ji nī ncani ndá dē, de sava cā ji nī jahnī dē.

<sup>6</sup> De tēe xíí uva, íyó iin sēhe dē de mānī ndasí dē jíin. De jā sándīhí de nī ntají dē sēhe dē cuāhān nūū ndá tēe sátíñú. De jáni inī dē jā cuetáhví ndá tēe ñúcuán nūū sēhe dē.

<sup>7</sup> Sochi ndá tēe sátíñú nī natúhún ndá máá: Tēe xíí táhvī cúu yáhá. Ná cáhnī ō ji, de ndōo táhvī ji cuu ó, ncachī ndá.

<sup>8</sup> De nī ntiin ndá dē ji, de nī jahnī dē, de nī squéne dē ji yuhú ñúhún ñúcuán, ncachī yā.

<sup>9</sup> Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā ndá dē: ¿Túsaá de nāsa sáhá tēe xíí uva? Nenda dē de cahnī dē ndá tēe sátíñú,

de cuāha dē ñuhun jā cáá uva nūū sava cā tēe jā sátíñú nūū.

<sup>10</sup> ¿De á ncháha ca cahvi ndá nú tūhun yáhá jā yósō nūū tutū īī, jā nduhū cúu tá cúu iin yūū? Chi cāchī tutū:

Yūū jā ní squéne yichī ndá tēe jā sáhá vehe,  
maá yūū yáhá nduu jā quituu squínā vehe.

<sup>11</sup> Maá Jētohō ō Yāā Dios nī nsāhá yā súcuan,  
de sáhvi inī ō jíinī ō tiñu yáhá.  
Cāchī tutū, ncachī yā.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī nducú ndá dē modo jā tiin dē yā. Chi nī jīcūhun inī dē jā sīquī ndá máá dē cúu jā ní ncāhān yā tūhun yátá sīquī ndá tēe jā sátíñú nūū uva jíin ndá tēe jā sáhá vehe. Sochi sīquī jā yúhú ndá dē jā quītī inī nchivī, de nī sndóo dē yā, de cuāhān dē.

*Sīquī xūhún renta*

*(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)*

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ntají ndá dē sava tēe grupo fariseo jíin grupo Herodes, cuāhān dē nūū yā, chi nducú ndá dē nāsa sáhá dē tácuu cāhān yā iin tūhun jā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

<sup>14</sup> De nī nquenda ndá dē, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, jíinī ndá sá jā tēe cāhān ndāá cúu ní, de nduú yúhú ní jā cāhān ni iin nchivī sīquī ní. Chi nduú sáhá ní cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chi inuú-ni sáhá ní jíin ndá ji. De stéhēn ndāá ní nāsa squíncuu nchivī nūū Yāā Dios. ¿De á íyó vāha jā chunáá ó xūhún renta nūū rey nación Roma jā tīin nación maá ó? ¿A chunáá ó, á mā chunáá ó? ncachī dē.

<sup>15</sup> De maá yā jíinī yā jā stáhví-ni ndá dē, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nājēhē cúu jā jíto túnī ndá nú nduhū? Tajī iin xūhún ná cúndēhé nī, ncachī yā.

<sup>16</sup> De nī jēhe ndá dē xūhún, de nī ndēhé yā nūū, de nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nā tēe cúu jā ndéē nūū xūhún yáhá, de nā síví cúu jā ndéē yáhá? De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Rey ñúcuán cúu.

<sup>17</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Túsaá de nacuāha nú nūū rey ñúcuán jā cúu cuenta dē, de nacuāha nú nūū Yāā

Dios ndācá jā cúu cuenta maá yā, ncachī yā. De nī nsāhvi ndasí inī ndá dē nī jini dē jā ndíchí nī ncāhān yā.

*Jā ní jīcā tūhún ndá dē sīquī jā natecū ndīyi*

*(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)*

<sup>18</sup> Ñúcuán de jacū tēe grupo sa-duceo nī nquenda dē nūū yā. De ndá tēe ñúcuán cáchī dē jāá nduú nátecū cuiti ndīyi. De nī jīcā tūhún dē yā sīquī iin tūhun:

<sup>19</sup> Maestro, de Moisés nī ntee dē nūū tutū jā névāhá ó: Tú iin tēe cuū dē, de ndōo ñasíhí dē, de tú nduú ní íyo sēhe dē jín ña, túsaá de cánuú jā ñanī dē nacueca ñasíhí dē, de sēhe dē jā coo jín ña, nūcuīñī ji nūū ndīyi ñanī dē, cáchī tutū.

<sup>20</sup> De nī íyo ūjā ñanī. De tēe xíhna ñuhún nī jeca dē iin ñahan. De nī jihī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo.

<sup>21</sup> De tēe ūū nī nacueca dē ña, de suni nī jihī dē, de suni nduú nā sēhe dē ní íyo. De saá-ni tēe ūnī.

<sup>22</sup> De ndihújā dē nī nacueca dē ña, de nī iin dē nduú ní íyo sēhe dē. De jā sándihí de nī jihī ñahan ñúcuán.

<sup>23</sup> Túsaá de tá natecū ndá dē quīvī jā natecū ndīyi, ¿de ní iin dē cuu ña ñasíhí dē? Chi ndihújā dē nī ndeē jín ña, ncachī ndá dē jín yā.

<sup>24</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jín dē: Ndasí stívī ndá nú tūhun sīquī jāá nduú jícūhun inī nū jā cáhān tutū īī, de nī nduú jín nū jā íyó poder Yāa Dios jā nastécū yā ndīyi.

<sup>25</sup> Chi quīvī jā natecū ndá ndīyi, de nduú cā nā tūhun jā quetáhān tēe jín ñahan coo. Chi coo ndá ji tá cúu ndá ángel Yāa Dios andiví.

<sup>26</sup> De sīquī jā natecū ndīyi, ¿á nduú ní ncáhvi ndá nú tutū jā ní ntee Moisés, nāsa nī ncāhān Yāa Dios jín dē mähñú yūcū jā cáyū ñuhūn? Maá nī cúu Yāa Dios Abraham jín Isaac jín Jacob, ncachī yā nūū Moisés.

<sup>27</sup> Chi vísō ja nī jihī ndá dē sochi tēcū dē nūū íyó maá yā, chi cúu yā Yāa jā sáhā jā tēcū nchivī ní cání. Ndasí stívī ndá nú tūhun yā túsaá, ncachī yā jín ndá dē.

*Tūhun cánuú ndasí cā jā ní ndacu Yāa Dios*

*(Mt. 22.34-40)*

<sup>28</sup> De nī nquenda iin tēe stéhēn ley janahán, de nī jini dē jā stíchī táhán ndá tēe ñúcuán jín Jesús. De nī jinī dē jā vāha nī scócóo yā tūhun. De nī jīcā tūhún dē yā: ¿Ní tūhun cúu jā ndacu tiñu jā cánuú ndasí cā nūū ndá cā tūhun jā ní ndacu yā janahán? ncachī dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān Jesús jín dē: Yáhá cúu tiñu jā cánuú ndasí cā nūū ndācá cā: Cáchī tutū: Nchivī Israel, cunini nú: Maá Jētohō ō Yāa Dios chí mátuhún yā-ni íyó.

<sup>30</sup> Túsaá de coo manī ndasí nú jín maá Jētohō nū Yāa Dios jondē jín inī jín ánō nū, jín ní jāá ntúnī nū, jín ní fuerza nū. Yáhá cúu tūhun ndacu yā jā cánuú ndasí cā.

<sup>31</sup> De tūhun ūū jā ní ndacu yā, suni súcuán cáhān: Cundáhvi inī nū táhán nū tá cúu nūū cundáhvi inī nū maá nú, cáchī tutū. Nduú cā nā incā tūhun ndacu tiñu cánuú cā íyó, chí yáhā-ni cúu, ncachī yā jín dē.

<sup>32</sup> Ñúcuán de tēe stéhēn ley janahán, nī ncāhān dē jín yā: Vāha nī ncāhān ní Maestro. Chí ndāa jā iin-ni Yāa Dios íyó, de nduú cā nā incā yā íyó.

<sup>33</sup> De cánuú jā coo manī ndasí ó jín yā jondē jín inī jín ánō ō, jín ní jāá ntúnī ō, jín ní fuerza ō, de cundáhvi inī ō táhán ó tá cúu nūū cundáhvi inī ō maá ó. De cánuú ndasí cā yáhá nsūū cā jā teñuhūn ō quiti jín ndá cā jā sōcō ō nūū yā, ncachī dē.

<sup>34</sup> De nī jinī Jesús jā vāha nī scócóo dē tūhun, de nī ncāhān yā jín dē: Ja ñatin cuu quīvi nú ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū nū, ncachī yā. Ñúcuán de nī iin cā ndá dē, nduú cā ní nchúndeé inī dē jā cātuhún dē yā.

*Sīquī jā cúu Cristo tatā David*

*(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)*

<sup>35</sup> De stéhēn Jesús tūhun inī templo, de nī ncāhān yā: ¿Nāsa cúu jā cáchī ndá tēe stéhēn ley janahán jā Cristo cúu tatā rey David?

<sup>36</sup> Chi maá David súcuán nī ncāhān dē tūhun yā nī nsāhá Espíritu Santo jondē janahán:

Maá Jētohō ō Yāā Dios nī ncāhān yā jíin Jētohō ni, Yāā jā quiji:  
Cundeē nū lado cuáhá nī nūū cuñáhnú nú,  
de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndácá jā jíin ūhvī ndóhó.  
Ncachī Yāā Dios. Ncachī David.

<sup>37</sup> Túsaá de vísō chíjin tatā David cacu Cristo, de nī ncāhān dē Jētohō dē yā, chi jondē nūū Yāā Dios vāji yā, ncachī yā. De ndá nchivī cuāhā jétahān inī ji níni ji tūhun cáhān yā.

*Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē*  
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

<sup>38</sup> De stéhēn yā tūhun, de nī ncāhān yā jíin ji: Coto má candíja ndá nú ndá tēe stéhēn ley janahán. Chi cúsi inī ndá dē jíca nuu dē jíin sahma cáni jā stéhēn jā cuñáhnú dē, jíin jā cáhān yíñúhún nchivī dē nūū yáhvi.

<sup>39</sup> De jétahān inī ndá dē cundeē dē nūū silla yíñúhún cā inī vehe īi sinagoga, jíin silla yíñúhún cā nūū íyó vico jā yāji nchivī.

<sup>40</sup> De cāndeē dē vehe ndá ñahan quéndōo ndáhvī. De nahán jícan táhvī dē tácuca canī inī nchivī jāá nduú nā cuāchi dē. Ndá tēe yáhá chi sa víhī cā ndoho dē castigo, ncachī yā.

*Jā ní nsōcō ñahan viuda xūhún*  
(Lc. 21.1-4)

<sup>41</sup> De iin quívi ndēē Jesús inī templo cāhnú ichi nūū ndá jātūn nūū sócō ji xūhún. De ndéhé yā nāsa chúhun nchivī xūhún inī jātūn. De cuāhā nchivī cuíca nī nchuhun ji cuāhā xūhún.

<sup>42</sup> De nī nquenda iin ñahan viuda jā ndóho ndáhvī. De nī nchuhun ña ū centavo lulí inī iin jātūn.

<sup>43</sup> Nūcuán de nī ncana yā ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Ndāā cáhān ni jíin ndá nú jā ñahan viuda ndáhvī yáhá, cuāhā cā nī nsōcō ña nsūú cā jā ní nsōcō ndá nchivī cuíca.

<sup>44</sup> Chi ndá máá ji nī nsōcō ji jā ní ndōo nūū xūhún cuāhā ji. De ñahan yáhá, vísō ndáhvī ndóho ña, de

nī nchuhun ña ndihi jā cutecū ña, ncachī yā jíin ndá dē.

## 13

*Jā ní ncachī yā jā naā templo*  
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

<sup>1</sup> De tá nī nquee Jesús inī templo cāhnú, de iin tēe scuáha jíin yā nī ncāhān dē: Maestro, cūndéhé ní nācā vii ndasí cáá ndá vehe yáhá jā cúu templo, jíin ndá yūū jā ní ncuvāha, ncachī dē.

<sup>2</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Ndácá vehe náhnú yáhá jā ndéhé nú, chi iin quívi mā cóso táhān cā ni iin yūū, chi ndihi tñā, ncachī yā.

*Nā seña coo tá cuācuñatin ndihi ñayívi*  
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24, 31)

<sup>3</sup> De cuāhān yā jíin ndá dē yucu Olivos, jā íñi ichi nūū templo cāhnú. De nī jécundeē yā ñúcuán. De Pedro jíin Jacobo jíin Juan jíin Andrés, nī jíca tūhún síin dē yā:

<sup>4</sup> Cachī tūhun ní nūū sá, ¿nā quívi coo ndácá jā ní ncachī ní jā coo? ¿De nā seña coo tá ja ñatin squíncuu ndá jā ní ncachī ní? ncachī dē.

<sup>5</sup> De nī ncāhān yā: Coto má stáhvī ni iin dē ndá ndóhó.

<sup>6</sup> Chi quiji cuāhā tēe jíin sívi nī jā stáhvī: Maá nī cúu Cristo, cachī dē. De súcuán de stáhvī dē cuāhā nchivī.

<sup>7</sup> De nīhīn nū tūhun jā ndácá lado íyó guerra, á ja ñatin coo guerra. De mā cúyūhú nú, chi cánuú jā súcuán coo, sochi ncháha ca quenda quívi jā ndihi ñayívi.

<sup>8</sup> Chi nenda nación síquī incā nación, de nenda ñuū síquī incā ñuū jā canāá. De cháhá chúcuán tāan, de coo tāmā, de nenda nchivī síquī táhān ji. De ndácá yáhá cúu tūndóhó jā quijéhé xihna ñúhún cā.

<sup>9</sup> De coto ndá nú maá nú, chi nastúu ndá ji ndóhó nūū justicia, de inī ndá vehe īi sinagoga canī ndá ji ndóhó. De quínasiáha ji sava ndá nú nūū ndá gobernador jíin nūū ndá rey, de cáhān ji cuāchi síquī nū síquī jā cándíja nú nduhū. De súcuán de cuu nacani nú tūhun nī nūū ndá dē.



10 Chi cánuú jā xihna cā cūte nuu tūhun nū nchivī ndācá nación nāsa scácu nī ji, sá de jīnu quīvī.

11 De tá quīnasiáha ndá dē ndóhó nū justicia, de mā nācāni tūha inī nū nāsa nascócóo nū tūhun nū ndá dē. Chi hora ñúcuán de maá Yāa Dios cuāha yā tūhun nū nū nāsa cāhān nū, de tūhun ñúcuán cāhān nū. Chi nsúú maá nū cúu jā cāhān, chi Espíritu Santo cúu jā cāhān.

12 De ñanī jīn ñanī nastúu táhān jā ná cúu. De tatá nastúu sēhe jā cuū. De sēhe nenda síquī tatá jīn naná jā cahnī.

13 De ndācá nchivī quītī inī ji nū nū jā síquī nduhū. Sochi nchivī jā cuiñi nīhin jīn tūhun nī jondē quīvī jīnu, chi cācu ji.

14 De Daniel, tēe nī nacāni tūhun Yāa Dios, nī ntee dē tūhun iin tēe nēhén jā quiji. De ndá ndóhó jā cāhvi tutū ñúcuán, de ná jícūhun inī nū. Chi iin quīvī de cunī ndá nū jā cuiñi dē inī maá templo nū nduú nā ley jā cuiñi dē, de sáhá nāvāha dē jā stívī dē ndá ndatíñú ī. De tá cunī nū jā súcuán cúu, de nchivī ndéē región Judea, ná cúnu ji caa ji yucu quīhīn ji.

15 De nchivī ndéē yātā vēhé, mā ndívī ji inī vehe jā tavā ji ndatíñú ji, chi cánuú jā cunu ñamā ji tácuā cācu ji.

16 De nchivī íyó nū itū, mā nóhōn ji vehe jā naquehen ji sahma ji.

17 De quīvī ñúcuán, nācā ndáhvī ndoho ndá ñahan ñúhún sēhe jīn jā ndéca ñiquín, chi mā cúñamā ña cunu ña.

18 Túsaá de cācān táhvī nū jā má quījī tūndóhó ñúcuán jā cunu nū maá tiempo cúun yūhā.

19 Chi tá quijéhé ñúcuán de coo cuāhā tūndóhó xēēn, jāá ncháha ca coo súcuán jondē quīvī jā ní nsáhá Yāa Dios ñayívī de jondē mitan. De tá yāha tūndóhó ñúcuán de ní mā cóo cā jā súcuán.

20 De tú mā násndíyi maá Jētohō ō Yāa Dios tiempo coo tūndóhó ñúcuán, de ní iin nchivī mā cácu cuitī ji. De jā síquī nchivī cándíja jā ní nacāji yā, jā ñúcuán cúu jā nasndíyi yā quīvī.

21 Túsaá de tú iin nchivī cāhān jīn nū: Yáhá cūndēhé nū jā ndéē Cristo, á: Ñúcuán cūndēhé nū jā ndéē yā, cachī ji, de mā cándíja nū jā cāhān ji.

22 Chi quenda ndá tēe stáhvī jā cachī dē jā cúu dē Cristo, á cachī dē jā tēe nācāni tūhun Yāa Dios cúu dē. De sáhá ndá dē tiñu ñáhnú jā sáhvi inī nchivī cunī ji, tácuā stáhvī dē jondē maá nchivī jā ní nacāji yā, de tú ná cúu sáhá dē.

23 Sochi ndito coo inī ndá nū, chi ja ní nchivī ndihi ní nū nū mitan jondē ncháha ca coo.

*Nāsa coo quīvī tá nenda Yāa nī nduu tēe*

*(Mt. 24.29-36, 42-44; Lc. 21.25-36)*

24 De quīvī ñúcuán, tá ja ní ndihi ndācá tūndóhó yáhá, de cutuún ncan-diī, de yōō chi mā cútūu cā.

25 De nincava tiūñ, de ndācá jā jíca andiví chi quisi.

26 Ñúcuán de cunī ndá nchivī nū maá nī, Yāa nī nduu tēe, nenda ní jīn vícō, de cundiso ní cuāhā poder, de víi ndasí cuñáhnú nī.

27 Ñúcuán de tají nī ndá ángel ní quiji jā nastútú ndācá nchivī jā ní nacāji ní ndicúmī lado ñayívī, jondē nū ndíhi ñayívī de jondē nū ndíhi andiví.

28 Mitan de scuáha ndá nū nāsa sáhá ñutun higo: Tá ja ní nene numa, de ní nacōco yūcū, de ja jínī ndá nū ja ní ncuñatin tiempo ihní.

29 De suni súcuán tá cunī ndá nū jā ní nquijéhé ndá tiñu yáhá, ñúcuán de jícūhun inī nū ja ní ncuñatin quīvī nenda nī, de ñamā coo.

30 De ndāā cāhān ní jīn ndá nū jā má cúu ndihi nchivī jā cunī ndá tūndóhó yáhá, chi jondē quee ndāā ndihi tá nchivī ní.

31 Andiví jīn ñayívī chi naā, sochi ndācá tūhun cāhān ní chi mā náā, chi quee ndāā ndihi.

32 Sochi quīvī jīn hora jā nenda nī, chi ní iin nchivī nduú jínī, ní ndá ángel andiví, ní maá nī jā cúu Sēhe Yāa Dios. Chi mátúhún-ni Tatá ní cúu jā jínī.

33 Túsaá de cuhun inī ndá nū ndá tūhun yáhá, de ndito coo inī nū, de

cācān táhvī nū, chi nduú jínī nū nā quīvī nenda nī.

<sup>34</sup> Chi coo modo iin tēe jā quíhīn jīcá dē, de tá ncháha ca quee dē vehe dē, de nī ndacu dē nūū ndá mozo dē nā tiñu sáhá iin iin dē. De nī ndacu dē nūū tēe jító viéhé jā ná cóo ndito dē.

<sup>35</sup> De saá-ni ndá máá nú, ndito coo inī nū. Chi cúu nī tá cúu jētohō vehe, de nduú jínī nū nā hora nenda nī, á ja ñatin cuaā, á ñuú, á jā cána lohló, á jānehēn.

<sup>36</sup> Chi iin sanaā-ni de nenda nī, de ndito coo nú tácuā mā níhīn ni ndóhó jāá nduú íyó tūha nú.

<sup>37</sup> De tūhun cáhān ni jínī ndá nú yáhá, suni cáhān ni jínī ndiviī nchivī: Ndito coo inī ndá nú, ncachī yā.

## 14

*Jā ní scáni táhān ndá dē tūhun jā tiin dē Jesús*

(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

<sup>1</sup> De cúmanī ūū cā quīvī sá de quijéhé vico pascua jā yájī ndá nchivī hebreo stātílā jāá nduú nā levadura yíhí. De ndá sūtū cúñáhnú jínī ndá tēe stéhēn ley janahán, nī nducú dē modo nāsa tiin dē Jesús jínī tūhun tūhún, de cahní dē yā.

<sup>2</sup> De nī ncāhān ndá dē: Mā tīn ó dē maá quīvī vico, chi nenda nchivī síquī ō, ncachī dē.

*Tūhun ñahan jā ní jōsō perfume xīnī yā*

(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

<sup>3</sup> De íyó Jesús ñuū Betania, vehe Simón, tēe jā ní ndoho cuēhē stéhyū. De juni yájī yā stāā, de nī nquenda iin ñahan nūū yā, nēe ña iin frasco yūū luu jā ñúhún aceite perfume, jā maá-ni itā nardo cúu, de yāhvi ndasí ndēē. De nī ntahví ña frasco, de nī jōsō ña xīnī yā.

<sup>4</sup> De sava tēe íyó ñúcuán nī nquīti inī dē, de nī ncāhān ndá máá dē: ¿Nājēhē cúu jā snāā cāhá ña perfume yáhá?

<sup>5</sup> Chi cuu cuyāhvi víhí cā ūnī ciento denario, de cuāha ó xūhún ñúcuán nūū nchivī ndāhvī nícu, ncachī ji. De nī ncāhān sōó ndá dē jínī ña.

<sup>6</sup> De nī ncāhān Jesús: Mā stāhān ndá nú ña. ¿Nūcu sáhá ndá nú jā nacani uhvī inī ña? Chi iin tiñu váha cúu jā ní nsāhá ña nduhū.

<sup>7</sup> Chi nínī íyó nchivī ndāhvī jínī nú, de tú cúnī ndá nú de cuu sáhá váha nú jínī ji. De nduhū chi mā cūndeē cā ni jínī nú.

<sup>8</sup> Chi nī nsāhá ña ndihi jā cuu sáhá ña jā mānī ña jínī nī. Chi jondē ncháha ca quiyuhū ni de ja nī nsāhá tūha ña nduhū jā ní jōsō ña perfume nduhū.

<sup>9</sup> De ndāā cáhān ni jínī ndá nú, ní cáhnú ñayíví ní-ni cúu nūū cūte nuu tūhun jā scácu nī nchivī, de suni nacani ji tūhun jā ní nsāhá ñahan yáhá, tácuā nūcūhun inī nchivī ña, ncachī yā.

*Jā ní nastúu Judas yā*

(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

<sup>10</sup> Nūcuán de Judas Iscariote, iin jā úxī ūū tēe scuáha jínī yā, nī jēhēn dē nūū ndá sūtū cúñáhnú, de nī nsāhá ndāā dē jínī jā nastúu dē Jesús nūū ndá.

<sup>11</sup> De tá nī jini ndá sūtū jā cáhān dē, de nī ncusiī inī. De nī nquee yuhú ndá jā cuāha xūhún nūū dē. De jondē quīvī ñúcuán de ndúcú dē modo nāsa nastúu dē yā.

*Jā ní jaquīn yā Cena yā*

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

<sup>12</sup> De nī nquenda maá quīvī jā quijéhé vico pascua jā yájī nchivī stātílā jāá nduú nā levadura yíhí, de suni quīvī ñúcuán jáhnī ndá ji ticāchí lúli tá cúu nūū ní ndacu Yāā Dios jā sáhá ji vico pascua. De ndá tēe scuáha nī jīcā tūhún dē yā: ¿Ní cúu nūū cúnī ní jā quísáhá tūha sá nūū cuxínī ní vico pascua? ncachī dē.

<sup>13</sup> De nī ntají yā ūū tēe scuáha jínī yā jā quíhīn dē, de nī ncāhān yā jínī dē: Cuáhán jondē ñuū, de ñúcuán jēcutáhán nú jínī iin tēe ndíso quiyi ndute. De cuniquīn nū dē quíhīn nū jínī dē.

<sup>14</sup> De vehe nūū ndivi dē, ñúcuán cáhān nū jínī tēe xivéhe: Cáchī maá Maestro: ¿Ní iin cuarto vehe ní cúu jā

cuāha núú ní nūū cuxíní yā vico pas-cua jíin ndá tēe scuáha jíin yā? Cachī nū.

<sup>15</sup> De maá dē chi stéhēn dē iin cuarto cāhnú jondē xīnī vēhé nūū ja íyó tūha. De ñúcuán sáhá tūha nú jā cuxíní ó, ncachī yā jíin dē.

<sup>16</sup> De cuāhān ndúū tēe scuáha jíin yā, de nī nquenda dē ñuū ñúcuán, de nī nīhīn dē tá cúu nūū ní ncachī yā jíin dē. De nī nsáhá tūha dē jā cuxíní yā vico pascua.

<sup>17</sup> De tá ja ñatin cuaā, de nī nquenda yā jíin ndihúxī ūū dē.

<sup>18</sup> De nī jēcundeē ndá dē nūū mesa yájī dē stāā, de nī ncāhān yā: Jāndāā cāhān ni jíin ndá nú jā iin nú jā yájī jíin nī mitan, nastúu nú nduhū, ncachī yā.

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī ncucuécá inī ndá dē, de tá iin iin dē nī jicā tūhún dē yā: ¿A sáán? ncachī iin dē. De saá-ni incā dē: ¿A sáán? ncachī ndá dē.

<sup>20</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Iin jā úxī ūū nū jā yájī cāhnú jíin nī iin cōhō, suu nastúu nduhū.

<sup>21</sup> De nduhū, Yāā nī nduu tēe, jāndāā cúu jā quihīn ni cuū ni, tá cúu nūū yósō tūhun nī nūū tutū īī. De nācā xēēn cundoho tēe jā nastúu nduhū. Vāha cā de tú nduú ní ncácu tēe ñúcuán nícu, ncachī yā.

<sup>22</sup> De juni yájī ndá dē jíin yā, de nī nquehen yā stātílā, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Tatá yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ncāhān yā: Cajī ndá nú, chí yáhá cúu yiqui cúñu nī, ncachī yā.

<sup>23</sup> Ñúcuán de nī nquehen yā iin vaso jā ñúhún ndūxi uva, de nī nacuetáhvi yā, de nī jēhe yā nī jihī ndihī dē.

<sup>24</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Yáhá cúu nīñī ni jā sōcō ni jā cúu trátū jeé, de cati jā ndundoo cuāchi cuāhā nchivī.

<sup>25</sup> De jāndāā cāhān ni jíin ndá nú jā má cōhó cā ni ndūxi uva yáhá, chí jondē quenda quivī jā tatúnī Yāā Dios ní ñayiví, sá de coho tucu nī jíin ndá nú, ncachī yā.

*Jā ní ncachī yā jā yūhū Pedro cāhān dē jā jíin dē yā*

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

<sup>26</sup> De nī jita yā jíin ndá dē iin yaā īī. De nī nquee yā cuāhān yā jíin dē jondē yucu Olivos.

<sup>27</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā: Ndiviī nū nayūhú nú jā síquī nduhū jacuāā mitan. Chi suha yósō tūhun nī nūū tutū īī jā ní ncachī Yāā Dios: Cuāha nī tūhun jā cahnī nchivī tēe jíto tīcāchí, de ndá tīcāchí cūtē nuu tī jā yúhú tī, cāchī.

<sup>28</sup> Sochi tá natecū ni, de xihna cā ni cosō nūū quihīn ni región Galilea, de sá de cuēē ndá nú, ncachī yā.

<sup>29</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin yā: Vísō ndihī dē nayūhú dē, sochi sáán chí mā náyūhú cuitī sá, ncachī dē.

<sup>30</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Jāndāā cāhān ni jíin nú, jacuāā mitan jondē ncháha ca cana lohló ūū vuelta, de yūhú nú jā tiin nchivī ndóhó, de cachī nū ūnī vuelta jāā nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

<sup>31</sup> Sochi nī ncāhān téyí dē jíin yā: Vísō ná cúu sá jíin ní, sochi mā cāchí cuitī sá jāā nduú jíin sá ní, ncachī dē. De suni súcuán nī ncāhān ndihī dē.

*Jā ní jicān táhvī yā nūū huerto Getsemaní*

(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

<sup>32</sup> Ñúcuán de nī nquenda yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā iin lugar nūū nání Getsemaní. De nī ncāhān yā jíin dē: Yáhá-ni cundeē ndá nú de ná quihīn ni cācān táhvī ni, ncachī yā.

<sup>33</sup> De nī jeca yā Pedro jíin Jacobo jíin Juan cuāhān yā jíin dē. De nī nquijéhe yā xíí cúu inī yā de cúcuécá ndasí inī yā jā quiji tūndóhó síquī yā.

<sup>34</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Cúcuécá ndasí inī ni jondē ja ñatin cuū ni. Yáhá cundetū ndá nú de cundito nú, ncachī yā.

<sup>35</sup> De nī jica yā jacū cā, de nī jēcuñī jíití yā nī ntuu yā nūū yā nūū ñūhún. De nī jicān táhvī yā nūū Yāā Dios jā tú cuu de mā cúndoho yā tūndóhó jā vājī síquī yā.

<sup>36</sup> De suha nī ncāhān yā: Tatá maá sá, ndihī-ni tiñu cuu sáhá maá ní. De sáhá jíyo ní tūndóhó yáhá jā má quijí

siqui sá. Sochi nsūú jā cúnī maá sá, chi jā cúnī maá ní ná cóo, ncachī yā.

<sup>37</sup> De nī nenda yā nūū ndinūnī tēe scuáha jíin yā, de nī jinī yā jā quixīn ndá dē. De nī ncāhān yā jíin Pedro: Simón, ¿á jā quixīn nū? ¿A nduú ní ncúu cundito nú jíin nī vísō iin hora?

<sup>38</sup> Coó ndito inī ndá nú de cācān táhvī nū jā chindeé yā ndóhó tácuā mā cōtó túnī jānehén ndóhó jā sáhá nú cuāchi. Chi cúnī ndija ánō nū squíncuu vāha nú, sochi yiqui cúñu nú chi nduú fuerza, ncachī yā.

<sup>39</sup> De nī jēhēn tucu yā, nī jicān táhvī yā, de sunī tūhun ñúcuán nī ncāhān yā.

<sup>40</sup> De nī nenda tucu yā nūū dē, de nī jinī yā jā quixīn tucu ndá dē, chi ndasí jíhī dē māhná. De nduú cā ní níhīn ndá dē tūhun scócóo dē nūū yā.

<sup>41</sup> De nī nenda yā vuelta ūnī, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Mitān de cūsūn ndá nú-ni cā de natātú nú. De nduú chi ja nī ncuu, chi ja nī nguenda hora, de nduhū, Yāā nī nduu tēe, natūu nī de tiin ndá tēe íyó cuāchi nduhū.

<sup>42</sup> Nacuiñī ndá nú, chi ja vāji tēe nastúu nduhū, de cōhōn jíin dē, ncachī yā.

### *Jā ní ntiin ndá dē Jesús*

*(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)*

<sup>43</sup> De juni sūcuán cāhān cā yā, de nī nguenda-ni Judas, iin táhān jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā. De vāji cuāhā tēe jíin dē, ndíso ndá dē espada jíin ñutun. Chi ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī ntetíñú ndá tēe ñúcuán.

<sup>44</sup> De Judas, tēe jā nastúu yā, ja nī jēhe dē iin seña nūū ndá tēe ñúcuán, chi nī ncachī dē: Tēe jā techuhú nī, ñúcuán cúu. Tiin ndá nú quihīn nū jíin, de mā siáā cuitī nū, ncachī dē.

<sup>45</sup> De nī nguenda dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, Maestro, ncachī dē. De nī ntechuhú dē yā.

<sup>46</sup> De ndá cā tēe ñúcuán nī ntiin dē yā, de cuāhān dē jíin yā.

<sup>47</sup> De iin tēe íyó jíin yā nī ntavā dē espada dē, de nī jehndē dē sōho iin mozo maá sūtū cúñáhnú cā.

<sup>48</sup> De nī ncāhān Jesús jíin nchivī cuāhā: ¿De va tēe cuíhná cúu nī jā vāji ndá nú jíin espada jíin ñutun jā tiin ndá nú nduhū, á naá cúu?

<sup>49</sup> Ndācá quivī nī iyo nī jíin ndá nú inī templo cāhnú, nī stéhēn ni tūhun, de nduú ní ntiin ndá nú nduhū. De sūcuán sáhá ndá nú tácuā quee ndāā jā cāhān tutū īī, ncachī yā.

<sup>50</sup> Ñúcuán de ndihi tēe scuáha jíin yā, nī sndóo dē yā, de nī jinu dē cuāhān dē.

### *Tēe suchí jā ní jinu*

<sup>51</sup> De iin tēe suchí níquīn dē yā cuāhān dē jíin yā. De níjin dē iin sahma cuijín-ni, chi íyó ñíí dē. De nī ntiin ndá tēe ñúcuán dē.

<sup>52</sup> De maá-ni sahma cuijín ñúcuán nī níhīn ndá. De nī jinu ñíí dē cuāhān dē.

### *Jā ní ññi Jesús nūū junta ndá tēe cúñáhnú cā*

*(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)*

<sup>53</sup> Ñúcuán de cuāhān ndá dē jíin Jesús nūū sūtū cúñáhnú cā. De ndācá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī ncutútú dē.

<sup>54</sup> De Pedro chi jíicá-ni níquīn dē yā, de nī nguenda dē inī patio sūtū cúñáhnú cā. De nī jēcundeē dē jíin ndá policia, násaā dē nūū ñúhūn.

<sup>55</sup> De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndihi tēe sáhá junta cúñáhnú cā, nī nducú dē cuāchi siquī Jesús, chi cahnī dē yā cúnī dē. Sochi nduú ní níhīn ndá dē.

<sup>56</sup> Chi cuāhā dē nī ncāhān tūhún dē siquī yā, sochi nduú ní nquetáhn tūhun jā ní ncāhān ndá dē.

<sup>57</sup> Ñúcuán de nī nacuiñī sava dē, de nī ncāhān tūhún dē cuāchi siquī yā, ncachī dē:

<sup>58</sup> Ndá máá sá nī jini sá jā ní ncāhān dē jā canī dē templo yáhá jā ní ncuvāha jíin ndahá tēe, de nūū únī quivī de nasáhá dē incā jā má cuvāha jíin ndahá tēe, ncachī ndá dē.

<sup>59</sup> De nī jíin tūhun yáhá de nduú ní nquetáhn tucu tūhun jā cāhān ndá dē siquī yā.

<sup>60</sup> Ñúcuán de sūtū cúñáhnú cā nī nacuiñī dē nūū nchivī cuāhā, de nī

jīcā tūhún dē Jesús: ¿Nūcu nduú cáhān cuitī nū? ¿A íyó ndāā jā cáhān ndá tēe yáhá sīquī nū? ncachī dē.

<sup>61</sup> Sochi maá yā nduú ní ncáhān yā, chi nduú ní náscócóo cuitī yā. De sūtū cúñáhnú cā nī jīcā tūhún tucu dē yā: ¿A maá nū cúu Cristo, Sēhe Yāā vāha jā cúñáhnú? ncachī dē.

<sup>62</sup> De nī ncāhān yā: Suu cúu nī. De cunī nū jā nduhū, Yāā nī nduu tēe, cundeē nī lado cuáhá Yāā íyó poder, de ndiji nī ichi andiví jíin vīcō, ncachī yā.

<sup>63</sup> Ñúcuán de sūtū cúñáhnú cā nī ndatá dē-ni sahma dē jā ní nguītī inī dē, de nī ncāhān dē: ¿Nā testigo cā jíni ñúhún ó túsaá?

<sup>64</sup> Chi ja nī jini ndá nū jā cáhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāā Dios, chi sáhá dē maá dē Sēhe Yāā Dios. ¿De nāsa jáni inī ndá nū? ncachī dē. De ndihi dē nī ncāhān dē jā ná cúu yā.

<sup>65</sup> De sava dē nī ntivī sīí dē nūū yā, de nī jasī dē sahma nūū yā, de nī jēhe dē jīquī yā, de nī ncāhān ndá dē jíin yā: Cachī ní iin cúu jā ní ncani ndóhó, ncachī dē. De ndá policía nī ncani dē nūū yā.

*Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jíin dē yā*

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-25-27)

<sup>66</sup> De ndēē Pedro inī patio ichi chíjin nūū íyó Jesús. De nī nquenda iin ñahan sátíñú vehe sūtū cúñáhnú cā.

<sup>67</sup> De nī jíin ña nūū dē jā ndēē dē násaā dē yúñúhūn. De nī ndēhé vāha ña nūū dē, de nī ncāhān ña: Ndóhó chi suni nī jica nū jíin Jesús, tēe ñuū Nazaret, ncachī ña.

<sup>68</sup> De maá dē nduú ní ncáchī dē, chi nī ncāhān dē: Nduú jíin nī dē, de nī nduú jíin nī nā tūhun cáhān nū, ncachī dē. De nī nquee dē viéhé tāvēhé, de nī ncana-ni lohló.

<sup>69</sup> De ñahan sátíñú ñúcuán, nī jíin tucu ña nūū dē, de nī nquijéhé ña cáhān ña jíin ndá nchivī jā íyó ñúcuán: Tēe yáhá chi suni táhān ndá tēe ñúcuán cúu, ncachī ña.

<sup>70</sup> Sochi nduú ní ncáchī tucu dē, De nī ncunúú jacū cā, de nchivī íyó ñúcuán nī ncāhān tucu jíi jíin Pedro:

Jāndāā ndija jā suni táhān ndá dē cúu nū, chi tēe Galilea cúu nū, de iin nuú-ni cáhān nū jíin ndá dē, ncachī ji.

<sup>71</sup> Sá de nī nquijéhé dē cáhān téyíí dē jā ná cundeē cuāchi sīquī dē de tú nduú cáhān ndāā dē: Nduú jíin cuitī nī tēe ñúcuán jā cáhān ndá nū tūhun dē, ncachī dē.

<sup>72</sup> Ñúcuán de nī ncana-ni lohló vuelta ūū. De nī nūcūhun inī dē tūhun jā ní ncāhān Jesús jíin dē: Jondē tá ncháha ca cana lohló vuelta ūū, de yūhú nū de cachī nū ūnī vuelta jāá nduú jíin nū nduhū, ncachī yā. De nī nacani inī dē sīquī tūhun ñúcuán, de nī jacu dē.

## 15

*Jā ní ñni Jesús nūū Pilato*  
(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

<sup>1</sup> De tá nī ncunijīn, de ndá sūtū cúñáhnú nī ndutútú dē jíin ndá tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, jíin ndá tēe stēhēn ley janahán, jíin ndihi tēe sáhá junta cúñáhnú cā, de nī scáni táhān dē tūhun. De nī juhnī ndá dē Jesús de cuāhān dē jíin yā nūū Pilato, tēe cúu gobernador.

<sup>2</sup> De Pilato nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nū cúu Rey nchivī hebreo? ncachī dē. De nī ncāhān yā: Suu cúu nī, tá cúu nūū cáhān nū.

<sup>3</sup> De ndá sūtū cúñáhnú nī ncāhān dē cuāhā cuāchi sīquī yā.

<sup>4</sup> De Pilato nī jīcā tūhún tucu dē yā: ¿Nūcu nduú cáhān cuitī nū? ¿A nduú jíin nū jā cuāhā cuāchi cáhān ndá dē sīquī nū? ncachī dē.

<sup>5</sup> Sochi nduú ní ncáhān cuitī yā nī iin tūhun jíin dē. De nī nsāhvi ndasí inī Pilato ndéhé dē nūū yā.

*Jā ní nsāhá ndāā ndá dē jā cahni dē yā*

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

<sup>6</sup> De íyó costumbre Pilato jā ndācá vico pascua siāā dē iin tēe yíhí vecāa, nā-ni tēe cūnī nchivī.

<sup>7</sup> De íyó iin tēe nání Barrabás, yíhí dē vecāa jíin ndá táhān dē sīquī jā ní

nenda ndá dē sīquī gobierno de nī jahnī ndá dē ndīyī.

<sup>8</sup> De nī nquenda nchivī cuāhā, de nī ncāhān jī jín Pilato jā ná sáhá dē tá-nī íyó costumbre dē.

<sup>9</sup> De nī ncāhān Pilato jín jī: ¿A cúnī ndá nú jā siáa ni tēe cúu Rey ndá ndóhó nchivī hebreo? ncachī dē.

<sup>10</sup> Súcuán nī ncāhān dē, chí cúnī dē siáa dē Jesús. Chí ja nī jīcūhun inī dē jā ní ncucuásún inī ndá sūtū cúñáhnú, de jā ñúcuán nī nasiáha ndá dē yā nū dē.

<sup>11</sup> Sochi ndá sūtū cúñáhnú nī scáhān dē nchivī cuāhā jā vāha cā ná cācān jī jā siáa Pilato Barrabás.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī jīcā tūhún tucu Pilato: ¿Túsaá de nāsa cúnī ndá nú jā sáhá nī jín tēe jā cáchī ndá nú jā cúu dē Rey ndá ndóhó nchivī hebreo? ncachī dē jín jī.

<sup>13</sup> De nī ncana jee ndá jī: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī jī.

<sup>14</sup> De nī ncāhān Pilato: ¿Nā cuāchi nī nsáhá dē túsaá? De ndá nchivī nī ncana jee tucu jī: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē, ncachī jī.

<sup>15</sup> De Pilato chí cúnī dē jā cusī inī nchivī jín dē, de nī nsiáa dē Barrabás. Ñúcuán de nī ndacu dē jā ná cáni ndá soldado Jesús, sá de cata caa dē yā yīcā cruz.

<sup>16</sup> Ñúcuán de ndá soldado cuāhān dē jín yā, de nī nquīvi dē patio maá palacio. De nī nastútú dē ndihi táhān dē.

<sup>17</sup> De nī nchuhun ndá dē yā iin sahma cuahá ndíhí jā cúu sahma rey. De nī nsáhá dē iin corona iñu, nī nchuhun dē xīnī yā.

<sup>18</sup> Ñúcuán de nī ncāhān sácá ndá dē jín yā: Nācā vāha rey cúu Rey nchivī hebreo, ncachī dē.

<sup>19</sup> De nī ncuun dē ñutun xīnī yā, de nī ntivī sīí dē nū yā, de nī jēcuīñī jīí ndá dē nū yā, sáhá dē jā chíñúhún dē yā.

<sup>20</sup> De tá nī ncuu nī nsáhá sácá dē yā, de nī ntavā dē sahma cuahá ndíhí, de nī nachuhun dē yā sahma maá yā. De nī ntavā ndá dē yā cuāhān dē jín yā jā cata caa dē yā yīcā cruz.

*Jā ní jata caa dē yā yīcā cruz*

*(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)*

<sup>21</sup> De iin tēe nání Simón ñuū Cirene, tēe cúu tatá Alejandro jín Rufo, vāndiji dē jā ní jēhēn dē rancho. De nī nchāha dē ñúcuán, de nī ntee ndá soldado tiñu dē jā cuiso dē cruz yā.

<sup>22</sup> De cuāhān ndá dē jín yā iin lugar nū nání Gólgota, de tūhun ñúcuán cáhān: Lugar Yīqui Xīnī.

<sup>23</sup> De nī jēhe ndá dē vino jā ní nsacā nuu jín sūja ūguā jā coho yā, sochi nduú ní jíhi yā.

<sup>24</sup> De nī jata caa ndá dē yā yīcā cruz. De nī nsáhá dē suerte sīquī nāsa nīhīn iin iin dē sahma yā.

<sup>25</sup> De cahīn nī jata caa dē yā.

<sup>26</sup> De tūhun jā ní ntee dē xīnī cruz jā cáhān nā sīquī nī jíhī yā, súcuán cáhān: Yáhá cúu Rey nchivī hebreo, cáchī.

<sup>27</sup> De suni nī jata caa ndá dē ūū tēe cuíhná yīcā ūū cā cruz, iin dē lado cuahá yā, de incā dē lado sátín yā.

<sup>28</sup> De nī nquee ndaā tūhun jā cáhān tutū ī: Nī squétáhān ndá dē yā jín ndá tēe nēhén, cáchī.

<sup>29</sup> De nchivī jā yáha ñúcuán, scuícó jī xīnī jī, de nī ncāhān yīchī jī jín yā: Jājān. Ndóhó chí cáhān nū jā canī nū templo cāhnú, de nū ūnī quīvī de nasáhá nú.

<sup>30</sup> Túsaá de scácu nú maá nú, de nuu nú yīcā cruz viī, ncachī jī.

<sup>31</sup> De suni súcuán nī ncāhān catá ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe stēhēn ley janahán, de cáhān ndá máa dē: Tú incā nchivī nī scácu dē, ¿de nūcu nduú cúu scácu dē maá dē mitan?

<sup>32</sup> Tú cunī ō jā Cristo, Rey nchivī Israel, nuu dē yīcā cruz mitan, ñúcuán de candíja ó, ncachī ndá dē. De ndúū tēe jā ndíta caa jín yā yīcā cruz, suni súcuán nī ncāhān yīchī dē jín yā.

*Jā ní jíhī Jesús*

*(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)*

<sup>33</sup> De tá nī ncuu cahūxī ūū, de nī ncuneē níí cáhnú jondē cahūnī.

<sup>34</sup> De tá nī ncuu cahūnī, de nī ncana jee Jesús: Eloí, Eloí, ¿lama sabactani? ncachī yā. De tūhun ñúcuán cáhān: Yāa Dios maá sá, Yāa Dios maá sá, ¿nūcu nī sndóo ní sáan?

<sup>35</sup> De sava nchivī íñí ñúcuán, nī jini ji jā cāhān yā, de nī ncāhān ji: Cunini ndá nú, chí cána dē Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán, ncachī ji.

<sup>36</sup> De nī jinu iin tēe, nī jēchundaji dē iin cāchī nūū vinagre iyá. De nī ntee dē xīnī iin ñutun, de nī ntee dē yuhú yā jā coho yā. De nī ncāhān dē: Ná cúndehé ó tú quiiji Elías snúu dē tēe yáhá, ncachī dē.

<sup>37</sup> De maá Jesús nī ncana jee yā, de nī jīhī yā-ni.

<sup>38</sup> Sá de sahma jā ndíta caa jā ndásī nūū cuarto ī inī templo cāhnú, nī ndātā sava sava jondē xīnī jíin jondē jēhē.

<sup>39</sup> De tēe Roma jā cúu capitán, íñí dē nūū yā, de nī jinī dē jā ní ncana jee yā de nī jīhī yā. De nī ncāhān dē: Jándáā ndija jā Sēhe Yāā Dios cúu tēe yáhá, ncachī dē.

<sup>40</sup> De suni íñí sava ñahan, ndéhé jíca ña. De ūnī ña cúu María ñuū Magdala, jíin María naná José jíin Jacobo suchí, jíin ñahan nání Salomé.

<sup>41</sup> De ndá ñahan yáhá nī niquīn ña yā, de nī nchindeé ña yā tá nī jica yā región Galilea. De suni íñí cuāhā cā ndá ñahan jā ní nquiiji jíin yā Jerusalén.

### *Jā ní nchiyuhū dē Jesús*

*(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)*

<sup>42</sup> De nī ñini quīvī ñúcuán. De quīvī sātūha cúu, chí stēen cúu quīvī nátātú.

<sup>43</sup> De nī nquenda José, tēe ñuū Arimatea. De cúu dē iin tēe cúñáhnú nūū junta cúñáhnú cā. De suni ñúhún inī dē jā quiiji quīvī jā tatúnī Yāā Dios. De nduú yuhú dē chí nī nquīvi dē nūū Pilato, de nī jīcān dē yiqui cúñu Jesús.

<sup>44</sup> De Pilato chí nī nsāhvi inī dē jā ñamā nī jīhī yā. De nī ncana dē capitán, de nī jīcā tūhún dē tēe ñúcuán tú ja nī jīhī yā.

<sup>45</sup> Ñúcuán de nī ncucáhnú inī dē jā ní ncāhān capitán jíin dē, de nī jēhe dē tūhun jā snúu José yiqui cúñu yā.

<sup>46</sup> De nī jeen José iin sahma cuijín váha. De nī snúu dē yiqui cúñu yā, de nī nchusúcún dē sahma ñúcuán. De nī nchiyuhū dē yā inī iin yavī ndīyi jā ní

ncaān yīcā iin cava. De nī jasī dē iin yūū yuhú yāvī ñúcuán.

<sup>47</sup> De María ñuū Magdala, jíin María naná José, nī jinī ndúū ña nūū ní nchiyuhū dē yā.

## 16

### *Jā ní natecū Jesús*

*(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

<sup>1</sup> De nī ñini quīvī nátātú, de María ñuū Magdala, jíin María naná Jacobo, jíin Salomé, nī jeen ndá ña ndācá perfume jā quíchīhi ña yiqui cúñu yā.

<sup>2</sup> De jānehēn quīvī domingo, tá cáta nquenda ncandī, de nī nquenda ndá ña nūū yíyuhū yā.

<sup>3</sup> De nī ncāhān ndá ña: ¿Ní nīhīn ō tēe jā sáhá jíyo yūū ndásī yúyāvī yáhá? ncachī ña.

<sup>4</sup> De nī nūcūndehé ndá ña, de nī jinī ña ja nī ncujiyo yūū cāhnú ñúcuán.

<sup>5</sup> De nī nquīvi ndá ña inī yavī ndīyi. De nī jinī ña iin ángel Yāā Dios jā cáá tá cáá tēe suchí, ndéē yā lado cuáhá, ñúhún yā iin sahma cuijín cáni. De nī nchūhú ndá ña.

<sup>6</sup> De nī ncāhān yā jíin ña: Mā cúyuhú ndá nú. Chí nánducú ndá nú Jesús ñuū Nazaret, Yāā nī jīhī yīcā cruz. Nduú cā yā yáhá, chí ja nī natecū yā. Yáhá cūndehé nú nūū ní jaquīn ndá dē yā.

<sup>7</sup> Cuánohōn ndá nú túsaá, de cachī nū nūū ndá tēe scuáha jíin yā, jíin nūū Pedro, jā xihna cā maá yā jīnū Galilea, sá de cuēē ndá máá nú. De ñúcuán cunī nū nūū yā, tá cúu nūū ní ncāhān yā jíin nú jondē saá, ncachī ángel.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī nquee ndá ña nūū ní nchiyuhū yā, de jínu ña cuāhān ña. Chí quísi ña jā yuhú ña. De nduú ní ncáchī cuitī ña nūū ni iin, chí yuhú ndá ña.

### *Jā ní nenda nijīn yā nūū María ñuū Magdala*

*(Jn. 20.11-18)*

<sup>9</sup> De Jesús nī natecū yā jānehēn quīvī domingo. De xihna cā nūū María ñuū Magdala nī nenda nijīn yā, ñahan jā ní ntavā yā ūjā tāchī inī.

<sup>10</sup> De cuánohōn ña cuācachī tūhun ña nūū ndá tēe jā ní jica jíin yā, jā ní

nenda nijin yā nūū ña. De cúcuécá inī ndá dē de jácu ndá dē.

<sup>11</sup> De tá nī jini ndá dē tūhun jā ní jinī ña nūū yā jā tēcū yā, de nduú ní ncándíja dē tūhun cáhān ña.

*Jā ní nenda nijin yā nūū ūū tē scuáha jín yā*

*(Lc. 24.13-35)*

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī nquee ūū táhān tē ñúcuán, jáca dē cuāhān dē ichi rancho, de síin modo nī nquenda nijin yā nūū dē.

<sup>13</sup> De nī ndicó ndúū dē, de nī ncachī tūhun dē nūū ndá cā táhān dē. De nduú ní ncándíja tucu táhān dē jā cáhān ndúū dē.

*Jā ní ntetíñú yā dē jā nacani dē tūhun*

*(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)*

<sup>14</sup> De cuéé cā de nī nenda nijin yā nūū ndihúxī iin dē, ndéé ndá dē nūū mesa yájī dē stāā. De nī ncāhān yā nūū dē, chi nihin inī ndá dē jáá nduú cándíja dē tūhun jā ní ncāhān ndá táhān dē jā ní natecū yā nī jinī dē yā.

<sup>15</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Cuáhān ndá nú ní ñayíví, de nacani nú tūhun nī nūū ndācá nchivī nāsa scácu nī ji.

<sup>16</sup> De nchivī jā candíja de cuenduté ji, chi cācu ji. De nchivī jā má cándíja, chi tñū tāhvī ji.

<sup>17</sup> De nchivī candíja, sāhá ji ndá tiñu ñáhnú yáhá jā stéhēn jā íyó nī jín ji: Jín síví nī de tavā ji ndá tāchī inī nchivī. De cáhān ji quéhén yuhú jéé.

<sup>18</sup> De tú nī ntiin ji cōō, á nī jhi ji veneno, de mā sāhá daño jín ji. De suni tee ji ndahá ji nchivī cúhū, de nduvāha, ncachī yā jín ndá dē.

*Jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví*

*(Lc. 24.50-53; Hch. 1.9-11)*

<sup>19</sup> Ñúcuán de tá nī ndihi nī ncāhān maá Jētohō ō jín ndá dē, de nī ndaa yā cuānohōn yā andiví, de nī jēcundeē yā lado cuáhá Yāā Dios nūū cúñáhnú yā.

<sup>20</sup> De ndá máá dē nī nquee dē, nī nacani dē tūhun yā ndācá lado nāsa scácu yā nchivī. De maá Jētohō ō nī nchindeé nī nchituu yā ndá dē. De

nī jēhe yā fuerza jā sāhá dē ndá tiñu ñáhnú jā stéhēn jā íyó ndāā tūhun yā jā nācani ndá dē. De nī ncuu. Amén.



## TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN LUCAS

<sup>1</sup> Cuāhā tēe nī nducú ndéé dē nī ntavā vāha dē historia Jesús, ndācá tiñu jā ní nsāhá yā nī jinī ndācá ó.

<sup>2</sup> De nī ntee ndá dē ndá tūhun jā ní ncachī tūhun ndá nchivī nūū ō, jā ní jinī ji tiñu ñúcuán jondē tá nī nquijéhé, de nī nacani ji tūhun yā.

<sup>3</sup> De sáán, suni nī nanducú vāha sá ndá tūhun yā jondē tá nī nquijéhé. De nī jani inī sá jā suni vāha jā tee cáji sá ndācá tūhun yáhá nūū ní, amigo Teófilo.

<sup>4</sup> De súcuán de cunī ní jā íyó ndāā ndācá tūhun jā ní ncachī tūhun ndá ji nūū ní.

*Jā ní ncachī ángel jā cacu Juan tēe scuénduté*

<sup>5</sup> Tiempo jā ní ncuu Herodes rey Judea, de nī iyo iin sūtū nchivī hebreo, nání dē Zacarías, de grupo Abías cúu dē. De ñasíhí dē nání ña Elisabet, de suni tatā maá sūtū Aarón cúu ña.

<sup>6</sup> De ndúū dē chi nchivī ndāā cúu dē nūū Yāā Dios, de vāha ndāā squíncuu dē tiñu jā ndácu ley maá Jētohō ō Yāā Dios, jínī ndá nchivī.

<sup>7</sup> De nduú nā sēhe dē íyó, chi ñahan nómā cúu Elisabet, de ja ñáhnú ndúū dē.

<sup>8</sup> De iin quivī de sátíñú Zacarías nūū tiñu jā cúu dē sūtū nūū Yāā Dios, chi nī nquenda quivī jā ndívi grupo dē.

<sup>9</sup> De nī nsāhá ndá dē suerte tá cúu nūū íyó costumbre ndá sūtū. De nī nsāhá tocar Zacarías jā quivī dē inī cuarto īi templo Jētohō ō Yāā Dios, de teñuhūn dē incienso.

<sup>10</sup> De hora jā cáyū incienso, de ndá nchivī cuāhā íñi ji yātā templo, jícān táhvī ji.

<sup>11</sup> De nī nquenda iin ángel maá Jētohō ō nūū Zacarías, íñi yā lado cuáhā altar nūū cáyū incienso.

<sup>12</sup> De nī ncunéhén inī Zacarías jā ní jinī dē nūū yā, de nī nchūhú ndasí dē.

<sup>13</sup> De nī ncāhān ángel jín dē: Zacarías, mā cúyūhú nú, chi mitan de sáhā Yāā Dios jā ní jícān táhvī nū. De

ñasíhí nú Elisabet, scácu ña iin sēhe yíi, de scúnani nú ji Juan.

<sup>14</sup> De cusíi ndasí inī nū. De cuāhā nchivī cusíi inī jā cacu ji.

<sup>15</sup> Chi cuñáhnú sēhe nú sáhā maá Yāā Dios. De mā cōhó ji vino ni ntexéēn, de cunuú maá Espíritu Santo jín ji jondē ncháha ca cacu ji.

<sup>16</sup> De sáhā ji jā cuāhā nchivī nación nū Israel ndicó inī ji nūū Jētohō ji Yāā Dios.

<sup>17</sup> De xihna cā Juan quiji, nacani tūhun Jētohō ō Jesús, sá de quiji maá yā. De sáhā ji tá cúu nūū ní nsāhá Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, de cunevāha ji poder jā nacani ji tūhun, tá cúu nūū ní nevāha Elías. De sáhā ji jā ndācá yuvá ndumanī dē jín sēhe dē. De suni sáhā ji jā nchivī nihin inī cuetáhvī ji nūū Yāā Dios, nduu ji nchivī ndāā. Súcuán sáhā tūha ji nchivī tácuca candíja ji maá Jētohō ō Jesús tá quiji yā, ncachī ángel.

<sup>18</sup> De Zacarías nī jícā tūhún dē yā: ¿Nāsa cucáhnú inī sá tú jāndāā cúu? Chi tēe ñáhnú cúu sá, de suni ñáhnú ñasíhí sá, ncachī dē.

<sup>19</sup> De nī ncāhān ángel jín dē: Maá nī cúu Gabriel, de íyó nī nūū Yāā Dios, jétíñú yā nduhū. De nī nteñíñú yā nduhū vāji nī jā cāhān ni jín nú, de nácani nī tūhun vāha yáhá nūū nū.

<sup>20</sup> De sīquī jāá nduú ní ncándíja nú tūhun jā ní ncāhān ni, de cuñíhín nú, de mā cúu cā cāhān nū, chi jondē tá cacu sēhe nú jín ña. De quee ndāā ndija tūhun jā cāhān ni yáhá tá quenda quivī, ncachī ángel.

<sup>21</sup> De ndá nchivī íñi yātā templo, ndétu ji Zacarías, de jáni inī ji nā cuá cúu jā cúcuéé dē inī cuarto īi templo.

<sup>22</sup> De tá nī nquee dē, de nduú cā ní ncúu cāhān dē jín ji. De nī jícūhun inī ji jā inī templo nī jinī nijín dē iin jā ní stéhēn yā nūū dē. De maá seña-ni cā nī nsāhá dē nūū ji, chi nī ncuñíhín dē.

<sup>23</sup> De tá nī jīnu quivī jā sátíñú dē inī templo, de cuānohōn dē vehe dē.

<sup>24</sup> De nī ncuu jacū quivī, de ñasíhí dē Elisabet nī jícūhun sēhe ña. De nī nquendōo ña vehe ña ūhūn yōō jāá nduú cā ní jéhēn ña. De jáni inī ña:

25 Súcuán nī nsāhá maá Jētohō ō jín nī, de nī ncandeē yā tūhun jā cúcanoō nī nūū nchivī jāá nduú sēhe nī, jáni inī ña.

*Jā ní ncachī ángel jā cacu Jesús*

26 De nūū inī yōō, de nī ntají Yāa Dios ángel Gabriel, nī jēhēn yā iin ñuū nání Nazaret, ndáñuū Galilea.

27 De nī jēhēn yā nūū iin ñahan lúlí jā nání María. De ja nī ncundaā jā cueca iin tēe nání José ña, de tatā rey David cúu dē.

28 De nī nquīvi ángel nūū ndeē ña, de nī ncāhān yā: Ncu tandī, de nācā ndetū tāhvī nū. Chi maá Jētohō ō Yāa Dios íyó yā jín nú, de nī nsāhá yā jā ndetū ndasí cā nū nūū ndá cā ñahan, ncachī yā.

29 De tá nī jinī ña nūū ángel, de nī ncunēhén inī ña jā súcuán cāhān yā, de nī jani inī ña nūcu cāhān yā súcuán jín ña.

30 De nī ncāhān cā ángel jín ña: Mā cúyūhú nú María, chi nī nsāhá Yāa Dios jā váha ndóhó.

31 De jīcūhun sēhe nú de scácu nú iin sēhe yí, de scúnani nú ji Jesús.

32 De cuñáhnú ji, de cunani ji Sēhe Yāa cúñáhnú ndasí. De maá Yāa ñúcuán jā cúu yā Jētohō ō sāhá yā jā cuu ji rey, tá cúu tatā ji David jā ní ncuu dē rey.

33 De ní cání tatúnī ji nūū nchivī nación nū Israel. De mā ndihí cuitī jā tatúnī ji, ncachī ángel.

34 Ñúcuán de nī jīcā tūhún María yā: ¿Nāsa coo tiñu jā ní ncāhān ní? Chi ncháha ca coo yí sá, ncachī ña.

35 De nī ncāhān ángel: Maá Espíritu Santo sāhá jā jīcūhun sēhe nú, de poder maá Yāa cúñáhnú ndasí sāhá iin tiñu ñáhnú jín nú. De jā ñúcuán maá sūchí ī jā cacu, quihi cuenta ji nūū Yāa Dios, de cunani ji Sēhe Yāa Dios.

36 De suni cáchī tūhun nī nūū nū jā táhán nú Elisabet, suni scácu ña iin sēhe yí, vísō ja ñáhnú ña. De mitan íyó inī yōō jāá nduú cā cāhān nchivī jā cúu ña ñahan nūmā.

37 Chi ndihi-ni cuu sāhá Yāa Dios, de nduú ni iin íyó jā má cúu sāhá yā, ncachī ángel.

38 Ñúcuán de nī ncāhān María: Cuu túsaá, de ná sāhá sá ndacá jā ndacu Jētohō ō Yāa Dios, de ná cóo jín sá tá nī ncachī ní, ncachī ña. Sá de cuāhān-ni ángel.

*Jā ní jēndēhé María Elisabet*

39 De nī ncuu jacū quīvī, de ñamā cuāhān María, nī ncaa ña yucu cuāhān ña iin ñuū región Judea.

40 De nī jinū ña vehe Zacarías, de nī ncāhān jítáhán ña jín Elisabet.

41 De tá nī jinī Elisabet jā cāhān María jín ña, de sūchí ñúhún chījin ña nī ncandā ji-ni. De nī ncuuú Espíritu Santo jín ña.

42 De nī ncāhān jee ña: Nī nsāhá Yāa Dios jā ndetū cā cúu nú nūū ndá cā ñahan, jín jā coo ndetū ndasí sēhe nú.

43 ¿De nāsa cúu jā ní nquenda naná Jētohō ni nūū ni? Chi nduú ná cúu cuitī ni.

44 Chi tá nī jinī nī tūhun jā ní ncāhān nū jín nī, de sūchí ñúhún chījin nī nī ncandā ji-ni jā cúsi inī ji.

45 De nācā ndetū nū jā ní ncandíja nú, chi quee ndaā ndacá tūhun jā ní ncāhān Jētohō ō Yāa Dios jín nú, ncachī Elisabet.

46 Ñúcuán de nī ncāhān María: Cāhān ni jā cúñáhnú ndasí maá Jētohō ō Yāa Dios,

47 de cúsi inī ni jín maá yā jā scácu yā nduhū.

48 Chi nī nsāhá yā cuenta nduhū, vísō nduú cúñáhnú nī. De ná squíncuu nī jā ndacu yā.

De jondē mitan de ndá nchivī jā nacacu, cāhān ji jā ndetū ndasí nī.

49 Chi Yāa tīn ndihi-ni poder, nī nsāhá yā tiñu ñáhnú jín nī.

De Yāa ī Yāa ndoo cúu yā.

50 De ní cání cundáhvī inī yā ndá nchivī jā ndíhvī inī ji jā má stívī ji nūū yā.

51 Nī nsāhá yā tiñu ñáhnú jín poder yā,

chi nī scúnu yā ndá nchivī sāhá vīxī maá,

52 de ndá nchivī cúñáhnú, nī ncandēē yā jā cúñáhnú jī.

De nchivī ndāhvī, chí nī nsāhá ñáhnú yā jī,

53 de nchivī jíhī sōco, nī jēhe yā jā caji vāha jī,

de nchivī cuicá, chí nī natajī yā jī súcuán-ni.

54 De nī nchindeē nī nchituu yā yóhó nchivī nación Israel, jā cúu ó mozo yā,

chí nduú náa inī yā jā cúndáhvī inī yā yóhó.

55 Chí súcuán nī nquee yuhú yā nū ndācá tatā ō,

nū Abraham jíin ndācá tatā dē jā coo ní cání.

Ncachī María.

56 De nī ndēē ña jíin Elisabet tá ūnī yōō. Sá de cuānohōn ña vehe ña.

#### *Jā ní ncacu Juan tēe scuénduté*

57 De nī nguenda quivī jā scácu Elisabet sēhe ña, de nī scácu ña iin sēhe yíi.

58 De ndá nchivī ndēē ñatin jíin ña jíin ndá táhán ña, nī jinī jī jā ní ncundáhvī ndasí inī Yāa Dios ña, de nī nguenda jī nī ncāhān jī tūhun sīi jíin ña.

59 Ñúcuán de nū ūnā quivī jā ní ncacu jī, de nī jēhēn ndá nchivī nī nsāhá jī circuncidar sūchí ñíquín ñúcuán. (De ñúcuán cúu iin tunī nū yiqui cúñu ndá sūchí yíi hebreo jā stéhēn jā cúu jī nchivī Yāa Dios.) De scúnání jī sūchí ñúcuán sívī tatá jī Zacarías nícu.

60 De nī ncāhān naná jī: Mā cūú, chí Juan cunaní jī, ncachī ña.

61 De nī ncāhān ndá jī jíin ña: ¿De nūcu? De nduú nī iin táhán nú nání súcuán, ncachī jī.

62 Ñúcuán de jíin seña nī jíicā tūhún ndá jī tatá sūchí ñúcuán nāsa cúnī dē jā cunaní jī.

63 De nī jíicān dē iin tutū, de nī ntee dē: Juan cunaní jī, cáchī. De ndācá nchivī nī nsāhvi inī jī nī jinī jī.

64 De nī nacahān-ni Zacarías jā ní ncuñíhín dē, de nī nquijéhé dē cáhān dē jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios.

65 De ndá nchivī ndēē ñatin jíin dē, nī nsāhvi ndasí inī jī. De ní yucu

región Judea nī jītē nuu ndá tūhun yáhá jā súcuán nī ncuu.

66 De nchivī jā ní jinī tūhun, nī nquijéhé jī nācāni inī jī, de jíicā tūhún táhán jī: ¿Nāsa coo tá cuahnu sūchí yáhá? ncachī jī. Chí maá Jētohō ō Yāa Dios nī nsāhá yā jā vāha ndasí jī.

#### *Tūhun vīi jā ní nacani Zacarías*

67 De tatá jī Zacarías nī ncunuú Espiritu Santo jíin dē, de nī nacani dē tūhun jā ní stéhēn Yāa Dios nū dē:

68 Nācā vāha ndasí Yāa cúu Jētohō ō, suu Yāa Dios maá ó nchivī Israel,

chí nī nquiji yā nū ō jā cúu ó nchivī yā, de nī scácu yā yóhó.

69 De nī jani yā iin Yāa íyó poder jā scácu yóhó,

de Yāa ñúcuán cacu nū tatā maá mozo yā rey David.

70 Chí súcuán nī nquee yuhú yā, de nī nacani ndá tēe ndoo jā ní nacani tūhun yā janahán.

71 De nī ncāhān ndá dē jā scácu yā yóhó nū ndá jā jíin ūhvī yóhó, jíin nū ndá jā quítī inī nū ō.

72 Chí nī ncundáhvī inī yā ndācá tatā ō,

de nduú ní náa inī yā trátū ī yā.

73 Chí suu trátū ñúcuán nī ncāhān téyíi yā jíin tatā ō Abraham,

74 suu jā scácu yā yóhó nū ndá jā jíin ūhvī yóhó,

tácuā sāhá ó tíñu cúnī yā de mā cūyūhú ó,

75 de coo ndāa coo ndoo ánō ō jā cuetíñú yā yóhó ndihī quivī jā cutecū ō.

76 De ndóhó sūchí lúli, cuu nú tēe nacani tūhun Yāa cúñáhnú ndasí.

Chí cosō nū nú ichi nū maá Jētohō ō Jesús, tácuā sāhá tūha nú nchivī, sá de quiji yā.

77 De cachī tūhun nú nū nchivī maá yā jā scácu yā jī,

jíin jā cune cáhnú inī yā nū cuāchi jī.

78 Chí Yāa Dios maá ó, vāha inī yā de cúndáhvī inī yā yóhó.

Jā ñúcuán tají yā maá Yāa jā stúu inī ánō ō, quiji yā jondē andiví,

79 tácuá jīcūhun inī ndá yóhó jā ndéē ō modo nūū neē nūū ja ñatin cuū ō.

De chuhun yā yóhó ichi nūū coo ndeē coo sīi inī ō.

Ncachī Zacarías.

80 De sūchí lúli ñúcuán nī jahnu ji de nī jija ji jín tūhun yā. De nī iyo ji nūū ñuhun tíhá jondē quivī jā ní nquenda nijīn ji nūū nchivī Israel.

## 2

### *Jā ní ncacu Jesús (Mt. 1.18-25)*

1 De nī ncuu jacū quivī, de Augusto, tēe cúu rey, nī ndacu dē tiñu jā coo censo jā nūcōsō sívī ndivīi nchivī ní cáhnú nūū tátúnī dē.

2 Yáhá cúu censo jā xíhna ñúhún jā ní nsáhá ndá dē tá nī ncuu Cirenio gobernador nación Siria.

3 De ndivīi nchivī cuānohōn ji tá ñuū tá ñuū ji jā nacuāha ji sívī ji.

4 De saá-ni José nī nquee dē ñuū Nazaret ndáñuū Galilea. De cuānohōn dē región Judea, de nī jīnū dē ñuū Belén, jā cúu ñuū nūū ní ncacu rey David janahán. Chi tatā David cúu dē.

5 De nī jēhēn dē tácuá nacuāha dē sívī dē jín María, chi ja ñatin cundeē dē jín ña. De ñúhún sēhe ña nī nsáhá Espiritu Santo.

6 De juni íyó ndúū dē ñúcuán de nī nquenda quivī jā cacu sēhe ña.

7 De nī scácu ña sēhe yíi xíhna ñúhún ña, de nī nchusúcún ña ji sahma vítá, de nī jaquín ña ji inī iin tūndōo nūū yájī quiti, chi nduú cā núne mesón cundeē ndá ña.

### *Jā ní nquenda ndá ángel nūū ndá pastor*

8 De ñatin ñuū Belén íyó ndá tēe cúu pastor, de níi niñu jító ndá dē ticáchí dē jondē yucu.

9 De iin sanaā-ni de nī nquenda iin ángel maá Jētohō ō nūū dē, de nduva maá Jētohō ō nī jēndütē ní nūū íyó dē. De nī nchūhú ndasí ndá dē.

10 De nī ncāhān ángel ñúcuán jín dē: Mā cúyūhú ndá nú, chi vāji nī jā cachī tūhun nī iin tūhun vāha nūū nū, de sáhá jā cusīi ndasí inī ndacá nchivī:

11 Chi mitan de inī ñuū David nī ncacu iin Yāā jā scácu ndá ndóhó, de maá Jētohō ō Cristo cúu yā.

12 De yáhá cúu seña jā nanihīn nū sūchí ñíquín ñúcuán, chi ñúsúcún ji sahma vítá, de cáá ji inī iin tūndōo nūū yájī quiti, ncachī ángel.

13 De sanaā-ni de nī nquenda cuāhā cā ángel andiví, íñí ndá yā jín ángel ñúcuán, de cáhān ndá yā jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios. De suni cáhān yā:

14 Viī ndasí cúñáhnú maá Yāā Dios jā ndéē nūū sūcún.

De ná ndúvāha inī ndá nchivī ñayiví sáhá yā jā cusīi inī yā jín ji.

Ncachī ndá ángel.

15 Ñúcuán de cuānohōn ndá ángel andiví. De ndá tēe cúu pastor nī ncāhān dē jín táhān dē: Ná cóhōn ñuū Belén, de cunī ō nā cuá cúu jā ní ncuu jā ní ncachī tūhun Jētohō ō nūū ō, ncachī ndá dē.

16 De ñamā cuāhān ndá dē, de nī nanihīn dē María jín José jín sūchí ñíquín, cáá ji inī tūndōo nūū yájī quiti.

17 De tá nī jinī ndá dē nūū ji, de nī nacani dē tūhun jā ní ncachī ángel nūū dē síquī sūchí ñíquín.

18 De nī nsáhvi inī ndá nchivī nī jini ji tūhun jā cáhān ndá tēe cúu pastor.

19 De María nī nchuhun inī ña ndacá tūhun yáhá, de nacani inī ña síquī.

20 De cuānohōn ndá pastor, de cáhān ndá dē jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios síquī ndacá jā ní jini dē jín jā ní jinī dē, chi nī nquee ndaā ndá tūhun jā ní ncachī ángel nūū dē.

### *Jā ní stéhēn dē ji nūū Yāā Dios inī templo*

21 De nī ncuu ūnā quivī jā ní ncacu yā, de nī nsáhá ndá dē circuncidar sūchí ñíquín ñúcuán. De nī scúnani dē ji Jesús, chi sívī ñúcuán nī ncachī ángel nūū María jondē ncháha ca jīcūhun ji.

22 De nī jīnu quivī jā ní squíncuu ndá ña costumbre jā ndúndoo ndá ña nūū Yāā Dios, tá cúu nūū cáhān ley jā ní jēhe yā nūū Moisés. De nī jēhēn ndúū dē jín ji Jerusalén tácuá stéhēn dē ji nūū Jētohō ō Yāā Dios.

23 Súcuán nī nsāhá ndúū dē, chi yósō nūū tutū ley yā: Ndācá sūchí yíí jā cácu xihna ñúhún, quihi cuenta ji nūū Jētohō ō Yāā Dios, cáchī tutū.

24 De suni cuāsōcō dē tá cúu nūū cáhān ley maá Jētohō ō: Sōcō ndá nūū ūū livi á ūū paloma, cáchī tutū.

25 De nī ūyo iin tēe nání Simeón, ndéē dē Jerusalén tiempo ñúcuán. De tēe ndāā tēe chíñúhún vāha nūū Yāā Dios cúu dē. De ñúhún inī dē jā quenda maá Yāā jā scácu ndá nchivī nación dē Israel. De maá Espiritu Santo íyó yā jíín dē,

26 de ja nī ncachī tūhun yā nūū dē jā má cúu cuitī dē chi jondē cunī dē nūū Cristo jā tetíñú maá Jētohō ō Yāā Dios.

27 De nī stéhēn yā nūū dē jā quihīn dē templo quivī ñúcuán. De saá-ni tatá jíín naná sūchí ñíquín Jesús, nī nquivī dē templo jíín ji jā sāhá dē ji tá cúu nūū cáhān ley Moisés.

28 De Simeón nī numi ndeē dē ji, de nī ncāhān dē jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios, de ncachī dē:

29 Tatā Yāā Dios, mitan de cuu cuāha ní tūhun jā cuū sá da, chi ja nī ncusiī inī sá,

chi ja nī squíncuu ní tūhun jā ní nquee yuhú ní nūū sá jā cúu sá mozo ní.

30 Chi nī jinī jínúū sá nūū Yāā jā scácu ndá sāán.

31 De nī jani ní yā jā scácu yā ndá nchivī ñayiví.

32 De maá yā sāhá jā cutūu inī áno nchivī ndācá nación,

tácuā jícūhun inī ji nāsa Yāā cúu ní.

De sāhá yā jā cuñáhnú nchivī maá ní Israel.

Ncachī Simeón.

33 De José jíín naná ji nī nsāhvi inī ndúū dē nī jini dē tūhun yā jā ní ncāhān Simeón.

34 De nī jícān táhvī Simeón jēhē ndá dē, de nī ncāhān dē jíín naná ji María: Sūchí yáhá vāji ji tácuā candíja cuāhā nchivī nación maá ó Israel, de cācu ji. De sava ji chi mā cándíja ji, de tānū táhvī ji. Chi sūchí yáhá cúu ji Yāā jā ní ntetiñú Yāā Dios, de vísō súcuán de squéne yichī cuāhā nchivī ji.

35 De súcuán de tūu nijīn nāsa jáni inī ndá nchivī. De maá nūū chi tahúhvī ndasí inī nūū jā cunī nūū jā ndoho ji, ncachī Simeón.

36 De suni íyó iin ñāhan nācani tūhun Yāā Dios, nání ñā Ana. De sēhe Fanuel, tatā Aser cúu ñā. De ja ñáhnú ndasí ñā. De jondē tá lulí ñā de nī ndeē ñā jíín yíí ñā ūjā cuīyā.

37 Sá de nī nquendōo ndáhvī ñā, de ja íyó ñā cūmī xico cūmī cuīyā. De nduú quéē ñā inī templo, chi nduú ñuú sáhá ñā ndācá jā cúni Jētohō ō Yāā Dios, de nditē inī ñā de jícān táhvī ñā.

38 De suni maá hora ñúcuán nī nquenda ñā nūū íñí ndá dē, de nī nacuetáhvī ñā nūū Yāā Dios. De nī ncachī ñā tūhun sūchí ñíquín ñúcuán nūū ndá nchivī Jerusalén jā ñúhún inī ji jā quenda maá Yāā jā scácu ji.

#### *Jā cuānohōn ndá dē ñuū Nazaret*

39 De nī ncuu nī squíncuu ndúū dē ndācá tiñu jā cáhān ley maá Jētohō ō Yāā Dios, de cuānohōn dē ñuū dē Nazaret región Galilea.

40 De sūchí lulí ñúcuán nī jahnu ji, de nī jija ji, de nī ncundíchí ji. De nī nsāhá Yāā Dios jā vāha ndasí ji.

#### *Jā ní ūyo sūchí lulí Jesús inī templo*

41 De ndācá cuīyā jēhēn tatá ji naná ji Jerusalén, jā cúu vico pascua nchivī hebreo.

42 De tá nī ncuu ūxī ūū cuīyā ji, de cuāhān tucu ndá dē Jerusalén, tá cúu nūū jēhēn dē vico ñúcuán.

43 De tá nī nchāha vico, de cuānohōn ndúū dē. De sūchí lulí Jesús nī nquendōo ji Jerusalén, de nduú ní jíín José jíín naná ji.

44 De jáni inī ndúū dē jā cuāhān ji māhñú nchivī ñúhún ichi. De nī jica dē iin quivī, sá de nī nanducú dē ji māhñú ndá táhān dē jíín nchivī jíín táhān dē jíín.

45 De nduú ní nānihīn dē ji. Ñúcuán de nī ndicó cóo ndúū dē Jerusalén, cuānanducú dē ji.

46 De nūū únī quivī de nī nanihīn dē ji inī templo, ndéē ji māhñú ndá tēe stéhēn ley janahán, de níni ji jā cáhān

ndá dē, de jícā tūhún ji dē sīquī tūhun ñúcuán.

<sup>47</sup> De ndá nchivī jā níni tūhun cáhān ji, sáhvi inī ji jā vāha cájí xīnī ji de vāha scócoo ji tūhun.

<sup>48</sup> De tá nī jinī naná ji tatá ji nūū ji, de nī nsáhvi inī ndúū dē. De nī ncāhān naná ji: Séhē, ¿nūcu nī nsáhá nú nduhū súcuán? Chi ndúū ni jín tatá nú, nácani ndasí inī ni nánducú nī ndóhó, ncachī ña.

<sup>49</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ji: ¿Nūcu nánducú ní sáán? Chi cánuú jā cucuu sá jín tiñu Tatá sá Yāa Dios, ncachī ji.

<sup>50</sup> De nduú ní jícūhun inī ndúū ña tūhun cáhān ji jín ña.

<sup>51</sup> Sá de cuānohōn ji jín ndúū dē ñuū Nazaret, de nī jetáhvi ji nūū dē. De naná ji nī nchuvāha ña ndācá jā ní ncuu yáhá inī ánō ña.

<sup>52</sup> De Jesús nī jahnu cā ji de nī ncundichí cā ji. De cúsī inī Yāa Dios jín ji, de saá-ni ndācá nchivī.

### 3

#### *Tūhun Juan tēe scuénduté*

(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

<sup>1</sup> De nī ncuu xāhōn cuīyā jā tátúnī Tiberio ní naciōn. De Poncio Pilato cúu dē gobernador Judea, de Herodes cúu gobernador Galilea, de ñanī dē Felipe cúu gobernador Iturea jín Traconite, de Lisania cúu gobernador Abilinia.

<sup>2</sup> De sūtū cúñáhnú cā cúu Anás jín Caifás. De nī ncāhān Yāa Dios jín Juan sēhe Zacarías, jā íyó dē ñuhun tíhá.

<sup>3</sup> De nī jica nuu dē ndācá ñuū jā íyó ñatin yūte Jordán. De cáhān dē jín nchivī jā ná nácani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji de cuenduté ji, tácuu cune cáhnú inī Yāa Dios nūū cuāchi ji.

<sup>4</sup> De súcuán nī nquee ndā tūhun Juan jā yósō nūū tutū jā ní ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán:

Coo iin tēe jā cana jee jondē nūū ñuhun tíhá:  
Sáhá tūha ndá nú maá nú, chi quenda maá Jētohō ō,  
de sáhá ndá nú tiñu ndāā, chi vāji yā.

<sup>5</sup> De ndācá xehvā ná ndúndaā,

de ndācá yucu jín lómō ná ndúu nduhā,

de ná ndúndoó ichi tiácuá, de ichi ndáyí ná ndúu inuú.

De suu cúu jā ndundaā ánō nchivī nūū yā.

<sup>6</sup> De ndihi ji cunī ji jā scácu Yāa Dios ji. Súcuán cáhān Juan, cáchī tutū.

<sup>7</sup> De nī nquenda cuāhā nchivī nūū dē jā scuénduté dē ji. De nī ncāhān dē nūū ji: Va sēhe cōo cúu ndá nú, chi xēen nū tá cúu cōo. ¿A jáni inī ndá nú jā cuu cunu nú cācu nú nūū castigo xēen jā quiji?

<sup>8</sup> Túsaá de sáhá ndá nú tiñu vāha, de súcuán stéhēn nū jā ní nacani ndija inī nū jā sndóo nú cuāchi nú. De mā cānī inī ndá nú cáhān nū jā cuu cācu nú sīquī jā cúu nú tatā Abraham. Chi cáhān ni jín ndá nú jā cuu sáhá Yāa Dios jā ndācá yūū yáhá nduu sēhe Abraham jā candíja vāha, de tú cúnī yā.

<sup>9</sup> De cúu ndá nú tá cúu tūndihá jā nduú jéhe jāvíxī vāha. De mitan de ja íyó tūha Yāa Dios jā cuāha yā castigo xēen, tá cúu nūū íyó tūha iin cāa jā quehndē jondē yoho ñutun. Túsaá de sáhá yā jín ndá nú tá cúu nūū sáhá yā jín ndācá ñutun jā nduú jéhe jāvíxī vāha, jā tēhndē de cāyū nūū ñuhūn, ncachī Juan.

<sup>10</sup> De ndá nchivī nī jícā tūhún ji dē: ¿De nāsa sáhá ndá sá túsaá? ncachī ji.

<sup>11</sup> De nī ncāhān dē: Ndá ndóhó jā névāha ūū sahma, de cuāha nú iin nūū nchivī jā nduú ná névāha. De ndá ndóhó jā íyó jā yájī, suni súcuán sáhá nú, ncachī dē jín ji.

<sup>12</sup> De suni jacū tēe stútú xūhún renta nī nquenda dē jā cuenduté dē. De nī jícā tūhún ndá dē Juan: Maestro, ¿de ndá sáán, nāsa sáhá sá?

<sup>13</sup> De nī ncāhān Juan jín ndá dē: Mā scāa nú cācān nū xūhún, chi tá-ni jā ní ndacu nūū nū, ncachī dē.

<sup>14</sup> De suni nī jícā tūhún jacū soldado: ¿De ndá sáán, nāsa sáhá sá? ncachī dē. De nī ncāhān Juan jín dē: Mā cāndeē nū ndatíñú ni iin nchivī jín tūhun siúhú ni jín tūhun stáyáhvi,

de mā ndiyo inī nū jā caa yāhvi nú, ncachī dē.

<sup>15</sup> De ndācá nchivī ndétu ji jā quiji Cristo, Yāā jā tetíñú Yāā Dios, de jáni inī ji jā sanaā de suu cúu Juan.

<sup>16</sup> De nī ncāhān Juan jíin ndá ji: Nduhū chi jíin ndute scuénduté nī ndá ndóhó. De vāji iin Yāā jā modo jā scuénduté yā ndá nú cúu jā cuāha yā Espíritu Santo cundeē inī ánō nū, de poder yā cúu tá cúu ñuhūn. De cuñáhnú ndasí cā yā nsūú nduhū, chi nduú cuñáhnú cuitī ni nūū yā, ni jā cuetíñú yā nduhū vísō iin tiñu lúlí cā jā nandají nī correa nījān yā.

<sup>17</sup> De sáhá yā tá sáhá tēe stéchi trigo, chi sáhá síin yā nchivī vāha jíin nchivī nēhén, tá cúu nūū cúndoo trigo jā quée síin paja. De nastútú yā trigo yā ndīvi inī yacā yā. Sochi paja chi teñuhūn yā nūū ñuhūn jā má ndáhvā cuitī, ncachī Juan.

<sup>18</sup> De jíin ndá tūhun yáhá jíin cuāhā cā tūhun nī sndíhvī inī dē nchivī, de nī nacani dē tūhun vāha Yāā Dios nūū ndá ji.

<sup>19</sup> De suni nī ncāhān dē nūū Herodes, tēe cúu gobernador, chi tēe ñúcuán nī nacueca dē Herodías, ñasíhí ñanī dē Felipe. De cuāhā cā tiñu nēhén súcuán nī nsáhá Herodes.

<sup>20</sup> De sa víhí cā nī nsáhá nēhén dē, chi nī nchihi dē Juan vecāa.

### *Jā ní jenduté Jesús*

*(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)*

<sup>21</sup> De jondē ncháha ca quīvi Juan vecāa, tá nī iyo dē jā ní scuénduté dē ndá nchivī, de suni nī scuénduté dē Jesús. De jícān táhvi yā, de nī nune-ni nūū ndéē Yāā Dios andiví.

<sup>22</sup> De nī ncuun Espíritu Santo nī jīnū xīnī yā, de cáá tá cáá iin paloma. De ichi andiví nī ncāhān iin tūhun: Maá nú cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin, de cúsiī ndasí inī ni jíin nú, ncachī.

### *Lista nāsa nquiji tatā Jesucristo*

*(Mt. 1.1-17)*

<sup>23</sup> De tá nī nquijéhé Jesús stéhēn yā tūhun, de íyó yā tá ōcō ūxī cuiyā. De jáni inī nchivī jā sēhe José cúu yā. De José nī ncuu sēhe Elí,

<sup>24</sup> de Elí nī ncuu sēhe Matat, de Matat nī ncuu sēhe Leví, de Leví nī ncuu sēhe Melqui, de Melqui nī ncuu sēhe Jana, de Jana nī ncuu sēhe José,

<sup>25</sup> de José nī ncuu sēhe Matatías, de Matatías nī ncuu sēhe Amós, de Amós nī ncuu sēhe Nahum, de Nahum nī ncuu sēhe Esli, de Esli nī ncuu sēhe Nagai,

<sup>26</sup> de Nagai nī ncuu sēhe Maat, de Maat nī ncuu sēhe Matatías, de Matatías nī ncuu sēhe Semei, de Semei nī ncuu sēhe José, de José nī ncuu sēhe Judá,

<sup>27</sup> de Judá nī ncuu sēhe Joana, de Joana nī ncuu sēhe Resa, de Resa nī ncuu sēhe Zorobabel, de Zorobabel nī ncuu sēhe Salatiel, de Salatiel nī ncuu sēhe Neri,

<sup>28</sup> de Neri nī ncuu sēhe Melqui, de Melqui nī ncuu sēhe Adi, de Adi nī ncuu sēhe Cosam, de Cosam nī ncuu sēhe Elmodam, de Elmodam nī ncuu sēhe Er,

<sup>29</sup> de Er nī ncuu sēhe Josué, de Josué nī ncuu sēhe Eliezer, de Eliezer nī ncuu sēhe Jorim, de Jorim nī ncuu sēhe Matat,

<sup>30</sup> de Matat nī ncuu sēhe Leví, de Leví nī ncuu sēhe Simeón, de Simeón nī ncuu sēhe Judá, de Judá nī ncuu sēhe José, de José nī ncuu sēhe Jonán, de Jonán nī ncuu sēhe Eliaquim,

<sup>31</sup> de Eliaquim nī ncuu sēhe Melea, de Melea nī ncuu sēhe Mainán, de Mainán nī ncuu sēhe Matata, de Matata nī ncuu sēhe Natán,

<sup>32</sup> de Natán nī ncuu sēhe David, de David nī ncuu sēhe Isaí, de Isaí nī ncuu sēhe Obed, de Obed nī ncuu sēhe Booz, de Booz nī ncuu sēhe Salmón, de Salmón nī ncuu sēhe Naasón,

<sup>33</sup> de Naasón nī ncuu sēhe Aminadab, de Aminadab nī ncuu sēhe Aram, de Aram nī ncuu sēhe Esrom, de Esrom nī ncuu sēhe Fares, de Fares nī ncuu sēhe Judá,

<sup>34</sup> de Judá nī ncuu sēhe Jacob, de Jacob nī ncuu sēhe Isaac, de Isaac nī ncuu sēhe Abraham, de Abraham nī ncuu sēhe Taré, de Taré nī ncuu sēhe Nacor,

<sup>35</sup> de Nacor nī ncuu sēhe Serug, de Serug nī ncuu sēhe Ragau, de Ragau

nī ncuu sēhe Peleg, de Peleg nī ncuu sēhe Heber, de Heber nī ncuu sēhe Sala,

<sup>36</sup> de Sala nī ncuu sēhe Cainán, de Cainán nī ncuu sēhe Arfaxad, de Arfaxad nī ncuu sēhe Sem, de Sem nī ncuu sēhe Noé, de Noé nī ncuu sēhe Lamec,

<sup>37</sup> de Lamec nī ncuu sēhe Matusalén, de Matusalén nī ncuu sēhe Enoc, de Enoc nī ncuu sēhe Jared, de Jared nī ncuu sēhe Mahalaleel, de Mahalaleel nī ncuu sēhe Cainán,

<sup>38</sup> de Cainán nī ncuu sēhe Enós, de Enós nī ncuu sēhe Set, de Set nī ncuu sēhe Adán, de Adán nī ncuu sēhe Yāa Dios, chi nī nsáhá yā dē.

## 4

### *Jā ní jito túnī tächī Jesús (Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)*

<sup>1</sup> De Jesús nī ncunuú Espíritu Santo inī yā, de nī nquee yā yūte Jordán cuāhān yā. De nī jīnū yā jondē nūū ñuhun tíhá nī nsáhá Espíritu Santo.

<sup>2</sup> De nī iyo yā ñúcuán ūū xico quívi, de nī jito túnī tächī cúñáhnú yā, chi cúnī jā sáhá yā cuāchi. De ndá quívi ñúcuán nduú ní nchájī cuitī yā, de tá nī nchāha quívi ñúcuán, de nī nquiji sōco nūū yā.

<sup>3</sup> Ñúcuán de nī ncāhān tächī cúñáhnú jíin yā: Tú maá nú cúu Sēhe Yāa Dios, de cāhān nū jā ndá yūū yáhá ná ndúu stāa caji nū, ncachī.

<sup>4</sup> De nī ncāhān Jesús jíin: Nduú chi yósō nūū tutū ī: Nsūú mátúhún-ni stāa cúu jā técu nchivī, chi suni jíin ndācá tūhun jā cáhān Yāa Dios, ncachī yā.

<sup>5</sup> Ñúcuán de cuāhān tächī cúñáhnú jíin yā jondē xīnī iin yucu súcún, de iin núnúú-ni nī stéhēn nūū yā ndācá nación ní cáhnú ñayíví.

<sup>6</sup> De nī ncāhān jíin yā: Nūū maá nú cuāha nī jā cuñáhnú nú nūū ndiviī nación yáhá, chi viī ndasí cáá. Chi maá nī tīn ndihi, de cuu cuāha nī nūū ní-ni iin cúnī nī.

<sup>7</sup> Túsaá de tú cuiñi jíití nú chiñúhún nú nduhū, de cuāha ndihi nī nūū nū, ncachī tächī.

<sup>8</sup> De nī ncāhān Jesús jíin: Satanás, cujiyo cuáhán, chi yósō nūū tutū jā chiñúhún nchivī maá Jētohō ji Yāa Dios, de nūū mátúhún-ni yā satíñú ji, ncachī yā.

<sup>9</sup> Ñúcuán de cuāhān tächī cúñáhnú jíin yā jondē Jerusalén. De nī jani yā xīnī torre templo. De nī ncāhān jíin yā: De tú Sēhe Yāa Dios cúu nú, de squíncava nú maá nú jondē nūū ñúhún, chi scácu yā ndóhó.

<sup>10</sup> Chi yósō nūū tutū: Tetíñú yā ndá ángel yā jā coto ndóhó.

<sup>11</sup> De canee ndá yā ndóhó, tácu mā scáchihi nú jēhē nū nūū yúū. Cáchi tutū. Ncachī tächī.

<sup>12</sup> De nī ncāhān Jesús: Nduú chi suni yósō nūū tutū jā má cōtó túnī nchivī Jētohō ji Yāa Dios, á scácu yā ji á nduú, ncachī yā.

<sup>13</sup> De nduú cā ní níhīn tächī cúñáhnú modo jā coto túnī ji Jesús quívi ñúcuán, de nī ncujiyo cuāhān jacū tiempo.

### *Jā ní nquijéhe Jesús nácani yā tūhun región Galilea*

*(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)*

<sup>14</sup> De nī ncunuú fuerza Espíritu Santo inī Jesús, de cuānohōn yā Galilea. De ní región ñatin ñúcuán nī jītē nuu tūhun yā.

<sup>15</sup> De nī stéhēn yā tūhun inī ndá vehe ī sinagoga, de ndihi nchivī nī jetúhún ji yā.

### *Jā cuānohōn yā ñuū Nazaret*

*(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)*

<sup>16</sup> De nī nenda yā ñuū Nazaret nūū ní jahnu yā. De quívi nátátú nī nquívi yā inī vehe ī sinagoga, tá-ni sáhá yā. De nī nacuiñi yā jā cahvi yā tutū ī.

<sup>17</sup> De nī jēhe ndá dē tutū jā ní ntee Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios janahán. De nī nacune yā tutū, de nī nanihīn yā nūū yósō iin tūhun, nī ncahvi yā:

<sup>18</sup> Espíritu maá Jētohō ō Yāa Dios íyó yā jíin nī,

chi nī ntee yā tiñu nduhū jā nacani nī tūhun vāha nūū ndá nchivī ndáhvi.



De nī ntájí yā nduhū vāji nī jíin tūhun jā nduvāha inī nchivī cúcuécá inī.

De cachī tūhun nī nūū nchivī jā yíhí ndahá tächī jā coo libre ji.

De sáhá nī jā ndunijin inī ánō nchivī jāá nduú jícuhun inī,

de scácu nī nchivī jā ndóho ji sáhá táhán ji.

19 De nacani nī tūhun jā ní nguenda tiempo jā sáhá Jětōhō ō Yāa Dios jā váha nchivī.

Cáchī tutū jā ní ncahvi yā.

20 De nī nacasī yā tutū, de nī nacuāha yā nūū tēe sátíñú inī sinagoga, de nī nūcundeē yā jā stéhēn yā tūhun nūū nchivī íyó inī sinagoga. De ndihi ji ndéhé vāha ji nūū yā.

21 De nī nquijéhé yā cáhān yā jíin ndá ji: Mitan de nī nquee ndaā tūhun cáhān tutū ī yáhá, nī jini ndá nú, ncachī yā.

22 De ndiviī ji nī jetúhún ji yā, de sáhvi inī ndá ji níni ji ndācá tūhun vīi jā cáhān yā. De nī jīcā tūhún táhán ji: ¿A nsúú sēhe José cúu tēe yáhá?

23 De nī ncāhān yā jíin ndá ji: Jínī vāha nī jā jáni inī ndá nú de suni cáhān nū tūhun yátá yáhá jíin nī: Tēe tátán, sáhá tátán nú maá nú túsaá. De tūhun yáhá cáchī jā tá cúu nūū ní nasáhá vāha nī cuāhā nchivī cúhū inī ñuū Capernaum nī nīhīn nū tūhun, suni súcuán cúnī nū jā sáhá nī ñuū ō yáhá, tácuā candíja ndá nú jáni inī nū, ncachī yā jíin ji.

24 De nī ncāhān cā yā: Ndaā cáhān nī jíin ndá nú, nī iin ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios, chi nduú jétáhvi nchivī ñuū maá dē nūū dē.

25 De suni ndāā cáhān nī jíin ndá nú jā ní iyo cuāhā ñahan jā ní nguendōo ndáhvi inī nación maá ó Israel, tiempo jā ní iyo Elías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios. De tiempo ñúcuán nduú ní ncúun cuitī sāvī ūnī cuīyā yósāva, de nī iyo iin tāmā xēēn ní cáhnú nación.

26 De nduú ní ntájí Yāa Dios Elías quīhīn dē nūū nī iin ñahan viuda nación maá ó Israel, chi sa nūū iin ñahan viuda jā ndēē ñuū Sarepta

ndáñúū Sidón, nī jēhēn dē nī jito dē jā ní nchajī ña.

27 De inī nación maá ó Israel suni nī iyo cuāhā tēe nī ndoho cuēhē stéhyū, tiempo jā ní iyo Eliseo, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios. De nī iin tēe ñúcuán nduú ní ncándíja dē jā nduvāha dē sáhá Eliseo, chi sa Naamán, tēe nación Siria, nī nduvāha, ncachī yā.

28 Ñúcuán de ndá nchivī ndēē inī sinagoga, nī nquītī ndasí inī ji jā ní jini ji tūhun cáhān yā.

29 De nī nacuiñī ndá ji, de nī ntavā ji yā yātā ñuū, de cuāhān ji jíin yā xīnī yúcu nūū íyó ñuū ji, chi cúnī ji jā chindahá ji yā nincava yā cava ñúcuán.

30 Sochi nduú ní ncúu sáhá ji, chi nī nchāha yā-ni māhñú ji cuāhān yā.

*Jā ní ntavā yā tächī inī iin tēe (Mr. 1.21-28)*

31 Ñúcuán de cuāhān Jesús ñuū Capernaum región Galilea. De quīvī nátátú nī stéhēn yā tūhun nūū ndá nchivī.

32 De nī nsáhvi inī ji nī jini ji tūhun stéhēn yā. Chi stéhēn vāha yā nūū ji, chi maá yā ndíso tíñú síquī ndihi.

33 De inī vehe sinagoga íyó iin tēe jā ñúhún tächī inī dē, de nī ncana cóhó dē:

34 Cuijiyo ní. ¿Nūcu vāji ní nūū ndá sá, Jesús tēe ñuū Nazaret? ¿A vāji ní jā snāá ní ndá sá, á naá cúu? Ja jínī sá ní iin cúu ní, chi Sēhe ī Yāa Dios cúu ní, ncachī dē.

35 De Jesús nī ncāhān xēēn yā nūū tächī: Casī yuhú nú de quee nú inī tēe yáhá, ncachī yā. De nī jicó cáva-ni tēe ñúcuán nūū ndá nchivī, nī nsáhá tächī. De nī nquee-ni inī dē cuāhān, de nduú nā cuá ní nsáhá cā jíin dē.

36 De ndihi nchivī nī nchūhú ji, de nī ncāhān ji jíin táhán ji: ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ncuu súcuán? Chi cúñáhnú tēe yáhá jā ndácu nīhin dē nūū ndá tächī, de quēe-ni cuāhān, ncachī ji.

37 De tūhun yā nī jītē nuu ní cáhnú región ñúcuán.

*Jā ní nasáhá vāha yā naná chíso Simón Pedro (Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)*

<sup>38</sup> Núcuán de nī nquee Jesús inī vehe īī sinagoga, de cuāhān yā nī nquenda yā vehe Simón. De naná chíso Simón yíhí ndasí quíji ña. De nī ncāhān ndāhví ndá dē jíin yā jēhē ña.

<sup>39</sup> De nī jaquín núū yā nūū ña, de nī ncāhān yā jā ná ndíco quíji. De nī nquee-ni quíji ña, de nī nacōo ña-ni, de nī nsāhá ña jā ní nchajī yā jíin ndá dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā cuāhā nchivī  
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)*

<sup>40</sup> De tá nī nquēe ncandiī, de ndá nchivī jā íyó táhān jī jā cúhū ndācá nūū cuēhē, nī nquisiáha ndá jī nūū yā. De nī ntee yā ndahá yā iin iin jī, de súcuán nī nasāhá vāha yā jī.

<sup>41</sup> De suni cuāhā nchivī nī nquee tāchī inī jī, de cána cóhó ndá tāchī: Maá ní cúu Sēhe Yāā Dios, cáchī. De nī ncāhān xēēn yā nūū jī, de nduú ní jéhe yā tūhun cāhān cā jī súcuán, chí ja jíin ndá jī jā maá yā cúu Cristo, Yāā jā ní ntají Yāā Dios.

*Jā ní nacani yā tūhun región Galilea  
(Mr. 1.35-39)*

<sup>42</sup> De tá nī ntūu, de nī nquee yā cuāhān sīin yā yātā ñūū nūū nduú nchivī. De ndá nchivī nānducú jī yā, de nī nquenda jī nūū íyó yā. De jécani jī yā tácuā mā cújiyo yā nūū jī.

<sup>43</sup> De nī ncāhān yā jíin jī: Suni cánuú jā nacani nī tūhun vāha nūū ndá cā ñūū sīquī nāsa tátúnī Yāā Dios, chí suu cúu jā ní ntají yā nduhū vāji nī, ncachī yā.

<sup>44</sup> De nī jica nuu yā ní región Galilea, nī nacani yā tūhun inī ndá vehe īī sinagoga.

## 5

*Jā ní nīhīn ndá dē cuāhā tiacá nī nsāhá yā*

*(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)*

<sup>1</sup> De iin quívi de íní Jesús yuhú mar Genesaret. De nī nquenda cuāhā nchivī, nī nchitú nīhīn jī nūū yā, chí cúnī jī cunini jī tūhun Yāā Dios.

<sup>2</sup> De nī jinī yā jā íní ūū barco ñatin yuhú mar. De ndá tēe tíin tiacá, ja nī nquee dē inī barco, náquete dē ñunu dē.

<sup>3</sup> De nī nquívi yā inī iin barco jā cúu barco Simón. De nī ncāhān yā jíin dē jā ná scáca yátá dē quíhīn jacū cā ichi inī ndute. De nī jēcundeē yā, de jondē inī barco nī stéhēn yā tūhun nūū nchivī cuāhā jā íyó jī yuhú nduté.

<sup>4</sup> De tá nī jīnu nī stéhēn yā, de nī ncāhān yā jíin Simón: Scáca barco nū ná cóhōn nūū cúnú ndute, de squée ndá nú ñunu nú, de tiin nú tiacá, ncachī yā.

<sup>5</sup> De nī ncāhān Simón: Maestro, ní niñū nī squée ndá sá ñunu jā tiin sá tī, de nduú ní nīhīn cuitī sá nī iin tī. De jā cáchī maá ní, de ná squée tucu sá ñunu, ncachī dē.

<sup>6</sup> De nī squée ndá dē, de nī nquívi cuāhā ndasí tiacá, chí jondē ndúcú tēhndē ñunu dē.

<sup>7</sup> De nī nsāhá ndahá ndá dē nūū ndá cā táhān dē jā ñūhún inī incā barco, jā ná quíji chindeē táhān jíin dē. De nī nquenda ndá dē, de nī nchuhun chitú ndá dē tī ndúū barco, de jondē ndúcú quēe barco.

<sup>8</sup> De nī jinī Simón Pedro jā súcuán nī ncuu. De nī jēcuiñī jítí dē nūū Jesús, de nī ncāhān dē: Vāha cā cujiyo ní Señor, chí tēe íyó cuāchi cúu sá, ncachī dē.

<sup>9</sup> Chí maá dē jíin ndá tēe íyó jíin dē, nī nchūhú dē jā ní nīhīn cuāhā dē tiacá nī nsāhá yā.

<sup>10</sup> De suni nī nchūhú Jacobo jíin Juan, ndúū sēhe Zebedeo, chí tēe chindeē táhān jíin Simón cúu ndúū dē. De nī ncāhān Jesús jíin Simón: Mā cúyūhú nú, chí jondē mitan de sāhá nī jā nīhīn nū cuāhā nchivī jā candíja nduhū, tá cúu nūū ní nīhīn nū cuāhā tiacá, ncachī yā.

<sup>11</sup> Núcuán de tá nī nenda ndá dē jíin barco nūū ñuhun yíhí, de nī sndóo ndá dē ndihi ndatíñú dē, de nī jēcuniquín dē yā cuāhān dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe ndóho cuēhē stéhyū*

*(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)*

<sup>12</sup> Núcuán de íyó Jesús inī iin ñūū, de nī nquenda iin tēe jā ndóho cuēhē stéhyū. De nī jinī dē nūū Jesús, de nī jēcuiñī jítí dē nī ntuu dē nūū dē nūū ñūhún, de nī ncāhān ndāhví dē jíin yā:

Señor, jínī sá jā cuu nasāhá vāha ní sáán de tú cúnī ní, ncachī dē.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ntee yā ndahá yā dē, de nī ncāhān yā: Cúnī ní nasāhá vāha nī ndóhó, de ná ndúvāha nú, ncachī yā. De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī nduvāha-ni tēe ndóho cuēhē stéhyū.

<sup>14</sup> De nī ndacu yā nūū dē jā má cāchī cuitī dē nūū ni iin. De nī ncāhān yā: Quístéhēn nū maá nú nūū sūtū, de cundahá nú jā sōcō nū nūū Yāa Dios sīquī jā ní ndundoo nú nūū yā, tá cúu nūū ní ntatúnī Moisés janahán. De súcuán de cunī nchivī jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

<sup>15</sup> Sochi vīhí cā nī jītē nuu tūhun yā cuāhān. De nī ncutútú cuāhā nchivī jā cunini jī tūhun jā stéhēn yā, jín jā nasāhá vāha yā jī nūū ndācā cuēhē jā ndóho jī.

<sup>16</sup> Sochi maá yā chi cuāhān sīn yā nūū nduú nchivī, de nī jīcān táhvī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe nī nduvehlé*

*(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)*

<sup>17</sup> De iin quīvī de stéhēn yā tūhun, de jacū tēe grupo fariseo jín tēe stéhēn ley janahán, ndéē ndá dē ñúcuán. De nī nquenda dē nūū yā jā vāji dē ndācā ndáñūū Galilea, jín ndáñūū Judea, jín ciudad Jerusalén. De poder maá Yāa Dios íyó jín yā jā násāhá vāha yā nchivī cúhū.

<sup>18</sup> Ñúcuán de nī nquenda jacū tēe, de ndíso ndá dē iin tēe nī nduvehlé, yósō dē nūū iin camilla. De ndúcú ndá dē squívi dē tēe ñúcuán inī vehe jā caquīn dē nūū íyó yā.

<sup>19</sup> De nduú ní níhīn ndá dē modo jā quīvi dē jín tēe ñúcuán, chi íyó chitú nchivī. De nī ncaa ndá dē sīquī vēhé, de nī nacune dē teja. De nī scúun dē tēe cúhū jín camilla dē jondē nūū íyó Jesús māhñú nchivī.

<sup>20</sup> De nī jinī Jesús jā cándija ndá dē jā cuu nasāhá vāha yā tēe cúhū. De nī ncāhān yā jín tēe cúhū: Lílū, ja née cáhnú inī ni nūū ndá cuāchi nú, ncachī yā.

<sup>21</sup> Ñúcuán de ndá tēe stéhēn ley janahán jín tēe grupo fariseo, nī nquijéhé ndá dē jání inī dē sīquī yā:

¿Ní iin cā cúu tēe yáhá jā cáhān dē tūhun nāvāha jā quītī inī Yāa Dios? Chi nduú cā nā incā cuu cune cáhnú inī nūū cuāchi, chi mátúhún-ni Yāa Dios.

<sup>22</sup> De nī jinī Jesús jā súcuán jání inī ndá dē, de nī ncāhān yā: ¿Nūcu jání inī ndá nú jā cáhān ni tūhun nāvāha?

<sup>23</sup> De jā nduú tūhun yáhá, ¿ní iin cúu jā vījín cā? ¿A jā cáhān ni jín tēe cúhū: Née cáhnú inī ni nūū ndá cuāchi nú? ¿A vījín cā jā cáhān ni: Nacōo de caca nú, chi ja nī nduvāha nú, cachī ni?

<sup>24</sup> De mitan de ná stéhēn ni jā maá nī, Yāa nī nduu tēe, ndíso tíñú nī inī ñayiví yáhá jā cune cáhnú inī ni nūū cuāchi. Sá de nī ncāhān yā jín tēe nī nduvehlé: Cáhān ni jín nú, nacōo de naquehen nú camilla nū de quīnohōn nū vehe nú, ncachī yā jín dē.

<sup>25</sup> De nī nacōo-ni tēe ñúcuán, nī jinī jínúū nchivī. De nī naquehen dē camilla jā ní nchosō dē, de cuānohōn dē vehe dē. De nácuetáhvī dē nūū Yāa Dios.

<sup>26</sup> De nī nsāhvi ndasí inī ndācā nchivī nī jinī jī, de nī ncāhān ndá jī jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios. De suni yúhú ndasí jī de cáhān jī: Mitan de nī jinī ō tíñu ñáhnú ndasí, ncachī jī.

*Jā ní ncanā yā Leví*

*(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)*

<sup>27</sup> Ñúcuán de nī nquee yā cuāhān yā, de nī jinī yā nūū iin tēe stútú xūhún renta, nání dē Leví, ndéē dē nūū nástútú dē xūhún renta. De nī ncāhān yā jín dē: Cuniquīn nduhū ná cóhōn, ncachī yā.

<sup>28</sup> De nī nacuiñī dē, de nī sndóo dē ndihi ndatíñú dē, de cuāhān dē jín yā.

<sup>29</sup> Sá de nī nsāhá Leví iin vico cáhnú inī vehe dē jā cúsi inī dē jín Jesús. De cuāhā tēe stútú xūhún renta jín sava cā tēe, ndéē ndá dē mesa yájī dē stāa jín yā.

<sup>30</sup> De ndá tēe grupo fariseo jín tēe stéhēn ley janahán, nī nquijéhé ndá dē cáhān dē sīquī ndá tēe scuáha jín yā, de nī jīcā tūhún dē: ¿Nūcu yájī ndá nú jíhi ndá nú jín ndá tēe stútú xūhún renta jín ndá cā tēe sáhá cuāchi? ncachī dē.

31 De nī ncāhān Jesús: Ndá nchivī íyó vāha, nduú jíni ñúhún ji tēe tátán, chi nchivī cúhū cúu jā jíni ñúhún.

32 De nduhū chi nduú vāji nī jā cana nī nchivī jāá nduú cuāchi, jā cúu ji tá cúu nchivī íyó vāha. Chi sa vāji nī jā cána nī nchivī íyó cuāchi, jā ná nácani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

*Jā ní jīcā tūhún ndá dē yā sīquī jā conditē inī*

*(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)*

33 Ñúcuán de nī ncāhān ndá dē jíin yā: Ndá tēe scuáha jíin Juan, jíin ndá tēe scuáha jíin grupo fariseo, cuāhā vuelta íyó nditē inī dē de jícān táhvī dē. De ndá tēe scuáha jíin maá ní, ¿nūcu nduú sáhá dē súcuán? Chi yáji ndá dē jíhi dē.

34 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A cuu conditē inī dē juni íyó cā ni jíin dē? ¿A cuu sáhá nú jā conditē inī nchivī íyó vico tándāhá juni ndéē tēe tándāhá jíin ji?

35 Sochi quiji quīvī jā cujiyo tēe tándāhá, de quīvī ñúcuán chi conditē inī ji, ncachī yā.

36 De suni nī ncāhān yā iin tūhun yátá sīquī jāá nduú quétáhán tūhun jeé jā stéhēn yā jíin ndá tūhun janahán. Ncachī yā: Ni iin nchivī nduú jéhdē ji iin pedazo sahma jéé, de nachuhun ji nūū iin sahma túhú. Chi tú súcuán, de stívī ji sahma jéé, de suni nduú quétáhán jā jéé jíin jā túhú.

37 De nduú ni iin chúhun vino jeé inī ñii túhú. Chi tú súcuán, de vino jeé ndatá ñii, de naā vino jíin ñii.

38 Chi sa cánuú jā chuhun ji vino jeé inī ñii jéé, de súcuán de quendōo vāha ndúū.

39 De nchivī chi nduú cúnī ji sndóo ji tūhun janahán, modo jāá nduú cúnī ji coho ji vino jeé, chi jā túhú cúu jā vāha cā, jáni inī ji, ncachī yā.

## 6

*Jā ní jehndē ndá dē xīnī trigo quīvī nátātú*

*(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)*

1 De iin quīvī nátātú nī nchāha Jesús cuāhān yā nūū cáá trigo. De ndá tēe

scuáha jíin yā nī jehndē dē xīnī trigo, de nī ncavā ndāhá dē, de nī nchajī dē.

2 De sava tēe grupo fariseo nī ncāhān dē: ¿Nājēhē cúu jā sáhá ndá nú tiñu jāá nduú íyó vāha jā sáhá nú quīvī nátātú, cáchī ley Moisés? ncachī dē.

3 De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A nduú ní ncáhvi ndá nú tutū nāsa nī nsāhá David iin quīvī jā ní jíhi dē sōco jíin ndá tēe jā ní íyo jíin dē?

4 De nī nquīvi dē inī vehe Yāa Dios. De nī nquehen dē pan īi jā yósō nijīn nūū Yāa Dios. De nī nchajī dē, de suni nī jēhe dē nī nchajī ndá tēe íyó jíin dē. De nduú nā ley jā cajī ni iin tēe, chi maá-ni ndá sūtū cúu jā yáji. De vísō súcuán de nduú nā cuāchi ní íyo sīquī dē, ncachī yā.

5 De nī ncāhān cā yā jíin dē: Nduhū, Yāa nī nduu tēe, maá nī cúu jā tátúnī sīquī nāsa sáhá nchivī quīvī nátātú, ncachī yā.

*Jā ní nduvāha tēe nī nchīchī ndahá*

*(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)*

6 De incā quīvī nátātú suni nī nquīvi yā inī vehe īi sinagoga, de nī stéhēn yā tūhun. De ñúcuán íyó iin tēe nī nchīchī ndahá cuáhá dē.

7 De ndá tēe stéhēn ley janahán jíin tēe grupo fariseo, ndéhé yuhū dē yā tú nasāhá vāha yā tēe ñúcuán quīvī nátātú, tácuā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

8 De maá yā chi jíinī yā nāsa jáni inī ndá dē. De nī ncāhān yā jíin tēe nī nchīchī ndahá: Nacuiñī de cuiñī nú mähñú yáhá, ncachī yā. De nī nacuiñī dē, de nī jēcuñī dē mähñú.

9 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Jícā tūhún nī ndá nú iin tūhun: ¿Nāsa cáhān ley sīquī quīvī nátātú? ¿A jā sáhá vāha ó, á jā sáhá nēhén ó? ¿A jā nasāhá vāha ó nchivī ja ñatin cuū, á sáhá ó jā cuū ji? ncachī yā.

10 De ndéhé yā nūū ndá dē jā íñī dē ní xiín yā, de nī ncāhān yā jíin tēe cúhū: Scāā ndahá nú, ncachī yā. De nī scāā dē, de nī nduvāha-ni ndahá dē.

11 De ndá tēe ñúcuán nī nquījéhé ndá dē nátáhún dē sīquī Jesús, nāsa cahnī dē yā.

*Jā ní nacāji yā ūxī ūū tēe apóstol  
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)*

12 De nī ncuu jacū quīvī, de nī nquee yā cuācācān táhvī yā yucu. De ní niñū nī jīcān táhvī yā nūū Yāā Dios.

13 De tá nī ntūu, de nī ncana yā ndá tēe scuáha jíin yā. De nī nacāji yā ūxī ūū dē, de nī ncachī yā jā cuu ndá dē apóstol, chi cundiso tíñú dē jā nacani dē tūhun yā.

14 De yáhá cúu sívī ndá dē: Simón jā ní nascúnani yā dē Pedro, jíin ñani dē Andrés, de saá-ni Jacobo jíin Juan, Felipe jíin Bartolomé,

15 Mateo, Tomás, Jacobo sēhe Alfeo, Simón tēe grupo cananista,

16 Judas ñani Jacobo, jíin Judas Iscariote, tēe jā ní nastúu dē yā.

*Jā ní stéhēn yā nūū nchivī cuāhā  
(Mt. 4.23-25)*

17 De nī nuu yā yucu jíin ndá tēe ñúcuán jā scuáha jíin yā, de nī jencuiñī yā iin nduhā jíin dē. De cuāhā nchivī ní región Judea jíin ciudad Jerusalén, jíin nchivī jondē yuhú mar ñuū Tiro jíin ñuū Sidón, nī nquenda ndá ji jā cunini ji tūhun stéhēn yā, jíin jā nduvāha ji cuēhē ndóho ji.

18 De ndācá nchivī jā ñúhún tāchī inī, suni nī nduvāha ji nī nsáhá yā.

19 De ndiviī nchivī cúnī ji jā quehé ji yā, chi súcuán nduvāha ji sáhá yā jíin poder yā.

*Tūhun nchivī nācā ndetū jíin nchivī  
jā xēen cundoho  
(Mt. 5.1-12)*

20 De nī nūcūndēhé yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā: Nācā ndetū ndá ndóhó jā ndóho ndáhvī, chi quīvī nú ñuū nūū tátúnī Yāā Dios.

21 Nācā ndetū ndá nú jā jíhī nū sōco mitan, chi quiiji quīvī jā ndahā chíjin nú. Nācā ndetū ndá nú jā jácu nú mitan, chi quiiji quīvī jā cuācū nū.

22 Nācā ndetū ndá nú de tú quítī inī nchivī nūū nū jā síquī nduhū, Yāā nī nduu tēe, de tú squéne yichī ji ndóhó, de tú cáhān nāvāha ji nūū nū, de cáhān ji jā nchivī sáhá tiñu néhén cúu ndá nú.

23 De sáhá sīī nū inī nū quīvī jā sáhá ji súcuán, de sa víhī cā cusīī inī nū, chi cáhnú ndasí coo táhvī nū jondē andiví. Chi suni súcuán nī nsáhá ūhvī ndá tatā ji ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán.

24 De nācā xēen cundoho ndá nú nchivī cuicá, chi mitan-ni cúu jā íyó sīī inī nū.

25 Nācā xēen cundoho ndá nú jā ní ndahā chíjin nú mitan, chi quiiji quīvī jā cuū nū sōco. Nācā xēen cundoho ndá nú jā jácū nū mitan, chi quiiji quīvī jā nducuécá inī nū de cuacu nú.

26 Nācā xēen cundoho ndá nú jā jétúhún ndá nchivī ndóhó, chi suni súcuán nī jetúhún ndá tatā ji ndá tēe nī nacani tūhun stáhvī jondē janahán.

*Tūhun jā cundáhvī inī ō nchivī jā jíin  
ūhvī yóhó  
(Mt. 5.38-48; 7.12)*

27 De cáhān ni jíin ndá nú jā níni: Cundáhvī inī nū ndá nchivī jā jíin ūhvī ndóhó, de sáhá vāha nú jíin nchivī jā quítī inī jíin ndóhó.

28 De cācān nū jā váha cuu nchivī jā cáhān nāvāha síquī nū, de cācān táhvī nū jēhē nchivī jā cáhān néhén nūū nū.

29 De tú ní tēe canī dē iin lado cūñu nuū nū, de vāha cā suni cuāha nú incā lado canī dē, nsūū cā jā nacuāha nú jā ndutahvī dē. De tú ní tēe cúnī dē candeē dē sōo nū, de suni cuāha nú tūhun jā quíhīn dē jíin jondē camisa nū.

30 De nā-ni nchivī jícān nūū nū de cuāha nú nūū ji. De nchivī quéhen ndatíñú nú, de mā nācān nū.

31 De tá cúu nūū cúnī nū jā sáhá vāha nchivī jíin nú, suni súcuán sáhá vāha nú ji.

32 De tú íyó mānī nū jíin maá-ni nchivī jā mānī jíin nú, ¿de nā tiñu vāha cúu jā sáhá nú súcuán túsaá? Chi jondē ndá tēe sáhá cuāchi, suni íyó mānī dē jíin tēe íyó mānī jíin maá dē.

33 De tú sáhá vāha nú jíin maá-ni nchivī jā sáhá vāha jíin maá nú, ¿de nā tiñu vāha cúu jā sáhá nú súcuán túsaá? Chi jondē ndá tēe sáhá cuāchi, suni súcuán sáhá ndá dē.

<sup>34</sup> De tú cuāha núú nú nū maá-ni nchivī jā ñúhún inī nū jā nacuāha jī nū nū, ¿de nā tiñu váha cúu jā sáhá nú súcuán túsaá? Chi jondē ndá tēe sáhá cuāchi, suni jéhe núú dē nū ndá cā tēe sáhá cuāchi, tácuā nanihīn tucu dē.

<sup>35</sup> Túsaá de cundáhvī inī ndá nú nchivī jā jínī ūhvī ndóhó, de sáhá vāha nú jī, de cuāha núú nú nū jī. De mā cuāha nú maá sīquī jā canī inī nū jā suni nacuāha jī nū nū. De súcuán de cáhnú coo tāhvī nū, de stéhēn nū jā cúu nú sēhe Yāā cúñáhnú ndasí. Chi maá yā vāha inī yā jín nchivī jāá nduú nácuetáhvī nū yā jín nchivī jā sáhá nēhén.

<sup>36</sup> Túsaá de cundáhvī inī nū nchivī, tá cúu nū cundáhvī inī maá Tatá nú nchivī.

*Mā cáhān ō sīquī cuāchi táhán ó  
(Mt. 7.1-5)*

<sup>37</sup> Mā cáhān ndá nú sīquī cuāchi nchivī nāsa sáhá jī, tácuā suni mā cáhān Yāā Dios cuāchi sīquī nū jā sáhá nú súcuán. Mā cáhān xēēn nū sīquī jī jāá nduú vāha sáhá jī, tácuā suni mā cáhān Yāā Dios súcuán sīquī nū. Cune cáhnú inī nū nū jī, de suni cune cáhnú inī yā nū nū.

<sup>38</sup> Cuāha nú nū nchivī, de suni súcuán cuāha Yāā Dios nū nū. Chi vāha ndasí cuāha yā nū nū, chi modo jā chicuāha vāha yā, quisi yā, sáhá nīhin yā, de jondē scáa yā cuāha yā nū nū. Chi medida jā jéhe ndá nú nū nchivī, suni medida ñúcuán cuāha yā nū nū, ncachī yā.

<sup>39</sup> De nī ncāhān yā iin tūhun yátá jín jī: Ndá tēe jā stéhēn tūhun jāá nduú ndāā, cúu dē tá cúu tēe cuáá. De iin tēe cuáá, ¿á cuu stéhēn dē ichi nū incā tēe cuáá? ¿A nduú nincava ndúū dē inī xēhvā?

<sup>40</sup> Iin tēe scuáha, nduú cúñáhnú dē nū maestro dē. De tēe scuáha, tá ja nī ncutūha vāha dē, de jīnū dē cuu dē tá nū cúu maestro dē.

<sup>41</sup> De cuāchi táhán nú cúu modo jā ñúhún iin yācá lúli tīnūú jī. ¿De nūcu sáhá nú cuenta jā súcuán, de nduú sáhá nú cuenta cuāchi maá nú jā cúu modo jā ñúhún iin vītū tīnūú máá nú?

<sup>42</sup> ¿De nūcu cáhān ndá nú jín táhán nú: Cundetu, de ná távā ní yācá jā ñúhún tīnūú nú, de nduú sáhá nú cuenta jā ñúhún iin vītū tīnūú máá nú? Tēe stáhvī-ni cúu ndá nú túsaá. Xihna cā tīnūú máá nú tavā nū vītū, sá de cuu cūndēhé vāha nú jā tavā nū yācá tīnūú táhán nú.

*Jín tiñu jā sáhá nchivī de cunī ō nāsa nchivī cúu jī*

*(Mt. 7.16-20; 12.33-35)*

<sup>43</sup> Nduú íyó ñutun váha jā jéhe jāvíxī nēhén, de ní nduú íyó ñutun nēhén jā jéhe jāvíxī vāha.

<sup>44</sup> Chi jín jāvíxī jā jéhe iin iin ñutun de jínī ō tú ñutun váha cúu. Chi nduú cándeē ō higo xīnī ñutun íñú, de ní nduú cándeē ō uva xīnī yūcū zarza.

<sup>45</sup> De saá-ni cúu tēe vāha, chi cáhān dē tūhun váha, chi vāha ánō dē. De tēe nēhén cáhān dē tūhun nēhén, chi cánēhén ánō dē. Chi nāsa íyó ánō nchivī, de cúsa ñúcuán cúu jā cáhān jī.

*Tūhun sīquī ūū vehe  
(Mt. 7.24-27)*

<sup>46</sup> ¿Nājēhé cúu jā cáhān yíñúhún ndá nú jín ní: Jētohō sá, cáchī nū, de nduú squíncuu ndá nú tiñu jā ndácu ní?

<sup>47</sup> Ndācá nchivī jā vāji nū ní de níni jī tūhun cáhān ní de squíncuu jī, ná stéhēn ní nū nū nāsa cúu jī:

<sup>48</sup> Cúu jī tá cúu iin tēe jā ní jaquīn dē vehe dē, de ní jete cúnú dē jondē ní nīhīn dē toto, de ní nchisó dē sīquī. De tá ní ndaa ndute yúte, de ní nchindahá vehe ñúcuán, de nduú ní ncāndā cuitī sáhá, chi sīquī toto yósō.

<sup>49</sup> Sochī ndá nchivī jā jínī tūhun jā cáhān ní, de nduú squíncuu jī, cúu jī tá cúu iin tēe jā ní jaquīn dē vehe dē nū ñúhún, de nduú yítuu jēhē. De tá ní ndaa ndute yúte, de ní nchindahá vehe ñúcuán, de ní scócáva-ni, de ní naā ndihi-ni vehe, ncachī yā jín ndá jī.

## 7

*Jā ní nasāhá vāha yā mozo capitán  
(Mt. 8.5-13)*

<sup>1</sup> De tá ní jīnu ní ncāhān yā ní jini nchivī, de cuāhān yā ñuū Capernaum.

2 De iin tēe nación Roma jā cūu capitán, íyó iin mozo dē jā mānī ndasí dē jíin. De mozo ñúcuán cūhū ji de ja ñatin cuū ji.

3 De nī jini capitán tūhun Jesús. De nī ntají dē jacū tēe ñáhnú jā ndacu nūū nchivī hebreo, cuāhān dē nūū yā jā cāhān ndāhvī dē jíin yā jā ná quiji yā nasāhá vāha yā mozo dē.

4 De nī nguenda ndá tēe ñúcuán nūū Jesús, de nī ncāhān ndāhvī ndasí dē jíin yā: Chindeé ní tēe cūu capitán, chí tēe vāha cūu dē.

5 Chi mānī dē jíin nación maá ó, de maá dē nī ndacu tiñu jā ní ncuvāha iin vehe ī sinagoga jā cuu ndācá ó, ncachī ndá dē.

6 Ñúcuán de cuāhān Jesús jíin ndá dē. De tá nī ncuñatin yā vehe capitán, de nī ntají dē jacū amigo dē cuātahān dē yā. De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Cáchī capitán jāá nduú cūnī dē jā sáhá téñú dē ní, Señor, chí nduú cūñáhnú dē jā quíhīn ní quiivi ní vehe dē.

7 Jā ñúcuán nduú ní nsáhá ñáhnú dē maá dē jā quiji dē nūū ní, cáchī dē. De maá jā cāhān ní-ni, de ná ndúvāha mozo dē, cáchī dē.

8 Chi maá dē suni ndíso tíñú dē nī nsáhá ndá tēe cūñáhnú cā. De cūñáhnú dē nūū ndá soldado dē, cáchī dē. De tú cāhān dē jíin iin tēe jā ná quíhīn dē, de cuāhān dē. De tú cāhān dē jíin incā tēe jā ná quiji dē, de quiji dē. De tú ndácu dē iin tiñu nūū mozo dē, de sáhá ji, cáchī dē, ncachī ndá tēe ñúcuán jíin yā.

9 De tá nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī nsāhvi inī yā. De nī ndicó cóto yā, de nī ncāhān yā jíin ndá nchivī cuāhā jā níquīn yātā yā: Ndāā cāhān ni jíin ndá nú jā juni nación maá ó Israel, nduú ní níhīn ni ni iin nchivī jā cándija nīhin sūcuán, tá cūu nūū cándija tēe yáhá, vísó tēe nación jāá nduú jínī tūhun Yāā Dios cūu dē, ncachī yā.

10 De ndá tēe jā ní ntají capitán nūū yā, nī nenda ndá dē vehe, de nī jini dē ja nī nduvāha mozo ñúcuán.

*Jā ní nastécū yā sēhe yī ñahan viuda*

11 Ñúcuán de cuāhān yā iin ñuū nání Naín. De ndá tēe scuáha jíin yā, jíin nchivī cuāhā, suni cuāhān ji jíin yā.

12 De tá nī ncuñatin yā yuhú ñuū, de ñúcuán nī nquee nchivī jā quíchuhū ji iin tēe suchí jā ní jīhī. De mátúhún jini nūū naná ji, de ñahan viuda cūu ña. De cuāhā nchivī ñuū ñúcuán vāji jíin ña.

13 De tá nī jinī maá Jētohō ó nūū ña, de nī ncundáhvī inī yā ña, de nī ncāhān yā jíin ña: Mā cuācú ní, ncachī yā.

14 Ñúcuán de nī jīnū yā jondē nūū ndīyi, de nī ntiin yā jātūn. De nī jencuiñī ndá tēe ndíso. De nī ncāhān yā jíin sūchí jā ní jīhī: Cāhān ni ndóhó, nacōo lílū, ncachī yā.

15 Ñúcuán de nī nūcundeē-ni sūchí jā ní jīhī, de nī nquiijéhé ji nácahān ji. De nī nasiáha yā ji nūū naná ji.

16 De ndivī nchivī nī nchūhú ji nī jinī ji, de nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāā cūu Yāā Dios. De cāhān ji: Māñú ndācá ó nī nguenda iin tēe cūñáhnú jā nácani tūhun Yāā Dios. De suni cāhān ji: Maá Yāā Dios nī nquiijéhé yā chindeé yā nchivī yā, ncachī ji.

17 De nī jītē nuu tūhun yā ní cáhnú región Judea jíin ndācá región ñatin ñúcuán.

*Jā ní ntají Juan ūū tēe nūū yā  
(Mt. 11.2-19)*

18 De yíhí Juan vecāa, de ndá tēe scuáha jíin dē nī ncachī tūhun nūū dē jā sūcuán nī ncuu ndá tiñu yáhá.

19 De nī ncana Juan ūū tēe scuáha jíin dē, de nī ntají dē tēe ñúcuán cuāhān dē nūū Jesús, tácuā cātúhún dē yā tú maá yā cūu ndija Cristo jā ní ncachī Yāā Dios jā tají yā, á jā cundetú dē quiji incā tēe cuu Cristo.

20 De nī nguenda ndúū dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Juan tēe scuénduté nī ntají dē ndúū sá vāji sá cātúhún sá ní tú maá ní cūu Cristo jā cáchī tutū jā quiji, á cundetú ó incā tēe jā quiji, ncachī dē.

21 De maá hora ñúcuán nī nasāhá vāha yā cuāhā nchivī cūhū, jíin nchivī ndóho ndá cuēhē xēen, jíin nchivī

ñúhún tächī inī. De suni cuāhā nchivī cuāá, nī ndunijīn tīnūú ji nī nsāhá yā.

22 De nī ncāhān yā jíin ndúú dē: Cuáhán de cachī tūhun nú nū Juan ndācá tiñu jā ní jinī nū jíin jā ní jini nú. De cachī nū jā nchivī cuāá núne tīnūú ji, de nchivī cojo nácaca ji, de nchivī ndóho cuēhē stéhyū ndúvāha ji, de nchivī sōhó núne sōho ji, de nchivī jíhī nátecū ji sáhá nī. De suni nácani nī tūhun nū nchivī ndāhvī jā scácu Yāa Dios ánō ji.

23 De nācā ndetū tēe jā má nácani yátá inī dē jā nduhū cúu Cristo. Súcuán cachī nū nū Juan, ncachī yā jíin ndúú dē.

24 De tá cuānohōn ndúú tēe jā ní ntají Juan, de nī nquiéhé Jesús cáhān yā tūhun Juan jíin nchivī: ¿Nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú nū ñuhun tíhá? ¿A iin tēe jáni iin jáni ū inī jā cúu tá cúu itē jā cándā sáhá tächī?

25 De tú nduú, ¿de nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe jā cúni cuñáhnú jā ñúhún sahma fino? Nduú, chi jíin ndá nú jā ndá tēe ñúhún sahma fino de ndúcú ndācá jā cúsi inī, nū maá-ni inī vehe rey ndéē ndá dē.

26 ¿De nā cuá cúu jā ní jēndēhé ndá nú túsaá? ¿A iin tēe nácani tūhun Yāa Dios? Cáhān ni jíin nú jā suu nī jēndēhé nú. De cúñáhnú cā Juan yáhá nsúú cā ndá cā tēe jā ní nacani tūhun Yāa Dios.

27 Chi tūhun Juan cúu jā yósō nū tutū ī:

Tají nī tēe nacani tūhun nī, cosō nū dē ichi nú Cristo,

tácua coo tūha nchivī jā quenda yā. Ncachī Yāa Dios, cáchī tutū.

28 De cáhān ni jíin ndá nú jā inī ñayíví yáhá cúñáhnú cā Juan tēe scuénduté nsúú cā ndá cā tēe jā íyó inī ñayíví. De vísō súcuán de ndá nchivī jā nú cā inī ñuū nū tátúnī Yāa Dios, cúñáhnú cā ji nsúú cā Juan, ncachī yā.

29 De ndācá nchivī jíin ndá tēe stútú xūhún renta, tá nī jini ji tūhun cáhān yā, de nī jetáhvī ji jā Yāa ndāá cúu Yāa Dios, chi ja nī jenduté ji nū Juan.

30 Sochi ndá tēe grupo fariseo jíin tēe stéhēn leyjanahán, nduú ní jétáhvī dē tūhun jā cúni Yāa Dios sáhá yā jā váha dē, chi nduú ní jénduté ndá dē nū Juan.

31 De nī ncāhān cā maá Jētohō ō: Yáhá cáchī ni iin tūhun yátá tácu cunī ndá nú nāsa íyó nchivī tiempo mitan.

32 Cúu ji tá cúu ndá sūchí lúlí jā ndéē ji nū yáhvi cásíquí ji. De cána jee ji nū táhān ji: Nī ntivī ndá nī tūyōó nū ndá nú, de nduú ní jíta jéhé nú. De nī jita ndá nī yaā jā cuécá jíta, de nduú ní jácu nú, cáchī ndá ji. De tá cúu ndá sūchí ñúcuán jāá nduú ní jétahān inī ji ni iin ni incā, súcuán cúu ndá nú.

33 Chi nī nquiiji Juan tēe scuénduté, de cuāhā vuelta nī iyo nditē inī dē, chi nduú ní nchájī dē stāa de nduú ní jíhi dē vino. De nduú ní jétahān inī ndá nú, chi nī ncāhān nū jā ñúhún tächī inī dē.

34 De nī nquenda maá nī, Yāa nī nduú tēe, de yájī ni jíhi nī, de suni nduú jétahān inī ndá nú, de scāa nú cā chi cáhān nū jā maá-ni jā yájī ni jíhi nī vino. De quétáhān nī jíin ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi, cáchī ndá nú.

35 De tú cúndíchí iin tēe jíin tūhun Yāa Dios, de jíin tiñu sáhá dē de jíin ndá cā tēe ndíchí jā ndíchí dē, ncachī yā.

### *Jā íyó Jesús vehe Simón tēe fariseo*

36 De iin tēe grupo fariseo nī ncana dē Jesús jā cajī yā stāa jíin dē. De nī jēhēn yā vehe dē, de nī jēcundeē yā mesa jā cajī yā stāa.

37 Nūcuán de iin ñahan sáhá cuāchi, ndéē ña ñuū nūcuán, de nī jinī ña jā ní jīnū Jesús vehe tēe fariseo, yájī yā stāa. De nī nquiiji ña jíin iin frasco yūu luu jā ñúhún chitú aceite perfume.

38 De nī jēcuñī jītī ña nū jéhē yā, de jácu ña. De nī nquiéhé ña sáchí ña jéhē yā jíin ndute tīnūú ña, de nī nasíchí ña jíin ixi xínī ña. De nī ntechuhú ña jéhē yā, de nī nchihi ña perfume.

39 De tēe fariseo jā ní ncana dē yā, nī jinī dē jā súcuán nī nsáhá ña, de nī jani



inī dē: Tú tēe nácani tūhun Yāa Dios cúu tēe yáhá, de cunī dē nāsa ñahan cúu ñahan yáhá jā quéhé ña dē, chi ñahan sáhá cuāchi cúu ña, jáni inī dē.

<sup>40</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Simón, cunī ni cāhān ni jíin nú iin tūhun. De nī ncāhān maá dē: Cāhān ní Maestro.

<sup>41</sup> De nī ncāhān Jesús: Iin tēe jéhe núu xūhún, nī iyo ūū tēe ndíta nūū dē. Iin dē ndíta ūhūn ciento xūhún jā nání denario, de incā dē ndíta ūū xico ūxi denario.

<sup>42</sup> De nduú nā cuá névāha ndúū tēe ñúcuán jā nachunáá dē. De tēe jéhe núu xūhún nī nee cáhnú inī dē nūū ndúū tēe ñúcuán. Túsaá de cachī nū: Jā ndúū tēe ñúcuán, ¿ní iin dē cúu jā coo manī cā jíin dē? ncachī yā.

<sup>43</sup> De nī ncāhān Simón: Jáni inī sá jā tēe nī ndita cuāhā cā, ncachī dē. De nī ncāhān yā: Ndāā cāhān nū, ncachī yā.

<sup>44</sup> De ndéhe yā nūū ñahan ñúcuán, de nī ncāhān cā yā jíin Simón: ¿A ndéhe nú tá sáhá ñahan yáhá? Jā ní nguenda nī vehe nú, de nduú ní jéhe nú ndute jā ndundoo jēhē ni, tá cúu nūū íyó costumbre. De ñahan yáhá nī nsáhá chíi ña jēhē ni jíin ndute tinnūū ña, de nī nasíchi ña jíin ixi xínī ña.

<sup>45</sup> De nduú ní ntéchuhú nú nduhū, tá cúu nūū íyó costumbre. De ñahan yáhá, jondē nī nguivi nī vehe nú, de nduú jéncuini ña jā téchuhú ña jēhē ni.

<sup>46</sup> De nduú ní nchíhi nú aceite xínī ni, tá cúu nūū íyó costumbre. De ñahan yáhá nī nchíhi ña aceite perfume jēhē ni.

<sup>47</sup> Túsaá de cāhān ni jíin nú jā ní stéhēn ña jā ndasí íyó mánī ña jíin nī sīquī jā nēe cáhnú inī ni nūū ndācá cuāchi ña, vísō cuāhā cúu. Sochi tú nēe cáhnú inī ni nūū nchivī jā íyó jacū-ni cuāchi, de jacū-ni stéhēn ji jā mánī ji jíin nī, ncachī yā.

<sup>48</sup> De nī ncāhān yā jíin ña: Ja nēe cáhnú inī ni nūū ndācá cuāchi nú, ncachī yā.

<sup>49</sup> Ñúcuán de ndá nchivī yájī stāā jíin yā, nī nguijéhe ndá ji cāhān ji: ¿Ní iin cā cúu tēe yáhá jā cāhān dē jā nēe cáhnú inī dē nūū cuāchi? ncachī ji.

<sup>50</sup> Sochi Jesús nī ncāhān cā yā jíin ñahan ñúcuán: Nī ncandíja nú nduhū, de jā ñúcuán cúu jā ní scácu nī ndóhó nūū cuāchi nú. Cuáhān de ndusiī inī nū, ncachī yā.

## 8

### *Tūhun ndá ñahan jā jíto ña yā*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī ncuu jacū quivī, de nī jica nuu Jesús ndācá ñuū nāhnú jíin ñuū lulí. De nácani yā tūhun vāha, de cáchi yā nāsa tátunī Yāa Dios. De ndihúxi ūū tēe cúu apóstol, suni jíca dē jíin yā.

<sup>2</sup> De suni íyó jacū ñahan jíca jíin yā, jā ní ntavā yā táchi inī sava ña, de nī nasáhá vāha yā sava ña jā ndóho cuēhē. De iin ña cúu María ñuū Magdala, de inī ñahan ñúcuán nī ntavā yā ūjā táchi.

<sup>3</sup> De incā ña cúu Juana, ñasíhi Chuza, tēe ndíso tíñú inī vehe Herodes. De incā ña cúu Susana, jíin cuāhā cā ñahan jā chindeé ña yā jéhe ña ndācá jā jíni ñuhún yā jíin ndá dē.

### *Tūhun yátá tēe jítē tatā*

*(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)*

<sup>4</sup> De cuāhā nchivī ndācá ñuū ñúcuán nī nguenda ji nūū Jesús. De nī ncutútú cuāhā ndasí nchivī, de nī ncāhān yā iin tūhun yátá nūū ndá ji:

<sup>5</sup> Iin tēe jítē tatā, nī nquee dē jā cutē dē. De tá nī nguijéhe dē jítē dē, de jacū tatā nī jítē yuhú íchí, de nī jāñū nchivī sīquī, de nī nchajī-ni ndá saā.

<sup>6</sup> De jacū cā nī jítē nūū ñuhun yúū. De nī ntāhvī, de nī nchíchi-ni, chí nduú íyó cuāhā cōhyo.

<sup>7</sup> De jacū cā tatā nī jítē māhñú nūū cáá niquin iñu. De iin nuú-ni nī ntāhvī iñu jíin, de nī jasī nūū.

<sup>8</sup> De sava nī jítē nūū ñuhun váha. De tá nī ntāhvī, de nī jéhe cuāhā nūnī, chí iin iin tatā nī jéhe jondē ciento, ncachī yā. Ñúcuán de nī ncāhān jee yā: Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

*Nājēhē cúu jā cāhān yā maá-ni tūhun yátá*

*(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)*

<sup>9</sup> De ndá tēe scuáha jíin yā nī jīcā tūhún dē yā nā cuá cáhī tūhun yátá yáhá.

<sup>10</sup> De nī ncāhān yā: Ndá ndóhó, chi sáhá Yāa Dios jā cuu jīcūhun inī nū tūhun jā ní nchiyuhū yáhá, nāsa quívi nchivī ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū jī. Sochi sava cā nchivī chi maá-ni jíin tūhun yátá cáhān ni jíin jī, tácuá vísō ndéhé jī de quéndōo jī modo jāá nduú jíin jī. De vísō jíin jíin sóho jī, de mā jīcūhun inī jī.

*Jā ní ncachī cājí yā tūhun yátá tēe jītē tatā*

*(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)*

<sup>11</sup> De súcuán cúu jā cáhān tūhun yátá yáhá: Tatā ñúcuán cúu tūhun Yāa Dios.

<sup>12</sup> De tatā jā ní jītē yuhú íchí cúu tá cúu ndá nchivī jā jíin tūhun, sochi quéndā-ni tāchī cúñáhnú, de cándeē tūhun inī ánō jī, tácuá mā cándíja jī de mā cácu jī sáhá yā.

<sup>13</sup> De tatā jā ní jītē nūū ñuhun yúū cúu tá cúu ndá nchivī jā jíin tūhun, de jétáhvī jī de cúsiī inī jī jíin. Sochi nduú cúcutú tūhun inī ánō jī, de jacū-ni quívi cándíja jī. De tá quiji tūndóhó sīquī jī, de jíca yátá jī.

<sup>14</sup> De tatā jā ní jītē mähñú niquin iñu cúu tá cúu nchivī jíin tūhun, de cuāhān ndá jī de cútéñú jī jíin tiñu jī de cúnī jī cucuícá jī de cusīī inī jī. De nduú jíja jī jíin tūhun yā.

<sup>15</sup> De tatā jā ní jītē nūū ñuhun váha cúu tá cúu ndá nchivī jíin tūhun, de tíin váha jī, chi íyó váha íyó ndāá ánō jī. De jíja jī jíin tūhun yā, chi cándíja váha jī.

*Tūhun yátá sīquī lámpara*

*(Mr. 4.21-25)*

<sup>16</sup> Tá scuíquīn nchivī iin lámpara, de nduú jāsī jī ni iin sīquī, de ni nduú chíhi jī chíjin jīto. Chi sa jáni jī nūū sūcún, tácuá cutūu nūū ndá nchivī jā quívi vehe.

<sup>17</sup> De suni súcuán, nduú íyó ni iin tūhun yíyuhū jā má cūnī nchivī, chi ndihi-ni tūhun jā cáhān jī natūu nijin de cunī nchivī.

<sup>18</sup> Túsaá de cunini váha ndá nú, chi nchivī ja jīcūhun inī, stéhēn cā yā nūū jī. Sochi nchivī jāá nduú cándíja, chi

maá jacū jā jáni inī jī jā jíin jī, de sa naā, ncachī yā.

*Tūhun naná yā jíin ñanī yā*

*(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)*

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī nquenda naná yā jíin ndá ñanī yā nūū íyó yā. De nduú ní ncúu quívi ndá ña nūū yā, sīquī jā íyó chitú nchivī.

<sup>20</sup> De nī ncachī tūhun iin nchivī nūū yā: Naná ní jíin ndá ñanī ní íñī ña tāvēhé, de cáhān ña jíin ní cúnī ña, ncachī jī.

<sup>21</sup> De nī ncāhān maá yā: Suni naná nī jíin ñanī ni cúu ndá nchivī níni tūhun Yāa Dios de squíncuu jī, ncachī yā jíin jī.

*Jā ní jencuñī tāchī níhin jíin mar nī nsáhá yā*

*(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)*

<sup>22</sup> De iin quívi nī nguívi yā iin barco jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Ná yáha ó cōhōn incā lado mar. De nī scáca ndá dē barco cuāhān dē.

<sup>23</sup> De juni scáca dē barco de nī nguixīn yā. De nī jíquīhi iin tāchī níhin nūū mar. De ja ñatin chitú ndute inī barco, de ndúcú quēe barco.

<sup>24</sup> De nī sndóto ndá dē yā, de nī ncāhān dē: Maestro, Maestro, mitan de quēe ó chíjin ndute de naā ō, ncachī dē. De nī nacuiñī yā, de nī ncāhān yā nūū tāchī níhin jíin nūū mar. De ndihi nī jencuñī, de nī ncuu nañí-ni.

<sup>25</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: ¿Nūcu nduú cándíja ndá nú? De ndá máá dē chi nī nchūhú ndasí dē, de sáhvi inī dē, de cáhān dē jíin ndá táhān dē: ¿Ní iin cā cúu tēe yáhá jā jondē nūū tāchī níhin jíin nūū nduté tátúnī dē, de jétáhvī jā cáhān dē? ncachī ndá dē.

*Tēe ñuū Gadara jā ndóho tāchī*

*(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)*

<sup>26</sup> Ñúcuán de nī nquenda yā jíin ndá dē región Galilea, de cuāhān yā región Gadara jā íyó incā lado mar Galilea.

<sup>27</sup> De tá nī nuu yā nūū ñuhun yíchí, de iin tēe ñuū ñúcuán nī nquenda dē nūū yā. De ja nī ncuu cuāhā

cuīyā jā ñúhún cuāhā tāchī inī dē. De nduú ñúhún cuitī dē sahma, de ni nduú ndēē dē vehe, chi sa māhñú nūū yíyuhū ndīyi ndēē dē.

<sup>28</sup> De tá nī jinī dē nūū Jesús, de nī jēcuīñī jītí dē nūū yā, de nī ncana cóhó dē: ¿Nūcu vāji ní nūū sá, Jesús Sēhe Yāā Dios, Yāā cúñáhnú ndasí? Cáhān ndāhví sá jíin ní jā má sndóho ní sāán.

<sup>29</sup> Súcuán nī ncāhān dē, chi ja nī ndacu yā nūū ndá tāchī jā ná quée inī dē. De ja nī ncuu cuāhā vuelta jā ní nsāhá xēēn tāchī dē. De nī nuhnī ndahá dē jēhē dē jíin cadena nī nsāhá nchivī, tácuā nduú ná cuá sáhá dē. De ndihi-ni jéhdē dē, de jíinu dē jēhēn dē nūū ñuhun tíhá sáhá ndá tāchī.

<sup>30</sup> De Jesús nī jīcā tūhún yā dē: ¿Nā cuá nāní nú? De nī ncāhān dē: Legión nání sá. De nī ncāhān dē jā súcuán nání dē, chi ñúhún cuāhā tāchī inī dē.

<sup>31</sup> De nī ncāhān ndāhví ndá tāchī ñúcuán jíin yā jā má tájí yā ji cundasí ji maá yavī cūnú ndasí.

<sup>32</sup> De yucu ñúcuán íyó cuāhā quinī jítu tī. De ndá tāchī nī ncāhān ndāhví jíin yā jā ná cuāha yā tūhun quívi ndá inī quinī. De nī jēhe yā tūhun.

<sup>33</sup> De nī nquee ndá tāchī inī tēē ñúcuán, de nī nquívi inī quinī. De ndá quinī nī jinu tī nī nincava tī iin yuhú cává, de nī nquēē tī inī mar, de nī jihī tī nūū ndüté.

<sup>34</sup> De ndá tēē jíto tī, nī jinī dē jā súcuán nī ncuu, de nī nchūhú ndá dē. De nī jinu dē cuācachī tūhun dē nūū ndá nchivī ñuū jíin ndá rancho.

<sup>35</sup> De nī jēhēn ndá nchivī nī jēndēhé ji nāsa nī ncuu. De nī nquenda ji nūū íyó Jesús. De nī jinī ji nūū tēē jā ní nquee ndá tāchī inī, ndēē dē nūū jēhē Jesús, de ñúhún dē sahma, de ja nī nducájí xīnī dē. De nī nchūhú ndá nchivī.

<sup>36</sup> De ndá tēē jā ní jinī, nī nacani dē tūhun nūū nchivī, nāsa nī ncuu jā ní nduvāha tēē jā ní ñuhun tāchī inī.

<sup>37</sup> Ñúcuán de ndá nchivī ní región Gadara, nī nquijéhé ji cáhān ndāhví ji jíin yā jā ná cújiyo yā quīhīn yā, chi yuhú ndasí ji. De nī ndīvi yā inī barco jā quínohōn yā.

<sup>38</sup> De tēē jā ní nquee tāchī inī, nī ncāhān ndāhví dē jíin yā jā cuāha yā tūhun quīhīn dē jíin yā. Sochi Jesús nī ncāhān yā jā ná quéndōo dē, de ncachī yā:

<sup>39</sup> Cuánohōn vehe nú, de nacani nú tūhun nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsāhá Yāā Dios ndóhó, ncachī yā jíin dē. De cuāhān dē, de nī nacani dē tūhun ní ñuū ñúcuán jā nāsa ñáhnú ndasí tiñu nī nsāhá Jesús jíin dē.

*Tūhun sēhe síhí Jairo jíin ñahan jā ní nquehé sahma yā*

*(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)*

<sup>40</sup> De tá nī nenda Jesús incā lado mar, de ndá nchivī nī ncusiī inī ji jā ní nenda yā, chi ndihi ji ndétu ji yā.

<sup>41</sup> De nī nquenda iin tēē cúñáhnú inī vehe īī sinagoga, nání dē Jairo. De nī jēcuīñī jītí dē nūū jēhē yā, de nī ncāhān ndāhví dē jā ná quīhīn yā jíin dē vehe dē.

<sup>42</sup> Chi íyó iin sēhe síhí dē jā mátúhún ji-ni nūū dē, de íyó ji tá ūxī ūū cuīyā. De sūchí ñúcuán ja ñatin cuū ji. De cuāhān yā jíin dē, de cuāhā nchivī níquīn ji yā, de nī nchitú nīhin ji ní xiín yā cuāhān ji.

<sup>43</sup> De māhñú ndá nchivī cuāhān iin ñahan cúhū, de ja nī ncuu ūxī ūū cuīyā ndóho ña cuēhé játi níñi ña. De nī jāxīn ña ndihi jā névāha ña jíin tēē tátán, de nduú ní ndúvāha ña sáhá ni iin dē.

<sup>44</sup> De nī nquenda ña ichi chátā Jesús, de nī nquehé ña yuhú sáhmá yā. De nī jencuīñī-ni jā játi níñi ña.

<sup>45</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: ¿Ní iin nī nquehé sahma ní? ncachī yā. De ndivīi ji nī ncāhān jāá nduú ní nquehé ji. De Pedro jíin ndá tēē íyó jíin dē, nī ncāhān dē: Maestro, ndéhé ní jā nchivī cuāhā yáhá nī nchitú nīhin ji xiín ní, de cáquīhi ji níhín, de mitan jícā tūhún ní ní iin nī nquehé sahma ní.

<sup>46</sup> De nī ncāhān Jesús: Nduú chi iin nchivī nī nquehé sahma ní, chi nī jinī ní jā jíin fuerza ni de nī nduvāha iin nchivī, ncachī yā.

<sup>47</sup> De nī jinī ñahan ñúcuán jāá nduú ní ncúu coo yuhū jā ní nsāhá ña. De quísi ña nī nquenda ña, de nī jēcuīñī

jítí ña nūū jēhē yā. De jínī jínúū ndá nchivī, de nī ncachī cājí ña nājēhē cúu jā ní nquehé ña yuhú sáhmá yā, jín jā ní nduvāha ña-ni.

<sup>48</sup> De nī ncāhān yā jín ña: Tíhī, nī ncandíja nú jā cuu nasáhá vāha nī ndóhó, de jā ñúcuán nī nduvāha nú. Cuáhán de ndusiī inī nū, ncachī yā.

<sup>49</sup> De juni cáhān cā yā súcuán, de nī nquenda iin tēe ndéē vehe Jairo, tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga. De nī ncachī dē nūū Jairo: Ja nī jīhī sēhe síhí ní. De mā sátéñú ní cā Maestro, ncachī dē.

<sup>50</sup> De nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī ncāhān yā jín Jairo: Mā cúyūhú nú, chi candíja nú-ni, de nastécū ni sēhe nú, ncachī yā.

<sup>51</sup> De nī jínū yā vehe, de nduú ní jēhe yā tūhun jā quívi ndá nchivī jín yā, chi maá-ni Pedro jín Jacobo jín Juan, jín tatá naná sūchí ñúcuán.

<sup>52</sup> De cúcuécá inī ndá nchivī ndéē inī vehe, de jácu ji jēhē sūchí ñúcuán. Sochi nī ncāhān yā: Mā cuácú ndá nú. Chi ñahan lúli ñúcuán nduú ní jīhī ji, chi quíxīn ji-ni, ncachī yā.

<sup>53</sup> De nī jācū catá ndá ji jā ní ncāhān yā, chi jínī ji jā ní jīhī sūchí ñúcuán.

<sup>54</sup> De nī ntiin yā ndahá ji, de nī ncāhān jee yā jín ji: Tíhī, nacuiñī, ncachī yā.

<sup>55</sup> De nī natecū ji de nī nacuiñī ji-ni. De nī ndacu yā jā ná cuáha ndá jā caji ji.

<sup>56</sup> De nī nsāhvi ndasí inī tatá ji naná ji ndéhé dē. De nī ndacu nihin yā nūū dē jā má cāchí dē nūū ni iin jā súcuán nī ncuu.

## 9

*Jā ní ntají yā ndihúxī ūū dē cuānacani dē tūhun*  
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

<sup>1</sup> De nī nastútú Jesús ndihúxī ūū tēe scuáha jín yā, de nī nsáhá yā jā cundiso tíñú dē de coo poder dē jā tavā dē ndá táchī inī nchivī, jín jā nasáhá vāha dē nchivī cúhū.

<sup>2</sup> De nī ntají yā ndá dē jā nacani dē tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios, jín jā nasáhá vāha dē nchivī cúhū.

<sup>3</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Mā cuísó nú jā cuetíñú nú ichi, ni garrote, ni ñunu, ni stāā, ni xūhún. De quíhīn nū jín iin-ni camisa, de mā cuísó nú incā.

<sup>4</sup> De nā-ni vehe quívi ndá nú, de ñúcuán cundeē nū jondē quee tucu nú quíhīn nū incā ñuū.

<sup>5</sup> De tú iin ñuū nduú jétáhvī ji ndóhó, de quee ndá nú ñúcuán, de scóyo nú ticāchāā jēhē nū, chi suu cúu jā stéhēn nū jā íyó cuāchi ji jāá nduú ní jétáhvī ji, ncachī yā.

<sup>6</sup> De nī nquee ndá dē cuāhān dē, nī jicó núu dē ndācá ñuū. De nī nacani dē tūhun vāha nāsa scácu Yāā Dios nchivī, de nī nasáhá vāha dē nchivī cúhū.

*Jā ní jīhī Juan tēe scuénduté*  
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

<sup>7</sup> De Herodes, tēe cúu gobernador, nī nīhīn dē tūhun ndācá tiñu jā sáhá Jesús. De nī ncunēhén inī dē, chi jáni inī sava nchivī cáhān ji jā Juan nī natecū dē.

<sup>8</sup> De sava cā nchivī cáhān jā ní nenda Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. De sava cā ji cáhān jā ní natecū incā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

<sup>9</sup> De nī ncāhān Herodes: Juan chi nī ndacu nī jā tēhndē xīnī dē. ¿Túsaá de nā tēe cúu yáhá jā nīhīn nī tūhun jā sáhá dē cuāhā tiñu ñáhnú? ncachī dē. De nī nducú dē modo nāsa cunī dē nūū Jesús.

*Jā ní scájī yā ūhūn mil tēe*

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

<sup>10</sup> De nī nenda ndá tēe cúu apóstol jā ní ntají yā dē nī nacani dē tūhun. De nī ncachī ndá dē nūū yā ndācá tiñu jā ní nsáhá dē. De nī jeca yā ndá dē cuāhān sīín yā jín dē iin lugar nūū nduú nchivī, ñatin ñuū Betsaida.

<sup>11</sup> De nī jini ndá nchivī, de suni cuāhān ndá ji. De nī jetáhvī yā ji, de nī nacani yā tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios, de nī nasáhá vāha yā nchivī cúhū.

<sup>12</sup> De tá cuāñini, de nī nquenda ndihúxī ūū apóstol, de nī ncāhān dē jín yā: Tají ní nchivī cuāhā yáhá ná quíhīn ji ndācá ñuū jín ndācá rancho ñatin yáhá, de nducú ji nūū quendōo ji

de cueen ji jā cajī ji, chi nduú nā cuá íyó yáhá, ncachī ndá dē.

13 De nī ncāhān Jesús: Cuāha ndá máá nú jā cajī ji, ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Nduú ná névāha sá, chi ūhūn-ni stāa jíin ūū-ni tiacá. De vísō tú quīcuēen sá stāa cajī ndihi nchivī cuāhā yáhá, de ni mā cūu, ncachī dē.

14 Chi íyó tá ūhūn mil tēe. De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha: Cāhān ndá nú jíin nchivī jā ná cúndeē síin cincuenta cincuenta ji, ncachī yā.

15 De súcuán nī nsāhá ndá dē, de nī jēcundeē ndihi nchivī.

16 De nī nquehen yā ndihúhūn stāa jíin ndūū tiacá ñúcuán, de nī nūcūndēhé yā ichi andiví, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Tatá yā. De nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, de nī nsajī dē nūū ndá nchivī cuāhā.

17 De ndiviī ji nī nchajī, de nī ndahā chījin ji. De nī nastútú ndá dē pedazo jā ní nquendōo, de nī nchitú ūxī ūū tīcá.

*Jā ní ncachī Pedro jā Jesús cúu Cristo*

*(Mt. 16.13-19; Mr. 8.27-29)*

18 De iin quīvī nī ncusíin Jesús, jícān táhvī yā, de maá-ni ndá tēe scuáha jíin yā íyó dē jíin yā. De nī jīcā tūhún yā ndá dē: De nduhū, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nchivī?

19 De nī ncāhān ndá dē: Sava ji cáhān jā cúu ní Juan, tēe jā ní scuénduté. De sava cā ji cáhān jā cúu ní Elías, tēe nī nacani tūhūn Yāa Dios jondē janahán. De sava cā ji cáhān jā cúu ní incā tēe nī nacani tūhūn yā, de nī natecū dē, ncachī ndá dē.

20 Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā dē: De ndá máá nú, ¿ní iin cúu nī cáchī ndá nú? De nī ncāhān Pedro: Maá ní cúu Cristo, Yāa jā ní ntají Yāa Dios, ncachī dē.

*Jā ní ncachī tūhūn Jesús jā cuū yā*

*(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)*

21 Ñúcuán de nī ndacu nīhin yā nūū ndá dē jā má cáchī dē tūhūn yáhá nūū ni iin nchivī.

22 De nī ncāhān yā: Nduhū, Yāa nī nduu tēe, cánuú jā ndoho ndasí nī. De ndá tēe ñáhnú jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, squéne yichī dē nduhū. De cahnī dē nduhū, de nūū únī quīvī de natecū ni, ncachī yā.

23 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndihi dē: Nā-ni nchivī tú cúnī ji cuniquīn ji nduhū jā scuáha nī ji, de ná cásī ji jā cúnī maá ji, de ná cúniquīn ji nduhū ndācá quīvī, de cuāha ji tūhūn cundoho ji tūndóhó jā síquī ni, vísō ná cúu ji.

24 Chi tú ní nchivī cúnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tánū táhvī ji ní cání. De tú ní nchivī vísō ná cúu ji jā síquī nduhū, sochi cutecū ji ní cání.

25 ¿Chi ní cuetíñú vísō ná cúndeē nchivī nīhin ji ní ñayiví, de tú quīvī ji nūū tánū táhvī ji?

26 Chi tú nā-ni nchivī cúcanoō ji jā síquī nduhū, Yāa nī nduu tēe, jíin síquī tūhūn cáhān ni, suni súcuán cucanoō ni jā síquī maá ji, quīvī nenda nī. De quīvī ñúcuán chi vīi ndasí cuñáhnú nī, tá cúu nūū cúñáhnú Tatá nī, de suni cúñáhnú ndācá ángel ndoo yā sáhá yā.

27 De ndāa cáhān ni jíin ndá nú jā sava tēe íyó yáhá, mā cúu dē chi jondē cunī dē nāsa tátúnī Yāa Dios jíin poder yā, ncachī yā.

*Jā tucu nī nduu yā*

*(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)*

28 Ñúcuán de tá ūnā quīvī jā ní ncāhān yā ndá tūhūn yáhá, de nī ncaa yā iin yucu, cuācācān táhvī yā. De Pedro jíin Jacobo jíin Juan cuāhān ndá dē jíin yā.

29 De juni jícān táhvī yā, de tucu nī nduu yā, de sahma yā nī nduyaa ndasí, de jéndütē.

30 Ñúcuán de nī nquenda ūū tēe, nátúhún dē jíin yā, de cúu dē Moisés jíin Elías, tēe jā ní íyo janahán.

31 De vīi ndasí jéndütē ní tēe ñúcuán, de cáhān ndūū dē jíin yā síquī jā ní ncuñatin jā cuū yā Jerusalén.

32 De Pedro jíin ndūū cā tēe íyó jíin dē, jíhī ndasí dē máhná, sochi nduu

ní nquixín dē. De nī jinī ndá dē jā vii jéndūtē maá yā jíin ndúū tēe íní jíin yā.

<sup>33</sup> De tá nī ncujiyo-ni ndúū tēe ñúcuán nūū yā, de nī ncāhān Pedro jíin yā: Maestro, nācā vāha jā íyó ndá sá yáhá. De ná sáhá ndá sá ūnī vehe ramádā, iin cuu maá ní, de incā cuu Moisés, de incā cuu Elías, ncachī dē. De nduú sáhá dē cuenta nā cuá cúu jā cáhān dē.

<sup>34</sup> De juni cáhān dē súcuán, de nī nquiji iin vícō nūhún, de nī jasī-ni nūū ndá dē. De nī nchūhú ndá dē jā íyó dē chījin vícō nūhún.

<sup>35</sup> De nūū vícō ñúcuán nī ncāhān iin tūhun: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíin. De cunini ndá nú tūhun cáhān yā, ncachī.

<sup>36</sup> De tá nī ncuu nī ncāhān tūhun ñúcuán, de mátúhún-ni cā Jesús íní yā nūū ndá dē. De nduú ní ncāhān cuitī cā ndá dē, de ndá quívi ñúcuán nduú ní ncachī dē nūū ni iin jā súcuán nī jinī dē.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin sūchí ñúhún tāchī inī*  
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

<sup>37</sup> De quívi téen nī nuu yā jíin ndá dē yucu. De cuāhā nchivī nī jētahān ji yā.

<sup>38</sup> De māhñú nchivī cuāhā nī ncana jee iin tēe: Maestro, jícān táhvī sá nūū ní jā cūndēhé ní sēhe yíi sá, chí mátúhún ji-ni íyó nūū sá.

<sup>39</sup> De maá-ni jā sáhá xēen tāchī jíin ji, de cána cóhó ji sáhá, de jáhnī yíhí ji, de jée tíñū yuhú ji. De sndóho ji, de ūhvī ndasí siāā ji.

<sup>40</sup> De nī ncāhān ndāhvī sá jíin ndá tēe scuáha jíin ní jā ná távā dē tāchī, de nduú ní ncúu sáhá dē, ncachī dē.

<sup>41</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Nchivī nīhin ndasí inī cúu ndá nú, chí nduú cándíja nú jā cuu nduvāha ji. ¿Nāsaa cā quívi cundeē ni jíin ndá nú jā cuandé inī ni jíin nú? Cuáquēhen sēhe nú ná quíji ji, ncachī yā.

<sup>42</sup> De juni vāji ji nūū yā, de nī jicó cáva ji nūū ñúhún nī nsáhá tāchī, de nī jáhnī yíhí ji. De nī ncāhān xēen Jesús nūū tāchī, de nī nasāhá vāha yā sūchí ñúcuán, de nī nasiáha yā ji nūū tatá ji.

<sup>43</sup> De ndivīi nchivī nī nsāhvi inī ji nī jinī ji jā ñáhnú ndasí tíñū sáhá Yāā Dios.

*Jā ní ncāhān tucu yā jā cuū yā*  
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

De juni sáhvi inī ji ndéhé ji ndācá tíñū jā ní nsáhá Jesús, de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā:

<sup>44</sup> Chuhun vāha inī nū tūhun cáhān ni yáhá, de mā náā inī nū, chí nduhū, Yāā nī nduu tēe, nastúu ji nduhū jā quívi nī ndahá ndá tēe xēen.

<sup>45</sup> Sochi nduú ní jícūhun inī ndá dē jā ní ncāhān yā, chí nduú ní ncúu cuitī jícūhun inī dē. De nī nchūhú ndá dē cātūhún dē yā síquī tūhun jā ní ncachī yā.

*Ní nchivī cúu jā cúñáhnú cā*  
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

<sup>46</sup> Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā nī nquijéhé dē cáhān dē síquī ní iin dē cúñáhnú cā.

<sup>47</sup> De nī jinī Jesús jā súcuán jáni inī ndá dē. De nī ntiin yā ndahá iin sūchí lúli, de nī jani yā ji xiín yā.

<sup>48</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Nā-ni nchivī tú jā síquī nduhū jétáhvī ji sūchí lúli yáhá, de nduhū jétáhvī ji. De nchivī jā jétáhvī nduhū, suni jétáhvī ji Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī. De nchivī núu cā māhñú ndá nú, suu ji cúñáhnú cā, ncachī yā.

*Nchivī jāá nduú cáhān síquī yā, íñi ji jíin yā*  
(Mr. 9.38-40)

<sup>49</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Juan: Maestro, nī jinī ndá sá iin tēe jā jíin síví ní távā dē tāchī inī nchivī. De nī jasī ndá sá jā sáhá dē, chí nduú jíca dē jíin ó, ncachī dē.

<sup>50</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Mā cásí nū jā sáhá dē, chí tēe jāá nduú cáhān contra síquī ó, íñi dē jíin ó, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān yā nūū Jacobo jíin Juan*

<sup>51</sup> De nī ncuñatin quívi jā quínohōn yā andiví, de nī jani téyíi inī yā jā quíhīn yā Jerusalén.

<sup>52</sup> De nī ntají yā sava tēe nī jēcōsō nūú dē jíin tūhun jā vāji yā. De cuāhān ndá dē iin ñuū Samaria tácuā nducú dē nūū quendōo yā.

<sup>53</sup> Sochi nchivī Samaria nduú ní jéhe ji vehe ndōo yā, chi nī jinī ji jā jondē Jerusalén quihīn yā.

<sup>54</sup> De Jacobo jíin Juan, nduú tēe scuáha jíin yā, nī jinī dē jā súcuán cúu, de nī ncāhān dē jíin yā: Señor, ¿á cúnī ní jā ndacu ó tiñu jā quiji ñuhūn ichi andiví, de naā nchivī yáhá, tá cúu nūú ní nsāhá Elías, tēe nī nacani tūhun janahán? ncachī dē.

<sup>55</sup> Ñúcuán de nī ndicó cóto Jesús nūú nduú dē, de nī ncāhān yā nūú dē: Nduú jíin ndá nú nā nūú vāji tūhun cáhān nū.

<sup>56</sup> Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, nduú vāji nī jā snāā ni nchivī, chi sa vāji nī jā scácu nī nchivī, ncachī yā. Sá de cuāhān yā jíin ndá dē incā ñuū.

*Tūhun nchivī jā cúnī ji cuniquīn ji yā (Mt. 8.19-22)*

<sup>57</sup> De juni jíca ndá dē jíin yā ichi, de nī ncāhān iin tēe jíin yā: Señor, cuniquīn sá ní cōhōn ní-ni cúu nūú quihīn ní, ncachī dē.

<sup>58</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ndācá xúncuui chi íyó yavī cava tī, de ndá saā suni íyó tacā tī. Sochi maá nī, Yāā nī nduu tēe, nduú nūú cūsūn ni, ncachī yā.

<sup>59</sup> De nī ncāhān yā jíin incā dē: Cuniquīn nduhū ná cōhōn. De nī ncāhān dē: Señor, cundetū ní de ná quíchuhū sá tatá sá xihna cā, ncachī dē.

<sup>60</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Sndóo ndá ndīyi, ná chūhū ndá cā ndīyi, chi ndīyi cúu ndá nchivī jāá nduú cándija. De maá nú, chi quihīn nū nacani nú tūhun nāsa tátúnī Yāā Dios, ncachī yā.

<sup>61</sup> Ñúcuán de suni nī ncāhān incā dē: Señor, cúnī sá cuniquīn sá ní, de cuāha ní tūhun jā xihna ná quicāhān sá jíin nchivī vehe sá, ncachī dē.

<sup>62</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Tú nā-ni tēe quijéhé dē cuniquīn dē nduhū, de tú maá-ni jā nācani cuécá inī dē sīquī ndācá jā ní sndóo dē, túsaá de cúu dē tá cúu iin tēe sátíñú jíin arado, de jícó cóto dē ndéhé dē ichi vehe dē. Túsaá de nsūú tēe vāha cúu dē jā cuniquīn dē nduhū sīquī tiñu tátúnī Yāā Dios, ncachī yā.

## 10

*Jā ní ntají yā ūnī xico ūxī dē*

<sup>1</sup> De tá nī ncuu ndācá tiñu yáhá, de maá Jētohō ō nī nacāji yā ūnī xico ūxī cā dē. De nī ntají yā ndihuū ndihuū dē jā cosō nūú dē nūú yā quihīn dē ndācá ñuū jíin ndācá lugar nūú ja ñatin quihīn maá yā.

<sup>2</sup> De nī ncāhān yā: Ndá nchivī yáhá chi cúu ji tá cúu trigo jā tēhndē, de ndāā jā cuāhā cúu, de tēe jā quehndē chi jacū dē-ni cúu. Túsaá de cācān táhvi ndá nú nūú maá Jētohō nū Yāā Dios jā ná tétíñú yā cuāhā tēe quehndē dē trigo, cúu jā nacani dē tūhun yā nūú nchivī.

<sup>3</sup> De cuāhān ndá nú, de ná cáchī tūhun nī nūú nū jā tetíñú nī ndá nú quihīn nū tá cúu ticāchí lúli mähñú yihī.

<sup>4</sup> De mā cuísó nú ñunu, ni itīn xūhún, ni nījān. De ichi mā cúcuéé nú jā natúhún nú jíin ni iin nchivī.

<sup>5</sup> De nā-ni vehe quīvi ndá nú, de xihna cā cāhān nū: Ná quíji tūhun ndeé tūhun sī inī nūú ndá nú, nchivī vehe yáhá, cachī nū.

<sup>6</sup> De tú vehe ñúcuán íyó nchivī vāha, de tūhun ndeé jā ní ncāhān nū jīnū sīquī ji. De tú nduú, de tūhun ndeé jā ní ncāhān nū mā jíinū sīquī ji.

<sup>7</sup> De suni vehe ñúcuán cundeē nū, de cajī nū coho nú jā cuāha nchivī nūú nū. Chi sīquī tiñu jā nācani nú tūhun nūú nchivī, de cánuú coto ji ndá nú. De mā cúndeē nū quéhén vehe, chi iin-ni vehe.

<sup>8</sup> De nā-ni ñuū quīvi ndá nú, de tú cuetáhvi ji ndóhó, de cajī nū nā-ni cúu jā cuāha ji nūú nū.

<sup>9</sup> De nasāhá vāha nú ndá nchivī cúhū ñuū ñúcuán. De cachī nū nūú ji: Ja nī ncuñatin jā tátúnī Yāā Dios nūú ndá nú, cachī nū.

<sup>10</sup> De nā-ni ñuū quīvi ndá nú, de tú mā cuetáhvi ji ndóhó, de quee nú inī calle ñúcuán de cāhān nū:

<sup>11</sup> Jondē ticāchāā ñuū ndá nú yáhá jā ní ntīin jēhē ni, ná scóyo nī jā cúu seña jā íyó cuāchi ndá nú jāá nduú ní jétáhvi nú. De cunahán ndá nú jā Yāā

Dios ja nī ncuñatin yā jā tatúnī yā nūū nū nícu. Cachī ndá nū.

<sup>12</sup> De cáhān ni jín ndá nū jā quīvī juicio de xēēn cā coo castigo sīquī ñuū jā sáhá súcuán nsūū cā jā coo sīquī ñuū Sodoma nūū ní nsáhá ndasí nchivī cuāchi.

*Jā ní ncāhān yā nūū sava ñuū nīhin inī*  
(Mt. 11.20-24)

<sup>13</sup> Nācā xēēn cundoho ndá nū, nchivī ñuū Corazín. De nācā xēēn cundoho ndá nū, nchivī ñuū Bet-saida. Chi tú inī ñuū Tiro jín ñuū Sidón ní nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá nī inī ñuū maá nū, de ñamā nacani inī nchivī ñuū ñúcuán jā sndóo ji cuāchi ji nícu. De sáhá ji seña jā stéhēn jā nācani inī ji sīquī cuāchi ji, chi cuhun ji sahma túún de chihi ji yāā xīnī ji nícu.

<sup>14</sup> Túsaá de quīvī juicio de xēēn cā coo castigo sīquī ndá nū nsūū cā jā coo sīquī ñuū Tiro jín ñuū Sidón.

<sup>15</sup> De ndá ndóhó nchivī ñuū Capernaum, ¿á jáni inī nū jā cúñáhnú nū tá cúu iin jā cáa cuāhān ichi andiví? Nduú chi sa cuun nū quihīn nū jondē lugar nūū íyó ndá ánō ndīyi, ncachī yā.

<sup>16</sup> De nī ncāhān cā yā jín ndá tēe jā tají yā quihīn: Nchivī jā tee sōho tūhun jā cáhān ndá nū, suni tee sōho ji jā cáhān maá nī. De nchivī jā squéne yichī ndóhó, suni nduhū squéne yichī ji. De nchivī jā squéne yichī nduhū, suni squéne yichī ji Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī, ncachī yā.

*Jā ní nenda ndá tēe jā ní ntají yā*

<sup>17</sup> De nī nenda ndihúnī xico ūxī tēe ñúcuán, de cúsi inī ndá dē, de cáhān dē jín Jesús: Señor, jondē ndá tächí jétáhví ji nūū sá jā jín síví maá ní, ncachī ndá dē.

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Súcuán cúu, chi nī jínī nī jā modo iin taja nī nincava Satanás ichi andiví, chi nī ncandeē nī ndihī poder.

<sup>19</sup> De mitan de ja nī jēhe nī poder nūū ndá nū jā cuāñū nū sīquī ndá cōō jín tīshumā, cúu jā cundeé nū sīquī

ndacá fuerza maá jā jínī ūhvī yóhó, de nduú nā cuá sáhá jín nū.

<sup>20</sup> Sochi mā cúsi inī ndá nū maá-ni jā jétáhví ndá tächí nūū nū, chi sa cúsi cā inī nū jā yósō síví nū jondē andiví, ncachī yā.

*Jā ní ncusi inī Jesús*  
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

<sup>21</sup> De suni hora ñúcuán nī ncusi inī Jesús nī nsáhá Espíritu Santo, de nī ncāhān yā: Ná cútahví sá nūū ní Tatá, jā cúu ní Jētohō andiví jín ñayīví. Chi nī jasí ní ndacá tūhun ndíchí ní, jā má cūnī nchivī ndíchí jín nchivī tūha cuenta ñayīví yáhá. De nī stéhēn ní nūū ndá nchiví cúu tá cúu sūchí lúli. Chi súcuán nī jētahān inī ní Tatá, ncachī yā.

<sup>22</sup> De nī ncāhān cā yā: Ndivi nī jēhe Tatá nī nūū ni. De nduú jínī ndá nchiví ní iin cúu nduhū, Sēhe Yāā Dios, chi maá-ni Tatá nī cúu jā jínī yā nduhū. De ni nduú jínī nchiví nāsa Yāā cúu maá Tatá, chi maá-ni Sēhe cúu jā jínī. De íyó nchiví jā cūnī maá Sēhe stéhēn yā nūū ji nāsa Yāā cúu Tatá yā, de maá ji suni cūnī ji, ncachī yā.

<sup>23</sup> Ñúcuán de nī ndéhé yā nūū ndá tēe scuáha jín yā, de nī ncāhān yā jín ndá máá dē-ni: Nācā ndetū ndá nchiví jā ndéhé tiñu ñáhnú jā ndéhé ndá máá nū.

<sup>24</sup> Chi cáhān ni jín nū jā cuāhā ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, jín cuāhā ndá rey, nī ncuu inī dē cūndéhé dē jā ndéhé ndá máá nū, de nduú ní jínī dē. De nī ncuu inī dē cunini dē jā níni ndá máá nū, de nduú ní jínī dē, ncachī yā.

*Tūhun tēe Samaria, tēe vāha inī*

<sup>25</sup> Ñúcuán de iin tēe stéhēn ley janahán, nī nacuiñī dē, de nī jēcāhān dē jín Jesús jā coto túnī dē yā. De nī jīcā tūhún dē: Maestro, ¿nā cuá sáhá sá de nihīn táhví sá cutecū sá ní cání andiví? ncachī dē.

<sup>26</sup> De nī ncāhān yā jín dē: ¿Nāsa yósō nūū tutū ley? ¿Nāsa cáhān jā cáhvi nū? ncachī yā.

<sup>27</sup> De tēe ñúcuán nī ncāhān dē nāsa cáhān nūū tutū: Coō manī ndasí nū jín maá Jētohō nū Yāā Dios, jondē jín



inī jín ánō nū, jín ní fuerza nū, jín ní jáá ntúnī nū. De cundáhvī inī nū táhán nú tá cúu nū cundáhvī inī nū maá nú, cáchī tutū, ncachī dē.

<sup>28</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Vāha nī ncāhān nū. De tú cuu sáhá nú sūcuán de nīhīn táhvī nū cutecū nū ní cání, ncachī yā.

<sup>29</sup> De tēe ñúcuán cúnī dē jā quendō ndāā dē nū yā jín tūhun jā ní jīcā tūhún dē, de nī ncāhān dē: ¿De ní nchivī cúu ndá táhán sá? ncachī dē.

<sup>30</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Iin tēe nī nquee dē Jerusalén, nī ncuun dē cuāhān dē ñuū Jericó. De ichi nī nguenda ndá tēe cuíhná nū dē, de nī ncandēē ndihi ndatíñú dē, de jondē sahma ñúhún dē. De nī ncani nāvāha ndá tēe ñúcuán dē, jondē ja ñatin cuū dē nícu. De nī sndóo ndá, de cuāhān ndá.

<sup>31</sup> De ichi ñúcuán nī nchāha iin sūtū cuāhān dē, de nī jinī dē nū tēe ñúcuán, de nī nsáhá jíyo dē-ni cuāhān dē.

<sup>32</sup> De saá-ni iin tēe grupo levita jā sátíñú inī templo, vāji dē ichi ñúcuán, de suni nī jinī dē nū tēe ñúcuán, de nī nchāha jíca dē-ni cuāhān dē.

<sup>33</sup> De iin tēe nación Samaria, suni jíca dē ichi ñúcuán. De nī jinī dē nū tēe ñúcuán, de nī ncundáhvī inī dē.

<sup>34</sup> De nī nguenda dē nū cáá tēe ñúcuán, de nī nchuhun dē aceite jín vino nū ní ntacuēhé, de nī juhnī dē sahma nū. De nī nchisó dē tēe ñúcuán síquī quiti dē, de cuāhān dē jín tēe ñúcuán iin mesón, de nī jito dē.

<sup>35</sup> De quivī téen, hora jā quíhīn dē, de nī ntavā dē ūū xūhún cāa, de nī jēhe dē nū tēe xí mesón, de nī ncāhān dē: Coto ní tēe yáhá, de tú cāxīn ní cā xūhún jín dē, de tá nenda sá de nachunáá sá, ncachī dē.

<sup>36</sup> ¿Túsaá de nāsa jáni inī nū? Já ndinúnī tēe ñúcuán, ¿ní iin dē nī nsáhá cuenta jā táhán dē cúu tēe jā ní nguenda jācuíhná nū? ncachī yā jín tēe stéhēn ley janahán.

<sup>37</sup> De nī ncāhān dē: Tēe jā ní ncundáhvī inī tēe jā ní ntacuēhé, vísō tēe ñuū jíca cúu dē, ncachī dē. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jín dē: Cuáhán

túsaá, de suni sūcuán cundáhvī inī nū ndācá nchivī, ncachī yā.

### *Jā ní íyo yā vehe Marta jín María*

<sup>38</sup> Sá de nī nquehen tucu yā ichi cuāhān yā, de nī jinū yā iin ñuū lulí. De iin ñahan nání Marta nī ncana ña yā nī jēhēn yā vehe ña.

<sup>39</sup> De Marta, íyo iin cūhū ña nání María. De María nī jēcundeē ña nū jéhē Jesús, níni ña ndācá tūhun jā cáhān yā.

<sup>40</sup> De Marta chi cútéñú ña jín cuāhā tiñu sáhá ña. De nī nguenda ña nū yā, de nī ncāhān ña: Señor, ¿á nduú sáhá ní cuenta jā cūhū sá nī sndóo ña sáán nū tiñu? De cáhān ní jín ña ná chíndeé táhán ña jín sá, ncachī ña.

<sup>41</sup> De nī ncāhān Jesús jín ña: Marta, nācā ndíhvī ndasí inī nū jín cuāhā tiñu, de ndasí sndóho nú maá nú jín.

<sup>42</sup> De íyo iin-ni tiñu cánuú. De María chi nī nacāji ña tiñu cánuú, suu jā ndíhvī inī ña síquī tūhun Yāa Dios, de mā cāndeē ō ña nū tiñu ñúcuán, ncachī yā.

## 11

### *Jā ní stéhēn yā nāsa cācān táhvī dē (Mt. 6.9-13; 7.7-11)*

<sup>1</sup> De iin quivī íyo Jesús iin lugar, jícan táhvī yā. De tá nī ncuu nī jícan táhvī yā, de iin tēe scuáha jín yā, nī ncāhān dē: Señor, stéhēn ní nū ndá sá nāsa cācān táhvī sá, tá cúu nū ní stéhēn Juan nū ndá tēe nī scuáha jín dē, ncachī dē.

<sup>2</sup> De nī ncāhān yā jín ndá dē: Já cācān táhvī ndá nú, de suha cáhān nū: Tatá ndá sá jā ndéē ní andiví, níni ná cóo yíñúhún sá nū ní, chi Yāa ĩ cúu ní.

De ñúhún inī sá jā ñamā ná quíji quivī tatúnī ní ní ñayíví yáhá.

De ná cóo ndācá tiñu jā jétahān inī maá ní,

tá cúu nū íyo inī andiví, suni sūcuán ná cóo inī ñayíví.

<sup>3</sup> Stāā jā técu ndá sá ndācá quivī, cuāha ní nū sá mitan.

<sup>4</sup> De cune cáhnú inī ní nū cuāchi jā sáhá ndá sá nū ní,

tá cúu nūū nēe cáhnú inī ndá sá nūū  
nchivī jā sáhá cuāchi nūū sá.

De mā cuáha ní tūhun jā coto túnī tächī  
sāán,  
chi sa scácu ní sāán nūū ndācá  
jānehén.

Cachī ndá nú, ncachī yā.

<sup>5</sup> De nī ncāhān cā yā: Tú ní iin nú  
íyó iin amigo nū, de quīhīn nū vehe dē  
sava ñuú de cāhān nū jín dē: Amigo,  
tanúú nú ūnī stāā nūū ni.

<sup>6</sup> Chi iin amigo nī jā jíca viaje, nī  
nguenda dē vehe nī, de nduú nā cuá  
névāha nī jā cuāha nī cajī dē, cachī nū.

<sup>7</sup> De cāhān tēe ndēē inī vehe: Mā  
stáhān nū nduhū, chi ja ndásī viéhé nī,  
de ja quíxīn nī jín ndá sēhe nī, de mā  
cúú nacōo nī jā taji nī nūū nū, cachī  
dē.

<sup>8</sup> De cāhān nī jín ndá nú, vísō mā  
nacōo dē taji dē nūū nū sīquī jā cúu dē  
amigo nū, sochi sīquī jā stáhān ndasí  
nú dē, jā ñúcuán nacōo dē taji dē ndihī  
jā jínī ñúhún nú.

<sup>9</sup> Túsaá de cāhān nī jín ndá nú jā  
suni sūcuán cācān táhvī nū nūū Yāā  
Dios, de taji yā nūū nū. De nducú nú  
ndācá jā váha jā íyó nūū yā, de nīhīn  
nū. De cācān táhvī nū jondē nīhīn nū,  
tá cúu nūū sáhá nchivī jā scáján viéhé  
jondē nune quīvī ji.

<sup>10</sup> Chi ndācá nchivī jā jícan, cuāha yā  
nūū ji. De nchivī ndúcú, chi nīhīn ji.  
De nchivī cāhān, nune yā ichi jā nīhīn  
ji jā cúnī ji.

<sup>11</sup> ¿De ní iin nú cúu tatá, de tú sēhe  
nú jícan ji stāā nūū nū, de á cuāha nú  
iin yūū nūū ji? De tú jícan ji iin tiacá,  
¿de á cuāha nú iin cōo nūū ji?

<sup>12</sup> De tú jícan ji iin ndīvī, ¿de á cuāha  
nú iin tīsumā nūū ji? Nduú cuitī jā  
sūcuán.

<sup>13</sup> Túsaá de ndá máá nú vísō nchivī  
íyó cuāchi cúu nú, de jínī ndá nú cuāha  
nú jā váha nūū sēhe nú. De nā oncā  
cúu maá Tatá nú andiví jā má cuāha  
yā Espíritu Santo nūū nchivī jícan nūū  
yā, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān ndá dē jā sátiñú yā jín  
fuerza Satanás*

*(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)*

<sup>14</sup> De távā yā iin tächī inī iin tēe, jā ní  
ncuñihín dē nī nsáhá. De tá nī nquee

tächī, de nī nacahān tēe jā ní ncuñihín.  
De nī nsáhvi inī ndá nchivī ndéhé ji.

<sup>15</sup> Sochi sava nchivī nī ncāhān ji:  
Jín fuerza Satanás jā cúñáhnú nūū  
ndá tächī, de távā tēe yáhá ndá tächī  
inī nchivī, ncachī ji.

<sup>16</sup> De sava cā ji cúnī ji coto túnī ji yā,  
de nī jícan ji jā sáhá yā jā coo iin seña  
ichi andiví.

<sup>17</sup> De maá yā chi jínī yā jā sūcuán  
jání inī ndá ji, de nī ncāhān yā: Ndācá  
nación jā sáhá síin maá de cánāá maá,  
túsaá de snāā jā íyó vāha maá. De tú  
nchivī iin vehe sáhá síin maá de cánāá  
maá, de mā cúu cā cundeē cāhnú ji.

<sup>18</sup> De saá-ni Satanás, tú sáhá síin  
maá jín ndá táhān tächī, ¿de nāsa cuiñi  
nīhin jā tatúnī túsaá? Chi cāhān ndá  
nú jā jín fuerza Satanás távā ni ndá  
tächī.

<sup>19</sup> De tú sūcuán cúu de ndá nchivī  
scuáha jín ndá nú, ¿nā jín fuerza távā  
maá ji tächī? Túsaá de ndá máá ji  
cachī ji jā ní stívī ndasí nú nī ncāhān  
nū jā távā ni tächī jín fuerza Satanás.

<sup>20</sup> De nduú chi jín fuerza Yāā Dios  
cúu jā távā ni tächī. Túsaá de ja ndēē  
Yāā Dios māhñú ndá nú jā tátúnī yā.

<sup>21</sup> De tú iin tēe ndacuī jíto dē vehe  
dē jín tūjí dē, túsaá de ní iin ndatiñú  
dē mā ndóñuhún.

<sup>22</sup> De tú quiji incā tēe ndacuī cā,  
de cundeé jín tēe ñúcuán, túsaá de  
candeé tūjí dē jā jíto dē vehe dē, de  
sáhá dē nāsa cúnī maá dē jín ndatiñú  
jā candeé dē. De tá nūú cúu tēe ndacuī  
cā ñúcuán, sūcuán cúu maá nī nūū  
Satanás.

<sup>23</sup> De nchivī jāá nduú íyó mānī jín  
nī, túsaá de jínī ūhvī ji nduhū. De  
nchivī jāá nduú nástútú jín nī, túsaá  
de sa scútē nuu ji nchivī jā vají nūū ni.

*Tächī jā nástútú táhān ndivi inī  
nchivī*

*(Mt. 12.43-45)*

<sup>24</sup> Tú nī nquee iin tächī inī iin tēe  
jáá nduú cándíja, de jíca nuu nūū  
ñuhun tíhá, ndúcú nūū natátú, de  
nduú nīhīn, sá de jání inī maá: Ná  
quínohōn nī vehe nūū ní nquee nī.

25 De tá nī nenda tucu, de jínī jā tēe jāá nduú cándíja, cúu dē tá cúu iin vehe jā ní ndundoo.

26 Ñúcuán de jéhēn jénacuēca ūjā cā tāchī nēhén cā nsūú cā maá. De quívi ndá inī tēe ñúcuán de jécundeē ndá. Túsaá de xēēn cā cundoho tēe ñúcuán jā sándihí nsūú cā jā xíhna ñúhún, ncachī yā.

*Nācā ndetū nchivī níni tūhun yā*

27 De juni cáhān yā tūhun yáhá, de iin ñahan íñí māhñú nchivī cuāhā, nī ncāhān jee ña jíin yā: Nācā ndetū ñahan jā ní scácu ña ní de nī scáxīn ña ní, ncachī ña.

28 De nī ncāhān yā: Sa ndetū ndasí cā ndá nchivī níni tūhun Yāā Dios de squíncuu ji, ncachī yā.

*Jā ní jícān ndá nchivī jāá nduú cándíja iin tiñu ñáhnú*

*(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)*

29 De nī ntācā cuāhā cā nchivī nūū Jesús, de nī nquijéhe yā cáhān yā: Nchivī tiempo mitan chi maá-ni jā sáhá nēhén ji. De jícān ji iin tiñu ñáhnú jā stéhēn tú Yāā jā ní ntají Yāā Dios cúu nī. De nduú nā incā tiñu ñáhnú stéhēn ni nūū ji, chi maá-ni tiñu ñáhnú tá cúu nūū ní ncuu jíin Jonás, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

30 Chi tá cúu nūū ní jinī nchivī ñuū Nínive jā ní ncuu iin tiñu ñáhnú jíin Jonás, suni sūcuán cunī nchivī tiempo yáhá jā coo iin tiñu ñáhnú jíin nduhū, Yāā nī nduu tēe, jā quétáhán jíin modo jā ní ndoho Jonás.

31 De reina jā ní ncuñáhnú nación ichi sur, natecū ña jíin nchivī tiempo yáhá, quívi juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cāhān ña cuāchi sīquī ji. Chi jondē jíca ndasí nī nquiji ña nī nini ña ndá tūhun ndíchí jā ní ncāhān rey Salomón, de nī ncandíja ña. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāā íyó yáhá, nsūú cā Salomón, de nduú cándíja ndá nú nduhū.

32 De ndá nchivī ñuū Nínive nūū ní nacani Jonás tūhun, natecū ji jíin nchivī tiempo yáhá, quívi juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi, de cāhān ji cuāchi sīquī nchivī yáhá. Chi ndá máá ji nī nacani inī ji nī sndóo ji cuāchi ji quívi

jā ní nacani Jonás tūhun nūū ji. De mitan chi cúñáhnú cā nduhū, Yāā íyó yáhá, nsūú cā Jonás, de nduú cándíja ndá nú nduhū.

*Tūhun yátá sīquī lámpara*

*(Mt. 5.15; 6.22-23)*

33 Tá nástíin nchivī iin lámpara, de nduú chíyuhū ji, ni nduú chíhi ji chíjin iin cajón. Chi sa jáni ji nūū sūcún, tácuā cutūu nūū ndá nchivī jā quívi vehe.

34 De tīnūú ndá nú cúu tá cúu lámpara nūū yiqui cúñu nú. Túsaá de tú tīnūú nú íyó nijīn, de ní-ni yiqui cúñu nú cunijīn. Sochi tú nduú íyó nijīn tīnūú nú, de ní-ni yiqui cúñu nú íyó neē.

35 De suni sūcuán cúu ánō nū, de coto ndá nú jā má cāní nēhén inī nū, tácuā mā cōo neē inī ánō nū.

36 Chi tú sáhá ndá nú maá-ni tiñu váha, de nduú nā tiñu nēhén sáhá nú, túsaá de luz yā cunijīn váha inī ánō nū, tá nūū cúu iin lámpara jā sáhá jā cunijīn váha, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān yā jā íyó cuāchi ndá dē*

*(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)*

37 De tá nī ncuu nī ncāhān yā, de iin tēe grupo fariseo nī ncana dē yā jā cají yā stāā vehe dē. De nī nquívi yā, de nī jécundeē yā mesa jā cají yā stāā.

38 De tēe fariseo nī nsāhvi inī dē ndéhé dē jāá nduú squíncuu yā costumbre jā nandahá yā de cají yā stāā.

39 De nī ncāhān maá Jētohō ō jíin dē: Ndá ndóhó tēe fariseo, chi modo jā náquete nú yātā vásō jíin cōhō, cúu jā nándahá nú. De ichi inī ndá nú chi ñúhún maá-ni tūhun cuíhná jíin tūhun nēhén.

40 Tēe naā cúu ndá nú. ¿A nduú jíin nū jā Yāā jā ní nsāhá yiqui cúñu nú, suni nī nsāhá yā ánō nū?

41 De jā jéhe ndá nú caridad nūū nchivī ndāhví, de sáhá nú sīquī jā cúndáhví ndija inī nū ji. De sūcuán de coo ndāā ánō nū.

42 De nācā xēēn cundoho ndá nú tēe fariseo, chi squíncuu nú ndācá tiñu lúli, de nduú squíncuu nú tiñu cánuú. Chi sáhá ndá nú ūxī ūxī nuhñi mīnu jíin ruda jíin ndācá yuvā, de sócō nū iin iin jā ūxī nūū Yāā Dios. Sochi nduú

sáhá cuitī nū tiñu ndāā, ni nduú íyó mānī nū jíin Yāā Dios. Ndācá yáhá cánuú jā sáhá nū nícu, de suni mā sndóo nū jā sōcō nū ndá yūcū ñúcuán.

<sup>43</sup> De nācā xēen cundoho ndá nū tēe fariseo, chi jétahān inī nū cundeē nū nūū silla yíñúhún cā inī vehe ī sinagoga, de jétahān inī nū jā cáhān yíñúhún nchivī jíin nū nūū yáhvi.

<sup>44</sup> De nācā xēen cundoho ndá nū tēe stéhēn ley janahán, jíin ndá nū tēe fariseo, chi tēe stáhvī-ni cúu nū. Chi cúu nū tá cúu iin yavī ndīyi jāá nduú nijīn, chi snāā nū ánō nchivī, de nduú jíin ji jā súcuán sáhá nū ji, ncachī yā.

<sup>45</sup> De nī ncāhān iin tēe stéhēn ley janahán: Maestro, jā cáhān ní ndācá tūhun yáhá, de suni sīquī ndá máá sá nī ncāhān ní, ncachī dē.

<sup>46</sup> De nī ncāhān yā: Suni nācā xēen cundoho ndá nū tēe stéhēn ley janahán. Chi suni stéhēn nū ndācá ley jā ní ntavā maá nū jā vījín sáhá, de nduú cundeē nchivī squíncuu ji. De ndá máá nū chi ní iin xīnī ndāhá nū nduú scándā nū jā squíncuu nū.

<sup>47</sup> Nācā xēen cundoho ndá nū. Chi sáhá ndá nū namā ndá ndīyi tatā nū, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. De suni ndá tatā nū nī jahnī ndá tēe ñúcuán.

<sup>48</sup> De jā sáhá nū súcuán cúu jā quétáhán nū jíin ndá dē sīquī tiñu jā ní nsáhá dē. Chi ndá máá dē nī jahnī ndá tēe ñúcuán, de ndá máá nū chi sáhá nū namā sīquī dē.

<sup>49</sup> Jā ñúcuán cúu jā jondē janahán nī ncāhān Yāā Dios iin tūhun ndíchi: Tajī nī ndá tēe nacani tūhun nī jíin ndá tēe cúu apóstol quīhīn dē nūū ndá ji. De sava dē cahnī ji, de sava cā dē cunī ūhvī ji, ncachī Yāā Dios.

<sup>50</sup> De súcuán de sīquī nchivī tiempo yáhá ná cundeē cuāchi jā ní jahnī tatā ji ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, jondē tá nī jēcāva ñayīví jíin jondē mitan,

<sup>51</sup> jondē Abel jíin jondē Zacarías, tēe jā ní jahnī ndá dē sava mähñú altar jíin cuarto ī inī templo. Túsaá de cáhān ni jíin ndá nū jā sīquī nchivī tiempo mitan cundeē ndācá cuāchi ñúcuán.

<sup>52</sup> Nācā xēen cundoho ndá nū, tēe stéhēn ley janahán, chi jásī nū ichi jā jīcūhun inī nchivī tūhun yā. De ni ndá máá nū nduú cúnī nū jīcūhun inī nū, de ni nduú jéhe nū tūhun jā jīcūhun inī nchivī jā cúnī, ncachī yā.

<sup>53</sup> De jā ní ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe fariseo, nī nquītī ndasī inī dē nī jinī dē yā. De nī nquijéhé dē stíchī dē yā sīquī cuāhā cā tūhun.

<sup>54</sup> De ndúcú ndá dē modo tú sanaā de stívī yā tūhun cáhān yā, tácuā nīhīn dē cuāchi sīquī yā.

## 12

*Sīquī tūhun stáhvī jā cáhān ndá tēe fariseo*

*(Mt. 10.26-27)*

<sup>1</sup> De juni súcuán cúu, de nī ncutútú cuāhā mil nchivī, chi jondē jáñū ji sīquī jéhē táhán ji. De xihna cā nī nquijéhé yā cáhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Coto má cándija ndá nū levadura ndá tēe grupo fariseo, chi suu cúu tūhun stáhvī jā cáhān ndá dē. Chi jítē nuu nūū ndá nchivī tá cúu nūū sndāa levadura ñujan.

<sup>2</sup> Chi ndācá tūhun stáhvī mā quéndōo yuhū cuitī, chi ndihī natūu nijīn de cunī nchivī.

<sup>3</sup> Túsaá de suni ndá ndóhó, ndācá tūhun jā ní ncāhān nū jāá nduú ní jíinī nchivī, iin quīví de cunī vāha ji. De ndācá tūhun jā ní ncāhān yuhū nū jā ndásī viéhé, iin quīví de cáhān jee nchivī yātā ndācá vehe.

*Jā ní ncachī yā ní iin cúu jā cuyūhú ó*

*(Mt. 10.28-31)*

<sup>4</sup> Cáhān ni jíin ndá nū, amigo: Mā cuyūhú nū nchivī jā cahnī yiqui cúñu nū, chi tá nī jahnī ji ndóhó, de nduú nā cuá cuu cā sáhá ji.

<sup>5</sup> De ná cáchī ni nūū nū ní iin cúu jā cuyūhú nū: Jā cuyūhú nū cúu Yāā Dios jā tú sáhá yā jā cuū nū, de íyó poder yā jā chuhun yā ndóhó infierno. Suu maá yā cúu jā cuyūhú nū jā má stívī nū nūū yā.

<sup>6</sup> De ndācá saā chi nduú yāhvī ndéē tī, chi jondē ūhūn tī jā úū centavo.

De ni iin tī nduú náā inī Yāā Dios jāā nduú jíto yā tī.

<sup>7</sup> De nā oncā cúu ndá máá nú, chi jondē ndihi ixi xínī nū ja nī ncahvi yā. Túsaá de mā cúyühú ndá nú, chi cánuú ndasí cā ndá máá nú nū yā nsūú cā cuāhā ndá saā.

*Nchivī jā jétúhún ji Jesucristo nūū incā nchivī*

(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

<sup>8</sup> De cāhān ni jíin ndá nú jā ndācā nchivī jā cuetúhún nduhū nūū incā nchivī, de saá-ni nduhū, Yāā nī nduu tēe, cuetúhún nī ji nūū ndá ángel Yāā Dios.

<sup>9</sup> De ndācā nchivī jā má cuetúhún nduhū nūū incā nchivī, suni sūcuán mā cuetúhún nī ji nūū ndá ángel Yāā Dios.

<sup>10</sup> De tú nā-ni nchivī cāhān ji sīquī nduhū, Yāā nī nduu tēe, de cune cáhnú inī Yāā Dios nūū ji. Sochi tú nā-ni nchivī cāhān nāvāha ji sīquī Espíritu Santo, de mā cúne cáhnú inī Yāā Dios nūū ji.

<sup>11</sup> De tú quisiáha ndá ji ndóhó ndācā vehe īī sinagoga nūū justicia jíin nūū ndá cā tēe tátúnī, de mā nācani ndasí inī nū nāsa scócóo nú tūhun jíin nāsa cāhān nū.

<sup>12</sup> Chi maá hora ñúcuán de Espíritu Santo stéhēn yā nūū nū nāsa cāhān nū, ncachī yā.

*Sīquī jā má cútóo ó ndatíñú cuicá*

<sup>13</sup> Ñúcuán de iin tēe íñī mähñú nchivī cuāhā, nī ncāhān dē jíin Jesús: Maestro, cāhān ní jíin ñanī sá jā ná táhvī sáva dē táhvī ndūú sá, ncachī dē.

<sup>14</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Lílū, nduú ní jáni yā nduhū jā sáhá ndāā ni tiñu nú jā táhvī sáva nī táhvī nū, ncachī yā.

<sup>15</sup> De nī ncāhān cā yā: Coto vāha ndá nú maá nú jā má cútóo cuitī nū xūhún jíin ndá cā. Chi vísō cuāhā ndasí ndatíñú névāha iin tēe, de nsūú ñúcuán sáhá jā quendōo ndetū dē ñayiví yáhá, ncachī yā.

<sup>16</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā iin tūhun yátá jíin ji: Nī īyo iin tēe cuicá jā névāha ñuhun jā vāha ndasí cúu itū.

<sup>17</sup> De tēe cuicá ñúcuán nī nacani inī dē: ¿Nāsa sáhá nī? Chi nduú cā núne nūū cuhun niñi nī. Ncachī dē.

<sup>18</sup> De nī jáni inī dē: Suha ná sáhá nī: Canī ni ndá yacā ni, de nasáhá nī jā nāhnú cā. De ñúcuán nataān ndihi nī niñi nī jíin ndācā ndatíñú nī.

<sup>19</sup> Ñúcuán de canī inī ni: Mitan de cuāhā ndasí névāha ó jā quenda cuāhā cuīyā. Ná nátātú ó, de cajī ō coho ó, de ná cúsi inī ō, nī jáni inī dē.

<sup>20</sup> Sochi nī ncāhān Yāā Dios jíin dē: Tēe naā cúu nú, chi jacuāā mitan de cuū nū, de ndācā jā ní nchuvāha nú, ¿ní tēe cuu? Ncachī Yāā Dios jíin dē.

<sup>21</sup> De suni sūcuán cundoho ndācā tēe jā sáhá cuicá dē maá dē, de nduú ndúcú dē jā quendōo ndetū dē nūū Yāā Dios, ncachī yā.

*Yāā Dios jíto yā yóhó*

(Mt. 6.25-34)

<sup>22</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Túsaá de cāhān ni jíin ndá nú: Mā nācani ndasí inī nū sīquī jā cutecū nū, tú nāsa cajī nū, ni sīquī sahma nú, tú nāsa cuhun nú.

<sup>23</sup> Chi Yāā Dios nī nsáhá yā jā tēcū nū jíin yiqui cúñu nú, de nā oncā cúu jā má cuáha yā jā cajī nū jíin jā cuhun nú.

<sup>24</sup> Cūndēhé ndá nú nāsa tēcū ndá tīcācá, de nduú jáquīn tī, ni nduú nástútú tī, ni nduú nūū tavāha tī ni yacā tī. De vísō sūcuán de maá Yāā Dios scájī yā tī. ¿De á nduú cánuú ndasí cā ndá ndóhó nsūú cā ndá quiti ñúcuán?

<sup>25</sup> ¿De ní iin nú, á cuu chisó nú iin yiquí cā maá nú, vísō ná nācani ndasí inī nū?

<sup>26</sup> De tú mā cūú sáhá nú iin tiñu lúlí sūcuán, ¿de nājēhē cúu jā nācani ndasí inī nū sīquī jā cajī nū jā cuhun nú?

<sup>27</sup> Cūndēhé ndá nú nāsa jée ndá itā yucú. Chi nduú sátíñú ni nduú quēhen. De cāhān ni jíin ndá nú jā juni rey Salomón, quivī jā ní ñūhun dē sahma váha ndasí, de ni nduú ní ñūhun dē sahma viī sūcuán tá cúu nūū iyó ndá itā.

<sup>28</sup> De tú sūcuán jéhe Yāā Dios sahma viī nūū itā yucú jā iyó nūū ñūhún mitan de teēn de cāyū nūū ñūhún, de

nā oncā cúu ndá ndóhó jā má cuáha yā sahma. ¿De nūcu nduú cándija nihin ndá nú jā jíto yā ndóhó?

<sup>29</sup> Túsaá de mā nácani cuécá inī nū nāsa caji nū nāsa coho nú.

<sup>30</sup> Chi maá-ni sīquī yáhá cúu jā ndihvī inī nchivī ñayiví jāá nduú cándija. Sochi ndá máá nú chi íyó Tatá nú andiví, de jínī yā jā jínī ñuhún nú ndācá yáhá.

<sup>31</sup> De sa cánuú cā jā cundihvī inī nū sīquī tiñu jā ndácu Yāā Dios nū nū. Ñúcuán de sáhá yā jā nihin nū ndācá yáhá.

*Nāsa coo cuécá ó jondē andiví  
(Mt. 6.19-21)*

<sup>32</sup> Mā cúyuhú ndá nú chi cúu nú tá cúu tīcāchí nī. Chi vísō jacū ndá nú-ni cúu, de maá Tatá nú cúsi inī yā jā quiví nú ñuū nū tātúnī yā.

<sup>33</sup> Xīcō ndá nú jā névāha nú, de cuāha nú xūhún ñúcuán nū nchivī ndāhvī. De súcuán de scáyā nū tāhvī nū jondē andiví nū má cútuhú, tá cúu nū távāha nú xūhún inī itīn. Chi jondē andiví de mā nāā jā váha jā cunevāha nú. Chi ñúcuán mā quiví jācuīhná, ni mā cūú stívī tīquixīn.

<sup>34</sup> Chi jondē nū nihin nū tāhvī váha nú, ñúcuán cúu nū cundihvī inī nū sīquī.

*Jā ná cóo tūha ó jā nenda yā*

<sup>35</sup> Coo tūha ndá nú jā nenda Jētoho nū, de sáhá nú tá sáhá ndá mozo jā náscuíquīn ji lámpara ji.

<sup>36</sup> Chi íyó tūha ji de ndétu ji jā nenda patrón ji jā cuāhān dē vico tándāhá. Chi tá nenda dē de cāhān dē, de nacune-ni ndá ji viéhé.

<sup>37</sup> De nācā ndetū ndá mozo ñúcuán jā tá nenda patrón ji, de cunī dē jā ndító ji. De ndāā cāhān ni jínī nú jā maá patrón sáhá tūha dē maá dē, de tenee dē ji nū mesa jā canī dē cōho ji.

<sup>38</sup> De vísō cucuécé dē nenda dē jondē sava ñuú, á ja nī nchāha ñuú, de tú cunī dē jā súcuán ndító ndá mozo dē, de nācā ndetū ndá ji túsaá.

<sup>39</sup> De chuhun inī ndá nú jā cāhān tūhun yátá yáhá: Tēe xivéhe, tú ní jínī

dē nā hora quiji jācuīhná, de cundito dē, de mā cuáha dē tūhun sacuíhná vehe dē nícu.

<sup>40</sup> De saá-ni ndá ndóhó, coo tūha nú, chi tú nduú, de maá hora jāá nduú ná jáni inī nū, de nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe, ncachī yā jínī ndá dē.

*Tūhun mozo vāha jínī mozo nduú  
squíncuu  
(Mt. 24.45-51)*

<sup>41</sup> Ñúcuán de Pedro nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿á jínī ndá máá sá-ni cāhān ní tūhun yátá yáhá, á suni cāhān ní jínī ndihi cā nchiví? ncachī dē.

<sup>42</sup> De nī ncāhān maá Jētoho ō: Cāhān ni jínī nā-ni nchiví jā cúu tá cúu mozo jā ndito xīnī de squíncuu vāha. De maá patrón nī jani dē ji jā coto ji nchiví vehe dē, tácuā scájī ji maá hora.

<sup>43</sup> De nācā ndetū mozo ñúcuán jā tá nenda patrón ji, de cunī dē jā súcuán squíncuu vāha ji.

<sup>44</sup> De ndāā cāhān ni jínī ndá nú jā canī dē mozo ñúcuán jā coto ji ndihi ndatíñú dē.

<sup>45</sup> Sochi tú jáni inī ji jā má nēndá ñamā patrón ji, de quijéhé ji canī ji ndá tēe jínī ñahan jā cúu táhān mozo ji, de caji ji coho ji de jínī ji,

<sup>46</sup> tú súcuán de nenda-ni patrón ji quiví jāá nduú ndétu ji jínī hora jāá nduú ná jáni inī ji. De sndóho ndasí dē ji, de chihi dē ji cundoho ji nū yíhí ndá nchiví jāá nduú squíncuu.

<sup>47</sup> De mozo jā jínī nāsa jétahān inī patrón ji, de tú nduú sátūha ji de nduú squíncuu ji jā cunī dē, de cundoho xēen ji jínī ntuxíi.

<sup>48</sup> De mozo jāá nduú jínī nāsa jétahān inī patrón ji, de tú sáhá ji tiñu jā canī dē ji ntuxíi, túsaá de jacū-ni canī dē ji. Chi ndá nchiví jā stéhēn cuāhā yā nū ji, suni cuāhā nācān yā nū ji. De ndá nchiví jā cuāhā cā tiñu nī ntee yā ji, suni cuāhā cā nācān yā nū ji.

*Jā síquī Jesús de cusín inī nchiví  
(Mt. 10.34-36)*

<sup>49</sup> Nī nquenda nī jā modo jā scuíquīn ni ñuhūn inī ñayiví, de suu cúu jā cusín inī nchiví jā síquī nduhū.

De cúnī ni jā ñamā coo súcuán, tácuá quīvi ndá nchivī ndahá Yāa Dios.

<sup>50</sup> De íyó iin tūndóhó jā cánuú cundoho nī, de cúcuécá ndasí inī ni chí jondē jīnu cundoho nī, sá de ndusiī inī ni.

<sup>51</sup> ¿De á jáni inī ndá nú jā vāji nī jā cundeē mānī nchivī ñayīví? Cáhān ni jín ndá nú jāá nduú, chí sa cusíin inī nchivī jā síquī nduhū.

<sup>52</sup> Chí jondē mitan de quiyéhé jā ūhūn nchivī iin vehe cusíin inī jī. De nenda ūnī síquī ūū, de ūū síquī ūnī.

<sup>53</sup> Chí tatá cusíin inī jín sēhe yíí, de sēhe yíí jín tatá, de naná jín sēhe síhí, de sēhe síhí jín naná, de naná chíso jín sēhe jānú, de sēhe jānú jín naná chíso, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān yā síquī seña andiví  
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)*

<sup>54</sup> De suni nī ncāhān yā jín nchivī cuāhā: Tá jínī ndá nú jā nénda vīcō ichi nū quéé ncandiī, de cāhān nū jā cuun sāvī, de súcuán cúu.

<sup>55</sup> De tá vāji tāchī ichi sur, de cāhān nū jā nandiī, de súcuán cúu.

<sup>56</sup> Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú. Já jícūhun inī nū nāsa stéhēn seña andiví jín inī ñayīví, ¿de nūcu nduú jícūhun inī nū ní iin cúu nduhū jā sáhá nī ndācá tiñu ñáhnú tiempo yáhá?

*Jā cundihvī inī ō jā má cundeē cuāchi  
síquī ō  
(Mt. 5.25-26)*

<sup>57</sup> ¿De nūcu nduú sáhá ndá máá nú cuenta ní iin cúu tiñu ndāā jā sáhá nú?

<sup>58</sup> De tú iin nchivī quīhīn jī jín nú nūū justicia jā cāhān jī cuāchi síquī nū, túsaá de juni cuāhān nū jín jī ichi de cundihvī inī nū sáhá ndāā nū jín jī. Chí tú nduú, de squívi jī ndóhó nūū juez, de juez siáha dē ndóhó nūū policía, de policía chihi dē ndóhó vecāa.

<sup>59</sup> De ndāā cāhān ni jín nú jā má quéé cuitī nū ñúcuán chí jondē chunáá nú ndihī cuitī xūhún jā jícān ndá dē, ncachī yā.

## 13

*Jā cánuú nacani inī ō jā sndóo ó  
cuāchi ó*

<sup>1</sup> De iin quīvī ñúcuán nī nquenda jacū tēe, nī nacani dē tūhun nūū yā nāsa nī ndoho sava tēe Galilea. Chí tá jáhnī ndá dē quiti jā sōcō dē, de nī nquenda-nī ndá mozo Pilato nī jáhnī tēe ñúcuán.

<sup>2</sup> De nī ncāhān Jesús: Ndá tēe Galilea ñúcuán, ¿á jáni inī ndá nú jā súcuán nī ndoho dē síquī jā ndasí cā nī iyo cuāchi dē nsūú cā ndá cā nchivī Galilea?

<sup>3</sup> Cáhān ni jín ndá nú jāá nduú. De ndá máá nú suni tānū tāhvī nū de tú mā nācani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

<sup>4</sup> De xāhōn ūnī tēe jā ní jicó cáva torre Siloé síquī dē, de nī jīhī ndá dē, ¿á jáni inī nū jā ndasí cā nī nsáhá ndá dē cuāchi nsūú cā ndá cā nchivī Jerusalén?

<sup>5</sup> Cáhān ni jín ndá nú jāá nduú. De ndá máá nú suni tānū tāhvī nū de tú mā nācani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

*Tūhun yátá ñutun higo*

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá jā stéhēn yā tá cúu nchivī jāá nduú squíncu tūhun ndácu Yāa Dios: Cúu jī tá cúu iin ñutun higo jā íñí nūū ñuhun iin tēe. De nī jēndēhé dē tú íyó jāvíxī xīnī, de nduú nā cuá íyó.

<sup>7</sup> De nī ncāhān dē jín mozo jā sátíñú nūū ñuhun dē: Mitan de ja íyó ūnī cuīyā jā quínducú nī jāvíxī xīnī ñutun higo yáhá, de nduú nā cuá cúun. Túsaá de quehndē nū, chí vāchi sátéñú nūū ñūhún, ncachī dē.

<sup>8</sup> De nī ncāhān mozo jín dē: Señor, sndóo ní ná cuíñi iin cuīyā yáhá cā, de ná nástáyā sá jēhé de chuhun sá jēhen.

<sup>9</sup> De cūndēhé ó tú cuun jāvíxī incā cuīyā. De tú nduú, de tēhndē, ncachī mozo, ncachī yā.

*Jā ní nasáhá vāha yā iin ñahan quīvī  
nátátú*

<sup>10</sup> De iin quīvī nátátú de stéhēn Jesús tūhun inī vehe ī sinagoga.

<sup>11</sup> De íyó iin ñahan jā ní ncuu xāhōn ūnī cuīyā cúhū ña. Chí iin tāchī nī

nsāhá já jíca tihí ña, de nduú cá cúu cuitī caca tuun ña.

<sup>12</sup> De nī jinī Jesús nūū ña, de nī ncana yā ña, de nī ncāhān yā jíin ña: Nánā, mitan de nduvāha ní já cúhū ní, ncachī yā.

<sup>13</sup> De nī ntee yā ndahá yā ña, de nī nūcuīñī tuun ña-ni, de nī nacuetáhvī ndasí ña nūū Yāā Dios.

<sup>14</sup> De tēe cúñáhnú inī vehe īi sinagoga, nī nquītī inī dē nī jinī dē Jesús já ní nasāhá vāha yā ñahan ñúcuán quīvī nátātú. De nī ncāhān dē jíin ndá nchivī: Iyó iñū-ni quīvī sátiñú ó, de ndá quīvī ñúcuán quiji ndá nú já nduvāha nú. De quīvī nátātú chi mā cúu, ncachī dē.

<sup>15</sup> Ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō ō jíin dē: Vāchi tēe stáhvī-ni cúu ndá nú. De quīvī nátātú, ¿á nduú nándají ndá nú stīquī nū jíin burro nú já quíscóho nú tī ndute?

<sup>16</sup> De ñahan yáhá já cúu ña tatā Abraham, chi modo já ní nuhnī ña xāhōn ūnī cuiyā nī nsāhá Satanás. ¿De á nduú íyó vāha já ní nandají nī ña nūū cuēhē ña quīvī nátātú? ncachī yā.

<sup>17</sup> De já ní ncāhān yā súcuán, de nī ncucanoō ndá tēe já jíinī ūhvī dē yā. De ndihi nchivī nī ncusiī ndasí inī ji nī jinī ji ndá tiñu ñáhnú sáhá yā.

*Tūhun yátá sīquī niquin yuvā mostaza*

*(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)*

<sup>18</sup> De nī ncāhān yā: Ná cáhān ni iin tūhun yátá tácuca cunī ndá nú nāsa cúu já ndúcuahā nchivī já tátúnī Yāā Dios nūū.

<sup>19</sup> Ndúcuahā ji tá cúu nūū jáhnu iin niquin yuvā mostaza já ní jaquīn iin tēe nūū ñuhun dē. De nī jahnu, de nī ncuu iin ñutun cáhnú, de ndá saā chi sáhá tī tacā tī chíjin ndahá yúcū, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī levadura*

*(Mt. 13.33)*

<sup>20</sup> De nī ncāhān tucu yā: Súcuán cúu já ndúcuahā nchivī já tátúnī Yāā Dios nūū:

<sup>21</sup> Cúu tá cúu levadura já ní nquehen iin ñahan, de nī nsacā ña jíin ūnī

kilo harina, de nī ndaa ndihi ñujan nī nsāhá, ncachī yā.

*Sīquī já quīvi ó viéhe túū*

*(Mt. 7.13-14, 21-23)*

<sup>22</sup> De ñúhún Jesús ichi cuāhān yā Jerusalén, de yáha yā ndācá ñuū nāhnú jíin ñuū lulí, de stéhēn yā tūhun.

<sup>23</sup> De iin nchivī nī jíicā tūhún ji yā: Señor, ¿á jacū-ni nchivī cúu já scácu Yāā Dios, á naá cúu? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin ndá ji:

<sup>24</sup> Cundi hvī inī ndá nú quīvi nú ndahá Yāā Dios. Chi cúu tá cúu iin viéhe túū. De cáhān ni jíin ndá nú já iin quīvī de cuāhā nchivī nducú ji quīvi jí, de mā cúu cá quīvi jí.

<sup>25</sup> De quīvī ñúcuán chi sáhá nī tá cúu nūū sáhá iin tēe xívéhe, já nacuiñī dē de nacasī dē viéhe. De tāvēhé cuiñi ndá nú, de scáján nú viéhe, de cáhān nū: Señor, nacune ní viéhe ná quīvi ndá sá. De cáhān dē jíin nú: ¿Ní nūū vāji ndá nú? Chi nduú jíinī ni ndóhó, cachī dē.

<sup>26</sup> Ñúcuán de quijéhe ndá nú cáhān nū jíin dē: Nī nchajī ndá sá nī jihī sá jíin ní, de nūū yáhvi ñuū sá nī stéhēn ní tūhun, cachī nū.

<sup>27</sup> De cáhān maá dē: Cáhān ni jíin ndá nú jāá nduú jíinī ni ní jondē vāji nú. Cuijiyo ndá nú quīhīn nū, chi nchivī já sáhá tiñu néhén cúu nú, cachī dē.

<sup>28</sup> De quīvi ndá nú nūū cuacu nú de nacayīhí nú ñii yúhú nú já ndoho xēēn nū. De cunī nū nūū Abraham jíin Isaac jíin Jacob jíin ndācá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, íyó ndá dē ñuū nūū tátúnī Yāā Dios. De ndá ndóhó, vísō cúu nú tatā ndá dē, sochi quīvi nú nūū ndoho nú.

<sup>29</sup> Sochi cuāhā nchivī, vísō nduú cúu ji tatā ndá dē, de quiji ndá ji ichi nūū quénda ncandiī jíin nūū quée ncandiī, jíin ichi norte jíin ichi sur. De cundeē ji mesa já cajī ji stāā ñuū nūū tátúnī Yāā Dios.

<sup>30</sup> De sava nchivī já mitan cúu ji já sándihí, de ichi ñúcuán nduu ji nūū. De sava nchivī já mitan cúu ji nūū, de ichi ñúcuán nduu ji já sándihí, ncachī yā.



*Jā ní ncucuécá inī yā nī ndēhé yā  
Jerusalén*

*(Mt. 23.37-39)*

<sup>31</sup> De maá quīvī ñúcuán nī nguenda jacū tēe fariseo, de nī ncāhān dē jíin yā: Cuiyo ní quīhīn ní incā lado, chi cūnī Herodes cahñī dē ní, ncachī ndá dē.

<sup>32</sup> De nī ncāhān yā: Cuáhán ndá nú de cachī tūhun nú nūū tēe stáhvī ñúcuán jāá ncháha ca quenda quīvī cuū ni, chi mitan jíin teēn tavā ni tāchī inī nchivī, de nasāhá vāha nī nchivī. De quīvī únī de jīnu tiñu sáhá nī, cachī nū.

<sup>33</sup> Chi cánuú jā caca nī quīhīn ni mitan jíin teēn jíin isá, de jīnū ni Jerusalén. Chi ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios, nduú jíhī dē incā lado, chi maá-ni inī Jerusalén jáhñī ji ndá dē.

<sup>34</sup> Ndá ndóhó nchivī Jerusalén, jáhñī nū ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios, de cáni nú yūū xīnī ndá tēe jā tájí Yāa Dios vāji nūū nū. De cuāhā vuelta nī ncuu inī ni nastútú nī sēhe nú, tá cúu nūū sáhá iin ñihín jā nástútú tī sēhe tī chíjin nījīn tī, sochi nduú ní ncúnī ndá nú.

<sup>35</sup> Túsaá de mitan de sñdóo uun nī ndóhó jíin ndá sēhe nú. Chi cáhān ni jíin nú jā jondē mitan de mā cūnī cuitī cā nū nūū ni, chi jondē quenda quīvī jā cáhān ndá sēhe nú: Vāha ndasí Yāa cúu Yāa jā ní nenda jíin tiñu maá Jētohō ō Yāa Dios, cachī nū, ncachī yā.

## 14

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe cūhū  
cuēhē cuiñu*

<sup>1</sup> De iin quīvī nátátú nī jēhēn yā vehe iin tēe fariseo jā cúñáhnú, nī jēcajī yā stāā jíin dē. De ndá cā tēe fariseo chi ndéhé yuhū dē yā tú stívī yā.

<sup>2</sup> De ñúcuán íyó iin tēe cūhū cuēhē cuiñu, íñī dē nūū yā.

<sup>3</sup> De nī jíicā tūhún yā ndá tēe stēhēn ley janahán jíin ndá tēe grupo fariseo: ¿A íyó ley jā nasāhá vāha nī nchivī cūhū quīvī nátátú, á nduú? ncachī yā.

<sup>4</sup> Sochi nduú ní ncāhān cuitī ndá dē. De nī ntiin yā tēe cūhū, de nī

nasāhá vāha yā dē, de nī ncāhān yā jā ná quínohōn dē.

<sup>5</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Ní iin nú de tú burro nú á stīquī nū nincava tī inī iin pozo, de á nduú ñamā natavā nū tī, vísō quīvī nátátú cúu? ncachī yā.

<sup>6</sup> De nduú ní ncúu scócóo ndá dē ni iin tūhun nūū yā jā súcuán nī ncāhān yā.

*Tūhun sīquī nchivī jā jēhēn vico  
tándāhá*

<sup>7</sup> De nī jinī Jesús jā ndá tēe jā ní ntacā, nácaji dē silla yíñúhún cā nūū mesa jā cundeē dē. De nī ncāhān yā tūhun yáhá jíin ndá dē:

<sup>8</sup> Tú cana iin tēe jā quīhīn nū vico tándāhá, de mā cúndeē nū lugar yíñúhún cā. Chi tú súcuán de sanaā de ja nī ncana dē iin tēe cúñáhnú cā nsūū cā ndóhó.

<sup>9</sup> De quiji tēe jā ní ncana ndóhó, de cāhān dē jíin nú: Nacuiñī, chi jíñā cundeē tēe yáhá. Ñúcuán de cucanoō nū de quīhīn nū jondē jā sándihí.

<sup>10</sup> Chi tú cana iin tēe ndóhó, de sa cundeē nū jondē lugar jā sándihí. De tá quiji tēe jā ní ncana ndóhó, de cāhān dē jíin nú: Amigo, nehēn cundeē nū iin lugar nūū yíñúhún cā, cachī dē. Ñúcuán de ndá nchivī ndēē jíin nú nūū mesa, cunī ji jā sáhá ñáhnú dē ndóhó.

<sup>11</sup> Súcuán nī ncāhān ni tūhun yáhá tácuā cunī ndá nú jā ndācá nchivī jā sáhá ñáhnú ji maá ji, sa nuu ji sáhá Yāa Dios. De nchivī jā sáhá núu ji maá ji, sa nduñáhnú ji sáhá yā, ncachī yā.

<sup>12</sup> De suni nī ncāhān yā jíin tēe jā ní ncana dē yā jā cajī yā stāā: Tú sáhá nú jā cusámá nchivī á jā cuxíní ji, de mā cāná nú ndá nchivī cúu amigo nū jíin ñanī nū jíin táhán nú jíin ndá nchivī cuicá. Chi tú súcuán de suni nacana ndá máá ji ndóhó, de súcuán nanihīn nū jā ní jēhe nú.

<sup>13</sup> Chi tá sáhá nú vico, de sa cana nú ndá nchivī ndāhvī, nchivī cuhlu, nchivī cojo, nchivī cuāá.

<sup>14</sup> De súcuán de quendōo ndetū nū, chi mā cúu nacuāha ji nūū nū. De nīhīn nū tāhvī nū quīvī jā natecū ndá nchivī ndāā, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī vico cúxíní*

15 De iin tēe jā yájī stāā jíin yā, nī jini dē tūhun yáhá, de nī ncāhān dē jíin yā: Nācā ndetū ndá tēe jā cajī stāā inī ñuū nūū tátúnī Yāā Dios, ncachī dē.

16 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús iin tūhun yátá jā stéhēn yā jā cána Yāā Dios nchivī jā quívi ji inī ñuū nūū tátúnī yā: Iin tēe nī nsāhá dē iin vico cáhnú jā cúxíní, de nī ntají dē mozo dē jā cana cuāhā nchivī.

17 De maá quívi jā cúxíní, de nī ntají dē mozo dē cuācāna ndá nchivī ñúcuán jā ná quíji ji cúxíní ji: Nehēn ndá ní, chi ja íyó tūha ndihi, ncachī mozo.

18 De ndihi nchivī nī ncāhān ji jā ná cúne cáhnú inī dē chi mā quíhīn ji. Iin tēe nī ncāhān dē: Cáta nī jeen nī iin ñuhun de cánuú quíndehé nī, de ná cúne cáhnú inī dē chi mā cuéē ni, ncachī dē.

19 De incā dē nī ncāhān: Nī jeen nī ūhūn yunta stīquī, de quíhīn ni coto túnī ni tī, de ná cúne cáhnú inī dē chi mā cuéē ni, ncachī dē.

20 De incā dē nī ncāhān: Cáta nī ntandāhá nī, de jā ñúcuán mā cūū cuéē ni, ncachī dē.

21 De cuānohōn mozo, de nī ncachī tūhun dē nūū patrón dē nāsa nī ncāhān ndá nchivī. Ñúcuán de nī nquítī inī patrón, de nī ncāhān dē jíin mozo dē: Ñamā quíhīn nū ndá calle nāhnú jíin calle lulí, de cana nú ndá nchivī ndāhvī, nchivī cuhlu, nchivī cojo, jíin nchivī cuāá, ná quíji ndá ji vico, ncachī dē.

22 De nī jēhēn mozo, de nī nenda dē, de nī ncāhān dē: Señor, ja nī nsāhá sá tá ncachī ní, de cúmanī cā nchivī de chitú vehe ní, ncachī dē.

23 De nī ncāhān tucu patrón: Quíhīn tucu nú ndācá calle jíin ichi, de cana fuerza nū nchivī ná quíji ji, tácuā cu-chitú vehe nī.

24 Chi cáhān ni jíin nú jā ni iin nchivī jā ní ncana nī jā xihna ñúhún, mā cuáha cuitī ni tūhun jā cúxíní ji vehe nī, ncachī dē, ncachī yā.

*Tūhun jā cánuú nacani vāha inī ō de cuniquīn ō Cristo*

*(Mt. 10.37-39)*

25 De cuāhā ndasí nchivī níquīn ji Jesús cuāhān ji jíin yā, de nī ndicó cóto yā, de nī ncāhān yā jíin ji:

26 Tú nā-ni nchivī cúnī ji cuniquīn ji nduhū jā scuáha nī ji, de tú mānī cā ji jíin tatá ji, naná ji, ñasíhí ji, sēhe ji, ñanī ji, cuáha ji, nsūú cā jíin nduhū, de mā cūū cuu ji nchivī scuáha jíin nī. De tú ndíhvī cā inī ji sīquī jā coo vāha maá ji nsūú cā jā cuniquīn ji nduhū, de suni mā cūú tucu.

27 De nā-ni nchivī tú mā cuáha ji tūhun cundoho ji tūndóhó vísō jondē cuū ji sīquī jā cuniquīn ji nduhū, de mā cūū cuu ji nchivī scuáha jíin nī.

28 Chi tú ní iin nú cúnī nū caquīn nū iin vehe cáhnú, ¿de á nduú cánuú jā xihna cā cundeē nū tavā nū cuenta tú quenda xūhún jā sínu nú vehe?

29 Chi tú nduú, de tá ja nī ntavā nū cimientō, de mā quēndá xūhún sínu nú, de ñúcuán de ndá nchivī chi sāhá catá ji nūū nū.

30 De cáhān ji: Tēe yáhá chi nī nquijéhé dē sáhá dē vehe, de nduú ní ncúndéé dē sínu dē, cachī ji.

31 De saá-ni tú iin rey quícanāá dē jíin incā rey jā vāji sīquī dē, ¿de á nduú cánuú jā xihna cā cundeē dē nacani inī dē tú cundeé dē jíin ūxī mil soldado jā canāá dē jíin incā rey jā vāji sīquī dē jíin ōcō mil soldado?

32 Chi tú mā cúndéé dē, de juni jíicā cā vāji incā rey, de tají dē sava tēe ndíso tíñú jā quíhīn ndá dē cātūhún dē nā cuá cúnī incā rey jā cuáha dē, de jencuiñī-ni.

33 De ndá máá nú, suni sūcuán cánuú jā xihna cā nacani inī nū de quehndē inī nū jā sndóo nú ndihi jā névāha nú, chi tú nduú de mā cūū cuu nú nchivī scuáha jíin nī.

*Tūhun yátá sīquī ñī*

*(Mt. 5.13; Mr. 9.50)*

34 De nchivī cándíja cúu ji tá cúu ñī. Vāha íyó ñī, de tú ñī ná nāā jā úhguā, ¿de nāsa nduu uhguā tucu?

35 Nduú cā tíñu cuitī cā, ni jā chuhun nchivī nūū itū, ni jā nduu

jēhen, chi sa cutē-ni nchivī. Ndá ndóhó jā níni, tee sōho vāha nú, ncachī yā.

## 15

*Tūhun yátá sīquī tīcāchí jā ní nsana (Mt. 18.10-14)*

<sup>1</sup> De ndá tēe stútú xūhún renta jíin ndá cā tēe sáhá cuāchi, nī nquenda dē nūū Jesús jā cunini dē tūhun cāhān yā.

<sup>2</sup> De ndá tēe grupo fariseo jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, nī ncāhān dē sīquī yā: Tēe yáhá chi jétáhvī dē ndá tēe sáhá cuāchi de yáji dē jíin, ncachī dē.

<sup>3</sup> De nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá jíin ndá dē:

<sup>4</sup> ¿Ní iin nú de tú névāha nú iin ciento tīcāchí, de tú scuíta nú iin tī, de á nduú sndóo nú cūmī xico xāhōn cūmī cā tī yucu, de quīnanducú nú quiti jā ní nsana jondē nanihīn nū tī?

<sup>5</sup> De tá nī nanihīn nū tī, de chisó nú tī nūū chíyō nū, de cusīi inī nū.

<sup>6</sup> De tá nenda nú vehe nú de nastútú nú ndācá amigo nū jíin nchivī ndéē ñatin jíin nú, de cāhān nū jíin ji: Ná cúsiī inī ō, chi nī nanihīn ni tīcāchí nī jā ní nsana, cachī nū.

<sup>7</sup> De cāhān ni jíin ndá nú jā suni sūcuán cúu jondē andiví. Chi cúsiī cā inī yā jíin iin nchivī jā íyó cuāchi de nācani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, nsūú cā jíin cūmī xico xāhōn cūmī nchivī íyó ndāā jāá nduú cā cánuú nacani inī ji, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī ñahan jā ní scuíta xūhún*

<sup>8</sup> De tú iin ñahan névāha ña ūxī xūhún plata, de tú scuíta ña iin, ¿de á nduú scuíquīn ña lámpara, de nastáā ña vehe, de nanducú vāha ña jondē nanihīn ña?

<sup>9</sup> De tá nī nanihīn ña, de nastútú ña ndācá amiga ña jíin nchivī ndéē ñatin jíin ña, de cāhān ña jíin ji: Ná cúsiī inī ō, chi nī nanihīn ni xūhún jā ní scuíta nī, cachī ña.

<sup>10</sup> De cāhān ni jíin ndá nú jā suni sūcuán cúsiī inī ndá ángel Yāā Dios sīquī iin nchivī jā íyó cuāchi de nācani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, ncachī yā.

*Tūhun yátá sūchí jā ní snāā cāhá xūhún*

<sup>11</sup> De nī ncāhān tucu yā: Iin tēe nī iyo tūū sēhe yíi dē.

<sup>12</sup> De tēe suchí cā nī ncāhān ji jíin tatá ji: Tatá, tahví sáva ní ndatíñú ní, de taji ní sava cuu tāhvī sá, ncachī ji. De nī ntahví sáva dē tāhvī ndūū ji.

<sup>13</sup> De nī ncuu jacū-ni quīvī, de tēe suchí ñúcuán nī stútú ndihi ji ndatíñú ji, de nī nquee ji cuāhān ji iin ñuū jíicá. De ñúcuán nī snāā cāhá ji tāhvī ji chi nī jāxīn nāvāha ji.

<sup>14</sup> De tá nī ndihi nī jāxīn ji, de nī nquiji iin tāmā xēen inī ñuū ñúcuán, de nī nquijéhé cúmanī jā cajī ji.

<sup>15</sup> De cuānducú tíñú ji nūū iin tēe ñuū ñúcuán. De nī ntají dē ji cuāhān ji rancho dē jā coto ji quīnī dē.

<sup>16</sup> De cúnī ji cajī ji sōō ndūchí jā yáji quīnī tácuā ndahā chījin ji. De ni iin nchivī nduú ná jéhe nūū ji.

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī nacani inī ji, de nī ncāhān ji: Ndācá mozo jā sátíñú vehe tatá nī, íyó cuāhā stāā yáji ji. De nduhū jíhī ni sōco yáhá.

<sup>18</sup> Ná quīnohōn ni nūū tatá nī, de cāhān ni jíin dē: Tatá, nī nsāhá sá cuāchi nūū Yāā Dios jíin nūū maá ní.

<sup>19</sup> Mitān de nsūú cā tēe vāha cúu sá jā cunaní sá sēhe ní. De cuāha ní tūhun cuu sá tá cúu iin mozo ní, cachī ni.

<sup>20</sup> Sá de nī naquehen ji ichi cuānohōn ji nūū tatá ji. De cáta jíicá cā vāji ji, de nī jinī tatá ji nūū ji, de nī ncundáhvī inī dē ji. De jínu dē cuātahān dē ji, de nī numi táhān dē jíin ji, de nī nchitū dē nūū ji.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ji jíin dē: Tatá, nī nsāhá sá cuāchi nūū Yāā Dios jíin nūū maá ní. Mitān de nsūú cā tēe vāha cúu sá jā cunaní sá sēhe ní, ncachī ji.

<sup>22</sup> Sochi maá tatá ji nī ncāhān dē jíin ndá mozo dē: Cuāquēhen nú iin sahma vāha cā de chuhun nú ji. De chuhun nú iin xehe ndahá ji, de chihi nú nījān jēhē ji.

<sup>23</sup> De quīcuēca nú becerro jā ní neñu, de cahnī nū tī ná cáji ō, chi sáhá ó vico.

24 Chi sēhe yíi nī yáhá, modo ja nī jīhī jī, de nī natecū jī. Chi nduú ní jínī nī ní ichi nī jēhēn jī, de nī nenda jī, ncachī dē. De nī nquijéhé ndá dē sáhá dē vico.

25 De sūchí ñáhnú cā, ndéē jī jondē rancho, de vāndijī jī, de nī nduñatin jī vehe. De nī jini jī jā tívī música de jíta jéhé nchivī.

26 De nī ncana jī iin mozo, de nī jicā tūhún jī nā cuá cúu.

27 De nī ncachī mozo nūū jī: Nī nenda ñanī nū, de tatá nú nī jahñī dē becerro jā ní neñu, chi nī nenda vāha jī nūū dē, ncachī mozo.

28 Ñúcuán de nī nquītī inī sūchí ñáhnú, de nduú ní ncúnī jī ndívi jī. De nī nquee tatá jī, de nī ncāhān ndāhvī dē jín jī jā ná ndívi jī.

29 De nī ncāhān jī jín tatá jī: Níní sáhá sá tiñu ndácu ní, de nduú cúñihin cuitī inī sá nūū ní. De nduú táji ní vísō iin lítú nūū sá jā sáhá sá vico jā cajī sá jín ndá amigo sá.

30 De nī nenda sēhe ní yáhá jā ní jāxīn cāhá jī xūhún ní jín ndá ñahan ndī. De nī jahñī ní becerro jā ní neñu jā cajī jī, ncachī jī jín tatá jī.

31 Ñúcuán de nī ncāhān dē: Séhē, ndóhó chi níní ndéē nū jín nī, de ndihī jā névāha nī chi suni cuenta maá nú cúu.

32 De mitan de íyó vāha jā sáhá ó vico de cusī inī ō. Chi ñanī nū yáhá, modo ja nī jīhī jī, de nī natecū jī. Chi nduú ní jínī ō ní ichi nī jēhēn jī, de nī nenda jī, ncachī dē, ncachī yā.

## 16

*Tūhun yátá mozo jā ní stáhvī dē patrón dē*  
(Mt. 6.24)

1 De suni nī ncāhān Jesús jín ndá tēe scuáha jín yā: Iin tēe cuicá nī íyo iin mozo dē jā ndíso tíñú nūū ndá cā mozo. De nī ncāhān ndá jín patrón jā mozo ñúcuán snáā cāhá ndatíñú dē.

2 De nī ncana dē mozo ñúcuán, de nī ncāhān dē jín: ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ñihñ nī sīquī nū? Nacuāha nú cuenta tiñu ndíso nú, chi mā cúndiso

tíñú nú cā nūū ndá mozo nī, ncachī dē.

3 Ñúcuán de nī jani inī mozo: ¿Nāsa sáhá nī mitan? Chi patrón nī candeē dē tiñu ndíso nī. Chi nduú ndacuī nī jā quete nī ñuhun, de jā cācān nī caridad chi cucanoō nī.

4 Túsaá de jínī nī nāsa sáhá nī jín ndá nchivī jā jéen nūū patrón nī, tácuataji jī vehe cundeē nī tá quenda quívi candeē dē tiñu nī. Ncachī dē.

5 De nī ncana dē tá iin iin tēe jā ndíta nūū patrón dē. De nī ncāhān dē jín iin: ¿Nāsa ndíta nú nūū patrón nī?

6 De nī ncachī tēe ñúcuán: Ciento barril aceite. De nī ncāhān mozo: Yáhá ná táji nī vale nū, de ñamā cundeē nū sáhá nú incā vale jā ūū xico ūxī-ni, ncachī dē.

7 Ñúcuán de nī ncāhān dē jín incā tēe: ¿De ndóhó, nāsa ndíta nú? De nī ncāhān tēe ñúcuán: Ciento cajón trigo, ncachī dē. De nī ncāhān dē jín: Yáhá ná táji nī vale nū, de sáhá nú incā vale jā cūmī xico-ni, ncachī dē.

8 Sá de nī ncāhān maá patrón jā ndíchí ndasí nī nsáhá tēe nēhén ñúcuán jín nchivī jā ndíta nūū patrón dē, tácuataji vehe cundeē dē. De cāhān nī jín ndá nú jā nchivī ñayíví yáhá, ndito cā sáhá jī jā quendōo vāha jī nūū táhān jī, nsūú cā ndá nchivī jā cándíja Yāā Dios.

9 Túsaá de cāhān nī jín ndá nú jā ndíchí cā sáhá nú nsūú cā jā ní nsáhá mozo ndíchí ñúcuán. Chi inī ñayíví yáhá nūū íyó cuāchi, sáhá ndá nú tiñu vāha jín xūhún nú, chi cuāha nú nūū nchivī ndāhvī, tácuataji vísō tú ndihī xūhún nú ñayíví yáhá, de quívi nú andiví nūū coo vehe nú níí cání.

10 Nchivī jā squíncuu vāha jín iin tiñu lúlí-ni, suni squíncuu vāha jī jín tiñu cáhnú. De nchivī jā stáhvī jín iin tiñu lúlí-ni, suni stáhvī jī jín tiñu cáhnú.

11 Túsaá de tú nduú squíncuu vāha nú jín xūhún jā íyó ñayíví yáhá nūū íyó cuāchi, de mā cuāha yā jā vāha jā cuu nú níí cání andiví.

12 De tú nduú squíncuu vāha nú jín ndatíñú jā ní jēhe núú yā nūū nū

ñayíví yáhá, de mā cuáha yā tāhvī jā cuu nú ní cání.

<sup>13</sup> Ni iin mozo mā cūú satíñú dē nūū ūū patrón. Chi quiitī inī dē nūū iin de coo manī dē jíín incā, á squíncuu vāha dē nūū iin de sāhá jéhe inī dē nūū incā. De suni sūcuán mā cūú satíñú nú nūū Yāā Dios de tú maá-ni sīquī xūhún ndíhvī inī nū, ncachī yā.

<sup>14</sup> De ndá tēe fariseo nī nsāhá catá dē nūū yā jā ní jinī dē ndācá tūhun cáhān yā, chi tēe cútóó xūhún cúu ndá dē.

<sup>15</sup> De nī ncāhān yā jíín dē: Ndá máá nú chi sáhá nú jā tēe ndāá cúu nú nūū nchivī. Sochi Yāā Dios chi jinī yā nāsa cáá ánō ndá nú. Chi tiñu jā jáni inī nchivī jā tiñu ñáhnú cúu, de nūū Yāā Dios chi tiñu néhén cúu.

*Sīquī ley Yāā Dios jíín sīquī jā tátúnī yā*

<sup>16</sup> Jondē ncháha ca quiiji Juan tēe scuénduté, de nī Iyo ley jā ní jéhe Yāā Dios nūū Moisés, de suni nī stéhēn ndá tēe nī nacani tūhun yā. Nūcuán de tá nī nquiiji Juan, de nī nquiijéhé jítē nuu tūhun vāha nāsa tátúnī Yāā Dios. De ndá nchivī chi ndúcú ndéé ji quívi ji ndahá yā.

<sup>17</sup> De víjín cā cúu jā naā iin letra nūū tutū ley yā nsūú cā jā naā andiví jíín ñayíví, chi quee ndaā ndihi tūhun jā cáhān.

*Tūhun jā má sndóo táhán tēe jíín ñahan*

*(Mt. 5.31-32; 19.3-12; Mr. 10.2-12)*

<sup>18</sup> De tú nā-ni tēe sndóo dē ñasíhí dē de nacueca dē incā ñahan, túsaá de cásiquí ndéé dē ña. De tú iin tēe nacueca ñahan jā ní ndusín, suni cásiquí ndéé dē ña, ncachī yā.

*Tūhun tēe cuicá jíín Lázaro*

<sup>19</sup> De nī ncāhān cā yā: Nī Iyo iin tēe cuicá, nī ñūhun dē sahma fino ndasí. De ndiquiví nī Iyo vāha ndasí jā ní nchaji dē.

<sup>20</sup> De suni nī Iyo iin tēe ndáhví, nání dē Lázaro, de ndéé dē viéhé tēe cuicá ñúcuán, de ní dē nī nquene ndíhyi.

<sup>21</sup> De cúnī dē jā ndahā chījin dē jíín pedazo stāā jā cóyo yuhú mesa tēe

cuicá. De quénda ndá tinā de náyuu tī nūū ndíhyi dē.

<sup>22</sup> De nī jīhī tēe ndáhví ñúcuán, de ndá ángel Yāā Dios nī nacueca yā dē cuāhān yā jíín ánō dē jondē andiví nūū íyó Abraham. De suni nī jīhī tēe cuicá, de nī jīquiyuhū dē.

<sup>23</sup> De tēe cuicá ñúcuán ndóho ndasí dē íyó dē lugar nūū íyó ánō ndá ndíyi jáá nduú ní ncándíja. De nī nūcūndēhé dē, de jondē jíicá nī jinī dē nūū Abraham, de ndéé iin ncáá Lázaro jíín dē.

<sup>24</sup> Ñúcuán de nī ncāna cóhó dē: Tatá Abraham, cundáhví inī ní sāán, de tají ní Lázaro, ná quíchundaji dē xīnī ndáhá dē nūū ndüté, de ná quiiji dē sndáji dē yáá sá. Chi xēen ndóho sá nūū yáñuhūn yáhá, ncachī dē.

<sup>25</sup> De nī ncāhān Abraham jíín dē: Lílū, nūcūhun inī nū jā ní nīhīn nū ndācá jā vāha tá nī ntecū nū, de Lázaro chi sa tūndóhó nī nīhīn dē. De mitan de ja nī ndundeé inī dē yáhá, de ndóhó chi ndóho nú jíñā.

<sup>26</sup> De suni íyó iin jā cūnú ndasí íyó māhñú ó jíín ndá nú. De nchiví íyó yáhá, vísō cúnī ji jā yāha ji cuēē ji nūū nū, de mā cūú. De suni mā cūú yāha ndá máá nú quiiji nú yáhá. Ncachī Abraham.

<sup>27</sup> Ñúcuán de nī ncāhān tēe cuicá: Túsaá de cáhān ndáhví sá jíín ní, tatá Abraham, tají ní dē ná quihīn dē vehe tatá sá.

<sup>28</sup> Chi íyó ūhūn cā ñanī sá, de ná quícachī dē nūū ndá ji jā ná nacani inī ji de sndóo ji cuāchi ji, tácuā mā quívi ndá ji nūū ndóho sá yáhá, ncachī dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān Abraham jíín dē: Ja névāha ji tutū jā ní ntee Moisés jíín ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán. Nūcuán ná chūhun inī ji, ncachī Abraham.

<sup>30</sup> De nī ncāhān tucu tēe cuicá: Nduú, tatá Abraham, chi tú iin nchiví ja nī jīhī quihīn nūū ndá ji, ñúcuán de nacani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, ncachī dē.

<sup>31</sup> De nī ncāhān Abraham jíín dē: Tú mā chūhūn inī ji tūhun jā ní nacani Moisés jíín ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, de suni mā cándíja cuitī ji tú

natecū iin ndīyi quihīn nūū ji, ncachī dē, ncachī yā.

## 17

*Xēen coo sīquī nchivī jā squívi táhán nūū cuāchi*

(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

<sup>1</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Maá-ni íyó jā ndúcú squívi nchivī nūū cuāchi. De nācā xēen cundoho nchivī jā squívi táhán nūū cuāchi.

<sup>2</sup> Vāha cā de tú ní núhnī iin yōsó cáhnú sūcūn ji, de quēe ji chījin ndute mar, nsūú cā jā squívi ji iin sūchí lúlí yáhá nūū cuāchi.

<sup>3</sup> Coto má sāhá ndá nú sūcuán túsaá. De tú táhán nú sáhá dē cuāchi sīquī nū, de cāhān nū nūū dē. De tú nacani inī dē, de cune cáhnú inī nū nūū dē.

<sup>4</sup> De tú ūjā vuelta sáhá dē cuāchi sīquī nū jā iin quivī, de tú ūjā vuelta nācani inī dē de cāhān dē jíin nú jā cune cáhnú inī nū chi mā sáhá cā dē, cáchī dē, de cánuú cune cáhnú inī nū nūū dē, ncachī yā.

*Jā cúñáhnú ndasí tūhun cándíja*

<sup>5</sup> De ndá tēe cúu apóstol nī ncāhān dē jíin Jētohō ō: Sáhá ní jā ná cándíja nīhin cā ndá sá jā sáhá Yāā Dios jā jíicān sá nūū yā, ncachī dē.

<sup>6</sup> De nī ncāhān Jētohō ō jíin ndá dē: Tú candíja ndá nú vísō iin lulī-ni, tá cúu iin niquin yuvā mostaza jā lulī-ni, de cuu cachī nū jā tiūhndú yáhá ná quēe de nūcūhun jondē nūū mar, de coo tá cúu nūū cáchī nū.

*Jā ná squíncuu vāha ó nūū yā*

<sup>7</sup> Tú ní iin nú íyó mozo jā jítu dē á jā scájī dē ndá quití nú, de tá nenda dē vehe nú jā ní jēhēn dē yucu, de nduú cāhān nū jíin dē jā cundeē dē caji dē stāā.

<sup>8</sup> Chi sa cāhān nū: Sáhá nú ndeyu cuxínī nī, de canī nú cōhō nī. De tá nī ncuu nī nchajī nī nī jihī nī, sá de caji maá nú coho nú, cáchī ndá nú.

<sup>9</sup> De cáchī ndá nú jāá nduú cánuú nacuetáhví nú nūū mozo tá nī nsáhá dē tiñu jā ní ndacu nú, chi jā cánuú sáhá dē cúu.

<sup>10</sup> De saá-ni ndá máá nú, cúu nú mozo Yāā Dios. De tú nī squíncuu nú ndácá tiñu jā ní ndacu yā nūū nū, de cachī nū: Nduú cánuú nacuetáhví yā nūū nī, chi sūcuán cánuú jā squíncuu nī, cachī nū, ncachī yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā ūxī tēe ndóho cuēhē stéhyū*

<sup>11</sup> De ñúhún Jesús ichi cuāhān yā ciudad Jerusalén, de nī nchāha yā cuāhān yā māhñú región Samaria jíin Galilea.

<sup>12</sup> De nī jíinū yā iin ñuū, de ūxī tēe ndóho cuēhē stéhyū nī nguenda dē, de jíicá nī jencuiñī dē.

<sup>13</sup> De nī ncana jee ndá dē: Jesús, Maestro, cundáhví inī ní ndá sāán, ncachī dē.

<sup>14</sup> De tá nī jíinī Jesús nūū ndá dē, de nī ncāhān yā: Cuáhán ndá nú de stéhēn nū maá nú nūū ndá sūtū jā ní nduvāha nú, ncachī yā. De juni cuāhān ndá dē de nī nduvāha dē-ni.

<sup>15</sup> Ñúcuán de iin dē nī ndicó cóo dē nūū Jesús, de nācana jee dē, nācuetáhví dē nūū Yāā Dios jā ní nduvāha dē.

<sup>16</sup> De nī jēcuiñī jíití dē nūū yā, de nī ntuu dē nūū dē nūū ñúhún, de nī nacuetáhví dē nūū yā. De tēe Samaria cúu dē.

<sup>17</sup> De nī ncāhān Jesús: ¿A nsūū ndihúxī dē nī nduvāha? De iin cā dē, ¿nūcu nduú ní ndicó dē jā nacuetáhví dē?

<sup>18</sup> ¿A mátúhún-ni tēe ñuū jíicá yáhá cúu jā ní ndicó jā nacuetáhví dē nūū Yāā Dios?

<sup>19</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Nacuiñī de quīnohōn nū. Chi nī ncandíja nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de jā suu cúu jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

*Nāsa coo quivī tá nenda yā jā tatúnī yā*

(Mt. 24.23-28, 36-41)

<sup>20</sup> De ndá tēe fariseo nī jíicā tūhún dē Jesús nā quivī quijéhé jā tatúnī Yāā Dios inī ñayíví. De nī ncāhān yā jíin dē: Mā quijí nijīn jā tatúnī Yāā Dios.

<sup>21</sup> Nī mā cūú cachī nchivī: Cūndēhé chi yáhá ndēe yā jā tátúnī yā, á:

Ñúcuán ndéē yā, cachī ji. Chi ja tátúnī Yāa Dios māhñú ndá nú, ncachī yā.

22 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Quiji tiempo jā cuu ndasí inī nū cūndēhé nú nūū nduhū, Yāa nī nduu tēe, de mā cūnī ndá nú.

23 De cāhān nchivī jíin nú: Yáhá ndéē yā, á: Ñúcuán ndéē yā, cachī ji. De mā quíndēhé ndá nú, ni mā cúniquīn nū ji.

24 Chi tá cúu nūū sáhá taja jā jéndūtē iin lado andiví de nátūu jondē incā lado, de suni sūcuán coo quīvī jā nenda nduhū, Yāa nī nduu tēe, chi ndihi nchivī cunī.

25 Sochi cánuú jā xihna cā cundoho xēen ni, de nchivī íyó mitan chi squéne yichī ji nduhū.

26 De tá cúu nūū ní ncuu ndá quīvī jā ní iyo Noé, suni sūcuán coo quīvī nenda nduhū, Yāa nī nduu tēe.

27 Chi quīvī ñúcuán nī nchajī ndá ji, nī jihī ji, nī ntandāhá ji, nī jēhe ji sēhe síhī ji jā tandāhá, jondē nī nguenda quīvī jā ní nguīvi Noé inī barco cāhnú jā nání arca. De nī ncuun sāvī xēen, de nī ndaa ndute de nī jihī ji.

28 De suni sūcuán nī ncuu quīvī tá nī iyo Lot. Nī nchajī ji, nī jihī ji, nī jeen ji, nī yícó ji, nī jaquīn ji itū, nī nsáhá ji vehe.

29 De quīvī jā ní nquee Lot inī ñuū Sodoma cuāhān dē, de nī ncuun ñuhūn jíin azufre ichi andiví, de nī snāā ndihi nchivī.

30 De suni sūcuán coo quīvī jā nenda nduhū, Yāa nī nduu tēe.

31 De quīvī ñúcuán de nchivī ndéē yātā vēhé, de ndatíñú ji ñúhún inī vehe, cāhān ni jíin ji jā má ndívi ji naquehen ji, chí cánuú cunu ñamā ji jā cācu ji. De saá-ni nchivī satíñú nūū itū, mā quínohōn ji vehe ji jā naquehen ji ndatíñú ji.

32 De nūcūhun inī nū nāsa nī ndoho ñasíhī Lot jā ní jihī ña.

33 De tú ní nchivī cūnī ji cācu ji nūū tūndóhó jā quiji nūū ji jā síquī nduhū, túsaá de tñū tāhvī ji ní cání. De tú ní nchivī vísō ná cúu ji jā síquī nduhū, túsaá de cutecū ji ní cání.

34 De cāhān ni jíin ndá nú jā quīvī nenda nī de cūsūn ūū tēe nūū iin jīto jacuáā, de iin dē naquehen nī, de incā dē ndōo, chi nduú ní ncándíja dē.

35 De coo ūū ñahan jā ndico cáhnú, de iin ña naquehen nī, de incā ña ndōo.

36 De ūū tēe satíñú dē nūū itū, de iin dē naquehen nī, de incā dē ndōo, ncachī yā.

37 De jā ní jini ndá dē tūhun yáhá, de nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿ní cúu nūū coo sūcuán ndācá jā ní ncāhān ní? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Tá cúu nūū cútútú ndá tiōcō ní-ni cúu nūū cáá quiti jā ní jihī, suni sūcuán coo ndācá jā ní ncāhān ni, ní-ni cúu nūū íyó nchivī.

## 18

*Tūhun yátá síquī juez jíin ñahan viuda*

1 De nī ncāhān yā iin tūhun yátá jíin ndá dē jā cánuú jā ní ní cācān táhvī dē, de mā nūū inī dē jíin.

2 De nī ncāhān yā: Nī iyo iin juez inī iin ñuū. De ni nduú yúhú dē Yāa Dios, de ni nduú sáhá dē cuenta ni iin nchivī.

3 De suni ñuū ñúcuán íyó iin ñahan jā ní nguendōo ndáhvī. De jēhēn jēhēn ña nūū dē, jícān ña jā ná sáhá ndāā dē síquī iin nchivī jā jíin ūhvī ji ña.

4 De cuāhā quīvī nduú ní ncūnī dē sáhá ndāā dē, sá de nī jani inī dē: Vísō nduú yúhú nī Yāa Dios ni nduú sáhá nī cuenta ni iin nchivī,

5 sochi ñahan viuda yáhá, ndasí stáhān ña nduhū, de jā ñúcuán ná sáhá ndāā ni síquī nchivī jā jíin ūhvī ji ña. Chi tú nduú de mā cúndéē cā inī ni sáhá ña jā quíji quíji ña, ncachī dē, ncachī maá Jētohō ō.

6 De nī ncāhān cā yā: Sūcuán cúu jā ní ncāhān juez, tēe jāá nduú íyó ndāā.

7 De Yāa Dios chi nsūú sūcuán sáhá yā, chí sáhá ndāā yā síquī tiñu nchivī jā ní nacāji yā jā nduú ñuú cāhān ndáhvī ji jíin yā. Chi scācu yā ji nūū ndācá jā jíin ūhvī nūū ji. ¿De á cuéé scācu yā ji, á naá cúu?

8 Cáhān ni jín ndá nú jā ñamā. De quívi nenda nduhū, Yāā nī nduu tēe, ¿de á nīhīn cā ni nchivī cándija nīhin inī ñayīví? ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī tēe fariseo jín tēe stútú xūhún renta*

9 De suni nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá jín jacū nchivī jā jáni inī ji jā nchivī ndāā cúu ji, de jáni inī ji jā sava cā nchivī nduú íyó ndāā:

10 Iin tēe fariseo cuāhān dē templo jā cācān táhvī dē. De iin tēe stútú xūhún renta suni cuāhān dē jā cācān táhvī dē templo.

11 De íní tēe fariseo, de nī jīcān táhvī dē tūhun yáhá: Tátā Yāā Dios, ná cútahví sá nū ní, chí nduú cúu sá tá cúu nū cúu sava cā tēe, tēe cuihná, tēe nēhén, tēe cásiquí ndéē tāhán cúu ndá dē. De nī nduú cúu sá tá cúu nū cúu tēe stútú xūhún renta ñúcuán jā scāa cā dē jīcān dē nū nchivī.

12 De ū vuela jā semana íyó nditē inī sá nū ní, de suni jéhe sá nū ní iin iin sīquī ndācá jā úxī ndatíñú jā nīhīn sá, ncachī dē.

13 Sochi tēe stútú xūhún renta, nī jēcuñi jīcá dē nū templo, de nī nduú ní ncúndéé inī dē jā nane nuū dē, chí sa nī ncani dē ndahá dē ndīca dē jā cúcuécá inī dē. De nī ncāhān dē: Tátā Yāā Dios, cundáhvī inī ní sāán, chí tēe íyó cuāchi cúu sá, ncachī dē.

14 De cāhān ni jín ndá nú jā tēe stútú xūhún renta, nī nee cáhnú inī yā nū cuāchi dē, de cuānohōn dē vehe dē. Sochi tēe fariseo, chí nduú. Chí nchivī jā sáhá ñáhnú ji maá ji, sa nuu ji. De nchivī jā sáhá núu ji maá ji, sa nduñáhnú ji, ncachī yā.

*Jā ní jīcān táhvī Jesús jēhē ndá sūchí lúlí*

*(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)*

15 De nī nquenda ndá nchivī jín ndá sūchí lúlí nū Jesús, jā tee yā ndahá yā xīnī ji. De tá nī jinī ndá tēe scuáha jín yā, de nī ncāhān dē nū nchivī jā vají jín ndá ji.

16 De nī ncana Jesús ndá dē, de nī ncāhān yā: Cuāha tūhun ná quíji ndá sūchí lúlí jīñā nū ni, de mā cāsī ndá nú jā quíji ji. Chí nchivī jā ndicó cóo

inī ji jā cani inī ji modo ndá sūchí yáhá, suu ji cúu jā quívi ndahá Yāā Dios jā tatúnī yā nū ji.

17 De ndāā cāhān ni jín ndá nú, tú iin nchivī nduú jétáhvī ji jā tatúnī Yāā Dios nū ji, tá cúu nū jétáhvī iin sūchí lúlí, de mā quívi cuiñi ji ndahá yā, ncachī yā.

*Tūhun tēe cuićá*

*(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)*

18 De iin tēe cúñáhnú nī jīcā tūhún dē yā: Tēe vāha cúu ní Maestro. De cachī ní, ¿nā tiñu vāha sáhá sá de nīhīn táhvī sá cutecū sá ní cáni andiví? ncachī dē.

19 De nī ncāhān Jesús jín dē: ¿A jáni inī nū jā iin tēe-ni cúu nī jā cāhān nū tēe vāha jín nī? Chí nduú ni iin tēe vāha íyó, chí mátúhún-ni Yāā Dios.

20 Ja jínī nū ndá tūhun jā ní ndacu yā: Mā cásiquí ndéē tāhán nú. Mā cáhnī nū ndīyi. Mā sácuihná nú. Mā cāhān nū tūhun tūhún. Cuetáhvī nū nū tatá nú nū naná nú, ncachī yā.

21 De nī ncāhān dē: Ndācá tiñu yáhá ja nī squíncuu sá jondē tá lúlí sá, ncachī dē.

22 De nī jini Jesús tūhun yáhá, de nī ncāhān yā jín dē: Iin-ni cā tiñu cúmanī sáhá nú túsaá. Xícó ndihi jā névāha nú, de cuāha nú nū nchivī ndáhvī. De jondē andiví cuāha yā jā vāha ndasí nū nū. Ñúcuán de quíji nú cuniquín nū nduhū cōhōn, ncachī yā.

23 De tá nī jini dē tūhun yáhá, de nī ncucuécá ndasí inī dē, chí cuićá ndasí dē.

24 De nī jinī Jesús jā ní ncucuécá ndasí inī dē, de nī ncāhān yā: Nchivī cuićá chí ūhvī ndasí quívi ji ndahá Yāā Dios jā tatúnī yā nū ji.

25 Ñamā cā yāha iin camello yavī yitícu nsūú cā jā quívi iin nchivī cuićá inī ndahá Yāā Dios jā tatúnī yā nū ji, ncachī yā.

26 De ndá tēe jā ní jini tūhun yáhá, nī ncāhān dē: ¿De ní nchivī cúu jā cācu túsaá? ncachī dē.

27 De nī ncāhān yā: Nchivī chí mā cúu squívi ji maá ji ndahá Yāā Dios,



sochi maá yā chi cuu sáhá yā, ncachī yā.

<sup>28</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pedro; Señor, de ndá sāán chi nī sndóo sá ndihi jā névāha sá, de níquīn sá níhín, ncachī dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ndāā cáhān ni jíin ndá nú, tú nā-ni nchivī sndóo ji vehe, á tatá, á naná, á ñanī, á ñasíhí, á sēhe, jā síquī jā scáca ji tūhun jā tátúnī Yāā Dios nūū nchivī,

<sup>30</sup> túsaá de nanihīn cuāhā cā ji inī ñayiví yáhá, de tiempo jā quiji de cutecū ji ní cání, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu Jesús jā cuū yā  
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)*

<sup>31</sup> De nī ncana síin yā ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā, de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Mitan de ja cuāhān ō Jerusalén. De ñúcuán quee ndāā ndihi tūhun nāsa ndoho nduhū, Yāā nī nduu tēe, tá cúu nūū ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán.

<sup>32</sup> Chi nastúu nchivī nduhū nūū ndá tēe nación Roma jā tátúnī jā ndéē Jerusalén. De sáhá catá ndá dē nūū ni, de sáhá nāvāha dē nduhū, de tivī síi dē nūū ni.

<sup>33</sup> De cani dē nduhū, de sá de cahní dē nduhū. Sochi nūū únī quiví de natecū ni, ncachī yā.

<sup>34</sup> De nduú ní jícūhun cuitī inī ndá dē ndá tūhun yáhá. Chi tūhun víjín cúu, de nduú ní ncúu jícūhun inī dē jā cáhān yā.

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe cuáá ñuū  
Jericó*

*(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)*

<sup>35</sup> De nī ncuñatin yā cuāhān yā ñuū Jericó. De iin tēe cuáá ndéē dē yuhú íhí, jícān dē caridad.

<sup>36</sup> De nī jini dē jā yāha cuāhā nchivī cuāhān ji, de nī jicā tūhún dē nā cuá cúu jā cuāhān ndá ji.

<sup>37</sup> De nī ncāhān ndá ji jíin dē jā Jesús, tēe ñuū Nazaret, yāha yā cuāhān yā.

<sup>38</sup> Ñúcuán de nī ncana cóhó dē: Jesús, maá ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhví inī ní sāán, ncachī dē.

<sup>39</sup> De ndá nchivī jā cuāhān ichi nūū, nī ncāhān ji nūū dē jā ná cásī dē yuhú dē. Sochi víhí cā nī ncana jee dē: Maá

ní jā cúu ní tatā rey David, cundáhví inī ní sāán viī, ncachī dē.

<sup>40</sup> De nī jencuiñi Jesús, de nī ncachī yā jā ná quíji nchivī jíin dē. De tá nī nquenda dē, de nī jicā tūhún yā dē:

<sup>41</sup> ¿Nā cuá cúni nū jā sáhá nī ndóhó? ncachī yā. De nī ncāhān dē: Jā ná ndúnijīn tīnūú sá cúni sá, Señor, ncachī dē.

<sup>42</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ná ndúnijīn tīnūú nú túsaá. Chi nī ncandija nú jā cuu nasāhá vāha nī ndóhó, de suu cúu jā ní nduvāha nú, ncachī yā.

<sup>43</sup> De nī ndunijīn-ni tīnūú dē, de nī jēcuniquīn dē yā, de nácuetahví dē nūū Yāā Dios. De ndihi nchivī jā ní jinī, suni nī ncāhān ji jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā Dios.

## 19

### *Tūhun Zaqueo*

<sup>1</sup> De nī nguiví Jesús inī ñuū Jericó, de nī nchāha yā-ni cuāhān yā.

<sup>2</sup> De ñúcuán íyó iin tēe cuicá, nání dē Zaqueo, de cúñáhnú dē nūū ndá tēe stútú xūhún renta.

<sup>3</sup> De cúni dē cūndēhé dē ní iin cúu Jesús. Sochi nduú ní ncúu, chi cuāhā nchivī nī jasí ji nūū yā, de liquī dē-ni.

<sup>4</sup> De jínu dē nī jēcōsō nūū dē. De nī ncaa dē xīnī iin tiūhndú tácuca cunī dē nūū yā, chi ñúcuán yāha yā quihín yā.

<sup>5</sup> De tá nī nquenda yā ñúcuán, de nī nūcūndēhé yā nūū dē, de nī ncāhān yā: Zaqueo, ñamā nuu nú, chi cánuú jā quendōo nī vehe nú mitan, ncachī yā.

<sup>6</sup> Ñúcuán de ñamā-ni nī nuu dē, de nī ncusiī ndasí inī dē, de nī jeca dē yā cuāhān dē jíin yā vehe dē.

<sup>7</sup> De nī jinī ndá nchivī jā súcuán nī ncuu, de nī ncāhān ji síquī yā jā cuāhān yā ndōo yā vehe iin tēe sáhá cuāchi.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī nūcuñi Zaqueo, de nī ncāhān dē jíin maá Jētohō ō: Señor, mitan de ndihi ndatíñú jā névāha sá, cuāha sá sava nūū nchivī ndāhví, de tú nī scáa cā sá nī jicān sá xūhún nūū nchivī, de nacuāha sá cūmī jā súcuán nūū ji, ncachī dē.

9 De nī ncāhān Jesús: Mitan de vehe yáhá ja nī ncācu iin tēe jā má tánū tāhvī dē, chi nī ncandíja dē tá cúu nūū ní ncandíja tatā dē Abraham.

10 Chi nduhū, Yāā nī nduu tēe, vāji nī nánducú nī nchivī jā ní ntānū tāhvī, de scácu nī ji, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī ūxī mozo jíin xūhún*

11 De nūū ndá nchivī jā ní jini ndá tūhun yáhá nī ncāhān Jesús iin tūhun yátá jā stéhēn yā nāsa coo quivī nenda yā. Chi ja nī ncuñatin yā Jerusalén, de jáni inī ndá ji jā mitan ñúhún quijéhe jā tatúnī yā sáhá Yāā Dios.

12 De nī ncāhān yā: Iin tēe cúñáhnú nī jēhēn jīcá dē incā nación, tácu nīhīn tíñú dē jā cuu dē rey, de nenda dē jā tatúnī dē.

13 De jondē ncháha ca quīhīn dē, de nī ncana dē ūxī mozo dē, de nūū iin iin ji nī jēhe dē iin xūhún jā ndēe yāhvī ndasí. De nī ncāhān dē jíin ji: Satíñú ndá nú tácu nducuahā xūhún yáhá juni quīhīn ni de nenda nī, ncachī dē.

14 De ndá nchivī nación dē, quítī inī ji jíin ji dē, de nī ntají ji sava tēe ndíso tíñú, cuāhān yātā dē jā cāhān: Nduú jétahān inī nchivī ñuū sá jā cuāha ní tíñu nūū tēe yáhá jā cuu dē rey ndá sá, ncachī.

15 De vísō sūcuán de nī nīhīn tíñú dē jā cuu dē rey, de nī nenda dē ñuū dē. De tá nī nenda dē de nī ndacu dē jā ná quíji ndá mozo jā ní jēhe dē xūhún nūū, tácu cunī dē nāsaa nī nīhīn iin iin ji sīquī.

16 De nī nquenda iin mozo nūū dē, de nī ncāhān ji: Señor, iin xūhún jā ní ntají ní nūū sá, nī nduu ūxī, ncachī ji.

17 De nī ncāhān maá rey: Vāha mozo cúu nú, de vāha nī nsáhá nú. Chi nī squíncuu vāha nú jíin iin tíñu lúlí-ni, de mitan de sáhá nī jā cuñáhnú nú tatúnī nū nūū ūxī ñuū jā tíin nī, ncachī dē.

18 De nī nquenda incā mozo, de nī ncāhān ji: Señor, iin xūhún jā ní ntají ní nūū sá, nī nduu ūhūn, ncachī ji.

19 De suni nī ncāhān dē jíin mozo ñúcuán: De ndóhó, suni cuñáhnú nú tatúnī nū nūū ūhūn ñuū jā tíin nī, ncachī dē.

20 De nī nquenda incā mozo, de nī ncāhān ji: Señor, yáhá nataji sá xūhún ní, chi nī nchuvāha sá inī iin pañito.

21 Chi nī nchūhú sá ní, chi tēe xēēn cúu ní. Chi cuāhā cā náquehen ní nsūú cā jā ní ntají ní, de cuāhā cā cúnī ní nsūú cā jā cuu sáhá mozo ní, ncachī dē.

22 Ñúcuán de nī ncāhān rey: Mozo nēhēn cúu nú túsaá, de jíin tūhun jā ní ncachī nū yáhá de sáhá ndāā ni jā íyó cuāchi nú jāá nduú ní nsátíñú nú jíin xūhún nī. Chi jáni inī nū jā tēe xēēn cúu ní, de cuāhā cā náquehen nī nsūú cā jā ní ntají nī, de cuāhā cā cúnī ni nsūú cā jā cuu sáhá mozo ni.

23 ¿Túsaá de nūcu nduú ní nchíhi nú xūhún nī vísō nūū banco? De tá nenda nī de nanihīn ni xūhún nī jondē jíin sēhe xūhún nícu, ncachī dē.

24 Ñúcuán de nī ncāhān dē jíin ndá nchivī íñi ñúcuán: Candeē nū xūhún jíñā nūū ji, de cuāha nú nūū mozo ja névāha ūxī, ncachī dē.

25 De nī ncāhān nchivī ñúcuán jíin dē: Señor, nduú chi ja névāha dē ūxī, ncachī ji.

26 De nī ncāhān tucu rey: Cāhān ni jíin ndá nú jā nchivī ja névāha, sa quiji cā nūū ji, de cuāhā cā cunevāha ji. Sochi nchivī jāá nduú névāha, sa cujiyo-ni jacū jā névāha ji.

27 De ndá tēe jā jíin ūhvī nduhū, jāá nduú ní jétahān inī dē jā cuu nī rey dē, cuácuēca ndá nú dē quiji dē yáhá. De cahnī nū ndá dē cunī ni, ncachī dē, ncachī Jesús.

*Jā ní nquīvi Jesús Jerusalén*

*(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)*

28 De tá nī ndihi nī ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de nī jica cā yā jā cuāhān yā ciudad Jerusalén.

29 De tá nī ncuñatin yā ñuū Betfagé jíin ñuū Betania, ñatin nūū íyó yucu nání Olivos, de nī ntají yā ūū tēe scuáha jíin yā jā quīhīn dē.

30 De nī ncachī yā nūū dē: Cuáhán ñuū lúlí jā íyó ichi nūū. De tá nī nquīvi nú de cunī nū iin burro núhni tí, jā ni iin tēe ncháha ca cosō dē tí. De nandají nú tí quiji nú jíin tí.

31 De tú ní iin cātūhún nūcu nándají nú tī, de cachī nū: Maá Jētohō ō jínī ñúhún yā tī, cachī nū, ncachī yā.

32 De cuāhān ndúū tēe jā ní ntají yā, de nī nihīn dē tá nī ncachī yā.

33 De tá nándají dē tī, de nī ncāhān ndá jētohō tī jínī ndúū dē: ¿Nūcu nándají nú burro nī? ncachī ji.

34 De nī ncāhān ndúū dē: Maá Jētohō ō jínī ñúhún yā tī.

35 De nī nenda ndúū dē jínī tī nūū Jesús. De nī nchisó ndá dē sōō dē sīquī burro, de nī nchisó dē Jesús sīquī tī.

36 De juni jíca yā cuāhān yā jínī tī, de scāā ndá nchivī sahma ji inī ichi.

37 De tá nī ncuñatin yā nūū cúun ichi yucu Olivos, de ndihi nchivī cándíja jā níquīn ji yā, nī nquijéhé ji cúsiī inī ji, de nácana jee ji Yāā Dios sīquī ndācá tiñu ñáhnú jā ní jinī ji nī nsāhá yā.

38 De cáhān ndá ji: Vāha ndasí Yāā cúu Rey jā váji jínī tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios. Chi sáhá yā jā ndúmanī ō jínī Yāā Dios jā ndēē andiví, de viī ndasí cúñáhnú Yāā Dios, ncachī ndá ji.

39 Ñúcuán de sava tēe fariseo jā íyó mähñú nchivī cuāhā, nī ncāhān dē jínī yā: Maestro, cāhān ní nūū ndá nchivī jā níquīn ji níhín jā ná cāsī ji yuhú ji, ncachī dē.

40 De nī ncāhān Jesús: Cáhān ni jínī ndá nú jā tú ndá nchivī yáhá casī ji yuhú ji, de ndācá yūū chi cana jee, ncachī yā.

41 De tá nī ncuñatin yā Jerusalén, de nī ndéhé yā, de nī jacu yā sīquī.

42 De nī ncāhān yā: Ndá ndóhó nchivī Jerusalén, ndasí nī ncuu inī ni jā ná jícūhun inī nū jā cuu ndumanī nū jínī Yāā Dios sáhá nī. De sīquī jāá ndúū cándíja ndá nú, de mitan chi mā cúū jícūhun inī nū.

43 Chi quiji quīvī jā coo tūndóhó, de ndá nchivī jā jínī ūhvī ndóhó, cuicó ndúū ji ñuū nū, de casī cutú ji jínī yūū, de ndācá lado nenda ji sīquī nū.

44 De ndihi vehe scúnúu ji, de cahnī ji ndá nú. De mā sndóo ji ni iin vehe jā cosō tāhán cā yūū. Chi nī nquiji nī jondē nūū Yāā Dios jā scácu nī ndá nú, de ndúū ní ncándíja nú, ncachī yā.

*Jā ní ntavā yā nchivī inī templo*  
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19;  
Jn. 2.13-22)

45 De nī nquīvi yā inī patio templo cāhnú, de nī nquijéhé yā távā yā ndá nchivī jā jéen quititi de náxícó nūū nchivī jā sōcō ji.

46 De nī ncāhān yā jínī ji: Yósō nūū tutū ī jā cáhān Yāā Dios: Vehe nī chi vehe nūū jícān táhvī cúu, cáchī Yāā Dios. Sochi ndá ndóhó chi modo yavī cava jācuīhná nī nasāhá nú, ncachī yā.

47 De ndiquivī nī stéhēn yā tūhun inī templo. De ndá sūtū cúñáhnú jínī ndá tēe stéhēn ley janahán jínī ndá tēe cúñáhnú nūū nchivī ciudad, ndúcú ndá dē modo nāsa cahnī dē yā.

48 De ndúū ní nihīn dē modo sáhá dē, chi ndivī nchivī jétáhvī ndasí ji níni ji tūhun cáhān yā.

## 20

*Sīquī jā ndíso tiñú Jesús*  
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

1 De iin quīvī stéhēn yā tūhun nūū ndá nchivī inī templo, de nácani yā tūhun jā scácu Yāā Dios nchivī. De ndá sūtū cúñáhnú, jínī tēe stéhēn ley janahán, jínī tēe ñáhnú jā ndácu tiñu, nī nquenda ndá dē nūū yā.

2 De nī jíca tūhún dē yā: Cachī, ¿ní jondē nī nihīn tiñú nú jā sáhá nú tiñu yáhá? ¿De ní iin nī ntee tiñu ndóhó jā sáhá nú súcuán? ncachī ndá dē.

3 De nī ncāhān Jesús: Saá-ni nduhū suni cātūhún nī ndá nú iin tūhun. Cachī nūū ni:

4 ¿Ní iin nī ntee tiñu sīquī Juan jā ní scuénduté dē? ¿A Yāā Dios, á ndá tēe? ncachī yā.

5 Ñúcuán de nī natúhún ndá máá dē: ¿Nāsa cāhān ō? Tú cachī ō jā Yāā Dios nī ntee tiñu ñúcuán sīquī Juan, de cāhān dē jínī ó: ¿Túsaá de nājēhē cúu jāá ndúū ní ncándíja ndá nú jā ní ncāhān dē?

6 De tú cāhān ō jā nchivī nī ntee tiñu sīquī dē, de ndihi nchivī cahnī ji yóhó jínī yūū, chi cándíja ji jā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios nī ncuu ndija Juan, ncachī ndá dē jínī táhán dē.

<sup>7</sup> De nī ncāhān dē jíin Jesús jáá nduú jíin dē ní iin nī ntee tiñu sīquī Juan já ní scuénduté dē.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: De saá-ni nduhū, suni mā cāchí nī nūū nū ní iin nī ntee tiñu sīquī nī já sáhá nī tiñu yáhá, ncachī yā.

*Tūhun yátá sīquī ndá tē nēhén já sátíñú nūū yūcū uva*

*(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)*

<sup>9</sup> De nī nquijéhé Jesús cāhān yā tūhun yátá yáhá jíin nchivī: Iin tē nī nchuhun dē cuāhā yūcū uva nūū ñuhun dē. De nī sndóo dē nūū sava tēe já sátíñú nūū, de cuu sava dē ndīhā jíin. De nī nquehen dē ichi já cuāhān nahán dē incā ñuū.

<sup>10</sup> De maá tiempo já ndutútú uva, de nī ntají dē iin mozo cuāhān nūū ndá tēe sátíñú ñúcuán, tácuā naquehen dē sava ndīhā uva. De ndá tēe ñúcuán nī ncani dē mozo, de nī natajī uun dē ji cuānohōn ji.

<sup>11</sup> De tēe xíí uva nī ntají dē incā mozo cuāhān. De ndá tēe sátíñú, suni nī ncāhān nāvāha dē nūū ji, de nī ncani dē ji, de nī natajī uun dē ji cuānohōn ji.

<sup>12</sup> De tēe xíí uva nī ntají tucu dē incā mozo cuāhān. De ndá tēe sátíñú suni nī stácuēhé dē mozo ñúcuán, de nī scūnu dē.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncāhān tēe xíí uva: ¿Nāsa sáhá nī? Ná tájī nī sēhe nī, sūchí já mānī nī jíin, chi sanaā de cuetáhvi ndá dē ji, ncachī dē.

<sup>14</sup> Sochi ndá tēe sátíñú, tá nī jinī dē já váji ji, de nī ncāhān ndá dē: Tēe xíí táhvī cúu já váji ñúcuán. Ná cáhnī ō ji, de ndōo táhvī ji coo ó, ncachī ndá dē.

<sup>15</sup> De nī ntavā ndá dē ji yuhú ñúhún, de nī jahnī dē ji, ncachī yā. Ñúcuán de nī jíicā tūhún yā ndá dē: ¿Túsaá de nāsa sáhá tēe xíí uva jíin ndá tēe sátíñú?

<sup>16</sup> Nenda dē de cahnī dē ndá tēe ñúcuán, de cuāha dē ñuhun já cáá uva nūū sava cā tēe sátíñú nūū, ncachī yā. De tá nī jinī ndá nchivī tūhun yáhá, de nī ncāhān ji: Aī, vāha de tú mā cōo cuitī sūcuán viī, ncachī ji.

<sup>17</sup> De ndéhé maá yā nūū ji, de nī ncāhān yā: ¿Túsaá de á jíicuhun inī ndá

nú tūhun yáhá já yósō nūū tutū īī, já nduhū cúu tá cúu iin yūū? Chi cāchī tutū:

Yūū já ní squéne yichī ndá tēe já sáhá vehe, yūū yáhá nduū já quituu squínā vehe. Cāchī tutū.

<sup>18</sup> De nchivī jáá nduú cándíja, ndoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī já jíicó cáva sīquī yūū de táhnū ji. De quivī já sáhá ndāā Yāā Dios cuāchi, de nchivī jáá nduú ní ncándíja, cundoho ji tá cúu nūū ndóho nchivī já níncava iin yūū sīquī ji de cúndihī ji sáhá, ncachī yā.

*Sīquī xūhún renta*

*(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)*

<sup>19</sup> Ñúcuán de ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe stéhēn ley janahán, cúnī dē tiin dē yā maá hora ñúcuán. Chi nī jíicuhun inī ndá dē já sīquī ndá máá dē cúu já ní ncāhān yā tūhun yátá sīquī ndá tēe já sátíñú nūū uva jíin ndá tēe sáhá vehe. Sochi nduú ní ncúu tiin dē yā, chi yúhú dē já quiti inī nchivī.

<sup>20</sup> Ñúcuán de nī ntají ndá dē sava tēe cuāhān já cūndéhé yuhū dē yā. De tēe ñúcuán chi sáhá-ni ndá dē já tēe ndāā cúu dē. De ndúcú dē sáhá dē já cāhān yā iin tūhun já nīhīn dē cuāchi sīquī yā, de quisiáha dē yā nūū tēe cúu gobernador.

<sup>21</sup> De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Maestro, jíin ndá sá já cāhān vāha ní, de ndāā stéhēn ní. De nduú sáhá ní cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chi inuú-ni sáhá ní jíin ndá ji. De stéhēn ndāā ní nāsa squíncuu nchivī nūū Yāā Dios.

<sup>22</sup> Túsaá de cachī ní: ¿A íyó vāha já chunáá ó xūhún renta nūū rey nación Roma já tíin nación maá ó, á nduú? ncachī ndá dē.

<sup>23</sup> De nī jinī yā já cúnī ndá dē stáhvī dē yā, de nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nājēhé cúu já jíto túnī ndá nú nduhū?

<sup>24</sup> Stéhēn iin xūhún ná cūndéhé nī. ¿Nā tēe cúu já ndéē nūū xūhún yáhá, de nā síví cúu já ndéē yáhá? De nī ncāhān ndá dē: Rey ñúcuán cúu.

<sup>25</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Túsaá de nacuāha nú nūū rey

ñúcuán jā cúu cuenta dē, de nacuāha nú nū Yāa Dios ndācá jā cúu cuenta maá yā, ncachī yā.

<sup>26</sup> De ndá tēe ñúcuán nduú ní ncúu nīhīn dē cuāchi sīquī yā jíin ní iin tūhun jā cáhān yā, nī jinī ndá nchivī. De nī nsāhvi inī ndá dē jā ndíhí nī scócóo yā tūhun ñúcuán, de nduú cā ní ncāhān dē.

*Jā ní jīcā tūhún ndá dē sīquī jā natecū ndīyi*

*(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)*

<sup>27</sup> Ñúcuán de sava tēe grupo sādudeo nī nquenda dē nū yā. De ndá tēe ñúcuán cáhī dē jāá nduú nátecū cuitī ndīyi.

<sup>28</sup> De nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, de Moisés nī ntee dē nū tutū jā névāha ó: Tú iin tēe cuū dē, de ndōo ñāsíhí dē, de tú nduú ní íyo sēhe dē jíin ña, túsaá de cánuú jā ñanī dē nacueca ñāsíhí dē, de sēhe dē jā coo jíin ña nūcuīñi jī nū ndīyi ñanī dē, cáhī tutū.

<sup>29</sup> Túsaá de nī íyo ūjā ñanī. De tēe xīhna ñúhún nī jeca dē iin ñahan. De nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo.

<sup>30</sup> De tēe uū nī nacueca dē ña. De suni nī jīhī dē, de nduú nā sēhe dē ní íyo.

<sup>31</sup> De saá-ni tēe unī nī nacueca dē ña, de jondē jíin ndihújā dē, de nī jīhī ndá dē, de nī iin dē nduú nā sēhe dē ní íyo.

<sup>32</sup> De jā sándihí de nī jīhī ñahan ñúcuán.

<sup>33</sup> Túsaá de quīvī natecū ndīyi, ¿de ní iin dē cuu ña ñāsíhí dē? Chi ndihújā dē nī ndeē jíin ña, ncachī ndá tēe sādudeo.

<sup>34</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Ñayīví yáhā chi quétáhān tēe jíin ñahan.

<sup>35</sup> De ndá nchivī vāha jā natecū jī de quīvi jī andiví, mā cuēcā cā jī táhān jī ñúcuán, chi nduú cā nā tūhun jā quétáhān tēe jíin ñahan coo.

<sup>36</sup> De nī mā cúu cuitī cā jī, chi coo jī tá cúu ndá ángel Yāa Dios. De sēhe Yāa Dios cuu jī, chi ja nī natecū jī.

<sup>37</sup> De suni maá Moisés cáhān dē jā natecū ndīyi, chi nī ntee dē nū tutū nāsa nī ncāhān yā jíin dē mǎhñú yūcū jā cáyū ñuhūn. Chi nī ncāhān dē jā cúu

yā Yāa Dios ndīyi Abraham jíin Isaac jíin Jacob. De jā ní ncāhān dē sūcuán cúu jā cáhī dē jā tēcū ndá ndīyi.

<sup>38</sup> Chi vísō ja nī jīhī ndá jī, sochi tēcū jī nū íyō maá yā, chi cúu yā Yāa jā sáhā jā tēcū nchivī ní cání, ncachī yā jíin ndá dē.

<sup>39</sup> De jacū tēe stéhēn ley janahān nī ncāhān dē: Vāha nī ncāhān ní Maestro, ncachī dē.

<sup>40</sup> De nduú cā ní nchúndeé inī ndá dē jā cātūhún dē yā.

*Sīquī jā cúu Cristo tatā David*

*(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)*

<sup>41</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Nāsa cúu jā cáhī nchivī jā Cristo cúu tatā rey David?

<sup>42</sup> Chi maá David sūcuán nī ncāhān dē tūhun yā nū tutū Salmo:

Maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā jíin Jētohō ni, Yāa quiji:

Cundeē nū lado cuáhā nī nū cuñáhnú nū,

<sup>43</sup> de ná sáhā nī jā candeē nū poder ndācá jā jíin ūhvī ndóhó.

Ncachī Yāa Dios. Ncachī David.

<sup>44</sup> Túsaá de vísō chíjin tatā David cacu Cristo, de nī ncāhān dē Jētohō dē yā, chi jondē nū Yāa Dios vāji yā, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān yā jā íyō cuāchi ndá dē*

*(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)*

<sup>45</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de suni nī jini ndá nchivī:

<sup>46</sup> Coto má cándija ndá nú ndá tēe stéhēn ley janahān. Chi cúsi inī ndá dē jíca nuu dē jíin sahma cání jā stéhēn jā cúñáhnú dē, jíin jā cáhān yíñúhún nchivī dē nū yáhvi. De jétahān inī ndá dē cundeē dē nū silla yíñúhún cā inī vehe ī sinagoga, jíin silla yíñúhún cā nū íyō vico jā yājī nchivī.

<sup>47</sup> De cāndeē dē vehe ndá ñahan quéndōo ndáhvī. De nahān jícan táhvī dē tácuca canī inī nchivī jāá nduú nā cuāchi dē. Ndá tēe yáhā chi sa víhī cā ndoho dē castigo, ncachī yā.

## 21

*Tūhun jā ní nsōcō ñahan viuda xūhún*  
(Mr. 12.41-44)

<sup>1</sup> De íyó yā inī templo, de nī jinī yā nūū ndá nchivī cuīcá jā chūhun ji cuāhā xūhún inī ndá jātūn nūū sócō ji.

<sup>2</sup> De suni nī jinī yā nūū iin ñahan viuda jā ndóho ndáhvī. De nī nchuhun ña ūū centavo lulí inī iin jātūn.

<sup>3</sup> De nī ncāhān yā: Ndāā cāhān ni jín ndá nú jā cuāhā cā nī nsōcō ñahan viuda ndáhvī yáhá nsūū cā jā ní nsōcō ndá cā nchivī.

<sup>4</sup> Chi ndá máá ji nī nsōcō ji jā ní ndōo nūū xūhún cuāhā ji. De ñahan yáhá, vísō ndáhvī ndóho ña, de nī nchuhun ña ndihi jā cutecū ña, ncachī yā.

*Jā ní ncachī yā jā naā templo*  
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

<sup>5</sup> De sava dē nī ncāhān dē jā vii cáá templo cāhnú, chi nī ncuvāha jín ndācá yūū vii jín ndācá jā ní nsōcō nchivī. Ñúcuán de nī ncāhān yā:

<sup>6</sup> Ndihi jā ndéhé ndá nú yáhá, quiji quīvī jā má cósō táhān cā ni iin yūū, chi ndihi tānī, ncachī yā.

*Nā seña coo tá cuācuñatin jīnu ñayīví*  
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23; Lc. 17.22-25)

<sup>7</sup> De nī jīcā tūhún ndá dē yā: Maestro, ¿nā quīvī coo ndācá jā ní ncachī ní jā coo? ¿De nā seña coo tá ja ñatin squíncuu ndá jā ní ncachī ní? ncachī dē.

<sup>8</sup> De nī ncāhān yā: Coto má stáhvī ndá nchivī ndóhó. Chi quiji cuāhā tēe jín sívī nī jā stáhvī, de cāhān dē: Máá nī cúu Cristo. De suni cāhān dē: Ja nī nquenda quīvī ndihi ñayīví, cachī dē. De mā cándíja ndá nú dē.

<sup>9</sup> De tá nīhīn nū tūhun jā ndācá lado íyó guerra jín jā nénda nchivī síquī ndá tēe ndíso tíñú, de mā cūyūhú nú, chi cánuú jā xihna cā súcuán coo, de ni mā jīnu ñamā quīvī jā ndihi ñayīví, ncachī yā.

<sup>10</sup> De nī ncāhān cā yā: Nenda nación síquī incā nación, de nenda ñuū síquī incā ñuū jā canāá.

<sup>11</sup> De cháhá chúcuán tāan ndasí, de coo tāmā jín cuēhē xēen. De coo ndá seña cāhnú ichi andiví jā cuyūhú ndasí nchivī cunī ji.

<sup>12</sup> De jondē ncháha ca coo ndá tiñu yáhá, de cunī ūhvī ji ndá nú, de tiin ji ndóhó. De quīsiáha ji sava nú ndācá vehe ī sinagoga jā cāhān ji cuāchi síquī nū. De chihi ji sava nú vecāa. De quīsiáha ji sava nú nūū ndá rey jín gobernador, de cāhān ji cuāchi síquī nū síquī jā cándíja nú nduhū.

<sup>13</sup> De jā súcuán coo, de cūte nuu cā tūhun nī, chi nacani nú nūū ndá ji.

<sup>14</sup> Túsaá de cuhun inī ndá nú jā má nacani tūha inī nū nāsa scócóo nú tūhun nūū ndá dē jā cācu nú.

<sup>15</sup> Chi maá nī taji nī tūhun ndíchí jā cāhān nū, tácuā nchivī jā jín ūhvī ndóhó, mā cúndéé ji jín nú ní mā cūū cāhān ji síquī nū.

<sup>16</sup> De jondē tatá ndá nú, naná nú, ñanī nū, táhān nú, jín amigo nū, nastúu ji ndóhó nūū nchivī xēen. De sava nú cahnī ji.

<sup>17</sup> De ndācá nchivī chi quīti inī ji nūū nū jā síquī nduhū.

<sup>18</sup> Sochi ni iin xínī nū mā náá, chi coto yā ndá nú.

<sup>19</sup> De tú cuiñi nīhin nú jín tūhun nī, de cutecū nū ní cání.

<sup>20</sup> De tá nī jinī nū jā ní jicó ndúū ndá soldado yúñúū Jerusalén, de jīcūhun inī nū jā ja ñatin naā ciudad ñúcuán.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nchivī ndéé Judea, ná cúnu ji caa ji yucu quīhīn ji. De nchivī ndéé Jerusalén, ná quée ji quīhīn ji. De nchivī ndéé jondē rancho, mā nándicó ji ciudad.

<sup>22</sup> Chi ndá quīvī ñúcuán cuāha Yāā Dios castigo nūū nchivī jā síquī cuāchi ji, tácuā quee ndāā ndá tūhun jā yósō nūū tutū.

<sup>23</sup> De quīvī ñúcuán nācā ndáhvī ndoho ndá ñahan ñúhún sēhe, jín ñahan ndéca ñiquín, chi mā cūū cunu ñamā ña. Chi xēen ndasí coo tūndóhó inī ñayīví, de quiji castigo xēen síquī nchivī yáhá.

<sup>24</sup> De sava ji cuū nūū guerra, de sava ji quīhīn preso jondē ndá cā nación. De nchivī ndá cā nación

tatúnī nīhin ji nūū nchivī Jerusalén, jondē ndihi tiempo jā jéhe Yāā Dios tūhun jā tátúnī ji.

*Nāsa coo quīvī tá nenda Yāā nī nduu tēe*

*(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)*

<sup>25</sup> Ñúcuán de coo seña nūū ncan-diī jín nūū yōō jín nūū tiūūn. De inī ñayīví de quiji tūndóhó xéēn sīquī nchivī ndācá nación. De cunēhén inī ji de cuyūhú ji jā nīhin xeēn mar de scuísō ndasí ndute mar.

<sup>26</sup> De cuū sōó sava nchivī jā cuyūhú ji jā ndétu ji ndācá tūndóhó jā quiji sīquī ñayīví. De jondē ndācá jā jīca andivī chí quisi.

<sup>27</sup> Ñúcuán de cunī ndá nchivī nūū maá nī, Yāā nī nduu tēe, nenda nī jín vīcō, de cundiso nī cuāhā poder, de vii ndasí cuñáhnú nī.

<sup>28</sup> De tá nī nquijéhé ndá tiñu yáhá, de ndeé coo inī ndá nú, de cunuū nū andivī, chí ja ñatin scácu yā ndá nú, ncachī yā jín ndá dē.

<sup>29</sup> De suni nī ncāhān yā tūhun yátá yáhá: Cūndēhé ndá nú nāsa sáhá ñutun higo jín ndá cā ñutun.

<sup>30</sup> Tá jínī ndá nú jā ní nquijéhé nácōco yūcū ji, de ja jínī nū ja nī ncuñatin tiempo ihní.

<sup>31</sup> De suni sūcuán tá cunī ndá nú jā ní nquijéhé ndá tiñu yáhá, ñúcuán de jīcūhun inī nū ja nī ncuñatin quīvī tatúnī Yāā Dios.

<sup>32</sup> De ndāā cáhān nī jín ndá nú jā má cúū ndihi nchivī jā cunī ndá tūndóhó yáhá, chí jondē quee ndaā ndihi tá ncachī nī.

<sup>33</sup> Andivī jín ñayīví chí naā, sochi ndācá tūhun cáhān nī mā náā, chí quee ndaā ndihi.

<sup>34</sup> De coto má stívī ndá nú maá nú jā sáhá nú ndá cuāchi, jín jā jīni nú, jín jā cutēnú nú jín ndācá jā cutecū nū, tácuā mā quījī quīvī ñúcuán iin sanaā-nī sīquī nū.

<sup>35</sup> Chí tá cúū nūū núu iin trampa, sūcuán jīnū tūndóhó sīquī nchivī jā ndeē ní cáhnú ñayīví.

<sup>36</sup> Tú sūcuán de ndito coo nú, de níní cācān táhvī nū, tácuā cuu cācu nú nūū ndācá tūndóhó jā quiji, de cuu

cuiñi nú nūū maá nī, Yāā nī nduu tēe, ncachī yā.

<sup>37</sup> De ndiquivī stéhēn yā tūhun inī templo, de ndācá jacuāā nī jēndōo yā yucu nání Olivos.

<sup>38</sup> De ndācá stēēn nehēn quíji ndá nchivī nūū yā inī templo jā cunini ji tūhun stéhēn yā.

## 22

*Jā ní scáni táhán ndá dē tūhun jā tiin dē Jesús*

*(Mt. 26.1-5, 14-16; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī ncuñatin vico pascua jā yájī nchivī státílā jāá nduú nā levadura yíhí.

<sup>2</sup> De ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe stéhēn ley janahán, nī nducú yuhū dē modo nāsa cahnī dē Jesús, chí yúhú ndá dē jā quítī inī nchivī.

<sup>3</sup> De nī nquīvi Satanás inī ánō Judas jā nastúu dē yā. De suni nání dē Iscariote, de cúu dē iin táhán ndihúxī ūū tēe apóstol.

<sup>4</sup> De nī jēhēn dē nī natúhún dē jín ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe ndíso tíñú inī templo jā nāsa nastúu dē yā nūū ndá tēe ñúcuán.

<sup>5</sup> De nī ncusiī inī ndá dē, de nī nquee yuhú dē jā cuāha dē xúhún nūū Judas.

<sup>6</sup> De nī jetáhvī Judas, de nī nducú dē modo nāsa nastúu yuhū dē yā hora jāá nduú nā nchivī íyó.

*Jā ní jaquīn yā Cena yā*

*(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)*

<sup>7</sup> De nī nguenda maá quīvī vico jā yájī nchivī státílā jāá nduú nā levadura yíhí, de suni quīvī ñúcuán jáhnī ji tīcāchí lúli tá cúu nūū ní ndacu Yāā Dios jā sáhá ji vico pascua.

<sup>8</sup> De Jesús nī ntají yā Pedro jín Juan quīhīn dē, de nī ncāhān yā jín dē: Cuáhán de sáhá tūha nú jā cuxíní ó vico pascua, ncachī yā.

<sup>9</sup> De nī jīcā tūhún ndúū dē yā: ¿Ní cúu nūū cúnī ní jā quísáhá tūha sá? ncachī dē.

<sup>10</sup> De nī ncāhān yā jín dē: Cuáhán ndúū nū ñuū ñúcuán de tá nī nquīvi

nú de jēcutáhán nú jíin iin tēe ndíso quíyi ndute. De cuniquín nū dē quíhīn nū jíin dē vehe nū ndīvi dē.

11 De cāhān nū jíin tēe xívēhe ñúcuán: Vāji sá cáchī Maestro: ¿Ní iin cuarto vehe ní cuāha nú ní jā cuxíní yā vico pascua jíin ndá tēe scuáha jíin yā? cachī nū.

12 Ñúcuán de stéhēn dē iin cuarto cāhnú jondē xīnī vēhé nū ja íyó tūha, de ñúcuán sáhá tūha nú jā cuxíní ó, ncachī yā.

13 De cuāhān ndúū dē, de nī nīhīn dē tá cúu nū ní ncachī yā. De nī nsáhá tūha dē jā cuxíní yā vico pascua.

14 Ñúcuán de nī nguenda hora jā cuxíní, de nī nguenda Jesús, de nī jēcundeē yā nū mesa jíin ndá tēe cúu apóstol.

15 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Nī ncuu ndasí inī ní jā cuxíní nī jíin ndá nú vico pascua yáhá, mitan ncháha ca cuū ní.

16 Chi cāhān ní jíin nú jā má cājí cuiti cā ní vico pascua, chi jondē tá quenda quívi jā tatúnī Yāa Dios ní ñayívi, sá de cají tucu nī, ncachī yā.

17 De nī nquehen yā iin vaso ndūxi uva, de xihna cā ní nacuetáhví yā nū Tatá yā, de nī ncāhān yā: Quehen ndá nú vaso yáhá, de coho nú jíin táhán nú.

18 Chi cāhān ní jíin ndá nú jā jondē mitan de mā cōhó cā ní ndūxi uva, chi jondē quenda quívi jā tatúnī Yāa Dios ní ñayívi, sá de coho tucu nī, ncachī yā.

19 De nī nquehen yā stātílā, de nī nacuetáhví yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nū ndá dē. De nī ncāhān yā: Yáhá cúu yiqui cúñu nī jā sōcō ní jā chunáá ní cuāchi ndá nú. De níni cají ndá nú sūcuán jā nūcūhun inī nū jā ní jīhī ní jā jēhē nū, ncachī yā.

20 De suni sūcuán ní nsáhá yā jíin vaso ndūxi uva, tá ní ncuu ní ncuxíní yā. De nī ncāhān yā: Yáhá cúu níñi ní jā sōcō ní jā cúu trátū jeé, de cati jā ndundoo cuāchi ndá nú.

21 De mitan chi tēe nastúu nduhū, ndéē dē jíin ní nū mesa yáhá.

22 Chi nduhū, Yāa ní nduu tēe, jāndáa cúu jā quíhīn ní cuū ní, tá cúu nū ní nsáhá ndāa Yāa Dios jā sūcuán coo. De nācā xēen cundoho tēe jā nastúu nduhū, ncachī yā.

23 Ñúcuán de nī nquijéhé ndá dē jíicā tūhún táhán dē ní iin dē cúu jā nastúu dē yā.

*Jā ní ncāhān ndá dē sīquī ní iin dē cúñáhnú cā*

24 Ñúcuán de nī ncāhān ndasí ndá dē sīquī ní iin dē cúñáhnú cā nū táhán dē.

25 De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Rey ndācá nación chi ndácu nīhin ndá dē tiñu nū nchivī jā tíin dē, de cāhān ndá jíi jā tēe sáhá vāha cúu ndá tēe jā cúñáhnú nū jíi.

26 Sochi ndá máa nú, chi mā cōó nú sūcuán. Chi tú ní iin nú cúñáhnú cā, de sa nasáhá lulí nú maá nú. De tú ní iin nú ndácu tiñu, de sa nasáhá nú maá nú tēe jā jétíñú táhán.

27 ¿De ní iin cúu jā cúñáhnú cā, á tēe yájí nū mesa, á tēe jáni cōhō? ¿A nsūú tēe jā yájí nū mesa cúu jā cúñáhnú cā? Sochi nduhū, nsūú sūcuán cúu ní, chi ní nasáhá ní maá ní tá cúu tēe jā jétíñú nchivī, chi vāji ní sáhá ní jā nīhīn táhvī jíi.

28 De ndá máa nú cúu tēe jā níni íyó jíin ní ndācá quívi jā ndóho ní tūndóhó.

29 Túsaá de tá cúu nū ní nsáhá Tatá ní jā tatúní ní, suni sūcuán sáhá ní jā tatúní ndá nú.

30 De cají ndá nú coho nú jíin ní inī ñū nū tatúní ní. De cundeē nū iin iin mesa jā sáhá ndāa nū tiñu ndihúxī ūū tatā Israel, ncachī yā.

*Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cāhān dē jā jíin dē yā*

*(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)*

31 De suni ní ncāhān maá Jētohō ó jíin Simón Pedro: Simón, cunini nú, chi ní jīcān Satanás ndá nú jā coto túní jíi ndóhó tá cúu nū síjin trigo, de stúu ní iin nú cúu modo paja jā nayūhú nú, de ní iin nú cúu modo trigo jā cándíja nīhin nú.



32 De nī jīcān táhvī nī jēhē nū, tácuā mā náyūhú nú jā má cándija cā nū. De tá nī nacani tucu inī nū, de scúja nú inī ndá táhán nú jíin tūhun nī, ncachī yā.

33 De nī ncāhān dē jíin yā: Señor, ja íyó tūha sá jā quīhīn sá jíin ní vecāa vísō ná cúu sá jíin ní, ncachī dē.

34 De nī ncāhān yā: Pedro, cáhān nī jíin nú jā jondē ncháha ca cana lohlo mitan, de yūhú nú jā tiin nchivī ndóhó, de cachī nū ūnī vuelta jāa nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

### *Jā ní ncuñatin cunī yā tūndóhó*

35 Ñúcuán de nī jīcā tūhún yā ndá dē: Tá nī ntajī nī ndá nú nī jēhēn nū jāa nduú ní ndíso nú ñunu nī itīn xūhún nī nījān, ¿de á nī íyo iin jā ní ncumanī nū nū? ncachī yā. De nī ncāhān ndá dē: Nī iin nduú ní ncumanī.

36 De nī ncāhān yā: Sochi mitan de sa cáhān nī jā cundiso nú ñunu nú, de saá-ni itīn xūhún. De tēe jāa nduú névaha espada jā coto dē maá dē, ná xícó dē sōo dē de quehen dē.

37 Chi cáhān nī jíin ndá nú jā quiji quivī jā cundoho ó tūndóhó, chi cánuú quee ndaā tūhun yáhá jā cáhān nū tutū sīquī nī: Sáhá nchivī jíin yā tá cúu nū sáhá jíi jíin ndá tēe sáhá cuāchi xēēn, cáchī tutū. Chi ndācá tūhun yósō ñúcuán jā cáhān sīquī nī, quee ndaā ndihi, ncachī yā.

38 Ñúcuán de nī ncāhān ndá dē: Señor, yáhá íyó ūū espada, ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ja ndóo cā yáhá-ni, ncachī yā.

### *Jā ní jīcān táhvī yā nū huerto Getsemani*

(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

39 De nī nquee yā cuāhān yā yucu Olivos, tá-ni sáhá yā. De ndá tēe scuáha jíin yā, nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē jíin yā.

40 De tá nī nquenda yā ñúcuán, de nī ncāhān yā jíin dē: Cácan táhvī ndá nú jā chindee yā ndóhó jā má sáhá nú cuāchi tá coto túnī jānehén ndóhó, ncachī yā.

41 De nī jica yā jacū nū ndá dē, tá iin medida jā quenda yūū jā squéne ó.

De nī jēcunīnī jíití yā, de nī jīcān táhvī yā suha:

42 Tatá, tú cúnī ní de sáhá jíyo ní tūndóhó yáhá jā má quījī sīquī sá. Sochi nsūú jā cúnī maá sá, chi jā cúnī maá ní ná cóo, ncachī yā.

43 De nī nquenda iin ángel andivī nūū yā, de nī jēhe fuerza nūū yā.

44 De ndóho yā chi cúcuécá ndasí inī yā jā quiji tūndóhó sīquī yā, de nī nducú ndéé cā yā nī jīcān táhvī yā. De nī jēhe tāan yā, de too nūū ñūhún modo yúyú náhnú níñī.

45 De tá nī nacuiñī yā jā ní jīcān táhvī yā, de nī nenda yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā. De nī jinī yā jā quixīn ndá dē, chi nduú cā íyó ndéé inī dē cácan táhvī dē sīquī jā cúcuécá ndasí inī dē.

46 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nūcu quixīn ndá nú? Nacōo de cácan táhvī nū jā chindee yā ndóhó jā má sáhá nú cuāchi jā coto túnī jānehén ndóhó, ncachī yā.

### *Jā ní ntiin ndá dē Jesús*

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

47 De juni cáhān cā yā súcuán, de nī nquenda cuāhā nchivī. De tēe nání Judas, iin táhán jā úxī ūū tēe scuáha jíin yá, yósō nūū dē nūū nchivī vāji dē. De nī nquenda dē jondē nūū Jesús, de nī ntechuhú dē yā, de súcuán nī nastúu dē yā.

48 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Judas, ¿á jíin jā téchuhú nú nduhū cúu jā nastúu nú nduhū, Yāa nī nduu tēe? ncachī yā.

49 De ndá tēe íyó jíin yā, nī jinī dē jā súcuán nī nquijéhé cúu, de nī ncāhān dē jíin yā: Señor, ¿á nenda ndá sá sīquī ndá dē jíin espada? ncachī dē.

50 De iin dē nī stácuéhé dē mozo maá sūtū cúñáhnú cā, chi nī jehndē dē sōho lado cuáhá.

51 De nī ncāhān Jesús: Siáa, ná jēcunīñī, ncachī yā. De nī ntee yā ndahá yā sōho mozo, de nī nasáhá vāha yā dē.

52 Sá de nī ncāhān yā jíin ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ndíso tíñú inī templo jíin ndá tēe ñáhnú jā ní nquenda ndá dē jā tiin dē yā: ¿De va

tēe cuihná cúu nī jā váji ndá nú sīquī ni jín machete jín ñutun, á naá cúu?

<sup>53</sup> Ndācá quīvī nī īyo nī jín ndá nú inī templo cāhnú, de nduú ní ntíin ndá nú nduhū. De mitan de nī nquenda hora jā tiin nú nduhū jín jā sāhá nú ndá tiñu jā ndácu jāñehén jā ndéē nū neē, ncachī yā.

*Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jínī dē yā*

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

<sup>54</sup> De nī ntiin ndá dē yā cuāhān dē jín yā vehe sūtū cúñáhnú cā. De Pedro chi jícá-ni níquīn dē yā.

<sup>55</sup> De ndá policia nī stáhān dē ñuhūn inī patio, de nī jicó ndúū dē yúñúhūn ndéē dē. De suni nī jēcundeē Pedro jín ndá dē.

<sup>56</sup> De iin ñahan sátíñú vehe ñúcuán, nī jinī ña nū dē jā ndéē dē yúñúhūn. De nī ndēhé vāha ña nū dē, de nī ncāhān ña: Tēe yáhá chi suni nī jica dē jín tēe ñúcuán, ncachī ña.

<sup>57</sup> De maá dē nduú ní ncáchī dē, chi nī ncāhān dē: Nduú jínī ni tēe ñúcuán tíhī, ncachī dē.

<sup>58</sup> De nī ncunúú jacū cā, de nī jinī tucu incā dē nū Pedro, de nī ncāhān dē: Ndóhó chi suni táhān ndá tēe ñúcuán cúu nú, ncachī dē. De nī ncāhān Pedro: Nsūú cúu nī lílū, ncachī dē.

<sup>59</sup> De nī ncuu tá iin hora cā, de nī ncāhān nīhin incā dē: Jāndáā ndija jā tēe yáhá nī jica dē jín tēe ñúcuán, chi suni tēe región Galilea cúu dē, ncachī dē.

<sup>60</sup> De nī ncāhān Pedro: Nduú jínī cuitī ni nā tūhun cáhān nū lílū, ncachī dē. De juni sūcuán cáhān cā dē, de nī ncana-ni lohló.

<sup>61</sup> Ñúcuán de nī ndicó cóto maá Jētohō ō, de nī ndēhé yā nū Pedro. De nī nūcūhun inī dē tūhun jā ní ncāhān yā jín dē: Jondē tá ncháha ca cana lohló, de yūhú nú de cachī nū ūnī vuelta jāá nduú jínī nū nduhū.

<sup>62</sup> De nī nquee dē cuāhān dē, de nī jacu ndasí dē jā ní ncachī dē jāá nduú jínī dē yā.

*Jā ní nsāhá catá ndá dē nū yā*

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

<sup>63</sup> De ndá tēe jā jító Jesús, nī nsāhá catá dē nū yā, de nī ncani dē yā.

<sup>64</sup> De nī jasī ndá dē nū yā, de nī ncani dē nū yā, de nī ncāhān dē: Cachī, ní iin cúu jā ní ncani ndóhó, ncachī dē.

<sup>65</sup> De cuāhā cā tūhun sūcuán nī ncāhān nāvāha ndá dē nū yā.

*Jā ní tñi Jesús nū junta ndá tēe cúñáhnú cā*

(Mt. 26.59-66;

Mr. 14.55-64;

Jn. 18.19-24)

<sup>66</sup> De tá nī ncunijīn, de nī ncutútú ndá tēe ñáhnú jā ndácu nū nchivī hebreo, jín ndá sūtū cúñáhnú, jín ndá tēe stéhēn ley janahán. De cuāhān ndá dē jín yā nū junta, de ñúcuán de nī jicā tūhún dē yā:

<sup>67</sup> Cachī, ¿á maá nú cúu Cristo jā ní ntají Yāā Dios? ncachī dē. De nī ncāhān yā jín dē: Vísō ná cáchī ni jā suu nī cúu, de mā cándija cuitī ndá nú.

<sup>68</sup> De saá-ni tú cātūhún maá nī ndá ndóhó, de suni mā scócóo nú nū ni, ni mā siáā nū nduhū.

<sup>69</sup> De nduhū, Yāā nī nduu tēe, ndācá quīvī jā quiji de cundeē ni lado cuáhá maá Yāā íyó poder, ncachī yā.

<sup>70</sup> Ñúcuán de ndihi dē nī jicā tūhún dē yā: ¿De á maá nú cúu Sēhe Yāā Dios túsaá? ncachī dē. De nī ncāhān yā jín dē: Suu cúu nī, tá cúu nū cáhān ndá nú, ncachī yā.

<sup>71</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ndá dē: ¿Nā testigo cā jini ñúhún ó túsaá? Chi nī jini ndācá ó jín yuhú maá dē jā cáhān nāvāha dē jā cúu dē Sēhe Yāā Dios, ncachī ndá dē.

## 23

*Jā ní tñi Jesús nū Pilato*

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī nacuiñī ndihi ndá dē, de cuāhān dē jín yā nū Pilato.

<sup>2</sup> De ñúcuán nī nquijéhé ndá dē cáhān tūhún dē cuāchi sīquī yā: Nī nīhīn ndá sá tēe yáhá jā snénda dē nchivī sīquī ndá tēe cúñáhnú. De cáhān dē jāá nduú vāha jā cuāha ndá

sá xūhún renta nūū rey nación Roma jā tátúnī nūū nación sá. De suni cáhān dē jā maá dē cúu Cristo, Rey jā ní ntají Yāā Dios, ncachī ndá dē.

<sup>3</sup> Ńúcuán de Pilato nī jīcā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo? De nī ncāhān yā: Suu cúu nī, tá cúu nūū cáhān nū, ncachī yā.

<sup>4</sup> De nī ncāhān Pilato jín ndá sūtū cúñáhnú jín ndá nchivī cuāhā: Nduú ni iin tūhun stívī cáhān tēe yáhá jā nīhīn ni cuāchi sīquī dē, ncachī dē.

<sup>5</sup> De víhī cā nī ncāhān ndá dē: Tēe yáhá snénda ndasí dē nchivī sīquī ndá tēe cúñáhnú jín tūhun jā stéhēn dē ní Judea. Chi nī nquijéhé dē stéhēn dē jondē Galilea de mitan de jondē yáhá, ncachī dē.

### *Jā ní űñi Jesús nūū Herodes*

<sup>6</sup> De tá nī jini Pilato jā Galilea cáhān ndá dē, de nī jīcā tūhún dē tú tēe región Galilea cúu yā.

<sup>7</sup> De tá nī ncachī ndá dē jā cúu yā tēe Galilea, de nī ndacu dē jā ná quihīn ndá dē jín yā nūū Herodes, tēe cúu gobernador Galilea. Chi quivī űnúcuán suni íyó Herodes Jerusalén.

<sup>8</sup> De tá nī jini Herodes nūū Jesús, de nī ncusiī ndasí inī dē, chi ja nī ncuu cuāhā tiempo jā cúnī dē cūndēhé dē yā. Chi nī nīhīn dē tūhun yā, de űnúhún inī dē jā sáhá yā iin tiñu űáhnú cunī dē.

<sup>9</sup> De nī jīcā tūhún dē yā cuāhā tūhun, de nduú ní scócóo yā ni iin tūhun nūū dē.

<sup>10</sup> De suni íñí ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe stéhēn ley janahán, de nīhin nī ncāhān ndá dē cuāchi sīquī yā.

<sup>11</sup> Ńúcuán de Herodes jín ndá soldado dē nī ncāhān nēhēn dē jín yā, de nī nsáhá catá dē nūū yā, chi nī nchuhun dē yā iin sahma fino jā cúu sahma rey. De Herodes nī ndacu dē jā ná quínasiáha dē yā nūū Pilato.

<sup>12</sup> De maá quivī űnúcuán nī ndumanī tāhán Pilato jín Herodes, chi quivī yātā nī nquītī nūū tāhán inī ndúū dē.

*Jā ní nsáhá ndāā ndá dē jā cahñī dē yā*

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38–19.16)

<sup>13</sup> Ńúcuán de nī ncana Pilato ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe ndíso tiñú jín ndá cā nchivī, nī ndutútú ji.

<sup>14</sup> De nī ncāhān dē: Nī nquisiáha ndá nú tēe yáhá nūū ni, jā cáchī ndá nú jā snénda dē nchivī sīquī gobierno. De ja nī stíchī ni dē, nī jinī jínúū ndá nú. De nduú ní nīhīn ni ni iin cuāchi sīquī dē tá cúu nūū cáhān ndá nú.

<sup>15</sup> De ni Herodes nduú ní nīhīn dē, chi nī natajī tucu dē tēe yáhá nūū ni. Chi nduú ní nsáhá cuitī dē ni iin cuāchi jā cuū dē.

<sup>16</sup> Túsaá de ná cuáha nī castigo dē de siáā ni dē quihīn dē, ncachī Pilato.

<sup>17</sup> De íyó costumbre jā ndācá vico pascua siáā Pilato iin preso, nā-ni tēe cúnī nchivī.

<sup>18</sup> De ndá nchivī cuāhā, iin nuú nī ncana jee ji: Ná cúū tēe jīñā, de siáā ní Barrabás, ncachī ji.

<sup>19</sup> De Barrabás yíhī dē vecāa sīquī jā ní snénda dē nchivī sīquī gobierno nī ncanāá ji inī ciudad, de nī jahnī dē ndīyi.

<sup>20</sup> De Pilato cúnī dē siáā dē Jesús, de nī ncāhān tucu dē jín nchivī.

<sup>21</sup> De víhī cā nī ncana jee ndá ji: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúū dē, ncachī ji.

<sup>22</sup> De nī ncāhān tucu dē jín ji vuelta űñī: ¿Nā cuāchi nī nsáhá dē túsaá? Nduú ní nīhīn cuitī ni ni iin cuāchi sīquī dē jā cuū dē. Túsaá de ná cuáha nī castigo dē, de siáā ni dē quihīn dē, ncachī Pilato.

<sup>23</sup> Sochi víhī cā nī ncana jee ndá nchivī, de nī ncāhān nīhin ji jā ná cúū yā yīcā cruz. De ndá máá ji jín ndá sūtū cúñáhnú, nī ncana jee ndasí ji. De nī ncundeé ji nī scáhān ji Pilato jā ná cúū yā.

<sup>24</sup> Ńúcuán de nī ndacu Pilato jā ná cóo tá cúu nūū cúnī ndá ji.

<sup>25</sup> De nī nsiáā dē tēe jā jīcān ndá ji, tēe jā yíhī vecāa sīquī jā ní snénda dē nchivī sīquī gobierno, de nī jahnī dē ndīyi. De nī jēhe dē tūhun jā ná cúū Jesús tá cúu nūū cúnī ji.

*Jā ní jata caa dē yā yīcā cruz*  
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32;  
Jn. 19.17-27)

<sup>26</sup> De cuāhān ndá soldado jíin yā jā cahnī dē yā yīcā cruz. De nī nīhīn ndá dē iin tēe ñuū Cirene, nání dē Simón, vāndiji dē jā ní jēhēn dē rancho. De nī ntee ndá dē tiñu tēe ñúcuán jā cuiso dē cruz yā quīhīn dē yātā yā.

<sup>27</sup> De cuāhā ndasí nchivī níquīn jī yātā yā cuāhān jī. De suni cuāhā ñahan níquīn ña yā de jácu cóhó ña jā cúcuécá inī ña jēhē yā.

<sup>28</sup> De nī ndicó cóto Jesús nūū ndá ña, de nī ncāhān yā: Ndá ndóhó ñahan Jerusalén, mā cuācú nú jēhē nduhū, chi sa jēhē maá nú jíin ndá sēhe nú cuacu nú.

<sup>29</sup> Chi quiji quīvī jā coo tūndóhó xēen sīquī nū, de cachī ndá nú: Nācā ndetū ndá ñahan númā, jíin jāá nduú ní scácu sēhe, jíin jāá nduú ní ndéca ñiquín, chi nduú sēhe ña jā tahúhvī inī ña jā ndoho jī, cachī ndá nú.

<sup>30</sup> De quīvī ñúcuán de quijéhé nchivī cāhān jī jíin ndá yucu: Ndicó cáva sīquī ndá nī tácu cuū nī. De saá-ni jíin ndá lómō: Casī sīquī ndá nī, cachī jī.

<sup>31</sup> Chi tú sáhá xēen ndá jī nduhū jāá nduú nā cuāchi nī, de nā oncā cúu ndá nchivī ñúcuán jā má cōó xēen sīquī jī, chi ndihi jī íyó cuāchi, ncachī yā.

<sup>32</sup> De suni cuāhān ndá dē jíin ūū tēe jā ní nsáhá cuāchi xēen, jā suni cuū dē jíin yā.

<sup>33</sup> De nī nguenda ndá dē lugar jā nání Yiqui Xínī, de ñúcuán nī jata caa dē yā yīcā cruz. De suni nī jata caa dē ndúū tēe jā ní nsáhá cuāchi xēen yīcā ūū cā cruz, iin dē lado cuáhá yā, de incā dē lado sátín yā.

<sup>34</sup> De juni játa caa ndá dē yā, de nī ncāhān Jesús: Tatá, cune cáhnú inī ní nūū ndá dē, chi nduú jíin dē nā cuá cúu jā sáhá dē, ncachī yā. De nī ntavā ndá soldado suerte sīquī sahma yā, nāsa nīhīn iin iin dē.

<sup>35</sup> De íní ndá nchivī ñúcuán, ndéhé jī nūū yā. De ndá tēe ndíso tíñú suni nī ncāhān yīchī dē nī jinī dē yā: Tú incā nchivī nī scácu dē, de ná scácu dē maá

dē mitan, de tú ndāā jā Cristo jā ní nacāji Yāā Dios cúu dē, ncachī ndá dē.

<sup>36</sup> De saá-ni ndá soldado, nī nsáhá sácá dē yā, chi nī ntandēē dē nūū yā, de nī jēhe dē vinagre iyá jā coho yā.

<sup>37</sup> De nī ncāhān dē jíin yā: Tú maá nú cúu Rey nchivī hebreo, de scácu nú maá nú, ncachī ndá dē.

<sup>38</sup> De suni nī Iyo iin tūhun jā ndēē xīnī cruz yā jā cāhān nā sīquī nī jíhī yā, de suha yósō jíin letra griego jíin latín jíin hebreo: Yáhá cúu Rey nchivī hebreo, cáchī.

<sup>39</sup> De iin tēe jā ndíta caa jíin yā jā ní nsáhá cuāchi xēen, nī ncāhān nāvāha dē nūū yā: Tú maá nú cúu Cristo, de scácu nú maá nú de suni scácu nú ndúū nī, ncachī dē.

<sup>40</sup> Sochi incā dē nī ncāhān dē nūū táhán dē: ¿A nduú yúhú nú Yāā Dios? Chi iin nuú-ni ndóho ó jíin Yāā yáhá.

<sup>41</sup> De maá ó chi vātu-ni ndóho ó, chi yáhá níhīn ó castigo sīquī tiñu néhén jā ní nsáhá ó. Sochi Yāā yáhá chi nī iin cuāchi nduú ní nsáhá yā, ncachī dē.

<sup>42</sup> De nī ncāhān dē jíin yā: Jesús, nūcūhun inī ní sáán tá quenda quīvī jā tatúnī ní, ncachī dē.

<sup>43</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Jāndāā cāhān nī jíin nú jā mitan de cundeē nū jíin nī andiví nūū vii ndasí cáá, ncachī yā.

*Jā ní jíhī Jesús*  
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41;  
Jn. 19.28-30)

<sup>44</sup> De nī ncuu tá cahūxī ūū, de nī ncuneē níí cáhnú jondē cahūnī.

<sup>45</sup> De nī ncutuún ncandiī. De sahma jā ndíta caa jā ndásī cuarto īī inī templo cáhnú, nī ndātā-ni sava sava.

<sup>46</sup> Ñúcuán de nī ncana jee Jesús: Tatá, naquehen ní ánō sá. De súcuán nī ncāhān yā, de nī jíhī yā-ni.

<sup>47</sup> De tēe nación Roma jā cúu capitán, nī jinī dē jā súcuán nī ncuu, de nī ncāhān dē jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios, de ncachī dē: Jāndāā ndija jā tēe nduú nā cuāchi cúu tēe yáhá, ncachī dē.

<sup>48</sup> De ndiviī nchivī jā íní ñúcuán nī jinī jī ndācá jā ní ncuu, de nī ncani jī

ndahá ji ndīca ji jā táhúhvī inī ji, de nī ndicó cóo ndá ji cuānohōn ji.

<sup>49</sup> De ndá nchivī jā jínī tǎhán jín yā, jín ndá ñahan Galilea jā ní jica jín yā, íñi jícá ña ndéhé ña ndácá jā ní ncuu.

### *Jā ní nchiyuhū dē Jesús*

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

<sup>50</sup> De nī iyo iin tēe vāha tēe ndāā, nání dē José. De tēe ñuū Arimatea ndáñuū Judea cúu dē. De cúu dē iin tǎhán ndá tēe hebreo jā sáhá junta cúñáhnú cā.

<sup>51</sup> De suni ñúhún inī dē jā quiiji quīvī jā tatúnī Yāa Dios, de nduú ní jétahān inī dē jā ní nsáhá ndāā junta jā cuū Jesús.

<sup>52</sup> De tēe ñúcuán nī jēhēn dē nūū Pilato, de nī jicān dē yiqui cúñu Jesús.

<sup>53</sup> De nī snúu dē yā yīcā cruz, de nī nchusúcún dē yā iin sahma cuijín. De nī nchiyuhū dē yā inī iin yavī jā ní ncaān yīcā iin cava, nūū ncháha ca quihi ndīyi.

<sup>54</sup> De quīvī ñúcuán cúu jā sátūha nchivī, chi jañini ñúcuán cúu jā quíjéhé quīvī nátátú.

<sup>55</sup> De ndá ñahan jā ní nquiiji jín yā jondē Galilea, nī jēhēn ña jín José, de nī jinī ña yavī cava ñúcuán, jín nāsa nī nchiyuhū ndá dē yā.

<sup>56</sup> De cuānohōn ndá ña vehe ña, de nī nsáhá tūha ña ndá perfume jín aceite yūcū jēhēn āsīn. De nī natátú ña quīvī nátátú, tá cúu nūū ndácu ley Yāa Dios.

## 24

### *Jā ní natecū Jesús*

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

<sup>1</sup> De nehēn ndasí quīvī domingo de nī jēhēn ndá ñahan ñúcuán nūū yíyuhū Jesús, de née ña ndá perfume jín aceite jā ní nsáhá tūha ña. De suni cuāhān sava cā ñahan jín ña.

<sup>2</sup> De tá nī nquenda ndá ña, de nī jinī ña ja nī ncujiyo yūū jā ndásī yuhú yávī ndīyi.

<sup>3</sup> De nī nquīvi ndá ña yavī, de nduú cā ní jínī ña yiqui cúñu Jētohō ō Jesús.

<sup>4</sup> De nī ncunēhén inī ña ndéhé ña jāá nduú cā ndīyi. Sá de nī jinī ña ūū ángel Yāa Dios jā cáá tá cáá tēe, nī jēcuīñi yā xiín ña, de ñúhún yā sahma jā jéndūtē.

<sup>5</sup> De nī nchūhú ndasí ndá ña, de nī jīquindeyi ña nūū ñúhún. De nī ncāhān ndūū ángel ñúcuán jín ña: ¿Nūcu sa nūū yíyuhū ndīyi nánducú ndá nú Yāa tēcū?

<sup>6</sup> Nduú cā yā yáhá, chi ja nī natecū yā. De nūcūhun inī ndá nú nāsa nī ncāhān yā jín nú tá nī iyo cā yā jín nú región Galilea.

<sup>7</sup> Chi nī ncachī yā jā maá yā, Yāa nī nduū tēe, cánuú natūu yā nūū ndá tēe íyó cuāchi, jā tiin dē yā cahnī dē yā yīcā cruz, de nūū únī quīvī de natecū yā, ncachī ndūū ángel.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī nūcūhun inī ña ndá tūhun jā ní ncāhān Jesús.

<sup>9</sup> De nī nquee ndá ña nūū ní nchiyuhū yā, de cuānohōn ña. De nī nacani ña ndácá tūhun yáhá nūū ndihúxī iin apóstol jín nūū ndá cā dē.

<sup>10</sup> De ndá ñahan jā ní nacani tūhun yáhá nūū ndá tēe apóstol, cúu ña María ñuū Magdala, jín Juana, jín María naná Jacobo, jín sava cā ña.

<sup>11</sup> Sochi ndá tēe apóstol chi jáni inī dē jā tūhun naā cúu jā cáhān ña, de nduú ní ncándija dē.

<sup>12</sup> De vísō sūcuán de nī nquee Pedro, de jínu dē cuāndéhé dē nūū ní nchiyuhū yā. De nī jito nihni dē inī yavī, de nī jinī dē jā maá-ni cā sahma cuijín cáá. De cuānohōn dē vehe dē, de sáhvi inī dē nī jinī dē jāá nduú cā yā.

### *Jā ní natúhún yā jín ūū dē ichi cuāhān Emaús*

(Mr. 16.12-13)

<sup>13</sup> De suu quīvī ñúcuán cuāhān ūū tǎhān dē iin ñuū nání Emaús, jā née tá ūxī iin kilómetro jín ciudad Jerusalén.

<sup>14</sup> De natúhún ndūū dē sīquī ndácá tiñu jā ní ncuu ñúcuán.

<sup>15</sup> De juni nátúhún dē de jícā tūhún tǎhán de, de maá Jesús nī ncuñatin yā yātā dē, de jícā yā cuāhān yā jín dē.

<sup>16</sup> De nī nsáhá jín dē jāá nduú ní nácunī dē yā vísō ndéhé dē nūū yā.

17 De nī ncāhān yā jíin dē: ¿Nā tūhun cúu jā nátúhún ndúū nū juni jíca nū? ¿De nājēhē cúu jā cúcuécá inī nū? ncachī yā.

18 De iin dē jā nání Cleofas nī ncāhān jíin yā: Ndihi cuitī nchivī jíin jī ndācá tiñu jā ní ncuu inī Jerusalén ndá quivī yáhá. ¿De á mátúhún-ni ní cúu jā ní nguenda ní yáhá jāá nduú jíin ní nā cuá cúu jā ní ncuu? ncachī dē.

19 De nī jíicā tūhún yā dē: ¿De nā cuá cúu jā ní ncuu? ncachī yā. De nī ncāhān ndúū dē jíin yā: Jesús tēe ñuū Nazaret, nī nacani yā tūhun Yāā Dios, de jíin poder Yāā Dios nī nsāhá yā ndá tiñu ñáhnú de nī nacani yā tūhun, nī jíin Yāā Dios jíin ndá nchivī.

20 De ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe cúñáhnú nū sá, nī nastúu ndá dē yā nū ndá tēe Roma, de nī nsāhá ndā ndá tēe ñúcuán jā cuū yā yīcā cruz.

21 De ndá máá sá chi nī ñūhun inī sá jā maá yā scácu nchivī nacióon maá sá Israel nū nchivī Roma nícu. De síqui ndá tiñu yáhá, de íyó incā tūhun. Chi mitan ja íyó ūnī quivī jā ní jíhī yā.

22 De sava ñahan jā jíin táhán sá jíin, nī nacani ña iin tūhun jā sáhvi ndasí inī sá, chi nī ncachī ña jā ní natecū yā. Chi nehēn ndasí nī jēhēn ndá ña yavī ndīyi ñúcuán.

23 De nduú cā ní jíin ña yiqui cúñu yā. De nī nenda ndá ña nū ndá sá, de nī ncachī ña jā ní jíin ña ūū ángel Yāā Dios nī nguenda nū ña, de nī ncachī ángel jā ní natecū Jesús.

24 Sá de nī jēhēn sava táhán sá yavī ndīyi, de nī jíin dē jā sūcuán íyó tá cúu nū ní ncāhān ndá ña, sochi nduú ní jíin cuitī ndá dē nū yā, ncachī ndúū dē.

25 Ñúcuán de nī ncāhān maá yā jíin dē: Tēe jāá nduú jíicūhun cuitī inī cúu ndúū nū. Nācā ūhvī cándija nū ndācá tūhun Cristo jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán.

26 ¿A nduú cánuú jā sūcuán ndoho Cristo ndācá tūndóhó yáhá, de sá de quīnohōn yā nū vii ndasí nduñáhnú yā? ncachī yā.

27 De nī nacani cájí yā ndá tūhun jā yósō nū tutū iī jā cáhān síqui maá yā. De nī nquijéhé yā jíin tūhun jā ní ntee Moisés, de nī ncāhān cā yā tūhun jā ní ntee ndá cā tēe nī nacani tūhun yā janahán.

28 De tá nī jíin ndá dē ñuū nū cuāhān dē, de Jesús nī nsāhá yā-ni jā quíhīn cā yā.

29 De nī ndeē tuu ndúū dē yā, nī ncāhān dē jíin yā: Ndōo ní vehe sá, chi ja nī ñini de ja ñatin cuaā, ncachī dē. Ñúcuán de nī nquivi yā jā quendōo yā jíin dē.

30 De tá nī jēcundeē yā nū mesa jā cají yā jíin dē, de nī nquehen yā stāā, de nī nacuetáhvī yā, de nī scuáchi yā, de nī jēhe yā nū ndúū dē.

31 De jā sáhá yā sūcuán, de modo jā ní nune tīnūú dē, de nī nacunī dē yā. De nī ndoñúhún yā-ni nū dē cuāhān yā.

32 De nī ncāhān ndúū maá dē: Jāndāā jā ní ncusiī ndasí inī ō tá nī nacani yā tūhun nū ō ichi, de nī ncachī tūhun cájí yā nāsa cáhān tutū iī, ncachī dē.

33 Ñúcuán de ñamā nī naquehen ndúū dē ichi cuānohōn dē Jerusalén. De nī naquetáhán dē jíin ndihúxī iin apóstol, íyó tūtú dē jíin sava cā táhán dē.

34 De nī ncāhān ndá tēe íyó tūtú: Jāndāā ndija jā ní natecū Jētohō ō, de nī nenda níjin yā nū Simón, ncachī ndá dē.

35 Sá de ndúū tēe ñúcuán nī nacani dē tūhun nāsa nī nquetáhán dē jíin yā ichi, jíin nāsa nī nacunī dē yā tá nī scuáchi yā stāā.

*Jā ní nenda yā nū ndá tēe scuáha jíin yā*

*(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)*

36 De juni sūcuán cáhān cā dē ndá tūhun yáhá, de nī jēcuiñī ndeē-ni maá Jesús máhñú ndá dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Coó ndeé coó siī inī ndá nū, ncachī yā.

37 De nī nchūhú ndasí ndá dē nī jíin dē yā, chi nī jani inī dē jā ánō cúu yā.

38 De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿Nūcu yúhú ndá nú, de nūcu jáni síquí inī nū súcuán?

39 Cūndēhé ndahá nī jíin jēhē ni, de cunī nū jā maá nī cúu. Tiin nduhū de cunī nū, chí iin ánō nduú névāha cūñu ni yiqui tá cúu nūū ndéhé nú jā névāha maá nī, ncachī yā.

40 De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī stéhēn yā ndahá yā jíin jēhē yā nūū ní nchīhi ndūyu cāa.

41 De ndasí nī ncusiī inī ndá dē, de sáhvi inī dē. Sochi ncháha ca candíja vāha dē jā maá yā cúu. De nī ncāhān yā jíin ndá dē: ¿A névāha nú jacū jā cajī ni yáhá? ncachī yā.

42 Ñúcuán de nī jēhe ndá dē iin pedazo tiacá táví jíin iin yōcō jā ñúhún ndūxi.

43 De nī nquehen yā, de nī nchajī yā nūū ndá dē.

44 De nī ncāhān yā jíin dē: Ndācá jā ní ndoho nī cúu jā ní ncāhān ni tá nī īyo nī jíin ndá nú saá, jā cánuú quee ndāā ndācá tūhun nī jā yósō nūū tutū ley Moisés, jíin nūū tutū ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāā Dios, jíin nūū tutū salmo, ncachī yā.

45 De nī nacune yā jāá ntúnī ndá dē, tácuā cuu jīcūhun inī dē jā cāhān tutū ī.

46 De nī ncāhān yā: Súcuán yósō nūū tutū jā súcuán cánuú cundoho nduhū jā cúu nī Cristo, de nūū únī quivī de natecū nī.

47 De cūte nuu tūhun nī jā cánuú nacani inī nchivī jā sndóo jī cuāchi jī, tácuā cune cáhnú inī Yāā Dios nūū cuāchi jī. De Jerusalén quijéhé cūte nuu tūhun yáhá, de quihīn nūū nchivī ndācá nación.

48 De ndá máá nú cúu tēe jā nacani tūhun síquí ndācá jā ní jinī nū.

49 De tetínú nī Espíritu Santo quiji yā nūū ndá nú, tá cúu nūū ní nquee yuhú Tatá nī. De quendōo ndá nú Jerusalén cundetu nú jondē nīhīn nū poder Espíritu Santo jā quiji jondē andiví, ncachī yā.

50 Ñúcuán de nī nquee yā Jerusalén cuāhān yā jíin ndá dē jondē ñuū Betania. De nī nanee yā ndūū ndahá yā, de nī jīcān táhvī yā jēhē ndá dē.

51 De juni jīcān táhvī yā jēhē dē, de nī ncujiyo yā-ni nūū ndá dē, nī ndaa yā cuānohōn yā andiví.

52 De ndá máá dē chí nī nchiñúhún dē yā. Sá de cuānohōn dē Jerusalén, de cúsiī ndasí inī dē.

53 De níni iyó ndá dē inī templo, jīcān táhvī dē de nácuetáhvī dē nūū Yāā Dios. De nī ncuu. Amén.

*Jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví  
(Mr. 16.19-20; Hch. 1.9-11)*

## TUHUN VAHA JA NI NTEE SAN JUAN

*Yāā nání Tūhun Yāā Dios nī nduu yā tēe*

<sup>1</sup> Jondē jā xíhna ñúhún tá nī jēcōo ndihi jā íyó, de ja íyó Yāā jā nání Tūhun Yāā Dios, chi stéhēn yā ndihi tūhun nāsa Yāā cúu Yāā Dios. De Yāā jā nání Tūhun ndēē yā jíin Yāā Dios, de Yāā Dios cúu yā.

<sup>2</sup> Maá yā ndēē yā jondē jā xíhna ñúhún jíin Yāā Dios.

<sup>3</sup> De nī nsáhá Yāā Dios jā jíin maá yā nī jēcōo ndihi ndācá jā íyó. De mā jēcōo ni iin jā íyó de tú nduú ní nsáhá maá yā.

<sup>4</sup> Maá yā sáhá jā tēcū ndihi-ni, de maá yā cúu luz jā stúu inī ánō nchivī, cúu jā sáhá yā jā jícūhun inī ji sīquī Yāā Dios.

<sup>5</sup> De Yāā cúu luz ñúcuán stúu inī ánō nchivī jāá nduú jíca ndāā, de modo jā íyó ji nūū neē. De nchivī jā íyó nūū neē nduú cúu sndáhvā ji luz yā.

<sup>6</sup> De nī íyo iin tēe jā ní ntají Yāā Dios, nání dē Juan.

<sup>7</sup> Tēe ñúcuán nī nquiji dē nī nacani cájí dē tūhun maá Yāā cúu luz, tácuca candíja ndācá nchivī jíin tūhun cáhān dē.

<sup>8</sup> Nsūú maá Juan cúu luz ñúcuán, chi cúu dē iin jā ní nacani cájí tūhun maá Yāā cúu luz.

<sup>9</sup> De Yāā cúu luz ndāā jā stúu inī ánō ndācá nchivī, nī nquiji yā inī ñayíví.

<sup>10</sup> De Yāā ñúcuán jā cúu Tūhun Yāā Dios nī ndēē yā inī ñayíví, de vísō jíin maá yā nī nsáhá Yāā Dios ñayíví, sochi nchivī ñayíví nduú ní ncúní ji cuetáhví ji jā maá yā cúu.

<sup>11</sup> Nī nquiji yā nūū nchivī maá yā nación hebreo, de nchivī ñúcuán nduú ní jétáhví ji yā.

<sup>12</sup> De vísō súcuán de sava nchivī chi nī jetáhví ji yā, de nī ncandíja ji jā sáhá yā jēhē ji. De nūū maá ji nī jēhe yā tūhun jā nduu ji sēhe Yāā Dios.

<sup>13</sup> De jā nduú ji sēhe Yāā Dios, nsūú jíin modo jā cácu nchivī inī ñayíví, ni

nsūú sīquī jā cúní ndá tēe, chi maá Yāā Dios sáhá yā jā nduú ji sēhe yā.

<sup>14</sup> Maá Yāā jā cúu Tūhun Yāā Dios nī nduu yā tēe, de nī ndēē yā jíin ó. De nī jinī ō jā vii ndasí cúñáhnú yā, chi mátúhún-ni yā cúu Sēhe Yāā cúu Tatá, Yāā cúñáhnú súcuán. De maá-ni jā váha sáhá yā yóhó, de maá-ni tūhun ndāā cáhān yā.

<sup>15</sup> De Juan nī nacani dē tūhun yā, de nī ncāhān dē: Yāā yáhá cúu jā ní ncāhān ni tá nī ncachī ni jā Yāā quiji chi cúñáhnú cā yā nsūú cā nduhū, chi ja íyó yā jondē ncháha ca cacu nī, ncachī dē.

<sup>16</sup> De ndihi ó nī nihīn ō cuāhā ndasí jā váha jā íyó nūū yā, chi maá-ni jā váha sáhá sáhá yā yóhó.

<sup>17</sup> Moisés nī stéhēn dē ley Yāā Dios nūū nchivī janahán, de Jesucristo chi sa sáhá yā jā váha yóhó de stéhēn yā ndācá tūhun ndāā Yāā Dios nūū ō.

<sup>18</sup> Nduú ní jíní cuitī ni iin nchivī nūū Yāā Dios. De mátúhún-ni Sēhe yā jā ndēē yā jíin Tatá yā, suu yā nī stéhēn nūū ō nāsa Yāā cúu Yāā Dios.

*Tūhun Jesús jā ní ncāhān Juan tēe scuénduté*

*(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)*

<sup>19</sup> De nchivī hebreo ciudad Jerusalén, nī ntají ji jacū sūtū jíin ndá tēe grupo levita jā ndíso tíñú inī templo cāhnú. De nī nguenda ndá dē nūū Juan tácuca cātúhún dē ní iin cúu Juan de nā tíñu ndíso dē.

<sup>20</sup> De Juan cájí nī ncachī dē: Nsūú nduhū cúu Cristo, ncachī dē.

<sup>21</sup> De nī jīcā tūhún tucu ndá dē: ¿Túsaá de ní iin cúu nú? ¿A cúu nú Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, á naá cúu? ncachī dē. Nsūú dē cúu nī, ncachī Juan. De nī jīcā tūhún tucu ndá dē: ¿Túsaá de á cúu nú tēe nácani tūhun Yāā Dios jā cáhī tutū īī jā quiji? Nduú, ncachī tucu Juan.

<sup>22</sup> De nī ncāhān tucu ndá dē: ¿De ní iin cúu nú túsaá? Cachī nūū ndá nī, chi jíní ñúhún jā cachī tūhun nī nūū ndá tēe jā ní ntají nduhū vāji nī. Cachī nā tíñu ndíso nú vii.

<sup>23</sup> De nī ncāhān Juan: Maá nī cúu tēe jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, jā quiji



nī cana jee nī jondē nūū ñuhun t́há. De cáhān ni j́ín nchiv́i jā ná sáhá t́uha ji maá ji, chi quiji maá J́etohō ō, ncach́i Juan.

<sup>24</sup> De ndá t́ee grupo fariseo cúu jā ní ntaj́i dē ndá t́ee jā ní nqui ji nūū Juan.

<sup>25</sup> De nī j́icā t́uhún ndá dē Juan: ¿T́usaá de nūcu scuénduté nú de t́u nsūú Cristo ni Elías ni maá t́ee jā qui ji jā nacani t́uhun Yāa Dios cúu nú?

<sup>26</sup> De nī ncāhān Juan: Nduhū chi j́ín ndute scuénduté nī. Sochi māhñú ndá nú íyó iin Yāa jāa nduú j́in ndá nú.

<sup>27</sup> De Yāa ñúcuán cúu jā ní ncāhān ni jā qui ji yā de cúñáhnú cā yā nsūú cā nduhū. Chi nduú cúñáhnú cuit́i ni nūū yā, ni jā cuet́ínú yā nduhū v́isō iin t́íñu ĺulí cā jā nandaj́i nī correa n\_jān yā, ncach́i dē.

<sup>28</sup> Súcuán nī ncuu jā ní natúhún ndá dē j́ín Juan jondē Betábara jā íyó ichi nūū quénda ncandíi ýute Jordán, nūū scuénduté Juan.

#### *Siquí jā cúu yā T́icāch́i ĺulí Yāa Dios*

<sup>29</sup> De quívi t́een de nī jiní Juan nūū Jesús jā v́aji yā nūū dē. De nī ncāhān dē j́ín nchiv́i: Cúndehé ndá nú, chi yáhá v́aji maá Yāa jā cúu T́icāch́i ĺulí jā ní ntaj́i Yāa Dios, de cuū yā jā sáhá ndoo yā cuāchi nchiv́i ñayívi.

<sup>30</sup> Yāa yáhá cúu jā ní ncach́i ni jā qui ji iin Yāa cúñáhnú ndasí, chi ja íyó yā jondē ncháha ca cacu nī.

<sup>31</sup> De jondē saá de ncháha ca cuní ni ní iin cúu yā, sochi nī nqui ji nī jā scuénduté nī nchiv́i nación maá ó j́ín ndute, tácuá stéhēn ni yā nūū ji.

<sup>32</sup> De suni nī ncāhān cā dē t́uhun yā: Nī jiní ni Esṕiritu Santo, nī ncuun yā ichi andiv́i, cáa yā tá cáa paloma, de nī j́ecōsō yā x́iní Jesús.

<sup>33</sup> De jondē saá de ncháha ca cuní ni jā suu yā cúu. De maá Yāa Dios jā ní ntet́ínú yā nduhū jā scuénduté nī j́ín ndute, nī ncāhān yā j́ín nī: Tá cuní nū jā cuun Esṕiritu Santo de j́ecōsō x́iní iin t́ee, suu t́ee ñúcuán cúu Yāa jā cuāha Esṕiritu Santo jā cundeē iní ánō nchiv́i, ncach́i Yāa Dios.

<sup>34</sup> De ja nī jiní ni, de nácani cáji nī t́uhun jā maá yā cúu Sēhe Yāa Dios, ncach́i Juan.

#### *T́uhun ūū t́ee jā ní ncana Jesús xihna cā*

<sup>35</sup> De incā quívi t́een de Juan íyó tucu dē ñúcuán j́ín ūū t́ee j́ica j́ín dē.

<sup>36</sup> De nī jiní dē nūū Jesús jā j́ica yā ñúcuán. De nī ncāhān dē: Cúndehé ndá nú, chi ñúcuán cúu maá Yāa jā cúu T́icāch́i ĺulí jā ní ntaj́i Yāa Dios.

<sup>37</sup> De ndúū t́ee j́ica j́ín Juan nī jini dē t́uhun yáhá, de nī j́ecuniquín dē Jesús.

<sup>38</sup> De nī ndicó cóto Jesús, de nī jiní yā jā níquín ndúū dē yātā yā. De nī ncāhān yā j́ín dē: ¿Nā cuá ndúcú ndúū nū? De nī ncāhān dē: Maestro, ¿ní cúu nūū ndéē ní?

<sup>39</sup> De nī ncāhān yā: Ná cóhōn de cuní nū, ncach́i yā. De nī jéhēn ndúū dē, de nī jiní dē nūū ndéē yā. De nī nquendōo dē j́ín yā quívi ñúcuán, chi ja íyó tá cacūmí jañíni.

<sup>40</sup> De Andrés, ñaní Simón Pedro, cúu iin dē jā ní jini dē t́uhun nī ncāhān Juan de nī j́ecuniquín dē Jesús.

<sup>41</sup> De Andrés, ñamā nī j́enanducú dē ñaní dē Simón, de nī ncāhān dē j́ín: Nī nquetáhán ndá nī j́ín Mesías, ncach́i dē. De t́uhun yáhá cáhān: Cristo, Yāa nī ntaj́i Yāa Dios.

<sup>42</sup> Ñúcuán de cuānohōn dē nūū Jesús j́ín ñaní dē Simón. De tá nī jiní Jesús nūū Simón, de nī ncāhān yā: Maá nú cúu Simón sēhe Jonás. De jondē mitan de cunaní nú Cefas, ncach́i yā. De t́uhun yáhá cáhān: Pedro, de suu cúu yūū.

#### *Jā ní ncana yā Felipe j́ín Natanael*

<sup>43</sup> De incā quívi t́een de cuní Jesús quíhín yā región Galilea. De nī j́ecutáhán yā j́ín Felipe, de nī ncāhān yā j́ín dē: Cuniquín nduhū ná cóhōn.

<sup>44</sup> De Felipe cúu t́ee ñuū Betsaida, jā cúu ñuū Andrés j́ín Pedro.

<sup>45</sup> De nī j́enanducú dē Natanael, de nī ncāhān dē j́ín: Nī nquetáhán ndá nī j́ín Yāa jā yósō t́uhun yā nūū tutū ley jā ní ntee Moisés, j́ín nūū tutū jā ní ntee ndá t́ee nī nacani t́uhun Yāa

Dios janahán. De Jesús sēhe José ñuū Nazaret cúu yā, ncachī dē.

<sup>46</sup> De nī ncāhān Natanael jíin dē: ¿De nāsa cúu cúñáhnú iin tēe já ní ncacu ñuū ndāhvī Nazaret? De nī ncāhān Felipe: Ná cōhōn de cunī nū, ncachī dē.

<sup>47</sup> De nī jinī Jesús já váji Natanael, de ncāhān yā: Yáhá vāji iin tēe ndāā já cúu ndija tatā Israel, chi nduú stáhvī cuitī dē, ncachī yā.

<sup>48</sup> De nī ncāhān Natanael jíin yā: ¿Nāsa jíin ní sāán? De nī ncāhān Jesús: Ja nī jinī ni ndóhó jondē ncháha ca cana Felipe ndóhó, tá nī iyo nú jēhē ñutun higo, ncachī yā.

<sup>49</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Natanael jíin yā: Maestro, maá ní cúu Sēhe Yāa Dios, maá ní cúu Rey nación maá ó Israel, ncachī dē.

<sup>50</sup> De nī ncāhān Jesús: ¿A já ní ncāhān ni já ní jinī ni ndóhó tá nī iyo nú jēhē ñutun higo, á suu cúu já ní ncandíja nú nduhū, á naá cúu? Sochi coo tiñu ñáhnú cā cunī nū nsúu cā yáhá, ncachī yā jíin dē.

<sup>51</sup> De nī ncāhān cā yā: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú já jondē mitan de cunī nū já nune nū ndéē Yāa Dios andivī, de ndá ángel yā ndaa yā nuu yā nū nduhū, Yāa nī nduu tēe, ncachī yā.

## 2

*Jā ní jēhēn yā iin vico tándāhá ñuū Caná*

<sup>1</sup> De nī ncháha ūnī quivī, de nī iyo iin vico tándāhá ñuū Caná ndáñúū Galilea. De ñúcuán íyó naná Jesús.

<sup>2</sup> De suni nī ncana nchivī Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, nī jēhēn yā vico jíin ndá dē.

<sup>3</sup> De nī ndoco vino. De naná Jesús nī ncāhān ña jíin yā: Nī ndoco vino ndá ji, ncachī ña.

<sup>4</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: ¿De nūcu cáhān ní súcuán jíin sá, naná? Chi ncháha ca quenda quivī já sáhá sá tiñu ñáhnú, ncachī yā.

<sup>5</sup> De naná yā chi nī ncāhān ña jíin ndá nchivī jíicó ndíso cōhō: Sáhá ndá nú ndācá já cáhī yā nū nū, ncachī ña.

<sup>6</sup> De ñúcuán íyó iñū tinaja yūū já ñúhun ndute nándahá ndá nchivī hebreo já ndúndoo ji nū Yāa Dios. De iin iin tinaja quenda cuhun cūmī xico á ciento litro ndute.

<sup>7</sup> De nī ncāhān Jesús jíin nchivī jíicó ndíso cōhō: Chuhun chitú ndá nú ndute tinaja yáhá. De nī nchuhun chitú ndá ji.

<sup>8</sup> De nī ncāhān yā: Mitan de tavā ndá nú jacū de quisiáha nú coto túnī tēe cúu encargado vico, ncachī yā. De nī jēsiáha ji nū dē.

<sup>9</sup> De nī jito túnī dē ndute já ní nduu vino, de nduú jíin dē ní cúu nū ní nīhīn ndá ji. Chi maá-ni ndá mozo cúu já jíin, chi maá ji nī ntavā ndute. Ñúcuán de tēe encargado nī ncana dē tēe tándāhá.

<sup>10</sup> De nī ncāhān dē: Ndācá nchivī chi xihna cā vino vāha jēhe ji, de tá nī jihī vāha nchivī íyó vico, de sá de jēhe ji vino já íyó nū cā. Sochi maá nú tucu nī nsáhá nú, chi já sándihī de jēhe nú vino já vāha ndasí cā, ncachī dē.

<sup>11</sup> Tiñu yáhá já ní nsáhá Jesús inī ñuū Caná ndáñúū Galilea cúu tiñu ñáhnú já xihna ñúhún já ní nsáhá yā já stéhēn yā poder yā. De súcuán nī stéhēn yā já cúñáhnú ndasí yā. De ndá tēe scuáha jíin yā nī ncandíja dē yā.

<sup>12</sup> De sá de cuāhān yā ñuū Capernaum jíin naná yā jíin ndá ñanī yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā. De nī ndeē yā ñúcuán jacū quivī.

*Jā ní ntavā yā nchivī inī templo*  
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

<sup>13</sup> De já cuácuñatin vico pascua já sáhá ndá táhān yā hebreo, de cuāhān yā Jerusalén.

<sup>14</sup> De inī patio templo cáhnú nī jinī yā ndá nchivī já xícó stīquī jíin tīcāhī jíin paloma, jíin ndá nchivī sáma xūhún, ndéē ndá ji nū mesa ji.

<sup>15</sup> De já súcuán nī jinī yā, de nī nsáhá yā iin cuarta ñii. De nī ntají yā ndācá ji inī templo, jondē jíin tīcāhī jíin stīquī ji. De nī jitē yā xūhún nchivī sáma. De nī scócava yā ndá mesa ji.

<sup>16</sup> De nī ncāhān yā jíin nchivī xícó paloma: Tavā ndá quiti yáhá. De mā

sáhá nú yāhvi inī vehe Tatá nī, ncachī yā.

<sup>17</sup> Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā, nī nūcūhun inī dē tūhun yósō nūū tutū īī: Ja ñatin cuū sá jā ndíhvī ndasí inī sá sīquī vehe ní, cáchī yā jíin Tatá yā, cáchī tutū.

<sup>18</sup> De ndá táhán yā hebreo nī jīcā tūhún dē yā: ¿De nā tiñu ñáhnú sáhá nú jā stéhēn nū poder nū, de cucáhnú inī ni jā ndíso tiñú nú jā sáhá nú sūcuán? ncachī dē jíin yā.

<sup>19</sup> De nī ncāhān yātá yā: Scócáva ndá nú templo yáhá, de nūū únī quīvī de nacani nī, ncachī yā.

<sup>20</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ndá tēe hebreo: Uū xico iñū cuiyā de nī jīnu templo yáhá. De ndóhó, ¿á nūū únī-ni quīvī de nacani nú, á naá cúu? ncachī dē.

<sup>21</sup> Sochi templo jā ní ncāhān Jesús cúu maá yiquī cúñu yā, chi cahñī nchivī yā de natecū yā nūū únī quīvī.

<sup>22</sup> Jā ñúcuán cúu jā tá nī natecū yā jā ní jīhī yā, de ndá tēe nī scuáha jíin yā nī nūcūhun inī dē jā ní ncāhān yā tūhun yáhá. De nī ncandíja ndá dē tūhun jā yósō nūū tutū īī, jíin tūhun yáhá jā ní ncāhān Jesús.

### *Jā jíin Jesús nāsa cáa inī ánō nchivī*

<sup>23</sup> De tá íyó Jesús Jerusalén maá vico pascua, de cuāhā nchivī nī ncandíja jíi jā cúu yā Cristo, chi nī jíin jíi ndācá tiñu ñáhnú jā sáhá yā jā stéhēn yā poder yā.

<sup>24</sup> Sochi maá Jesús nduú ní jétáhvī yā jíi, chi ja jíin yā nāsa cáa inī ánō ndá jíi.

<sup>25</sup> De nduú jíin ñúhún jā cachī ni iin nchivī nūū yā nāsa íyó ndá nchivī, chi maá yā ja jíin yā nāsa cáa inī ánō jíi.

## 3

### *Jā ní natúhún Jesús jíin Nicodemo*

<sup>1</sup> De íyó iin tēe grupo fariseo, nání dē Nicodemo, de cúñáhnú dē nūū nchivī nación dē hebreo.

<sup>2</sup> Tēe yáhá nī nquiji dē nūū Jesús iin jacuāá, de nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, ja jíin ndá sá jā maá Yāa Dios nī ntají yā níhín jā stéhēn ní tūhun yā

nūū ndá sá. Chi tú nduú íyó Yāa Dios jíin ní, de mā cúu sáhá ní ni iin tiñu ñáhnú tá cúu nūū sáhá ní jā stéhēn ní poder ní, ncachī dē.

<sup>3</sup> De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cáhān ni jíin nú jā tú mā nácacu jeé iin nchivī, de mā cúu quīvī jíi ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū jíi, ncachī yā jíin dē.

<sup>4</sup> De nī ncāhān Nicodemo jíin yā: ¿De nāsa cuu nacacu iin tēe de tú ja nī jahnu dē? ¿A cuu nūcūhun tucu dē chíjin naná dē de nacacu tucu dē? ncachī dē.

<sup>5</sup> De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cáhān ni jíin nú jā tú mā nácacu iin nchivī, de mā cúu quīvī jíi ndahá Yāa Dios jā tatúnī yā nūū jíi. De jā nácacu jíi cúu jā ndúndoo cuāchi jíi tá cúu nūū sáhá ndute, de cundeē Espíritu Santo inī ánō jíi.

<sup>6</sup> Jā cácu sáhá nchivī, chi sēhe nchivī cúu. Sochi jā cácu sáhá Espíritu yā, chi sēhe yā cúu.

<sup>7</sup> Mā sáhvi inī nū canī inī nū nāsa cúu tūhun nī ncāhān ni jíin nú jā cánuú nacacu jeé ndá nú.

<sup>8</sup> De tāchī chi quēne ní-ni cúu nūū cúnī maá, de jíin nú jā cáyu, sochi nduú jíin nū ní jondē vāji ní jondē quīhīn. De sunī sūcuán cúu ndācá nchivī jā nácacu sáhá Espíritu, chí nduú jíin nū nāsa sáhá yā tiñu ñúcuán, ncachī yā.

<sup>9</sup> De nī jīcā tūhún tucu Nicodemo: ¿De nāsa cúu túsaá?

<sup>10</sup> De nī ncāhān Jesús: Maá nú cúu iin maestro jā cúñáhnú nūū ndá táhán ó Israel, ¿de á nduú jíicūhun inī nū tūhun yáhá, á naá cúu?

<sup>11</sup> Jāndāa cáhān ni jíin nú jā tūhun jā jíicūhun inī ni cúu jā cáhān ni jíin nú. De nácani cájí nī sīquī tiñu jā ní jíin ni. Sochi nduú cándíja ndá nú tūhun jā cáhān ni.

<sup>12</sup> Chi nī ncāhān ni tūhun nāsa sáhá Yāa Dios inī ñayiví, de nduú cándíja ndá nú. ¿Túsaá de nāsa cuu cándíja nú de tú cáhān ni tūhun nāsa sáhá yā jondē andiví?

<sup>13</sup> Chi ni iin nduú ní ncāa andiví jā cunī nāsa íyó ñúcuán, chi mátúhún-ni

nduhū, Yāā nī nduu tēe. Chi andiví ndéē ni, de nī ncuun nī vāji nī.

<sup>14</sup> De tá cúu nūū ní jata caa Moisés iin cōō cāa, tá nī jica ndá nchivī nūū ñuhun tíhá, suni sūcuán maá nī, Yāā nī nduu tēe, cánuú jā cundita caa nī yīcā cruz.

<sup>15</sup> De sūcuán cánuú tácuca ndācá nchivī jā cándija ji jā scácu nī ji, mā tánū tāhvī ji, chi sa cutecū ji ní cání andiví.

*Ndasí nī ncundáhvī inī yā nchivī ñayíví*

<sup>16</sup> Chi Yāā Dios nī ncundáhvī ndasí inī yā nchivī ñayíví. De jā ñúcuán nī ntají yā Sēhe yā nī nquiji, vísō mātúhún-ni yā íyó, tácuca ndācá nchivī jā cándija ji jā scácu yā ji, mā tánū tāhvī ji chi sa cutecū ji ní cání andiví.

<sup>17</sup> Chi nduú ní ntají Yāā Dios Sēhe yā inī ñayíví jā stánū tāhvī yā nchivī, chi sa jā scácu yā ji.

<sup>18</sup> Nchivī jā cándija ji jā scácu yā ji, mā tánū tāhvī ji. Sochi nchivī nduú cándija, ja nī ntānū tāhvī ji, chi nduú ní ncándija ji maá Sēhe Yāā Dios, jā mātúhún-ni yā íyó.

<sup>19</sup> Maá Yāā jā stúu inī ánō nchivī, ja nī nquenda yā inī ñayíví. Sochi nchivī nī jétahān cā inī ji caca ji modo nūū neē nsūú cā jā stúu yā inī ánō ji, chi tiñu sáhá ji cúu tiñu néhén. Jā ñúcuán cúu jā tātū tāhvī nchivī jāá nduú cándija.

<sup>20</sup> Chi ndācá nchivī jā sáhá tiñu néhén, nduú jétahān cuitī inī ji luz yā. De nduú jéhe ji tūhun jā stúu yā inī ánō ji, chi nduú cúnī ji jā natūu tiñu néhén jā sáhá ji.

<sup>21</sup> Sochi nchivī jā sáhá tiñu ndāā, jéhe ji tūhun jā stúu yā inī ánō ji, tácuca natūu jā ndācá tiñu sáhá ji cúu tiñu jétahān inī Yāā Dios, ncachī yā.

*Jā ní ncāhān tucu Juan tūhun Jesús*

<sup>22</sup> Ñúcuán de Jesús jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cuāhān yā región Judea. De nī ndeē yā ñúcuán jacū tiempo jíin ndá dē, de scuénduté ndá dē nchivī.

<sup>23</sup> De suni scuénduté Juan, ndéē dē lugar jā nání Enón ñatin ñuū Salim, chi ñúcuán íyó cuāhā ndute. De

nī nquiji ndá nchivī nūū dē, de nī scuénduté dē ji.

<sup>24</sup> Sūcuán nī nsāhá dē jondē ncháha ca quívi dē vecāa.

<sup>25</sup> Ñúcuán de sava tēe scuáha jíin Juan ndasí nī ncāhān ndá dē jíin sava táhān dē hebreo síquī ní iin cúu modo vāha cā jā cuénduté nchivī jā ndundoo ji nūū Yāā Dios.

<sup>26</sup> De nī nquiji ndá dē nūū Juan, de nī ncāhān dē: Maestro, tēe jā ní iyo jíin ní yūte Jordán ichi nūū quēnda ncandiī, jā ní nacani ní tūhun dē nūū sá, mitan de scuénduté maá dē, de ndiviī nchivī jéhēn ji nūū dē.

<sup>27</sup> De nī ncāhān Juan: Ni iin tēe mā cúu sáhá dē tiñu Yāā Dios de tú mā tétiñū yā dē.

<sup>28</sup> Ndá máá nú chi nī jini nú jā ní ncāhān cājí nī jāá nsūú maá nī cúu Cristo, chí cúu nī iin jā ní ntají Yāā Dios jā cosō nūū nacani tūhun jā quiji yā.

<sup>29</sup> De tá sáhá nchivī vico tándāhá, de maá tēe tándāhá cúu jā ndéca ñasíhí. De amigo tēe tándāhá chí íyó jíin dē, de níni tūhun cāhān dē. De cúsiī ndasí inī dē jā níni dē tūhun cāhān tēe tándāhá. De saá-ni nduhū, chí cúu nī tá cúu amigo tēe tándāhá. Chi nī nquenda maá Cristo, de cúsiī ndasí inī ní jā níni nī tūhun cāhān yā.

<sup>30</sup> De cánuú jā nduñáhnú cā maá yā de nuu cā maá nī, ncachī Juan.

*Jā ní nquiji yā jondē nūū sūcún*

<sup>31</sup> De Yāā jā vāji jondē andiví, cúñáhnú yā nūū ndihi. Chi ndācá jā ní ncacu inī ñayíví yáhá, sēhe ñayíví cúu, de maá-ni tūhun ñayíví cāhān. Sochi Yāā jā vāji ichi andiví, chí cúñáhnú yā nūū ndihi nchivī.

<sup>32</sup> De nácani yā tūhun jā ní jinī yā jíin jā ní jini yā. De nchivī chí nduú cándija ji tūhun cāhān yā.

<sup>33</sup> Sochi tú iin nchivī cándija ji tūhun cāhān yā, suu cúu jā jétúhún ji jā Yāā ndāā cúu Yāā Dios.

<sup>34</sup> Chi Yāā jā ní ntají Yāā Dios vāji, chí maá-ni tūhun Yāā Dios cāhān yā. Chi Yāā Dios nduú jéhe yícuāhá yā Espíritu yā nūū Yāā jā ní ntají yā.

<sup>35</sup> Maá yā jā cúu yā Tatá, ndasí mānī yā jíin Sēhe yā, de ndiviī nī nchihi yā ndahá Sēhe yā jā tatúnī yā nūū.

<sup>36</sup> Nchivī jā cándíja maá Sēhe yā jā scácu yā jī, cutecū jī níí cání andiví. De nchivī jāá nduú cúnī candíja sēhe yā, mā cútecū jī, chi sa cuāha Yāa Dios castigo jā ndoho jī níí cání.

## 4

### *Jā ní ncāhān Jesús jíin ñahan Samaria*

<sup>1</sup> De ndá tēe grupo fariseo, nī nīhīn dē tūhun jā íyó cuāhā cā nchivī scuáha jíin Jesús nsūú cā jíin Juan, jíin jā cuāhā cā nchivī scuénduté yā nsūú cā Juan.

<sup>2</sup> Sochi nsūú maá yā cúu jā scuénduté, chi ndá tēe scuáha jíin yā cúu jā scuénduté.

<sup>3</sup> De tá nī jinī Jesús jā súcuán nī nīhīn ndá dē tūhun, de nī nquee yā región Judea, de cuānohōn yā región Galilea.

<sup>4</sup> De ichi jā nóhōn yā chi yáha región Samaria.

<sup>5</sup> De nī nquenda yā iin ñuū región Samaria jā nání Sicar, ñatin ñuhun jā ní jēhe Jacob nūū sēhe dē José jondē janahán.

<sup>6</sup> De ñúcuán íyó pozo jā nání pozo Jacob. De nī jécundeē Jesús xiín pozo ñúcuán, chi nī ncuítá yā jā cuāhān yā ichi. De cúu tá cahūxī ūū.

<sup>7</sup> De nī nquenda iin ñahan Samaria, vāji ña jā quehen ña ndute. De nī ncāhān Jesús jíin ña: Cunī mānī ní ndute coho sá, ncachī yā.

<sup>8</sup> De ndá tēe scuáha jíin yā, ja cuāhān ndá dē ñuū cuācuēen dē jā cajī dē jíin yā.

<sup>9</sup> De ñahan Samaria nī ncāhān ña jíin yā: ¿Nūcu jícān ní ndute nūū sá coho ní? Chi tēe hebreo cúu ní, de ñahan Samaria cúu sá, ncachī ña. Súcuán nī ncāhān ña, chi nchivī hebreo nduú cáhān ndá jī jíin nchivī Samaria.

<sup>10</sup> De nī ncāhān Jesús: Tú jā jíin ní nāsa cúnī Yāa Dios sáhá yā jā váha níhín, jíin ní iin cúu sáán jā jícān sá ndute nūū ní, ñúcuán de maá ní cācān ní nūū sá, de cuāha sá ndute jā cutecū ní níí cání sáhá, ncachī yā.

<sup>11</sup> De nī ncāhān ña jíin yā: Señor, cúnú ndasí pozo yáhá, de nduú ná née ní jā tavā ní ndute. ¿Túsaá de ní nīhīn ní ndute jā cutecū sá sáhá?

<sup>12</sup> ¿De á cúñáhnú cā maá ní nsūú cā tatá ó Jacob, á naá cúu? Chi maá dē nī sndóo dē pozo yáhá nūū ō. De yáhá nī jīhi maá dē ndute, jíin ndá sēhe dē, jíin ndá quiti ndéca dē, ncachī ña.

<sup>13</sup> De nī ncāhān Jesús: Ndācá nchivī jā jíhi ndute yáhá, chi yīchī tucu jī.

<sup>14</sup> Sochi nchivī jā coho ndute jā cuāha sá nūū jī, chi mā yīchī cuitī cā jī. Chi ndute jā cuāha sá quene inī jī tá cúu ndute jā quéne nūū ñuhún, de sáhá jā cutecū jī níí cání, ncachī yā jíin ña.

<sup>15</sup> De maá ña nduú ní jícūhun inī ña, de nī ncāhān ña jíin yā: Señor, cuāha ní ndute ñúcuán coho sá, tácuā mā yīchī cuitī cā sá, de nī nduú cā jíin ñuhún quiquehen sá ndute pozo yáhá, ncachī ña.

<sup>16</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: Cuácāna ní yīí ní de quiji ní jíin dē, ncachī yā.

<sup>17</sup> Nduú nā yīí sá íyó, ncachī ña. De nī ncāhān Jesús: Ndāā cáhān ní jāá nduú nā yīí ní íyó.

<sup>18</sup> Chi ja nī iyo ūhūn yīí ní, de tēe ndéca ní mitan chi nsūú yīí ní cúu dē. Yáhá cúu jā ní ncāhān ndāā ní, ncachī yā.

<sup>19</sup> De jā súcuán nī ncāhān yā, de nī ncāhān ña: Señor, iin tēe nācāni tūhun Yāa Dios cúu ní, jāni inī sá.

<sup>20</sup> Ndá ndīyi tatā sá nchivī Samaria, yucu yáhá nī nchiñúhún jī Yāa Dios. Sochi ndá máá ní nchivī hebreo, cáhān ní jā Jerusalén cúu nūū cánuú chiñúhún ó yā, ncachī ña.

<sup>21</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: Nánā, candíja ní tūhun cáhān sá, chi quiji quivī jāá nsūú yucu yáhá ní nsūú Jerusalén cúu nūū chiñúhún ní maá Yāa cúu Tatá, chi ndihi-ni lugar de cuu chiñúhún ní yā.

<sup>22</sup> Ndá máá ní nchivī Samaria chi nduú jíin ní ní iin cúu jā chíñúhún ní. Sochi ndá máá sá chi jíin sá ní iin cúu jā chíñúhún sá. Chi jondē nūū ndá

maá sá nchivī hebreo cúu nūū vají Yāa jā scácu nchivī.

23 De ja nī nquenda quivī jā ndá nchivī jā chíñúhún Yāa cúu Tatá, mitan de víhí cā chíñúhún ndija ji yā, chí jondē jíín inī jíín ánō ji. Chí maá Tatá súcuán cúnī yā jā chíñúhún nchivī yā.

24 Yāa Dios cúu Espíritu, de nchivī jā cúnī ji chíñúhún ji yā, cánuú jā chíñúhún ndija ji yā jondē jíín inī jíín ánō ji, ncachī yā.

25 De nī ncāhān tucu ña: Jínī sá jā quiji Mesías jā cúu Cristo, Yāa jā tají Yāa Dios. De tá quenda maá yā, de stéhēn cājí yā ndācá tūhun nūū ō.

26 De nī ncāhān Jesús: Maá sá jā cáhān sá jíín ní, suu sá cúu Yāa ñúcuán.

27 De juni cáhān cā yā súcuán, de nī nenda ndá tēe scuáha jíín yā. De sáhvi inī ndá dē ndéhé dē jā nátúhún yā jíín ñahan ñúcuán. De ñi iin dē nduú ní jíicā tūhún dē yā naá cúu jā jíicā tūhún yā ña á naá cúu jā nátúhún yā jíín ña.

28 Ñúcuán de nī sndóo ña quíyi ña, de cuāhān ña jondē ñuū. De nī ncāhān ña jíín ndá nchivī ñúcuán:

29 Nehēn ndá nú ná cóhōn de cunī nū iin tēe jā ní ncachī ndihí ndācá jā ní nsāhá nī. Sanaā de maá yā cúu Cristo jā ndétu ó jā quiji, ncachī ña.

30 Ñúcuán de nī nquee ndá ji ñuū, de cuāhān ji nūū íyó Jesús.

31 De juni cuāhān ndá ji nūū yā, de ndá tēe scuáha jíín yā nī ncāhān ndāhví dē jíín yā: Maestro, cají ní stāā viī, ncachī dē.

32 De nī ncāhān yā jíín ndá dē: Iyó stāā cají ni jāá nduú jíín ndá nú nāsa cúu, ncachī yā.

33 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíín yā nī jíicā tūhún táhān ndá de: ¿A ja nī nquisiáha iin nchivī jā ní nchají yā, á naá cúu? ncachī dē.

34 De nī ncāhān Jesús: Jā ní ncachī nī jā íyó jā cají ni cúu jā cúsi inī ni sáhā nī tíñu cúnī Yāa nī ntají nduhū vají nī, jíín jā sínu nī tíñu jā ní jēhe yā nūū nī.

35 De cáhān ndá nú jā cúmanī cūmī cā yōō de tēhndē trigo. Sochi nduhū chí cáhān ni jíín nú: Cūndéhé ndá nú, chí nchivī cuāhā cúu ji tá cúu trigo jā

ní ncuān jā tēhndē, chí ja íyó tūha ji candíja ji nduhū.

36 De ndá tēe scándíja nchivī, cúu dē tá cúu tēe jēhndē trigo, de nīhīn dē yāhvi dē. De jā nástútú ndá dē nchivī cúu jā cutecū ji ní cání andiví. De ndá tēe jā scútē nuu tūhun nī xihna cā, cúu dē modo tēe jíitē trigo, de inuú-ni cusí inī dē jíín ndá cā tēe jā stéhēn cā síquī ñúcuán.

37 Chí ndāā cáhān iin tūhun: Iin tēe jíitē, de incā tēe nástútú, cáchī.

38 De jā suu cúu jā ní ntají nī ndá ndóhó jā scándíja nú nchivī ja nī jini tūhun nī nī nacani incā tēe. Chí ndá cā tēe chí ja nī nacani dē tūhun nūū nchivī, de ndá maá nú chí modo jā nástútú nú ji cúu jā scándíja nú ji, ncachī yā.

39 De cuāhā nchivī Samaria jā ndēē ñuū ñúcuán, nī ncandíja ji Jesús jā ní jini ji tūhun jā ní ncāhān ñahan ñúcuán. Chí nī ncāhān ña jā ní ncachī yā ndihí ndācá jā ní nsāhá ña.

40 Jā suu cúu jā ndá nchivī Samaria ñúcuán nī nquenda ji nūū yā, de nī ncāhān ndāhví ji jíín yā jā ná quéndōo yā ñuū ji. De nī ndōo yā ñúcuán ūū quivī.

41 De cuāhā cā ji nī ncandíja ji yā jíín tūhun cáhān maá yā.

42 De nī ncāhān ndá ji jíín ñahan ñúcuán: Nduú cā jíni ñúhún jā cáhān maá nú de candíja nī yā, chí ja nī jini ndá nī tūhun jā cáhān maá yā. De jíín ndācá ó jā maá yā cúu ndija Cristo, Yāa jā scácu nchivī ñayiví, ncachī ndá ji.

*Jā ní nasāhá vāha yā sēhe tēe ndiso tíñú nūū rey*

43 De tá nī nchāha ūū quivī, de Jesús nī nquee yā Samaria, de nī naquehen yā ichi cuānohōn yā región Galilea.

44 Chí ja nī ncāhān maá yā jā ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios, nduú íyó yíñúhún nchivī ñuū dē jíín dē, de saā-ni jíín maá yā.

45 De tá nī nenda yā Galilea, de nchivī ñúcuán nī jetáhví ji yā, chí suni maá ji nī jēhēn ji vico pascua

Jerusalén, de nī jinī ndá ji ndācá tiñu nī nsāhá yā quívi jā ní Iyo vico ñúcuán.

46 Ñúcuán de nī jēhēn tucu yā ñuū Caná ndáñuū Galilea, nūū ní nsāhá yā jā ndute nī nduu vino. De inī ñuū Capernaum nī Iyo iin tēe cúñáhnú jā ndíso tíñú nūū rey. De cúhū sēhe dē.

47 Tēe ñúcuán nī nīhīn dē tūhun jā ní nguenda tucu Jesús región Galilea jā ní jēhēn yā región Judea. De nī jēndēhé dē yā, de nī ncāhān ndāhvi dē jā ná quíhīn yā jíin dē vehe dē, de nasāhá vāha yā sēhe dē, chi ja ñatin cuū ji.

48 De nī ncāhān yā jíin dē: Tú mā cūnī nú ndá tiñu ñáhnú jā sāhvi inī nū sāhá, de mā cándíja cuitī ndá nú, ncachī yā.

49 De tēe ndíso tíñú nūū rey, nī ncāhān dē: Señor, sāhá ní favor ná cóhōn, chi tú ná cúcuéé ní de cuū sēhe sá, ncachī dē.

50 Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Cuānohōn vehe nú, chi cutecū sēhe nú. De nī ncandíja dē tūhun nī ncāhān Jesús, de cuānohōn dē-ni.

51 De juni jíca dē cuānohōn dē vehe dē, de nī nguenda ndá mozo dē nī nquitahān ji dē, de nī ncāhān ji: Ja nī nduvāha sēhe ní, ncachī ji.

52 De nī jīcā tūhún dē nā hora cúu jā ní nguijéhé nī nduvāha ji. De nī ncāhān ndá ji jíin dē: Cahīin icu nī nquee cahni ji.

53 Ñúcuán de maá tatá ji nī nsāhá dē cuenta jā hora ñúcuán cúu jā ní ncāhān Jesús jíin dē jā cutecū sēhe dē. De nī ncandíja dē jíin ní vehe dē jā cúu yā Yāā jā ní ntají Yāā Dios.

54 Yáhá cúu vuelta ūū jā ní nsāhá Jesús tiñu ñáhnú jā ní stēhēn yā poder yā región Galilea, tá nī nenda yā jā ní jēhēn yā región Judea.

## 5

*Jā ní nasāhá vāha yā iin tēe jā cáá nūū pila Betesda*

1 Ñúcuán de cuāhān tucu Jesús Jerusalén, chi íyó tucu vico jā sáhá ndá táhán yā hebreo.

2 De Jerusalén íyó iin pila ndute ñatin maá viéhé jā nání viéhé tīcāchí. De yuhú hebreo nání Betesda. De nūū íyó pila ñúcuán íyó ūhūn corredor.

3 De ndá corredor ñúcuán cáá cuāhā nchivī cúhū, jā cuāá, jā cojo, jā vehlé. De ndétu ndá ji jā candā ndute ñúcuán.

4 Chi íyó quívi jā cúun iin ángel yā nūū pila, de scándā yā ndute. De nchivī jā quívi xihna cā inī pila tá scándā yā ndute, de ndúvāha ji nā-ni cuēhē ndóho ji.

5 De ñúcuán cáá iin tēe jā ní ncuu ōcō xāhōn ūnī cuīyā cúhū dē.

6 De nī jinī Jesús jā cáá dē, de nī jinī yā jā ní ncuu cuāhā cuīyā cúhū dē. De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A cūnī nū nduvāha nú? ncachī yā.

7 De nī ncāhān tēe cúhū: Señor, nduú nīhīn sá ní iin tēe squívi sāán inī pila tá cándā ndute. Chi ndācá vuelta jā cūnī sá quívi sá, de quívi-ni incā nchivī xihna cā, ncachī dē.

8 De nī ncāhān Jesús: Nacōo de naquehen nú camilla nū de caca nú, ncachī yā.

9 De tēe ñúcuán nī nduvāha dē-ni. De nī naquehen dē camilla dē, de nī nguijéhé dē jíca dē. De quívi nátátú cúu quívi ñúcuán.

10 De nī ncāhān ndá táhán dē hebreo jíin dē: Quívi nátátú cúu mitan. De cáchī ley jā má cúu cuiso nú camilla nū.

11 De nī ncāhān tēe nī nduvāha: Tēe jā ní nasāhá vāha nduhū, nī ncāhān dē jíin nī jā naquehen nī camilla ni de caca nī, ncachī dē.

12 Ñúcuán de nī jīcā tūhún ndá dē: ¿Ní tēe nī ncāhān jíin nú jā naquehen nú camilla nū de caca nú?

13 De tēe nī nduvāha, nduú jíin dē ní iin tēe cúu jā ní nasāhá vāha dē. Chi íñi cuāhā nchivī ñúcuán, de Jesús ja cuāhān yā.

14 De cuéé cā de nī naquetáhan Jesús jíin dē inī templo cāhnú. De nī ncāhān yā: Mitan chi nī nduvāha nú. De mā sāhá cā nū cuāchi, chi tú nduú, de quiji iin tūndóhó xéén cā síquī nū, ncachī yā.

15 Sá de cuāhān tēe ñúcuán de nī ncachī tūhun dē nūū ndá táhān dē hebreo jā Jesús cúu jā ní nasāhá vāha yā dē.

16 De sīquī jā ní nsāhá Jesús tiñu yáhá quīvī nātātú, jā ñúcuán cúu jā ndá tēe hebreo jínī ūhvī dē yā, de cúnī ndá dē cahñī dē yā.

17 De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Maá Tatá nī chi ní cání sáhá yā tiñu vāha, de suni sūcuán sáhá maá nī tiñu vāha.

18 De sīquī jā ní ncāhān yā sūcuán, de ndá tēe hebreo víhí cā cúnī dē cahñī dē yā. Chi nsūú maá-ni jāá nduú squíncuu yā jā cāhān ley sīquī quīvī nātātú, chi suni jā ní ncāhān yā jā Tatá yā cúu Yāā Dios de sūcuán sáhá inuú yā maá yā jíin Yāā Dios.

#### *Sīquī jā ndíso tíñú Sēhe Yāā Dios*

19 De nī ncāhān Jesús: Jāndāā cāhān ni jíin ndá nú: Nduhū jā cúu Sēhe Yāā Dios, ni iin mā cúu sáhá nī jā maá nī, chi sáhá nī maá-ni tiñu jā jíin nī jā sáhá Tatá nī. Chi ndācá jā sáhá Tatá nī, suni sáhá nduhū jā cúu nī Sēhe yā.

20 Chi Tatá nī mānī yā jíin nduhū jā cúu nī Sēhe yā, de stéhēn yā nūū ni ndihi jā sáhá yā. De coo tiñu ñáhnú cā jā stéhēn cā yā nsūú cā jā ní ncuu mitan, jā sáhvi inī ndá nú cunī nū.

21 Chi tá cúu nūū nástécū Tatá nī ndīyi de cutecū tucu ji, saá-ni nduhū jā cúu nī Sēhe yā, suni sáhá nī jā cutecū ní-ni cúu jā cúnī maá nī.

22 De maá Tatá nī, nduú sándaā yā sīquī ni iin nchivī, chi nī jēhe yā tūhun jā sándaā maá nī sīquī ndācá nchivī, chi Sēhe yā cúu nī.

23 De sūcuán de coo yíñúhún ndihi nchivī nūū ni, tá cúu nūū íyó yíñúhún ji nūū Tatá nī. De nchivī jāá nduú íyó yíñúhún nūū ni, túsaá de suni nduú íyó yíñúhún ji nūū maá Tatá nī, Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī.

24 Jāndāā cāhān ni jíin ndá nú: Tú iin nchivī chuhun inī ji tūhun cāhān ni, de candíja ji jā Yāā ndāā cúu Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī, nchivī ñúcuán cutecū ji ní cání andiví, de mā tánū tāhvī ji. Chi mā cōó cā ji tá cúu ndīyi, chi sa cutecū ji ní cání.

25 Jāndāā cāhān ni jíin ndá nú jā quiji quīvī, de mitan de ja nī nquijéhé, jā ndācá nchivī jā cúu tá cúu ndīyi, cuni ndá ji tūhun jā cāhān nduhū, Sēhe Yāā Dios. De nchivī cuetáhvi chi cutecū ji ní cání.

26 Chi tá cúu nūū íyó poder maá Tatá nī jā sáhá yā jā tēcū ndācá-ni, suni sūcuán nī jēhe yā poder nūū maá nī jā sáhá nī jā cutecū ndācá-ni.

27 De suni nī nsāhá yā jā ndíso tíñú nī jā sándaā ni sīquī nchivī, chi cúu nī Yāā nī nduu tēe.

28 Mā sáhvi inī ndá nú cani inī nū sīquī tūhun cāhān ni. Chi quiji quīvī jā ndācá ndīyi cuni ji tūhun cāhān ni,

29 de quee ji nūū yíyuhū ji. De ndá ndīyi jā ní nsāhá tiñu vāha, natecū ji jā cutecū ji ní cání. De ndá ndīyi jā ní nsāhá tiñu néhén, natecū ji de quīvi ji nūū tánū tāhvī ji.

#### *Jā ní stéhēn yā jā ní ntetíñú Yāā Dios yā*

30 Ni iin mā cúu sáhá nī jā maá nī. Chi nāsa ndācu Yāā Dios nūū ni, sūcuán sándaā ni tiñu nchivī. De ndāā sándaā ni, chi nduú sáhá nī jā cúnī maá nī, chi sáhá nī jā cúnī maá Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū vāji nī.

31 Tú maá nī cāhān jā cúu nī Sēhe Yāā Dios, de cachī nchivī jāá nduú jétíñú tūhun cāhān ni.

32 Sochi íyó incā jā cāhān jā cúu nī Sēhe yā. De jíin nī jā tūhun cāhān yā, chi níhīn tíñú.

33 Ndá máá nú nī ntají nú ndá tēe jā ní jicā tūhún dē Juan. De Juan chi ndāā nī ncāhān dē tūhun nī.

34 De vísó sūcuán de nsūú nduhū cúu jā jíin ñúhún jā stéhēn iin tēe jā Sēhe Yāā Dios cúu nī. Chi ndá máá nú cúu jā jíin ñúhún, tácuca candíja ndá nú de cācu nú. Jā ñúcuán nī ncāhān ni jā íyó ndāā tūhun nī jā ní nacani Juan.

35 Maá Juan nī ncuu dē tá cúu iin lámpara jā cáyū de cútūu, cúu jā ní nacani dē tūhun nī. De ndá máá nú chi jacū-ni quīvī nī jētahān inī nū jā ní stéhēn dē nūū nū.

36 Sochi íyó jā stéhēn cājí cā jā cúñáhnú nī nsūú cā jā ní ncāhān Juan. Maá tiñu sáhá nī, suu stéhēn cājí jā Tatá nī nī ntají ndija yā nduhū vāji nī,



chi tiñu yáhá nī ntetiñú yā nduhū jā sáhá nī.

<sup>37</sup> De Tatá nī jā ní ntají yā nduhū vāji nī, suni maá yā cáhān nūū tutū ī jā cúñáhnú nī, vísō nduú ní jínī jín sōho ndá nú jā cáhān yā, de nī nduú ní jínī jínúū nū yā.

<sup>38</sup> Sochi nduú ní nchúhun inī ndá nú tūhun jā ní ncāhān Tatá nī, chi nduú cándíja ndá nú nduhū, Yāā jā ní ntají yā.

<sup>39</sup> De nánducú viī ndá nú ndācá tūhun cáhān tutū ī, chi jáni inī nū jā ñúcuán nīhīn nū tūhun jā cutecū nū níí cání sáhá. De síquī maá nī cúu jā cáhān tutū ī.

<sup>40</sup> Sochi nduú cúnī ndá nú cuetáhvi nú nduhū jā quívi nú ndahá nī tácuā cutecū nū níí cání.

<sup>41</sup> Nduú sáhá nī cuenta tūhun jā cáhān ndá nchivī jā cúñáhnú nī.

<sup>42</sup> Chi ja jínī ni nāsa cúu ánō ndá nú jāá nduú íyó mānī nū jín Yāā Dios.

<sup>43</sup> Nduhū vāji nī jín tiñu cúnī Tatá nī, de nduú jétáhvi ndá nú nduhū. Sochi tú incā tēe quenda dē jín tiñu cúnī maá dē, de sa tēe ñúcuán ñamā cuetáhvi nú dē.

<sup>44</sup> ¿Nāsa cuu candíja ndá nú? Chi máni jā cúnī ndá nú jā cuñáhnú nú sáhá ndá táhān nú, de nduú ndúcú nú jā cuñáhnú nú sáhá Yāā Dios, jā íyó mátúhún-ni yā.

<sup>45</sup> Mā cānī inī ndá nú jā cáhān ni cuāchi síquī nū nūū Tatá nī. Chi íyó iin jā cáhān cuāchi síquī nū, suu Moisés, tēe jā ñúhún inī ndá nú jā quendōo ndāā nū jín ley jā ní ntee dē.

<sup>46</sup> Chi tú ní ncándíja ndá nú jā ní ntee Moisés, de suni candíja nú nduhū nícu, chi tūhun maá nī cúu jā ní ntee dē.

<sup>47</sup> Te tú nduú cándíja ndá nú tūhun nī jā ní ntee dē, ¿de nāsa candíja nú tūhun cáhān maá nī túsaá? ncachī yā jín ndá dē.

## 6

*Jā ní scájī yā ūhūn mil nchivī  
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)*

<sup>1</sup> Ñúcuán de cuāhān Jesús incā lado mar Galilea, jā cúu mar Tiberias.

<sup>2</sup> De cuāhā ndasí nchivī nī jēcuniquīn jī yā, chi nī jinī jī ndācá tiñu ñáhnú jā stéhēn yā poder yā jā ní nasáhá vāha yā nchivī cúhū.

<sup>3</sup> De nī ncaa yā iin yucu, de nī jēcundeē yā ñúcuán jín ndá tēe scuáha jín yā.

<sup>4</sup> De ja nī ncuñatin vico pascua jā núcūhun inī ndá táhān yā hebreo jā ní ncācu jī nūū nchivī nación Egipto.

<sup>5</sup> De nī nūcūndēhé yā, de nī jinī yā jā vāji cuāhā ndasí nchivī. De nī ncāhān yā jín Felipe: ¿Ní jondē cueen ó jā cajī ndá nchivī yáhá?

<sup>6</sup> De súcuán nī ncāhān yā jā jíto túnī yā dē tú nāsa cáhān dē. Chi ja jínī maá yā nāsa sáhá yā.

<sup>7</sup> De nī ncāhān Felipe jín yā: Ni mā quēndá ūū ciento denario stāā jā cajī ndá jī vísō jacū-ni, ncachī dē.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī ncāhān incā tēe scuáha jín yā, jā cúu Andrés, ñanī Simón Pedro:

<sup>9</sup> Yáhá íyó iin tēe lulí jā ndíso jī ūhūn stāā cebada jín ūū tiacá. ¿De ní quenda ñúcuán, chi nchivī cuāhā ndasí cúu? ncachī dē.

<sup>10</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Cáhān ndá nú jín nchivī ná cūndeē jī, ncachī yā. De ñúcuán íyó cuāhā itē, de nī jēcundeē ndá jī, de tá ūhūn mil tēe cúu.

<sup>11</sup> De nī nquehen Jesús stāā ñúcuán, de xihna cā nī nacuetáhvi yā nūū Yāā Dios. De nī jēhe yā nūū ndá tēe scuáha jín yā, de ndá máá dē nī nsajī dē nūū ndá nchivī ndēē ñúcuán. De suni súcuán nī nsáhá yā jín tiacá, de nī nchajī ndá jī nāsaa cúnī jī cajī jī.

<sup>12</sup> De tá nī ndahā chījin jī, de nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha: Nastútú ndá nú ndá pedazo jā ní nguendōo, tácuā mā náā cuitī.

<sup>13</sup> De nī nastútú ndá dē, de nī nchitú ūxī ūū tíca pedazo jā ní nguendōo cā síquī ndihúhūn stāā cebada.

<sup>14</sup> De jā ní jinī ndá nchivī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá Jesús jā stéhēn yā poder yā, de nī ncāhān jī: Jāndāā ndíja jā tēe yáhá cúu jā cáhān tutū jā quiji inī ñayívī jā nacani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá jī.

<sup>15</sup> De nī jinī Jesús jā cúnī ndá ji sáhá ji fuerza jā cuu yā rey ji nícu. De nī ncujiyo tucu mátúhún yā-ni, nī ncaa yā cuāhān yā nūū sūcún cā yucu.

*Jā ní jica jéhé yā nūū mar*  
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

<sup>16</sup> De jā cuácuneē, de ndá tēe scuáha jíin yā nī nuu dē yucu cuāhān dē nūū mar.

<sup>17</sup> De nī ndīvi ndá dē inī barco, de nī scáca dē jā quihīn dē incā lado mar jondē űuū Capernaum. De ja nī ncuneē, de ncháha ca nenda Jesús nūū ndá dē.

<sup>18</sup> űúcuán de nī jiquīhi iin tāchī níhin, de jisō ndute mar sáhá.

<sup>19</sup> De tá nī ncuu tá cúu űhūn á iñū kilómetro jíca ndá dē jíin barco, de nī jinī dē jā jíca Jesús nūū mar, de nī ncuñatin yā nūū barco. De nī nchūhú ndá dē.

<sup>20</sup> De maá yā nī ncāhān yā jíin dē: Maá nī cúu, de mā cūyūhú ndá nú.

<sup>21</sup> De nī ncusiī inī ndá dē jā ná quívi yā inī barco. De nī nsáhá yā jā ñamā-ni nī nquenda barco nūū űuhun yíchi nūū cuāhān ndá dē.

*Jā ní nanducú ndá nchivī Jesús*

<sup>22</sup> De quívi tēen de ndá nchivī jā ní nquendōo incā lado mar, nī jinī ji jā ndá tēe scuáha jíin yā cuāhān dē jíin mátúhún-ni barco jā ní űyo űúcuán, jíin jāá nduú ní nquívi Jesús jā quihīn yā jíin dē.

<sup>23</sup> Sá de sava cā barco jā vají ichi űuū Tiberias, nī nquenda ñatin lugar nūū ní nchajī ndá ji stāa jā ní nacuetáhvī maá Jētohō ō jēhē.

<sup>24</sup> De jā ní jinī nchivī jāá nduú cā Jesús íyó yā űúcuán, de nī ndá tēe scuáha jíin yā, de nī nquívi ji ndá barco űúcuán, de cuāhān jí űuū Capernaum cuānanducú ji yā.

*Jesús cúu stāa jā cutecū ō níí cání*

<sup>25</sup> De tá nī nquenda ji jondē incā lado mar, de nī nanihīn ji Jesús. De nī jíca tūhún ji yā: Maestro, ¿nā hora nī nquenda ní yáhá?

<sup>26</sup> De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cáhān nī jíin ndá nú jā nānducú nú nduhū sīquī jā ní nchajī nū jondē nī ndahā

chījin nú, de nsūú sīquī jā ní jinī nū ndācá tiñu ñáhnú jā ní stéhēn nī poder nī.

<sup>27</sup> Mā cúndihvī inī nū maá-ni sīquī jā cajī nū jā ñamā nataxīn, chi sa cundihvī inī nū jā níhīn nū stāa jā cutecū nū níí cání sáhá. De nduhū, Yāa nī nduu tēe, taji nī maá stāa jā cutecū nū níí cání. Chi Tatá nī Yāa Dios nī jani yā nduhū jā sáhá nī sūcuán, ncachī yā jíin ndá ji.

<sup>28</sup> űúcuán de nī jíca tūhún ji yā: ¿Nāsa sáhá ndá sá tácuca squíncuu sá tiñu cúní Yāa Dios?

<sup>29</sup> De nī ncāhān Jesús: Tiñu jā cúní Yāa Dios cúu jā candíja ndá nú nduhū, Yāa jā ní ntají yā vají.

<sup>30</sup> űúcuán de nī ncāhān ndá ji: ¿Túsaá de nā tiñu ñáhnú sáhá ní cuní ndá sá de candíja sá jā ní ntají yā níhín? ¿Nā tiñu cúu jā sáhá ní?

<sup>31</sup> Chi ndá tatā ō janahán nī nchajī dē maná jā ní ncuun ichi andiví jondē nūū űuhun tíhá, tá cúu nūū yósō nūū tutū īi: Yāa Dios nī jēhe yā stāa nī ncuun ichi andiví nī nchajī ndá ji, cáchī tutū, ncachī ndá ji jíin yā.

<sup>32</sup> De nī ncāhān Jesús: Jāndāa cáhān nī jíin ndá nú: Nsūú Moisés ní jēhe stāa űúcuán nūū ndá dē jā ní ncuun ichi andiví, chi maá Tatá nī nī jēhe. De maá yā jēhe stāa andiví jā cutecū nū níí cání sáhá.

<sup>33</sup> Chi stāa jā jēhe Yāa Dios cúu maá Yāa jā ní ncuun ichi andiví, de sáhá yā jā nchivī ñayiví cutecū ji níí cání andiví, ncachī yā.

<sup>34</sup> De nī ncāhān ndá ji: Señor, níí cuāha ní stāa űúcuán cajī ndá sá túsaá.

<sup>35</sup> De nī ncāhān Jesús: Maá nī cúu maá stāa jā cutecū nū níí cání sáhá. Nā-ni nchiví quívi ndahá nī, mā cōcón cuitī cā ji. De nā-ni nchiví cándíja nduhū, mā yíchi cuitī cā ji.

<sup>36</sup> Sochi ndá ndóhó ja nī ncāhān nī jíin nú jāá nduú cándíja nú nduhū, vísō nī jinī nū nūū nī.

<sup>37</sup> Ndācá nchiví jā sáhá Tatá nī jā candíja ji nduhū, maá ji quívi ndahá nī. De jétáhvī nī ndācá jí jā cúní ji quívi ji ndahá nī, chi mā tají cuitī nī ji.

38 Chi nī nquiji nī jondē andiví tácuá sáhá nī tiñu jā cúnī Yāā jā ní ntají nduhū, de nsūú jā sáhá nī jā cúnī maá nī.

39 De tiñu jā cúnī Tatá nī, Yāā nī ntají nduhū, cúu jā má scuíta nī ni iin nchiví jā jéhe yā nūū ni, chi coto nī ji de nastécū ni ji quívi jīnu ñayívi.

40 De Yāā nī ntají nduhū, cúnī yā jā ndācá nchiví jā níhin ji tūhun nduhū de candíja ji nduhū jā cúu nī Sēhe Yāā Dios, cutecū ji ní cání andiví. Chi nastécū ni ji quívi jīnu ñayívi, ncachí yā.

41 Ñúcuán de nī nquijéhe ndá táhán yā hebreo cáhān ji contra síquī yā, chi nī ncāhān yā jā maá yā cúu stāā jā ní ncuun ichi andiví.

42 De nī ncāhān ji: ¿A nsūú tēe yáhá cúu Jesús sēhe José? De jínī ō tatá dē naná dē. ¿De nāsa cúu jā cáhān dē jā ní ncuun dē ichi andiví túsaá?

43 De nī ncāhān Jesús jíin ndá ji: Mā cáhān ndá nú síquī ni.

44 Ni iin nchiví mā cúu quívi ji ndahá nī de tú mā sáhá Tatá nī jā cuu inī ji quívi ji, chi maá yā nī ntají nduhū vāji nī. De nastécū ni ji quívi jīnu ñayívi.

45 De suha yósō nūū tutū jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán: Ndācá ji chi stéhēn Yāā Dios nūū ji, cáchī. Túsaá de ndācá nchiví jā jíin tūhun jā cáhān Tatá nī de jétáhví ji jā stéhēn yā nūū ji, nchiví ñúcuán chi quívi ji ndahá nī.

46 Ni iin nchiví nduú ní jíin cuití ji nūū maá Tatá nī. Chi mátúhún-ni nduhū cúu jā ní jíin nūū yā, chi jondē nūū maá yā vāji nī.

47 Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú jā nchiví jā candíja jā scácu nī ji, maá ji cutecū ji ní cání.

48 Maá nī cúu stāā jā cutecū nū ní cání sáhá.

49 Ndá tatā nū janahán, nī nchají dē stāā maná jā ní ncuun ichi andiví jondē nūū ñuhun tíhá, sochi nduú ní nsáhá jā cutecū dē ní cání.

50 De stāā jā cáhān ni jā vāji ichi andiví, chi nā-ni nchiví cají, de cutecū ji ní cání andiví.

51 De suu maá nī cúu stāā ñúcuán jā ní nquiji ichi andiví jā sáhá jā cutecū nū ní cání. De nchiví jā cají stāā yáhá, cutecū ji ní cání andiví. De stāā jā cuāha nī cúu yiqui cúñu nī, de cuāha nī tácuá nchiví ñayívi cutecū ji ní cání, ncachí yā.

52 Ñúcuán de ndá táhán yā hebreo nī ncāhān ji jíin táhán ji: ¿Nāsa cuu cuāha tēe yáhá yiqui cúñu dē cají ō? ncachí ji.

53 De nī ncāhān Jesús jíin ji: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú: Tú mā candíja nú jā yiqui cúñu nduhū, Yāā nī nduu tēe, cúu tá cúu stāā, de níñi ni cúu tá cúu ndute, túsaá de mā cutecū nū ní cání sáhá.

54 Chi ndá nchiví jā candíja jā yiqui cúñu nī cúu tá cúu stāā de níñi ni cúu tá cúu ndute, maá ji cutecū ní cání. De nastécū ni ji quívi jā jīnu ñayívi.

55 Chi yiqui cúñu nī jíin níñi ni cúu ndija jā sáhá jā cutecū ji ní cání.

56 De ndá nchiví jā candíja jā yiqui cúñu nī jíin níñi ni cúu tá cúu stāā jíin ndute jā cutecū ji ní cání sáhá, maá ji íñi níhin ji jíin nī, de íyó nī jíin ji.

57 Maá Tatá nī, Yāā tēcū, nī ntají yā nduhū vāji nī, de tēcū ni sáhá maá yā. De saá-ni ndá nchiví jā candíja jā cúu nī tá cúu stāā ji jíin ndute ji, suni súcuán cutecū ji ní cání sáhá nī.

58 Maá nī cúu stāā jā ní nquiji ichi andiví. De stāā jā cáhān ni nduú cúu tá cúu stāā maná jā ní nchají ndá tatā nū janahán, chi nduú ní nsáhá jā cutecū ji ní cání. Chi stāā jā cáhān ni, de nchiví jā cají, cutecū ji ní cání sáhá, ncachí yā.

59 Ndá tūhun yáhá nī stéhēn Jesús nūū nchiví jā ní ndutútú inī vehe ī sinagoga ñuū Capernaum.

#### *Tūhun jā cutecū ō ní cání*

60 De cuāhā nchiví scuāha jíin yā, nī jini ji tūhun yáhá jā ní stéhēn yā, de nī ncāhān ndá ji: Víjín ndasí tūhun yáhá. ¿Nāsa cuu cuetáhví ó túsaá?

61 De nī jíin Jesús jā cáhān ndá ji jā víjín cúu tūhun yáhá, de nī ncāhān yā: ¿A víjín sáhá tūhun yáhá jíin ndá nú?

<sup>62</sup> ¿De nāsa sáhá nú de tú cunī nū jā nduhū, Yāa nī nduu tēe, ndaa nī quīnohōn ni nūū ní ndeē ni xihna ñúhún?

<sup>63</sup> Maá ánō nchivī cúu jā sáhá jā tēcū ji. Chi yiqui cúñu ji nduú jétíñú cuitī súcuán. De ndá tūhun jā ní ncāhān ni jíin nú cúu jā quendōo vāha ánō nū, de cutecū nū ní cání sáhá.

<sup>64</sup> Sochi sava nú chi nduú cándija nú, ncachī yā. Chi jondē jā xihna ñúhún ja jíin Jesús nā nchivī cúu jā má cándija, jíin ní iin dē cúu jā nastúu dē yā.

<sup>65</sup> De nī ncāhān cā yā: Jā ñúcuán nī ncāhān ni jíin ndá nú jā má cúu quīvi ni iin nchivī ndahá nī de tú mā sáhá Tatá nī jā cuu inī ji quīvi ji, ncachī yā.

<sup>66</sup> De jondē quīvi ñúcuán de cuāhā nchivī scuáha jíin yā, nī sndóo ji yā, de nduú cā ní jíca ji jíin yā.

<sup>67</sup> Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndihúxī ūū tēe scuáha jíin yā: ¿A suni cunī ndá máá nú quīhīn nū, á naá cúu?

<sup>68</sup> De nī ncāhān Simón Pedro: Señor, ¿nā nūū cā quīhīn sá? Chi maá ní cúu jā nācani tūhun jā cutecū sá ní cání sáhá.

<sup>69</sup> De nī ncandija ndá sá de jíin sá jā maá ní cúu Cristo, Sēhe Yāa Dios, Yāa tēcū, ncachī dē.

<sup>70</sup> De nī ncāhān Jesús: De vísō nī nacāji nī ndihúxī ūū ndá nú, de íyó iin nú jā ní nquīvi tāchī inī, ncachī yā.

<sup>71</sup> De súcuán nī ncāhān yā síquī Judas Iscariote, sēhe Simón. Chi maá dē nastúu dē yā, vísō iin táhán jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā cúu dē.

## 7

### *Jāá nduú ní ncándija ndá ñanī Jesús*

<sup>1</sup> Ñúcuán de jíca nuu Jesús región Galilea. Chi nduú cunī yā caca nuu yā región Judea, chi ndá táhán yā hebreo jā ndeē ñúcuán, cunī dē cahnī dē yā.

<sup>2</sup> De cuācuñatin vico jā sáhá ndá táhán yā hebreo vehe ramádā jā cundē ji.

<sup>3</sup> De ndá ñanī yā nī ncāhān dē jíin yā: ¿Nūcu maá yáhá-ni íyó nú? Vāha cā quīhīn nū región Judea, tácuā ndá tēe

ñúcuán jā cándija dē ndóhó, suni cunī dē tiñu ñáhnú jā sáhá nú.

<sup>4</sup> Chi tú cunī iin tēe jā cūtē nuu tūhun dē, de mā sáhá yuhū dē tiñu. De tú sáhá nú ndacá tiñu ñáhnú, vāha cā sáhá nú jā cunī ndivī nchivī túsaá.

<sup>5</sup> Súcuán nī ncāhān ndá ñanī yā jíin yā, chi ni ndá máá dē nduú cándija dē yā.

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Ncháha ca quenda maá quīvi jā quīhīn ni. De ndá máá nú chi nā-ni quīvi de cuu quīhīn nū.

<sup>7</sup> Chi mā quítī inī nchivī ñayīví cunī ji ndóhó, de maá nī chi quítī inī ji jíin ji, chi cāhān ni jā maá-ni tiñu néhén sáhá ndá ji.

<sup>8</sup> Cuáhán ndá máá nú vico. De maá nī chi mā quīhīn ni mitan, chi ncháha ca quenda maá quīvi jā cánuú quīhīn ni, ncachī yā.

<sup>9</sup> Súcuán nī ncāhān yā tūhun yáhá jíin ndá dē, de nī nquendōo yā Galilea.

### *Jā ní jēhēn Jesús vico vehe ramádā*

<sup>10</sup> De tá nī ncháha ndá ñanī yā cuāhān dē vico ñúcuán, de sá de suni cuāhān maá yā. De nduú ní jēhēn nijin yā, chi nduú ní stúu yā maá yā.

<sup>11</sup> De ndá táhán yā hebreo nānducú ji yā vico ñúcuán, de cāhān ndá ji: ¿Ní cúu nūū íyó tēe ñúcuán? ncachī ji.

<sup>12</sup> De ndasí nī ncāhān nchivī jā síquī yā, chi sava ji cāhān: Tēe vāha cúu dē. De sava cā ji cāhān: Nduú chi stáhvī dē nchivī.

<sup>13</sup> De yuhū-ni nī ncāhān ji tūhun yā, chi yúhú ji jā quítī inī ndá táhán ji hebreo.

<sup>14</sup> De tá nī ncuu sava vico, de nī nquenda Jesús, nī nquīvi yā templo cāhnú, de nī nquijéhé yā stéhēn yā tūhun.

<sup>15</sup> De nī nsāhvi inī ndá táhán yā hebreo níni ji, de nī ncāhān ji: ¿Nāsa jíin tēe yáhá cuāhā tūhun ndíchí? Chi nduú ní jíca dē escuela, ncachī ji.

<sup>16</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Tūhun jā stéhēn ni chi nsūú tūhun maá nī cúu, chi tūhun jā ní jēhe maá Yāa jā ní ntají nduhū cúu.

<sup>17</sup> Tú iin nchivī cunī ji sáhá ji tiñu cunī Yāa Dios, nchivī ñúcuán chi

jīcūhun inī ji á jondē nū Yāā Dios vāji tūhun stēhēn nī, á tūhun jā jāni inī maá nī cúu.

<sup>18</sup> Tēe jā cáhān tūhun jāni inī maá dē, tēe ñúcuán ndúcú dē jā sáhá ñáhnú nchivī dē. De tú iin tēe ndúcú dē sáhá ñáhnú dē Yāā jā ní ntají dē, tēe ñúcuán cúu tēe ndāā, de nduú nā tūhun stáhví iyó jín dē.

<sup>19</sup> ¿A nsúu jā ní jēhe Moisés ley yā nū nū jā squíncuu nú? De ní iin nú nduú squíncuu. Chi sa jā cúnī ndá nú cahñī nū nduhū, ¿de nājēhē cúu? ncachī yā.

<sup>20</sup> De ní ncāhān ndá nchivī ñúcuán: Tāchī ndóho nú. ¿Ní iin cúnī cahñī ndóhó?

<sup>21</sup> De ní ncāhān Jesús: Ní nasáhá vāha ní iin tēe quīvī nátātú, de ndivī nū ní nsāhvi inī nū ní jinī nū jā quīvī nátātú ní nsáhá ní tiñu ñúcuán.

<sup>22</sup> De Moisés ní jēhe dē ley jā cúu circuncidar nū ndá nú. De sáhá ndá nú circuncidar sūchí yí nū únā quīvī jā ní ncacu ji, vísō quīvī nátātú cúu. (Sochi nsúu maá Moisés ní jáquīn ley ñúcuán, chi ja ní iyo nū ndācá tata dē.)

<sup>23</sup> Túsaá de tú sáhá ndá nú circuncidar vísō quīvī nátātú cúu, tácuā squíncuu nú ley Moisés, ¿de nūcu quítī inī ndá nú jā ní nasáhá vāha ndasí ní iin tēe quīvī nátātú?

<sup>24</sup> Mā cāní ñamā inī nū jā cuāchi sáhá nī. Chi sa canī vāha inī nū síquī ndācá tiñu vāha, ncachī yā.

### *Jā ní ncachī Jesús ní jondē vāji yā*

<sup>25</sup> Ñúcuán de sava nchivī Jerusalén ní jīcā tūhún táhán ji: ¿A nsúu tēe yáhá cúu jā nanducú ndá tēe cúñáhnú jā cahñī dē, á naá cúu?

<sup>26</sup> De yáhá cáhān nijīn dē nū chitú, de nduú ní iin jāsī jā sáhá dē. ¿A sanaā de ní ncundaā inī ndá tēe cúñáhnú jā tēe yáhá cúu Cristo jā cáchī tutū jā quiji, á naá cúu?

<sup>27</sup> De nduú chi ja jínī ō ní nū vāji tēe yáhá. De tá quiji Cristo, chi ní iin ō mā cúnī ō ní jondē quiji yā, ncachī ji.

<sup>28</sup> Ñúcuán de ní ncāhān jee Jesús jā stēhēn yā tūhun inī templo: Jínī ndá nú nduhū, de jínī nū nā ñuū vāji nī. De

vísō súcuán de maá Yāā ndāā cúu jā ní ntají nduhū vāji nī, de nduú vāji nī jā cúnī maá nī. De nduú jínī ndá nú nāsa Yāā cúu yā.

<sup>29</sup> De maá ní chi jínī ni yā, chi jondē nū maá yā vāji nī, de maá yā ní ntají nduhū, ncachī yā.

<sup>30</sup> Ñúcuán de ní nducú ndá dē tiin dē yā. De ní iin dē nduú ní ncúu tiin dē yā, chi ncháha ca quenda maá quīvī jā tiin dē yā.

<sup>31</sup> Sochi cuāhā nchivī ní ncandíja ji yā, de ní ncāhān ji: ¿A nsúu tēe yáhá cúu Cristo, Yāā ndétu ó jā quiji? Chi cuāhā ndasí tiñu ñáhnú sáhá yā jā stēhēn yā poder yā, ncachī ji.

### *Jā ní ntají ndá dē policia jā tiin dē Jesús*

<sup>32</sup> De ní jinī ndá tēe fariseo jā súcuán cáhān ndá nchivī tūhun yā. De ndá máá dē jínī ndá sūtū cúñáhnú, ní ntají dē ndá policia jā jító templo, vāji dē jā tiin dē yā.

<sup>33</sup> De ní ncāhān Jesús: Jacū-ni cā quīvī coo ní jínī ndá nú. Ñúcuán de quīnohōn ní nū Yāā ní ntají nduhū vāji nī.

<sup>34</sup> De nanducú ndá nú nduhū, sochi mā nánihīn nū nduhū. Chi mā cūu cuēē nū nū cundeē ní, ncachī yā.

<sup>35</sup> Ñúcuán de ndá táhán yā hebreo ní jīcā tūhún táhán dē: ¿De ní cúu nū quīhīn tēe yáhá jā mā nánihīn ō dē? ¿A quīhīn dē nū ndá táhán ó hebreo jā ní jītē nuu jā ndēē nación Grecia? ¿De á stēhēn dē tūhun nū nchivī Grecia, á naá cúu?

<sup>36</sup> ¿De nā tūhun cúu jā ní ncāhān dē jā nanducú ó dē de mā nánihīn ō dē, jā má cūu cōhōn nū cundeē dē? ncachī ndá dē.

### *Sīquī ndute jā cutecū ō ní cání sáhá*

<sup>37</sup> De quīvī sándihí vico ñúcuán de iyó vico cáhnú cā. De quīvī ñúcuán ní nacuiñī Jesús, de ní ncāhān jee yā: Tú nā-ni nchivī cúu ndasí inī ji ndācá jā vāha jā sáhá ní jēhē ji, jondē tá cúu nū yíchī ndasí ji ndute, túsaá de ná quívi ji ndahá ní de coho ji ndute, cúu jā nīhīn ji ndācá jā vāha ñúcuán.

38 De nchivī jā candíja jā scácu nī ji, chi inī ánō ji cundeē Espíritu Santo, de cuu yā tá cúu iin yūte jā quéne de ní cání jíca ndute. De suu cúu jā sáhá yā jā cutecū ji ní cání, tá cúu nūū cáhān tutū īī, ncachī yā.

39 De sūcuán nī ncāhān yā jā nchivī candíja jā scácu yā ji, nīhīn ji Espíritu Santo. Chi ncháha ca quenda maá Espíritu, chi ncháha ca ndaa Jesús quīnohōn yā nūū nduñáhnú yā.

*Jā ní ncusín inī nchivī jā síquī yā*

40 De sava ndá nchivī cuāhā, tá nī jini ji tūhun yáhá, de nī ncāhān ji: Jāndáā jā tēe yáhá cúu jā cáchī tutū jā quiji dē nacani dē tūhun Yāā Dios, ncachī ji.

41 De sava cā ji nī ncāhān: Tēe yáhá cúu Cristo, Yāā nī ntají Yāā Dios. Sochi sava cā ji nī ncāhān ji: Nduú chi nsūū Galilea quiji Cristo.

42 Chi cáchī tutū īī jā chījin tatā rey David cacu Cristo, de cacu yā űūū Belén, űūū nūū ní ncacu maá David, ncachī ji.

43 De sūcuán nī ncusín inī ndá nchivī jā síquī yā.

44 De sava ji cúnī ji tiin ji yā jā chin-dasī ji yā, de nī iin ji nduú ní ntíin ji yā.

*Jāā nduú ní ncándíja ndá tēe cúñáhnú*

45 űúcuán de ndá policía jā jíto templo, nduú ní ntíin ndá dē Jesús, de cuānohōn ndá dē nūū ndá tēe fariseo jíin ndá sūtū cúñáhnú. De ndá tēe űúcuán nī jíca tūhún dē policía: ¿Nūcu nduú ní nquíji ndá nú jíin dē?

46 De nī ncāhān ndá policía: Nduú cuitī nī iin tēe cáhān vāha ndasí tá cúu nūū cáhān tēe űúcuán, ncachī dē.

47 De nī ncāhān ndá tēe fariseo: ¿De á suni jondē ndá máá nú nī stáhvī dē, á naá cúu?

48 Nī iin táhān nī ndá sūtū cúñáhnú jíin tēe fariseo, nduú cándíja ndá nī tūhun cáhān tēe űúcuán, ¿de nūcu cándíja ndá máá nú?

49 De ndá nchivī cuāhā űúcuán jāā nduú jícūhun inī ji ley Moisés, chi tānū táhvī ji, ncachī ndá dē.

50 De nī ncāhān Nicodemo, tēe jā ní jēhēn nūū yā iin jacuāā, de suni iin tēe fariseo cúu dē:

51 Cáchī ley jā má cúu tee ó cuāchi síquī iin tēe, de tú mā cúnini ó xihna cā nāsa cáhān dē, tácuā cucáhnú inī ō nā cuāchi nī nsáhá dē, ncachī dē.

52 De nī ncāhān ndá dē: De ndóhó, ¿á suni jondē Galilea vāji nú jā cáhān nūū jēhē tēe űúcuán? Nanducú viī nūū tutū īī de cunī nūū jā Galilea nduú quée cuitī nī iin tēe nácani tūhun Yāā Dios, ncachī ndá dē.

53 De cuānohōn ndá dē tá vehe tá vehe dē.

## 8

*Tūhun űahan jā ní ncasíquí ndēe tāhán*

1 De nī ncaa Jesús cuāhān yā yucu Olivos.

2 De jā cuácunijīn incā quīvī, de nī nquenda tucu yā templo. De ndihi nchivī nī nquenda ji nūū yā. De nī jēcundeē yā, de nī stéhēn yā tūhun nūū ndá ji.

3 űúcuán de ndá tēe stéhēn ley janahán jíin ndá tēe grupo fariseo, nī nquíji ndá dē jíin iin űahan jā ní nīhīn dē űa jā cásíquí ndēe űa. De nī jani dē űa māhñú.

4 De nī ncāhān dē jíin yā: Maestro, nī nīhīn ndá sá űahan yáhá jā cásíquí ndēe űa.

5 De ley Moisés ndácu nūū ō jā cuāha ó yūū xīnī ndá űahan sáhá sūcuán tácuā cuū űa. De maá ní, ¿nāsa cáchī ní?

6 De sūcuán nī ncāhān ndá dē jā jíto túnī dē yā tú cuetáhvī yā jā cáhān ley űúcuán, chi tú nduú de cáhān dē cuāchi síquī yā. De Jesús nī jíquindeyi yā, de nī ntee yā nūū űūhún jíin xīnī ndáhá yā.

7 De jā cáhān cáhān ndá dē, de nī nūcuñī yā, de nī ncāhān yā jíin dē: Tú ní iin ndá máá nú nduú nā cuāchi nú, de xihna cā ndóhó cuāha yūū xīnī űa túsaá, ncachī yā.

8 De nī jíquindeyi tucu yā, de nī ntee tucu yā nūū űūhún.

9 De tá nī jini ndá dē jā sūcuán nī ncāhān yā, de nī jícūhun inī dē jā suni

íyó cuāchi dē. De tá iin tá iin dē nī nquee dē cuāhān dē, de xihna cā tēe ñáhnú cā nī nquee, de jondē nī ndihi. De nī nquendōo maá-ni cā Jesús jíin ñahan jā íñí ñúcuán.

<sup>10</sup> De nī ñúcuán tucu yā, de nduú cā ni iin tēe ñúcuán ní jíin yā, chi maá-ni cā ñahan íñí. De nī ncāhān yā jíin ña: ¿Ní cuāhān ndá tēe jā ní ncāhān cuāchi sīquī nū? ¿A nduú cā ní nénda ni iin dē jā cāhān dē cuāchi sīquī nū?

<sup>11</sup> De nī ncāhān ña: Nduú ni iin dē, Señor. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ña: Ni nduhū, mā cāhān ni cuāchi sīquī nū. De cuáhān de mā sáhá cā nū cuāchi, ncachī yā.

*Jesús cúu maá luz jā stúu inī ánō nchivī*

<sup>12</sup> De incā vuelta nī ncāhān Jesús jíin nchivī: Maá nī cúu tá cúu luz jā stúu inī ánō nchivī ñayíví, jā sáhá nī jā jíicūhun inī jíi sīquī Yāa Dios. De nchivī jā candíja nduhū, mā cācá cā jíi modo nū neē, chi sa cunevāha jíi luz inī ánō jíi jā sáhá jā cutecū jíi ní cání.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ndá tēe fariseo jíin yā: Ndóhó chi cāhān nū jēhē maá nū, de nduú jétíñú tūhun cāhān nū.

<sup>14</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Vísō cāhān ni jēhē maá nī, de íyó ndāa tūhun cāhān ni. Chi jíin ni ní jondē vāji nī ní jondē quihīn ni. Sochi ndá ndóhó nduú jíin nū ní jondē vāji nī ní jondē quihīn ni.

<sup>15</sup> Ndá ndóhó chi modo nchivī ñayíví sándaā nū sīquī tūhun cāhān ni. De nduhū chi nduú sándaā mátúhún nī-ni sīquī ni iin nchivī.

<sup>16</sup> De tú sáhá ndāa ni sīquī jíi, de ndāa sándaā ni, chi nduú sáhá mátúhún nī-ni, chi sándaā ni jondē jíin maá Tatá nī, Yāa nī ntají nduhū vāji nī.

<sup>17</sup> De yósō nū tutū ley jā névāha ndá nū jā tú inuú cāhān ūū testigo, de cánuú cuetáhví nū jā cāhān dē, chi íyó ndāa tūhun cāhān dē.

<sup>18</sup> Túsaá de nduhū cúu iin jā cāhān ndāa ni jēhē ni. De incā jā cāhān ndāa jēhē ni cúu maá Tatá nī, Yāa nī ntají nduhū, ncachī yā.

<sup>19</sup> De nī ncāhān ndá dē jíin yā: ¿Ní cúu nū ndéē Tatá nū túsaá? De nī ncāhān yā: Nduú jíin ndá nū ní iin cúu nduhū ni Tatá nī. De tú jā jíin nū nduhū, de suni cunī nū Tatá nī nícu.

<sup>20</sup> Ndá tūhun yáhá nī ncāhān Jesús jā stéhēn yā inī templo nū íyó ndá jatūn nū sócō nchivī xuhún. De nduú ní ntīn ni iin dē yā, chi ncháha ca quenda quivī jā tiin dē yā.

*Jā ní ncāhān yā jā má cúu quihīn jíi nū cundeē yā*

<sup>21</sup> De nī ncāhān tucu Jesús jíin ndá dē: Nduhū chi quihīn ní, de nanducú ndá nū nduhū, de mā nánihīn nū nduhū, chi quendōo cuāchi nū sīquī nū tá cuū nū. De jā ñúcuán mā cúu cuēē nū nū quihīn ni, ncachī yā.

<sup>22</sup> Ñúcuán de ndá tēe hebreo nī ncāhān dē jíin táhān dē: ¿A cahni tēe yáhá maá dē, de á suu ñúcuán cúu jā cāhān dē jā má cúu cōhōn nū quihīn dē, á naá cúu? ncachī ndá dē.

<sup>23</sup> De nī ncāhān yā: Ndá máá nū chi ñayíví yáhá vāji nū, sochi nduhū chi jondē andiví vāji nī. Ndá máá nū cúu nchivī ñayíví yáhá, de nduhū chi nsū tēe ñayíví yáhá cúu nī.

<sup>24</sup> Jā ñúcuán cúu jā ní ncāhān ni jā quendōo cuāchi nū sīquī nū tá cuū nū. Chi tú mā candíja nū jā maá nī cúu Cristo, de quendōo ndija cuāchi nū sīquī nū tá cuū nū, ncachī yā.

<sup>25</sup> De nī jíicā tūhún ndá dē yā: ¿Túsaá de ní iin cúu nū? De nī ncāhān yā: Ja nī ncachī ni nū nū jondē jā xihna ñúhún ní iin cúu nī.

<sup>26</sup> De íyó cuāhā cā tūhun jā cuu cāhān ni jíin nū de sáhá ndāa ni sīquī nū. Sochi mā cāhān ni, chi inī ñayíví yáhá cāhān ni maá-ni tūhun jā ní jini nī nī ncāhān Yāa nī ntají nduhū vāji nī. De maá-ni tūhun ndāa cāhān yā, ncachī yā.

<sup>27</sup> De nduú ní jíicūhun inī ndá dē jā cāhān yā tūhun Tatá yā andiví.

<sup>28</sup> Jā ñúcuán nī ncāhān cā yā: Tá nī ncháha jā ní jata caa ndá nū nduhū, Yāa nī nduu tēe, yicā cruz, ñúcuán de cunī nū ní iin cúu nī. De cunī nū jāa nduú nā cuá sáhá nī jā cunī maá nī,

chi cáhān ni maá-ni tūhun jā ní stéhēn Tatá nī nūū ni.

<sup>29</sup> Chi maá Tatá nī, Yāā nī ntaji nduhū, íyó yā jíin nī. De nduú sndóo mátúhún yā nduhū, chi níni sáhá nī tiñu jā jétahān inī maá yā, ncachī yā.

<sup>30</sup> De jā ní ncāhān yā tūhun yáhá, de cuāhā nchivī nī ncandíja ji yā.

*Sīquī ní-ni nchivī cúu sēhe Yāā Dios jíin sēhe tāchī cúñáhnú*

<sup>31</sup> Ńúcuán de nī ncāhān Jesús jíin ndá táhán yā hebreo jā ní ncandíja ji yā: De tú cuiñi níhin nú jíin tūhun stéhēn ni nūū nū, de cuu ndija nú nchivī scuáha jíin nī.

<sup>32</sup> De jícūhun inī nū tūhun ndāā, de tūhun ndāā sáhá jā nduu libre nū nūū maá jā yíhí nú ndahá.

<sup>33</sup> De nī ncāhān ndá ji jíin yā: Nduú yíhí cuitī ni ndahá ni iin, chi tatā Abraham cúu ndá nī. ¿De nūcu cáhān nū jā nduu libre ni túsaá?

<sup>34</sup> De nī ncāhān Jesús: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú jā ndācá nchivī jā sáhá cuāchi, nduú íyó libre ji, chi yíhí ji chíjin cuāchi jā sátiñú cāhá ji nūū.

<sup>35</sup> De nchivī jā sátiñú cāhá, chi nduú cúu ji iin táhán nchivī vehe nūū sátiñú ji. Sochi iin sēhe chi sa cúu ndija ji táhán nchivī vehe ji.

<sup>36</sup> Túsaá de maá nī jā cúu Sēhe Yāā Dios, tú sáhá nī jā má sátiñú cāhá nú cā nūū cuāchi, túsaá de nduu libre ndija ndá nú, de cuu nú sēhe yā.

<sup>37</sup> De jíin nī jā tatā Abraham cúu ndá nú, de vísō sūcuán de cúnī ndá nú cahñi nū nduhū, chi nduú jétáhvī nú tūhun cáhān ni.

<sup>38</sup> Nduhū chi cáhān ni tūhun jā ní stéhēn Tatá nī nūū ni. De ndá ndóhó chi sáhá nú tiñu jā ní ncāhān tatá ndá maá nú, tāchī cúñáhnú, ncachī yā.

<sup>39</sup> De nī ncāhān ndá ji: Tatā Abraham cúu ndá nī. De nī ncāhān Jesús: Tú jā candíja ndá nú tá cúu nūū ní ncandíja Abraham, tácu cuu ndija nú tatā dē, Ńúcuán de tiñu váha jā ní nsáhá dē suni sáhá ndá maá nú nícu.

<sup>40</sup> De mitan chi cúnī ndá nú cahñi nū nduhū, vísō nī ncāhān ni jíin nú ndācá tūhun ndāā jā ní stéhēn Tatá

nī nūū ni. De Abraham chi nduú ní nsáhá cuitī dē tá sáhá ndá maá nú.

<sup>41</sup> Chi inuú-ni sáhá ndá nú tá sáhá maá tatá nú, ncachī yā. Ńúcuán de nī ncāhān ndá ji: Ndá maá nī chi nduú cúu nī sēhe ndáhvī jāá nduú tatá. Chi íyó iin-ni tatá nī, de Yāā Dios cúu yā.

<sup>42</sup> Ńúcuán de nī ncāhān Jesús: Tú Yāā Dios cúu ndija tatá nú, de coo manī nū jíin nī nícu. Chi jondē nūū Yāā Dios nī nquee nī vāji nī. De nduú vāji nī jā cúnī maá nī, chi maá yā nī ntají nduhū.

<sup>43</sup> ¿De nājēhē cúu jāá nduú jícūhun inī ndá nú tūhun cáhān ni túsaá? Suu sīquī jāá nduú cúnī nū chuhun inī nū tūhun cáhān ni.

<sup>44</sup> Ndá maá nú chi tatá nú cúu tāchī cúñáhnú. De cúnī ndá nú sáhá nú tiñu jā cúnī tatá nú Ńúcuán. Maá tāchī cúñáhnú nī jahnī ndīyi jondē jā xíhna Ńúhún. De nduú cuitī nā tūhun ndāā íñi jíin, de nduú cuitī nā tūhun ndāā cáhān. De cáhān tāchī cúñáhnú tūhun stáhvī sīquī jā sūcuán cáá maá. Chi maá tāchī cúu jā ndíso tūhun stáhvī, de nī squíjéhé ndihi tūhun stáhvī.

<sup>45</sup> Sochi nduhū chi cáhān ni tūhun ndāā, de jā Ńúcuán cúu jāá nduú cándíja ndá nú nduhū.

<sup>46</sup> De ni iin nú mā níhīn nū cuāchi sīquī ni, chi nduú cuitī nā cuāchi nī. De maá-ni tūhun ndāā cáhān ni, ¿de nūcu nduú cándíja ndá nú nduhū?

<sup>47</sup> Ndá nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios, chi chúhun inī ji tūhun Yāā Dios. De ndá ndóhó chi nduú cúu nú sēhe Yāā Dios, de jā Ńúcuán nduú cúnī nū chuhun inī nū, ncachī yā jíin ndá dē.

*Iyó Jesús jondē ncháha ca coo Abraham*

<sup>48</sup> Ńúcuán de nī ncāhān ndá táhán yā hebreo: Ndāā cáhān ndá nī jā cáneē nū tá cúu nchivī Samaria, de ndóho nū tāchī.

<sup>49</sup> De nī ncāhān Jesús: Nduú ndóho nī tāchī, chi íyó yíñúhún nī nūū Tatá nī. De ndá ndóhó chi nduú íyó yíñúhún nú nūū ni.

<sup>50</sup> Nduhū chi nduú ndúcú nī jā cuñáhnú nī. Iyó iin jā sáhá jā cúñáhnú nī, de maá yā sándaā sīquī tūhun cáhān ndá nú.



51 Jāndāā cáhān ni jín nū, tú ní nchivī squíncuu tūhun cáhān ni, de mā cúu cuitī ji, ncachī yā.

52 De ndá tēe hebreo nduú ní jícūhun inī dē, de nī ncāhān dē: Mitān de nī ncucáhnú inī ndá nī jā ndóho ndija nū tāchī. Chi Abraham jín ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, nī jīhī ndá dē. De ndóhó chi cáhān nū, tú ní iin squíncuu tūhun cáhān nū, de mā cúu cuitī ji, cáchī nū.

53 ¿De á cúñáhnú cā maá nū nsūú cā tatā ō Abraham, á naá cúu? Chi nī jīhī dē, de suni nī jīhī ndá tēe nī nacani tūhun yā. ¿De ní iin cā sáhá nū maá nū túsáá? ncachī ndá dē.

54 De nī ncāhān Jesús: Tú nduhū sáñáhnú nī maá nī, de nduú níhīn tīnú. Maá Tatá nī cúu jā sáñáhnú nduhū. De cáhān ndá nū jā maá yā cúu Yāā Dios maá nū.

55 De vísō sūcuán de nduú jínī nū nāsa Yāā cúu yā. De nduhū chi jínī ni yā. De tú cáhān ni jāá nduú jínī ni yā, de cuu nī tēe stáhví tá cúu ndá máá nū. De nduú chi jínī ndija nī yā, de squíncuu nī tūhun cáhān yā.

56 De tatā ō Abraham nī ncusiī inī dē jā cunī dē quivī quenda nī. De ja nī jinī dē, de nī jinī ni jā ní ncusiī ndasi inī dē, ncachī yā.

57 Ńúcuán de nī ncāhān ndá tēe hebreo jín yā: Va ncháha ca coo nū ūū xico ūxī cuīyā, ¿de nāsa cúu jā cáhān nū jā ní jinī nū nū Abraham? ncachī dē.

58 De nī ncāhān Jesús: Jāndāā cáhān ni jín ndá nū jā jondē ncháha ca cacu Abraham de ja íyó nī, ncachī yā.

59 Ńúcuán de nī nquehen ndá dē yūū jā cuāha dē yā. Sochi nī nquee yuhū yā-ni, nī ncháha yā mähñú ndá dē, de nī nquee yā inī templo cuāhān yā.

## 9

*Jā ní nasáhá vāha yā iin tēe nī ncacu cuáá*

1 De jā jíca Jesús cuāhān yā, de nī jinī yā nū iin tēe nī ncacu cuáá.

2 De ndá tēe scuáha jín yā nī jīcā tūhún dē yā: Maestro, ¿nūcu nī ncacu

cuáá tēe yáhá? ¿A cuāchi tatá dē naná dē cúu, á cuāchi maá dē cúu?

3 De nī ncāhān Jesús: Nsūú cuāchi maá dē, ni nsūú cuāchi tatá dē naná dē cúu jā ní ncacu dē sūcuán, chi sa nī ncacu dē sūcuán tácuā cunī nchivī tiñu ñáhnú jā sáhá Yāā Dios jín dē.

4 Juni cúu inī ñayiví tá nū cúu nduú, de cánuú sáhá nī tiñu Yāā jā ní ntají nduhū. Chi quiji tiempo jā cuu tá nū cúu jacuáá, jāá nduú cā nā tiñu cuu sáhá ni iin.

5 Juni ndéē ni inī ñayiví, de cúu nī luz jā cútūu inī ánō nchivī ñayiví, tácuā jícūhun inī ji síquī Yāā Dios, ncachī yā.

6 De tá nī ncuu nī ncāhān yā sūcuán, de nī jati yā ntesí yā nū ñuhún, de nī nsáhá yā ndēhyū jín ntesí yā, de nī ntee yā síquī tīnūú tēe cuáá.

7 De nī ncāhān yā jín dē: Cuáhán nū pila Siloé de naquete nū tīnūú nū, ncachī yā. De tūhun Siloé cáhān: Ndute jā ní scáca ndá dē nī nquenda. Ńúcuán de cuāhān dē, de nī naquete dē tīnūú dē, de nī ndunijīn-ni, de cuāñohōn dē.

8 Ńúcuán de ndá nchivī ndéē ñatin jín dē, jín ndá nchivī jā ní jinī jā ní ncuu dē tēe cuáá, nī jīcā tūhún táhán ji: ¿A nsūú tēe yáhá cúu jā jícā caridad jā ndéē yáhá?

9 De sava ji nī ncāhān: Suu dē cúu. De sava cā ji nī ncāhān: Nsūú dē cúu, sochi sūcuán cáá dē. De maá dē chi nī ncāhān dē: Suu nī cúu.

10 Ńúcuán de nī jīcā tūhún ndá ji: ¿De nāsa cúu jā ní nune tīnūú nū túsáá?

11 De nī ncāhān dē: Tēe nání Jesús nī nsáhá dē ndēhyū, de nī ntee dē tīnūú nī, de nī ncāhān dē jín nī: Cuáhán nū pila Siloé de naquete nū tīnūú nū. De nī jēhēn ni, de nī naquete nī, de nī nune-ni tīnūú nī, ncachī dē.

12 Ńúcuán de nī jīcā tūhún ji dē: ¿Ní cúu nū íyó tēe Ńúcuán? ncachī ji. Nduú jínī ni, ncachī dē.

*Jā ní stíchī ndá tēe fariseo tēe nī ncacu cuáá*

13 Ńúcuán de nī jēsiáha ndá ji tēe nī ncacu cuáá nū ndá tēe fariseo.

14 De quivī nátátú cúu jā ní nsáhá Jesús ndēhyū jā ní nacune yā tīnūú dē.

15 De ndá tēe fariseo nī jīcā tūhún tucu dē nāsa nī nune tīnūú dē. De nī ncāhān dē: Nī ntee dē ndēhyū sīquī tīnūú sá, de nī naquete sá, de nī ndunijīn-ni tīnūú sá, ncachī dē.

16 Ñúcuán de nī ncāhān sava tēe fariseo: Tēe ñúcuán chi nsūú jondē nūū Yāa Dios vāji dē, chi nduú nēe īī dē quīvī nātātú. Sochi sava cā dē nī ncāhān: ¿Nāsa cuu sāhá tēe ñúcuán ndá tiñu ñáhnú de tú tēe íyó cuāchi cúu dē? De nī ncusíin inī ndá dē sīquī yā.

17 De nī jīcā tūhún tucu ndá dē tēe nī ncacu cuáá: Ndóhó, ¿nāsa cáhān nū sīquī tēe jā ní nacune tīnūú nú túsaá? De maá dē nī ncāhān dē: Iin tēe nācani tūhun Yāa Dios cúu dē, ncachī dē.

18 Sochi ndá tēe hebreo ñúcuán nduú ní ncándija dē jā ní iyo cuáá tēe ñúcuán de nī ndunijīn tīnūú dē. De nī ncana ndá dē tatá naná tēe cuáá.

19 De nī jīcā tūhún ndá dē: ¿A yáhá cúu sēhe nú jā ní ncacu cuáá cáchī nū? ¿Túsaá de nāsa nī ndunijīn tīnūú dē mitan?

20 De nī ncāhān tatá dē jíin naná dē: Suu sēhe nī cúu tēe yáhá jā ní ncacu cuáá.

21 Sochi nduú jíinī ni nāsa nī ndunijīn tīnūú dē mitan, de ni nduú jíinī ní ní tēe nī nacune tīnūú dē. Cātūhún ndá nú maá dē, chi ja ñáhnú dē, de ná cáchī maá dē.

22 Súcuán nī ncāhān tatá dē jíin naná dē, chi yúhú dē ndéhé dē ndá táhān dē tēe hebreo. Chi ja nī nsāhá ndāa ndá tēe ñúcuán jā tú ní iin nchivī cachī ji jā Jesús cúu Cristo, Yāa nī ntajī Yāa Dios, de tavā dē ji jā má cūú cā quīvī ji inī vehe īī sinagoga.

23 Jā ñúcuán nī ncāhān tatá dē jíin naná dē: Cātūhún ndá nú maá dē, chi ja ñáhnú dē.

24 Ñúcuán de ndá tēe hebreo nī ncana tucu dē tēe nī iyo cuáá. De nī ncāhān dē jíin: Cachī cājí nú nūū ni jā cunī jíinūū Yāa Dios. Chi jíinī ndá nī jā tēe íyó cuāchi cúu tēe nī nacune tīnūú nú.

25 Ñúcuán de nī ncāhān dē: Nduú jíinī sá tú íyó cuāchi dē, á naá cúu. De íyó iin jā jíinī sá, cúu jā tēe cuáá nī ncuu

sá, de mitan chi nī ndunijīn tīnūú sá, ncachī dē.

26 De nī jīcā tūhún tucu ndá dē: ¿Nāsa nī nsāhá dē jíin nú? ¿Nāsa nī nacune dē tīnūú nú túsaá?

27 De nī ncāhān dē: Ja nī ncachī tūhun sá nūū ndá ní, de nduú cúnī ní cuetáhví ní. ¿De nūcu cúnī ndá ní jā cachī tucu sá nūū ní? ¿De á suni cúnī ndá ní candíja ní dē, á naá cúu?

28 Ñúcuán de nī ncāhān nēhén ndá jíin dē, sá de nī ncāhān cā: Maá nú chi cándija nú tēe ñúcuán, sochi ndá máa nī chi cándija nī Moisés.

29 De jíinī ndá nī jā ní ncāhān Yāa Dios jíin Moisés. Sochi tēe ñúcuán, nī nduú jíinī ni ní jondē vāji dē.

30 De nī ncāhān tēe nī iyo cuáá: Sáhvi inī sá jā cáhān ndá ní jāa nduú jíinī ní jā vāji dē nūū Yāa Dios, vísō nī nacune dē tīnūú sá.

31 De jíinī ō jā Yāa Dios nduú níni yā jā jícān táhvī nchivī íyó cuāchi. Chi níni yā jā cáhān ndá máa-ni nchivī jā chíñuhún nūū yā de sáhá ji jā cúnī yā.

32 De níi tiempo vāji ó, de nduú ní jíinī cuitī ō jā nacune iin tēe tīnūú incā tēe nī ncacu cuáá.

33 De tú nsūú jondē nūū Yāa Dios vāji tēe ñúcuán, de mā cūú cuitī sāhá dē iin tiñu súcuán, ncachī dē.

34 De nī ncāhān ndá tēe hebreo: Ndóhó chi íyó ndasí cuāchi nú jondē quīvī nī ncacu nú, ¿de á maá nú stéhēn nūū ni, á naá cúu? ncachī dē. De nī ntavā ndá dē tēe ñúcuán yātā vehe īī sinagoga.

#### *Sīquī nchivī jā íyó cuáá ánō*

35 De nī nīhīn Jesús tūhun jā ní ntavā ndá dē tēe ñúcuán. De nī naquetáhān yā jíin dē, de nī ncāhān yā: ¿A cándija nú Sēhe Yāa Dios?

36 De nī ncāhān dē: Señor, ¿ní iin cúu yā tácu candíja sá yā?

37 De nī ncāhān Jesús: Ja nī jíinī nū nūū yā, de suu cúu nduhū jā cáhān nī jíin nú, ncachī yā.

38 Ñúcuán de nī jēcuīñī jíití dē nūū yā, de nī ncāhān dē: Cándija sá jā maá ní cúu Jētohō sá.

39 De nī ncāhān Jesús: Vāji nī inī ñayīví yáhá jā sāhá ndāa ni sīquī

nchivī. Chi nchivī íyó cuáá ánō, ndunijīn inī ánō ji jā jícūhun inī ji sīquī ni. De nchivī jā jáni inī ji jā jícūhun inī ji, sochi nduú, chi sa nducuáá ánō ji, ncachī yā.

<sup>40</sup> De sava tēe fariseo jā íñi jíin yā, tá nī jini dē tūhun yáhá, de nī ncāhān ndá dē: ¿De á jáni inī nū jā suni tēe nduú jícūhun inī cúu ndá máá nī túsaá?

<sup>41</sup> De nī ncāhān Jesús: Tú jā cúu ndá nú tēe nduú jícūhun inī, de mā cōo cuāchi nú. De sīquī jā ní ncāhān ndá nú jā jícūhun inī nū, sochi nduú jétáhvī nú, jā ñúcuán cúu jā cundeē cuāchi nú sīquī nū, ncachī yā.

## 10

### *Tūhun yátá sīquī tīcāchí*

<sup>1</sup> De nī ncāhān cā yā: Jāndáá cáhān ni jíin ndá nú, tá yíhī ndá tīcāchí inī corral jā névāha cáhnú nchivī, de tú iin tēe nduú quívi dē ichi viéhé corral, chi sa incā lado corral cáa dē quívi dē, tēe ñúcuán cúu jācuíhná, chi vāji jā sacuíhná.

<sup>2</sup> Sochi tēe quívi ichi viéhé, tēe ñúcuán cúu pastor jā jíto tīcāchí.

<sup>3</sup> De tēe jíto viéhé, nácune dē jā quívi tēe ñúcuán. De tīcāchí dē nácunī tī tāchī dē. De cána dē sívi tīcāchí maá dē, de távā dē tī.

<sup>4</sup> De tá nī ntavā dē ndihi tīcāchí maá dē, de yósō nūú dē nūú tī cuāhān dē. De ndá tīcāchí chi níquīn tī dē, chi nácunī tī tāchī dē.

<sup>5</sup> De mā cúniquīn tī yātā incā tēe, chi sa cunu tī cunī tī dē, chi nácunī tī jāá nsūú jētohō tī cúu.

<sup>6</sup> Tūhun yátá yáhá nī ncāhān Jesús jíin nchivī, de nduú ní jícūhun inī ji nā tūhun cúu jā ní ncāhān yā.

### *Jesús cúu maá pastor vāha*

<sup>7</sup> Ñúcuán de nī ncāhān cā Jesús jíin nchivī: Jāndáá cáhān ni jíin ndá nú: Maá nī cúu tá cúu viéhé corral nūú quívi ndá nchivī jā cúu tá cúu tīcāchí nī.

<sup>8</sup> Ndācá tēe jāá nduú ní ntájí Yāa Dios, jā ní nquiji ndá dē jondē ncháha ca quenda nī, cúu ndá dē tá cúu jācuíhná, chi nduú ní stéhēn dē tūhun

ndāa. De nchivī jā cúu tá cúu tīcāchí nī, nduú ní jétáhvī ji ndá dē.

<sup>9</sup> Maá nī cúu tá cúu viéhé. De nchivī jā jíin maá nī quívi ji, scácu nī ji. De cúu ji tá cúu tīcāchí jā ndívi ndá tī nūú yíhī vāha tī, de quée tucu tī nūú cajī vāha tī.

<sup>10</sup> Tēe cuíhná chi maá-ni jā vāji dē jā sacuíhná dē tīcāchí, de cahnī dē, de snāa dē tī. De nduhū chi vāji nī tácuacutecū nchivī cúu tá cúu tīcāchí nī, de jondē ndetū ndasí coo ji níí cání.

<sup>11</sup> Maá nī cúu maá pastor vāha. De pastor vāha chi jíto vāha dē tīcāchí dē, vísō jondē cuū dē jā jéhē tī.

<sup>12</sup> Sochi iin tēe jā quéhen yāhvi, nsūú pastor tī cúu dē, chi nsūú tīcāchí maá dē cúu tī. De tú jíinī dē jā vāji yíhī, de sndóo dē tīcāchí, de jínu dē cuāhān dē. De yíhī chi tūn tī tīcāchí, de sáhá tī jā jíte nuu tīcāchí.

<sup>13</sup> De tēe quéhen yāhvi chi jínu dē cuāhān dē sīquī jā tīcāchí tátū cúu jā jíto dē, de jā ñúcuán nduú cúndáhvī inī dē tī.

<sup>14</sup> Maá nī cúu maá pastor vāha. De jíinī ni ndācá nchivī jā cúu tá cúu tīcāchí nī, de ndá máá ji jíinī ji nduhū.

<sup>15</sup> De yáhá cúu tá cúu jā Tatá nī jíinī yā nduhū, de maá nī jíinī ni Tatá nī. De cuū ni jā sīquī nchivī cúu tīcāchí nī.

<sup>16</sup> De suni íyó cā nchivī cúu tīcāchí nī, de síin síin nchivī cúu ndá ji. De cánuú jā suni quícuēca nī ndá nchivī ñúcuán. De cuetáhvī ji tūhun jā cáhān ni. De cundeē cáhnú-ni ndihi nchivī cándíja, de coo iin-ni pastor ji.

<sup>17</sup> De Tatá nī mānī ndasí yā jíin nī sīquī jā jéhe nī maá nī jā cuū ni jā jéhē nchivī, de natecū tucu nī.

<sup>18</sup> Ni iin mā cūú cahnī nduhū, chi maá nī cúu jā jéhe tūhun jā cuū ni. Jā cáchī maá nī de cuū ni, de jā cáchī maá nī de natecū ni, chi súcuán íyó poder ni. Súcuán nī ncāhān Tatá nī jā sáhá nī, ncachī yā.

<sup>19</sup> De jā ní jini ndá táhān yā hebreo tūhun yáhá, de nī ncusíin tucu inī ji.

<sup>20</sup> De cuāhā ji nī ncāhān: ¿Nūcu níni ndá nú tūhun jā cáhān dē? Chi ndóho dē tāchī, de nī ntíví xīnī dē.

21 Sochi sava gā ji nī ncāhān: Nsūu súcuán cāhān tēe ndóho tāchī, tá cúu nūū cāhān tēe yáhá. De iin tēe ndóho tāchī, ¿á cuu nacune dē tīnūú tēe cuáá? ncachī ndá ji.

### *Jā ní ncuyichī inī ndá ji Jesús*

22 De tiempo vījin cúu, de ciudad Jerusalén násāhá ndá nchivī vico jā núcūhun inī ji quīvī jā ní ncuhīi templo cāhnú.

23 De jíca nuu Jesús inī templo, inī corredor jā nání Salomón.

24 De ndá táhán yā hebreo nī ncutútú ji nūū yā, de nī ncāhān ji: ¿Nāsaa cā quīvī sāhá nú jā má cúcāhnú inī ndá nī? Chi tú maá nú cúu Cristo, de cachī cājí nú nūū ndá nī.

25 De nī ncāhān Jesús: Ja nī ncachī tūhun nī nūū ndá nú, de nduú ní ncándíja nú. Ndācá tiñu jā ní ntetíñú Tatá nī nduhū jā sāhá nī, ñúcuán cúu jā stéhēn cājí jā maá yā nī ntají nduhū.

26 De nduú cándíja ndá nú, chi nsūu tīcāchī nī cúu nú, tá cúu nūū ní ncāhān nī jín nú.

27 Ndá nchivī jā cúu tīcāchī nī, chi nácunī ji jā maá nī cúu jā cāhān jín ji. De jínī nī ji, de níquīn ndá ji nduhū.

28 De cutecū ji ní cání sāhá nī, de mā tánū tāhvī cuitī ji. De ni iin mā cúu nacandēe ji inī ndahá nī.

29 Maá Tatá nī nī squívi yā ji ndahá nī. De cúñáhnú cā maá yā nsūú cā ndācá cā. De ni iin mā cúu nacandēe ji inī ndahá yā.

30 Maá nī jín Tatá nī, chi iin-ni cúu nī, ncachī yā.

31 Ñúcuán de ndá táhán yā hebreo nī nquehen tucu dē yūū jā cuāha dē yā.

32 De nī ncāhān yā jín dē: Nī stéhēn ni cuāhā tiñu váha nūū nū jā ní nsāhá nī jín poder Tatá nī. ¿De á sīquī jā ní nsāhá nī ndá tiñu váha cúu jā cuāha nú yūū nduhū, á naá cúu? ncachī yā.

33 De nī ncāhān ndá dē: Nsūú sīquī jā ní nsāhá nú tiñu váha cúu jā cuāha nī yūū ndóhó, chí sīquī jā cāhān nū tūhun nāvāha jā quītī inī Yāa Dios, chí cāchī nū jā inuú cúu nú jín Yāa Dios. Chi tēe-ni cúu nú, de sáhá nú jā inuú cúu nú jín Yāa Dios, ncachī ndá dē.

34 De nī ncāhān Jesús: Yósō nūū tutū ley jā névāha ndá nú jā ní ncāhān Yāa Dios: Tá cúu yāa cúu ndá nchivī cándíja, cāchī Yāa Dios, cāchī tutū.

35 De jínī ō jā má cúu cāhān ō jāa nduú cāhān ndāa tutū ī. Chi nī ncāhān yā jā ndá nchivī jā ní ncandíja tūhun yā, cúu ji tá cúu yāa. De víhī cā cúu nduhū.

36 ¿Túsaá de nūcu cāhān ndá nú jā tūhun nāvāha cúu jā ní ncāhān ni jā Sēhe Yāa Dios cúu nī? Chi maá Yāa Dios nī janī yā nduhū sīquī tiñu ī, de nī ntají yā nduhū vāji nī inī ñayīvī.

37 Tú nduú sáhá nī tiñu sáhá Tatá nī, túsaá de mā cándíja ndá nú nduhū.

38 Sochi tú sáhá nī, de vísō nduú cándíja nú nduhū, de cándíja nú sīquī ndá tiñu sáhá nī. De súcuán de cucāhnú inī nū jā iin-ni cúu Tatá nī jín nī, de iin-ni cúu nī jín Tatá nī, ncachī yā.

39 Ñúcuán de ndúcú tucu ndá dē tiin dē yā. Sochi nī ndoñuhún yā-ni nūū ndá dē cuāhān yā.

40 De cuānohōn yā yūte Jordán ichi nūū quénda ncandīi, nūū ní iyo Juan nī scuénduté dē. De nī ndeē yā ñúcuán.

41 De nī nguenda cuāhā nchivī nūū yā, de nī ncāhān ndá ji jín táhán ji: Ndāa chí vísō nduú ní nsāhá Juan ni iin tiñu ñáhnú, de nī ncundaā ndihi tūhun jā ní ncāhān dē sīquī nāsa sáhá tēe yáhá, ncachī ji.

42 De cuāhā nchivī ñúcuán nī ncandíja ji yā.

## 11

### *Jā ní jīhī Lázaro*

1 De nī iyo iin tēe cúhū, nání dē Lázaro. De maá dē jín cuāha dē María jín Marta, cúu ndá dē nchivī ñuū Betania.

2 De María jā cúu cuāha Lázaro, suu ña cúu jā ní nchihī aceite perfume jēhē Jētohō ō, de nī nasíchī ña jín ixi xínī ña.

3 De ndúū cuāha dē ñúcuán nī ntetíñú ña tūhun cuāhān nūū Jesús: Señor, tēe jā mānī ní jín, cúhū dē, cāchī ña, ncachī mozo.

4 De tá nī jini Jesús tūhun, de nī ncāhān yā: Cuēhē yáhá chí nsūú cuēhē jā cuū dē cúu. Chí sa sáhá Yāā Dios jā cunī nchivī nāsa cúñáhnú yā. Chí nduhū, Sēhe Yāā Dios, jíin cuēhē yáhá de stēhēn nī jā suni cúñáhnú maá nī, ncachī yā.

5 De mānī Jesús jíin Marta jíin cūhū ña jíin Lázaro.

6 De vísō sūcuán de tá nī nīhīn yā tūhun jā cúhū dē, de nī nquendōo yā ūū cā quīvī nūū ndēē yā.

7 Ñúcuán de nī ncāhān yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā: Ná cóhōn quīnohōn ō región Judea.

8 De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: Maestro, cáta ñatin-ni quīvī cúu jā ndúcu ndá táhán ó hebreo cuāha dē yūū ní. ¿De á cúnī ní quīhīn tucu ní ñúcuán, á naá cúu? ncachī dē.

9 De nī ncāhān Jesús: Mā cúu cahnī nchivī nduhū de tú ncháha ca quenda maá quīvī cuū ni. Chí jā íyó nī ñayīví yáhá cúu tá cúu jā íyó ūxī ūū hora iin nduú. De jā sáhá nī jā cúnī Yāā Dios, de sūcuán cúu nī tá cúu tēe jā jíca nduú, de nduú scáchihi dē jēhē dē, chí nijīn nūū dē ñayīví yáhá.

10 Sochi tēe jāá nduú sáhá jā cúnī Yāā Dios, chí modo jā jíca dē jacuáa, de modo jā scáchihi dē jēhē dē, chí nduú cútūu inī ánō dē, ncachī yā.

11 Ñúcuán de nī ncāhān tucu yā: Amigo ō Lázaro quíxīn dē, de quīhīn nī jā sndóto nī dē, ncachī yā.

12 Ñúcuán de ndá tēe scuáha nī ncāhān dē: Señor, tú quíxīn dē de jíinī ō jā nduvāha dē.

13 Sochi Jesús chí sūcuán nī ncāhān yā jā ní jīhī dē. De jáni inī ndá tēe scuáha jā quíxīn ndija dē.

14 Ñúcuán de nī ncāhān cājí yā: Ja nī jīhī Lázaro.

15 De cúsi inī nī jāá nduú ní íyó nī ñúcuán, tácuā vāha cā candíja ndá nú tá cunī nū tiñu ñáhnú jā sáhá nī. Túsaá de ná cóhōn nūū ndīyi ñúcuán, ncachī yā.

16 Ñúcuán de Tomás, tēe cúu cuátī, nī ncāhān dē jíin ndá táhán dē jā scuáha

jíin yā: Suni ná cóhōn tácuā cuū ō jíin yā, ncachī dē.

*Jesús cúu jā sáhá jā natecū de cutecū ní cání*

17 De tá nī nquenda Jesús, de jíinī yā ja nī ncuu cūmī quīvī jā ní ncuyuhū Lázaro.

18 De ñatin-ni íyó ñuū Betania jíin ñuū Jerusalén, chí tá ūū kilómetro yósāvá.

19 De Marta jíin María, nī nquenda cuāhā táhán ña hebreo jā cáhān jíi tūhun ndeé inī jíin ña jā ní jīhī cuāha ña.

20 De tá nī nīhīn Marta tūhun jā vājí Jesús, de nī nquee ña cuātahān ña yā. De María chí nī ndōo ña vehe.

21 De nī ncāhān Marta jíin Jesús: Señor, tú ní íyo ní yáhá, de mā cúu cuāha sá nícu.

22 De vísō sūcuán de jíinī sá jā ndācá jā cācān ní nūū Yāā Dios, de sáhá yā, ncachī ña.

23 De nī ncāhān Jesús jíin ña: Natecū cuāha nú, ncachī yā.

24 De nī ncāhān Marta: Jíinī sá jā natecū dē quīvī jā natecū ndācá ndīyi jondē quīvī jíinu ñayīví.

25 De nī ncāhān Jesús: Maá nī cúu Yāā jā sáhá jā natecū nchivī jíin jā cutecū jíi ní cání. Nchivī cándíja jā scácu ní jíi, vísō ná cúu jíi, de natecū jíi.

26 De nchivī jā tēcū de candíja jíi nduhū, cutecū jíi ní cání andiví. ¿A cándíja nú tūhun yáhá? ncachī yā.

27 De nī ncāhān ña: Señor, cándíja sá jā maá ní cúu Cristo Sēhe Yāā Dios, jā cáchi tutū jā quiji inī ñayīví, ncachī ña.

*Jā ní jacu Jesús nūū yíyuhū Lázaro*

28 De tá nī ncāhān ña sūcuán, de cuāhān ña-ni, cuācana yuhū ña cūhū ña María: Maá Maestro nī nquenda yā, de cána yā ndóhó, ncachī ña.

29 De jā ní jini María tūhun yáhá, de ñamā nī nacuiñī ña, de cuāhān ña nūū yā.

30 De ncháha ca quīvi Jesús ñuū, chí nī nquendōo yā nūū ní jētahān Marta yā.

31 De nchivī hebreo jā ndēē inī vehe jíin María jā cáhān jíi tūhun ndeé inī jíin ña, nī jíin jíi jā ñamā nī nacuiñī ña

cuāhān ña. De nī jēcuniquīn ndá ji ña, chi jáni inī ji jā cuāhān ña cuacu ña jondē nūū yíyuhū ndīyi.

<sup>32</sup> Ñúcuán de nī nquenda María nūū íyó Jesús, de nī jēcuiñī jítí ña nūū jéhē yā, de nī ncāhān ña: Señor, tú ní ndéē ní yáhá, de mā cúu cuāha sá nícu, ncachī ña.

<sup>33</sup> De nī jinī Jesús jā jácu ña jíin jā jácu ndá nchivī jā vāji jíin ña. De nī ncucuécá ndasí inī yā, de nī ntahúhvī inī yā jā cúndáhvī inī yā ji.

<sup>34</sup> De nī jīcā tūhún yā ña: ¿Ní cúu nūū ní nchiyuhū ndá nú dē? De nī ncāhān ña jíin yā: Ná cóhōn de cunī ní, Señor, ncachī ña.

<sup>35</sup> De nī jacu Jesús.

<sup>36</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ndá nchivī hebreo jíin táhán ji: Cūndēhé nācā mānī ndasí nī íyo dē jíin ndīyi ñúcuán.

<sup>37</sup> De sava ji chi nī ncāhān ji: Tēe yáhá jā ní nacune dē tīnūū tēe cuáá, ¿á mā cúu sáhá dē jā má cúu Lázaro nícu? ncachī ji.

### *Jā ní nastécū yā Lázaro*

<sup>38</sup> De nī ntahúhvī ndasí tucu inī Jesús, de nī nquenda yā nūū yíyuhū ndīyi. De iin yavī cava cúu, de yúyávī ñúcuán ndasí iin yūū.

<sup>39</sup> De nī ncāhān yā: Sáhá jíyo ndá nú yūū jíñā, ncachī yā. De Marta, cuāha ndīyi ñúcuán, nī ncāhān ña: Señor, ja jéhēn xicō dē, chi ja nī ncuu cūmī quīvī yíyuhū dē.

<sup>40</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: ¿A nsūú ja nī ncāhān nī jíin nú jā tú candíja nú de cunī nū jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios jíin poder yā? ncachī yā.

<sup>41</sup> Ñúcuán de nī nsáhá jíyo ndá dē yūū jā ndasí yúyávī ndīyi. De nī nūcūndēhé-ni Jesús ichi andiví, de nī ncāhān yā: Tatá, ná cútahvī sá nūū ní jā sáhá ní jā jícān sá.

<sup>42</sup> De jíin sá jā ní ní sáhá ní jā jícān sá. De jā quendōo vāha nchivī íñí yáhá cúu jā súcuán cáhān sá, tácuá ná candíja ji jā maá ní nī ntají saán.

<sup>43</sup> De tá nī ncāhān yā súcuán, de nī ncāhān jee yā: Lázaro, quee quiji nú, ncachī yā.

<sup>44</sup> De nī nquee-ni tēe jā ní jíhī, de ñúsúcún ndahá dē síhin dē jíin tira sahma. De nūū dē ñúsúcún iin sahma. De nī ncāhān Jesús jíin ndá nchivī: Nandají ndá nú sahma ñúsúcún dē, tácuá cuu caca dē, ncachī yā.

### *Jā ní scáni táhán ndá dē tūhun jā cahñī dē Jesús*

*(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)*

<sup>45</sup> Ñúcuán de cuāhā nchivī hebreo jā ní nquenda nūū María, nī ncandíja ji Jesús, chi nī jinī ji tiñu jā ní nsáhá yā.

<sup>46</sup> Sochi sava ji cuāhān ji nūū ndá tēe fariseo, de nī ncachī tūhun ji nāsa nī nsáhá Jesús.

<sup>47</sup> Ñúcuán de ndá tēe fariseo jíin ndá sūtū cúñáhnú nī ndutútú dē junta jíin ndá cā tēe cúñáhnú. De nī ncāhān ndá dē: ¿Nāsa sáhá ó? Chi tēe ñúcuán sáhá ndasí dē tiñu ñáhnú.

<sup>48</sup> De tú cuāha ó tūhun jā sáhá cā dē súcuán, de ndivīi nchivī candíja ji dē. De quiji ndá tēe nación Roma jā cúñáhnú, de canī dē templo cāhnú ó, de scútē nuu dē nchivī nación ndācá ó, ncachī ndá dē.

<sup>49</sup> De iin táhán dē jā nání Caifás, jā cúu maá sūtū cúñáhnú cā cuiyā ñúcuán, nī ncāhān dē: Ndá ndóhó chi nduú jíin cuitī nū,

<sup>50</sup> nī nduú jíicūhun inī nū jā vāha cā jā cuū iin tēe jā jéhē nchivī nación ndācá ó nsūú cā jā naā ndivīi ó, ncachī dē.

<sup>51</sup> De nduú ní ncāhān dē tūhun yáhá jā jáni inī maá dē. Chi síquī jā cúu dē sūtū cúñáhnú cā cuiyā ñúcuán, de nī nsáhá Yāā Dios jíin dē jā ní nacani dē tūhun jā cuū Jesús jā jéhē nchivī nación hebreo.

<sup>52</sup> De nsūú maá-ni jā jéhē nación hebreo, chi suni jā jéhē ndivīi nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios jā ní jíitē nuu ndācá nación, tácuá inuú-ni cuu ndá ji.

<sup>53</sup> De jondē quīvī ñúcuán de ndācá tēe hebreo jā cúñáhnú, nī scáni táhán ndá dē tūhun jā cahñī dē Jesús.

<sup>54</sup> De jā ñúcuán nduú cā ní jíca nijīn yā nūū ndá táhán yā hebreo, chi nī nquee yā región Judea, de cuāhān yā iin ñuū nání Efraín, nūū íyó ñatin

ñuhun tíhá. De ñúcuán nī ndeē yā jín ndá tēe scuáha jín yā.

<sup>55</sup> De nī ncuñatin vico pascua jā násáhá ndá nchivī hebreo. De cuāhā nchivī ndācá ñuū ñúcuán cuāhān jī Jerusalén, tácuā squíncuu jī jā cáhān ley jā cuchī jī ndundoo jī nūū Yāā Dios, de sá de quijéhé vico pascua.

<sup>56</sup> De nánducú ndá jī Jesús, de jícā tūhún táhān jī inī templo: ¿Nāsa jānī inī ndá nú? ¿A quiji dē vico, á nduú? ncachī jī.

<sup>57</sup> De ndá sūtū cúñáhnú jín ndá tēe fariseo nī ndacu dē tiñu jā tú ní iin nchivī jínī jī ní nūū íyó yā, de ná cáchī tūhun jī, tácuā tiin ndá dē yā.

## 12

*Jā ní nchihī María perfume jēhē Jesús*

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

<sup>1</sup> De cúmanī iñū cā quivī de coo vico pascua. De nī jēhēn tucu Jesús ñuū Betania nūū ndéē Lázaro, tēe jā ní jhī de nī nastécū yā dē.

<sup>2</sup> De nī nsáhá ndá jī iin vico jā cuxínī jī jín yā jā íyó yíñúhún jī jín yā. De Marta nī jani ña cōhō. De Lázaro yájī dē stāā jín yā nūū mesa jín ndá cā nchivī.

<sup>3</sup> Ñúcuán de María nī nguenda ña jín tá sava litro aceite perfume jā cúu ndinuhun itā nardo, jā yāhvi ndasí ndéē. De nī nchihī ña jēhē Jesús, de nī nasíchī ña jín ixi ña. De ní inī vehe nī nchitú xicó perfume.

<sup>4</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Judas Iscariote sēhe Simón, iin tēe scuáha jín yā, de suu dē cúu jā nastúu dē yā:

<sup>5</sup> ¿Nūcu nduú ní ncúyāhvi perfume yáhá jā ūnī ciento denario, de cuāha ó nūū nchivī ndāhvī nícu?

<sup>6</sup> Súcuán nī ncāhān dē, nsūū jā cúndāhvī ndija inī dē nchivī ndāhvī, chí sa jā cúu dē tēe cuíhná. Chí maá dē nēe itīn xūhún, de quéhen cuíhná dē jā jáquīn ndá tēe ñúcuán.

<sup>7</sup> Sá de nī ncāhān Jesús: Mā stāhān nū ña. Chí jā ní nsáhá ña yáhá cúu jā ní nsáhá tūha ña nduhū jōndē quivī jā quiyuhū ní.

<sup>8</sup> Chí ní cánī ndéē nchivī ndāhvī jín nú, sochi nduhū chí mā cúndeē ní cā jín nú, ncachī yā.

*Jā ní scāni táhān ndá dē tūhun jā cahñī dē Lázaro*

<sup>9</sup> De cuāhā nchivī hebreo nī jini jī tūhun jā ndéē yā ñuū Betania. De nī nguenda ndá jī, de nsūū maá-ni jā cúnī jī cūndēhé jī nūū Jesús, chí suni cúnī jī cūndēhé jī nūū Lázaro, tēe jā ní nastécū yā.

<sup>10</sup> Ñúcuán de ndá sūtū cúñáhnú nī scāni táhān dē tūhun jā suni cahñī dē Lázaro.

<sup>11</sup> Chí jā síquī Lázaro de nī ncujiyo cuāhā táhān dē hebreo nūū dē, de cándija jī Jesús.

*Jā ní nquīvi Jesús Jerusalén*

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

<sup>12</sup> De incā quivī, de ndá nchivī cuāhā jā ní nguenda vico pascua, nī jini jī tūhun jā vāji Jesús Jerusalén.

<sup>13</sup> De nī jahnū jī ndahá ñuū, de nī nquee jī cuātahān jī yā. De nī ncana jee ndá jī: Cúñáhnú ndasí Yāā Dios. Vāha ndasí Yāā cúu Yāā jā vāji jín tiñu maá Jētohō ō Yāā Dios. Vāha ndasí Yāā cúu Rey maá ó nchivī Israel, ncachī jī.

<sup>14</sup> De nī nīhīn Jesús iin burro, de nī jēcōsō yā tī, tá cúu nūū cáhān tutū ī:

<sup>15</sup> Nchivī Jerusalén jā suni nánī Sión, mā cúyūhú ndá nú.

Yáhá cūndēhé nú jā vāji Rey nū, de yósō yā iin burro. Cáchī tutū.

<sup>16</sup> De quivī ñúcuán de ndá tēe scuáha jín yā nduú ní jícūhun inī dē jā súcuán quée ndaā ndācá jā yósō nūū tutū ī. De jōndē tá nī nduñáhnú Jesús jā cuánohōn yā andivī, de sá de nī nūcūhun inī dē ndá tūhun jā yósō síquī yā, jín jā súcuán nī nsáhá ndá dē jín yā.

<sup>17</sup> De ndá nchivī jā ní íyo jín yā tá nī ncana yā Lázaro nūū yíyuhū dē, de nī nastécū yā dē, nī nacani jī tūhun nāsa nī nsáhá yā.

<sup>18</sup> Jā ñúcuán cúu jā ní nquee nchivī cuāhā, nī jētahān jī yā, chí nī jini jī tūhun jā ní nsáhá yā tiñu ñáhnú jā ní stēhēn yā poder yā.

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ndá máá tēe fariseo: Mitan de ja nī jinī ō jā má cūú cuitī cā casī ō. Chi ndéhé ó jā ndiviī cuitī nchivī cuāhān ji jíin dē, ncachī ndá dē.

*Nchivī nación Grecia nánducú ji Jesús*

<sup>20</sup> De sava nchivī nación Grecia, suni nī nguenda ji Jerusalén vico pas-cua jā chiñúhún ji Yāa Dios.

<sup>21</sup> De nī nguenda ndá ji nūū Felipe, tēe ñūū Betsaida ndáñūū Galilea. De nī ncāhān ji jíin dē: Señor, cúnī ndá sá cāhān sá jíin Jesús, ncachī ji.

<sup>22</sup> De nī jēhēn Felipe, nī ncachī tūhun dē nūū Andrés. De ndúū dē cuācachī tūhun dē nūū Jesús.

<sup>23</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Ja nī nguenda quivī jā nduñáhnú maá Yāa nī nduu tēe.

<sup>24</sup> De ndāā cāhān ni jíin ndá nú, iin nūnī trigo tú mā níncava nūū ñūhún jā quiyuhū, túsaá de coo mátúhún-ni. Sochi tú quiyuhū, de nacayā cuāhā ndasí. De suni súcuán cánuú jā cuū ni de quiyuhū ni, tácuca coo cuāhā nchivī jā nduu ji sēhe Yāa Dios.

<sup>25</sup> De nā-ni nchivī tú nduú jēhe ji tūhun cundoho ji jā síquī nduhū, de tānū tāhvī ji. De nchivī jā jēhe ji tūhun cundoho ji jā síquī nduhū inī ñayiví yáhá, cutecū ji níí cání andiví.

<sup>26</sup> De tú ní nchivī cúnī ji satíñú ji nūū ni, de ná cúniquīn ji nduhū. De nūū cundeē maá nī, suni ñúcuán cundeē nchivī satíñú nūū ni. De nchivī jā satíñú nūū ni chi sáhá Tatá nī jā cuñáhnú ji.

*Jā ní ncāhān Jesús jā cuū yā*

<sup>27</sup> De mitan de cúcuécá ndasí inī ni sáhá tūndóhó jā quiiji síquī ni. ¿De nāsa cāhān ni? ¿A cāhān ni jíin Tatá nī: Scácu ní saán nūū tūndóhó jā quiiji síquī sá, cachī ní? Mā cūú, chi jā síquī ñúcuán cúu jā ní nquiiji nī ñayiví.

<sup>28</sup> Tatá, stéhēn ní jā cúñáhnú ndasí ní jíin poder ní, ncachī yā. Ñúcuán de ichi andiví nī ncāhān iin tūhun: Ja nī stéhēn ni jā cúñáhnú nī, de stéhēn tucu nī incā vuelta, ncachī yā.

<sup>29</sup> De nī jinī ndá nchivī íñí ñúcuán, de nī ncāhān ji jā taja cána. De sava

cā ji nī ncāhān: Iin ángel Yāa Dios nī ncāhān jíin yā.

<sup>30</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ji: Nduú ní ncāhān Yāa Dios tūhun yáhá jā síquī nduhū, chi sa síquī ndá máá nú tácuca cunī nū jā ní ncāhān yā jíin nī.

<sup>31</sup> Mitan cúu jā sándaā Yāa Dios síquī cuāchi nchivī ñayiví yáhá. Mitan cúu jā scúnu yā jānēhén jā tátúnī inī ñayiví yáhá.

<sup>32</sup> De nduhū, tá jīnu cundita caa nī cuū ni inī ñayiví, de sáhá nī jā cuu inī ndá nchivī quivī ji ndahá nī, ncachī yā.

<sup>33</sup> Súcuán nī ncāhān yā jā stéhēn yā nāsa modo cuū yā.

<sup>34</sup> De nī ncāhān nchivī jíin yā: Nī jinī ndá sá tūhun jā cāhān tutū ley Yāa Dios jā névāha ó, jā Cristo cutecū yā níí cání. ¿De nūcu cāhān ní jā Yāa nī nduu tēe, cánuú cundita caa yā cuū yā? ¿Ní iin cúu maá Yāa nī nduu tēe túsaá? ncachī ji.

<sup>35</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Jesús: Jacū-ni cā quivī cundeē ni jíin ndá nú jā cúu nī luz jā cúnijīn inī ánō nū. Túsaá de mitan juni íyó cā luz ni jíin nú, de caca nú jíin, chi iin sanaā-ni de cuāhān ni, de quendōo nú modo nūū neē. Chi nchivī jíca modo nūū neē, nduú jíin ji ní cúu nūū quíhīn ji.

<sup>36</sup> Túsaá de juni ndēē cā ni jíin nú, de candíja nú nduhū jā cúu nī luz, tácuca nduu nú nchivī jíca jíin luz, ncachī yā. Súcuán nī ncāhān yā ndá tūhun yáhá, de cuāhān yā-ni, de nduú cā ní stéhēn yā maá yā nūū ji.

*Jāá nduú ní ncándíja nchivī hebreo jā cúu yā Cristo*

<sup>37</sup> De vísō cuāhā tiñu ñáhnú nī nsáhá Jesús jā stéhēn yā poder yā nūū nchivī, de nduú ní ncándíja ji yā.

<sup>38</sup> Chi cánuú quee ndāā tūhun jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios janahán:

Tátā Yāa Dios, nduú ní ncándíja ndá nchivī tūhun jā ní nacani sá, de nduú ní ncándíja ji tiñu ñáhnú jā ní stéhēn ní poder ní nūū ji. Ncachī Isaías.



39 Jā ñúcuán nduú ní ncúu candíja ndá ji, chi nī ncāhān tucu Isaías:

40 Nī nsāhá Yāa Dios modo jā cuáá ánō ndá ji,

jíin jā cúnihin inī ji,

tácua coo modo jā má cūnī ndá ji,

de nī mā jícuhun inī ji,

ni mā násāma inī ji quívi ji nūū ni,

jā nasāhá vāha nī ánō ji nūū cuáchi ji.

Ncachī Cristo, cáchī tutū.

41 Ndá tūhun yáhá nī ncāhān Isaías, chi ja nī jinī dē nāsa cúñáhnú ndasí Jesús, de nī ncāhān dē nāsa coo quívi jā quiji yā.

42 De vísō súcuán de cuāhā nchivī hebreo chi nī ncandíja ji yā, de suni jondē jíin sava tēe tátúnī. Sochi nduú ní ncáchī ndá dē jā cándíja dē yā, chi síquī jā yúhú dē tēe fariseo. Chi tú súcuán de mā cuáha cā ndá tūhun jā quívi dē vehe īi sinagoga.

43 Chi ndá tēe tátúnī cúsiī cā inī dē jā cuñáhnú dē sáhá nchivī, nsūū cā jā cuñáhnú dē sáhá Yāa Dios.

*Tūhun jā cáhān Jesús cúu jā sāhá ndāa síquī nchivī*

44 De nī ncāhān jee Jesús: Nchivī cándíja nduhū, de nsūū mátúhún-ni nduhū cándíja ji, chi suni cándíja ji jondē maá Tatá nī, Yāa nī ntají nduhū.

45 De nchivī jíin nūū ni, suni jíin ji nūū Yāa nī ntají nduhū.

46 Maá nī jā cúu luz jā cúnijīn inī ánō nchivī, nī nquiji nī inī ñayíví tácuā ndá nchivī cándíja nduhū, mā cācá ji modo nūū neē.

47 De tú iin nchivī jíin ji tūhun cáhān ni, de tú nduú jétáhví ji, de nsūū nduhū cúu jā sáhá ndāa síquī ji. Chi nduú vāji nī jā nacunehen nī cuáchi síquī nchivī ñayíví, chi sa jā scácu nī ji.

48 De nchivī jā squéne yichī nduhū, de nduú jétáhví ji tūhun cáhān ni, íyó iin jā sáhá ndāa síquī ji. Suu ndācá tūhun jā ní ncāhān ni, tūhun ñúcuán cúu jā nacunehen cuáchi síquī ji quívi jíinu ñayíví.

49 Chi nduú cáhān ni jā cúu inī maá nī, chi Tatá nī, Yāa nī ntají nduhū, maá yā nī ndacu nūū ni nāsa cáhān ni jíin nāsa stéhēn ni.

50 De jíin ni jā tūhun ndácu Tatá nī sáhá jā cutecū nchivī ní cání. Túsaá de ndá tūhun jā cáhān ni, chi maá-ni tūhun jā ní ncachī Tatá nī cúu, ncachī yā.

## 13

*Jā ní naquete yā jēhē ndá tēe scuáha*

1 De jañini incā quívi de quijéhe vico pascua. De ja jíin Jesús jā ní nquenda quívi jā quee yā ñayíví yáhá quínohōn yā nūū Tatá yā. De níiní cúndáhví inī yā nchivī maá yā jā íyó inī ñayíví. De mitan jā ní ndihi quívi jā íyó yā ñayíví, de sáhá yā iin tiñu jā stéhēn cājí yā jā cúndáhví inī yā ji.

2 De táchī cúñáhnú ja nī scúu inī ánō Judas Iscariote sēhe Simón, jā mitan nastúu dē yā.

3 De jíin Jesús jā vāji yā jondē nūū Yāa Dios, de quínohōn yā nūū Yāa Dios. De jíin yā jā ní nsāhá Tatá yā jā cúñáhnú yā síquī ndihi-ni.

4 De cúxíní yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā, de nī nacuiñi yā. De nī stáá yā sahma níjin yā, de nī juhnī yā iin toalla chíjin yā.

5 De nī nchuhun yā ndute inī iin tíjēhēn. De nī nquijéhe yā náquete yā jēhē ndá tēe scuáha. De násíchī yā jíin toalla jā núhnī chíjin yā.

6 De nī nquenda yā nūū Simón Pedro. De nī ncāhān Pedro jíin yā: Señor, ¿á sa maá ní naquete ní jēhē sá?

7 De nī ncāhān Jesús: Nduú jícuhun inī nū jā sáhá nī mitan, de cúcuéé cā de jícuhun inī nū.

8 De nī ncāhān Pedro jíin yā: Mā náquete cuitī ní jēhē sá. De nī ncāhān Jesús: Tú mā náquete nī jēhē nū, de mā cúu coo inuú inī nū jíin nī.

9 De nī ncāhān Simón Pedro: Señor, tú súcuán cúu de nsūū mátúhún-ni jēhē sá, chi saá-ni ndahá sá jíin xīnī sá naquete ní, ncachī dē.

10 De nī ncāhān Jesús jíin dē: Tēe jā cáta nī jichi, nduú jíin ñúhún ndundoo ní dē, chi maá-ni jēhē dē, chi ja íyó ndoo ní dē. De ndá ndóhó, chi ja nī ndundoo nú. Sochi nsūú ndihi ndá nú íyó ndoo, ncachī yā.

11 Chi ja jíinī yā ní iin dē cúu jā nastúu dē yā, de jā ñúcuán nī ncāhān yā: Nsūu ndihi ndá nú íyó ndoo.

12 De tá nī ncuu nī naquete yā jēhē ndá dē, de nī naquehen yā sahma níjin yā, de nī nūcundeē yā nūū mesa. De nī ncāhān yā: ¿A jíicūhun inī ndá nú nā cuá cúu jā ní nsāhá nī jíin nú?

13 Cáhān ndá nú jā Maestro nū jíin Jētohō nū cúu nī, de ndāā cáhān ndá nú, chi suu cúu ndija nī.

14 Túsaá de vísō Maestro nū jíin Jētohō nū cúu nī, de nī naquete nī jēhē ndá nú, de suni súcuán cánuú jā naquete ndá máá nú jēhē táhān nú.

15 Chi tiñu yáhá nī nsāhá nī jā stéhēn ni nūū nū jā suni súcuán cánuú sāhá nú maá nú mozo nūū táhān nú, tá cúu nūū ní nsāhá nī maá nī mozo nūū ndá nú.

16 Jāndāā cáhān ni jíin nú jā iin mozo nduú cúñáhnú dē nūū patrón dē, de tēe jíca tiñu nduú cúñáhnú dē nūū tēe jā ní ntají dē. Túsaá de ndá máá nú cúu mozo ni, de suni súcuán cánuú sāhá nú maá nú nūū táhān nú tá cúu nūū ní stéhēn ni nūū nū.

17 De tú nī jíicūhun inī ndá nú ndá tūhun yáhá, de nācā ndetū táhvī nū tú squíncuu nú.

18 Sochi nduú cáhān ni jā ndihi nú ndetū, chi ja jíinī ni ndá nú jā ní nacāji nī. De cánuú quee ndāā tūhun yáhá jā cáhān tutū ī: Tēe yáji stāā jíin nī, nī ndicó cóo dē sīquī ni, cáchī tutū.

19 De mitan de ja cáchī tūhun nī nūū nū ndācá jā coo jondē ncháha ca coo, tácuā tá coo, de candíja nú jā maá nī cúu Yāā nī ntají Yāā Dios.

20 Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú jā nā-ni nchivī cuetáhvī ji ndācá jā tají nī, de nduhū cuetáhvī ji. De nchivī jétáhvī nduhū, suni jétáhvī ji Yāā nī ntají nduhū vāji nī, ncachī yā.

*Jā ní ncachī yā jā nastúu Judas yā*  
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21;  
Lc. 22.21-23)

21 De tá nī ncāhān Jesús ndá tūhun yáhá, de nī ncucuécá ndasí inī yā. De nī ncāhān cājí yā: Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú jā iin nú nastúu nduhū, ncachī yā.

22 Ñúcuán de ndá tēe scuáha jíin yā, nī nūcūndēhé nūū táhān dē, jáni inī ndá dē ní iin dē cúu jā ní ncāhān yā.

23 De iin tēe scuáha jā mānī cā yā jíin, ndéē dē xiín yā nūū mesa jā cúxíní ndá dē jíin yā.

24 De nī nsāhá Simón Pedro seña nūū dē jā ná cātūhún dē yā ní iin dē cúu jā ní ncāhān yā.

25 De tēe ñúcuán nī scáyí dē maá dē nūū Jesús, de nī jíca tūhún dē yā: Señor, ¿ní iin dē cúu? ncachī dē.

26 De nī ncāhān Jesús: Ná chúndaji nī stāā de cuāha nī nūū iin dē, de suu tēe ñúcuán cúu, ncachī yā. De nī nchundaji yā stāā, de nī jēhe yā nūū Judas Iscariote sēhe Simón.

27 De tá nī nquehen dē stāā ñúcuán, de nī nquīvi-ni Satanás inī ánō dē. Ñúcuán de nī ncāhān Jesús jíin dē: Tiñu jā sāhá nú, de ñamā sāhá nú, ncachī yā.

28 De ni iin tēe yáji stāā jíin yā, nduú ní jíicūhun inī dē nūcu cáhān yā súcuán jíin dē.

29 Chi sava dē jáni inī dē jā ní ncāhān yā jíin Judas jā cueen dē jā jíni ñūhún yā vico, á jā cuāha dē jacū xūhún nūū nchivī ndáhvī. Chi maá dē ndíso itīn xūhún.

30 De tá nī nchajī dē stāā ñúcuán, de nī nquee dē-ni cuāhān dē. De ja nī ncuaā.

### *Jā ní ndacu yā tiñu jéé*

31 Ñúcuán de tá cuāhān Judas, de nī ncāhān Jesús: Mitan de nduhū, Yāā nī nduu tēe, stéhēn ni nāsa cúñáhnú nī, de suni jíin nduhū de cunī nchivī nāsa cúñáhnú Yāā Dios.

32 De tú jíin nduhū cunī nchivī nāsa cúñáhnú Yāā Dios, túsaá de suni stéhēn Yāā Dios nāsa cúñáhnú nduhū jā cúu nī Sēhe yā. De ñamā-ni stéhēn yā.

33 Séhē, nduú cā nahán cundeē ni jíin ndá nú. De nanducú nú nduhū, de tá cúu nūū ní ncāhān ni jíin ndá táhān ó hebreo, suni súcuán cáhān ni jíin ndá nú mitan jā mā cūū cuēē nū nūū quíhīn ni.

34 De mitan de ndácu nī iin tiñu jéé nūū ndá nú, jā cundáhvī inī nū táhān

nú. Tá cúu nū cundáhví inī ni ndá máá nú, suni súcuán cundáhví inī nū táhán nú.

<sup>35</sup> De tú cundáhví inī nū táhán nú, de súcuán de cunī ndācá nchivī jā cúu nú tēe scuáha jíin nī, ncachī yā.

*Jā ní ncachī yā jā yūhú Pedro cachi dē jā jíin dē yā*

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

<sup>36</sup> De nī ncāhān Simón Pedro jíin yā: Señor, ¿ní cúu nū quihīn ní túsaá? De nī ncāhān Jesús: Nūū quihīn ni chi mā cúu cuniquīn nū nduhū mitan, de cúcuéé cā de cuēē nū.

<sup>37</sup> De nī ncāhān Pedro: Señor, ¿nūcu mā cúu cuniquīn sá níhīn mitan? Nduú yūhú sá vísō cuū sá jā jēhē ní, ncachī dē.

<sup>38</sup> De nī ncāhān Jesús: ¿A jáni inī nū jā má cúyūhú nú cuū nū jā jēhē ní? Jāndāā cáhān ni jíin nú jā jondē ncháha ca cana lohló, de ūnī vuelta cuyūhú nú de cāhān nū jāá nduú jíin nū nduhū, ncachī yā.

## 14

*Jesús cúu ichi jā jíin ō nūū Tatá yā*

<sup>1</sup> De nī ncāhān cā yā: Mā cúcuéé inī ndá nú síquī ndācá tūndóhó. Candíja nú jā sáhá Yāā Dios jēhē nū, de suni candíja nú jā sáhá nī jēhē nū.

<sup>2</sup> Chi nūū ndéē Tatá nī, íyó cuāhā vehe jā cundeē ndá nú. De tú nsūú súcuán íyó, de ja nī ncachī tūhun nī nūū nū nícu. Túsaá de quihīn ni sáhá tūha nī nūū cundeē ndá nú.

<sup>3</sup> De jā quihīn ni sáhá tūha nī, de ndiji nī quīnacueca nī ndá nú cōhōn, tácuā suni cundeē nū nūū cundeē maá nī.

<sup>4</sup> De ja jíin ndá nú ní jondē quihīn ni, de ja jíin nū nāsa cuēē nū űūcuán, ncachī yā.

<sup>5</sup> De nī ncāhān Tomás jíin yā: Señor, nduú jíin ndá sá ní jondē quihīn ní, ¿de nāsa cunī sá ichi cuēē sá űūcuán túsaá?

<sup>6</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Maá nī cúu ichi jā jíin nū andiví, de maá nī cúu tūhun ndāā jíin tūhun jā cutecū nū níí cání. De nī iin mā cúu jíin nūū Tatá nī de tú nduú nduhū.

<sup>7</sup> De tú ja nī jíin nū nduhū, de suni ja nī jíin nū Tatá nī túsaá. De mitan de ja jíin ndá nú yā, chi ja nī jíin nū nūū ni, ncachī yā.

<sup>8</sup> De nī ncāhān Felipe jíin yā: Señor, stéhēn ní Tatá ní nūū sá, de ná cúvāha inī ndá sá, ncachī dē.

<sup>9</sup> De nī ncāhān Jesús: Felipe, ja nī ncuu cuāhā quivī jíca nī jíin ndá nú, ¿de á ncháha ca cunī nū ní iin cúu nduhū? Tēe jā ndéhé nūū ni, suni ndéhé dē nūū Tatá nī. ¿Túsaá de nūcu cáhān nū jā stéhēn ní Tatá nī nūū nū?

<sup>10</sup> ¿A nduú cándíja nú jā iin-ni cúu nī jíin Tatá nī, de Tatá nī iin-ni cúu yā jíin nī? Ndācá tūhun jā cáhān ni jíin nú, nsūú tūhun maá nī cúu. Chi Tatá nī jā iin-ni cúu yā jíin nī, maá yā sáhá ndācá tiñu jā sáhá nī.

<sup>11</sup> Candíja ndá nú jā iin-ni cúu nī jíin maá Tatá nī, de Tatá nī iin-ni cúu yā jíin nī. De tú nduú cúu candíja ndá nú, sochi candíja nú maá síquī ndācá tiñu sáhá nī.

<sup>12</sup> Jāndāā cáhān ni jíin ndá nú, tú ní iin nchivī candíja ji nduhū, de tiñu űáhnú jā sáhá nī yáhá, suni sáhá ji. De űáhnú cā tiñu sáhá ji nsūú cā yáhá, chi quīnohōn ni nūū ndéē Tatá nī.

<sup>13</sup> De ndācá nā-ni cúu jā cācān nū nūū Tatá nī síquī jā cándíja nú jā cúu nī Sēhe yā, de sáhá nī jā cācān nū, de súcuán stéhēn ni jā cúñáhnú ndasí Tatá nī.

<sup>14</sup> Chi níiní sáhá nī ndācá nā-ni cúu jā cācān nū síquī jā cándíja nú nduhū.

*Jā ní nquee yuhú yā jā tetíñu yā Espíritu Santo*

<sup>15</sup> De tú mānī ndá nú jíin nī, de squíncuu nú tiñu ndácu nī nūū nū.

<sup>16</sup> De cācān táhvī ni nūū Tatá nī, de tetíñu yā incā Yāā jā chindeé chituu ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo siī inī nū. De Yāā űūcuán cúu maá Espíritu Santo jā stéhēn tūhun ndāā, de coo yā jíin nú níí cání.

<sup>17</sup> De nchivī űayiví mā cúu cuetáhvī ji yā, chi nduú cúu cūndéhé ji nūū yā, ni nduú cúu cunī ji nāsa Yāā cúu yā. Sochi ndá máá nú chi ja jíin nū nāsa Yāā cúu yā, chi ndéē yā jíin nú, de cundeē yā inī ánō nū níí cání.

<sup>18</sup> Mā sndóo uun nī ndá nú, chi ndiji nī nūū nū.

<sup>19</sup> Jacū-ni cā quivī de mā cūnī cā nchivī ñayiví nūū ni. Sochi ndá máá nú chi cunī nū nūū ni, chi cutecū ni níí cání, de jā ñúcuán suni cutecū ndá máá nú.

<sup>20</sup> De quivī ñúcuán de cunī nū jā iin-ni cúu nī jíin Tatá nī, de ndá máá nú suni iin-ni cúu nú jíin nī jā ndéē ni inī ánō nū.

<sup>21</sup> Tú nā-ni nchivī ñúhún inī ji tiñu ndácu nī, de squíncuu ji, suu nchivī ñúcuán cúu jā mānī ndija jíin nī. De nchivī jā mānī jíin nī, suni coo manī Tatá nī jíin ji. De saá-ni nduhū coo manī ni jíin ji, de stéhēn ni maá nī nūū ji jā íyó nī jíin ji, ncachī yā.

<sup>22</sup> De nī ncāhān Judas jíin yā (de nsūú tēe cúu Iscariote): Señor, ¿nūcu stéhēn ní maá ní nūū ndá máá sá, de nūū nchivī ñayiví chi nduú?

<sup>23</sup> De nī ncāhān Jesús: Nchivī jā mānī jíin nī, chi squíncuu ji tūhun jā cāhān ni. De coo manī Tatá nī jíin ji. De Tatá nī jíin maá nī quiiji nī coo nī jíin ji.

<sup>24</sup> De nchivī jāá nduú mānī jíin nī, chi nduú squíncuu ji jā cāhān ni. De tūhun níni ndá nú jā cāhān ni, nsūú tūhun maá nī cúu, chi tūhun maá Tatá nī jā ní ntají nduhū cúu.

<sup>25</sup> Ndācá tūhun yáhá cāhān ni jíin nú juni ndéē ni cā jíin nú.

<sup>26</sup> De Tatá nī chi tetíñú yā Espíritu Santo, quiiji nūcuñí nūū ni. De maá yā chindeé chituu yā ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo siī inī nū. De stéhēn yā ndācá tūhun nūū nū, de nacachī yā ndācá jā ní ncāhān ni jíin nú.

<sup>27</sup> De jā quíhīn ni, de sáhá nī jā coo ndeé coo siī inī ndá nú. Tá cúu nūū íyó ndeé íyó siī inī maá nī, suni sūcuán coo ndeé coo siī inī ndá nú sáhá nī. De jā sáhá nī jā coo ndeé coo siī inī nū, nduú quitáhán jíin tūhun ndeé inī jā cāhān nchivī ñayiví. Mā cúcuécá inī ndá nú síquī ndācá tūndóhó, de ni mā cúyūhú nú.

<sup>28</sup> Ja nī jini ndá nú jā ní ncāhān ni jā quíhīn ni, de ndiji nī coo tucu nī jíin nú. De tú íyó mānī váha nú jíin nī, de cusī inī nū jā ní ncāhān ni jā quínohōn

ni nūū Tatá nī. Chi cúñáhnú cā Tatá nī nsūú cā nduhū.

<sup>29</sup> Ja nī ncachī tūhun nī nūū nū ndācá tūhun yáhá jondē ncháha ca coo, tácuá tá ja nī ncuu, de candíja ndá nú nduhū.

<sup>30</sup> Mā cāhān ni cuāhā cā jíin ndá nú, chi ja vāji jānēhén jā tátúnī inī ñayiví yáhá. De ni iin mā cúú sáhá síquī ni nícu.

<sup>31</sup> Sochi mitan de ná cóo tá cúu nūū ní ndacu Tatá nī nūū ni, tácuá cunī nchivī ñayiví jā mānī ni jíin Tatá nī, de sáhá nī tiñu jā ní ndacu yā. Nacuiñi ndá nú ná cohōn túsaá, ncachī yā.

## 15

### *Jesús cúu tá cúu yoho yūcū uva*

<sup>1</sup> De nī ncāhān cā yā: Maá nī cúu tá cúu yoho yūcū uva ndāā, de Tatá nī cúu tá cúu tēe jā jíto yoho yūcū.

<sup>2</sup> De ndá máá nú chi cúu nú tá cúu ndahá yūcū, de tú nduú jéhe nú ndihā de candeē yā ndóhó. De tú cúu ndá nú modo ndahá jā jéhe ndihā, de naquehndē yā nasáhá ndoo yā ndóhó modo jā cúu nú ndahá ñúcuán, tácuá cuāha nú cuāhā cā ndihā.

<sup>3</sup> De ndá máá nú chi ja nī ndundoo ánō nū jíin tūhun nī stéhēn ni nūū nū, tá cúu nūū ndúndoo ndahá uva.

<sup>4</sup> De cuiñi nīhin nú jíin nī, de suni maá nī coo nī jíin nú. Iin ndahá yūcū mā cúú cuāha ndihā jā maá-ni, de tú nduú tíin yīcā yoho. De saá-ni ndá ndóhó, mā cúú sáhá nú tiñu váha de tú mā cuiñí nīhin nú jíin nī.

<sup>5</sup> Maá nī cúu yoho yūcū ñúcuán, de ndá máá nú cúu ndahá nī. Nchivī jā íñi nīhin jíin nī, de íyó nī jíin ji, maá ji cúu tá cúu ndahá jā ndéē cutú jíin yoho yūcū jā jéhe cuāhā ndihā. Chi tú nduú íñi nīhin nú jíin nī, de nduú cuiñi nā tiñu váha cuu sáhá nú.

<sup>6</sup> Nchivī jāá nduú íñi nīhin jíin nī, candeē yā ji modo iin ndahá yūcū uva, de yīchī. De cuu ji modo ndahá yūcū uva jā ndutútú de cāyū nūū ñúhūn.

<sup>7</sup> Tú íñi nīhin ndá nú jíin nī, de tú ñúhún inī nū ndá tūhun cāhān ni, ñúcuán de cācān nū nā-ni cúu jā cúni nū, de sáhá nī jā cācān nū.

<sup>8</sup> De tú sáhá ndá nú cuāhā tiñu váha, tá cúu nūū jéhe ndahá yúcū cuāhā ndihā, súcuán stéhēn nū jā cúu ndija nú nchivī scuáha jíin nī, de súcuán cunī nchivī jā cúñáhnú ndasí Tatá nī.

<sup>9</sup> De tá cúu nūū mānī Tatá nī jíin nī, suni súcuán mānī ni jíin ndá nú. Túsaá de mā siāā nū tūhun jā mānī ni jíin nú.

<sup>10</sup> Tú squíncuu nú tiñu nī ndacu nī nūū nū, de níní coo manī ni jíin nú, tá cúu nūū squíncuu maá nī tiñu nī ndacu Tatá nī nūū ni, de níní íyó mānī yā jíin nī.

<sup>11</sup> Súcuán nī ncāhān ni jíin ndá nú tácu coo siī inī nū tá cúu nūū íyó siī inī ni, chi jondē cusiī ndasí inī nū.

<sup>12</sup> De yáhá cúu tiñu jā ndácu nī nūū ndá nú: Jā cundáhvī inī nū táhán nú, tá cúu nūū cundáhvī inī ni ndá máá nú.

<sup>13</sup> Tú iin tēe cuū dē jā jéhē amigo dē, túsaá de nduú cā nā cuá cúmanī cā sáhá dē jā cundáhvī inī dē amigo dē.

<sup>14</sup> De ndá máá nú cúu amigo ni de tú squíncuu nú ndá tiñu jā ndácu nī nūū nū.

<sup>15</sup> Mā cáhān cā ni mozo jíin ndá nú, chi iin mozo nduú cáchī tūhun patrón nūū ji nāsa jáni inī dē sáhá dē. Chi sa amigo cáhān ni jíin ndá nú, chi ja nī ncachī tūhun nī nūū nū ndācá tūhun jā ní ncāhān Tatá nī jíin nī.

<sup>16</sup> Maá nī nī nacāji ndá ndóhó jā scácu nī ndóhó, de nsūú ndá máá nú nī nacani inī xihna cā jā cuniquin nū nduhū. De nī jani nī ndá ndóhó jā caca ndāā nū de scándíja nú cuāhā nchivī jā cuu ji sēhe nī níí cání. De súcuán de ndihī jā cācān nū nūū Tatá nī síquī jā cándíja nú nduhū, sáhá yā jā cācān nū.

<sup>17</sup> De yáhá cúu tiñu jā ndácu nī nūū nū: Jā cundáhvī inī nū táhán nú.

*Jā quítī inī nchivī ñayiví nūū Jesús jíin nūū nchivī cándíja*

<sup>18</sup> De tú quítī inī nchivī ñayiví jíin nī ndá nú, de ja jíin nū jā xihna cā nūū maá nī nī nquítī inī ji.

<sup>19</sup> De tú jā cúu cā nū cuenta ñayiví, de coo manī nchivī ñayiví jíin nú nícu, tá cúu nūū mānī ji jíin táhán ji. Sochi nī nacāji nī ndá ndóhó jā má sáhá cā

nū tá sáhá nchivī ñayiví. De jā ñúcuán cúu jā quítī inī ji nūū ndá nú, chi nduú cā cúu nú cuenta ñayiví.

<sup>20</sup> Nūcūhun inī ndá nú tūhun jā ní ncāhān ni jíin nú: Tú nduú íyó yíñúhún nchivī nūū patrón, de nā oncā cúu nūū mozo dē. Tú nī jinī ūhvī ji nduhū, de suni súcuán cunī ūhvī ji ndá ndóhó jā cúu nú mozo ni. De tú nī jetáhvī ji tūhun stéhēn ni, de suni cuetáhvī ji tūhun stéhēn ndá nú.

<sup>21</sup> De ndācá tiñu yáhá sáhá ji jíin ndá nú jā síquī nduhū, chi nduú jíin ji Yāā jā ní ntají nduhū vāji nī.

<sup>22</sup> Tú nduú ní nquíji nī jā nacani nī tūhun nūū ndá ji, de mā cōó cuāchi ji nícu. De mitan de mā cūú cā cáhān ji jāá nduú jíin ji jā íyó cuāchi ji.

<sup>23</sup> Nchivī jā quítī inī jíin nduhū, suni nūū Tatá nī quítī inī ji.

<sup>24</sup> Tú nduú ní nsáhá nī tiñu ñáhnú nūū ji jā ni iin tēe nduú sáhá dē súcuán, de mā cōó cuāchi ji nícu. De mitan de ja nī jinī ji tiñu ñúcuán, de vísō súcuán de quítī inī ji nūū ni jíin nūū Tatá nī.

<sup>25</sup> De súcuán sáhá ji tácu quee ndāā tūhun jā yósō nūū tutū ley Yāā Dios jā névāha ji: Nī nquítī inī ji nūū ni, vísō nduú nā cuāchi nī, cáchī.

<sup>26</sup> De tetíñú nī maá Yāā jā chindeé chituu ndá ndóhó de sáhá yā jā coo siī inī nū. De Yāā ñúcuán cúu maá Espíritu Santo jā stéhēn tūhun ndāā, de quiji yā jondē nūū Tatá nī, de nacani cáji yā tūhun nī.

<sup>27</sup> De saá-ni ndá máá nú nacani nū tūhun nī, chi ja íyó nú jíin nī jondē tá nī nquijéhé nī nacani nī tūhun.

## 16

<sup>1</sup> Ndá tūhun yáhá nī ncāhān ni jíin ndá nú tácu mā náyūhú nú tá quiji tūndóhó.

<sup>2</sup> Chi tavā ji ndá nú jā má cuáha cā ji tūhun cundeē nū ndācá vehe ī sinagoga. De quenda quivī jā cahnī ji ndóhó, de canī inī ji jā iin tiñu váha nī nsáhá ji nūū Yāā Dios.

<sup>3</sup> De súcuán sáhá ji jíin nú, chi nduú jíin cuitī ji maá Tatá nī de juni maá nī.

4 De nī ncāhān ni ndá tūhun yáhá jíin nú, tácuá tá quenda quíivī jā sūcuán coo, de nūcūhun inī nū jā sūcuán nī ncāhān ni jíin nú.

*Tiñu jā sáhá Espíritu Santo*

De nduú ní ncāhān ni ndá tūhun yáhá jíin nú jondē jā xihna ñúhún, chí íyó maá nī jíin ndá nú.

5 De mitan chí quínohōn ni cundee ni jíin Yāā nī ntají nduhū vāji nī. De ni iin nú nduú jíicā tūhún nduhū ní nūū quíhīn ni.

6 Chí sa jā cúcuécá ndasí inī nū jā ní ncāhān ni sūcuán.

7 Jāndāā cáhān ni jíin nú: Jā váha ndá ndóhó cúu jā quíhīn ni. Chí tú mā quíhīn ni, de mā quíjī Yāā jā chindeé chituu ndá ndóhó de sáhá yā jā coo siī inī nū. Sochi tá quíhīn ni, de tetiñú nī yā quiji yā nūū nū.

8 De tá quenda yā, de stéhēn yā nūū nchivī ñayiví jā íyó cuāchi jí, jíin nāsa quíivī jí ichi ndāā, jíin jā sáhá ndāā Yāā Dios síquī cuāchi jí.

9 Stéhēn yā jā íyó cuāchi jí, chí nduú cándíja jí nduhū.

10 De stéhēn yā nāsa quíivī jí ichi ndāā, chí maá nī quínohōn ni nūū Tatá nī, de mā cūnī cā nū nūū ni.

11 De stéhēn yā síquī jā sáhá ndāā Yāā Dios cuāchi nchiví, chí ja nī ncundaā jā tñū tāhvī maá jānēhén jā cúñáhnú inī ñayiví yáhá.

12 De íyó cuāhā cā tūhun jā cūnī ni cāhān ni jíin ndá nú, de mā cūū jíicūhun inī nū mitan.

13 De tá quenda maá Espíritu jā stéhēn tūhun ndāā, suu maá yā stéhēn ndācá tūhun ndāā nūū nū. Chí mā cáhān yā jā maá yā, chí cáhān yā ndācá jā níni yā jā cáhān Yāā Dios. De stéhēn yā síquī ndācá tiñu jā coo.

14 De stéhēn yā jā cúñáhnú nī, chí nacachī tūhun yā nūū nū ndācá tūhun ja nī ncāhān ni, de sáhá yā jā jíicūhun inī nū.

15 Ndihi nāsa cúñáhnú Tatá nī, suni sūcuán cúñáhnú maá nī. Jā ñúcuán cúu jā ní ncāhān ni jā Espíritu Santo nacachī tūhun yā nūū nū ndācá tūhun ja nī ncāhān ni, de sáhá yā jā jíicūhun inī ndá nú.

*Vísō cúcuécá inī nū, sochi ndusiī inī nū*

16 Iin lulī-ni cā de mā cūnī cā ndá nú nūū ni. De suni iin lulī-ni cā de nacunī tucu nú nūū ni, chí quínohōn ni nūū ndéē Tatá nī, ncachī yā.

17 Ñúcuán de sava tēe scuáha jíin yā, nī jíicā tūhún táhán dē: ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ncāhān yā jíin ó? Chí cáchī yā jā iin lulī-ni cā de mā cūnī cā ó nūū yā, de suni iin lulī-ni cā de nacunī tucu ó nūū yā, chí síquī jā quínohōn yā nūū ndéē Tatá yā.

18 ¿Nā tūhun cúu yáhá jā ní ncāhān yā, iin lulī-ni cā? Nduú jíicūhun inī ó nā cuá cúu jā cáhān yā, ncachī ndá dē.

19 De nī jinī Jesús jā cūnī ndá dē cātūhún dē yā. De nī ncāhān yā jíin dē: ¿A jíicā tūhún táhán ndá nú nā cuá cúu jā ní ncāhān ni jā iin lulī-ni cā de mā cūnī cā nū nūū ni, de suni iin lulī-ni cā de nacunī tucu nú nūū ni?

20 Jāndāā cáhān ni jíin nú jā cuacu ndá nú de cucuécá inī nū, sochi nchiví ñayiví chí sa cusii inī jí. De vísō cucuécá inī ndá nú, sochi ndusiī inī nū jā cunī tucu nú nūū ni.

21 Iin ñahan tá cuācuñatin scácu ña, de téhdē chíjin ña, chí ja nī nquenda hora jā scácu ña. De tá ja nī ncacu sūchí lúli, de nduú cā náhán ña jā ní ndoho ña, chí cúsiī inī ña jā ní ncacu sēhe ña.

22 De suni sūcuán cúu jā ndóho ndá nú mitan, chí cúcuécá inī nū jíin nī. Sochi iin lulī-ni cā de nacunī táhán tucu ó, de cusii ndasí inī nū. De nī iin mā cāsī jā cusii inī nū.

23 De quíivī ñúcuán de nduú nā cuá cācān cā ndá nú nūū ni. Chí jāndāā cáhān ni jíin nú jā nūū maá Tatá nī cācān nū, de sáhá yā ndihi jā jíicān ndá nú, síquī jā cándíja nú nduhū.

24 Jondē mitan de ncháha ca cācān nū nūū Tatá nī jā jíin sívī nī. De mitan de quijéhé nú cācān nū jíin sívī nī, de níhīn nū, tácuá cusii ndasí inī nū.

*Ja nī ncandee yā poder ndihi jānēhén jā íyó inī ñayiví*

25 Ndá tūhun yáhá nī ncāhān yátá nī jíin ndá nú. De quiji quíivī jā má cáhān

yátá cā ni jíin nú, chi sa cachī tūhun cájí nī nū nū sīquī Tatá nī.

<sup>26</sup> De quivī ñúcuán chi cācān ndá nū nū Tatá nī sīquī jā cándíja nū nduhū. De nduú cāhān ni jíin nū jā cācān táhvī ni jēhē nū nū Tatá nī.

<sup>27</sup> Chi maá Tatá nī ja cúndáhvī inī yā ndá nū sīquī jā íyó mánī nū jíin nī, de nī ncandíja nū jā jondē nū maá yā vāji nī.

<sup>28</sup> Nī nquee nī jondē nū Tatá nī, de nī nquenda nī inī ñayiví. De mitan de quee nī inī ñayiví, de quīnohōn tucu nī nū Tatá nī, ncachī yā.

<sup>29</sup> De nī ncāhān ndá tēe scuáha jíin yā: Mitan de cāhān cájí ní, de nduú cā cāhān yátá ní.

<sup>30</sup> Mitan de jíin ndá sá jā jíin ní ndivī cuitī, de nduú cā jíin ñúhún jā cātúhún ndá sá níhín. Jā ñúcuán cúu jā cándíja sá jā vāji ní jondē nū Yāa Dios, ncachī ndá dē.

<sup>31</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A jondē mitan de cándíja ndá nū, á naá cúu?

<sup>32</sup> De quiiji quiví, de ja nī nquenda, jā cūtē nuu ndá nū quīnohōn nū tá vehe tá vehe nū, de sndóo ndá nū mátúhún-ni cā nduhū. Sochi nsūú jā quendōo mátúhún nī, chi Tatá nī íyó yā jíin nī.

<sup>33</sup> Ndācá tūhun yáhá nī ncāhān ni jíin ndá nū tácu coo ndeé coo siī inī nū sīquī jā cándíja nū nduhū. Inī ñayiví chi cánuú cunī ndá nū tūndóhó. De vísó súcuán de ná cóo siī inī nū, chi ja nī ncandēe ni poder ndācá jānēhén jā íyó inī ñayiví, ncachī yā.

## 17

### *Jā ní jícān táhvī yā jēhē nchivī cándíja*

<sup>1</sup> De tá nī ncuu nī ncāhān Jesús ndá tūhun yáhá, de nī nūcūndēhé yā ichi andiví, de nī ncāhān yā: Tatá, ja nī nquenda quiví jā cundoho sá. Mitan de stéhēn ní jā cúñáhnú sá jā cúu sá Sēhe ní, tácu suni maá sá stéhēn sá jā cúñáhnú maá ní.

<sup>2</sup> Chi nī nsáhá ní jā ndíso tíñú sá sīquī ndācá nchiví, tácu ndācá nchiví jā ní jēhe ní nū sá, cutecū ji ní cáni sáhá sá.

<sup>3</sup> De suha cúu tūhun cutecū ji ní cáni: Suu jā cunī ji níhín jā mátúhún ní cúu Yāa ndāa, jíin jā cunī ji sáan jā cúu sá Jesucristo, Yāa nī ntají ní.

<sup>4</sup> Ja nī stéhēn sá nū nchiví ñayiví jā cúñáhnú ní, de ja nī nsínu sá tíñú jā ní ndacu ní nū sá.

<sup>5</sup> De mitan, Tatá, sáhá ní jā nduñáhnú tucu sá jondē nū ndeé ní, tá cúu nū cúñáhnú sá jíin ní jondē ncháha ca jēcāva ñayiví.

<sup>6</sup> Nchiví jā ní nacāji ní inī ñayiví, nī jēhe ní ji nū sá, de nī stéhēn sá nū ji nāsa Yāa cúu ní. Cuenta maá ní cúu ji, de nī jēhe ní ji nū sá. De nī jetáhví ndá ji tūhun ní, de nī squíncuu ji.

<sup>7</sup> De mitan de jíin ji jā jondē nū maá ní vāji ndācá jā íyó jíin sá.

<sup>8</sup> Chi ndācá ndá tūhun jā ní ncāhān ní jíin sá, nī ncachī tūhun sá nū ndá ji, de nī jetáhví ji. De nī jinī ji jā ní nquee ndija sá jondē nū maá ní, de nī ncandíja ji jā maá ní nī ntetiñú sáan.

<sup>9</sup> De jícān táhvī sá jēhē ndá máa ji. Nduú jícān táhvī sá jēhē nchiví ñayiví jāa nduú cándíja, chi sa jēhē maá nchiví jā ní jēhe ní nū sá, chi cuenta maá ní cúu ji.

<sup>10</sup> Chi ndācá ji jā yíhí ndahá maá sá, suni cuenta maá ní cúu. De ndācá ji jā cúu cuenta maá ní, suni cuenta maá sá cúu. De stéhēn ndá ji nāsa cúñáhnú sá.

<sup>11</sup> De mā cúndeē cā sá inī ñayiví. Sochi ndá máa ji chi quendōo ji inī ñayiví, de maá sá chi cuēe najeē sá cundeē sá jíin ní. Tatá, cúu ní Yāa ī Yāa íyó ndoo. De jíin poder ní coto ní ndācá nchiví jā ní jēhe ní nū sá, tácu inuú ná cóo inī ndá ji, tá cúu nū íyó maá ó.

<sup>12</sup> De tá nī íyo sá jíin ji inī ñayiví, de jíin poder ní nī jito sá ji. Ndá nchiví jā ní jēhe ní nū sá, nī jito ñuncúun sá ji. De nduú ní jēhe sá tūhun jā naā ni iin ji, chi mátúhún-ni tēe jā cúu dē tēe tñū táhvī, tácu quee ndāa tūhun yósó nū tutū ī.

<sup>13</sup> De mitan de cuēe najeē sá nū ní, de juni íyó cā sá inī ñayiví de cāhān

sá ndá tūhun yáhá jíin ji, tácuá ná cúsiī ndasí inī ji tá cúu nūú cúsiī inī maá sá.

<sup>14</sup> Nī ncachī tūhun sá tūhun ní nūú ndá ji. De nī nquīti inī nchivī ñayīví nūú ji, chi nduú cā cúu ji cuenta ñayīví, tá cúu nūú cúu maá sá jāá nduú cúu sá cuenta ñayīví.

<sup>15</sup> De nduú jíicān táhvī sá jā tavā ní ji inī ñayīví, chi sa jā coto ní ji nūú tāchī cúñáhnú.

<sup>16</sup> Nsūú cuenta ñayīví cúu ndá ji, tá cúu nūú cúu maá sá jāá nsūú cuenta ñayīví cúu sá.

<sup>17</sup> Jíin tūhun ndāā ní de sáhá ní jā ná cóo ndoo coo ī ji nūú ní. Ndá tūhun cáhān maá ní cúu tūhun ndāā.

<sup>18</sup> De tá cúu nūú ní ntetíñú ní sāán nī nquiji sá inī ñayīví, suni sūcuán tétíñú sá ndá ji nacani ji tūhun ní nūú nchivī ñayīví.

<sup>19</sup> De jā jēhē ndá ji cúu jā sócō sá maá sá cuū sá, tácuá suni maá ji coo ndoo coo ī ji nūú ní jā jíin tūhun ndāā.

<sup>20</sup> De nsūú iin-ni jēhē ndá nchivī yáhá jíicān táhvī sá, chi suni jēhē ndá cā nchivī jā candíja ji sāán tá cunini ji tūhun jā nacani ndá máá ji.

<sup>21</sup> De jíicān táhvī sá jā inuú ná cóo inī ndá ji. Tá cúu nūú iin-ni cúu ní jíin sá, Tatá, de iin-ni cúu sá jíin maá ní, suni sūcuán ná cóo inuú ndá ji jíin ó. De cúnī sá jā inuú ná cóo inī ji, tácuá candíja nchivī ñayīví jā maá ní nī ntetíñú ní sāán.

<sup>22</sup> Nī nsáhá ñáhnú sá ndá ji tá cúu nūú ní nsáhá ñáhnú ní sāán, tácuá inuú ná cóo inī ji, tá cúu nūú íyó inuú maá ó.

<sup>23</sup> De íyó inuú sá jíin ndá ji, de suni íyó inuú ní jíin sá, de sūcuán de inuú cuitī coo inī ndá ji. Nūcuán de cunī nchivī ñayīví jā maá ní nī ntetíñú sāán, jíin jā mānī ndasí ní jíin ndá ji, tá cúu nūú mānī ní jíin sá.

<sup>24</sup> Tatá, maá ní nī jēhe ní ji nūú sá. De cúnī sá jā cundeē ji jíin sá nūú cundeē sá, tácuá cunī ji nāsa vīi cúñáhnú sá nī nsáhá ní. Chi íyó mānī ndasí ní jíin sá jondē ncháha ca jēcāva ñayīví de jondē mitan.

<sup>25</sup> Yāā ndāā cúu ní, Tatá, de nchivī ñayīví nduú jíin ji níhín, de maá sá chi

jíin sá níhín. De ndá nchivī yáhá chi jíin ji jā maá ní nī ntetíñú sāán.

<sup>26</sup> Nī stéhēn sá nūú ndá ji nāsa Yāā cúu ní. De stéhēn cā sá sūcuán nūú ji, tácuá ná cóo mānī ndasí ji jíin táhān ji, tá cúu nūú íyó mānī ndasí ní jíin sá, de tácuá cundeē sá inī ánō ji, ncachī yā.

## 18

*Jā ní ntiin ndá dē Jesús*

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

<sup>1</sup> De tá nī ncuu nī ncāhān Jesús ndá tūhun yáhá, de nī nquee yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā, cuāhān yā incā lado yuū Cedrón. De ñúcuán íyó iin huerto nūú ní nquivi yā jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

<sup>2</sup> De Judas, tēe jā nastúu dē yā, suni jíin dē lugar ñúcuán, chi cuāhā vuelta nī ndutútú Jesús ñúcuán jíin ndá tēe scuáha jíin yā.

<sup>3</sup> De nī nquenda dē ñúcuán jíin iin grupo soldado jíin jacū policía jā jíto templo, jā ní ntají ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe fariseo. De ndíso ndá dē espada, de nēe dē linterna jíin iti.

<sup>4</sup> De Jesús ja jíin yā ndācá tūndóhó jā vāji sīquī yā. De nī nquenda yā ichi nūú ndá dē, de nī ncāhān yā: ¿Nā tēe nánducú ndá nú?

<sup>5</sup> De nī ncāhān ndá dē jíin yā: Jesús tēe ñuū Nazaret. De nī ncāhān yā: Maá nī cúu. De Judas, tēe jā nastúu dē yā, suni íñi dē jíin ndá tēe ñúcuán.

<sup>6</sup> De jā sūcuán nī ncāhān yā, maá nī cúu, de nī jica yátá ndá dē, de nī jicó cáva ndá dē-ni.

<sup>7</sup> Nūcuán de nī jíicā tūhún tucu yā dē: ¿Nā tēe nánducú ndá nú? Jesús tēe ñuū Nazaret, ncachī ndá dē.

<sup>8</sup> De nī ncāhān Jesús: Ja nī ncachī nī jā maá nī cúu. De tú nduhū nánducú ndá nú, de maá nī-ni tiin nú, de ndá tēe yáhá ná quíhín dē, ncachī yā.

<sup>9</sup> Sūcuán nī ncuu tácuá quee ndāā tūhun jā ní ncāhān yā jíin Tatá yā: Nduú ní jēhe sá tūhun jā naā ni iin tēe jā ní jēhe ní nūú sá, ncachī yā.

<sup>10</sup> De Simón Pedro ndíso dē iin espada. De nī ntavā dē, de nī jehndē dē sōho lado cuáhá iin tēe nání Malco.



De tēe ñúcuán cúu mozo maá sūtū cúñáhnú.

<sup>11</sup> De nī ncāhān Jesús jíin Pedro: Nachuhun espada nū inī cubierta. ¿A nduú cánuú jā cundoho nī tūndóhó yáhá jā ní nsāhá ndāā Tatá nī jā cundoho nī? ncachī yā.

*Jā ní ññi Jesús nūū sūtū cúñáhnú*  
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54;  
Lc. 22.54)

<sup>12</sup> Ñúcuán de ndá soldado jíin capitán dē, jíin ndá policía tēe hebreo, nī ntiin ndá dē Jesús, de nī juhnī dē yā.

<sup>13</sup> De xihna cā vehe Anás cuāhān ndá dē jíin yā. De tatá chíso Caifás cúu Anás. De Caifás cúu maá sūtū cúñáhnú cā cuīyā ñúcuán.

<sup>14</sup> De suu dē nī ncachī nūū ndá táhān dē hebreo jā cánuú jā cuū iin tēe jā jēhē nación dē.

*Jā ní ncachī Pedro jāá nduú jíin dē yā*  
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68;  
Lc. 22.55-57)

<sup>15</sup> De Simón Pedro jíin incā tēe scuáha, níquīn ndūū dē Jesús cuāhān dē yātā yā. De incā tēe scuáha ñúcuán chí jíin táhān dē jíin sūtū cúñáhnú. Jā ñúcuán cúu jā ní nguīvi dē jíin Jesús inī patio vehe sūtū cúñáhnú.

<sup>16</sup> Sochi Pedro nī nquendōo dē yātā viéhé patio. De maá tēe scuáha jā jíin táhān jíin sūtū cúñáhnú, nī nquee dē nī ncāhān dē jíin ñahan jíto viéhé, de nī squīvi dē Pedro inī patio.

<sup>17</sup> Ñúcuán de ñahan jíto viéhé, nī jíicā tūhún ña Pedro: ¿A nsūú iin tēe scuáha jíin tēe jā íñi nūū sūtū ñúcuán cúu nú? ncachī ña. Nsūú cúu nī, ncachī dē.

<sup>18</sup> De ndá mozo jíin ndá policía ñúcuán nī stāhān ndá dē ñuhūn jíin tīcāyi, chí vījin sáhá. De íñi ndá dē násaā dē. De suni íñi Pedro, násaā dē jíin ndá tēe ñúcuán.

*Jā ní stíchī sūtū cúñáhnú Jesús*  
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64;  
Lc. 22.66-71)

<sup>19</sup> De sūtū cúñáhnú ñúcuán nī stíchī dē Jesús nā tēe cúu ndá tēe jā scuáha jíin yā, jíin nā tūhun cúu jā stéhēn yā.

<sup>20</sup> De nī ncāhān yā: Níni nī ncāhān nī nūū íyó chitú nchivī, de nī jini ndihi nchivī. De níni nī stéhēn nī tūhun inī ndá vehe īī sinagoga jíin inī templo cāhnú nūū ndútútú ndiviī táhān ó hebreo. De nī iin tūhun nduú ní ncāhān yuhū nī.

<sup>21</sup> ¿De nūcu jíicā tūhún nú nduhū? Cātūhún nú ndá nchivī jā ní jini tūhun nī ncāhān nī, de maá jí cachī nása nī ncāhān nī. Chí jíin ndá jí nása nī ncāhān nī.

<sup>22</sup> De jā ní ncāhān Jesús súcuán, de iin policía jíto templo jā íñi ñúcuán, nī ncani dē nūū yā. De nī ncāhān dē jíin yā: ¿A súcuán cāhān nū jíin sūtū cúñáhnú, á naá cúu?

<sup>23</sup> De nī ncāhān Jesús: Tú nī ncāhān nī iin tūhun nēhēn, de cachī nā tūhun nēhēn cúu jā ní ncāhān nī. Sochi tú nduú ní ncāhān nī iin tūhun nēhēn, ¿de nūcu cáni nú nduhū? ncachī yā.

<sup>24</sup> Ñúcuán de Anás jā cúu sūtū cúñáhnú, nī ntají dē yā, núhnī yā cuāhān yā nūū Caifás, tēe cúu sūtū cúñáhnú cā.

*Jā ní ncachī tucu Pedro jāá nduú jíin dē yā*  
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72;  
Lc. 22.58-62)

<sup>25</sup> De juni súcuán cúu, de íñi Pedro násaā dē yúñúhūn. De nī ncāhān ndá jí jíin dē: ¿A nsūú iin tēe scuáha jíin tēe ñúcuán cúu nú? De maá dē nduú ní ncáchī dē: Nsūú nduhū cúu, ncachī dē.

<sup>26</sup> Ñúcuán de iin mozo sūtū cúñáhnú jā cúu táhān tēe jā ní jehndē Pedro sōho, nī ncāhān jíin dē: ¿A nsūú maá nú cúu jā ní jíin nī jíin dē inī huerto?

<sup>27</sup> De Pedro nduú ní ncáchī tucu dē. De nī ncana-nī lohló.

*Jā ní ññi Jesús nūū Pilato*  
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5;  
Lc. 23.1-5)

<sup>28</sup> Ñúcuán de nī nquee ndá dē jíin Jesús inī vehe Caifás, de cuāhān dē jíin yā palacio tēe nación Roma jā cúu gobernador. De ja cuācunijīn. De ndá nchivī hebreo nduú ní nguīvi jí inī palacio, tácuā mā stívī jí ley jí jā cāhān jā má quívi jí inī vehe nchivī jāá nsūú

hebreo cúu. Chi tú súcuán de mā cūu cuxíní ji vico pascua jā coo quívi téen.

<sup>29</sup> Ñúcuán de nī nquee Pilato, tēe cúu gobernador, nī ncāhān dē jíin ndá ji: ¿Nā cuāchi cāhān ndá nú sīquī tēe yáhá?

<sup>30</sup> De nī ncāhān ji: Tú nsūú tēe nēhén cúu tēe yáhá, de mā quísiáha ndá sá dē nūú ní nícu, ncachī ji.

<sup>31</sup> De nī ncāhān Pilato: Cuáhán ndá máá nú jíin dē, de sáhá ndāā nū sīquī dē jíin ley jā névāha ndá nú. De nī ncāhān ndá nchivī hebreo ñúcuán: Ndá sáan nchivī hebreo, nduú nā per-miso jā cahñí sá ni iin nchivī.

<sup>32</sup> Súcuán nī ncāhān ndá ji tácu quee ndāā tūhun jā ní ncachī Jesús jā quívi yā ndahá ndá tēe Roma de cahñí dē yā yīcā cruz.

<sup>33</sup> De nī ndīvi Pilato inī palacio, de nī ncana dē jā ná quíji Jesús. De nī jíicā tūhún dē yā: ¿A maá nú cúu Rey nchivī hebreo, á naá cúu?

<sup>34</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: ¿A jíicā tūhún nú nduhū jā súcuán jáni inī maá nú, á jā ní ncachī nchivī hebreo nūú nū?

<sup>35</sup> De nī ncāhān Pilato: Nsūú tēe hebreo cúu nī jā cunī ni. Chi nchivī nación maá nú jíin ndá sūtū cúñáhnú nī nchihi ndá dē ndóhó ndahá nī. ¿Nā cuá cúu jā ní nsáhá nú túsaá? ncachī dē.

<sup>36</sup> De nī ncāhān Jesús: Nsūú jā tátúnī ni modo tá cúu nūú tátúnī ndá rey ñayíví yáhá. Chi tú jā nchivī ñayíví ní nsáhá jā cúu nī rey, ñúcuán de ndá tēe níquīn nduhū canāá dē tácu mā quívi nī ndahá ndá táhán nī hebreo nícu. Sochi nsūú nchivī ñayíví yáhá cúu jā tátúnī ni nūú mitan, ncachī yā.

<sup>37</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jíin yā: ¿De á iin rey cúu nú jā súcuán? De nī ncāhān Jesús: Rey cúu nī, tá cúu nūú cāhān nū. Nī nquiji nī nī ncacu nī inī ñayíví yáhá tácu nacani nī tūhun ndāā. De ndācá nchivī jā jétáhví tūhun ndāā, chi níni ji tūhun cāhān ni, ncachī yā.

<sup>38</sup> De nī ncāhān Pilato: ¿Nāsa cunī ó ni iin cúu maá tūhun ndāā? ncachī dē.

*Jā ní ncundaā jā cuū yā*

(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

De tá nī ncāhān dē tūhun yáhá, de nī nquee tucu dē nūú nchivī hebreo. De nī ncāhān dē jíin ji: Nduú cuitī nā cuāchi níhīn ni sīquī dē.

<sup>39</sup> De íyó costumbre ndá máá nú jā vico pascua de siáā ni iin tēe yíhí vecāa nūú nū. ¿De á nduú cunī ndá nú jā siáā ni Rey ndá nú nchivī hebreo? ncachī dē.

<sup>40</sup> Ñúcuán de ndivī ji nī ncana jee tucu ji: Mā siáā ní tēe jíñā, chi Barrabás siáā ní, ncachī ji. De tēe cuíhná cúu Barrabás.

## 19

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jā ná tíin ndá soldado Jesús, de cani dē yā jíin cuarta ñii.

<sup>2</sup> De nī nsáhá ndá dē iin corona iñu, de nī nchuhun dē xīnī yā. De nī nchuhun dē yā iin sahma cuahá ndíhí jā cúu sahma rey.

<sup>3</sup> De nī jēcuñí dē nūú yā, de nī ncāhān sácá ndá dē: Nācā vāha rey cúu Rey nchivī hebreo. De nī ncana ndá dē nūú yā.

<sup>4</sup> Ñúcuán de nī nquee Pilato incā vuelta, de nī ncāhān dē jíin nchivī: Yáhá cūndēhé nú jā távā ni dē nūú ndá nú, tácu cunī nū jāá nduú nā cuāchi níhīn ni sīquī dē.

<sup>5</sup> De nī nquee Jesús, ñúhún yā corona iñu jíin sahma cuahá ndíhí ñúcuán. De nī ncāhān Pilato jíin ji: Yáhá cūndēhé ndá nú nūú dē.

<sup>6</sup> De tá nī jinī ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá policía nūú yā, de nī ncana jee ndá dē: Cata caa ní dē yīcā cruz, ná cúu dē. De nī ncāhān Pilato: Túsaá de natiin ndá máá nú dē de cahñí nū dē. Chi nduhū nduú nā cuāchi níhīn ni sīquī dē.

<sup>7</sup> De nī ncāhān ndá nchivī hebreo ñúcuán: Névévāha ndá sá iin ley, de sīquī ley ñúcuán cánuú jā cuū dē, chi sáhá dē maá dē jā Sēhe Yāā Dios cúu dē.

<sup>8</sup> De tá nī jini Pilato tūhun yáhá, de víhí cā nī nchūhú dē.

<sup>9</sup> De nī ndīvi tucu dē inī palacio, de nī jíicā tūhún dē Jesús: ¿Ní jondē vāji

nú? Sochi nduú ní ncāhān cuitī Jesús jíin dē.

<sup>10</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pilato jíin yā: ¿Nūcu nduú cáhān nū jā cáhān nī? ¿A nduú jíin nū jā ndíso tíñú nī jā cahñī nī ndóhó yīcā cruz, de suni ndíso tíñú nī jā siáa nī ndóhó quihñ nū?

<sup>11</sup> De nī ncāhān Jesús: Tú nduú ní nsáhá Yāa Dios jā ndíso tíñú nú, de nduú nā cuá cuu sáhá nú síquī nī. De jā ñúcuán cúu jā tēe jā ní nquisiáha nduhū nū nū, xēen cā coo cuāchi síquī dē nsūú cā síquī maá nú, ncachī yā.

<sup>12</sup> De sá de jondē hora ñúcuán de ndúcú ndéé Pilato jā siáa dē yā. Sochi ndá nchivī hebreo chi cána jee ji: Tú siáa ní tēe jíñā, túsaá de nduú cúu ní amigo rey Roma jā ndácu tíñu. Chi ndācá tēe jā sáhá dē rey maá dē, túsaá de cúu dē enemigo síquī rey ñúcuán, ncachī ji.

<sup>13</sup> De tá nī jini Pilato tūhun yáhá, de nī ndacu dē tíñu jā ná quée Jesús inī vehe quiji yā. De nī jēcundeē dē silla nū cūndaā tíñu, nū maá-ni yū nī jēcāva, de lugar ñúcuán nání Gabata yuhú hebreo.

<sup>14</sup> De cuacuu cahūxī ū, de jañini quivī ñúcuán quijéhé vico pascua. De nī ncāhān Pilato jíin ndá nchivī hebreo: Yáhá íñí maá rey nū.

<sup>15</sup> De nī ncana jee ji: Cata caa ní dē yīcā cruz, chi cánuú jā cuū dē, ncachī ji. De nī ncāhān Pilato jíin ji: ¿A jā cata caa nī rey nū yīcā cruz, á naá cúu? De nī ncāhān ndá sūtū cúñáhnú: Nduú nā incā rey névāha ndá sá, chi maá-ni rey Roma jā tátúnī nū sá.

<sup>16</sup> Ñúcuán de Pilato nī nacūaha dē yā nū ndá ji jā ná cúu yā yīcā cruz. De nī ntiin ji Jesús cuāhān ji jíin yā.

*Jā ní jata caa ndá dē yā yīcā cruz*  
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32;  
Lc. 23.26-43)

<sup>17</sup> De nī nquee Jesús, ndíso yā cruz yā, cuāhān ndá dē jíin yā iin lugar nū nání Yiqui Xínī, de yuhú hebreo nání Gólgota.

<sup>18</sup> De ñúcuán nī jata caa ndá dē yā yīcā cruz. De suni nī jata caa dē ū tēe

nū ū cā cruz, iin iin dē iin lado yā, de maá Jesús māñú.

<sup>19</sup> De suni nī ndacu Pilato jā ná cūndeē tūhun xínī cruz yā, jā cáhān: Tēe yáhá cúu Jesús ñuū Nazaret, Rey nchivī hebreo, cáchī.

<sup>20</sup> De cuāhā nchivī hebreo nī ncahyi ji tūhun yáhá, chi maá ñatin yuhú ñuū cúu nū ní jata caa dē yā. De tūhun yáhá yósō jíin yuhú hebreo jíin griego jíin latín.

<sup>21</sup> De ndá sūtū cúñáhnú nū nchivī hebreo, nī ncāhān dē jíin Pilato: Mā téé ní jā cúu dē Rey nchivī hebreo, chi sa tee ní jā maá dē nī ncāhān jā cúu dē Rey nchivī hebreo.

<sup>22</sup> De nī ncāhān Pilato: Mā násāma nī jā ní ntatúnī nī jā cundeē.

<sup>23</sup> De ndá soldado ñúcuán, tá nī ncuu nī jata caa dē Jesús yīcā cruz, de nī nquehen dē sahma yā, de nī jehndē dē nī nduu cūmī parte, de iin iin parte nī ncuu iin iin soldado. De suni nī nquehen dē camisa yā. De camisa ñúcuán nduú ní nquícu, chi nī ncuu ní.

<sup>24</sup> De nī ncāhān ndá dē: Mā quéhndē ō, chi vāha cā ná sáhá ó suerte síquī, de cūndéhé ó ní iin ó nihñ, ncachī dē. De sūcuán nī nquee ndā tūhun yósō nū tutū ī jondē janahán jā cáhān Jesús: Nī nquehen dē sahma nī cuu ndá máa dē. De nī nsáhá dē suerte síquī camisa nī. Cáchī tutū. Súcuán cúu jā ní nsáhá ndá soldado ñúcuán.

<sup>25</sup> De ñatin nū íyó cruz nū ndíta caa Jesús íñí naná yā jíin cūhū ña María ñasíhí Cleofas, jíin María ñuū Magdala.

<sup>26</sup> De nī ndéhé Jesús nū naná yā jíin nū tēe scuáha jíin yā jā māñī cā yā jíin, chi suni íñí dē ñúcuán. De nī ncāhān yā jíin naná yā: Naná, jondē mitan de maá dē nūcuñī dē cuu dē sēhe ní.

<sup>27</sup> Sá de nī ncāhān yā jíin tēe scuáha ñúcuán: Jondē mitan de cuu ña modo naná nú, ncachī yā. De jondē hora ñúcuán nī ncana dē ña jā cundeē ña vehe dē jā coto dē ña.

*Jā ní jñhī Jesús*  
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41;  
Lc. 23.44-49)

28 Ñúcuán de nī jinī Jesús jā ní jīnu ndācá tiñu jā cánuú cundoho yā. De tácuá quee ndaā tūhun cáhān tutū ī, de nī ncāhān yā: Yíchī ni ndute, ncachī yā.

29 De ñúcuán íyó iin tīndōhō jā ñúhún chitú vinagre īyá. De nī nchundaji ndá dē iin cāchī nūū vinagre ñúcuán, de nī ntee dē xīnī iin ndahá ñutun hisopo, de nī ntee dē yuhú yā jā coho yā.

30 De tá nī jihī yā vinagre, de nī ncāhān yā: Ja nī jīnu, ncachī yā. De nī jēcuīta-ni xīnī yā, de nī jihī yā-ni.

### *Jā ní nquiní soldado lanza yīcā yā*

31 De quīvī téēn coo vico pascua. De ndá tēe hebreo nduú cúnī dē jā cundita caa ndá ndīyi ñúcuán yīcā cruz quīvī nátātú. Chi quīvī nátātú jā cúu vico pascua, ī ndasí cā nsúú cā ndá cā quīvī nátātú. De nī ncāhān dē jín Pilato jā ná ndácu dē jā tāhnū sīhin ndá tēe ndíta caa, de ná cújiyo dē yīcā cruz.

32 De nī nquenda ndá soldado, de nī jāhnū dē sīhin iin tēe jā ndíta caa jín yā, de saá-ni incā dē.

33 De tá nī nquenda ndá dē nūū Jesús, de nī jinī dē ja nī jihī yā. Jā ñúcuán cúu jāá nduú ní jāhnū ndá dē sīhin yā.

34 Sochi iin soldado chi nī nquiní dē lanza yīcā yā, de nī nquee-ni nīñī jín ndute.

35 De nduhū jā tēe tutū yáhá, nī jinī ni jā súcuán nī ncuu, de nácani ndaā ni tūhun nāsa nī ncuu. De jínī ni jā íyó ndāā tūhun cáhān ni, tácuá suni candíja ndá máá nú.

36 Chi súcuán nī ncuu tácuá quee ndaā tūhun jā cáhān tutū ī: Mā cáhnū dē ni iin yiqui yā, cáchī.

37 De suni incā tūhun cáhān tutū ī: Iin quīvī de cūndēhé ndá ji nūū Yāā jā ní nquiní ji lanza, cáchī.

*Jā ní nchihuhū dē Jesús*  
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

38 De nī ncuu ndācá tiñu yáhá. De íyó iin tēe ñuū Arimatea jā nání José, de cúu dē tēe cándíja Jesús. Sochi cándíja yuhū dē, chi yuhú dē táhān dē

hebreo. De nī ncāhān ndāhvī dē jín Pilato jā ná cuáha dē tūhun jā quehen dē yiqui cúñu Jesús. De nī jēhe Pilato tūhun. Ñúcuán de cuāhān José, de nī snúu dē yiqui cúñu Jesús.

39 De suni nī nquenda Nicodemo, tēe jā ní nquiji nūū Jesús iin jacuáā. De ndíso dē tá ōcō ūxī kilo sūja ūguā jā ní nsacā nuu jín yūcū áloe.

40 De ndúu dē nī nquehen dē yiqui cúñu Jesús, de nī nchusúcún dē jín tira sahma jā ní nquivi yūcū jā jēhēn āsīn ñúcuán, tá cúu nūū íyó costumbre maá nchivī hebreo jā chūhū ji ndīyi.

41 De ñatin nūū ní jihī Jesús íyó iin huerto. De nūū huerto ñúcuán ndēe iin yavī jā ní ncaān jeé yīcā iin cava, nūū ncháha ca quiyuhū ndīyi.

42 De ñúcuán nī nchihuhū ndá dē Jesús, chi íyó ñatin yavī ndīyi ñúcuán. Chi ja ñatin quijéhé quīvī nátātú dē jā cúu dē nchivī hebreo, de cáhān ley jā má cúu chiyuhū dē ndīyi tá quijéhé quīvī ñúcuán.

## 20

### *Jā ní natecū Jesús*

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

1 De jānehēn quīvī domingo nī nquenda María ñuū Magdala nūū ní nchihuhū Jesús, de cáta yíneē cā. De nī jinī ña jā ní ncujiyo yūū jā ndásī yuhú yāvī ndīyi.

2 Ñúcuán de jínu ña cuāhān ña nūū Simón Pedro jín nūū incā tēe scuáha jā ní íyo mánī cā Jesús jín. De nī ncāhān ña jín dē: Nī ntavā ndá dē Jētohō ō nūū ní nchihuhū yā, de nduú jínī ō ní cúu nūū ní jēchūhun dē yā, ncachī ña.

3 De nī nquee Pedro jín incā tēe ñúcuán, cuāhān ndúu dē cuāndēhé dē yavī ndīyi.

4 De jínu iin ncáá ndúu dē. De incā tēe scuáha ñúcuán, nīhin cā nī jinu dē nsúú cā Pedro. De xihna cā dē nī nquenda yavī ndīyi.

5 De nī jaquīn nūū dē, nī ndēhé dē inī yavī. De nī jinī dē jā ndá tira sahma cáá maá-ni cā. Sochi nduú ní nquivi dē.

<sup>6</sup> De sá de nī nquenda Simón Pedro jā níquīn dē vāji dē. De nī nquīvi dē nūū ní nchiyuhū Jesús. De suni nī jinī dē jā tira sahma cáá maá-ni cā.

<sup>7</sup> De nī jinī dē sahma jā ní ñusúcún xīnī Jesús, nduú cáá jíin tira sahma, chi nī natuū de cáá síin.

<sup>8</sup> Ñúcuán de suni nī nquīvi incā tēe scuáha jā ní nquenda xihna cā nūū ní nchiyuhū yā. De nī jinī dē nāsa íyó, de nī ncandíja dē jā ní natecū yā.

<sup>9</sup> Chi tá ncháha ca quenda dē yavī ndīyi, de nduú ní jíicūhun inī dē tūhun cáhān tutū īī, jā cánuú natecū yā tá ja nī jīhī yā.

<sup>10</sup> Ñúcuán de ndūū tēe scuáha ñúcuán, cuānohōn dē vehe dē.

*Jā ní nenda yā nūū María ñuū Magdala*

*(Mr. 16.9-11)*

<sup>11</sup> De María íñī ña jácu ña nūū ní nchiyuhū yā. De juni jácu ña, de nī jaquīn nūū ña, nī ndēhé ña inī yavī ndīyi.

<sup>12</sup> De nī jinī ña ūū ángel, ñúhún yā sahma cuijín. De iin yā ndéē ichi xīnī, de incā yā ndéē ichi nūū jéhē nūū ní ncāa yiqui cúñu Jesús.

<sup>13</sup> De nī ncāhān yā jíin ña: Tíhī, ¿nūcu jácu nú? De nī ncāhān ña: Nī ntavā ndá dē Jētohō sá, de nduú jíin sá ní cúu nūū ní jēchūhun dē yā.

<sup>14</sup> De tá nī ncāhān ña sūcuán, de nī ndicó cóto ña, de nī jinī ña nūū Jesús jā íñī yā ñúcuán. Sochi nduú ní nácunī ña jā maá yā cúu.

<sup>15</sup> De nī ncāhān yā jíin ña: Tíhī, ¿nūcu jácu nú? ¿Ní iin nánducú nú? ncachī yā. De maá ña jáni inī ña jā tēe jíto huerto cúu yā. De nī ncāhān ña jíin yā: Señor, de tú maá ní nī nsáhá jíyo ní yā, de cachī ní ní cúu nūū ní nchuhun ní yā, de ná quínāquēhen sá yā, ncachī ña.

<sup>16</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: María, ncachī yā. De tá nī ncāhān yā sūcuán, de nī nacunī ña yā, de nī ndicó cóto ña, de nī ncāhān ña jíin yuhū hebreo: Raboni, ncachī ña. De tūhun ñúcuán cáhān: Maestro.

<sup>17</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ña: Mā quēhé nú nduhū, chi ncháha ca ndaa

nī quīnohōn ni nūū Tatá nī. De cuáhān nūū ndá hermano ni, tēe nī scuáha jíin nī, de cachī nū nūū dē jā ndaa nī quīnohōn ni nūū Tatá nī, jā suni Tatá ndá máá nú cúu. De cúu yā Yāā Dios maá nī jíin Yāā Dios ndá máá nú, ncachī yā.

<sup>18</sup> Ñúcuán de María ñuū Magdala, cuāhān ña, de nī ncachī tūhun ña nūū ndá tēe scuáha jā ní jinī ña nūū maá Jētohō ō jíin jā ní ncāhān yā ndá tūhun yáhá jíin ña.

*Jā ní nenda yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā*

*(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)*

<sup>19</sup> De jā ní ncuaā maá quīvī domingo ñúcuán, de íñī tūtú ndá tēe scuáha inī iin vehe. De ndásī viéhé, chi yúhú ndá dē ndá táhān dē hebreo jā cunī ūhvī ji dē. De nī nquenda-ni Jesús, nī jēcuñī yā mähñú ndá dē, vísō ndásī viéhé, de nī ncāhān yā jíin dē: Coo ndeé coo siī inī ndá nú, ncachī yā.

<sup>20</sup> De tá nī ncāhān yā sūcuán, de nī stéhēn yā ndahá yā jíin yīcā yā nūū ndá tēe scuáha. De nī ncusiī inī ndá dē jā ní jinī dē nūū maá Jētohō ō.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī ncāhān tucu Jesús: Coo ndeé coo siī inī ndá nú. De tá cúu nūū ní ntají Tatá nī nduhū inī ñayīví, suni sūcuán tají nī ndá ndóhó nacani nú tūhun nī nūū nchivī, ncachī yā.

<sup>22</sup> Ñúcuán de nī ntivī tāchí yā nūū ndá dē. De nī ncāhān yā: Mitān de nī nīhīn ndá nú Espíritu Santo.

<sup>23</sup> De ndācá nchivī jā cune cáhnú inī nū nūū cuáchi ji, túsaá de coo tūhun cáhnú inī nūū cuáchi ji. De tú mā cúne cáhnú inī nū nūū cuáchi ji, de mā cōó tūhun cáhnú inī nūū cuáchi ji, ncachī yā.

*Jā ní nenda yā nūū Tomás*

<sup>24</sup> De Tomás, tēe jā ní ncacu cuatī, iin táhān jā úxī ūū tēe scuáha jíin yā, nduú ní íyo dē quīvī jā ní nenda nijīn Jesús nūū ndá cā tēe scuáha.

<sup>25</sup> Ñúcuán de sava cā ndá tēe scuáha, nī ncāhān dē jíin Tomás: Nī jinī ndá nī nūū maá Jētohō ō. De nī ncāhān

Tomás: Tú mā cūnī nī nūū ní ntacuēhé ndahá yā nī nsāhá ndūyu cāa, de tú mā chíhí nī xīnī ndāhá nī nūū ní nchīhi ndūyu cāa, de tú mā chíhí nī ndahá nī yīcā yā, de mā cándíja cuitī nī, ncachī dē.

<sup>26</sup> De nūū únā quīvī, de ndá tēe scuáha íyó tútú tucu dē inī iin vehe. De íyó Tomás jíin dē. Nūcuán de nī nquenda tucu Jesús, nī jēcuñī yā māhñú ndá dē, vísō ndásī viéhé. De nī ncāhān yā jíin dē: Coó ndeé coo siī inī ndá nú.

<sup>27</sup> De nī ncāhān yā-ni jíin Tomás: Chihi xīnī ndāhá nú inī ndahá nī yáhá de cunī nū. De chihi nú ndahá nú yīcā nī nūū ní ntacuēhé. De mā cānī síquí cā inī nū, chí sa candíja nú, ncachī yā.

<sup>28</sup> Nūcuán de nī ncāhān Tomás jíin yā: Aī, Jētohō maá sá jíin Yāa Dios maá sá cúu ní, ncachī dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān Jesús jíin dē: Tomás, jondē nī jinī nū nduhū, de nī ncandíja nú. De nācā ndetū ndá nchivī jā candíja jī nduhū vísō nduú ní jíin jī nduhū, ncachī yā.

### *Nājēhē nī ntee Juan libro yáhá*

<sup>30</sup> De suni nī nsāhá Jesús cuāhā cā tiñu ñáhnú jā ní stéhēn yā poder yā nūū ndá tēe scuáha jíin yā, jāá nduú yósō nūū tutú yáhá.

<sup>31</sup> Sochi ndá tiñu yáhá nī ntee nī tácuca candíja ndá nú jā Jesús cúu Cristo, maá Sēhe Yāa Dios. De jā candíja nú yā, de cutecū nū ní cānī sáhá yā.

## 21

### *Jā ní nenda yā nūū ūjā tēe scuáha jíin yā*

<sup>1</sup> De nī ncuu jacū quīvī, de incā vuelta nī nenda Jesús nūū ndá tēe scuáha jíin yā, jā íyó dē yuhú mar Tiberias. De súcuán cúu jā ní stéhēn yā maá yā nūū dē:

<sup>2</sup> Íyó tútú Simón Pedro, jíin Tomás, tēe nī ncaqu cuátī, jíin Natanael, tēe ñūū Caná ndáñūū Galilea, jíin ndúū sēhe Zebedeo, jíin ūū cā tēe scuáha.

<sup>3</sup> De nī ncāhān Simón Pedro jíin ndá dē: Ná quítīn nī tiacá. De nī ncāhān

ndá dē: Suni cōhōn jíin nú. De cuāhān ndá dē, de nī nguīvi dē iin barco. Sochi nduú ní níhīn cuitī ndá dē tī jacuáā ñúcuán.

<sup>4</sup> De tá cuācunijīn, de íñí Jesús yuhú mar. Sochi ndá tēe scuáha, nduú ní nācunī dē jā maá yā cúu.

<sup>5</sup> Nūcuán de nī ncāhān yā jíin ndá dē: Lílū, ¿á nī níhīn ndá nú tiacá cajī ō? Nduú cuitī, ncachī ndá dē.

<sup>6</sup> Nūcuán de nī ncāhān yā jíin dē: Chuhun ñunu nú ichi lado cuáhá barco, de níhīn nū tī. De nī nchuhun ndá dē ñunu, de nduú cā ní ncúu cuitī natavā dē, jā ní nguīvi cuāhā ndasí tiacá.

<sup>7</sup> Nūcuán de tēe scuáha jā mānī cā Jesús jíin, nī ncāhān dē jíin Pedro: Maá Jētohō ō cúu tēe jā ní ncāhān ō jíin, ncachī dē. De tá nī jinī Simón Pedro jā maá Jētohō ō cúu, de nī nūcūhun dē sahma dē, chí nī ntavā dē jā sátiñú dē. De nī ndava dē-ni nūū mar, cuāhān dē nūū yā.

<sup>8</sup> De ndá cā tēe scuáha ñúcuán, vāji dē jíin barco yuhú nduté, stáá dē ñunu ñúhún chitú tiacá. Chí nduú jíicá íyó dē jíin ñuhun yíchí, chí tá ciento-ni metro cúu.

<sup>9</sup> De tá nī nquee ndá dē inī barco, de nī jinī dē jā ndúhā ticāyi ñuhūn, de cáá stāá jíin iin tiacá jā ní nchohō.

<sup>10</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Cuáquēhen ndá nú jacū tiacá jā cáta ntiin nú, ná scásūn ō, ncachī yā.

<sup>11</sup> De nī nguīvi Simón Pedro inī barco, de nī stáá dē ñunu, nī nquenda dē jíin nūū ñuhun yíchí. De ñúhún chitú tiacá náhnú, iin ciento ūū xico ūxī ūnī tī cúu. De vísō iin súcuán tī ñúhún, de nduú ní ntéhndē ñunu.

<sup>12</sup> De nī ncāhān Jesús jíin ndá dē: Nehēn ndá nú ná cájī ō stāá. De nī iin ndá tēe scuáha ñúcuán nduú ní ncúndeé inī dē jā cātūhún dē yā tú ní iin cúu yā. Chí ja jíin ndá dē jā maá Jētohō ō cúu yā.

<sup>13</sup> De nī ntandēe Jesús yuhú ñúhūn, de nī nquehen yā stāá, de nī jēhe yā nūū ndá dē, de saá-ni tiacá.

<sup>14</sup> Yáhá cúu vuelta ūnī jā ní nenda Jesús nūū ndá tēe scuáha jíin yā, tá nī natecū yā.

*Jā ní natúhún Jesús jíin Simón Pedro*

<sup>15</sup> De tá nī ncuu nī nchasī inī dē, de Jesús nī jīcā tūhún yā Simón Pedro: Simón sēhe Jonás, ¿á mānī cā nū jíin nī nsūú cā ndá cā tēe yáhá? De nī ncāhān dē: Señor, ja jíiní ní jā mānī sá jíin ní. De nī ncāhān yā jíin dē: Túsaá de coto nú ndá nchivī cúu tá cúu tīcāchí lúli nī, ncachī yā.

<sup>16</sup> De nī jīcā tūhún yā dē vuelta ūū: Simón sēhe Jonás, ¿á mānī nū jíin nī? De nī ncāhān dē jíin yā: Ja jíiní ní jā mānī sá jíin ní. De nī ncāhān yā: Coto nú ndá nchivī cúu tá cúu tīcāchí nī túsaá.

<sup>17</sup> De nī jīcā tūhún tucu yā dē vuelta ūnī: Simón sēhe Jonás, ¿á mānī nū jíin nī? De nī ncucuécá inī Pedro jā ní jīcā tūhún yā dē vuelta ūnī tú mānī dē jíin yā. De nī ncāhān dē: Maá ní jíiní ní ndihi, de jíiní ní jā mānī sá jíin ní, Señor. De nī ncāhān yā: Túsaá de coto nú ndá nchivī cúu tá cúu tīcāchí nī.

<sup>18</sup> De jāndáā cāhān nī jíin nú jā jondē tá suchí nú de nī nquehen maá nú sahama nú, de nī jica nú ní jondē nī ncuu inī maá nú. Sochi tá yii nú, de nsūú jā cúu inī maá nú, chi incā nchivī cueca ji ndóhó nūū nduú cúu inī nū quihīn nū, de scāā nū ndúū ndahá nú jā cuū nū.

<sup>19</sup> Tūhun yáhá nī ncāhān yā jā ní stéhēn yā jā cundita caa dē yīcā cruz cuū dē, de jā súcuán cuetáhvi dē cúu jā stéhēn dē jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios. Nūcuán de nī ncāhān cā yā: Cuniquīn nduhū jā sáhá nú tiñu nī ndacu nī nūū nū, ncachī yā.

*Tūhun tēe scuáha jā mānī cā yā jíin*

<sup>20</sup> De nī jicó cóto Pedro, de nī jinī dē nūū tēe scuáha jā mānī cā Jesús jíin, níquīn dē vāji dē yātā. Tēe nūcuán cúu jā ní ndeē xiín Jesús tá nī ncuxíní ndá dē jíin yā, de nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿ní iin dē cúu jā nastúu dē níhín?

<sup>21</sup> De jā ní jinī Pedro nūū tēe nūcuán, de nī jīcā tūhún dē Jesús: Señor, ¿de tēe yáhá, nāsa coo dē?

<sup>22</sup> De nī ncāhān Jesús: Tú cúiní ní jā cutecū dē jondē quivī nenda nī, de ndóhó mā cúndihvī inī nū. Maá nú chi

cuniquīn nū nduhū jā sáhá nú tiñu nī ndacu nī nūū nū, ncachī yā.

<sup>23</sup> Nūcuán de tūhun yáhá nī jītē nuu nūū ndácá hermano, jā tēe scuáha nūcuán mā cúu dē. Sochi nduú ní ncāhān Jesús jā má cúu dē, chi sa nī ncāhān yā: Tú cúiní ní jā cutecū dē jondē quivī nenda nī, de ndóhó mā cúndihvī inī nū.

<sup>24</sup> De tēe scuáha nūcuán jā mānī cā Jesús jíin, suu cúu nduhū jā nácani tūhun ndácá tiñu yáhá, de suu nī tēe ndácá tūhun yáhá. De jíiní ndá nú jā íyó ndāā tūhun nácani nī.

<sup>25</sup> De sunī íyó cuāhā ndasí cā tiñu jā ní nsáhá Jesús. De tú tee ó tá iin tá iin, de mā quēndá níi nāyiví jā cuhun tutū jā cosō tūhun nūcuán, jáni inī nī. De nī ncuu. Amén.

## TIÑU JA NI NSAHA NDA TEE APOSTOL

*Jā ní nquee yuhú yā jā quiji Espiritu Santo*

<sup>1</sup> Señor Teófilo, nūū tūtū jā ní ntee sá jā xihna ñúhún, nī ntee sá ndācá tiñu jā ní nsāhá Jesús jíin ndācá tūhun jā ní stéhēn yā jondē quívi jā ní nquijé yā sáhá yā

<sup>2</sup> jíin jondē quívi jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví. De tá ncháha ca ndaa yā quíhīn yā de quívi ñúcuán de nī nsāhá Espiritu Santo jā ní ndacu Jesús nūū ndá apóstol jā ní nacāji yā.

<sup>3</sup> De tá nī jīnu nī ndoho yā nī jīhī yā, de sá de nī nenda yā tēcū yā nūū ndá tēe ñúcuán, de quéhén vuelta nī jīnī ndá dē jā tēcū ndija yā. Chi ūū xico quívi nī stéhēn nījīn yā maá yā nūū ndá dē, de nī ncāhān yā jíin ndá dē nāsa tátúnī Yāa Dios.

<sup>4</sup> De juni íyó tūtú ndá dē de nī ncāhān yā: Mā quēé ndá nú ciudad Jerusalén, chi cundetu nú jondē quiji Espiritu Santo jā ní nquee yuhú maá Tatá nī Yāa Dios. De ja nī jīni ndá nú jā sūcuán nī ncāhān nī jíin nú, ncachī yā.

<sup>5</sup> De Juan chi jāndāā jā ndute-ni nī scuénduté dē nchivī. De ndá ndóhó chi jacū-ni cā quívi de cuāha nī Espiritu Santo cundeē inī ndá nú, de ñúcuán cúu modo jā scuénduté nī ndá nú, ncachī yā.

*Jā ní ndaa Jesús cuānohōn yā andiví  
(Mr. 16.19-20; Lc. 24.50-53)*

<sup>6</sup> Ñúcuán de ndá apóstol jā ní ndutútú dē nūū Jesús, nī jīcā tūhún dē yā: Señor, ¿á jondē mitan de nasāhá ñáhnú ní nchivī nación maá ó Israel jā tátúnī nūū nación maá ó, á naá cúu? ncachī dē.

<sup>7</sup> De nī ncāhān yā: Mā cúu cunī nū quívi á cuiyā jā ní jani maá Tatá nī, chi mátúhún maá yā-ni cúu Yāa jā cúñáhnú ndasí jā cuu sáhá ndāā vāha sīquī ndācá tiñu yáhá.

<sup>8</sup> Sochi tá ja nī nguívi Espiritu Santo inī ánō nū, sá de nīhīn nū poder yā, de nacani nú tūhun nī nūū ndá nchivī ciudad Jerusalén jíin ní Judea jíin ní Samaria jíin jondē ní cáhnú ñayívi, ncachī yā jíin ndá dē.

<sup>9</sup> De tá nī ncuu nī ncāhān yā ndācá tūhun yáhá, de juni ndéhé ndá dē de nī ndaa yā-ni cuānohōn yā andiví. De nī nquiji-ni iin vícō, de nī jasī-ni nūū cuāhān yā, de nduú cā ní jīnī ndá dē yā.

<sup>10</sup> De juni ndéhé ndá dē andiví nūū ní ndaa yā cuāhān yā, de nī nquenda-ni ūū ángel yā jā ñúhún yā sahma cuijín de cáá yā tá cáá tēe. De nī jēcuiñī ndeē yā xiín ndá dē.

<sup>11</sup> De nī ncāhān yā jíin ndá dē: Ndá ndóhó tēe Galilea, ¿nūcu ndéhé ndá nú ichi andiví? Chi Yāa Dios nī nacueca yā maá Jesús cuānohōn yā andiví, de suni sūcuán ndiji tucu yā tá cúu nūū ndéhé ndá nú mitan jā cuāhān yā, ncachī ndúū ángel.

*Jā ní nacāji ndá dē Matías jā nūcuiñī  
yúnúū Judas  
(Mt. 27.3-10)*

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī nuu ndá dē lómō jā nání Olivos cuānohōn ndá dē ciudad Jerusalén. De ñatin-ni íyó lómō ñúcuán jíin Jerusalén, chi nēe tá iin kilómetro, jā cúu medida jā cáhān ley tá cuu caca nchivī quívi nátátú.

<sup>13</sup> De nī nenda ndá dē ciudad, de nī ndaa ndá dē cuarto xīnī vēhé nūū ndeē nūū dē. De cúu ndá dē Pedro jíin Jacobo jíin Juan jíin Andrés jíin Felipe jíin Tomás jíin Bartolomé jíin Mateo jíin Jacobo sēhe Alfeo, jíin Simón táhān grupo jā nání cananista, jíin Judas ñanī Jacobo.

<sup>14</sup> De níní ndútútú inuú ndá dē jíin ndá ñanī Jesús, jíin María jā cúu naná yā, jíin ndá cā ñahan, de inuú-ni jīcān táhvī ndá dē.

<sup>15</sup> De iin quívi de nī nacuiñī Pedro nūū ndá hermano cándija. De íyó tá ciento ōcō nchivī jā ní ndutútú. De nī ncāhān dē:

<sup>16</sup> Mitan de cáchī tūhun nī, hermano, jā níní nī nquee ndaā tūhun jā yósō nūū tutū īi jā ní ncāhān



David jondē janahán nī nsāhá Espíritu Santo. De tūhun ñúcuán cúu tūhun Judas, tēe jā ní nchosō nūū nūū ndá tēe jā ní ntiin Jesús.

<sup>17</sup> De Judas chi suni táhán ó nī ncuu dē nícu, de nī nchindeé táhán ó jíin dē sīquī tiñu jā ní jani yā yóhó.

<sup>18</sup> De nī jeen dē ñuhun jíin xūhún jā ní nīhīn dē sīquī tiñu néhén jā ní nsāhá dē. De nī nincava ndeyi dē, de nī ncahndī-ni chījin dē, de nī jītē-ni jiti dē.

<sup>19</sup> De nī jītē nuu-ni tūhun yáhá nūū ndācá nchivī Jerusalén. De jā suu cúu jā ní scúnaní ndá ji ñuhun ñúcuán Acéldama yuhú maá ji, jā cāhān: Ñuhun jā cúu Ñuhun Nīñi.

<sup>20</sup> Chi súcuán cāhān nūū tutū Salmo sīquī Judas:

Vehe dē, ná quéndōo súcuán-ni,  
de ni iin mā cúndeē cā vehe ñúcuán.

De suni cāhān:  
Tiñu jā ní ndiso dē ná nácuiso incā tēe.  
Cáchi.

<sup>21</sup> Túsaá de cúnī jā nacāji ó iin tēe mähñú ndá tēe jā ní jica ó jíin ní tiempo tá nī jica maá Jētohō ō Jesús jíin ó.

<sup>22</sup> De ná nacāji ó iin tēe jā ní jica jíin ó jondē quivī jā ní scuénduté Juan yā, de jondē quivī jā ní ndaa yā cuānohōn yā andiví. De ná núcuñi dē cuu dē testigo jíin ndācá ó jā ní natecū yā, ncachī Pedro.

<sup>23</sup> De nī nacāji ndá dē ūū tēe jā cúu Matías jíin José jā nání Barsabás, de suni nání dē Justo.

<sup>24</sup> De nī jīcān táhvī ndá nchivī cándija: Tātā Yāa Dios, maá ní chi jīnī ní nāsa íyó ánō ndá nchivī. Túsaá de jā ndūū tēe yáhá, stéhēn ní ní tēe cúu jā ní nacāji ní.

<sup>25</sup> De cuiso tíñu dē jā cuu dē apóstol. De nacuiso dē tiñu jā ní sndóo Judas, chi nī nsāhá dē cuāchi, de cuāhān dē maá lugar xēen nūū cánuú quīhīn dē, ncachī ndá dē.

<sup>26</sup> Ñúcuán de nī ntavā ndá dē suerte ndūū tēe ñúcuán. De nī nquee suerte Matías, de nī ncuu dē iin táhán ndihúxī iin cā apóstol.

## 2

### *Jā ní nquiji Espíritu Santo*

<sup>1</sup> De quivī vico Pentecostés nī iyo tutú ndá nchivī cándija ciudad Jerusalén.

<sup>2</sup> De sanaā-ni de nī nihin andiví modo jā yíhí ndasí tāchī. De ndá nchivī jā ndéē inī vehe, nī jini ndá ji jā níhin.

<sup>3</sup> De nī jinī ndá ji modo yáñuhūn, de nī ncusíin jacū jacū nī jēcōo xīnī iin iin ji.

<sup>4</sup> De ndācá ji nī nchitú inī ji jíin Espíritu Santo. De nī nquijéhé ndá ji cāhān ji síin síin yuhú, nāsa nī stéhēn maá Espíritu Santo jā cāhān iin iin ji.

<sup>5</sup> De Jerusalén íyó ndá nchivī hebreo jā chíñúhún nūū Yāa Dios jā ní nquiji ndá ji ndācá nación ní cāhnú ñayiví.

<sup>6</sup> De jā ní nihin súcuán de nī ncutútú cuāhā nchivī ñúcuán. De nī ncuñehén inī ndá ji, chi iin iin ji nī jini ji jā ndá tēe jā ní nīhīn Espíritu Santo cāhān yuhú ñūū ndá nchivī jā vāji jíicá.

<sup>7</sup> De nī nsāhvi inī ndá ji nī jini ji, de nī ncāhān ji: ¿A nsūú tēe Galilea cúu ndācá tēe yáhá jā cāhān ndá dē yuhú ñūū ō, á naá cúu?

<sup>8</sup> ¿De nāsa cúu túsaá? Chi tá iin tá iin ó níni ó jā cāhān ndá dē yuhú ñūū ō jā ní ncacu ó jíin.

<sup>9</sup> Chi vāji sava ó jondē región Partia jíin Media jíin Elam. De sava ó vāji ó jondē región Mesopotamia jíin Judea jíin Capadocia jíin Ponto jíin Asia.

<sup>10</sup> De suni jondē región Frigia jíin Panfilia jíin Egipto jíin ndācá ndáñūū Africa jā íyó incā lado ñūū Cirene vāji sava ó. De sava cā ō vāji ó jondē ciudad Roma, de ndéē nūū ó yáhá mitan. De maá ó jā vāji ó ciudad Roma, de sava ó cúu nchivī hebreo de sava ó cúu incā nchivī jā ní ncandija ley nchivī hebreo.

<sup>11</sup> De suni sava cā ō vāji ó región Creta jíin Arabia. De níni ndācá ó jā yuhú ñūū ō nācani ndá tēe yáhá ndācá tiñu ñáhnú nāsa nī nsāhá Yāa Dios, ncachī ndá ji.

12 De ndācá ji sáhvi ndasí inī ji de cúnēhén inī ji ndéhé ji. De nátúhún ndá ji jíín táhán ji: ¿De nāsa cúu cáhān ndá dē ndá ñúcuán túsaá? ncachī ji.

13 De sava cā ji nī ncāhān yīchī ji jíín táhán ji: Nduú chi jā jíini ndá dē, ncachī ji.

*Tūhun jā ní nacani Pedro nū nchivī*

14 Ñúcuán de nī nacuiñī Pedro jíín ndihúxī iin cā apóstol. De nī ncāhān jee dē jíín ndá nchivī: Ndá ní táhán maá ó hebreo jíín ndá ní nchivī Jerusalén, tūhun yáhá chuhun inī ndá ní de cunini vāha ndá ní tūhun jā cáhān sá.

15 Chi ndá sāán, nsūú jā jíini ndá sá tá cúu nūú jáni inī ndá ní. Chi nsūú hora jā jíini nchivī cúu, chi cáta cahīn jānehēn cúu.

16 Chi sa tiñu yáhá cúu jā squíncuu tá cúu nūú ní ncāhān Joel, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. Chi súcuán nī ncāhān dē:

17 Cāchī Yāa Dios: Ndá quīvī sándihí de tetíñú nī Espíritu ni cuēē nūú ndācá nchivī.

De sēhe yíi nú jíín sēhe síhí nú, nacani ndá ji tūhun nī.

De ndá tēe suchí, chi sáhá nī jā scóto nūú ji,

de ndá tēe ñáhnú, chi scóto jāni nūú dē.

18 De jāndāa chi ndá quīvī ñúcuán de cuāha vāha nī Espíritu ni nūú ndá mozo ni, cúu tēe cúu ñahan, de nacani ndá ji tūhun nī.

19 De sáhá nī tiñu ñáhnú ichi andiví jā sáhvi inī nchivī cunī ji,

de suni sáhá nī seña inī ñayíví de cunī nchivī jā cúñáhnú nī,

chi coo nīñi jíín ñuhūn jíín ñūhmā modo vīcō.

20 De ncandiī chi cutuún de mā cútūu cā,

de yōo cucuáhá modo nīñi.

De ñúcuán de quenda quīvī jā nenda maá Jētohō ndá nú Jesús.

De cunī ndācá nchivī jā quīvī cāhnú cuu quīvī ñúcuán.

21 De ndācá nchivī jā cáhān ndāhví ji jíín yā, chi scácu yā ji, ncachī Yāa Dios.

Ncachī Joel jondē janahán.

22 De nī ncāhān cā Pedro: Mitan de ndá ní nchivī nación maá ó Israel, cunini ní jā cáhān sá tūhun Jesús, tēe ñuū Nazaret. Chi maá Yāa Dios nī jēhe yā poder yā nūú Jesús jā ní nsáhá yā ndá tiñu ñáhnú māhñú ndá ní jíín tiñu jā stéhēn jā íyó poder yā, jíín tiñu jā sáhvi inī nchivī sáhá, tá cúu nūú ní jinī ndá ní jā súcuán nī ncuu. Súcuán nī stéhēn Yāa Dios nūú o jā maá yā nī ntetíñú Jesús.

23 Sochi nī ntiin ndá ní yā, de nī nasiáha ndá ní yā ndahá ndá tēe nēhén. De nī jahnī ndá dē yā yīcā cruz nī nsáhá ndá ní. De ja nī jinī Yāa Dios jā súcuán sáhá ndá ní, chi ja nī nsáhá ndāa yā jā súcuán coo.

24 Sochi nī nastécū Yāa Dios Jesús, de nduú ní ncúu cā yā ndīyi, chi tūndóhó xēen jā jíhī nchivī, nduú cā ní ncúu sáhá jíín yā.

25 Chi jondē janahán de nī ntee rey David tūhun nāsa cáhān Jesús jíín Yāa Dios: Jētohō sá, jíni sá jā níi cáni íyó ní jíín sá.

Chi íyó ní lado cuáhá sá jā chindeé ní sāán, tácuā mā cúyūhú sá.

26 Jā ñúcuán cúu jā cúsiī inī sá, de cáhān sīi sá.

De suni ñúhún inī sá jā nastécū maá ní yiqui cúñu sá.

27 Chi mā squéndōo ní ánō sá nūú íyó ánō ndá ndīyi,

de ni mā cuáha ní tūhun jā tēhyū sá, chi sáhá sá tiñu jā cunī maá ní de íyó mánī ní jíín sāán.

28 Nī stéhēn ní nūú sá nāsa natecū sá de sáhá ní jā cusīi ndasí inī sá sīquī jā cundeē sá jíín ní níi cáni.

Cachī Jesús, ncachī David jondē janahán.

29 Ndá ní amigo, ná cáchī cājí sá nūú ndá ní tūhun tatā o David, tēe nī ncuñáhnú jondē janahán, chi nduú ní ncāhān dē ndá tūhun yáhá sīquī maá dē. Chi nī jíhī dē, de nī jíiquiyuhū dē. De jíni o nūú yíyuhū dē jondē mitan.

30 Chi nī ncuu dē tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. De nī jinī dē jā ní ncāhān téyíi yā jíín dē jā chíjin

tatā maá dē quiji Cristo, de cundeē yā tatúnī yā nū mesa dē tá-ni nī ntatúnī maá dē jā ní ncuu dē rey.

<sup>31</sup> Jondē tá ncháha ca quiji Cristo, de ja nī jinī dē jā cuū yā de natecū yā. De nī ncachī dē jā má quéndōo ánō yā nū íyó ánō ndá ndīyi, de juni yiqui cúñu yā mā téhyū.

<sup>32</sup> Chi Yāa Dios nī nastécū yā Jesús, de ndá máá sá cúu testigo jā súcuán nī ncuu jā ní natecū yā.

<sup>33</sup> De nī nduñáhnú tucu yā nī nsāhá Yāa Dios jíin poder yā. De nī jēhe Tatá yā Yāa Dios tūhun jā tetíñú Jesús Espíritu Santo, chi súcuán nī nquee yuhú yā jā sáhá yā. De suu Espíritu Santo ñúcuán cúu jā sáhá ndācá jā ndéhé ndá ní de níni ní mitan.

<sup>34</sup> De David nsúu tūhun maá dē cúu jā ní ncāhān dē, chi nduú ní ndāa yiqui cúñu dē andiví. Chi sa tūhun Jesús nī ncāhān dē jā cáhān súcuán: Maá Jētohō ō Yāa Dios nī ncāhān yā

jíin Jētohō ni, Yāa jā quiji: Cundeē nū lado cuáhá nī nū cuñáhnú nū,

<sup>35</sup> de ná sáhá nī jā candeē nū poder ndācá jā jíiní ūhvī ndóhó, ncachī Yāa Dios jíin Cristo.

Ncachī David.

<sup>36</sup> Túsaá de ndācá ní jā cúu ó tatā Israel, ná cúnī ndāa ní jā vísō nī jahní ndá ní yā yīcā cruz, sochi Yāa Dios nī jani yā maá Jesús jā cúu yā Jētohō ō de suni cúu yā Cristo, Yāa jā scácu yóhó, ncachī Pedro jíin nchivī.

<sup>37</sup> De súcuán nī jinī ndá ji tūhun yáhá, de nī ntahúhvī inī ndá ji. De nī ncāhān ndá ji jíin Pedro jíin ndá cā apóstol: Ndá ní amigo, cachī ní ¿nāsa sáhá ndá sá túsaá? ncachī ji.

<sup>38</sup> De nī ncāhān Pedro: Nacani inī ndá ní jā sndóo ní cuāchi ní, de cuenduté ndá ní jā ní ncandíja ní Jesucristo, tácu cune cáhnú inī Yāa Dios nū cuāchi ní. De ñúcuán de taji yā Espíritu Santo yā cundeē inī ánō ndá ní.

<sup>39</sup> Chi súcuán nī nquee yuhú maá Tatá Yāa Dios nū ndá máá ó jíin nū séhe ó jíin nū ndá nchivī ndá cā nación, nā-ni nchivī cana yā jā candíja ji.

<sup>40</sup> De cuāhā cā tūhun nī ncāhān cājí Pedro jā sndíhvī inī dē ndá ji: Nducú ndéé ndá ní jā ná cácu ní, chi ndá nchivī sáhá tiñu néhén chi tñu táhvī ji, ncachī dē.

<sup>41</sup> Ñúcuán de sava ji nī jetáhvī ji tūhun jā ní ncāhān dē, de nī jenduté ndá ji. De quívī ñúcuán nī ncucuahā cā nchivī cándíja, chi nī ncuu tá ūnī cā mil ji.

<sup>42</sup> De íní nihin ndá ji síquī tūhun jā stéhēn ndá apóstol, de íyó ñuncúun ndá ji, de jícān táhvī ndá ji. De yájī cáhnú ndá ji státílā tá cúu nū ní stéhēn maá Jētohō ō jā nūcūhun inī ō yā.

*Nāsa nī ūyo ndá nchivī jā ní ncandíja jā xíhna ñúhún*

<sup>43</sup> De ndihi nchivī sáhvi inī ji de yuhú ji. Chi nī nsāhá ndá apóstol cuāhā tiñu ñáhnú jā stéhēn jā cúñáhnú yā.

<sup>44</sup> De inuú-ni nī ūyo ndá nchivī cándíja, de ndācá ndatíñú jā névaha ji cúu cáhnú ndá ji-ni.

<sup>45</sup> De nī yícó ndá ji ñuhun ji jíin nā-ni ndatíñú névaha ji, de nī nsajī ji xúhún nū ndá táhán ji, nāsa jíiní ñúhún iin inī ndá táhán ji.

<sup>46</sup> De ndiquivī ndútútú ndá ji inī templo. De sī-ni yájī cáhnú ndá ji státílā vehe táhán ji, tá cúu nū ní stéhēn maá Jētohō ō jā nūcūhun inī ō yā. De íyó mānī ndá ji.

<sup>47</sup> De cáhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios. De nī jetuhún ndihi ndá nchivī ciudad ñúcuán ndá nchivī cándíja. De ndiquivī nī scácu cā maá Jētohō ō ndá cā nchivī, de nī nduu inuú-ni ndá ji jíin nchivī cándíja.

### 3

*Jā ní nduvāha tēe cojo*

<sup>1</sup> De iin quívī de cahūnī jañini nī ncaa Pedro jíin Juan cuāhān ndúu dē templo, chi maá hora jā jícān táhvī ndá táhán dē hebreo cúu.

<sup>2</sup> De ñúcuán íyó iin tēe cojo jā súcuán íyó dē nī ncacu dē. Chi ndiquivī jíso nchivī dē jésíaha ji dē viéhé templo jā

nání Viéhé Hermosa, de jícān dē caridad nūū ndá nchivī jā quívi templo.

<sup>3</sup> De nī jinī tēe ñúcuán jā vāji Pedro jíin Juan jā quívi dē templo. De nī jícān dē caridad nūū Pedro jíin Juan.

<sup>4</sup> De nī ndēhé vāha Pedro jíin Juan nūū dē, de nī ncāhān Pedro: Cūndēhé vāha nú nūū ndúū ni, ncachī dē.

<sup>5</sup> De íyó tūha tēe cojo ñúcuán, chí jání inī dē jā nīhīn dē jacū xūhún nūū ndúū dē.

<sup>6</sup> De nī ncāhān Pedro: Nduú nā xūhún plata nī oro nduú ná névāha nī. Sochi íyó iin jā vāha cā jā sáhá nī jíin nú. Jíin poder maá Jesucristo ñuū Nazaret cáhān nī jíin nú, nacuiñī de caca nú, ncachī dē.

<sup>7</sup> De nī ntiin dē ndahá cuáhá tēe cojo ñúcuán, de nī stácuñī dē. De jēhé dē jíin sūcūn jēhé dē nī nduvāha-ni.

<sup>8</sup> De nīhin nī nacuiñī dē de íní dē. De nī nquijéhé dē jíca dē-ni, de nī nquívi dē inī templo jíin Pedro jíin Juan, jíca dē cuāhān dē, de cándava dē, de nácana jee dē Yāa Dios.

<sup>9</sup> De nī jinī ndācá nchivī jā jíca dē cuāhān dē, de nácana jee dē Yāa Dios.

<sup>10</sup> De nī nacunī ndá ji nūū dē jā suu dē cúu jā ní ndeē viéhé templo jā nání Viéhé Hermosa, nī jícān dē caridad. De sáhvi inī ndá ji, de yúhú ji jā sūcuán nī nduvāha tēe cojo.

*Jā ní nacani Pedro tūhun yā inī corredor jā nání Corredor Salomón*

<sup>11</sup> De tēe jā ní íyo cojo jā ní nduvāha, chí nduú siáā dē ndahá Pedro jíin Juan, de ndihi nchivī nī jinu ji nī nquenda ji nūū ndá dē inī corredor templo jā nání Corredor Salomón. De sáhvi ndasí inī ndá ji ndéhé ji ndá dē.

<sup>12</sup> De nī jinī Pedro jā vāji ndá nchivī ñúcuán, de nī ncāhān dē jíin ndá ji: Ndá ní táhān maá ó Israel, ¿nā sīquī cúu jā sáhvi inī ndá ní ndéhé ní tiñu yáhá? ¿Nā sīquī cúu jā ndéhé vāha ndá ní nūū ndúū sá? ¿A jání inī ndá ní jā íyó poder ndúū sá á jā cúu sá tēe vāha, de suu cúu jā ní nacaca tēe yáhá nī nsáhá sá, á naá cúu?

<sup>13</sup> De nduú chí maá Yāa Dios jā ní nchiñúhún tatā ó Abraham, Isaac, Jacob jíin ndá cā tatā ó, maá yā nī

nsáhá tiñu yáhá tácuā cunī nchivī jā cúñáhnú ndasí Sēhe yā Jesús. De suu maá Jesús ñúcuán cúu jā ní nasiáha ndá ní yā nūū ndá tēe cúñáhnú. De nduú ní jétúhún ndá ní yā nūū Pilato vísó cunī dē jā siáā dē yā nícu.

<sup>14</sup> Sochi ndá máá ní nī ncuyichī inī ndá ní Yāa īī, Yāa ndāā ñúcuán. De nī ncāhān ndá ní jā ná siáā Pilato iin tēe jā ní jahni ndīyi lugar maá yā.

<sup>15</sup> De nī ncāhān ndá ní jā ná cúu maá Yāa jā sáhá jā tēcū ndācá-ni. Sochi Yāa Dios nī nastécū yā Jesús jā ní ncuu yā ndīyi. De ndá máá sá cúu testigo jā ní natecū yā.

<sup>16</sup> De tēe yáhá jā ndéhé ndá ní de nácunī ndá ní dē, chí nī ncandíja ndá sá jā íyó poder Jesús jā nasáhá vāha yā dē, de jā suu cúu jā ní nduvāha dē-ni nī nsáhá yā tá cúu nūū ndéhé ndá ní mitan.

<sup>17</sup> De mitan amigo, ja jínī sá jā síquī jáá nduú ní jícūhun inī ndá ní cúu jā ní jahni ní yā, de saá-ni nī nsáhá ndá tēe jā tátúnī nūū ó.

<sup>18</sup> De jondē tá ncháha ca cuu, de ja nī nsáhá Yāa Dios jā ní ncāhān ndá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán jā suu sūcuán cundoho Cristo. De mitan chí ja nī nquee ndāā nī nsáhá yā.

<sup>19</sup> Túsaá de nacani inī ndá ní jā sndóo ní cuāchi ní mitan, de quívi ndá ní ndahá Yāa Dios tácuā ná sndáhvā yā cuāchi ndá ní, de quiji quívi jā ndusiī inī ndá ní sáhá maá Jētohō ó.

<sup>20</sup> De suni tetíñú tucu Yāa Dios Jesús ndiji yā, chí cúu yā Cristo jā ní jani Yāa Dios jā scácu yā yóhó.

<sup>21</sup> Sochi cánuú jā cundeē Jesús an-diví jondē quívi jā nasáhá jeé Yāa Dios ndācá-ni tá cúu nūū ní nacani ndá tēe jondē janahán nī nsáhá Yāa Dios. De tēe nī íyo ndoo ánō nūū Yāa Dios nī ncuu ndá dē.

<sup>22</sup> De Moisés nī ncāhān dē jíin ndá tatā ó: Maá Jētohō ó Yāa Dios canī yā iin Yāa jā nacani tūhun Yāa Dios nūū ndācá ó tá cúu nūū ní jani yā nduhū. De cuu yā iin táhān ó. De ndācá tūhun jā cāhān yā, de chuhun inī ndá nú.

<sup>23</sup> De tú nā-ni nchivī mā chūhún inī ji tūhun jā cāhān maá Yāa jā nacani

tūhun ñúcuán, de tǎnū tǎhvī ji de mā cūu cǎ ji nchivī Israel, jā cúu nchivī maá yā, ncachī Moisés.

<sup>24</sup> De ndá cǎ tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē tiempo jā ní nquiji Samuel jíin jondē mitan, suni nī nacani ndá dē tūhun nāsa coo ndá quivī yáhá.

<sup>25</sup> De ndá máá ó cúu tatā ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán. De suni sīquī ndá máá ó nī nsáhá yā trátū jíin ndá tatā ō, chi nī ncāhān yā jíin Abraham: Chijin tatā nū quiji iin Yāā jā sáhá jā quendōo ndetū ndá nchivī ní cáhnú ñayivī, ncachī yā.

<sup>26</sup> De tá nī nastécū Yāā Dios Sēhe yā, de sá de xihna cǎ nūū ndá yóhó nī ntetíñú yā Jesús tácu quendōo ndetū ō. Chi sáhá yā jā nasāma inī ō de mā sáhá cǎ ō tiñu néhén, ncachī Pedro.

## 4

*Jā ní jēsíaha nchivī Pedro jíin Juan nūū ndá tēe cúñáhnú*

<sup>1</sup> De Pedro jíin Juan juni cáhān cǎ ndúū dē jíin ndá nchivī, de ndá sūtū jíin ndá tēe grupo saduceo jíin tēe cúñáhnú nūū ndá tēe jā jíto templo, nī nquenda ndá dē.

<sup>2</sup> De nī nquītī ndasí inī ndá dē nī jinī dē jā súcuán stéhēn Pedro jíin Juan nūū ndá nchivī, jā nácani ndúū dē tūhun jā natecū ndīyi, chi Jesús de ja nī natecū yā jā ní jihī yā.

<sup>3</sup> De nī ntiin ndá dē Pedro jíin Juan, de nī nchihi dē ndúū tēe ñúcuán vecāa jā quendōo dē jondē quivī téēn, chi ja nī ñini.

<sup>4</sup> Sochi cuāhā nchivī jā ní jini tūhun nī ncāhān Pedro jíin Juan, nī ncandíja ndá ji. De nī jīnu tá ūhūn mil tēe jā ní ncandíja, de síin cǎ cúu ndá ñahan jíin sūchí lúlí.

<sup>5</sup> Ñúcuán de quivī téēn de ndá tēe ndíso tíñú nūū nchivī hebreo, jíin ndá tēe cúñáhnú, jíin ndá tēe stéhēn ley Moisés, nī ndutútú ndá dē inī ciudad Jerusalén.

<sup>6</sup> De saá-ni Anás jā cúu sūtū cúñáhnú cǎ, jíin Caifás jíin Juan jíin Alejandro jíin ndá nchivī jā cúu táhān sūtū cúñáhnú cǎ ñúcuán.

<sup>7</sup> De nī ncana ndá dē Pedro jíin Juan, de nī jani ndá ndúū dē māhñú ndá, de nī jicā tūhún ndá: ¿Ní iin cúu jā ní ntetíñú ndóhó de ní jondē nī nīhīn tíñú ndúū nū tiñu yáhá? ncachī ndá.

<sup>8</sup> De Pedro nī nchitú inī dē jíin Espiritu Santo, de nī ncāhān dē jíin ndá tēe ñúcuán: Ndá níhīn tēe ndíso tíñú jíin tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū maá ó nchivī Israel,

<sup>9</sup> mitan de ¿á stíchī ndá ní sāán sīquī iin tiñu váha jā ní nsáhá sá jā ní nduvāha tēe cúhū yáhá?

<sup>10</sup> Túsaá de ndá máá ní jíin ndá cǎ nchivī táhān maá ó Israel, jicūhun inī ndá ní jā jíin poder maá Jesucristo ñuū Nazaret cúu jā ní nduvāha tēe íñí nūū ndá ní yáhá. De suu yā cúu jā ní jahnī ndá ní yicā cruz, sochi maá Yāā Dios nī nastécū yā Jesucristo.

<sup>11</sup> Sochi ndá máá ní chi nī squéne yichī ndá ní yā tá cúu nūū squéne yichī ndá ní iin yūū jā quituu iin squínā vehe, chi nduú ní ncándíja ndá ní yā. De yūū ñúcuán cúu maá yūū jā yítuu squínā vehe mitan.

<sup>12</sup> Chi ni iin cǎ nduú cǎ ná iyó jā cuu scácu yóhó, chi nduú cǎ ni iin cǎ sívī jā cáhān nchivī inī ñayivī yáhá jā cuu scácu yóhó, ncachī Pedro.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī jinī ndá tēe ñúcuán jā iyó ndeé inī Pedro jíin Juan jā cáhān ndúū dē. De ja jinī ndá jāá nduú tūha Pedro jíin Juan, chi tēe súcuán-ni cúu ndúū dē. De nī nsáhvi inī ndá, de nī nsáhá ndá cuenta jā ní jica ndúū dē jíin Jesús.

<sup>14</sup> De suni ndéhé ndá nūū tēe jā ní nduvāha ñúcuán, íñí dē jíin Pedro jíin Juan. De ni iin tūhun nduú ní ncúu cuitī cǎ nascócóo ndá nūū Pedro jíin Juan.

<sup>15</sup> Ñúcuán de nī ncachī ndá jā ná quíhīn Pedro jíin Juan távēhé tácu natúhún ndá máá dē.

<sup>16</sup> De nī ncāhān ndá: ¿Nāsa sáhá ó jíin ndúū tēe yáhá túsaá? Chi ja nī jītē nuu tūhun cuāhān nūū ndá nchivī ní cáhnú ciudad Jerusalén yáhá jā súcuán nī nsáhá ndúū dē iin tiñu ñáhnú. De mā cúu cáhān ō jāá nduú ndā.

17 Túsaá de cāhān xēen ō nūū dē jā má cāchí cuitī cā dē tūhun Jesús nūū ni iin cā nchivī, tácuā mā cútē nuu cā tūhun yáhá quīhīn nūū ndá cā nchivī, ncachī ndá.

18 De nī nacana ndá dē Pedro jíin Juan. De nī ncāhān xēen ndá nūū ndúū dē jā má cāchí cuitī cā dē de ni mā stéhēn cuitī cā dē tūhun Jesús nūū ni iin nchivī.

19 Sochī nī ncāhān Pedro jíin Juan: Cani vāha inī ndá ní de tú jétahān inī Yāa Dios jā sndóo sá tiñu jā ní ndacu yā de sáhá sá tiñu jā ndácu ndá máá ní.

20 Chi mā cūú sndóo ndá sá tiñu jā ní jinī sá jíin jā ní jini sá, chi cánuú jā nacani sá nūū ndá nchivī, ncachī ndúū dē.

21 Ńúcuán de nī ncāhān xēen tucu ndá nūū ndúū dē, de nī nsiáa-ni ndá ndúū dē. Chi nduú ní níhīn cuitī ndá ni iin modo jā sndóho ndá Pedro jíin Juan, chi yúhú ndá ndéhé ndá ndá cā nchivī, chi ndihi ji-ni cāhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios jā ní nsáhá yā tiñu ñáhnú űúcuán.

22 Chi tēe jā ní nduvāha jíin tiñu ñáhnú űúcuán, íyó dē víhí cā ūū xico cuīyā.

### *Jā ní jīcān táhvī ndá nchivī cándíja*

23 De tá nī nsiáa ndá Pedro jíin Juan cuāhān ndúū dē, de nī nenda dē nūū ndá táhān dē. De nī nacani dē ndācá tūhun jā ní ncāhān ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú.

24 De jā sūcuán nī jini ndá ji, de inuú-ni nī jīcān táhvī ndá ji nūū Yāa Dios: Tātā Yāa Dios, maá ní cúu Yāa Dios jā ní nsáhá andiví jíin ñayíví jíin mar jíin ndācá cā jā íyó.

25 De jā jíin Espíritu Santo ní nī nsáhá ní jā ní ncāhān mozo ní David jondē janahán:

¿Nājēhē cúu jā quítī ndasí inī nchivī ndá cā nación?

¿De nājēhē cúu jā jáni cāhá inī ndá ji?

26 Nī ncutútú ndá tēe jā cúu rey inī ñayíví,

de nī natakā ndá tēe jā ndíso tíñú,  
de inuú-ni nī nenda ndá dē sīquī maá ní jā cúu ní Jētohō ndá sá,  
jíin sīquī Cristo, Yāa jā ní jani ní.

Ncachī David.

27 Chi jāndāa cúu jā Herodes jíin Poncio Pilato jíin ndá nchivī táhān maá sá Israel jíin ndá nchivī incā nación, nī ncutútú ndá ji inī ciudad Jerusalén yáhá, de nī nenda ji sīquī Sēhe ī ní Jesús, Yāa jā ní jani ní.

28 De sūcuán nī ncuu tácuā ná quée ndāa ndācá tiñu jā ní nsáhá ndāa maá ní jondē janahán jā sūcuán coo.

29 De mitan, Tātā Yāa Dios, cūndēhé ní jā ní ncāhān xēen ndá dē nūū ndá sá. De cuāha ní fuerza ní nūū ndá sá jā cúu sá mozo ní, tácuā coo ndeé inī sá jā nacani sá tūhun ní.

30 De jíin poder maá ní de sáhá ní jā nasáhá vāha ndá sá nchivī cúhū, de sáhá ndá sá tiñu jā stéhēn jā íyó poder ní, jíin tiñu jā sáhvi inī nchivī sáhá. De ndācá űúcuán sáhá ní jíin poder Sēhe ī ní Jesús, ncachī ndá nchivī cándíja.

31 De tá nī ncuu nī jīcān táhvī ndá ji de nī nsáhá yā jā ní ntāan nūū íyó tūtú ndá ji. De nī nchitú ndá ji jíin Espíritu Santo, de víhí cā nī nchundeé inī ndá ji nī nacani ji tūhun Yāa Dios.

### *Jā ní íyo cáhnú ndatíñú ndá ji*

32 De ndá nchivī cuāhā jā ní ncandíja, chi inuú-ni íyó inī ndá ji. De ni iin ji nduú ní nsáhá ji jā cúu ndatíñú máá ji ndācá ndatíñú jā névāha ndá ji, chi ndihi-ni ndatíñú névāha cáhnú ndá ji.

33 De nīhin ndasí nācani ndá apóstol tūhun jā ní jinī dē jā ní natecū Jētohō ō Jesús. De vāha ndasí nī nchindeé yā ndá nchivī cándíja.

34 Chi ni iin ji nduú ná cúmanī cuitī nūū ji, chi ndācá nchivī jā xíñúhun jā xívēhe chi ní yīcō ji.

35 De jésiáha ndá ji xūhún űúcuán nūū ndá apóstol. De sājī ndá apóstol xūhún nūū ndá cā nchivī cándíja nāsa jíni ñúhún iin iin ji.

36 De sūcuán nī nsáhá José jā cúu tatā Leví, nī ncacu dē Chipre jā cúu iin pedazo ñuhun jā ñúhún māhñú ndute. De ndá apóstol nī nascúnani dē tēe űúcuán Bernabé. De síví űúcuán cāhān jā tēe cāhān tūhun ndeé inī cúu dē.

<sup>37</sup> De nī yīcō dē iin ñuhun dē, de nī jēsíaħa dē xūhún ñúcuán nū ndá apóstol.

## 5

### *Cuāchi jā ní nsāħá Ananías jín Safira*

<sup>1</sup> De incā tēe jā nání Ananías jín ñasíhí dē jā nání ña Safira, nī yīcō ndúū dē iin ñuhun dē.

<sup>2</sup> De nī nacoo dē sava xūhún jā cuu ndúū dē jín ña, de suni nī jinī ña jā sūcuán nī nsāħá dē. De nī jēsíaħa dē sava xūhún dē nū ndá apóstol, sochi sáħá dē-ni jā ñúcuán cúu ndihi.

<sup>3</sup> De nī ncāhān Pedro: Ananías, ¿nājēhē cúu jā ní nquīvi Satanás ánō nū jā stáhví nú Espíritu Santo cúnī nū? Chí nī nacoo nú jacū xūhún ñuhun jā cuu maá nú, de stáhví nú chi sáħá nū-ni jā vāji ndihi nū-ni jín xūhún.

<sup>4</sup> De tá ncháħa ca xīcō nú ¿de á nsūú cuenta maá nú ní ncúu ñuhun ñúcuán? De tá nī yīcō nú ¿de á nsūú xūhún maá nú cúu? ¿De nājēhē cúu jā ní jani inī nū jā stáhví nú? Chí nsūú maá-ni tēe ñayíví cúu jā ndúcú nú stáhví nú, chi suni jondē Yāa Dios, ncachī Pedro.

<sup>5</sup> De tá nī jini Ananías ndá tūhun yáħa de nī ndicó cáva dē, de nī jīhī dē-ni. De ndācá nchivī jā ní jini tūhun ñúcuán, nī nchūhú ndasí ndá ji.

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī nacuiñi ndá tēe suchí, de nī nchusúcún ndá dē sahma ndīyi ñúcuán, de cuāchuhū ndá dē.

<sup>7</sup> De nī ncuu tá ūnī cā hora, de nī nquenda ñasíhí ndīyi ñúcuán, nī nquīvi ña vehe nū íyó Pedro. De ndúú jínī ña jā sūcuán nī ncuu.

<sup>8</sup> De nī jīcā tūhún Pedro ña: Cachī nū ni, ¿á iin tanto suħa nī nīhīn ndúū nū jā ní yīcō nú ñuhun, á naá cúu? ncachī dē. De nī ncāhān ña: Suu iin tanto sūcuán nī yīcō ndúū sá, ncachī ña.

<sup>9</sup> De nī ncāhān Pedro jín ña: ¿De nūcu nī squétáħán ndúū nū tūhun jā stáhví nú Espíritu maá Jētoħō ō? ¿De á mā nīhīn ndúū nū castigo jáni inī nū? De cunini de cunī nū chi ja cātīn tāvēhē jā ní nenda ndá tēe jā ní

jēchuhū yíi nú, de suni sūcuán tavā dē ndóħó jā cuyuhū nū, ncachī dē.

<sup>10</sup> De nī ndicó cáva ña-ni nū jēhē Pedro, de nī jīhī ña-ni. De nī ndīvi-ni ndá tēe suchí ñúcuán. De nī jinī ndá dē ja nī jīhī tucu ñahan ñúcuán, de nī ntavā tucu dē ña tāvēhē, de nī nchiyuhū dē ña xiín yíi ña.

<sup>11</sup> De nī nchūhú ndasí ndá nchivī cándija jín ndá cā nchivī jā ní jini tūhun nāsa nī ncuu.

### *Jā ní nsāħá ndá apóstol cuāħa tiñu ñáħnú*

<sup>12</sup> De nī nsāħá ndá apóstol cuāħa tiñu ñáħnú nū ndá nchivī, jín tiñu jā stēhēn jā íyó poder Yāa Dios. De ndútútú ndá nchivī cándija inī corredor templo jā nání Corredor Salomón.

<sup>13</sup> De ndá nchivī jāá nduú cándija chi nduú ní ncúndeé inī ni iin ji jā tandeē tāħán ji jín ndá nchivī cándija, vísō jétúhún ndasí ji.

<sup>14</sup> Sochi nī ncandija cuāħa cā nchivī nū maá Jētoħō ō, cúu tēe cúu ñahan.

<sup>15</sup> De nī nquiji ndá nchivī jín ndá tāħán ji nchivī cúhū, de nī jaquīn ji inī ndá calle, yósō ndá ji nū yūú jín nū camilla tú sanaā de yāħa Pedro de vísō cōndāhvī dē ná yāħa sīquī ji de nduvāħa ji.

<sup>16</sup> De saá-ni ndá nchivī ndá ñuū ñatin ñúcuán, suni nī nquenda cuāħa ji ciudad Jerusalén, nī nquisíaħa ji ndá jā cúhū jín jā ndóħo tāchī. De ndihi-ni ndá ji nī nduvāħa.

### *Jā ní sndóħo ndá ji ndá apóstol*

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī ncucuásún inī maá sūtū cúñáħnú cā nī jinī dē ndá apóstol, de saá-ni ndá cā tāħán dē jā scuáħa sahān saduceo. De nī nenda ndá dē sīquī ndá apóstol.

<sup>18</sup> De nī ntiin ndá dē, de nī nchihi ndá dē ndá apóstol vecāa.

<sup>19</sup> Sochi iin ángel maá Jētoħō ō nī nacune yā viéhē cā jacuāā. De nī ntavā yā ndá dē, de nī ncāhān yā:

<sup>20</sup> Cuáħán, de cuiñi nú inī templo. De ñúcuán nacani nú ndācá tūhun nū ndá nchivī nāsa nīhīn táhvī ji jā cutecū ji níi cání, ncachī ángel.

<sup>21</sup> De nī jini ndá dē tūhun yáħa. De tá nī ncunijīn de nī nquīvi ndá dē

inī templo, de nī stéhēn ndá dē tūhun yā nū nchivī. De juni stéhēn ndá dē de sūtū cúñáhnú cā jíin ndá táhán dē nī nastútú dē ndá tēe sáhá junta cúñáhnú cā nū nchivī Israel. De nī ntají dē ndá policia jā cuátavā dē ndá apóstol jā yíhí dē vecāa.

22 Sochi tá nī nguenda ndá policia viéhé cāa de nduú cā ndá apóstol yíhí vecāa. De nī ndicó cóo ndá dē, de nī ncachī tūhun dē nū ndá tēe sáhá junta:

23 Maá jāndāā jā ní jinī ndá sá jā ndásī vāha viéhé cāa de íní ndá tēe jā jíto, sochi tá nī nacune ndá sá de nduú ní jinī cuitī cā ndá sá nū ni iin tēe ñúcuán, ncachī ndá dē.

24 De sūtū cúñáhnú cā jíin ndá cā sūtū cúñáhnú jíin tēe cúñáhnú nū ndá tēe jā jíto templo, tá nī jini ndá dē tūhun yáhá de jáni inī ndá dē nāsa cā coo tiñu ndá apóstol.

25 Ñúcuán de nī nguenda-ni iin tēe nī ncachī tūhun dē: Ndá tēe jā ní nchihi ndá ní vecāa, íyó ndá dē inī templo, de stéhēn ndá dē nū nchivī, ncachī dē.

26 Ñúcuán de maá tēe cúñáhnú nū ndá tēe jā jíto templo, nī jēhēn dē jíin ndá policia, de nī nacueca ñuncúún tucu ndá dē ndá apóstol, chi yúhú ndá dē ndéhé dē nchivī jā cuun ji yū ndá dē de tú sáhá xēen dē jíin ndá apóstol.

27 De tá nī nenda ndá dē jíin ndá apóstol de nī jani dē nū ndá tēe cúñáhnú jā sáhá junta. De nī ncāhān sūtū cúñáhnú cā nū ndá apóstol:

28 ¿A nsūú ja nī ndacu nihin nī nū ndá nú jā má stéhēn cuitī nū cā tūhun tēe nání Jesús? De mitan chi ja nī scútē nuu nú cā tūhun Jesús ní ciudad Jerusalén yáhá. ¿A cúnī nū jā tee nú cuāchi nīñi tēe ñúcuán sīquī ndá nī? ncachī sūtū cúñáhnú cā.

29 Ñúcuán de Pedro jíin ndá cā apóstol nī ncāhān ndá dē: Cánúú cā jā squíncuu ndá sá jā cúnī maá Yāa Dios nsūú cā jā cúnī ndá tēe.

30 Yāa Dios jā ní nchiñúhún ndá ndīyi tatā ō, nī nastécū yā Jesús, Yāa jā ní jahnī ndá máá ní, chi nī jata caa ndá ní yā yīcā cruz.

31 De Yāa ñúcuán nī nduñáhnú tucu yā nī nsáhá Yāa Dios, chi ndéē yā ichi ndahá cuáhá Yāa Dios. De cúu yā Yāa jā tátúnī jíin Yāa jā scācu yóhó, tácu nacani inī ndācá ó jā cúu ó nchivī Israel sīquī cuāchi ó de cune cáhnú inī yā nū ndācá cuāchi ó.

32 De ndá máá sá cúu testigo sīquī ndācá tūhun yáhá. De saá-ni Espiritu Santo suni súcuán stéhēn cājí yā, chi jéhe Yāa Dios Espiritu Santo nū ndācá nchivī jā jétáhví ji yā, ncachī Pedro jíin ndá cā apóstol.

33 De tá nī jini ndá tēe cúñáhnú tūhun yáhá de nī nquitī ndasí inī ndá dē, de cúnī ndá dē jā cahnī dē ndá apóstol.

34 Sochi íyó iin dē jā stéhēn ley yā jā nání Gamaliel jā cúu grupo fariseo, de ndācá nchivī jétáhví ji tēe ñúcuán. De nī nacuiñi dē nū junta, de nī ncachī dē jā ná quíhīn ndá apóstol iin núu núu távēhé.

35 De nī ncāhān Gamaliel: Ndá níhín jā cúu ó nchivī nación Israel, canī vāha inī ní nāsa sáhá ndá ní jíin ndá tēe yáhá.

36 De nūcūhun inī ndá ní nāsa nī ncuu quivī yātā jā ní nenda Teudas contra sīquī gobierno, de nī ncachī dē jā tēe téyíí cúu dē. De nī ncutútú tá cūmī ciento tēe nū dē. Sochi nī jahnī nchivī dē, de ndācá jā ní jétáhví tūhun jā ní ncāhān dē, nī ncutē nuu ndá dē cuāhān dē-ni, de nī jencuiñi-ni tiñu ñúcuán.

37 Ñúcuán de quivī jā ní iyo censo de Judas tēe Galilea, suni súcuán nī nenda dē contra sīquī gobierno, de cuāhā nchivī nī ncutútú ji nū dē de nī jétáhví ji dē. De suni nī jahnī nchivī tēe ñúcuán, de ndācá nchivī jā ní jétáhví tēe ñúcuán, suni nī jītē nuu-ni ndá ji.

38 De yáhá ná cáchī tūhun sá nū ndá ní. Mā stáhān cā ní ndá tēe yáhá. Siāā ndá ní dē ná quíhīn dē. Chi tú iin tēe cúu jā ní squíjéhé tiñu yáhá de naā-ni.

39 Sochi tú Yāa Dios nī squíjéhé, de mā cūú cuitī casī ndá ní, chi sanaā de cuéé cā de cunī ndá ní jā tiñu Yāa



Dios cúu jā ndúcú ní casī ní, ncachī Gamaliel.

<sup>40</sup> De nī jetáhvī ndá dē tūhun jā ní ncāhān Gamaliel. De nī nacana ndá dē ndá apóstol. De nī ncani ndá dē jíin cuarta ñii, de nī ncāhān xēen ndá dē nūū ndá apóstol jā má cáhān cā dē tūhun Jesús, de nī nsiāā ndá dē-ni.

<sup>41</sup> De nī nquee ndá apóstol nūū junta cuāhān dē, de cúsiī inī ndá dē jā ní jēhe Yāa Dios tūhun jā ní ndoho ndá dē tūhun canoō jā síquī jā cándija dē Jesús.

<sup>42</sup> De ndiquivī nācani ndá dē tūhun Jesucristo inī templo jíin inī ndācá vehe, chi nduú ní jéncuiñī ndá dē jā stéhēn dē.

## 6

### *Jā ní jani ndá dē ūjā cā tēe jā satíñú jēhē nchivī cándija*

<sup>1</sup> De nī ncucuahā cā nchivī cándija. De ndá quivī ñúcuán de ndá tēe hebreo jā cáhān yuhú griego, nī ncāhān sōó dē síquī táhān dē jā cáhān yuhú hebreo, chi cáchī dē jā ndá ñahan viuda jā cáhān yuhú griego nduú níhīn vāha ña tá sājī dē stāā ndiquivī jā yájī ndá ñahan viuda.

<sup>2</sup> Ñúcuán de ndihúxī ūū tēe cúu apóstol, nī nastútú dē ndācá nchivī cándija, de nī ncāhān ndá dē: Nduú vāha jā jencuiñī ndá nī jā nācani nī tūhun Yāa Dios jā saji nī stāā nūū nchivī.

<sup>3</sup> Túsaá de ndá ndóhó hermano, nacāji nú ūjā táhān ndá máá ó, tēe jā jétuhún nchivī dē, de ñúhún chitú Espiritu Santo inī dē, de tú tēe jíin vāha cā cúu dē. De ndá máá dē cuiso tíñú jā saji dē stāā.

<sup>4</sup> De ndá nduhū chi cúsa máá jā cācān táhvī ndá nī jíin jā nacani nī tūhun yā, ncachī ndá dē.

<sup>5</sup> De nī jētahān inī ndihi nchivī tūhun jā ní ncāhān ndá dē. De nī nacāji ndá ji Esteban, chi tēe cándija níhin cúu dē, de íyó chitú Espiritu Santo inī dē. De suni nī nacāji ji Felipe jíin Prócoro jíin Nicanor jíin Timón jíin Parmenas jíin Nicolás. De Nicolás cúu tēe ñuū Antioquía jā ní ntiin ley

hebreo jondē ncháha ca cándija dē Cristo.

<sup>6</sup> De ndá tēe yáhá nī jani ndá nchivī dē nūū ndá apóstol, de nī jícān táhvī ndá apóstol síquī tíñu jā sáhá ndá dē. De nī ntee ndá dē ndahá dē xīnī tá iin dē.

<sup>7</sup> De tūhun Yāa Dios nī jītē nuu cā cuāhān ní cáhnú. De ndá nchivī cándija nī ncucuahā ndasí ji inī ciudad Jerusalén. De suni cuāhā sūtū nī ncandija dē yā.

### *Jā ní ntiin ndá dē Esteban*

<sup>8</sup> De nī nchindeé nī nchituu yā Esteban, de nī jēhe yā poder nūū dē de vāha nī nsáhá dē tíñu ñáhnú ndasí nūū ndá nchivī, jíin tíñu jā stéhēn jā íyó poder Yāa Dios.

<sup>9</sup> De íyó ndá tēe jā ní ncuyāhvi de nī nduu libre dē, de nī íyo vehe īi sinagoga ndá dē. De sava ndá dē jíin sava tēe ñuū Cirene jíin ñuū Alejandría jíin región Cilicia jíin Asia, nī nquijéhé ndá dē stíchī dē Esteban.

<sup>10</sup> Sochī nduú ní ncúndéé ndá dē jíin Esteban, chi ndíchī nī ncāhān dē nī nsáhá maá Espiritu Santo.

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī scáhān ndá dē jacū tēe nī ncāhān tūhun stáhvī síquī Esteban, chi nī ncāhān dē jā ní jini dē jā ní ncāhān nāvāha Esteban síquī Moisés jíin síquī Yāa Dios.

<sup>12</sup> De jā súcuán nī ncāhān dē, de nī nquītī inī ndá nchivī jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú jíin ndá tēe jā stéhēn ley janahán. De nī nenda ndá dē síquī Esteban, de nī ntiin ndá dē, de cuāhān ndá dē jíin Esteban nūū junta cúñáhnú cā.

<sup>13</sup> De nī jani ndá dē testigo tūhún jā ní ncāhān súcuán: Tēe yáhá, ndiquivī cáhān nāvāha dē síquī templo īi yáhá jíin síquī ley Yāa Dios.

<sup>14</sup> Chi nī jini ndá sá jā ní ncāhān dē jā Jesús tēe ñuū Nazaret, canī dē templo yáhá, de nasāma dē ndá costumbre jā ní sndóo Moisés nūū ō jā sáhá ó, ncachī testigo tūhún.

<sup>15</sup> Ñúcuán de ndācá tēe jā ndéē nūū junta, nī ndēhé vāha ndá dē nūū Esteban, de nī jini ndá dē jā cáá nūū dē tá cáá nūū iin ángel Yāa Dios.

## 7

*Tūhun jā ní nacani Esteban*

<sup>1</sup> De maá sūtū cúñáhnú cā nī ncāhān jíin Esteban: ¿A ndāā jā súcuán nī ncāhān nū tá cúu nū cāhān tēe yáhá? ncachī dē.

<sup>2</sup> De nī ncāhān Esteban: Ndá ní tátā, señor, cunini ndá ní tūhun yáhá jā cāhān sá. Maá Yāa Dios, Yāa jā vii ndasí cúñáhnú, nī nquiji yā nū ndīyi tátā ō Abraham tá nī ndeē dē inī región Mesopotamia de jondē tá ncháha ca quihīn dē cundeē dē inī ñuū Harán.

<sup>3</sup> De nī ncāhān yā jíin dē: Quee inī ñuū nū jíin māññú táhān nū, de quihīn nū iin ñuū jā stéhēn ni nū nū cundeē nū, ncachī yā.

<sup>4</sup> Ñúcuán de nī nquee dē inī región Caldea, de nī ndeē dē inī ñuū Harán. De tá nī jīhī tátā dē, sá de nī nsáhá Yāa Dios jā ní nquiji dē yáhá nū ndéē ō mitan.

<sup>5</sup> De nī iin lulī ñuhun nduú ní jéhe cuitī yā jā cuu táhvī dē, sochi nī nquee yuhú yā jā cuāha yā ní ñuhun yáhá nū dē jondē jíin nū ndācá tátā dē jā quiji, vísō ncháha ca coo sēhe dē jondē saá.

<sup>6</sup> De súcuán nī ncāhān Yāa Dios jíin dē: Cundeē jíicá tátā nū incā nación. De cūmī ciento cuīyā satíñú cāhá jíi nū nchivī de sndóho ndá nchivī jíi.

<sup>7</sup> De síquī jā súcuán sáhá jíi jíin sēhe nú de nenda nī cuāchi síquī ndá nchivī ñúcuán nū satíñú cāhá jíi, de sá de quee jíi inī nación ñúcuán quiji jíi ichi cháhá cundeē jíi, de chiñúhún jíi nduhū, ncachī yā.

<sup>8</sup> De nī ncāhān yā jíin Abraham jā ná cúu dē circuncidar, jā cúu iin tunī jā stéhēn jā ní nsáhá yā trátū jíin dē. De tá nī ncacu sēhe dē Isaac, de nī nsáhá dē circuncidar jíi nū únā quivī jíi. De suni súcuán nī nsáhá Isaac jíin sēhe dē Jacob, de saá-ni nī nsáhá Jacob jíin ndihúxī ū sēhe yíi dē. De ndá tēe ñúcuán nī ncuu ndihúxī ū tátā xíhna ñúhún nación maá ó Israel.

<sup>9</sup> De ndācá sēhe tátā ō Jacob nī ncu-cuásún inī ndá dē nī jinī dē ñanī dē José. De nī yícó ndá dē José nū ndá tēe jā cuāhān jíin dē jondē nación

Egipto jā satíñú cāhá dē nū iin tēe ñúcuán. Sochi Yāa Dios nī jito yā dē.

<sup>10</sup> De nī scácu yā dē nū ndācá tūndóhó jā ní nquiji síquī dē. De nī ncundíchí dē nī nsáhá yā. De Faraón, tēe cúu rey inī nación Egipto, nī ncuu inī dē jíin José nī nsáhá yā. De nī scuíso tíñú dē José jā cuu dē gobernador, de nī ntatúnī José inī nación Egipto jíin nū ndá nchivī vehe Faraón.

<sup>11</sup> De nī nquiji quivī jā ní iyo iin tāmā ní Egipto jíin ní jondē Canaán. Iin tūndóhó xéēn nī ncuu inī ndúu nación ñúcuán. De ndá ndīyi tátā ō, nduú cā ná caji ndá dē ndá tiempo ñúcuán.

<sup>12</sup> De nī nīhīn Jacob tūhun jā íyó trigo nación Egipto, de nī ntají dē ndá sēhe dē jā cúu tátā ō, nī jēhēn Egipto jā xíhna ñúhún nī jēcuēen ndá dē trigo.

<sup>13</sup> De jā cuāhān ndá dē vuelta ū, sá de nī nastúu José jā maá dē cúu ñanī ndá dē. De sá de nī jinī vāha Faraón nā tátā cúu José.

<sup>14</sup> De nī ncachī José nū ndá ñanī dē jā ná quícuēca ndá dē tátā dē jíin ndá nchivī vehe dē. De nī iyo ūnī xico xāhōn jíi.

<sup>15</sup> Súcuán nī ncuu jā ní nquee Jacob cuāhān dē jondē Egipto. De nī ndeē dē ñúcuán jondē nī jīhī dē. De suni ñúcuán nī ndeē ndihúxī ū sēhe dē jā cúu tátā ō de jondē nī jīhī ndihī ndá dē.

<sup>16</sup> De tá nī nquenda quivī jā ní ntavā yā ndá tátā dē inī nación ñúcuán, de nī jiso jíi yiqui ndá ndīyi tátā ō ñúcuán nī jēhēn jíi jíin jondē ñuū Siquem. De nī nchiyuhū ndá jíi inī iin yavī ndīyi jā ní jeen Abraham nū ndá sēhe Hamor ñuū Siquem.

<sup>17</sup> De tá cáta ndéē cā ndá jíi inī nación Egipto de nī ncuñatin quivī jā quee ndá jíi. Chi súcuán ja nī ncāhān téyí Yāa Dios jíin tátā ō Abraham jā iin quivī de quee jíi inī Egipto. De ndá nchivī Israel ñúcuán chi nī ncāyā ndá jíi de nī ncucuahā jíi inī nación Egipto.

<sup>18</sup> Ñúcuán de nī nūcuñī incā rey inī Egipto, de nduú ní jinī dē jā vāha tíñu nī nsáhá José jondē janahán.

19 De rey ñúcuán nī stáhvī dē ndá ndīyi tatā ō, de suni nī nsāhá nāvāha dē ndá ji, chi nī nsāhá dē fuerza jā má cōtó cā ji ndá sēhe ñiquín ji tácuá ná cúu ndá ji.

20 De tiempo ñúcuán nī ncacu Moisés, de nī ncusiī inī Yāa Dios jíin ji. De ūnī yōō nī iyo yuhū ji inī vehe tatá ji.

21 De tá nduú cā ní ncúu coo yuhū ji de nī jēsíáha dē ji iin lugar nū ní nanihīn sēhe síhí rey jā tátúnī ní nación Egipto. De nī naquehen ña ji, de nī scuáhnu ña ji tá cúu nū cúu sēhe maá ña.

22 De nī ncutūha Moisés ndācá tūhun ndíchí inī nación Egipto. De vāha ndasí tūhun dē, de vāha sáhá dē ndācá tiñu.

23 De tá nī ncuu ūū xico cuīyā dē, de nī jēndēhé dē ndācá táhán dē jā cúu tatā Israel.

24 De ñúcuán nī jinī dē nūū iin tēe Egipto jā sáhá nāvāha jíin iin táhán dē Israel. De nī nchindeé Moisés táhán dē, chi nī jahnī dē tēe Egipto, de súcuán nī nacuāha dē jā ní ndutahví tēe ñúcuán.

25 De jáni inī Moisés jā jícūhun inī ndācá táhán dē jā ní ntetíñú Yāa Dios maá dē jā scácu dē ji jā ndóho ji, sochi nduú ní jícūhun cuitī inī ndá ji.

26 De quīvī téēn nī nquenda dē nūū ūū táhán dē jā cánāá. De cúnī dē jā má cánāá ndúū tēe ñúcuán, de nī ncāhān dē jíin ndúū dē: ¿Nājēhé cúu jā sáhá nāvāha nú táhán nú? Chi modo ñanī ndúū nū, ncachī dē.

27 Sochi maá tēe jā cáni táhán ñúcuán nī nchindahá dē Moisés, de nī ncāhān dē: ¿Ní iin nī jani ndóhó jā cúñáhnú nú jā sáhá ndāā nū tiñu ndá nī?

28 ¿De á suni cúnī nū jā cahnī nū nduhū tá cúu nūū ní jahnī nū tēe Egipto icu, á naá cúu? ncachī dē.

29 De tá nī jinī Moisés tūhun yáhá, de nī jinu dē cuāhān dē incā nación. De jondē Madián nī ndēē jīcá dē, de ñúcuán nī scácu ñasíhí dē ūū sēhe yíi dē.

30 De tá nī ncuu ūū xico cuīyā jā ndēē dē Madián, sá de nī nquenda

iin ángel Yāa Dios nūū dē jondē nūū ñuhun tíhá ñatin nūū íyó yucu súcún Sinaí. De nī nquenda yā xīnī iin yūcū cāhnú jā cáyū jíin itā ñuhūn sochi nduú cáyū maá yūcū.

31 Ñúcuán de nī ndēhé Moisés, de nī nsāhvi inī dē ndéhé dē ñuhūn jā ní jinī dē. De nī ntandēē dē tácuá cunī vāha dē nājēhé cúu jāá nduú cáyū. Ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō ō jíin dē:

32 Maá nī cúu Yāa Dios jā ní nchiñúhún ndá ndīyi tatā nū Abraham jíin Isaac jíin Jacob, ncachī yā. Sochi Moisés chi quísi dē jā yúhú dē, de nduú cā ní ncúndeé inī dē cūndēhé dē nūū cáyū ñuhūn.

33 De maá Jētohō ō nī ncāhān yā jíin Moisés: Tavā nījān nū, chi lugar nūū íñí nú jíñā, lugar īi cúu síquī jā īi maá nī.

34 Ja nī jinī vāha nī jā ndóho ndasí ndá nchivī maá nī jā íyó inī nación Egipto, de suni jíni nī jā jácu ndá ji síquī jā ndóho ji tūndóhó, de nī nuu nī vāji nī jā scácu nī ndá ji. Túsaá de mitan de cunini nú, chi tají nī ndóhó quīnohōn nū jondē Egipto tácuá scácu nú ndá táhán nú, ncachī yā.

35 De jondē tá ncháha ca quee Moisés inī nación Egipto, de jā nī ncuyichī inī ndá táhán dē Israel, chi nī ncāhān ji: ¿Ní iin nī jani ndóhó jā cuñáhnú nú jā sáhá ndāā nū tiñu ndá nī? ncachī ji. De vísō súcuán sochi nūū maá dē nī nquiji ángel yā nūū yūcū jā cáyū jíin itā ñuhūn, de súcuán nī ntetíñú Yāa Dios dē jā quīnohōn dē tatúnī dē nūū ndá ji, de scácu dē ji.

36 De maá Moisés nī natavā dē ndá ji inī nación Egipto, de nī ncháha ndá dē Mar Rojo, de nī jica nuu ndá dē nūū ñuhun tíhá ūū xico cuīyā. De níi tiempo ñúcuán nī nsāhá Moisés cuāhā tiñu ñáhnú jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder yā.

37 De maá Moisés cúu jā ní ncāhān tucu jíin ndá tatā ō Israel: Maá Yāa Dios sáhá yā jā māhñú tatā ndācá ó quiji iin Yāa jā nacani tūhun Yāa Dios nūū ndācá ó tá cúu nūū ní jani yā nduhū. De chūhun inī ndá nú tūhun jā cāhān Yāa ñúcuán, ncachī Moisés.

38 De suni maá Moisés cúu jā ní ndeē cāhnú jíin ndá ndīyi tatā ō tá nī jica nuu ndá ji nūū ñuhun tíhá. De nī ncāhān iin ángel yā jíin maá dē xīnī yucu súcún Sinaí, de nī nacani dē nūū ndá tatā ō, chi ñúcuán nī nīhīn dē tūhun nāsa cutecū ō, de nī nguendō ō jíin tūhun ñúcuán jondē mitan.

39 Sochi ndá ndīyi tatā ō chi nduú ní ncúnī ndá ji cuetáhvī ji Moisés, chi sa nī ncuyichī inī ndá ji dē, de cúnī ndá ji jā sa ndicó cóo ji quīnohōn ji nación Egipto nícu.

40 De nī ncāhān ndá ji jíin Aarón: Sāhá ní ndá yāā jā cosō nūú nūū ō. Chi Moisés jā ní natavā dē yóhó inī nación Egipto vāji ó, nduú jíin ō naá cúu jā ní ndoho dē mitan jāá nduú nénda dē jā cuāhān dē xīnī yucu súcún Sinaí, ncachī ndá ji.

41 Ñúcuán de nī nsāhá ji iin ídolo jā cáá tá cáá becerro. De nūū ídolo ñúcuán nī nsōcō ndá ji quiti, de nī ncusiī inī ji jíin ídolo jā ní nsāhá ndá ji.

42 De nī ncujīyo-ni Yāā Dios nūū ndá ji cuāhān yā. De nī sndóo yā ji-ni jā ná chíñuhún ndá ji nūū ndācá jā jíin ō jā yíhí andiví tá cúu nūū cāhān tutū jā ní ntee ndá tēe jā ní nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán:

Nī ncāhān yā: Ndá ndóhó nchivī Israel,

¿á jáni inī ndá nú jā nūū nduhū nī nsōcō nū quiti

tá nī jica nú nūū ñuhun tíhá ūū xico cuiyā, á naá cúu?

43 Nduú, chi sa nī jicó núu ndá nú jíin nicho jā ñúhún yāā jā nání Moloc

jíin figura tiūūn jā nání Renfán, ndá yāā jā ní nsāhá maá nú jā chíñuhún nú.

Túsaá de siáha nī ndá ndóhó quīhīn jíicá nú jondē yātā ñúū Babilonia, ncachī yā.

Cáchī tutū.

44 De nī ntatúnī Yāā Dios nūū Moisés jā sáhá dē vehe ñii nūū chíñuhún ndá dē yā, jā cáá tá cáá jā ní stéhēn yā nūū dē. De ndīyi tatā ō nī nevāha ndá dē vehe ñii ñúcuán jondē

nūū ñuhun tíhá, de inī vehe ñúcuán nī nchuhun ndá dē tabla yūū nūū ní ntee yā ley yā.

45 De cuéé cā de nī sndóo ndá dē vehe ñúcuán nūū ndá sēhe dē jā cúu tatā ō. De nī nguīvi Josué jíin ndá tatā ō inī nación Israel yáhá, de suni nī jetíñú ndá dē vehe ñii ñúcuán. De nī ncundeé ndá dē jíin ndá nchivī jā ní iyo nación yáhá, de nī scúnu dē ji nī nsāhá Yāā Dios. De yáhá nī iyo vehe ñii jondē tiempo jā ní ncuu David rey.

46 De nī ncusiī inī Yāā Dios jíin David. De nī ncuu inī dē jā sáhá dē iin vehe ī maá yā nícu. De maá yā cúu Yāā Dios jā ní nchiñuhún tatā ō Jacob.

47 Sochi Salomón sēhe David cúu jā ní nsāhá vehe ī yā.

48 De vísō súcúan de maá Yāā cúñáhnú ndasí, nsūú maá-ni vehe jā sáhá ndá tēe cúu nūū ndeē yā. De suni súcúan nī ncāhān tēe jā ní nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán:

49 Chi nī ncāhān yā:

Andiví cúu modo mesa nūū tátúnī ni, de ñayīví cúu modo nūū yósō jēhē ni.

¿Nāsa cā coo vehe jā sáhá ndá nú jā cundeē ni túsaá?

¿A ní cúu nūū sáhá nú nūū natátú nī?

50 ¿A nsūú maá nī ní nsāhá ndihi jā íyó? ncachī Yāā Dios.

Ncachī tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán, ncachī Esteban.

51 De cāhān cā Esteban: Nihin ndasí inī ndá ní. De cúu ní tá cúu nchivī ndācá nación jāá nduú cándija tūhun yā, chi sóhó ndasí ndá ní. Chi cúsa maá jā jásī ndija ndá ní nūū Espiritu Santo, de tá-ni nī nsāhá ndīyi tatā ō jondē janahán suni súcúan sáhá ī cā ndá ní jondē mitan.

52 ¿A nī iyo tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán jāá nduú ní nsāhá nāvāha ndá tatā ō, á naá cúu? Nduú chi nī jahnī ndá dē ndá tēe jā ní nacani tūhun nāsa quiji maá Yāā ndāā. De tá nī nguīji Yāā ñúcuán de nī nastúu ndá ní yā nūū ndá tēe jā ní jahnī ndá dē yā.

53 De vísō ndá ángel yā nī jēhe ley Yāā Dios nūū ndācá ō de nduú ní squíncuu ndá ní, ncachī Esteban.

### *Jā ní jahni ndá dē Esteban*

<sup>54</sup> Ndācá tūhun yáhá nī jini ndá dē, de nī nguīti ndasí inī ndá dē, de nī nacayihí ndá dē ñii yúhú dē nī jini ndá dē Esteban.

<sup>55</sup> Sochi maá Esteban chi nī nchitú Espíritu Santo inī ánō dē. De nī ndéhé vāha dē andiví, de nī jinī dē jā jéndūtē ndasí nūū ndéē Yāa Dios, de Jesús íñi yā ichi lado cuáhá Yāa Dios.

<sup>56</sup> De nī ncāhān Esteban: Mitan de ndéhé sá jā núne andiví, de ndéhé sá nūū maá Yāa jā ní nduu tēe, de íñi yā ichi lado cuáhá Yāa Dios, ncachī dē.

<sup>57</sup> Ñúcuán de nī jasi ndá dē sōho dē, de nī ncana cóhó ndá dē, de ndíta-ni nī ntiin ndá dē Esteban.

<sup>58</sup> De nī ntavā ndá dē Esteban cuāhān ndá dē jíin dē yātā ñúū. De ndá tēe jā cúu testigo tūhún ñúcuán nī jaquín ndá dē sōo dē nūū iin tēe suchí jā nání Saulo, de nī ncuun ndá dē yūū Esteban.

<sup>59</sup> De juni cúun ndá dē yūū Esteban de nī jicān táhvī dē nūū maá Jētohō ō: Tātā Jesús, mitan de naquehen ní ánō sá, ncachī dē.

<sup>60</sup> De nī jēcuñi jiti dē, de nī ncāhān jee dē: Tātā Yāa Dios, mā téé ní cuāchi yáhá síquī ndá ji jā sáhá nāvāha ji sáan mitan, ncachī dē. Súcuán nī ncāhān dē, de nī jīhī dē-ni.

## 8

### *Jā ní nsāhá nāvāha Saulo ndá nchivi cándija*

<sup>1</sup> De nī jetúhún Saulo jā ní jahni ndá dē Esteban. De quiví ñúcuán nī nquijéhé ndá ji sáhá nāvāha ndasí ndá ji ndá nchivi cándija inī ciudad Jerusalén. De jā suu cúu jā ní jītē nuu ndá nchivi ñúcuán cuāhān ji ní región Judea jíin ní región Samaria. Sochi ndá tēe cúu apóstol chi nduú ní nquée ndá dē.

<sup>2</sup> De ndá tēe jā íyó yíñuhún nūū Yāa Dios nī nchiyuhū ndá dē Esteban, de nī jacu ndasí ndá dē jā ní jīhī Esteban.

<sup>3</sup> De Saulo chi sáhá nāvāha dē ndá nchivi jā cándija nūū Jesús. Chi quiví dē ndá vehe, de tíin dē nchivi cúu tēe cúu ñahan, chíhi dē vecāa.

### *Jā ní jītē nuu tūhun Yāa Dios inī iin ndáñúū Samaria*

<sup>4</sup> De ndācá nchivi ñúcuán jā ní jītē nuu, de ní-ni cuāhān ndá ji de nacani ndá ji tūhun Yāa Dios nāsa scácu yā nchivi.

<sup>5</sup> De nī nquenda Felipe iin ñuū jā íyó inī Samaria, de nūū nchivi ñúcuán nī nacani dē tūhun Cristo jā cúu Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu ndá yóhó.

<sup>6</sup> De nī ndutútú ndá nchivi, de ndihi ndá ji ní nchuhun vāha inī ji ndācá tūhun jā ní ncāhān Felipe. Chi nī nini ji, de nī jinī ji ndācá tiñu ñáhnú jā ní nsāhá dē.

<sup>7</sup> Chi cuāhā nchivi jā ndóho tāchī ní nasāhá vāha dē ji, de tá quée tāchī inī ndá nchivi de cána cóhó de cuāhān. De cuāhā nchivi jā ní nduvehlé jíin nchivi cojo nī nduvāha ní nsāhá dē.

<sup>8</sup> De nī ncusiī ndasí inī ndá nchivi ñuū ñúcuán.

<sup>9</sup> De inī ñuū ñúcuán íyó iin tēe nání Simón, de scuáha dē mágica. De tá ncháha ca quihín Felipe inī ñuū ñúcuán, de sáhvi ndasí inī ndá nchivi región Samaria ndéhé ji jā sáhá Simón. De stáhvī dē ndá ji chí cáchī dē jā iin tēe cúñáhnú ndasí cúu dē.

<sup>10</sup> De ndācá nchivi chúhun vāha inī ji tūhun jā cáhān dē, cúu nchivi cúñáhnú cúu nchivi jāá nduú. De nī ncāhān ndá ji: Tēe yáhá ní jēhe ndasí Yāa Dios poder nūū dē, ncachī ndá ji.

<sup>11</sup> De chúhun vāha inī ndá ji tūhun cáhān dē, chí cuāhā ndasí quiví ní nsāhá dē ndá tiñu stáhvī ñúcuán, de nī nsāhvi inī ndá ji ní ndéhé ji.

<sup>12</sup> De tá nī nquenda Felipe de nī nacani dē tūhun vāha nāsa tátúnī Yāa Dios, jíin tūhun maá Jesucristo nūū ndá ji. Ñúcuán de nī ncandija ndá ji, de nī jenduté ndá ji, cúu tēe cúu ñahan.

<sup>13</sup> De suni nī ncandija maá Simón, de nī jenduté dē. De nī jica dē jíin Felipe, de nī nsāhvi inī dē ndéhé dē jā ní nsāhá Felipe ndācá tiñu ñáhnú jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder Yāa Dios.

<sup>14</sup> De ndá apóstol jā íyó Jerusalén, nī nīhīn dē tūhun jā ní ncandija ndá nchivi Samaria tūhun Yāa Dios.

Ñúcuán de nī ntají ndá dē Pedro jíin Juan nī jēhēn ndúū dē Samaria.

<sup>15</sup> De nī nquenda ndúū dē ñúcuán. De nī jīcān táhvī ndúū dē jēhē ndá nchivī ñúcuán tácuá ná nīhīn ndá jī Espiritu Santo.

<sup>16</sup> Chi ncháha ca quīvi yā inī ánō ni iin jī, chi maá-ni jā ní jenduté ndá jī jā ní ncandíja jī Jētohō ō Jesús.

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī ntee ndúū dē ndahá dē xīnī ndá jī, de nī nquīvi Espiritu Santo inī ndá jī.

<sup>18</sup> De nī jinī Simón jā súcuán téē ndúū apóstol ndahá dē xīnī ndá nchivī ñúcuán de quīvi Espiritu Santo inī ánō jī. De cúnī dē jā cuāha dē xūhún nūū apóstol nícu, tácuá nīhīn dē poder jā sáhá dē súcuán.

<sup>19</sup> De nī ncāhān dē: Suni taji ní poder yáhá nūū sá tácuá nā-ni nchivī tee sá ndahá sá xīnī jī de quīvi Espiritu Santo inī ánō jī, ncachī Simón.

<sup>20</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pedro jíin dē: De xūhún nú ná nāā jíin nú sīquī jā jāni inī nū jā jíin xūhún de cuu cueen nú poder jā jīnī mānī Yāā Dios nūū nchivī.

<sup>21</sup> Nsūú táhvī nū cúu jā cuiñi nú sīquī tiñu yáhá, chi ndúū íyó ndāā ánō nū nūū Yāā Dios.

<sup>22</sup> Túsaá de jīni ñúhún jā nacani inī nū sīquī jā jāni nēhén inī nū yáhá. De nācān táhvī nū nūū Yāā Dios, cúndēhé ó á sanaā de cune cáhnú inī yā sīquī jā jāni nēhén inī nū jā ní ncāhān nū súcuán.

<sup>23</sup> Chi jīnī ni jā cúcuásún inī nū sīquī jā sáhá nī tiñu yáhá. De ndācá jā nēhén jā jāni inī nū cúu jā tíin nīhin ndóhó, ncachī Pedro jíin Simón.

<sup>24</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Simón jíin dē: Cācān táhvī ndúū ní jēhē sá nūū maá Jētohō ō tácuá ni iin tūhun jā cāhān ní jīñā mā quījī sīquī sá, ncachī dē.

<sup>25</sup> De nī nacani Pedro jíin Juan tūhun Yāā Dios nūū ndá nchivī. De nī ndicó cóo ndúū dē cuānohōn dē ciudad Jerusalén, de juni cuāhān ndúū dē de nācani dē tūhun vāha Yāā Dios inī cuāhā cā ndáñúū Samaria.

*Felipe jíin téē nación Etiopía*

<sup>26</sup> Ñúcuán de iin ángel maá Jētohō ō nī ncāhān yā jíin Felipe: Quehen ichi de quīhīn nū ichi sur, ichi jā quee inī ciudad Jerusalén jā cúun cuāhān jondē ñuū Gaza, ncachī yā. De maá-ni ñuhun tíhá cúu ñúcuán.

<sup>27</sup> De nī nquehen Felipe ichi cuāhān dē. De iin téē eunuco nī nquee dē Jerusalén. De téē nación Etiopía cúu dē, de ndíso tíñú dē jā cúu dē tesorero nūū ñahan cúu reina jā tátúnī nūū nación Etiopía, de nání ña Candace. De téē ñúcuán nī jēhēn dē ciudad Jerusalén nī jēchiñúhún dē Yāā Dios.

<sup>28</sup> De ñúhún dē inī carreta dē cuānohōn dē, de cáhvi dē tutū jā ní ntee Isaías, téē nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán.

<sup>29</sup> De maá Espiritu nī ncāhān yā jíin Felipe: Cuáhán, de quetáhán nú jíin téē jā cuāhān jíin carreta ñúcuán, ncachī yā.

<sup>30</sup> Sá de cuāhān Felipe de nī nquetáhán dē jíin téē jā ñúhún inī carreta. De nī jini dē jā cáhvi téē ñúcuán tutū jā ní ntee Isaías, téē nī nacani tūhun yā jondē janahán. De nī jīcā tūhún dē téē ñúcuán: ¿A jícūhun inī ní ndá jā cáhvi ní jīñā, á nduú? ncachī dē.

<sup>31</sup> De nī ncāhān dē jíin Felipe: ¿De nāsa jícūhun inī sá de tú mā stéhēn iin téē nūū sá? ncachī dē. De nī ncāhān dē jíin Felipe jā ná cáa dē nūū carreta quīhīn ndúū dē.

<sup>32</sup> De maá nūū tutū īi jā cáhvi dē yósō tūhun jā cāhān:

Tá cúu iin tīcāchí jā cuāhān nchivī jíin tī jā cuū tī, suni súcuán nī nsáhá ndá nchivī maá yā.

De tá cúu iin tīcāchí lúli jā sété dē tī de nduú ndáhyū tī, suni súcuán nī nsáhá maá yā,

chi nduú ní ncāhān cuitī yā tá nī nsáhá nāvāha jī yā.

<sup>33</sup> De hora jā ní jēhe jī tūhun canoō yā, de nduú ní nsáhá ndāā jī tiñu yā.

De ni iin nchivī mā cūú cāhān jī tūhun tatā yā

chi nī jahnī ndá jī yā de nduú nā tatā yā.

Cáchī tutū.

<sup>34</sup> Ńúcuán de nī ncāhān tē Etiopía: De sáhá ní favor cachī ní nūū sá, ¿ní sīquī cáhān tē nī nacani tūhun yáhá? ¿A sīquī maá dē, á sīquī incā tē? ncachī dē.

<sup>35</sup> De jín tūhun jā ní ncahvi tē Etiopía Ńúcuán, nī nquijéhe Felipe cachī tūhun dē ndācá tūhun vāha Jesús nūū dē.

<sup>36</sup> De juni Ńúhún ndúū dē ichi cuāhān dē de nī nguenda dē nūū Ńúhún ndute. De nī ncāhān tē Etiopía: Yáhá Ńúhún ndute, ¿de á cuu cuenduté sá? ncachī dē.

<sup>37</sup> De nī ncāhān Felipe: Cuu de tú cándija ní jā ní nsáhá Jesús jēhē ō jondē jín inī jín ánō ní, ncachī dē. De nī ncāhān tē Etiopía: Cándija sá jā Jesucristo cúu maá Sēhe Yāa Dios, ncachī dē.

<sup>38</sup> De nī jecani dē carreta dē. De nī nuu dē jín Felipe, de nī nchunuu dē cuāhān dē nūū Ńúhún ndute, de nī scuénduté Felipe tē Etiopía.

<sup>39</sup> De tá nī nquee ndúū dē inī ndute de Espíritu maá Jētohō ō nī nsáhá jíyo yā-ni Felipe cuāhān dē, de tē Etiopía nduú cā ní jín dē nūū Felipe. De nī naquehen dē ichi cuānohōn dē Ńuū dē, de cúsi ndasí inī dē.

<sup>40</sup> Sochi Felipe nī nguenda dē jondē Azoto, de sá de cuāhān tucu dē, de ndācá Ńuū nī nacani dē tūhun vāha yā. De sá de nī nguenda dē ciudad Cesarea.

## 9

*Jā ní nasāma inī Saulo nī nsáhá Jesucristo*  
(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

<sup>1</sup> De Saulo nduú jécuiñi dē jā cáhān nīhin dē jā cahni dē ndá nchivī jā cándija ji maá Jētohō ō. De jā Ńúcuán cúu jā ní jēhēn dē nūū sūtū cúñáhnū cā.

<sup>2</sup> De nī jīcān dē órden nūū tē Ńúcuán jā cuu quīhīn dē ndācá vehe īi sinagoga Ńuū Damasco tácuu cuu tiin dē cúu tē cúu Ńahan jā íñi sīquī tūhun yā, de quīnasiáha dē ji ciudad Jerusalén cúni dē.

<sup>3</sup> De nī nquehen dē ichi cuāhān dē, de nī ncuñatin dē yuhú Ńuū Damasco.

De sanaā-ni de nī jēndūtē ndasí ní nūū dē jā váji jondē andiví.

<sup>4</sup> De nī ndicó cáva dē-ni nūū Ńúhún. De nī jini dē jā cáhān iin tūhun jín dē: Saulo, Saulo, ¿nājēhē cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū? ncachī.

<sup>5</sup> Ńúcuán de nī ncāhān dē: ¿Ní iin cúu ní, Señor? ncachī dē. De nī ncāhān yā: Maá nī cúu Jesús, de jā sáhá nāvāha nú ndá nchivī cándija cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū. De jā sáhá nú súcuán cúu jā sndóho nú maá nú modo stīquī jā jáñū yātá tī punta garrocha, de suu cúu jā sndóho tī maá tī, ncachī yā.

<sup>6</sup> De quísi dē chi yúhú dē, de nī ncāhān dē: Señor, ¿naá cúu jā sáhá sá cúni ní túsaá? ncachī dē. De maá Jētohō ō nī ncāhān yā jín dē: Nacōo, de quīvi nú inī Ńuū, de Ńúcuán íyó iin tē jā cachī dē nūū nú naá cúu jā jini Ńúhún sáhá nú, ncachī yā.

<sup>7</sup> De ndá tē jā cuāhān jín Saulo, nī nsāhvi inī ndá dē níni dē jā cáhān, de nduú ní jini dē nūū jā cáhān.

<sup>8</sup> Ńúcuán de nī nacōo Saulo, de tá cúni dē jā nūcūndēhé dē de nduú ní ncúu cuitī cā cūndēhé dē. De tiin ndá tē Ńúcuán-ni cā ndahá Saulo de cuāhān ndá dē Ńuū Damasco.

<sup>9</sup> De Ńúcuán nī ndeē Saulo ūni quīvi. De nduú ní ncúu cuitī cūndēhé dē, ni nduú ná nchájī cuitī dē de ni nduú ná jíhi dē.

<sup>10</sup> De inī Damasco íyó iin tē jā cándija, de nání dē Ananías. De nī stēhēn maá Jētohō ō nūū dē, de nī ncāhān yā jín dē: Ananías, ncachī yā. De nī ncāhān dē: Señor, ¿á jā cáhān ní? ncachī dē.

<sup>11</sup> De nī ncāhān maá Jētohō ō jín dē: Quehen ichi de quīhīn nū calle jā nání Calle Derecha. De vehe Judas cātūhún nú iin tē nání Saulo, tē Ńuū Tarso, chi mitan de jīcān táhvī dē.

<sup>12</sup> De nī stēhēn ni nūū dē jā ní nquīvi iin tē nání Ananías, jā cúu maá nú, de nī ntee dē ndahá dē xīni Saulo, de nī ndunijīn tīnūú dē. Súcuán nī stēhēn ni nūū Saulo, ncachī yā.

<sup>13</sup> Ńúcuán de nī ncāhān Ananías: Señor, ja nī jini sá jā cuāhā nchivī

cáchī jā tēe ñúcuán sáhá nāvāha dē ndá nchivī jā cándíja jī ní jā íyó Jerusalén.

14 De mitan nī nguenda dē yáhá ndíso tíñú dē nūū ndá sūtū cúñáhnú jā tiin dē ndácá nchivī jā chíñúhún jī ní, ncachī Ananías.

15 De nī ncāhān maá Jētohō ō: Cuáhán, chí tēe jā ní nacāji maá nī cúu Saulo, tácuá ná quíhīn dē nacani dē tūhun nī nūū ndá táhán nú Israel jíin nūū nchivī ndá cā nación jíin nūū ndá rey.

16 De stéhēn ni nūū dē jā cánuú cúu jā cundoho ndasí dē tūndóhó jā síquī ní, ncachī yā.

17 Ñúcuán de cuāhān Ananías, de tá nī nguenda dē vehe nūū íyó Saulo, de nī nguīvi dē de nī ntee dē ndahá dē xīnī Saulo, de nī ncāhān dē: Hermano Saulo, maá Jētohō ō Jesús, Yāa jā ní nguenda nijīn nūū nū ichi nūū vāji nú, suu yā nī ntají nduhū vāji nī nūū nū tácuá ndunijīn tīnūú nú, de chitú Espiritu Santo yā inī nū, ncachī dē.

18 De ndañúhún-ni nī ndunijīn tīnūú Saulo, chí modo jā ní ncōyo-ni jā ní ndasí tīnūú dē. De nī nacuiñī dē, de nī jenduté dē-ni.

19 Ñúcuán de nī nacāji dē stāā, de nī nanihīn inī dē. De nī íyo dē jacū quívi jíin ndá nchivī jā cándíja inī ñuū Damasco.

*Jā ní nacani Saulo tūhun inī ñuū Damasco*

20 De nī nquijéhé dē-ni nácani dē tūhun Jesús inī ndá vehe īī sinagoga, cáchī dē jā Jesús cúu Sēhe Yāa Dios.

21 De ndácá nchivī jā ní jini tūhun jā cáhān dē, sáhvi inī jī níni jī. De nī ncāhān ndá jī: ¿A nsūú tēe yáhá cúu jā sáhá nāvāha dē ndá nchivī Jerusalén jā chíñúhún nūū Jesús? De suu cúu jā ní nquiji dē yáhá jā tiin dē ndá nchivī quíhīn dē jíin jī nūū ndá sūtū cúñáhnú cúni dē, ncachī jī.

22 Sochi Saulo chí sa víhí cā nácani dē tūhun jā Jesús cúu ndija Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu yóhó. De ndá táhán dē hebreo jā ndéē Damasco ni iin tūhun nduú ní ncúu scócóo jī jā cachī jī jāá nduú íyó ndāā tūhun jā cáhān Saulo.

*Jā ní ncācu Saulo nūū ndá táhán dē hebreo*

23 De nī ncuu cuahā cā quívi. De nī squétáhán ndá táhán dē hebreo tūhun jā cahni ndá dē Saulo.

24 De nī nihīn Saulo tūhun jā súcuán nī squétáhán ndá dē tūhun. De nduú ñuú jíto dē viéhé namā jā ndásí yuhú ñuū, chí cahni dē Saulo cúni ndá dē.

25 Ñúcuán de ndá tēe cándíja, nī nchuhun dē Saulo inī iin tīcá iin jacuāā, de nī snūu ndá dē yīcā namā jā ndásí yuhú ñuū, de súcuán nī ncācu Saulo.

*Jā ní nenda Saulo inī ciudad Jerusalén*

26 De tá nī nenda dē ciudad Jerusalén de cúni dē jā naquetáhán dē jíin ndá nchivī cándíja. Sochi nī nchuhú ndá jī ní jini jī Saulo, chí nduú ní ncándíja ndá jī jā ní nduu dē tēe cándíja.

27 De Bernabé nī jeca dē Saulo cuāhān dē jíin nūū ndá apóstol. De nī nacani dē tūhun nūū ndá tēe ñúcuán nāsa nī jini Saulo nūū maá Jētohō ō ichi nūū ní jēhēn dē, jíin nāsa nī ncāhān yā jíin dē, jíin nāsa nī íyo ndeé inī dē nī nacani dē tūhun Jesús inī ñuū Damasco.

28 De nī ndeē Saulo inī ciudad Jerusalén de nī jica dē jíin ndá apóstol.

29 De vāha nī íyo ndeé inī dē nī nacani dē tūhun maá Jētohō ō. De jā síquī Jesús de nī stíchī táhán dē jíin ndá tēe hebreo jā cáhān yuhú griego. Sochi ndá tēe ñúcuán cúni dē jā cahni dē Saulo nícu.

30 De nī jini ndá hermano cándíja jā súcuán cúni dē sáhá dē, de nī jeca ndá dē Saulo cuāhān dē jíin jondē ciudad Cesarea. De ñúcuán de nī nachuhun ichi ndá dē Saulo cuānohōn dē jondē ñuū maá dē Tarso.

31 De nduú cā ní nsáhá nāvāha ndá jī ndá nchivī cándíja ní inī región Judea jíin Galilea jíin Samaria. De nī jija cā ndá jī jíin tūhun yā, de nī íyo yíñúhún ndá jī nūū maá Jētohō ō. De nī ncu-cuahā cā ndá jī, chí nī nchindeé maá Espiritu Santo ndá jī.

*Jā ní nduvāha Eneas*



<sup>32</sup> De Pedro jéndēhé dē ndá nchivī cándíja ndācá lado, de suni nī jéndēhé dē nchivī jā ndēē űū Lida.

<sup>33</sup> De űúcuán nī jinī dē nū iin tēe nání Eneas jā ní ncuu űnā cuīyā cáá dē, chi nī nduvehlé dē.

<sup>34</sup> De nī ncāhān Pedro jíin dē: Eneas, ná ndúvāha ní sāhá Jesucristo. Nacōo ní de nastúū ní yuu ní, ncachī dē. De nī nacōo-ni tēe űúcuán.

<sup>35</sup> De nī jinī ndācá nchivī űū Lida jíin nchivī jā ndēē nduhvā Sarón, de nī nasāma inī ndá ji de nī ncandíja ndá ji maá Jētohō ō.

### *Jā ní natecū Dorcas*

<sup>36</sup> De suni nī űyo iin űahan jā cándíja inī űū Jope, nání űa Tabita, de yuhú griego nání űa Dorcas. De sáhá ndasí űa tiñu váha, de sáhá űa caridad nchivī ndāhvī.

<sup>37</sup> De tiempo űúcuán nī ncuu űa, de nī jīhī űa. De nī scúchi ndá ji ndīyi űúcuán, de nī jaquīn ji űa iin cuarto xīnī vēhé.

<sup>38</sup> De űū Lida chi űatin-ni íyó jíin Jope. De ndá nchivī cándíja jā ndēē űū Jope, nī nīhīn ji tūhun jā ndēē Pedro űū Lida. De nī ntají ndá ji űū tēe jā cuácāna dē Pedro. De nī ncāhān ndúū dē: Mā cúcuéé ní, de cōhōn űū Jope, ncachī ndúū dē.

<sup>39</sup> űúcuán de nī nquehen Pedro ichi cuāhān dē jíin ndúū tēe űúcuán. De tá nī nenda ndúū dē jíin Pedro de nī ncaa ndá dē cuarto nū cáá ndīyi űúcuán. De ndá űahan viuda nī jicó ndúū ndá űa Pedro, de jácu ndá űa. De stéhēn ndá űa ndá xīquīn jíin ndá páñū jā ní nsāhá ndīyi Dorcas chi nī jinī mānī űa nū ndá űahan űúcuán tá nī ntecū űa.

<sup>40</sup> űúcuán de nī ncāhān Pedro jíin ndá nchivī jā ná quée ndá ji tāvēhé. De nī jēcuīñī jítí dē, de nī jīcān táhvī dē. De nī ndicó coto dē nū cáá ndīyi űúcuán, de nī ncāhān dē: Tabita, nacōo, ncachī dē. De nī nūcūndēhé űa-ni, de nī jinī űa nū Pedro. De nī nacōo űa-ni nī nūcundeē űa.

<sup>41</sup> De nī ntiin dē ndahá űa, de nī stácuīñī dē űa. űúcuán de nī nacana dē ndācá nchivī cándíja jíin ndācá

űahan viuda, de nī stéhēn dē űa nū ndá ji jā ní natecū űa.

<sup>42</sup> De tūhun yáhá nī jītē nuu ní űū Jope cuāhān. De cuāhā nchivī nī ncandíja nū maá Jētohō ō.

<sup>43</sup> De cuāhā quīvī nī ndēē Pedro inī űū Jope, ndēē dē vehe iin tēe sátíñū űii jā nání Simón.

## 10

### *Pedro jíin Cornelio*

<sup>1</sup> De inī ciudad Cesarea íyó iin tēe nání Cornelio, de cúu dē iin capitán grupo soldado jā nání Italiano.

<sup>2</sup> Tēe chíñúhún vāha nū Yāa Dios cúu dē, de saá-ni ndācá nchivī vehe dē. De sáhá ndasí dē caridad nchivī hebreo vísō nsūū tēe hebreo cúu dē, de níní jīcān táhvī dē nū Yāa Dios.

<sup>3</sup> De iin quīvī nī stéhēn iin ángel Yāa Dios nū dē tá cahūnī jañini, de cájí nī jinī dē jā ní nguīvi ángel űúcuán nū ndēē dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Cornelio, ncachī yā.

<sup>4</sup> De nī nūcūndēhé vāha dē nū yā, de yuhú dē. De nī ncāhān dē: ¿A jā cáhān ní, Señor? ncachī dē. De nī ncāhān yā jíin dē: Ja née Yāa Dios cuenta nāsa jīcān táhvī nū nāsa sáhá nū caridad ndá nchivī hebreo.

<sup>5</sup> Mitan de tetíñú nū mozo ná quíhīn ndá ji űū Jope de cana ji Simón, tēe nání Pedro, quiji dē.

<sup>6</sup> Chi ndēē nū dē vehe iin tēe nání Simón, tēe sátíñū űii. De űatin-ni yuhú mar cáá vehe dē. De cachī maá Pedro nū nū nā incā cúu jā cánuú sáhá nū, ncachī yā jíin Cornelio.

<sup>7</sup> De tá cuāhān ángel jā ní ncāhān jíin dē, de nī ncana dē űū mozo dē jíin iin soldado jā squíncuu vāha nū dē, de suni tēe chíñúhún vāha nū Yāa Dios cúu dē.

<sup>8</sup> De nī nacani Cornelio ndācá tūhun űúcuán nū ndá dē, de nī ntají dē ndá cuāhān jondē űū Jope.

<sup>9</sup> De quīvī téen de űúhún ndá dē ichi cuāhān dē, de nī ncuñatin dē űū Jope. De ja űatin cuu cahūxī űū, de hora űúcuán nī ncaa Pedro cuācān táhvī dē xīnī vēhé.

<sup>10</sup> De cají dē stāā cúnī dē, chi cócon ndasí dē. De juni sáhá ndá űa jā cají

dē de nī stéhēn nūū dē jā ní nune-ni andiví.

<sup>11</sup> De nī jinī dē iin jā cáá tá cáá manta cāhnú nī ncuun vāji ichi andiví jondē nūū ñūhún, de modo jā núhni ndicúmī squínā, de nī ncuun.

<sup>12</sup> De inī ñúcuán ñúhún ndá quiti jícā ndicumī jíin cōō jíin quiti ndáva.

<sup>13</sup> De nī jini dē jā ní ncāhān iin tūhun: Pedro, nacuiñi de cahnī nū quiti jíñā, de cajī nū tī, ncachī.

<sup>14</sup> De nī ncāhān Pedro: Mā cājī sá, Señor, chi nduú yājī cuitī sá ndá quiti jā cāhān ley Moisés jāá nduú vāha cajī sá tī chi modo jāá nduú íyó ndoo tī nūū ní, ncachī dē.

<sup>15</sup> De nī ncāhān tucu: Jā cāchī ni cúu jā íyó vāha cajī nū ndá quiti jíñā, chi nī nsáhá ndoo maá nī, de mā cāhān nū jāá nduú íyó ndoo tī, ncachī.

<sup>16</sup> De súcuán nī ncāhān tūhun yáhá ũnī vuelta. De sahma ñúcuán nī ndaa-ni cuānohōn andiví.

<sup>17</sup> De juni jáni ndasí inī Pedro sīquī ndá jā ní stéhēn nūū dē de nī nguenda-ni ndá mozo jā ní ntetíñú Cornelio, chi jíicā tūhún jíicā tūhún ndá ji vehe Simón jondē nī nguenda ji viéhé nūū ndéē dē.

<sup>18</sup> De nī ncāhān jee ndá ji nī jíicā tūhún ndāā ji de tú ñúcuán ndéē Simón, tēe nání Pedro.

<sup>19</sup> De juni nácani inī Pedro sīquī ndá jā ní stéhēn nūū dē de nī ncāhān maá Espíritu Santo jíin dē: Nī nguenda ũnī tēe jā nánducú ndá dē ndóhó.

<sup>20</sup> Nacuiñi, de nuu nú, de mā cānī inī nū jāá nduú vāha quihīn nū jíin ndá dē, vísō nsūú táhán nú hebreo cúu dē. Chi maá nī nī ntetíñú ndá dē vāji dē, ncachī yā. Jā suu cúu jā ní stéhēn yā nūū dē jā cuu cajī dē nā-ni quiti, de tūhun ñúcuán cāhān jā cuu quihīn dē nūū nchivī incā nación.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī nuu Pedro nī nguenda dē nūū mozo jā ní ntetíñú Cornelio, de nī ncāhān dē: Maá sá cúu tēe jā nánducú ndá ní. ¿Nā tiñu cúnī ndá ní jā vāji ní nūū sá túsaá? ncachī dē.

<sup>22</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ndá mozo: Cornelio, tēe cúu capitán, nī ntají dē ndá sáan vāji ndá sá. Chi cúu dē tēe

ndāā, de chíñúhún vāha dē nūū Yāā Dios. De saá-ni nchivī hebreo suni cāhān ndá ji jā tēe vāha cúu dē. De nī ncāhān iin ángel yā jíin dē jā cana dē ní quihīn ní vehe dē, de cunini dē tūhun jā cāhān ní jíin dē, ncachī mozo.

<sup>23</sup> Ñúcuán de nī squívi Pedro ndá mozo inī vehe nī nquendōo ndá ji. De quívi tēen de nī nquehen dē ichi jíin ndá mozo cuāhān dē. De suni cuāhān jacū hermano cándija jā ndéē ñuū Jope jíin dē.

<sup>24</sup> De incā quívi nī nguenda ndá dē ciudad Cesarea. De ndétu Cornelio ndá dē, chi nī nastútú dē ndá táhán dē jíin ndá amigo vāha dē.

<sup>25</sup> De tá nī nguenda Pedro de nī nquee Cornelio jā cāhān dē jíin Pedro. De nī jēcuiñi jíití dē jā chíñúhún dē Pedro nícu.

<sup>26</sup> De nī stácuñi Pedro dē, de nī ncāhān dē: Nacuiñi ní, chi saá-ni sáan suni iin tēe-ni cúu sá, ncachī dē.

<sup>27</sup> De juni súcuán nátúhún ndúū dē de nī nguivi-ni ndúū dē inī vehe. De nī jinī Pedro jā ní ncutútú cuāhā nchivī ndéē ji inī vehe.

<sup>28</sup> De nī ncāhān Pedro jíin ndá nchivī ñúcuán: Ja jíin ndá ní nāsa cúu ley ndá sáan nchivī hebreo jā má cúu quetáhán ndá sá jíin ndá ní jā cúu nchivī incā nación de ni mā cúu quívi sá vehe ndá ní. Sochi nī stéhēn Yāā Dios nūū sá jā má cōō cā súcuán, chi mā cúu kujéhe inī sá nūū nchivī ndá cā nación.

<sup>29</sup> De jā suu cúu jā tá nī ncana ní sáan de vāji sá-ni, chi nduú ní nsáhá jéhe inī sá vísō cúu ndá ní nchivī incā nación. De mitan de jíicā tūhún sá ní ¿nā sīquī cúu jā cána ní sáan? ncachī Pedro.

<sup>30</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Cornelio: Ja nī ncuu cūmī quívi jā ní íyo nditē inī sá maá hora yáhá jā cúu cahūnī jañini, de jíicān táhvī sá inī vehe sá. De nī nguenda iin ángel yā nūū sá jā cáá tá cáá tēe, de xíñū sahma ñúhún yā.

<sup>31</sup> De nī ncāhān yā: Cornelio, ja née Yāā Dios cuenta nāsa jíicān táhvī nū nāsa sáhá nú caridad nchivī.

<sup>32</sup> Túsaá de tetíñú nú ndá mozo ná quihīn ñuū Jope cana ji Simón, tēe

nání Pedro, quiji dē nū nū. De tēe ñúcuán ndéē dē vehe Simón, tēe sátíñú ñii, de ñatin yuhú mar cáa vehe dē. De quiji tēe ñúcuán de cachī tūhun dē nū nū nāsa cánuú sáhá cá nū, ncachī yā jíin sá.

<sup>33</sup> Jā suu cúu jā ní ntetíñú sá-ni ndá mozo sá jā ní jēcāna ji ní. De ná cútahvī ō nū ní jā vāji ní, chí vāha nī nsáhá ní. De mitan íyó tútú ndācá sá nū Yāa Dios tácuā cunini ndá sá ndihi tūhun jā cáhān ní nāsa nī ntatúnī yā nū ní, ncachī dē.

### *Jā ní nacani Pedro tūhun yā vehe Cornelio*

<sup>34</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pedro: Mitan de nī jinī ndāa sá jā Yāa Dios inuú-ni sáhá yā cuenta ndācá-ni nchivī, cúu nchivī hebreo jíin nchivī ndá cá nación.

<sup>35</sup> De nā-ni nchivī ndācá-ni nación tú íyó yíñúhún ji nū yā de sáhá vāha ji, de cúsi inī yā jíin ji.

<sup>36</sup> Nī ncāhān yā jíin ndá sá nchivī Israel, chí nī ntetíñú yā tūhun vāha nī nquiji nū sá jā ndumanī ō jíin yā sáhá maá Jesucristo. De maá yā cúu Jētohō ndācá ó.

<sup>37</sup> De ja jíin ndá ní nāsa nī ncuu. Chí nī nacani Juan tūhun yā de nī scuénduté dē nchivī, de ñúcuán de nī nquijéhé Jesús nácani yā tūhun jondē región Galilea, de nī jītē nuu tūhun yā ní nū ndá sá nchivī hebreo.

<sup>38</sup> De jíin ndá ní jā ní jēhe Yāa Dios Espiritu Santo jíin poder nū Jesús, Yāa jā ní jahnu Nazaret. De jíin ndá ní jā ní jica nuu yā nī nsáhá yā tiñu vāha, de nī nasáhá vāha yā ndācá nchivī jā ndóho ji sáhá táchī cúñáhnú. Chí Yāa Dios nī nchindeé nī nchituu yā Jesús.

<sup>39</sup> De ndá máa sá cúu jā ní jinī ndācá tiñu jā ní nsáhá Jesús inī ciudad Jerusalén jíin ndá cá ñuū jā íyó inī Judea, de nácani sá nū nchivī. Ñúcuán de nī jahni ndá ji yā chí nī jata caa ndá ji yā yīcā cruz.

<sup>40</sup> Sochi Yāa ñúcuán chí nī natecū yā nū únī quivī nī nsáhá Yāa Dios, de nī stéhēn nijin yā maá yā nū ndá sá nī nsáhá Yāa Dios.

<sup>41</sup> Sochi nduú ní stéhēn nijin yā maá yā nū ndá cá nchivī, chí nū ndá máa sá-ni. De jondē tá ncháha ca coo ndá tiñu ñúcuán de nī nacāji Yāa Dios ndá sáan jā cuu ndá sá testigo yā, chí nī nchaji ndá sá nī jihí ndá sá jíin yā tá nī natecū yā.

<sup>42</sup> De nī ndacu yā nū ndá sá jā ná nácani ndá sá tūhun yā nū ndá nchivī, de ná cáhān ndāa sá jā ní jani Yāa Dios Jesús jā sáhá ndāa yā tiñu ndá nchivī técū jíin nchivī ja nī jihí.

<sup>43</sup> Chí tūhun Jesús nī ncāhān ndācá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. Chí nī ncāhān ndá dē jā ndācá nchivī jā cándija ji Jesús de cune cáhnú inī Yāa Dios nū cuáchi ji, ncachī Pedro.

### *Jā ní nquivi Espiritu Santo inī ánō ndá nchivī incā nación*

<sup>44</sup> De juni cáhān cá Pedro ndācá tūhun yáhá de nī nquivi-ni Espiritu Santo inī ánō ndá nchivī níni tūhun jā cáhān dē.

<sup>45</sup> De ndá tēe hebreo jā cándija jā ní jēhēn jíin Pedro, nī nsáhvi inī ndá dē nī jinī dē jā suni nī nquivi Espiritu Santo inī ánō nchivī incā nación.

<sup>46</sup> Chí nī jini ndá dē jā cáhān ndá nchivī ñúcuán síin síin yuhú, de cáhān ndá ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios.

<sup>47</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pedro: Nī iin mā cúu casí jā cuénduté ndá nchivī yáhá. Chí suni nī nquivi Espiritu Santo inī ánō ndá ji tá-ni nī nquivi yā inī ánō maá ó, ncachī dē.

<sup>48</sup> De nī ncachī dē jā ná cuénduté ndá ji síquī jā ní ncandija ji Jesucristo. Ñúcuán de nī ncāhān ndāhví ndá ji jíin Pedro jā ná quéndōo dē jíin ndá ji jacū quivī.

## 11

### *Jā ní nacani Pedro tūhun Cornelio nū ndá nchivī cándija inī ciudad Jerusalén*

<sup>1</sup> De ndá tēe apóstol jíin ndá hermano cándija jā ndéē región Judea, nī jini ndá dē tūhun jā suni nī ncandija ndá nchivī incā nación tūhun Yāa Dios.

<sup>2</sup> De tá nī nenda Pedro ciudad Jerusalén de sava tēe hebreo jā cándíja nī ncāhān dē nūū Pedro.

<sup>3</sup> Chi nī ncachī ndá dē: ¿De nūcu nī nguīvi nú inī vehe ndá tēe jāá nsūū nchivī nación maá ó cúu? De nī nchaji nū stāā jín ndá dē, ncachī dē.

<sup>4</sup> Ñúcuán de nī nacani cájí Pedro nāsa nī nguījéhé yā sáhá yā jín nchivī ndá cā nación:

<sup>5</sup> De ndéē ni ñuū Jope de juni jícān táhvī ni de nī stéhēn yā iin jā ní jinī ni. De nī jinī ni iin jā cáá tá cáá manta cāhnú de núhnī ndicúmī squínā, de jondē ichi andiví nī ncuun vāji nūū ni.

<sup>6</sup> De nī ndēhé vāha nī inī sahma ñúcuán, de nī jinī ni jā ñúhún ndá quiti jíca ndicumī jín quiti xēn jín cōō jín quiti ndáva.

<sup>7</sup> De nī jini nī iin tūhun jā ní ncāhān: Pedro, nacuiñī de cahni nū quiti jīñā, de cajī nū tī, ncachī.

<sup>8</sup> De nī ncāhān ni: Mā cājí sá, Señor, chi nduú yáji cuitī sá ndá quiti jā cáhān ley Moisés jāá nduú vāha cajī sá tī chi modo jāá nduú íyó ndoo tī nūū ní, ncachī ni.

<sup>9</sup> Sochi tūhun ñúcuán nī ncāhān tucu jondē andiví: Já cáchī ni cúu jā íyó vāha cajī nū ndá quiti jīñā, chi nī nsáhá ndoo maá nī, de mā cáhān nū jāá nduú íyó ndoo tī, ncachī.

<sup>10</sup> De súcuán nī ncāhān ūnī vuelta, sá de nī ndaa-ni sahma cuānohōn ichi andiví.

<sup>11</sup> De hora ñúcuán nī nguenda-ni ūnī tēe vehe nūū ndéē ni jā nānducú ndá dē nduhū. De iin tēe jā ndéē ciudad Cesarea nī ntetíñú dē ndá tēe ñúcuán jēē dē nūū ni.

<sup>12</sup> De maá Espíritu nī ncāhān yā jín nī jā quíhīn ni jín ndá dē, chi mā cāní inī ni jāá nduú vāha quíhīn ni jín dē vísō cúu dē nchivī incā nación. De suni nī jēhēn inū hermano yáhá jín nī, de nī nguīvi ndá nī inī vehe tēe ñúcuán jā nání Cornelio.

<sup>13</sup> De tēe ñúcuán nī nacani dē tūhun nūū ndá nī jā ní jinī dē iin ángel yā íñí yā inī vehe dē, de nī ncāhān yā jín dē: Tetíñú nú mozo ná quíhīn ji ñuū Jope

de cana ji Simón, tēe nání Pedro, quiiji dē.

<sup>14</sup> De tēe ñúcuán nacani dē tūhun nūū nū nāsa cācu nú jín ní nchivī vehe nú, ncachī ángel jín Cornelio.

<sup>15</sup> De tá nī nguījéhé nī cáhān ni de nī nguīvi Espíritu Santo inī ánō ndá ji tá cúu nūū ní nguīvi yā inī ánō maá ó jā xíhna ñúhún.

<sup>16</sup> Ñúcuán de nī nūcūhun inī ni tūhun jā ní ncāhān maá Jētohō ō: Jāndáā jā jín ndute-ni nī scuénduté Juan nchivī, sochi ndá ndóhó chi cuāha nī Espíritu Santo inī ánō ndá nú, de ñúcuán cúu jā cuénduté ndá nú sáhá nī, ncachī yā, ncachī Pedro.

<sup>17</sup> De cáhān cā Pedro: De síquī jā ní jēhe Yāā Dios Espíritu Santo yā inī ánō ndá ji tá-ni nī jēhe yā inī ánō maá ó jā cándíja ó Jētohō ō Jesucristo ¿de nūcu casí ni jā sáhá maá yā túsaá? ncachī Pedro.

<sup>18</sup> Súcuán nī jini ndá dē tūhun yáhá, de nduú cā ní ncāhān ndá dē nūū Pedro, chi sa nī ncāhān dē jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios. Chi nī ncāhān ndá dē: Suni nī jēhe Yāā Dios tūhun jā nacani inī nchivī incā nación jā sndóo ji cuāchi ji tácuā cutecū ji ní cání túsaá, ncachī ndá dē.

### *Ndá nchivī cándíja ñuū Antioquía*

<sup>19</sup> De quīvī jā ní jahnī ndá dē Esteban inī ciudad Jerusalén de nī nguījéhé dē sáhá nāvāha dē nchivī cándíja. De jā ñúcuán cúu jā ní jītē nuu ndá ji cuāhān ji ndá cā ñuū de nī nguenda ji región Fenicia jín isla Chipre jín ñuū Antioquía. De nūū maá-ni táhān ji hebreo nī nacani ndá ji tūhun yā, chi nduú ní nácani ji nūū ndá cā nchivī.

<sup>20</sup> Sochi māhñú ndá nchivī jā ní jītē nuu nī iyo jacū tēe cándíja jā ní nguīji isla Chipre jín jondē ñuū Cirene. De nī nguenda ndá dē Antioquía, de suni nī nacani ndá dē tūhun vāha maá Jētohō ō Jesús nūū nchivī jāá nsūū nchivī hebreo cúu.

<sup>21</sup> De maá Jētohō ō nī nchindeé nī nchituu yā ndá dē. De nī nasāma inī cuāhā nchivī nī ncandíja ji maá Jētohō ō Jesús.

22 De ndá nchivī cándíja ciudad Jerusalén nī nīhīn ndá ji tūhun yáhá, de nī ntají ndá ji Bernabé cuāhān dē jondē Antioquía.

23 De Bernabé tá nī nquenda dē ñuū ñúcuán de nī jinī dē jā vāha ndasí nī nsāhá Yāa Dios ji, de nī ncusiī ndasí inī dē. De nī ncāhān nīhin dē jíin ndá nchivī ñúcuán jā jondē jíin inī jíin ánō ji ná cuíñi nīhin ji jíin maá Jētohō ō, de mā náyūhú ji.

24 Chi tēe vāha cúu Bernabé, de nī nchitú Espíritu Santo inī ánō dē, de cándíja nīhin dē yā. De nī ncandíja cuāhā nchivī nūu maá Jētohō ō nī nsāhá dē.

25 Ñúcuán de nī nquee Bernabé cuāhān dē jondē ñuū Tarso cuānanducú dē Saulo. De nī nanihīn dē Saulo, de ndéca dē tēe ñúcuán nī nenda ndúu dē ñuū Antioquía.

26 De níi in cuīyā nī natacā ndúu dē jíin ndá nchivī jā cándíja ñuū ñúcuán, de nī stéhēn ndúu dē tūhun yā nūu cuāhā nchivī. De xihna ñúhún Antioquía nī jīcunaní ji cristiano síquī jā nī ncandíja ji Cristo.

27 De ndá quīvī ñúcuán nī nquee ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios ciudad Jerusalén, nī nquenda dē jondē Antioquía.

28 De iin táhān dē jā nání Agabo nī nacuiñi dē nūu ndá hermano cándíja. De nī stéhēn Espíritu Santo nūu dē, de nī ncachī tūhun dē jā quiji iin tāmā xēēn ní cáhnú ñayīví. De tāmā ñúcuán nī nquiji tiempo jā ní ntatúnī rey Claudio.

29 Ñúcuán de nī natúhún ndá nchivī cándíja ñuū Antioquía jā tetíñú ji jā cutecū ndá hermano cándíja jā íyó ichi Judea, tú nāsaa quenda cuāha iin iin ji.

30 De súcuán nī nsāhá ji, de nī ntetíñú ndá ji Bernabé jíin Saulo cuāhān ndúu dē región Judea cuāsiáha ndúu dē nūu ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūu nchivī cándíja.

## 12

*Jā ní jahnī Herodes Jacobo, de nī nchihī dē Pedro vecāa*

1 De maá tiempo ñúcuán de nī nquijéhé rey Herodes nī nsāhá nāvāha dē sava nchivī cándíja.

2 De nī ndacu dē jā Jacobo ñanī Juan ná cúu dē jíin espada.

3 De tá nī jinī dē jā ní ncusiī inī ndá nchivī hebreo jā ní nsāhá dē súcuán de jā suu cúu jā ní ntiin dē Pedro. De ndá quīvī ñúcuán nī iyo vico jā yájī nchivī hebreo stātíla jāá nduú ná levadura yíhí.

4 De tá nī ntiin dē Pedro, de nī nchihī dē tēe ñúcuán vecāa. De nī jani dē cūmī grupo soldado jā jíto Pedro, de iin iin grupo íñi cūmī cūmī soldado. De cúnī Herodes jā tavā dē Pedro vecāa nūu ndá nchivī tá nī nchāha vico pascua ñúcuán.

5 Súcuán nī ncuu jā yíhí Pedro vecāa, de jíto vāha ji dē. Sochi ndá nchivī cándíja nī jīcān táhvī ndasí ji nūu Yāa Dios jēhē Pedro jā yíhí dē vecāa.

*Nāsa nī ntavā Yāa Dios Pedro vecāa*

6 De jáni inī Herodes jā incā quīvī dē tavā dē Pedro vecāa nūu ndá nchivī cuāhā. De jacuāá ñúcuán quíxīn Pedro inī vecāa māhñú ūu soldado, núhnī dē ūu cadena. De suni íñi soldado viéhé cāa jíto ndá dē Pedro.

7 De jacuāá ñúcuán de sanaā-ni de nī nquenda iin ángel maá Jētohō ō, de nī ndunihni ndasí inī vecāa. De nī scándā yā Pedro nī sndóto yā dē, de nī ncāhān yā: Ñamā nacōo nú, ncachī yā. De ndúu cadena jā núhnī ndahá dē ñúcuán, nī nandajī-ni de nī nincavanī.

8 De nī ncachī ángel yā jíin dē: Nachihī vāha chījin nú, de nūquīhi nú nījān nū, ncachī yā. De súcuán nī nsāhá dē, de nī ncāhān tucu ángel: Cunijin sōo nū, de cuniquīn nduhū ná cóhōn, ncachī yā.

9 De nī jēcuniquīn dē yā cuāhān dē jíin yā. De jáni inī dē jāá nsūú jāndāa cúu jā ní nsāhá ángel yā jíin dē, chí jáni inī dē jā iin jā stéhēn nūu dē cúu.

10 De nī nchāha yā jíin dē ūu ñucūn soldado jā jíto viéhé cāa. De nī nquenda dē viéhé cāa sándihí, de ī-ni nī nune, de nī nquee dē jíin yā. De nī nchāha yā jíin dē iin calle cuāhān

dē. Ñúcuán de nī ndoñúhún-ni ángel yā nūū dē cuāhān yā.

<sup>11</sup> De nī nducájí vāha Pedro, de nī ncāhān maá nī ncāhān iin dē: Mitān de nī jinī ndāā nī jā ní ntají maá Jētohō nī ángel yā nī nquiji, de nī scācu yā nduhū nūū Herodes jíin nūū ndá táhān nī hebreo jā cúnī ndá ji jā sāhā nāvāha ji nduhū nícu, ncachī dē.

<sup>12</sup> De tá nī jinī dē jā ní ncācu ndija dē de nī nquehen dē ichi cuāhān dē vehe María naná Juan, tēe nání Marcos. De ñúcuán íyó tūtú cuāhā nchivī jícān táhvī ji jēhē Pedro.

<sup>13</sup> De nī ncāhān Pedro viéhé tāvēhé, de cuāhān iin ñahan lúli nání Rode jā cuácunini ji cundēhé ó ní iin nchivī cúu jā cáhān.

<sup>14</sup> De nī nacunī ji tāchī Pedro. De jā cúsiī inī ji de nduú ní nácune ji viéhé, chi jínu ji nī ndicó cóo ji cuānohōn ji inī cuarto nūū ndéē ndá nchivī, de nī ncachī tūhun ji jā íñí Pedro viéhé tāvēhé.

<sup>15</sup> De nī ncāhān ndá jíin ji: Jā cáhān naā nū, ncachī ndá nchivī. Sochi maá ji chi níhin nī ncāhān ji jā maá dē cúu, ncachī ji. Ñúcuán de nī ncāhān tucu ndá ji: Anō Pedro cúu túsaá, ncachī ndá ji.

<sup>16</sup> Sochi Pedro víhí cā cáhān dē. De tá nī nacune ndá ji viéhé de nī nacunī ndá ji nūū dē, de nī nsāhvi inī ndá ji.

<sup>17</sup> De nī nsāhá maá dē seña jā má cáhān cā ji. De nī nacani dē nāsa nī nsāhá maá Jētohō ō jā ní ntavā ángel yā dē vecāa. De nī ncāhān dē: Cachī tūhun ndá nú ndá tūhun yáhá nūū Jacobo jíin nūū ndá cā hermano cándija, ncachī dē. Sá de nī nquee dē cuāhān dē incā lugar.

<sup>18</sup> De tá nī ncunijīn quivī ñúcuán de nī ncuvaā ndasí ndá soldado jāa nduú cā Pedro.

<sup>19</sup> De Herodes nī ndacu dē nūū ndá soldado jā ná nānducú vāha ndá dē Pedro, sochi nduú ní nánihīn ndá dē Pedro. De sá de nī stíchī Herodes ndá soldado de nī ncachī dē jā ná cúu ndá soldado. Ñúcuán de nī nquee Herodes inī Judea cuānohōn dē ciudad Cesarea jā cundeē dē.

### *Jā ní jīhī Herodes*

<sup>20</sup> De nī nquiti ndasí inī rey Herodes nī jinī dē ndá nchivī ñuū Tiro jíin nchivī ñuū Sidón. De nī natúhún ndá nchivī ñúcuán jā quíhīn ji nūū Herodes, chi jondē ñuū maá Herodes jécueen ndá ji jā yájī ji. De nī nsāhá ndá nchivī ñúcuán amigo ji jíin Blasto, tēe cúñáhnú jā sátiñú nūū Herodes, de nī ncāhān ndāhvī ndá ji jíin dē jā ná cáhān dē jēhē ji jíin Herodes jā ná cóo vāha inī dē jíin ji.

<sup>21</sup> De nī jani Herodes iin quivī jā natacā ndá ji nūū dē. De nī nūcūhun dē sahma jā ñúhun dē tá tátúnī dē, de nī jécundeē dē nūū mesa nūū tátúnī dē, de nī ndacu dē tiñu tácu cunini ndá nchivī ñúcuán.

<sup>22</sup> Sá de nī ncāhān jee ndá ji: Nsūū iin tēe-ni cúu jā cáhān yáhá, chi iin yāa cúu, ncachī ndá ji.

<sup>23</sup> De maá hora ñúcuán jā cáhān ji, de nī nquehen-ni iin cuēhē xēen Herodes nī nsāhá iin ángel Yāa Dios, de nī nchajī-ni tīndacú dē, de nī jīhī dē, chi nī nsāhá vīxī dē maá dē, chi nduú ní ncáchī dē jā cúñáhnú Yāa Dios, chi sa nī nsāhá dē jā maá dē cúu jā cúñáhnú.

<sup>24</sup> De nī jītē nuu cā tūhun Yāa Dios cuāhān, de nī ncandija cuāhā cā nchivī ndācā-ni lugar.

<sup>25</sup> De Bernabé jíin Saulo nī squíncuu ndūū dē tiñu jā ní jēsíaaha dē jā cutecū ndá hermano cándija jā íyó ciudad Jerusalén. De nī ndicó cóo ndūū dē cuānohōn dē ñuū Antioquía, de nī jeca dē Juan, tēe nání Marcos, cuāhān dē jíin.

## 13

### *Jā ní nquijéhé Bernabé jíin Saulo jíca nuu dē nácani dē tūhun yā*

<sup>1</sup> De māhñú grupo nchivī cándija inī ñuū Antioquía nī iyo ndá tēe nácani tūhun Yāa Dios jíin ndá tēe stēhēn tūhun yā. De súcuán nání ndá dē: Bernabé, Simón tēe nání Negro, Lucio ñuū Cirene, Saulo, jíin Manaén tēe nī jahnu jíin incā Herodes jā ní ncuu gobernador Galilea.

<sup>2</sup> De iin quivī de íyó nditē inī ndá dē, de chíñúhún ndá dē nūū maá Jētohō ō, de nī ncāhān maá Espíritu Santo: Cúnī ni jā sáhá sín nū Bernabé jíin Saulo jā ná quihīn dē iin tiñu jā ní jani nī dē jā sáhá dē, ncachī yā.

<sup>3</sup> De nī jicān táhvī tucu-ni ndá dē juni íyó nditē inī dē. De nī ntee ndá dē ndahá dē xīnī Bernabé jíin Saulo. Sá de nī nacuetáhvī ndá dē nūū ndúū tēe ñúcuán de cuāhān ndúū dē.

*Jā ní nacani Bernabé jíin Saulo tūhun yā inī isla Chipre*

<sup>4</sup> De nī nsáhá maá Espíritu Santo jā cuāhān ndúū dē ichi ñuū Seleucia jā íyó yuhú mar. De ñúcuán nī nquivi ndúū dē inī barco, de cuāhān dē jondē isla Chipre jā cúu iin pedazo ñuhun jā ñúhún mähñú ndute.

<sup>5</sup> De nī nquenda ndúū dē puerto Salamina. De nī nacani dē tūhun Yāā Dios inī ndá vehe īī sinagoga táhān dē hebreo. De suni cuāhān Juan, chi tēe jetíñú ndúū dē cúu dē.

<sup>6</sup> De nī nchāha ndá dē níī isla Chipre cuāhān dē nī nquenda dē jondē ñuū Pafos jā íyó yuhú isla Chipre. De ñúcuán nī jinī ndá dē nūū iin táhān dē hebreo jā nání dē Barjesús, de tēe scuáha mágica cúu dē. De cāhān dē tūhun stáhvī jā cáchī dē jā tēe nācani tūhun Yāā Dios cúu dē.

<sup>7</sup> De tēe scuáha mágica ñúcuán sátíñú dē nūū gobernador Sergio Paulo. De gobernador ñúcuán chi ndíchí dē. De nī ncana dē Bernabé jíin Saulo chi cúnī dē cunini maá dē tūhun Yāā Dios.

<sup>8</sup> De tēe scuáha mágica ñúcuán suni nání dē Elimas. De ndúcú dē jā casí dē jā má cándija gobernador tūhun jā nācani Saulo jíin Bernabé.

<sup>9</sup> De Saulo jā suni nání Pablo, nī nchitú Espíritu Santo inī ánō dē. De nī ndēhé vāha dē nūū tēe scuáha mágica ñúcuán.

<sup>10</sup> De nī ncāhān dē: Tēe sáhá tiñu néhén jā stáhvī ndasí cúu nú, de sēhe tächī cúñáhnú cúu nú, chi jásī nū nūū ndācá tiñu vāha. De násāma nú tūhun ndāā maá Jētohō ni tácuā mā cándija nchivī. ¿De nājēhē cúu jāá nduú jécuiñī cuitī nū jā sáhá nú súcuán?

<sup>11</sup> De mitan de maá Jētohō ni de sndóho yā ndóhó chi cucuáá nú, de mā cúnī nú cā ncandīi jacū quivī, ncachī Pablo. De nī jasī-ni nūū dē, de tīin íyú tīin suha dē-ni cā ndúcú dē iin nchivī jā tiin ndahá dē quihīn dē jíin cúnī dē.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī jinī gobernador jā súcuán nī ncuu, de nī ncandija dē tūhun maá Jētohō ō, de sáhvi inī dē níni dē.

*Jā ní iyo Pablo jíin Bernabé inī ñuū Antioquía ndáñuū Pisidia*

<sup>13</sup> Ñúcuán de Pablo jíin ndá táhān dē nī nquee ndá dē ñuū Pafos. De nī nquivi ndá dē inī barco de cuāhān ndá dē ñuū Perge jā cúu ndáñuū Panfilia. De ñúcuán nī ncusín Juan cuānohōn dē ciudad Jerusalén.

<sup>14</sup> De ndá máá dē chi nī nquee tucu dē inī Perge cuāhān dē, de nī nquenda dē Antioquía jā cúu ndáñuū Pisidia. De iin quivī nátatú nī nquivi ndá dē inī vehe īī sinagoga, de nī jécundeē ndá dē.

<sup>15</sup> De tá nī ncuu nī ncahvi nchivī ley Moisés jíin tutū jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, sá de ndá tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga nī ncāhān ndá dē jíin iin tēe jā cuácāhān jíin Pablo jíin ndá táhān dē: Cāhān sá jíin ndá ní, tátā, tú íyó jacū tūhun jā cāhān ní jā sndíhvī inī ní ndá nchivī yáhá, de cāhān ní, ncachī dē.

<sup>16</sup> Ñúcuán de nī nacuiñī Pablo nī nsáhá dē seña jā coo nañí nchivī, de nī ncāhān dē: Ndá ní táhān ó Israel jíin ndá ní jā suni chíñúhún ní Yāā Dios, cunini ndá ní ná cāhān sá.

<sup>17</sup> Maá Yāā Dios jā chíñúhún ndācá ó jā cúu ó nchivī nación Israel, nī nacāji yā ndācá tatā ō jā ní ntecū janahán. De nī ndeē tátū ndá ji inī nación Egipto de nī ncāyā ji nī nsáhá yā. Ñúcuán de jíin poder yā nī ntavā yā ndá ji inī Egipto cuāhān ji.

<sup>18</sup> De tá ūū xico cuiyā nī jica ndá ji nūū ñuhun tíhá, de maá Yāā Dios nī jendeé inī yā jíin ji.

<sup>19</sup> De nī nsáhá yā jā ní snāā ndá ji ūjā nación jā ní iyo inī Canaán, de ndá

ñuhun ñúcuán nī jēhe yā nūū ndá ji cuu tāhvī ji.

<sup>20</sup> De nī jani yā ndá tēe jā ní ntatúnī nūū ji tá cūmī ciento ūū xico ūxī cuīyā jondē quīvī jā ní ntatúnī Samuel, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī jīcān ndá ji iin rey. De nī jani Yāa Dios Saúl jā ní ncuu dē rey nī ntatúnī dē nūū ndá ji ūū xico cuīyā. De sēhe Cis nī ncuu Saúl jā cúu tatā Benjamín.

<sup>22</sup> De nī ncandeē yā-ni tiñu ndíso Saúl, de nī jani yā David nī ncuu dē rey nūū ndá ji. De nī ncāhān yā tūhun David: Cúsi inī nī jín David sēhe Isai, chi sáhá dē ndācá jā cúnī ni, ncachī yā.

<sup>23</sup> De nī ncāhān cā Pablo: De chījin tatā David nī nquiji Jesús, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu ndá táhán ó Israel, chi sūcuán nī nquee yuhú yā.

<sup>24</sup> De jondē tá ncháha ca quijéhe Jesús nacani yā tūhun de nī nacani Juan tūhun nūū ndācá táhán ó Israel jā ná nacani inī ndá ji jā sndóo ji cuāchi ji, de cuenduté ji.

<sup>25</sup> De tá cuācuñatin quīvī jā cuū Juan de nī ncāhān dē: ¿De á jáni inī ndá ní jā sāan cúu Cristo? Nduú chi nsūú sá cúu. Sochi cáta quiji yā, de cúñáhnú ndasí yā. Sochi sāan chi nduú cúñáhnú cuitī sá jā tavā sá vísō nījān yā, ncachī Juan, ncachī Pablo.

<sup>26</sup> De nī ncāhān cā Pablo: Tátā, ndācá ní jā cúu ó tatā Abraham jín ndācá ní jā suni iyó yíñuhún nūū Yāa Dios, cúnī Yāa Dios jā ná cúnī maá ó tūhun yā jā cáhān nāsa scácu yā yóhó.

<sup>27</sup> Chi ndá nchivī Jerusalén jín ndá tēe cúñáhnú nūū ji, nduú ní jícūhun inī ndá ji jā Jesús cúu Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu yóhó. De ndá quīvī nátátú nī nini ndá ji tūhun jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán nāsa quiji Cristo. De vísō sūcuán de nduú ní jícūhun inī ndá ji vísō ja nī nquiji yā, chi sa nī nenda ndá ji sīquī yā jā ní jīhī yā. De sūcuán nī squíncuu ndá ji tūhun jā ní ncāhān ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

<sup>28</sup> De vísō nduú ní nīhīn ndá ji nī iin cuāchi sīquī yā jā cuū yā sochi nī ncāhān nīhin ndá ji jín Pilato jā ná cúu yā.

<sup>29</sup> De tá nī nquee ndācá tūhun yā jā cáhān nūū tūtū īi de nī snūu ndūū dē yā yīcā cruz, de nī nchiyuhū dē yā inī iin yavī jā ní jete yīcā iin cava.

<sup>30</sup> Sochi nī natecū yā nī nsáhá Yāa Dios.

<sup>31</sup> De tá tēcū cā yā de nī jēhēn ndá nchivī Galilea jín yā jondē ciudad Jerusalén. De tá nī natecū yā de cuāhā quīvī nī nenda nījīn yā nūū ndá máa ji. De ndá nchivī ñúcuán cúu jā nācani ji tūhun yā nūū ndá cā táhán ó hebreo mitan.

<sup>32</sup> De suni sūcuán nācani ndá sá tūhun vāha ñúcuán nūū ndá ní, de suu tūhun ñúcuán cúu jā ní nquee yuhú yā nūū ndá ndīyi tatā ō.

<sup>33</sup> De tūhun ñúcuán nī squíncuu Yāa Dios jā ní jín jínúu maá ó jā cúu ó tatā dē, chi nī nastécū yā Jesús. Chi suni sūcuán cáhān salmo ūū nūū cáhān yā jín Sēhe yā Jesús: Maá nú cúu Sēhe nī, de mitan nī nsáhá ñáhnú nī ndóhó jā cúu nī Tatá nú, cáchī.

<sup>34</sup> De nī nastécū yā Jesús tácu mā téhyū cuitī yā, chi sūcuán yósō nūū tutū jā ní ncāhān yā jín Sēhe yā jondē janahán: Maá nú nīhīn ndija ndācá jā váha jā ní nquee yuhú nī jā cuāha nī nūū David, ncachī yā.

<sup>35</sup> Chi suni sūcuán cáhān tucu incā salmo jā ní ntee David, jā cáhān Jesús jín Yāa Dios: Mā cuāha ní tūhun jā téhyū sá, chi sáhá sá tiñu ní de mānī ní jín sá, cáchī.

<sup>36</sup> De ndāa chi David nī nsáhá dē tiñu jā ní īñi dē jēhē nchivī jā ní īyo tiempo dē, tá nūū cúnī maá yā. De sá de nī jīhī dē, de nī jīquiyuhū dē tá-ni nī jīquiyuhū ndācá tatā dē, de nī ntēhyū ndija yiqui cúñu dē.

<sup>37</sup> Sochi Jesús, jā ní nastécū Yāa Dios, chi nduú ní ntēhyū cuitī yā.

<sup>38</sup> Tátā, túsaá de cánuú jā ná jícūhun inī ndá ní jā Jesús cúu Yāa jā cune cáhnú inī yā nūū ndá cuāchi ní.

<sup>39</sup> Chi nī jani inī ndá ní jā jín ley cúu jā ndahvā cuāchi ndá ní nícu, sochi



nduú ní ncúu. Sochi maá Jesús cúu jā sndáhvā ndija cuāchi ndá nchivī jā cándíja ji yā.

<sup>40</sup> Túsaá de coto vāha ndá ní maá ní jā má quíjī ndá castigo síquī ní jā ní ncāhān ndá tēe jā ní nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán. Chi súcuán nī ncāhān yā:

<sup>41</sup> Ndá ndóhó jā jácū catá síquī tūhun yā, chi cūndēhé nú jā quiji castigo xēen síquī nū,

de sāvhi inī nū cunī nū de cuū nū. Chi tiempo maá nú sāhá nī iin tiñu ñáhnú

de mā cándíja cuitī nū jā súcuán sāhá nī vísō ná nācani ndá nchivī tūhun nū nū.

Ncachī yā, ncachī Pablo.

<sup>42</sup> De Pablo jín ndá tēe jíca jín dē, tá nī nquee ndá dē inī vehe ī sinagoga táhān dē hebreo, de nchivī ndá cā nación nī ncāhān ndāhvī ji jín dē jā incā quívi nátātú nacani tucu dē tūhun Jesús nū ji.

<sup>43</sup> De nī nacutē nuu ndá nchivī ñúcuán cuānohōn ji. De nī īyo cuāhā nchivī hebreo, jín nchivī ndá cā nación jā ní ntiin ley hebreo de chíñúhún ji Yāa Dios. De nī nchiniquīn ndá ji Pablo jín Bernabé cuāhān ndá ji jín ndúū dē. De nī ncāhān nīhin dē jín ndá ji jā ná cuíñi nīhin ji jín tūhun jā mānī Yāa Dios jín ndá ji.

<sup>44</sup> De quívi nátātú incā semana de ja ñatin ndiviī nchivī ñuū ñúcuán nī ncutútú ndá ji jā cunini ji tūhun Yāa Dios.

<sup>45</sup> De tá nī jinī ndá táhān dē hebreo jā ní ncutútú cuāhā ndá nchivī ñúcuán, de nī ncucuásún inī dē. De nī ncachī ndá jāá nsúú tūhun vāha cúu jā stéhēn Pablo, de nī ncāhān nāvāha ndá nū Pablo.

<sup>46</sup> Ñúcuán de nī nchundeé cā inī Pablo jín Bernabé nī ncāhān dē: Cánúú jā xihna cā nūú ndá máá ní jā cúu ní táhān ó hebreo nacani sá tūhun Yāa Dios. Sochi nduú ní jétáhvī ní, de cuāchi ndá máá ní cúu jā má quívi ní nūú cutecū ní ní cání túsaá. De mitan de quīnacani sá tūhun yā nūú ndá nchivī ndá cā nación.

<sup>47</sup> Chi súcuán nī ntatúnī maá Jētohō sá nūú ndá sá:

Nī jani nī ndóhó jā cuu nú modo iin luz jā stúu inī ánō nchivī ndá cā nación,

chi nacani nú tūhun nī nūú nchivī ní ñayívi jā scācu nī ji.

Ncachī yā, ncachī Pablo.

<sup>48</sup> De nchivī ndá cā nación, tá nī jini ji tūhun yáhá de nī ncusiī ndasí inī ji, de nī ncāhān ji jā tūhun vāha cúu tūhun maá Jētohō ō. De ndācá nchivī jā ní nacāji Yāa Dios jā cutecū ji ní cání, nī ncandíja ndá ji.

<sup>49</sup> De nī jītē nuu tūhun maá Jētohō ō cuāhān ní ndáñúú ñúcuán.

<sup>50</sup> De inī ñuū Antioquía íyó ndá ñahan cúñáhnú jā chíñúhún ña Yāa Dios. De ndá tēe hebreo nī scāhān dē ndá ñahan ñúcuán jín suni ndá tēe cúñáhnú ñuū ñúcuán. De nī nquijéhé ndá dē sáhá nāvāha dē Pablo jín Bernabé, de jondē nī scúnu ndá ndúú dē cuāhān dē.

<sup>51</sup> De nī scóyo ndúú dē ticāchāā jēhé dē jā cúu seña jāá nduú ní jétáhvī ji tūhun Yāa Dios, de cuāhān ndúú dē ñuū Iconio.

<sup>52</sup> De ndá nchivī cándíja jā íyó inī Antioquía, nī nchitú Espíritu Santo inī ánō ji, de cúsiī ndasí inī ndá ji.

## 14

*Jā ní īyo Pablo jín Bernabé inī ñuū Iconio*

<sup>1</sup> De ñuū Iconio nī nquívi ndúú dē inī vehe ī sinagoga táhān dē hebreo. De jín tūhun jā ní nacani ndúú dē de nī ncandíja cuāhā táhān dē hebreo de saá-ni cuāhā nchivī ndá cā nación.

<sup>2</sup> Sochi ndá táhān dē hebreo jāá nduú ní ncándíja, nī scāhān ndá ji ndá cā nchivī jāá nsúú nchivī hebreo cúu, chi cáchi ji jāá nsúú nchivī vāha cúu ndá nchivī cándíja.

<sup>3</sup> De cuāhā cā quívi nī īyo Pablo jín Bernabé ñuū ñúcuán. De nī nchundeé inī ndúú dē nī ncāhān nīhin dē tūhun yā, chi cándíja vāha dē jā chindeé maá Jētohō ō dē. De maá yā chi nī stéhēn yā jā íyó ndāā tūhun jā vāha inī yā jín nchivī jā nācani ndúú dē, chi nī jēhe yā

fuerza jā sáhá dē tiñu ñáhnú jíin tiñu jā stéhēn jā íyó poder yā.

<sup>4</sup> De nchivī ñuū ñúcuán nī ncusiín-ni inī ndá ji, de sava ji nī iñi jíin ndá tēe hebreo jāá nduú cándíja, de sava cā ji nī iñi jíin ndá apóstol.

<sup>5</sup> De ndá nchivī hebreo jíin nchivī ndá cā nación jíin ndá tēe cúñáhnú ñuū ñúcuán, nī squétáhán ndá dē tūhun jā nenda ndá dē sīquī Pablo jíin Bernabé jā cuun ndá dē yūū ndúū tēe ñúcuán nícu.

<sup>6</sup> De nī nīhīn ndúū dē tūhun jā súcuán cúnī ndá tēe ñúcuán sáhá dē, de nī nsáhá jíyo-ni ndúū dē cuāhān dē ñuū Lистра jíin ñuū Derbe jā cúu ndáñúū Licaonia, jíin ndá cā ñuū íyó ñatin ñúcuán.

<sup>7</sup> De ní ñúcuán nī nacani ndúū dē tūhun vāha maá yā nāsa scácu yā yóhó.

*Jā ní ncuun ndá ji yūū Pablo inī ñuū Lистра*

<sup>8</sup> De inī ñuū Lистра ndéē iin tēe jāá nduú cúu caca dē, chi nduú jíca cuiti dē jondē quīvī jā ní ncacu dē.

<sup>9</sup> De tēe ñúcuán nī jini dē tūhun jā cáhān Pablo. De nī ndēhé vāha Pablo nūū tēe ñúcuán, de nī jinī dē jā cándíja vāha tēe ñúcuán jā nduvāha dē.

<sup>10</sup> De nī ncāhān jee Pablo jíin dē: Nacuiñi de cuiñi nú, ncachī dē. De nīhin nī nacuiñi tēe ñúcuán, de nī jica dē-ni.

<sup>11</sup> De nī jinī ndá nchivī tiñu ñáhnú jā ní nsáhá Pablo, de nī ncāhān jee ji jíin yuhú maá ji jā cúu tūhun Licaonia: De mitan de nī jinī nijin ō jā ní ncuun ūū yā vāji yā nūū ō, de tá cáá tēe cáá ndúū yā, ncachī ndá ji.

<sup>12</sup> De nī ncāhān ndá ji jā Bernabé cúu yāá ndá ji nání Júpiter, de Pablo cúu yāá ndá ji nání Mercurio, chi Pablo cúu tēe nācani tūhun.

<sup>13</sup> De ñatin yuhú ñuū ñúcuán íyó veñūhun yāá nání Júpiter. De sūtū jā sátiñú veñūhun ñúcuán nī scútú dē itā ndá sīquī, de cahñi dē tī jíin ndá cā nchivī nūū Bernabé jíin Pablo jā chiñúhún dē cúnī dē nícu.

<sup>14</sup> De nī jinī ndúū tēe cúu apóstol ñúcuán jā súcuán cúnī ndá nchivī jā sáhá ji, de nī ndatá dē sahma dē, de ñúcuán cúu iin seña jāá nduú jétahān

inī dē jā sáhá ndá ji súcuán. De nī ndava-ni ndúū dē nī nquīvi ndúū dē māhñú ndá nchivī cuāhā ñúcuán, de nīhin nī ncana ndúū dē:

<sup>15</sup> Tātā, mā sáhá ndá ní súcuán, chi suni tēe-ni cúu ndúū sá tá cúu nūū cúu ndá maá ní. De vāji ndúū sá jā cachī tūhun ndúū sá tūhun vāha Yāá Dios nūū ndá ní. De cáhān sá jā má sáhá ní cā tiñu jāá nduú tiñu yáhá, chi sa Yāá Dios chiñúhún ní, Yāá tēcū, Yāá jā ní nsáhá andiví jíin ñayīví jíin mar jíin ndācá cā jā íyó ní cáhnú.

<sup>16</sup> Chi jondē janahán chi nī jēhe yā tūhun jā sáhá ndá nchivī tiñu jā cúnī ndá maá ji.

<sup>17</sup> De vísō súcuán sochi nī stéhēn ndāá yā nūū ji nāsa Yāá cúu yā, chi ndācá-ni tiñu vāha nī nsáhá yā jíin ndācá ó, de súcuán cúu jondē mitan. Chi scúun yā sāvī, de sáhá yā jā vāha cúu itū, de jēhe yā jā yáji ō de cúsiī inī ō, ncachī dē.

<sup>18</sup> De vísō súcuán nī ncāhān dē, sochi ūhvī ndasí nī jasí ndúū dē jā chíñúhún ndá nchivī dē nícu.

<sup>19</sup> Ñúcuán de jacū tēe hebreo nī nquenda dē Lистра jā vāji dē ichi Antioquía jíin Iconio. De nī scāhān ndá dē ndá nchivī cuāhā ñúcuán. De nī ncuun ndá ji yūū Pablo, de nī ñuhun ndá ji Pablo nī ntavā ji dē yātā ñúū, chi nī jani inī ndá ji ja nī jihī dē.

<sup>20</sup> Sochi ndá tēe cándíja ñuū ñúcuán nī jicó ndúū ndá dē Pablo, de nī nacōo dē-ni, de nī ndīvi dē inī ñuū. De quīvī téēn de nī nquehen dē ichi cuāhān dē jíin Bernabé ñuū Derbe.

<sup>21</sup> De inī ñuū ñúcuán nī nacani ndúū dē tūhun vāha maá Jétohō ō jā scácu yā nchivī, de cuāhā nchivī nī ncandíja nī nsáhá dē. Sá de nī nōhōn tucu ndúū dē Listra jíin Iconio jíin Antioquía.

<sup>22</sup> De nī jija cā inī ndá nchivī cándíja nī nsáhá ndúū dē ní nūū ní jēhēn dē. De nī sndíhvī inī ndúū dē ndá ji jā ná cuiñi nīhin ndá ji jíin tūhun yā jā cándíja ji. De nī ncāhān ndúū dē jā níni cúu jā quiji ndá tūndóhó sīquī ō, de sá de quīvi ó nūū tátúni Yāá Dios.

<sup>23</sup> De ndācá ñuū nī jani ndúū dē sava tēe ñáhnú jā cundiso tíñú dē coto dē nchivī cándíja. De nī jicān táhvī

nditē ndúū dē nūū maá Jētohō ō jā ná coto yā ndá nchivī ñúcuán, chi ndihi ji cándíja ji nūū yā.

*Jā ní nōhōn tucu Pablo jíin Bernabé ñuū Antioquía ndáñuū Siria*

<sup>24</sup> De nī nayāha ndúū dē Pisidia cuāhān dē, de nī nquenda dē ndáñuū Panfilia.

<sup>25</sup> De nī nacani ndúū dē tūhun yā inī Perge jā íyó inī Panfilia, de sá de cuāhān dē ñuū Atalia.

<sup>26</sup> De ñúcuán nī nquivi ndúū dē barco de nī nenda tucu dē Antioquía. De ñuū ñúcuán cúu nūū ní jicān táhvī ndá nchivī nūū Yāa Dios jēhē ndúū dē jā ná chindeé ná chítuu yā dē jíin tiñu jā nacani dē tūhun yā. De nī nenda ndúū dē jā ní squíncuu dē tiñu ñúcuán.

<sup>27</sup> De tá nī nenda ndúū dē Antioquía de nī nastútú dē ndá nchivī cándíja. De nī nacani dē tá tiñu ñáhnú nī nsáhá Yāa Dios jíin ndúū dē, chi nī jēhe yā tūhun jā suni cándíja ndá cā nchivī vísō nsūú nchivī hebreo cúu.

<sup>28</sup> De cuāhā tiempo nī íyo ndúū dē Antioquía jíin ndá nchivī cándíja.

## 15

*Siqui junta ciudad Jerusalén*

<sup>1</sup> Ñúcuán de jacū tēe región Judea nī nquenda dē ñuū Antioquía, de nī stéhēn ndá dē nūū ndá hermano jā tú mā sáhá ji circuncidar tá cúu nūū íyó costumbre jā ní jēhe Moisés nūū nchivī hebreo, de mā cácu cuitī ndá ji, ncachī ndá dē.

<sup>2</sup> De Pablo jíin Bernabé nī ntetáhán ndasí ndúū dē jíin ndá tēe ñúcuán sīquī tūhun jā ní ncāhān ndá dē de nduú ní ncúndaā. De jā suu cúu jā ní nsáhá ndāā ndá dē jā quihīn Pablo jíin Bernabé jíin sava cā dē jondē ciudad Jerusalén, de ñúcuán natúhún ndá dē sīquī tūhun yáhá jíin ndá cā apóstol jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándíja.

<sup>3</sup> Ñúcuán de ndá nchivī cándíja nī nachuhun ichí ji ndá dē. De nī nchāha ndá dē cuāhān dē ichi Fenicia jíin Samaria, nacani dē tūhun nāsa nī nasāma inī nchivī jāá nsūú nchivī hebreo cúu, chi nī ncandíja ji tūhun yā.

De nī ncusiī ndasí inī ndá hermano ñúcuán.

<sup>4</sup> De nī nquenda ndá dē Jerusalén. De ndá nchivī cándíja ñúcuán jíin ndá tēe cúu apóstol jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū ji, nī ncusiī inī ndá dē jā ní nquenda Pablo jíin ndá cā dē. De nī nacani Pablo jíin Bernabé ndácá tūhun nāsa nī nsáhá Yāa Dios jíin ndúū dē tá nī jica nuu dē nī nacani dē tūhun yā.

<sup>5</sup> Sochi nī nacuiñī sava tēe grupo fariseo jā cándíja, de nī ncāhān ndá dē: Nchivī ndá cā nación jā cándíja ji Jesús, cánuú jā cuu ndá ji circuncidar, de ndacu ó nūū ji jā ná squíncuu ji ley Moisés, ncachī ndá dē.

<sup>6</sup> De nī ndutútú ndácá tēe cúu apóstol jíin ndácá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú jā sáhá ndāā dē sīquī tiñu yáhá.

<sup>7</sup> De tá cuājīnu jā ní ncāhān ndihi ndá dē de nī nacuiñī Pedro nī ncāhān dē: Hermano, ja jíin vāha ndá ní jā ja cuācunahān nī nacāji Yāa Dios sāan jā ní nacani sá tūhun vāha yā nūū nchivī incā nación, de nī ncandíja ji.

<sup>8</sup> De Yāa Dios chi jíin yā nāsa íyó ánō ndá nchivī, de nī stéhēn yā jā ní jetáhvī yā ji, chi suni nī jēhe yā Espíritu Santo nūū ndá ji tá-ni nī ntaji yā nūū maá ó.

<sup>9</sup> De nduú ní nsáhá sīn yā yóhó jíin ndá ji, chi suni nī nsáhá ndoo yā ánō ji sīquī jā ní ncandíja ndá ji Jesús.

<sup>10</sup> De mitan ¿de nājēhē cúu jā cúnī ndá ní squivi ní ji chíjin ley jā má cúndéé ji jíin? Chi nduú jétahān inī Yāa Dios jā súcuán. Chi cúnī ndá ní jā tee ní tiñu víjín yáhá sīquī ndá nchivī cándíja ñúcuán, de ni ndá tatā ō nduú ní ncúndéé dē squíncuu dē, de ni maá ó.

<sup>11</sup> Chi sa cándíja ndácá ó jā sīquī jā vāha inī Jētohō ō Jesús cúu jā ní scácu yā yóhó súcuán-ni, de suni súcuán-ni scácu yā ndá cā nchivī, de nsūú sīquī jā squíncuu ji ley, ncachī Pedro.

<sup>12</sup> De nī ncāhān Pablo jíin Bernabé, de nī ncunañí ndá nchivī níni ji jā cáhān ndúū dē, chi nī nacani dē jā ní jēhe yā poder nūū ndúū dē jā ní nsáhá dē ndá tiñu ñáhnú jíin tiñu jā

stéhēn jā íyó poder yā nūū nchivī ndá cā nación.

<sup>13</sup> De tá nī jīnu nī ncāhān ndūū dē de nī ncāhān Jacobo: Hermano, cunini ndá ní ná cáhān sá.

<sup>14</sup> Nī nacani Simón Pedro tūhun nāsa nī nguijéhé Yāā Dios cána yā nchivī ndá cā nación, chi nānducú maá yā ndá ji jā nduu ji nchivī maá yā.

<sup>15</sup> De inuú-ni cáhān ndá tūhun yáhá jín tūhun jā ní nacani ndá tēe nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán tá cúu nūū ní ntee dē nūū tutū ī:

<sup>16</sup> Cáhī Yāā Dios:

Vehe nūū ní nchiñúhún David nduhū chi nī ndicó cáva.

De iin quīvī de nenda nī de nasāhá nī vehe ñúcuán, jā chiñúhún tucu ndá nchivī hebreo nduhū.

<sup>17</sup> Súcuán sáhá nī tácuā cuu nanducú ndá cā nchivī nduhū, jondē jín nchivī ndá cā nación, ndācá ji jā cana nī ji jā candíja ji nduhū.

<sup>18</sup> Súcuán nī ncāhān maá Jētohō ō, de jondē janahán ndasí ja stéhēn yā nūū nchivī jā súcuán scácu yā ji.

Cáhī tutū ī.

<sup>19</sup> De cáhān cā Jacobo: De jā ñúcuán cúu jā jáni inī sá jā má tēé ó ley vījín ñúcuán síquī nchivī ndá cā nación jā nāndicó cóo inī nūū Yāā Dios.

<sup>20</sup> Chi sa carta tee-ó quīhīn nūū ji jā má quīvi nduū cā ji jín ídolo, de mā cācá ndī ji, de mā cājí ji cūñu quiti jéhné chi nduú ní játi nīñī tī, de nī iin nīñī ndá cā quiti mā cājí ji.

<sup>21</sup> Tūhun yáhá-ni tee ó quīhīn nūū ji. Chi ja íyó ndá tēe nācani ley Moisés jondē janahán de jondē mitan. De ndācá quīvī nátátú cáhvi ndá dē ndá tūhun ñúcuán inī ndá vehe ī sinagoga ndācá ñuū, ncachī Jacobo.

<sup>22</sup> De súcuán nī ncucáhnú inī ndá apóstol jín ndá tēe ñáhnú jā ndiso tíñú jín ndihi nchivī cándíja jā súcuán sáhá dē, de nī nacāji ndá dē sava tēe quīhīn jín Pablo jín Bernabé, chi quīnohōn ndūū dē Antioquía. De tēe nī nacāji dē ñúcuán cúu Silas jín Judas, de incā síví dē cúu Barsabás. De iin

tēe cúñáhnú cúu ndūū dē nūū ndá hermano.

<sup>23</sup> De ndá tēe ñúcuán née dē carta, de súcuán cáhān: Ndá máá sá cúu apóstol jín ndá tēe ñáhnú jā ndiso tíñú jín ndá cā hermano, de tēe ndá sá tūhun yáhá cuēē nūū ndá ní, hermano ndá cā nación jā ndēē ndá ní inī ñuū Antioquía jín región Siria jín Cilicia. Sáhá ndeé inī ndá ní.

<sup>24</sup> Nī nīhīn sá tūhun jā ní nquee sava táhān sá yáhá nī nquenda dē nūū ndá ní jā cúu ní nchivī cándíja Cristo. De nī ndacu dē jā cuu ndá ní circuncidar jín jā cuetáhvī ní ley Moisés. De jín tūhun jā ní ncāhān ndá dē ñúcuán de jáni ndasí inī ndá ní de cúcuécá inī ní sáhá dē. Sochi nsūú ndá sāán ní ntetíñú ndá tēe ñúcuán jā cuēē dē nūū ní.

<sup>25</sup> De mitan nī nsáhá ndāā ndá sá, de inuú-ni jáni inī ndá sá. De nī nacāji sá tēe jā tetíñú sá cuēē nūū ní jín hermano jā māñī ō jín jā cúu Bernabé jín Pablo.

<sup>26</sup> De ndūū tēe yáhá ja nī jēhe dē tūhun jā vísō ná cúu dē jā síquī Jētohō ō Jesucristo.

<sup>27</sup> Túsaá de tetíñú ndá sá Judas jín Silas cuēē dē nūū ní tácuā suni inuú-ni cachī tūhun ndūū dē nūū ndá ní tá-ni cáhān carta yáhá.

<sup>28</sup> Chi súcuán jétahān inī Espíritu Santo, de saá-ni ndá máá sá suni mā tēé ndá sá nī iin tíñu vījín síquī ndá ní, chi maá-ni tíñu jā cánuú cā yáhá:

<sup>29</sup> Mā cājí ní cā jā ní nsōcō nūū ídolo, nī mā cājí ní nīñī, nī quiti jéhné chi nduú ní játi nīñī tī, de mā cācá ndī ndá ní. Tú sndóo ní ndācá yáhá de vāha squíncuu ní. Sáhá ndeé inī ndá ní túsaá, cáhī carta.

<sup>30</sup> De ndá tēe jā ní ntetíñú ndá dē ñúcuán, cuāhān ndá dē Antioquía. De nī nastútú ndá dē ndá nchivī cándíja, de nī jēhe dē carta ñúcuán nūū ji.

<sup>31</sup> De nī ncahvi ndá ji, de nī ncusiī inī ji jín tūhun ndeé inī jā cáhān carta.

<sup>32</sup> De suni tēe nācani tūhun Yāā Dios cúu Judas jín Silas, de jín ndācá cā tūhun jā ní ncāhān ndūū dē de nī ndundeé inī ndá hermano ñúcuán, de nī jija cā inī ndá ji nī nsáhá ndūū dē.

<sup>33</sup> De nī iyo ndá dē ñúcuán jacū quīvī. Sá de nī nacuetáhvi ndá hermano nūū ndá dē jā quínohōn dē nūū ndá tēe jā ní ntetínú ndá dē.

<sup>34</sup> Sochi nī jétahān inī Silas jā quendōo dē ñúcuán.

<sup>35</sup> De suni nī nguendōo Pablo jíin Bernabé Antioquía, de stéhēn ndúū dē jíin cuāhā cā tēe ñuū ñúcuán, de nácani ndá dē tūhun vāha maá Jētohō ō.

### *Jā quínacani tucu Pablo tūhun yā vuelta ūū*

<sup>36</sup> De nī ncuu cā quīvī, de Pablo nī ncāhān dē jíin Bernabé: Mitān de quíndehé ó ndācá hermano ō ndācá ñuū nūū ní nacani ó tūhun maá Jētohō ō nūū jī, cúndehé ó nāsa íyó ndá jī, ncachī dē.

<sup>37</sup> De cúnī Bernabé jā quíhīn dē jíin Juan, tēe nánī Marcos.

<sup>38</sup> Sochi nduú ní jétahān inī Pablo jā quíhīn tēe ñúcuán jíin dē, chi jondē Panfilia nī ncusín Marcos nūū Pablo jíin Bernabé, de nduú ní ncúnī cā Marcos jā chindeé táhān dē jíin ndúū dē saá.

<sup>39</sup> De nahán nī natúhún Pablo jíin Bernabé, de nduú ní ncúndaā inī ndúū dē jā síquī Marcos. De nī ncusín ndúū dē, de Bernabé nī jeca dē Marcos cuāhān ndúū dē jíin barco jondē isla Chipre.

<sup>40</sup> De Pablo nī nacāji dē Silas jā quíhīn dē jíin. De ndá cā hermano nī jicān táhvī nūū maá Jētohō ō jā ná chindeé chituu yā Pablo, chi vāha inī yā. De cuāhān ndúū dē.

<sup>41</sup> De nī jicó núu dē ní Siria jíin Cilicia. De nī jija cā inī ndá nchivī cándija ñúcuán nī nsāhá dē.

## 16

### *Jā cuāhān Timoteo jíin Pablo jíin Silas*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī nenda Pablo jíin Silas ñuū Derbe jíin Listra. De iin ñuū ñúcuán íyó iin tēe cándija, nánī dē Timoteo. De cúu dē sēhe yíi iin ñahan hebrea jā cándija Jesús. De tatá dē cúu tēe griego.

<sup>2</sup> De ndācá hermano ñuū Listra jíin ñuū Iconio nī ncāhān ndá dē jā tēe vāha cúu Timoteo.

<sup>3</sup> De cúnī Pablo jā cueca dē Timoteo quíhīn dē jíin. De nī nsāhá Pablo jā cuu jī circuncidar, chi nduú cúnī dē jā cāhān ndá nchivī hebreo jāá nduú ní squíncuu Timoteo costumbre ñúcuán, chi ndihi jī jíin jāá nsúū tēe hebreo cúu tatá jī.

<sup>4</sup> De ndācá ñuū nī jēhēn ndá dē nī stéhēn ndá dē nūū ndá nchivī cándija jā ná squíncuu jī tiñu jā ní ntatúnī ndá apóstol jíin ndá tēe ñáhnú Jerusalén jā ndíso tíñú nūū nchivī cándija.

<sup>5</sup> De ndá nchivī cándija nī jija cā inī jī. De ndiquivī nī ncāyā cā ndá jī.

### *Jā ní stéhēn yā iin tēe región Macedonia nūū Pablo*

<sup>6</sup> De nduú ní jéhe Espíritu Santo tūhun jā nacani dē tūhun yā inī región Asia, de jā ñúcuán cúu jā ní nchāha ndá dē cuāhān dē ichi región Frigia jíin Galacia.

<sup>7</sup> De nī nguenda dē nūū quétáhān región Misia jíin Bitinia. De cúnī dē jā quíhīn dē Bitinia nícu, sochi Espíritu Jesús nduú ní jéhe yā tūhun jā quíhīn dē.

<sup>8</sup> De nī nchāha ndá dē iin lado Misia cuāhān dē puerto Troas.

<sup>9</sup> De iin jacuāā nī stéhēn yā nūū Pablo jā íñī iin tēe región Macedonia cāhān ndāhvī jíin dē: Nehēn ní Macedonia yáhá, de chindeé ní ndá saán, ncachī.

<sup>10</sup> Súcuán nī stéhēn nūū dē. Ñúcuán de saán jā cúu Lucas, nī nquetáhān sá jíin Pablo. De nī nsāhá tūha ndá sá jā quíhīn ndá sá Macedonia, chi nī jíin cājí sá jā maá Yāā Dios cúnī yā jā nacani ndá sá tūhun vāha yā nūū ndá nchivī ñúcuán.

### *Jā ní iyo Pablo jíin Silas inī ciudad Filipos*

<sup>11</sup> De jíin barco nī nquee ndá sá ñuū Troas cuāhān ndāā sá isla Samotracia. De quíhvī téen nī nguenda sá ñuū Neápolis.

<sup>12</sup> De ñúcuán nī nquee tucu ndá sá de nī nguenda ndá sá Filipos jā cúu ñuū cúñáhnú cā inī Macedonia, chi

nchivī ciudad Roma nī nsāhá ji ñuū ji ñúcuán. De nī iyo ndá sá ñúcuán jacū quīvī.

13 De iin quīvī nátātú nī nquee ndá sá ñuū ñúcuán, de nī jēhēn ndá sá iin yuhú yúte. De ñúcuán cúu iin lugar nūū jícān táhvī ndá nchivī. De nī jēcundeē ndá sá, de nī nacani ndá sá tūhun yā nūū ndācá ñahan jā ní natacā ñúcuán.

14 De iin ñahan nání Lidia jā vāji jondē ñuū Tiatira, xícó ña sahma cuahá ndíhí jā yāhvi ndéē. De chíñúhún ndija ña Yāā Dios. De nī nini ña tūhun nācani ndá sá, de nī nsāhá maá Jētohō ō jā ní ncandíja ña tūhun yā jā cáhān Pablo.

15 De tá nī jenduté ña jíin ndācá nchivī jā ndéē vehe ña de nī ncāhān ndāhvī ña jíin sá: Tú jáni inī ndá ní jā cándíja ndija sá nūū maá Jētohō ō, de cuēē ndá ní vehe sá cundeē ní, ncachī ña. De nī ncana fuerza ña ndá sáan.

16 Sá de iin quīvī cuāhān tucu ndá sá nūū jícān táhvī ndá ji ñúcuán. De nī nquetáhán sá jíin iin sūchí síhí jā ñúhún tāchī inī, de maá sáhá jā cúu cáhān ji tūhun nāsa coo ichi nūū, de quée ndāā jā cáhān ji. De sūchí yáhá nī jeen ndá patrón ji tácuā nīhīn dē cuāhā xūhún sīquī jā cáchī tūhun ji nūū ndá nchivī nāsa coo ichi nūū.

17 De sūchí ñúcuán níquīn ji vāji ji yātā ndá sá cána cóhó ji: Ndá tēe yáhá sátíñú dē nūū Yāā Dios, Yāā cúñáhnú ndasí, de cáchī tūhun ndá dē nūū ndá ní nāsa cācu ní nūū cuáchi ní, ncachī ji.

18 De cuāhā quīvī nī nsāhá ji sūcuán nūū ndá dē. De nī ntahúhvī inī Pablo, de nī ndicó cóto dē nūū ji, de nī ncāhān dē jíin tāchī ñúcuán: Tátúnī nī jíin poder Jesucristo jā quee nú inī sūchí yáhá quīhīn nū, ncachī dē. De maá hora ñúcuán de nī nquee-ni.

19 Ñúcuán de nī jinī ndá patrón ji jā má níhīn cā ndá xūhún sáhá ji. De jā suu cúu jā ní ntiin ndá Pablo jíin Silas cuāhān ndá jíin ndúū dē centro nūū iyó justicia.

20 De nī jani ndá ndúū dē nūū ndá tēe sáhá ndāā tiñu, de nī ncachī ndá:

Ndúū tēe yáhá cúu tēe hebreo, de sáhá ndúū dē jā cúvaā nchivī ñuū ō.

21 De jáquīn ndúū dē incā costum-bre jā má cúu cuetáhví ó nī mā cúu sáhá ó, chí contra sīquī leynación maá ó cúu, chí nchivī nación Roma cúu ó, ncachī ndá.

22 Ñúcuán de nī nenda cuāhā cā nchivī sīquī ndúū dē. De nī ncachī ndá tēe cúñáhnú ñúcuán jā ná scúnuu ndá sahma ndúū dē, de ná cáni ndá ndúū dē jíin ñutun.

23 De tá nī ncuu nī ncani ndasí ndá ndúū dē, de nī squívi ndá ndúū dē vecāa. De nī ncachī ndá nūū tēe jā jíto vecāa jā ná cóto vāha ndúū dē.

24 De tēe jíto vecāa, tá nī ndacu ndá sūcuán nūū dē de nī squívi dē Pablo jíin Silas vecāa ichi inī cā. De nī nchihí dē sūcūn jéhē ndúū dē iin ñutun jā ndéē yāvī, de nī nasníhin dē jíin cadena.

25 De tá nī ncuu sava ñuú de jícān táhvī Pablo jíin Silas de jíta ndúū dē yaā īi nūū Yāā Dios. De suni nī jini ndá nchivī jā yíhí jíin dē vecāa.

26 De sanaā-ni de nīhīn ndasí nī ntāan, de nī ncandā níi vecāa. De ndācá viéhé cā ñúcuán nī nune-ni, de cadena jā núhni ndá nchivī nī ndājī-ni.

27 De nī ndoto tēe jíto vecāa. De nī jinī dē jā núne ndá viéhé cā, de nī ntavā dē espada jā cahnī dē maá dē nícu, chí jáni inī dē jā ní jinu ndá nchivī yíhí vecāa cuāhān ji.

28 Sochi nī ncāhān jee Pablo: Mā cáhni ní maá ní, chí yíhí ndihí ndá sá yáhá, ncachī dē.

29 Ñúcuán de tēe jā jíto vecāa nī ncana dē ñuhūn nī nquiji. De nī nquívi dē-ni inī vecāa, de quísi dē jā yúhú dē. De nī jēcūñī jítí dē nūū Pablo jíin Silas.

30 De nī ntavā dē Pablo jíin Silas tāvēhé cā, de nī ncāhān dē: Señor, ¿naá cúu jā sáhá sá tácuā cācu ánō sá? ncachī dē.

31 De nī ncāhān ndúū dē jíin tēe ñúcuán: Candíja ní Jētohō ō Jesucristo de cācu ní, de saá-ni ndācá nchivī vehe ní, ncachī dē.

<sup>32</sup> De nī nacani ndūū dē tūhun maá Jētohō ō nūū tēe ñúcuán jíin nūū ndācá nchivī jā ndēē vehe dē.

<sup>33</sup> De maá jacuāā ñúcuán nī naquete dē nūū ní ntacuēhé ndūū dē jā ní nsáhá ñutun. De ñúcuán de nī jenduté dē jíin ndācá nchivī jā ndēē vehe dē.

<sup>34</sup> De nī jeca dē Pablo jíin Silas cuāhān dē jíin vehe dē, de nī jēhe dē jā ní nchajī ndūū dē. De nī ncusiī ndasí inī dē jíin ndá cā nchivī jā ndēē vehe dē jā ní ncandíja ndá ji Yāa Dios.

<sup>35</sup> De tá nī ntūū de ndá tēe cúñáhnú nī ntetíñú dē ndá policíja cuāhān nūū tēe jā jíto vecāa jā ná siāā dē Pablo jíin Silas.

<sup>36</sup> De tēe jā jíto vecāa nī ncachī tūhun dē tūhun yáhá nūū Pablo: Ndá tēe cúñáhnú nī ntetíñú dē tūhun vāji jā siāā sá ní. Túsaá de quee ndūū ní quihīn ní, de sáhá ndeé inī ní, ncachī dē.

<sup>37</sup> Sochi nī ncāhān Pablo jíin policíja: Cuāhā nchivī nī jini jā ní ncani ndá dē ndūū sá. ¿De nūcu nduú ní nsáhá ndāā dē de tú jāndāā jā íyó cuāchi ndūū sá? De nī nchihi ndá dē ndūū sá vecāa vísō tēe Roma cúu ndūū sá, chi íyó ley jā má cúu sáhá dē súcuán jíin nchivī Roma. De mitan ¿á tavā yuhū dē ndūū sá cúnī ndá dē, á naá cúu? De jā súcuán mā cúu cuitī, chi ná quíji ndá máá dē tavā dē ndūū sá, ncachī Pablo.

<sup>38</sup> Ñúcuán de nī ndicó cóo ndá policíja nī nacani dē ndācá tūhun yáhá nūū ndá tēe cúñáhnú, de nī nchūhú ndasí ndá nī jini ndá jā tēe Roma cúu Pablo jíin Silas.

<sup>39</sup> De nī nquenda ndá, de nī ncāhān ndāhvī ndá jíin ndūū dē jā ná cūne cáhnú inī ndūū dē. De nī ntavā ndá ndūū dē vecāa, de nī ncāhān ndāhvī ndá jā ná quēe dē quihīn dē inī Filipos.

<sup>40</sup> De sá de nī nquee ndūū dē vecāa, de cuānohōn dē vehe Lidia. De nī ncāhān ndūū dē tūhun ndeé inī jíin ndá hermano, de nī nquehen tucu ndūū dē ichi cuāhān dē.

## 17

*Jā ní ncuvaā nchivī ñuū Tesalónica*

<sup>1</sup> De nī nchāha Pablo jíin Silas ñuū Anfípolis jíin ñuū Apolonia cuāhān dē,

de nī nquenda dē Tesalónica nūū íyó iin vehe īi sinagoga táhān dē hebreo.

<sup>2</sup> De nī ndeē ndūū dē ñúcuán ūnī semana. De ndá quivī nátátú de sáhá Pablo tá-ni sáhá dē, chi nī jēhēn dē vehe īi sinagoga, de nī ncāhān dē jíin ndá tēe ñúcuán sīquī tutū īi.

<sup>3</sup> De jíin tūhun cáhān tutū īi nī stēhēn dē jā cánuú jā ndoho Cristo jā cuū yā de natecū yā, de nī ncāhān dē: Jesús, Yāa jā nācani sá tūhun nūū ndá ní, suu yā cúu Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu yóhó, ncachī dē.

<sup>4</sup> De nī ncandíja sava táhān dē hebreo jíin cuāhā nchivī griego jā suni chíñúhún Yāa Dios, jíin cuāhā ñahan cúñáhnú. De inuú-ni nī nduu ndá ji jíin Pablo jíin Silas.

<sup>5</sup> Ñúcuán de nī ncucuásún ndasí inī ndá táhān dē hebreo jāá nduú cándíja, de nī stútú ndá dē sava tēe nēhēn jā jíca cúxí-ni. De nī ncuvaā ndasí ndá ji inī ñuū ñúcuán. De nī nquenda ndá vehe Jasón nānducú ndá Pablo jíin Silas jā cueca ndá de cani ndá nūū ndá nchivī cuāhā nícu.

<sup>6</sup> Sochi nduú ní nānihīn ndá ndūū dē. De nī jeca xeēn ndá Jasón jíin sava cā hermano nī nquenda ndá jíin ndá dē nūū ndá tēe tátúnī inī ñuū ñúcuán, de nī ncana jee ndá sīquī Pablo jíin Silas: Ndá tēe jā sáhá sīin nchivī ní cáhnú ñayiví, suni nī nquenda ndá dē yáhá.

<sup>7</sup> De Jasón nī jēhe núú dē vehe dē ndēē ndá tēe ñúcuán. De ndācá ndá dē nduú jétáhvī dē ley maá rey ndācá ō jā cúu ō nchivī Roma, chi sa cáhān ndá dē jā íyó incā rey jā jétáhvī ndá dē jā nání Jesús, ncachī ndá.

<sup>8</sup> De ndá tēe tátúnī jíin ndá cā nchivī nī jini ndá tūhun yáhá, de nī ncuvaā ndá.

<sup>9</sup> De Jasón jíin ndá cā hermano nī sndóo ndá dē xūhún dē jā cúu prenda jā tají dē Pablo jíin Silas quihīn ndūū dē, de sá de nī nsiāā ndá Jasón jíin ndá cā hermano cuānohōn dē.

*Jā ní īyo Pablo jíin Silas inī ñuū Berea*

<sup>10</sup> Ñúcuán de ndá hermano nī scáca ñuú-ni dē Pablo jíin Silas cuāhān ndūū

dē Berea. De tá nī nguenda ndúū dē ñúcuán, de nī nguivi dē inī vehe ñi sinagoga táhán dē hebreo.

<sup>11</sup> De táhán dē hebreo ñúcuán vāha cā inī ndá ji nsúú cā táhán dē hebreo ñuū Tesalónica, chi vāha nī ncusiī inī ji jíin tūhun jā ní nacani ndúū dē. De ndācá quīvī nānducú viī ndá ji nūū tūtū ñi de tú súcuán cáhān, á nduú.

<sup>12</sup> De jā ñúcuán nī ncandíja cuāhā ji, de suni nī ncandíja cuāhā nchivī griego, cúu tēe cúu ñahan cúñáhnú.

<sup>13</sup> Sochi ndá táhán dē hebreo ñuū Tesalónica nī ñihīn dē tūhun jā suni nācani Pablo tūhun Yāa Dios ñuū Berea. De nī jēhēn ndá dē Berea, de nī scáhān ndá dē ndá nchivī ñúcuán de nī nenda ji sīquī Pablo.

<sup>14</sup> De ndá hermano Berea nī ntetíñú dē-ni Pablo jā quíhīn dē yuhú mar. De nī nguendōo Silas jíin Timoteo ñúcuán.

<sup>15</sup> De sava hermano nī jēsiáha dē Pablo jondē Atenas. De nī ncachī Pablo nūū ndá tēe ñúcuán jā ñamā ná quíhīn Silas jíin Timoteo ñúcuán, de nī ndicó cóo ndá hermano cuānohōn dē.

### *Jā ní íyo Pablo inī ñuū Atenas*

<sup>16</sup> De juni ndétu Pablo ñuū Atenas jā quenda Silas jíin Timoteo de nī jinī dē jā ndá nchivī ñúcuán ndasí chíñúhún ji ndá ídolo, de nī ncucuécá ndasí inī dē.

<sup>17</sup> De inī vehe ñi sinagoga nī nacani dē tūhun yā nūū ndá táhán dē hebreo jíin ndá cā nchivī jā suni chíñúhún Yāa Dios. De suni ndiquivī nācani dē tūhun yā nūū ndá nchivī jā íyó nūū yáhvi.

<sup>18</sup> De sava tēe jā scuáha tūhun epicúreo jíin jā scuáha tūhun estoico nī natúhún ndá dē jíin Pablo, de sava dē nī ncāhān: ¿Nā tūhun cúu jā cáhān tēe tiléhlé yáhá? ncachī ndá. De sava cā nī ncāhān: Tūhun yāa jeé jāa nduú jíinī ō nācani dē, ncachī ndá. Súcuán nī ncāhān dē chi nī nacani Pablo tūhun vāha Jesús jíin tūhun jā ní natecū yā.

<sup>19</sup> De nī jeca ndá dē cuāhān ndá jíin dē nūū ndútútú ndá tēe cúñáhnú iin lugar nūū nání Areópago, de nī

ncāhān ndá: Mitan de sáhá ní iin favor cachī ní ndá tūhun jeé jā nācani ní, chi cúni ndá sá cunini sá.

<sup>20</sup> Chi tūhun jāa ncháha ca cunī ndá sá cúu, de cúni ndá sá jā jíicūhun inī ndá sá sīquī tūhun ñúcuán, ncachī ndá.

<sup>21</sup> Chi ndācá nchivī Atenas jíin ndācá nchivī incā ñuū jā ndēe inī Atenas, nduú cā nā incā cúsiī cā inī ji jíin chi maá-ni jā cúni ji jā cunini ji ndá tūhun jeé de suni cáhān ji cúni ji.

<sup>22</sup> De íñi Pablo māhñú nchivī jā ní ndutútú inī Areópago de nī ncāhān dē: Ndá ní nchivī Atenas, nī jinī sá jā vāha chíñúhún ní ndá yāa maá ní.

<sup>23</sup> Chi nī jicó núu sá nī ndēhé sá ndá jā chíñúhún ndá ní, de nī jinī sá iin altar jā ndēe letra, de súcuán cáhān: Yáhá cúu altar maá yāa jāa ncháha ca cunī ō tūhun yā, cáchī. De maá Yāa ñúcuán jā chíñúhún ndá ní visō ncháha ca cunī ní tūhun yā, suu tūhun Yāa ñúcuán cúu jā nācani sá nūū ní mitan.

<sup>24</sup> Chi Yāa ñúcuán cúu Yāa jā ní nsáhá ñayiví jíin ndācá cā jā íyó, de maá yā cúu Jētohō andiví jíin ñayiví. De nduú ndēe yā inī veñūhun jā sáhá nchivī.

<sup>25</sup> De maá yā chi nduú jíini ñúhún yā ni iin ndatíñú jā cuāha nchivī nūū yā, chi maá yā sáhá jā técu nchivī jíin jā stáa táchī ji jíin jā níhīn ji ndihī jā jíini ñúhún ji.

<sup>26</sup> De nī nsáhá yā jā chíjin iin-ni tatā nī ntāhvī ndācá nchivī jā ní nduu ndācá naciōn tácu cundeē ji ní cáhnú ñayiví. De nī jani yā cuīyā jā cutecū ndá nchivī, jíin lugar nūū cundeē ndá ji.

<sup>27</sup> De súcuán nī nsáhá Yāa Dios, chi cúni yā jā nanducú ó yā, chi tú nanducú ó yā de nanihīn ō yā, chi nduú íyó jíca yā jíin iin iin ó.

<sup>28</sup> Chi maá yā cúu jā sáhá jā íyó maá ó jíin jā técu ō jíin jā cándā ō. De suni súcuán nī ncāhān sava tēe jā távā yāa ní: De suni tatā maá yā cúu ndācá ó, cáchī.

<sup>29</sup> De tú tatā Yāa Dios cúu ndācá ó, túsaá de mā cāni inī ō jā cúu Yāa Dios tá cúu nūū cúu ídolo oro á plata á yūū, chi ndá ñúcuán cúu jā ní jani inī



nchivī jā sūcuán cáá yā, de nī nasāhá ji-nī.

<sup>30</sup> De nī jendeé inī yā sīquī jā nduú ní jícūhun inī ndá ji jondē saá, de mitan chi ndácu yā jā ndācá nchivī níí cáhnú ñayiví ná nācani inī ji sīquī cuáchi ji.

<sup>31</sup> Chi Yāa Dios ja nī jani yā quivī jā ndāa sāhá ndāa yā tiñu ndá nchivī ñayiví, de nī jani yā Jesús jā maá Jesús sāhá ndāa. De ja nī stéhēn nijīn Yāa Dios nūū ndācá nchivī jā maá yā nī jani Jesús, chi nī nastécū yā Jesús jā ní ncuu yā ndīyi, ncachī Pablo.

<sup>32</sup> De jā sūcuán nī jini ndá ji tūhun jā nátecū ndīyi, de sava ji nī ncāhān yīchī ji. De sava cā ji nī ncāhān: Cúnī ndá sá jā cāhān tucu ní ndá tūhun jīñā incā quivī cunini ndá sá, ncachī ndá ji.

<sup>33</sup> De nī nquee Pablo māhñú nchivī ñúcuán cuāhān dē.

<sup>34</sup> De cuāhān sava nchivī jíin Pablo, de nī ncandíja ndá ji. De iin ji cúu Dionisio, tēe jā ndútútú jíin ndá tēe cúñáhnú jā sáhá junta nūū nání Areópago, de incā ji cúu ñahan nání Dámaris, de iyó cā ji.

## 18

### *Jā ní iyo Pablo inī ñuū Corinto*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī nquee Pablo inī Atenas, de cuāhān dē Corinto.

<sup>2</sup> De ñúcuán nī jini dē nūū iin táhān dē hebreo nání Aquila. Tēe región Ponto cúu dē, de nī iyo dē nación Italia chi cáta jacū-ni quivī nī nguenda ndúū dē jíin ñasíhí dē Priscila ñuū Corinto jā ní nquee ndúū dē inī Italia. Chi nī ntatúnī rey Claudio jā ná quée ndācá nchivī hebreo inī Roma jā cúu capital nación Italia. De nī nguenda Pablo vehe Aquila jíin Priscila.

<sup>3</sup> De iin-ni tiñu sáhá tēe ñúcuán jíin Pablo, chi tēe quícu manta jā cuu vehe cúu ndúū dē. De nī ndeē Pablo jíin tēe ñúcuán, de nī nsatíñú cáhnú ndúū dē.

<sup>4</sup> De ndācá quivī nátátú nī jēhēn Pablo vehe iī sinagoga nī nacani dē tūhun yā, de nī nducú ndeé dē jā scándíja dē táhān dē hebreo jíin nchivī ndá cā nación.

<sup>5</sup> De nī nguenda Silas jíin Timoteo ñuū Corinto jā vají ndúū dē Macedonia. De tá nī nguenda ndúū dē Corinto, de Pablo chi cúsa maá tūhun yā nācani cájí dē nūū táhān dē hebreo jā Jesús cúu Cristo jā ñúhún inī ndá ji jā quiji.

<sup>6</sup> Sochi nī nquijéhé ndá ji cāhān ji sīquī tūhun ñúcuán jāá nsúú tūhun ndāa cúu, de nī ncāhān nāvāha ndá ji nūū dē. Ñúcuán de Pablo nī nquisi dē sahma dē jā cúu seña jā quíhīn dē de quendōo ndá ji jíin cuáchi ji. De nī ncāhān dē jíin ndá ji: Cuáchi ndá máá ní cúu jā tānū tāhvī ní túsaá, de nsúú cuáchi maá sá cúu. Mitan de sndóo sá ndá ní jā cúu ní táhān sá nchivī hebreo, de quíhīn sá nacani sá tūhun yā nūū nchivī ndá cā nación, ncachī dē.

<sup>7</sup> De nī nquee dē vehe iī sinagoga ñúcuán, de nī nquivi dē vehe iin tēe nání Justo. De tēe ñúcuán suni chíñúhún dē Yāa Dios, de maá xiín vehe iī sinagoga cáá vehe dē.

<sup>8</sup> De Crispo, tēe cúñáhnú inī vehe iī sinagoga, nī ncandíja dē nūū maá Jētohō o jondē jíin níí nchivī vehe dē. De cuāhā nchivī ñuū Corinto nī jini ndá ji tūhun jā nācani Pablo, de nī ncandíja ji, de nī jenduté ndá ji.

<sup>9</sup> De iin jacuāa nī stéhēn nijīn maá Jētohō o nūū Pablo, de nī ncāhān yā: Mā cúyūhú nú, de ni mā cásī nū yuhú nú, chi nacani nú tūhun nī.

<sup>10</sup> Chi jíca maá nī jíin nú, de ni iin tēe mā cúú sáhá nāvāha dē ndóhó. Chi ñuū yáhá iyó cuāhā nchivī jā candíja ji tūhun nī, ncachī yā.

<sup>11</sup> De sá de iin cuiyā yósává nī iyo Pablo ñuū ñúcuán, de stéhēn dē tūhun Yāa Dios nūū ji.

<sup>12</sup> De tá nī ncuu Galión gobernador inī región Acaya de inuú-ni nī nenda ndá nchivī hebreo sīquī Pablo, de nī jeca ndá ji dē cuāhān ji jíin dē vehe tiñú.

<sup>13</sup> De nī ncāhān ndá jíin Galión: Tēe yáhá chi scāhān ndasí dē nchivī jā incā modo chíñúhún ji Yāa Dios, de jā chíñúhún ji chi contra ley cúu, ncachī ndá.

14 De númī Pablo jā cāhān dē nícu, sochi nī ncāhān-ni Galión jíin ndá nchivī ñúcuán: Ndá ndóhó nchivī hebreo, tú iin cuāchi xeēn á iin cuāchi nīhin cúu jā cāhān nū sīquī dē de cunini vāha nī jā cāhān nū nícu.

15 De nduú. Chi maá-ni sīquī nā-ni tūhun á sīquī nā-ni sívī á sīquī ndá ley maá nú cúu, de ndá ñúcuán chi sáhá ndāā maá nú túsaá. Chi nduú sáhá ndāā ni iin tiñu súcuán, ncachī dē.

16 De nī ntavā dē ndá ji cuāhān ndá ji tāvēhé tíñú.

17 Ñúcuán de ndá nchivī griego nī ntiin ji Sóstenes, tēe cúñáhnú inī vehe īī sinagoga, de nī ncani ndá ji dē viéhé tíñú, de Galión chi nduú ní nsáhá cuitī dē cuenta.

*Jā ní nōhōn tucu Pablo Antioquía, de nī nquee dē cuāhān dē jā nacani dē tūhun yā vuelta ūnī*

18 De cuāhā cā quīvī nī ndeē Pablo Corinto. Sá de nī nacuetáhvī dē nūū ndācá hermano ñúcuán, de Aquila jíin ñasíhī dē Priscila nī nquee ndá dē cuāhān dē jíin Pablo ñuū Cencrea. De ñúcuán nī nsēté Pablo xīnī dē, chi ñúcuán cúu iin seña jā ní squíncuu dē jā ní nquee yuhú dē nūū yā. De nī nguīvi ndá dē barco jā quíhīn dē jondē región Siria.

19 De nī nquenda ndá dē ñuū Efeso. De ñúcuán nī sndóo dē Aquila jíin Priscila, de maá dē-ni nī jēhēn vehe īī sinagoga, de nī nacani dē tūhun yā nūū ndá táhán dē hebreo jā ní ndutútú ñúcuán.

20 De nī ncāhān ndāhvī ndá ji jíin dē jā ná cūndeē dē jacū cā quīvī jíin ji, sochi nduú ní jēhe dē tūhun.

21 Chi nī nacuetáhvī dē nūū ji, chi nī ncāhān dē: Cánuu jā quínohōn sá ciudad Jerusalén jā coo sá vico, sochi tú cúnī Yāā Dios de nenda tucu sá nūū ní, ncachī dē. De nī nquee dē inī ñuū Efeso, de nī nguīvi dē barco cuāhān dē.

22 De nī nquenda dē Cesarea, de sá de nī jēhēn dē Jerusalén jā sáhá dē saludar grupo nchivī cándíja ñúcuán, de sá de cuāhān dē jondē Antioquía.

23 De nī īyo dē ñúcuán jacū quīvī, de sá de nī nquee dē ñúcuán cuāhān tucu dē nī jicó núu dē ní ndáñūū Galacia jíin ndáñūū Frigia. De ndá nchivī cándíja nūū ní jēhēn dē nī jija cā inī ndá ji nī nsáhá dē.

*Jā ní nacani Apolos tūhun Jesús inī ñuū Efeso*

24 De Efeso nī nquenda iin tēe hebreo jā nánī Apolos, de tēe ñuū Alejandría cúu dē. De vāha ndasí nacani dē tūhun yā, de jíinī vāha dē tutū īī.

25 De suni ja nī ncutūha dē tūhun jā ní stéhēn Juan nāsa quiji maá Jētohō ō Jesús. De ndíhvī inī dē stéhēn cājí dē tūhun yā vísō maá-ni tūhun jā ní stéhēn Juan tá nī scuénduté dē nchivī cúu.

26 De nī nchundeē inī Apolos nī ncāhān dē tūhun yā inī vehe īī sinagoga. De nī jini Aquila jíin Priscila tūhun nacani dē, de nī jeca síin ndúū dē tēe ñúcuán, de nī stéhēn vāha cā ndúū dē tūhun Jesús jāá ncháha ca cunī Apolos.

27 Ñúcuán de cúnī Apolos jā quíhīn dē región Acaya. De ndá hermano ñuū Efeso nī ntee ji carta jā quíhīn dē jíin nūū nchivī cándíja Acaya jā ná cuetáhvī ji Apolos. Chi ja cándíja sava nchivī ñúcuán nī nsáhá Yāā Dios sīquī jā vāha inī yā. De tá nī nquenda dē ñúcuán, de vāha nī nchindeē dē ji jíin tūhun yā.

28 Chi cājí ndasí nī ncachī dē nūū ndá táhán dē hebreo jondē nduú cā ní ncúu cāhān cā ndá dē sīquī tūhun Jesús. De súcuán nī ntūu nūū ndá cā nchivī jā nchivī hebreo chi stívī dē. Chi jíin tutū īī nī stéhēn Apolos jā maá Jesús cúu Cristo, jā ñúhún inī ndá nchivī hebreo jā quiji.

## 19

*Jā ní īyo Pablo inī ñuū Efeso*

1 De juni ndeē Apolos inī ñuū Corinto de nī jica nuu Pablo ndá ñuū íyó ichi síquī ñuū Efeso, sá de nī nquenda dē Efeso. De ñúcuán nī nquetáhán dē jíin sava nchivī cándíja.

2 De nī jīcā tūhún dē ji: ¿A nī nīhīn ndá ní Espíritu Santo tá nī ncandíja ní,

á nduú? ncachī dē. De nī ncāhān ndá ji: Nduú chi juni nduú ní níhīn ndá sá tūhun de tú íyó Espíritu Santo, ncachī ji.

<sup>3</sup> Ñúcuán de nī ncāhān dē: ¿De nāsa nī jenduté ndá ní túsaá? ncachī dē. De nī ncāhān ndá ji: Suu nī jenduté ndá sá modo jā ní stéhēn Juan, ncachī ndá ji.

<sup>4</sup> De nī ncāhān Pablo: De jā ní scuénduté Juan cúu jā ní stéhēn dē jā ná nācani inī nchivī jā sndóo ji cuāchi ji, de nī ncāhān dē jā ná cándíja ji Yāa jā quiji jā cúu Cristo Jesús, ncachī Pablo.

<sup>5</sup> De tá nī jini ndá ji tūhun yáhá de nī jenduté ndá ji-ni jā ní ncandíja ji maá Jētohō ō Jesús.

<sup>6</sup> De nī ntee Pablo ndahá dē xīnī ndá ji. De nī nquīvi-ni Espíritu Santo inī ánō ndá ji, de nī ncāhān ndá ji síin síin yuhú, de nī nacani ji tūhun yā.

<sup>7</sup> De nī íyo tá ūxī ūū tēe.

<sup>8</sup> De ūnī yōō nī jica Pablo vehe īi sinagoga. De nī nchundeé inī dē nī ncāhān nīhin dē tūhun yā jā scándíja dē ji cúnī dē, chi nī ncachī dē nāsa tátúnī Yāa Dios.

<sup>9</sup> Sochi sava ji nī ncujéhe inī ji, de nduú ní ncándíja ji, de nī ncāhān nāvāha ji sīquī tūhun Yāa Dios nī jini ndá nchivī jā ndútútú. De jā ñúcuán cúu jā ní ncujuyo-ni Pablo nūū ndá ji, de cuāhān dē jín ndá nchivī cándíja. De ndācá quīvī nī stéhēn dē nūū ndá nchivī ñúcuán inī escuela iin tēe nánī Tiranno.

<sup>10</sup> De súcuán nī nsāhá Pablo ūū cuīyā. De ndācá nchivī jā íyó Asia, cúu nchivī hebreo jín nchivī ndá cā nación, nī jini ji tūhun maá Jētohō ō Jesús.

<sup>11</sup> De nī jēhe Yāa Dios poder nūū Pablo jā cuu sāhá dē quéhēn nūū tiñu ñáhnú ndasí.

<sup>12</sup> De jondē ndá pañito jín ndá sahma jā jétíñú dē nī jēhēn ndá nchivī jín nūū cáá ndá nchivī cúhū, de nī nduvāha ndá ji-ni cuēhē ndóho ji de nī nquee ndá tächī inī ji.

<sup>13</sup> De jacū tēe hebreo jícó núu ndá dē jā tavā dē tächī inī nchivī. De cúnī dē jā nacunehēn dē sívī maá Jētohō ō

Jesús tácuva quee ndá tächī inī nchivī. De súcuán cáhān ndá dē nūū ndá tächī: Jín sívī maá Jesús, Yāa jā nācani Pablo tūhun, cáhān nīhin nī jín nú jā quee nú quīhīn nū, cáchī dē.

<sup>14</sup> De iin tēe hebreo, nánī dē Esceva, cúu dē sūtū cúñáhnú, de íyó ūjā sēhe yíi dē jā sáhá súcuán.

<sup>15</sup> Sochi tá nī ncāhān ndá dē súcuán de nī ncāhān-ni tächī: Ja jínī nī maá Jesús, de suni jínī ni Pablo. Sochi ndá ndóhó, ¿nā tēe cúu ndá nú jā cuetáhvī nī nūū nū? ncachī.

<sup>16</sup> De tēe ndóho tächī ñúcuán nī ndava dē nī ntiin dē ndihújā tēe ñúcuán, de nī nsāhá xēēn dē chí jondē nī stácuēhé dē, de nī stávichí dē. De nī nquee ndá dē vehe nī jinu ñíi dē cuāhān dē.

<sup>17</sup> De tūhun yáhá nī jinī ndá nchivī Efeso, cúu nchivī hebreo cúu nchivī ndá cā nación. De nī nchūhú ndasí ndá ji, de nī ncāhān ndá ji jā cúñáhnú ndasí maá Jētohō ō Jesús.

<sup>18</sup> De cuāhā nchivī jā ní ncandíja nī nquenda ji nūū Pablo, náhmā ji ndācá cuāchi jā ní nsāhá ji.

<sup>19</sup> De cuāhā ndá tēe jā névāha mágica nī nquenda ndá dē nēe dē tutū dē, de ndéhé jínúū ndācá nchivī de nī nteñuhūn ndá dē tutū dē. De nī ntavā ndá dē cuenta nāsaa ndée ndá tutū jā ní ncāyū ñúcuán, de nī ncucáhnú inī ndá dē jā ūū xico ūxī mil xūhún plata cúu.

<sup>20</sup> De súcuán nī jītē nuu tūhun maá Jētohō ō cuāhān, de nī jinī ndihi nchivī jā cúñáhnú ndasí tūhun yā.

<sup>21</sup> De tá nī ncuu ndācá tiñu yáhá de nī jani téyíi inī Pablo jā quīhīn dē Macedonia jín Acaya de sá de nenda dē ciudad Jerusalén. De nī ncāhān dē jā tá quenda dē Jerusalén de suni cánuu quīhīn dē ciudad Roma.

<sup>22</sup> De nī scāca Pablo Timoteo jín Erasto, ūū tēe jā chindeé táhān jín dē, cuāhān ndūū dē Macedonia. De nī nquendōo Pablo Asia jacū cā quīvī.

### *Jā ní ncuvaā nchivī ñuū Efeso*

<sup>23</sup> De iin ndá quīvī ñúcuán nī nenda ndasí nchivī sīquī tūhun yā.

<sup>24</sup> Chi nī íyo iin tēe sátíñú plata nánī dē Demetrío. De maá dē jín ndá cā

tēe jā sátiñú jín dē, níhīn ndasí ndá dē xūhún, chí jín plata sáhá ndá dē ndá veñuhun lulí jā cáá tá cáá veñuhun ídolo jí jā cúu yāa Diana.

25 De nī nastútú Demetrio ndá táhán dē jā sátiñú jín dē jín ndá cá tēe jā iin-ni tiñu sáhá jín dē, de nī ncāhān dē: Señor, ja jínī ndá ní jā vāha níhīn ō xūhún sīquī tiñu sáhá ó yáhá.

26 De jínī ndá ní de suni jínī ndá ní tūhun jā tēe nání Pablo chí cáhān dē jāá nsúú Yāa ndāa cúu jā sáhá nchivī. De ja nī scāhān dē cuāhā nchivī, de nsúú maá iin-ni ñuū ō Efeso yáhá chí ní cáhnú región Asia.

27 De yúhú sá jā canī inī nchivī jāá nduú tiñu jā sáhá ó. De nsúú maá-ni ñúcuán, chí suni canī inī jí jāá nduú tiñu veñuhun maá yāa Diana, de suni sáhá jéhe inī ndá jí nūū yāa Diana, de mā cúñáhnú cá yā vísō ndihī nchivī Asia jín nchivī ní cáhnú ñayīví chíñúhún jí yā mitan, ncachī dē.

28 Súcuán nī jini ndá tūhun yáhá, de nī nquītī ndasí inī, de nī ncana jee ndá: Cúñáhnú ndasí yāa Diana jā cúu patrona inī ñuū ō Efeso, ncachī ndá.

29 De ndihī ndá nchivī ñuū ñúcuán nī ncuvaā jí. De iin cáhnú-ni nī nenda ndá jí nī jeca xeēn jí Gayo jín Aristarco cuāhān ndá jín ndúū dē inī vehe nūū ndútútú ndá nchivī sáhá junta. De tēe Macedonia cúu ndúū dē, de jíca ndúū dē jín Pablo.

30 De cúnī Pablo jā quīvi dē nūū íyó tútú ndá nchivī ñúcuán jā cáhān dē jín ndá nchivī cúnī dē nícu, sochi ndá nchivī cándíja nduú ní jéhe jí tūhun jā quīvi dē.

31 De saá-ni sava ndá tēe Asia jā cúñáhnú jā cúu amigo dē, nī ntetiñú tūhun cuāhān nūū dē cáhān ndāhvī jín dē jā má quīvi dē nūū ní ndutútú nchivī ñúcuán.

32 De ndá nchivī jā ní ndutútú nī ncana jee, sava jí iin tūhun, de sava cá jí incā tūhun, de súcuán nī ncuvaā ndasí. De cuāhā jí nduú jínī cuitī jí ná sīquī cúu jā ní ndutútú jí.

33 De ndá tēe hebreo nī jani dē iin táhán dē tēe nání Alejandro nūū nchivī cuāhā, de nī ncachī tūhun ndá

táhán dē nūū dē ná sīquī cúu jā cúvaā ndá. Ñúcuán de nī nsáhá Alejandro seña jā ná cóo nañí nchivī, chí cúnī dē jā cachī dē nūū nchivī jāá nsúú cuāchi nchivī hebreo cúu jā cúvaā.

34 Sochi nī nacunī ndá jí jā tēe hebreo cúu dē, de jā ñúcuán nī ncana jee ndasí cá ndá jí tá ūū hora: Cúñáhnú ndasí yāa Diana jā cúu patrona inī ñuū ō Efeso, ncachī ndá jí.

35 Ñúcuán de secretario inī ñuū ñúcuán nī nsáhá dē jā ní jasí ndá jí yuhú jí, de nī ncāhān dē: Ndá ní tēe ñuū ō Efeso, ja jínī ndācá nchivī jā nchivī ñuū yáhá jíto ndācá ó veñuhun yāa Diana jā cúñáhnú, jín imagen Diana jā ní nincava ichi andivī.

36 De ní iin mā cúu cáhān jāá nduú ndāa tūhun yáhá. Túsaá de vāha cá casí ndá ní yuhú ní, de mā sáhá ñamā ní iin tiñu jāá ncháha ca cucáhnú vāha inī ní.

37 Chí nī nquisiáha ndá ní ndúū tēe yáhá vísō nduú ní nsáhá dē ní iin cuāchi ní nduú ní ncāhān nāvāha dē sīquī yāa maá ó Diana.

38 De Demetrio jín ndá cá tēe jā iin-ni tiñu sáhá jín dē, de tú cúnī dē cáhān dē cuāchi sīquī iin tēe de ná quíhīn dē juzgado nūū ndá tēe jā sáhá ndāa tiñu, de ñúcuán cundaā sīquī tiñu ndá dē.

39 De tú íyó incā tiñu jā má cundaā ñúcuán de sáhá ndāa ndá máá ní nūū junta cáhnú tá cúu nūū tátúnī ley.

40 Chí yúhú sá jā coto cachī nchivī nación Roma jā sīquī gobierno nénda ó, chí mā cúcáhnú inī ō nása cachī ō jā ní ncutútú ó de nī ncuvaā ō mitan, ncachī dē.

41 De tá nī jīnu nī ncāhān secretario tūhun yáhá, de nī jītē nuu-ni nchivī cuāhān jí.

## 20

### *Jā ní jēhēn Pablo región Macedonia jín Grecia*

1 De tá nī ncuu nī ncuvaā ndá jí, de incā quīvi de nī ncana Pablo ndá nchivī cándíja, de nī jani ichí dē ndá jí. De nī nacuetáhvī nūū táhán ndá jí jín dē, de nī nanumi táhán ndá jí jín

Pablo. Sá de cuāhān Pablo Macedonia.

<sup>2</sup> De ní cáhnú Macedonia nī jicó núu dē, de nī sndíhvī inī dē ndá hermano. De sá de nī nquenda dē Grecia.

<sup>3</sup> De ñúcuán nī ndeē dē ūnī yōō. De ja númī dē quíhīn dē jíin barco jondē región Siria nícu, de nī nīhīn dē tūhun jā ní squétáhán ndá táhán dē hebreo tūhun jā nenda dē síquī Pablo ichi nūū quíhīn dē. De jā ñúcuán cúu jā ní nacani inī dē, de nī ndicó cóo dē Macedonia.

<sup>4</sup> De nī ĩyo sava tēe jíca jíin Pablo, de súcuán nání ndá dē: Sópater tēe ñuū Berea, Aristarco jíin tēe nání Segundo de tēe ñuū Tesalónica cúu ndúū dē, Gayo tēe ñuū Derbe, Tíquico jíin Trófimo tēe región Asia, jíin Timoteo.

<sup>5</sup> De ndá tēe yáhá nī jehndē ndā dē cuāhān dē ñuū Troas, de ñúcuán nī ndetu ndá dē ndúū sá jíin Pablo. De sáán cúu Lucas.

<sup>6</sup> De tá nī nchāha vico jā yájī ndá nchivī hebreo státílā jāá nduú nā levadura yíhí, de jíin barco nī nquee ndúū sá Filipos, de nūū úhūn quíhvī nī naquetáhán ndá sá jíin ndá dē jondē Troas. De ūjā quíhvī nī ĩyo ndá sá ñuū ñúcuán.

#### *Jā ní ĩyo Pablo ñuū Troas*

<sup>7</sup> De domingo nī ndutútú ndá nchivī cándija jā cajī jī státílā jā núcūhun inī jī yā. De cání ndasí nī stéhēn Pablo tūhun yā nūū ndá jī chí jondē sava ñuū, chí incā quíhvī de quíhīn dē.

<sup>8</sup> De nī ĩyo cuāhā ñuhūn inī vehe piso ūnī nūū ní ĩyo tútú ndá sá ñúcuán.

<sup>9</sup> De ĩin tēe lulí nání Eutico ndéē jī viéhé ventana. De tá nī ncunúú nácani Pablo tūhun de jíhī ndasí jī máhná, de nī nquixīn jī-ni. De nī nincava jī ventana jondē nūū ñuhún, de tá nī nanee ndá nchivī jī de ja nī jíhī jī.

<sup>10</sup> Ñúcuán de nī nuu Pablo. De nī jíinqueyī dē de nī numi dē jī, de nī ncāhān dē: Mā cúyūhú ndá ní, chí nī natecū jī, ncachī dē.

<sup>11</sup> De nī ndaa dē, de nī scuáchi dē státílā, de nī nchajī dē jíin ndá jī jā

núcūhun inī ndá jī yā. De nahán cā nī stéhēn dē tūhun chí jondē nī ntūu. Ñúcuán de nī nquee dē cuāhān dē.

<sup>12</sup> De cuānohōn ndá jī jíin Eutico, chí íyó vāha jī, de cúsiī ndasí inī ndá jī.

#### *Jā ní nquee Pablo ñuū Troas cuāhān dē ñuū Mileto*

<sup>13</sup> De nī nquívi ndá sá inī barco, de cuāhān sá ñuū Asón, de ñúcuán naquetáhán ndá sá jíin Pablo, chí súcuán nī ncachī dē jā caca jéhé dē de quenda dē ñúcuán.

<sup>14</sup> De nī naquetáhán ndá sá jíin dē Asón. De nī nquívi dē barco jíin ndá sá, de cuāhān ndá sá jíin dē ñuū Mitilene.

<sup>15</sup> De ñúcuán nī nquee tucu ndá sá jíin barco. De quíhvī téen nī nquenda sá xiín isla Quío, de quíhvī únī de nī nquenda sá jíin barco isla Samos, de nī nquendōo ndá sá ñuū Trogilio. De quíhvī cúmī de nī nquenda ndá sá Mileto.

<sup>16</sup> Chí jáni inī Pablo jā má jéncuifī dē Efeso, tácuá quee ñamā dē-ni inī Asia, chí númī dē jā quíhīn ñamā dē ciudad Jerusalén tácuá coo dē maá quíhvī Pentecostés tú ná cúñamā dē.

#### *Jā ní jani ichí Pablo ndá tēe ñáhnú jā ndiso tíñú nūū nchivī cándija inī ñuū Efeso*

<sup>17</sup> De juni ndéē dē ñuū Mileto, de nī ntetíñú dē tūhun cuāhān Efeso jā ná quíjī ndá tēe ñáhnú jā ndiso tíñú nūū nchivī cándija ñúcuán.

<sup>18</sup> De tá nī nquenda ndá tēe ñúcuán de nī ncāhān dē: Ja jíinī vāha ndá maá ní nāsa sáhá sá jondē quíhvī jā ní nquijī xíhna ñuhún sá región Asia de jondē mitan.

<sup>19</sup> De ja jíinī ní nāsa nī nsatíñú vāha sá nūū maá Jētohō ō ní tiempo jā ní ĩyo sá jíin ndá ní de jondē mitan. De nduú ní nsáhá ñáhnú sá maá sá. De suni íyó vuelta jā ní jacu sá jā jéhé nchivī. De nī nquijī tūndóhó síquī sá nī nsáhá ndá táhán sá hebreo, chí nī squétáhán ndá jī tūhun jā síquī sá.

<sup>20</sup> De ja jíinī ní jāá nduú ní ncúmanī jā nacani sá ndācá tūhun yā nūū ní jā sáhá jā quendōo vāha ndá ní, chí nī

stéhēn sá tūhun yā cúu nūū chítú cúu inī ndācá vehe.

<sup>21</sup> De suni inuú-ni nī nacani sá tūhun yā nūū ndá táhán sá hebreo jíin nūū nchivī ndá cā nación jā ná nácani inī ji sīquī cuáchi ji, de ná cándíja ji maá Jētohō ō Jesucristo.

<sup>22</sup> De mitan chi ja ñúhún ichí sá jā quíhīn sá Jerusalén, chi sndíhvī inī Espíritu Santo sáán jā quíhīn sá vísō nduú jíin sá nāsa cundoho sá ñúcuán.

<sup>23</sup> De íyó iin jā jíin sá, chi ndācá ñuū nūū jíca sá chi cáhān Espíritu Santo jíin sá jā quiji tūndóhó sīquī sá, de suni quíhīn sá vecāa.

<sup>24</sup> De ni nduú sáhá sá cuenta vísō ná cáhni ji sáán, chi jā cūnī sá cúu jā ná sínu vāha sá tiñu jā ní ntee maá Jētohō ō Jesús sīquī sá de súcuán cusī inī sá. De tiñu ñúcuán cúu jā nácani sá tūhun vāha yā nūū ndācá nchivī nāsa vāha inī Yāa Dios jíin ó.

<sup>25</sup> De māhñú ndá máá ní chi ja nī jica nuu sá nī nacani sá tūhun nāsa tátúnī Yāa Dios, de mitan chi ja nī jíin sá jā ni iin ní mā cūnī cuitī cā nūū sá.

<sup>26</sup> Túsaá de cájí cáchī tūhun sá nūū ndá ní mitan jāá nsūú cuáchi maá sá cúu de tú naā iin ní.

<sup>27</sup> Chi nduú ní ncúmanī jā nácani sá nūū ndá ní ndācá jā ní nsáhá ndāa Yāa Dios.

<sup>28</sup> Túsaá de coto vāha ndá ní maá ní, de suni coto vāha ndá ní ndá cā nchivī cándíja, chi Espíritu Santo nī jani yā ndá ní jā coto ní ndá nchivī jā ní ncandíja maá Jētohō ō. Chi jíin níñi yā nī nacueen yā ndá ji.

<sup>29</sup> Chi jíin sá jā tá quee sá quíhīn sá de quívi ndá tēe nēhén māhñú ndá ní jā stáhví dē ndá ní. Chi cuu dē tá cúu yīhī jā jáhni tīcāchí de súcuán nducú ndá dē jā snāa dē ánō ndá nchivī cándíja.

<sup>30</sup> De saá-ni jondē māhñú grupo ndá máá ní, suni quijéhe sava dē cáhān dē tūhun stáhví tácuca stáhví dē nchivī cándíja jā ná tíin ji tūhun stáhví jā stéhēn dē.

<sup>31</sup> Coo ndito inī ndá ní túsaá. De mā náa inī ní jā ūnī cuīyā nduú ñuú nduú ní jécuiñi sá jā sndíhvī ndasí inī sá tá

iin iin ní chi jondē nī jacu sá jēhē ndá ní.

<sup>32</sup> De mitan, hermano, jícān táhvī sá jēhē ndá ní jā maá Yāa Dios coto yā níhīn, de coo ndá ní jíin tūhun yā jā sáhá yā jā vāha ndá ní. Chi íyó poder tūhun yā ñúcuán jā scúja yā inī ndá ní, de suni sáhá jā níhīn ní ndācá jā cūnī yā taji yā nūū ní jíin nūū ndá cā nchivī jā coo ndoo coo iī ji nūū yā.

<sup>33</sup> De ni nduú ní ndíyo inī sá jā níhīn sá ni xūhún ni sahma nūū ni iin nchivī.

<sup>34</sup> Chi jíin vāha ndá ní jā ní nsatíñú ndasí maá sá tácuca níhīn sá ndācá jā jíin ñúhún sá jíin ndá tēe jā ní jica jíin sá.

<sup>35</sup> De súcuán nī stéhēn sá nūū ní jā súcuán cánuú satíñú ó tácuca níhīn ō jā cuāha ó nūū ndá nchivī jā cúmanī nūū. De mā náa inī ní tūhun maá Jētohō ō Jesús, chi súcuán nī ncāhān yā: Ndetū cā quéndōo ó jā cunī mánī maá ó ndatíñú nūū nchivī nsūú cā jā cunī mánī ji nūū maá ó, ncachī yā, ncachī Pablo.

<sup>36</sup> De tá nī ndihi nī ncāhān dē ndācá tūhun yáhá de nī jēcuñi jítí dē, de nī jícān táhvī dē jíin ndá hermano ñúcuán.

<sup>37</sup> Ñúcuán de ndihi dē nī jacu ndasí. De nī nanumi táhán ndá dē jíin Pablo de nī nchitū ndá dē nūū Pablo.

<sup>38</sup> Chi cúcuécá ndasí inī ndá dē jā ní ncāhān Pablo jā má cūnī cuitī cā ndá dē nūū dē. De cuāhān ndá dē jíin Pablo nūū íñi barco.

## 21

### *Jā cuánohōn Pablo ciudad Jerusalén*

<sup>1</sup> Ñúcuán de ndá hermano jā ní nquiji Efeso nī nquendōo ndá ji Míleto. De nī nquívi ndá sá barco, de nī jehndē ndāa ndá sá cuāhān sá jondē isla Cos. De quívi téen nī nquenda sá ñuū Rodas. De nī nquee tucu ndá sá, de nī nquenda sá ñuū Pátara.

<sup>2</sup> De ñúcuán nī níhīn ndá sá iin barco jā quíhīn región Fenicia, de nī nquívi ndá sá cuāhān sá.

<sup>3</sup> De tá nī jíin sá isla Chipre de nī nquendōo-ni lado sátin sá, chi nī

nchāha ndá sá cuāhān sá jíin barco jondē región Siria. De nī nquenda ndá sá ñuū Tiro, chi ñúcuán quendōo carga jā ndíso barco.

<sup>4</sup> De ñúcuán nī nanducú ndá sá nchivī cándíja, de nī Iyo sá jíin ndá ji ũjā quīvī. De nī stéhēn Espíritu Santo nūū ndá ji jā quiji tündóhó sīquī Pablo inī ciudad Jerusalén, de jā ñúcuán nī ncāhān ndá ji jíin dē jā má quíhīn dē nícu.

<sup>5</sup> Ñúcuán de tá nī jīnu ũjā quīvī de nī nquee ndá sá. De ndá tēe cándíja jíin ñasíhí dē jíin ndá sēhe dē, nī jēchūhun ichí ndá dē ndá sāán yuhú ñūū ñúcuán. De nī jēcuñī jītí ndá sá yuhú mar, de nī jīcān táhvī ndá sá.

<sup>6</sup> De nī nanumi táhán ndá sá de nī nacuetáhvī nūū táhán ndá sá ñúcuán. De nī nquivi ndá sá barco cuāhān sá, de nī ndicó cóo ndá ji cuānohōn ji vehe ji.

<sup>7</sup> De súcuán nī nquee ndá sá inī ñuū Tiro cuāhān sá jíin barco, de nī nquenda sá ñuū Tolemaida de sá de nī nquee sá barco. De ñúcuán nī nsāhá ndá sá saludar ndá hermano, de nī Iyo ndá sá iin quīvī jíin ndá dē.

<sup>8</sup> De quīvī téen nī nquee tucu ndá sá jíin Pablo, de nī nquenda ndá sá ciudad Cesarea. De nī nquivi ndá sá inī vehe iin tēe nání Felipe. De tēe nácani tūhun vāha yā cóo dē, de cóo dē iin táhán jā ũjā tēe jā ní nsajī stāā nūū ndá ñahan ndahví tá nī nacāji nchivī cándíja. De nī ndeē ndá sá jíin dē.

<sup>9</sup> De tēe ñúcuán íyó cūmī sēhe síhí dē jā íyó maá, de nácani ndá ji tūhun Yāā Dios.

<sup>10</sup> De juni ndeē ndá sá jíin dē jacū quīvī ñúcuán de ichi Judea nī nquiji iin tēe nácani tūhun Yāā Dios, nání dē Agabo.

<sup>11</sup> De nī nquindēhé dē ndá sá. De nī nquehen dē sachíjin Pablo, de nī juhnī dē ndahá maá dē jíin jēhé dē, de nī ncāhān dē: Cáchī Espíritu Santo jā súcuán cuhnī táhán ó hebreo tēe xí sachíjin yáhá tá quíhīn dē Jerusalén. De cuāha ji dē nūū nchivī incā nación, ncachī dē.

<sup>12</sup> De jā súcuán nī jini ndá sá tūhun ñúcuán, de ndá sāán jíin ndá cā hermano Cesarea nī ncāhān ndāhvī ndá sá jíin Pablo jā má quíhīn dē Jerusalén nícu.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pablo: ¿Nājēhé cóo jā jácu ndá ní de cúcuécá ndasí inī sá sáhá ndá ní? Chi sāán chi nsūú vāchi jā cunuhnī sá-ni inī ciudad Jerusalén, chi ja íyó tūha sá jā vísō ná cóo sá ñúcuán jā síquī maá Jētoho ó Jesús, ncachī dē.

<sup>14</sup> De nduú ní ncúu casī ndá sá jā má quíhīn dē. De nduú cā ní ncāhān fuerza sá jíin dē, chi nī ncāhān sá: Ná cóo nāsa cúnī maá Jētoho ó túsaá, ncachī ndá sá.

<sup>15</sup> Ñúcuán de nī nsāhá tūha sá de nī nquee ndá sá cuāhān sá Jerusalén.

<sup>16</sup> De suni cuāhān ndá sá jíin jacū tēe Cesarea jā cándíja, de suni cuāhān iin tēe Chipre, nání dē Mnasón. De ja nī ncunahán cándíja dē. De tá nī nquenda ndá sá Jerusalén, de nī ndōo ndá sá vehe tēe ñúcuán.

### *Jā ní jēndēhé Pablo Jacobo*

<sup>17</sup> De tá nī nquenda ndá sá Jerusalén de nī ncusiī ndasí inī ndá hermano ñúcuán jā ní nquenda ndá sá.

<sup>18</sup> De quīvī téen nī jēhēn ndá sá jíin Pablo vehe Jacobo. De ñúcuán nī ncutútú ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñū nūū ndá nchivī cándíja.

<sup>19</sup> De nī nsāhá saludar Pablo ndá tēe ñúcuán. Sá de nī nacani dē tūhun ndacá tíñū jā ní nsāhá Yāā Dios jíin dē tá nī nacani dē tūhun yā nūū nchivī ndá cā nación.

<sup>20</sup> De nī jini ndá dē tūhun yáhá, de nī ncāhān ndá dē jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios. De nī ncāhān ndá dē jíin Pablo: Hermano, mitan de ja jíin ní tá cuāhā mil táhán ó hebreo nī ncandíja ji Jesús. De cāhān nīhin ndá ji jā cánuú squíncuu ó ley Moisés.

<sup>21</sup> Sochi nī nīhīn ndá ji tūhun jā stéhēn ní nūū ndá táhán ó hebreo jā íyó ndá cā nación jā má cuétáhvī cā ji ley Moisés de ni mā sáhá cā ji circuncidar ndá sēhe ji de ni mā cuétáhvī cā ji ndá costumbre janahán.

22 ¿De nāsa sáhá ó túsaá? Chi nīhīn ndija ndá táhán ó hebreo tūhun jā ní nenda ní, de cutútú cuāhā ji.

23 Túsaá de súcuán ná sáhá ó: Yáhá íyó cūmī táhán ó hebreo jā ní nquee yuhú ndá de iin jā squíncuu de nūū Yāā Dios.

24 Cueca ní ndá tēe yáhá, de quīhīn ní jín de templo. De sáhá ndá ní tá cúu nūū cáhān ley jā ndúndoo nchivī nūū yā. De chunáá ní jā sōcō ndá de nūū yā. De sá de cuu sēté ndá de xīnī de, de ñúcuán stéhēn jā ní squíncuu de jā ní nquee yuhú de nūū yā. Tú súcuán sáhá ní sá de jīcūhun inī ndá táhán ó hebreo jāá nsūū jāndáá cúu tūhun jā ní nīhīn ji sīquī ní, chi cunī ji jā sa vāha squíncuu ní ley Moisés.

25 Sochi ndá nchivī ndá cā nación jā cándija Jesús, chi ja nī nteñū ndá sá carta cuāhān nūū ji jāá nduú cánuú squíncuu ji ní iin tūhun ñúcuán. Chi jā squíncuu ji cúu jā má cājí ji cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo ní nīñī ní quiti jéhné, de mā cācá ndī ji, ncachī ndá de.

### *Jā ní ntiin ndá de Pablo inī templo*

26 Ñúcuán de nī jeca Pablo ndicūmī tēe ñúcuán cuāhān ndá de nūū quendō de. De quīvī tēēn nī nasāhá ndoo ndá de maá de nūū yā. De nī nguīvi Pablo inī templo jā cachī tūhun de nūū ndá sūtū nā quīvī jīnu jā násāhá ndoo ndá de maá de de quīsiáha de quiti jā sōcō tá iin de nūū yā.

27 De tá ja ñatin sínu de ndihújā quīvī jā ndúndoo ndá de nūū yā, de sava táhán de hebreo jā vāji ichi Asia nī jinī nūū Pablo jā íyó de inī templo. De nī scáhān ndá de ndihi nchivī ñúcuán, de nī ntiin ndá Pablo.

28 De nī ncana jee ndá: Ndá ní tēe nación maá ó Israel, cuāha núú ndá ní ndahá ní, chi tēe yáhá cúu jā jīca nuu ní cáhnú stéhēn de nūū ndācā nchivī, de cáhān de sīquī nación ndācā ó jín sīquī ley Moisés jín sīquī templo yáhá. De mitan ja nī squívi de jacū tēe griego inī templo īi yáhá, de súcuán nī stívī de templo chi cáhān ley jā má cúu quīvi nchivī incā nación jāá nsūū nchivī hebreo cúu, ncachī ndá.

29 Chi jondē tá ndéē Pablo inī Jerusalén nī jinī ndá tēe hebreo jā jīca de jín Trófimo, tēe ñuū Efeso. Chi nī jani inī ndá jā ní squívi Pablo tēe ñúcuán inī templo, de nsūú tēe hebreo cúu de.

30 De ndihi nchivī ciudad ñúcuán nī ncuvaā. De nī ncutútú ji-nī, de nī ntiin ndá ji Pablo, de nī ntavā xēēn ji de inī templo. De nī nacasī ji-nī viéhé.

31 De cūnī ji jā cahñī ji Pablo nícu, sochi general, tēe cūñáhnú nūū ndá soldado, nī nīhīn de tūhun jā ndihi nchivī Jerusalén nī nenda ndá ji cúvaā ji.

32 De nī jeca general ndá soldado jín capitán, de jīnu ndá de cuāhān de nūū íyó ndá nchivī cuāhā ñúcuán. De nī jinī nchivī jā ní nguenda general jín ndá soldado, de nī jencuñī ndá ji jā cáni ji Pablo.

33 Ñúcuán de nī ntandēē-ni general, de nī ntiin de Pablo. Ñúcuán de nī ncachī de jā ná cúnuhñī Pablo jín ūū cadena. De nī jīcā tūhún general ndá nchivī ñúcuán nā tēe cúu Pablo, de nā cuāchi ní nsāhá de.

34 Sá de ndá nchivī cuāhā ñúcuán nī ncana ji síin síin tūhun. De nduú ní ncúcáhnú inī de nā cuāchi ní nsāhá Pablo sīquī jā cúvaā ndasí ndá ji, de nī ncachī de jā ná quīhīn Pablo cuartel.

35 De tá nī nguenda ndá de jín Pablo escalera cuartel de nī jiso-nī ndá soldado de cuāhān de, chi nī nenda ndasí nchivī sīquī de.

36 Chi ndihi nchivī níquīn ji soldado, de cána jee ndá ji: Ná cúu tēe jīñā, ncachī.

### *Jā ní ncāhān Pablo jēhē maá de nūū ndá nchivī*

37 De tá ja quívi ndá soldado jín Pablo inī cuartel, de jín tūhun griego nī ncāhān de jín general: ¿A cuāha ní tūhun jā cáhān sá iin tūhun jín ní? ncachī de. De nī ncāhān general: Jājāān, cúu cáhān nū yuhú griego túsaá.

38 ¿A nsūú maá nú cúu tēe nación Egipto jā ní nenda sīquī gobierno quīvī yātā túsaá? Chi tēe ñúcuán nī snēnda de cūmī mil tēe jā jáhnī ndiyi



nī jēhēn dē jíin jondē nūū ñuhun tíhá, ncachī general.

<sup>39</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Pablo: Nduú chí tēe hebreo cúu sá, chí nī ncacu sá Tarso jā cúu ñuū cúñáhnú ndáñúú Cilicia. De sáhá ní favor cuāha ní tūhun jā cāhān sá jíin ndá nchivī yáhá, ncachī dē.

<sup>40</sup> De nī jēhe general tūhun jā cāhān dē, de nī jēcuñī ndeē Pablo nūū escalera. De nī nsáhá dē seña nūū nchivī ñúcuán jā ná cóo nañíí jí. De tá nī ncunañíí jí de nī ncāhān dē yuhú ndá máá dē jíin ndá jí jā cúu yuhú hebreo:

## 22

<sup>1</sup> Tātā, señor, mitan de cunini ndá ní tūhun jā cāhān sá jēhē maá sá jíin ní, ncachī dē.

<sup>2</sup> De nī jini ndá jí jā cāhān Pablo yuhú hebreo, de víhí cā nī ncunañíí ndá jí. De nī ncāhān Pablo:

<sup>3</sup> Maá sá cúu ndija tēe ñuū ō hebreo, de nī ncacu sá ñuū Tarso ndáñúú Cilicia, sochi ciudad Jerusalén yáhá nī jahnu sá. De nī ncutūha sá escuela Gamaliel, de nī stéhēn dē ley jā ní jēhe yā nūū ndá ndīyi tatā ō. De nī ndihví inī sá jā squíncuu vāha sá nūū Yāa Dios jondē jíin inī jíin ánō sá, tá cúu nūū sáhá ndá máá ní jíin ley mitan.

<sup>4</sup> De nī nsáhá nāvāha sá ndá nchivī cándíja tūhun Jesús, de jondē nī ncuu inī sá jā cuū ndihi jí nícu. De cúu tēe cúu ñahan nī ntiin sá ndá jí nī nchihí sá jí vecāa.

<sup>5</sup> De sūtū cúñáhnú cā jíin ndācá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú inī ñuū ō, ndá máá dē cúu testigo jā súcuán nī nsáhá sá. De suni nī ntaji dē orden nūū sá jā cuāha sá nūū ndá tēe ñuū ō hebreo jā íyó Damasco. De cuāhān sá ñúcuán jā tiin sá ndá nchivī cándíja nūū Jesús de quinasíaha sá jí ciudad Jerusalén yáhá de ndoho jí nícu.

*Jā ní ncachī Pablo nāsa nī ndico cóo inī dē nūū Jesús*

*(Hch. 9.1-19; 26.12-18)*

<sup>6</sup> De nī nquehen sá ichi cuāhān sá, de nī ncuñatin sá yuhú ñuū Damasco cuāhān sá. De tá cahūxī ūū cúu de

ichi andiví nī nquiji-ni iin luz jéndūtē ndasí nūū sá.

<sup>7</sup> De nī ndicó cáva sá-ni nūū ñuhún, de nī jini sá iin tūhun jā cāhān: Saulo, Saulo, ¿nājēhē cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū? ncachī.

<sup>8</sup> Ñúcuán de nī ncāhān sá: ¿Ní iin cúu ní, Señor? ncachī sá. De nī ncāhān yā jíin sá: Maá nī cúu Jesús ñuū Nazaret, de jā sáhá nāvāha nú ndá nchivī cándíja cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū, ncachī yā.

<sup>9</sup> De ndá tēe jā cuāhān jíin sá nī jinī ndija dē luz ñúcuán, de nī nchūhú ndá dē, sochi nduú ní jini dē nāsa nī ncāhān yā jíin sá.

<sup>10</sup> Ñúcuán de nī ncāhān sá: Señor, ¿naá cúu jā cunī ní jā sáhá sá túsaá? ncachī sá. Ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō sá: Nacōo, de quīhīn nū Damasco, de ñúcuán íyó iin tēe jā cachī nūū nū naá cúu jā cunī ní jā sáhá nú, ncachī yā.

<sup>11</sup> De sīquī jā jéndūtē ndasí luz ñúcuán de nī ncucuáá sá-ni nī nsáhá. De ndá tēe jā cuāhān jíin sá tiin ndá dē-ni cā ndahá sá nī nquīvi sá Damasco.

<sup>12</sup> De ñúcuán ndeē iin tēe nání Ananías. De ndācá táhán ó hebreo jā ndeē ñúcuán cāhān jā tēe vāha cúu Ananías, chí vāha squíncuu dē ley Moisés.

<sup>13</sup> De nī nquenda tēe ñúcuán vehe nūū ndeē sá, de nī ncāhān dē jíin sá: Hermano Saulo, ná nátūu tīnūú ní, ncachī dē. De nī natūu-ni nūū sá, de nī jinī sá nūū dē.

<sup>14</sup> De nī ncāhān Ananías: Maá Yāa Dios ndá ndīyi tatā ō, ja nī nacāji yā ní tácuu cunī ní naá cúu jā cunī yā jā sáhá ní, de cunī ní nūū maá Cristo Yāa ndāa, de cunī ní tūhun jā cāhān yā.

<sup>15</sup> De nacani ní tūhun yā nūū ndihí nchivī ndācá jā ní jinī ní jíin jā ní jini ní.

<sup>16</sup> De mitan de mā cúhuun inī ní túsaá. Nacuiñí ní, de cuenduté ní, de cāhān ndāhví ní jíin maá Jētohō ō tácuu naquete yā ánō ní nūū cuáchi ní, ncachī dē jíin sá.

*Jā ní ncachī Pablo nāsa nī nteñíú Yāa Dios dē nūū nchivī ndá cā nación*

17 De nī ndicó cóo sá nī nenda sá ciudad Jerusalén. De jícān táhvī sá inī templo de nī stéhēn yā iin jā ní jinī sá.

18 Chi nī jinī sá nūū yā, de nī ncāhān yā jín sá: Ndíta-ni quee ñamā nū inī Jerusalén yáhá, chí mā cuétúhún nchivī yáhá tūhun nī jā nacani nú nūū jī, ncachī yā.

19 De nī ncāhān sá jín yā: Nduú, Señor, chí cuetáhvī ndá jī sáán, chí ja jínī ndá jī nāsa tēe nī ncuu sá jā ní nguīvi sá ndihi vehe ī sinagoga nī ntiin sá ndācá nchivī cándíja jī ní, de nī ncani sá ndá jī, de nī nchihī sá jī vecāa.

20 De suni jínī ndá jī jā quīvī jā ní jahni jī Esteban, tēe nī nacani tūhun ní, de suni nī īñi sá quīvī ñúcuán, de nī jetúhún sá jā ní jihī dē. Chi nī jito sá sahma ndá tēe jā ní jahni Esteban, ncachī sá jín yā.

21 De nī ncāhān yā: Cuáhán, chí maá nī tétíñú ndóhó jā quīhīn jícá nú jondē nūū nchivī ndá cā nación nacani nú tūhun nī nūū jī, ncachī yā jín sá, ncachī Pablo.

### *Jā ní īñi Pablo nūū general*

22 De xihna nī nini vāha ndá jī jā cāhān dē. De tá nī ncāhān dē tūhun yáhá jā ní ncāhān yā jín dē jā tetíñú yā dē quīhīn dē nūū nchivī ndá cā nación nacani dē tūhun yā, sá de nī ncanajee ndá jī: Ná cúu tēe jīñā. Nsūú tēe vāha cúu dē jā cutecū cā dē, ncachī ndá jī.

23 De súcuán cána cóhó ndá jī. De quísi jī sōō jī, de squénda jī tīcāchāā ñuhun, de súcuán sáhá ndá jī chí quítī ndasí inī jī.

24 De nī ncachī general jā ná quívi Pablo inī cuartel. De nī ncachī dē jā ná stíchī ndá soldado Pablo jondē jín cuarta ñii tácuā cucáhnú inī general nā sīquī cúu jā ní nenda ndá nchivī ñúcuán sīquī dē.

25 De nī juhni ndá dē Pablo tácuā cuu cani ndá dē. De nī ncāhān Pablo jín tēe cúu capitán jā íñi ñúcuán: ¿A íyó ley jā cani ní jín cuarta ñii iin tēe nación Roma de tú ncháha ca cunī ní nā cuāchi nī nsáhá dē? ncachī dē.

26 De nī jini capitán tūhun yáhá, de nī nquee dē cuācachī dē nūū general: Cūndēhé ní nāsa sáhá ní jín tēe yáhá, chí tēe nación Roma cúu dē, ncachī dē.

27 Ñúcuán de nī nquenda general nūū Pablo, de nī jīcā tūhún dē: Cachī tú maá jāndāā jā tēe nación Roma cúu nú, ncachī dē. De nī ncāhān Pablo: Suu cúu ndija sá, ncachī dē.

28 De nī ncāhān tucu general: De nduhū chí cuāhā xūhún nī jēhe nī, de súcuán nī nduu nī sēhe nación Roma, ncachī dē. De nī ncāhān Pablo: Sochī sáán chí cúu sá maá tēe jā ní ncacu nación Roma, ncachī dē.

29 Ñúcuán de ndá jā cúnī jā sndóho dē nī ncujiyo-ni cuāhān. De saá-ni jondē general suni nī nchūhú dē chí nī stívī dē ley jā ní juhni dē Pablo, chí nduú íyó vāha jā sáhá súcuán jín tēe nación Roma.

### *Jā ní īñi Pablo nūū junta cúñáhnú cā táhán dē hebreo*

30 De quīvī téen de cúnī general jā cucáhnú vāha inī dē nā sīquī cúu jā ní nenda ndá tēe hebreo sīquī Pablo. De nī ndají dē cadena jā núhni Pablo. De nī ncachī dē jā cutútú ndācá sūtū cúñáhnú jín ndācá tēe sáhá junta cúñáhnú cā. De nī ntavā dē Pablo, de nī jani dē nūū ndá tēe jā ní ncutútú.

## 23

1 Ñúcuán de nī nūcūndēhé vāha Pablo nūū ndá tēe jā ní ncutútú, de nī ncāhān dē: Ndá ní tátā, señor, sáán chí nijin cúu ánō sá jā vāha ndāā jícá sá nūū Yāā Dios jondē mitan, ncachī dē.

2 Ñúcuán de Ananías, tēe cúu sūtū cúñáhnú cā, nī ncachī dē nūū tēe íñi ñatin nūū Pablo jā ná cātū maá yuhú dē.

3 De nī ncāhān Pablo jín sūtū cúñáhnú cā ñúcuán: Yāā Dios chí sndóho yā níhīn chí tēe stáhvi-ni cúu ní. Chí ndéē ní jā sáhá ndāā ní tiñu sá de tú nī stívī sá ley Moisés. ¿Túsaá de nā sīquī cúu jā cáchī ní jā cani dē sáán? Chí suu jīñā cúu jā stívī maá ní ley, ncachī dē.

4 De nī ncāhān ndá tēe íñi nūū dē ñúcuán: ¿Nājēhé cúu jā cāhān nāvāha

nú jín sūtū cúñáhnú cā jā sátiñú nū Yāa Dios? ncachī ndá.

<sup>5</sup> De nī ncāhān Pablo: Tātā, señor, nduú ní jínī sá jā sūtū cúñáhnú cā cúu dē. Chi tú ní jínī sá de mā cāhān sá súcuán nícu, chi cáchī nū tūtū ī jā mā cāhān nāvāha ó nū tēe cúñáhnú inī ñū ō, cáchī, ncachī dē.

<sup>6</sup> De tá nī ncucáhnú inī Pablo jā sava dē cúu tēe grupo saduceo de sava cā dē cúu grupo fariseo, de nī ncāhān jee dē nū junta: Ndá níhín tātā, maá sá cúu iin táhān grupo fariseo, chi cúu sá sēhe iin tēe fariseo. Chi ñúhún inī sá jā nastécū yā ndīyi, de jā suu cúu jā cāhān ndá ní cuāchi sīquī sá, ncachī dē.

<sup>7</sup> De tá nī ncāhān dē súcuán de nī ntetáhán ndá tēe fariseo jín tēe saduceo jā sáhá junta. De nī ncusín inī ndá.

<sup>8</sup> Chi cāhān ndá tēe saduceo jā má nátecū ndīyi de nī nduú nā ángel yā íyó de nī ánō. Sochi tēe fariseo chi jétúhún dē ndinúnī tūhun yáhá.

<sup>9</sup> De nī ncuvaā ndasí. De ñúcuán de nī nacuíñi sava tēe fariseo jā stéhēn ley Moisés, de nī ncāhān dē: Nduú ní iin cuāchi níhín ndá sá sīquī tēe yáhá. Sanaā de nī ncāhān ndija iin ánō á iin ángel yā jín dē, de mā sáhá níhín inī ō nū Yāa Dios túsaá, ncachī ndá dē.

<sup>10</sup> De nī ntetáhán ndasí ndá. De yúhú general jā scuáchi ndá Pablo de nī ncachī dē jā ná quívi ndá soldado tavā dē Pablo máhñú ndá, de ná ndívi dē inī cuartel.

<sup>11</sup> De jacuāá ñúcuán nī nquenda-ni Jētohō ō nū dē, de nī ncāhān yā jín dē: Pablo, sáhá ndeé inī nū, chi táni nī nacani nú tūhun nī inī Jerusalén yáhá, suni súcuán cánuú quīnacani nú tūhun nī jondē Roma, ncachī yā.

*Jā ní squétáhán ndá ji tūhun jā cahñi ji Pablo*

<sup>12</sup> De tá nī ncunijín de nī ncutútū cuāhā ndá tēe hebreo de nī squétáhán ndá tūhun. De nī ncāhān téyíí ndá jā má cājí cuitī ndá de nī mā cōhó cuitī ndá de tú mā cáhñi ndá Pablo xihna cā.

<sup>13</sup> De víhí cā ūū xico tēe hebreo nī ncāhān téyíí ndá tūhun yáhá.

<sup>14</sup> De nī jēhēn ndá nū ndá sūtū cúñáhnú jín nū ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nū nchivī hebreo, de nī ncāhān ndá jín tēe ñúcuán: Nī ncāhān téyíí ndá sá jā má cājí cuitī ndá sá de tú mā cáhñi ndá sá Pablo xihna cā.

<sup>15</sup> Túsaá de ndá maá ní jín ndá cā tēe sáhá junta cúñáhnú cā, cuácāhān ndá ní jín general jā ná távā dē Pablo cuēē dē jín nū junta teēn, chi cachī ní jā cúnī ndá ní jā stíchī vāha cā ndá ní dē. De ná cóo tūha ndá sá jā cahñi sá dē ichi, ncachī ndá.

<sup>16</sup> Sochi sēhe yíí cuāha Pablo nī jini ji jā súcuán nī squétáhán ndá tūhun. De nī jēhēn ji cuartel, de nī ncachī tūhun ji nū Pablo.

<sup>17</sup> De nī ncana Pablo iin tēe cúu capitán, de nī ncāhān dē: Cueca ní sūchí yáhá quīhín ní jín ji nū general, chi íyó iin tūhun cachī tūhun ji nū dē, ncachī dē.

<sup>18</sup> De capitán nī jeca dē ji cuāhān ji jín dē nū general, de nī ncāhān dē: Pablo, tēe yíhí vecāa, nī ncana dē sāán nī ncāhān dē jín sá jā quisiáha sá sūchí yáhá nū ní, chi íyó iin tūhun cāhān ji jín ní, ncachī dē.

<sup>19</sup> De nī ntiin general ndahá ji de cuāhān dē jín ji iin lado, de nī jīcā tūhún yuhú dē ji: ¿De nā tūhun cāhān nū jín nī cúnī nū? ncachī dē.

<sup>20</sup> De nī ncāhān ji: Ndá tēe hebreo nī squétáhán ndá dē tūhun jā cāhān dē jín ní jā teēn tavā ní Pablo quīhín dē nū ndá tēe sáhá junta cúñáhnú cā, chi cāhān ndá dē jín ní jā cúnī dē jā stíchī vāha cā dē Pablo.

<sup>21</sup> Sochi mā cándíja ní, chi víhí cā ūū xico dē cundetu yuhú dē ichi. Chi nī ncāhān téyíí ndá dē jā má cājí cuitī dē de nī mā cōhó dē de tú mā cáhñi ndá dē Pablo, ncachī ndá dē. De mitan ja ndétu dē jā cuāha ní tūhun jā quīhín Pablo nū junta, ncachī ji.

<sup>22</sup> De nī ncāhān general jín ji jā ní iin nū mā cáchí ji jā súcuán nī ncachī tūhun ji nū dē, de nī natajé dē ji cuānohōn ji.

*Jā ní ntají general Pablo cuāhān dē nū Félix, tēe cúu gobernador*

<sup>23</sup> Ñúcuán de nī ncana general ūū capitán, de nī ncachī dē jā sáhá tūha dē ūū ciento soldado jā jíca jéhé jíin ūnī xico ūxī soldado jā yósō caballo jíin ūū ciento soldado jā yíndahá lanza. Chi cahīin jacuáa ñúcuán quee ndá dē quihīn dē jíin Pablo jondē ciudad Cesarea.

<sup>24</sup> De nī ncachī dē jā suni sáhá tūha dē iin caballo jā cosō Pablo. De coto vāha ndá dē Pablo quihīn ndá dē jíin dē jondē nūū Félix, tēe cúu gobernador.

<sup>25</sup> De nī ntee dē iin carta, de sūcuán cáhān:

<sup>26</sup> Maá sá cúu Claudio Lisias, de tēe sá carta yáhá cuēē nūū ní, señor Félix, gobernador cúñáhnú. ¿Nā táhvī ní cúu?

<sup>27</sup> De mitan de cáchī tūhun sá nūū ní jā nchivī hebreo nī ntiin ndá ji tēe yáhá. De ja ñatin cahñī ndá ji dē nícu, sochi nī scácu sá dē jíin ndá soldado, chi nī jinī sá jā tēe nación Roma cúu dē.

<sup>28</sup> De nī jani sá dē nūū junta ndá máá ji, chi cúnī sá cucáhnú inī sá nā cuāchi cáhān ndá ji síquī dē.

<sup>29</sup> De nī jinī sá jā síquī ley ndá máá ji cúu jā cáhān ji cuāchi síquī dē, sochi nduú ní níhīn sá ni iin cuāchi síquī dē jā cuū dē á jā quihī dē vecāa.

<sup>30</sup> De nī níhīn sá tūhun jā ní squétáhán sava tēe hebreo tūhun jā cahñī ji dē, de jā ñúcuán cúu jā ní ntetíñú ñamā sá dē cuēē dē nūū ní. De suni ja nī ncachī sá nūū ndá nchivī jā cáhān cuāchi síquī dē jā ná cuēē ji nūū ní de jíñā cáhān ji cuāchi dē nūū ní de tú nā cuāchi dē. Ja nī ncuu nī ncāhān ō, tátā, ncachī carta.

<sup>31</sup> De ndá soldado nī jeca ñuú dē-ni Pablo cuāhān ndá dē jondē ñuū Antípatris tá cúu nūū ní ndacu general.

<sup>32</sup> De quivī téēn nī ndicó cóo-ni ndá soldado jā jíca jéhé cuānohōn jondē cuartel, de maá-ni cā soldado jā yósō caballo cúu jā ní jēhēn jíin Pablo.

<sup>33</sup> De nī nquenda ndá Cesarea. De nī jēhe ndá carta nūū gobernador, de suni nī nsiáha ndá Pablo nūū dē.

<sup>34</sup> De nī ncahvi gobernador carta ñúcuán. De nī jīcā tūhún dē nā ñuū Pablo, de nī jinī dē jā tēe ndáñuū Ciliacia cúu dē.

<sup>35</sup> De nī ncāhān dē: Ná quíji ndá tēe jā cáhān cuāchi síquī nū. Ñúcuán de cunini vāha nī tūhun cáhān nū, ncachī dē. De nī ncachī dē jā ná quíndasī Pablo inī palacio ndīyi rey Herodes.

## 24

*Jā ní nacani Pablo tūhun maá dē nūū gobernador Félix*

<sup>1</sup> De nūū úhūn quivī de nī nquenda maá sūtū cúñáhnú cā Ananías jíin sava tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū táhán dē hebreo jíin iin tēe jā cúu abogado jā nání Tértulo. De nī nquivī ndá nūū gobernador jā cáhān ndá cuāchi síquī Pablo.

<sup>2</sup> Ñúcuán de nī ncana gobernador Pablo. De nī nquijéhé Tértulo cáhān dē cuāchi Pablo nūū gobernador: Señor gobernador, síquī jā vāha tēe cúu ní cúu jā vāha nañí-ni íyó ndá sá mitan, de síquī jā ndíchí ní de vāha tátúnī ní cúu jā vāha íyó nación.

<sup>3</sup> De ná cútahvī sá chi níní íyó vāha ndācá-ni lugar sáhá ní, señor Félix.

<sup>4</sup> De mitan chi nduú cúnī sá jā snāá sá tiempo ní, sochi cáhān ndāhvī sá jíin ní jā sáhá ní tūhun mānī inī jā cunini ní iin tūhun lulí-ni jā cáhān sá jíin ní.

<sup>5</sup> Chi nī jinī ndá sá jā maá tēe ndúcuéhé cúu tēe yáhá, chi sáhá dē jā cánāá ndá táhán sá hebreo ní cáhnú ñayiví. Chi maá dē cúñáhnú nūū ndá nchivī jā scuáha tūhun tēe nání Jesús jā ní jahnu ñuū Nazaret.

<sup>6</sup> De suni ja ndúcú dē jā jondē templo stívī dē nícu, de nī ntiin ndá sá dē. De cúnī ndá sá jā sáhá ndāá sá jíin dē nícu tá cúu nūū cáhān ley ndá sá.

<sup>7</sup> Sochi nī nquenda-ni general Lisias, de nī ncandeē xēēn dē-ni tēe yáhá nūū ndá sá.

<sup>8</sup> De nī ncachī dē jā ná quíji ndá sáán jā cáhān cuāchi síquī Pablo nūū ní. De mitan de cuu stíchī maá ní dē de jíin tūhun jā cáhān maá dē de cunī

ní nāsa íyó ndá cuāchi dē jā cāhān sá sīquī dē, ncachī Tértulo.

<sup>9</sup> De suni nī ncāhān ndá cā tēe jā cuāhān dē jíin: Súcuán íyó ndija cuāchi dē, ncachī ndá.

<sup>10</sup> Ņúcuán de nī nsāhá gobernador seña nū Pablo jā ná cāhān dē, de nī ncāhān dē: Ja jíin sá ja nī ncuu cuāhā cuīyā cúu ní gobernador inī nación yáhá, de jā űúcuán cúu jā cúsi inī sá jā maá ní sāhá ndāa tiñu sá.

<sup>11</sup> De maá ní chi cuu nanducú vāha ní de cunī ní jā cáta ncaá úxī ũū-ni quivī cúu mitan jondē jíin jā ní jēhēn sá Jerusalén jā ní jēchiñúhún sá Yāa Dios.

<sup>12</sup> De nduú ní ntétáhán cuitī sá jíin ni iin nchivī, de ni nduú ní snénda sá nchivī ni inī templo ni inī ndá vehe iī sinagoga ni inī ciudad.

<sup>13</sup> De ni iin cuāchi jā cāhān ndá dē sīquī sá, mā cúu cuitī sāhá ndāa dē jā ní nsāhá sá.

<sup>14</sup> Sochi yáhá cúu jā cáchī ndāa sá nū ní jā Yāa Dios ndīyi tatā sá cúu jā chíñúhún sá, de suu cúu maá Jesucristo. De tūhun yáhá-ni cúu jā cāhān dē jā tūhun jeé cúu, sochi tiñu néhén cúu, cáchī dē. Sochi cándija sá ndācá tūhun yósō nū tutū ley Moisés jíin nū tutū jā ní ntee ndá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán.

<sup>15</sup> De suni inuú-ni űúhún inī sá jíin ndá dē jā sāhá Yāa Dios jā natecū ndá ndīyi, cúu nchivī jā sāhá vāha cúu nchivī jā sāhá néhén.

<sup>16</sup> De jā űúcuán cúu jā níiní ndíhvī inī sá sāhá sá ndācá tiñu vāha tácuā cusī inī ánō sá jāá nduú nā cuāchi sá de mā cúcanoō sá nū Yāa Dios jíin nū nchivī.

<sup>17</sup> De nī jica nuu sá jacū cuīyā ndá cā nación, de sá de nī nenda sá ciudad Jerusalén nī jēnasiáha sá xūhún jā ní jíin mānī nchivī ndá cā nación jā cuu táhán sá űúcuán. De suni nī nenda sá jā sócō sá quiti nū Yāa Dios.

<sup>18</sup> De juni íyó sá inī templo jā ní nsāhá sá tá cúu nū cāhān ley jā ndundo nchivī nū yā de sócō sá quiti nū yā, de jacū táhán sá hebreo jā vāji jondē Asia nī jíin ndá dē nū sá

inī templo. Sochi nduú ní íyo cuāhā nchivī jíin sá, de juni nduú ní ncúvāa jí.

<sup>19</sup> ¿De nūcu nduú ní nguíji ndá maá dē yáhá jā cāhān dē cuāchi sīquī sá de tú nī jíin dē jā íyó cuāchi sá?

<sup>20</sup> A ndá tēe yáhá ná cáchī dē de tú nā cuāchi nī nīhīn ndá dē sīquī sá tá nī íyo sá nū junta cúñáhnú cā ndá táhán sá hebreo.

<sup>21</sup> A sanaā de yáhá-ni cúu cuāchi jā cuu nīhīn dē sīquī sá, chí tá nī iñi sá nū junta ndá dē de nī ncāhān jee sá: Cándija sá jā nastécū yā ndá ndīyi, de jā suu cúu jā cāhān ní cuāchi sīquī sá mitan, ncachī sá, ncachī Pablo.

<sup>22</sup> De ja jíin vāha Félix nāsa cándija nchivī jā chíñúhún Cristo. De tá nī jíin dē tūhun jā cāhān Pablo de nī nsīnu dē-ni junta, de nī ncāhān dē: Jondē ná quíji general Lisias sá de cātūhún vāha cā ní sīquī tiñu yáhá, ncachī dē.

<sup>23</sup> De nī ncachī dē nū capitán jā ná cóto vāha dē Pablo, sochi ná cuāha dē tūhun jā caca nuu Pablo jacū, de mā cāsī dē de tú vāji táhán Pablo jā cāhān jí jíin dē á jā chindeé jí dē.

<sup>24</sup> De nī ncuu jacū quivī, de nī nenda Félix jíin űasíhí dē Drusila, de űahan hebreo cúu űa. De nī ncana dē Pablo tácuā cunini dē nāsa cúu tūhun jā cándija ó Jesucristo.

<sup>25</sup> De nī ncāhān Pablo jíin dē jā cánuú jā sāhá ó tiñu ndāa de cāhnū vāha ó maá ó. De suni nī nacani dē jā quivī sándihí de sāhá ndāa Yāa Dios tiñu ndivī nchivī nāsa nī nsāhá ndá jí. De nī nchūhú Félix de nī ncāhān dē: Mitan de cuáhán, de tá iin quivī nūne nī de cana tucu nī ndóhó quiji nū, ncachī dē.

<sup>26</sup> De cúni dē jā cuāha Pablo xūhún cuu maá dē de siāa dē-ni Pablo nícu. Jā űúcuán cúu jā quéhén vuelta nī ncana dē Pablo nī natúhún ndúu dē.

<sup>27</sup> De tá nī ncuu ũū cuīyā de sá de nī nsāma Félix de nī nūcuīñi Porcio Festo. De cúni Félix jā ná cúsi inī nchivī hebreo jíin dē, de jā űúcuán cúu jā ní squéndō dē Pablo vecāa.

## 25

*Jā ní iñi Pablo nū Festo*

1 De cáta ncáá únī-ni quīvī jā ní nquīvi Festo cúu dē gobernador de nī nquee dē inī ciudad Cesarea cuāhān dē ciudad Jerusalén.

2 De ndācá sūtū cúñáhnú jíin ndācá tēe cúñáhnú nūū nchivī hebreo, nī nguenda ndá nūū Festo, de nī ncāhān ndá cuāchi sīquī Pablo.

3 De nī ncāhān ndāhvī ndá jíin Festo: Sāhá ní favor natetīñú ní Pablo ná ndíji dē yáhá, ncachī ndá. De sūcuān nī ncāhān ndá, chí ja nī squétáhān ndá tūhun jā cahnī ndá Pablo ichi.

4 Sochi nī ncāhān Festo: Pablo chí ja yíndasī vāha dē Cesarea, de nduhū chí ja ñatin quīnohōn nī.

5 De ndá ndóhó jā cúñáhnú quīhīn iin ncáá ó, de ñúcuán cāhān nū cuāchi dē de tú íyó cuāchi dē, ncachī dē.

6 De nī íyo dē ñúcuán tá únā á ūxī-ni quīvī, de nī nenda dē Cesarea. De quīvī téen nī nūcundeē dē mesa nūū sáhá ndāā dē tiñu, de nī ndacu dē jā ná quíji Pablo.

7 De ja íñí ndá tēe hebreo jā ní nquiji ciudad Jerusalén. De tá nī nguenda Pablo de nī jicó ndúū ndá Pablo, de nī nquijéhé ndá sáhá tūhún nāvāha ndá sīquī dē. Sochi nduú ní ncúndéé ndá jíin tūhun tūhún.

8 De nī ncāhān Pablo jēhē maá dē: Nduú ní nsáhá sá nī iin cuāchi sīquī ley ndá táhān sá hebreo nī sīquī templo nī sīquī rey cúñáhnú cā nación Roma, ncachī dē.

9 De sīquī jā cúnī Festo jā cusī inī nchivī hebreo jíin dē de nī ncāhān dē jíin Pablo: ¿A nduú cúnī nū cōhōn jondē Jerusalén, de ñúcuán sáhá ndāā nī tiñu nú? ncachī dē.

10 De nī ncāhān Pablo: Mitan ja íñí sá inī vehe tíñú nūū tátúnī ley maá rey cúñáhnú cā, de yáhá cúu nūū cánuú jā cundaā tiñu sá. De maá ní chí ja jíin vāha ní jāā nduú ní nsáhá sá nī iin cuāchi sīquī táhān sá hebreo.

11 Chí tú ní nsáhá sá iin cuāchi xeēn jā cánuú jā cuū sá de vātu-ni cuū sá túsaá. Sochi tú nduú íyó ndāā tūhun jā tēe cuāchi ndá tēe yáhá sīquī sá de nī iin tēe mā cūú nasiáha dē sáán jā quínohōn sá nūū táhān sá Jerusalén.

Túsaá de cúnī sá jā quīhīn sá nūū maá rey cúñáhnú cā jā íyó Roma de maá dē ná sáhá ndāā tiñu sá, ncachī dē.

12 De nī natúhún Festo jíin ndá cā táhān ndíso tíñú jíin dē. De nī ncāhān dē jíin Pablo: Ja nī ncāhān nū jā quīhīn nū nūū maá rey cúñáhnú cā jā sáhá ndāā dē tiñu nú cúnī nū. De cuu de quīhīn nū túsaá, ncachī dē.

### *Jā ní tñi Pablo nūū rey Agripa*

13 De nī ncuu jacū quīvī, de nī nguenda rey Agripa jíin Berenice jondē ciudad Cesarea jā cuándēhé dē Festo.

14 De quéhén quīvī nī íyo ndúū dē ñúcuán. De nī nacani Festo tūhun Pablo nūū rey ñúcuán, chí nī ncāhān dē: Félix, tēe nī ncuu gobernador, nī sndóo dē iin tēe yíhí vecāa yáhá.

15 De tá nī jēhēn sá Jerusalén de ndá sūtū cúñáhnú jíin ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī hebreo nī nguenda ndá dē nūū sá cāhān ndá dē cuāchi sīquī tēe yáhá, de cúnī ndá dē jā ná cúū tēe yáhá.

16 De nī ncachī sá jíin ndá dē jāā nduú nā costumbre tēe Roma jā cahnī dē sūcuán-ni iin tēe chí jondē cuiñi dē jíin ndá tēe jā cāhān cuāchi sīquī dē, tácuā cāhān dē jēhē maá dē de cundaā á íyó cuāchi dē á nduú, ncachī sá.

17 Ñúcuán de tūtú nī nguenda ndá jíi yáhá. De quīvī téen de nduú ní ncúcuéé sá jā cundeē sá vehe tíñú jā sáhá ndāā sá tiñu ñúcuán, de nī ncachī sá jā ná quíji tēe jā yíhí vecāa.

18 De íñí ndá nchivī jā cāhān cuāchi sīquī dē. De nī jani inī sá jā cāhān jíi iin cuāchi xeēn sīquī tēe ñúcuán nícu, de nduú.

19 Chí vāchi sīquī nāsa cándíja ndá máá jíi-ni cúu, jíin sīquī iin tēe nání Jesús, sochi ja nī jíhī dē, de cáhī Pablo jā ní natecū ndija dē.

20 De nduú ní ncúcáhnú cuitī inī sá nāsa sáhá ndāā sá tiñu ñúcuán. De nī jíicā tūhún sá Pablo de tú cúnī dē quīhīn dē Jerusalén de ñúcuán cundaā tiñu dē.

21 Sochi Pablo nī ncachī dē jā cúnī dē quīhīn dē nūū rey Augusto jā cúu rey cúñáhnú cā nación Roma, de

ñúcuán sáhá ndāā rey tiñu dē. De nī ncachī sá jā ná quíhi dē vecāa jondē tetíñú sá dē quihīn dē nūū rey ñúcuán, ncachī Festo.

<sup>22</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Agripa jíin Festo: De saá-ni saán suni cúnī sá jā cunini sá tūhun cāhān tēe ñúcuán, ncachī dē. De nī ncāhān Festo: Teēn de cunini ní jā cāhān dē túsaá, ncachī dē.

<sup>23</sup> De quivī tēēn de nī nguenda Agripa jíin Berenice. De yíñuhún nī nguivī dē inī vehe tíñú jíin ndá general jíin ndá tēe cúñáhnú inī ciudad. De nī ncachī Festo jā ná quíji Pablo.

<sup>24</sup> De nī ncāhān Festo: Cāhān sá jíin ní, señor rey Agripa, jíin ndihi ndá ní jā ní nguenda ní yáhá. Yáhá cúu tēe jā ní nenda ndācá táhán dē hebreo síquī dē, cúu nchivī Jerusalén de saá-ni nchivī hebreo ciudad Cesarea yáhá, de cúsa maá jā cāhān ndá ji jāá nduú íyó vāha jā cutecū cā dē.

<sup>25</sup> Sochi jáni inī maá sá jā nduú ni iin cuāchi xeēn ní nsáhá dē jā cuū dē. De nī ncachī dē jā cúnī dē quihīn dē nūū rey cúñáhnú Augusto, de ñúcuán cundaā tiñu dē. De ñúcuán cúu jā ní ncachī sá jā tetíñú sá dē quihīn dē nūū rey ñúcuán.

<sup>26</sup> De nduú cúcáhnú inī sá nā cuāchi dē tee sá nūū tutū jā quihīn jíin dē nūū rey cúñáhnú cā, chi nduú níhīn sá ni iin cuāchi dē. De jā ñúcuán cúu jā ní ntavā sá dē nūū ndá ní, de cánuú cā nūū maá ní, señor rey Agripa. De stíchī vāha maá ní dē tácuā cucáhnú inī sá nāsa tee sá carta quihīn.

<sup>27</sup> Chi cúcanōō sá jā tetíñú sá iin preso quihīn de tú mā cāchí tūhun sá nā cuāchi nī nsáhá dē, ncachī dē.

## 26

*Jā ní ncāhān Pablo jēhē maá dē nūū rey Agripa*

<sup>1</sup> De nī ncāhān rey Agripa jíin Pablo: Mitan de cuu cāhān nū tūhun maá nú, ncachī dē. De nī scāā Pablo ndahá dē, de sūcuán nī ncāhān dē:

<sup>2</sup> Señor rey Agripa, cúsi inī sá mitan jā cuu nacani sá nūū ní jāá nduú íyó ndāā ndācá cuāchi jā cāhān táhán ó hebreo síquī sá.

<sup>3</sup> Chi ja jíinī vāha maá ní ndācá costumbre táhán ó hebreo jíin ndācá tūhun jāá nduú quétáhán jā jáni inī ji. De jā ñúcuán cúu jā cāhān ndāhvī sá jíin ní jā cune cáhnú inī ní cunini ní ndá tūhun yáhá jā cāhān sá jíin ní.

*Jā ní nacani Pablo nāsa nī nsáhá dē tá ncháha ca ndicó cóo inī dē nūū Jesús*

<sup>4</sup> Ja jíinī ndācá táhán ó hebreo nāsa nī nsáhá sá jondē tá lulí sá, tá nī ndeē sá māñú ndá ji inī ñuū sá jíin inī Jerusalén.

<sup>5</sup> De tú cúnī ndá máá dē jā cachī ndāā dē, de ja jíinī ndá dē jā jondē lulí sá nī iyo sá nūū grupo fariseo. De vījín cā cúu grupo ñúcuán nsūú cā ndá cā grupo táhán ó hebreo síquī jā cāhān níhin cā jā squíncuu ó ley.

<sup>6</sup> De ñuhún inī sá tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios nūū ndīyi tataā ō jā nastécū yā ndīyi, de tūhun ñúcuán-ni cúu jā ní ntee dē cuāchi síquī sá.

<sup>7</sup> Chi maá ó jā cúu ó tataā ndihúxi ūū sēhe Israel jā cúu ó nchivī hebreo, chi ñuhún inī ō tūhun jā ní nquee yuhú yā jā nastécū yā ndīyi. De jā ñúcuán cúu jā nduú ñuú chíñuhún ndasí ó Yāā Dios de sátíñú ó nūū yā. De síquī jā inuú-ni ñuhún inī sá jíin ndá táhán ó hebreo cúu jā cāhān maá ji cuāchi síquī sá, chi nacani sá tūhun jā natecū ndīyi, señor rey Agripa.

<sup>8</sup> ¿De á mā cūú nastécū Yāā Dios ndīyi jáni inī ndá ní, á naá cúu?

*Jā ní nacani Pablo nāsa nī nsáhá nāvāha dē nchivī cándija*

<sup>9</sup> De maá sá chi nī jani inī sá jā cúnī jā nenda sá contra síquī ndá nchivī cándija Jesús, Yāā jā ní jahnu ñuū Nazaret.

<sup>10</sup> De suni sūcuán nī nsáhá sá inī Jerusalén, chi nī níhīn sá orden nūū ndācá sūtū cúñáhnú, de nī nchihī ndasí sá nchivī cándija yā vecāa. De suni nī jetuhún sá tá nī jahnī nchivī ndá ji.

<sup>11</sup> De quéhén vuelta nī sndóho sá ndá ji inī ndá vehe īī sinagoga, de nī nsáhá sá fuerza jā ná sndóo ji tūhun Jesús. De nī nquītī ndasí inī sá nī jinī

sá ndá ji, chi jondē ndá nchivī cándíja jā íyó ñuū jicá nī nsáhá nāvāha sá ji.

*Jā ní nacani tucu Pablo nāsa nī ndicó cóo inī dē nūu Jesús (Hch. 9.1-19; 22.6-16)*

<sup>12</sup> De nī nīhīn sá orden nūu ndá máa sūtū cúñáhnú jā quíhīn sá Damasco jā sáhá nāvāha sá ndá nchivī cándíja nícu.

<sup>13</sup> De cahūxī ūu cúu de ñúhún sá ichi cuāhān sá, señor rey. De nī jinī sá iin jā jéndūtē nī nquiji ichi andiví. De nī jéndūtē-ni ní nūu sá jíin ní nūu ndá tēe jā cuāhān sá jíin, de jéndūtē cā nsūú cā ncandī.

<sup>14</sup> De ndihi ndá sá nī ndicó cáva-ni nūu ñúhún. De nī jinī sá iin tūhun jā ní ncāhān yuhú hebreo: Saulo, Saulo, ¿nājēhē cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū? Chi jā sáhá nú súcuán cúu modo stīquī jā jáñū yātā tī punta garrocha, de suu cúu jā stácuēhé tī maá tī, ncachī.

<sup>15</sup> Ñúcuán de nī ncāhān sá: ¿Ní iin cúu ní, Señor? ncachī sá. De ñúcuán de nī ncāhān maá Jētohō sá: Maá nī cúu Jesús, de jā sáhá nāvāha nú ndá nchivī cándíja cúu jā sáhá nāvāha nú nduhū.

<sup>16</sup> De mitan de nacōo de cuiñi nú, chi nī nguenda nī nūu nū tácuca canī nī ndóhó jā sáhá nú tiñu cúnī ni de nacani nú jā ní jinī nū mitan jíin jā stéhēn cā ní nūu nū ndá quívī quiji.

<sup>17</sup> De scácu nī ndóhó nūu ndācá táhán nú hebreo jíin nūu nchivī ndá cā nación. Chi tetiñú nī ndóhó jā quíhīn nū nacani nú tūhun nī nūu nchivī ndá cā nación.

<sup>18</sup> De tetiñú nī ndóhó quíhīn nū nūu ji, chi modo jā nacune nú tīnūú ji cúu jā stéhēn nū tūhun nī nūu ji de jīcūhun inī ji. De tú candíja ji nduhū de mā cācá cā ji nūu neē, chi sa caca ji jíin luz ni. De mā quíhī cā ji ndahá tāchī cúñáhnú jā cúu Satanás, chi sa nduhū cuniquín ji. De tetiñú nī ndóhó quíhīn nū nūu ji tácuca candíja ji nduhū de cune cáhnú inī ni nūu cuáchi ji. Ñúcuán de inuú-ni nīhīn ji tāhvī ji jíin ndá cā nchivī jā ní nacāji nī, ncachī yā jíin sá.

*Jā ní nacani Pablo nāsa nī jetáhvī dē tūhun jā ní ncāhān yā jíin dē*

<sup>19</sup> De jā ñúcuán cúu jāá nduú ní nsáhá nīhin inī sá tá nī nquiji yā ichi andiví nī ncāhān yā jíin sá, señor rey Agripa.

<sup>20</sup> Chi sa nī jetáhvī sá, de nī nacani sá tūhun yā, xihna cā nūu nchivī ñuū Damasco de sá de nūu nchivī ciudad Jerusalén jíin ní región Judea de saā-ni nūu nchivī ndá cā nación. De nī nacani sá tūhun nūu ji jā ná nacani inī ji sīquī cuáchi ji, de ná nándicó cóo inī ji nūu Yāa Dios, de ná sáhá ji tiñu váha jā stéhēn ji jā ní nacani inī ji sīquī cuáchi ji.

<sup>21</sup> De jā síquī jā nacani sá tūhun yáhá nūu ndá ji cúu jā ní ntiin ndá táhán ó hebreo saán inī templo, chi cahnī ji saán cúnī ji nícu.

<sup>22</sup> Sochi nī nchindeé nī nchituu Yāa Dios saán, de jā ñúcuán cúu jā íñi nīhin sá jondē mitan nacani cājí sá tūhun yā nūu ndá nchivī cúñáhnú jíin jāá nduú. Chi nduú chíso sá ní iin cā tūhun sīquī tūhun jā ní nacani Moisés jíin ndá cā tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

<sup>23</sup> Chi nacani sá tá-ni nī nacani ndá dē tūhun Cristo, Yāa jā ní jani Yāa Dios jā scácu yóhó. Chi nī nquee ndaā jā ní nacani ndá dē jā cánuú ndoho yā jondē cuū yā, de xihna cā maá yā nī natecū nsūú cā ndá cā ndīyi, sá de nī stéhēn cājí yā nūu nchivī jā scácu yā ji, cúu nchivī nación maá ó Israel jíin nchivī ndá cā nación, ncachī Pablo.

*Jā ní nducú ndéé Pablo jā scándíja dē tūhun yā Agripa*

<sup>24</sup> De súcuán nī ncāhān Pablo jēhē maá dē, de nī ncāhān jee Festo: Cáhān naā nū, Pablo, chi sīquī jā ní scuáha ndasí nú de ndúcú nducuéhé nú, ncachī dē.

<sup>25</sup> Sochi nī ncāhān Pablo: Nduú nducuéhé sá, señor Festo, chi sa íyó cājí inī sá jā cāhān cājí sá ndācá tūhun yáhá.

<sup>26</sup> Chi maá rey Agripa ja jíin vāha dē ndācá tiñu jā ní ncuu jā ní nacani sá. De nduú yuhú sá cāhān sá ndá tūhun yáhá, chi jíin sá jā jíin vāha dē ndācá



tūhun jā cāhān sá yáhá, chi nduú jica yuhū ndá tūhun yáhá.

<sup>27</sup> Señor rey Agripa, ¿á cándija ní ndācá tūhun jā ní ntee ndá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán? Nduú chi jáni inī sá jā cándija ní, ncachī Pablo.

<sup>28</sup> Ñúcuán de nī ncāhān Agripa jíin Pablo: ¿A jáni inī nū jā jíin jacū-ni tūhun jā ní ncāhān nū de candija ní nū Cristo sáhá nú? ncachī dē.

<sup>29</sup> De nī ncāhān Pablo: Vísō jacū-ni tūhun á cuāhā sochi jícān táhvī sá nū Yā Dios jā ná cándija ndá ní jíin ndācá cā nchivī jā níni tūhun jā cāhān sá mitan de nduu ndá ní tá nū cúu maá sá, sochi nduú cúni sá jā cunuhnī ndá ní jíin cadena tá cúu nū núhnī sá mitan, ncachī dē.

<sup>30</sup> De tá nī jíinu nī ncāhān Pablo ndācá tūhun yáhá de nī nacuiñī rey jíin gobernador jíin Berenice jíin ndá cā tēe cúñáhnú jā íyó jíin dē.

<sup>31</sup> De nī ncujiyo ndá dē iin lado, de nī natúhún síin ndá máá dē: Juni iin cuāchi nduú ní nsáhá tēe yáhá jā cuū dē á jā quihi cā dē vecāa, ncachī ndá dē.

<sup>32</sup> De nī ncāhān Agripa jíin Festo: Cuu siáá ní tēe yáhá nícu de tú nduú ní ncáchī dē jā quíhīn dē nū rey cúñáhnú cā nación Roma, ncachī dē.

## 27

*Jā ní ntetíñú ndá dē Pablo cuāhān dē ciudad Roma*

<sup>1</sup> De nī ncundaā jā quíhīn ndá sá jíin Pablo jíin barco jondē nación Italia. De Pablo jíin sava cā tēe jā yíhī vecāa nī nquívi ndá dē ndahá iin capitán nání Julio jā quísiáha dē ndá tēe ñúcuán jondē Italia, de Julio cúu iin táhán grupo soldado jā nání Augusto.

<sup>2</sup> De nī nquívi ndá sá inī iin barco jā vají puerto Adramitio, de barco ñúcuán quíhīn ndācá puerto jā íyó región Asia. De suni cuāhān Aristarco jíin sá, de tēe ñuū Tesalónica ndáñúu Macedonia cúu dē.

<sup>3</sup> De quívi téen nī nquenda ndá sá puerto Sidón. De Julio nī ncundáhvī

inī dē Pablo, de nī jēhe dē tūhun jā quíndēhé Pablo amigo dē tácuca chin-deé ji dē.

<sup>4</sup> De ñúcuán nī nquee tucu ndá sá jíin barco. De síquī jā níhin yíhī táchī de nduú ní ncúu quíhīn ndāā barco, de nī ntee xíin ndá sá cuāhān sá jíin barco xíin isla Chipre jā ñúhún mähñú ndute. De nī ndōo lado ndahá sátín sá.

<sup>5</sup> De nī nchāha sá yuhú mar Cilia jíin Panfilia cuāhān sá. Sá de nī nquenda ndá sá ñuū Mira jā cúu ndáñúu Licia.

<sup>6</sup> De ñuū ñúcuán nī níhīn capitán incā barco jā vají ichi Alejandría jā quíhīn ichi Italia, de nī ncachī dē jā ná quívi ndá sá inī barco ñúcuán.

<sup>7</sup> De cuāhā quívi nī ñúhún ndá sá ndute, chi cuéé nī jica barco síquī jā cáni táchī ichi núu. De jā fuerza-ni nī nquenda ndá sá yuhú ñuū Gnido. De nduú ní jēhe táchī tūhun jā quíhīn ndāā barco, de nī nchāha ndá sá ñatin xíin ñuū Salmón jā íyó isla Creta, tácuca quisáhvi ndá sá nū táchī.

<sup>8</sup> De nī nducú ndéé ndasí tēe scāca barco. De ñatin-ni yuhú nduté nī nchāha ndá sá xíin Creta, de nī nquenda ndá sá iin lugar nū nání Buenos Puertos. De ñatin-ni ñúcuán íyó ñuū Lasea.

<sup>9</sup> De síquī jā cuéé ndasí nī jica barco de ja ñatin quijéhé tiempo vījin, de vījín jica barco ndá tiempo ñúcuán de sanaā de coo tūndóhó nū mar. De nī ncāhān níhin Pablo jíin ndá dē:

<sup>10</sup> Tátā, jíinī sá jā vījín ndasí coo viaje yáhá, de quiji iin tūndóhó síquī barco. De nsūu maá-ni barco jíin jā ñúhún inī cúu jā naā, chi saá-ni jondē ndá máá ó sanaā de naā ō, ncachī dē.

<sup>11</sup> Sochi nduú ní nsáhá capitán cuenta jā ní ncāhān Pablo, chi sa jā ní ncāhān tēe scāca barco jíin tēe xíi barco cúu jā ní nsáhá dē cuenta.

<sup>12</sup> De síquī jā nduú íyó vāha puerto ñúcuán jā coo ndá sá ní tiempo vījin de cuāhā dē nī jani inī jā vāha cā quee barco ñúcuán quíhīn, chi sanaā de quenda dē Fenice, de ñúcuán coo ndá dē ní tiempo vījin jáni inī dē. De

Fenice cúu iin puerto jā íyó isla Creta, de nijin ichi noroeste jín suroeste.

*Jā ní nquene tächī níhin nūū mar*

<sup>13</sup> De tá nī jiquíhi iin tächī lūlí ichi sur jā scáca barco de nī jani inī ndá dē jā cuu quenda dē Fenice nícu. De nī scáca cā dē barco xiín Creta.

<sup>14</sup> Sochi tá nī ncuunúu jacū cā de nī nquene-ni iin tächī níhin ndasí jā vají ichi nordeste.

<sup>15</sup> De nī nchindahá-ni tächī barco, de nduú cā ní ncúu quihín ndāā. De nī nsiāā-ni ndá dē barco, de cuāhān maá-ni cā jín tächī.

<sup>16</sup> De nī nchāha ndá sá xiín iin isla lulí nání Clauda jā sáhvi tächī. De vísō sūcuán de tūndóhó ndasí nī scáa ndá dē barco lulí jā ndáñuhun barco cāhnú.

<sup>17</sup> De nī squívi ndá dē inī barco cāhnú. De nī nasníhin vāha ndá dē barco cāhnú jín cable. De nī snúu ndá dē manta jā núhnī ichi xínī barco tácuā mā stéchí cā tächī, chi yúhú ndá dē jā quihín barco nūū ñúhún ñáxín ndute nūū nání Sirte de tīin nūū ñútín. De nī nsiāā ndá dē barco de sūcuán-ni cā cuāhān ndá sá jín.

<sup>18</sup> De nduú ní jencuīñī tächī níhin. De quívi téen nī nquijéhé ndá dē nī squéne dē ndatíñú jā jíso barco tácuā nduñamā cā barco.

<sup>19</sup> De quívi únī de nī nchindeé táhán ndá sá nī squéne ndá sá ndācā ndatíñú jā jétíñú ndá dē jín barco.

<sup>20</sup> De cuāhā quívi nduú ní jínī ndá sá ncandī jín tiūūn síquī jā íyó vícō, ni nduú ní jencuīñī cuitī tächī níhin ñúcuán. De cúsá nduú cā ñúhún inī ndá sá jā cācu sá.

<sup>21</sup> De nī ncuu quívi jāá nduú cā yáji cuitī ndá sá stāā. De nī jencuīñī Pablo māñú ndá tēe ñúcuán, de nī ncāhān dē: Tātā, tú ní jétáhvi ndá ní tūhun jā ní ncāhān sá jā má quēe ó inī isla Creta de juni mā cūnī ó tūndóhó yáhá de juni mā náā ndatíñú nícu.

<sup>22</sup> Sochi mitan chi cāhān níhin sá jín ndá ní jā sáhá ndeé inī ndá ní, chi ni iin ó mā náā, sochi barco chi naā.

<sup>23</sup> De jínī sá jā sūcuán coo, chi cuni nī nquiji iin ángel maá Yāa Dios nūū

sá, chi maá Yāa ñúcuán cúu Jētohō sá, de sátíñú sá nūū yā.

<sup>24</sup> De sūcuán nī ncāhān yā jín sá: Pablo, mā cúyūhú nú, chi vāha-ni quenda nú nūū rey Roma jā cúñáhnú cā. De jā síquī ndóhó cúu jā sáhá Yāa Dios jā cācu ndá cā tēe jā cuāhān jín nú, ncachī yā.

<sup>25</sup> Tātā, túsaá de sáhá ndeé inī ndá ní, chi cūndeé cúcáhnú inī sá Yāa Dios jā tá-ni nī ncāhān ángel jín sá de sūcuán coo.

<sup>26</sup> Sochi níni cúu jā quenda ó iin isla vísō mā quēndá ñamā ó nūū cóhōn, ncachī dē.

<sup>27</sup> De nī ncuu ūxī cūmī jacuāā jā ní nquijéhé tächī níhin, de cuāhān ndá sá nūū mar Adria, de cháhá chúcuán cuāhān barco sáhá tächī. De máá jacuāā ñúcuán de tá nī ncuu sava ñuú de jáni inī ndá tēe jā scáca barco jā ní ncuñatin ndá sá ñuhun yíchí.

<sup>28</sup> De nī scúun ndá dē iin plomo chíjin ndute tácuā cunī dē nāsaa cúnú ndute, de nī ncucáhnú inī ndá dē jā nēe ócō xāhōn iin metro. De nī jica ndá sá jacū cā, de nī scúun tucu dē, de nī jinī dē jā nēe ócō ūjā-ni cā metro.

<sup>29</sup> De nī nchūhú ndá dē jā jīcutáhán barco jín toto. De nī squéne dē cūmī gancho cāa nāhnú ichi chātā barco tácuā jīquituu de jencuīñī barco. De ndétu ndasí ndá dē jā ná túu ñamā.

<sup>30</sup> De ndá tēe scáca barco ndúcú ndá dē cunu dē quihín dē jín barco lulí, de sndóo dē barco cāhnú cūnī dē nícu. De jā ñúcuán cúu jā ní nquijéhé dē snúu dē barco lulí ñúcuán nūū ndúté, de sáhá dē-ni jā quihín dē ichi nūū barco cāhnú jā scúun dē incā gancho cāa tácuā mā cūnī nchivī jā cūnī dē cunu dē quihín dē.

<sup>31</sup> De Pablo nī ncāhān dē jín capitán jín ndá soldado: Tú mā quéndōo ndá tēe scáca barco inī barco cāhnú yáhá de mā cácu cuitī ndá máá ní, ncachī dē.

<sup>32</sup> Ñúcuán de nī jehndē-ni ndá soldado yoho núhnī barco lulí, de nī nchāā-ni de cuāhān-ni jín ndute.

<sup>33</sup> De tá ja ñatin cunijin de nī ncāhān Pablo jín ndá sá jā ná cáji ndá sá stāā. Chi sūcuán nī ncāhān dē: Mitan íyó ūxī

cūmī jacuāā jā ndíto ndá ní de nduú yájī cuitī ndá ní stāā.

<sup>34</sup> De cāhān ndāhvī sá jíin ndá ní jā cajī ní stāā mitan tácuā nanihīn inī ndá ní de cācu ní, chí ni iin ó mā náā, chí cācu ndihí ó, ni mā tácuēhé cuitī ō, ncachī dē.

<sup>35</sup> De tá nī ncuu nī ncāhān dē de nī nquehen dē-ni iin stāā. De māhñū ndá nchivī ñúcuán nī nacuetáhvī dē nūū Yāā Dios, de nī ntahví dē, de nī nquijéhé dē yájī dē.

<sup>36</sup> Ñúcuán de nī ndundeé inī ndá sá, de suni nī nchajī ndá sá stāā.

<sup>37</sup> De jā ndihí ndá sá jā ñúhún inī barco cúu ūū ciento ūnī xico xāhōn iin sá.

<sup>38</sup> De nī nchajī vāha ndá sá. Ñúcuán de nī squéne ndá dē trigo nūū ndüté tácuā ná ndúñamā cā barco.

### *Jā ní naā barco nūū mar*

<sup>39</sup> De tá nī ntūu de nī jinī ndá sá ñuhun yíchí, sochi nduú ní ncúcáhnú inī ndá dē ní lugar cúu. Sochi nī jinī ndá sá iin ndahá ndüté jā íyó ñütín, de ñúcuán jáni inī ndá dē jā quihīn dē jíin barco de tú ná cúu.

<sup>40</sup> De nī jehndē ndá dē yoho jā núhñi ndá gancho cāa, de nī ndōo-ni gancho ñúcuán. De nī nandají ndá dē ñutun jā sáhá jā cuu quihīn barco ní-ni cúu. De ichi nūū barco nī jata caa ndá dē sahma tácuā chindahá tächī quihīn ndahá ndüté. De nī jica barco jacū.

<sup>41</sup> De nī nguenda barco nūū íyó ñáxín ndute māhñū ūū lugar nūū jica corriente dē, de ñúcuán nī ntīin cutú ichi nūū barco, de nduú cā ní ncándā cuitī. De jā cáni ndasí ndute mar de nī ntānī-ni ichi chātā barco.

<sup>42</sup> Ñúcuán de nī natúhún ndá soldado jā cahñi ndá dē ndá preso tácuā mā suté ni iin ji jā cunu ji.

<sup>43</sup> Sochi capitán chí cúnī dē jā scácu dē Pablo, de nī jasī dē tūhun ñúcuán. Chí sa nī ncachī dē tú ní nchivī jíin ji suté ji de xihna cā ji ná nūu ji jā suté ji nūū ndüté quenda ji ñuhun yíchí.

<sup>44</sup> De sava cā ji ná cóso nūū ndá nducúnú á nūū ndá ñutun barco, ncachī dē. De súcuán nī ncācu ndihí ndá sá, de nī nguenda sá ñuhun yíchí.

## 28

### *Jā ní iyo Pablo isla Malta*

<sup>1</sup> De tá nī ncācu ndá sá de nī ncucáhnú inī sá jā isla ñúcuán nání Malta.

<sup>2</sup> De ndá nchivī isla ñúcuán nī ncundáhvī inī ji ndá sāán, de nī stāhān ji iin ñuhūn de nī ncana ji ndá sāán jā nasaā sá, chí vījin sáhá chí cúun sāvī.

<sup>3</sup> De nī stútú Pablo jacū ntucuáchí, de nī ntaān dē nūū ñúhūn. De jínu iin cōō xēen nī nquee tí síquī jā ihñí, de nī ntiin tí-ni ndahá Pablo.

<sup>4</sup> De ndá nchivī ñúcuán nī jinī ji jā ndíta caa cōō yíyuhú tí ndahá dē, de nī ncāhān ndá ji: A sanaā de tēe jáhnñi ndiyi cúu tēe yáhá túsaá, de vísō ja nī ncācu dē nūū mar sochi maá yāā jā sáhá ndāā tiñu nchivī, nduú jéhe yā tūhun jā cutecū cā dē, ncachī ndá ji.

<sup>5</sup> De nī nquisi Pablo ndahá dē, de nī nincava cōō ñúcuán nūū ñúhūn, de nduú ná ndóho cuitī dē.

<sup>6</sup> De ndétu ndá nchivī jā chitú cuiñu dē á jā nduvā dē de cuū dē-ni. De nī ncunúú ndasí ndétu ndá ji, de nī jinī ndá ji jāá nduú ná ndóho dē. Ñúcuán de nī nacani inī ndá ji, de nī ncāhān ji jā iin yāā cúu dē.

<sup>7</sup> De ñatin ñúcuán íyó ñuhun tēe cúñáhnú cā isla Malta, nání dē Publio. De nī ncana tēe ñúcuán ndá sá, de nī jéhe núú dē vehe dē nī ndeē ndá sá ūnī quivī, de nī jito vāha dē ndá sāán.

<sup>8</sup> De tatá Publio cáá dē cúhū dē cuēhé cahñi jíin cuēhé nīñi. De nī jēndēhé Pablo tēe ñúcuán, de nī jícān táhvī dē, de nī ntee dē ndahá dē tēe ñúcuán, de nī nduvāha dē-ni.

<sup>9</sup> Ñúcuán de nī nquiji ndá cā nchivī cúhū isla ñúcuán, de nī nduvāha ndá ji-ni.

<sup>10</sup> De ndá nchivī ñúcuán nī ntaji ji cuāhā ndatíñú nī ncutahví ndá sá. De tá nī nguenda quivī jā quee tucu ndá sá quihīn sá jíin barco, de nī ntaji ndá ji ndācá ndatíñú jā jíini ñúhún ndá sá.

### *Jā ní nguenda Pablo Roma*

<sup>11</sup> De ūnī yōō nī iyo ndá sá isla Malta. De iin barco jā ní nquiji ichi Alejandría nī iyo isla Malta ñúcuán ní tiempo vījin. De ichi núū barco nī

nanehen dē ūū figura ídolo ñuū dē jā nání Cástor jíin Pólux. De nī nquīvi ndá sá barco ñúcuán cuāhān sá.

<sup>12</sup> De nī nquenda ndá sá ñuū Siracusa, de ñúcuán nī iyo tucu ndá sá ūnī cā quīvī.

<sup>13</sup> De nī nquee tucu ndá sá cuāhān sá, de nī nchāha barco yuhú nduté yuhú nduté cuāhān jíin ndá sá, de nī nquenda ndá sá ñuū Regio. De quīvī téen de vāha nī jīquīhi tāchī ichi sur, de nī nquee ndá sá ñuū Regio cuāhān sá, de incā quīvī nī nquenda ndá sá ñuū Puteoli.

<sup>14</sup> De ñúcuán nī nanihīn tāhān ndá sá jíin sava hermano. De nī jecani dē ndá sá de nī nquendōo ndá sá iin semana jíin ndá dē. Sá de nī nquee ndá sá jā cuāhān sá Roma.

<sup>15</sup> De ndá hermano jā íyó Roma, ja nī nihīn dē tūhun jā cuāhān ndá sá, de nī nquitahān sava dē ndá sáán jondē ñuū Foro de Apio, de sava cā dē ñuū Tres Tabernas. De tá nī jinī Pablo nūū ndá dē de nī nacuetáhvī dē nūū Yāa Dios, chi nī ndundeé inī dē.

<sup>16</sup> De tá nī nquenda ndá sá ciudad Roma de nī jēhe capitán ndá preso nūū tēe cúñáhnú nūū ndá soldado Roma. Sochi nī jēhe dē tūhun jā ná cúndeē síin Pablo jíin iin soldado tácuá coto dē.

*Jā ní nacani Pablo tūhun yā inī ciudad Roma*

<sup>17</sup> De nūū ūnī quīvī de nī ncana Pablo ndá táhān dē hebreo jā cúñáhnú nūū nchivī hebreo jā íyó Roma, de nī ncutútú ndá dē. De nī ncāhān Pablo: Tátā, nduú cuitī nā cuāchi ní nsáhá sá nūū ndá táhān ó hebreo nī sīquī costumbre ndá tata ō. Sochi jondē Jerusalén nī jēhe ndá táhān ó hebreo sáán nūū ndá tēe Roma, de nī nchihī ndá dē sáán vecāa.

<sup>18</sup> De ndá tēe Roma cúñáhnú jā ndéē ciudad Cesarea nī stíchī ndá dē sáán. De cūnī dē siáa dē sáán nícu, chi nī iin cuāchi nduú ní nihīn dē sīquī sá jā cuū sá.

<sup>19</sup> Sochi nduú ní jēhe ndá táhān ó hebreo tūhun. Jā ñúcuán cúu jā ní jīcān táhvī sá jā quiji sá nūū rey cúñáhnú cā Roma yáhá tácuá maá dē sáhá ndāa

tiñu sá. Sochi nduú vāji sá jā cāhān sá cuāchi sīquī ndá táhān ó.

<sup>20</sup> Jā ñúcuán cúu jā ní ncana sá ndá ní jā cunī sá nūū ndá ní de natúhún ó. Chi ndá máá ó jā cúu ó nchivī Israel chi ñúhún ndija inī ō jā quiji Cristo. De sīquī jā nácani sá tūhun jā ja nī nquiji yā cúu jā núhnī sá jíin cadena yáhá, ncachī dē.

<sup>21</sup> De nī ncāhān ndá tēe ñúcuán jíin Pablo: De ndá táhān ó jā íyó región Judea nī iin carta ní nduú ní ntétíñú ndá ji jā quiji nūū sá. De juni ndá cā táhān ó jā ní nquenda yáhá nduú cuitī nā cuāchi cāhān ndá dē sīquī ní.

<sup>22</sup> Sochi cūnī ndá sá cunini sá tūhun nāsa cāhān ní, chi ja jíinī sá jā ndācá lado cāhān nchivī contra sīquī tūhun jeé yáhá jā stéhēn ní, ncachī dē.

<sup>23</sup> De nī jani ndá dē iin quīvī, de cuāhā ndá nchivī nī nquenda vehe nūū ndéē Pablo. De nī nacani dē ndá tūhun nāsa tátúnī Yāa Dios. De súcuán nī stéhēn cājí dē jondē jānehēn de jondē nī ñini. Chi ndúcú dē jā scándíja dē ndá nchivī ñúcuán tūhun Jesús, de nī stéhēn dē tūhun yā jondē jíin ley Moisés jíin tūhun jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán.

<sup>24</sup> De sava ji nī jetáhvī jā ní ncāhān Pablo, sochi sava cā ji chi nduú ní jétáhvī ji.

<sup>25</sup> De nduú ní íyo inuú inī ndá ji. De tá ja nūmī ndá ji quīnohōn ji de nī ncāhān Pablo tūhun yáhá: Ndāa cāhān tūhun jā ní ncāhān Isaías, tēe nī nacani tūhun Yāa Dios jondē janahán, chi súcuán nī ncāhān dē jíin ndá ndīyi tata ō nī nsáhá Espíritu Santo:

<sup>26</sup> Nī ncāhān Yāa Dios:  
Cuāhān níí cáhnú nación nūū íyó ndá táhān nú, de cachī nū nūū ndá ji jā súcuán cāhān ní:

Vísō cunini ndá ji, sochi mā jícūhun inī ji,

de vísō cūndēhé ji, de mā cūnī ji.

<sup>27</sup> Chi ndá nchivī yáhá nī ncunīhin inī ji,

de ūhvī ndasí tēe sōho ji,  
de modo jā jásī ji tīnūū ji,  
tácuá mā cūndēhé ji,

de ni mā cúnini ji,  
de ni mā jícūhun inī ji,  
de ni mā ndīcó cóo inī ji nūū ni  
jā nasāhá vāha nī ánō ji nūū cuáchi ji,  
ncachī yā.

Ncachī Isaías.

<sup>28</sup> Tusaá de ná cáchī tūhun sá nūū  
ndá ní, chí tūhun jā ní ntají Yāā Dios jā  
scácu yā yóhó, mitan de tají yā tūhun  
yáhá quihīn nūū nchivī ndá cā nación,  
de cunini vāha ndá máá ji, ncachī  
Pablo.

<sup>29</sup> De tá nī jīnu nī ncāhān dē ndá  
tūhun yáhá de cuānohōn ndá táhán  
dē hebreo, nátúhún ndasí ndá ji sīquī  
tūhun yáhá.

<sup>30</sup> De ūū cuīyā nī ndeē Pablo vehe  
nūū ní nquenuú dē, de nī ncusiī inī dē  
nī ncāhān dē jíín ndá nchivī jā quenda  
vehe dē.

<sup>31</sup> De nácani dē tūhun nāsa tátúnī Yāā  
Dios, de stéhēn dē tūhun maá Jētohō  
ō Jesucristo, de vāha nī īyo libre chí  
ni iin nchivī nduú ní jásī jā nácani dē  
tūhun yā.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ROMA

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, mozo Jesucristo, chi nī ncana Yāa Dios nduhū jā cúu nī apóstol yā, nī jani yā nduhū de nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun jā scácu yā nchivī.

<sup>2</sup> De tūhun yáhá nī nqee yuhú yā jondē janahán ndasí, de yósō nūū tutū īī jā ní ntee ndá tēe nī nacani tūhun yā.

<sup>3</sup> De tūhun yáhá cáhān sīquī Jētohō ō Jesucristo, Yāa cúu Sēhe Yāa Dios. De nī nduu yā tēe, nī ncacu yā chījin tata rey David.

<sup>4</sup> De nī natecū yā mähñú ndīyi nī nsáhá Espíritu Santo, de sūcuán nī stéhēn Yāa Dios jā cúu yā Sēhe yā jā ndíso poder.

<sup>5</sup> De jā jíin Jesucristo nī jēhe Yāa Dios tiñu vii yáhá jā cúu ndá nī apóstol, jícá ndá nī jíin tūhun Cristo, tácuá coo nchivī ndācá nación jā candíja jī jā ní nsáhá yā jēhē jī, de cuetáhvi jī nūū yā.

<sup>6</sup> De saá-ni ndá máá nú, suni nī ncana yā ndóhó nī nquivi ndá nú ndahá Jesucristo.

<sup>7</sup> De tēe nī carta yáhá cuēē nūū ndá nú nchivī Roma. Chi nī ncundáhvi inī Yāa Dios ndá ndóhó, de nī ncana yā ndóhó jā coo ndoo coo īī nūū yā. De ñúhún inī ni jā maá Tatá ō Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cá yā jā váha ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

### *Jā cúni Pablo quihñ dē Roma*

<sup>8</sup> De xihna cá cáchi tūhun nī nūū ndá nú jā nacuetáhvi nī nūū Yāa Dios jā sīquī nū, chi nī nsáhá Jesucristo jā váha ndá nú. Chi ní ñayiví jítē nuu tūhun cuāhān nāsa váha candíja nú yā.

<sup>9</sup> De maá Yāa Dios jíin yā jā níin jícān táhvī ni jēhē ndá nú tá jícān táhvī ni. Chi ndíhvī ndasí inī ni sáhá nī tiñu yā jā nacani nī tūhun Sēhe yā.

<sup>10</sup> De níin jícān táhvī ni nūū yā jā tú cúni yā de jondē mitan de cuu cuēē ni cuēndēhé nī ndá nú.

<sup>11</sup> Chi cúu inī ni jā cunī ni nūū ndá nú, de stéhēn cá ni tūhun yā nūū nū, tácuá quendōo váha cá ánō nū de cuiñi níhin cá nū jíin.

<sup>12</sup> Sūcuán cúni ni tácuá sáhá ó jā inuú coo ndeé inī ndācá ó sīquī jā inuú candíja ó yā.

<sup>13</sup> Hermano, cúni ni jā ná jícūhun inī ndá nú jā quéhén vuelta nī ncuu inī ni jā cuēndēhé nī ndá nú, de jondē mitan de ncháha ca cuu. Chi cúni ni jā scútē nuu cá ni tūhun yā mähñú ndá nú, tá cúu nūū ní nsáhá nī mähñú nchivī ndá cá nación.

<sup>14</sup> Chi cúu nī tēe ndíta sīquī tūhun yā, chi ndíta nī jā nacuāha nī tūhun yā nūū ndihi nchivī, cúu nchivī jíin cá sīquī ndihi jā íyó ñayiví jíin jāá nduú jíin cuitī, cúu nchivī tūha jíin jāá nduú tūha.

<sup>15</sup> Jā ñúcuán cúu jā ndíhvī inī ni jā suni nūū ndá ndóhó nchivī Roma nacani nī tūhun jā scácu yā yóhó.

### *Jā ndíso tūhun váha yā poder*

<sup>16</sup> Chi nduú cúcanoō ni sīquī tūhun váha yā, chi ñúcuán cúu poder Yāa Dios jā scácu yā ndācá nchivī candíja, xihna cá nchivī hebreo de saá-ni ndá cá nchivī.

<sup>17</sup> Chi tūhun váha yáhá stéhēn nūū ō nāsa sndáhvā Yāa Dios cuāchi ó sīquī jā candíja ó jā sáhá yā jēhē ō, jíin maá-ni jā candíja ó ní cá jā cuāhān ō. Chi sūcuán cáhān tutū īī: Nchivī jā ní sndáhvā yā cuāchi jī, tēcū jī jā candíja jī jā sáhá yā jēhē jī, cáchi.

### *Sīquī jā íyó ndasí cuāchi nchivī*

<sup>18</sup> Chi jíin váha ó jā Yāa Dios andiví, cuāha yā castigo xēen nūū ndācá nchivī jāá nduú candíja chi maá-ni cuāchi sáhá jī. Chi jíin tiñu néhén jā sáhá jī de jásī jī nūū tūhun ndāa.

<sup>19</sup> De mā cúu cáhān jī jāá nduú jícūhun inī jī sīquī nāsa Yāa cúu Yāa Dios, chi maá yā nī stéhēn nūū jī.

<sup>20</sup> Chi jíin ndācá jā ní nsáhá yā de cúu jícūhun inī nchivī nāsa Yāa cúu maá Yāa jāá nduú jíin jíin nūū jī. Chi jondē nī jēcōo ñayiví de jondē mitan

de cúu jícūhun vāha inī ji jā maá yā cúu Yāa Dios de íyó poder yā ní cání. De jā ñúcuán mā cúu cuitī cāhān ji jāá nduú jínī ji jā íyó yā.

<sup>21</sup> Chi vísō nī jínī ji nāsa Yāa cúu yā, de nduú ní nchíñúhún ji yā jā cúu yā Yāa Dios, de ni nduú ní nácuetáhvī ji nūū yā. Chi sa nchivī jā jáni cāhá inī nī nduú ji, chi nī ndunēhén ji, de nī nguendōo naā ánō ji.

<sup>22</sup> De cāhān ndá ji jā ndíchí ji, sochi sa cúnaā ji.

<sup>23</sup> Chi nī sndóo ndá ji Yāa Dios jā víi ndasí cúñáhnú, jā má náā cuitī. De nī jetáhvī ndá ji ndācá imagen jā sáhá maá ji, jā cáá tá cáá tēe jā jíhī, de suni jondē imagen saā jíin cōō jíin quiti jā jíca ndicumī.

<sup>24</sup> De jā ñúcuán nī nsiáā Yāa Dios ji jā ná sáhá ji ndācá tiñu téhén jíin tiñu néhén jā cúni maá ji. De sáhá ndá ji tiñu néhén jíin táhán ji jā cúu maá tūhun canoō.

<sup>25</sup> Chi nduú ní ncándíja ji tūhun ndāā Yāa Dios, chi sa tūhun stáhvī nī ncandíja ji. De íyó yíñúhún ndá ji de chíñúhún ji nūū ndācá jā ní nsāhá yā, lugar jā chíñúhún ji maá Yāa jā ní nsāhá ndá ñúcuán, suu Yāa jā cánuú jā cāhān ō jā cúñáhnú yā ní cání. Amén.

<sup>26</sup> Jā ñúcuán nī nsiáā Yāa Dios ji jā ná sáhá ji ndācá tiñu néhén jā ndíyo inī ji jā cúu maá tūhun canoō. Chi jondē ñahan nī nsāma ña modo síhí, de nī nguīvi ña jíin modo néhén.

<sup>27</sup> De saā-ni ndá tēe nī nsiáā dē modo jā xitíñu jíin ñahan. De jondē nī nducuéhé dē nī nsāhá dē tiñu ndíi jíin táhán yí dē, de tēe jíin tēe nī nsāhá tiñu canoō. De ndóho ndá dē castigo síquī tiñu néhén jā sáhá dē.

<sup>28</sup> De síquī jāá nduú ní ncúnī ndá ji cuetúhún ji Yāa Dios, jā suu cúu jā ní nsiáā yā ji jā ná cáni néhén inī ji, de sáhá ji ndācá tiñu jāá nduú vāha.

<sup>29</sup> De cúsa maá-ni cā tiñu jāá nduú íyó ndāā cúu jā ndíhvī inī, de jíca ndíi, de sáhá tiñu néhén, de ndíyo inī, de jíin ūhvī táhán. De maá-ni jā cúcuásún inī, jáhnī ndíyi, cúnduxí, stáhvī táhán, sáhūhvī táhán, sátúhún síquī táhán.

<sup>30</sup> Cāhān tūhun néhén síquī táhán, jíin ūhvī nūū Yāa Dios, cújéhe inī, sáhá víxī maá, sáhá téyíi maá, jáquín costumbre néhén, de cúnihin inī nūū tatá nūū naná.

<sup>31</sup> De nduú jícūhun cuitī inī, de nduú squíncuu tūhun jā quée yuhú, de nduú íyó mānī jíin táhán, de nduú née cáhnú inī nūū táhán, de nduú cúndáhvī inī táhán.

<sup>32</sup> De ja jíin vāha ndá ji jā ní nsāhá ndāā Yāa Dios jā nchivī sáhá súcuán cánuú jā tñū táhvī ji. De vísō súcuán jíin ji, sochi níni sáhá ji tiñu néhén ñúcuán, de suni jétahān inī ji jā sáhá táhán ji.

## 2

### *Ndāā sándāā Yāa Dios síquī cuāchi*

<sup>1</sup> Túsaá de ndá ndóhó jā cāhān cuāchi síquī táhán, tú nā-ni nchivī cúu nú, de mā cúu cāhān nū jāá nduú nā cuāchi maá nú. Chi jā cāhān nū cuāchi síquī táhán nú cúu jā nácunehen nú cuāchi maá nú. Chi ndóhó jā cāhān cuāchi, suni súcuán sáhá maá nú cuāchi.

<sup>2</sup> Chi jíin ō jā Yāa Dios, ndāā sáhá yā jā nénda yā síquī cuāchi nchivī jā sáhá súcuán.

<sup>3</sup> De ndóhó jā cāhān cuāchi síquī nchivī jā sáhá cuāchi, de suni saā-ni sáhá maá nú, ¿de á jáni inī nū jā cācu maá nú quīvī nenda Yāa Dios síquī cuāchi, á nāsa?

<sup>4</sup> ¿A cújéhe inī nū nūū tūhun jā vāha ndasí inī Yāa Dios jíin nú, jíin jā íyó paciencia yā jāá nduú jéhe yachī yā castigo nūū nū? ¿De á nduú jícūhun inī nū jā tūhun jā vāha ndasí inī yā, suu sáhá jā nacani inī nū síquī cuāchi nú?

<sup>5</sup> Sochi níhin inī nū de nduú nācani inī nū síquī cuāchi nú. De suu cúu jā scáyā cā nū castigo síquī maá nú maá quīvī jā sáhá Yāa Dios juicio, maá quīvī jā coo nijin jā ndāā sándāā yā síquī cuāchi.

<sup>6</sup> Chi nachunáā yā nūū tá iin iin nchivī tú nāsa tiñu nī nsāhá ji.

<sup>7</sup> De nchivī jāá nduú jencuīñī ji jā sáhá ji tiñu vāha, cuāha yā tūhun jā cutecū ji ní cání. Chi ndúcú ji

quívi ji nū nduñáhnú yíñúhún ji, nū cutecū ji ní cání.

<sup>8</sup> Sochi quítī inī yā de cuāha yā castigo nū nchivī jā cújéhe inī nū yā, de cúnihín inī nū tūhun ndāā, chí sa nū tūhun yácuá yōhō jétáhvī ji.

<sup>9</sup> De ndācá nchivī jā sáhá tiñu néhén, chí nīhín ji tūndóhó xéén de cucuécá ndasí inī ji, de xihna cā nchivī hebreo de saá-ni nchivī ndá cā nación.

<sup>10</sup> Sochi ndá nchivī jā sáhá tiñu váha, chí quívi ji nū nduñáhnú yíñúhún ji, de coo ndeé coo sií inī ji, de xihna cā nchivī hebreo de saá-ni nchivī ndá cā nación.

<sup>11</sup> Chí Yāā Dios nduú sáhá yā cuenta nāsa-ni cáá iin iin nchivī, chí inuú-ni sáhá ndāā yā sīquí ji.

<sup>12</sup> Chí ndācá nchivī jā sáhá cuāchi, vísō nduú yíhí ji chíjin ley jā ní jéhe yā nū Moisés, de nduú níni ley ñúcuán de tñū táhvī ji. De ndācá nchivī jā yíhí chíjin ley Moisés, de sáhá cuāchi, jíin ley ñúcuán sáhá ndāā yā cuāchi ji.

<sup>13</sup> Chí nduú sndáhvā Yāā Dios cuāchi nchivī jā vāchi jā níni ji-ni jā cáhān ley yā. Chí sa nchivī jā squíncuu jā cáhān ley yā cúu jā sndáhvā yā cuāchi ji.

<sup>14</sup> Chí nchivī ndá nación jāá nduú névāha tutū ley jā ní jéhe yā nū nchivī hebreo, de tú squíncuu maá ji ley yā, suu cúu jā névāha ji ley yā inī ánō ji, vísō nduú névāha ji maá tutū ley yā.

<sup>15</sup> De súcuán stéhēn ji jā tūhun jā ndácu ley yā chí ñúhún inī ánō ji. De ndācá jā jáni inī ji jíin ánō ji, suu cúu jā stéhēn nū ji á nī nsáhá ji cuāchi á váha nī nsáhá ji.

<sup>16</sup> De súcuán coo maá quívī jā jíin Jesucristo sáhá ndāā Yāā Dios sīquí ndācá jāá nduú íyó váha jā ní jani yuhū inī ndācá nchivī. Súcuán cúu jā cáhān tūhun váha yā jā nácani nī.

*Sīquí jāá nduú squíncuu nchivī hebreo ley Moisés*

<sup>17</sup> De ndá ndóhó cáhān nū jā tēe hebreo cúu nú, de yítuu táhán nú jíin maá ley Moisés, de cútéyíí nú jā sīquí Yāā Dios.

<sup>18</sup> De jáni inī ndá nú jā jíin nū nāsa jétahān inī yā, jíin jā cuu nacāji váha nú ní cúu ndá tiñu váha, chí nī ncutūha nú ley yā.

<sup>19</sup> De jáni inī ndá nú jā maá nú cúu tēe stéhēn ichi Yāā Dios nū nchivī jāá nduú jíin cuitī, jíin jā cúu sáhá nú jā cutūu inī ánō nchivī jā jíca modo nū neē.

<sup>20</sup> De jáni inī ndá nú jā cúu stéhēn nū nū nchivī jāá nduú tūha tūhun yā, jíin jā maá nú cúu maestro nū nchivī jāá nduú jícūhun inī. Chí jíin tutū ley yā de jíin ndá nú nāsa cúu tūhun ndíchí tūhun ndāā, jáni inī ndá nú.

<sup>21</sup> Túsaá de ndá maá nú jā stéhēn nū nchivī, ¿de nūcu nduú stéhēn nū nū maá nú? De ndá maá nú jā cáhān jā má sácúíhná ji, ¿de nūcu sácúíhná maá nú?

<sup>22</sup> De ndá maá nú jā cáhān jā má cásíquí ndeé ji, ¿de nūcu cásíquí ndeé maá nú? De ndá maá nú jā cáhān jāá nduú jétahān cuitī inī nū ídolo, ¿de nūcu sácúíhná nú ndatíñú jā íyó inī veñūhun ídolo?

<sup>23</sup> De cútéyíí ndá nú jíin ley Yāā Dios, de vísō súcuán de sáhá nú jā cáhān nchivī sīquí yā, chí nduú squíncuu maá nú tūhun jā ndácu ley yā.

<sup>24</sup> Chí suha yósō nū tutū ī: Nchivī ndá cā nación, maá-ni jā cáhān néhén ndá ji sīquí Yāā Dios jā sīquí cuāchi ndá ndóhó nchivī hebreo.

<sup>25</sup> De tú squíncuu ndá nú ley Moisés, de ñúcuán de níhín tíñú ndija jā ní níhín nū tunī circuncidar. Sochi tú nduú squíncuu nú ley yā, de vísō nī ncuu nú circuncidar, de modo jāá nduú ní ncúu nú.

<sup>26</sup> De tēe ndācá nación, tú squíncuu dē tiñu jā ndácu ley yā, vísō nduú ní níhín dē tunī circuncidar, túsaá de cúu tá cúu jā ní níhín dē tunī circuncidar.

<sup>27</sup> De ndá tēe jāá nduú ní ncúu circuncidar yiquí cúñu dē, de squíncuu dē ley yā, maá dē cáhān cuāchi sīquí nū. Chí nduú squíncuu ndá nú, vísō névāha nú tutū ley yā, de vísō nī ncuu nú circuncidar.



28 Chi nsūú jā nāsa cáá ichi chátā iin tēe sáhá jā cúu ndija dē tēe hebreo. De ni nsūú jā ní ncuu circuncidar yiqui cúñu iin tēe sáhá jā cúu dē tēe ndāā.

29 Chi sa tēe jā ñúhún tūhun ndāā inī ánō dē, suu dē cúu tēe hebreo ndija. De tēe jā jondē jíín inī jíín ánō dē sáhá dē tiñu ndāā, suu dē cúu jā ní ncuu circuncidar ndija, vísō nduú ní ncuu circuncidar yiqui cúñu dē tá nūū cáhān tutū ley. De ndá tēe jā íyó súcuán, chi nsūú nchivī jétúhún ji dē, chi sa maá Yāā Dios.

### 3

1 ¿Túsaá de nāsa cúu jā quéndōo vāha cā nchivī hebreo nsūú cá ndá cā nchivī? ¿De nāsa níhīn tiñú jā sáhá ji circuncidar?

2 Vāha ndasí níhīn tiñú. Jā xíhna ñúhún cúu jā ní jēhe Yāā Dios tūhun yā nūū maá ji.

3 De vísō nduú ní ncándija sava ji, ¿de á suu sáhá jā má squíncuu cā Yāā Dios tūhun jā ní nquee yuhú yā?

4 Nduú cuitī jā súcuán. Chi vísō tú ndihi nchivī stáhvī ji, sochi Yāā Dios chi ndāā sáhá yā. Chi suha yósō nūū tutū īī jā ní ncāhān iin tēe jíín yā:

Cāhān nchivī jā íyó ndāā ní jíín ndācá tūhun cáhān ní,  
de cunī ji jā sáhá ndāā ní, vísō cáhān ji sīquī ní.

Cáchī tutū.

5 De cáhān sava nchivī jā íyó vāha jā sáhá ó cuāchi, chi cuāchi ó jétíñú jā stéhēn jā íyó ndāā Yāā Dios. ¿Túsaá de á cuu cáhān ō jāá nduú vāha sáhá yā jā jēhe yā castigo de tú súcuán jétíñú cuāchi ó? (Va cáhān ni tá nūū cáhān nchivī ñayīví túsaá.)

6 Nduú cuitī jā súcuán, chi íyó vāha jā jēhe yā castigo. Chi tú jāá nduú vāha sáhá Yāā Dios, ¿de nāsa cuu sáhá ndāā yā cuāchi nchivī ñayīví?

7 De tú tūhun stáhvī jā cáhān nchivī jétíñú jā stéhēn jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios sīquī jā maá-ni tūhun ndāā cáhān yā, ¿túsaá de á cuu cáhān ō jāá nduú vāha jā nénda yā cuāchi sīquī ji jā stáhvī ji?

8 Nduú, chi tú jā súcuán cúu, de cuu cáhān ō jā vātu-ni sáhá ó jā nēhén tácu

quee jā vāha nícu. De sava nchivī chi cáhān nāvāha ji sīquī ni, cáchī ji jā súcuán stéhēn ni, sochi nduú ndāā. Nchivī ñúcuán chi íyó vāha jā nénda yā cuāchi sīquī ji.

#### *Ndivī ō íyó cuāchi*

9 ¿Túsaá de á vāha cā nchivī cúu ndācá ó nchivī hebreo nsūú cā ndá cā nchivī, á naá cúu? Nduú cuitī jā súcuán. Chi ja ní ncāhān ō jā vísō nchivī hebreo á nchivī ndá cā nación, ndivī ō yíhī chījin cuāchi.

10 Chi suha cáhān tutū īī:  
Nduú cuitī nā nchivī ndāā íyó, ni iin ji.

11 De nduú cuitī nchivī jíicūhun inī íyó, de nduú ni iin ji nánducú ji Yāā Dios.

12 Ndihi ji ní scuíta ji tūhun yā, de inuú-ni ní stívī ndihi ji maá ji. De nduú cuitī nchivī jā sáhá tiñu vāha íyó, ni iin ji.

13 Yavī sūcūn ji cúu tá cúu iin yavī ndīyi jā núne,  
chi cúsá maá tūhun stáhvī cáhān ji.  
De modo veneno cōō yíhī yuhú ji,

14 chi cúsá maá tūhun nāvāha tūhun ūguā cáhān ndá ji.

15 De ñamā ndasí jēhē ji jā cahnī ji ndīyi.

16 De ní-ni cúu nūū jíca ji de squívi ji tūndóhó jā tñū tāhvī nchivī.

17 De nduú jíca cuitī ji jíín tūhun mānī,  
18 de ni nduú nácani inī ji jā cuyūhú ji jā má stívī ji nūū Yāā Dios.

Cáchī tutū.

19 De jíín ō jā ndācá tūhun jā cáhān ley janahán, chi cáhān nūū nchivī jā yíhī chījin ley, tácu ni iin ji mā cūú cáhān ji jēhē ji. Chi nénda Yāā Dios cuāchi sīquī ji, de saá-ni sīquī nchivī ní ñayīví.

20 Chi ni iin nchivī nduú cúu quéndōo ndāā ji nūū yā jā ndúcú ji squíncuu ji jā ndácu ley yā. Chi ley yā jétíñú maá-ni sīquī jā cunī ō jā íyó cuāchi ó.

#### *Jā scácu yā yóhó sīquī jā cándija ó jā sáhá yā jēhē ō*

21 De mitan de ja jíín vāha ó nāsa sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó. De nsūú ley ñúcuán sáhá jā quéndōo ndāā ō, vísō maá tutū ley jíín ndá tēe ní

nacani tūhun yā, nī ncāhān ndá nāsa sndáhvā yā cuāchi nchivī.

22 Chi ndācá nchivī jā cándíja jī jā ní jīhī Jesucristo jā chunáa yā cuāchi jī, sndáhvā Yāa Dios cuāchi jī sīquī jā súcuán cándíja jī. Chi inuú-ni cúu ndācá ndihī nchivī.

23 Chi ndihī ó nī nsāhá cuāchi, de jā ñúcuán nduú ní ncúu cuu ó nchivī ndāa nūū Yāa Dios.

24 De sīquī jā vāha ndasí inī Yāa Dios, jā suu cúu jā sndáhvā yā cuāchi ó súcuán-ni. Chi sīquī jā ní jīhī Cristo Jesús jēhē ó cúu jā scácu yā yóhó.

25 Chi Yāa Dios nī jani yā Cristo tácuā sōcō yā maá yā jā chunáa yā cuāchi ó jā ní jīhī yā. De scácu yā yóhó de tú súcuán cándíja ó. De súcuán nī nsāhá Yāa Dios tácuā stéhēn yā jā Yāa ndāa cúu yā. De ichi chātā de nī iyo paciencia yā, de nduú ní nchīhi yā cuenta cuāchi nchivī.

26 De tiempo yáhá suni stéhēn yā jā Yāa ndāa cúu yā, chi ndāa sáhá yā jā squéndōo ndāa yā nchivī jā cándíja, vísō íyó cuāchi jī, chi cándíja jī jā ní sndáhvā Jesús cuāchi jī.

27 ¿Túsaá de á cuu cutéyíí cā ó sīquī maá ó? Mā cūú cuitī, chi mā cūú cutéyíí ó jā canī inī ó jā vāha squíncuu ó ley yā. Chi scácu yā yóhó maá-ni sīquī jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ó.

28 Túsaá de ja jínī ó jā sndáhvā Yāa Dios cuāchi ó sīquī jā súcuán cándíja ó, de nsūú sīquī jā ndúcu ó squíncuu ó jā ndácu ley.

29 ¿De á nūū maá-ni nchivī hebreo cúu yā Yāa Dios, á naá cúu? Nduú, chi suni cúu yā Yāa jā scácu nchivī ndá cā nación.

30 Chi iin-ni Yāa Dios íyó, de sndáhvā yā cuāchi nchivī jā cándíja jā ní nsāhá yā jēhē jī, cúu nchivī jā ní ncuu circuncidar, cúu nchivī jāa nduú.

31 Túsaá de jā cándíja ó jā scácu yā yóhó, ¿á suu sáhá jāa nduú cā cánuú squíncuu ó ley yā, á naá cúu? Nduú cuitī, chi sa sáhá jā vāha cā cuu squíncuu ó ley yā.

## 4

### *Abraham cúu iin ejemplo nūū ó*

1 ¿Túsaá de nāsa cāhān ó sīquī ndācá jā ní ncuu jín tatā ó Abraham? ¿Nāsa nī ndáhvā cuāchi dē?

2 Nsūú jā ní nsāhá maá dē cúu jā ní sndáhvā Yāa Dios cuāchi dē. Chi tú jā súcuán cúu nícu, de cuu cutéyíí dē jā vāha nī nsāhá dē. De nduú ní ncútéyíí dē, chi nsūú sīquī jā ní nsāhá maá dē cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē.

3 ¿Chi nāsa cāhān tutū ī? Cāhān jā ní ncandíja Abraham jā sáhá yā jā ní nquee yuhú yā nūū dē, de jā suu cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē.

4 De iin nchivī jā sátíñú, de yāhvi jī chi nsūú jā cútahvī jī cúu, chi sa jā chúnáa ó nūū jī cúu.

5 Sochi jā scácu Yāa Dios nchivī, chi jā cútahvī jī cúu. Chi vísō nduú cúu squíncuu jī ndācá tiñu vāha, de tú cándíja jī jā scácu yā jī nūū cuāchi jī, ñúcuán de sndáhvā yā cuāchi jī.

6 De David suni nī ncāhān dē nāsa ndetū ndasí cúu nchivī jā sndáhvā Yāa Dios cuāchi jī, vísō nduú cúu sáhá jī ní iin tiñu jā quendōo ndāa jī nūū yā.

7 Chi nī ncāhān dē: Nācā ndetū ndá nchivī jā nēe cáhnú inī yā nūū tiñu néhén jā ní nsāhá jī,

de nduú nénda yā cuāchi sīquī jī.

8 De nācā ndetū tēe jāa nduú cā chíhi maá Jētohō ó cuenta cuāchi dē. Cáchī tutū.

9 ¿De á maá-ni nchivī jā squíncuu ley circuncidar cúu jā quéndōo ndetū? ¿A suni quéndōo ndetū nchivī jāa nduú cúu circuncidar? Nduú chi suni maá jī quendōo ndetū jī. Chi ja nī ncāhān ó jā ní ncandíja Abraham jā sáhá yā jā ní nquee yuhú yā, de jā ñúcuán cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē.

10 De tá nī sndáhvā yā cuāchi dē, ¿á ja nī ncuu dē circuncidar, á jondē ncháha ca cuu dē? Nsūú jā ja nī ncuu dē circuncidar, chi jondē ncháha ca.

11 De cuéé cā nī nīhīn dē tunī circuncidar. De suu nī ncuu iin seña, modo iin sello jā ní sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā súcuán nī ncandíja dē. De jā ñúcuán cúu jā ní ncāhān yā jā cúu

dē tatā nūū ndācá nchivī jā cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, de saá-ni nūū nchivī jāá nduú ní ncuu circuncidar, chi suni sndáhvā yā cuāchi maá ji.

12 De suni cúu dē tatā nūū ndá nchivī jā ní ncuu circuncidar, de nsūú maá-ni jā ní ncuu circuncidar yiqui cúñu ji, chi suni nī ntiin ji ejemplo dē. Chi cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, tá cúu nūū ní ncandíja maá dē jondē ncháha ca cuu dē circuncidar.

*Tú candíja ó de sáhá Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā*

13 Chi nī nquee yuhú Yāā Dios nūū Abraham jíin nūū ndá tatā dē jā cuāha yā ní ñayiví cuu táhvī ndá dē. De nsūú sīquī jā ní nducú dē squíncuu dē ley yā cúu jā ní nquee yuhú yā súcuán nūū dē, chi sa sīquī jā súcuán nī ncandíja dē, de nī sndáhvā yā cuāchi dē.

14 Chi tú jā maá-ni nchivī jā ndúcú squíncuu ley cúu jā níhīn jā ní nquee yuhú yā, túsaá de nduú jétíñú jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, de mā níhīn tíñú jā ní nquee yuhú yā.

15 De ley yā chi sáhá jā níhīn nchivī castigo sīquī jāá nduú cundeé ji squíncuu ji. De tú jāá nduú ley, de suni nduú nā tūhun jā stívī nchivī sīquī ley coo nícu.

16 Túsaá de nī nquee yuhú yā jā sáhá yā jā váha nchivī sīquī jā cándíja ji jā súcuán sáhá yā, de jā cútahvī ji súcuán-ni cúu. De tūhun jā ní nquee yuhú yā chi íyó cutú nūū ndācá tatā Abraham, de nsūú nūū maá-ni nchivī jā ndúcú squíncuu ley janahán, chi saá-ni nūū ndācá nchivī cándíja tá cúu nūū ní ncandíja Abraham. De súcuán cúu dē tatā nūū ndācá ó jā cándíja ó.

17 Súcuán nī nsáhá Yāā Dios chi nī ncandíja dē jā sáhá yā. Chi súcuán cáhān tutū īī: Nī jani nī ndóhó jā cuu nú tatā nūū cuāhā ndasí nchivī. Súcuán nī ncāhān maá Yāā jā nástécū ndīyi de cáhān yā nāsa coo ndācá jāá ncháha ca coo.

18 De nī ncandíja dē, de nī ñūhun téyíi inī dē jā ní nquee yuhú yā jā coo cuahā tatā dē, vísō nduú cā nā modo jā coo sēhe dē nícu. De jā suu cúu jā ní nduu dē tatā nūū cuāhā ndasí nchivī,

tá cúu nūū ní ncāhān Yāā Dios: Súcuán nducuahā tatā nū, ncachī yā jíin dē.

19 De ja ñatin quenda dē ciento cuīyā, de vísō súcuán de nduú ní nquée dē nūū tūhun cándíja dē, vísō jíinī dē jā maá dē jíin ñasíhí dē Sara ja ñáhnú ndasí ndúū dē jā má cúu cā coo sēhe dē.

20 De nduú ní nácani síquí inī dē jā má cándíja cā dē tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā coo sēhe dē. Chi sa nī ncandíja níhin cā dē, de nī nacuetáhvī dē nūū Yāā Dios.

21 Chi nī ncucáhnú vāha inī dē jā cuu squíncuu Yāā Dios ndihi jā ní nquee yuhú yā.

22 De jā suu cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā súcuán nī ncandíja dē.

23 De nsūú maá-ni sīquī Abraham cúu jā yósō nūū tutū jā ní sndáhvā yā cuāchi dē jā ní ncandíja dē.

24 Chi suni yósō jā síquí ndācá ó. Chi suni sndáhvā yā cuāchi maá ó jā cándíja ó jā cúu yā Yāā jā ní nastécū Jētohō ō Jesús.

25 Chi nī jíhī Jesús jā chunáá yā cuāchi ó, de nī natecū yā tácuu sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó.

## 5

*Nāsa quéndōo nchivī jā sndáhvā yā cuāchi*

1 Túsaá de ja nī sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā ní ncandíja ó jā sáhá yā jēhē ō. De jā ñúcuán nī nsáhá yā jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó, sīquī jā ní jíhī Jētohō ō Jesucristo jēhē ō.

2 Chi maá Cristo nī nsáhá jā ní nquīvi ndācá ó nūū Yāā Dios, chi nī nsáhá yā jā váha yóhó sīquī jā súcuán cándíja ó. De íñī níhin ó jíin tūhun jā sáhá yā jā váha yóhó. De cúsiī inī ō chi ñúhún inī ō jā quenda ó nūū vīī cuñáhnú ó jíin Yāā Dios.

3 De nsūú maá yáhá-ni, chi suni cúsiī inī ō jā ndóhó ó tūndóhó. Chi jíinī ō jā maá tūndóhó sáhá jā jéndeé inī ō.

4 De jā jéndeé inī ō, suu sáhá jā jíja vāha ó jā cúu ó nchivī ndāā. De jā jíja vāha ó sáhá jā ñúhún inī ō ndācá jā váha jā coo.

<sup>5</sup> De ndācá jā ñúhún inī ō, chi nīhīn ō. Chi tūhun jā cúndáhvī inī Yāā Dios yóhó, nī nchitú inī ánō ō, nī nsāhá yā jā jíin Espíritu Santo jā ní jēhe yā nūū ō.

<sup>6</sup> Chi jondē tá ndóho ó jā má cūū cuitī scácu ó maá ó, de nī jīhī Cristo jēhē ō jā cúu ó nchivī íyó cuāchi. De nī jīhī yā maá quīvī jā ní jani Yāā Dios.

<sup>7</sup> De víjín cúu jā cuū iin nchivī jā jēhē incā nchivī, vísō jēhē iin nchivī ndāā. De sanaā de íyó tá chūndeé inī iin tēe jā cuū dē jā jēhē iin tēe ndāā ndasí.

<sup>8</sup> Sochi maá Cristo chi nī jīhī yā jēhē ō juni sáhá ó maá-ni cuāchi, de sūcuán nī stéhēn Yāā Dios jā cúndáhvī inī yā yóhó.

<sup>9</sup> De mitan ja nī sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā ní jīhī Cristo jēhē ō. Túsaá de suni jínī vāha ó jā scácu Cristo yóhó nūū castigo jā quiji maá quīvī jā sáhá Yāā Dios juicio.

<sup>10</sup> Chi jondē tá nī ncuu ó enemigo Yāā Dios, de sīquī jā ní jīhī Sēhe yā jēhē ō, de nī nsāhá yā jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó. De jā sūcuán nī ndīvi ó nūū tūhun jā mānī yā jíin ó, de suni jínī vāha ó jā cācu ó sīquī jā técu Cristo de íyó yā jíin ó.

<sup>11</sup> De nsūú máá yáhá-ni, chi suni cúsiī ndasí inī ō jíin Yāā Dios sīquī jā ní nsāhá Jētohō ō Jesucristo jēhē ō, chi maá yā nī nsāhá jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī Yāā Dios jíin ó.

#### *Tūhun Adán jíin tūhun Cristo*

<sup>12</sup> Túsaá de jínī ō jā ní nguīvi cuāchi inī ñayívī nī nsāhá iin-ni tēe Adán. De jā sīquī cuāchi ñúcuán de nī jēcōo cuēhē jā jíhī nchivī. De jā suu cúu jā jíhī ndihi nchivī, chi ndihi ji íyó cuāchi.

<sup>13</sup> De jondē tá ncháha ca cuāha yā ley nūū Moisés, de ja íyó cuāchi inī ñayívī. De sīquī jāá ncháha ca cuāha yā ley, de nduú ní nchíhi yā cuenta jā stívī ndá ji.

<sup>14</sup> De vísō sūcuán de jondē tiempo Adán de jondē tiempo Moisés nī nchíhi nchivī chījin tūhun jā jíhī ji sīquī cuāchi ji. Chi nī jīhī ji sīquī cuāchi jā ní nsāhá ndá máá ji, vísō nduú ní

nsáhá ji táhán cuāchi jā ní nsáhá Adán jā ní ncunīhin inī dē nūū iin tiñu jā ní ndacu yā. De Adán nī nsáhá dē jā ní nguīvi tūndóhó nūū nchivī, sochi Cristo nī nsáhá yā jā quéndōo vāha nchivī.

<sup>15</sup> De tūhun jā ní nsáhá Adán cuāchi, nduú quétáhán cuitī jíin táhvī jā scácu Yāā Dios yóhó. Chi jā ní stívī iin-ni tēe ñúcuán, jā suu cúu jā jíhī ndihi ó. Sochi tūhun jā scácu Yāā Dios yóhó cúñáhnú ndasí cā, chi sīquī jā ní nsáhá mátúhún-ni tēe Jesucristo cúu jā sūcuán-ni scácu yā ndihi nchivī jā cándíja.

<sup>16</sup> De cuāchi jā ní nsáhá mátúhún-ni Adán, nduú quétáhán cuitī jíin tūhun jā scácu Yāā Dios yóhó. Chi sīquī mátúhún-ni cuāchi ñúcuán cúu jā ní nguīvi nchivī chījin tūhun jā tánū táhvī ji. De tūhun jā scácu yā nchivī, sa sáhá jā sūcuán-ni sndáhvā yā cuāchi ji, vísō cuāhā ndasí cuāchi nī nsáhá ji.

<sup>17</sup> Chi sīquī jā ní nsáhá mátúhún-ni tēe Adán cuāchi, de maá cuēhē jā jíhī nchivī, nī nīhīn poder. De sa sīquī jā ní jíhī mátúhún-ni tēe Jesucristo, de nchivī maá yā víhí cā nī nīhīn ji poder jā cutecū ji de caca ndāā ji jíin yā. Chi nī sndáhvā yā cuāchi ji sīquī jā vāha ndasí inī yā.

<sup>18</sup> Túsaá de sīquī jā ní nsáhá iin-ni tēe Adán cuāchi, de nī nguīvi ndihi nchivī chījin tūhun jā tánū táhvī ji. Sochi sīquī jā ní nsáhá iin-ni tēe Jesucristo tiñu vāha ndasí, de sndáhvā Yāā Dios cuāchi ndihi nchivī de cutecū ji ní cání.

<sup>19</sup> Chi sīquī jāá nduú ní jétáhvī iin-ni tēe Adán, de nī nguīvi cuāhā ndasí nchivī chījin cuāchi. De suni sūcuán sīquī jā ní jétáhvī iin-ni tēe Jesucristo, de sndáhvā Yāā Dios cuāchi cuāhā ndasí nchivī.

<sup>20</sup> De nī jēhe yā ley yā tácu cunī ō jā cuāhā cuāchi sáhá ndācá ó. De jā ní nducuahā cuāchi ó, de víhí cā nī nducuahā tūhun jā vāha inī yā jā nēe cáhnú inī yā nūū ō.

<sup>21</sup> Túsaá de tá cúu nūū ní nīhīn poder tūhun jā jíhī ndá nchivī sīquī cuāchi ji, suni sūcuán íyó poder tūhun

jā vāha inī yā jíin ó. Chi sndáhvā yā cuāchi ó de cutecū ō ní cání sīquī jā ní jīhī Jētohō ō Jesucristo jēhē ō.

## 6

*Jāá nduú cā yíhí ó chījin cuāchi chi yíhí ó ndahá Cristo*

<sup>1</sup> ¿Túsaá de nāsa cāhān ō? ¿A caca cā ō jíin cuāchi tácuā vīhí cā sāhá yā jā vāha yóhó jā cune cáhnú inī yā nūū ō?

<sup>2</sup> Mā cūú cuitī. Chi cúu modo jā ní jīhī ō jāá nduú cā yíhí ó chījin cuāchi, de mā cūú cā caca ó jíin cuāchi túsaá.

<sup>3</sup> ¿A nduú jícūhun inī ndá nú jā ndācá ó jā ní jenduté ó sīquī jā ní nquīvi ó ndahá Cristo Jesús, suni nī jenduté ó sīquī jā ní nquīvi ó chījin tūhun jā ní jīhī ō jíin yā?

<sup>4</sup> Chi jā ní jenduté ó cúu modo jā ní jīquiyuhū ō jā ní jīhī ō jíin yā. De mitan de cuu caca ó jíin vida jeé jā ní jēhe yā nūū ō, chi modo jā suni nī natecū ō jíin yā. Chi nī natecū yā nī nsāhá Tata yā jíin poder jā cúñáhnú ndasí yā.

<sup>5</sup> Chi tú nī nduu inuú ó jíin yā sīquī tūhun jā ní jīhī ō jíin yā, de suni súcuán coo inuú ó jíin yā sīquī tūhun jā natecū ō jíin yā.

<sup>6</sup> Chi jíinī ō jā ní naā modo maá ó jā ní jica ó jíin ní ichi chátā, chi nī nquīvi ó nūū tūhun jā ní jīhī ō jíin Cristo yīcā cruz. De súcuán nī naā modo maá ó jā cúu ó mozo nūū cuāchi, tácuā nduú cā satíñú cāhá ó nūū ndācá tiñu jā maá-ni cuāchi cúu.

<sup>7</sup> Chi nchivī ja nī jīhī, ja nī nquee ji chījin ndācá cuāchi.

<sup>8</sup> De tú ja nī jīhī ō jíin Cristo, de cándija ó jā suni súcuán natecū ō jíin yā.

<sup>9</sup> Chi jíinī ō jā ní natecū Cristo, de mā cúu cuitī cā yā, chi tūhun jā jīhī, nduú cā nā cuá cuu sāhá jíin yā.

<sup>10</sup> Chi jā ní jīhī yā, chi iin vuelta-ni nī jīhī yā jā sīquī cuāchi nchivī. De jā tēcū yā mitan, chi sáhá yā jā cúni Yāa Dios.

<sup>11</sup> De saá-ni ndá ndóhó, sāhá nú cuenta jā modo jā ní jīhī nū jā ní nquee nú chījin cuāchi. De jā tēcū ndá nú de sāhá nú jā cúni Yāa Dios, chi íyo inuú inī nū jíin Jētohō ō Cristo Jesús.

<sup>12</sup> Túsaá de mā cuáha nú cā tūhun jā quihi nú chījin cuāchi jíin yiqui cúñu nú jā cuū. Chi maá cuāchi sndíhvī inī ndá ndóhó jā sāhá nú ndācá jā nēhén jā ndíyo inī nū.

<sup>13</sup> De mā cuáha nú cā maá nú jā satíñú cāhá nú nūū cuāchi jā cucuu nú jíin tiñu nēhén. Chi sa cuāha nú maá nú nūū Yāa Dios, de sāhá nú cuenta jā ja nī jīhī ndá nú de nī natecū nū nūū yā. De cuāha ndihi nú maá nú nūū yā jā sāhá nú tiñu ndāa.

<sup>14</sup> Chi nduú cā nā poder cuāchi jā cundeé jíin ndá nú, chi nduú cā yíhí nú chījin ley janahán, chi sa yíhí nú chījin tūhun jā vāha inī yā jíin nú.

*Tūhun mozo jā stéhēn nāsa quéndōo nchivī cándija*

<sup>15</sup> ¿De nāsa sāhá ó túsaá? ¿A caca cā ō jíin cuāchi sīquī jāá nduú cā yíhí ó chījin ley janahán, chi sa yíhí ó chījin tūhun jā vāha inī yā jíin ó? Mā cūú cuitī.

<sup>16</sup> Chi jíinī ndá nú jā tú cuāha nú maá nú jā cuetáhvī nú satíñú nú nūū iin tēe, túsaá de mozo tēe nícuán cúu nú, de cánuú jā cuetáhvī ndá nú nūū dē. De suni súcuán tú cuāha nú maá nú jā sāhá nú cuāchi, de cúu nú mozo nūū cuāchi, de cuū nū. Sochi tú cuetáhvī ndá nú nūū maá yā, de mozo yā cúu nú jā caca ndāa nū.

<sup>17</sup> De ná cútahvī ō nūū Yāa Dios, chi vísō nī ncuu ndá nú mozo nūū cuāchi, de mitan chi jondē jíin inī jíin ánō nū nī jetáhvī nú nūū tūhun yā jā ní nquīvi nú nūū.

<sup>18</sup> De mitan de ja nī nduu libre nū jāá nduú cā cúu nú mozo nūū cuāchi, de satíñú ndá nú nūū tiñu ndāa.

<sup>19</sup> (Nī ncāhān nī iin tūhun nāsa cúu sīquī mozo inī ñayiví yáhá, chi nduú jícūhun yachī inī nū sīquī tūhun yā.) Túsaá de tá cúu nūū ní jēhe ndá nú maá nú jondē saá jā ní ncuu nú mozo nūū ndācá tiñu téhén jíin tiñu nēhén, suni súcuán cuāha nú maá nú mitan jā coo nú mozo nūū tiñu ndāa, tácuā coo ndoo coo iī nū nūū Yāa Dios.

<sup>20</sup> Chi jondē tá nī ncuu nú mozo nūū cuāchi, de nduú ní ncúu nú mozo nūū tiñu ndāa.

21 ¿De nā cuá cúu jā ní nīhīn ndá nú sīquī ndá cuāchi ñúcuán jā cúcanoō nū mitan sáhá? Nduú cuitī, chi maá-ni jā tñū tāhvī nū ní cání sáhá.

22 Sochi mitan de ja nī nduu libre ndá nú jāá nduú cā cúu nú mozo nūū cuāchi, de cúu nú mozo nūū Yāa Dios. De suu sáhá jā quéndōo vāha ndá nú, chi íyó ndoo íyó īī nū nūū yā, de jondē jā sándihí de cutecū nū ní cání.

23 Chi yāhvi jā nīhīn nchivī sīquī cuāchi cúu jā tánū tāhvī ji. Sochi tāhvī jā jéhe Yāa Dios cúu jā cutecū ō níí cání andiví, sīquī jā ní nduu inuú inī ō jín Jētohō ō Cristo Jesús.

## 7

*Tūhun ñasíhí jín yíi jā stéhēn nāsa quéndōo nchivī cándíja*

1 Hermano, ja jínī ndá nú nāsa cáhān ley yā, chi jínī nū jā yíhí nchivī chījin ley maá-ni jā tēcū ji ñayiví yáhá.

2 De yáhá cúu tá cúu iin ñahan jā ní nquetáhān jín iin tēe, chi cáhān ley jā yíhí ña ndahá yíi ña juni tēcū dē. Sochi tú ja nī jīhī yíi ña, de ja nī nquee ña chījin ley jā ní nquetáhān ña jín dē.

3 Túsaá de tú quetáhān ña jín incā tēe juni tēcū cā yíi ña, de cásiquí ndēē ña dē. Sochi tú ja nī jīhī yíi ña, de ja nī nquee ña chījin ley ñúcuán. De cuu quetáhān ña jín incā tēe, de nsúū jā cásiquí ndēē ña túsaá.

4 De saá-ni ndá ndóhó, ñanī mánī, chi inuú íyó nú jín Cristo. Chi modo jā ní jīhī ndá nú jín Cristo, de nī nquee ndá nú chījin ley janahán. De mitan chi modo jā ní nquetáhān nú jín incā, cúu jā ní nquīvi nú ndahá Cristo, Yāa jā ní natecū māhñú ndīyi, tácu cuu sáhá nú tiñu vāha jā cúnī Yāa Dios.

5 Chi tá nī jica ndācá ó jín modo maá ó jondē saá, de ley ñúcuán nī nsáhá jā ní ndīyo inī ō ndācá jā nēhén jā cúnī yiqui cúñu ó jā sáhá ó. De suu nī nsáhá jā tñū tāhvī ō nícu.

6 De mitan de ja nī nquee ó chījin ley janahán, chi modo ja nī jīhī ō jā má nīhīn cā poder sīquī ō. De súcuán de íyó libre ō jā sáhá ó tiñu jā cúnī Yāa Dios. De jica ó jín modo jeé jā cúnī

maá Espíritu Santo, chi nduú cā yíhí ó chījin ley jā ní ntee Moisés janahán.

*Sīquī cuāchi jā ñúhún inī ánō ō*

7 ¿Nāsa cáhān ō túsaá? ¿A ley ndíso cuāchi? Nduú cuitī jā súcuán. Sochi tú jāá nduú ley yā, de mā cúní cuitī ni jā íyó cuāchi nī. Chi mā cúní nī jā cuāchi cúu tú ndīyo inī ni ndatíñú táhān nī de tú nduú ní ncáhān ley jā má ndīyo inī ō.

8 De súcuán nī nīhīn cuāchi modo jā cucuu jín nī. Chi sīquī jā ndácu ley tiñu jā má sáhá ó cuāchi, de nī nquijéhé jā ndīyo inī ni sáhá nī ndācá jā nēhén. De tú jāá nduú ley, de suni nduú nā tūhun stíví ó sīquī ley nícu.

9 Chi nī íyo tiempo jā ní ntecū ni tá ncháha ca jícūhun inī ni jā cáhān ley. De tá nī nquijéhé jícūhun inī ni tiñu jā ndácu ley, de nī jícūhun inī ni jā íyó cuāchi nī, de nī nduu nī modo ndīyi.

10 Chi nī jinī ni jā ley jā sáhá jā cutecū ánō ni nícu, de nduú chi sa nī nsáhá jā tñū tāhvī ni nícu.

11 Chi jín jā ndácu ley tiñu, de nī nīhīn cuāchi modo jā cucuu jín nī, de nī stáhví nduhū. Chi jín jā ndácu ley tiñu, de cuāchi nī nsáhá jā ní nquenda tūhun jā tñū tāhvī ni.

12 Túsaá de íyó ndāa maá ley, de ndācá tiñu jā ndácu chi íyó ndoo íyó ndāa vāha.

13 Túsaá de ley ñúcuán jā íyó vāha, ¿á suu sáhá jā tñū tāhvī ni, á naá cúu? Nduú cuitī. Chi sa maá cuāchi cúu jā sáhá jā tñū tāhvī ni, de súcuán stúu cuāchi nāsa íyó maá. Chi jín tiñu vāha jā ndácu ley de nī natūu tiñu nēhén jā cúu cuāchi.

14 Chi jín ō jā nūū maá Espíritu vāji ley. De nduhū chi sa névāha nī iin modo nēhén maá nī jā ní squívī nduhū jā sátíñú cáhá nī nūū cuāchi.

15 Chi ndācá cuāchi jā sáhá nī, chi nduú jícūhun inī ni nājēhē cúu jā sáhá nī. Chi tiñu vāha jā cúnī ni sáhá nī, nduú nīhīn ni fuerza jā sáhá nī, chi sa tiñu nēhén jāá nduú jétahān inī ni, sa ñúcuán sáhá nī.

16 De tá sáhá nī tiñu nēhén jāá nduú cúnī ni sáhá nī, de ñúcuán de nácunī ni jā íyó ndāa ley.

<sup>17</sup> Túsaá de nsúú maá nī cúu jā sáhá tiñu néhén ñúcuán, chi modo néhén jā ñúhún inī ánō ni cúu jā sáhá cuāchi.

<sup>18</sup> Chi jínī ni jā modo maá nī jā ñúhún inī ánō ni, nduú cuitī nā jā váha íyó. Chi cúnī ni sáhá nī tiñu váha, sochi nduú níhīn ni fuerza jā sáhá nī.

<sup>19</sup> Chi tiñu váha jā cúnī ni sáhá nī, de nduú sáhá nī. Sochi tiñu néhén jā nduú cúnī ni, sa ñúcuán sáhá nī.

<sup>20</sup> De tá sáhá nī tiñu jā nduú cúnī ni sáhá nī, de nsúú maá nī cúu jā sáhá, chi modo néhén jā ñúhún inī ánō ni cúu jā sáhá.

<sup>21</sup> Túsaá de nī jinī ni jā suha cúu jínī nī: Vísō cúnī ni sáhá nī tiñu váha, sochi maá-ni modo néhén cúu jā ñúhún inī ánō ni.

<sup>22</sup> Chi cúsiī inī ni jínī ley Yāa Dios jondē jínī inī jínī ánō ni.

<sup>23</sup> Sochi nī nacunī ni jā íyó incā modo néhén maá nī jā jāsī jā cúnī ni sáhá nī jā váha. De súcuán cúu nī modo preso nūū cuāchi jā íyó jínī nī.

<sup>24</sup> Nācā ndáhvī cā ni túsaá. ¿Ní iin scácu nduhū nūū modo néhén maá nī jā sáhá jā tñū tāhvī nī?

<sup>25</sup> Ná cútahvī ndasí nī nūū Yāa Dios, chi maá yā cúu jā scácu nduhū nūū modo néhén nī sīquī jā ní jīhī Jētohō ni Jesucristo jēhē nī. Túsaá de vísō cúnī ō jā squíncuu ó ley Yāa Dios, de jā jínī fuerza maá ó chí mā cūú, chi modo néhén maá ó sáhá jā sátiñú cāhá ó nūū cuāchi.

## 8

### *Sīquī jā jíca ó jínī modo jā cúnī Espíritu Yāa Dios*

<sup>1</sup> Túsaá de mā nēndá Yāa Dios cuāchi sīquī nchivī jā yíhī ndahá Cristo. Chi nduú cā jíca ndá ji jínī modo néhén maá ji, chí sa jíca ji jínī modo jā cúnī maá Espíritu Santo.

<sup>2</sup> Chi modo jā sáhá Espíritu cúu jā tēcū ō sīquī jā yíhī ó ndahá Cristo Jesús. De ñúcuán nī nsáhá jā ní nduu libre ndācá ó nūū tūhun jā ní nchīhi ó chíjin cuāchi jā tñū tāhvī ō nícu.

<sup>3</sup> Chi nī nsáhá Yāa Dios jā quéndō vāha nchivī jā nduú ní ncúu quéndō vāha jínī ley Moisés, sīquī jā

nduú nā fuerza ji jínī modo maá ji jā squíncuu ji ley yā. Chi nī ntají yā Sēhe yā nī nquiji, de nī nduu yā modo nchivī íyó cuāchi, tácuā sōcō yā maá yā sīquī cuāchi, vísō nduú nā cuāchi maá yā. De súcuán nī nenda Yāa Dios sīquī cuāchi, chí nī nacuiso maá Jesús cuāchi jā ní nsáhá nchivī jínī modo néhén maá ji.

<sup>4</sup> Súcuán nī ncuu tácuā cuu squíncuu ó ndācá tiñu ndāā jā ndācu ley, chí nduú cā jíca ó jínī modo néhén maá ó, chí jíca ó tá cúu nūū cúnī maá Espíritu Santo.

<sup>5</sup> Chi nchivī jā jíca jínī modo néhén maá, chí maá-ni sīquī jā cúnī maá ji ndíhvī inī ji. Sochi nchivī jā jíca tá cúu nūū cúnī Espíritu, chí maá-ni sīquī tiñu jā cúnī Espíritu ndíhvī inī ji.

<sup>6</sup> De jā ndíhvī inī ō sīquī jā cúnī maá ó chí sáhá jā tñū tāhvī ō. Sochi jā ndíhvī inī ō sīquī tiñu jā cúnī maá Espíritu, sa sáhá jā cutecū ō ní cáni de coo ndeé coo sīī inī ō.

<sup>7</sup> Chi nchivī jā ndíhvī inī sīquī modo néhén jā cúnī maá ji, jínī ūhvī ji Yāa Dios, chí nduú cúnī ji cuetáhvī ji ley Yāa Dios, de ni mā cūú squíncuu ji.

<sup>8</sup> Jā ñúcuán, nchivī jā jíca jínī modo jā cúnī maá, nduú cúu sáhá ji jā cusīī inī Yāa Dios jínī ji.

<sup>9</sup> Sochi ndá ndóhó, chí nduú cā jíca nú jínī modo jā cúnī maá nú, chí jíca nú tá cúu nūū cúnī Espíritu, chí ndeé Espíritu Yāa Dios inī ánō nū. De nchivī jā nduú ndeé Espíritu Cristo inī ji, chí nduú yíhī ji ndahá yā.

<sup>10</sup> De tú ndeé Cristo inī nū, de vísō iin quívī de cuū yiqui cúñu nú jā sīquī cuāchi, sochi cutecū ánō nū sīquī jā ní sndáhvā Yāa Dios cuāchi nú.

<sup>11</sup> De tú inī ndá nú ndeé Espíritu maá Yāa jā ní nastēcū Cristo Jesús māhñú ndīyi, ñúcuán de suni sáhá maá yā jā natecū yiqui cúñu nú jā cuū. De sáhá yā súcuán jā jínī maá Espíritu yā jā ndeé inī nū.

<sup>12</sup> Túsaá hermano, ndeé tñú ó jā caca ndāā ō, de nsúú jā sáhá ó modo néhén jā cúnī maá ó.

<sup>13</sup> Chi tú caca nú jínī modo néhén maá nú, de tñū tāhvī nū. Sochi tú

jíin fuerza maá Espíritu snāá nū ndācá tiñu jā sáhá nú jíin modo nēhén maá nú, de cutecū nū níí cání.

<sup>14</sup> Chi ndācá nchivī jā níquīn ji modo jā stéhēn Espíritu Yāa Dios, maá ji cúu sēhe Yāa Dios.

<sup>15</sup> Chi Espíritu jā ní nīhīn ndá nú, nduú ní nsáhá yā ndóhó jā cuu nú modo mozo nūū yā jā yūhú tucu nú nūū yā, chi sa nī nsáhá yā yóhó jā cúu ó sēhe yā. De jā suu cúu jā cáhān jee ó: Tatá maá sá.

<sup>16</sup> De maá Espíritu stéhēn yā inī ánō ō jā cúu ndija ó sēhe Yāa Dios.

<sup>17</sup> De tú sēhe yā cúu ó, de suni nīhīn ō maá táhvī jā ní nquee yuhú yā, de iin cáhnú-ni coo táhvī ō jíin Cristo. Chi tú ndoho ó jíin yā mitan, de suni cuñáhnú ó jíin yā andiví.

<sup>18</sup> Túsaá de sáhá nī cuenta jā ndācá tūndóhó jā ndóho ó mitan, lulí ndasí cúu nūū tūhun jā viī cuñáhnú ó jíin yā ichi nūū cā.

<sup>19</sup> Chi ndihi jā ní jēcōo, ndétu ndasí jā ná sáhá Yāa Dios jā nduvāha, quivī jā tūu nijīn jā cúñáhnú ndá sēhe Yāa Dios.

<sup>20</sup> Chi ndācá jā ní jēcōo, nī nguivī chījin tūhun jāá nduú quéndōo vāha. De nsūú maá ní stíví maá, chi sa nchivī nī nsáhá cuāchi, de jā suu cúu jā ní squéndōo Yāa Dios súcuán. De maá-ni jā ndétu jā nduvāha.

<sup>21</sup> Chi iin quivī de ndācá jā ní jēcōo, chi quee chījin tūhun jā tíví jíin jā téhyū. De nduu viī ndasí tá cúu nūū coo ndācá sēhe Yāa Dios, chi cācu nūū tūhun jāá nduú quéndōo vāha.

<sup>22</sup> Chi jíinī ō jā ndācá jā ní jēcōo, chi jondē mitan de inuú-ni ndóho de modo jā tána inī jā ná ndúvāha ndihi.

<sup>23</sup> De nsūú maá-ni ndācá jā ní jēcōo cúu jā ndóho, chi suni jondē maá ó ndóho, vísō ja névāha ó Espíritu Santo jā cúu seña jā iin quivī de nīhīn ō ndihi táhvī ō. Chi ndóho ndasí ó tūndóhó, de ndétu ó quivī jā naquehen yā yóhó jā cúu ó sēhe yā, de scácu yā yiquí cúñu ó tácuca nduú cā ndoho ó jíin.

<sup>24</sup> Chi nī scácu yā yóhó sīquī jā súcuán ñúhún inī ō. Sochi tú ja nī nsáhá yā maá jā ñúhún inī ō, ñúcuán

de nduú cā ñúhún inī ō jā sáhá yā. Chi nduú cā ndétu ó de tú ja nī ncuu súcuán.

<sup>25</sup> Sochi tú ncháha ca cunī ō jā sáhá yā jā ñúhún inī ō, túsaá de jíin paciencia ndétu ó jā sáhá yā.

<sup>26</sup> De saá-ni maá Espíritu Santo, suni chindeé chítuu yā yóhó jāá nduú nā fuerza inī ō. Chi nduú jíinī ō cācān táhvī ō tá cúu nūū cánuú. Sochi maá Espíritu cáhān ndāhvī yā jíin Yāa Dios jēhē ō sīquī ndācá jā jéca ndasí inī ō de nduú níhīn ō tūhun nāsa cācān táhvī ō.

<sup>27</sup> De maá Yāa Dios jā jíto túnī ánō ō, chi jíinī yā ndācá jā cúnī maá Espíritu jā cáhān yā jēhē ō. Chi ndá nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios, cáhān ndāhvī Espíritu jēhē ji tá cúu nūū cúnī Yāa Dios.

#### *Vāha-ni cúndeé ó sīquī ndihi jānēhén*

<sup>28</sup> De jíinī ō jā ndācá-ni jā quíji nūū nchivī jā mānī jíin Yāa Dios, jā vāha á jā úhvī, chi quéndōo vāha cā ji nūū yā, sáhá yā jíin ndācá ñúcuán. Chi cúu ndá ji nchivī jā ní ncana yā ji nī nguivī ji ndahá yā sīquī jā súcuán nī ncundaā inī yā jondē janahán.

<sup>29</sup> Chi jondē ncháha ca coo ji de ja jíinī yā ji, de ja nī jani yā ji jā nduu ndoo nduu ndaā ji jā ndacu ji maá Sēhe yā, tácuca cuu Sēhe yā ñanī ñáhnú nūū cuāhā nchivī jā cúu ndá ji ñanī cándíja.

<sup>30</sup> De jā ní jani yā ji, de suni nī ncana yā ji. De jā ní ncana yā ji, de suni nī sndáhvā yā cuāchi ji. De jā ní sndáhvā yā cuāchi ji, de suni nī nsáhá yā jā cúñáhnú ji.

<sup>31</sup> ¿De nāsa cā cáhān ō sīquī tūhun ñáhnú yáhá túsaá? Chi tú íyó Yāa Dios jíin ó, ¿de ní iin cā cuu cundeé sīquī ō? Nduú ni iin.

<sup>32</sup> Chi maá yā nduú ní scácu yā Sēhe yā, chi sa nī jēhe yā Sēhe yā nī jíhī yā jā jēhē ndihi ó. De tú súcuán nī jēhe yā Sēhe yā, de nā oncā cúu jā má cuāha yā ndācá cā jā jíinī ñúhún ó túsaá.

<sup>33</sup> ¿De ní iin cuu cáhān cuāchi sīquī nchivī jā ní nacāji Yāa Dios? Nduú ni iin. Chi maá yā nī sndáhvā yā cuāchi ji.



<sup>34</sup> ¿De ní iin cuu nenda cuāchi sīquī ō túsaá? Nduú ni iin. Chi maá Cristo cúu Yāa jā ní jihī jēhē ō, de suni nī natecū yā. De mitan de ndēē yā lado cuáhá Yāa Dios nūū cúñáhnú yā, de cáhān ndāhvī yā jēhē ō jíin Yāa Dios.

<sup>35</sup> ¿De ní iin cuu tavā yóhó nūū tūhun jā cúndáhvī inī Cristo yóhó? ¿A tūndóhó, á ndācá jā sáhá vījín, á jā jíin ūhvī nchivī yóhó, á tāmā, á jā cúmanī sahma ó, á tūhun yúhú, á jā cahnī ji yóhó, á naá cúu? Ni iin ndācá jā yáhá.

<sup>36</sup> Chi súcuán yósō nūū tutū ī jā cáhān nchivī cándíja jíin Yāa Dios:

Jā sīquī maá ní de ndācá-ni hora cúnī ndá ji cahnī ji ndá sāán.

De sáhá ji jíin sá tá cúu nūū sáhá ji ticāchí, quiti jā cuū.

Cáchī tutū.

<sup>37</sup> De nduú chi vísō ndóho ó ndācá yáhá, de vāha-ni cúndeé ó sīquī ndihi-ni, sáhá maá Yāa jā ní ncundáhvī inī yóhó.

<sup>38</sup> Jā ñúcuán nī ncucáhnú inī ni jāá nduú ni iin cuu tavā yóhó nūū tūhun cúndáhvī inī Yāa Dios yóhó. Ni tú cuū ō á cutecū ō, ni ndācá ángel andiví, ni ndācá jā nēhén jā cúñáhnú jā íyó poder, ni jā íyó mitan, ni jā coo,

<sup>39</sup> ni jā íyó nūū sūcún, ni jā íyó nūū cūnú, ni ndācá cā jā ní jēcōo, mā cūú cuitī tavā yóhó nūū Yāa Dios jā jíin Jētohō ō Cristo Jesús nī ncundáhvī inī yā yóhó.

## 9

### *Sīquī nāsa nī nacāji yā tatā Israel*

<sup>1</sup> De cáhān ndāa nī chi cúu nī tēe cándíja Cristo, de nduú stáhvī nī, de nijīn cúu inī ánō ni jā cáhān ndāa ni sáhá Espíritu Santo.

<sup>2</sup> Cúcuécá ndasí inī ni, de níní táhúhvī inī ánō ni

<sup>3</sup> jā sīquī ndācá táhán nī nchivī nación hebreo, chi iin-ni tatā ndá nī. Chi jā sīquī maá ji de jondē cúu inī ni jā tú ná cúu de cujiyo nī nūū Cristo jā tñnū táhvī ni, tácuca súcuán de cuu cācu ánō maá ji nícu.

<sup>4</sup> Chi cúu ndá ji tatā nchivī Israel, de jondē janahán nī nsáhá Yāa Dios jā cúu ji sēhe yā, de mähñú vīcō jā

jéndütē nī ndeē yā jíin ji saá. De jíin maá ji nī nsáhá yā ndācá contrato, de nī jēhe yā ley yā nūū Moisés jā cuu maá ji, de nī stéhēn yā nāsa chiñúhún ji yā inī templo, de nūū maá ji nī nquee yuhú yā cuāhā tūhun.

<sup>5</sup> De ndá máá ji cúu tatā ndācá tatā ndá sá jā ní ncuñáhnú, de suni chíjin tatā maá ji nī ncacu Cristo jā ní nduu yā tēe. De maá yā cúu Yāa Dios jā tíin ndihi-ni, de ní cání ná cáhān nchivī jā cúñáhnú yā. Amén.

<sup>6</sup> De nsūú jāá nduú ní nquēe ndāa ndācá tūhun jā ní nquee yuhú Yāa Dios nūū nchivī Israel. Chi nī nquee ndāa nūū vísō sava ji-ni, chi nsūú ndihi tatā Israel cúu jā cándíja.

<sup>7</sup> Chi nsūú ndihi tatā Abraham cúu ndija sēhe dē. Chi nī ncāhān Yāa Dios jíin dē: Nūū maá-ni sēhe nú Isaac cúu jā coo tatā nū tá cúu nūū ní nquee yuhú nī jā cuāha nī nūū nū.

<sup>8</sup> De tūhun yáhá cáhān jā ni iin nchivī nduú cúu ji sēhe Yāa Dios sīquī jā ní ncacu ji chíjin iin tatā jā jáni inī ji jā váha cā cúu. Chi sa maá-ni tatā jā ní nquee yuhú yā cúu ndija tatā jā chíhi yā cuenta.

<sup>9</sup> Chi yáhá cúu tūhun jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham: Maá tiempo jā ní jani nī de quiiji nī, de cacu iin sēhe yíi ñasíhí nú Sara, ncachī yā.

<sup>10</sup> De nsūú yáhá-ni, chi saá-ni Rebeca nī ncacu ūū sēhe yíi ña, de iin-ni tatá ndūú ji, jā ní ncuu tatā ndá sá Isaac.

<sup>11-13</sup> De jondē ncháha ca cacu ndūú ji, de ncháha ca sáhá ji jā váha á jā úhvī, de ja nī ncāhān yā jíin Rebeca: Sūchí jā cacu jā xíhna ñúhún satíñú ji nūū sūchí úū, ncachī yā. Chi suni súcuán cáhān tutū ī: Nī iyo mánī ni jíin Jacob, de Esaú chi nduú, ncachī Yāa Dios. De súcuán jíin ō jā maá Yāa Dios cuu nacāji yā nchivī tú nāsa nī ncundaā inī maá yā, de nsūú sīquī tíñu jā sáhá ji, chi sa sīquī nāsa cúnī maá yā nacāji yā ji.

<sup>14</sup> ¿Nāsa cāhān ō túsaá? ¿A jāá nduú íyó ndāa Yāa Dios jā sáhá yā súcuán? Nduú cuitī.

15 Chi jondē janahán nī ncāhān yā jíin Moisés: Ní-ni cúu jā cúnī ni cundáhvī inī ni, de cundáhvī inī ni ji. De ní-ni cúu jā cúnī ni sáhá nī jā váha, de sáhá nī, ncachī yā.

16 Túsaá de nsūú sīquī jā cúnī maá nchivī, ni nsūú jā ndúcú ndéé maá ji cúu, chi sīquī nāsa cúnī maá yā cundáhvī inī yā ji.

17 Chi suni súcuán yósō nūū tutū īī jā ní ncāhān yā jíin rey nación Egipto: Nī jani nī ndóhó jā cúu nú rey, tácuā jíin ndóhó de stéhēn ni poder ni, de tácuā cūtē nuu sívī nī ní ñayīví, ncachī yā.

18 Túsaá de tú ní iin cúnī yā cundáhvī inī yā, de cundáhvī inī yā. De tú ní iin cúnī yā jā cunīhin inī, de sáhá yā jā cunīhin inī.

19 De sanaā de cāhān iin nú jíin nī: Tú súcuán cúu ¿de nūcu cāhān yā cuāchi sīquī ō? Chi mā cūú casī ō nāsa cúnī maá yā sáhá yā. Cachī nū.

20 De sa cāhān ni jíin nú: Ndóhó, ¿ní iin cúu nú jā jáni inī nū jā nascócóo nú nūū Yāā Dios? ¿A cuu cāhān quīsi ñuhun jíin tēe jā ní nsáhá: ¿Nūcu nī nsáhá nú nduhū súcuán? cachī.

21 Chi tēe jā sáhá quīsi, cuu sáhá dē nāsa cúnī maá dē, chi iin-ni ñuhun cuu sáhá dē iin quīsi fino de incā quīsi corriente.

22 ¿De á nduú jétáhvī nú jā suni súcuán sáhá Yāā Dios jíin nchivī? Chi cúnī yā stéhēn yā nāsa sáhá yā juicio sīquī nchivī tácuā cunī ji poder yā. De vísō súcuán de nī iyo paciencia yā jāá nduú ní nénda ñamā yā sīquī nchivī jā tātū tāhvī.

23 De suni cúnī yā stéhēn yā nāsa viī ndasí cúñáhnú yā sīquī tiñu sáhá yā jíin yóhó nchivī jā cundáhvī inī yā. Chi jondē janahán ja nī nsáhá tūha yā yóhó jā viī cuñáhnú ó jíin yā.

24 Chi nī ncana yā yóhó jā candíja ó, de sava ó cúu nchivī hebreo de sava ó cúu nchivī ndá cā nación.

25 Chi suni suha nī ncāhān yā nūū tutū Oseas:

Nchivī jāá nduú ní ncúu nchivī maá nī, mitan de cāhān ni jā cúu ji nchivī maá nī.

De nchivī jāá nduú ní iyo mánī ni jíin, mitan de cāhān ni jā cúu ji nchivī jā mánī ni jíin.

26 De maá lugar nūū ní ncāhān ni jāá nsūú nchivī ni cúu ji,

suu ñúcuán cāhān nchivī jā cúu ji sēhe Yāā Dios, Yāā tēcū ní cání.

Ncachī yā.

27 Sochi Isaías chi suha nī ncāhān dē tūhun nchivī Israel: Vísō nī ncāyā ndá tatā Israel tá cúu ñútín mar, sochi jacū ji-ni scácu yā.

28 Chi Jētohō ō Yāā Dios, ñamā sínu yā tiñu jā sáhá ndāā yā sīquī cuāchi nchivī ñayīví. Cáchi tutū.

29 Chi cúu tá cúu jā ní ncāhān tucu Isaías:

Maá Yāā jā cúu Jētohō nūū ndācá ángel andiví, tú nduú ní scácu yā jacū tatā ō nícu,

de ja cúu ó tá cúu nchivī ñuū Sodoma jíin ñuū Gomorra, jā ní naā ndihi.

Cáchi tutū.

*Jāá nduú jétáhvī nchivī hebreo tūhun jā scácu yā ji*

30 ¿Nāsa cāhān ō túsaá? Suu jā nchivī ndá cā nación, vísō nduú ní ndúcú ji quendōo ndāā ji nūū Yāā Dios, de nī sndáhvā yā cuāchi ji. Chi sīquī jā ní ncandíja ji jā ní jíhī Cristo jēhē ji cúu jā ní sndáhvā yā cuāchi ji.

31 De sa nchivī Israel, vísō ndúcú ndá ji jā quendōo ndāā ji nūū Yāā Dios jā sáhá ley yā, sochi nduú cúndeé ji quendōo ndāā ji.

32 ¿De nājēhē? Sīquī jāá nduú ndúcú ji jā sndáhvā yā cuāchi ji jā candíja ji jā ní jíhī Cristo jēhē ji, chi sa jáni inī ndá ji jā squíncuu ji maá ley de quendōo ndāā ji. De jā stívī ji súcuán cúu tá cúu jā ndícó cáva ji sīquī maá yūū jā scáchihi jēhē, de suu cúu Cristo.

33 Chi súcuán cāhān nūū tutū īī: Jondē ñuū ní Sión canī nī maá Yāā jā cúu modo yūū jā scáchihi ji jēhē ji.

De cúu yā tá cúu toto jā ndícó cáva ji sáhá.

Sochi nchivī jā candíja Yāā ñúcuán, chi squíncuu yā jā ñúhún inī ji.

Ncachī Yāā Dios.

## 10

<sup>1</sup> Hermano, cúu ndasí inī ni de jícān táhvī ni nūū Yāā Dios jēhē nchivī nación ni Israel, jā ná scácu yā ndá ji.

<sup>2</sup> Chi cāhān ni jā vāha sáhá ndá ji chi ndíhvī inī ji chíñúhún ji Yāā Dios. De vísō sūcuán de chíñúhún cāhá ndá ji.

<sup>3</sup> Chi nduú jícūhun inī ji nāsa sndáhvā Yāā Dios cuāchi ji, de ndúcú ji quendōo ndāā ji maá-ni jā squíncuu ji ley. De nduú jétáhvī ji maá modo jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ji.

<sup>4</sup> Chi sīquī jā ní nsáhá Cristo de cuu quee nchivī chíjin ley Moisés. De sndáhvā Yāā Dios cuāchi ndācá nchivī jā cándíja jā sáhá Cristo jēhē ji.

<sup>5</sup> Chi sūcuán nī ntee Moisés tūhun nchivī jā ndúcú quendōo ndāā jíin ley: Tú iin nchivī cuu squíncuu ji ndācá tiñu ndácu ley, de cutecū ji nícu, cáchī.

<sup>6</sup> Sochi tūhun jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi nchivī sīquī jā cándíja ji jā sáhá yā jēhē ji, chi sa cāhān: Mā cānī inī nū jā jíni ñúhún caa nú andiví jā quínsnú nú Cristo jā sndáhvā yā cuāchi nú.

<sup>7</sup> De ni mā cānī inī nū jā jíni ñúhún cuun nú jondē nūū cūnú jā quínsndāa nú Cristo mähñú ndīyi, modo jāá nduú ní nátecū yā.

<sup>8</sup> ¿De nāsa cāhān tūhun ñúcuán túsaá? Iyó ñatin tūhun yā jíin nú, chí ñúhún inī yuhú nú jíin inī ánō nū, cáchī tutū. De suu cúu tūhun jā ná cándíja ó jā scácu yā yóhó. De tūhun yáhá cúu jā nācāni ndá nī.

<sup>9</sup> Chi tú cāhān nū jā Jētohō nū cúu Jesús, de tú cándíja nú jondē jíin inī jíin ánō nū jā ní nátecū yā mähñú ndīyi nī nsáhá Yāā Dios, ñúcuán de scácu yā ndóhó.

<sup>10</sup> Chi jíin inī jíin ánō ō cándíja ó jā ní jíhī yā jēhē ō, de sūcuán de sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó. De jā cāhān ō jā Jētohō ō cúu Jesucristo, de sūcuán de scácu yā yóhó.

<sup>11</sup> Chi cāhān tutū īī: Ndācá nchivī jā cándíja ji yā, chí squíncuu yā jā ñúhún inī ji, cáchī.

<sup>12</sup> Chi inuú-ni cúu nchivī hebreo jíin ndá cā nchivī. Chi maá yā cúu Jētohō

nūū ndihi ó, de cuāhā jā vāha sáhá yā jíin nchivī jā cāhān ndāhvī jíin yā.

<sup>13</sup> Chi sūcuán cāhān tūhun yā: Ndihi nchivī jā cāhān ndāhvī jíin maá Jētohō ō, chí scácu yā ji, cáchī.

<sup>14</sup> ¿De nāsa cāhān ndāhvī ji jíin yā de tú nduú ní ncándíja ji jā scácu yā ji? ¿De nāsa cándíja ji de tú nduú ní jíni ji tūhun yā? ¿De nāsa cuni ji de tú nduú nā nchivī nacani tūhun nūū ji?

<sup>15</sup> ¿De nāsa nacani nchivī tūhun yā de tú nduú tájí yā ji quihīn ji? Chi tá cúu nūū cāhān tutū īī: Viī ndasí tiñu sáhá ndá nchivī jā jíca jíin tūhun ndeé tūhun sī inī jā nācāni ji tūhun vāha yā, cáchī.

<sup>16</sup> Sochi nsūú ndihi ji jétáhvī tūhun jā scácu yā ji. Chi nī ncāhān Isaías jondē janahán: Tātā Yāā Dios, ¿nā nchivī nī ncandíja tūhun jā nācāni ndá sá viī? ncachī dē.

<sup>17</sup> Túsaá de tú cunini nchivī de cuu cándíja ji. De tūhun jā cunini ji cúu tūhun Cristo.

<sup>18</sup> Sochi jíca tūhún nī: ¿A nduú ní jíni ji tūhun yā túsaá? Nduú, chí nī jini ji, chí cāhān tutū īī:

Níí ñayívī nī jini nchivī tūhun jā ní nacani ndá dē.  
De jondē nūū jíca cā ndācá lado nī jīnū tūhun yā.

Cáchī tutū.

<sup>19</sup> De suni jíca tūhún nī: ¿A nduú ní jícūhun inī ndá nchivī Israel tūhun yā? Nduú chí nī jícūhun inī ji, de nduú ní jétáhvī ji. Chi xihna cā Moisés nī ncachī dē jā ní ncāhān Yāā Dios:

Cucuíñú inī ndá nú sáhá nī, chí cuāha nī tūhun nī nūū incā nchivī jāá nduú cúu ji iin nación.

De quítī inī nū cunī nū jā cuāha nī tūhun nī nūū iin nación jāá nduú jícūhun inī.

<sup>20</sup> De saá-ni Isaías nī nchundeé inī dē nī ncachī cājí dē jā ní ncāhān Yāā Dios: Ndá nchivī jāá nduú ní nánducú nduhū, nī jinī ji nduhū.

De nūū nchivī jāá nduú ní jíca tūhún, nī stéhēn ni nāsa Yāā cúu nī.

<sup>21</sup> Sochi sīquī nchivī Israel sa nī ncāhān dē jā ní ncāhān yā: Ndiquivī nī ncana nī ji jā quívi ji nūū nī, de nduú ní ncúnī ji, chí nchivī nīhin

inī, nchivī jéhe inī cúu ji. Ncachī yā, ncachī Isaías.

## 11

*Jā íyó jacū-ni cā nchivī Israel jā scácu yā*

<sup>1</sup> Túsaá de jícā tūhún nī: ¿A nī sndóo Yāā Dios nchivī maá yā Israel, á naá cúu? Nduú cuitī. Chi nduhū suni tēe Israel cúu nī, de tatā Abraham cúu nī, de vāji nī chījin tatā Benjamín.

<sup>2</sup> Nduú ní sndóo Yāā Dios nchivī maá yā, chi ja nī nacāji yā ji jondē janahán. ¿A nduú jínī ndá nú nāsa cáhān tutū ī tūhun Elías, tēe nī nacani tūhun yā janahán? Chi tá jícān táhvī dē, de sūcuán nī ncāhān dē sīquī nchivī Israel:

<sup>3</sup> Tatā Yāā Dios, nī jahnī ndá ji ndācá tēe nācani tūhun ní, de nī janī ji ndá altar ní. De mátúhún-ni cā sāán nī nguendōo, de mitan suni cúnī ji cahní ji sāán, ncachī dē.

<sup>4</sup> De Yāā Dios nī scócóo yā: Iyó ūjā mil nchivī jā cándíja nduhū jāá nduú ní jécūñī jítī ji nūū ídolo jā nání Baal, ncachī yā.

<sup>5</sup> De saá-ni mitan, chi íyó jacū-ni cā nchivī jā ní nacāji yā sīquī jā vāha inī yā jín ji.

<sup>6</sup> De tú nī nacāji yā ji sīquī jā vāha inī yā, de nsūú sīquī jā ní nsāhá ji tiñu vāha cúu. Chi tú sīquī jā ní nsāhá ji tiñu vāha cúu, ñúcuán de nsūú sīquī jā vāha inī yā.

<sup>7</sup> ¿De nāsa cúu túsaá? Cúu jā nchivī Israel nduú ní ncúndéé ji jā ní nducú ji quendōo ndāá ji. Sochi sava ji jā ní nacāji yā, chi maá ji nī sndáhvā yā cuāchi ji. De sava cā ji chi nī ndunihin inī ji,

<sup>8</sup> tá cúu nūū cáhān tutū ī: Nī nsāhá Yāā Dios jāá nduú jícūhun cuitī inī ji sīquī yā, de ni nduú jínī ji jín tīnūú ji, de ni nduú níni ji tūhun yā, de sūcuán cúu jondē mitan. Cáchi tutū.

<sup>9</sup> De suni nī ncāhān David: Vico jā sáhá ndá ji, ná cóo tá cúu iin trampa á iin xéyí,

tácua nihīn ji castigo xēen sīquī jā stívī ndá ji jā sáhá ji cuāchi.

<sup>10</sup> De ánō ji ná ndúneē, modo jā má cúu cā cunī ji,

de ná cósndīhí tūndóhó sīquī ji níí cání. Cáchi tutū.

*Sīquī jā scácu yā nchivī ndá cā nación*

<sup>11</sup> Túsaá de jícā tūhún nī: ¿A mā cúu cuitī cā ndīvi nchivī Israel nūū Yāā Dios jā sūcuán nī stívī ndá ji? Nduú chi cuu. Chi jā ní ncunihin inī ndá ji, de sa nchivī ndá cā nación nī nihīn táhvī ji tūhun jā scácu yā ji. De ñúcuán sáhá tucu jā nchivī Israel cundihvī inī ji jā suni candíja maá ji.

<sup>12</sup> Chi jā ní stívī ndá ji, de sa nchivī ní cáhnú ñayívī nī nihīn maá ji tūhun yā. De jā ní jica yátá ndá ji, suu nī nsāhá jā ní nihīn nchivī ndá cā nación tūhun yā. Túsaá de tá ndīvi tucu ndihi nchivī Israel ndahá yā, de nchivī ñayívī víhí cā quendōo ndetū ji sáhá ñúcuán.

<sup>13</sup> De mitan de cáhān ni jín ndá ndóhó nchivī ndācá nación jāá nduú ní jínī tūhun yā. Chi nī ntají Yāā Dios nduhū jā scáca nī tūhun nūū ndá ndóhó nchivī ndācá nación. De ndúcú nī jā ná cuétúhún ndá nú tiñu jā sáhá nī jā nācani nī tūhun yā.

<sup>14</sup> Chi cúnī ni jā jín ñúcuán de nacani inī sava táhān nī nchivī Israel jā suni candíja maá ji, de scácu yā ji.

<sup>15</sup> Chi jā ní sndóo yā nchivī Israel, jā ñúcuán cúu jā sa nchivī ñayívī nī nsāhá yā jā ndīvi ji nūū tūhun mánī yā jín ji. Túsaá de quívī jā naquehen tucu yā nchivī Israel, quívī ñúcuán suni vāha ndasí sáhá yā jín nchivī ní cáhnú ñayívī. Chi cuu modo jā natecū ji jā cúu ji tá cúu ndīyi.

<sup>16</sup> De nchivī Israel sócō ndá ji nūū Yāā Dios pan jā quée xihna cā nūū ñujan, de sūcuán stéhēn ji jā ndihi ñujan cúu cuenta yā. De saá-ni iin ñutun, tú yíhí jā cuenta yā cúu, de suu cúu jondē yoho jín jondē ndihi ndahá. De suni sūcuán nchivī Israel, yíhí cuenta ji nūū yā, sīquī jā ndá tatā xihna ñúhún ji, nī nguívī ji ndahá yā.

<sup>17</sup> Chi nchivī Israel cúu ji tá cúu ndá ñutun olivo vāha, de sava ndahá ñutun ñúcuán nī ncandēē. De ndá ndóhó nchivī ndá cā nación jāá nduú jínī tūhun yā, cúu ndá nú tá cúu ndahá

ñutun olivo yucú, de nī nachuhun yā ndá nú nūū ní ncandeē nchivī jā cúu ndahá ñutun olivo vāha. De modo jā inuú-ni stáá ndá nú cōhyo jíin cajin jā vāji jondē yoho ñutun olivo vāha.

<sup>18</sup> Túsaá de mā sáhá téyíí ndá nú maá nú nūū nchivī Israel jā cúu ji tá cúu ndahá ñutun jā ní ncandeē. Mā cútéyíí nú, chi nūcūhun inī nū jāá nsūú yoho cúu jā stáá cajin nūū maá nú, chi sa maá nú stáá cajin jā vāji jondē yoho.

<sup>19</sup> De sanaā de cāhān nū: Nduú chi sava ndahá nī ncandeē tácuā nachuhun yā nduhū nūū ní ncandeē, cachī nū.

<sup>20</sup> Ndāā, sochi nī ncandeē ji sīquī jāá nduú ní ncándíja ji Cristo. De ndá ndóhó chi maá-ni sīquī jā cándíja nú, jā suu cúu jā ní nquīvi nú lugar ji. De mā sáhá vixī nū maá nú túsaá, chi sa cuyūhú nú jā coto candeē maá nú.

<sup>21</sup> Chi nduú ní nēe cáhnú inī yā nūū maá ndahá jā xítíñu, de saá-ni ndá ndóhó mā cúne cáhnú inī yā nūū nū de tú stíví nú.

<sup>22</sup> Túsaá de sáhá vāha ndá nú cuenta nāsa vāha inī Yāā Dios jíin nāsa xēen inī yā. Chi nī nduxeēn inī yā jíin nchivī hebreo jā ní stíví ñúcuán, de sa ndá ndóhó cúndáhví inī yā. De cánuú jā cuiñi nīhin nú jíin tūhun jā vāha inī yā jíin nú. Chi tú nduú, de suni candeē yā ndá nú.

<sup>23</sup> De maá nchivī hebreo tú candíja tucu ji, de nūcūhun tucu ji, chi cuu nachuhun tucu Yāā Dios ji.

<sup>24</sup> Túsaá de ndá ndóhó nchivī ndācá nación jāá nduú ní jíin tūhun yā, nī ncandeē nū xīnī ñutun olivo yucú, de nī nachuhun yā ndóhó xīnī ñutun olivo vāha, vísō nsūú ndahá maá ñutun ñúcuán cúu ndá nú. De nā oncā nchivī hebreo jā má nāchuhun yā ji nūū ní ncandeē ji, chi cúu ji maá ndahá ñutun vāha ñúcuán.

*In quīvī de scácu yā ndihi nchivī nación Israel*

<sup>25</sup> Hermano, cúnī ni jā ná jíicūhun inī ndá nú nāsa íyó tūhun yáhá jā ní nchiyuhū, tácuā mā cútéyíí nú canī inī nū jā ndíchí maá nú: Chi sava nchivī Israel nī ndunīhin inī ji, de súcuán coo

jondē quīvī jā jíinu candíja nchivī ndá cā nación jāá nduú jíin tūhun yā, de sa de nduú cā.

<sup>26</sup> Ñúcuán de scácu yā ndihi nchivī nación Israel, chi suha cāhān tutū ī: Ichi ñuū ni Sión quiji Yāā jā scácu nchivī, de sáhá yā jā má cōó cā cuāchi nūū ndācá tatā Jacob.

<sup>27</sup> De yáhá cúu contrato jā sáhá ndāā ni jíin ji, quīvī jā candeē ni cuāchi ndá ji, cáchī Yāā Dios. Cáchī tutū.

<sup>28</sup> Chi nchivī hebreo nī nduu ji modo enemigo Yāā Dios sīquī jāá nduú ní ncándíja ji tūhun jā scácu yā ji. De jā ñúcuán de cuu cūtē nuu tūhun yā nūū ndācá nú. De vísō súcuán de sīquī jā ní nacāji yā ndá tatā ji janahán, de cúndáhví cā inī yā ji jā má sndóo yā ji níí cání.

<sup>29</sup> Chi nduú nācāni yátá inī yā jā cána yā nchivī jíin jā jēhe yā tāhvī ji.

<sup>30</sup> De ndá ndóhó, suni nī īyo nīhin inī nū nūū Yāā Dios jondē saá. De mitan jā ní ncunīhin inī maá nchivī hebreo, de cúndáhví inī yā ndá ndóhó.

<sup>31</sup> De saá-ni maá ji, chi vísō cúnīhin inī ji mitan, de cundáhví tucu inī yā ji, tá cúu nūū cúndáhví inī yā ndá maá nú.

<sup>32</sup> Chi Yāā Dios nī nsáhá yā jā ní nguendōo ndivīi nchivī chījin tūhun jā cúnīhin inī ji, tácuā suni cuu cundáhví inī yā ndivīi ji.

<sup>33</sup> Túsaá de sáhvi inī ō jā cuāhā ndasí tūhun ndíchí íyó jíin Yāā Dios, de ndihi cuití jíin yā. De juni mā cúu cuití cachī tūhun ó nāsa sándāā inī yā sáhá yā ndācá-ni, de mā quēndá cuití ō jíicūhun inī ō nāsa cúu ndācá jā sáhá maá yā.

<sup>34</sup> Chi cāhān tutū ī: ¿Ní iin jíicūhun inī nāsa jáni inī maá Jētohō ō? ¿A ní iin nī stēhēn nūū yā?

<sup>35</sup> ¿Ní iin nī jēhe xihna cā nūū maá yā, tácuā nachunáá yā nūū ji?

<sup>36</sup> Chi jondē nūū maá yā vāji ndācá jā íyó, de maá yā nī nsáhá ndihi, de jā cuu maá yā cúu. De ná cāhān ō jā víi ndasí cúñáhnú Yāā Dios níí cání. Amén.

## 12

*Jā ná coo ndoo ánō ō jā cuetiñú Yāa Dios yóhó*

<sup>1</sup> Túsaá de cáhān ndāhvī nī jín ndá nú, hermano, jā síquī jā cundáhvī inī Yāa Dios yóhó. Sōcō ndá nú maá nú nūū yā, coo ndoo coo īi nū jā cuetiñú yā ndóhó, tá cúu nūū cúsiī inī yā. Chi suu cúu jā chíñúhún nú yā jondē jín inī jín ánō nū.

<sup>2</sup> De mā cācá ndá nú jín ndācá modo jā sáhá nchivī ñayivī yáhá, chi sa sāma nú modo jā jáni inī nū, de ndujeé jáá ntúnī nū. De súcuán de cuu nacāji nú ní-ni cúu jā váha jā jétahān inī Yāa Dios, jā cúsiī inī yā, jín jā líja inī nū jín tūhun yā.

<sup>3</sup> De síquī jā váha inī yā de nī jēhe yā tiñu jā nācāni nī tūhun yā, de jā ñúcuán cáhān nī jín ndihī nú jā má cānī inī nū jā váha cā nchivī cúu nú nsūú cā tá íyó nú. Chi tá iin tá iin nú cāni ndāā inī nū síquī maá nú, de mā scāa cā nū cāni inī nū jā váha cā nchivī cúu nú nsūú cā tá medida jā ní jēhe Yāa Dios fuerza inī nū jā candíja nú.

<sup>4</sup> Chi cúu ndá nú tá cúu iin yiqui cúñu jā íyó cuāhā parte, de tá iin iin chí sín sín jétiñú.

<sup>5</sup> Chi vísō íyó cuāhā ō, de modo iin-ni yiqui cúñu cúu ó jā yíhí ó ndahá Cristo, chí iin-ni nī nduu ndācá ó.

<sup>6</sup> De sín sín tāhvī nī jēhe Yāa Dios nūū ō jā sáhá ó tiñu cúnī yā, tú nāsa nī jétahān inī yā nī jēhe yā nūū iin iin ó. Túsaá de ná sáhá váha ó jín ndá tāhvī jā ní jēhe yā. Tú nī nīhīn ō tāhvī jā nācāni ó tūhun yā, de cánuú sáhá ó jondē maá medida jā ní jēhe yā jā candíja ó.

<sup>7</sup> De tú nī nīhīn ō tāhvī jā chíndeé ó táhān ó, de ná sáhá ñuncúún ó. De tú nī nīhīn ō tāhvī jā stéhēn ō, de ná cundihvī inī ō stéhēn ō.

<sup>8</sup> De nchivī jā sndíhvī inī incā nchivī, suni ná sáhá ñuncúún ji. De nchivī jā jēhe nūū táhān, ná cuāha ji súcuán-ni. De nchivī jā ndíso tíñú, ná ndácu váha ji tiñu. De nchivī jā jíto ndáhvī nchivī ndāhvī, ná cúsiī inī ji sáhá ji.

*Nāsa cánuú squíncuu nchivī cándíja*

<sup>9</sup> De cundáhvī ndija inī ndá nú táhān nú, de nsūú maá-ni jā cáhān nū-ni. De cunī ūhvī nū tiñu néhēn, de cuniquīn nū tiñu váha.

<sup>10</sup> De cánuú coo manī nū jín ndá táhān nú tá cúu nūū mānī nū jín ñanī nū. De nducú ndá nú nāsa quendōo yíñúhún cā táhān nú nsūú cā maá nú.

<sup>11</sup> De mā cúcúxí nú jín ndá tiñu jā sáhá nú. Chi jín inī jín ánō nū cundihvī inī nū jā sáhá nú tiñu cúnī maá Jētohō ō.

<sup>12</sup> De cúsiī inī nū jā ñúhún inī nū ndācá jā váha jā coo. De cuandēé inī nū de tú ndóho nú tündóhó. De níní cācān táhvī nū.

<sup>13</sup> De coto ndáhvī nú nchivī cándíja de tú cúmanī nūū ji. De cuāha núú nú vehe nūū nchivī jíca.

<sup>14</sup> De cācān táhvī nū jēhē nchivī jā jínī ūhvī ndóhó. Mā cáhān nāvāha nú síquī ji, chí sa cācān táhvī nū jēhē ji.

<sup>15</sup> De tú cúsiī inī nchivī, de suni cúsiī inī nū jín ji. De tú cúcuécá inī nchivī, de suni cucuécá inī nū jín ji.

<sup>16</sup> De coo inuú inī ndá nú jín táhān nú. De mā sáhá vīxī nū maá nú, chí sa quetáhān nú jín nchivī ndāhvī. Mā cānī inī nū jā ndíhí nú.

<sup>17</sup> De mā násāhá nāvāha nú nī iin nchivī de tú nī nsāhá nāvāha ji ndóhó. Cundihvī inī ndá nú sáhá nú tiñu váha jā cunī jínúū ndācá nchivī.

<sup>18</sup> De cundihvī inī ndá nú cundēē mānī nū jín ndācá nchivī, vísō nāsa-ni íyó maá ji.

<sup>19</sup> Ñanī mānī, mā nācuāha ndá nú jā ndutahvī nchivī jā sáhá nāvāha ndóhó, chí sa cuāha nú tūhun jā maá Yāa Dios cuāha yā castigo ji. Chí súcuán cáhān tutū īi: Maá nī cuāha castigo ji, de maá nī nācuāha yāhvī ji, cáhī Jētohō ō.

<sup>20</sup> De suni cáhān tutū: Tēe jā jínī ūhvī ndóhó, tú jíhī dē sōco, de cuāha nú jā cajī dē. De tú yíhī dē, de cuāha nú jā coho dē. Chí tú sáhá nú súcuán, de cucanoō dē de nacāni ūhvī inī dē jā ní jínī ūhvī dē ndóhó, cáhī.

<sup>21</sup> Mā cuáha nú tūhun jā cundeé tiñu néhén jíin nú, chi sa tiñu váha sáhá nú tácu ndāhvā tiñu néhén.

### 13

<sup>1</sup> Ndācá nchivī ná cuetáhvī ji nū ndá tēe jā ndiso tiñu ñuū. Chi mā cōó tēe ndiso tiñú de tú nduú ní nsáhá Yāa Dios. De ndá tēe jā ndiso tiñú, chi Yāa Dios nī ntee tiñu sīquī dē.

<sup>2</sup> De nchivī jāá nduú jétáhvī nū ndá tēe ndiso tiñú, túsaá de cúnihin inī ji nū ndá jā ní jani Yāa Dios. De nchivī jā cúnihin inī, chi cuāchi sáhá ji, de nīhīn ji castigo.

<sup>3</sup> Chi ndācá tēe jā ndiso tiñú, nsūú jā ndiso tiñú dē jā cuyūhú nchivī sáhá tiñu váha, chi sa jā cuyūhú nchivī sáhá tiñu néhén. De tú cúnī nū jā má cúxeēn ndá tēe ndiso tiñú nū nū, de sáhá nú tiñu váha túsaá. Nūcuán de cuetúhún ndá dē ndóhó.

<sup>4</sup> Chi jétíñú Yāa Dios ndá dē, tácu cundeē váha ndá nú. Sochi tú sáhá nú tiñu néhén, de sa cuyūhú nú, chi nsūú jā ndiso cāhá ndá dē tiñu jā sndóho dē nchivī. Chi jétíñú Yāa Dios dē, tácu cuāha dē castigo nchivī sáhá tiñu néhén.

<sup>5</sup> Jā ñúcuán cánuú jā cuetáhvī ndá nú nū tēe ndiso tiñú, de nsūú maá-ni jā má níhīn nū castigo, chi suni jāá nduú nā cuāchi coo ánō nū.

<sup>6</sup> De jā ñúcuán cúu jā suni jéhe ndá nú xūhún nū ndá tēe ndiso tiñú, cuu tiñu ñuū. Chi jétíñú Yāa Dios dē, de maá-ni tiñu ñúcuán sáhá ndá dē.

<sup>7</sup> De chunáá ndá nú ndihi jā ndíta nú nū ndācá nchivī. Cuāha nú xūhún ñú nū tēe jā quéhen xūhún ñú. De cuāha nú xūhún cuota nū tēe quéhen cuota. De coo respeto nū nū nchivī jā cánuú coo respeto nū. De coo yíñúhún nú nū nchivī jā cánuú coo yíñúhún nú.

<sup>8</sup> Mā cundita nú nū ni iin. De íyó iin jā ndíta nú jā má téhndē cuitī, suu jā ní ncāhān Yāa Dios jā cundáhvī inī nū táhán nú. Chi nchivī jā cundáhvī inī táhán, ja nī squíncuu ji ndihi jā ndácu ley yā.

<sup>9</sup> Chi súcuán ndácu ley tiñu: Mā casíquí ndéē nū táhán nú, mā cáhni nū

ndiyo, mā sácuíhna nú, mā sátúhún nú, mā ndiyo inī nū jā névāha táhán nú. De ndācá tūhun yáhá jíin ndá cā tiñu jā ndácu ley, ndihi-ni yíhí chījin tūhun yáhá: Cundáhvī inī nū táhán nú, tá cúu nū cundáhvī inī nū maá nú, cáchī tutū.

<sup>10</sup> Chi tú cundáhvī inī ō táhán ó, de mā sáhá ó ni iin jāá nduú váha nū ji. Túsaá de jā cundáhvī inī ō táhán ó, ñúcuán cúu jā squíncuu ó ní ley yā.

<sup>11</sup> Súcuán sáhá ndá nú, chi sáhá nú cuenta jā cuácuñatin quivī jā nenda yā. De mā cōó cā nū tá cúu nchivī quixīn, jā cuhuun inī nū. Chi mitan ja nī ncuñatin cā quivī jā scácu yā yóhó nsūú cā quivī jā ní ncandija ó tūhun yā.

<sup>12</sup> Chi modo jā ja ñatin yāha jacuáa, de cuācunijīn quivī scácu yā yóhó. Túsaá de ná sndóo ó tiñu jā ní nsáhá ó nū neē, de ná cúcutú ó jíin ndācá tiñu ndā jā caca ó jíin luz yā.

<sup>13</sup> Ná cáca yíñúhún ó tá cúu nū cánuú caca ó jíin luz yā. Mā jíni ndá nú, mā sáhá nú ndācá vico néhén, mā cācá ndiī nū, mā sáhá nú tiñu néhén, mā cánaá nú, mā cúcuásún inī nū.

<sup>14</sup> Chi sa cuiñi cutú nú jíin fuerza maá Jētohō ō Jesucristo, jā má cuáha cā nū tūhun sáhá nú tiñu jā cúnī modo néhén maá nú.

### 14

#### *Mā cáhān nēhén ó cunī ō táhán ó*

<sup>1</sup> Cuetáhvī nú nchivī jāá ncháha ca cuja jíin tūhun yā, de mā tétáhán nú jíin ji sīquī ndācá tūhun jā sín jani inī ji jíin maá nú.

<sup>2</sup> Chi íyó nchivī jā jani inī ji jā cuu cajī ji ndinuū-ni. De íyó nchivī jāá ncháha ca cuja jíin tūhun yā, de jani inī ji jāá nduú váha jā cajī ji cūñu, chi jā ní nsōcō nchivī nū ídolo cúu.

<sup>3</sup> De ndóhó tēe jā yáji ndinuū-ni, mā cáhān nū cunī nū tēe jāá nduú yáji ndinuū. De ndóhó tēe jāá nduú yáji ndinuū, mā cáhān nū cunī nū tēe jā yáji ndinuū. Chi Yāa Dios nī jetáhvī yā tēe ñúcuán.

<sup>4</sup> De ndóhó, ¿ní iin cúu nú jā cáhān nēhén nú jíni nū mozo Yāa Dios? Chi tú váha sáhá dē á nēhén sáhá dē, de

maá yā cúu jā sáhá ndāā sīquī dē, nsūú maá nú. De nduú chi cuiñi vāha dē, chi mozo maá Jētohō ō cúu dē, de cuu sáhá yā jā má stíví dē.

<sup>5</sup> De suni íyó nchivī jā jáni inī jā ī cā iin quīvī nsūú cā incā quīvī. De incā nchivī chi jáni inī ji jā inuú-ni cúu ndācá quīvī. De ndācá ji ná cūndaā vāha inī maá ji sīquī nāsa jáni inī ji.

<sup>6</sup> Chi tēe jā nēe ī iin quīvī, chíñúhún dē Jētohō ō jā sáhá dē súcuán. De tēe jāá nduú nēe ī iin quīvī, suni chíñúhún dē Jētohō ō jā sáhá dē súcuán. De tēe jā yájī ndinuū-ni, chíñúhún dē maá Jētohō ō jā sáhá dē súcuán, chi nácuetáhví dē nūū Yāā Dios. De tēe jāá nduú yájī ndinuū, suni chíñúhún dē Jētohō ō jā sáhá dē súcuán, de suni nácuetáhví dē nūū yā.

<sup>7</sup> Chi ni iin ó nduú tēcū ō jā coo vāha maá ó-ni, de ni iin ó nduú jīhī ō jā cúnī maá ó.

<sup>8</sup> Chi tú tēcū ō de tēcū ō jā sáhá ó tiñu cúnī maá Jētohō ō. De tú cuū ō, de suni cuū ō sīquī jā cúnī maá Jētohō ō. Túsaá de á jā cutecū ō á jā cuū ō, de yíhī ó ndahá maá Jētohō ō.

<sup>9</sup> Chi nī jīhī Cristo de nī natecū yā, tácuā cuu yā Jētohō nūū nchivī jā ní jīhī jín nūū nchivī tēcū.

<sup>10</sup> De ndóhó, ¿nājēhē cúu jā jáni nēhén inī nū jínī nū táhán nú túsaá? ¿De nūcu cújéhe inī nū jínī nū dē? Chi ndācá ó cuiñi ó yuhú mesa Cristo jā sáhá ndāā yā tiñu ó.

<sup>11</sup> Chi suha yósō nūū tutū ī: Jāndāā ndija chi nūū maá nī cuiñi jíti ndācá nchivī, de ndihi ji cāhān jā maá nī cúu Yāā Dios, cáchī maá Jētohō ō.

<sup>12</sup> Túsaá de tá iin tá iin ó nacūāha ó cuēnta nūū Yāā Dios nāsa tiñu nī nsáhá ó.

### *Mā sáhá ó jā quīvi táhán ó cuāchi*

<sup>13</sup> De jā nūcuán de mā cāhān nēhén cā ō cunī ō táhán ó. Chi sa chuhun inī ndá nú jā má sáhá nú ni iin tiñu jā sáhá jā stíví táhán nú de quīvi ji cuāchi.

<sup>14</sup> De jínī ni jā ni iin jā ní nsáhá Yāā Dios, nduú stíví ánō ō. Chi súcuán nī ncucáhnú vāha inī ni sīquī jā cándija nī Jētohō ō Jesús. Sochi tú iin nchivī

jáni inī ji jā íyó jā stíví ánō ji, túsaá de súcuán sáhá ndija jín maá ji.

<sup>15</sup> De tú táhán nú nduú cúvāha inī dē jā yájī nū cūñu jā ní nsōcō nchivī nūū ídolo, chi jáni inī dē jā stíví nūcuán ánō nū, túsaá de nduú cúndáhví inī nū dē jā yájī nū. Coto má snāā nū ánō táhán nú sīquī jā yájī nū iin jā jáni inī dē jā cuāchi cúu. Chi suni jēhē maá dē nī jīhī Cristo.

<sup>16</sup> Mā sáhá nú tiñu jā cāhān ji sīquī, vísō jínī maá nú jā íyó vāha.

<sup>17</sup> Chi jā ndācu Yāā Dios tiñu nūū ō, nsūú sīquī nāsa cajī ō coho ó cúu, chi sa sīquī jā ná sáhá ó tiñu ndāā, de cundeē mānī ō jín táhán ó, de cusī inī ō sáhá Espíritu Santo.

<sup>18</sup> De nchivī jā súcuán sáhá tiñu jā cúnī Cristo, chi cusī inī Yāā Dios jín ji, de suni jétúhún ndá nchivī ji.

<sup>19</sup> Túsaá de ná cúndihví inī ō cundeē mānī ō, tácuā jín nūcuán de chindeē táhán ó jín táhán ó jā cuja ó jín tūhun yā.

<sup>20</sup> De mā cuāha nú tūhun jā jín ndeyu yájī nū de snāā nū tiñu jā ní nsáhá Yāā Dios jín táhán nú. Chi ndāā chi íyó ndoo ndihi jā yájī ō, de vísō súcuán de nduú vāha jā yájī nū ndeyu tú sáhá jín táhán nú jā suni cajī maá dē vísō jáni inī dē jā cuāchi cúu.

<sup>21</sup> Vāha cā mā cājī nú cūñu, ni mā cōhó nú vino, de ni iin mā sáhá nú jā stíví ánō táhán nú, de quīvi dē cuāchi, de caca yátá dē nūū tūhun cándija dē.

<sup>22</sup> De tú cándija nú jāá nduú nā cuá sáhá jā yájī nū, de súcuán cándija maá nú-ni nūū Yāā Dios. De nācā ndetū tēe jāá nduú sáhá jín ánō dē jā cuāchi cúu tú cajī dē coho dē.

<sup>23</sup> De tēe jā yáji iin jā jáni inī dē sanaā de stíví ánō dē, túsaá de sáhá dē cuāchi, chi nduú cándija dē jā íyó vāha jā yájī dē. Chi ndācá jā sáhá ó, de tú nduú cándija ó jā íyó vāha, de cuāchi cúu.

## 15

### *Jā ná sáhá ó jā cusī inī táhán ó*

<sup>1</sup> De yóhó jā ní jija jín tūhun yā, cánuú jā coto ó nchivī jāá ncháha ca



cuja jíin tūhun yā, tácuca candíja vāha ji. De mā sáhá ó jā cusii inī maá ó-ni.

<sup>2</sup> Chi tá iin iin ó ná sáhá ó jā cusii inī táhán ó, tácuca quendōo vāha ji de cuja ji jíin tūhun cándíja ji.

<sup>3</sup> Chi juni Cristo nduú ní nsáhá yā jā cusii inī maá yā, chi sa jā cusii inī Tatá yā. Chi súcuán cáhān tutū ī: Ndācá tūhun nāvāha jā ní ncāhān ndá nchivī sīquī ní, nī ndīvi sīquī maá sá, ncachī Cristo jíin Tatá yā.

<sup>4</sup> Chi ndācá tūhun jā ní jēcōsō nūū tutū ī jondē janahán, chi nī jēcōsō tácuca stéhēn nūū ō, de nīhīn ō tūhun jā sáhá jā cuandee inī ō de ndusiī inī ō. De súcuán de cuhun inī ō ndācá jā vāha jā coo.

<sup>5</sup> De maá Yāa Dios jā jēhe tūhun cuandee inī jíin tūhun ndusiī inī, ná sáhá yā jā coo inuú inī ndá nú, tá cúu nūū cúnī Cristo Jesús.

<sup>6</sup> De súcuán de iin-ni coo nú de inuú-ni cuu cáhān nūū jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios, Tatá Jētohō ō Jesu-cristo.

*Jā ní jītē nuu tūhun vāha yā nūū nchivī ndá cā nación*

<sup>7</sup> Túsaá de cuetáhví nú ndācá táhán nú, tá cúu nūū ní jetáhví Cristo yóhó, tácuca cunī nchivī jā viī cúñáhnú Yāa Dios.

<sup>8</sup> Chi cáhān ni jā ní nquiji Cristo Jesús, nī nsáhá yā ndācá tiñu jā quendōo vāha nchivī hebreo, tácuca cundaā ndācá tūhun jā ní nquee yuhú Yāa Dios nūū ndācá tatā ji janahán. De súcuán nī stéhēn Cristo jā squíncuu Yāa Dios ndācá jā ní nquee yuhú yā.

<sup>9</sup> De suni nī nquiji yā tácuca nchivī ndá cā nación jāá nduú jínī tūhun yā, cáhān ji jā vāha ndasí inī Yāa Dios jā cúndáhví inī yā ji. Chi suha cáhān tutū ī:

Túsaá de cáhān sá jā vāha ndasí inī ní, cunī nchivī ndācá nación, de cata sá yaā jā chiñúhún sá ní.

<sup>10</sup> De suha cáhān tucu tutū ī:

Ndá ndóhó nchivī ndācá nación, inuú ná cúsiī inī nūū jíin nchivī maá yā.

<sup>11</sup> De cáhān tucu:

Ndá ndóhó nchivī ndācá nación, cáhān nūū jā vāha ndasí inī Jētohō ō Yāa Dios.

De ndá ndóhó nchivī ndācá-ni ñuū, suni cáhān nūū jā cúñáhnú ndasí yā.

<sup>12</sup> De suni nī ntee Isaías tūhun yáhá: Chījin tatā Isaí quiji iin jā cuñáhnú, de ndacu yā tiñu nūū nchivī ndācá nación.

De ndá nchivī ñúcuán chi cuhun inī ji ndācá jā sáhá yā.

Cáchī tutū.

<sup>13</sup> De maá Yāa Dios jā sáhá jā ñúhún inī ō ndācá jā vāha jā coo, ná sáhá yā jā coo siī ndasí inī ndá nú jíin jā coo ndee inī nūū sīquī jā cándíja nú yā. De súcuán de cuhun téyíí cā inī nūū ndācá jā vāha jā coo, sáhá poder maá Espíritu Santo.

<sup>14</sup> Ñanī mánī, cúcáhnú inī ni jā vāha ndasí ndíhvī inī ndá nú jíin tiñu vāha, de vāha ndasí jícūhun inī nūū, de cúu sndíhvī táhán inī nūū.

<sup>15</sup> De nī janī inī ni jā tee nī carta yáhá jā cáhān cājí nī jíin ndá nú, tácuca víhí cā cuhun inī nūū ndācá tūhun yáhá. Chi súcuán sáhá nī sīquī jā vāha inī Yāa Dios, de nī jēhe yā tiñu nūū ni

<sup>16</sup> jā sáhá nī tiñu cúnī Jesucristo jā nācani nī tūhun nūū nchivī ndācá nación jāá nduú jínī tūhun yā. De nācani nī tūhun vāha Yāa Dios nūū ji jā scácu yā ji. Súcuán sáhá nī tácuca nchivī ndācá nación, cuu squívi nī ji ndahá yā jā cúu ji tá cúu iin jā sócō ni nūū yā jā cúsiī inī yā jíin. Chi nī nsáhá Espíritu Santo jā íyó ndoo íyó ī ji nūū yā.

<sup>17</sup> Túsaá de sīquī jā cándíja nī Cristo Jesús, de cúsiī inī ni jā vāha sáhá nī tiñu cúnī Yāa Dios.

<sup>18</sup> Chi mā cúu cáhān ni sīquī tiñu jā sáhá sava cā tēe, chi maá-ni sīquī nāsa nī jetíñú Cristo nduhū jā sáhá nī jā nchivī ndācá nación jāá nduú ní jínī tūhun Yāa Dios, mitan de jétáhví ji nūū yā. Chi súcuán nī ncuu jíin tūhun jā ní ncāhān ni jíin tiñu jā ní nsáhá nī.

<sup>19</sup> Chi nī nsáhá nī tiñu ñáhnú jā ndíso poder jā stéhēn jā cúñáhnú yā, de nī íyo poder Espíritu Santo jíin nī. De súcuán nī nacani ndihi nī tūhun nāsa scácu Cristo nchivī. De nī nacani

nī jondē Jerusalén, jíin ndihi ndācá ñuū, jíin jondē ní región Ilírico.

<sup>20</sup> Súcuán cúu jā ní ndihví inī ni nī nacani nī tūhun jā scácu yā nchivī. De nī jēhēn ni nūū nchivī jāá ncháha ca cuni tūhun Cristo, chi nduú ní ncúu inī ni nacani nī nūū ndá nchivī jā ja nī jini ji tūhun nī nacani ndá cā tēe.

<sup>21</sup> Chi sa nī nsāhá nī tá cúu nūū cāhān tutū īī:

Ndācá nchivī jāá nduú ní nquíji tūhun yā nūū ji, mitan chi cunī ji tūhun yā,

de ndācá nchivī jāá nduú ní jíni cuitī tūhun yā, mitan chi jīcūhun inī ji.

Cáchī tutū.

*Jā ñúhún inī Pablo jā quíhín dē Roma*

<sup>22</sup> De jā ñúcuán cúu jā cuāhā vuelta nī ncutéñú nī, de nduú ní ncúu cuēē ni nūū ndá nú.

<sup>23</sup> De mitan chi nī ndihi tiñu nī ní cahnú ndá región yáhá. De ja nī ncuu cuāhā cuīyā jā cúnī ni cuēē ni nūū nū.

<sup>24</sup> Túsaá de ñúhún inī ni cuēē ni nūū ndá nú tá yāha nī quíhín ni España. De ñúhún inī ni jā tá nī ncusiī inī ni jā ní jini ni nūū ndá nú, ñúcuán de chindeé ndá nú nduhū jā quíhín cā ni.

<sup>25</sup> Sochi xihna cā Jerusalén quíhín ni quísiáha nī xūhún cuu ndá hermano jā íyó ñúcuán.

<sup>26</sup> Chi nchivī Macedonia jíin Acaya nī jani inī ndá ji jā caquín ji xūhún jā quíhín nūū ndá hermano jā ndóho ndáhví Jerusalén.

<sup>27</sup> Chi súcuán nī ncusiī inī ndá ji nī nsāhá ji. De íyó vāha jā súcuán, chi ndá máá ji jā cúu ji nchivī ndá cā nación, ndíta ji jā sáhá vāha ji nchivī hebreo ñúcuán. Chi nchivī hebreo nī nsāhá jā ní nquenda tūhun Yāa Dios nūū ji jā quéndōo vāha ánō ji sáhá. Jā ñúcuán cánuú jā chindeé ji nchivī hebreo jā cándíja jíin ndatíñú ñayiví yáhá.

<sup>28</sup> Túsaá de tá nī nsínu nī tiñu yáhá jā quísiáha nī xūhún yáhá nūū ji, ñúcuán de cuēē ni nūū ndá nú jā yāha nī quíhín ni España.

<sup>29</sup> De jíin vāha nī jā quívī cuēē ni nūū nū, de vāha ndasí quéndōo nú jā nacani cā ni tūhun vāha Cristo nūū nū.

<sup>30</sup> Hermano, cāhān ndáhví nī jíin ndá nú jā chindeé chítuu nú nduhū cācān táhví nū jēhē ni nūū Yāa Dios sīquī tiñu jā ndúcú ndéé nī. Súcuán sáhá ndá nú sīquī jā cándíja ó Jētohō ō Jesucristo, jíin sīquī jā cúndáhví inī ō táhán ó sáhá maá Espíritu Santo.

<sup>31</sup> De cācān táhví nū jā ná cácu nī nūū ndá tēe región Judea jāá nduú cándíja, jíin jā ná cúsiī inī ndá hermano Jerusalén jā quísiáha nī xūhún yáhá cuu ji.

<sup>32</sup> De súcuán de tú cúnī Yāa Dios de cuēē ni nūū ndá nú, de cusí inī ō, de nanihín inī ni jā coo nī jíin ndá nú.

<sup>33</sup> De maá Yāa Dios jā jéhe tūhun ndeé tūhun sī inī, ná cóo yā jíin ndá nú. Amén.

## 16

*Jā cāhān Pablo jā sáhá ndeé inī ji*

<sup>1</sup> De mitan de cāhān ni jíin ndá nú jā chindeé nú hermana Febe, chi cúu ña ñahan jā sátíñú sīquī tūhun yā nūū nchivī cándíja ñuū Cencrea.

<sup>2</sup> De cuetáhví ndá nú ña tá cúu nūū cúnī maá Jētohō ō, chi súcuán cánuú sáhá ndá hermano cándíja. De chindeé nú ña nā-ni cuá cúu jā jíni ñúhún ña, chi súcuán nī nchindeé maá ña cuāhā nchivī, de saá-ni jondē nduhū.

<sup>3</sup> Cāhān ndá nú jíin Priscila jíin Aquila jā sáhá ndeé inī ndúū dē, cáchī ni, chi chindeé táhán dē jíin nī sīquī tiñu Cristo Jesús.

<sup>4</sup> Chi tá nī íyo tūndóhó jā cuū ni nícu, de nī nchundeé inī ndúū dē nī nducú dē modo scácu dē nduhū, vísō suni cuū maá dē nícu. De nácuetáhví nī nūū ndúū dē, de nsúū vāchi nduhū-ni, chi saá-ni ndācá grupo nchivī jā cándíja ndācá nación.

<sup>5</sup> De suni cāhān ndá nú jíin ndá nchivī cándíja jā ndútútú vehe dē, jā sáhá ndeé inī ji, cáchī ni. De cāhān nū jā sáhá ndeé inī Epeneto, tēe jā mānī ni jíin. Chi región Acaya de maá dē cúu jā ní ncandíja xihna cā nūū Cristo.

<sup>6</sup> Suni cāhān ndá nú jā sáhá ndeé inī María, ñahan jā ní nsatíñú ndasí mähñú ndá nú sīquī tūhun yā.

<sup>7</sup> De cāhān nū jā sáhá ndeé inī Andrónico jíin Junias, ndúū tēe jā cúu táhán ñuū ní jā ní nchīhi nī jíin dē vecāa. De ndá apóstol chi jétúhún dē ndúū tēe jíñā, de xihna cā dē nī ncardíja Cristo nsúú cā maá nī.

<sup>8</sup> Cāhān ndá nú jā sáhá ndeé inī Amplias, tēe jā mānī ní jíin, chi cándíja dē Jētohō ō.

<sup>9</sup> De cāhān nū jā sáhá ndeé inī Urbano, tēe jā chíndeé táhán jíin ó sīquī tiñu Cristo Jesús, de saá-ni Estaquis, tēe jā mānī ní jíin.

<sup>10</sup> Suni cāhān ndá nú jā sáhá ndeé inī Apeles, tēe jā ní stéhēn jā cándíja nīhin dē Cristo, de suni sūcuán cāhān nū jíin nchivī vehe Aristóbulo.

<sup>11</sup> Cāhān ndá nú jā sáhá ndeé inī Herodión, tēe cúu táhán ñuū ní. De saá-ni nchivī vehe Narciso jā cándíja maá Jētohō ō.

<sup>12</sup> De suni cāhān ndá nú jā sáhá ndeé inī Trifena jíin Trifosa, ndúū ñahan jā sátíñú sīquī tūhun maá Jētohō ō. De suni sáhá ndeé inī Pérsida, hermana jā mānī ō jíin, chi suni ní nsatíñú ndasí ña sīquī tūhun Jētohō ō.

<sup>13</sup> De cāhān nū jā sáhá ndeé inī Rufo, tēe jā jétúhún ndá nchivī jā vāha cándíja dē maá Jētohō ō. De suni sūcuán cāhān nū jíin naná dē, de maá ña suni ní jito ña nduhū modo jā naná ní cúu ña.

<sup>14</sup> De cāhān nū jā sáhá ndeé inī Asíncrito jíin Flegonte jíin Hermas jíin Patrobas jíin Hermes jíin ndá hermano jā ndeé jíin dē.

<sup>15</sup> De suni sūcuán Filólogo jíin Julia jíin Nereo jíin cuāha dē, jíin Olimpás jíin ndihi hermano cándíja jā ndeé jíin ndá dē.

<sup>16</sup> De tá cāhān jíitáhán nú, de yíñuhún techuhú nú ndahá ji. De ndācá grupo nchivī cándíja nūū Cristo, cāhān ji jā sáhá ndeé inī ndá nú.

<sup>17</sup> De cāhān ndāhvī ní jíin ndá nú, hermano, jā coto nú maá nú nūū nchivī jā cútucu inī de ndúcu stívī

táhán jíin tūhun jāá nduú quétáhán jíin jā ní ncutūha ndá nú. De cujiyo ndá nú nūū ndá ji.

<sup>18</sup> Chi nchivī sūcuán, nduú sáhá ji tiñu cúnī maá Jētohō ō, chi maá-ni jā ndíhvī inī ji sīquī jā cajī ji. De vīxī ndasí yuhú ji jíin tūhun jā cāhān ndá ji, de sūcuán stāhvī ji nchivī jāá nduú jíinī vāha.

<sup>19</sup> De ndá máá nú chi ja jíinī ndihi nchivī nāsa vāha jétāhvī nú nūū yā, de jā ñúcuán cúsiī inī ní. De cúnī ní jā coo listo vāha nú sáhá nú tiñu vāha, de mā sáhá nú tiñu néhén.

<sup>20</sup> De maá Yāa Dios jā jéhe tūhun ndeé tūhun sī inī, ñamā sáhá yā jā cundeé ndá nú sīquī tāchī cúñáhnú jā cúu Satanás. De ñúhún inī ní jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá yā jā vāha ndá ndóhó.

<sup>21</sup> Sáhá ndeé inī ndá nú, cáchī Timoteo, tēe jā chíndeé táhán jíin ní sīquī tūhun yā. De suni sūcuán cāhān ndá táhán ñuū ní Lucio jíin Jasón jíin Sosípater.

<sup>22</sup> De nduhū jā nání Tercio, jā tēe ní carta yáhá jā cāhān Pablo, suni cāhān ní jā sáhá ndeé inī ndá nú jā cándíja nú Jētohō ō.

<sup>23</sup> De Gayo, tēe jā ní jéhe núú vehe nūū ndeé nduhū jā cúu Pablo, cāhān dē jā sáhá ndeé inī ndá nú. De suni jéhe núú dē vehe nūū ndācá nchivī cándíja. De suni sūcuán cāhān Erasto, tēe cúu tesorero ñuū yáhá, de suni sūcuán cāhān hermano Cuarto.

<sup>24</sup> De ñúhún inī ní jā maá Jētohō ō Jesucristo ná sáhá yā jā vāha ndá ndóhó. Amén.

*Tūhun sándihí jā cāhān jā cúñáhnú ndasíyā*

<sup>25</sup> De mitan de ná cāhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios. Chi maá yā cuu sáhá yā jā cuiñi nīhin cā ndá nú jíin tūhun jā scácu yā ndóhó jā nācani ní, jíin tūhun Jesucristo jā stéhēn ní. Chi sūcuán ní stéhēn Yāa Dios tūhun yuhū yā jā ní nchiyuhū ní cání jondē ncháha ca jēcōo ñayiví.

<sup>26</sup> Sochi mitan de ja ní nquenda nijin. Chi jíin tutū ī jā ní ntee ndá tēe ní nacani tūhun yā, ní jītē nuu tūhun

yuhū yáhá nūū nchivī ndācá nación,  
tácua candíja ji de cuetáhví ji. Chi Yāā  
Dios jā técū níí cání, sūcuán nī ndacu  
yā tiñu.

<sup>27</sup>De níí cání ná cáhān ō jā cúñáhnú  
ndasí Yāā Dios sīquī tiñu jā ní nsāhá  
yā jíín Jesucristo. Chi mátúhún yā-ni  
íyó de ndíchí ndasí yā. Sūcuán ná cóo.  
Amén.

## CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NDA NCHIVI ÑUU CORINTO

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, de nī ncana Yāa Dios nduhū jā cúu nī apóstol Jesucristo. Chi sūcuán nī jētahān inī yā nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun yā. De ndūū ni jín hermano ō Sóstenes

<sup>2</sup> té nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī ñuū Corinto jā cándíja nú Yāa Dios. Chi cúu ndá nú nchivī maá yā, chi yíhí nú ndahá Cristo Jesús. Chi nī ncana Yāa Dios ndá nú jā coo ndoo coo īi nū nūū yā. De nī ncana yā ndá nú jondē jín ndá cā nchivī jā nácunehen ji maá Jētohō ō Jesucristo, ní-ni cúu nūū íyó ndá ji. Chi Jētohō ndācá ó jín ndá ji cúu yā.

<sup>3</sup> De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jín Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

*Cristo cúu jā sáhá ndācá jā váha yóhó*

<sup>4</sup> De níni nácuetáhvī nī nūū Yāa Dios jā síquī ndá nú, chi jā jín Cristo Jesús nī nsáhá yā jā váha ndá nú.

<sup>5</sup> Chi yíhí nú ndahá Cristo, de jā ñúcuán nī nsáhá Yāa Dios jā íyó cuícá ndá nú jín ndācá tūhun yā, chi jícūhun váha inī nū, de cúu nácani nú.

<sup>6</sup> Chi sūcuán cúu jā íñi nīhin ndá nú jín tūhun Cristo jā ní nacani ndá nī nūū nū.

<sup>7</sup> De sūcuán de nduú cúmanī nī iin táhvī jā jéhe yā jā cuu ánō ndá nú juni ndétu nú quivī jā nenda nijin Jētohō ō Jesucristo.

<sup>8</sup> De maá yā chi sáhá yā jā cuiñi nīhin ndá nú jondē jīnu quivī, tácuā mā cōó cuāchi síquī nū quivī jā nenda Jētohō ō Jesucristo.

<sup>9</sup> Chi squíncuu Yāa Dios ndācá jā ní nquee yuhú yā, de nī ncana yā ndá nú tácuā cunī táhán nú jín Sehe yā, Yāa cúu Jētohō ō Jesucristo.

*Sīquī jā má cōó sīn inī ji jín táhán ji*

<sup>10</sup> Hermano, jondē jín sívī Jētohō ō Jesucristo cáhān ndāhvī nī jín ndá nú jā inuú-ni natúhún ndá nú jín táhán nú, de mā cōó sīn inī nū, chi sa váha inuú coo inī ndá nú jín ndācá jā jáni inī nū.

<sup>11</sup> Sūcuán cáhān ni, ñanī mánī, chi nī ncachī tūhun ndá nchivī vehe Cloé nūū ni jā tétáhán ndá nú.

<sup>12</sup> Chi tá iin iin nú sīn sīn cáhān nū: Nduhū chi jín Pablo íñi nī, cáhān sava nú. De sava cā nū: Nduhū chi jín Apolos. Nduhū chi jín Pedro. Nduhū chi jín Cristo. Cáhān ndá nú.

<sup>13</sup> De jā cáhān ndá nú sūcuán, ¿de á jáni inī nū jā sīn sīn Cristo cúu jā nácani ndá nī tūhun? ¿De á nduhū jā cúu Pablo nī jihī yīcā cruz jā jéhē ndá nú? ¿De á jín sívī nduhū nī jenduté ndá nú?

<sup>14</sup> Nduú cuitī. De cútahvī ni nūū Yāa Dios jāá nduú cuāhā ndá nú ní scuénduté nī, chi vāchi Crispo jín Gayo-ni,

<sup>15</sup> tácuā mā cáhān ni iin nú jā jín sívī nī nī jenduté nú.

<sup>16</sup> De cáta núcūhun inī ni jā suni nī scuénduté nī Estéfanos jín nchivī vehe dē. De sanaā de sūcuán-ni cúu nchivī jā ní scuénduté nī, jáni inī ni.

<sup>17</sup> Chi nduú ní ntétíñú Cristo nduhū jā scuénduté nī, chi sa jā nacani nī tūhun jā scācu yā nchivī. De nduú ní ndúcú nī jā stéhēn ni nūū nū iin modo ndíchí jā má jícūhun inī nū, chi tú sūcuán de mā cúu jícūhun váha inī nū tūhun jā ní jihī Cristo yīcā cruz nícu.

*Jín Cristo nī stéhēn Yāa Dios poder yā jín tūhun ndíchí yā*

<sup>18</sup> De tūhun jā ní jihī yā yīcā cruz jā scācu yā nchivī, chi tūhun naā cuitī cúu nūū ndá nchivī jā cuāhān nūū tánū táhvī. Sochi ndá máá ó jā cuāhān ō nūū cācu ó, chi jínī ō jā tūhun Yāa Dios jā ndíso poder cúu.

<sup>19</sup> Chi sūcuán yósō nūū tutū īi jā ní ncāhān Yāa Dios:

Ná snāā ni tūhun ndíchí jā cáhān nchivī ndíchí cuenta ñayiví yáhá,  
de mā cuétáhvī nī tūhun cáhān ndá nchivī jā jáni inī jā jínī váha.

Ncachī yā.

<sup>20</sup> ¿Túsaá de ní cuetíñú ndá tē ndíchí cuenta ñayíví yáhá, jíín ndá tē stéhēn tutū, jíín ndá tē jā nánducú vāha sīquī ndá jā stéhēn nchivī ñayíví? Chi ndācá tūhun ndíchí cuenta ñayíví yáhá, nī ncāhān Yāa Dios jā tūhun naā cuitī cúu.

<sup>21</sup> Chi ndíchí ndasí sáhá Yāa Dios. Chi ndá tūhun ndíchí jā jíín nchivī ñayíví, nī ncachī yā jāá nduú jétíñú jā cunī ji nāsa Yāa cúu yā. Ñúcuán de nī jētahān inī yā jā jíín tūhun yā jā nācani ndá nī de scácu yā nchivī cándíja, vísō jāni inī nchivī ñayíví jā tūhun naā cuitī cúu.

<sup>22</sup> Chi nchivī hebreo, maá-ni jā cúnī ji jā sáhá Yāa Dios cuāhā tiñu ñáhnú jā stéhēn poder yā. De nchivī griego chí maá-ni sīquī tūhun ndíchí cúu jā ndíhvī inī ji.

<sup>23</sup> Sochi ndá maá nī chí sa nācani nī tūhun jā ní jíhī Cristo yīcā cruz jā scácu yā nchivī. De tūhun yáhá sáhá jā cúyichī inī nchivī hebreo, de nchivī ndá cā nación chí jāni inī ji jā tūhun naā cuitī cúu.

<sup>24</sup> Sochi ndá nchivī jā ní ncana yā jā ní nquīvi ndahá yā, vísō nchivī hebreo á nchivī griego, chí jíín ji jā jíín Cristo nī stéhēn Yāa Dios poder yā jíín tūhun ndíchí yā.

<sup>25</sup> Chi tūhun Yāa Dios jā cáhān nchivī jā tūhun naā cuitī cúu, ndíchí ndasí cā nsūú cā tūhun ndíchí nchivī. De jāni inī nchivī jāá nduú nā poder yā tá nī jíhī Jesús jā scácu yā yóhó, de nduú chí téyíí ndasí cā poder yā ñúcuán nsūú cā poder nchivī.

<sup>26</sup> Hermano, ndá maá nú cúu jā ní ncana yā nī nquīvi nú ndahá yā. De cundēhé ndá nú jāá nduú íyó cuāhā nū jā ndíchí jíín tūhun ñayíví, de nī nduú íyó cuāhā nū jā tátúnī, de nī nduú íyó cuāhā nū jā cúu sēhe nchivī cúñáhnú.

<sup>27</sup> Chi sa nī nacāji Yāa Dios ndācá jā cáhān nchivī ñayíví jāá nduú ndíchí cuitī, tácuā coo tūhun canoō nū ndācá jā ndíchí. De nī nacāji yā nchivī jāá nduú téyíí inī ñayíví, tácuā coo tūhun canoō nū nchivī téyíí.

<sup>28</sup> De suni nī nacāji yā ndācá jāá nduú cúñáhnú inī ñayíví, jíín ndācá jā sáhá jéhe inī ji nūū, jondē jíín ndācá jā jāni inī ji jāá nduú tiñu, tácuā snúu yā ndācá jā cúñáhnú inī ñayíví.

<sup>29</sup> Súcuán nī nsāhá yā tácuā nī iin nchivī mā cúu sáhá téyíí ji maá ji nūū yā.

<sup>30</sup> Sochi ndá maá nú chí nī nsāhá Yāa Dios jā inuú-ni cúu nú jíín Cristo Jesús. Chi jondē nūū maá yā nī nīhīn ō tūhun ndíchí, de nī sndáhvā yā cuāchi ó, de nī nsāhá yā jā íyó ndoo íyó ī ō nūū yā, chí nī scácu yā yóhó.

<sup>31</sup> Túsaá de ná cóo tá cúu nūū cáhān tutū: Tú iin nchivī cúnī ji cutéyíí ji, de ná cutéyíí ji sīquī jā ní nsāhá maá Jētohō ō jēhē ji, cáchī.

## 2

### *Jā nācani Pablo tūhun jā ní jíhī Cristo*

<sup>1</sup> De nduhū, hermano, tá nī jēē nī nūū ndá nú jā nacani nī tūhun ndāā Yāa Dios, de nduú ní nācani nī tūhun ndíchí jā má jícūhun inī nū.

<sup>2</sup> Chi tá nī íyo nī jíín nú de nduú nā incā tūhun ní ndúcú nī jā cachī tūhun nī nūū nū, chí maá-ni tūhun Jesucristo jā ní jíhī yā yīcā cruz jā scácu yā yóhó.

<sup>3</sup> De tá nī jēē nī nūū ndá nú, chí nduú nā fuerza nī, de yúhú nī, de quísi nī.

<sup>4</sup> De tá nī nacani nī tūhun nūū ndá nú, chí nsūú jíín tūhun ndíchí nchivī ñayíví ní scándíja nī ndá nú, chí sa jíín poder maá Espíritu Yāa Dios nī stéhēn nī nūū nū,

<sup>5</sup> tácuā mā cuiñí nú sīquī tūhun ndíchí jā cáhān nchivī, chí sa cuiñi nú sīquī poder Yāa Dios.

### *Jíín Espíritu de stéhēn Yāa Dios nāsa Yāa cúu yā*

<sup>6</sup> De ndāā chí ndíchí cáhān ndá nī jíín ndá nchivī ja nī jíja jíín tūhun jā cándíja ji yā. Sochi nsūú tūhun ndíchí jā íyó inī ñayíví yáhá, de nī nsūú tūhun ndíchí jā cáhān ndá tē cúñáhnú ñayíví yáhá, chí ndá tē ñúcuán chí yāha-ni jā cúñáhnú dē.

<sup>7</sup> Chi tūhun jā cáhān ndá nī cúu tūhun ndíchí maá Yāa Dios jā ní nchiyuhū. Chi tūhun ndíchí ñúcuán

jā ní Iyo yuhū, chi nī jaquīn Yāa Dios jondē ncháha ca jēcōo ñayīví, tácuā cācu ó jā cutecū ō ní cání sáhá tūhun ñúcuán.

<sup>8</sup> Chi ni iin tēe jā cúñáhnú inī ñayīví yáhá, nduú ní jícūhun inī dē tūhun ndíchí ñúcuán. Chi tú ní jícūhun inī dē nícu, de mā cáhnī cuitī dē maá Jētohō ō, Yāa jā viī cúñáhnú.

<sup>9</sup> Chi cúu tá cúu nūū cáhān tutū ī: Ndācá jā ní nsáhá tūha Yāa Dios jā cuu nchivī jā mānī jín yā, ni iin ñúcuán nduú ní jínī jínúū nchivī, de ni nduú ní jínī jín sóho jī, de ni nduú ní nquíji jā súcuán canī inī jī.

Cáchī tutū.

<sup>10</sup> Sochi ndá máá ó chi nī stéhēn Yāa Dios ndá ñúcuán nūū ō jín Espíritu Santo yā. Chi maá Espíritu jínī vāha yā de stéhēn yā ndihi, chi jondē ndācá tūhun ndíchí cā maá Yāa Dios.

<sup>11</sup> Chi ni iin nchivī mā cūū cunī jī nāsa jāni inī incā nchivī, chi maá jī-ni jín ánō jī cúu jā jínī. De suni súcuán ni iin nchivī nduú jínī jī nāsa jāni inī Yāa Dios, chi maá-ni Espíritu Yāa Dios cúu jā jínī.

<sup>12</sup> De maá ó chi nī nīhīn ō Espíritu ñúcuán jā vāji nūū Yāa Dios, de nduú jāni inī ō tá jāni inī nchivī ñayīví. De jā ñúcuán cúu jā jícūhun inī ō nāsa nī nsáhá Yāa Dios jā vāha yóhó sīquī jā vāha inī yā.

<sup>13</sup> De suu sīquī ndācá yáhá cúu jā cáhān ndá nī, de nsūū jín tūhun jā stéhēn nchivī ndíchí, chi sa jín tūhun jā stéhēn maá Espíritu. Chi stéhēn ndá nī tūhun Espíritu nūū ndá nchivī jā névāha Espíritu.

<sup>14</sup> Sochi nchivī jāá nduú névāha Espíritu Yāa Dios, nduú jétáhvī jī ndá tūhun jā vāji nūū Espíritu, chi jāni inī jī jā tūhun naā cuitī cúu. De mā cūū jícūhun inī jī, chi nduú névāha jī maá Espíritu jā sáhá jā jícūhun inī jī.

<sup>15</sup> De nchivī jā névāha Espíritu, chi jícūhun inī jī nāsa íyó ndihi-ni. De nchivī ñayīví mā cūū jícūhun inī jī nāsa nchivī cúu nchivī ñúcuán.

<sup>16</sup> Chi cáhān tutū ī: ¿Ní iin cuu cunī nāsa jāni inī maá Jētohō ō? ¿De ní iin

cuu stéhēn nūū yā? Ni iin mā cūū. Cáchī tutū. De vísō súcuán de maá ó chi jāni inī ō tá cúu nūū jāni inī Cristo.

### 3

*Jā chindeé táhān ndá dē jā sáhá dē tiñu Yāa Dios*

<sup>1</sup> De nduhū, hermano, nduú ní ncúu cáhān ni jín ndá nú tá cúu nūū cáhān ni jín nchivī jā jíca jín Espíritu. Chi sa nī ncāhān ni tá cúu nūū cáhān ni jín nchivī jā cáta jíca jín modo maá. Chi cúu ndá nú tá cúu sūchí lúli jāá ncháha ca cuja nú jín tūhun Cristo.

<sup>2</sup> Nī stéhēn ni jāá nduú vījín nūū ndá nú, chi cúu nú tá cúu sūchí lúli jā cáta jáxīn cā. De nduú ní ncāhān ni jín nú tūhun vījín jā cúu tá cúu jā cājí jā yājī nchivī ja nī jija, chi ncháha ca quenda nú jín jondē saá. De mitan suni ncháha ca quenda nú jín.

<sup>3</sup> Chi cáta jíca cā ndá nú jín modo nēhēn maá nú. Chi cúcuásún inī ndá nú, de cānāá nú, de cúslín inī nū. Túsaá de cúu ndá nú tá cúu nchivī ñayīví jā jíca jín modo nēhēn maá.

<sup>4</sup> Chi iin nú cáhān: Nduhū chi jín Pablo íñī nī. De incā nū cáhān: Nduhū chi jín Apolos. De súcuán cúu jā jíca ndá nú jín modo nēhēn maá nú.

<sup>5</sup> ¿De ní iin cúu nduhū, de ní iin cúu Apolos túsaá? Vāchi mozo-ni cúu ndūū ni nūū Yāa Dios, de nī jetíñú yā nduhū tácuā candíja ndá nú maá Jētohō ō. Chi tá iin iin nī nī nsáhá tiñu nāsa nī jēhe maá Jētohō ō nūū ni.

<sup>6</sup> Nduhū chi modo jā ní jaquīn ni tūhun yā inī ánō nū, de Apolos chi modo jā ní nchuhun dē ndute, cúu jā ní stéhēn cā dē nūū ndá nú. Sochi maá Yāa Dios cúu jā ní scuáhnū tūhun inī ánō nū.

<sup>7</sup> Túsaá de nduú ná cúu sáhá tēe jā jáquīn, de saá-ni tēe jā chūhun ndute, chi sa maá Yāa Dios cúu jā scuáhnū.

<sup>8</sup> De tēe jáquīn jín tēe chūhun ndute, iin-ni cúu dē. De ndācá dē chi cuāha yā yāhvi dē nāsa tiñu nī nsáhá iin iin dē.

<sup>9</sup> Chi ndá nduhū chi cúu nī tēe chindeé táhān jā sáhá nī tiñu Yāa Dios. De ndá ndóhó cúu tá cúu itū maá Yāa Dios jā sátíñú yā jín. De suni tá cúu iin vehe jā sáhá Yāa Dios cúu ndá nú.

10 De nduhū chi cúu nī tá cúu iin maestro albañil jā ní ntavā ní cimientto vehe ñúcuán, cúu jā ní scándíja nī ndá nú. De incā dē sāmā dē sīquī, cúu jā stéhēn cā dē nūū nū. Túsaá de tá iin iin dē ná cóo cuidado dē nāsa sāmā dē sīquī.

11 De Jesucristo cúu cimientto vehe ñúcuán, de ni iin mā cūú tavā incā cimientto, chi maá yā cúu jā ní sndáhvā cuāchi ó.

12 De ndācá nchivī cándíja, chi sáhá ji vehe sīquī cimientto ñúcuán, de á jíin ndatíñú váha tá cúu oro á plata á yūū luu, á jíin jā ñamā naā, tá cúu ñutun á itē á ndáyóho.

13 De natūu tiñu jā ní nsāhá iin iin ji, tú nāsa nī ndíhvī inī ji sīquī maá yā. Chi maá quīvī juicio jā sáhá ndāā yā tiñu nchivī, suu quīvī ñúcuán natūu cájí tiñu ji. Chi jíin ñuhūn quiji quīvī ñúcuán, de modo tá sáhá ñuhūn jā téñuhūn ndācá jā cúu cáyū, suni súcuán coto túnī yā tiñu iin iin ji.

14 De tú nduú ní ncáyū tiñu jā ní nsāhá ji sīquī cimientto, de nīhīn ji tāhvī ji.

15 Sochi tú nduú ní ndíhvī inī ji jíin tiñu yā, de mā nīhīn ji tāhvī ji, chi modo jā cāyū tiñu ji. Sochi maá ji chi cācu ánō ji, vísō modo ja ñatin cāyū ji nūū yáñuhūn.

16 ¿A nduú jíin ndá nú jā cúu nú tá cúu templo Yāā Dios, chi ndēē Espíritu Yāā Dios inī ánō nū?

17 De tú iin nchivī stívī ji templo Yāā Dios, de stánū tāhvī yā nchivī ñúcuán. Chi ndoo ndasí íyó templo yā, de suu cúu ndá máá nú.

18 Ni iin nú mā stáhvī nú maá nú jíin jā jáni inī nū. Tú iin nchivī jáni inī ji jā ndíchí ji jíin ndá tūhun ñayíví yáhá, de vāha cā ná siāā ji, tácuā coo ndíchí ndija ji jíin tūhun maá yā.

19 Chi tūhun ndíchí jā íyó inī ñayíví yáhá, tūhun naā cuitī cúu nūū Yāā Dios. Chi cāhān nūū tutū īī: Nchivī ndíchí cuenta ñayíví chi nátiin yā ji sīquī ndācá tūhun ndíchí ji jā jásī ji nūū tūhun yā, cāchī.

20 De cāhān tucu tutū: Maá Jētohō ō jíinī yā ndācá jā jáni inī nchivī ndíchí, chi maá-ni jā jáni cāhá inī ji, cāchī.

21 Túsaá de ni iin nú mā cútéyíí nú jā sīquī ni iin tēe ndíchí. Chi cuenta ndá máá nú cúu ndihi-ni.

22 Cúu Pablo, cúu Apolos, cúu Pedro jā stéhēn ndá dē nūū nū. Cúu ndihi jā íyó inī ñayíví, jā íyó mitan jíin jā coo. De vísō tú cutecū nū á cuū nū, de ndihi-ni cúu cuenta ndá nú.

23 De ndá máá nú cúu cuenta Cristo, de Cristo cúu cuenta Yāā Dios.

## 4

### *Jā sátíñú ndá apóstol sīquī tūhun yā*

1 Túsaá de canī inī ndá nú jā mozo-ni cúu ndá nī nūū Cristo, jā ní ntetíñú yā nduhū jā stéhēn ni tūhun Yāā Dios jā ní nchiyuhū jondē janahán.

2 De ndāā chi tēe jā sátíñú sīquī ñúcuán, íyó responsable tá iin iin dē jā squíncuu vāha dē.

3 De nduhū chi nduú sáhá nī cuenta tú nánducú ndá nú sīquī ni nāsa sáhá nī, á tú nánducú nchivī jā cúñáhnú inī ñayíví. De juni maá nī chi nduú nánducú nī sīquī maá nī.

4 Chi vísō jíinī ni jíin ánō ni jāā nduú nā cuāchi nī, sochi nsūū ñúcuán cúu jā quéndōo ndāā ni, chi maá Jētohō ō cúu jā jíto túnī nduhū.

5 Túsaá de mā nánducú ndá nú sīquī tiñu táhán nú, chi tá quenda maá quīvī sá de cunī nū. Chi jondē tá ndiji maá Jētohō ō, de nastúu nijin yā ndācá tiñu jā yíyuhū nūū neē, de stéhēn nijin yā ndācá jā jáni inī nchivī jíin ánō ji. Ñúcuán de maá Yāā Dios cuetúhún yā tá iin iin ji nāsa nī nsāhá ji.

6 Hermano, ndācá tūhun yáhá nī ncāhān ni tácuā quendōo vāha ndá nú. De nī ncachī ni jā maá nī jíin Apolos, chi mozo-ni cúu nduū ni nūū yā, de súcuán cúu nī iin ejemplo nūū ndá nú. De cāhān ni jā súcuán cúu nī, tácuā cutūha nú canī inī nū maá-ni tá cúu nūū cāhān tutū īī. Chi mā sáhá vixī nū jā cuetúhún nú iin tēe jā stéhēn, de incā dē nduú.

7 ¿De nūcu cútéyíí ndá nú nūū táhán nú túsaá? ¿De nā cuá íyó nūū ndá nú



jáá nduú ní ncutahví nū nū yā? De tú jā ní ncutahví nū cúu, ¿de nūcu sátyíí ndá nú maá nú jā modo jáá nsūú jā ní ncutahví nū cúu?

8 Va ja nī ncucuícá ndá nú, de ja névāha nú ndihi, jáni inī nū túsaá. De ja tátúnī ndá máá nú, de ni nduú cā jíni ñúhún nú nduhū, jáni inī nū. Nduú vāha jā súcuán cútéyíí ndá nú. De nācā vāha de tú jā tátúnī ndija ndá nú nícu, tácuva va suni cuāha nú tūhun jā tatúnī ndá nī jíin nú túsaá.

9 De íyó tá jáni inī ni jā ndá nduhū jā cúu apóstol, chi nī nsāhá Yāa Dios jā cúu ndá nī modo tēe núu cā nū nchivī, modo tēe jā ní ncundaā jā cuū dē. Chi ní ñayíví jíin andiví ndéhé vāha nū ni, cúu ndá ángel jíin nchivī.

10 Chi jā síquī Cristo de cáhān ndá ji jā tēe naā cúu ndá nī. De ndá ndóhó chi va ndíchí nú jíin tūhun Cristo, jáni inī nū. De ndá nduhū chi nduú nā fuerza ni, de ndá ndóhó va íyó fuerza nū, jáni inī nū túsaá. De ndá ndóhó chi íyó yíñúhún nchivī nū nū, sochi nū ndá nduhū chi sáhá jéhe inī ji.

11 Níí cání jā vāji ndá nī de jíhī ni sōco jondē mitan. De yíchī ndá nī ndute, de cúmanī sahma nī, de nduú sáhá vāha nchivī jíin nī, de ni nduú nā vehe névāha ndá nī.

12 De níhin sátíñú ndá nī jíin ndahá nī. De cáhān nāvāha ji nū ndá nī, sochi cáhān vāha nī jíin ndá ji. De jíin ūhvī ji ndá nī, sochi jéndeé inī ni.

13 De cáhān nēhén ji síquī ndá nī, sochi cáhān mānī ni jíin ji. De cúu ndá nī tá cúu yācā inī ñayíví, de squéne yíchī ji nduhū jondē mitan.

14 De nsūú jā tēe nī yáhá jā cucanoō nū, chi sa jā sndíhvī inī ni ndá nú, chi cúu ndá nú modo sēhe nī jā mānī ni jíin.

15 Chi vísō ná cóo ūxī mil tēe jā stéhēn tūhun Cristo nū nū, sochi iin-ni tatá nú íyó. De nduhū cúu modo tatá ndá nú, chi nī scándíja nī ndá nú jā ní nacani nī tūhun vāha Cristo Jesús jā scácu yā yóhó.

16 Túsaá de cáhān ndāhvī nī jíin nú jā ndacu ndá nú nduhū.

17 De jā ñúcuán cúu jā ní ntají nī Timoteo cuēē dē nū ndá nú. Chí cúu dē modo sēhe nī jā mānī ni jíin dē, de squíncuu vāha dē nū maá Jētohō ō. De maá dē nachuhun inī ndá nú nāsa jíca nī jā cándíja nī Cristo, jíin nāsa stéhēn ni nū ndá grupo nchivī cándíja ndācá lado.

18 Sochi sava nú chi sáhá téyíí nú maá nú, chi jáni inī nū jā má cuēē cuitī ni cā nū nū.

19 De nduú chi ñamā cuēē ni nū ndá nú de tú súcuán cúnī maá Jētohō ō. Ñúcuán de nanducú nī síquī ndá tēe jā cútéyíí, de mā sáhá nī cuenta tūhun jā cáhān dē-ni, chi sa coto túnī ni dē de tú cuu squíncuu dē.

20 Chi jā tátúnī Yāa Dios nū ō, chi nsūú jā cáhān ō-ni cúu, chi jíni ñúhún jā cundiso poder tūhun cáhān ō jíin tiñu sáhá ó.

21 ¿Túsaá de nāsa cúnī ndá nú? ¿A jā cuxeēn ni nū nū tá cuēē ni, síquī jáá nduú nācani inī nū, á jā nacani inī nū de cuēē ni jíin tūhun cundāhvī inī jíin tūhun vitá inī?

## 5

### *Jā sáhá ndāā Pablo síquī iin cuāchi*

1 De nī níhīn ni tūhun jā jíca ndīi iin tēe jā íyó māhñú ndá nú, chi ndéca dē naná ū dē. De xēēn ndasí sáhá tēe jíñā, chi juni nchivī jáá nduú jíin tūhun Yāa Dios, nduú sáhá ji súcuán.

2 De vísō súcuán de sáhá téyíí ndá nú maá nú. Vāha cā jā cucuécá ndasí inī nū. De cánuú jā tavā nū tēe jā sáhá cuāchi ñúcuán ná quée dē māhñú ndá nú.

3 De nduhū vísō nduú íyó nī jíin ndá nú, sochi modo jā íyó nī jíin nú cúu jā ñúhún inī ni ndá ndóhó. De ja nī nsāhá ndāā ni síquī tēe jā ní nsāhá cuāchi ñúcuán, chi tá-ni cúu jā íyó nī jíin ndá nú cúu.

4 Túsaá de ndutútú ndá nú, de maá Jētohō ō Jesucristo coo yā jíin nú. De nduhū chi modo jā coo nī jíin nú, chi ñúhún inī ni ndá nú. De poder maá Jētohō ō Jesús suni coo jíin nú.

5 De ná chíhi ó tēe jíñā ndahá Satanás, tácuva ná ndóho yiqui cúñu dē,

de nacani inī dē de cācu ánō dē quīvī jā ndiji Jētohō ō Jesús.

<sup>6</sup> Nduú vāha jā sáhá téyíí ndá nú maá nú. ¿A nduú jínī nū tūhun jā cāhān suha? Vísō jacū-ni levadura de ndāā níí ñujan sáhá, cáchī.

<sup>7</sup> Túsaá de tavā ndá nú tēe jīñā tá cúu nūū squéne nú levadura jā ní ntíví. De súcuán de cuu ndá nú modo pan jā cúvāha jínī ñujan jéé jāá nduú nā levadura yíhí, jā yájī ndá ji vico pascua. De suu súcuán cúu ndija ndá nú. Chi ja nī jīhī Cristo jā ní nsōcō yā maá yā jēhē ō, chi cúu yā modo ticāchí pascua jā ní jīhī jā jēhē ō.

<sup>8</sup> Túsaá de ná núcūhun inī ō nāsa nī ncuu vico ñúcuán, de ná cóo ndāā ndija ánō ō, de suu cúu tá cúu pan jāá nduú nā levadura yíhí. De mā sáhá ó tiñu néhén jínī tiñu téhén jā cúu tá cúu levadura jā ní ntíví.

<sup>9</sup> Nūū incā carta jā ní ntee nī nūū ndá nú nī ncāhān ni jā má quívi nduū nū jínī nchivī jīca ndiī.

<sup>10</sup> Sochi nduú ní ncáchī ni jā má quétáhán cuitī nū jínī ndá nchivī jāá nduú cándíja jā jīca ndiī, jā ndíyo inī, jā cuíhná, jā chíñúhún ídolo. Chi tú súcuán de jínī ñúhún quee nú inī ñayíví nícu, chi nduú nā incā modo jā cujiyo nú nūū ji chi ndéē ō ñayíví jínī ji.

<sup>11</sup> Chi sa nī ncachī ni jā má quívi nduū nū jínī ndá máá nchivī jā cāhān ji jā cúu ji hermano, de tú jīca ndiī ji, á ndíyo inī ji, á chíñúhún ji ídolo, á sátúhún ji, á jínī ji, á cuíhná ji. De ni mā cājí cuitī nū stāā jínī nchivī jā sáhá súcuán.

<sup>12</sup> Chi nsūú tiñu nī cúu jā sáhá ndāā ni sīquī nchivī jāá nduú íñī jínī ó. Yāā Dios cúu jā sáhá ndāā sīquī ji.

<sup>13</sup> Sochi nchivī jā íñī jínī ndá nú chi cánuú jā sáhá ndāā nū sīquī ji. Túsaá de cánuú jā tavā ndá nú tēe jā ní nsáhá cuāchi ñúcuán jā íyó dē māhñú ndá nú, ná quíhīn dē.

## 6

*Jā má cáquīn ji cuāchi sīquī táhán ji nūū justicia jāá nduú cándíja*

<sup>1</sup> De tú táhán nú jā cándíja nī nsáhá cuāchi sīquī nū, ¿de nūcu jéhēn ndá nú jínī dē nūū justicia jāá nduú cándíja? ¿De nūcu nduú sáhá ndāā ndá nú nūū táhán nú jā cándíja Yāā Dios?

<sup>2</sup> ¿A nduú jínī nū jā nchivī cándíja Yāā Dios chi iin quīvī de sáhá ndāā ji tiñu nchivī ñayíví? De tú iin quīvī sáhá ndāā ndá nú tiñu nchivī ñayíví, ¿de á mā cúu sáhá ndāā nū mitan sīquī iin cuāchi lulí jā sáhá ndá táhán nú?

<sup>3</sup> ¿A nduú jínī nū jā iin quīvī de sáhá ndāā ō jondē tiñu ndá ángel andiví? De nā oncā cúu tiñu ñayíví yáhá jā má cúu sáhá ndāā ō.

<sup>4</sup> Túsaá de tú táhán nú sáhá dē iin cuāchi sīquī nū, ¿de nūcu jéhēn ndá nú sa nūū ndá tēe jāá nduú cúu dē táhán nchivī cándíja jā sáhá ndāā dē cuāchi nú?

<sup>5</sup> Súcuán cāhān ni tácuca cucanoō ndá nú. ¿A nduú íyó ni iin tēe jícūhun inī māhñú ndá nú jā cuu sáhá ndāā dē sīquī nū?

<sup>6</sup> Nduú íyó vāha jā iin hermano caquīn cuāchi sīquī incā hermano nūū justicia jāá nduú cándíja.

<sup>7</sup> De jā jáquīn ndá nú cuāchi sīquī táhán nú, chí jā stíví ndasí nú cúu. ¿A nduú vāha cā jā cuandeé inī nū jā ná sáhá ji cuāchi sīquī nū á jā candeé ji ndatíñú nú?

<sup>8</sup> De nduú chí sa ndá máá nú cúu jā sáhá cuāchi de cāndeé nū ndatíñú táhán nú, de nūū ndá hermano cúu jā sáhá nú súcuán.

<sup>9</sup> ¿A nduú jínī ndá nú jā nchivī jāá nduú íyó ndāā, mā níhīn táhvī ji quívi ji nūū tátúnī Yāā Dios? Mā stáhvī nú maá nú jā canī inī nū jā níhīn táhvī nū, chí ni nchivī jā jīca ndiī, ni nchivī jā chíñúhún ídolo, ni nchivī jā cásíquí ndéē táhán, ni tēe jā sáhá ndiī jínī táhán yíí,

<sup>10</sup> ni nchivī cuíhná, ni nchivī ndíyo inī, ni nchivī jínī, ni nchivī sátúhún, ni nchivī jā stáhvī táhán sīquī xūhún, mā níhīn táhvī ji quívi ji nūū tátúnī Yāā Dios.

<sup>11</sup> De súcuán nī íyo sava ndá nú nícu, sochi mitan chí ja nī naquete yā ndá nú, de íyó ndoo íyó īī nū nūū yā. Chí ja nī sndáhvā yā cuāchi nú nī nsáhá yā

jíin maá Jētohō ō Jesús jíin Espíritu Yāa Dios.

*Jā íyó ndoo íyó ū yiqui cúñu nchivī cándíja*

<sup>12</sup> De ndāa cúu jā cáhān nchivī jā ndihi-ni tiñu íyó vāha jā sāhá ó tú nāsa cúnī ō. De vísō sūcuán de nsūú ndihi sāhá jā quéndōo vāha ánō ō. Ndihi chi cuu sāhá ó, de vísō sūcuán de nduú íyó vāha jā quívi ó nūū tiñu jā stívī ánō ō.

<sup>13</sup> De ndāa cúu jā cáhān nchivī jā ndeyu cúu jā cuhun chíjin, de chíjin cúu jā cuhun ndeyu. Sochi iin quívi de mā cōo cā sūcuán, chi naā ndúū ñúcuán sāhá Yāa Dios. De nsūú sīquī jā sāhá ó tiñu ndiī cúu jā íyó yiqui cúñu ó, chi sa jā sāhá ó jā cúnī maá Jētohō ō. De Jētohō ō chi jíto yā yiqui cúñu ó.

<sup>14</sup> De tá cúu nūū ní nastécū Yāa Dios Jētohō ō, suni sūcuán nastécū yā yóhō jíin poder yā.

<sup>15</sup> ¿A nduú jíinī ndá nú jā yiqui cúñu tá iin iin ó cúu modo ndá parte yiqui cúñu Cristo? ¿Túsaá de á cuu candē ō iin parte yiqui cúñu Cristo de squétáhán ó jíin iin ñahan ndiī? Mā cúu cuitī sūcuán.

<sup>16</sup> ¿A nduú jíinī ndá nú jā tēe jā quétáhán jíin ñahan ndiī, de iin-ni cā yiqui cúñu nī nduu dē jíin ña? Chi cáhān tutū īi: Jā ndúū dē chi iin-ni cā yiqui cúñu cúu, cáchī.

<sup>17</sup> Sochi nchivī jā quétáhán jíin maá Jētohō ō, chi suni sūcuán iin-ni cā cúu jíi jíin yā sīquī jā cándíja jíi yā.

<sup>18</sup> Túsaá de cunu ndá nú jā má quívi nú nūū tiñu ndiī. Chi ndá cā cuāchi jā sāhá nchivī, chi nsūú yiqui cúñu jíi stívī jíi. Sochi tú jíca ndiī jíi, de sīquī yiqui cúñu jíi cúu jā sāhá jíi cuāchi.

<sup>19</sup> ¿A nduú jíinī ndá nú jā yiqui cúñu nú cúu templo Espíritu Santo jā ní jēhe Yāa Dios nūū nū, de ndéē yā inī nū? De nsūú cuenta maá nú cúu nú.

<sup>20</sup> Chi Yāa Dios chi yāhvi ndasí nī nacueen yā ndá nú. Jā ñúcuán cánuú jā caca yíñuhún nú nūū Yāa Dios jā sāhá nú tiñu vāha jondē jíin yiqui cúñu nú jíin inī jíin ánō nū, chi cuenta Yāa Dios cúu.

## 7

*Jā cáchī tūhun sīquī yíi jíin ñasíhí*

<sup>1</sup> Mitan de ná cáchī ni sīquī ndá tūhun jā ní jícān tūhún ndá nú nduhū nūū carta. Jāndāa jā vāha cā quéndōo iin tēe de tú mā cúndeē dē jíin ñahan.

<sup>2</sup> Sochi sīquī jā íyó tiñu ndiī, de vāha cā jā ndācá tēe ná cóo ñasíhí maá dē, de saá-ni ndācá ñahan ná cóo yíi ña.

<sup>3</sup> De yíi ná squíncuu vāha dē nūū ñasíhí dē jā cúu dē yíi ña. De saá-ni ñasíhí ná squíncuu vāha ña nūū yíi ña.

<sup>4</sup> Chi ñasíhí nduú cúu sāhá ña jā cúnī ña jíin yiqui cúñu ña, chi suni jā cúnī yíi ña. De saá-ni yíi nduú cúu sāhá dē jā cúnī dē jíin yiqui cúñu dē, chi suni jā cúnī ñasíhí dē.

<sup>5</sup> De mā sásáhán ndá nú maá nú nūū táhán nú. Sochi tú cúnī nduú nū jā víhí cā cācān táhvi nū jacū tiempo, de tú íyó conforme ndúū nū, de cuu sasáhán nú maá nú nūū táhán nú. De ñúcuán de vāha cā jā naquetáhán tucu nú, tácuca mā cōtó túnī Satanás ndúū nū sīquī tiñu ndiī.

<sup>6</sup> De nsūú jā ndácu nī tiñu jā cánuú jā coo ūū táhán nū, chi jā jēhe nī tūhun cúu.

<sup>7</sup> Chi jétahān inī ni jā ndá tēe ná cóo mátuhún dē-ni, tá cúu nūū íyó maá nī. Sochi sín sín nī nsāhá Yāa Dios iin iin dē nāsa cúu maá dē, chi sava dē cuu coo mátuhún dē-ni, de sava cā dē chi nduú chi sín nī nsāhá yā jíin dē.

<sup>8</sup> Túsaá de cáhān ni jíin ndá nchivī jā íyó mátuhún-ni, jíin ndá ñahan jā ní nquendōo ndáhvi, jā vāha cā de tú coo jíi sūcuán-ni, tá cúu nūū íyó maá nī.

<sup>9</sup> Sochi tú jíinī jíi jā má quéndá jíi coo jíi sūcuán-ni, de ná cóo ūū táhán jíi túsaá. Chi vāha cā jā coo ūū táhán jíi nsūú cā jā jíhyó jíi.

<sup>10</sup> Sochi nūū nchivī jā ní ncuu ūū táhán chi ndácu nī tiñu jā ñahan mā sndóo ña yíi ña. De nsūú nduhū cúu jā ndácu tiñu, chi sa maá Jētohō ō.

<sup>11</sup> De tú sndóo iin ñahan yíi ña, de ná quéndōo mátuhún ña-ni, de suni cuu naquetáhán ña jíin yíi ña. De yíi suni mā sndóo dē ñasíhí dē.

<sup>12</sup> De jíin sava cā nchivī chi cáhān ni yáhá jā jáni inī maá nī, de nsūú

jā ní ncachī maá Jētohō ō cúu: Tú iin hermano ndéca dē ñahan jāá nduú cándíja, de tú jétahān inī ña jā cundeē ña jíin dē, de mā sndóo dē ña.

<sup>13</sup> De tú iin ñahan ndéca ña tēe jāá nduú cándíja, de tú jétahān inī dē cundeē dē jíin ña, de mā sndóo ña dē.

<sup>14</sup> Chi tēe jāá nduú cándíja, yíhí cuenta dē nūū Yāa Dios sīquī jā ní nquetáhán dē jíin ñahan cándíja. De ñahan jāá nduú cándíja, suni yíhí cuenta ña nūū Yāa Dios sīquī jā ní nquetáhán ña jíin hermano cándíja. Chi tú nsūú súcuán de sēhe ji mā quihí cuenta ji nūū Yāa Dios, sochi mitan chi yíhí cuenta ji nūū yā.

<sup>15</sup> Sochi yíí á ñasíhí jāá nduú cándíja, tú fuerza cúu jā cúnī ji sndóo ji táhán ji, de ná sndóo ji. Chi tú súcuán cúnī ji, de hermano á hermana cándíja nduú cánuú jā casī ji jā ndusíin táhán ji jāá nduú cándíja. Chi nī ncana Yāa Dios yóhó jā cundeē mānī ō jíin táhán ó.

<sup>16</sup> Chi ndóhó jā cúu nú ñasíhí, nduú jíin nū, sanaā de candíja yíí nú sáhá nú, de cācu dē. De saá-ni ndóhó jā cúu yíí, nduú jíin nū, sanaā de candíja ñasíhí nú sáhá nú, de cācu ña.

<sup>17</sup> Túsaá de tá iin iin nú ná quéndōo nú nāsa nī nsáhá Jētohō ō ndóhó, jíin nāsa-ni íyó nú tá nī ncana yā ndá nú jā ní ncandíja nú. De súcuán ndácu nī nūū ndācá grupo nchivī cándíja.

<sup>18</sup> Tú nī ncana yā iin tēe jā ní ncuu circuncidar, de súcuán ná quéndōo dē. De tú nī ncana yā iin tēe jāá nduú ní ncuu circuncidar, de mā cūú dē circuncidar.

<sup>19</sup> Chi nduú nā cuá sáhá á cuu ó circuncidar á nduú, chi jā cánuú cā cúu jā squíncuu vāha ó tiñu jā cúnī Yāa Dios.

<sup>20</sup> Tá iin iin nú ná quéndōo nú nāsa-ni íyó nú tá nī ncana yā ndá nú nī ncandíja nú.

<sup>21</sup> Tú mozo jā ní jeen nchivī cúu nú tá nī ncana yā ndóhó, de mā cúndihvī inī nū jā quee nú. Sochi tú íyó modo jā nduu libre nū, de íyó vāha jā sáhá nú.

<sup>22</sup> Chi tēe cúu mozo jā ní jeen nchivī, de tú nī ncana Jētohō ō dē, de mitan

chi nī nduu libre dē nūū cuáchi dē, de jétíñú maá Jētohō ō dē. De saá-ni tēe sátíñú cuenta maá, de tú nī ncana yā dē, de mitan de nī nduu dē mozo nūū Cristo jā ní nacueen yā dē.

<sup>23</sup> Chi yāhvi nī ncuu jā ní nacueen Yāa Dios ndá ndóhó. Túsaá de mā sátíñú nú nūū tiñu cāhá jā ndácu nchivī ñayíví.

<sup>24</sup> Túsaá hermano, tá iin iin nú ná quéndōo nú nūū Yāa Dios nāsa-ni íyó nú tá nī ncana yā ndá nú.

<sup>25</sup> De mitan de sīquī nchivī jā íyó mátuhún-ni, de nduú nā tūhun ní ndácu maá Jētohō ō nūū ni. Sochi ná cāhān ni jā jáni inī maá nī, chi nī ncundáhvi inī Jētohō ō nduhū, de nī nsáhá yā jā cuu cāhān ndāa ni.

<sup>26</sup> Jáni inī ni jā vāha-ni quéndōo ndá tēe tú nāsa-ni íyó dē, jā sīquī jā íyó tūndóhó ndá tiempo yáhá.

<sup>27</sup> Tú íyó ñasíhí nú, de mā sndóo nú ña. De tú nduú nā ñasíhí nú íyó, de mā nducú nú ña.

<sup>28</sup> Sochi tú coo ñasíhí nú, de nsūú cuáchi cúu. De tú quetáhán iin ñahan lúli jíin tēe, de suni nsūú cuáchi cúu. Sochi nchivī jā íyó ūū táhān, chi nīhīn ji tūndóhó ñayíví yáhá, de cúnī ni jā má nīhīn nū tūndóhó.

<sup>29</sup> Hermano, tūhun jā cāhān ni yáhá cúu jā yachī-ni ndihi tiempo jā sáhá ó tiñu yā. Túsaá de jondē mitan de tēe jā íyó ñasíhí, ná cúndihvī cā inī dē sīquī tiñu maá yā nsūú cā sīquī ña.

<sup>30</sup> De nchivī jā ní jihī táhán vehe, ná sáhá ji modo jāá nduú cúcuécá inī ji. De nchivī jā cúsi inī, ná sáhá ji modo jāá nduú-ni. De nchivī jéen, ná sáhá ji modo jāá nsūú ndatíñú ji cúu. Mā cuáha ji tūhun jā casī ndá ñúcuán jā má cúndihvī inī ji sīquī tiñu maá yā.

<sup>31</sup> De nchivī jā ní ndihvī inī sīquī ndatíñú ñayíví yáhá, mā cútéñú cā ji jíin. Chi ja ñatin naā ndācá jā íyó inī ñayíví yáhá.

<sup>32</sup> Cúnī ni jā má nācāni ndasí inī ndá nú sīquī ndācá jā íyó inī ñayíví. Chi tēe cúu soltero, ndihvī inī dē tiñu maá Jētohō ō, nāsa cusī inī Jētohō ō sáhá dē.

<sup>33</sup> Sochi tēe íyó ñasíhí, chi ndíhvī inī dē tiñu jā íyó ñayíví, nāsa cusī inī ñasíhí dē sáhá dē.

<sup>34</sup> De suni sūcuán sīn sīn jáni inī ñahan íyó yíi jín ñahan íyó maá. Chi ñahan íyó maá, ndíhvī inī ña tiñu maá Jētohō ō, chi cúnī ña jā coo ndoo coo iī ánō ña jín yiqui cūñu ña jā sáhá ña tiñu maá yā. Sochi ñahan íyó yíi chi ndíhvī inī ña jín tiñu jā íyó ñayíví, nāsa cusī inī yíi ña sáhá ña.

<sup>35</sup> Já váha ndá máá nú cúu jā cáhān ni sūcuán. Chi nsūú jā ndúcú nī casī ni jā coo ūū táhān nū, chi sa cúnī ni jā caca yíñúhún nú de nune nú jā satíñú cutú nú nūū maá Jētohō ō jondē jín inī jín ánō nū.

<sup>36</sup> De tú iin tēe íyó sēhe síhí dē, de tú cuāyāha cuīyā ji, de tú jáni inī dē jā váha cā jā coo yíi ji, túsaá de ná sáhá dē jā jáni inī dē, de ná cuáha dē tūhun jā coo yíi ji, chi nsūú cuāchi cúu.

<sup>37</sup> Sochi tú iin tēe nī ncundaā inī dē jā cundeē sēhe síhí dē sūcuán-ni, jā má cuáha dē ji víso jícān fuerza nchivī ji, túsaá de cuu quendōo ji tá cúu nūū cúnī dē, chi váha-ni sáhá dē.

<sup>38</sup> Túsaá de tēe jā jéhe tūhun jā coo yíi ji, váha-ni sáhá dē. De tēe jāá nduú jéhe tūhun, chi váha cā sáhá dē.

<sup>39</sup> De ñahan jā íyó yíi, chi yíhí ña ndahá yíi ña juni técu dē. Sochi tá ja nī jīhī yíi ña, ñúcuán de ja nī ncuu libre ña jā quetáhān tucu ña jín nā-ni tēe cúnī ña, de tú tēe cándíja nūū maá Jētohō ō cúu dē.

<sup>40</sup> Sochi jáni inī ni jā ndetū cā coo ña de tú quendōo ña sūcuán-ni. De suni jáni inī ni jā jín Espíritu Yāa Dios cúu jā cáhān ni.

## 8

### *Siqui cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo*

<sup>1</sup> De mitan de ná cáchī ni siqui cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo. Ndāa chi ndācá ó jáni inī ō jā jínī váha ó nāsa cúu. De ndācá jā jínī ō ñúcuán, chi ndúcú sáhá víxī yóhó. De sa jā cundáhvī inī ō táhān ó, ñúcuán sáhá jā jíja ó jín tūhun yā.

<sup>2</sup> Tú nā-ni nchivī jáni inī ji jā jínī váha ji, de nduú chi ncháha ca cunī cuitī ji tá cúu nūū cánuú cunī ji.

<sup>3</sup> De sa nchivī jā mānī jín Yāa Dios, maá ji cúu jā jétáhvī yā.

<sup>4</sup> Túsaá de ná cáchī tūhun nī siqui cūñu jā ní nsōcō nchivī nūū ídolo. Ndāa chi jínī ō jā ndācá ídolo ñayíví, nduú ndāa cuitī. De nduú nā incā yāa íyó, chi mátúhún-ni Yāa Dios.

<sup>5</sup> De nchivī chi jáni inī ji jā íyó ndācá yāa inī andiví jín ñayíví, chi cáhān ji jā íyó cuāhā ndija ndá yāa ji jín jētohō ji.

<sup>6</sup> Sochi nūū ndá máá ó chi mátúhún-ni Yāa íyó, jā cúu Tatá ó Yāa Dios. De maá yā nī nsáhá ndācá jā íyó, de cuenta maá yā cúu ndācá ó. De suni íyó iin-ni Jētohō ō Jesucristo, de jondē nūū maá yā vāji ndācá jā íyó, de suni maá yā nī nsáhá yóhó.

<sup>7</sup> De nchivī cándíja, chi nsūú ndihi ji jínī tūhun yáhá. Chi sava ji nī ncāan ji nī nchiñúhún ji ídolo jondē ncháha ca cándíja ji. De jondē mitan de tú yáji ji cūñu ñúcuán de sáhá ji cuenta jā ní nsōcō nūū ídolo cúu. De siqui jāá ncháha ca cuja ji jín tūhun Yāa Dios, de jáni inī ji jā cutéhén ánō ji sáhá cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo.

<sup>8</sup> De ndāa chi nsūú jā yáji ō cúu jā sáhá jā cuetáhvī Yāa Dios yóhó. Chi tú yáji ō, de nsūú ñúcuán sáhá jā quendōo váha cā ō nūū Yāa Dios. De tú nduú yáji ō, de suni nduú sáhá jā quendōo núu cā ō nūū yā.

<sup>9</sup> De víso ni iin nduú jási jā cajī nū cūñu ñúcuán, sochi coto nú táhān nú jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, de mā sáhá nú jā suni cajī ji víso jáni inī ji jā cuāchi cúu.

<sup>10</sup> Vāha cā mā cājí nú túsaá, chi sanaā de hermano nū jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, cunī dē ndóhó jā yáji nū inī vehe nūū íyó ídolo, chi jínī váha nú jāá nduú nā cuá sáhá. De sūcuán de sáhá nú jā cuu inī dē jā suni cajī maá dē cūñu jā ní nsōcō nūū ídolo, víso jáni inī dē jā cuāchi cúu.

<sup>11</sup> De sūcuán de stívī nú ánō hermano nū jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, víso jínī váha maá nú jāá nduú nā cuá sáhá jā cajī nū. De nduú váha jā sáhá nú sūcuán, chi suni jēhē maá dē nī jīhī Cristo.

<sup>12</sup> De tú súcuán stíví nú ánō hermano nū jāá ncháha ca cuja jíin tūhun yā, túsaá de sīquī maá Cristo cúu jā sáhá nú cuāchi.

<sup>13</sup> Túsaá de tú cūñu ñúcuán sáhá jā quívi hermano ni cuāchi, de mā cājí cuitī cā ni cūñu ñúcuán, tácuca mā sáhá nī jā quívi dē cuāchi.

## 9

### *Sīquī jā íyó derecho ndá apóstol*

<sup>1</sup> De maá nī chi jíca libre ni, de íyó derecho ni sīquī jā cúu nī apóstol, tēe jā ní ntají yā jā scáca tūhun yā. Chi nī jinī ni nūū maá Jētohō ō Jesús, de ndá máá nú cúu tiñu jā ní nsáhá nī jā ní squívi nī ndá nú ndahá Jētohō ō.

<sup>2</sup> De tú sava cā nchivī nduú jétáhví ji jā cúu nī apóstol, sochi nūū ndá máá nú chi suu cúu ndija nī. Chi sīquī jā ní scándíja nī ndá nú, de jā ñúcuán cúu nú prueba jā stéhēn jā ndíso tíñú nī jā cúu nī apóstol nūū maá Jētohō ō.

<sup>3</sup> De tūhun yáhá cáhān ni jēhē maá nī nūū ndá nchivī jā cáhān sīquī ni:

<sup>4</sup> Cáchī ni jā íyó derecho ni jā cajī ni coho nī jā táji nchivī de tú cúnī ni.

<sup>5</sup> De suni íyó derecho ni tú cúnī ni cundeca nī iin hermana cándíja cuu ñasíhí nī, de caca ndúū ni jíin ña, tá cúu nūū íyó ñasíhí Pedro jíin ndá cā apóstol jíin ndá tēe cúu ñanī maá Jētohō ō.

<sup>6</sup> ¿A jáni inī ndá nú jā maá-ni nduhū jíin Bernabé cúu jāá nduú nā derecho jā sndóo nī tiñu sáhá nī jā cutecū ni, tácuca nune cā ni jā nacani nī tūhun vāha yā, á naá cúu?

<sup>7</sup> ¿A íyó soldado jā tēcū dē xūhún vehe dē? ¿A íyó tēe jā jítu yūcū uva de nduú yáji dē uva? ¿A íyó tēe jā scáji tīcāchí de nduú jíhi dē leche tī? Nduú cuitī. De saá-ni nduhū, ¿á nduú íyó derecho ni jā cutecū ni sīquī tūhun yā, á naá cúu?

<sup>8</sup> De mā cāní inī ndá nú jā ndācá jā cáhān ni yáhá, maá-ni tūhun jā cáhān nchivī ñayiví cúu. Chi jondē maá ley yā jā ní jēhe yā nūū Moisés, suni súcuán cáhān.

<sup>9</sup> Chi cáhān nūū tutū ley yā: Mā chūhún nú ñunu yuhú stīquī, quiti

jáxīn trigo, cáchī. De ndāā chi nsūú maá-ni sīquī stīquī cúu jā ní ncāhān yā súcuán.

<sup>10</sup> Chi suni sīquī maá ó nī ncāhān yā. Chi ley ñúcuán nī jēhe yā jā vāha yóhó, chi stéhēn jā tēe jítu jíin tēe jáxīn trigo, cánuú jā nīhīn dē sava ñúcuán quívi jā ndutútú.

<sup>11</sup> De suni súcuán ndá nduhū jā ní jaquīn ni tūhun Espíritu inī ánō nū, ¿de á tiñu vēe cúu nūū ndá nú tú nastútú nī nūū nū jā cutecū ni?

<sup>12</sup> De tú sava cā tēe jā stéhēn nūū nū, íyó derecho dē jā cācān dē nūū nū, de nā oncā cúu ndá nduhū jā má cōó derecho ni jā cācān ni. Sochi nduú ní jícān ndá nī derecho ñúcuán, chi sa nī jendeé inī ni jā cajī ni cuenta maá nī, tácuca mā cāsī ni jā caca tūhun vāha Cristo.

<sup>13</sup> De jíinī ndá nú jā ndá sūtū jā sátíñú inī templo, nī ntecū ndá dē sīquī ndācá jā ní nsōcō nchivī inī templo. Chi ndá sūtū jā ní nsatíñú nūū altar nūū ní nsōcō ji quiti, suni nī nchajī dē sava quiti ñúcuán.

<sup>14</sup> De suni súcuán nī ndacu maá Jētohō ō tiñu jā ndá tēe nācani tūhun jā scácu yā yóhó, sīquī tiñu ñúcuán nīhīn dē jā cutecū dē.

<sup>15</sup> Sochi nduhū chi nduú ní jícān cuitī ni derecho ni yáhá, de suni nsūú jā tēe nī tūhun yáhá nūū ndá nú jā taji nú nūū ni. Chi jáni inī ni jā vāha cā ná cúu ni nsūú cā jā quehen nī jā taji ndá nú, chi casī jā cúsi inī ni jā scáca nī tūhun yā súcuán-ni.

<sup>16</sup> De nduú vāha tú sáhá téyí nī maá nī sīquī jā nācani nī tūhun jā scácu yā yóhó. Chi jā ní ntetíñú yā nduhū cúu, de cánuú jā squíncuu nī. Chi nācā ndáhví nī de tú mā nācani nī tūhun yā.

<sup>17</sup> De tú jā cúu inī maá nī cúu jā nācani nī, ñúcuán de cuu cācān ni yāhvi nī nícu. De nduú chi cánuú jā squíncuu nī, chi maá Yāa Dios nī ntee tiñu nduhū.

<sup>18</sup> Túsaá de yāhvi nī cúu jā cúsi inī ni jā súcuán-ni nācani nī tūhun jā scácu yā yóhó, de nduú jícān ni derecho ni jā cutecū ni sīquī jā nācani nī tūhun yā.

<sup>19</sup> Chi vísō nī iin nchivī nduú tátúnī nūū nī, sochi nī nsáhá nī maá nī mozo

nūū ndācá ji jā nácani nī tūhun nūū ji, tácuca nīhīn ni cuāhā ji jā candíja ji Cristo.

<sup>20</sup> De tá íyó nī jín ndá táhán nī hebreo, de sáhá nī tá cúu nūū sáhá maá ji, tácuca cuu scándíja nī ji. Chi násáhá nī maá nī modo tēe jā yíhí chījin ley Moisés, tácuca cuu scándíja nī ji jā yíhí ji chījin ley ñúcuán, vísō nduú cā yíhí maá nī chījin ley.

<sup>21</sup> De suni násáhá nī maá nī modo nchivī jāá nduú yíhí chījin ley Moisés, tácuca cuu scándíja nī nchivī ñúcuán. De vísō súcuán de yíhí nī chījin ley Yāa Dios, chi suu cúu ley Cristo jā squíncuu nī.

<sup>22</sup> De tá íyó nī jín nchivī jāá ncháha ca cuja jín tūhun yā, de sáhá nī maá nī modo jā suni ncháha ca cuja nī, tácuca cuu scándíja cā ni ji. Túsaá de násáhá nī maá nī tú nāsa íyó ndācá nchivī, tácuca jín ndācá-ni modo ñúcuán de cuu scándíja nī sava ji.

<sup>23</sup> Ndācá yáhá sáhá nī jā síquī tūhun jā scácu yā yóhó, tácuca suni nīhīn ni táhvī jā ndíso tūhun yā.

<sup>24</sup> De jínī ndá nú jā ndá tēe jā jínu carrera, de ndāa chi ndihi dē jínu, sochi iin dē-ni cundeé jā nīhīn premio. De suni súcuán nducú ndéé ndá máá nú squíncuu nú, tácuca nīhīn nū premio nūū yā.

<sup>25</sup> De ndācá tēe jā cúnī cundeé síquī iin deporte, chi scuáha dē de jító dē maá dē. Súcuán sáhá ndá dē tácuca nīhīn dē iin premio jā cúu corona ndahá yúcū ñutun jā ñamā naā. Sochi ndá máá ó sa ndúcú ndéé ó tácuca nīhīn ó iin premio jā má náa cuitī.

<sup>26</sup> De saá-ni maá nī, suni ndúcú ndéé nī modo tá sáhá tēe jínu, de nduú ndúcú ndéé cāhá nī. De sáhá nī tá sáhá ndá tēe cánāa juego jāá nduú jēhe íyú dē, chi quée tiñu jā sáhá nī.

<sup>27</sup> Chi sa sndóho nī yiqui cúñu nī, de sndíhvī inī ni maá nī jā squíncuu nī. Chi vísō sndíhvī inī ni incā nchivī jā nducú ndéé ji, de tú nduú ndúcú ndéé maá nī, de snāa ni premio ni.

## 10

*Siqui jā má chíñúhún ji ídolo*

<sup>1</sup> Hermano, cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nú nāsa nī jica ndá tatā ō jondē janahán. Chi ndihi ji nī jica chījin vícō jā ní stéhēn ichi nūū ji, de ndihi ji nī ncháha mähñú ndute Mar Rojo jā ní ncusín de nī nune ichi.

<sup>2</sup> De súcuán cúu jā ní nduu inuú ndá ji jín Moisés, chi nī niquín ji dē chījin vícō jín mähñú mar.

<sup>3</sup> De ndihi ji chi inuú-ni nī nchajī ji alimento jā ní jēhe maá Espiritu.

<sup>4</sup> De suni ndihi ji nī jihī ndute jā ní jēhe Espiritu. Chi nī jihī ji ndute jā ní nquene yīcā cava nūū ní jica nuu ji. De Cristo cúu tá cúu cava ñúcuán jā jēhe yā ndute jā cutecū ō níí cání.

<sup>5</sup> De vísō súcuán de cuāhā ji nī ncunihin inī, de nduú ní ncusī inī Yāa Dios jín ji, de jā ñúcuán cúu jā ní jihī ji nūū ñuhun tíhá.

<sup>6</sup> De ndācá jā ní ncuu ñúcuán, chi iin ejemplo cúu nūū ō, tácuca mā ndíyo inī ō ndācá jā nēhén, tá cúu nūū ní ndíyo inī ndá ji.

<sup>7</sup> De mā chíñúhún ndá nú ídolo, tá cúu nūū ní nsáhá sava ji. Chi súcuán cāhān nūū tutū II: Nī jēcundeē ndá nchivī, nī nchajī ji nī jihī ji vico ídolo, de nī nacuiñī ji nī jita jéhe ji nūū, cáchi.

<sup>8</sup> De ni mā cācá ndiī ō tá cúu nūū ní nsáhá sava ndá ji, de nī jihī ōcō ūnī mil ji jā iin-ni quivī.

<sup>9</sup> De ni mā sáhá ó tiñu jā squítī inī ō Jētohō ō, tá cúu nūū ní nsáhá sava ji, de nī jihī ji jā ní ntiin cōō ji nī nsáhá yā.

<sup>10</sup> De ni mā cāhān sōó nú síquī Yāa Dios, tá cúu nūū ní ncāhān sōó sava ji, de nī jihī ji jā ní jahñī ángel yā ji.

<sup>11</sup> De ndācá jā ní ncuu ñúcuán, chi iin ejemplo cúu nūū ō. De súcuán yósō nūū tutū tácuca ná chúhun vāha inī maá ó. Chi ndá máá ó cúu nchivī tēcū quivī jā cuándihi ñayivī.

<sup>12</sup> Túsaá de ndá ndóhó jā jáni inī nū jā íñī nīhin nú jāá nduú sáhá nú cuāchi, de coto má quivī nú cuāchi.

<sup>13</sup> Chi íyó jā ndúcú squivī ndá ndóhó nūū cuāchi, de inuú-ni ndóho ndá nú súcuán jondē jín ndá cā nchivī. Sochi cuu cundeé cucáhnú inī nū maá Yāa Dios, chi mā cuāha yā tūhun jā

caa cā coto túnī Satanás ndóhó, chi maá medida-ni jā cuu cundeé nú jíin. Chi sa tú vāji jā ndúcú squívi ndóhó cuāchi, de chindeé yā ndóhó jā quee nú de cundeé nú sīquī.

<sup>14</sup> Nānī mánī, mā chíñúhún cuitī ndá nú ídolo túsaá.

<sup>15</sup> Cáhān ni jíin ndá nú jā cúu nú nchivī jā jíicūhun inī, de sáhá nú cuenta de tú íyó ndāā tūhun jā cáhān ni.

<sup>16</sup> Maá vaso īi jā nácuetahvī ó jēhē, suu jíhi cáhnú ó jā stéhēn ō jā inuú-ni cúu ndihi ó chi nī jati nīñī Cristo jā síquī ō tá nī jíhī yā yīcā cruz. De stātílā jā scuáchi ó, jā yáji cáhnú ó, suu stéhēn jā inuú cúu ndihi ó sīquī jā ní jēhe Cristo yiqui cúñu yā nī jíhī yā jēhē ō.

<sup>17</sup> De vísō cuāhā ō íyó, de iin-ni nchivī cúu ó, chi iin-ni stātílā ñúcuán yáji cáhnú ó sīquī jā cándíja ó.

<sup>18</sup> Cūndēhé ndá nú nāsa sáhá nchivī Israel. Ndá nchivī jā yáji quitī jā ní nsōcō nū yā, chi inuú-ni cúu ndihi ji sīquī jā yáji ji jā ní nsōcō ñúcuán.

<sup>19</sup> De cáhān ni jāá nduú ná jétíñú ídolo, de suni nduú ná jétíñú cúñu jā ní nsōcō nū ídolo, chi inuú-ni cúu jíin ndācá cā cúñu.

<sup>20</sup> De suni cáhān ni jā nchivī jāá nduú jíin tūhun Yāa Dios, tá sócō ji, de nū tāchī sócō ji, nsūú nū Yāa Dios. De nduú cúnī ni jā quívi nduū ndá nú jíin tāchī.

<sup>21</sup> Mā cúu coho ndá nú vaso maá Jētohō ō de tú jíhi nú jā ní nsōcō nū tāchī. De mā cúu cajī nū nū mesa Jētohō ō de tú yáji nū jā ní nsōcō nū tāchī.

<sup>22</sup> Mā quívi nduū ō sūcuán jíin tāchī, tácuā mā sáhá ó jā cucuíñú Jētohō ō yóhó. ¿A jáni inī nū jā íyó téyí cā maá ó nsūú cā maá yā jā má cúu cuāha yā castigo yóhó, á naá cúu?

*Ndihī-ni chí sáhá ó jíin tūhun cúndáhvī inī*

<sup>23</sup> De ndāā cúu jā cáhān nchivī jā ndihī-ni tiñu íyó vāha jā sáhá ó tú nāsa cúnī ō. De nduú chi nsūú ndihī sáhá jā quendō vāha ánō ō. Ndhī chí cuu sáhá ó, de vísō sūcuán de nsūú ndihī sáhá jā cuja táhān ó jíin tūhun yā.

<sup>24</sup> Chi cánuú jā sáhá ó jā vāha táhān ó, nsūú maá-ni jā vāha maá ó.

<sup>25</sup> Cuu cajī ndá nú ndihī-ni cúñu jā cúyāhvi nū yáhvi, de mā cātūhún nú de ni mā cānī inī nū á jā ní nsōcō nū ídolo cúu.

<sup>26</sup> Chi cuenta maá Jētohō ō cúu ñayivī jíin ndivī jā íyó inī, de cuu cuetíñú ó.

<sup>27</sup> De tú iin tēe jāá nduú cándíja cana dē ndóhó jā cajī nū jíin dē, de tú cúnī nū quíhīn nū, túsaá de cajī nū ndācá jā canī dē nū nū. De mā cātūhún nú de ni mā cānī inī nū á jā ní nsōcō nū ídolo cúu.

<sup>28</sup> Sochi tú cachī iin-ji nū nū jā cúñu jā ní nsōcō nū ídolo cúu, ñúcuán de mā cājí nú, chí sīquī jā jáni inī ji jā cuāchi cúu, de sīquī jāá nduú cúnī nū jā quívi ji cuāchi.

<sup>29</sup> De sūcuán cáhān ni sīquī jā incā ji jáni inī jā cuāchi cúu, vísō nsūú sūcuán jáni inī maá nú. De sanaā de cáhān iin nú: ¿A nduú íyó libre ni jā cajī ni jā cúnī maá nī, vísō jáni inī incā ji jā cuāchi cúu?

<sup>30</sup> De tú nácuetahvī nī nū Yāa Dios de yáji nī, ¿de nājēhē cáhān ji sīquī nī jā yáji nī? cachī nū.

<sup>31</sup> Nduú chí ndihī jā sáhá nú, vísō jā cajī nū á jā coho nú, á nā-ni tiñu sáhá nú, de ndihī-ni sáhá yíñúhún nú jíin Yāa Dios, tácuā cunī nchivī jā vīi cúñáhnú yā.

<sup>32</sup> De mā sáhá nú tiñu jā squívi nú nchivī nū cuāchi, cúu nchivī hebreo, cúu nchivī ndá nación jāá nduú jíin tūhun Yāa Dios, cúu nchivī cándíja Yāa Dios.

<sup>33</sup> De nduhū chí ndúcú nī jā ná cúsiī inī ndācá nchivī jíin ndá tiñu jā sáhá nī. Nduú ndúcú nī jā vāha maá nī-ni, chí sa ndúcú nī jā sáhá nī jā vāha cuāhā nchivī, tácuā cācu ndá ji.

## 11

<sup>1</sup> De ndacu ndá nú nduhū, tá cúu nū ní ndacu maá nī Cristo.

*Sīquī nāsa cánuú sáhá ndá ñahan jā ndútútú*

<sup>2</sup> Vāha sáhá ndá nú, hermano, jā níní núcūhun inī nū nduhū, de ndíhvī



inī nū jín ndá tiñu jā ní stéhēn ni nū nū.

<sup>3</sup> Sochi cúnī ni jā ná jícūhun inī ndá nū jā Cristo cúñáhnú nū ndācá tēe. De tēe cúñáhnú dē nū ñasíhí dē. De Yāa Dios cúñáhnú yā nū Cristo.

<sup>4</sup> Tú iin tēe ñúhún dē xiní dē tá jícān táhvī dē á nácani dē tūhun nū ndútútú nchivī cándija, túsaá de jēhe dē tūhun canoō maá dē.

<sup>5</sup> Sochi iin ñahan, tú nduú ndásī xīnī ña tá jícān táhvī ña á nácani ña tūhun, túsaá de jēhe ña tūhun canoō maá ña, chi iin-ni cúu ñúcuán jín jā sēté xīnī ña.

<sup>6</sup> Chi tú mā cásī ña xīnī ña, de vāha cā ná sēté ndihí ña xīnī ña túsaá. De tú cúcanoō ña jā sēté ña xīnī ña á jā sēté ñíí ña, de ná cásī ña túsaá.

<sup>7</sup> Sochi tēe chi mā cásī dē xīnī dē, chi maá dē cúu muestra jā stéhēn nāsa cúu Yāa Dios jā cúñáhnú yā. De ñahan chi sa stéhēn ña jā cúñáhnú tēe.

<sup>8</sup> Chi tá nī nsáhá yā tēe, de nsūú jín yiqui ñahan ní nsáhá yā, chi sa jín yiqui tēe nī nsáhá yā ñahan.

<sup>9</sup> De ñahan chi nī ncuvāha ña jā síquī tēe, nsūú tēe jā síquī ñahan.

<sup>10</sup> De jā ñúcuán cánuú jā cundasī xīnī ñahan, de suu stéhēn jā cúñáhnú tēe, chi suni ndéhé ndá ángel yā nāsa sáhá ña.

<sup>11</sup> De vísō súcuán de yóhó jā cándija ó chi jínī ō jā má cōó tēe de tú nduú ñahan, de mā cōó ñahan de tú nduú tēe.

<sup>12</sup> Chi vísō nī nsáhá yā ñahan jín yiqui tēe, de mitan chi cácu tēe chījin ñahan, de maá Yāa Dios cúu jā sáhá ndācá-ni.

<sup>13</sup> Sáhá ndá máa nū cuenta, ¿á íyó vāha de tú nduú ndásī xīnī ñahan tá jícān táhvī ña nū Yāa Dios?

<sup>14</sup> Chi sáhá ó cuenta jā inī ñayīví yáhá, tú cání ixi tēe de cúcanoō dē sáhá.

<sup>15</sup> Sochi ñahan chi sa vii cáá ña de tú cání ixi ña, chi suu nī jēhe yā jā cundasī xīnī ña.

<sup>16</sup> De tú ní iin nchivī cúnī ji cāhān ji síquī tūhun yáhá, de ndá nduhū jín ndá grupo nchivī jā cándija nū Yāa Dios, nduú nā incā costumbre jétúhún nī síquī tūhun yáhá.

*Jā stívī ndá ji síquī Cena Jētohō ō*

<sup>17</sup> De íyó incā tūhun jā cánuú jā cāhān ni jín ndá nū, chi nduú cúu cāhān ni jā vāha sáhá nū. Chi tá ndútútú ndá nū de nduú sáhá jā quéndōo vāha cā nū, chi sa jā stívī ndá nū.

<sup>18</sup> Xihna cā tūhun yáhá cāhān ni, chi níhīn ni tūhun jā tá ndútútú ndá nū de cúsin inī nū. De jāni inī ni jā ndāa cúu.

<sup>19</sup> Chi níni coo sava nū jā cusín inī, tácu natū ní-ni nchivī cúu jā cándija vāha māhñú ndá nū.

<sup>20</sup> De jā cúsin inī ndá nū súcuán tá ndútútú nū, de nsūú cena maá Jētohō ō cúu jā yájī nū túsaá.

<sup>21</sup> Chi tá yájī ndá nū, de tá iin iin nū cúnī jā cajī xihna cā nsūú cā ndá táhān nū. De súcuán de sava nū nduú níhīn, de jíhī sōco, de sava nū jínī jā jíhi cuāhā.

<sup>22</sup> ¿A nduú névāha ndá nū vehe nū cajī nū coho nū, á naá cúu? Chi jā sáhá ndá nū súcuán cúu jāa nduú íyó yíñúhún nū inī vehe nū ndútútú nchivī jā cándija Yāa Dios, chi sáhá nū jā cúcanoō nchivī jāa nduú ná névāha. ¿Nāsa cāhān ni jínī ndá nū túsaá? ¿A cāhān ni jā vāha sáhá nū? Nduú chi nsūú jā vāha cúu jā sáhá ndá nū súcuán.

*Síquī jā ní jaquīn Jētohō ō Cena yā  
(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25;  
Lc. 22.14-20)*

<sup>23</sup> Chi tūhun yáhá jā ní nastéhēn ni nū ndá nū, chi nū maá Jētohō ō nī níhīn ni: Jā maá jacuāa jā ní nastúu dē Jētohō ō Jesús, de nī nquehen yā státílā.

<sup>24</sup> De xihna cā nī nacuetáhvī yā nū Tatá yā, de nī scuáchi yā, de nī ncāhān yā jín ndá tēe scuáha jín yā: Quehen de cajī ndá nū, chi yáhá cúu yiqui cúñu nī jā ní nsōcō ni jā síquī ndá nū. De níni cajī ndá nū súcuán jā nūcūhun inī nū nduhū jā ní jíhī ni jēhē nū. Ncachī yā.

<sup>25</sup> De suni súcuán nī nquehen yā vaso tá nī ncuu nī ncuxíní yā jín ndá dē, de nī ncāhān yā: Jā ñúhún vaso yáhá cúu níni ni jā sáhá cutú trátū jēe jā scácu nī nchivī. De ndācá vuelta tá

jíhi ndá nú, de nūcūhun inī nū nduhū. Ncachī yā.

<sup>26</sup> Chi ndācá vuelta jā yájī ndá nú stātílā ñúcuán de jíhi nú vaso ñúcuán, chi súcuán stéhēn nū jā ní jíhi Jētohō ō jēhē ō. De súcuán sáhá ndá nú jondē quīvī jā nenda yā.

*Sīquī nāsa cajī yíñúhún ji Cena yā*

<sup>27</sup> De tú nā-ni nchivī cajī ji stātílā ñúcuán á coho ji vaso Jētohō ō ñúcuán, de tú nduú sáhá yíñúhún ji nūū Yāā Dios, túsaá de sáhá ji cuāchi jāá nduú íyó yíñúhún ji sīquī yiqui cúñu maá Jētohō ō jíin sīquī níñi yā.

<sup>28</sup> Túsaá de coto túnī ndá nú maá nú tú íyó ndoo ánō nū jāá nduú nā cuāchi nú. De sá de cuu cajī nū stātílā ñúcuán de coho nú vaso ñúcuán.

<sup>29</sup> Chi tú iin nchivī nduú yájī nduú jíhi yíñúhún ji de nduú nūcūhun inī ji jā yiqui cúñu yā cúu, de nchivī ñúcuán chi níhīn ji castigo tú cajī ji coho ji.

<sup>30</sup> Jā ñúcuán cúu jā íyó cuāhā nchivī cúhū jíin nchivī íyó xií māhñú ndá nú. De sava ji ja ní jíhi.

<sup>31</sup> Sochi tú coto túnī ō maá ó jondē ncháha ca cajī ō, de Jētohō ō chi mā cuáha yā castigo yóhó.

<sup>32</sup> De tú maá Jētohō ō jéhe yā castigo nūū ō, de súcuán sndóho yā yóhó tácuā mā tánū tāhvī ō jíin nchivī ñayīví.

<sup>33</sup> Ñanī mánī, túsaá de tá ndútútú ndá nú jā cajī nū cena yā, de cundetu táhán nú tácuā cajī inuú nú.

<sup>34</sup> De tú iin nchivī jíhi ji sōco, de xihna cā vehe ji ná cáji ji, tácuā mā stívī ji nūū ndútútú ndá nú. De súcuán de mā cuáha yā castigo ji. De quīvī jā cuēē ní nūū ndá nú, de cachī ní nāsa coo sava cā tiñu.

## 12

*Sīquī ndá tāhvī jā jéhe Espiritu*

<sup>1</sup> Hermano, cūnī ní jā ná jícūhun inī ndá nú sīquī ndācá tāhvī jā jéhe Espiritu Santo nūū ō, suu ndācá modo jā sātíñú iin iin ó nūū Yāā Dios.

<sup>2</sup> De jíinī ndá nú jā tá ní ncuu nú nchivī jāá nduú cándija, de ní ndihvī inī nū ní nchiñúhún nú ndá ídolo ñihín.

<sup>3</sup> De mitan de ná jícūhun inī nū jā tú ní nchivī cáhān nāvāha ji sīquī Jesús, de nsūú jíin poder Espiritu Yāā Dios cúu jā cáhān ji súcuán. De ní iin ji suni mā cúu cáhān ji jā Jētohō ji cúu Jesús, de tú nduú ndēē poder Espiritu Santo inī ji.

<sup>4</sup> De síin síin tāhvī jéhe yā jā sáhá iin iin ó tiñu yā, sochi iin-ni maá Espiritu Santo cúu jā jéhe.

<sup>5</sup> De síin síin tiñu sáhá iin iin ó, sochi nūū iin-ni Jētohō ō sātíñú ndācá ó.

<sup>6</sup> De síin síin modo sáhá ó tiñu yā, sochi iin-ni Yāā Dios cúu jā sáhá ndá tiñu ñúcuán jíin ó.

<sup>7</sup> De nūū tá iin iin ó ní jéhe Yāā Dios tāhvī jā sáhá Espiritu yā jíin ó, tácuā ná sáhá ó jā cuja ndá táhán ó jíin tūhun yā.

<sup>8</sup> Chi sava ó ní níhīn ō tāhvī jā cáhān ndíhí ó tūhun yā, jā sáhá maá Espiritu. De sava cā ō ní níhīn ō jā cúu jícūhun vāha inī ō de cáhī tūhun ó, de suni maá Espiritu sáhá.

<sup>9</sup> De nūū sava cā ō ní jéhe yā tāhvī jā cúu cándija níhīn ó jā squíncuu yā jā jícān ō, de sava cā ō cúu sáhá ó jā ndúvāha nchivī cúhū, de suni maá Espiritu sáhá.

<sup>10</sup> De sava cā ō cúu sáhá tiñu ñáhnú jíin poder Yāā Dios. De sava cā ō cúu nácani tūhun yā. De sava cā ō ní nsáhá yā jā nácunī ō ndācá tūhun, tú vāji nūū Espiritu yā á nduú. De sava cā ō ní níhīn tāhvī jā cáhān ō quéhén yuhú jāá nduú jícūhun inī ō. De sava cā ō cúu nácachī tūhun ó tūhun jā ní ncāhān táhán ó jíin incā yuhú.

<sup>11</sup> De ndācá tāhvī yáhá, chi iin-ni maá Espiritu cúu jā sájī, de síin síin jéhe yā nūū iin iin ó, nāsa jétahān inī maá yā.

*Ndihī ó cúu tá cúu iin-ni cā yiqui cúñu*

<sup>12</sup> Chi tá cúu nūū cúu iin yiqui cúñu jā íyó cuāhā parte, súcuán cúu ó jíin Cristo jā cúu ó modo yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ó jíin yā. De vísō cuāhā parte cúu ó, sochi iin-ni cúu ó, tá cúu iin yiqui cúñu jā íyó cuāhā parte.

13 Chi iin-ni cā nī nduu ó jíin yā nī nsāhá iin-ni maá Espíritu Santo tá nī jenduté ndācá ó. Súcuán cúu vísō cúu ó nchivī hebreo á nchivī griego, vísō mozo jā ní jeen nchivī á tēe sātíñú cuenta maá. De ndihi ó chi iin-ni Espíritu nī nīhīn ō.

14 De iin yiqui cúñu chi nsūú iin-ni parte cúu, chi sa cuāhā parte cúu.

15 De tú jēhē cāhān: Nsūú cuenta yiqui cúñu cúu nī, chi nsūú ndahá cúu nī, de nduú chi iin parte yiqui cúñu cúu ndija.

16 De tú sōho cāhān: Nsūú cuenta yiqui cúñu cúu nī, chi nsūú tīnūú cúu nī, de nduú chi suni iin parte yiqui cúñu cúu ndija.

17 De tú níi yiqui cúñu ó cúu tīnūú, ¿de nāsa cunini ó túsaá? De saá-ni tú níi yiqui cúñu ó cúu sōho, ¿de nāsa nīhīn xicō ō túsaá?

18 Sochi Yāa Dios nī nchutáhán yā tá iin iin parte yiqui cúñu, nāsa nī ncuu inī yā jā coo.

19 Chi tú iin-ni parte cúu ndihi, de nsūú níi iin yiqui cúñu cúu túsaá.

20 De nduú chi cuāhā parte íyó, de iin-ni yiqui cúñu cúu.

21 De ni mā cūú cāhān tīnūú jíin ndahá: Nduú jíni ñúhún nī ndóhó. De saá-ni xīnī, mā cūú cāhān jíin jēhē: Nduú jíni ñúhún nī ndóhó.

22 Chi sa ndācá parte yiqui cúñu jā jáni inī ō jā núu cā fuerza, sa suu cúu jā cánuú cā.

23 De ndācá parte jā jáni inī ō jāá nduú cáá vāha, sa suu ñuncúún cā chúhun ó sahma. De ndá parte jāá nduú cáá viī, sa vāha cā jási ō.

24 Chi ndá parte jā cáá viī, nduú cánuú jā cundasī. Chi súcuán nī nchutáhán Yāa Dios yiqui cúñu, jā ñuncúún cā jíto ó jāá nduú cáá viī.

25 Súcuán nī nsāhá yā tácuā mā cúsiín ndācá parte yiqui cúñu, chi sa chindeé táhán vāha jíin táhán.

26 De tú játū iin parte yiqui cúñu, de suni níi cáhnú játū. De tú iin parte jíto ñuncúún ó, de suni ndihi-ni parte quéndōo vāha.

27 De ndá ndóhó chi modo yiqui cúñu Cristo cúu nú, chi iin-ni cā cúu ó

jíin yā. De tá iin iin nú cúu iin iin parte yā.

28 Túsaá de síin síin tiñu nī jēhe Yāa Dios nūú ndācá nchivī cándija jā cúu ji modo iin iin parte yā: Xihna cā ndācá apóstol jā ní jani yā jā scāca dē tūhun yā. Nūcuán de jā úū, ndá tēe nācani tūhun yā, de jā únī, ndá tēe stéhēn. Nūcuán de ndá nchivī jā sáhá tiñu ñáhnú jíin poder yā, jíin nchivī jā sáhá jā nduvāha nchivī cúhū, jíin nchivī jā chindeé táhán, jíin jā ndíso tíñú, jíin nchivī jā cāhān síin síin yuhú jāá nduú jíicūhun inī.

29 ¿Túsaá de á ndihi ó cúu apóstol? ¿A ndihi ó nācani tūhun? ¿A ndihi ó stéhēn? ¿A ndihi ó cuu sáhá tiñu ñáhnú?

30 ¿A ndihi ó cuu sáhá jā nduvāha nchivī cúhū? ¿A ndihi ó cuu cāhān síin síin yuhú? ¿A ndihi ó cuu nacachī tūhun incā yuhú ñúcuán, á naá cúu? Nduú chi síin síin táhvī nī nīhīn ndācá ó.

31 Túsaá de cundihvī inī ndá nú jā cācān nū jā cuāha Yāa Dios táhvī jā cánuú cā nūú nū. De mītan de ná stéhēn nī nūú ndá nú iin jā vāha cā nūú ndācá cā táhvī ñúcuán, suu tūhun cúndáhvī inī táhán.

## 13

### *Sīquī tūhun jā cúndáhvī inī táhán*

1 Vísō tú cuu cāhān ō quéhén yuhú jā cāhān ndá nchivī á jā cāhān ndá ángel Yāa Dios, de tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de ndá tūhun jā cāhān ō cúu tá cúu iin tambor jā naxín cáxín á iin platillo jā naxín cáxín jā sáhá jā cúcúxí sōho nchivī.

2 De vísō cuu nacani vāha ó tūhun yā, de cuu jíicūhun inī ō ndācá tūhun yuhū yā jíin ndācá tūhun ndíchí, de tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de nduú nā tiñu cuitī ō túsaá. De vísō cuu cándija téyíí ó jā jondē cuu cāhān ō jā cujiyo yucu, sochi tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de nduú nā tiñu cuitī cúu.

3 De vísō ná sājī ō ndihi jā névāha ó cuu nchivī ndāhvī, de vísō ná cuāha ó tūhun jā teñuhūn nchivī yóhó jā síquī tūhun yā, de tú nduú cúndáhvī inī ō táhán ó, de nduú ná jétíñú cuitī túsaá.

<sup>4</sup> Nchivī jā cundáhvī inī chi íyó pa-ciencia jíin táhán, de íyó mānī inī, de nduú cúcuásún inī. De nduú sáhá vīxī, de nduú sáhá téyíí maá.

<sup>5</sup> Nduú sájéhe inī, nduú ndúcú jā cuu maá, nduú quítī inī, nduú chúhun inī tūhun quítī inī.

<sup>6</sup> Nduú cúsiī inī jíin tiñu néhén jā sáhá ndá táhán, chi sa cúsiī inī jíin tiñu váha.

<sup>7</sup> Nchivī jā cundáhvī inī táhán chi ndihi-ni jéhdē inī jā ndoho jēhē táhán, de nduú jéncuiñī jā cándíja táhán, jíin jā ñúhún inī jā squíncuu táhán, jíin jā jéndeé inī jíin táhán.

<sup>8</sup> Tūhun cundáhvī inī chi mā náa cuitī. De quiji quívī jāá nduú cā nacani ji tūhun, de ni mā cáhān cā ji quéhén yuhú, de ni nduú cā jíni ñúhún tūhun ndíchí.

<sup>9</sup> Chi nduú jíni váha váha ó mitan, de tūhun yā jā nacani ó suni jacū-ni cúu.

<sup>10</sup> Sochi tá quiji quívī jā cunī ō ndihi, ñúcuán de mā cōó cā jā jíni ō jacū-ni, chi ndihi-ni cunī ō.

<sup>11</sup> Tá nī ncuu ó sūchí lúlí de nī ncāhān ō tá cáhān sūchí lúlí, de nī jani inī ō de nī jícūhun inī ō modo sūchí lúlí. Sochi tá nī jahnu ó de nī sndóo ó modo sūchí lúlí.

<sup>12</sup> De suni súcuán, jacū-ni jícūhun inī ō mitan, modo jā ndéhé ó nūū iin espejo jāá nduú nijin váha. Sochi cúcuéé cā de jícūhun cājí inī ō ndihi. De mitan chi jacū-ni jíni ō, sochi cúcuéé cā de cunī váha ó nāsa Yāa cúu yā, tá cúu nūū jíni váha yā yóhó nāsa nchivī cúu ó.

<sup>13</sup> Túsaá de íyó ūnī tūhun jā quéndōo cutú ní cání: jā candíja nīhin ó jā squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā, jā cūhun inī ō ndācá jā váha jā coo, jíin jā cundáhvī inī ō táhán ó. De tūhun cundáhvī inī chi ñáhnú ndasí cā cúu nūū ndācá cā yáhá.

## 14

### *Siquī jā cáhān ji quéhén yuhú*

<sup>1</sup> Túsaá de cundihvī inī ndá nú jā cundáhvī inī nū táhán nú, de suni cundihvī inī nū cācān nū ndá táhvī jā jéhe Espíritu Santo. De táhvī jā cánuú cā cúu jā nacani nú tūhun yā.

<sup>2</sup> Chi tēe jā névāha táhvī jā cáhān dē quéhén yuhú jāá nduú jícūhun inī dē, chi maá-ni Yāa Dios jíni jā cáhān dē, de nchivī chi nduú. Chi ni iin ji mā jícūhun inī jā cáhān dē. Chi sáhá Espíritu Santo jā cáhān dē ndá tūhun yuhú.

<sup>3</sup> Sochi tēe jā nacani tūhun yā, chi jíin nchivī cáhān dē tácuca cuja ji jíin tūhun yā, de sndíhvī inī dē ji, de cáhān dē tūhun ndeé inī jíin ji.

<sup>4</sup> De tēe jā cáhān incā yuhú jāá nduú jícūhun inī, chi maá dē-ni cúu jā jíja jíin tūhun yā. Sochi tēe jā nacani tūhun yā chi sa suha sáhá dē jā nchivī cándíja, jíja ji jíin tūhun yā.

<sup>5</sup> Jétahān inī ni jā ndihi nú cuu cáhān nū quéhén yuhú jāá nduú jícūhun inī nū, sochi jā cánuú ndasí cā cúu jā nacani nú tūhun yā. Chi ñáhnú cā tiñu sáhá tēe jā nacani tūhun yā nsūú cā tēe jā cáhān incā yuhú jāá nduú jícūhun inī. Chi tú nduú nā tēe jā cachī tūhun nā tūhun cúu jā cáhān dē, de mā cuetíñú jā cuja nchivī cándíja.

<sup>6</sup> Já ñúcuán hermano, tá cuēē ni nūū ndá nú de tú cáhān ni jíin yuhú jāá nduú jícūhun inī nū, ¿de nāsa cuetíñú ñúcuán túsaá? Sochi tú cáhān ni iin tūhun jā ní stéhēn yā, á iin jā cutūha nú tūhun ndāā, á iin jā nacani nī tūhun yā, á iin jā stéhēn ni nūū nū, suu ñúcuán cúu jā cuetíñú.

<sup>7</sup> Ná sáhá ó cuenta jā instrumento música, vísō nduú técu, de cuu cata, tá cúu flauta jíin arpa. De tú nduú jíta síin síin nota, ¿de nāsa cunī ō nā yaá jíta?

<sup>8</sup> De tú trompeta nduú ndáhyū cājí, de ni iin tēe mā sáhá tūha dē jā quíhīn de guerra.

<sup>9</sup> De saá-ni ndá ndóhó, tú nduú cáhān cājí nú tūhun jā jícūhun inī nchivī, ¿de nāsa cunī ji náá cúu jā cáhān nū? Chi tūhun jā cáhān nū chi vāchi tāchī-ni jíso cuāhān jíin.

<sup>10</sup> De ndāā chi íyó cuāhā yuhú inī ñayiví, de ndācá yuhú chi íyó nchivī jícūhun inī.

<sup>11</sup> Sochi tú nduú jícūhun inī ō yuhú jā cáhān iin tēe, de cúu ó tá cúu tēe ñūū

jĩcá nũ tēe jā cāhān, de suni tá cúu tēe ñũũ jĩcá cúu dē nũũ maá ó.

<sup>12</sup> De jā ñũcuán ndá ndóhó jā cúnĩ ndasí nú nĩhĩn nũ tãhvĩ jā jēhe Espĩritu, cācān nũ tãhvĩ jā sáhá jā cuja nchivĩ cándĩja jíin tũhun yā.

<sup>13</sup> Túsaá de nchivĩ jā cāhān incā yuhú jāá nduú jíicũhun inĩ ji, ná cācān táhvĩ ji jā cuu nacachĩ tũhun ji yuhú ñũcuán.

<sup>14</sup> Chi tú jíicān táhvĩ ō jíin incā yuhú, de maá ánō ō-ni cúu jā jíicān táhvĩ, sochi nduú ná jétĩñú jíin jāá ntúnĩ ō.

<sup>15</sup> ¿Nāsa sáhá ó túsaá? Ná cācān táhvĩ ō jíin ánō ō, de saá-ni jíin jāá ntúnĩ ō. De suni ná cáta ó yaā ĩ jíin ánō ō, de saá-ni jíin jāá ntúnĩ ō.

<sup>16</sup> Chi tú nácuetáhvĩ nú maá-ni tũhun jā ní nquiji nũũ ánō nũ, de nduú jíicũhun inĩ nũ, túsaá de tēe níni jāá nduú jíicũhun inĩ, mā cúu nacuetáhvĩ dē jíin nú. Chi nduú jíinĩ cuitĩ dē nā tũhun cāhān nũ.

<sup>17</sup> Ndāa chi vāha nácuetáhvĩ maá nú, sochi incā dē nduú ná nĩhĩn dē jā cuja ánō dē jíin tũhun yā.

<sup>18</sup> Ná cútahvĩ ni nũũ Yāa Dios jā cuāhā cā vuelta cāhān ni jíin yuhú jāá nduú jíicũhun inĩ ō nsũũ cā ndá ndóhó.

<sup>19</sup> De vísō súcuán de tá íyó tútú nĩ jíin nchivĩ cándĩja, de jétahān cā inĩ ni cāhān ni ũhũn-ni tũhun jā jíicũhun inĩ ji de stéhēn nũũ ji, nsũũ cā jā cāhān ni ũxĩ mil tũhun jíin incā yuhú jāá nduú jíicũhun inĩ ji.

<sup>20</sup> Hermano, mā cānĩ inĩ ndá nú modo sũchĩ lúlĩ, chi sa cuja nú jā jíicũhun vāha inĩ nũ. Sochi coo nú tá nũũ cúu sũchĩ lúlĩ jāá nduú jíinĩ ji tiñu néhēn.

<sup>21</sup> De suha yósō nũũ tutũ ley yā janahán: Jíin tũhun jā cāhān tēe incā yuhú, jíin tũhun jā cāhān tēe ñũũ jĩcá, sáhá nĩ jā cunini ndá nchivĩ yáhá tũhun nĩ. Sochi ni jíin ñũcuán de mā sáhá ji cuenta tũhun jā cāhān ni, cáchĩ maá Jētohō ō.

<sup>22</sup> Túsaá de tú névāha ó táhvĩ jā cāhān ō quéhēn yuhú, ñũcuán cúu iin jā stéhēn poder Yāa Dios nũũ nchivĩ jāá nduú cándĩja, nsũũ nũũ nchivĩ cándĩja. Sochi jā nācāni ó tũhun

yā, ñũcuán cúu jā stéhēn nũũ nchivĩ cándĩja, nsũũ nũũ nchivĩ jāá nduú cándĩja.

<sup>23</sup> Túsaá de tú ndācá nú nchivĩ cándĩja, íyó tútú nú de ndācá nú cāhān síin síin yuhú, de quĩvi ndá nchivĩ jāá nduú jíicũhun inĩ jíin nchivĩ jāá nduú cándĩja, ¿de á mā cāhān ji jā ní nduú loco ndá nú?

<sup>24</sup> Sochi tú ndācá nú nācāni tũhun yā, de tú quĩvi iin tēe jāá nduú cándĩja á iin tēe jāá nduú jíicũhun inĩ, ñũcuán de cunĩ dē jā tēe íyó cuāchi cúu dē, de coto túnĩ dē maá dē jíin tũhun jā nācāni ndá nú.

<sup>25</sup> De nũcũhun inĩ dē ndācá jā ní jani yuhũ inĩ dē jíin ánō dē. Ñũcuán de cuiñi jíitĩ dē de chiñũhún dē Yāa Dios. De cāhān dē jā Yāa Dios íyó ndija yā jíin ndá nú.

*Sĩquĩ jā coo ñuncúun de coo yĩñũhún tá ndútútú ó*

<sup>26</sup> Túsaá de tá ndútútú ndá nú, hermano, de ndācá nú coo iin yaā ĩ cata nú, á iin tũhun jā stéhēn nũ, á iin tũhun jā ní nsáhá Yāa Dios jā jíicũhun inĩ nũ, á incā yuhú jā cāhān nũ, á jā nacachĩ tũhun nú tũhun incā yuhú. De ndācá ñũcuán sáhá ndá nú tácuā cuja nchivĩ cándĩja jíin tũhun yā.

<sup>27</sup> De tú íyó tēe jā cāhān incā yuhú, de ná cāhān ũũ á ũnĩ dē-ni, de tá iin tá iin dē ná cāhān. De suni jíinĩ ñũhún jā nacachĩ tũhun iin tēe tũhun ñũcuán.

<sup>28</sup> De tú nduú nā tēe íyó jā cuu nacachĩ tũhun tũhun ñũcuán, de ndá tēe jā cāhān incā yuhú, vāha cā mā cāhān dē nũũ ndútútú ndá nú, de ná cāhān maá dē-ni jíin Yāa Dios.

<sup>29</sup> De saá-ni ndá tēe nācāni tũhun, ná cāhān ũũ á ũnĩ dē-ni, de sava cā nũ nācāni inĩ nũ tú íyó ndāa jā cāhān ndá tēe ñũcuán.

<sup>30</sup> De tú incā tēe jā ndēē nĩ nĩhĩn dē iin tũhun jā ní stéhēn yā nũũ dē, túsaá de tēe cāhān ná jēncuiñĩ dē jā cāhān dē, tácuā cāhān incā tēe ñũcuán.

<sup>31</sup> Túsaá de tá iin tá iin nú cuu nācāni ndá nú tũhun jā stéhēn yā nũũ nũ, tácuā cutũha ndá nú de coo ndeē inĩ nũ.

<sup>32</sup> De ndá tēe nácani tūhun, cánuú já cuetáhví dē já nacani incā tēe tūhun de jencuiñi já cáhān maá dē.

<sup>33</sup> Chi Yāa Dios cúnī yā já ná cóo nañíí mähñú ndá nú, nsūú já sácā nuu de cuvaā nū. De tá cúu nū sáhá ndá grupo nchivī cándíja,

<sup>34</sup> de saá-ni ndācā ñahan já ndútútú jíin nchivī yā, ná cóo nañíí ña. Chi nduú vāha já cáhān ña, chi sa cuetáhví ña, tá cúu nū cáhān tutū ley yā.

<sup>35</sup> De tú cúnī ña cucáhnú inī ña iin tūhun, de jondē vehe ná cántūhún ña yíí ña. Chi tūhun canoō cúu de tú cáhān iin ñahan mähñú nū ndútútú nū.

<sup>36</sup> De sáhá ndá nú cuenta chi nsūú nū ndá máá nú ní nquée tūhun Yāa Dios, de suni nsūú vāchi ndá ndóhó-ni ní níhīn tūhun yā.

<sup>37</sup> Tú iin tēe jáni inī dē já tēe nácani tūhun jíin tēe névāha Espíritu cúu dē, túsaá de ná cuetáhún dē já tiñu já ní ndacu maá Jētohō o cúu já tēe ní yáhá.

<sup>38</sup> Sochi tú nduú jétáhví dē tūhun yáhá, de suni mā cuetáhví ó dē.

<sup>39</sup> Túsaá, ñanī mánī, cundihví inī ndá nú nacani nú tūhun yā, de mā cásī nū nū tēe já cáhān síin síin yuhú.

<sup>40</sup> Sochi ñuncúún de yíñúhún sáhá ndá nú ndācā tiñu.

## 15

### *Tūhun já ní nátecū Cristo*

<sup>1</sup> Hermano, mitan de nūcūhun inī ndá nú tūhun já scácu yā yóhó já ní nacani nī nū nū. De tūhun ñúcuán chi ja ní jetáhví ndá nú, de suni íñī níhīn nú jíin.

<sup>2</sup> De suni jíin tūhun ñúcuán cúu já ní scácu yā ndá nú, de tú íñī níhīn nú jíin tūhun já ní nacani nī nū nū, de tú nduú ní ncándíja cáhá nú.

<sup>3</sup> Chi tūhun cánuú cá já ní níhīn maá nī nī nastéhēn nī nū ndá nú: Já ní jíhī Cristo síquī cuāchi ó, tá cúu nū ja cáhān tutū íi jondē janahán.

<sup>4</sup> De nī jíquiyuhū yā, de nī nátecū yā nū únī quívi, tá cúu nū cáhān tutū íi.

<sup>5</sup> De nī nenda yā nū Pedro. De sá de nī nenda yā nū ndihúxī cá apóstol.

<sup>6</sup> De sá de nī nenda yā nū víhí cá tūhūn ciento hermano já íyó tūtú. De sava ji tēcū cá mitan, de sava ji ja ní jíhī.

<sup>7</sup> De sá de nī nenda yā nū Jacobo, sá de nū ndihī cá apóstol.

<sup>8</sup> De já sándihí de nī nenda yā nū maá nī. De tá cúu iin já ní ncacu yúté, súcuán cúu já iin sanaā-ni de nī nduu nī apóstol.

<sup>9</sup> Chi tēe nú cá nū ndá cá apóstol cúu nī, de ní nsūú tēe vāha cúu nī já cunaní nī apóstol, chi nī nsáhá nāvāha nī nchivī cándíja nū Yāa Dios.

<sup>10</sup> De síquī já ní nsáhá Yāa Dios já váha nduhū, já ñúcuán cúu já cúu nī apóstol mitan. De já ní nsáhá yā já váha nduhū, chi nduú cáhá ní ncúu, chi sa ní scáca cá ní tūhun yā nsūú cá ndá cá tēe apóstol. Sochi nsūú maá nī ní nsáhá, chi sa Yāa Dios nī nsáhá yā já váha ñúcuán jíin nī.

<sup>11</sup> Túsaá de vísō nduhū á ndá cá tēe ñúcuán, de súcuán nácani ndá nī tūhun, de suu cúu já ní ncandíja ndá nú.

### *Tūhun já nátecū ndīyi*

<sup>12</sup> De tú nácani ndá nī tūhun Cristo já ní nátecū yā mähñú ndīyi, ¿de nājēhē cáhān sava ndá nú já má nátecū ndīyi?

<sup>13</sup> Chi tú mā nátecū ndīyi, de suni mā nátecū Cristo nícu.

<sup>14</sup> De tú nduú ní nátecū Cristo, de nácani cáhá ndá nī tūhun yā nícu, de suni cándíja cáhá ndá nú nícu.

<sup>15</sup> Chi tú já súcuán cúu, de cúu ndá nī tēe jáá nduú cáhān ndāa tūhun Yāa Dios, chi nī ncachī ní já ní nastécū Yāa Dios Cristo. De tú mā nátecū ndíja ndīyi, túsaá de nduú ndāa já ní nastécū Yāa Dios Cristo.

<sup>16</sup> Chi tú nduú nátecū ndīyi, de juni Cristo suni nduú ní nátecū yā nícu.

<sup>17</sup> De tú nduú ní nátecū Cristo, de cándíja cáhá ndá nú de ndíso íi cá nū cuāchi nú nícu.

<sup>18</sup> De tú já súcuán cúu, de suni ja ní ntānū táhvī ndá ndīyi já ní ncandíja Cristo.

<sup>19</sup> Chi tú mā nátecū ndīyi, de tú maá-ni síquī iin-ni vida yáhá cúu já ñúhún inī o já sáhá Cristo já váha yóhó, túsaá

de ndáhvī ndasí cā cúu ó nsūú cā ndá cā nchivī, chí cándíja cāhá ó nícu.

<sup>20</sup> De nduú chí íyó ndāā jā ní natecū Cristo māhñú ndīyi. De maá yā cúu jā xihna cā nī natecū nsūú cā ndācá cā ndīyi jā natecū.

<sup>21</sup> Chí sīquī jā ní stívī iin-ni tēe Adán, de nī nquijéhé cuēhē jā jíhī nchivī. De suni súcuán sīquī jā ní nsāhá iin-ni tēe Cristo, de nátecū nchivī.

<sup>22</sup> Chí tá cúu nūū jíhī ndihi ó sīquī jā cúu ó tatā Adán, de suni súcuán natecū ndihi ó sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo.

<sup>23</sup> Sochi tá iin iin nāsa ndíta táhán maá: Xihna cā Cristo nī natecū yā, de sá de quívī ndiji yā de natecū ndá nchivī jā yíhí ndahá yā.

<sup>24</sup> Ñúcuán de jīnu tiempo, de snāā yā poder ndācá enemigo jā cúñáhnú, jíin jā ndācu tiñu, jíin jā íyó poder. De ndihi jā tátúnī yā nūū, nacuāha yā nūū Tatá yā Yāā Dios.

<sup>25</sup> Chí cánuú jā tátúnī Cristo jondē quiji quívī jā candeē Yāā Dios poder ndācá jā jíin ūhvī nūū Cristo, de sndóho yā.

<sup>26</sup> De jā sándihí de snāā yā cuēhē jā jíhī nchivī.

<sup>27</sup> Chí cāhān tutū īi jā ní nsāhá Yāā Dios jā cúñáhnú Cristo sīquī ndihi jā íyó, de cuetáhvī nūū yā. De tá cāhān jā cúñáhnú yā sīquī ndihi-ni, de jíin vāha ó jā maá Yāā Dios mā quíhí yā ndahá Cristo, chí Yāā Dios cúu jā ní nchihī ndācá ñúcuán ndahá Cristo.

<sup>28</sup> De tá nī nquívī ndihi ñúcuán ndahá Cristo, sá de suni maá Cristo jā cúu yā Sēhe, quívī yā ndahá maá Tatá yā, Yāā jā ní nchihī ndācá ñúcuán ndahá yā. De súcuán cúu jā tiin maá Yāā Dios ndihi-ni.

<sup>29</sup> De íyó nchivī jā jénduté jíi jā jéhē ndīyi. De tú mā nátecū cuitī ndīyi, ¿de nūcu jénduté jíi jā jéhē ndīyi túsaá?

<sup>30</sup> De ndá máá nī, ¿nājēhē cúu jā ndiquivī jéndeé inī nī jā íyó peligro jā cuū nī, de tú mā nátecū ndīyi?

<sup>31</sup> Hermano, tá cúu nūū íyó ndāā jā cúsiī inī nī jā cándíja ndá nú Jētohō ó Jesucristo, suni súcuán íyó ndāā jā

ndiquivī ndúcú nchivī cahñī nduhū sīquī tiñu yā.

<sup>32</sup> De jā ní ndoho nī nī nsāhá ndá tēe xēen ñuū Efeso jā cúu dē tá cúu quiti xēen, ¿de nā cuá nihīn nī sīquī ñúcuán túsaá? Chí tú mā nátecū ndīyi, de cuu cāhān ō tá cúu nūū cáchī iin tūhun: Ná cúsiī inī ō de cajī ō coho ó, chí sanaā de teēn de cuū ō, cachī ō nícu.

<sup>33</sup> Mā cuáha ndá nú tūhun jā stáhvī nchivī ndóhó. Chí cáchī iin tūhun: Tú jíca nú jíin ndá nchivī nēhén, de stívī jíi ndóhó jā má cācá ndāā cā nū.

<sup>34</sup> Nachuhun inī ndá nú, de sāhá nú tiñu ndāā, de mā sāhá cā nū cuāchī. Chí sava nú nduú jíin cuitī nū nāsa Yāā cúu Yāā Dios. Súcuán cāhān nī tácu cucanoō ndá nú.

#### *Sīquī nāsa natecū ndīyi*

<sup>35</sup> Sochi sanaā de cāhān iin nú: ¿Nāsa natecū ndá ndīyi? ¿Nāsa coo yiqui cúñu jíi? cachī nū.

<sup>36</sup> Nduú jícūhun cuitī inī nū túsaá. Chí cúu tá cúu jā chíhī ó ndācá tatā chíjin ñuhun tácu quene yūcū jíi.

<sup>37</sup> De tatā jā quívī chíjin ñuhun, á trigo á incā tatā, chí nsūú yūcū cúu, chí maá nūñī-ni cúu.

<sup>38</sup> De cuéé cā de táhvī, chí Yāā Dios nī jēhe yā yūcū ndá tatā ñúcuán, nāsa nī jētahān inī maá yā, de tá iin iin tatā chí síin síin cáá yūcū nī nsāhá yā.

<sup>39</sup> De suni súcuán cúu ndācá yiqui cúñu, chí nsūú inuú cáá. Chí síin cáá nchivī, de síin cáá quiti, de síin cáá saā, de síin cáá tiacá.

<sup>40</sup> De suni súcuán cúu ndācá jā íyó andiví jíin ndācá jā íyó ñayívī. De síin cáá víi jā íyó andiví, de síin cáá víi jā íyó ñayívī.

<sup>41</sup> De síin jéndutē ncandī, de síin ndíi yoō, de síin xíñū ndá tiūūn. De tá iin iin tiūūn chí suni síin síin xíñū.

<sup>42</sup> De suni súcuán coo ndá ndīyi jā natecū. Ndīyi jā chíyuhū ō chí téhyū, de tá nastécū yā chí mā cúu cā.

<sup>43</sup> Já chíyuhū ō chí ndáhvī cáá, de tá nastécū yā chí víi cuñáhnú. Já chíyuhū ō chí nduú nā fuerza, de tá nastécū yā chí coo fuerza.

<sup>44</sup> Já chíyuhū ō chí iin yiqui cúñu cuenta ñayívī cúu, de tá nastécū yā chí coo iin yiqui cúñu cuenta Espíritu. Chí

Íyó yiqui cúñu cuenta ñayíví, de suni íyó yiqui cúñu cuenta Espíritu.

<sup>45</sup> Chi súcuán yósō nūū tutū īī: Adán, tēe jā xíhna ñúhún, nī ncuváha dē jíín vida cuenta ñayíví, cáchī. De Cristo cúu modo incā Adán ūū, de maá yā cúu Espíritu jā jéhe vida.

<sup>46</sup> De nsūú yiqui cúñu cuenta Espíritu cúu jā ní ncuváha xihna cā, chí sa yiqui cúñu cuenta ñayíví, sá de nduu cuenta Espíritu.

<sup>47</sup> De cuenta ñayíví cúu tēe jā xíhna ñúhún, chí nī ncuváha dē jíín tīcāchāā ñuhun. De Adán ūū jā cúu maá Jētohō ō, chí jondē andiví nī nquiiji yā.

<sup>48</sup> De nchivī ñayíví yáhá, chí cúu jíi táhán Adán jā ní ncuváha jíín tīcāchāā ñuhun. De nchivī jā quívi andiví, chí ndúu jíi tá cáá maá Yāā jā ní nquiiji jondē andiví.

<sup>49</sup> Chí jā cáá ó tá nūū cáá tēe jā ní ncuváha jíín tīcāchāā ñuhun, de suni súcuán coo ó tá nūū cáá Yāā jā ní nquiiji jondē andiví.

<sup>50</sup> Tūhun yáhá cáchī tūhun nī nūū ndá nú hermano, jā yiqui cúñu ó cuenta ñayíví, mā cūú quívi nūū tátúnī Yāā Dios. Chí jā jíhī cúu, de mā cūú quívi nūū cutecū níí cání.

<sup>51</sup> De cúnī ní jā ná jíicūhun inī ndá nú tūhun yáhá jā ní nchiyuhū: Nsūú ndihí ó cuū, sochi ndihí ó chí nasāma yiqui cúñu ó.

<sup>52</sup> Chí quívi jā tivī trompeta jā sándihí da, de iin núnúú-ni, modo iin jā nácueni ō-ni, de nasāma yā yóhó. Chí tivī trompeta, de natecū ndācā ndīyi jā má cūú cā jíi. De ndācā ó jā tēcū ō quívi ñúcuán, chí nasāma yā yiqui cúñu ó.

<sup>53</sup> Chí jā téhyū yáhá, cánuú nūcūhun jā má téhyū cā. De jā jíhī, cánuú nūcūhun jā má cūú cuitī cā.

<sup>54</sup> De jā jíhī jíín jā téhyū yáhá, chí quívi quívi jā nūcūhun jā má cūú cā mā téhyū cā. Ñúcuán de quee ndāā tūhun jā yósō nūū tutū īī: Jíín poder yā ní snāā yā cuēhē jā jíhī nchivī.

<sup>55</sup> Túsaá de cuēhē jā cuū ō, ¿nāsa cā cuu sáhá xēen jíín ó? Chí natecū ō.

¿De nāsa cā cundeé jíín ó? Chí snāā yā. Cáchī tutū.

<sup>56</sup> Chí maá cuāchi cúu jā sáhá jā cundeé cuēhē jā jíhī nchivī. De ley yā janahán sáhá jā nénda cuāchi sīquī ō.

<sup>57</sup> De ná cútahvī ō nūū Yāā Dios, chí jíín maá Jētohō ō Jesucristo sáhá yā jā cundeé ó sīquī cuāchi jíín sīquī cuēhē jā cuū ō.

<sup>58</sup> Jā ñúcuán ñanī mánī, cuiñi nīhin ndá nú de mā cācā yátá nú. De níni satíñú vāha ndá nú jíín tíñu maá Jētohō ō. Chí ja jíni nū jāā nduú satíñú cāhá nú jíín maá Jētohō ō.

## 16

*Sīquī jā caquīn jíi xūhún cuu ndá hermano*

<sup>1</sup> De mitan de cāhān ní sīquī xūhún jā caquīn ndá nú jā cuu ndá hermano cándíja jā ndóho ndáhví. Suni sáhá ndá máá nú tá cúu nūū ní ndacu ní nūū ndá grupo nchivī cándíja jā íyó Galacia.

<sup>2</sup> Ndācā domingo de tá iin iin nú chuvāha síin nú jacū xūhún, tú nāsa ní nīhīn ndá nú, tácuá tá cuēē ní nūū nū de ja íyó tūha.

<sup>3</sup> De tá cuēē ní, de cuāha ní carta nūū ndá tēe jā nacāji ndá nú, de tají ní dē quīhīn dē nūū ndá hermano jā íyó Jerusalén, quísiáha dē xūhún jā ní jaquīn ndá nú.

<sup>4</sup> De tú íyó vāha jā quīhīn ní, de suni quīhīn ní jíín ndá dē.

*Jā cāhān Pablo jā quíndehé dē ndá nchivī cándíja*

<sup>5</sup> De jā cuēē ní nūū ndá nú, de cánuú jā xihna cā región Macedonia quenda ní coo ní ñúcuán, sá de cuēē ní ñuū ndá nú Corinto.

<sup>6</sup> De sanaā de coo ní jíín ndá nú jacū tiempo, á sanaā de coo ó níí tiempo vījin. Ñúcuán de cuu chindeé ndá nú nduhū, ní-ni cúu nūū quíhīn cā ní.

<sup>7</sup> Chí nduú cúnī ní cuēē ní nūū nū jā yāha ñamā ní quīhīn ní, chí ñúhún inī ní jā coo ní jíín ndá nú jacū tiempo, de tú cuāha maá Jētohō ō tūhun.

<sup>8</sup> De coo ní ñuū Efeso yáhá jondē yāha quívi Pentecostés.



<sup>9</sup> Chi íyó cuāhā nchivī jā scándija nī, chi vāha jíca tiñu Jētohō ō. De suni íyó cuāhā nchivī jā íyó contra.

<sup>10</sup> De tú cuēē Timoteo, de sáhá ndá nú jā coo siī inī dē māhñú nú, de ni iin mā cānī inī dē sīquī. Chi suni tiñu maá Jētohō ō sáhá dē, tá cúu nū sáhá nī.

<sup>11</sup> Túsaá de ni iin ndá nú mā sájéhe inī nū dē. Chi sa chindeé nú dē jā quihīn cā dē, de coo ndeé coo siī inī dē, tácuā ndiji dē jā nacunī táhán nī jíin dē. Chi ndétu ndá nī dē jíin sava cā hermano.

<sup>12</sup> De hermano Apolos, chi nī ncāhān ndāhvī nī jíin dē jā ná cuéē dē nū nū jíin sava cā hermano, cuēndéhé dē ndá nú. De nī jani inī dē jā má cúu cuēē dē mitan. Sochi tá nune dē de cuēē dē.

### *Saludo jā sándihí*

<sup>13</sup> Ndito coo inī ndá nú, de cuiñi nīhin nú jíin tūhun jā cándija nú. De téyí coo inī nū, de coo fuerza inī nū.

<sup>14</sup> De ndācá jā sáhá nú, de sáhá nú jíin tūhun jā cúndāhvī inī táhán.

<sup>15</sup> Hermano, jíin ndá nú jā xihna cā nchivī vehe Estéfanos nī ncandija ichi Acaya. De nī jēhe ji maá ji nū tiñu jā chindeé ji ndá hermano cándija.

<sup>16</sup> De cúnī ni jā suni ndá máá nú cuetāhvī vāha nú nchivī jā sáhá súcuán, jíin ndá cā nchivī jā chindeé táhán de sátiñú sīquī tiñu yā.

<sup>17</sup> Cúsiī inī ni jā ní nguenda Estéfanos jíin Fortunato jíin Acaico, chi ndá tēe yáhá nī nchindeé dē nduhū lugar ndá máá nú jāá nduú ní íyo nú jíin nī.

<sup>18</sup> Chi nī ndundeé inī ni nī nsáhá ndá dē, de saá-ni nī nsáhá dē ndá máá nú. De cánuú jā cuetuhún nú ndá tēe jā sáhá súcuán.

<sup>19</sup> Sáhá ndeé inī ndá nú, cáchī ndá grupo nchivī cándija jā íyó Asia. Aquila jíin Priscila jíin nchivī cándija jā ndútútú vehe dē, cáhān ndá ji jā sáhá ndeé ndasí inī ndá nú jíin tūhun maá Jētohō ō.

<sup>20</sup> De ndācá hermano cáchī ji jā sáhá ndeé inī nū. De tá cáhān jíitáhán ndá nú, de yíñuhún techuhú nú ndahá ji.

<sup>21</sup> Maá nī jā cúu Pablo, jíin ndahá maá nī tēe nī tūhun yáhá jā sáhá ndeé inī ndá nú.

<sup>22</sup> De tú ní iin nduú íyó mánī jíin Jētohō ō Jesucristo, de ná tánū tāhvī ji túsaá. De ná cáhān ō: Jētohō sá, cúnī sá jā ñamā nenda ní.

<sup>23</sup> De ñuhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā vāha ndá ndóhó.

<sup>24</sup> De mánī ni jíin ndá nú jā cándija nú Cristo Jesús. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA UU JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU CORINTO

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi súcuán nī jētahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun yā. De ndúū ni jín hermano ō Timoteo tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá nú hermano ñuū Corinto jā cándíja nú Yāa Dios, jín nūū ndihi ndá nú jā yíhí ndahá Yāa Dios jā íyó nú ní cáhnú Acaya.

<sup>2</sup> De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jín Jētoho ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

### *Siqui jā ní ndoho Pablo tūndóhó*

<sup>3</sup> Ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios, Yāa cúu Tatá maá Jētoho ō Jesucristo. Chi maá yā cúu Tatá ó jā cúndáhvī inī yóhó, de ní ní sáhá yā jā ndúsiī inī ō.

<sup>4</sup> Chi sáhá yā jā ndúsiī inī ō siqui ndācá tūndóhó jā ndóho ó, tácuá suni cuu sáhá maá ó jā ndusiī inī táhán ó jā ndóho tūndóhó. Chi tá cúu nūū ní nsáhá yā jā ní ndusiī inī maá ó, suni súcuán sáhá ó jā ndúsiī inī jī.

<sup>5</sup> Chi jā ndóho ó cuāhā tūndóhó tá cúu nūū ní ndoho Cristo, suni súcuán níhīn ō cuāhā tūhun ndusiī inī, sáhá Cristo.

<sup>6</sup> Jā ñúcuán, tú ndóho ndá nī tūndóhó, de súcuán de cúu sáhá nī jā ndusiī inī ndá nú de quendōo vāha cā ánō nū. De jā sáhá Yāa Dios jā ndúsiī inī ni, suu sáhá tucu jā ndusiī inī ndá nú, de quendōo vāha cā ánō nū. De súcuán de níhīn nū fuerza jā cuandéé inī nū jín ndācá tūndóhó tá cúu nūū ndóho ndá nī.

<sup>7</sup> De ñúhún ndasí inī ni jā cúu ndá nú, chi jín ni jā tá cúu nūū ndóho ndá nú tūndóhó jín nī, suni súcuán ndusiī inī nū jín nī sáhá maá Yāa Dios.

<sup>8</sup> Hermano, cúnī ndá nī jā ná cúnī ndá nú nāsa nī ndoho ndá nī ichi Asia. Chi nī níhīn ndá nī tūndóhó xēēn

ndasí, jondē ja ñatin nduú cā quēnda nī jín, de nī jani inī ni jā cuū ní nícu.

<sup>9</sup> De siqui jā ní jehndē inī ndá nī jā cuū ndá nī, de ñúcuán nī nsáhá jā ní jícūhun inī ni jā má cándíja nī maá nī chi nduú tiñu nī, chi sa Yāa Dios jā nástécū ndīyi candíja nī.

<sup>10</sup> Chi maá yā nī scácu ndá nduhū nūū tūndóhó xēēn jā ja ñatin cuū ní nícu, de suni súcuán scácu yā nduhū mitan. De ñúhún inī ni jā suni scácu tucu yā nduhū ichi nūū cā.

<sup>11</sup> De suni chindeé ndá nú ndá nduhū jā cācān táhvī nū jēhē ni. Chi tú cuāhā nchivī cācān táhvī jēhē ni, de suni cuāhā jī cuu nacuetáhvī jēhē ni jā ní nsáhá yā jā váha nduhū.

### *Jā ní ncucuéé Pablo jā quihīn dē Corinto*

<sup>12</sup> Iyó iin jā sáhá jā cúsiī inī ndá nī: Chi níhīn cúu inī ánō ni jā váha ndoo de ndāa nī jica ndá nī nūū nchivī ñayíví, de víhí cā nūū ndá máá nú. Chi siqui jā váha inī Yāa Dios, de nī nchindeé yā ndá nduhū, de nsūú siqui jā ndíhí ndá máá nī cúu jā ní jica nī súcuán.

<sup>13</sup> De tūhun jā tée ndá nī nūū ndācá carta ni, chi maá-ni jā cuu cahvi ndá nú de jícūhun inī nū cúu. De ñúhún inī ni jā jícūhun vāha cā inī nū,

<sup>14</sup> tá cúu nūū ja jícūhun inī nū jacū. De súcuán de cuu cusii inī ndá nú siqui ndá nī quivī jā ndiji Jētoho ō Jesús, tá cúu nūū cúsiī inī ni siqui ndá máá nú.

<sup>15</sup> De siqui jā súcuán nī ncucáhnú inī ni, de jā ñúcuán nī jani inī ni jā tá quihīn ni Macedonia de xihna cā nūū ndá máá nú cuēē ni, tácuá cusii inī nū jā cuéndēhé nī ndá nú ūū vuelta nícu.

<sup>16</sup> Chi nī jani inī ni jā cuéndēhé nī ndá nú, sá de yāha nī quihīn ni Macedonia, de jā ndicó nī Macedonia de nenda tucu nī nūū nū. Ñúcuán de cuu chindeé ndá nú nduhū jā quihīn ni ichi Judea nícu.

<sup>17</sup> De jā súcuán nī jani inī ni, ¿de á téē jāá nduú nácani vāha inī cúu nī jāá nduú ní jēē ni nūū ndá nú? ¿A jani inī nū jā cúu nī tá cúu nchivī ñayíví jā ñamā cáhān jā cuu, ñúcuán de nduú?

18 Nduú chi maá Yāa Dios jíni yā jāa nduú cáhān ni jíin nú jā cuu, de yachi nácahān ni jā má cūú.

19 Chi nduhū jíin Silvano jíin Timoteo nī nacani nī tūhun Jesucristo Sēhe Yāa Dios nū ndá nú. De maá yā nduú cáhān yā jā cuu de nacahān tucu yā jā má cūú. Chi sa squíncuu yā jā cáhān yā.

20 Chi ndihi jā ní nquee yuhú Yāa Dios, squíncuu maá Cristo. De jā suu cúu jā cáhān ō jā vii cúñáhnú Yāa Dios, de cáhān ō Amén, chi ndihi squíncuu Cristo Jesús.

21 De Yāa Dios cúu jā sáhá jā íñi níhin ndācá ō jíin Cristo, de nī nsáhá ndoo yā yóhó jā sáhá ō tiñu jā cúnī yā.

22 De suni nī jēhe yā Espiritu yā jā cundeē inī ánō ō, de cúu yā modo iin sello jā stéhēn jā cúu ō sēhe Yāa Dios. De sáhá Espiritu jā íyó seguro inī ō jā cuāha Yāa Dios tāhvī ō.

23 De jāa ncháha ca cuēē ni nū ndá nú nchivī Corinto, tá cúu nū ní jani inī ni, suu cúu síquī jāa nduú ní ncúu inī ni jā cuxeēn ni nū ndá nú jāa nduú sáhá vāha nú. De maá Yāa Dios cúu jā jíni jā cáhān ndāā ni. De tú nduú cáhān ndāā ni, de íyó vāha jā cuū ni.

24 De nsūú jā cúnī ndá nī jā ndacu níhin nī nū nū síquī tūhun jā cándíja nú yā, chi ja íñi níhin nú jíin tūhun yā. Chi sa cúnī ni chindeē nī ndá ndóhó jā ná cúsiī cā inī nū.

## 2

1 Túsaá de nī jani inī ni jā má cuéē ni incā vuelta nū ndá nú jíin tūhun jā cuxeēn ni de cucuécá inī nū sáhá nī.

2 Chi tú cucuécá inī nū sáhá nī, ¿de ní nchivī sáhá jā cusii inī maá nī? Nduú cā nā incā nchivī, chi maá-ni ndá máá nú, de nāsa cúu de tú sáhá nī jā cucuécá inī nū.

3 Jā ñúcuán cúu jā ní ntee nī carta ñúcuán nū nū, tácuá tá cuēē ni de ja nī nacani inī nū síquī cuāchi nú sáhá, de mā cucuécá inī ni sáhá cuāchi nú quivī jā cuéē ni nū nū. Chi sa sáhá ndá nú jā cusii inī ni. De jíni vāha ni jā tú cusii inī ni, de suni ndihi ndá nú cusii inī nū.

4 De jā ní ntee nī carta ñúcuán nū nū, de ndasí nī nacani inī ni síquī nū, de nī ntahúhvī inī ni, de jondē jácu nī nī ntee nī. De nduú ní ntée nī jā sáhá nī jā cucuécá inī ndá nú, chi sa jā cunī nū nāsa mānī ndasí nī jíin nú.

*Jā nēe cáhnú inī Pablo nū tēe jā ní nsáhá cuāchi*

5 De jā ní ncucuécá inī ni nī nsáhá tēe jā ní nsáhá cuāchi ñúcuán, de nsūú maá nī-ni, chi saá-ni ndá máá nú nī ncucuécá inī nū jacū nī nsáhá dē. De cáhān ni jā jacū-ni, chi nduú cúnī ni jā cuxeēn ndasí nī.

6 De jíin jā ní ncuxeēn ndá nú nū dē tá nī ndutútú ndá nú, de jíin ñúcuán-ni de nī ncuu-ni.

7 De mitan chi cúnī jā cune cáhnú inī ndá nú nū dē, de sáhá nú jā ndusiī inī dē, chi sanaā de caa cā cucuécá inī dē, de mā ndusiī cā inī dē.

8 Túsaá de cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā stéhēn tucu nú jā íyó mānī nū jíin dē.

9 Chi jā síquī tiñu yáhá cúu jā ní ntee nī carta ñúcuán nū nū, tácuá coto túnī ni ndá nú tú cuetáhvī vāha nú tiñu ndácu nī nū nū.

10 Túsaá de jā nēe cáhnú inī ndá nú nū nchivī, de saá-ni nduhū. Chi jā nēe cáhnú inī ni nū nchivī tú nī nsáhá ji cuāchi, de sáhá nī súcuán síquī jā mānī ni jíin nú, jíni jínúú Cristo.

11 Chi cánuú jā cune cáhnú inī ō, chi nduú cúnī ō jā níhin Satanás cuāchi síquī ō, chi ja jíni vāha ō nāsa ndúcú stáhvī yóhó jā sáhá ō cuāchi.

*Jāa nduú ní íyo nañú inī Pablo inī ñuū Troas*

12 Tá nī jēhēn ni ñuū Troas jā nacani nī tūhun Jētohō ō Cristo, de vāha nī nsáhá yā jā ní íyo modo jā nacani nī tūhun yā.

13 De vísō súcuán de nduú ní íyo nañú inī ánō ni, chi nduú ní nánihīn tāhān nī jíin hermano ō Tito. Ñúcuán de nī nacuetáhvī nī nū nchivī ñúcuán, de cuānanducú nī dē ichi Macedonia.

*Jā sáhá Cristo jā cundeē ō*

14 De ná cútahvī ō nū Yāa Dios, chi níní ndéca vāha yā yóhó jā cuāhān ō

jíin Cristo Jesús, de íyó inuú ó jíin yā jā cūñáhnú ndasí yā jā snāā yā poder ndihi enemigo. De jétíñú yā yóhó jā scútē nuu ó tūhun yā ndācá-ni lugar, tá cúu nūū jítē nuu iin xicō āsīn.

<sup>15</sup> De cúu ó tá cúu iin sūja jā jéhēn āsīn nūū Yāā Dios sáhá Cristo. De modo jā quēnda xicō ñúcuán nūū nchivī jā cācu ánō jíin nūū nchivī jā tātū tāhvī.

<sup>16</sup> Nūū nchivī jā tātū tāhvī, chi cúu ó tá cúu iin xicō jā cuū ji sáhá, de nūū nchivī jā cācu ánō chi cúu ó tá cúu iin xicō vāha jā cutecū ji sáhá. De ni iin ó mā quēndá ó sáhá ó tiñu yáhá de tú mā chíndeé yā yóhó.

<sup>17</sup> De ndá nduhū chi nduú sáhá nī tá cúu nūū sáhá cuāhā tēe jā ndúcú de nīhīn de xūhún sīquī tūhun Yāā Dios. Chi sa nācāni ndāā ndá nī tūhun yā, chi maá Yāā Dios nī ntají nduhū, de maá yā jíin jā nācāni ndāā ndá nī sīquī jā cāndíja nī Cristo.

### 3

#### *Tūhun sīquī contrato jeé*

<sup>1</sup> De jā cāhān ndá nī sūcuán, ¿de á jáni inī ndá nú jā ndúcú tucu ndá nī cāhān ni jā vāha cā tēe cúu nī, á naá cúu? ¿De á jíin nūhún jā stéhēn ni carta recomendación nūū ndá nú, á jā cācān ni jā taji nú nūū ndá nī, tá cúu nūū sáhá sava ji?

<sup>2</sup> Nduú chi ndá maá nú cúu modo iin carta recomendación ni. De suu cúu jā ñúhún inī ni jā ní ncāndíja vāha ndá nú nī nsāhá nī, de cúu modo jā yósō tūhun carta ñúcuán inī ánō ni. De ndihi nchivī chi modo jā cāhvi ji cúu jā jíin ji nāsa nī nasāma nú.

<sup>3</sup> Chi ndá maá nú cúu tá cúu iin carta jā ní ntee Cristo de scāca ndá nī. De nsūú jíin tinta ní ntēe yā, chi sa jíin Espíritu Yāā Dios, Yāā tēcū. De nsūú nūū tabla yūū tá cúu nūū ní ntee yā ley yā, chi sa nūū ánō nchivī nī ntee yā.

<sup>4</sup> De cāhān ndá nī sūcuán, chi cúcáhnú inī ni Yāā Dios sīquī jā ní nsāhá Cristo.

<sup>5</sup> De nsūú jā jáni inī ndá nī jā cuu quenda maá nī jā sáhá nī tiñu ñúcuán.

Chi sa maá Yāā Dios sáhá jā cuu squíncuu nī.

<sup>6</sup> De maá yā nī nsāhá jā cuu satíñú vāha nī sīquī contrato jeé yā. De contrato yáhá chi nduú cāhān jā squíncuu ó ley jā ní ntee jíin letra, chi sa jā caca ó jíin vida jeé, suu jā ní jēhe Espíritu Santo. Chi contrato ley jā yósō jíin letra, tātū tāhvī nchivī sáhá. Sochi jā sáhá maá Espíritu cúu jā cutecū ó ní cāni.

<sup>7</sup> De tá nī jēhe yā ley nūū Moisés janahán, de nī nchosō letra nūū tabla yūū. De nī jēndūtē ndasí nūū íyó Moisés nī nsāhá yā, de jondē nī jēndūtē ndasí nūū dē. De nduú ní ncúu cūndēhé vāha ndá nchivī Israel nūū dē nī nsāhá. De vísō sūcuán de cuéé-ni cuéé-ni nī ndāhvā jā jēndūtē nūū dē. De tú sūcuán nī ncuñáhnú ndasí ley jā sáhá jā cuū nchivī de tātū tāhvī ji,

<sup>8</sup> de sa víhí cā cúñáhnú ndasí cā tūhun jā cutecū ó jā jēhe Espíritu Santo nūū ó.

<sup>9</sup> Chi tú nī ncuñáhnú ndasí ley ñúcuán jā tātū tāhvī nchivī sáhá, de sa víhí cā cúñáhnú tūhun jā sndāhvā Yāā Dios cuāchi ó.

<sup>10</sup> Chi ley ñúcuán jā ní ncuñáhnú jondē saá, nduú cā cúñáhnú cuitī, sīquī jā cúñáhnú ndasí cā tūhun Espíritu jā íyó mitan.

<sup>11</sup> Chi tú sūcuán nī ncuñáhnú ley jā ní íyo jacū-ni tiempo, de sa tūhun jā coo ní cāni chi cúñáhnú ndasí cā.

<sup>12</sup> De jā sūcuán ñúhún inī ndá nī, jā ñúcuán cúu jā íyó téyí inī ni jā nācāni nī tūhun yáhá.

<sup>13</sup> Chi nduú sáhá ndá nī tá cúu nūū ní nsāhá Moisés jā ní jasí dē iin sahma nūū dē, tácuā mā cūnī ndá nchivī Israel nāsa cuāndāhvā jā jēndūtē nūū dē.

<sup>14</sup> De nchivī ñúcuán nduú ní jíicūhun inī ji. De jondē mitan de tá cāhvi ji tutū contrato ley janahán, suni nduú jíicūhun inī ji, chi modo jā ndásī sahma ñúcuán nūū jāá ntúnī ji, de nduú cújiyo cuitī. Chi jondē tá cāndíja ji Cristo, sá de cujiyo.

<sup>15</sup> De suni sūcuán jondē mitan tá cāhvi ji tutū ley Moisés, de modo jā ndásī iin sahma nūū jāá ntúnī ji.

16 Sochi jā nácani inī iin nchivī de quīvi ji nūū maá Jētohō ō Cristo, sá de cujiyo-ni jā ndásí ñúcuán.

17 Chi Jētohō ō cúu maá Espíritu. De nūū íyó Espíritu maá Jētohō ō, ñúcuán cúu nūū íyó libre nchivī jāá nduú cā yíhí ji chījin ley janahán.

18 De jā ñúcuán de ndá máá ó chi nduú cā jásí nūū jāá ntúnī ō. Chi cúu ó tá cúu espejo jā jéndütē, cúu jā stéhēn ō nāsa vii ndasí cúñáhnú maá Jētohō ō, chi jíca ndā ō. De maá ó ndācá quīvī cuānasāma ó cuānduu vii cā ánō ō tá cúu nūū cáá maá yā. Chi maá Jētohō ō jā cúu yā Espíritu, súcuán sáhá yā jíin ó.

#### 4

1 Túsaá de nduú núu inī ndá nī jā nácani nī tūhun yā. Chi síquī jā ní ncundáhvī inī yā ndá nduhū de nī jēhe yā tiñu yáhá nūū ni.

2 Chi nduú ndúcú ndá nī ndá modo yuhū jā cúcanoō ō sáhá, de ni nduú jíca nuu nī jíin tūhun ndíchí jā stáhvī, de ni nduú násāma nī tūhun Yāa Dios. Chi sa cáhān ndá nī maá-ni tūhun ndāā. De súcuán de cuu cunī ndācá nchivī inī ánō ji jā cáhān ndāā ndá nī, jíin jíinúū Yāa Dios.

3 De tú íyó nchivī jāá nduú jícuhun inī tūhun jā scácu yā yóhó jā nácani ndá nī, de súcuán cúu nūū maá-ni nchivī jā tánū tāhvī.

4 De jāá nduú cándíja ji, chi maá jānehén jā ndácu tiñu inī ñayíví yáhá, nī jasí nūū jāá ntúnī ji, tácuā mā jéndütē tūhun Cristo inī ánō ji, de mā cūnī ji jā vii ndasí cúñáhnú Cristo, Yāa jā inuú cáá jíin Yāa Dios.

5 De jā nácani ndá nī tūhun, de nsūú tūhun maá nī, chi sa tūhun Jētohō ō Jesucristo nácani nī. De ndá máá nī chi mozo-ni cúu nī nūū ndá nú jā síquī jā mānī ni jíin Jesús.

6 Chi tá nī nsáhá Yāa Dios ñayíví de nī ncāhān yā jā ná túu luz nūū neē. De suni súcuán nī nsáhá yā jā ní ntūu luz inī ánō ndācá ó, cúu jā jícuhun inī ō síquī Jesucristo, nāsa jéndütē nūū yā jā vii ndasí cúñáhnú yā tá cúu nūū íyó maá Yāa Dios.

*Jā jíca ó jíin tūhun jā cándíja ó yā*

7 De ndācá tūhun yáhá jā vii ndasí cúñáhnú, chi modo jā ñúhún inī iin quísi ñuhun. Chi cúu ó tá cúu quísi ñuhun, chi nduú nā fuerza ō. De jā ñúcuán jíin vāha ndá nī jā maá Yāa Dios cúu jā jēhe poder síquī tūhun yáhá jā vii ndasí cúñáhnú, de nsūú fuerza maá nī cúu.

8 De jā ñúcuán, vísō ndācá lado jíin ndá nī tūndóhó, sochi nduú sáhá jā má ndúsí cā inī ni. De vísō cúcuécá inī ndá nī síquī tūndóhó, sochi ñúhún inī ni jā quee vāha tiñu nī.

9 De vísō jíin ūhvī nchivī ndá nduhū, de maá yā chi nduú sndóo yā ndá nī. De vísō ndúcú ji snāá ji ndá nduhū jíin tiñu sáhá nī, de mā cūú.

10 De ní-ni cúu nūū cuáhān ni, de tá cúu nūū ní ndoho Jesús jā ní jíhī yā, suni súcuán ndóho ndá nī jā ja ñatin cuū ni, tácuā suni cuu stéhēn ni fuerza Jesús jā técu yā inī yiqui cúñu nī.

11 Chi juni técu ndá nī, de ndācá quīvī ja ñatin cahnī nchivī nduhū jā síquī Jesús. De súcuán de jíin nchivī jā técu Jesús inī yiqui cúñu nī jā cuū.

12 Túsaá de ndá nduhū, níiní cúu jā ja ñatin cuū ni síquī tūhun yā, de ñúcuán sáhá jā cutecū ndá máá nú níí cání.

13 De yósō nūū tutū īi: Nī ncandíja nī, de jā ñúcuán nī ncāhān ni, cáchī. De saá-ni ndá nduhū, suni cándíja nī de suu cúu jā nácani nī tūhun yā.

14 Chi jíin ndá nī jā maá Yāa jā ní nastécū Jētohō ō Jesús, suni súcuán nastécū yā ndá nduhū, de sáhá yā jā iin cáhnú-ni cuiñi ndihí ó nūū yā.

15 Chi ndācá tūndóhó yáhá ndóho ndá nī tácuā quendōo vāha ndá nú. De súcuán de cāyā cuāhā cā nchivī jā sáhá yā jā vāha ji. Ñúcuán de suni cuāhā ndasí ji nacuetáhvī ji nūū Yāa Dios, de cúñáhnú cā yā sáhá.

16 Jā ñúcuán cúu jāá nduú núu inī ndá nī, de vísō cuāndihí fuerza yiqui cúñu nī, de ánō ni chi sa cuānduu fuerza cā ndācá quīvī.

17 Chi tūndóhó jā ndóho ó ñayíví yáhá, nduú-ni xēēn cúu, de ñamā yāha. De sáhá jā níhīn ō iin tāhvī jā cúñáhnú ó níí cání jā cáa ndasí cā nsūú cā tūndóhó ñúcuán.

<sup>18</sup> De nduú sáhá ó cuenta nūū ndācá tūndóhó jā jínī ō nūū mitan, chi sa sáhá ó cuenta nūū ndācá jā váha jāá nduú jínī ō nūū mitan. Chi ndācá jā jínī ō nūū mitan, chi ñamā ndihi, sochi ndācá jāá nduú jínī ō nūū, chi coo ní cání.

## 5

<sup>1</sup> Chi yiqui cúñu ó jā ndéē ō ñayívi yáhá, cúu tá cúu iin vehe jā naā. De jínī ō jā tá naā, de cuāha Yāa Dios iin yiqui cúñu jeé, de suu cúu tá cúu iin vehe jā coo ní cání jondē andiví. De nsūú iin vehe jā sáhá nchiví cúu, chi jā sáhá Yāa Dios cúu.

<sup>2</sup> De juni ndéē ō vehe yáhá jā cúu yiqui cúñu ó, chi jéca inī ō sáhá, chi ndasí cúnī ō jā nūcūhun ó yiqui cúñu jeé ó jondē andiví.

<sup>3</sup> Chi tá nūcūhun ó ñúcuán, de mā cōó maá-ni cā ánō ō jā naā yiqui cúñu ó yáhá.

<sup>4</sup> Chi juni íyó cā ō inī vehe yiqui cúñu ó yáhá, de jéca inī ō de cúcuécá inī ō. De nsūú jā cúnī ō jā sndóo ó yiqui cúñu ó de coo maá-ni ánō ō. Chi sa cúnī ō jā nūcūhun ó jā jeé, tácuā ndāhvā yiqui cúñu ó jā naā, de coo maá jā cutecū ní cání.

<sup>5</sup> De Yāa Dios cúu jā ní nsáhá jā sūcuán coo ó. De nī jēhe yā Espíritu Santo jā ndéē inī ánō ō, de sáhá maá Espíritu jā íyó seguro inī ō jā cuāha Yāa Dios tāhvī ō.

<sup>6</sup> Túsaá de níní cúu jā cúndeé cúcáhnú inī ndá nī. Chi jínī ni jā juni ndéē ni chījin yiqui cúñu nī yáhá, de jíca íyó nī jín maá Jētohō ō.

<sup>7</sup> Sochi mitan chi cándíja ndá nī jā íyó yā jín nī, vísō ncháha ca cunī ni nūū yā.

<sup>8</sup> De cúndeé cúcáhnú inī ndá nī, chi sáhá nī cuenta jā váha cā tú ná quée nī chījin yiqui cúñu nī yáhá de quīhīn ni cundeē ni jín maá Jētohō ō.

<sup>9</sup> Jā ñúcuán cúu jā ndúcú ndéē nī sáhá nī jā cusí inī yā jín nī, vísō tú íyó cā ni chījin yiqui cúñu nī á vísō tú cundeē ni jín yā.

<sup>10</sup> Chi cánuú jā ndihi ó cuiñi yuhú mesa Cristo jā sáhá ndāā yā tiñu ó. De

tá iin iin ó nīhīn ō síquī nāsa nī nsáhá ó, á jā váha á jā nēhén, tá nī íyo ó chījin yiqui cúñu ó.

*Síquī jā ndīvi ó nūū tūhun jā mānī Yāa Dios jín ó*

<sup>11</sup> Túsaá de ndíhvī inī ni jā má stívī nī nūū maá Jētohō ō, de jā ñúcuán ndúcú ndéē nī scándíja nī nchiví. Sochi jínī Yāa Dios jā íyó ndāā ndá nī, de ñúhún inī ni jā suní sūcuán jínī ndá nú.

<sup>12</sup> De nsūú jā ndúcú tucu nī cāhān ni jā váha cā tēe cúu ndá nī. Sochi cáchī tūhun nī jā cuu cusí inī ndá nú jā síquī ni. De sūcuán de cuu scócóo nú nūū nchiví jā cútéyí ji síquī nāsa cáá nchiví, de nduú sáhá ji cuenta nāsa cáá ánō nchiví.

<sup>13</sup> De va sanaā de jáni inī ndá nú jā tēe loco cúu ndá nī jā cāhān ni sūcuán. De síquī jā ndíhvī inī ni jēhē Yāa Dios cúu. De nduú chi íyó váha xīnī ni, de jā ñúcuán jétíñú yā ndá nī jā quendōo váha ndá nú.

<sup>14</sup> Chi síquī jā cúndáhvī inī Cristo ndá nduhū, jā ñúcuán cúu jā cánuú nacani nī tūhun yā. Chi jínī váha ndá nī jā ní jīhī mátúhún-ni yā jā síquī ndíhi ó, de jā ñúcuán cúu modo jā ní jīhī ndíhi ó jín yā.

<sup>15</sup> Chi nī jīhī yā jā síquī ndíhi ó tácuā ndācá ó jā tēcū, mā cútecū cā ō jā sáhá ó jā cúnī maá ó, chi sa jā cúnī maá yā jā ní jīhī yā de nī natecū yā jā síquī ō.

<sup>16</sup> Jā ñúcuán nduú cā sáhá ndá nī cuenta nāsa-ni cáá nchiví, tá cúu nūū sáhá nchiví ñayívi. De vísō sūcuán nī nsáhá nī cuenta Cristo jondē saá, jā iin tēe-ni cúu yā, de mitan chi nduú cā jáni inī ni sūcuán.

<sup>17</sup> Chi tú iin nchiví yíhí ji ndahá Cristo, de ja nī ndujeé ji. De ndācá modo nēhén ji, ja nī ncháha cuāhān, de mitan de ja nī ndujeé ndíhi.

<sup>18</sup> De Yāa Dios cúu jā sáhá ndíhi yáhá, chi jín Cristo nī nsáhá yā jā ní ndívi ndācá ó nūū tūhun jā mānī yā jín ó. De nī ntetíñú yā ndá nī jā nācani nī tūhun jā ndívi nchiví nūū tūhun jā mānī yā jín ji.

<sup>19</sup> Chi jín Cristo de nī nsáhá Yāa Dios jā nchiví ñayívi ndívi ji nūū tūhun

jā mānī yā jíin ji. De nduú nácunehen yā cuāchi jā ní nsáhá nchivī. De nī ntetíñú yā ndá nī jā nácani nī tūhun yáhá nāsa ndívi ji nūū tūhun jā mānī yā jíin ji.

<sup>20</sup> Túsaá de cúu ndá nī tēe jā jíca tiñu maá Cristo. De jā cáhān nī, chi modo jā maá Yāa Dios cáhān ndāhvī yā jíin ndá nú. Túsaá de cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā cáhān Cristo, jā ná ndívi ndá nú nūū tūhun jā mānī Yāa Dios jíin nú.

<sup>21</sup> De Cristo, vísō nduú nī iin cuāchi yā, de nī nsáhá Yāa Dios jā ní nūcundeē cuāchi ó sīquī yā. De súcuán de yóhó jā yíhí ndahá Cristo, nī nūcundeē sīquī ō jā íyó ndāā ō tá cúu nūū íyó ndāā Yāa Dios.

## 6

<sup>1</sup> Túsaá de sīquī jā cúu ndá nī tēe jā sátíñú jíin yā, de cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā má sndóo uun nú tūhun jā ní nsáhá Yāa Dios jā váha ndá nú.

<sup>2</sup> Chi cáchī yā nūū tutū ī:

Maá tiempo jā cúnī maá nī de cunini nī tūhun jā cáhān ndāhvī nú jíin nī.

De maá tiempo jā scácu nī nchivī, de scácu nī ndóhó.

Cáchī yā. De mitan-nī cúu maá tiempo jā cúnī yā, de mitan-nī cúu tiempo jā ní nquiji Yāa jā scácu yóhó.

<sup>3</sup> De ndúcú ndá nī jā má sáhá nī nī iin tiñu jā casī jā candíja nchivī, tácu mā cáhān ji sīquī tiñu ndíso nī.

<sup>4</sup> Chi sa ndúcú nī jā ndihi jā sáhá nī stéhēn jā cúu nī tēe jā sátíñú nūū Yāa Dios. Jā nūcuán jēndeé inī ndá nī jā ndóho nī tūndóhó, jíin jā cúmanī nūū nī, jíin jā vījín sáhá jíin nī.

<sup>5</sup> Chi nī íyo quéhēn vuelta jā ní ncani nchivī ndá nī, de nī nēnda ji sīquī ndá nī, de nī nchihī ji ndá nī vecāa, de nī nsatíñú nīhin nī, de nī jahnī nī maá nī māhná, de nī íyo nditē inī nī.

<sup>6</sup> De suni ndúcú ndá nī jā cuetúhún ji nduhū sīquī jā ndāā jíca nī, de jícūhun váha inī nī tūhun ndāā, de íyó paciencia inī nī, de váha inī nī, de ndēē Espíritu Santo inī ndá nī, de cúndāhvī ndíja inī nī táhān nī.

<sup>7</sup> De nácani ndāā ndá nī tūhun, de poder Yāa Dios íyó jíin nī. De jíin tūhun ndāā sndāhvā nī ndācá tiñu néhén, chi modo jā cánāā nī sīquī. De modo jā nēnda nūcuán sīquī ndá nī, de nēnda ndá nī sīquī.

<sup>8</sup> Íyó vuelta jā íyó yíñúhún nchivī jíin nī, de íyó vuelta jāá nduú. Íyó vuelta jā jétúhún ji ndá nī, de íyó vuelta jā cáhān ji sīquī nī. De íyó vuelta jā cáhān ji jā tēe stāhvī cúu ndá nī, de íyó vuelta jā cáhān ji jā tēe ndāā cúu nī.

<sup>9</sup> De íyó vuelta jā sáhá ji jāá nduú jíin ji ndá nī, de íyó vuelta jā sáhá ji jā jíin váha ji ndá nī. De íyó vuelta jā cúnī nchivī jā cahnī ji ndá nī, sochi tēcū cā nī. De vísō sndóho ji ndá nī, sochi nduú jíhī ndá nī.

<sup>10</sup> De vísō íyó jā cúcuécá inī nī, sochi níní cúsiī inī nī. De vísō tēe ndāhvī cúu ndá nī, sochi sáhá cuícá nī cuāhā nchivī jíin tūhun yā. De vísō nduú nā cuá névāha nī, sochi jíin maá yā de ndihi-ni névāha nī.

<sup>11</sup> Hermano nūū Corinto, súcuán cúu jā cáhān cājí nī jíin ndá nú, chi sīquī jā mānī nī jíin nú, jā nūcuán cúu jā cáchī ndihi nī nāsa ndóho nī.

<sup>12</sup> Ndá máá nī cáchī cājí nī sīquī jā mānī ndasí nī jíin ndá nú, de ndá máá nú sanaā de nduú mānī nū jíin nī súcuán.

<sup>13</sup> De modo jā cáhān tatá jíin sēhe, suni súcuán cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā coo manī nū jíin nī, tá cúu nūū íyó mānī nī jíin nú.

### *Sīquī jā cúu ó templo Yāa Dios*

<sup>14</sup> Mā quívi nduū ndá nú jíin tiñu néhén jā sáhá nchivī jāá nduú cándíja, chi mā cúu coo inuú nú jíin ji. ¿Chi nāsa cúu quetáhán tiñu jā sáhá nchivī ndāā jíin jā sáhá nchivī néhén? ¿De nāsa cuu cundeē inuú nchivī jíca jíin luz yā jíin nchivī jíca nūū neē?

<sup>15</sup> ¿Nāsa cuu coo inuú Cristo jíin Satanás? ¿De nāsa cuu cuiñi cáhnú nchivī cándíja jíin nchivī jāá nduú cándíja?

<sup>16</sup> ¿De nāsa cuu canī táhān templo Yāa Dios jíin ídolo? Chi ndá máá nú cúu templo Yāa Dios, Yāa tēcū, chi

ndéē yā inī ánō nū, tá cúu nūū ní ncāhān yā:

Cundeē ni inī ndá ji de caca nuu nī māhñú ji,

de cuu nī Yāā Dios maá ji,

de cuu ji nchivī maá nī.

Ncachī yā.

<sup>17</sup> De jā ñúcuán nī ncāhān cā yā:

Mā quívi nduū ndá nú jíin tiñu néhén jā sáhá ndá ji,

chi sáhá síin nú maá nú, cáchī Jētohō ō.

De mā tíin nú ndācá jāá nduú ndāā.

Ñúcuán de naquehen nī ndá nú,

<sup>18</sup> de cuu nī Tatá ndá nú,

de cuu nú sēhe yíi nī jíin sēhe síhí nī,

cáchī Jētohō ō, Yāā jā tíin ndihi poder.

Cáchī tutū.

## 7

<sup>1</sup> Ñanī mánī, túsaá de névāha ó ndācá tūhun yáhá jā ní nquee yuhú yā jā sáhá yā. Jā ñúcuán ná sáhá ndoo ó maá ó ndācá jā sátéhén yiqui cúñu ó jíin ánō ō. De ná cúndihvī inī ō jā má stíví ó nūū Yāā Dios, de ná cóo ndoo coo iī ō nūū yā jíin ndihi tiñu jā cúni yā.

*Jā ní nacani inī nchivī Corinto sīquī cuáchi ji*

<sup>2</sup> Coó manī ndá nú jíin ndá nī viī. Chi nduú ní nsáhá nī falta nūū ni iin nú, de nduú ní stíví nī ánō ni iin nú, de ni iin nú nduú ní stáhví nī.

<sup>3</sup> De nsūú jā ndúcú nī cāhān ni nūū nū cúu jā cāhān ni sūcuán, chi ja nī ncāhān ni jā mánī ndasí nī jíin nú. De níni ñúhún inī ni ndá nú, vísō cuū ō á cutecū ō.

<sup>4</sup> De cúcáhnú ndasí inī ni ndá nú, de cúsiī ndasí inī ni jā jíca ndāā nū. De vísō jíin ndá nī ndācá tūndóhó yáhá, de íyó ndeé inī ni de cúsiī ndasí inī ni jā sīquī ndá nú.

<sup>5</sup> Tá nī jēē ndá nī Macedonia, de nduú ní íyo nañíi inī ni, chi sa vījín nī íyo tūndóhó jíin nī ndācá lado. Chi nī íyo jā ní stáhān tāhān jíin nī, de nī nchūhú nī jā sanaā de caca yátā nchivī cándíja.

<sup>6</sup> De Yāā Dios jā sáhá jā ndundeé inī nchivī jā cúcuécá inī, nī nsáhá yā jā ní

ndundeé inī ndá nī, chi nī nquiji Tito nī nsáhá yā.

<sup>7</sup> De nī ndusiī inī ndá nī, de nsūú maá-ni sīquī jā ní nquiji dē, chi suni jā ní ndundeé inī dē nī nsáhá ndá nú. Chi nī ncachī tūhun dē jā ñúhún inī ndá nú jā cunī tucu nú nūū ni, jíin jā cúcuécá inī nū sīquī cuáchi nú, jíin jā nácani inī nū jēhē ni. De jā ñúcuán víhí cā nī ncusiī inī ni.

<sup>8</sup> De carta jā ní ntají nī nūū ndá nú, vísō nī nsáhá jā ní ncucuécá inī ndá nú, sochi nduú cā nácani cuécá inī maá nī jā ní nsáhá sūcuán. Chi vísō nī ncucuécá inī ni saá, de mitan de nduú cā, chi jíin ni jā jacū-ni quívi nī ncucuécá inī ndá nú nī nsáhá.

<sup>9</sup> De mitan de cúsiī inī ni, de nsūú sīquī jā ní ncucuécá inī ndá nú, chi sa sīquī jā ní jetíñú jā ní ncucuécá inī nū, chi nī nsáhá jā ní nacani inī nū sīquī cuáchi nú. Chi nī ncucuécá inī nū tá cúu nūū cúni maá Yāā Dios, de nsūú jā ní nsáhá ūhvī ni ndá nú.

<sup>10</sup> Chi tú cúcuécá inī ō tá cúu nūū cúni Yāā Dios, de suu sáhá jā nácani inī ō sīquī cuáchi ó de scácu yā yóhó, de sá de nduú cā nácani cuécá inī ō. Sochi tú cúcuécá inī nchivī jāá nduú cándíja, de nduú jétíñú jā nacani inī ji, chi sa tānū tāhvī ji.

<sup>11</sup> Sochi nī ncucuécá inī ndá nú tá cúu nūū cúni Yāā Dios, de mitan de jíin ndá nú nāsa vāha nī jetíñú. Chi nī nacani ndasí inī nū nī nsáhá, de nī nducú ndá nú jā quendōo ndāā nū, de nī ncuxeēn nū nūū tēe jā ní nsáhá cuáchi, chi nī nchūhú nú jā ní stíví nú nūū yā. Ñúcuán de ndasí nī ncuu inī ndá nú jā cunī tucu nú nūū ni, de nī ndihvī ndasí inī nū nī ncuxeēn nū nūū tēe jā ní nsáhá cuáchi ñúcuán. De sūcuán nī stéhēn ndá nú jāá nduú cuáchi nú, chi nduú ní jétúhún ndá nú cuáchi jā ní nsáhá tēe ñúcuán.

<sup>12</sup> De jā ní ntee nī carta ñúcuán, de nsūú maá-ni sīquī tēe jā ní nsáhá cuáchi, de ni nsūú maá-ni jēhē tēe jā ní ndoho nī nsáhá dē. Chi sa nī ntee nī tácuā sáhá ndá nú cuenta nāsa nī nacani ndasí inī nū jā mánī nū jíin nī, jíin jíinúū Yāā Dios.



<sup>13</sup> Jā ñúcuán nī ndusiī inī ndá nī jā síquī ndá nú. De víhí cā nī ncusiī inī ni jā ní jinī ni jā cúsiī inī Tito, chi nī nduu nañíí inī dē nī nsāhá ndá nú.

<sup>14</sup> Chi ja nī ncāhān ni jín dē jā cúsiī inī ni jā vāha nchivī cúu ndá nú, de mitan de nduú ní nguéndōo nī tūhun canoō jā síquī nū. Chi tá cúu nūū ní jinī ndá nú jā íyó ndāā ndācá tūhun jā ní ncāhān ni jín nú, suni sūcuán nī nq̄ee ndaā jā ní ncāhān ni jín Tito jā cúsiī inī ni síquī nū jā vāha squíncuu nú.

<sup>15</sup> De víhí cā mānī dē jín ndá nú mitan jā ñúhún inī dē jā vāha nī jetáhvī nú jā cáhān dē, de nī iyo yíñúhún nú chi nī ndihvī inī nū jā má stíví nú nūū dē.

<sup>16</sup> Túsaá de cúsiī inī ni síquī jā cúcáhnú ndasí inī ni ndá nú.

## 8

### *Jā ná cúsiī inī ji sōcō ji cuāhā*

<sup>1</sup> Hermano, mitan de suni cúnī ndá nī cachī tūhun nī nūū ndá nú nāsa cuāhā jā vāha nī nsāhá Yāā Dios jín nchivī cándíja jā íyó región Macedonia.

<sup>2</sup> Chi vísō nī jito túnī ndasí tūndóhó ji, de suni nī ncusiī ndasí inī ji jín tūhun yā. De vísō ndóho ndáhvī ndasí ji, de vāha ndasí nī jaquīn ji cuāhā xūhún jā cuu nchivī cándíja.

<sup>3</sup> Chi cúu nī testigo jā ní ncusiī inī maá ji nī jēhe ji nāsa nī nquenda ji, de jondē víhí cā nī jēhe ji.

<sup>4</sup> Chi nī ncāhān ndáhvī ndasí ji jín nī jā cuāha nī tūhun jā chindeé táhán ji jín ó cuāha ji xūhún cuu ndá hermano jā ndóho ndáhvī.

<sup>5</sup> De víhí cā nī nsāhá ji nsūú cā tá nī jani inī ndá nī, chi xihna cā nī nsōcō ji maá ji nūū Jētohō ō, de sá de nī jēhe ji maá ji jā sāhá ji ndācá jā cúnī ndá nī, ndihī nāsa jétahān inī Yāā Dios.

<sup>6</sup> De jā sūcuán nī nsāhá ndá nchivī Macedonia, de nī sndíhvī inī ndá nī Tito jā ná cuēē tucu dē nūū ndá maá nú, de sāhá dē jā jīnu tiñu jā ní squíjéhe dē jín nú jā suni caquīn nū cuāhā xūhún cuu nchivī ndáhvī.

<sup>7</sup> Chi ndá ndóhó vāha ndasí sáhá nú ndācā-ni, chi vāha cándíja nú, vāha

nācani nú tūhun, vāha jícūhun inī nū, vāha ndíhvī inī nū, vāha mānī nū jín ndá nī. Túsaá de suni cánuú jā vāha sāhá nú tiñu yáhá jā cuāha nú jā cuu nchivī ndáhvī.

<sup>8</sup> De nsūú jā cúnī ni ndacu nī nūū nū, chi sa cáchī tūhun nī nūū nū nāsa cúsiī ndasí inī sava cā nchivī jēhe ji xūhún, de sūcuán de cunī ni jā suni cúndáhvī ndija inī ndá maá nú nchivī ndáhvī.

<sup>9</sup> Chi ja jínī ndá nú nāsa vāha ndasí inī Jētohō ō Jesucristo jín ó. Chi síquī jā ní ncundáhvī inī yā ndóhó de nī nasāhá ndáhvī yā maá yā, vísō cuíca ndasí yā jondē andiví nícu. De sūcuán nī nsāhá yā jā cúcuíca ndá nú ndihī jā ndíso tūhun yā, síquī jā ní nasāhá ndáhvī yā maá yā.

<sup>10</sup> De jā vāha ndá maá nú cúu jā ná cáchī ni nāsa jáni inī ni síquī tiñu yáhá. Vāha nī nquijéhe ndá nú cuíyā ava, chi nsūú maá-ni jā ní jaquīn nū xūhún, chi suni nī ncusiī ndasí inī nū nī nsāhá nú.

<sup>11</sup> Túsaá de mitan de sínu ndá nú da. De tá cúu nūū ní ncusiī inī nū jā ní nquijéhe nú jín, suni sūcuán cusí inī nū sínu nú, chi cuāha ndá nú tú nāsa névāha nú.

<sup>12</sup> Chi tú cúsiī inī ō cuāha ó, de jetáhvī yā tú nāsa névāha ó, chi nduú jícān yā jā cuāha ó jāá nduú névāha ó.

<sup>13</sup> De nsūú jā cáhān ni jā cahñī ndáhvī nú maá nú jā caa cā nīhñ ji nsūú cā jā ndōo nūū ndá maá nú.

<sup>14</sup> Chi sa jā inuú-ni cunevāha ndá nú jín ji. Chi névāha cuāhā nū mitan, de cuu cuāha nú jā cúmanī nūū ndá ji. Ñúcuán de tú ní iin quívi cunevāha ndá ji, de suni cuu taji ji de tú cúmanī nūū nū. De sūcuán de inuú-ni cunevāha ndá nú,

<sup>15</sup> tá cúu nūū cáhān tutū īī síquī nchivī jā ní nastútú maná jondē janahán: Tēe jā ní nastútú cuāhā, chi nduú ní ndóo cā. De tēe jā ní nastútú jacū-ni, suni nduú ní ncúmanī nūū dē. Cáchī tutū.

*Tūhun Tito jín ūū cā táhán dē*

16 De ná cútahvī ni nūū Yāa Dios jā ní nsāhá yā jā ndíhvī inī Tito jēhē ndá nú tá cúu nūū ndíhvī inī ndá máá nī.

17 Chi nī jetáhvī dē jā ní ncāhān ni jín dē jā cuēē dē nūū nū. De sīquī jā ndíhvī inī dē jēhē ndá nú, jā ñúcuán cúu jā cuēē dē, chi sūcuán cúu inī maá dē.

18 De suni tají ndá nī iin hermano cuēē jín Tito nūū nū. De ndācá grupo nchivī cándíja jétuhún ji tēe ñúcuán jā vāha sátiñú dē sīquī tūhun jā scácu yā yóhó.

19 De ndācá grupo nchivī cándíja suni nī ntee ji tiñu dē jā quíhīn dē jín ndá nī chindee dē jā quísiáha ndá nī xūhún jā ní jēhe nchivī. De tiñu yáhá sáhá ndá nī tácuca cāhān nchivī jā vāha ndasí Yāa cúu maá Jētohō ō, chi cunī ji nāsa cúsiī ndasí inī nū jā sócō nū xūhún.

20 De quíhīn ni jín ndá tēe ñúcuán tácuca ni iin nchivī mā tēē ji cuāchi sīquī ni sīquī xūhún jā ní nsōcō nchivī.

21 Chi ndúcú nī jā ndāa squíncuu nī ndācá tiñu, de nsūú maá-ni nūū Yāa Dios, chi saá-ni nūū nchivī.

22 De suni tají ndá nī incā hermano ō cuēē dē jín ndúū tēe yáhá. De ja ncuu quéhén vuelta nī stéhēn dē jā cúsiī ndasí inī dē jā ndíhvī inī dē ndācá tiñu. De mitan chi ndíhvī cā inī dē jēhē ndá nú, chi cúcáhnú ndasí inī dē jā squíncuu nú.

23 De tú jícān tūhún nchivī sīquī Tito, de cachī nū jā cúu dē tēe chindee nduhū jā sátiñú dē jín nī nūū nū jā síquī tūhun yā. De ndúū cā hermano ō yáhá, cachī nū jā cúu dē tēe jā ní ntetiñú nchivī cándíja, de íyó yíñuhún dē nūū Cristo.

24 Túsaá de stéhēn nū nūū dē jā íyó mānī ndija ndá nú jín dē, tácuca cunī ndācá grupo nchivī cándíja. De sūcuán de cunī ji jāá nduú ní ncúsiī cāhá inī ni jā síquī ndá nú.

## 9

*Sīquī jā jáquīn ji xūhún cuu ndá hermano*

1 De mitan de nduú cā jíní ñúhún jā tee nī nūū ndá nú sīquī xūhún

jā jáquīn nū jā cuu ndá hermano jā ndóho ndáhvī.

2 Chi ja jíní ni jā jétahān inī ndá nú cuāha nú. De jā ñúcuán maá-ni jā cúsiī inī ni cāhān ni jín nchivī Macedonia jā ndá ndóhó nchivī Acaya, ja nī nsāhá tūha nú xūhún cuīyā ava. De jā sūcuán nī ncusiī inī ndá máá nú, de jā ñúcuán cuāhā nchivī Macedonia suni nī ndihvī inī ji nī jēhe maá ji.

3 De tají nī ndinúnī hermano yáhá, cuēē ndá dē nūū nū xihna cā, tácuca tá cuēē maá nī de mā cāhān nchivī jā ní stáhvī nī jā ní ncāhān ni jā squíncuu vāha nú jín tiñu ñúcuán. Chi coo tūha ndija nú jín xūhún tá cúu nūū ní ncāhān ni jín ji.

4 Chi sanaā de cuēē ni jín jacū tēe Macedonia, de tú cunī dē jāá nduú íyó tūha ndá nú, de nīhīn ni tūhun canoō, de saá-ni ndá máá nú, chi nī ncāhān téyí nī jā íyó tūha ndija nú.

5 Jā ñúcuán nī jani inī ni jā cánuú jā cāhān ni jín ndācá hermano yáhá jā cuēē ndá dē xihna cā, de sá de cuēē ni, tácuca sndíhvī inī dē ndá nú jā ñamā ná cóo tūha xūhún jā ní ncāhān nū jā cuāha nú. De sūcuán de coo tūha sīquī jā vāha inī ndá nú, de nsūú jā ní nsáhá fuerza ni ndóhó.

6 De nūcūhun inī ndá nú tūhun yáhá jā tú jacū-ni cuāha nú de suni jacū-ni nanihīn nū: Chi tēe jā jáquīn tāmá, suni tāmá-ni nástútú dē. De tēe jā jáquīn cuāhā, chi suni cuāhā nástútú dē. Cáchi tutū.

7 Tá iin iin nú cuāha nú nāsa nī nchuhun inī maá nú. Mā cúxī inī nū cuāha nú, chi nsūú fuerza cúu. Chi Yāa Dios mānī yā jín nchivī jā cúsiī inī cuāha.

8 De maá Yāa Dios cuu sáhá yā jā nducuahā ndācá nūū jā vāha jā cuu ndá nú, tácuca níni cunevāha nú ndācá ndíhi jā jíní ñúhún nú, de coo sobra cā jā cuāha nú cuu ndācá tiñu vāha.

9 Chi sūcuán cāhān tutū ī sīquī ndá nchivī jā jēhe:

Nī scāa ji nī jēhe ji nūū nchivī ndáhvī. De ndācá tiñu vāha jā sáhá ji chi quendōo níi cání.

Cáchi tutū.

<sup>10</sup> De Yāa Dios jéhe yā tatā nū tēe jáquīn, de nīhīn dē stāa yáji dē. De suni sūcuán cuāha yā ndīnuū nū jā váha cuu ndá nú, de sāhá yā jā cāyā de nducuahā tiñu váha jā sáhá ndá nú.

<sup>11</sup> Sūcuán de coo cuicá nú jíin ndācā-ni, tácuā cuu cuāha cuāhā nū. De xūhún jā cuāha nú jā quīhīn nū ndá hermano jā ndóho ndáhví, suu sáhá jā nacuetáhví ji nū Yāa Dios.

<sup>12</sup> Chi xūhún jā cuāha ndá nú nū ji, nsūú mátúhún-ni jā nīhīn ji jā cúmanī nū ji, chi suni sáhá jā nacuetáhví ndasí ji nū yā.

<sup>13</sup> De cāhān ji jā váha ndasí Yāa cúu Yāa Dios, chi xūhún jā jéhe ndá nú stéhēn jā váha cándíja nú tūhun Cristo. De suni sáhá jā cāhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios sīquī jā váha nī jéhe ndá nú nū ji jíin nū ndá cā nchivī.

<sup>14</sup> De suni cācān táhvī ji jēhē nū, chi coo manī ndasí ji jíin nú sīquī jā váha ndasí nī nsāhá Yāa Dios jíin nú.

<sup>15</sup> De ná cútahví ō nū Yāa Dios, chi nī jéhe yā Sēhe yā nū ō, jā cúu iin táhvī cāhnú ndasí jā má quēndá cuitī ō cachī tūhun ó ndīhi.

## 10

### *Jā ndíso tíñú Pablo jā cúu dē apóstol*

<sup>1</sup> De nduhū Pablo, cāhān ndāhvī nī jíin ndá nú jíin modo jā cāhān maá Cristo jā vitá inī yā de váha inī yā. Nduhū, chi cāhān ndá nú jā tá íyó nī jíin nú de íyó suchí inī nī nū nū, sochi tá íyó jíca nī de nduú yúhú cuitī nī cāhān nīhin nī jíin nú. Cáchi ndá nú.

<sup>2</sup> Túsaá de cāhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā tá cuēē ni de mā cāhān nū tūhun jā sáhá jā cuxeēn ni nū nū. Chi sava ndá nú cāhān jā sáhá ndá nī tiñu yā jā maá-ni jā nīhīn ni sīquī ñúcuán. Túsaá de íyó tūha nī jā cuxeēn ni nū nchivī jā cāhān sūcuán.

<sup>3</sup> Chi vísō cúu ndá nī nchivī jā ndéē inī ñayīví, de nduú cánāá nī tá cúu nū cánāá nchivī ñayīví. Chi modo jā cánāá nī cúu jā cánāá nī sīquī ndācá tiñu néhén.

<sup>4</sup> Chi nsūú ndatíñú ñayīví jétíñú nī jā cánāá nī, chi jíin poder Yāa Dios cúu

jā cánāá nī jā snāá ni ndācá fuerza jā cúu contra sīquī yā.

<sup>5</sup> Sūcuán snāá ndá nī ndācá tūhun nduxí jíin tūhun téyíí jā ndúcú casī jā má cūnī nchivī nāsa Yāa cúu Yāa Dios. De jási ni nū ndīhi jāá nduú váha jā jáni cāhá inī nchivī, tácuā candíja ji nū Cristo.

<sup>6</sup> De tá jíinu jā candíja váha ndá maá nú, sá de coo tūha nī jā cuāha nī castigo nū ndá cā nchivī jāá nduú cūnī candíja.

<sup>7</sup> Ndá maá nú chi maá-ni jā jáni inī nū modo nchivī jāá nduú jícūhun inī. Chi tú nā-ni tēe jáni inī dē jā Cristo nī ntetíñú yā dē, de ná sáhá dē cuenta jā suni sūcuán nī ntetíñú yā ndá nduhū.

<sup>8</sup> De tú nī ncāhān téyíí nī jíin nú jā ndíso tíñú nī, sochi nduú cúcanoō nī sáhá. Chi maá Jētoho ō nī ntetíñú yā ndá nī, tácuā sáhá nī jā cuja ánō ndá nú jíin tūhun yā, de nsūú jā snāá nī.

<sup>9</sup> Túsaá de nduú cūnī ni jā canī inī nū jā ndúcú nī siúhú nī ndá nú jíin carta ni.

<sup>10</sup> Chi cāhān sava nú jā ndācá carta ni chi sndíhvī ndasí inī, de nīhin ndācu tiñu, sochi tá íyó nī jíin ndá nú de nduú cúndeé inī ni jā ndacu nīhin nī, de suni nduú cúu cāhān vī ni, cáchi ndá nú.

<sup>11</sup> De nchivī jā cāhān sūcuán ná sáhá ji cuenta jā tá cúu nū nīhin cāhān carta ni tá íyó jíca nī, suni sūcuán nīhin ndacu nī tiñu nū nū tá coo nī jíin nú.

<sup>12</sup> De va mā chúndeé cuitī inī ni jā sáhá ñáhnú nī maá nī tá cúu nū sáhá sava tēe ñúcuán jā jétúhún dē maá dē. Ndá tēe ñúcuán chi íyó naā xīnī dē jā jáni inī dē jā cúñáhnú cā dē nsūú cā ndá táhán dē, de nduú sáhá dē cuenta nāsa íyó dē nū Yāa Dios.

<sup>13</sup> Sochi ndá nduhū chi nduú cútéyíí nī, chi maá-ni medida tiñu jā ní jéhe Yāa Dios nū ni, de mā scāa cā ni. Maá Yāa Dios nī jéhe medida nāsa cúu jā sáhá nī, de maá yā nī jéhe tūhun jā ní jíin nī nū ndá ndóhó nchivī Corinto.

<sup>14</sup> Já ñúcuán, tá nī jíin ndá nī nū nū jā xíhna ñúhún de nsūú jā ní nchāha nī nū medida tiñu jā ní jéhe yā nū ni. Chi xihna cā ndá maá nī nī jíin

nūū ndá nú jā ní nacani nī tūhun vāha Cristo.

<sup>15</sup> De nduú cutéyíí nī sīquī tiñu jā ní nsāhá incā tēe, chi vāchi sīquī tiñu jā ní nsāhá maá nī-ni. De sa ñúhún inī ndá nī jā cuāhā cā candíja nú, de súcuán de cuu sáhā nī cuāhā cā tiñu yā mähñú ndá nú, sochi maá-ni medida jā ní jēhe yā.

<sup>16</sup> De sá de quihīn ni nūū ndá cā ñuū jā íyó ichi nūū cā ñuū nū, jā scútē nuu cā ni tūhun jā scácu yā yóhó cúnī ni. Sochi mā quívi nduū nī jā cutéyíí nī nūū ja nī nacani incā tēe tūhun.

<sup>17</sup> De tú ní tēe cúnī dē cutéyíí dē, ná cutéyíí dē sīquī jā sáhā maá Jētohō ō, nsūú sīquī jā sáhā maá dē.

<sup>18</sup> Chi nsūú tēe jā jétúhún maá cúu jā quéndōo yíñúhún, chi sa tēe jā jétúhún maá yā.

## 11

*Jā cāhān Pablo sīquī ndá tēe jā nácani tūhun stáhvi*

<sup>1</sup> Cune cáhnú inī ndá nú de ná cāhān ni jacū tūhun modo tá cāhān nchivī naā. Túsaá de cáhnú coo inī ndá nú vii.

<sup>2</sup> Chi cúcuíñú nī jā jēhē ndá nú, tá cúu nūú cúcuíñú Yāā Dios. Chi cúu ndá nú tá cúu iin ñahan lúli jā íyó ndoo, de nī nsāhá nī jā quetáhán ndá nú jíin Cristo, tá cúu nūú quetáhán iin ñahan lúli jíin mátúhún-ni yíi ji.

<sup>3</sup> Sochi yúhú nī jā sanaā de cuāha ndá nú tūhun jā ndá tēe nácani incā tūhun, stáhvi dē ndá nú, de siāā nū tūhun jā chíñúhún ndāā nū Cristo jondē jíin inī jíin ánō nū. Chi suni súcuán nī nsāhá Satanás jíin Eva, chi nī nquívi inī iin cōō, de nī stáhvi ji ña jíin tūhun ndíchi jā stáhvi.

<sup>4</sup> Chi tá quíji ndá tēe nūū nū de tú nduú nácani ndāā dē tūhun Jesús tá cúu nūú ní nacani ndá nī, de va vāha ndasí jétáhvi ndá nú dē. De suni súcuán vāha jétáhvi nú nūū incā espíritu jíin nūū incā tūhun jāá nduú quetáhán jíin Espíritu Santo jíin tūhun jā ní ncandíja nú jā scácu yā ndá nú.

<sup>5</sup> De ndá tēe ñúcuán jā cándíja ndá nú jā cāhān dē jā cúu dē apóstol

cúñáhnú, sochi nduú cúñáhnú cuitī dē nūū nī.

<sup>6</sup> Chi vísō sanaā de nduú níhīn vāha nī modo jā cāhān ni, sochi jíicūhun vāha inī ni. Chi jíin ndihi tiñu jā ní nsāhá nī mähñú ndá nú nī stéhēn cājí nī jā súcuán cúu.

<sup>7</sup> Nduú ní jíicān ni xūhún nūū ndá nú jā ní nacani nī tūhun jā scácu yā yóhó. De súcuán nī ntecū ndāhvī nī tácu quendōo vāha cā ndá nú jíin tūhun yā. ¿De va cuāchi nī nsāhá nī jā ní nsāhá nī súcuán, á naá cúu?

<sup>8</sup> Chi sava cā grupo nchivī cándíja nī nquehen nī xūhún jā ní jēhe ji nūū ni, tácu súcuán-ni nacani nī tūhun yā nūū ndá nú.

<sup>9</sup> De tá nī íyo nī jíin nú de nī ndihi xūhún nī, de nduú ní jíicān cuitī ni nūū ni iin nú. Chi ndá hermano jā ní nquiji ichi Macedonia nī jēhe dē nūū ni jā cúmanī. De jíin súcuán de nduú ní stáhān ni ndá ndóhó, de ni mā sáhā cuitī ni.

<sup>10</sup> De tá cúu nūú cúcáhnú vāha inī ni jā jíinī nī tūhun ndāā Cristo, suni súcuán jíinī ni jā má quēhén nī xūhún nūū ni iin nchivī níi región Acaya, tácu mā cāsī ji jā cúsiī inī ni jā súcuán-ni nácani nī tūhun yā.

<sup>11</sup> ¿De á sīquī jāá nduú mánī ni jíin ndá nú cúu jā cāhān ni súcuán, jáni inī nū? Nduú chi maá Yāā Dios jíinī yā jā mánī ni jíin ndá nú.

<sup>12</sup> De sáhā cā ni tá-ni sáhā nī, chi mā quēhén nī xūhún nú, tácu casī ni jā sáhā téyíí ndá tēe ñúcuán maá dē jā cāhān dē jā inuú-ni sáhā dē tiñu yā jíin nī.

<sup>13</sup> De ndá tēe ñúcuán chi nsūú apóstol ndāā cúu dē, chi cúsa maá tūhun stáhvi-ni cāhān dē, de sáhā dē maá dē jā cúu dē apóstol Cristo.

<sup>14</sup> De nduú sáhvi inī ō jíinī ō jā sáhā ndá dē súcuán, chi ja jíinī ō jā suni Satanás násāma maá, de stáhvi jā sáhā maá modo iin ángel Yāā Dios jā jíca jíin luz yā.

<sup>15</sup> De jā ñúcuán suni nduú sáhvi inī ō jíinī ō ndá tēe jā jétíñú Satanás, tú sáhā dē maá dē jā tēe sáhā ndāā cúu dē. De iin quívi de nanihīn dē sīquī tiñu néhén jā sáhā dē.

*Tūndóhó jā ní ndoho Pablo sīquī jā cúu dē apóstol*

<sup>16</sup> Incā vuelta cáhān ni jín ndá nú jā ni iin nú mā cānī inī nū jā tēe naā cúu nī. Sochi tú súcuán jáni inī ndá nú, de va cuetáhví nú jā cáhān ni modo tēe naā túsaá, de súcuán de va suni maá nī cuu cutéyí nī jacū tá cúu nū sáhá ndá tēe ñúcuán túsaá.

<sup>17</sup> Jā cáhān ni súcuán chi nsūú jā ní ncachī maá Jētohō ō jā cáhān ni, chi sa modo tēe naā cáhān ni jā cutéyí nī.

<sup>18</sup> Chi cuāhā dē sáhá téyí dē maá dē jā cúu cuenta ñayíví, de va suni súcuán ná sáhá téyí nī maá nī túsaá.

<sup>19</sup> De va tēe íyó cájí xīnī cúu ndá nú, jáni inī nū, de jā ñúcuán vāha jéndeé inī nū ndá tēe naā xīnī túsaá.

<sup>20</sup> Chi va vāha-ni jéndeé inī ndá nú nū ndá tēe ñúcuán jā sáhá fuerza dē ndá nú jā satíñú cāhá nú nū dē, á sáhá ndáhví dē ndá nú, á cāndeē dē ndatíñú nú, á sáhá ñáhnú dē maá dē nū nū, á jondē cātū dē nū nū.

<sup>21</sup> De va visō cúcanoō ni jā cachī ni, de ná cáchī ni jā maá nī va nduú nā valor ni jā sáhá téyí nī maá nī tá cúu nū sáhá ndá tēe ñúcuán. Sochi mitan de tú íyó sava tēe jā chūndeé inī dē sáhá téyí dē maá dē, de va suni chundeé inī maá nī túsaá. De va cáhān ni tá cúu nū cáhān iin tēe naā.

<sup>22</sup> Tú cutéyí ndá dē jā tēe hebreo cúu dē, de saá-ni nduhū. Tú tēe Israel cúu dē, de saá-ni nduhū. Tú tatā Abraham cúu dē, de saá-ni nduhū.

<sup>23</sup> De va cáhān ni tá cúu nū cáhān tēe naā jā cutéyí nī súcuán túsaá. Tú tēe sátíñú nū Cristo cúu dē, de víhí cā nduhū. Chi cuāhā cā tiñu sáhá nī nsūú cā ndá máá dē, de cuāhā cā vuelta nī ncani nchivī nduhū, de cuāhā cā vuelta nī nchīhi nī vecāa, de suni cuāhā vuelta ja ñatin cuū ni.

<sup>24</sup> Chi ndá táhān nī tēe hebreo ūhūn vuelta nī ncani ndasí dē nduhū jín cuarta ñii, iin medida jā ja ñatin cuū ni sáhá.

<sup>25</sup> Unī vuelta nī ncani ndá dē nduhū ntuxí, de iin vuelta nī ncuun ndá dē yūū xīnī ni. Unī vuelta nī nquēe barco jā ní jica nī sīquī tūhun yā. Iin ñuú jín iin nduú nī nchosō teni nī nū cūnú ndute mar.

<sup>26</sup> Cuāhā vuelta nī ndoho nī jā jíca nī ichi, de nī ncācu nī nū ndācá yūte, de nī ncācu nī nū ndācá jācuīhná. Nī ncācu nī nū nchivī nación ni jín nū nchivī ñuū jíca. Nī ncācu nī cháhá chúcuán tá nī iyo nī ñuū jín rancho jín mar. Nī ncācu nī nū ndá táhān nī jāá nduú íyó ndāa.

<sup>27</sup> Nī nsatíñú nīhin nī de vjín nī ndoho nī. Cuāhā vuelta nī jahnī ni maá nī māhná. Nī jīhī ni sōco, nī nchīchī ni ndute. Cuāhā vuelta nī iyo nditē inī ni, nī ncuitūn ni, nī ncumanī sahma nī.

<sup>28</sup> De sīquī ndācá jā yáhá chi íyó cā. Chi ndiquivī ndóho nī jā nācani ndasí inī ni jēhē ndá grupo nchivī cándija.

<sup>29</sup> Tú iin nchivī nduú fuerza inī ji, de suni súcuán ndóho nī jín ji. De tú iin nchivī quívi ji cuāchi sáhá táhān ji, de ndóho nī tūhun canoō jín tūhun quítī inī.

<sup>30</sup> Tú súcuán de tú cánuú jā cutéyí nī, de va cutéyí nī sīquī ndācá jā stéhēn jāá nduú nā fuerza inī ni.

<sup>31</sup> De Yāa Dios, Yāa cúu Tatá maá Jētohō ō Jesucristo, jín yā jā cáhān ndāa ni. De ní cānī ná cáhān nchivī jā vāha ndasí Yāa cúu yā.

<sup>32</sup> Tá nī iyo nī ñuū Damasco, de gobernador jā ndācu tiñu inī región jā tīn rey Aretas, nī jani dē ndá soldado nī jito vāha dē ndá viéhé pared jā ní jicó ndūū ñuū ñúcuán, chi tiin dē nduhū jā quíhīn ni vecāa nícu.

<sup>33</sup> De nī nquívi nī inī iin tīcá, de nchivī cándija nī ntavā ji nduhū ventana iin vehe jā íyó yīcā pared, chi nī snúu ji nduhū inī tīcá. De súcuán nī ncācu nī nū tēe ñúcuán.

## 12

*Jā ní iyo iin jā ní stéhēn nū Pablo jā ní stúu yā nū dē*

<sup>1</sup> De nduú níhīn tiñú jā cutéyí nī. De vāha cā ná cáchī tūhun nī nū nū sīquī iin jā ní stéhēn maá Jētohō ō chi nī stúu yā nū ni.

<sup>2</sup> Jín ni iin tēe jā cándija Cristo, de ja nī ncuu ūxī cūmī cuīyā jā ní nsáhá yā jā ní ncaa tēe ñúcuán nī jēhēn dē jondē andiví ūnī. De nduú jín ni á nī jēhēn

ni jín yiqui cúñu nī, á nī jēhēn ánō ni-ni. Maá Yāā Dios cúu jā jínī.

<sup>3</sup> Sochi jínī ni jā ní ncanee yā nduhū. De á nī jēhēn ni jín yiqui cúñu nī, á nī ndōo, nduú jínī ni, chí maá-ni Yāā Dios cúu jā jínī.

<sup>4</sup> Chi nī nsāhá yā jā ní ncaa nī nī jēhēn ni jondē andiví nūū vii ndasí cáá. De ichi ñúcuán nī jini nī ndācá tūhun yuhū ndasí jā má cūú cachī tūhun yóhó nchivī.

<sup>5</sup> De síquī jā ní nsāhá yā sūcuán jín nī cúu jā cutéyí nī, sochi síquī maá nī chí mā cutéyí nī. Chi cutéyí nī maá-ni síquī jāá nduú nā fuerza inī ni.

<sup>6</sup> De tú cúnī ni cutéyí nī síquī maá nī nícu, de nsūú jā naā xīnī ni de tú sāhá nī sūcuán nícu, chí ndāā jā íyó iin jā cuu cutéyí nī. Sochi mā sāhá nī, chí nduú cúnī ni jā canī inī nchivī jā cúñáhnú cá ni nsūú cá jā ní jinī ji á jā ní jinī ji jā cáhān ni.

<sup>7</sup> De nduú cúnī yā jā yāha jā cutéyí nī síquī jā ní stéhēn nijīn yā tiñu ñáhnú ndasí ñúcuán nūū ni, de jā ñúcuán nī nquiji iin tūndóhó jā níquīn nduhū de sndóho nduhū. De iin jā ní jēhe yā tūhun jā tetíñú Satanás cúu, iin jā sndóho nduhū, tácuā mā yāha jā cutéyí nī.

<sup>8</sup> De ūnī vuelta nī ncāhān ndāhvī nī jín maá Jētohō ō jā sāhá jíyo yā quīhīn.

<sup>9</sup> Sochi nī ncāhān yā jín nī: Nduú chí nduú cúmanī jā cúndāhvī inī ni ndóhó. Chí tá nduú fuerza vāha iin nchivī, de sáhá nī jā ndúcuahā cá fuerza maá nī inī ji, ncachī yā. Túsaá de cúsi inī ni jāá nduú fuerza vāha nī, chí sūcuán ndúcuahā cá fuerza Cristo inī ni.

<sup>10</sup> Jā ñúcuán cúu jā cúsi inī ni jāá nduú fuerza vāha nī, jín jā cáhān nāvāha nchivī nūū ni, jín jā cúmanī nūū ni, jín jā jínī ūhvī ji nduhū, jín jā ndóho nī tūndóhó jā síquī Cristo. Chí jāá nduú fuerza vāha maá nī, ñúcuán sáhá jā níhīn ni fuerza maá yā.

*Jā nácani inī Pablo síquī nchivī cándíja ñuū Corinto*

<sup>11</sup> De va tēe naā cúu nī jā ní nsāhá téyí nī maá nī túsaá. De síquī jāá nduú cándíja ndá nú nduhū, jā ñúcuán

cúu jā sáhá nī sūcuán. Chí sa cánuú jā cuetúhún ndá nú nduhū nícu. Chí vísō nduú tiñu cuitī ni jā maá nī, sochi va nduú núu cuitī ni nūū ndācá tēe ñúcuán jā cáhān ndá nú jā apóstol cúñáhnú cúu dē.

<sup>12</sup> Chí māhñú ndá nú nī nsāhá nī ndācá tiñu jā stéhēn jā cúu ndija nī apóstol. Chí jín cuāhā paciencia nī nsāhá nī ndācá tiñu ñáhnú jā stéhēn poder Yāā Dios, jín ndācá tiñu jā ní nsāhvi inī nū nī jinī nū.

<sup>13</sup> De nduú ní nsāhá nī ndá ndóhó jā coo núu nú nūū ndá cá grupo nchivī cándíja, chí mátúhún-ni jāá nduú ní jēhe nī tūhun jā taji nú jā jínī ñúhún nī, ñúcuán-ni cúu jā ní nsāhá nī. Túsaá de cune cáhnú inī ndá nú tú sūcuán nī nsāhá nī falta nūū nū.

<sup>14</sup> De mitan de ja íyó tūha nī jā cuéndēhé nī ndá nú vuelta ūnī. De sunī nduú nā cuá cácan ni nūū nū, chí nsūú ndatíñú nú cúu jā cúnī ni, chí sa jā ná quéndōo vāha nú jín tūhun yā. Chí cúu ndá nú tá cúu sēhe nī, de sēhe chí nduú cánuú scáyā ji jā cuu tatá ji, chí sa tatá cánuú jā cuāha dē jā jínī ñúhún sēhe dē.

<sup>15</sup> Jā ñúcuán cúsi inī ni jā cāxīn ni jā névāha nī, de jondē sndíhi nī fuerza maá nī, tácuā sáhá nī jā quendōo vāha ánō ndá nú. De mānī cá coo nī jín nú, vísō sanaā de jacū-ni íyó mānī ndá nú jín nī.

<sup>16</sup> De íyó jacū nū jā cáhān jā vísō nduú nā cuá ní jícān ni nūū nū, sochi tēe stáhvī cúu nī, chí nī nducú nī modo ndíchí jā níhīn ni xūhún nú, cáhān ndá nú. De nduú.

<sup>17</sup> ¿A ndá tēe jā ní ntají nī nūū nū, á íyó iin dē jā ní stáhvī dē ndá ndóhó jā níhīn dē xūhún nú cuu maá nī? Nduú cuitī.

<sup>18</sup> Nī ncāhān ndāhvī nī jín Tito jā cuéndēhé dē ndá nú, de nī ntají nī incā hermano nī jēe jín dē. ¿De á nī stáhvī Tito nī nquehen dē xūhún nūū nū jā cuu maá dē, á naá cúu? Nduú, chí inuú-ni sáhá ndúū ni, chí iin-ni ánō ndúū ni.

<sup>19</sup> A sanaā de jáni inī ndá nú jā cáhān ni tūhun yáhá tácuā canī inī nū jā vāha tēe cúu nī. Nsūú sūcuán cúu, chí Yāā Dios jínī yā jā cáhān ni maá-ni

tūhun jā cúnī Cristo. De ndihi jā cáhān ni chi ndúcú nī jā cuja nú jíin tūhun yā, ñanī mánī.

<sup>20</sup> Chi yúhú nī jā tá cuēē ni nūū nū, de sanaā de cunī ni jāá nduú sáhá ndá nú tiñu jā jétahān inī ni. De ndá maá nú suni mā quétahān inī nū nduhū. Chi sanaā de cánāá ndá nú, cúcuásún inī nū, quítī inī nū, cúnduxí nú, sátúhún nú, cáhān nū síquī táhán nú, cútéyíí nú, jíca nēhén nú.

<sup>21</sup> De yúhú nī jā tá cuēē tucu nī de cuāha Yāā Dios tūhun canoō nūū nī jā súcuán sáhá ndá nú. De sanaā de cucuécá inī ni tú íyó cuāhā nū jā ní nsáhá cuāchi ichi chátā, de nduú nácani inī nū jā sndóo nú tiñu téhén, jíin tiñu jíca ndiī, jíin tiñu nēhén ndasí jā ní nsáhá ndá nú.

### 13

*Saludo jíin tūhun jā cáchī tūhun Pablo jā sándihí*

<sup>1</sup> Yáhá cúu vuelta ūnī jā cuéndēhé nī ndá nú. De sáhá ndāā ō tiñu tá cúu nūū cáhān tutū: Jíin tūhun jā cáhān ūū á ūnī testigo de cundaā ndācá tiñu, cáchī.

<sup>2</sup> De mitan jā íyó jíca nī de cáhān tucu nī tá cúu nūū ní ncāhān ni tá nī íyo nī jíin nú. Cáhān ni nūū ndá nchivī jā ní nsáhá cuāchi ichi chátā, jíin nūū ndihi nú, jā tá cuēē tucu nī de mā cōó vitá inī ní jíin ndá nú.

<sup>3</sup> De ñúcuán cuu prueba jā ndúcú ndá nú tú jāndāā jā cáhān ni jíin fuerza Cristo. Chi Cristo nduú cúmanī fuerza yā jā sáhá ndāā yā jíin ndá nú, chi stéhēn yā poder yā māhñú nú.

<sup>4</sup> Chi vísō nduú ní stéhēn yā fuerza yā tá nī jīhī yā yīcā cruz, sochi mitan chi técū yā jíin poder Yāā Dios. De tá cúu nūū ní ndoho maá yā, suni súcuán ndóho ndá nī mitan jāá nduú fuerza nī. De vísō súcuán de jíin poder Yāā Dios de técū ndá nī jíin yā jā sátíñú nī nūū nū jā síquī tūhun yā.

<sup>5</sup> Coto túnī ndá nú maá nú tú íñí nīhin nú jíin tūhun cándíja nú yā. Sáhá vāha nú cuenta. ¿De á nduú jíin ndá nú jā ndēē Jesucristo inī ánō nū, de tú ndāā jā ní ncandíja ndija nú?

<sup>6</sup> De ñúhún inī ni jā suni cúcáhnú inī ndá nú jā cándíja ndija ndá maá nī.

<sup>7</sup> De jícān táhvī ndá nī nūū Yāā Dios jā má sáhá ndá nú ni iin tiñu nēhén. De vísō cuetúhún ndá nú jā vāha ndácu nī nūū nū, á vísō mā cuetúhún nú, de nduú nā cuá sáhá, chi maá-ni jā sáhá nú tiñu ndāā cúu jā ndúcú nī.

<sup>8</sup> Chi nduú jásī ni nūū tiñu ndāā, chi sa scāca nī.

<sup>9</sup> Túsaá de cúsiī inī ndá nī de tú nduú nā fuerza maá nī, de tú íyó fuerza maá nú. De níin jícān táhvī ni jā ná cúja cā inī ndá nú jíin tūhun yā.

<sup>10</sup> De téē nī carta yáhá nūū nū jondē ncháha ca cuēē ni, tácuá tá cuēē ni de nduú cā jíin ñúhún jā cuxeēn ni nūū nū. Chi nī jēhe Jētohō ō tiñu yáhá jā ndíso nī tácuá sáhá nī jā cuja ánō ndá nú jíin tūhun yā, nsūú jā snāā ni.

<sup>11</sup> Ja nī ncāhān ō túsaá hermano, de ná cóo jā vāha jíin ndá nú. De cundihvī inī nū jā cuja nú jíin tūhun yā, de coo ndeé inī nū. De coo inuú inī nū de cundeē mánī nū jíin táhán nú. De Yāā jā ndíso tūhun ndeé tūhun síī inī jíin tūhun cúndáhvī inī, coo yā jíin ndá nú.

<sup>12</sup> De tá cáhān jítáhán ndá nú, de yíñúhún techuhú nú ndahá ndá jí.

<sup>13</sup> Sáhá ndeé inī ndá nú, cáchī ndá hermano cándíja jā íyó yáhá.

<sup>14</sup> De ñúhún inī ni jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā vāha ndá nú, de Yāā Dios cúndáhvī inī yā ndá nú, de Espíritu Santo coo cáhnú yā jíin nú. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI GALACIA

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo apóstol. De nsūú nchivī ní jáni nduhū, de ni nsūú nchivī ní ntétíñú nduhū jā nácani nī tūhun, chi sa maá Jesucristo jíin Tatá ó Yāa Dios, Yāa jā ní nastécū Jesús mähñú ndīyi.

<sup>2</sup> De nduhū jíin ndācá hermano jā íyó jíin nī yáhá, té nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī cándíja níi región Galacia.

<sup>3</sup> De ñúhún inī ndá nī jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

<sup>4</sup> Chi Jesús nī nsōcō yā maá yā jā ní jīhī yā jā síquī cuāchi ó, tácu scácu yā yóhó nūū ndācá jā nēhén jā íyó ñayiví yáhá, chi súcuán nī jētahān inī maá Tatá ó Yāa Dios.

<sup>5</sup> De ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā ní cání. Súcuán ná cóo. Amén.

*Sīquī jāá nduú cā nā incā tūhun jā cācu nchivī*

<sup>6</sup> De sáhvi inī ni ndéhé nī jā ñamā ndasí ndúcú ndá nú sndóo nú Yāa Dios, Yāa jā ní ncana ndá ndóhó jā quīvi nú ndahá yā sīquī jā ní ncundáhvī inī Cristo yóhó. Chi nī niquīn ndá nú incā tūhun jā síin cáhān.

<sup>7</sup> De nduú cuitī cā nā incā tūhun íyó jā cācu ó. Sochi íyó jacū nchivī jā stáhān ji ndá ndóhó, de cúnī ji nasāma ji tūhun nāsa scácu Cristo yóhó.

<sup>8</sup> De tú iin nchivī nacani incā tūhun nūū nū jā nāsa scácu yā ndóhó, de tú nduú quétáhān jíin tūhun jā ní nacani ndá nī nūū nū xihna cā, de ná tánū tāhvī nchivī ñúcuán. De vísō ndá nduhū á iin ángel jā quiji jondē andivī nacani incā tūhun, de ná tánū tāhvī.

<sup>9</sup> Ja nī ncāhān ni jíin ndá nú, de suni súcuán cáhān tucu nī mitan: Tú nā-ni té nī nacani incā tūhun nūū nū, de tú nduú quétáhān jíin tūhun jā ní jetáhvī ndá nú, de ná tánū tāhvī dē túsáa.

<sup>10</sup> De jā cáhān ni súcuán, ¿de á ndúcú nī jā cuetúhún nchivī nduhū, á Yāa

Dios? ¿A ndúcú nī jā cusī inī nchivī jíin nī, jáni inī ndá nú? Nduú chi tú ndúcú cā ni jā cusī inī nchivī jíin nī, de nsūú mozo Cristo cúu nī túsáa.

*Nāsa nī nduu Pablo apóstol*

<sup>11</sup> De cáchī tūhun nī nūū ndá nú, hermano, jā tūhun jā scácu yā yóhó jā nácani nī, chi nsūú jā ní jani inī maá nī jíin ndá cā nchivī cúu.

<sup>12</sup> Chi nsūú nchivī ní stéhēn nūū ni, de ni nsūú nchivī ní nsáhá jā ní ncutūha nī, chi sa maá Jesucristo nī stéhēn nūū ni.

<sup>13</sup> Chi ja nī jini ndá nú tūhun nāsa nī nsáhá nī jondē saá, tá nī nchiñúhún nī sáhān ndá táhān nī hebreo. De jíin ndá nú jā ndasí nī nsáhá nāvāha nī nchivī jā cándíja nūū Yāa Dios, de nī ndihvī inī ni jā snāa ni ji nícu.

<sup>14</sup> De vāha cā nī ncutūha nī sáhān ñúcuán nsūú cā cuāhā cā té naciōn nī jā ní jahnu jíin nī, chi nī ndihvī cā inī ni síquī ndá jā ní jaquīn ndá tatā nī.

<sup>15</sup> De vísō súcuán de Yāa Dios chi ja nī nacāji yā nduhū jondē tá ncháha ca cacu nī. De iin quīvī nī ncusiī inī yā nī ncana yā nduhū jā quīvi nī ndahá yā síquī jā ní ncundáhvī ndasí inī yā nduhū.

<sup>16</sup> De nī stéhēn yā Sēhe yā nūū ni, tácu nacani nī tūhun nāsa scácu yā nchivī ndācá naciōn jāá nduú jíin tūhun yā. Ñúcuán de nduú ní jíicā tūhún nī ni iin nchivī,

<sup>17</sup> de ni nduú ní jēhēn ni Jerusalén nūū ndá té cúu apóstol xihna ñúhún cā nsūú cā nduhū. Chi sa nī jēhēn ni jondē región Arabia, de sá de nī nōhōn tucu nī ñuū Damasco.

<sup>18</sup> Ñúcuán de jondē nī ncháha ūnī cuīyā, sá de nī jēhēn ni Jerusalén. De nī jíin ni nūū Pedro, de nī ndeē ni jíin dē xāhōn-ni quīvī.

<sup>19</sup> Sochi nduú ní jíin ni nūū ndá cā apóstol, chi nūū mátúhún-ni Jacobo ñanī maá Jētohō ō.

<sup>20</sup> Tūhun yáhá jā té nī cuēē nūū ndá nú, chi jíin Yāa Dios jā ndāa cúu.

<sup>21</sup> Ñúcuán de nī jēhēn ni níi región Siria jíin Cilicia.



22 De ndá nchivī cándíja jā yíhí ndahá Cristo, jā ndéē región Judea, ncháha ca cunī cuitī ji nūū ni saá.

23 Chi vāchi tūhun nī-ni nī jini ji jā cáhān nchivī: Tēe jā ní nsāhá nāvāha yóhó jondē saá, de mitan chi nácani dē tūhun jā cándíja ó jā ndúcú dē snāá dē saá, ncachī.

24 De nī ncāhān ji jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios jā sūcuán nī nsāhá yā jíin nī.

## 2

*Jā ní jetáhvī ndá cā apóstol jā cúu Pablo apóstol*

1 Ñúcuán de jondē nūū úxī cūmī cuiyā, de nī jēhēn tucu nī Jerusalén jíin Bernabé, de suni nī jeca nī Tito nī jēhēn ni jíin dē.

2 De nī jēhēn ni chi maá Yāa Dios nī stéhēn yā jā jíni ñúhún quīhīn ni. De nī ndutútú síin ndá máa-ni tēe cúñáhnú nūū nchivī cándíja. De nī ncachī tūhun nī nūū ndá dē sīquī tūhun jā scácu yā yóhó jā nácani nī nūū nchivī ndācā nación jāá nduú jíin tūhun yā. De sūcuán nī nsāhá nī tácuca cuetúhún dē jā sūcuán tiñu sáhá nī, de tácuca mā quéndōo cāhá tiñu jā sáhá nī jíin jā ní nsāhá nī.

3 De juni nduú ní nsāhá fuerza ndá dē Tito, tēe jā ní jica jíin nī, jā cundeē tunī circuncidar dē, vísō cúu dē tēe incā nación de nduú ní ncúu dē circuncidar.

4 De sūcuán nī ncundaā, vísō nī nguīvi jacū tēe stáhvī jā sáhá dē jā hermano cúu dē. De ndá tēe ñúcuán nī nguīvi dē tácuca cundéhé yuhū dē nāsa nī nduu libre ó nūū ley circuncidar sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús. Chi cūnī ndá dē jā squíncuu tucu ó ley ñúcuán, de nduu tucu ó mozo nūū.

5 De nduú ní jétáhvī cuitī ndá nī nūū ndá tēe ñúcuán, chi cūnī ni jā quendōo nīhin ndá nú jíin tūhun jā scácu yā yóhó.

6 De ndá tēe ñúcuán jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja, nduú cā nā incā tiñu jéé ní ndácu dē nūū ni. De maá nī chi nduú ní nsāhá nī cuenta jā cúñáhnú dē, chi Yāa Dios suni nduú sáhá yā cuenta, chi inuú-ni cúu ndiviī tēe nūū yā.

7 Chi sa nī jinī ndá dē jā tūhun jā scácu yā yóhó, ndíso tíñu nī jā nácani nī nūū nchivī ndācā nación jāá nduú sáhá circuncidar, tá cúu nūū nácani Pedro tūhun ñúcuán nūū nchivī hebreo jā sáhá circuncidar.

8 Chi Yāa Dios jā ní ntetíñú Pedro jā nácani dē tūhun nūū nchivī hebreo, suni maá yā nī ntetíñú nduhū jā nácani nī tūhun nūū nchivī ndācā nación jāá nduú jíin tūhun yā.

9 Jā ñúcuán, Jacobo jíin Pedro jíin Juan nī jinī ndá dē jā ní ntaji Yāa Dios tiñu váha ndasí yáhá nūū ni. De ndá tēe ñúcuán chi cáhān nchivī cándíja jā maá dē cúu jā cúñáhnú cā. De nī ntiin ndá dē ndahá nī jíin ndahá Bernabé, jā stéhēn dē jā íyó mānī dē jíin nī, jíin jā ní ncundaā inī dē jā nduú maá nī quīhīn nacani tūhun nūū nchivī ndá cā nación, de ndá máa dē nūū nchivī hebreo.

10 De iin-ni jā ní jīcān dē cúu jā nūcūhun inī ndá nī jā chindeé nī nchivī jā ndóho ndáhvī, de tiñu ñúcuán chi suni ndíhvī inī maá nī sáhá nī.

*Jā ní ncāhān Pablo nūū Pedro*

11 De tá nī nquiji Pedro ñuū Antioquía, de nī ncāhān cājī nī nūū dē, chi nī stívī dē tiñu.

12 Chi jondē ncháha ca quenda sava táhān dē hebreo jā ní ntaji Jacobo, de yājī dē stāā jíin nchivī jāá nsūū hebreo cúu. Ñúcuán de tá nī nquenda ndá tēe ñúcuán, de nī ncusín dē jāá nduú cā yājī dē jíin ji, chi yúhú dē jā cunī ndá tēe ñúcuán jāá nduú cā squíncuu dē ley ndá táhān dē hebreo. Chi cáhān ley jā má cūū cājī dē stāā jíin nchivī jāá nduú sáhá circuncidar.

13 De sava cā tēe hebreo jā cándíja, suni nī ncujiyo dē nūū ji, tá cúu nūū ní nsāhá Pedro, chi yúhú dē jā cunī ndá tēe ñúcuán. De jondē maá Bernabé nī scāhān ndá dē, nī ncujiyo dē.

14 Ñúcuán de nī jinī ni jā ní nayūhú ndá dē jā cājī dē stāā jíin nchivī ñúcuán, de sūcuán cúu jāá nduú cā jíca dē jíin modo jā cáhān tūhun jā scácu yā yóhó. De nī ncāhān ni nūū Pedro, nī jinī jíinúū ndācā dē: Ndóhó jā cúu tēe

nación o hebreo, nduú cá squíncuu nú ley táhán ó nchivī hebreo, chi yáji nū jíin nchivī ñúcuán. ¿De nājēhē sáhá nú fuerza ji jā squíncuu maá ji ley táhán ó hebreo, de tú nduú squíncuu maá nú? ncachī ni.

*Iin-ni modo scácu yā nchivī hebreo jíin nchivī ndá cá nación*

<sup>15</sup> De yóhó chi cúu ó nchivī hebreo, de cáhān o jāá nsūú nchivī ndá cá nación jā sáhá cuāchi cúu ó.

<sup>16</sup> De vísō sūcuán de jíin o jā ni iin ó nduú quéndōo ndāā o nūū Yāā Dios jā squíncuu ó tiñu jā ndácu ley Moisés janahán, chi maá-ni jā candíja ó jā Jesucristo sndáhvā yā cuāchi ó. Jā ñúcuán cúu jā suni maá ó nī ncandíja ó Jesucristo, tácuā sndáhvā yā cuāchi ó sīquī jā cándíja ó, de nsūú sīquī jā ndúcú ó squíncuu ó ley. Chi cáhān tutū ī: Ni iin nchivī mā quéndōo ndāā ji nūū Yāā Dios jíin jā ndúcú ji squíncuu ji tiñu jā ndácu ley, cáchi.

<sup>17</sup> De ndá máá ó nchivī hebreo, tú cúnī o jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā ní jihī Cristo jēhē o, suu cúu jā jíicūhun inī o jā suni nchivī sáhá cuāchi cúu ó, tá cúu nūū cúu ndá cá nchivī. ¿Túsaá de á cuāchi nī nsāhá ó jā ní sndóo ó ley janahán tá nī ncandíja ó Cristo? Nduú cuitī jā sūcuán.

<sup>18</sup> Chi sa tú naquehen tucu nī ley jā ní sndóo nī ñúcuán, de suu sáhá jā nenda cá cuāchi sīquī ni.

<sup>19</sup> Chi modo ja nī jihī ni nī nsāhá ley, de jā ñúcuán mā cūú cá ndacu ley nūū ni. De sūcuán de cuu cutecū ni jā sáhá nī jā cúnī Yāā Dios.

<sup>20</sup> Chi modo jā ní jihī ni yīcā cruz jíin Cristo, de mitan chi nduú cá técu ni jā maá nī, chi maá Cristo cúu jā técu inī ni. De jā técu ni inī ñayīví yáhá mitan cúu jā cándíja nī jā Sēhe Yāā Dios chindeé chítuu yā nduhū. Chi nī ncundáhvī inī yā nduhū de nī nsōcō yā maá yā jēhē ni.

<sup>21</sup> Túsaá de nduú cúnī ni casī ni nūū tūhun jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi ó sīquī jā vāha ndasí inī yā jíin ó. Chi tú jā quéndōo ndāā o nūū yā jā nducú

ó squíncuu ó ley janahán, ñúcuán de nduú nā tiñu cuitī jā ní jihī Cristo nícu.

### 3

*Tūhun ley jíin tūhun cándíja*

<sup>1</sup> Ndá ndóhó hermano región Galacia, ¿nūcu nduú jíicūhun inī ndá nú? ¿Ní tēe nī nsacā nuu xīnī nū jāá nduú cá jétáhvī nú tūhun ndāā? Chi tá nī nacani ndá nī tūhun yā nūū nū, de cájí ndasí nī jíicūhun inī nū jā ní jihī Jesucristo yīcā cruz jā jēhē nū.

<sup>2</sup> Iin-ni tūhun yáhá jíicā tūhún nī ndá nú: ¿Nāsa nī nīhīn nū Espíritu Santo? ¿A jā ní ncundeé nú squíncuu nú tiñu jā ndácu ley Moisés? Nduú cuitī, chi sa jā ní ncandíja nú tūhun jā scácu yā ndóhó jā ní jini nú.

<sup>3</sup> ¿Nā sīquī cúu jāá nduú jíicūhun cuitī inī nū? Chi xihna cá nī ncandíja ndá nú jā ní jihī Cristo jā scácu yā ndóhó, de nī nīhīn nū Espíritu Santo. ¿De mitan á jáni inī ndá nú jā sndóo tucu nú tūhun ñúcuán de fuerza maá nú squíncuu nú ley de cácu nú, á naá cúu?

<sup>4</sup> Ndasí nī sndóho nchivī ndá nú sīquī tūhun jā scácu Cristo ndóhó. Nācā jā vāha de tú nduú ní ndóho cáhā nú, chi sa jā cándíja ndíja nú yā.

<sup>5</sup> ¿De nā sīquī cúu jā jēhe Yāā Dios Espíritu yā nūū nū de sáhá yā tiñu ñáhnú māhñú nú? Nduú sáhá yā sīquī jā ndúcú ndá nú squíncuu nú ley, chi sa sīquī jā ní ncandíja nú tūhun jā scácu yā ndá nú jā ní jini nú.

<sup>6</sup> Abraham nī ncandíja dē jā sáhá Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā, de jā ñúcuán nī sndáhvā yā cuāchi dē.

<sup>7</sup> Túsaá de ná jíicūhun inī ndá nú jā nchivī jā cándíja jā sáhá Yāā Dios jēhē ji, ndívi ji nduu ji tatā Abraham sīquī jā sūcuán cándíja ji.

<sup>8</sup> Chi jondē janahán ja cáhān tutū ī jā nchivī ndācā nación jāá nduú jíin tūhun Yāā Dios, sndáhvā yā cuāchi ji de tú candíja ji tūhun ñúcuán. De jondē ncháha ca cuu ndācā yáhá de ja nī nquee yuhú yā tūhun vāha yáhá nūū Abraham: Jā jíin ndóhó de quéndōo ndetū nchivī ndācā-ni nación.

9 Tú sūcuán de nchivī cándija, quéndōo ndetū ji jín Abraham, tēe jā ní ncandija tūhun jā ní nquee yuhú yā jā sáhá yā.

10 De sa tǎnū tǎhvī nchivī jā ndúcú quendōo ndāā jín ley Moisés. Chi sūcuán yósō nūū tutū īī: Tǎnū tǎhvī ndācá nchivī jāá nduú squíncuu ndihi cuitī tūhun jā yósō nūū tutū ley, cáchī.

11 Túsaá de cájí cúu jā ni iin nchivī mā quéndōo ndāā ji nūū Yāā Dios sīquī jā ndúcú ji squíncuu ji ley. Chi cáhān tutū: Nchivī jā ní sndáhvā yā cuāchi ji, técū ji jā cándija ji jā sáhá yā jēhē ji, cáchī.

12 De ley Moisés nduú cáhān jā cutecū ō ní cánī sīquī jā cándija ó jā ní nsáhá yā jēhē ō, chi sa cáhān: Tú ní nchivī squíncuu tiñu yáhá, de cutecū ji sáhá, cáchī.

13 De Cristo nī scácu yā yóhó nūū tūhun jā cáhān ley jā tǎnū tǎhvī ō sīquī cuāchi ó, chi maá yā nī ndoho sīquī tūhun jā tǎnū tǎhvī ō. Chi yósō nūū tutū īī: Ndācá nchivī jā cundita caa yīcā ñūtún, tǎnū tǎhvī ji, cáchī.

14 De Cristo Jesús nī jīhī yā yīcā ñūtún cruz tácu quendōo ndetū nchivī ndācá nación sáhá yā. Chi tūhun jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā quendōo ndetū Abraham, jīnū nūū ji. De sūcuán de tú candija ó jā ní nsáhá Yāā Dios jēhē ō, de nīhīn ō Espíritu Santo jā ní nquee yuhú yā jā quiji.

*Sīquī ley jín sīquī contrato jā ní nquee yuhú yā*

15 Hermano, ná cáhān ni iin tūhun nāsa sáhá ndá nchivī ñayīví: Tú iin tēe sáhá dē iin contrato á iin acta, de tú ja nī ncucutú jā ní nsáhá dē firmar, de mā cūú cā nacanī, de ni mā cūú jēcōsō cā.

16 De suni sūcuán nī nsáhá Yāā Dios iin contrato jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham jín tatā dē jā quiji. De nduú cáhān tutū īī sīquī cuāhā tatā dē, chi sa cáhān sīquī iin-ni tatā dē, de suu cúu Cristo.

17 Túsaá de tūhun jā cáhān ni yáhá cúu jā xihna cā nī nsáhá Yāā Dios iin contrato jín Abraham, suu jā quiji Cristo de scácu yā yóhó, de nī nsáhá

cutú yā. Nūcuán de nī nchāha cūmī ciento ōcō ūxī cuīyā, de sá de nī jēhe yā ley nūū Moisés. De ley ñūcuán jā ní nquiiji cuéé cā, mā cūú nacanī contrato ñūcuán, ni mā cūú casī nūū tūhun jā ní nquee yuhú yā jā scácu yā yóhó.

18 Chi tú jā jín ley Moisés scácu yā nchivī, ñūcuán de nsūū sīquī contrato jā ní nquee yuhú yā cúu jā scácu yā ji. De nduú chi sa sīquī maá jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham cúu jā ní scácu yā dē.

19 ¿Túsaá de nāsa jétíñú ley Moisés? Jétíñú chi nī jēhe yā cuéé cā tácu nastúu cuāchi ji. De nī ndacu tiñu maá-ni tiempo jāá nchāha ca quiji Cristo, Yāā jā cúu tatā jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā quiji. De tá nī jēhe Yāā Dios ley ñūcuán nūū nchivī, de nī ntají yā ndá ángel yā nī ncachī tūhun nūū Moisés, de Moisés nī nacachī nūū ji.

20 De síin cúu tūhun jā ní nquee yuhú yā nūū Abraham jā quiji Cristo, chi mátúhún-ni yā nī nquee yuhú nūū dē, de nduú ní jīni ñúhún ni iin jā cáhān yúnúū yā nūū dē.

*Sīquī nāsa jétíñú ley janahán*

21 ¿Túsaá de á ndihi yáhá cáhān jā ley jā ní jēhe Yāā Dios nūū Moisés, sáhá jíyo jā ní nquee yuhú yā jā sáhá yā? Nduú cuitī jā sūcuán. Chi tú ní jēhe Yāā Dios iin ley jā cutecū nchivī ní cánī sáhá, ñūcuán de quendōo ndāā ji nūū yā sīquī jā squíncuu ji tiñu jā ndácu ley nícu.

22 De nduú chi yósō nūū tutū īī jā ndihi nchivī ñayīví, modo jā yíndasī ji vecāa chi yíhī ji chījin cuāchi. De sūcuán cúu tácu ndācá ji jā cándija jā ní jīhī Jesucristo jēhē ji, nīhīn ji maá jā ní nquee yuhú yā nūū ji sīquī jā cándija ji tūhun ñūcuán.

23 Chi jondē nchāha ca quenda tūhun jā candija ó Cristo, de modo jā ní nchindasī ō nī nsáhá ley janahán, tácu cundetu ó quīvī jā quiji Cristo, Yāā jā cándija ó.

24 Túsaá de ley nī ncuu iin jā jíto yóhó modo tá sáhá iin mozo jā jíto

sūchí lúlí, de nī jetíñú jondē ncháha ca quiiji Cristo, de sá de candíja ó jā ní jihī yā jēhē ō, de sndáhvā Yāa Dios cuāchi ó.

<sup>25</sup> De mitan chi ja nī nquiji Cristo, Yāa jā candíja ó, de nduú cā yíhí ó ndahá ley jā cúu tá cúu mozo jā jító yóhó.

<sup>26</sup> Chi ndiviī nū cúu sēhe Yāa Dios sīquī jā ní ncandíja nú Cristo Jesús.

<sup>27</sup> Chi ndācá nú jā ní jenduté nú sīquī jā ní nquīvi nú ndahá Cristo, nī nsāhá yā jā ní nduu nú tá cúu nūú cúu maá yā.

<sup>28</sup> De mitan chi nduú cā cúu nú ni nchivī hebreo ni nchivī griego, ni mozo jā ní jeen nchivī ni nchivī jā sátíñú cuenta maá, ni tēe ni ñahan. Chi iin-ni cā nī nduu ndá nú nūú Yāa Dios jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús.

<sup>29</sup> De tú yíhí nú ndahá Cristo, túsaá de tatā Abraham cúu ndija ndá nú, de nīhīn nū maá táhvī jā ní nquee yuhú yā.

#### 4

<sup>1</sup> Jā cāhān ni jíin ndá nú cúu yáhá: Iin sūchí jā xíí táhvī, vísō iin quīvi de nīhīn ndihī ji jā névāha tatá ji, sochi tá lúlí ji chi inuú-ni cúu ji jíin mozo.

<sup>2</sup> Chi yíhí ji ndahá ndá mozo jā jító ji jíin jā jító ndatíñú ji, jondē tá quenda quīvi jā ní jani tatá ji, sá de nīhīn ji.

<sup>3</sup> De saá-ni yóhó, chi jondē ncháha ca jīcūhun inī ō sīquī Cristo de nī ncuu ó tá cúu sūchí lúlí, de nī nchīhi ó chījin ndācá jā tátúnī inī ñayīví.

<sup>4</sup> De jondē tá nī nquenda quīvi jā ní jani Yāa Dios, de nī ntají yā Sēhe yā, nī ncacu yā chījin iin ñahan, de nī ncacu yā nūú nchivī hebreo jā yíhí chījin ley Moisés.

<sup>5</sup> Súcuán nī ncacu yā tácuā scácu yā yóhó jā má quīhi ó cā chījin ley, de tácuā naquehen Yāa Dios yóhó jā cuu ó sēhe yā.

<sup>6</sup> De sīquī jā cúu ndá nú sēhe yā, de nī ntají Yāa Dios Espíritu Sēhe yā jā ní nquīvi inī ánō ndá nú, de sáhá yā jā cāhān jee ndá nú: Tatá maá sá.

<sup>7</sup> Tú súcuán de nduú cā cúu ndá nú tá cúu mozo, chi sēhe yā cúu nú. De sīquī jā cúu nú sēhe Yāa Dios, de nīhīn

nū maá táhvī jā ní nquee yuhú yā jā jíin Cristo.

*Jā nacani inī Pablo sīquī nchivī candíja*

<sup>8</sup> Chi jondē saá, jondē tá ncháha ca jīcūhun inī nū nāsa Yāa cúu Yāa Dios, de nī ncuu ndá nú mozo nūú ndācá jāá nsūú yāa ndāa cúu.

<sup>9</sup> De mitan chi ja jíin ndá nú nāsa Yāa cúu yā, á vāha cā cāhān ni jā maá yā ja jíin yā ndóhó. ¿Túsaá de nājēhē cúu jā cúnī ndá nú nandicó cóo nú jā nduu tucu nú mozo nūú ndācá jā tátúnī inī ñayīví jāá nduú nīhīn tíñú cuitī?

<sup>10</sup> Chi maá-ni jā nēe iī ndá nú quīvi jíin yōō jíin vico jíin cuīyā.

<sup>11</sup> De yuhú nī jā sanaā de nduú ní jetíñú cuitī jā ní nacani nī tūhun nūú ndá nú.

<sup>12</sup> Cāhān ndāhvī nī jíin ndá nú hermano, jā cani inī nū tá cúu nūú jáni inī maá nī jā nduú cā squīncuu nī costumbre nchivī hebreo. Chi nduhū nī nasāhá nī maá nī tá cúu ndá máa nú jāá nduú yíhí nú nūú ley costumbre nchivī hebreo. De nduú nā cuá ní nsāhá nú jā cucuécá inī ni jondē saá.

<sup>13</sup> Chi jíin ndá nú nāsa nī ncuu jā ní nacani nī tūhun jā scácu yā yóhó nūú nū jā xíhna ñúhún, chi sīquī jā ní ncuhū ni cúu jā ní jencuīñī ni ñuū nū nī nacani nī tūhun.

<sup>14</sup> De vísō tūndóhó nī ncuu jā ní ncuhū ni, de nduú ní nsāhá jēhe inī ndá nú nūú ni, de ni nduú ní ncúyichī inī nū nduhū. Chi sa nī jetáhvī ndá nú nduhū modo iin ángel Yāa Dios, á modo maá Jesucristo.

<sup>15</sup> ¿Túsaá de nājēhē cúu jāá nduú cā cúsiī inī ndá nú jíin nī mitan? Chi náhān nī jā vāha nī nsāhá ndá nú jā ní ntahúhvī inī nū jā cúhū tīnūú nī, de tú jā cuu de jondē tavā nū tīnūú vāha maá nú de taji nú nūcūhun tīnūú nī nícu.

<sup>16</sup> De mitan ¿de á nī nduu nī enemigo nū sīquī jā cáchī ni maá-ni tūhun ndāa nūú nū, á naá cúu?

<sup>17</sup> De íyó tēe jā ndíhvī inī sīquī ndá nú, sochi nsūú jā quendōo vāha ánō nū, chi sa jā cúnī ndá dē nasāhá síin

dē ndá nú jíin nduhū, tácu cundihvī inī nū jā cúu maá dē.

18 De íyó vāha tú ndíhvī inī dē jēhē ndá nú, de tú jā quendōo vāha ánō nū cúu. Chi níni cánuú jā sáhá dē jā vāha ndá nú nícu, vísō ndēē ni jíin nú á nduú nī.

19 Ndá ndóhó sēhe mánī, jā síquī ndá nú cúu jā táhúhvī ndasí tucu inī ni, chi tá cúu iin ñahan jā scácu sēhe, súcuán ndóho nī jā jēhē nū. De suu cúu jā táhúhvī inī ni ndétu nī jondē ná ndúndaā ánō nū jā ndacu nú Cristo.

20 Nācā jā vāha de tú jā íyó nī jíin nú mitan ñúhún, tácu cuu cāhān mánī ni jíin nú. De nduú cúcáhnú cuitī cā inī ni nāsa cani inī ni síquī ndá nú.

### *Tūhun yátá síquī Agar jíin Sara*

21 Ndá ndóhó jā cúnī nū quihi nú chījin ley Moisés, cachī nū ni: ¿A nduú ní jíni ndá nú nāsa cāhān ley ñúcuán?

22 Chi cāhān tutū īi jā Abraham nī íyo ūū sēhe yíi dē. De iin ji cúu sēhe Agar, ñahan cúu mozo vehe dē. De incā ji cúu sēhe ñahan íyó libre, suu ñasíhí dē Sara jā ní ncuu ña ñahan nómā.

23 De sēhe ñahan cúu mozo, nī ncacu ji tá cúu nū cácu ndá cā sūchí lúli. De sēhe ñahan íyó libre, nī ncacu ji síquī jā súcuán nī nquee yuhú Yāa Dios.

24 De yáhá cúu iin tūhun yátá, chi ndúū ñahan ñúcuán cúu ña modo ndúū contrato jā ní nsáhá Yāa Dios jíin nchivī. Maá ñahan nání Agar, cúu ña tá cúu contrato ley jā vāji jondē yucu Sinaí. De nchivī jā yíhí chījin contrato ley, cúu ji mozo nū ley ñúcuán.

25 Chi Agar cúu tá cúu ley jā ní jēhe Yāa Dios xīnī yucu Sinaí jā íyó jondē Arabia. De cúu ña modo Jerusalén, ciudad nchivī hebreo, jā íyó mitan, chi ndācá sēhe Jerusalén cúu ji mozo nū ley ñúcuán.

26 Sochi maá Jerusalén jā íyó andiví, chi sa íyó libre tá cúu nū cúu Sara. De yóhó nchivī jā cándija, modo sēhe ñúcuán cúu ndācá ó, chi íyó libre ndācá ó nū contrato ley.

27 Chi súcuán yósō nū tutū īi:

Ndóhó jā ní ncuu nú ñahan nómā jāá nduú sēhe nú, ná cúsiī inī nū.

Ndóhó jāá nduú ní ntéhdē chījin nú jā scácu nú, ná cána jee nú jā cúsiī inī nū.

Chi coo cuāhā cā sēhe ndóhó jā ní ncuu nú ñahan nómā nsūú cā ñahan jā ní scácu sēhe.

Cáchī tutū.

28 Hermano, sēhe Yāa Dios cúu ó, chi súcuán nī nquee yuhú yā nū ō, tá cúu nū ní nquee yuhú yā nū Abraham jā coo sēhe dē Isaac.

29 De jondē saá de incā sūchí jā ní ncacu tá cúu nū cácu ndá cā nchivī, nī jinī ūhvī ji Isaac, sūchí jā ní ncacu nī nsáhá Espíritu Santo. De tá cúu nū ní íyo saá, suni súcuán jíin ūhvī nchivī ndá sēhe Yāa Dios jondē mitan.

30 ¿Sochi nāsa cāhān tutū īi? Tavā nū ñahan cúu mozo ná quíhīn ña jíin sēhe ña. Chi sēhe ñahan cúu mozo, mā níhīn ji táhvī ji nū sēhe ñahan libre, ncachī yā jíin Abraham.

31 Túsaá, hermano, nduú cúu ó tá cúu sēhe ñahan cúu mozo, chi tá cúu sēhe ñahan libre cúu ó.

## 5

### *Ná cuiñi nīhin ó jíin tūhun jā ní nsáhá libre yā yóhó*

1 De Cristo nī nsáhá libre yā yóhó jāá nduú cā yíhí ó chījin ley Moisés. Túsaá de cuiñi nīhin ndá nú jíin tūhun jā ní nsáhá libre yā yóhó, de mā ndiví tucu nú cuu nú mozo nū ley.

2 Sáhá ndá nú cuenta, chi nduhū Pablo cāhān ni jíin nú jā tú squíncuu nú ley circuncidar, ñúcuán de nduú níhīn tīñú cuitī jā ní ncandija nú jā ní jíhī Cristo jēhē nū.

3 De incā vuelta cāhān nīhin nī jíin ndá tēe jā ndúcú cuu circuncidar, jā tú súcuán de suni cánuú jā squíncuu dē ndiviī cuitī cā tūhun jā cāhān ley Moisés.

4 Ndá ndóhó jā ndúcú nú quendōo ndāā nū jā squíncuu nú ley, túsaá de ja nī nsiāā nū Cristo. Ja nī sndóo nú tūhun jā ní sndáhvā yā cuāchi nú síquī jā ní ncundáhvī inī Yāa Dios ndóhó.

5 Sochi maá ó chi jíca ó jíin Espíritu Santo, de cándija ó jā ní sndáhvā Yāa

Dios cuāchi ó, de jā ñúcuán ñúhún inī ō jā quendōo ndāā ō quīvi jā cuiñi ō nūū yā.

<sup>6</sup> Chi ndācá ó jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús, vísō tú cúu ó circuncidar á nduú, de nduú nā cuá níhīn tiñú. Jā níhīn tiñú cúu jā candíja ó jā sáhá yā jēhē ō. De ñúcuán sáhá jā cundáhvi inī ō táhán ó.

<sup>7</sup> Vāha nī ncandíja ndá nú nícu. ¿De ní iin nī jasī jāá nduú cā jétáhvī nú tūhun ndāā túsaá?

<sup>8</sup> Tūhun jā ní scáhān ndá dē ndóhó, chi nduú vāji nūū maá Yāā jā ní ncana ndá ndóhó jā ní nquīvi nú ndahá yā.

<sup>9</sup> De mā nāā inī ndá nú jā ndá tēe jā stáhvī ndóhó, tūhun jā stéhēn dē cúu tá cúu levadura, chi vísō jacū-nī levadura, de ndāā ndihi ñujan sáhá.

<sup>10</sup> Sochi cúcáhnú inī ni jā maá Jētohō ō sáhá yā jā má candíja ndá nú incā tūhun jā síin cāhān. De maá Yāā Dios cuāha yā castigo ndá tēe jā sácā nuu xīnī nū, tú nā-ni tēe cúu dē.

<sup>11</sup> De nduhū, hermano, tú jā nácani cā ni tūhun jā cánuú sáhá circuncidar jondē mitan, de ndá táhán nī nchivī hebreo mā sáhá nāvāha ji nduhū nícu. Chi mā quítī inī ji jā nácani nī tūhun jā ní jīhī Cristo yīcā cruz, de tú suni nácani nī tūhun jā cánuú sáhá circuncidar nícu.

<sup>12</sup> De ndācá tēe jā sácā nuu xīnī nū sīquī tūhun ñúcuán, vāha cā ná quéhndē cā dē maá dē túsaá.

<sup>13</sup> Chi ndá máá nú, hermano, nī ncana yā ndá nú tácuā coo libre nū nūū ley ñúcuán. De vísō íyó libre ndá nú, de mā cānī inī nū jā cuu quīvi nú ndācá cuāchi jā cúu modo nēhén jā cúnī maá nú, chi sa sáhá nú maá nú mozo jā chindeé nú táhán nú sīquī jā cundáhvi inī nū ji.

<sup>14</sup> Chi ja nī squíncuu nú ndihi ley de tú squíncuu nú iin-ni tūhun jā ndācu tiñu yáhá: Cundáhvi inī nū táhán nú tá cúu nūū cundáhvi inī nū maá nú, cáchī.

<sup>15</sup> Sochi tú maá-ni jā nénda nú sīquī táhán nú jā cānāá nú, túsaá de coto má sáhá cā nū sūcuán, chi sūcuán de snāā táhán ndá nú.

*Modo jā cúnī nchivī jāá nduú candíja jíin modo jā sáhá Espíritu*

<sup>16</sup> Súcuán cāhān ni jíin ndá nú: Caca nú tá cúu nūū cúnī maá Espíritu Santo, de ñúcuán de mā sáhá cā nū modo jā cúnī maá nú.

<sup>17</sup> Chi ndācá jā cúnī maá ó, ñúcuán jāsī jā cúnī maá Espíritu. De jā cúnī Espíritu, suu jāsī nūū modo nēhén jā cúnī maá ó. De jā nduú yáhá chi jāsī nūū táhán, de jā ñúcuán nduú cúu sáhá nú tiñu vāha jā cúnī nū sáhá nú.

<sup>18</sup> Sochi tú maá Espíritu stéhēn nūū nū, túsaá de nduú cā yíhí nú chíjin ley janahán.

<sup>19</sup> De íyó nijīn ndācá tiñu jā sáhá nchivī jā jíca jíin modo nēhén maá, de yáhá cúu: Cásiquí ndēē táhán ji, sáhá ji tiñu téhén, sáhá nēhén ndasī ji,

<sup>20</sup> chíñúhún ji ídolo, sáhá tásī ji, quítī inī ji nūū táhán ji, cānāá ji, cúcuíñú inī ji. De ñamā quítī inī ji, de ndíhvī inī ji jā cúu maá ji-ni, de tétáhán ji sáhá síin ji maá ji.

<sup>21</sup> De cúcuásún inī ji, jáhnī ji ndīyi, jíni ji, sáhá ji vico nēhén, jíin ndá cā jā sūcuán. De cāhān níhīn nī jíin ndá nú, tá cúu nūū ja nī ncāhān ni jíin nú saá, jā nchivī jā sáhá sūcuán, mā níhīn táhvī ji quīvi ji ñuū nūū tátúnī Yāā Dios.

<sup>22</sup> Sochi nchivī jā jíca jíin maá Espíritu Santo, ndācá tiñu yáhá sáhá yā jíin ji: Cundáhvi inī ji táhán ji, cúsiī inī ji, íyó ndeé íyó sīī inī ji, íyó paciencia ji, mānī inī ji, vāha inī ji, squíncuu vāha ji,

<sup>23</sup> nduú sáhá ji jā cúñáhnú ji, de jāsī ji jā cúnī maá ji. De nduú nā ley íyó jā cāhān cuāchi sīquī nū de tú sáhá nú ndācá tiñu yáhá.

<sup>24</sup> De nchivī jā yíhí ndahá Cristo, chi tá cúu jā ní jahnī ji modo nēhén maá ji yīcā cruz, jondē jíin ndācá jā nēhén jā ndíyo inī ji de cútíndī ji.

<sup>25</sup> De jā sūcuán nī jēhe maá Espíritu iin vida jeé nūū ō, de suni ná cáca ō jíin modo jā stéhēn Espíritu.

<sup>26</sup> De mā cúnduxí ó jā squítī inī ō táhán ó, de ni mā cúcuásún inī ō sīquī táhán ó.

## 6

*Tūhun jā chindeé táhán ó*

<sup>1</sup> Hermano, tú iin táhán nú nī nsāhá cuāchi, de ndá ndóhó jā jíca jíin Espíritu Santo nachuhun ichí nú ji. De jíin tūhun vitá cāhān ndá nú jíin ji, de suni coto nú maá nú jā má sāhá jíin nú jā quívi nú cuāchi.

<sup>2</sup> De chindeé nú ndá táhán nú tú nā cuá cúu jā ndóho ji, chi súcuán cúu jā squíncuu nú ley Cristo.

<sup>3</sup> Chi tú iin nchivī jáni inī ji jā nchivī vāha cā cúu ji, vísō nsūú súcuán cúu, de stáhvī ji maá ji túsaá.

<sup>4</sup> De tá iin iin nú coto túnī nū nāsa cáá tiñu sáhá nú. De tú vāha sáhá nú, ñúcuán de cuu cusī inī nū jíin jā sáhá maá nú, de nduú níni scāni táhán nú maá nú jíin táhán nú.

<sup>5</sup> Chi tá iin iin ó cánuú jā squíncuu ó jíin tiñu jā ní jēhe yā nūū maá ó.

<sup>6</sup> De ndá ndóhó jā scuáha tūhun vāha yā, chindeé nú ndá tēe jā stéhēn nūū nū jíin ndācá jā vāha jā névāha nú.

<sup>7</sup> Mā stívī nú jā canī inī nū jā cuu sáhá nú cuāchi. Chi mā cúu sáhá catá nú nūū Yāa Dios jā canī inī nū jāá nduú sáhá yā cuenta. Chi ndācá tú nāsa sáhá nchivī, suu ñúcuán nanihīn ji.

<sup>8</sup> Chi nchivī jā sáhá jā cúnī modo nēhén maá ji, nanihīn ji jā tānū tāhvī ji sáhá modo nēhén maá ji. Sochi nchivī jā sáhá jā cúnī maá Espíritu Santo, chi nanihīn ji jā cutecū ji níi cánī andivī sáhá Espíritu.

<sup>9</sup> De mā cuítá ó jā sáhá ó ndá tiñu vāha túsaá, chi tá quenda maá quívi de nanihīn ó, de tú mā cuítá ó.

<sup>10</sup> Túsaá de ndācá vuelta jā cuu sáhá ó, de ná sáhá vāha ó jíin ndācá nchivī, de ndá hermano ó jā cándíja cúu jā cánuú cā.

*Saludo jíin tūhun jā cáchī tūhun Pablo jā sándihí*

<sup>11</sup> Cūndēhé ndá nú jā náhnú letra tēe nī cuēe nūū ndá nú, chi ndahá maá nī tēe nī yáhá.

<sup>12</sup> De ndá tēe jā sáhá fuerza dē ndá nú jā cuu nú circuncidar, sáhá dē sīquī jā cúnī dē jā cuetúhún nchivī dē. De sáhá dē tácuā mā cúnī ūhvī nchivī

dē jā nācāni dē tūhun jā ní jīhī Cristo jēhē ó.

<sup>13</sup> De ni maá dē jā sáhá dē circuncidar, suni nduú squíncuu vāha dē ndihi cā ley janahán. De cúnī dē jā cuu ndá nú circuncidar, tácuā cuu sáhá téyí dē maá dē jā quehen nú tunī circuncidar sáhá dē.

<sup>14</sup> Sochi nduhū chi nduú cúnī ni sáhá téyí nī maá nī sīquī ni iin ñúcuán, chi mátúhún-ni sīquī jā ní jīhī Jētohō ó Jesucristo yīcā cruz. Chi sīquī ñúcuán cúu modo jā ní jīhī ni, chi nī nsiáā ni ndācá jā íyó inī ñayīví, de suni modo iin ndiyi cúu nī nūū ñayīví.

<sup>15</sup> Chi tú yíhī ó ndahá Cristo Jesús, de nduú níhīn tiñú á cúu ó circuncidar á nduú. Chi jā níhīn tiñú cúu jā ní nsāhá jeé yā ánō ó.

<sup>16</sup> De ñúhún inī ni jā ndācá nú jā jíca jíin modo yáhá, ná sáhá cā yā jā coo ndeé coo sī inī nū, de cundáhvī inī yā ndóhó. De suni ñúhún inī ni jā súcuán sáhá yā jíin ndá cā ji jā cúu ndija ji nchivī jā cándíja Yāa Dios.

<sup>17</sup> De mitan jíin níi cā jā cuáhān ó, cúnī ni jā má stāhān cā ni iin nchivī nduhū. Chi yiqui cúñu nī ndíso seña jā ní ntacuēhé nī nī ndoho nī jā cúu nī mozo maá Jētohō ó Jesús.

<sup>18</sup> Hermano, ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Jētohō ó Jesucristo jā vāha ndá ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU EFESO

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesu-cristo, chi súcuán nī jétahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū. De tée nī carta yáhá cuēē nūú ndá nú nchivī ñuū Efeso, jā cúu nú nchivī maá yā jā cándija nú Cristo Jesús.

<sup>2</sup> De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jétohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

*Jā sáhá Cristo jā quéndōo vāha ánō ō*

<sup>3</sup> Ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios, Yāa cúu Tatá Jétohō ō Jesucristo. Chi nī jēhe yā ndācá jā váha jā íyó andiví jā quéndōo vāha ánō ō, chi yíhí ó ndahá Cristo.

<sup>4</sup> Chi jondē ncháha ca jēcōo ñayíví de nī nacāji yā yóhó jā quívi ó ndahá Cristo, tácuā coo ndoo ánō ō de caca ndaā ō nūú yā.

<sup>5</sup> Ja nī ncundáhvī inī yā yóhó jondē saá, de nī nchindetu yā yóhó jā naquehen yā yóhó jā coo ó sēhe yā. De jíin Jesucristo nī nsáhá yā súcuán, chi nī jétahān inī maá yā jā sáhá yā.

<sup>6</sup> De jā ñúcuán níní ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí yā, chi váha ndasí nī nsáhá yā yóhó jíin ndācá jā váha inī yā, síquī jā yíhí ó ndahá Cristo, Sēhe yā jā mānī yā jíin.

<sup>7</sup> De síquī jā váha ndasí inī Yāa Dios jíin ó, de Sēhe yā nī scácu yā yóhó jā ní jíhí yā jēhē ō, de nī nee cáhnú inī yā nūú cuāchi ó.

<sup>8</sup> De nī stéhēn yā jā cúndáhvī ndasí inī yā yóhó, de nī nsáhá yā jā jícūhun inī ō de cúndíchí ó jíin tūhun yā.

<sup>9</sup> De nī nsáhá yā jā cunī ō iin tūhun yā jā ní nchiyuhū, jāá nduú ní nsáhá yā jā cunī nchivī janahán. Chi súcuán ja nī ncundaā inī yā, de nī jétahān inī yā jā sáhá yā.

<sup>10</sup> De yáhá cúu tūhun jā ní ncundaā inī yā: Jondē tá quenda maá tiempo

de sáhá yā jā ndihi jā íyó inī andiví jíin ñayíví, iin cáhnú-ni nduu, de quihi ndahá Cristo.

<sup>11</sup> De síquī jā yíhí ó ndahá Cristo, de nīhīn ō táhvī ō, chi ja nī nacāji Yāa Dios yóhó jondē jā xíhna ñúhún. Chi súcuán nī jani inī maá yā, chi sáhá yā ndācā-ni jā ní ncundaā inī yā jā jétahān inī yā sáhá yā.

<sup>12</sup> Súcuán nī nsáhá yā, tácuā ndá máá nī jā ní ncandíja Cristo xihna ñúhún, caca ndaā ní de súcuán de sáhá ñáhnú nī yā jā víi ndasí cúñáhnú yā.

<sup>13</sup> De saá-ni ndá ndóhó, nī jini nú tūhun ndāā tūhun vāha jā scácu yā ndóhó, de nī ncandíja nú Cristo. De nī nīhīn ndá nú Espíritu Santo jā ní nquee yuhú yā jā cuāha yā. De ndeé Espíritu yā inī ánō nū, de cúu yā modo sello jā stéhēn jā cúu nú sēhe Yāa Dios.

<sup>14</sup> De sáhá yā jā íyó seguro inī ō jā cuéé cā de cuāha Yāa Dios táhvī ō, jondē tá sínu yā tíñu jā scácu yā nchivī yā. De quívi ñúcuán cáhān ō jā cúñáhnú yā, chi víi ndasí cúñáhnú yā.

*Jā jícān táhvī Pablo jēhē nchivī cándija*

<sup>15</sup> De nduhū nī jini nī tūhun nāsa cándija ndá nú jā ní nsáhá Jétohō ō Jesús jēhē nū, jíin nāsa cúndáhvī inī nū ndihi nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios.

<sup>16</sup> De jā ñúcuán nduú jécuiñī ni jā nácuétáhvī nī jēhē ndá nú, de tá jícān táhvī ni de nduú náā inī ni ndá ndóhó.

<sup>17</sup> Chi jícān táhvī ni jā sáhá Yāa Dios jā jícūhun vāha inī nū de cúndíchí nú jíin tūhun yā, de cunī cā nū nāsa Yāa cúu yā. Chi maá yā cúu Yāa Dios Jétohō ō Jesucristo, de cúu yā Tatá ó jā víi ndasí cúñáhnú.

<sup>18</sup> De jícān táhvī ni jā nastúu cā yā inī jāá ntúnī ndá nú, tácuā jícūhun inī nū nāsa cáá ndihi jā ñúhún inī nū jā nīhīn nū síquī jā ní ncana yā ndóhó. De jícūhun inī nū nāsa cúcuíca nú jíin ndācá tūhun ñáhnú tūhun víi jā ndíso tūhun yā jā cúu nchivī maá yā.

<sup>19</sup> De jícān táhvī ni jā jícūhun inī ndá nú nāsa cúñáhnú ndasí poder yā jā sátíñú yā inī ánō ō jā cúu ó nchivī cándija. Chi nduú ndihi cuitī poder yā.



<sup>20</sup> De poder ñúcuán cúu jā ní stéhēn yā tá nī nastécū yā Cristo māhñú ndīyi, de nī ntenee yā Cristo lado cuáhá yā jondē andiví.

<sup>21</sup> De nī jani yā Cristo sīquī ndācá jā cúñáhnú, jíin jā ndíso tíñú, jíin jā tíin poder, jíin jā tátúnī, jíin sīquī ndācá jā cáhān nchiví jā cúñáhnú, cúu tiempo mitan, cúu tiempo jā quiji.

<sup>22</sup> De nī nsáhá yā jā tíin nīhin Cristo ndācá jā íyó. De nī nsáhá yā jā maá Cristo cúñáhnú nū nchiví cándíja.

<sup>23</sup> De nchiví cándíja cúu ji tá cúu yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ji jíin yā, de cúnuú yā inī ánō ji, chi Yāā jā ñúhún chitú ní cáhnú-ni cúu yā.

## 2

*Nī ncācu ó sīquī jā ní ncundáhvi inī yā yóhó*

<sup>1</sup> De nī nsáhá yā jā cutecū ndá nú ní cání jíin Cristo. Chi ja nī ncuu ndá nú modo ndīyi nū yā, nī nsáhá cuāchi nú jíin tiñu néhén jā ní nsáhá nú.

<sup>2</sup> Chi nī jica ndá nú jíin tiñu ñúcuán jondē saá, tá nī niquīn nū tiñu nchiví ñayívi, tá nī jetáhví nú nū tāchī cúñáhnú jā ndācu tiñu nū ndá cā tāchī, de jica nū táchī. De suu cúu jā scándā inī nchiví jā íyó nīhin inī nū Yāā Dios.

<sup>3</sup> De ndá maá nī suni sūcuán nī jica nī, chi nī nsáhá nī tiñu néhén jā cúnī maá nī, jíin ndācá jā jícān yiqui cúñu nī, jíin jā jāni néhén inī ní jondē saá. Jā ñúcuán suni nī ncuu nī nchiví jā nīhīn castigo xēen jā cuāha yā nícu, chi inuú nī nsáhá nī tá cúu nū sáhá ndá maá jí.

<sup>4</sup> De Yāā Dios chi cuāhā ndasí nī ncundáhvi inī yā yóhó, de vāha ndasí inī yā jíin ó.

<sup>5</sup> De tá nī ncuu ó modo ndīyi nū yā jā ní nsáhá cuāchi ó, de nī nastécū yā yóhó jā cutecū ó ní cání jíin Cristo. Chi sīquī jā vāha ndasí inī yā cúu jā ní scācu yā yóhó.

<sup>6</sup> De nī nastécū yā yóhó jā cutecū inuú ó jíin Cristo Jesús, de tenee yā yóhó jíin yā jondē andiví.

<sup>7</sup> Sūcuán nī nsáhá yā tácuá ní cā tiempo jā quiji de stéhēn yā nāsa mānī

ndasí yā jíin ó, jíin nāsa vāha inī yā jíin ó jā sīquī Cristo Jesús.

<sup>8</sup> Chi sīquī jā mānī ndasí yā jíin ndá nú cúu jā ní scācu yā ndóhó, chi nī ncandíja ndá nú jā sáhá yā jēhe nū. De nsūú sīquī jā ní nsáhá ndá maá nú cúu, chi tāhvī jā ní jēhe yā nū nū cúu.

<sup>9</sup> Chi nduú nā tiñu vāha ní nsáhá ó jā scācu yā yóhó, de jā ñúcuán ní iin ó mā cúu sáhá téyíí ó maá ó jā cuu scācu ó maá ó.

<sup>10</sup> Chi cúu ó iin tiñu viī jā ní nsáhá maá yā, chi nī nasáhá yā yóhó jā íyó inuú ó jíin Cristo Jesús, tácuá sáhá ó ndācá tiñu vāha jā ja nī nsáhá tūha Yāā Dios jā sáhá ó.

*Jā sáhá Cristo jā ndívi ó nū tūhun jā mānī Yāā Dios jíin ó*

<sup>11</sup> Túsaá de nūcūhun inī ndá nú nāsa nchiví nī ncuu nú jondē saá. Chi nduú ní ncuu nú nchiví hebreo, chi sa nī ncuu nú nchiví ndācá nación jāá nduú jíin tūhun yā. De nchiví hebreo jā sáhá circuncidar yiqui cúñu, nī ncāhān ji jā cúu nú nchiví jāá nduú sáhá circuncidar.

<sup>12</sup> De nūcūhun inī nū jā jondē saá de nduú ní íyo ndá nú jíin Cristo, de nī ncuu nú nchiví ñuú jíicá nū nación Israel. De nduú ní jíin ndá nú ndācá tūhun contrato jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā sáhá yā. De nduú ní íyo Yāā Dios jíin nú ñayívi yáhá, de nduú nā jā vāha ní ñúhun inī ndá nú jā coo.

<sup>13</sup> De mitan chi nī ndīvi ndá nú nū Yāā Dios jāá nduú ní jíin nū tūhun yā jondē saá, chi nī nquivi nú ndahá Cristo sīquī jā ní jíhī yā jēhe nū.

<sup>14</sup> De Cristo cúu Yāā jā sáhá jā ndúmanī tāhán ó. Chi nī nsáhá yā jā nchiví hebreo jíin nchiví ndá cā nación, iin-ni cā nī nduú ó nū yā. Chi nī nsáhá yā jāá nduú cā jíin ūhvī tāhán ó, de suu cúu modo jā ní janī yā iin jā ní ndasí sava māhñú ó jā ní nsáhá síin yóhó.

<sup>15</sup> Chi nī nsōcō yā maá yā nī jíhī yā, de sūcuán nī sndáhvā yā ley janahán jíin tūhun jā ndācu tiñu jíin jā tátúnī jā ndíso maá. Chi ley ñúcuán nī nsáhá síin nchiví hebreo jíin ndá cā nación jāá nduú ní jíin ji ley. De nī

nasquetáhan yā ndihi ó jā ní nduu ó iin-ni cā nación jeé, de yíhí ó ndahá yā. De súcuán nī nsāhá yā jā ní ndu-manī tāhán ó.

<sup>16</sup> De jíin jā ní jīhī yā yīcā cruz, de nī snāá yā tūhun jā jíinī ūhvī tāhán nchivī hebreo jíin ndá cā nación. De nī nsāhá yā jā ní ndīvi ó nūū tūhun jā mānī Yāā Dios jíin ó, de nī nduu ó iin-ni cā nchivī maá yā.

<sup>17</sup> Chi nī nquiji Cristo nī nacani yā tūhun vāha nūū ndācā nchivī jā ná ndīvi jī nūū tūhun jā mānī yā jíin jī, cúu ndá ndóhó nchivī jāá nduú ní jíinī tūhun yā, de saá-ni nchivī hebreo jā jíinī tūhun yā.

<sup>18</sup> De mitan de síquī jā ní jīhī Cristo, de ndihi ó, cúu nchivī hebreo á nchivī ndá cā nación, cuu quīvi ó nūū Tatá ó Yāā Dios, de iin-ni Espíritu Santo sáhá.

<sup>19</sup> Túsaá de nduú cā cúu ndá nú tá cúu nchivī űūū jíicā ní nchivī tátū, chí iin-ni cā nī nduu nú jíin ndá nchivī űūū maá yā. De táhán nchivī vehe Yāā Dios cúu ndá nú.

<sup>20</sup> De cúu ndá nú tá cúu iin iin parte iin vehe cáhnú jā cúvāha síquī cimientu, de cimientu űúcuán cúu tūhun Cristo jā ní nacani ndá apóstol jíin ndá tēe jā ní nacani tūhun yā janahán. De maá Jesucristo cúu tá cúu iin yūū jā cánuú cā jā yítuu squínā vehe.

<sup>21</sup> De ní vehe cúvāha vāha síquī maá yā, de cúscún cuāhān, de cúu iin templo ī jā ndēē maá Jētohō ō.

<sup>22</sup> De suu cúu ndá máá nú, chí íyó inuú nú jíin Cristo, de inuú-ni sámā yā ndóhó jíin ndá cā nchivī cándíja jā cúu ndá nú modo iin iin yūū templo. De suu cúu jā ndēē Espíritu Yāā Dios inī nū modo inī iin templo.

### 3

*Jā ndíso tíñú Pablo jā nácani dē tūhun nūū nchivī jāá nduú jíinī tūhun Yāā Dios*

<sup>1</sup> De jā űúcuán nduhū Pablo, jíicān táhvī ní nūū yā. De yíhí ní vecāa síquī jā ní nacani nī tūhun Cristo Jesús nūū ndá ndóhó nchivī ndācā nación jāá nduú ní jíinī tūhun yā nícu.

<sup>2</sup> De jíinī ní jā ní jini ndá nú tūhun nāsa vāha ndasí nī nsāhá Yāā Dios jíin nī, chí nī jēhe yā tíñu nūū ní jā nácani nī tūhun vāha yā nūū nū.

<sup>3</sup> De tūhun yā jā ní nchiyuhū, nī nastúu yā nūū ní, tá cúu nūū jā ní ntee nī jacū síquī űúcuán nūū nū.

<sup>4</sup> De tá cahvi nú de cuu jíicūhun inī nū jā ní jíinī vāha nī tūhun Cristo jā ní nchiyuhū.

<sup>5</sup> De nduú ní stéhēn yā tūhun yuhū űúcuán nūū ní iin nchivī ndācā cuīyā yātā. De mitan cúu jā stéhēn níjīn yā jíin Espíritu yā nūū ndá apóstol jā ní jani ndoo yā, jíin nūū ndá tēe nácani tūhun yā.

<sup>6</sup> De súcuán cáhān tūhun jā ní nchiyuhū űúcuán: Nchivī ndá cā nación iin cáhnú-ni níhīn jī táhvī jī jíin nchivī hebreo, chí nī ncandíja jī tūhun jā scácu yā jī. De inuú-ni nī nduu ndihi jī, de iin cáhnú-ni quéndōo ndetū ánō jī sáhá Cristo, tá cúu nūū ní nquee yuhú Yāā Dios.

<sup>7</sup> De jā síquī tūhun yáhá cúu jā ní jani yā nduhū jā nácani nī tūhun nūū ndá nú. Chí nī ncutahvī ní tíñu vāha ndasí yáhá jā ní jēhe yā nūū ní. De jíin poder yā ní nsāhá yā űúcuán jíin nī.

<sup>8</sup> De nduhū chí cúu ní tēe jā núu cā nūū ndācā nchivī jā núu cā jā yíhí ndahá yā. De vísō súcuán cúu ní, de nūū maá ní ní jēhe yā tíñu vāha ndasí yáhá jā nácani nī tūhun vāha yā nūū nchivī ndācā nación jāá nduú jíinī, nāsa cuíca ndasí ó ndihi jā ndíso tūhun Cristo, jā má quéndā cuiti ō jíicūhun inī ō.

<sup>9</sup> Chí nī jani yā nduhū jā stéhēn cājí ní nūū ndihi nchivī jā scácu yā jī. De űúcuán cúu tūhun Yāā Dios jā ní nchiyuhū jondē janahán ndasí, chí maá yā ní nsāhá ndihi-ni.

<sup>10</sup> De súcuán nī nsāhá yā jíin nchivī, tácuā mitan de ndācā jā cúñáhnú jíin jā ndíso tíñú nūū súcún, ná cúnī nāsa ndíchí ndasí Yāā Dios. Chí ndíchí ndasí ní nsāhá yā jíin nchivī cándíja.

<sup>11</sup> Chí súcuán ní ncundaā inī yā jondē ní cání, de ní nsāhá yā jā maá Jētohō ō Cristo Jesús ní squíncuu yā űúcuán.

12 De síquī jā ní nsāhá Cristo, de mitan de cundeé cúcáhnú inī ō jā cuu quīvi ó cāhān ō jín Yāā Dios síquī jā cándija ó Cristo.

13 Túsaá de cāhān ndāhvī nī jín ndá nú jā má cúcuécá inī nū síquī tūndóhó jā ndóho nī jēhē nū. Chi suu sáhá jā quéndōo ndetū ánō ndá nú.

#### *Cristo cúndáhvī ndasí inī yā yóhó*

14 De jā ñúcuán cúu jā jécuiñī jīti nī nū maá Yāā jā cúu Tatá Jētohō ō Jesucristo.

15 De maá yā cúu Tatá nū ndihi nchivī yā jā ndēē andivī jín ñayīví.

16 De jícān táhvī nī jā jín poder yā jā cúñáhnú ndasí yā, ná sáhá yā jā cuja vāha inī ndá nú jín tūhun yā, de coo fuerza inī ánō nū, sáhá Espíritu yā.

17 De suni jícān nī jā cándija nīhin ndá nú Cristo, tácuā cundeē yā inī ánō nū, de tiin vāha nú tūhun jā cúndáhvī inī yā ndóhó, de cuiñi nīhin nú jín.

18 De súcuán de cuu jīcūhun vāha inī nū jín ndācá nchivī cándija, nāsa íyó tūhun jā cúndáhvī inī Cristo yóhó. Chi ndasí jítē, cání, cúnú, súcún tūhun ñúcuán, chi cuāhā ndasí sáhá.

19 Túsaá de jícān nī jā ná cúnī vāha ndá nú nāsa cúndáhvī inī yā yóhó, vísō nduú cúu cuitī jīcūhun inī ō ndihi ndihi. De súcuán de coo inuú nú jín Yāā Dios jā cunuú yā inī ánō nū.

20 Túsaá de ná cāhān ō jā vii ndasí cúñáhnú yā, chi maá yā cúu Yāā jā íyó poder jā sáhá yā jā vāha ndasí cā nsūú cā ndihi jā jícān ō á jā jáni inī ō. De sáhá yā ñúcuán jín poder yā jā sátíñú inī ánō ō.

21 De ná cāhān ō jā vii ndasí cúñáhnú yā jā síquī jā ní nsāhá yā jēhē nchivī cándija jín jā síquī Cristo Jesús. De súcuán ná cóo jondē ní cání cuitī tiempo jā quiiji. Amén.

## 4

### *Jā ní nduu inuú ndá nchivī cándija sáhá Espíritu*

1 De nduhū jā yíhí nī vecāa síquī tūhun maá Jētohō ō, cāhān ndāhvī nī jín ndá nú jā ná cáca ndaā nū tá cúu

nū cánuú caca nú jā cúu nú nchivī jā ní ncana yā.

2 De níní coo suchí inī nū, de coo vitá inī nū. De coo paciencia nū, de cuandeé inī nū jín táhān nú jā cúndáhvī inī nū jī.

3 De cundihvī inī nū jā cundeē mānī inuú nú, sáhá maá Espíritu Santo nū vāji tūhun mānī inī.

4 Chi iin-ni cúu ndá nchivī maá yā, de íyó iin-ni Espíritu, de inuú ñúhún inī ō jā coo jā vāha síquī jā ní ncana yā yóhó.

5 De íyó iin-ni Jētohō ō, jín iin-ni tūhun cándija ó, jín iin-ni tūhun jénduté ó.

6 De íyó iin-ni Yāā Dios jā cúu Tatá ndācá ó. De maá yā cúñáhnú nū ndihi ó, de sátíñú yā jín ndihi ó, de ndēē yā inī ndihi ó.

7 De tá iin iin ó nī ncutahvī ō sín sín tiñu jā sáhá ó, tú nāsa medida nī jēhe Cristo ndá táhvī nū ō.

8 Jā ñúcuán cúu jā cāhān tutū īī: Tá nī ndaa yā cuānohōn yā andivī, de nī nastútú yā cuāhā jā yíndasí, cuāhān yā jín.

De nī nsajī yā táhvī nū ndācá nchivī.

9 De jā cāhān tutū jā ní ndaa yā, de suu cāhān jā xihna cā ichi andivī nī ncuun yā jondē nū cúnú cā ñayīví yáhá.

10 De Yāā jā ní ncuun, suni maá yā cúu jā ní ndaa jondē nū súcún cā andivī, tácuā cuhun chitú yā ní cáhnú-ni.

11 De nī jēhe yā sín sín tiñu jā sáhá nchivī. Chi nī jani yā sava nchivī cuu apóstol, de sava cā nacani tūhun yā, de sava cā scándija nchivī tūhun jā scácu yā jī, de sava cā cuu pastor jā coto nchivī cándija, de sava cā stéhēn.

12 Súcuán nī jani yā nchivī maá yā jā sáhá jī tiñu cúnī yā, tácuā cuahnu cā nchivī Cristo jín tūhun yā.

13 De súcuán coo jondē nduu inuú-ni ndihi ó jín tūhun cándija ó, de cunī vāha ó nāsa Yāā cúu Sēhe Yāā Dios. De súcuán cuja vāha ó jondē chitú inī ō jín ndihi tūhun jā ñúhún chitú inī Cristo.

14 De súcuán de mā cūú cā ō modo sūchí lúli jā ñamā jáni yáhá jáni ñúcuán

inī ji, ni mā quívi nduū ō cháhá chúcuán jíin síin síin tūhun jā stéhēn ndá tēe stáhvī jā ndito ndasí dē squívi dē yóhó nū tūhun stáhvī.

<sup>15</sup> Chi sa ná cúniquīn ō tūhun ndāā jíin tūhun cundáhvī inī. De súcuán de cuahnu ó jíin ndācá tiñu jā cúnī Cristo, Yāā jā cúñáhnú nū nchivī jā cúu modo yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ji jíin yā.

<sup>16</sup> De sáhá yā jā nduu inuú-ni ndācá ji jā jíja ji cuāhān ji, chi cúu ji modo iin-ni cā yiqui cúñu jíin yā. De jétíñú vāha tá iin iin ji nāsa nī nīhīn tiñú ji, tácuā scuáhnu táhān de cuja ndá ji jíin tūhun cundáhvī inī.

### *Jā ndújeé ó sáhá Cristo*

<sup>17</sup> Túsaá de yáhá cúu tūhun jā cáhān ni jíin ndá nú, de jā cáhī maá Jētohō ō cúu jā cáhān nīhīn nī jíin nú: Jā má cācá cā nū tá cúu nū jíca sava nchivī jāá nduú jíin ji nāsa Yāā cúu Yāā Dios, chi jíca ji jíin tūhun jā jáni cáhā inī maá ji.

<sup>18</sup> De íyó neē jāá ntúnī ji, de nduú névāha ji Espíritu jā váji nū Yāā Dios, chi nduú jíin ji tūhun yā, sīquī jā nīhīn inī ji.

<sup>19</sup> De nduú cā cúcanoō ji, chi nī nguīvi ji jíin tiñu néhēn ndasí, de ndíhvī inī ji sáhá ji ndācá tiñu téhēn.

<sup>20</sup> Sochi ndá ndóhó, chi nsūú súcuán nī scuáha nú tūhun Cristo,

<sup>21</sup> de tú ndāā jā ní jini ndá nú tūhun yā jíin jā ní ncutūha nú jíin tūhun ndāā Jesús.

<sup>22</sup> Túsaá de sndóo nú ndācá tiñu jā ní nsāhá nú ichi chātā, tá nī nsāhá ndá nú modo jā cúnī maá nú jā ní ncutéhēn ánō nū nī nsāhá tiñu néhēn tiñu stáhvī jā ní ndíyo inī nū.

<sup>23</sup> De ná ndújeé ánō nū jíin jāá ntúnī nū.

<sup>24</sup> De cuāha ndá nú tūhun jā ndujeé nú, chi nasāhá Yāā Dios ndóhó tá cúu nū cúnī maá yā jā caca ndāā nū jíin tiñu vāha tiñu ndoo.

<sup>25</sup> Túsaá de mā cáhān cā nū tūhun stáhvī, de sa cáhān ndāā nū jíin ndācá táhān nú, chi iin-ni cā cúu ndihi ó.

<sup>26</sup> Tú vāji iin jā squítī inī ndóhó, de mā quítī xēen inī nū cuāhā hora.

<sup>27</sup> Chi mā cuáha nú tūhun jā súcuán squívi tāchī cúñáhnú ndóhó nū cuáchi.

<sup>28</sup> De nchivī jā ní nsacuíhná, mā sácuíhná cā ji, chi sa satíñú ji, de cu-cuu ji jíin tiñu vāha, tácuā nīhīn ji jā cuāha ji nū nchivī jā cúmanī nū.

<sup>29</sup> Ni iin tūhun néhēn mā cáhān ndá nú, chi sa cáhān nū tūhun vāha jā scuáhnu táhān jíin tūhun yā, de sáhá jā quéndōo vāha nchivī jā jíni.

<sup>30</sup> Mā sáhá ndá nú cuáchi tácuā mā cúcuécá inī Espíritu Santo Yāā Dios. Chi Espíritu yā cúu tá cúu sello jā stéhēn jā cúu nú sēhe Yāā Dios, jondē quiji quívi jā jínu tiñu jā scácu yā ndá nú.

<sup>31</sup> De siāā ndá nú ndācá tūhun jā cútucu inī, jíin tūhun xēen inī, jíin tūhun quítī inī, jíin tūhun cáhān nāvāha, jíin ndācá tūhun néhēn.

<sup>32</sup> Chi sa coo vāha inī nū jíin táhān nú, de cundáhvī inī nū ji. De cune cáhnú inī ndá nú nū táhān nú, tá cúu nū ní nee cáhnú inī Yāā Dios nū nū jā ní nsāhá yā jíin Cristo.

## 5

### *Nāsa cánuú caca ndāā sēhe Yāā Dios*

<sup>1</sup> Túsaá de ndacu ndá nú Yāā Dios, chi cúu ndá nú sēhe yā jā mānī yā jíin.

<sup>2</sup> De níni cundáhvī inī nū táhān nú, tá cúu nū ní ncundáhvī inī Cristo yóhó, de nī nsōcō yā maá yā jēhē ō, nī ncuu yā tá cúu iin tīcāchí jā jēhēn āsīn nū Yāā Dios jā ní nsōcō yā maá yā.

<sup>3</sup> De mitan jā cúu ndá nú sēhe Yāā Dios, de ni mā sáhá nú de ni mā nátúhún nú sīquī tiñu ndiī, ni sīquī ndācá tiñu téhēn, ni sīquī tiñu ndíyo inī ndatíñú.

<sup>4</sup> De ni mā cáhān nū ndācá tūhun jā sáhá jā cúcanoō táhān, ni tūhun naā, ni tūhun jāá nduú jétíñú cuitī. Chi ndācá nūcuán nduú nīhīn tiñú. Chi sa nacuetáhvī nú nū Yāā Dios.

<sup>5</sup> Chi ja jíin ndá nú jā ní iin nchivī jā jíca ndiī, ni jā sáhá tiñu téhēn, ni jā ndíyo inī ndatíñú, mā nīhīn táhvī ji quívi ji ndahá Cristo jíin Yāā Dios jā tatúnī yā nū ji. Chi ndācá jā ndíyo inī ji cúu tá cúu ídolo ji jā chíñúhún ji.

<sup>6</sup> De coto ndá nú jā má stáhví ni iin ji ndóhó jíin ndācá tūhun jā cáhān cáhá ji-ni, chi sīquī ndá tūhun nēhén yáhá cúu jā quíji castigo xēen Yāa Dios nūū ndá nchivī jā nīhin inī.

<sup>7</sup> Mā quívi nduū nū jíin ji túsaá.

<sup>8</sup> Chi ndá quívi yātā nī īyo ndá nú tá cúu nūū neē, de mitan chi íyó nú jíin luz maá Jētohō ō, cúu jā jíicūhun inī nū sīquī yā. De caca nú tá cúu nūū jíca nchivī jā túu luz yā inī ánō ji.

<sup>9</sup> Chi tú íyó ó jíin luz yā de sáhá ó tiñu mānī inī, tiñu ndāā, jíin tiñu váha.

<sup>10</sup> Scuáha ndá nú sáhá nú ndācá tiñu jā jétahān inī maá Jētohō ō.

<sup>11</sup> De mā quívi nduū nū jíin ndācá jāá nduú níhīn tiñú jā sáhá nchivī jā íyó nūū neē. Chi sa stéhēn nū nūū ji tūhun ndāā.

<sup>12</sup> Chi cúcanoō ō cáhān ō sīquī tiñu jā sáhá yuhū ndá ji.

<sup>13</sup> De luz yā sáhá jā nátūu ndācá tiñu nēhén jā sáhá ji. Sochi tú cuetáhví ji luz yā de caca ji jíin luz.

<sup>14</sup> Jā ñúcuán cáhān tutū:  
Ndóhó jā cúhuun inī, jā modo jā quíxīn nū, nacōo,  
de quee nú māhñú nchivī jā cúu modo ndīyi.

De Cristo stúu yā luz yā inī ánō nū.  
Cáchi tutū.

<sup>15</sup> Túsaá de coto vāha ndá nú nāsa caca ndāā nū. De mā cācá nú tá cúu nūū jíca ndá tēe naā xīnī, chi sa caca nú tá cúu nūū jíca ndá tēe ndíchí.

<sup>16</sup> Mā snāā nū tiempo, chi cundihví inī nū jíin tiñu yā, chi íyó cuāhā cuāchi ndá quívi yáhá.

<sup>17</sup> Túsaá de mā cōo naā xīnī nū, chi sa jíicūhun vāha inī nū nā tiñu jétahān inī maá Jētohō ō.

<sup>18</sup> De mā jíini nú, chi tíví nú sáhá. Chi sa nducú nú jā cunuú Espíritu Santo inī ánō nū.

<sup>19</sup> De cáhān ndá nú jíin táhán nú jíin salmo jíin himno, yaā ī jā cáhān tūhun yā. De inī ánō nū cáhān nū jíin yā jíin ndācá yaā, chi ñúcuán cúu jā jíta ánō nū nūū yā jā chíñúhún nú yā.

<sup>20</sup> De níni nacuetáhví nú sīquī ndācá-ni nūū Tatá ó Yāa Dios de nacunehen nú síví maá Jētohō ō Jesucristo.

*Nāsa squíncuu vāha nchivī cándíja nūū táhán ji*

<sup>21</sup> De cuetáhví ndá nú nūū táhán nú sīquī jā íyó yíñúhún nú nūū Cristo.

<sup>22</sup> Ndá ndóhó ñahan jā cúu ñasíhí, cuetáhví nú nūū yíi nú, tá cúu nūū jétáhví nú nūū maá Jētohō ō.

<sup>23</sup> Chi yíi cúñáhnú nūū ñasíhí, tá cúu nūū cúñáhnú Cristo nūū yóhó nchivī cándíja. De maá yā scácu yā yóhó, jā cúu ó tá cúu yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu ó jíin yā.

<sup>24</sup> De tá cúu nūū jétáhví nchivī cándíja nūū Cristo, suni súcuán cánuú jā cuetáhví ñasíhí ndihi jā cáhān yíi ña.

<sup>25</sup> De ndá ndóhó tēe cúu yíi, cundáhví inī nū ñasíhí nú, tá cúu nūū ní ncundáhví inī Cristo yóhó nchivī cándíja, de nī nsōcō yā maá yā jēhē ō.

<sup>26</sup> Súcuán nī nsáhá yā tácu coo ndoo coo ī ō nūū yā, de nī naquete yā ánō ō jíin tūhun yā jíin jā ní jenduté ō.

<sup>27</sup> De yóhó nchivī cándíja chi cuiñi ó nūū yā, de vii cuñáhnú ó. De mā cúndeē cuāchi ánō ō, de ni iin jāá nduú vii, de ni iin jā súcuán, chi sa coo ndoo coo ī ō nūū yā, de nduú nā cuá cumanī cā.

<sup>28</sup> De tá cúu nūū ní ncundáhví inī Cristo nchivī cándíja, suni súcuán cánuú jā cundáhví inī yíi ñasíhí dē, tá cúu nūū cúndáhví inī dē maá dē. Chi tēe jā cúndáhví inī dē ñasíhí dē, maá dē cúu jā cúndáhví inī dē.

<sup>29</sup> Chi ni iin tēe nduú jínī ūhvī dē maá dē, chi sa scájī dē maá dē de jító vāha dē maá dē. De suni súcuán sáhá Cristo jíin yóhó nchivī cándíja nūū yā.

<sup>30</sup> Chi cúu ó tá cúu yiqui cúñu yā, de iin iin ó cúu tá cúu iin iin parte yiqui cúñu yā.

<sup>31</sup> De suu cúu tá cúu tēe jā sndóo dē tatá dē naná dē, de quétáhán dē jíin ñasíhí dē, de iin-ni cā cúu ndúū dē.

<sup>32</sup> Cúñáhnú ndasí tūhun yuhū yáhá, de cáhān ni jā nchivī cándíja suni súcuán quétáhán ji jíin Cristo.

<sup>33</sup> De suni súcuán cánuú jā tá iin iin nú cundáhví inī nū ñasíhí nú, tá cúu nūū cúndáhví inī nū maá nú. De ñasíhí ná cóo yíñúhún ña jíin yíi ña.

## 6

<sup>1</sup> De ndá ndóhó sēhe, candíja nú nūū tatá nú nūū naná nú, chi súcuán cúu jā sáhá vāha nú jā cándíja nú Jētohō ō.

<sup>2</sup> Chi yáhá cúu iin táhán jā úxī tūhun jā ndácu tiñu jā ní jēhe yā, de xihna cā tūhun yáhá cúu jā ndíso táhvī: Coó yíñúhún nú nūū tatá nú nūū naná nú,

<sup>3</sup> tácuá quendōo ndetū nū, de náhán cutecū nū inī ñayīví, cáchī.

<sup>4</sup> De ndá ndóhó tatá, mā squítī inī nū sēhe nú, chi sa scuáhnu nú ji jíin tūhun jā cuetáhví ji, de stéhēn nū nūū ji jā candíja ji maá Jētohō ō.

<sup>5</sup> De ndá ndóhó mozo, squíncuu nú nūū patrón nū ñayīví yáhá, de coó yíñúhún nú de cundihví inī nū jā má stívī nú nūū dē. De ndāā de vāha satíñú nú, de canī inī nū jā nūū Cristo satíñú nú.

<sup>6</sup> Mā satíñú vīxī nū maá hora jā jíin dē tácuá cuetúhún dē ndóhó. Chi sa sáhá ndá nú cuenta jā mozo Cristo cúu nú. De sáhá nú jā jétahān inī Yāā Dios jondē jíin inī jíin ánō nū.

<sup>7</sup> De cusī inī nū jā satíñú nú, de canī inī nū jā nūū maá Jētohō ō satíñú nú, nsūú nūū nchivī.

<sup>8</sup> Chi ja jíin ndá nú jā tiñu vāha jā sáhá iin iin nú, de nīhīn nū yāhvī síquī tiñu ñúcuán nūū maá Jētohō ō, vísō cúu nú mozo á tēe jā satíñú maá.

<sup>9</sup> De ndá ndóhó patrón, sunī súcuán sáhá nú jíin mozo nū, de mā cáhān xēēn nū jíin ji. Chi nūcūhun inī nū jā sunī maá nú jíin maá ji yíhī nú ndahá Jētohō ō, Yāā jā ndēē andivī. De nduú sáhá yā cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chi inuú sáhá yā jíin ji.

*Jā ná cúcutú ó jíin ndācá fuerza Yāā Dios*

<sup>10</sup> De íyó incā tūhun, hermano. Nducú ndá nú jā ná cóo fuerza inī nū jíin fuerza maá Jētohō ō jā íyó inuú ndá nú jíin yā, chi íyó ndasí poder yā.

<sup>11</sup> De cucutú nú jíin ndācá fuerza Yāā Dios, tácuá cuu cuiñi nīhin nú jā má stáhví táchī cúñáhnú ndóhó.

<sup>12</sup> Chi modo jā cánāá ó jíin ndācá jānēhén. De nsūú nchivī cúu jā cánāá ó jíin, chi sa jíin ndācá táchī jā jíca nūū sūcún. De ñúcuán cúu ndá jā cúñáhnú,

jíin jā ndíso tíñú, jíin jā tátúnī nūū nchivī ñayīví yáhá jā jíca ji nūū neē.

<sup>13</sup> Túsaá de cucutú ndá nú jíin ndihi fuerza Yāā Dios, tácuá cuu cuiñi nīhin nú quíivī jā coto túnī táchī ndá nú. De súcuán coo tūha nú jíin ndācá ndihi jā cuiñi nīhin nú jíin.

<sup>14</sup> Túsaá de cuiñi nīhin nú jíin tūhun ndāā jā cúu tá cúu jā yíhī cutú cinturón chījin nú. De sacutú nú maá nú jíin tūhun jā caca ndāā nū, de ñúcuán cúu modo jā cúcutú soldado jíin sahma cāa jā ndāsī dē.

<sup>15</sup> De níin coo tūha ndá nú jā nacani nú tūhun ndeé tūhun sī inī jā váji nūū Yāā Dios. De ñúcuán cúu modo jā chíhi soldado zapato jēhē dē.

<sup>16</sup> De jā cánuú cā cúu jā candíja nú jā íyó yā jíin nú. De ñúcuán cúu tá cúu jā jásī nū maá nú jíin iin escudo. Chi jíin tūhun jā cándíja nú ñúcuán, de cuu sndáhvā nū ndihi jā tájí maá táchī cúñáhnú, jā cúu tá cúu flecha jā cáyū yáñuhūn punta.

<sup>17</sup> De cuiñi ndá nú jíin tūhun jā ní scácu yā ndóhó, jā cúu tá cúu iin xiní cāa. De cuetíñú nú tūhun jā yósō nūū tutú Yāā Dios jā ní jēhe Espíritu Santo nūū nū. Chi ñúcuán cúu modo jā jétíñú soldado espada dē.

<sup>18</sup> De níin cācān táhvī nū nūū Yāā Dios síquī ndihī-ni, de cāhān ndāhvī nú jíin yā jíin fuerza Espíritu. Túsaá de ndito coo inī nū, de mā jécucuiñi nū jā cācān táhvī nū jēhē ndācá nchivī maá yā.

<sup>19</sup> De sunī cāhān nū jēhē ni, tácuá nīhīn ni tūhun jā cāhān ni, de coo téyí inī ni jā nacani cájí nī tūhun jā ní nchiyuhū jā scácu yā nchivī.

<sup>20</sup> Chi nī ntetíñú yā nduhū jā jíca nī nacani nī tūhun ñúcuán, de jā síquī ñúcuán cúu jā yíhī nī vecāa. De cācān táhvī ndá nú jā coo téyí inī ni cāhān ni tūhun yā, tá cúu nūū cánuú jā cāhān ni.

*Saludo jā sándihī*

<sup>21</sup> Tíquico cúu iin hermano jā mānī ō jíin, de cúu dē tēe squíncuu vāha jā chíndeé táhán jíin nī nūū tiñu maá

Jētohō ō. De maá dē cachī tūhun ndihi nāsa cuáhān tiñu nī de nāsa íyó nī.

<sup>22</sup> Jā ñúcuán nī ntají nī dē cuēē dē nūū nū, tácuā cachī dē nāsa íyó ndá nī, de coo ndeé inī ndá nú sáhá dē.

<sup>23</sup> De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī ndācá nú jā cúu nú hermano, de coo manī cā nū jíin yā, de candíja nīhin nú.

<sup>24</sup> De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā yā jā váha ndá nú jā mānī ndija nú jíin Jētohō ō Jesucristo. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU FILIPOS

<sup>1</sup> Ndúū ni cúu Pablo jíin Timoteo, mozo Jesucristo. De téē nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó hermano jā ndéē ñuū Filipos, jā cúu ndá nú nchivī maá yā jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús. De suni téē nī nūū ndá téē jā ndíso tíñú jā jíto ndóhó, jíin nūū ndá téē jā chíndeé ndá ndóhó.

<sup>2</sup> De ñúhún inī ndúū ni jā Tatá ó Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

*Jā jícān táhvī Pablo jēhē nchivī cándíja*

<sup>3</sup> Ndācá vuelta jā núcūhun inī ni ndá nú, de nácuētáhvī nī nūū Yāā Dios.

<sup>4</sup> De tá jícān táhvī ni, de níní cúsiī inī ni jā jícān táhvī ni jēhē nū.

<sup>5</sup> Chi nī nchindeé táhán ndá nú jíin nī jā scáca ó tūhun váha yā, jondē quiví jā ní ncandíja nú de jondē mitan.

<sup>6</sup> De jíinī ndija nī jā maá Yāā jā ní squíjéhé tiñu váha jíin nú, cucuu yā jíin jondē quiví jā nenda Jesucristo, de sínu ndihī yā.

<sup>7</sup> De íyó váha jā sūcuán jáni inī ni síquī ndācá nú, chi mānī ndasí nī jíin nú, de inuú-ni nī nsáhá yā jā váha yóhó. De sūcuán cúu vísó yíhí nī vecāa á vísó cuiñi nī nūū ndācá téē cúñáhnú jā cāhān ni jēhē tūhun jā scácu yā yóhó jā tūhun ndāā cúu.

<sup>8</sup> Chi Yāā Dios jíinī yā nāsa mānī ndasí nī jíin ndá nú, tá cúu nūū mānī ndasí Jesucristo jíin ó.

<sup>9</sup> De jícān táhvī ni jā ná cáa cā cundáhvī inī nū táhán nú, jíin jā jíicūhun cā inī nū de cundíchí nú jíin ndācá tūhun yā.

<sup>10</sup> De sūcuán de cuu nacāji nú ndācá jā váha jā cuniquīn nū, de caca ndāā nū, tácuā mā cōó ni iin cuāchi síquī nū quiví jā nenda Cristo.

<sup>11</sup> De sūcuán de cāyā cuāhā tiñu váha jā sáhá Jesucristo jíin ndá nú. De sáhá jā coo yíñúhún nchivī nūū Yāā Dios de cāhān ji jā viī ndasí cúñáhnú yā.

*Jā técū ō cúu jā técū Cristo inī ō*

<sup>12</sup> Hermano, cúnī ni jā ná cúcáhnú inī ndá nú nāsa nī nsáhá tūndóhó jā ní ndoho nī. Chi nī nsáhá jā ní jíitē nuu cā tūhun jā scácu yā yóhó.

<sup>13</sup> Chi ndācá soldado jā íyó inī palacio, jíin ndá cā nchivī, jíinī ji jā yíhí nī vecāa jā síquī Cristo.

<sup>14</sup> De síquī jā yíhí nī vecāa, jā ñúcuán cúu jā víhí cā níhīn ndeé inī cuāhā hermano jā cándíja nūū Jētohō ō. De íyó téyíí cā inī ndá dē jā nācāni dē tūhun yā, de nduú núu cuitī inī dē.

<sup>15</sup> De ndāā chi sava téē nācāni dē tūhun Cristo síquī jā cúcuásún inī dē jíin jā nduxí dē. De sava cā dē chi sa nācāni dē tūhun yā síquī jā váha inī dē.

<sup>16</sup> Sava dē nācāni tūhun Cristo síquī jā ndúcú dē jā váha maá dē-ni, de nduú ndija dē, chi cúnī dē jā níhīn cā ni tūndóhó jā yíhí nī vecāa.

<sup>17</sup> Sochi sava cā dē chi nācāni dē tūhun síquī jā cúndáhvī inī dē nduhū, chi jíinī dē jā yíhí nī vecāa síquī jā cāhān ni jēhē tūhun jā scácu yā yóhó.

<sup>18</sup> Nduú nā cuá sáhá túsaá, chi ndācá-ni modo scútē nuu ndá dē tūhun Cristo, vísó tú ndija dē á nduú. De yáhá cúu jā cúsiī inī ni sáhá. De suni cusíí cā inī ni,

<sup>19</sup> chi jíinī ni jā ndācá yáhá sáhá jā váha cā coo jíin nī, chi jícān táhvī ndá nú jēhē ni, de Espíritu Jesucristo chíndeé yā nduhū.

<sup>20</sup> Chi ñúhún inī ni de cúu ndasí inī ni jā má sáhá nī ni iin jā sáhá jā cūcanoō ni nūū yā. Chi sa coo téyíí inī ni jā cāhān ni tūhun yā, tácuā nduñáhnú cā Cristo sáhá nī mitan, tá cúu nūū ja nī nsáhá nī níí jā váji nī, de vísó cutecū ni á cuū ni.

<sup>21</sup> Chi jā técū ni cúu jā técū Cristo inī ni, de jā cuū ni cúu jā víhí cā quendōo váha nī.

<sup>22</sup> De tú cutecū cā ni, de cuu scáca cā ni tiñu maá Jētohō ō. Túsaá de nduú cúcáhnú inī ni ní iin cúu jā váha cā, á jā cutecū ni á jā cuū ni.



23 Chi mähñú ndúú tūhun yáhá íyó nīhin nī. Chi iin cúu jā cúnī ni quīhīn ni cundeē ni jín Cristo, chi ñúcuán cúu jā víhí cā coo vāha nī.

24 Sochi cánuú cā jā cutecū cā ni jā síquī ndá ndóhó.

25 Túsaá de íyó seguro inī ni jā quendōo nī ñayíví yáhá cundeē cā ni jín ndá nú, tácuá stéhēn cā ni nū nū nāsa caca vāha cā nū jín yā, de cusī cā inī ndá nú jín tūhun cándija nú.

26 Tú súcuán de cuēē ni cundeē tuçu nī jín ndá nú, de cusī ndasí inī nū jā síquī nduhū, sáhá maá Cristo Jesús.

27 De maá iin-ni cúu jā cundihví inī nū caca ndaā nū, tá cúu nū cánuú caca nú síquī jā cándija nú tūhun Cristo. Ñúcuán de vísō cuēē ni jā nacunī táhán ó, á cundeē jícá nī, de nīhīn ni tūhun nú jā íñi nīhin ndá nú jín tūhun yā, de íyó inuú inī nū, de inuú-ni ndúcú ndéé ndá nú síquī tūhun jā cándija ó jā scácu yā yóhó.

28 De mā cúyūhú cuitī ndá nú jā sáhá ndá jā jínī ūhvī ndóhó. Chi jā jínī ūhvī ji ndóhó, ñúcuán stéhēn jā tñū tñhvī ji, de suni stéhēn jā cācu ánō ndá máá nú sáhá Yāa Dios.

29 Chi nī jēhe Cristo ūū jā váha nū nū: Nsūú maá-ni jā candija nú yā, chi suni jā ndoho nú jā síquī yā.

30 Chi maá nī jín ndá ndóhó, modo jā cánāá ó jín ndācá jā nēhén. Chi nī jínī ndá nú jā súcuán nī nsáhá maá nī, de nīhīn nū tūhun jā sáhá cā ni jondē mitan.

## 2

*Jā ní nsáhá suchí yā maá yā de nī nduñáhnú yā*

1 Túsaá de sáhá Cristo jā íyó ndeé inī ndá nú, jín jā cúsi inī nū síquī jā vāha inī yā jín nú. De íyó Espíritu yā jín nú, de mānī nū jín táhán nú, de jito ndáhvī nú ji.

2 Tú súcuán de ná cúcuu cā ndá nú jín ndācá tūhun yáhá, tácuá cusī ndasí inī ni. De inuú-ni coo inī ndá nú, de cundeē mānī nū, de inuú-ni coo ánō nū, de inuú cani inī nū.

3 De ni iin tiñu mā sáhá nú jā quendōo vāha maá nú-ni, ni jā sáhá

téyí nú maá nú. Chi sa sáhá suchí ndá nú maá nú, de sáhá nú cuenta jā vāha cā táhán nú nsūú cā maá nú.

4 De mā cundihví inī nū maá-ni tiñu jā quendōo vāha maá nú-ni, chi suni cundihví inī nū tiñu jā quendōo vāha táhán nú.

5 De cani inī ndá nú tá cúu nū ní jani inī Cristo Jesús.

6 Chi maá yā cúñáhnú inuú yā jín Yāa Dios, de vísō súcuán de nduú ní jani inī yā jā cúñáhnú inuú yā jín Yāa Dios.

7 Chi nī nsiáa yā jā cúñáhnú yā, de nī nduu yā tá cúu mozo, de nī ncacu yā nī nduu yā tēe.

8 De tá nī nduu inuú yā jín tēe, de nī nsáhá suchí yā maá yā. De nī jetáhvī yā jondē jín tūhun jā cuū yā, de jondē jín tūhun canoō jā cuū yā yīcā cruz.

9 Jā ñúcuán nī nsáhá Yāa Dios jā vii ndasí nī nduñáhnú yā, de síví yā cúñáhnú ndasí cā nū ndá cā síví.

10 De ndācá jā íyó andiví jín ñayíví jín chíjin ñayíví, tá cuni ji síví Jesús de jēcuñi jiti ji.

11 De cāhān ndāa ndiviī ji jā Jesucristo cúu maá Jētohō ō. De súcuán stéhēn ji jā cúñáhnú ndasí maá Tatá yā Yāa Dios.

*Nchivī cándija cúu ji tá cúu tiūn jā jéndūtē*

12 Túsaá hermano, tá cúu jā ní nī jetáhvī ndá nú tūhun jā ní ncāhān ni tá nī íyo nī jín nú, suni súcuán víhí cā cuetáhvī nú mitan jā íyó jícá nī jín nú. De cundihví inī nū jā caca ndaā nū jín tūhun jā ní scácu yā ndá nú, de caca yíñuhún nú de cundihví inī nū jā má stíví nú nū yā.

13 Chi Yāa Dios sáhá yā jín ndá nú jā cúu inī nū sáhá nú tiñu váha, de chíndeé chítuu yā ndóhó jā squíncuu nú tiñu jétahān inī yā.

14 Ndihi jā sáhá nú, de mā cāhān sōo nú, ni mā tétáhán nú,

15 tácuá cuu ndá nú sēhe Yāa Dios jāá nduú nā cuāchi coo síquī nū de coo ndaā nū. De caca ndoo ndá nú mähñú nchivī nēhén nchivī nīhin inī. Chi mähñú nchivī ñúcuán stéhēn nū tiñu váha nú, de súcuán cuu ndá nú

tá cúu tiūūn jā jéndūtē nūū neē inī ñayīví.

<sup>16</sup> De stéhēn nū tūhun yā nūū ji jā cutecū ji ní cání sáhá. De súcuán de cusīi ndasí inī ni quīvī jā nenda Cristo, chi cunī ni jāá nduú ní jíca cāhá nī, ni nduú ní nsatíñú cāhá nī.

<sup>17</sup> De vísō ná cúu ni jā sōcō ni maá nī nūū yā jā síquī ndá nú, de ñúcuán cúu jā ndúcú nī scándíja cā ni ndóhó, tácuca sōcō nū maá nú sáhá nú tiñu váha síquī jā cándíja nú yā. Jā ñúcuán cúsiī inī ni, de cúnī ni jā suni cusīi inī ndá nú jíin nī.

<sup>18</sup> Túsaá de cusīi inī ndá maá nú jíin nī, de inuú ná cúsiī inī ndācá ó.

### *Tūhun Timoteo jíin Epafrodito*

<sup>19</sup> De ñúhún inī ni jā cuāha maá Jētohō ō Jesús tūhun jā tají ñamā ni Timoteo cuēē dē nūū ndá nú, tácuca ndusiī inī ni tá nīhīn ni tūhun nāsa íyó ndá nú.

<sup>20</sup> Chi nduú cā nā incā tēe íyó yáhá jā inuú jáni inī jíin nī, tá cúu nūū cúu maá dē jā ndíhvī ndíja inī dē jēhē nū.

<sup>21</sup> Chi ndíhi cā dē ndúcú dē jā cuu maá dē, de nsūú jā cúnī Cristo Jesús.

<sup>22</sup> De ja jíin ndá nú jā tēe vāha cúu Timoteo. Chi tá cúu sēhe jíin tatá, súcuán nī nsatíñú dē jā nācāni dē tūhun vāha yā jíin nī.

<sup>23</sup> Túsaá de ñúhún inī ni jā tají nī dē cuēē dē nūū nū, tá ja nī ncucáhnú inī ni nāsa coo jíin nī.

<sup>24</sup> De jáni ndíja inī ni jā cuāha Jētohō ō tūhun jā suni maá nī jíin yāchī nī nūū ndá nú.

<sup>25</sup> De suni jáni inī ni jā cánuú tají nī hermano ō Epafrodito cuēē dē, chí tēe jā sātíñú jíin nī síquī tūhun yā cúu dē, de chíndeé táhán dē jíin nī. Chi ndá maá nú nī ntají nú dē jā sáhá dē ndācá jā cúmanī nūū nī.

<sup>26</sup> Chi cúu ndasí inī dē nacunī tucu dē nūū ndá nú. De nī ncucuécá ndasí inī dē, chí nī nīhīn ndá nú tūhun jā ní ncuhū dē.

<sup>27</sup> De jāndāā jā ní ncuhū dē, de ja ñatin cuū dē nícu. Sochi Yāa Dios nī ncundáhvī inī yā dē, de nsūú mátúhún dē-ni, chí saá-ni nduhū,

tácuca mā cāá cā jā cucuécá inī ni jēhē dē nícu.

<sup>28</sup> Jā ñúcuán cúu jā ndíhvī cā inī ni jā tají nī dē cuēē dē nūū nū, tácuca ndusiī inī nū jā nacunī tucu nú nūū dē. De saá-ni nduhū mā cucuécá ndasí cā inī nī.

<sup>29</sup> Túsaá de cusīi inī ndá nú jā najinū dē nūū nū, chí cúu dē hermano ō jā cándíja maá Jētohō ō. De coo yíñúhún nú jíin ndācá tēe jā cúu tá nūū cúu maá dē.

<sup>30</sup> Chi jā síquī tiñu Cristo cúu jā ja ñatin cuū dē nícu. Chi nī nchundéé inī dē jā cuū dē síquī jā chíndeé dē nduhū jíin tiñu jāá nduú ní íyo modo sáhá ndá maá nú.

## 3

### *Tūhun jā caca ndāā vāha ó*

<sup>1</sup> De mitan, hermano, cusīi inī ndá nú jíin maá Jētohō ō. Nduhū chí nduú cuítá nī jā tēe tucu nī tūhun yáhá nūū nū, chí cuetíñú jā quendōo vāha cā ndá nú.

<sup>2</sup> Coto nú maá nú nūū ndá tēe jā sáhá tiñu néhén, jā cúu dē tá cúu tinā. Chi ndúcú ndá dē stácuēhé dē ndóhó jā sáhá dē circuncidar, de nduú sáhá dē tiñu ndāā.

<sup>3</sup> Sochi maá ó cúu nchivī jā ní ncuu circuncidar ndíja, chí chíñúhún ó nūū Yāa Dios jondé jíin inī jíin ánō ō, de cúsiī inī ō jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús. De nduú cándíja ó maá ó jā quendōo ndāā ō jíin tiñu jā sáhá maá ó-ni.

<sup>4</sup> Chi tú jā súcuán cúu de nduhū chí suni cuu cándíja nī tiñu jā sáhá maá nī nícu. Chi tú ní tēe jáni inī dē jā cuu cándíja dē maá dē, de nduhū chí víhí cā cuu cándíja nī maá nī.

<sup>5</sup> Chi nī ncuu nī circuncidar nūū únā quīvī jā ní ncacu nī. De tatā Israel cúu nī, de suni táhán tatā Benjamín, de iin hebreo sēhe hebreo cúu nī. De suni nī ncuu nī tēe grupo fariseo jā ní squíncuu nī ndācá ley táhán ñuū nī hebreo.

<sup>6</sup> De nī nsáhá nāvāha nī nchivī cándíja, chí ndasí nī ndíhvī inī ni jā má sama ji modo ley janahán. De ni iin nduú ní ncúu cāhān jāá nduú

ní squíncuu nī ley ñúcuán, chi nī squíncuu vāha nī.

<sup>7</sup> Sochi ndācá jā ní ncandíja nī ñúcuán, chi sáhá nī cuenta jāá nduú nā cuá níhīn tiñú cuitī, chi mitan de nī ncandíja nī Cristo.

<sup>8</sup> De suni sáhá nī cuenta jā vāha cā ná náā ndihi jā ní ncandíja nī ñúcuán, chi vāha ndasí cā cúu jā ní nguīvi nī ndahá maá Jētohō nī Cristo Jesús. De jā síquī maá yā de nī nsiáā nī ndihi ñúcuán, de sáhá nī cuenta jā tá cúu yācá-ni cúu. Súcuán nī nsáhá nī tácuā quīvi nī ndahá Cristo.

<sup>9</sup> De mitan de inuú-ni cúu nī jín yā. De nduú cā ndúcú nī jā quendō ndāā nī jín ley ñúcuán, chi sa Yāā Dios nī sndáhvā yā cuāchi nī síquī jā ní ncandíja nī Cristo. Chi súcuán squéndō ndāā yā nchivī cándíja.

<sup>10</sup> De mitan de cúnī nī jīcūhun vāha cā inī nī nāsa Yāā cúu yā. De cúnī nī jā poder jā ní natecū yā coo jín nī. De cúnī nī ndoho nī jín yā, de jondē ndoho ndihi nī tá cúu nū ní ndoho maá yā jā ní jīhī yā.

<sup>11</sup> Chi ñúhún ndasí inī nī jā natecū nī tá cúu nū ní natecū maá yā.

#### *Jā ndúcú ndéé Pablo sínu dē carrera dē*

<sup>12</sup> De ncháha ca níhīn nī ndihi jā ní ncāhān nī ñúcuán, de nī ncháha ca cuja nī jín. De ndúcú ndéé nī síquī ndá ñúcuán, chi ñúhún inī nī jā níhīn nī, chi jā ñúcuán cúu jā xihna cā maá Cristo Jesús nī níhīn nduhū.

<sup>13</sup> Hermano, nduú cáhān nī jā ja nī níhīn nī ndihi ñúcuán. De íyó iin jā sáhá nī, cúu jā squéndō nī ndācá jā ní ncuu ichi chātā, de ndúcú ndéé nī jā níhīn nī ndācá jā íyó ichi nū.

<sup>14</sup> Chi cúu ñúcuán modo jā jínu nī iin carrera cuāhān nī jondē jīnū nī andiví, de níhīn nī premio jā cuāha Yāā Dios. Chi nī ncana yā yóhó jā cōhōn nū yā andiví síquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús.

<sup>15</sup> De ndācá ó jā ja nī jija vāha ó jín tūhun cándíja ó, súcuán ná cáni inī ó. De tú ní iin nú síín jáni inī nū, de Yāā

Dios suni stéhēn yā nū nū jāá nsūú súcuán cúu.

<sup>16</sup> De jini ñúhún cani inī ó de caca ó modo jā quétáhán jín jā ja nī níhīn ó.

<sup>17</sup> Hermano, ndacu ndá nú nduhū. De cūndēhé vāha nú nāsa jīca nchivī ndāā, chi jīca jī tá cúu nū ní stéhēn nī nū nū.

<sup>18</sup> De ja nī ncuu quéhén vuelta jā ní ncāhān nī jín nú, de jondē jácu nī cáhān tucu nī mitan, jā íyó cuāhā nchivī jā jīca jī iin modo jā stéhēn jā jín ūhvī jī tūhun jā ní jīhī Cristo yīcā cruz.

<sup>19</sup> De iin quīvi de tānū tāhvī nchivī ñúcuán. Chi maá-ni jā yájī vāha jī cúu jā chíñúhún jī. De sáhá téyí jī maá jī jín tiñu néhén jā jéhe tūhun canoō. De maá-ni jā íyó inī ñayīví cúu jā ndíhvī inī jī.

<sup>20</sup> Sochi maá ó chi nchivī jā cundeē andiví cúu ó, de ndétu ó jā jondē ñúcuán ndiji Jētohō ó Jesucristo, Yāā jā scácu yóhó.

<sup>21</sup> De maá yā nasāma yā yiqui cúñu ndāhvī ó, tácuā nduu ó tá cúu nū cáá maá yā jā vīi cúñáhnú yā. De súcuán sáhá yā jín poder yā jā cúñáhnú yā síquī ndihi-ni.

## 4

### *Níní ná cusī inī ó jín Jētohō ó*

<sup>1</sup> Túsaá hermano, cuiñi níhin ndá nú jín maá Jētohō ó. Chi mānī ndasí nī jín nú, de cúnī nī jā cunī tāhán ó, de cusī inī nī jín nú, de modo premio nī cúu ndá nú.

<sup>2</sup> De cáhān ndāhvī nī jín ndóhó Evodia jín Síntique jā inuú coo inī ndúū nū, chi cúu nú hermana jā cándíja nú maá Jētohō ó.

<sup>3</sup> De suni cáhān ndāhvī nī jín ndóhó, tēe jā ní nchindeé táhán vāha jín nī, jā chindeé nú ndúū hermana ñúcuán, chi nī nsatíñú níhin ña jín nī síquī tūhun jā scácu yā yóhó. De suni súcuán nī nsáhá Clemente jín sava cā nchivī jā ní nsatíñú jín nī. De nī jēcōsō síví jī nū libro jā yósō síví nchivī jā cutecū ní cáni.

<sup>4</sup> De níní cusī inī ndá nú jín maá Jētohō ó. De incā vuelta cáhān nī jā cusī inī nū.

<sup>5</sup> Sáhá vāha nú jín ndācá nchivī, tácu cunī jī jā sūcuán vāha inī nū. Chi maá Jētohō ō, ñatin-ni íyó yā jín nú.

<sup>6</sup> Mā nācani ndasí inī nū sīquī ni iin. Chi sa cāhān nū jín Yāa Dios sīquī ndācá jā nācani inī nū. Chi cācān táhvī nū, de cāhān ndāhvī nú, de suni nacuetáhvī nú nū yā.

<sup>7</sup> Ñúcuán de sáhá Yāa Dios jā coo ndeé coo sī ndasí inī nū, de sūcuán coo jín nú jondē mā jícūhun cā inī nū nāsa cúu jā sáhá yā jín nú. De coto vāha yā ánō nū jín jāá ntúnī nū, jā coo cuāhā tūhun ndeé tūhun sī inī jín nú sīquī jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús.

*Jā ná cáni inī ō sīquī ndācá jā vāha*

<sup>8</sup> De iin-ni cā tūhun íyó, hermano. Cani inī ndá nú sīquī ndācá jā íyó ndāa, jín jā sáhá yíñúhún, jín ndācá tiñu jā sáhá vāha, jín tiñu íyó ndoo, jín ndācá jā íyó mānī inī, jín jā viī sáhá. De nínī nūcūhun inī nū ndācá jā vāha jā sáhá jā nacuetáhvī nú nū yā.

<sup>9</sup> Ndācá jā ní stéhēn ni nū nū, jā ní ncutūha ndá nú nū ni, jā ní jini nú ní ncāhān ni, jín jā ní jini nū ní nsāhá nī, ndācá ñúcuán suni sáhá ndá nú. Ñúcuán de maá Yāa jā jéhe tūhun ndeé tūhun sī inī, coo yā jín nú.

*Jā ní nsōcō nchivī Filipos nū Pablo*

<sup>10</sup> De cúsi ndasí inī ní sáhá maá Jētohō ō, chi mitan de ní ndijéhé tucu ndá nú jā chindeé nú nduhū. De nsūú jā ní naā inī nū sáhá nú sūcuán, chi sīquī jāá nduú ní íyo modo.

<sup>11</sup> De nsūú jā cāhān ni jā ndóho ndāhvī nī, chi ja ní ncutūha ní cúsi inī ní jín jā névāha nī.

<sup>12</sup> Jini ní cutecū ndāhvī nī, de jini ní cutecū cuíca nī. Chi ní ncāan ní jín ndācá-ni, á jā ndahā chījin ní á jā cuū ní sōco, á jā cunevāha cuāhā ní á jā cumanī nū ni.

<sup>13</sup> Ndihi-ni cúu sáhá nī, chi maá Cristo jéhe yā fuerza inī ni.

<sup>14</sup> De vísō sūcuán de vāha ní nsāhá ndá nú jā ní nchindeé nú nduhū jín tūndóhó jā ndóho nī.

<sup>15</sup> De ndá ndóhó nchivī ñuū Filipos, ja jini nū nāsa ní ncuu. Chi jondē quivī jā ní nquijéhé ní nācani ní tūhun jā

scácu yā yóhó, tá ní nquee ní Macedo-  
nia vāji ní, de ní nsōcō ndá nú xūhún  
nū ní sīquī jā ní nīhīn nū tūhun yā jā  
ní nacani ní. De ní iin grupo nchivī  
cándija nduú ní nsāhá sūcuán, chi ndá  
maá nú-ni.

<sup>16</sup> De tá ní íyo ní ñuū Tesalónica de  
ní ntají ndá nú jacū jā jini ñúhún ní,  
ní nguenda iin ū vuelta.

<sup>17</sup> De nsūú jā ndúcú ní jā cuāha nú  
nū ní, chi sa cúni ní jā ná cáyā cā tiñu  
vāha ndá nú, tácu cáyā táhvī nū nū  
Yāa Dios.

<sup>18</sup> Chi ja ní nīhīn ni ndihi jā jini  
ñúhún ní, de ndóo cā. De íyó cuāhā  
nū ní, chi ní nīhīn ní jā ní ntají ndá  
nú vāji jín Epafrodito. De jā ní ntají  
ndá nú cúu tá cúu iin ofrenda jā āsīn  
jéhēn jā ní nsōcō nū nū Yāa Dios, de  
cúsi inī yā jín.

<sup>19</sup> De Yāa Dios chi cuāha yā ndācá  
jā cúmanī nū nū, chi cuíca ndasí yā  
jín ndācá jā vāha jā viī íyó nū Cristo  
Jesús.

<sup>20</sup> De ná cāhān ō jā viī ndasí  
cúñáhnú Tatá ó Yāa Dios ní cáni.  
Amén.

*Saludo jā sándihí*

<sup>21</sup> Cachī ndá nú nū ndācá nchivī  
maá yā jā sáhá ndeé inī jī, cachī ní, chi  
cándija jī Jesucristo. De ndá hermano  
ō jā ndeé jín ní yáhá, cāhān dē jā sáhá  
ndeé inī ndá nú.

<sup>22</sup> De ndācá nchivī maá yā jā íyó  
yáhá, suni cāhān jī jā sáhá ndeé inī  
ndá nú. De nchivī jā ndeé vehe rey jā  
cúñáhnú Roma yáhá, ndá maá jī cúu  
jā cāhān cā sūcuán.

<sup>23</sup> De ñúhún inī ní jā maá Jētohō ō  
Jesucristo, ná sáhá cā yā jā vāha ndá  
nú. Sūcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU COLOSAS

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesu-cristo, chi sūcuán nī jétahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū. De ndúu ni jín hermano o Timoteo

<sup>2</sup> tēe nī carta yáhá cuēē nū ndá ndóhó nchivī ñuu Colosas, jā cúu nú nchivī maá yā jā cándija vāha nū Cristo. De ñúhún inī ndúu ni jā Tatá ó Yāa Dios ná sáhá cā yā jā vāha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo sī inī nū.

*Jā jícān táhvī Pablo jēhē nchivī cándija*

<sup>3</sup> De tá jícān táhvī ndúu ni nū Yāa Dios, Yāa cúu Tatá maá Jētohō o Jesu-cristo, de níní nacuetáhvī nī nū yā jā síquī ndá ndóhó.

<sup>4</sup> Chi nī jini nī tūhun nāsa vāha cándija nú Cristo Jesús, jín nāsa cúndáhvī inī nū ndācá nchivī maá yā.

<sup>5</sup> Chi ñúhún inī ndá nú jā nīhīn nū jā ñúhún vāha jondē andivī cuu nú. Chi tá nī jini nú tūhun ndāā jā scācu yā ndóhó, de nī nquijéhé ndá nú ñúhún inī nū.

<sup>6</sup> De tūhun ñúcuán jā ní nacani ndá nū nū, chi ndúcuahā cuāhān de nīhīn tíñú ní cáhnú ñayíví. De suni sūcuán nī nsāhá jín ndá nú jondē quíví jā ní jini nú de nī jícūhun inī nū jā ndāā cúu jā vāha ndasí inī Yāa Dios jín nú.

<sup>7</sup> Chi tūhun ñúcuán cúu jā ní stéhēn Epafra nū ndá nú, tēe jā sátiñú jín nī jā mānī ni jín. De cúu dē tēe sátiñú jā squíncuu vāha nū Cristo jā jito dē ndá nú.

<sup>8</sup> De maá dē nī ncachī tūhun nū ni síquī ndá nú, nāsa cúndáhvī inī nū táhān nú sáhá maá yā.

<sup>9</sup> Jā ñúcuán cúu jā suni ndúu jencuiñi ndá nī jā jícān táhvī ni jēhē nū, jondē quíví jā ní nīhīn ni tūhun ñúcuán de jondē mitan. De jícān ndá nī nū yā jā ná jícūhun vāha inī nū de coo ndíchí nú jín tūhun yā, sáhá

maá Espíritu, tácu cunī nū ndihi nāsa jétahān inī maá yā.

<sup>10</sup> De jícān táhvī ni jā caca ndāā nū tá cúu nū cánuú jā caca nú jā cúu nú nchivī maá Jētohō o. De sūcuán de sáhá nú ndihi jā jétahān inī yā, de nīhīn tíñú nú jín ndācá tíñu vāha, de jícūhun cā inī nū nāsa Yāa cúu Yāa Dios.

<sup>11</sup> De jícān ndá nī jā cuāha yā fuerza inī nū, tá cúu nū íyó fuerza maá yā jā víi cúñáhnú yā. De sūcuán de cuu cuandeé inī nū jín ndācá-ni tūndóhó, de cusii ndasí inī nū.

<sup>12</sup> De cuu nacuetáhvī nú nū Tatá ó, chi maá yā nī nchihī fuerza yóhó jā iin cáhnú-ni jín ndá nchivī maá yā nīhīn o táhvī o. Chi jica ó jín luz yā jā yíhí ó ndahá yā.

<sup>13</sup> Chi nī scācu yā yóhó jā ní nchihī ó ndahá maá jā tīn poder nū neē, de nī squívi yā yóhó ndahá Sēhe yā jā mānī yā jín, jā tatúnī yā nū o.

<sup>14</sup> Chi maá Sēhe yā nī scācu yóhó jā ní jihī yā jēhē o, de nī nee cáhnú inī yā nū cuáchi o.

*Jā ní nsāhá Cristo jā ní ndivi o nū tūhun jā mānī Yāa Dios jín o*

<sup>15</sup> Yāa Dios jāā ndúu cúu cunī o nū, nī nsāhá yā jā ní nquiji Sēhe yā, de sūcuán nī jini o maá yā. De Sēhe yā chi ja íyó yā jondē ncháha ca jécōo ndācá jā íyó.

<sup>16</sup> Chi jín Sēhe yā nī nsāhá Yāa Dios ndihi jā ní jécōo, ndihi jā íyó andivī jín jā íyó ñayíví, jā jini o nū jín jāā ndúu jini o nū. De suni nī nsāhá yā ndācá ángel jā ndácu tíñu, jín jā ndiso tíñú, jín jā cúñáhnú, jín jā tīn poder. Jín Cristo nī nsāhá Yāa Dios jā ní jécōo ndihi, de jā cuu Cristo cúu.

<sup>17</sup> De ja íyó Cristo jondē ncháha coo ndihi jā íyó. De ndahá maá yā yíhí vāha ndihi-ni.

<sup>18</sup> De maá yā cúñáhnú nū nchivī cándija, tá cúu nū cúñáhnú xīnī nū yiqui cúñu, chi modo yiqui cúñu yā cúu ji jā iin-ni cā cúu ji jín yā. De maá yā sáhá jā cutecū ji ní cání, de xihna cā maá yā nī natecū māhñú ndiyi, tácu cuñáhnú yā nū ndācá-ni.

19 Chi nī ncusiī inī Yāā Dios jā ndihi-ni nāsa cúu yā jā cúu yā Yāā Dios, suni súcuán cúu Cristo.

20 De sīquī jā ní jīhī Cristo, de nī ncusiī inī Yāā Dios sáhá yā jā ndīvi ndācá-ni nūū tūhun jā mānī yā jíín, ndācá jā íyó ñayīví jíín jā íyó andivī. Chi jíín jā ní jīhī Cristo yīcā cruz, de nī nsáhá Yāā Dios jā ndīvi ndācá-ni nūū tūhun jā mānī yā jíín.

21 De ndá máá nú, chi sīn sīquī nī iñi nú jondē saá, de nī jinī ūhvī nū yā inī ánō nū, chi maá-ni tiñu néhén nī nsáhá ndá nú. De mitan chi ja nī nsáhá Yāā Dios jā ní ndīvi nú nūū tūhun jā mānī yā jíín nú.

22 Súcuán nī nsáhá yā sīquī jā ní nsōcō Cristo maá yā nī jīhī yā, tácuā coo ndoo coo iī nū jā cuiñi nú nūū yā, de mā cōó téhén nú, de nduú nā cuāchi coo sīquī nū.

23 De súcuán sáhá yā tú cuiñi nīhin nú jā cándija vāha nú, de tú quendōo nīhin nú jíín tūhun vāha jā ñúhún inī ndá nú jā scácu yā ndóhó, de mā siáā cuitī nū. Chi tūhun ñúcuán nī jini ndá nú, de nī jītē nuu ní cáhnú ñayīví. De suni jétíñú yā nduhū Pablo jā nácani nī tūhun ñúcuán.

### *Jā jétíñú yā Pablo jēhē nchivī cándija*

24 De mitan de cúsiī inī ni jā ndóho nī jēhē ndá nú. Chi jíín yiqui cúñu nī ndóho nī jā cúmanī cā ndoho nī jíín Cristo jēhē nchivī cándija, suu nchivī jā cúu tá cúu yiqui cúñu yā.

25 De cúu nī tēe jā jétíñú Yāā Dios jēhē nchivī cándija, chi súcuán nī ntetíñú yā nduhū, tácuā nacani ndihi nī tūhun yā nūū ndá nú de quendōo vāha nú.

26 De nácani nī tūhun yā jā ní nchiyuhū, jāá nduú ní jíín nchivī jondē janahán ndasí de jondē níí cáni vāji. De mitan de ja nī stéhén cāji yā tūhun ñúcuán nūū nchivī maá yā.

27 Chi nī ncusiī inī yā jā stéhén yā nūū ji nāsa cúcuicá ndasí ji jíín ndihi jā ndíso tūhun yáhá jā ní nchiyuhū jā vii cúñáhnú, de cūtē nuu quīhīn nūū ndācá nación jāá nduú jíín. De tūhun jā ní nchiyuhū yáhá cúu jā ndéē Cristo

inī ánō nū, de sáhá yā jā ñúhún inī ndá nú ndācá jā vii ñáhnú jā coo.

28 De suu tūhun Cristo cúu jā nácani ndá nī, de sndíhvī inī ni ndācá nchivī, de stéhén ni tūhun yā tácuā jīcūhun vāha inī ji. De súcuán de cuja vāha inī ndivī ji jā yíhí ji ndahá Cristo Jesús.

29 De sīquī ñúcuán cúu jā sátíñú nī, chi ndíhvī inī ni nácani nī tūhun jíín ndācá fuerza Cristo jā chíndeé chítuu yā nduhū.

## 2

1 Chi cúnī ni jā ná jīcūhun inī ndá nú nāsa ndúcú ndéē ndasí ní jēhē nū, jíín jēhē nchivī ñūū Laodicea, jíín jondē ndācá nchivī jāá nduú ní jíín cuitī nūū ni.

2 Chi cúnī ni jā coo ndeé inī ánō ji, de inuú-ni cundeē mānī ji, de jīcūhun ndihi inī ji nāsa cúicá ndasí ji jíín tūhun jā cándija nīhin ji. Chi cunī ji nāsa Yāā cúu Cristo, chi maá yā cúu tūhun Yāā Dios jā ní nchiyuhū.

3 De inī Cristo yíyuhū ndācá tūhun jā cúcuicá nú jíín, suu tūhun ndíchí jíín tūhun jīcūhun inī.

4 De súcuán cáhān ni jíín ndá nú, tácuā mā stáhvī ni iin ji ndóhó jíín ndācá tūhun stáhvī jā vii cáhān.

5 Chi vísō íyó jíicá ní jíín nú, de ñúhún inī ni ndá nú, de cúsiī inī ni jíín ni nāsa jíicá ndaā ndá nú de cándija nīhin nú Cristo.

6 Túsaá de tá cúu nūū ní jetáhvī ndá nú jā Jētohō nū cúu Jesucristo, suni súcuán caca ndaā nū jíín yā.

7 De ná tíin vāha tūhun yā inī nū, de ná cúja vāha nú jíín tūhun jā cándija nú yā, tá cúu nūū ja nī jinī ndá nú. De níni nacuetáhvī nú nūū Yāā Dios.

### *Jā ndújeé ó sáhá Cristo*

8 Coto má cuahá ndá nú tūhun jā stáhvī ni iin nchivī ndóhó jíín tūhun ndíchí jāá nduú jétíñú, jíín tūhun nduxí stáhvī. Chi nduú cándija ndá ji tūhun Cristo, chi sa cándija ji ndācá costumbre jíín ndācá modo jā stéhén nchivī inī ñayīví yáhá.

9 Chi ndihi-ni nāsa cúu maá Yāā Dios, suni súcuán cúu Cristo.

10 De ndihi-ni nāsa cúu Cristo, suni súcuán cúu ndá máá nú, chi yíhí nú ndahá yā. De maá yā cúñáhnú nū ndācá jā cúñáhnú jíin jā ndíso tíñú andiví.

11 De sīquī jā yíhí nú ndahá yā, suu cúu modo jā ní ncuu nú circuncidar. De jā súcuán nī nsāhá yā circuncidar ndá nú, chi nsūú iin tunī jā ndēē yiqui cúñu nú cúu, chi sa jā ní nsāhá ndoo yā ndācá cuāchi jā ní nsāhá nú jíin modo nēhén maá nú. Chi súcuán cúu jā sáhá Cristo circuncidar yóhó.

12 De jā ní jenduté ndá nú cúu modo jā ní nchihū nū jíin Cristo, de suni modo jā ní natecū nū jíin yā. Chi nī ncandíja ndá nú jā jíin poder Yāa Dios nī nastécū yā Cristo māhñú ndīyi.

13 Chi nī ncuu ndá nú modo ndīyi nū yā sīquī cuāchi nú, chi ncháha ca sáhá yā circuncidar ánō nū jondē saá. Sochi mitan de nī nsāhá Yāa Dios jā cutecū nū ní cání jíin Cristo, chi nī nee cáhnú inī yā nū ndācá cuāchi nú.

14 De modo jā íyó iin acta jā cáhān cuāchi sīquī ō jā ní stíví ó ley yā. De nī sndáhvā yā acta ñúcuán, chi nī nchunáá Cristo cuāchi ó jā ní jihī yā yīcā cruz.

15 Chi tá nī jihī yā yīcā cruz, de nī ncandeē yā ndihi poder ndācá jānēhén jā cúñáhnú jíin jā tíin poder. De nī ncandeē yā jāá nduú cā cúñáhnú, chi nī nsāhá yā jā cuāhān ndá nū quindasī, de súcuán nī stéhēn yā poder yā.

*Ná cundihvī inī ō jā quendōo vāha ó jondē andiví*

16 Túsaá de mā cuétáhvī ndá nú de tú cáhān nchivī cuāchi sīquī nū, sīquī iin jā yájī nū á jā jíhi nú, á jāá nduú nēe iī nū quīvī vico jíin quīvī núcōsō yōō jíin quīvī nátátú.

17 Chi ndācá ley sīquī ñúcuán nī jetíñú maá-ni jondē ncháha ca quiji Cristo. De mitan de ja nī nquiji yā de nduú cā jíni ñúhún.

18 Mā cuáha ndá nú tūhun jā casī nī iin nchivī jā nīhīn nū tāhvī nū. Chi chíñúhún jíi ndá ángel yā, de cáhān jíi jā súcuán sáhá suchí jíi maá jíi. De cáhān jíi jā jíni ndija jíi jā íyó ndāa tūhun nácani

jíi, de nduú. De súcuán sáhá téyíí cāhá jíi maá jíi, chi jáni nēhén inī jíi.

19 De nduú íñí jíi jíin Cristo, Yāa jā cúñáhnú nū nchivī jā cúu tá cúu yiqui cúñu yā, chi iin-ni cā cúu jíi jíin yā. Chi maá yā scuáhnu yā jíi jíin tūhun yā, de nduú inuú inī ndācá jíi jā jíja jíi cuāhān jíi, tá cúu nū ní jani inī Yāa Dios.

20 De modo jā ní jihī ndá nú jíin Cristo, cúu jā ní nsiāa nū ndācá costumbre jā stéhēn inī ñayiví. ¿Túsaá de nūcu sáhá cā ndá nú tá cúu nū sáhá nchivī ñayiví jā cándíja nú ndācá jā ndācu jíi?

21 Chi cáhān ndá jíi: Mā quēhé nú yáhá, mā cājí nú ñúcuán, ni mā tíin nú, cáchī jíi.

22 De maá-ni jā ndācu nchivī jíin costumbre maá jíi cúu, sochi nduú nīhīn tíñú jā quendōo ndāa nchivī.

23 De ndāa chi jáni inī jíi jā tūhun ndíchí cúu ndá ñúcuán, chi sáhá jíin jíi jā chíñúhún nīhin jíi, jíin jā sáhá suchí jíi maá jíi, jíin jā sndóho jíi yiqui cúñu jíi. Sochi nduú nīhīn tíñú cuitī jā casī ndācá jā nēhén jā cúnī jíi sáhá jíi.

### 3

1 Túsaá de tá cúu nū ní natecū Cristo, suni súcuán nī natecū ndá nú, jā ní ncuu nú modo ndīyi nī nsāhá cuāchi nú. De cundihvī inī ndá nú sīquī ndācá jā íyó andiví nū ndēē Cristo lado cuáhá Yāa Dios nū cúñáhnú yā.

2 De canī inī nū sīquī ndācá jā íyó andiví, nsūú sīquī jā íyó inī ñayiví.

3 Chi modo ja nī jihī ndá nú jíin Cristo, de mitan chi modo jā tēcū nū jíin yā andiví, chi yíhí nú ndahá Yāa Dios.

4 De quīvī jā nenda Cristo, Yāa jā sáhá jā cutecū ō ní cání, ñúcuán de suni quenda nijin ndá nú jíin yā, de vīi cuñáhnú nú jíin yā.

*Nchivī jā jíca jíin modo jā cúnī maá, jíin nchivī jā ní ndujeé*

5 Túsaá de casī ndá nú ndācá modo jā cúnī maá nú jā íyó nú inī ñayiví yáhá: Mā cācá ndīi nū, mā sáhá nú tíñu téhén, mā ndīyo inī nū sáhá nú

ndācá tiñu néhén, mā cútóó nú, mā ndíyo inī nū ndatíñú. Chi ndācá ndatíñú jā ndíyo inī ō cúu tá cúu ídolo jā chíñúhún ó.

<sup>6</sup> Chi sīquī ndācá tiñu yáhá cúu jā cuāha Yāa Dios castigo xēen nū nchivī jā nīhin inī nū yā.

<sup>7</sup> De suni jín tiñu yáhá nī jica ndá nú jondē saá, tá nī nsāhá nú sūcuán.

<sup>8</sup> Sochi mitan de sndóo nú ndācá yáhá: Jā quítī inī, jā xēen inī, jā sáhá tiñu néhén, jā cáhān nāvāha nū táhán, jín jā cáhān ndācá tūhun jāá nduú vāha.

<sup>9</sup> Mā stáhvi ndá nú táhán nú, chí ñúcuán nī ncuu modo maá nú jā ní jica nú jín jondē saá, de ja nī sndóo nú.

<sup>10</sup> De nī nduu ndá nú nchivī jeé, cuāndacu nú maá Yāa jā ní nsāhá ndóhó, de cuājícūhun vāha inī nū nāsa Yāa cúu yā.

<sup>11</sup> De nchivī jā ní ndujeé nduú cā cúu ji nchivī griego, ni nchivī hebreo, ni nchivī jā ní ncuu circuncidar, ni nchivī jāá nduú ní ncuu circuncidar, ni nchivī ñuū jicá, ni nchivī yucú jā íyó naā, ni mozo jā ní jeen nchivī, ni nchivī sátíñú cuenta maá, chí inuú-ni cúu ndihi ji nū yā. Chi Cristo cúu Jētohō ndihi ji, de ndéē yā inī ánō ndihi ji.

<sup>12</sup> Chi nī nacāji Yāa Dios ndá ndóhó jā cuu nú nchivī maá yā jā mānī yā jín. Túsaá de níní cundáhvi inī nū táhán nú, de coo vāha inī nū jín táhán nú. De sáhá suchí nú maá nú, de coo vitá inī nū, de coo paciencia inī nū.

<sup>13</sup> Cuandéē inī ndá nú jín táhán nú, de cune cáhnú inī nū nū ji de tú nā cuá nī nsāhá ji nū nū. Chi tá cúu nū ní nee cáhnú inī Cristo nū nū, suni sūcuán sáhá ndá maá nú.

<sup>14</sup> De jā cánuú cā cúu jā cundáhvi ndasí inī nū táhán nú. Chi ñúcuán sáhá jā nduu inuú inī nū de jíja vāha inī nū jín tiñu vāha.

<sup>15</sup> De tūhun jā cundeē mānī ná cúnuú inī ánō nū sáhá Yāa Dios. Chi nī ncana yā ndá nú jā nduu nú iin-ni cā nchivī jā cundeē mānī nū. De níní nacuetáhvi nú nū yā.

<sup>16</sup> De scuáha vāha ndá nú tūhun Cristo tácuu cunuú tūhun yā inī ánō nū. De stéhēn nū nū táhán nú, de sndíhvī inī nū ji jín ndācá tūhun ndíchí yā. De jín salmo jín himno, yaā ī jā cáhān tūhun yā, cata viī nū jā nacuetáhvi nú inī ánō nū nū Yāa Dios.

<sup>17</sup> De ndācá tiñu jā sáhá nú, tú jā cáhān nū á jā sáhá nú cúu, ndihi sáhá nú tácuu nduñáhnú síví maá Jētohō ō Jesús, de nacuetáhvi nú nū Tatá ō Yāa Dios sáhá yā.

*Nāsa cánuú squíncuu nchivī cándija nū táhán ji*

<sup>18</sup> Ndá ndóhó ñahan jā cúu ñasíhí, cuetáhvi nú nū yíí nú, chí sūcuán cánuú sáhá nú sīquī jā cándija nú Jētohō ō.

<sup>19</sup> De ndá ndóhó tēe cúu yíí, cundáhvi inī nū ñasíhí nú, de mā cútucu inī nū jín ña.

<sup>20</sup> Ndá ndóhó sēhe, ndācá-ni tiñu cándija nú nū tatá nú nū naná nú, chí sūcuán cúsiī inī maá Jētohō ō.

<sup>21</sup> De ndá ndóhó tatá, mā squítī inī nū sēhe nú, tácuu mā cúcuécá inī ji.

<sup>22</sup> Ndá ndóhó mozo, ndācá-ni tiñu cándija nú nū patrón nū ñayíví yáhá. Mā sátíñú vīxī nū maá hora jā jínī dē tácuu cuetúhún dē ndóhó. Chi ndāa de vāha satíñú nú, de cundíhvī inī nū jā má stíví nú nū Yāa Dios.

<sup>23</sup> De ndācá tiñu jā sáhá nú, de cusíī inī nū sáhá nú, de caní inī nū jā nū maá Jētohō ō sátíñú nú, nsúú nū nchivī.

<sup>24</sup> Chi ja jínī ndá nú jā maá Jētohō ō cuāha yā cuāhā táhvī cuu nú níí cání. Chi nū maá Cristo sátíñú ndá nú, chí maá yā cúu Jētohō nū.

<sup>25</sup> Sochi nchivī jā sáhá tiñu néhén, chí sa ndutahvī ji sīquī jā ní nsāhá ji. Chi nduú sáhá Yāa Dios cuenta nāsa cúu iin iin nchivī, chí inuú sáhá ndāa yā sīquī ji.

#### 4

<sup>1</sup> Ndá ndóhó patrón, vāha ndāa sáhá nú jín mozo nū. De nūcūhun inī nū jā suni íyó Jētohō maá nú, Yāa ndéē andiví.



<sup>2</sup> De ndiviī nū mā jécuiñi nū jā jícān táhvī nū, chi ndito coo inī nū jíin, de nacuetáhvī nū nū Yāa Dios.

<sup>3</sup> De suni cācān táhvī nū jēhē ndá nī, jā ná sáhá Yāa Dios jā coo cā modo jā nacani nī tūhun, tácuca cuu cāhān ni tūhun Cristo jā ní nchiyuhū, jāá nduú ní jíinī nchivī janahán. De síquī tūhun ñúcuán cúu jā yíhí nī vecāa.

<sup>4</sup> De cācān táhvī nū jā cuu cāhān cājí nī nāsa cánuú cāhān ni.

<sup>5</sup> Sáhá ñuncúún vāha ndá nū jíin nchivī jāá nduú cándíja. Mā cúhuun inī nū síquī jī, chi cundihvī inī nū scándíja nū jī.

<sup>6</sup> De níinī cāhān vāha nū jíin nchivī, de cāhān nū tūhun jā cuetíñú jā quendōo vāha jī sáhá. De canī inī nū ñāsa vāha nascócōo nū tūhun nū iin jī.

### *Saludo jā sándhí*

<sup>7</sup> Tíquico cúu iin hermano jā mānī ō jíin, de tēe squíncuu vāha jā chíndeé táhān jíin nī cúu dē, de sátíñú dē jíin nī nū maá Jētohō ō. De maá dē cachī tūhun ndihī nū nū nāsa cuāhān tiñu nī.

<sup>8</sup> Jā ñúcuán nī ntají nī dē cuēē dē nū ndá nū, tácuca cunī nū nāsa íyó ndá nī jíin tiñu, de coo ndeé inī nū sáhá dē.

<sup>9</sup> De suni cuēē Onésimo jíin dē, tēe cúu táhān ndá maá nū. De cúu dē hermano jā squíncuu vāha jā mānī ō jíin. De ndúū dē cachī tūhun nū nū nāsa cuāhān ndācá tiñu ichi cháhá.

<sup>10</sup> Sáhá ndeé inī ndá nū, cáchī Aristarco, tēe yíhí jíin nī vecāa. De suni súcuán cāhān Marcos, ñanī primo Bernabé. De ja nī ndacu nī tiñu nū ndá nū síquī Marcos, de tá cuēndēhé dē ndá nū de sáhá vāha nū jíin dē.

<sup>11</sup> De suni súcuán cāhān Jesús, tēe jā suni nání Justo, jā sáhá ndeé inī ndá nū. De ndá maá dē-ni cúu tēe hebreo jā cándíja jā chíndeé táhān nācani tūhun jíin nī síquī nāsa tátúnī Yāa Dios. De íyó ndeé ndasí inī ni sáhá ndá dē.

<sup>12</sup> Sáhá ndeé inī ndá nū, cáchī Epafra, tēe jā cúu táhān ndá nū, de mozo Cristo cúu dē. De níinī jícān táhvī ndasí dē jēhē ndá nū, jā ná cuíñi ñihin

nū, de cuja vāha inī nū jā squíncuu vāha nū ndihī tiñu jā cúinī Yāa Dios.

<sup>13</sup> Chi cāhān ndāa ni jā ndíhvī ndasí inī dē jēhē ndá nū, jíin jēhē nchivī ñuū Laodicea jíin Hierápolis.

<sup>14</sup> Lucas, tēe cúu médico jā mānī ō jíin, suni cāhān dē jā sáhá ndeé inī nū, de suni súcuán cāhān Demas.

<sup>15</sup> Cachī ndá nū nū ndá hermano ñuū Laodicea jā sáhá ndeé inī jī, cáchī ni. De suni súcuán cāhān nū jíin Ninfas, jíin ndācá nchivī cándíja jā ndútútú vehe ña.

<sup>16</sup> De tá nī jīnu nī ncahvi ndá nū carta yáhá, de suni tetíñú nū cahvi nchivī cándíja ñuū Laodicea. De suni cahvi ndá maá nū carta jā cuāhān nū nchivī Laodicea jā ndiji nū nū.

<sup>17</sup> De cachī nū nū Arquipo jā nducú ndeé dē squíncuu dē tiñu jā ní ntee Jētohō ō síquī dē, cáchī ni.

<sup>18</sup> Nduhū Pablo, yáhá-ni cúu jā tēe nī jíin ndahá maá nī, jā sáhá ndeé inī ndá nū. De nūcūhun inī ndá nū nduhū jā yíhí nī vecāa. De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Yāa Dios jā vāha ndá ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU TESALONICA

<sup>1</sup> Ndá nduhū cúu Pablo jíin Silvano jíin Timoteo, de téé nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī cándíja ñuū Tesalónica, jā yíhí nú ndahá Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo. De ñúhún inī ndá nī jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo sīi inī nū.

*Nchivī Tesalónica cúu ji iin ejemplo vāha*

<sup>2</sup> Níní nácuetáhví ndá nī nūū Yāa Dios jā síquī ndá ndóhó, de nduú náā inī ni jā cācān táhvī ni jēhē nū tá jícān táhvī ni.

<sup>3</sup> De níní nácunehen nī ndá nú nūū Tatá ó Yāa Dios, nāsa vāha sáhá nú ndācá tiñu chi cándíja ndá nú, jíin nāsa vāha sátíñú nú nūū yā chi mānī nū jíin yā, jíin nāsa jéndeé inī ndá nú chi ñúhún inī jā coo jā váha sáhá Jētohō ō Jesucristo.

<sup>4</sup> Chi mānī Yāa Dios jíin ndá nú hermano, de jíin ndá nī jā ní nacāji yā ndá nú.

<sup>5</sup> Chi tá nī nacani ndá nī tūhun nūū nū jā scácu yā ndá nú, de nsūū jā ní ncāhān ni sūcuán-ni, chi nī nacani nī jíin poder Espíritu Santo, de nī ncucáhnú vāha inī ni jā tūhun ndāā cúu. De jíin ndá nú nāsa nī nsāhá vāha ndá nī tá nī iyo nī jíin nú, chi nī nducú nī jā quendōo vāha nú.

<sup>6</sup> De ndá ndóhó chi nī ndacu nú ndá nduhū, de suni nī ndacu nú maá Jētohō ō. Chi nī jetáhví ndá nú tūhun yā, de nī ncusiī inī nū nī nsāhá Espíritu Santo, vísō nī jinī ndá nú cuāhā tūndóhó síquī tūhun yā.

<sup>7</sup> De sūcuán cúu ndá nú iin ejemplo nūū ndihi nchivī cándíja jā íyó región Macedonia jíin Acaya jíñā.

<sup>8</sup> Chi jā síquī ndá nú cúu jā ní jītē nuu tūhun Jētohō ō, de nsūū maā-ni Macedonia jíin Acaya, chi suni ní cáhnú-ni nī jītē nuu tūhun nāsa cándíja ndá nú Yāa Dios. De jā ñúcuán nduú cā jíni ñúhún jā nacani maá nī tūhun nūū ji.

<sup>9</sup> Chi sa ndá maá ji nacani nāsa nī jetáhví vāha ndá nú nduhū tá nī jēē ndá nī nūū nū, jíin nāsa nī sndóo nú ídolo de nī nquīvi nú ndahá Yāa Dios, Yāa ndāā Yāa técu, tácuā satíñú nú nūū yā.

<sup>10</sup> De nacani ndá ji jā ndétu ndá nú jā ichi andiví nenda Sēhe yā Jesús jā ní nastécū yā. De maá Jesús scácu yā yóhó nūū castigo xēēn jā quiiji.

## 2

*Tiñu jā ní nsāhá Pablo ñuū Tesalónica*

<sup>1</sup> Chi jíin ndá nú hermano, jāā nduú ní jēē cāhá ndá nī nūū nū.

<sup>2</sup> De jíin nū jā ní sndóho ndá ji ndá nduhū, de nī ncāhān nāvāha ji nūū ni inī ñuū Filipos. De vísō sūcuán sochi maá Yāa Dios nī nchindeé yā ndá nduhū, nī nsāhá yā jā ní iyo ndeé inī ni, de nī jēē ni ñuū nū nī nacani nī tūhun jā scácu yā ndá nú. Sūcuán nī nsāhá ndá nī vísō xēēn nī iyo tūndóhó.

<sup>3</sup> De tūhun jā ní nacani ndá nī, nsūū tūhun jā ní stíví nī cúu, ni nsūū jā níhīn ni síquī nū, ni nsūū jā ní stáhví nī ndá ndóhó.

<sup>4</sup> Chi maá Yāa Dios nī jito túnī yā ndá nduhū, de nī ntee yā tiñu nduhū jā nacani nī tūhun jā scácu yā ndóhó. De jā ñúcuán cúu jā cāhān ndá nī. De nduú cāhān ni tūhun jā jétahān inī nchivī, chi sa jā jétahān inī Yāa Dios, chi maá yā jíto túnī ánō ni.

<sup>5</sup> De jíin ndá nú jāā nduú ní ndúcú nī cuetúhún nī ndá ndóhó iin modo stáhví, de ni nduú ní ncāhān ni jā cúsiī inī ni jíin nú tácuā níhīn ni xūhún nūū nū. De jíin Yāa Dios jā sūcuán cúu.

<sup>6</sup> De ni nduú ní ndúcú nī jā cuetúhún ndá nú nduhū, ni jā cuetúhún incā nchivī nduhū, vísō sūcuán cánuú nícu, chi apóstol Cristo cúu ndá nī.

<sup>7</sup> Chi sa nī ncāhān vitá nī jín ndá nú, tá cúu nū sáhá ñahan ndéca ñiquín já ñuncúún jíto ña sēhe ña.

<sup>8</sup> De síquī já ní ncundáhvi ndasí inī ndá nī ndá ndóhó, já ñúcuán nī ndihvi inī ni nacani nī tūhun vāha Yāa Dios nū nū. De nsūú maá-ni ñúcuán, chi suni jondē vida ni cuāha nī já síquī ndá nú nícu, chi mānī ndasí nī jín nú.

<sup>9</sup> De náhán ndá nú hermano, jáá nduú ni iin nú ní stáhān ndá nī já cācān ni nū nū tá nī nacani nī tūhun vāha Yāa Dios nū nū. Chi nī nducú ndéé nī nī nsatíñú ndasí nī síquī já cutecū ni. De nduú ñuú nī nsatíñú ndá nī.

<sup>10</sup> Ndá máá nú jín nū, de suni Yāa Dios jín yā nāsa ndāā ndoo nī jica ndá nī nū ndá ndóhó nchivī cándíja. De ni iin nduú cúu cāhān cuāchi síquī ni.

<sup>11</sup> De suni jín ndá nú nāsa nī sndíhvī inī ndá nī tá iin iin nú, de nī ncāhān ni tūhun ndéé inī jín nú, tá cúu nū sáhá iin tatá jín sēhe dē.

<sup>12</sup> De nī ncāhān nīhin nī jín ndá nú já caca ndāā nū nū Yāa Dios tá cúu nū cánuú caca nú. Chi nī ncana yā ndá nú já quíhīn nū nū tátúnī yā, nū vii cuñáhnú nú jín yā.

<sup>13</sup> De já ñúcuán cúu já ní nī nacuetáhvi nī nū Yāa Dios, chi nī jetáhvi ndá nú tūhun yā já ní nacani ndá nī. Chi nī jín ndá nú jáá nsūú tūhun iin tēe cúu, chi tūhun Yāa Dios cúu. De maá jándāā já tūhun ñúcuán sátíñú inī ánō ndá ndóhó nchivī cándíja jondē ndacu nú yā.

<sup>14</sup> Hermano, nchivī ñuú nū nī jín xēen ji ndá nú, de súcuán nī ndoho nú tá cúu nū ní ndoho nchivī cándíja já íyó región Judea já yíhí ndahá Yāa Dios jín Cristo Jesús. Chi tá cúu nū ní ndoho ji nī nsáhá táhān ji nchivī hebreo, suni súcuán nī ndoho ndá nú.

<sup>15</sup> Chi suu nchivī hebreo cúu já ní jahnī dē maá Jētohō ō Jesús, tá cúu nū ní jahnī dē ndācá tēe nación dē já ní nacani tūhun yā jondē janahān. De suni jondē ndá nduhū nī scúnu dē. De sáhá ndá dē tiñu jáá nduú jétahān inī Yāa Dios, de cúu dē contra síquī ndá nchivī.

<sup>16</sup> Chi ndúcú dē casí dē já má nácani nī tūhun nū nchivī ndācá nación jáá nduú jínī, tácuā mā cácu ji. De súcuán sáhá dē já nducuahā cā cuāchi síquī dē. De mitan de ñamā quiiji quivī já cuāha Yāa Dios castigo xēen nū dē.

*Jā cúnī Pablo quīndēhé tucu dē nchivī Tesalónica*

<sup>17</sup> Hermano, nī ncujiyo ndá nī iin núnúú-ni nū ndá nú. De vísō nduú jínī ō nū táhān ó, de ní nī ñúhún inī ndá nī ndá nú. De ndasí nī ncuu inī ni já nacunī tucu nī nū ndá nú.

<sup>18</sup> De já ñúcuán nī jani inī ndá nī já cuēē ni nū nū nícu. De nduhū Pablo, quéhén vuelta nī nducú nī modo já cuēē ni, sochi Satanás nī jasí ichi ndá nī.

<sup>19</sup> Chi nduú cā nā incā ñúhún inī ndá nī, de nduú cā nā incā cúsi inī ni, chi suu ndá máá nú. De já síquī ndá máá nú cúu já nīhīn ni premio ni de cusí ndasí inī ni tá cuiñi ó nū maá Jētohō ō Jesucristo quivī já nenda yā.

<sup>20</sup> Suu já síquī ndá ndóhó cúu já cúsi ndasí inī ndá nī.

### 3

<sup>1</sup> De já ñúcuán nduú cā ní ncúndeé inī ndá nī cundetū nī jondē nīhīn ni tūhun nāsa íyó ndá nú. De nī nsáhá ndāā ndá nī já quendōo maá nī-ni ñuú Atenas.

<sup>2</sup> De nī ntají nī hermano ō Timoteo, tēe já sátíñú jín ndá nī nū Yāa Dios síquī tūhun já scácu Cristo yóhó. De nī jēndēhé dē ndá nú tácuā sáhá dē já cuiñi nīhin nú de coo ndéé inī nū jín tūhun cándíja nú.

<sup>3</sup> De nī jēē dē tácuā mā náyūhú ni iin nú síquī ndācá tūndóhó já sáhá nchivī. Chi ja jín ndá nú já súcuán cánuú ndoho ó.

<sup>4</sup> Chi jondē tá nī iyo ndá nī jín ndá nú, de nī ncachī tūhun nī nū nū já nīhīn nahñí ó tūndóhó. De ja jín ndá nú já súcuán nī ncuu, tá cúu nū ní ncāhān ndá nī.

<sup>5</sup> De já ñúcuán, tá nduú cā ní ncúndeé inī ni cundetū nī já nīhīn ni tūhun nāsa íyó ndá nú, de nī ntají nī dē nī jēē dē, tácuā cunī ni tú cándíja ndija nú. Chi nī jani inī ni á sanaā de tāchī

cúñáhnú jā jíto túnī yóhó nī ncundee jíin nú, de naā cāhá-ni tiñu jā ní nsāhá ndá nī jíin nú.

<sup>6</sup> Sochi mitan chi ja nī nenda Timoteo nūū ndá nī jā ní jēē dē ñuū nū Tesalónica. De nī nacani dē jā cándíja vāha ndá nú, de cúndáhvī inī nū táhán nú. De nī ncachī dē jā ñúhún inī nū ndá nduhū, chi íyó mánī nū jíin nī. De cúnī ndasí nú jā nacunī nū nūū ni, tá cúu nūū cúnī ndá nī jā suni nacunī nī nūū ndá nú.

<sup>7</sup> De jā ñúcuán nī ndusiī inī ndá nī síquī jā cándíja nīhin ndá nú, hermano, visō xēen íyó tūndóhó síquī ni.

<sup>8</sup> De mitan ja nī nanihīn inī ni, chi íñī nīhin ndá nú jíin maá Jētohō ō.

<sup>9</sup> Túsaá de nduú jínu cuitī jā nácuetáhvī nī nūū Yāa Dios jā síquī ndá ndóhó. Chi jíin yā jā cúsiī ndasí inī ndá nī jā súcuán íyó ndá nú.

<sup>10</sup> De nduú ñuú jícān táhvī ndasí ndá nī jā nacunī tucu nī nūū ndá nú, de stéhēn cā ni nā-ni tūhun cúmanī jā jícūhun inī nū síquī tūhun jā cándíja ō.

<sup>11</sup> De cúnī ndá nī jā maá Tatá ō Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná nácuene yā ichi jā cuu cuēē tucu nī nūū nū.

<sup>12</sup> De ná sáhá maá Jētohō ō jā cuāhā ndasí cā cundáhvī inī nū táhán nú jíin ndá cā nchivī, tá cúu nūū cúndáhvī inī ndá nī ndá ndóhó.

<sup>13</sup> De ná sáhá yā jā cuja ánō nū jā cuiñi nīhin nú, tácuā coo ndoo nú jā má cōo cuāchi nú nūū maá Tatá ō Yāa Dios, quivī jā nenda Jētohō ō Jesucristo jíin ndācá nchivī jā yíhí ndahá yā.

## 4

*Sīquī jā caca ndaā ō tá cúu nūū cúsiī inī yā*

<sup>1</sup> De mitan hermano, íyó incā tūhun jā cāhān ndāhvī ndá nī jíin nú de cāhān nīhin nī jíin nú, chi súcuán cúnī maá Jētohō ō Jesús. Ja nī stéhēn ndá nī nūū nū nāsa cánuú caca ndaā nū tácuā cusī inī Yāa Dios. De cāhān ndāhvī nī jíin nú jā sa víhí cā caca ndá nú súcuán.

<sup>2</sup> Chi ja jíin ndá nú nā tiñu nī ndacu ndá nī nūū nū jā ní ndacu maá Jētohō ō Jesús.

<sup>3</sup> De cúnī Yāa Dios jā coo ndoo coo īi ndá nú nūū yā, de mā cācá ndiī nū.

<sup>4</sup> De tá iin iin nú cundeca yíñúhún nú ñasíhí maá nú, de súcuán caca ndoo nú.

<sup>5</sup> De mā sáhá nú tiñu néhén jā ndīyo inī nū ñahan, tá cúu nūū sáhá nchivī ndá nación jāá nduú jíin ji tūhun Yāa Dios.

<sup>6</sup> Ni iin nú mā sáhá nú cuāchi jā candeē nū ñasíhí táhán nú. Chi maá Jētohō ō cuāha yā castigo xēen nūū nchivī jā sáhá ndācá tiñu ñúcuán, tá cúu nūū ja nī ncāhān nīhin nī jā ní ncachī tūhun nī nūū nū.

<sup>7</sup> Chi nduú ní ncána Yāa Dios yóhó jā sáhá ō tiñu téhén, chi sa jā caca ndoo ō.

<sup>8</sup> Túsaá de nchivī jā squéne yichī tūhun yáhá, nsūú tūhun iin tēe squéne yichī ji, chi sa tūhun Yāa Dios, Yāa jā ní jēhe Espíritu Santo nūū ō.

<sup>9</sup> De nduú jíni ñúhún jā tee nī nūū carta yáhá jā coo manī nū jíin ndá hermano, chi ja nī stéhēn Yāa Dios nūū nū jā coo manī nū jíin táhán nú.

<sup>10</sup> De ja íyó mánī ndá nú súcuán jíin ndācá hermano jā íyó níi cáhnú Macedonia jíñā. Sochi cāhān ndāhvī nī jíin ndá nú hermano, jā sa víhí cā coo manī nū jíin ji.

<sup>11</sup> De cundihvī inī nū jā cundee nañíí nú, chi mā cúndihvī inī nū síquī nāsa sáhá táhán nú, de cundihvī inī nū sáhá nú tiñu máá nú, tá cúu nūū ní ndacu ndá nī nūū nū.

<sup>12</sup> Súcuán sáhá ndá nú tácuā ndá nchivī jāá nduú cándíja, cuetáhvī ji ndóhó, de suni mā cúmanī jā cutecū nū.

*Sīquī jā nenda Jētohō ō*

<sup>13</sup> Suni cúnī ndá nī, hermano, jā ná jícūhun inī ndá nú síquī nchivī jā jíhí, tácuā mā cúcuécá inī nū tá cúu nūū sáhá sava cā nchivī jāá nduú ñúhún inī ji jā natecū ndīyi.

<sup>14</sup> Chi tá cúu nūū cándíja ō jā ní jíhí Jesús de nī natecū yā, suni súcuán cándíja ō jā nastecū Yāa Dios ndá

nchivī jā ní ncandíja nūū Jesús de nī jīhī.

<sup>15</sup> Jā ñúcuán cáchī tūhun ndá nī iin tūhun jā ní stéhēn maá Jētohō ō nūū ni: Jā yóhó jā técū cā quivī jā nenda maá Jētohō ō, nsūú maá ó cosō nūú ó jā ndaa ó cōhōn. Chi xihna cā nchivī ja nī jīhī ndaa ji quihīn ji.

<sup>16</sup> Chi maá Jētohō ō nuu yā quiji yā ichi andiví, de cana jee yā jā maá yā ndácu tiñu, de suni cana jee maá ángel cúñáhnú cā, de tivī trompeta Yāa Dios. De xihna cā ndācá ndīyi jā ní ncandíja Cristo natecū.

<sup>17</sup> De sá de yóhó jā técū cā ō quivī jā nenda yā, suni sndáa yā yóhó jíin ndá ji, cōhōn māñú vīcō. De naquetáhán ó jíin maá Jētohō ō sava andiví. De súcuán cundeē ō níí cání jíin maá Jētohō ō.

<sup>18</sup> Túsaá de jíin tūhun yáhá cāhān ndeé inī ndá nú jíin ndá táhán nú.

## 5

<sup>1</sup> De nduú jíni ñúhún jā tee nī nūū carta yáhá síquī cuīyā á quivī jā coo ndá ñúcuán, hermano.

<sup>2</sup> Chi ja jíiní vāha ndá nú jā iin sanaā-ni de quenda quivī jā nenda maá Jētohō ō, tá cúu nūū iin sanaā-ni de quenda jācuīhná jacuáa.

<sup>3</sup> Chi juni cāhān nchivī jā nañíí-ni íyó de nduú nā tūndóhó coo, de juni cāhān ji súcuán de iin sanaā-ni de quiji tūndóhó síquī ji jā naā ji, de mā cácu cuitī ji. Chi quiji quivī ñúcuán tá cúu nūū iin sanaā-ni de quíjéhé téhndē chījin iin ñahan jā scácu ña sēhe.

<sup>4</sup> Sochi ndá ndóhó hermano, nduú cúu nú nchivī jā jíca modo nūū neē jā iin sanaā-ni de quiji quivī ñúcuán síquī nū tá cúu nūū quíji jācuīhná.

<sup>5</sup> Chi ndihi nú cúu nchivī jā jíca modo nduú, chi stúu luz yā inī ánō nū. Chi nduú cúu ó tá cúu nchivī jāa nduú jícuñun inī síquī Yāa Dios, jā jíca ji modo nūū neē.

<sup>6</sup> Túsaá de mā cúhuun inī ō tá cúu nchivī quíxīn, chi sa ndito coo inī ō de coo cájí xīnī ō.

<sup>7</sup> Chi jacuáa cúu jā quíxīn nchivī, de jacuáa cúu jā suni jíiní ji.

<sup>8</sup> Sochi ndá máá ó chi modo jā jíca ó nduú, de ná cóo cájí xīnī ō. De ná cúcutú ó jíin tūhun jā cándíja nīhin ó jíin tūhun jā cúndáhvī inī ō táhán ó, tá cúu nūū cúcutú soldado jíin sahma cāa. De ná cúcutú ó jíin tūhun jā ñúhún inī ō jā cācu ó, tá cúu nūū cúcutú soldado jā ñúhún dē xīnī cāa.

<sup>9</sup> Chi Yāa Dios nduú ní jáni yā yóhó jā cuāha yā castigo, chi sa jā scácu yā yóhó sáhá maá Jētohō ō Jesucristo.

<sup>10</sup> De maá yā nī jīhī yā jēhē ō, tácu cutecū inuú ó jíin yā, vísō tú cutecū cā ō ñayiví yáhá á cuū ō.

<sup>11</sup> Túsaá de cāhān nū tūhun ndeé inī jíin táhán nú, de scúja táhán nú jíin tūhun yā, tá cúu nūū ja sáhá ndá nú.

### *Jā jáni ichí Pablo ndācá hermano*

<sup>12</sup> De cāhān ndāhvī ndá nī jíin ndá nú hermano, jā cuetáhvī nú ndá tēe jā sátíñú jā jíto ndóhó, jā cúñáhnú dē nūū nū jíin tiñu maá Jētohō ō, de jáni ichí dē ndá ndóhó.

<sup>13</sup> De coo yíñúhún ndasí nú nūū dē, de coo manī nū jíin dē síquī tiñu yā jā sáhá dē. De cundeē mānī nū jíin ndá táhán nú.

<sup>14</sup> De suni cāhān nīhin ndá nī jíin nú hermano, jā sndíhvī inī nū ndá nchivī jā jíca cúxí. De cāhān nū tūhun ndeé inī jíin nchivī jā ñamā nūu inī. De chindeé nú nchivī jāa nduú fuerza inī. De cuandeé inī nū jíin ndihi nchivī.

<sup>15</sup> De coto má nasáhá nāvāha nú jíin nī iin nchivī de tú sáhá nāvāha ji ndóhó. Chi sa níiní nducú nú nāsa sáhá nú jā vāha ndá táhán nú jíin ndihi-nī nchivī.

<sup>16</sup> De níiní coo síi inī ndá nú.

<sup>17</sup> De níiní cācān táhvī nū.

<sup>18</sup> De nacuetáhvī nú jā síquī ndācā-ni. Chi súcuán cúnī Yāa Dios jā sáhá nú jā cándíja nú Cristo Jesús.

<sup>19</sup> De mā cāsī nū nūū tiñu jā sáhá Espíritu Santo jíin nú.

<sup>20</sup> De juni mā cújéhe inī nū nūū tūhun jā cāhān ndá tēe nācani tūhun Yāa Dios.

<sup>21</sup> Chi coto túnī nū ndācá tūhun, de tú jā vāha cúu, de cuetáhvī nú.

<sup>22</sup> De mā quívi nduū nū jíin nī iin tiñu néhén.

<sup>23</sup> De maá Yāa Dios jā jéhe tūhun ndeé tūhun sī inī, ñúhún inī ni jā ná sáhá ndihi yā jā coo ndoo coo īi nū nū yā. De ná cóto vāha yā ánō ndá nú jín jāá ntúnī nū jín yiqui cúñu nú, tácuā nduú nā cuāchi coo síquī nū quīvī nenda maá Jētohō ō Jesucristo.

<sup>24</sup> Chi Yāa jā ní ncana ndá ndóhó, sáhá yā ndihi ñúcuán jín nú, chi squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā.

*Saludo jín bendición jā sándihí*

<sup>25</sup> Hermano, cācān táhvī ndá nú jēhē ndá nī.

<sup>26</sup> De tá cāhān jítáhán nú jín ndācá hermano, de techuhú yíñúhún nú ndahá ji.

<sup>27</sup> De cāhān nīhin nī jín ndá nú, chi súcuán cúnī maá Jētohō ō, jā cahvi ndá nú carta yáhá nūū ndācá hermano.

<sup>28</sup> De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá nú. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA UU JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU NCHIVI ÑUU TESALONICA

<sup>1</sup> Ndá nduhū cúu Pablo jíin Silvano jíin Timoteo, de téé nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī cándíja ñuū Tesalónica, já yíhí nú ndahá Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo.

<sup>2</sup> De ñúhún inī ndá nī já Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cá yā já váha ndá nú, de sáhá yā já coo ndeé coo siī inī nū.

*Jā sáhá ndāā yā cuāchi tá nenda Cristo*

<sup>3</sup> Cánuú já níní nacuetáhvī nī nūū Yāa Dios já síquī ndá ndóhó hermano. Chi íyó váha súcuán, chi váha ndasí cuācuja ndá nú jíin tūhun já cándíja nú yā, de cuānducuahā ndasí já cundáhvī inī nū ndá táhán nú.

<sup>4</sup> De já ñúcuán cúu já cúsiī ndasí inī ndá nī nacani nī tūhun nú nūū ndācá grupo nchivī cándíja nūū Yāa Dios. Chi váha cándíja ndá nú, de váha jéndeé inī nū já jíiní ūhvī nchivī ndóhó jíin já ndóho nú ndācá cá tūndóhó.

<sup>5</sup> De jíin ndācá yáhá cúu já chíhi yā cuenta já cúu ndá nú nchivī váha já quīvi nú ñuū nūū tátúnī yā. Chi já síquī ñuū ñúcuán cúu já ndóho ndá nú. De já súcuán chíhi yā cuenta síquī nū, yáhá stéhēn nūū ō já váha Yāa cúu yā.

<sup>6</sup> De suni íyó váha já nasndóho yā nchivī já sndóho ndá ndóhó.

<sup>7</sup> De quīvi já nenda Jētohō ō Jesús, quīvi ñúcuán sáhá Yāa Dios já natátú ndá ndóhó já ndóho, de saá-ni ndá nduhū. Chi jíin ñuhūn quiiji Jesús ichi andiví jíin ndá ángel yā já ndíso poder.

<sup>8</sup> De cuāha yā castigo nūū ndá nchivī jáá nduú ní jéhe jíi tūhun cunī jíi nása Yāa cúu Yāa Dios, de nduú ní jétáhvī jíi tūhun maá Jētohō ō Jesucristo já scácu yā jíi.

<sup>9</sup> De nchivī ñúcuán chi ndoho jíi níí cání, chi cujiyo jíi nūū maá Jētohō ō, de

maá cúu quīvi jíi nūū viī ndasí cúñáhnú yā jíin poder yā.

<sup>10</sup> Súcuán sáhá yā quīvi já nenda yā já viī cuñáhnú yā sáhá nchivī cándíja já yíhí ndahá yā. De sáhvi ndasí inī jíi já cunī jíi nūū yā. De suni súcuán ndá ndóhó, chi nī ncandíja nú tūhun já ní nacani ndá nī nūū nū.

<sup>11</sup> De já ñúcuán cúu já níní jíicān táhvī ní jēhē ndá nú, já ná cúu nú nchivī váha já ní ncana yā ndóhó. De jíin fuerza yā ná sáhá yā jíin ndá nú já squíncuu nú ndācá tiñu váha já ní nchuhun inī nū já sáhá nú síquī já cándíja nú.

<sup>12</sup> De súcuán de cuñáhnú maá Jētohō ō Jesucristo sáhá nú, de suni cuñáhnú ndá maá nú sáhá yā. Chi Yāa Dios maá ó jíin Jētohō ō Jesucristo, súcuán cúu já sáhá yā já váha yóhó.

## 2

*Tūhun maá tēe já sáhá xēēn cuāchi*

<sup>1</sup> Mitan de cāhān ní síquī já nenda maá Jētohō ō Jesucristo jíin já ndutútú ó nūū yā. Cāhān ndāhvī ndá nī jíin ndá nú hermano,

<sup>2</sup> já má cuāha nú tūhun já sacā nuu canī inī nū, de ní má cúnēhén inī nū tú cāhān nchivī já ja ní nquenda quīvi já nenda maá Jētohō ō. Mā cándíja cuitī ndá nú vísō tú cāhān jíi já ní nīhīn jíi iin tūhun síquī ñúcuán nūū Espíritu, á iin tūhun já ní ncāhān incā, á tú cachī jíi já ndá nduhū ní ntají iin carta já cāhān súcuán.

<sup>3</sup> Mā cuāha cuitī nū tūhun já stáhvī ní iin jíi ndóhó. Chi jondē ncháha ca quenda quīvi ñúcuán de xihna cá ndunīhin inī cuāhā nchivī nūū yā, de quenda nijīn maá tēe já sáhá xēēn cuāchi, de tēe já tñū táhvī cúu maá tēe ñúcuán.

<sup>4</sup> Chi tēe já jíiní ūhvī Yāa Dios cúu dē, de nenda dē contra síquī ndācá já scúnani jíi yāa jíi jíin ndācá já chíñúhún jíi. De xēēn cá sáhá dē, chi jondē cundeē dē inī templo Yāa Dios já íyó Jerusalén, de cāhān dē já maá dē cúu Yāa Dios.

<sup>5</sup> ¿A náhán ndá nú tūhun yáhá? Chi súcuán nī ncāhān ni jín nú tá nī īyo nī jín nú.

<sup>6</sup> De ja jín ndá nú nā cuá cúu jā jāsī jāá ncháha ca quenda nijin tēe ñúcuán, chi jondē tá quenda quīvi maá dē.

<sup>7</sup> Chi ja cúu yuhū ndācá cuāchi xēen inī ñayīví, sochi mitan chi íyó jā jāsī nū, tácuā mā cāá ndasí cā cuāchi, chi jondē ná cújiyo maá jā jāsī nū.

<sup>8</sup> De sá de quenda nijin maá tēe jā sáhá cuāchi xēen. De maá Jētohō ō Jesús cahnī yā tēe ñúcuán jín tāchī yūhú yā-ni, de jín jā jéndūtē yā tá nenda yā de stánū táhvī yā dē.

<sup>9</sup> De jā quiji tēe xēen ñúcuán chi maá Satanás sáhá. De quiji dē jín cuāhā poder, de sáhá dē ndācá tiñu ñáhnú jā stáhví dē, jā sáhvi inī nchivī cunī ji.

<sup>10</sup> De jín ndācá tiñu néhén de stáhví ndasí dē nchivī jā tñū táhvī, chi nduú ní ncúnī ji cuetáhví ji tūhun ndāā jā cácu ji nícu.

<sup>11</sup> De jā ñúcuán cuāha Yāā Dios tūhun jā cuetáhví ji tūhun jāá nduú ndāā cuitī, de candíja ji tūhun stáhví ñúcuán.

<sup>12</sup> De súcuán de jēcundeē cuāchi síquī ndihi ji jāá nduú ní ncándíja ji tūhun ndāā, chi sa tiñu néhén nī ncusiī inī ji jín.

### *Nchivī jā ní nacāji yā jā cācu ji*

<sup>13</sup> Sochi cánuú jā níni nacuetáhví ndá nī nū Yāā Dios jā síquī ndá ndóhó jā cúu nú hermano jā mānī Jētohō ō jín. Chi jondē tá nī jēcōo ñayīví, de ja nī nacāji Yāā Dios ndá ndóhó jā scácu yā ndóhó. Chi sáhá Espíritu yā jā íyó ndoo íyó īī nū nū yā, de candíja nú tūhun ndāā.

<sup>14</sup> Chi jā ñúcuán nī ncana yā ndá nú jín tūhun jā scácu yā yóhó jā ní nacani ndá nī, tácuā quīvi ndá nú nū viī cuñáhnú nú jín maá Jētohō ō Jesucristo.

<sup>15</sup> Túsaá de cuiñi nihin ndá nú hermano, de cunahán vāha nú tūhun jā ní ncutūha ndá nú nū ndá nī, á jā ní ncāhān ni á jā ní ntee nī nū carta cúu.

<sup>16</sup> Maá Jētohō ō Jesucristo jín Tatá ó Yāā Dios nī ncundáhví inī yā yóhó,

de nī nsáhá yā jā coo siī inī ō níí cání, jín jā ñúhún inī ō ndācá jā vāha jā coo síquī jā vāha inī yā jín ó.

<sup>17</sup> De ná sáhá cā yā jā coo ndeé inī ánō ndá nú, de ná sáhá yā jā cuja nú cāhān nū ndācá tūhun vāha yā, jín jā sáhá nú ndācá tiñu vāha.

## 3

### *Jā ná cācān táhvī ji jēhē Pablo*

<sup>1</sup> De íyó incā tūhun cánuú, hermano. Cācān táhvī ndá nú jēhē ndá nī, tácuā ñamā cūtē nuu tūhun maá Jētohō ō Yāā Dios, de cuetáhví vāha nchivī, tá cúu nū ní jetáhví ndá máá nú.

<sup>2</sup> De suni cācān táhvī nū jā ná cácu nī nū ndá tēe néhén jā stáhān ndá nduhū. Chi nsūú ndihi nchivī cúu jā cándíja tūhun yā.

<sup>3</sup> Sochi maá Jētohō ō chi vāha squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā, de sáhá yā jā cuja inī ndá nú jín tūhun yā, de coto yā ndá nú nū jāñéhén.

<sup>4</sup> De cúcáhnú inī ndá nī sáhá maá Jētohō ō, jā cúu ndá nú jín tiñu jā ní ndacu nī nū nū, de suni cucuu cā nū jín.

<sup>5</sup> De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō stéhén cā yā nāsa coo manī cā nū jín yā jondē jín inī jín ánō nū, jín jā cuandeé inī nū tá cúu nū ní nsáhá Cristo.

### *Jā cánuú satíñú ó*

<sup>6</sup> De ndacu ndá nī nū ndá nú hermano, chi súcuán nī ndacu maá Jētohō ō Jesucristo, jā cujiyo nú nū ndá hermano jā jíca cúxí de nduú jíca ndāā ji tá cúu nū ní stéhén ndá nī nū nū.

<sup>7</sup> Chi ja jín ndá nú nāsa cánuú ndacu nú ndá nduhū, chi nduú ní jíca cúxí ndá nī tá nī īyo nī jín nú.

<sup>8</sup> De ni nduú ní nchājī ndá nī stāā nū ni iin nú súcuán-ni, chi nī nchunáá nī. Chi sa nī nducú ndeé nī nī nsatíñú ndasí nī nduú ñuú, tácuā mā stáhān ni ni iin nú.

<sup>9</sup> De vísō íyó derecho ni jā cācān ni nū ndá nú nícu, sochi nduú ní jícān ni, chi súcuán nī nsáhá nī tácuā cuu nī iin ejemplo nū nū nāsa sáhá ndá nú.

<sup>10</sup> Chi tá nī īyo ndá nī jín nú, de nī ndacu nī tiñu yáhá nū nū: Tú ní iin



nchivī nduú cúnī ji satíñú ji, de suni mā cājí ji túsaá.

<sup>11</sup> Chi nī nīhīn ndá nī tūhun jā jíca cúxí sava nú, de nduú sátíñú nú, chi sa síquī tiñu táhán nú nánducú nú.

<sup>12</sup> De ndácu ndá nī tiñu nūū ndá ndóhó jā sáhá súcuán, de sndíhvī inī ni ndá nú jā coo nañíí nú de satíñú nú, tácuā nīhīn nū jā cají nū síquī tiñu jā sáhá maá nú. Chi súcuán ndácu maá Jētohō ō Jesucristo tiñu.

<sup>13</sup> Hermano, mā nūú inī ndá nú sáhá nú ndācá tiñu váha.

<sup>14</sup> De tú ní iin ji nduú jétáhví ji tūhun jā cáhān ni nūū carta yáhá, de cundēhé váha nú ní iin ji cúu, de mā quétáhán cā nū jíín ji, tácuā cucanoō ji de nacani inī ji.

<sup>15</sup> Sochi nsūú jā cunī ūhvī nū ji, chi sa cáhān nū jíín ji tá cúu nūū cáhān nū jíín ñanī nū jā ná sátíñú váha ji.

#### *Bendición jā sándīhí*

<sup>16</sup> De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō, Yāā jā jéhe tūhun ndeé tūhun sīī inī, níí ná sáhá yā jā coo ndeé coo sīī inī nū síquī ndācá-ni, de coo yā jíín ndá nú.

<sup>17</sup> Nduhū Pablo, yáhá-ni cúu jā téé nī jíín ndahá maá nī jā cáhān ni jā sáhá ndeé inī ndá nú. De súcuán jéhe nī firma nūū ndācá carta ni, tácuā cunī ndá nú jā carta maá nī cúu. Súcuán cáá letra ni.

<sup>18</sup> De ñúhún inī ni jā maá Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá nú. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesucristo, chi Yāa Dios jā scácu yóhó, jíin Jētohō ō Jesucristo jā ñúhún inī ō jā cunī ō nūū, nī ntají yā nduhū jā nacani nī tūhun yā.

<sup>2</sup> De tēe nī carta yáhá cuēē nūū nū Timoteo, chi cúu ndija nú tá cúu sēhe nī sīquī jā ní scándija nī ndóhó. De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de cundáhvī inī yā ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

*Jā má cándija ji ndācá tūhun stáhvī*

<sup>3</sup> Tá nī nquehen nī ichi jā quíhīn ni Macedonia, de nī ncāhān ndáhvī nī jíin nú jā quendōo nú ñuū Efeso. De suni sūcuán cáhān ni jíin nú mitan, tácuā cáhān nīhin nú jíin sava nchivī ñúcuán jā má stéhēn ji incā tūhun jāá nduú ndāā.

<sup>4</sup> De mā cuétáhvī ji ndācá tūhun jā cúu maá cuento-ni, jíin tūhun jā cáhān sīquī nāsa vāji ndācá tatā ō janahán. Chi ndá ñúcuán sáhá jā nahán nátúhún ji sīquī, de nduú jétíñú, de nduú sáhá jā cuja ji squíncuu ji nūū Yāa Dios sīquī tūhun jā cándija ó.

<sup>5</sup> De ndácu nī tiñu yáhá chi cúnī ni jā ná cundáhvī inī ji táhān ji sīquī jā íyó ndoo íyó ndāā ánō ji de cándija ndija ji yā.

<sup>6</sup> Sochi sava nchivī chi nī jica yátá ji, de nī scuíta ji tūhun yā, chi nī nguīvi ndá ji nūū ndācá tūhun jāá nduú jétíñú.

<sup>7</sup> Chi cúnī ji cuu ji maestro ley yā, de juni nduú jíicūhun inī ji nā tūhun cúu jā cáhān ji, jíin nā cuá cúu jā stéhēn nīhin ji.

<sup>8</sup> De jíinī ō jā íyó váha ley, de tú jíicūhun inī ō nāsa jétíñú.

<sup>9</sup> Chi cánuú jā sáhá ó cuenta jāá nduú ní jécōo ni iin ley jā sīquī nchivī

ndāā, chi sa sīquī nchivī jāá nduú jétáhvī, jā nīhin inī, jā sáhá tiñu néhén, jā sáhá cuāchi, jāá nduú chíñúhún Yāa Dios de ni nduú cándija ley yā, jā jáhnī tatá jíin naná, jíin jā jáhnī ndīyi.

<sup>10</sup> De suni nī jécōo sīquī nchivī jā jíca ndīi, jíin sīquī tēe jā sáhá ndīi jíin táhān yíi, jíin nchivī jā sácuíhnā incā nchivī, jíin nchivī stáhvī, jíin nchivī jā cáhān nīhin tūhun tūhún. De nī jécōo sīquī ndācá cā nchivī jā sáhá tiñu jāá nduú quétáhān jíin tūhun yā jā stéhēn ndāā váha.

<sup>11</sup> De tūhun yā ñúcuán cúu tūhun ñáhnú ndasí jā scácu Yāa Dios yóhó, de maá yā cúu Yāa ndetū ndasí. De nī ntetíñú yā nduhū jā nacani nī tūhun yā.

*Jā nácuétáhvī Pablo sīquī jā ní ncundáhvī inī yā dē*

<sup>12</sup> De nácuétáhvī nī nūū Jētohō ō Jesucristo, Yāa jā ní jēhe fuerza inī ni, chi nī nacāji yā nduhū nī nsáhá yā jā cuu squíncuu nī, de nī ntee yā tiñu nduhū jā nacani nī tūhun yā.

<sup>13</sup> De sūcuán nī nsáhá yā jíin nī vísō nī ncāhān nāvāha nī sīquī yā jondē saá, de nī nsáhá nāvāha nī nchivī cándija, de xēen nī nsáhá nī. De vísō sūcuán de nī ncundáhvī inī yā nduhū, chi ncháha ca cándija nī yā jondē saá, de nduú ní jíicūhun inī ni nā cuá cúu jā sáhá nī.

<sup>14</sup> Sūcuán nī nsáhá Jētohō ō jā váha ndasí jíin nī. De nī nsáhá yā jā cándija nī jíin jā cundáhvī inī ni táhān nī sīquī jā ní nguīvi nī ndahá Cristo Jesús.

<sup>15</sup> De ndāā ndija cúu tūhun yáhá, de cánuú jā cándija ndihi nchivī: Jā ní nguīji Cristo Jesús inī ñayīvi tácuā scácu yā nchivī íyó cuāchi. De nduhū cúu tēe jā víhī cā nī nsáhá cuāchi.

<sup>16</sup> Sochi nī ncundáhvī inī Yāa Dios nduhū, tácuā jíin nduhū jā víhī cā nī nsáhá cuāchi de stéhēn Jesucristo nāsa nēe cáhnú ndasí inī yā. De sūcuán nī nsáhá yā jā cúu nī iin ejemplo nūū ndācá nchivī cándija níi jā cuáhān ō, tácuā nīhīn táhvī ji cutecū ji níi cáni.

<sup>17</sup> Tú sūcuán de níi cáni ná cáhān yíñúhún ó jā vii ndasí cúñáhnú maá Yāa jā cúu Rey sīquī ndihi, jā tēcū níi

cání, jáá nduú náá cuitī. De nduú cúu cunī ō nūū yā mitan, de mátúhún-ni yā íyó, de ndíhí yā. Amén.

<sup>18</sup> Tá cúu sēhe nī cúu nú Timoteo, de tiñu yáhá ndácu nī nūū nū, já nducú ndéé nú síquī tiñu váha. De candíja nīhin nú, de coo ndāá ánō nū. Chi jondē saá ja nī ncāhān ndá hermano jíin tūhun Yāa Dios já súcuán cundiso nú tiñu.

<sup>19</sup> Chi sava nchivī nduú cā íyó ndāá ánō ji nūū yā, de nī snāá ji tūhun cándíja ji.

<sup>20</sup> De Himeneo jíin Alejandro cúu ūū tēe já ní nsāhá súcuán. De ja nī nsiáá ní dē já quīvi dē ndahá Satanás, já sndóho ji dē, tácuá jíin tūndóhó ñúcuán de cutūha dē já má cáhān nāvāha cā dē síquī Yāa Dios.

## 2

### *Síquī nāsa cācān táhvī ō*

<sup>1</sup> Túsaá de xihna cā ndácu nī já cācān táhvī nū jēhē ndiviī nchivī. De cāhān ndāhvī nú jēhē ji, de cācān nū nā cuá cúu já jíni ñúhún ji, de nacuetáhvī nú nūū yā já síquī ndá ji.

<sup>2</sup> De cācān táhvī nū jēhē ndá tēe cúñáhnú jíin já ndácu tiñu, tácuá sáhá dē já cuu cundeē vāha ó de nduú nā tūndóhó coo síquī ō, de cuu chiñúhún vāha ó Yāa Dios de sáhá yíñúhún ó jíin ndācá-ni.

<sup>3</sup> Chi yáhá cúu já váha já jétahān inī Yāa Dios, Yāa já scácu yóhó.

<sup>4</sup> Chi maá yā cúnī yā scácu yā ndācá nchivī de cunī ji nāsa íyó tūhun ndāá yā.

<sup>5</sup> Chi íyó iin-ni Yāa Dios, de suni íyó iin-ni Yāa já cáhān jíin Yāa Dios jēhē nchivī. De Yāa ñúcuán cúu maá Jesucristo já ní nduu tēe.

<sup>6</sup> De nī nsōcō yā maá yā nī jīhī yā já ní nchunáá yā cuāchi ndihí ó. De tá nī nguenda maá quīvi ñúcuán, de nī nquijéhé nchivī nácani ji tūhun ñúcuán.

<sup>7</sup> De já síquī ñúcuán nī jani yā nduhū já cúu nī apóstol já nácani nī tūhun yā, tácuá stéhēn ni nūū nchivī ndācá nación jáá nduú jíin tūhun yā, já ná cándíja ji tūhun ñúcuán de sáhá ji tiñu

ndāá. De síquī já cándíja nī Cristo de íyó ndāá já cáhān ni.

<sup>8</sup> Túsaá de cúnī ni já ndācá-ni lugar ná cācān táhvī ndācá tēe, de nanee dē ndahá dē. De ná cóo ndoo ánō dē já má quítī inī dē de ni mā tétáhān dē.

<sup>9</sup> De saá-ni ndācá ñahan, ná cāsī vāha ña maá ña tá cúu nūū cánuú, tácuá mā cōō tūhun canoō. De mā cúndihvī inī ña já sáhá viī ndasí ña xīnī ña, á já cuhun ña síquī oro á perla á sahma váha cā.

<sup>10</sup> Chi sa jíin tiñu váha já sáhá ña ná quéndōo viī ánō ña, tá cúu nūū cánuú sáhá ñahan ndoo ánō já sáhá ña tiñu Yāa Dios.

<sup>11</sup> De tá íyó ña jíin nchivī já scuáha tūhun yā, de ná cúnini ña-ni de cuetáhvī ña.

<sup>12</sup> Chi nduú jéhe nī tūhun já stéhēn ñahan nūū nchivī ndútútú, ni já ndacu ña tiñu nūū tēe. Chi vāchi já cunini ña-ni.

<sup>13</sup> Chi xihna cā Adán nī nsāhá yā, de sá de nī nsāhá yā Eva.

<sup>14</sup> De nduú ní stáhvī tächī cúñáhnú Adán, chi sa ñasíhí dē nī stáhvī, de nī nsāhá ña cuāchi.

<sup>15</sup> De já scácu ndá ña sēhe de coo vāha ña, de tú quéndōo ña jíin tūhun cándíja ña yā, jíin já cundáhvī inī ña táhān ña, jíin já coo ndoo ánō ña, jíin já sáhá yíñúhún ña.

## 3

### *Nāsa cánuú coo ndá tēe já ndíso tíñú nūū nchivī cándíja*

<sup>1</sup> Ndāá cúu tūhun yáhá: Tú iin tēe cúnī dē cundiso tíñú dē coto dē nchivī cándíja, de vāha tiñu ndúcú dē sáhá dē.

<sup>2</sup> Túsaá de tēe já ndíso tíñú nūū nchivī cándíja, cánuú já má cōō ni iin já nīhīn nchivī cuāchi síquī dē. De ná cóo iin-ni ñasíhí dē, de cájī coo inī dē, de ndito coo xīnī dē, de sáhá yíñúhún dē. De cánuú já níní cuāha núú dē vehe nūū nchivī jīcá, de níní stéhēn vāha dē tūhun yā.

<sup>3</sup> De mā cūú dē tēe jíni, de mā tétáhān dē, de mā ndíyo inī dē xūhún. Chi sa coo vāha inī dē, de coo vitá inī dē, de mā cútóó dē xūhún.

<sup>4</sup> De cánuú jā ndacu vāha dē tiñu inī vehe dē, de sáhá dē jā ná squíncuu vāha sēhe dē de coo yíñúhún ji nū dē.

<sup>5</sup> Chi tú iin tēe nduú jínī dē ndacu vāha dē tiñu inī vehe dē, ¿de nāsa cuu cundiso tíñú dē nū nchivī cándíja nū Yāa Dios?

<sup>6</sup> Túsaá de tēe jā cundiso tíñú nū nchivī cándíja, mā cūú cuu iin tēe jā cáta nī nchandíja, chi sanaá de sáhá vīxī dē maá dē, de iin-ni cuāchi cundee sīquī dē jíin tāchī cúñáhnú.

<sup>7</sup> De cánuú jā cuu dē tēe jā suni jondē nchivī jāá nduú cándíja, cuetúhún ji dē, tácuā mā níhīn ji cuāchi sīquī dē, de mā cúndéé tāchī cúñáhnú jíin dē.

*Nāsa cánuú coo ndá tēe jā chíndeé nchivī cándíja*

<sup>8</sup> De saá-ni ndá tēe jā cuiñi dē chin-deé dē nchivī cándíja, cánuú jā coo yíñúhún dē, de squíncuu dē jíin tūhun cáhān dē. De mā cūú dē tēe jíini, de ni mā ndíyo inī dē xūhún.

<sup>9</sup> De ná cuiñi níhin dē jíin tūhun cándíja ó jā ní nchiyuhū jondē janahán, de ná cóo ndoo ánō dē.

<sup>10</sup> De cánuú jā xihna cā coto túnī nū dē, de tú nī jinī nū jāá nduú nā cuāchi dē, ñúcuán de cuu cuiñi dē jā chindeé dē nchivī cándíja.

<sup>11</sup> De saá-ni ñasíhí ndá dē, cánuú coo yíñúhún ña, de mā sátúhún ña, de cáji coo inī ña, de squíncuu vāha ña ndācā-ni tiñu.

<sup>12</sup> De ndá tēe jā chíndeé nchivī cándíja, ná cóo iin-ni ñasíhí dē, de ná ndácu vāha dē tiñu nū sēhe dē jíin ndá nchivī vehe dē.

<sup>13</sup> Chi ndācā tēe jā chíndeé vāha nchivī cándíja, quéndōo yíñúhún dē nū nchivī, de níhīn dē modo jā cáji cā nācani dē tūhun Cristo Jesús jā cándíja ó.

*Tūhun yuhū yā jā cándíja ó*

<sup>14</sup> De vísō ñúhún inī ni jā cuēē ñamā ni nacunī tāhán ó, sochi tēe nī tūhun yáhá cuēē nū nū,

<sup>15</sup> tácuā tú cucuéé nī, de ja jíin nū nāsa cánuú sáhá vāha nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios. Chi ndá máá ji cúu

nchivī cándíja nū Yāa Dios, Yāa tēcū. De maá ji sáhá jā íyó cutú tūhun ndāā, chi íñi níhin ji jíin.

<sup>16</sup> De jāndāā ndíja chi ñáhnú ndasí cúu tūhun yáhá jā cándíja ó jā ní nchiyuhū jondē janahán:

Yāa Dios nī stéhēn yā maá yā jā ní nduu yā tēe,

de Espíritu Santo nī stéhēn jā íyó ndāā tiñu jā ní nsáhá yā,

de ndá ángel andiví nī jinī tiñu jā ní nsáhá yā.

De nī jītē nuu tūhun yā nū nchivī ndācā nación,

de nī nchandíja nchivī ní ñayiví nū yā,

de nī ndaa yā cuānohōn yā andiví.

## 4

*Sīquī nchivī jā caca yátá nū tūhun cándíja ó*

<sup>1</sup> De cáji stéhēn Espíritu Yāa Dios jā ndá quiví jā cuándihi de coo sava nchivī jā caca yátá ji nū tūhun cándíja ó. De cuetáhvi ji ndācā jā cáhān tūhun stáhvi jíin tūhun jā ní stéhēn tāchī.

<sup>2</sup> Chi cunini ji tūhun jā stéhēn ndá tēe stáhvi-ni, jāá nduú cáhān ndāā ndá dē. Chi tēe ñúcuán nī jija ndasí inī dē jíin tūhun stáhvi, de nduú cā sáhá jíin ánō dē jā nacani inī dē.

<sup>3</sup> De cáhān ndá dē jā cuāchi cúu jā coo ñasíhí tēe, de saá-ni tú cajī nchivī sava ndeyu. De ndeyu ñúcuán chi nī nsáhá Yāa Dios jā cuu nchivī cándíja jā jíin tūhun ndāā, tácuā cajī ji de nacuetáhvi ji nū yā.

<sup>4</sup> Chi ndihi jā ní nsáhá Yāa Dios, chi íyó vāha, de mā squéne yichī ō ni iin, chi sa nacuetáhvi ó de cajī ō.

<sup>5</sup> Chi jíin jā cáhvi ó tūhun Yāa Dios jíin jā nacuetáhvi ó nū yā, de íyó ndoo ndihi-ni.

*Tēe jā sátíñú vāha nū Jesucristo*

<sup>6</sup> De tú stéhēn nū tūhun yáhá nū ndá hermano, túsaá de cuu nú tēe jā sátíñú vāha nū Jesucristo, de cuja nú jíin tūhun vāha yā jā cándíja nú, chi nī ncutūha nú de níquīn nū.

7 Sochi mā quívi nduū nū jíin ndá tūhun jā cúu cuento-ni jā jáni cāhá inī nchivī. Chi níní scuáha nú nāsa chiñúhún vāha nú Yāā Dios.

8 Chi jā scuáha ó ejercicio jā coo ndacuī yiqui cúñu ó, jacū-ni níhīn tíñú. Sochi jā scuáha ó nāsa cánuú jā sáhá vāha ó nūū yā, ñúcuán cúu jā vāha níhīn tíñú síquī ndācá-ni, jā cúu vida yáhá jíin vida jā quiji.

9 De ndāā ndija cúu tūhun yáhá, de jā cánuú candíja ndihi nchivī cúu.

10 De jā síquī yáhá cúu jā sátíñú níhin ó síquī tūhun yā, de ndóho ó jā cāhān nāvāha ji nūū ō. Chi ñúhún inī ō jā cunī ō nūū maá Yāā Dios, Yāā técū. De maá yā cúu jā scácu ndācá nchivī, de nchivī candíja tūhun jā cúndáhvī inī yā ji, maá ji cúu jā scácu yā.

11 Ndācá tūhun yáhá cánuú jā ndacu nú nūū ji de stéhēn nū.

12 Mā cuáha nú tūhun jā cujéhe inī ni iin ji nūū nū síquī jā suchí nú. Chi sa cuu nú iin ejemplo nūū nchivī candíja, jā cunī ji nāsa vāha cāhān nū, nāsa vāha sáhá nú, nāsa cúndáhvī inī nū táhān nú, nāsa candíja nú, nāsa íyó ndoo ánō nū.

13 De juni cúcuéé nī jā cuéē ni, de cundihvī inī nū jā cahvi nú tutū īi nūū ndá hermano jā ndútútú, jíin jā sndíhvī inī nū ji, jíin jā stéhēn nū nūū ji.

14 Mā cúhuun inī nū jíin táhvī jā ní jēhe Yāā Dios nūū nū jā nācāni nú tūhun yā. Chi ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī candíja, nī ntee dē ndahá dē xīnī nū, de nī nsáhá Yāā Dios jā ní ncāhān dē jā súcuán cundiso tíñú nú.

15 Túsaá de cucuu nú jíin ndá tíñu yáhá, de cundihvī inī nū jíin, tácuā cunī ndá nchivī jā vāha jíja nú cuāhān nū jíin.

16 Coto nú maá nú jā caca ndāā nū jíin jā stéhēn vāha nú tūhun yā, de cuiñi níhin nú jíin ndihi. Chi tú súcuán sáhá nú de quendōo vāha ánō maá nú jíin nchivī jā chuhun inī tūhun jā cāhān nū.

## 5

### *Nāsa sáhá vāha ó jíin nchivī candíja*

1 Mā cāhān xēēn nū nūū ndá tēe ñáhnú, chi sa cāhān vāha nú jíin dē jā má stíví dē, tá cúu nūū cāhān nū jíin tatá nú. De ndācá tēe suchí, suni cāhān vāha nú jíin dē tá cúu nūū cāhān nū jíin ñanī nū.

2 De saá-ni cāhān nū jíin ndá ñahan ñáhnú, tá cúu naná nú. De saá-ni jíin ndá ñahan súchí, suni cāhān nū jíin ña tá cúu cuāha nú, de yíñúhún natúhún nú jíin ña.

3 De nchivī candíja ná cuáha ji jā jíni ñúhún ndá ñahan jā ní nquendōo ndáhvī, de tú nī nquendōo ndáhvī ndija ña jāá nduú nā nchivī jíto ña.

4 Chi iin ñahan jā ní nquendōo ndáhvī, tú íyó sēhe ña á sēhe ñání ña jā jávāha, de ná cóto maá ji ña. Chi cánuú cutūha ji jā xihna cā nūū nchivī vehe ji squíncuu ji coto ji. De ná nácoto ji naná ji tatá ji síquī jā ní jíto ndá ña ji. Chi yáhá cúu tíñu vāha jā jétahān inī Yāā Dios.

5 Sochi iin ñahan jā ní nquendōo ndáhvī ndija jā mátúhún-ni cā ña, ñúhún inī ña jā maá Yāā Dios coto yā ña, de nduú jécuiñi ña jā jícān táhvī ña nduú ñuú.

6 Sochi tú ndíhvī inī ña síquī jā cúsiī inī maá ña-ni, ñúcuán de vísō técū ña, de modo ja nī jihī ña.

7 Tíñu yáhá ndacu nú nūū nchivī, tácuā mā cōó cuāchi síquī ji.

8 De tú iin nchivī nduú jíto ji táhān vehe ji, de víhí cā nchivī inī vehe ji, túsaá de sáhá ji tíñu jāá nduú quétáhān jíin tūhun candíja ó, de cúu ji nchivī nēhén cā nsūú cā nchivī jāá nduú candíja.

9 De ñahan viuda cuu quívi síví ña nūū lista nchivī jā chíndeé ndá nú jíin xūhún, de tú ja nī nquenda ña ūnī xico cuiyā, de tú nī íyo iin-ni yíí ña.

10 De suni cánuú jā cuu ña ñahan jā jétúhún nchivī ña jā vāha tíñu nī nsáhá ña, á jā ní scuáhnu vāha ña sēhe ña, jíin jā ní jēhe núú ña vehe nūū nchivī jíca, jíin jā ní nsáhá ña ndá tíñu lúlí cā nūū ndá hermano candíja, jíin jā ní

nchindeé ña nchivī jā ndóho tūndóhó, jíin jā ní nsáhá ña ndá cā tiñu váha.

<sup>11</sup> Sochi ndá ñahan viuda suchí cā, mā squívi nú síví ña nū lista. Chi sanaā de nducú ña jā cusī inī maá ña-ni, de mā cúndihvī cā inī ña síquī Cristo, chi cuu inī ña cundeca tucu ña tēe.

<sup>12</sup> De súcuán coo cuāchi síquī ña, chi nduú ní squíncuu ña jā ní nquee yuhú ña nū yā tá nī jēcōso síví ña nū lista.

<sup>13</sup> De suni caça nuu ña ndācā-ni vehe de quee cúxí ña. De nsū maá-ni jā caca cúxí ña, chi suni jā sáhá túhún ña, de quívi nduú ña cāhān ña túhun jāá nduú íyó váha jā cāhān ña.

<sup>14</sup> Jā ñúcuán cúnī ni jā ndācā ñahan viuda suchí, ná núcundeē ña jíin tēe, de scuáhnú ña sēhe, de coto váha ña vehe ña, tácuā ndá nchivī cúu contra túhun yā, mā cúu cāhān jī síquī ña.

<sup>15</sup> Chi sava ñahan viuda ja nī jica yátá ña de sáhá ña tiñu jā cúnī Satanás.

<sup>16</sup> De tú iin tēe á iin ñahan cándija, de tú íyó iin ñahan viuda vehe jī, de ná cóto maá jī ña. De mā cúndeē gasto ña síquī grupo nchivī cándija, tácuā cuu cuāha váha jī nū ndá ñahan viuda jāá nduú nā nchivī coto jī ña.

<sup>17</sup> De ndá tēe ñáhnú jā jíto nchivī cándija, ná jícuáá doble yāhvi dē, de tēe jā ndíhvī cā inī jā stéhēn dē de nácani váha dē túhun yā, maá dē cánuú cā jā nīhīn dē doble.

<sup>18</sup> Chi cúu tá cúu nū cāhān tutū ī: Stīquī jā jáxīn trigo, cánuú jā cuāha nú jā cajī tī. De suni cāhān: Tēe jā sátíñú tátū, cánuú jā quehen dē yāhvi dē, cáchī.

<sup>19</sup> Mā cuétúhún nú de tú cāhān nchivī cuāchi síquī iin tēe ñáhnú jā jíto nchivī cándija, de tú nduú íyó ū á ūnī testigo.

<sup>20</sup> Sochi tú sáhá nchivī cuāchi, de cánuú cuxeēn nū nū jī, cunī jíin nū ndihī nchivī, tácuā cuyūhú sava cā jī.

<sup>21</sup> De cāhān nīhin nī jíin nú, jíin maá Yāā Dios jíin Jētohō ō Jesucristo jíin ndá ángel yā jā ní nacāji yā: Squíncuu váha nú tiñu yáhá, de mā sáhá nú cuenta nāsa cúu iin iin jī, chi inuú-ni sáhá ndā nū síquī ndihī jī-ni.

<sup>22</sup> De mā cāní ñamā nū iin tēe jā cundiso tíñú dē nū nchivī cándija, chi xihna cā coto túñi nū dē. Chi sanaā de stívī dē, de cuāchi dē suni cundeē síquī maá nú jíin dē. De coto má quívi nú tiñu néhēn.

<sup>23</sup> De síquī jā sanúú sanúú-ni cúhū chījin nú, de mā cōhó cā nū maá-ni ndute, chi suni coho nú jacū vino.

<sup>24</sup> Cuāchi sava nchivī chi ja íyó nijīn jondē ncháha ca quívi jī nū cundā cuāchi jī. Sochi cuāchi sava cā jī chí cúcuéé cā de natūu nahñí.

<sup>25</sup> De saá-ni ndācā tiñu váha, chí íyó nijīn. De vísō ncháha ca natūu tiñu váha ñúcuán, de mā cúu coo yuhū ní cāní, chí natūu.

## 6

<sup>1</sup> Ndācā nchivī jā cúu mozo, ná cóo yíñúhún váha jī nū patrón jī, tácuā mā cāhān néhēn nchivī síquī Yāā Dios jíin síquī túhun yā jā stéhēn ō.

<sup>2</sup> De mozo jā yíhī nū patrón cándija, mā cāní inī jī jā jacū-ni sáhá yíñúhún jī nū dē síquī jā hermano cándija cúu dē. Chi sa satíñú váha cā jī nū dē, chí tēe cándija tēe māñī jī jíin cúu ndá tēe ñúcuán jā sátíñú jī nū. Túhun yáhá stéhēn nū de sndíhvī inī nū jī.

*Sīquī jā chíñúhún váha ó yā de cusī inī ō jíin jā névāha ó-ni*

<sup>3</sup> De tú ní tēe stéhēn túhun jāá nduú ndā jāá nduú quétáhán jíin túhun váha ndā maá Jētohō ō Jesucristo, jíin túhun jā ní stéhēn Yāā Dios jā cándija ó,

<sup>4</sup> túsaá de maá-ni tēe vīxī tēe jāá nduú jícūhun cuitī inī cúu dē. Chí tēe naā xīnī cúu dē, chí maá-ni jā cúnī dē tetáhán dē síquī ndācā túhun jā stéhēn ō. De ndācā ñúcuán sáhá jā cúcuásún inī, jíin jā tétáhán, jíin jā cāhān nāvāha, jíin jā jáni néhēn inī síquī táhán,

<sup>5</sup> jíin jā maá-ni jā stáhān tāhán. Súcuán sáhá ndá tēe jā ní ndunaā xīnī, jāá nduú jíin túhun ndā. De jáni inī ndá dē jā nīhīn dē cuāhā xūhún síquī túhun cándija ó de jā ñúcuán stéhēn dē. De cujiyo nú nū nchivī jā íyó súcuán.

<sup>6</sup> De jāndāā chi vāha ndasí quéndōo ó de tú chíñúhún vāha ó yā, de tú cúsiī inī ō jíin jā névāha ó-ni.

<sup>7</sup> Chi ni iin ndatíñú nduú ní ncácu ó jíin ñayíví yáhá, de suni mā cūú cuiti cōhōn jíin ni iin tá cuū ō.

<sup>8</sup> De tú íyó jā cajī ō jā cusúcún ó, de ná cúsiī inī ō jíin ñúcuán-ni.

<sup>9</sup> Chi nchivī jā cúnī cucuicá, ñamā quívi ji cuāchi jā jíto túnī tächī ji. De quívi ji jíin cuāhā tiñu néhén tiñu stíví jā ndíyo inī ji. De ndācá ñúcuán sáhá jā tívi nchivī de tánū tāhvī ji.

<sup>10</sup> Chi jā ndíyo inī ō xūhún, ñúcuán sáhá jā quíjéhé ndācá tiñu néhén. De sava nchivī jā ndíyo inī xūhún, nī sndóo ji tūhun cándíja ji, de nī nīhīn ji cuāhā ndasí tūndóhó.

*Jā ná ndúcu ndéé ó sīquī tūhun cándíja ó*

<sup>11</sup> Sochi ndóhó chi tēe sátíñú nūū Yāā Dios cúu nú, de cunu nú nūū ndācá cuāchi yáhá. De cuniquīn nū tiñu ndāā, de chíñúhún vāha nú Yāā Dios, de cándíja vāha nú, de cundáhvī inī nū táhán nú, de cuandeé inī nū, de coo vitá inī nū.

<sup>12</sup> De nducú ndéé nú sīquī tūhun jā cándíja ó yā. De cuiñi nīhin nú jíin tūhun jā ní nīhīn táhvī ō cutecū ō níí cání. Chi jā ñúcuán cúu jā ní ncana yā ndóhó, de cájí nī ncāhān nū jā vāha cándíja nú yā, nī jinī jínúū cuāhā nchivī.

<sup>13</sup> De cáhān nīhin nī jíin nú, jíin maá Yāā Dios, Yāā jā sáhá jā técū ndācá-ni, jíin Jesucristo, Yāā jā cájí nī ncāhān yā nī nacani yā tūhun vāha nūū Poncio Pilato.

<sup>14</sup> Squíncuu vāha nú tiñu jā ndācu yā nūū nū, de mā stíví nú jā sáhá nú, tácuā mā cáhān nchivī cuāchi sīquī nū. De súcuán sáhá nú níí jondē nenda Jētohō ō Jesucristo.

<sup>15</sup> Chi nenda yā maá quívi jā ní jani Yāā Dios. De Yāā Dios chi mátúhún-ni yā cúu Yāā ndetū ndasí, de tíin yā ndihi poder. De cúu yā Rey nūū ndācá rey, jíin Jētohō nūū ndācá jētohō.

<sup>16</sup> De mátúhún-ni yā cúu jā íyó níí cání. De ndéē yā iin lugar nūū jéndūtē ndasí, nūū má cūú quívi ó. De ni iin

nchivī ñayíví yáhá nduú ní jíin cuiti ji nūū yā, de ni mā cūú cunī ji nūū yā. De níí cání ná cóo yíñúhún ó nūū yā, chi tíin maá yā poder níí cání. Amén.

<sup>17</sup> De cáhān nū jíin nchivī jā cuicá ndatíñú ñayíví yáhá, jā má cúvixī ji. De mā cútóo ji xūhún ji, chi ñamā naā. Chi sa ná cándíja ji jā coo vāha ji sáhá Yāā Dios, Yāā técū, chi maá yā jéhe cuāhā yā ndācá-ni jā cúsiī inī ō jíin.

<sup>18</sup> De ndacu nú tiñu nūū ji jā ná sáhá vāha ji, chi jā sáhá ji ndācá tiñu vāha, ñúcuán cúu jā sáhá cuicá ndíja ji maá ji. De ná cúu ji nchivī vāha inī jā cuāha ji jā cuu táhán ji.

<sup>19</sup> De súcuán de scáyā ji cuāhā tiñu vāha jā coo cuicá ji nūū yā níí tiempo jā quíji. De nīhīn táhvī ji jā cutecū ji níí cání.

*Tiñu sándíhí jā ndācu Pablo nūū Timoteo*

<sup>20</sup> De ndóhó Timoteo, coto nú ndācá tiñu jā ní nchihí yā ndahá nú. De mā quívi nduū nū jíin ndācá tūhun cáhā-ni, cuenta ñayíví yáhá, jíin ndācá tūhun stáhví jā cáhān ndá ji jā tūhun ndíchí tūhun ndāā cúu.

<sup>21</sup> Chi sava nchivī jā níquīn ndācá tūhun yáhá, nī jica yátá ji nī sndóo ji tūhun cándíja ji yā. De ñúhún inī ni jā Yāā Dios ná sáhá cā yā jā vāha ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA UU JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, apóstol Jesu-cristo, chi súcuán nī jētahān inī Yāa Dios nī ntají yā nduhū jā nácani nī tūhun jā ní nquee yuhú yā jā cutecū ō ní cání sīquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús.

<sup>2</sup> De tée nī carta yáhá cuēē nū nū Timoteo, chi cúu nú tá cúu sēhe nī jā mánī ni jíin. De ñúhún inī ni jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de cundáhvī inī yā ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū.

### *Jā nácani dē tūhun Cristo*

<sup>3</sup> Níní nduú náā inī ni cācān táhvī ni jēhe nū nū Yāa Dios nduú ñuú, de nácuetáhvī nī nū yā jā síquī nū. Chi nū maá yā sátíñú nī, tá cúu nū ní nsáhá ndācá tatā ni, de íyó ndoo ánō ni nū yā.

<sup>4</sup> De núcūhun inī ni jā ní jacu nú tá nī nquee nī cuāhān ni. De cúu inī ni jā nacunī tǎhán ó, tácu cusiī ndasí inī ni.

<sup>5</sup> De núcūhun inī ni jā cándíja váha ndíja nú Cristo, tá cúu nū xihna cā nī ncandíja naná ñáhnú nú Loida, jíin naná nú Eunice. De jáni ndíja inī ni jā suni súcuán cándíja maá nú mitan.

<sup>6</sup> De jā ñúcuán násndíhvī inī ni ndóhó jā cundíhvī cā inī nū jíin táhvī jā ní jēhe Yāa Dios nū nū jā nácani nú tūhun yā. De táhvī ñúcuán nī nīhīn nū tá nī ntee nī ndahá nī xīnī nū.

<sup>7</sup> Chi Espíritu jā ní jēhe Yāa Dios nū ō, nduú sáhá jā cuyūhú ó, chi sa sáhá jā íyó fuerza inī ō, jíin jā cundáhvī inī ō tǎhán ó, jíin jā íyó ndito xīnī ō.

<sup>8</sup> Túsaá de mā cúcanoō nū nacani nú tūhun maá Jētohō ō. De suni mā cúcanoō nū síquī maá nī jā yíhí nī vecāa jā síquī tūhun yā. Chi sa cuāha nú tūhun jā ndoho nú jíin nī síquī jā nácani ó tūhun jā scácu yā yóhó, tú nāsa jēhe Yāa Dios fuerza inī ō.

<sup>9</sup> Chi nī scácu yā yóhó, de nī ncana yā yóhó jā coo ndoo ánō ō jā satíñú ó nū yā. De nduú ní ncána yā yóhó síquī jā ní nsáhá váha ó, chi síquī jā ní jani inī maá yā jā cundáhvī inī yā yóhó síquī jā yíhí ó ndahá Cristo Jesús. Chi jondē ncháha ca jēcōo ñayíví, de ja cundáhvī inī yā yóhó.

<sup>10</sup> De mitan jā ní nquiiji Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó, de nī stéhēn cǎjí Yāa Dios jā cundáhvī inī yā yóhó. Chi maá Cristo nī snáa yā poder cuēhē jáhnī yóhó, chi jíin tūhun jā scácu yā yóhó nī stéhēn cǎjí yā nū ō jā cutecū ō ní cání chi mā tánū táhvī ō.

<sup>11</sup> De nī jani Yāa Dios nduhū jā nácani nī tūhun ñúcuán, de nī ntají yā nduhū jā cúu nī apóstol jā stéhēn ni nū nchivī ndācá nación jāá nduú jíin tūhun yā.

<sup>12</sup> De síquī ñúcuán cúu jā ndóho nī ndācá tūndóhó yáhá jā yíhí nī vecāa. Sochi nduú cúcanoō ni, chi jíin ni nāsa Yāa cúu Yāa jā cándíja nī, de cúcáhnú inī ni jā cuo coto yā tiñu jā ní nchihi yā ndahá nī, jondē mitan de jondē quívi jā nenda yā.

<sup>13</sup> De cuiñi nīhin nú jíin ndācá tūhun yā chi stéhēn ndāa, suu tūhun jā ní stéhēn ni nū nū. De caca nú jíin tūhun cándíja ó, de cundáhvī inī nū tǎhán nú síquī jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús.

<sup>14</sup> De coto nú ndācá tiñu váha jā ní nchihi yā ndahá nú, sáhá poder maá Espíritu Santo jā ndéē inī ō.

<sup>15</sup> Ja jíin nū jā ndācá nchivī jā íyó Asia nī sndóo jíi nduhū. De ūū jíi cúu Figelo jíin Hermógenes.

<sup>16</sup> De jícān táhvī ni jā cundáhvī inī Jētohō ō nchivī vehe Onesíforo, chi cuāhā vuelta nī nanihīn inī ni nī nsáhá dē, de nduú ní ncúcanoō dē síquī ni jā yíhí nī vecāa.

<sup>17</sup> Chi sa tá nī nquiiji dē Roma, de nī nanducú váha dē nduhū jondē nī nanihīn dē nduhū.

<sup>18</sup> De jícān táhvī ni jā maá Jētohō ō ná cundáhvī inī yā dē quívi jā nenda yā. De suni ja jíin váha nú nāsa nī nchindeé ndasí dē nduhū tá nī íyo nī ñuū Efeso.



## 2

*Jā cúu ó tá cúu soldado vāha nūū Jesucristo*

<sup>1</sup> Túsaá de ndóhó, sēhe mánī, coo fuerza inī nū sīquī jā yíhí nú ndahá Cristo Jesús de sáhá yā jā váha ndóhó.

<sup>2</sup> De ndācá tūhun jā ní jini nú nī ncāhān ni, nī jini jínūū nchivī cuāhā, tūhun ñúcuán nastéhēn nū nūū ndá tēe jā squíncuu vāha, tácuca suni cuu stéhēn tucu maá dē nūū sava cā ji.

<sup>3</sup> De ndóhó cuandeé inī nū jā cunī nū tūndóhó, chi cúu nú modo iin soldado vāha nūū Jesucristo.

<sup>4</sup> Ni iin soldado jā íñi nūū guerra, nduú sátéñú dē maá dē jín tiñu maá dē, chi cánuú jā sáhá dē maá-ni tiñu jā ndácu tēe jā tátúnī nūū dē.

<sup>5</sup> De suni sūcuán tēe casíquí deporte, mā níhīn dē premio de tú mā cúndihvī inī dē jā casíquí vāha dē tá cúu nūū cánuú casíquí dē.

<sup>6</sup> De saá-ni tēe jā sátíñú vāha ñuhun, maá dē cúu jā xihna cā níhīn jā jéhe itū.

<sup>7</sup> Nacani inī nū sīquī jā cáhān ni, de maá Jētohō ō sáhá yā jā jīcūhun inī nū sīquī ndihi.

<sup>8</sup> De cūhun ndasí inī nū Jesucristo, Yāā jā ní nquiji chījin tatā rey David, de nī natecū yā māññú ndīyi, tá cúu nūū cáhān tūhun yā jā nācāni nī jā scācu yā yóhó.

<sup>9</sup> De jā síquī tūhun ñúcuán ndóho nī tūndóhó, de jondē nī juhnī ndá ji nduhū jā yíhí nī vecāa, modo iin tēe jā ní nsáhá cuāchi xēēn. Sochi tūhun Yāā Dios chi mā cúu cuhnī ji jā má cútē nuu.

<sup>10</sup> Túsaá de jēndeé inī ni jínī ni ndācá tūndóhó yáhá sīquī jā cúndáhvī inī ni nchivī jā ní nacāji yā, tácuca suni cācu maá ji jā quīvi ji ndahá Cristo Jesús, de quīhīn ji nūū cuñáhnú ji ní cání.

<sup>11</sup> Chi ndāā cáhān tūhun yáhá: Vísō ná cúu ō jā síquī yā, de suni cutecū ō jín yā,

<sup>12</sup> de tú cuandeé inī ō ndoho ó, de suni ndacu ó tiñu jín yā.

De tú mā cuétúhún ó yā, de suni mā cuétúhún yā yóhó.

<sup>13</sup> De vísō nduú squíncuu vāha ó, de maá yā chi níni squíncuu yā, chi nduú cúu sáhá falta yā, chi squíncuu yā jā ní ncāhān yā.

*Tēe jā sátíñú vāha jā squíncuu jín tūhun yā*

<sup>14</sup> Tūhun yáhá nasndíhvī inī nū nchivī, de cáhān níhīn nú jín ji, cunī maá Jētohō ō, jā má tétáhān ji sīquī ndācá tūhun jā cáhān cáhā-ni. Chi nduú jétíñú cuitī, chi sa stívī nchivī jā níni.

<sup>15</sup> De nducú ndéé nú jā cuetúhún Yāā Dios ndóhó, jā cúu nú tēe sátíñú vāha jā squíncuu jín tūhun yā, tácuca mā cúcanoō nū nūū yā sīquī ni iin, chi vāha nacani nú tūhun ndāā yā.

<sup>16</sup> De mā quívi nduū nū jín ndācá tūhun cáhā-ni ñayivī yáhá, chi suu sáhá jā ndúcuahā cā tiñu néhēn jā quívi ndá nchivī jā cáhān.

<sup>17</sup> De ndācá tūhun jā stéhēn ji chi cúu tá cúu iin ndīhyi xēēn jā ndúxeēn cā cuāhān. De Himeneo jín Fileto cúu ūū tēe jā sáhá sūcuán.

<sup>18</sup> Chi ndúū tēe ñúcuán nī jica yátá dē nūū tūhun ndāā, de cáhān dē jā ja nī natecū ndīyi. De sūcuán sáca nuu dē xīnī sava nchivī cándíja.

<sup>19</sup> Sochi Yāā Dios nī jani yā nchivī maá yā, de íyó cutú íyó níhīn ji jā má cācá yátá ji, tá cúu nūū yósō nūū tutū ī: Ja jínī Jētohō ō Yāā Dios ndācá nchivī jā yíhí ndahá yā. De suni cáhān: Ndācá nchivī jā nācūnehēn síví Cristo, ná cújiyo ji nūū tiñu néhēn, cáchī.

<sup>20</sup> De inī iin vehe cáhnú íyó cuāhā cōhō, de nsūú maá-ni cōhō oro jín cōhō plata, chi suni cōhō ñutun jín cōhō ñuhun. De íyó jā fino de íyó jā corriente.

<sup>21</sup> De tú iin nchivī sáhá ndoo ji maá ji jā quee ji nūū ndācá tiñu néhēn, de cuu ji tá cúu iin cōhō fino. De coo ndoo coo ī ji nūū Jētohō ō, de níhīn tiñú ji nāsa cúnī maá yā. De coo tūha ji jā sáhá ji ndācá tiñu vāha.

<sup>22</sup> Túsaá de cunu nú nūū ndācá jāā nduú vāha jā ndíyo inī ndá tēe suchí. De cuniquīn nū tiñu ndāā, jín tūhun

jā cándija nú yā, jíin tūhun cúndáhvī inī, jíin tūhun jā ndēē mānī jíin táhán. De súcuán sáhá nú jondē jíin ndācá nchivī ndoo ánō jā nácunehen sívī maá Jētohō ō.

<sup>23</sup> De mā quívi nduū nū jíin ndācá tūhun naā jāá nduú íyó cájí, chi ja jíin nū jā suu sáhá jā tétáhán nchivī.

<sup>24</sup> De iin mozo maá Jētohō ō, nduú vāha jā tetáhán dē, chi sa cánuú jā coo vāha inī dē jíin ndācá nchivī. De ná cóo vāha inī dē jā stéhēn dē, de ná cuándeé inī dē jíin ji.

<sup>25</sup> De jíin jā vitá inī dē de cani ichí dē nchivī nīhin inī. Chi sanaā de nacani inī ji sáhá Yāa Dios, de jīcūhun inī ji nāsa íyó tūhun ndāā.

<sup>26</sup> De nducájí inī ji de cācu ji nūū tāchī cúñáhnú jā ní ntiin ji, chi ní ncundeé jíin ji jā sáhá ji jā cúnī maá.

### 3

*Sīquī nāsa coo nchivī nēhén ndá quívi jā cuándihi*

<sup>1</sup> De suni jīcūhun inī nū jā ndá quívi cuándihi de quenda quívi jā coo tūndóhó.

<sup>2</sup> Chi coo nchivī jā chiñúhún maá, de ndíyo inī ji xūhún, de sáhá téyí ji maá ji, de sáhá vīxī ji maá ji. De cāhān nēhén ji sīquī Yāa Dios, de cunihin inī ji nūū tatá ji nūū naná ji, de mā nácuetáhvī ji, de mā chíñúhún ji Yāa Dios.

<sup>3</sup> De mā cóo mānī ji jíin táhán ji de ní mā cúndáhvī inī ji. De sáhá tūhún ji, de mā cúu casī ji ndācá jā ndíyo nēhén inī ji, de xēēn ndasí coo ji, de quítī inī ji cunī ji ndācá tiñu vāha.

<sup>4</sup> De suni nastúu ji táhán ji, de mā cúyūhú ji sáhá ji cuāchi, de coo vīxī ndasí ji, de nducú ji jā cusī inī maá jini, de mā nducú ji jā quívi ji nūū Yāa Dios.

<sup>5</sup> De sáhá ji-ni jā chíñúhún ji yā, de casī ji nūū poder yā jā má sáma ji modo ji. Mā quívi nduū nū jíin nchivī jā sáhá súcuán.

<sup>6</sup> Chi sava tēe ñúcuán quívi dē vehe de stáhvī dē ndācá ñahan naā jā íyó ndasí cuāchi. De ñamā quívi ndá ña

jíin ndācá tūhun jāá nduú íyó ndāā jā cúsi inī ña jíin.

<sup>7</sup> De vísō níní scuáha ña nā-ni tūhun, de nduú cúu cuitī jīcūhun inī ña tūhun ndāā yā.

<sup>8</sup> De tá cúu nūū ní nsáhá nduū tēe tásí Janes jíin Jambres jā ní íyo janahán, jā ní nducú dē jā casī dē nūū Moisés, suni súcuán sáhá ndá tēe ñúcuán, chi nducú dē jā casī dē nūū tūhun ndāā. Chi coo naā jāá ntúnī ndá dē, chi mā cándija ndija dē tūhun cándija ó.

<sup>9</sup> De mā quēé tiñu sáhá dē, chi cunī ndācá nchivī jā tēe naā cúu dē, tá cúu nūū ní jinī nchivī jā ní íyo naā nduū tēe ñúcuán jā ní nducú casī nūū Moisés.

*Tiñu sándhí jā ndácu Pablo nūū Timoteo*

<sup>10</sup> Sochi ndóhó chi ja ní ncutūha vāha nú nāsa stéhēn ní, nāsa jíca ndāā ní, nāsa chúhun inī ní sáhá ní, nāsa cándija ní yā, nāsa nēe ní paciencia, nāsa cúndáhvī inī ní táhán ní, jíin nāsa jéndeé inī ní.

<sup>11</sup> Chi ní jinī ūhvī nchivī nduhū, de ní ndoho ní tūndóhó. De jíin nū ndācá jā ní ndoho ní ñuū Antioquía jíin Iconio jíin Listra. De jíin nū nāsa ní jinī ūhvī ji nduhū. Sochi maá Jētohō ō ní scácu yā nduhū nūū ndihi ñúcuán.

<sup>12</sup> Chi ndāā cúu jā ndācá nchivī jā ndíhvī inī ji jā sátíñú vāha ji nūū Cristo Jesús, ndoho ji jā cunī ūhvī nchivī ji.

<sup>13</sup> Sochi nchivī jā sáhá tiñu nēhén jíin nchivī stáhvī, chi sa vīhí cā cucuu ji jíin tiñu nēhén, chi stáhvī ji nchivī de suni candíja maá ji tūhun stáhvī.

<sup>14</sup> De ndóhó chi sa cuiñi nīhin nú jíin jā ní ncutūha nú jíin jā ní ncucáhnú vāha inī nū. Chi jíin nū nāsa nchivī cúu jā ní stéhēn nūū nū.

<sup>15</sup> Chi jondē tá lulí nú, de ja jíin nū nāsa cāhān tutū īi jā stéhēn nūū nū nāsa candíja nú jā ní jīhí Cristo Jesús jēhē nū tácuā cācu nú.

<sup>16</sup> De níi tutū īi cúu tūhun jā ní ncāhān Yāa Dios, de vāha níhīn tiñú jā stéhēn nūū ō, jā cāhān nūū ō, jā náchuhun ichí yóhó, jíin jā scuáha yóhó jā caca ndāā ō,

<sup>17</sup> tácuá ndá tēe jā sátiñú nū Yāa Dios, cuja inī dē de coo tūha vāha dē jā sáhá dē ndācá tiñu vāha.

#### 4

<sup>1</sup> De cáhān ni jín nú, jínī Yāa Dios jín Jētohō o Jesucristo, Yāa jā quiji de ndacu tiñu, de sáhá ndāā yā tiñu nchivī tēcú jín nchivī jā ní jīhī.

<sup>2</sup> Cáhān nīhin nī jā nacani nú tūhun yā, de sndíhvī inī nū ji jā candíja ji. De níní sáhá nú sūcuán á núne ji á visō nduú núne ji. De sáhá nú jā ná jícūhun inī ji, de cáhān nū nū ji, de cani ichí vāha nú ji, de jín cuāhā paciencia stéhēn nū nū ji.

<sup>3</sup> Chi quiji tiempo jā má cuétúhún cuitī nchivī tūhun yā jā stéhēn ndāā vāha, chi sa cuétúhún ji tūhun jā cúsi inī maá ji, de nducú ji cuāhā maestro jā stéhēn nū ji maá-ni tūhun jā jétahān inī ji cunini ji.

<sup>4</sup> De cujiyo ji nū tūhun ndāā, de cundihvī inī ji ndācá tūhun jā maá cuento-ni cúu.

<sup>5</sup> Sochi ndóhó chi níní coo ndito inī nū, de cuandēe inī nū jín tūndóhó, de cundihvī inī nū nacani nú tūhun jā scácu yā yóhó, de squíncuu vāha nú jín tiñu yā jā sáhá nú.

<sup>6</sup> De nduhū chi ja nī nsōcō ni maá nī jā cuū ni, de ja cuācuñatin quivī jā cuū ni.

<sup>7</sup> De ja nī ncundeé nī jā ní nducú ndéé nī sīquī tiñu vāha, de ja nī jīnu nī jica nī ñayíví yáhá, de nduú ní nsiáā ni tūhun cándíja nī yā.

<sup>8</sup> De mitan ja íyó tūha premio jā nīhīn ni sīquī jā ní jica ndāā ni. Chi maá Jētohō o taji yā ñúcuán nū ni maá quivī jā sáhá ndāā yā tiñu, chi maá yā cúu jā ndāā sándāā sīquī ndihi. De nsúu nū maá-ni nduhū taji yā, chi suni cuāha yā nū ndācá nchivī jā cúu inī ji jā ndiji yā chi mánī ji jín yā.

*Jā cána Pablo jā quiji Timoteo nū dē*

<sup>9</sup> Nducú ndéé nú jā quiji ñamā nū nū ni.

<sup>10</sup> Chi Demas nī sndóo dē nduhū, chi ndíyo inī dē ndatíñú ñayíví yáhá,

de cuāhān dē ñuū Tesalónica. De Crescente chi cuāhān de Galacia, de Tito cuāhān dē Dalmacia.

<sup>11</sup> De mátúhún-ni cā Lucas íyó jín nī. De tá quiji nú, de cueca nú Marcos quiji nú jín dē, chi vāha cuetíñú dē jā chindeé dē nduhū jín tiñu yā.

<sup>12</sup> Tíquico nī ntají nī dē cuāhān dē ñuū Efeso.

<sup>13</sup> De tá quiji nú de cundahá nú cotón jā ní sndóo nī vehe Carpo ñuū Troas. De suni cundahá nú ndācá libro, de jā cánuú cā cúu ndācá tutū jā ní ntee maá nī.

<sup>14</sup> Alejandro, tēe cúu herrero, xēēn ndasí nī nsáhá dē jín nī. De maá Jētohō o nacūaha yā yāhvi dē jā sūcuán nī nsáhá dē.

<sup>15</sup> De coto nú maá nú nū dē, chi ndasí nī íyo dē contra sīquī tūhun jā stéhēn o.

<sup>16</sup> De tá nī ñni nī jā xíhna ñúhún nū justicia, de nduú ni iin tēe ní íñi jín nī, chi ndihi dē nī sndóo dē nduhū. De ñúhún inī nī jā Yāa Dios cune cáhnú inī yā nū ndá dē.

<sup>17</sup> De visō sūcuán de maá Jētohō o nī nchindeé yā nduhū, de nī jēhe yā fuerza inī ni, de sūcuán nī nsínu nī nī nacani ndihi nī tūhun jā scácu yā yóhó, nī jini nchivī ndá nación jāá nduú jín tūhun yā. Sūcuán nī scácu Jētohō o nduhū nū ndācá tēe xēēn.

<sup>18</sup> De scácu cā yā nduhū nū ndācá tiñu néhén, de coto yā nduhū jondē tá quivī nī andiví nū tátúnī yā. De ná cáhān o jā vii ndasí cúñáhnú yā ní cání. Amén.

*Saludo jín bendición jā sándhí*

<sup>19</sup> De cachī nū jā sáhá ndeé inī Prisca jín Aquila, jín nchivī vehe Onesíforo, cáchī ni.

<sup>20</sup> Erasto nī nquendōo dē ñuū Corinto. De nī nquendōo Trófimo ñuū Mileto, de cúhū dē.

<sup>21</sup> De cundihvī inī nū quiji nú mitan ncháha ca quijéhé tiempo vījin. Sáhá ndeé inī nū, cáchī Eubulo jín Pudente jín Lino jín Claudia jín ndá cā hermano.

<sup>22</sup> De ñúhún inī ni jā maá Jētohō o Jesucristo ná cóo yā jín nú, de Yāa

Dios s̄ahá cā yā jā váha ndá ndóhó.  
Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU TITO

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, mozo Yāa Dios jíin apóstol Jesucristo, chi nī ntají Yāa Dios nduhū jā scándíja nī nchivī jā ní nacāji yā, tácuā jīcūhun inī ji tūhun ndāā yā jā cándíja ó,

<sup>2</sup> de cūhun inī ji jā cutecū ji ní cáni. Chi jondē ncháha ca jēcōo ñayivī de ja ní nquee yuhú Yāa Dios jā cutecū ó, de íyó ndāā tūhun jā ní ncāhān yā.

<sup>3</sup> De mitan jā ní nquenda tiempo jā ní jani yā, de stéhēn cājí yā tūhun yā nūū ó. De nī ntetiñú yā nduhū nī ndacu yā tiñu jā nacani nī tūhun yā ñúcuán. Chi Yāa jā scácu yóhó cúu yā.

<sup>4</sup> De tēe nī carta yáhá cuēē nūū nū Tito, chi tá cúu sēhe nī cúu ndija nú sīquī jā inuú-ni cándíja ó yā. De ñúhún inī ní jā Tatá ó Yāa Dios jíin Jētohō ó Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó, ná sáhá cā yā jā váha ndóhó, de cundáhvī inī yā ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo sīi inī nū.

*Tiñu yā jā ní nsāhá Tito jondē isla Creta*

<sup>5</sup> De nī sndóo nī ndóhó jondē isla Creta, tácuā sáhá ndāā nū sīquī tiñu jā cúmanī cā cundaā, de canī nú ndācá tēe ñáhnú jā coto grupo nchivī cándíja ndācá ñuū, tá cúu nūū ní ndacu nī tiñu nūū nū.

<sup>6</sup> De ndá tēe ñáhnú ñúcuán cánuú jā má cōó ní iin jā nīhīn nchivī cuāchi sīquī dē. De cánuú coo iin-ni ñasíhí dē. De sēhe dē cánuú cuu ji sūchí cándíja, jā má nīhīn nchivī cuāchi sīquī ji jāá nduú sáhá váha ji á jā nīhin inī ji nūū dē.

<sup>7</sup> Chi ndá tēe cúñáhnú jā ndíso tíñú nūū nchivī cándíja, cánuú caca ndāā dē chi ndíso tíñú dē sīquī tiñu Yāa Dios. De mā sáhá téyí dē maá dē, mā quítí ñamā inī dē, mā cūú dē tēe jíni, mā cánāá dē, de mā ndíyo inī dē xūhún.

<sup>8</sup> Chi sa cánuú jā níni cuāha núú dē vehe nūū nchivī jīcá, de níni sáhá dē

tiñu váha, de ndito coo xīnī dē, de cuu dē tēe ndāā, de coo ndoo ánō dē, de casī dē modo jā cúnī maá dē.

<sup>9</sup> De cánuú jā cuiñi nīhin dē jíin tūhun ndāā jā ní scuáha dē, tácuā cuu sndíhvī inī dē nchivī jíin ndācá tūhun ndāā váha, de suni cuu sáhá dē jā jīcūhun inī nchivī jā cúu contra, de casī ji yuhú ji.

<sup>10</sup> Chi íyó cuāhā nchivī nīhin inī, de stéhēn ji incā modo jā jāni naā inī maá ji de stáhvī ji nchivī. De ndá táhán ó hebreo cúu jā víhí cā sáhá súcuán.

<sup>11</sup> De cánuú jā casī nū yuhú ndācá tēe ñúcuán, chi stéhēn ndá dē tūhun jāá nduú íyó váha jā stéhēn dē, chi cúnī dē jā nīhīn dē xūhún sīquī. De súcuán sácā nuu dē xīnī ndihī nchivī ndācá vehe.

<sup>12</sup> De iin tēe isla Creta jā nácani tūhun, nī ncāhān dē sīquī táhán ñuū dē: Ndá táhán ó nchivī Creta, chi maá-ni nchivī stáhvī cúu ji, de tá sáhá quiti xéēn sáhá ji, de maá-ni jā ndíhvī inī ji cajī cuāhā ji, de cúxí ji, cáchī dē.

<sup>13</sup> De ndāā cúu tūhun jā ní ncāhān tēe ñúcuán. Jā ñúcuán cuxeēn nū nūū ji, tácuā ná cándíja ndāā váha ji.

<sup>14</sup> De mā sáhá ji cuenta ndācá tūhun jā ní ntavā ndá táhán ó hebreo, jā maá cuento-ni cúu, de juni mā squíncuu ji tiñu jā ndácu ndá tēe jā ní nquee nūū tūhun ndāā.

<sup>15</sup> De nchivī jā ní ndundoo jāá ntúnī, chi ndācá-ni íyó váha íyó ndoo nūū ji. Sochi nchivī nduú cándíja jāá nduú ní ndúndoo jāá ntúnī, maá-ni jā jāni inī ji jāá nduú íyó ndoo nduú íyó váha ndācá jā jíni ji nūū. Chi jondē jāá ntúnī ji jíin ánō ji íyó téhén.

<sup>16</sup> De vísō cáhān ji jā jíni ji Yāa Dios, sochi jíin tiñu jā sáhá ji de jíni ó jāá nduú. Chi nchivī nāvāha nchivī nīhin inī cúu ji, de nduú cúu sáhá ji ní iin tiñu váha.

## 2

*Tūhun yā jā stéhēn ndāā váha*

<sup>1</sup> De maá nú chi níni cáhān nū ndācá tūhun jā quétáhán jíin tūhun yā jā stéhēn ndāā váha.

<sup>2</sup> De cáhān nū jíin ndācá tēe ñáhnú jā ná cóo cájí inī dē, de sáhá yíñúhún

dē, de ndito coo xīnī dē, de candíja nīhin dē tūhun jā cundáhvī inī yā dē, de cundáhvī inī dē táhán dē, de cuandee inī dē.

<sup>3</sup> De saá-ni ndācá ñahan ñáhnú, ná sáhá yíñúhún ña, de mā sáhá tūhún ña, de mā jíni ña. De ná stéhēn ña ndācá jā váha.

<sup>4</sup> De ná stéhēn ña nūū ndá ñahan súchí jā coo manī ña jíin yí ña jíin sēhe ña.

<sup>5</sup> De ndito coo xīnī ña, de coo ndoo ánō ña, de coto vāha ña tiñu vehe ña, de coo vāha inī ña, de cuetáhvī ña nūū yí ña, tácuā mā cāhān nēhén nchivī sīquī tūhun Yāa Dios.

<sup>6</sup> De suni súcuán sndíhvī inī nū ndācá tēe suchí jā ndito coo xīnī dē.

<sup>7</sup> De ndóhó, cuu nú iin ejemplo nūū dē jā sáhá nú ndācá tiñu váha. De tá stéhēn nū nūū dē de ndāa stéhēn nū de serio coo nú.

<sup>8</sup> De ndāa vāha stéhēn nū, tácuā mā cūú cāhān nchivī sīquī. De súcuán de cucanoō nchivī jā cúu contra, chi mā cūú cāhān ji ni iin cuāchi sīquī nū.

<sup>9</sup> De cāhān nū jíin nchivī jā cúu mozo jā ná cuetáhvī ji nūū patrón ji, de ná sáhá ji ndācá tiñu jā jétahān inī dē, de mā cāhān ji tá ndacu dē tiñu nūū ji.

<sup>10</sup> De mā sácuíhná ji ndatíñú dē, chi ná cúu ji nchivī ndāa ndija, tácuā jíin ndācá tiñu jā sáhá ji, de cunī ndācá nchivī jā vii ndasí cúu tūhun jā stéhēn sīquī Yāa Dios, Yāa jā scácu yóhó.

<sup>11</sup> Chi mitan ja nī stéhēn Yāa Dios nāsa sáhá yā jā váha nchivī, chi cunī yā scácu yā ndihi nchivī ñayíví.

<sup>12</sup> De sīquī jā vāha inī yā jíin ó, suu stéhēn nūū ó jā siáa ó tiñu nēhén jíin ndācá jā ndíyo nēhén inī ó. De ndito ná cóo xīnī ó inī ñayíví yáhá, de caca ndāa ó, de sáhá vāha ó jā cunī Yāa Dios.

<sup>13</sup> De suni stéhēn nūū ó jā cuhun inī ó jā quendōo ndetū ó tá quiji maá quívi cāhnú jā nenda nijin Yāa Dios, Yāa cúñáhnú ndasí, suu Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó.

<sup>14</sup> Chi nī nsōcō yā maá yā jēhē ó, tácuā scácu yā yóhó nūū ndācá tiñu nēhén, de sáhá ndoo ndihi yā ánō ó jā

cuu ó nchivī maá yā, de cundihvī inī ó sáhá ó tiñu váha.

<sup>15</sup> Ndācá tūhun yáhá cánuú stéhēn nū, de sndíhvī inī nū ji, de cāhān nū nūū ji, chi súcuán ndíso tíñú nú. De mā cuáha nú tūhun jā sáhá jēhe inī ni iin ji nūū nū.

### 3

#### *Nāsa cánuú sáhá nchivī cándíja*

<sup>1</sup> De nasndíhvī inī nū ji jā cuetáhvī vāha ji nūū ndá tēe cúñáhnú jíin tēe ndíso tíñú ñuū. De ná squíncuu ji tiñu jā ndácu ndá dē, de coo ñamā inī ji sáhá ji ndācá tiñu váha.

<sup>2</sup> De mā cāhān nēhén ji sīquī ni iin nchivī, de cundeē mānī ji jíin nchivī, de coo vāha inī ji, de coo vitá inī ji jíin ndihi nchivī.

<sup>3</sup> Chi maá ó suni nī ncuu ó nchivī naā jāa nduú ní jícūhun inī ó jondē saá, de nī ncunihin inī ó nūū Yāa Dios. De nī ncandíja ó ndācá tūhun jāa nduú ndāa, de nī nsatíñú cāhá ó nūū ndācá jā ní ndíyo nēhén inī ó jíin nūū ndācá jā ní ncusi inī ó. De nī jica ó jíin tiñu nēhén jíin tūhun cúcuásún inī. Chi nī nquítī inī nchivī nūū ó, de nī nquítī inī ó nūū ji.

<sup>4</sup> Ñúcuán de Yāa Dios, Yāa jā scácu yóhó, nī stéhēn yā jā vāha inī yā de cundáhvī inī yā ndihi nchivī ñayíví.

<sup>5</sup> De nī scácu yā yóhó, de nduú nā tiñu váha ní nsáhá ó jā scácu yā yóhó, chi sa sīquī jā ní ncundáhvī inī yā yóhó. Chi nī naquete yā ánō ó, de súcuán nī nacacu jeé ó, de nī ndujeé ó nī nsáhá yā jíin maá Espíritu Santo.

<sup>6</sup> De nī ncunuú ndasí Espíritu Santo inī ánō ó, jā ní nsáhá Yāa Dios jā jíin Jesucristo, Yāa jā scácu yóhó.

<sup>7</sup> De súcuán nī sndáhvā yā cuāchi ó sīquī jā vāha inī yā, de nīhin táhvī ó cutecū ó ní cání, tá cúu nūū ñúhún inī ó.

<sup>8</sup> Ndāa cúu tūhun yáhá, de cunī ni jā níni cāhān nīhin nú ndācá tūhun yáhá, tácuā nchivī cándíja Yāa Dios, ná cundihvī inī ji cucuu ji jíin tiñu váha. Chi íyó vāha ndācá yáhá, de níhin tíñú jā quendōo vāha ánō ndihi nchivī.

<sup>9</sup> De mā quívi nduū nū jíín ndācá tūhun naā, jíín tūhun jā cāhān sīquī nāsa vāji ndācá tatā ō, jíín tūhun jā sáhá jā tétáhán ji sīquī ley Moisés. Chi maá-ni tūhun cāhá jāá nduú níhīn tíñú cúu.

<sup>10</sup> De tú íyó nchivī jā sáhá jā ndúsíín inī nchivī cándíja, de cāhān nū nūū ji iin ūū vuelta, de tú mā chūhún inī ji, de tavā nū ji.

<sup>11</sup> Chi jíín nū jā iin nchivī jā sáhá súcuán, stíví ndasíji chi jíín ji jāá nduú vāha sáhá ji, de jā ñúcuán jícundeē cuāchi sīquī ji.

*Jā cána Pablo jā quiji Tito nūū dē*

<sup>12</sup> De tá taji nī Artemas á Tíquico cuēē dē, sá de nducú ndéé nú quiji nú nūū ni ñuū Nicópolis, chi ja nī ncundaā inī ni jā ñúcuán cundeē ni tiempo vījin.

<sup>13</sup> De cundihvī inī nū chindeé nú Zenas, tēe cúu abogado, de saá-ni Apolos. Chi cuāha nú jā jíni ñúhún dē jā quíhīn cā dē ichi nūū quíhīn dē. De coto nú jā má cúmanī ni iin nūū dē.

<sup>14</sup> De nchivī jā íñí jíín ó, cánuú jā cutūha ji sáhá ji ndācá tíñu vāha, de chindeé ji nchivī jā cúmanī nūū, tácuā mā cútecū cāhá ji.

*Saludo jíín bendición jā sándihí*

<sup>15</sup> Ndācá nchivī jā íyó jíín nī yáhá, cāhān ji jā sáhá ndeé inī nū. De cachī nū jā cāhān ni jā sáhá ndeé inī nchivī jíñā jā mānī ō jíín sīquī jā cándíja ó. De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Yāā Dios jā vāha ndá ndóhó. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SAN PABLO APOSTOL NUU FILEMON

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pablo, de yíhí nī vecāa jā síquī tūhun Cristo Jesús. De jíín hermano ō Timoteo té nī carta yáhá cuēē nū nū Filemón. Chi cúu nú tēe jā íyó mánī ndúū ni jíín, chi chíndeé nú jíín nī síquī tiñu Yāa Dios.

<sup>2</sup> De suni té nī carta yáhá nū ndá nchivī cándíja jā ndútútú inī vehe nú, de saá-ni nū hermana ō Apia, jíín nū Arquipo, tée jā chíndeé táhán jíín ó síquī tiñu jā ndúcú ndéé ó jíín.

<sup>3</sup> De ñúhún inī ndúū ni jā Tatá ó Yāa Dios jíín Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó, de sáhá yā jā coo ndeé coo sí inī nū.

*Tēe cúndáhvī inī de cándíja váha cúu Filemón*

<sup>4</sup> De tá jíicān táhvī ni nū Yāa Dios de nduú náa inī ni cācān táhvī ni jēhē nū, de níní nácuētáhvī nī nū yā jā síquī nū.

<sup>5</sup> Chi níhīn ni tūhun jā váha cándíja nú jā cúndáhvī inī Jētohō ō Jesús ndóhó, de cúndáhvī inī nū ndācá nchivī jā yíhí ndahá Yāa Dios.

<sup>6</sup> De jíicān táhvī ni jā nchivī jā ní ncandíja síquī jā cándíja maá nú, ná jíicūhun váha cā inī ji síquī ndācá jā váha jā sáhá yā yóhó jā jíín Cristo Jesús.

<sup>7</sup> Chi cúsiī ndasí inī ni de íyó ndeé inī ni, hermano, síquī jā cúndáhvī inī nū ndá nchivī cándíja. Chi maá nú nī nsáhá jā ní ndusiī inī ji.

*Jā jíicān Pablo iin favor jēhē Onésimo*

<sup>8</sup> Túsaá de cāhān ndāhvī nī jíín nú, vísō cuu ndacu nī nū nū nāsa cánuú sáhá nú, chi cúu nī apóstol Cristo.

<sup>9</sup> De nduú chi sa cāhān ndāhvī nī jíín nú síquī jā íyó mánī ō. De cundáhvī inī nū nduhū sáhá nú jā cúnī ni, chi ja ñáhnú nī, de yíhí nī vecāa jā síquī tūhun Cristo Jesús.

<sup>10</sup> De cāhān ndāhvī nī jíín nú jēhē mozo nū Onésimo jā ní jeen nú de nī

jinu. De mitan de cúu ji tá cúu sēhe nī, chi nī scándíja nī ji inī vecāa yáhá.

<sup>11</sup> De jondē saá chi nduú ní ncúu ji mozo jā squíncuu nū nū, chi nī jinu ji. Sochi mitan chi váha satíñú ji nū nū jíín nū ni.

<sup>12</sup> De natají nī ji cuēē najeē ji nū nū. Túsaá de cāhān váha nú jíín ji, de sáhá nú cuenta jā modo jā maá nī nī nquenda, chi ndasí mánī ni jíín ji.

<sup>13</sup> De cusí inī ni de tú cuu quendōo ji jíín nī yáhá, tácuā cuetíñú nī ji lugar maá nú juni yíhí nī vecāa jā síquī tūhun váha yā.

<sup>14</sup> Sochi nduú cúnī ni sáhá nī súcuán, chi jondē cuāha maá nú tūhun. Chi nsúú jā sáhá fuerza ni ndóhó, chi síquī jā váha inī nū de sáhá nú favor jíín nī, tá cúu nū cúsiī inī maá nú.

<sup>15</sup> Chi sanaā de jā síquī yáhá cúu jā ní jinu ji nī ncujiyo ji nū nū jacū-ni tiempo, suu tácuā níní quendōo ji jíín nū sáhá Yāa Dios.

<sup>16</sup> De mitan chi nduú cā cúu ji iin mozo jā ní jeen nú, chi nī nduú ji iin jā váha cā, suu iin hermano jā mánī nū jíín. De nduhū chi mánī ndasí nī jíín ji, de nā oncā cúu maá nú jā má cōo mánī nū jíín ji. Chi nsúú jā mánī nū jíín iin tée súcuán-ni, chi síquī jā cúu ji iin hermano jā cándíja nū Jētohō ō.

<sup>17</sup> De tú sáhá nú cuenta jā nduhū cúu táhán nú jā cándíja, túsaá de cāhān váha nú jíín ji tá nenda ji nū nū, tá cúu nū cāhān nū jíín nduhū.

<sup>18</sup> Tú nā-ni falta nī nsáhá ji nū nū, á tú ndíta ji nū nū, de cācān nū de chunáa maá nī.

<sup>19</sup> Nduhū Pablo, jíín ndahá maá nī té nī yáhá jā maá nī nachunáa. Súcuán cāhān ni vísō cuu cāhān ni jā sa maá nú ndíta nū nī jā sáhá nú jā cusí inī ni síquī jā ní scándíja nī ndóhó de nī ncācu ánō nū.

<sup>20</sup> Túsaá, hermano, sáhá nú favor yáhá jíín nī síquī jā cándíja nú Jētohō ō. Sáhá nú jā ndusiī inī ni, síquī jā cúu nú hermano jā cándíja Cristo.

<sup>21</sup> De té nī yáhá nū nū, chi cúndeé cúcáhnú inī ni jā cuetáhvī nú, de jondē víhí cā sáhá nú nsúú cā jā ní jíicān ni.



<sup>22</sup> De suni jícān ni jā sáhá tūha nú nūū cundeē ni, chi ñúhún inī ni jā quee nī yáhá de cuēē ni nūū nū sáhá Yāa Dios sīquī jā jícān táhvī ndá nú jēhē ni.

*Saludo jíin bendición jā sándihí*

<sup>23</sup> Epafra, tēe jā yíhí jíin nī vecāa jā sīquī tūhun Cristo Jesús, cáhān dē jā sáhá ndeé inī nū.

<sup>24</sup> De suni sūcuán cáhān Marcos jíin Aristarco jíin Demas jíin Lucas, ndá tēe jā chíndeé táhān jíin nī sīquī tiñu yā.

<sup>25</sup> De ñúhún inī ni jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó. Sūcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA CUAHAN NUU NCHIVI HEBREO

*Jā ní ntají Yāā Dios Sēhe yā nī nacani yā tūhun*

<sup>1</sup> Quéhén vuelta de quéhén modo nī ncāhān Yāā Dios jíin ndá tatā ō jondē janahán, chi nī ntají yā ndá tēe nī nacani tūhun yā.

<sup>2</sup> De mitan de tiempo jā cuándihi yáhá de nī ntají yā maá Sēhe yā nī nacani yā tūhun nūū ō. De jíin Sēhe yā cúu jā ní nsāhá yā ñayíví jíin ndihi cā, de ndiviī jā íyó nī nchihí yā ndahá Sēhe yā.

<sup>3</sup> De Sēhe yā chi viī ndasí cúñáhnú yā, tá cúu nūū viī cúñáhnú maá yā. De ndihi nāsa cúu maá yā jā cúu yā Yāā Dios, suni súcuán cúu Sēhe yā. De jíin poder tūhun jā ní ncāhān Sēhe yā de íyó cutú ndihi-ni. De nī nasāhá ndoo yā yóhó ndācá cuāchi ó, de sá de nī jēcundeē yā lado cuáhá mesa maá Yāā cúñáhnú jondē andiví.

*Jā cúñáhnú cā Sēhe Yāā Dios nsūū cā ndá ángel yā*

<sup>4</sup> De nī nduñáhnú ndasí cā Sēhe yā nsūū cā ndá ángel andiví, chi nī nīhīn yā táhvī jā ndíso yā tiñu ñáhnú ndasí cā nsūū cā jā ndíso ndá ángel.

<sup>5</sup> Chi yósō nūū tutū jā súcuán nī ncāhān Yāā Dios jíin Sēhe yā, de nsūū jíin ndá ángel yā:

Maá nú cúu Sēhe nī,  
de mitan de nī nsāhá ñáhnú nī ndóhó  
jā cúu nī Tatá nú.

De suni nī ncāhān yā tūhun Sēhe yā, de nsūū tūhun ndá ángel yā:

Maá nī cúu Tatá nūū Sēhe nī,  
de maá jíi cúu Sēhe nūū nī.

<sup>6</sup> De suni tá nī ntají yā Sēhe yā jā cúñáhnú, nī nquiji inī ñayíví yáhá, de nī ncāhān yā:

Ndihí ángel ni ná chíñúhún jíi Sēhe nī.

<sup>7</sup> De súcuán nī ncāhān yā tūhun ndá ángel yā:

Tá cúu nūū yíhí táchī, súcuán cúu jā jíca  
ndá ángel ni sáhá nī,

de ndācá ñúcuán jā sátíñú nūū ni, tá  
cúu yáñuhūn cúu.

<sup>8</sup> Sochi tūhun Sēhe yā chi sa cāhān yā:  
Maá nú cúu Yāā Dios, de tatúnī nū ní  
cání,

de jā tátúnī nū chi maá-ni tiñu ndāā  
cúu.

<sup>9</sup> Cúsiī inī nū jíin tiñu váha, de nduú  
jétahān cuitī inī nū tiñu néhén.

Jā ñúcuán cúu jā nduhū, Yāā Dios maá  
nú, nī nsāhá nī

jā cúsiī ndasí cā inī nū nsūū cā ndá cā  
jā íyó andiví.

<sup>10</sup> De suni cāhān yā:

Maá nú cúu Jētohō, de jondē xihna  
ñúhún nī nsāhá nú jā ní jēcōo  
ñayíví.

De andiví chi suni jā ní nsāhá maá nú  
cúu.

<sup>11</sup> De ndá ñúcuán chi naā, sochi maá  
nú chi ní cání íyó nú.

De ndá ñúcuán chi cutúhú tá cúu nūū  
cutúhú iin sahma,

<sup>12</sup> de nacahnū nū tá cúu nūū nátahnū  
iin sahma, de nasāma nú ndá.

Sochi maá nú chi mā násāma cuitī nū,  
de quívi jā cutecū nū mā ndihí cuitī.

<sup>13</sup> De súcuán nī ncāhān tucu yā jíin  
Sēhe yā, de nsūū jíin ndá ángel yā:

Cundeē nū lado cuáhá nī nūū  
cuñáhnú nú,

de sáhá nī jā candeē nū poder ndācá  
jā jíinī ūhvī ndóhó.

Ncachī yā.

<sup>14</sup> De ndá ángel yā chi mozo-ni cúu, de  
tájí yā cuāhān jā chíndeé ndá nchivī jā  
nīhīn táhvī jā scácu yā.

## 2

*Jā má cúhuun inī ō jíin tūhun jā scácu  
yā yóhó*

<sup>1</sup> Túsaá de cánuú jā váha cā chuhun  
inī ō ndācá tūhun yā jā ní jini ó, chi tú  
nduú de sanaā de scuíta ó.

<sup>2</sup> Chi jondē janahán nī jetíñú yā  
ndá ángel yā nī ncachī tūhun tūhun  
yā, de nī jinī nchivī jā íyó ndāā. De  
nchivī nīhin inī jíin nchivī jāá nduú ní  
ncándíja tūhun ñúcuán, vātu-ni nī nīhīn  
jíi castigo.

<sup>3</sup> De tú súcuán nī ncuu, de yóhó,  
¿nāsa cācu ó de tú mā chūhún inī ō  
tūhun cánuú cā jā scácu yā yóhó? Chi

xihna cā maá Jētohō ō nī nacani yā tūhun yáhá, de sá de ndá tēe jā ní jini, nī nacani tucu ndá dē nūū ō.

<sup>4</sup> De Yāā Dios suni nī nchindeé yā ndá dē jā ní nacani dē tūhun yā. Chi nī nsāhá yā jíin dē jā ní nsāhá dē síin síin tiñu ñáhnú jā sáhvi inī ō jā jíin ō poder yā. De suni nī jēhe yā Espíritu Santo yā nūū iin iin ó, nāsa nī jētahān inī maá yā jā sáhá ó.

### *Jā ní nduu Jesús iin táhán nchivī*

<sup>5</sup> De Yāā Dios nsūú nūū ndá ángel yā ní jēhe yā tūhun jā cundiso tíñú sīquī ñayivī jā quiiji, chi sa nūū Sēhe yā Cristo nī jēhe yā. De sīquī ñayivī ñúcuán cúu jā cāhān ni yáhá.

<sup>6</sup> Chi suha yósō nūū tutū jā ní ncāhān David jíin yā:

¿Nā cuá cúu nchivī jā ñúhún inī ní ji? De ndíhvi inī ní sīquī ji, de nchivī-ni cúu ji.

<sup>7</sup> Chi jacū-ni tiempo nī nsāhá ní jā núu ji nūū ndá ángel ní.

Ñúcuán de sáhá ñáhnú ní ji de squéndōo yíñúhún ní ji, de cani ní ji jā ndacu ji tiñu nūū ndācá jā ní nsāhá ní.

<sup>8</sup> De ndihi jā íyó chi sáhá ní jā cuñáhnú ji nūū.

Cáchī tutū. De jā ní nsāhá Yāā Dios jā cuñáhnú ji nūū ndihi, túsaá de mā quéndōo ni iin jā má cuñáhnú ji nūū. De vísō sūcuán de mitan de ncháha ca cuni ō jā cuñáhnú ji nūū ndihi jā íyó.

<sup>9</sup> Sochi jā jíin ō mitan cúu Jesús, Yāā jā ní nduu núu jacū-ni tiempo nūū ndá ángel yā. Chi sūcuán nī ncuu tácu cuū yā jēhē ndihi nchivī, sīquī jā vāha ndasí inī Yāā Dios jíin ó. De mitan de vii ndasí nī nduñáhnú tucu yā, de ndihi-ni íyó yíñúhún nūū yā, chi nī ndoho yā jā ní jíin yā jēhē nchivī.

<sup>10</sup> De ndihi jā íyó chi cuenta Yāā Dios cúu, chi maá yā nī nsāhá. De suni ndéca yā cuāhā ndasí sēhe yā jā quíhīn ji andivī nūū vii cuñáhnú ji jíin yā. De vāha níhīn tíñú jā ní jēhe yā tūndóhó nūū Jesús, chi jā ní ndoho yā sūcuán de cuu cundeca vāha yā nchivī jā ní scácu yā.

<sup>11</sup> Chi Jesús jā ní nsāhá ndoo yā ji de maá ji jā ní ndundoo ji, chi iin-ni Tatá ji jíin yā. De jā ñúcuán nduú cúcanoō Jesús jā cāhān yā hermano yā ji.

<sup>12</sup> Chi yósō nūū tutū jā ní ncāhān yā jíin Tatá yā:

Cáchī sá tūhun ní nūū ndá hermano sá, de māñú nūū ndútútú ji cata sá nāsa cúñáhnú ní.

<sup>13</sup> De suni cāhān yā tá cúu nūū cāhān ndá hermano yā:

Nduhū chi cándija nī yā.

De cāhān tucu yā:

Yáhá íyó nī jíin ndá sēhe Yāā Dios jā ní jēhe yā nūū ní.

Ncachī Jesús.

<sup>14</sup> De tá cúu nūū cácu nchivī jā cúu ji iin yiqui cúñu, suni sūcuán nī ncacu Jesús, tácu cuu cuū yā jēhē ō. De sūcuán nī snāā yā poder táchī cúñáhnú jā squívi nchivī nūū cuāchi de jíin ji.

<sup>15</sup> De nī ncacu yā sūcuán tácu cuu tavā yā ndācá nchivī chíjin tūhun jā yúhú ji cuū ji. Chi níi vida ji ndóho ji sáhá ñúcuán.

<sup>16</sup> De jāndāā chi nduú ní nquíji yā jā chindeé yā ndá ángel yā, chi sa jā chindeé yā ndá nchivī cándija jā ní nduu tatā Abraham.

<sup>17</sup> Jā ñúcuán nī jini ñúhún jā nduu inuú yā jíin ndācá hermano yā, tácu cuu yā sūtū cúñáhnú jā squíncuu vāha yā ndācá tiñu jēhē ji nūū Yāā Dios, chi nī ncundáhvi inī yā ji. De sūcuán nī nsāhá yā tácu sōcō yā maá yā jēhē ji de sndáhvā yā cuāchi ji.

<sup>18</sup> Chi suni jondē maá yā nī ndoho yā jā ní jito túnī tūndóhó yā, de jā ñúcuán cuu chindeé yā nchivī jā jito túnī tūndóhó ji.

## 3

### *Jā cúñáhnú cā Jesús nsūú cā Moisés*

<sup>1</sup> Hermano, nī ncana Yāā Dios ndá ndóhó, de cúu nú nchivī ndoo maá yā. Túsaá de nacani vāha inī nū sīquī Cristo Jesús, Yāā jā cúu apóstol jā ní ntetíñú Yāā Dios, de suni cúu yā sūtū cúñáhnú sīquī tūhun cándija ó.

<sup>2</sup> Chi nī squíncuu vāha yā nūū Yāa Dios, Yāa jā ní ntee tiñu ñúcuán sīquī yā, tá cúu nūū ní squíncuu vāha Moisés nūū ndá nchivī jā ní ncāhān Yāa Dios jā cúu ji nchivī vehe yā.

<sup>3</sup> De cúñáhnú ndasí cā Jesús nsūú cā Moisés, tá cúu nūū cúñáhnú ndasí cā tēe sáhá vehe nsūú cā maá vehe.

<sup>4</sup> Chi ndācá vehe íyó tēe jā ní nsāhá. Sochi maá Yāa Dios cúu jā ní nsāhá ndācá jā íyó.

<sup>5</sup> De Moisés nī squíncuu vāha dē jíin tiñu jā ní ncuu dē mozo nī jito dē nchivī vehe Yāa Dios. De nī ncachī tūhun dē sīquī ndācá tūhun jā stēhēn yā tiempo jā quiji.

<sup>6</sup> Sochi Cristo chi sa cúu yā maá Sēhe jā ndácu tiñu nūū nchivī vehe Tatá yā, de vāha squíncuu yā jēhē ji. De suni maá ó cúu nchivī vehe yā, de tú cuiñi nīhin ó jíin tūhun jā cándíja ó jondē quīvī sándihí, de tú cúsi inī ō jā ñúhún inī ō ndācá jā vāha jā coo.

#### *Tūhun jā natātú nchivī Yāa Dios*

<sup>7</sup> Túsaá de ná chúhun inī ō jā cáhān Espíritu Santo nūū tutū ī:

Mítan de tú cunini ndá nú jā cáhān Yāa Dios,

<sup>8</sup> de mā cúnīhin inī nū tá cúu nūū ní ncunīhin inī nchivī janahán.

Chi nduú ní ncándíja ji nūū yā tá nī jica ji nūū ñuhun tíhá.

<sup>9</sup> Chi ñúcuán nī nsāhá tatā ndá nú tiñu jā ní nquītī inī ni, ncachī yā, vísō nī jinī ji tiñu ñáhnú jā ní nsāhá nī ūū xico cuīyā.

<sup>10</sup> Jā ñúcuán nī nquītī inī ni jíin nchivī tiempo ñúcuán.

De nī ncāhān ni jā maá-ni jā sndóo ji ichi ndaā,

chi nduú cúnī ji cuniquīn ji tūhun nī.

<sup>11</sup> De jā ñúcuán nī nquītī inī ni, de nī ncāhān téyí nī

jā má quívi cuitī ndá ji nūū natātú ji sáhá nī.

Ncachī yā.

<sup>12</sup> Túsaá, hermano, coto ndá nú jā má cōó nēhén ánō ni iin nú jā caca yátá nú jā má cándíja cā nū Yāa Dios, Yāa técu.

<sup>13</sup> Chi sa ndācá quīvī sndíhvī tāhán inī nū, juni íyó cā tiempo, tácuā mā

cúnīhin inī ni iin nú jā stáhvī cuāchi ndóhó.

<sup>14</sup> De tú ná cuiñi nīhin ó jondē quīvī sándihí jíin tūhun jā ní nquijéhé ó jíin, ñúcuán de coo cáhnú ó jíin Cristo.

<sup>15</sup> Chi cáhān tutū: Mítan de tú cunini ndá nú jā cáhān Yāa Dios,

de mā cúnīhin inī nū tá cúu nūū ní ncunīhin inī nchivī janahán.

Cáchī.

<sup>16</sup> ¿De ní nchivī cúu jā ní jini tūhun yā de nī ncunīhin inī? Suu ndihi nchivī jā ní scácu Moisés jā ní nquee Egipto.

<sup>17</sup> ¿De ní nchivī cúu jā ní nquītī inī yā nūū ūū xico cuīyā? Suu nchivī jā ní nsāhá cuāchi de nī jhī ndá ji nūū ñuhun tíhá.

<sup>18</sup> ¿De ní nchivī cúu jā ní ncāhān téyí yā jā má quívi cuitī ji nūū natātú ji sáhá yā? Suu ndá nchivī jāá nduú ní ncándíja nūū yā.

<sup>19</sup> Túsaá de jínī ō jāá nduú ní ncúu quívi ndá ji nūū natātú ji, sīquī jāá nduú ní ncándíja ji yā.

## 4

<sup>1</sup> De juni íyó cā tūhun jā ní nquee yuhú yā jā quívi nchivī ndahá yā jā natātú ji sáhá yā, de ná cōo cuidado ō jā má stívī ó, tácuā mā cōó sava nú jā má níhin nū quívi nú.

<sup>2</sup> Chi suni maá ó nī jini ó tūhun jā scácu yā yóhó, tá cúu nūū ní jini nchivī janahán. Sochi nūū maá ji chi nduú ní jétíñú tūhun jā ní jini ji, sīquī jāá nduú ní ncándíja ji.

<sup>3</sup> De yóhó jā cándíja, chi maá ó cúu jā quívi ndahá yā jā natātú ó. De sīquī nchivī jāá nduú cándíja nī ncāhān yā suha:

Jā ñúcuán nī nquītī inī ni, de nī ncāhān téyí nī

jā má quívi cuitī ndá ji nūū natātú ji sáhá nī.

De súcuán nī ncāhān yā vísō ja íyó tūha nūū natātú ji jondē tá nī jēcōo ñayíví.

<sup>4</sup> Chi súcuán yósō tūhun nūū tutū ī sīquī quívi újā:

Nī nsínu Yāa Dios ndācá jā ní nsāhá yā, de nī natātú yā quívi újā.

<sup>5</sup> De suni yósō tucu nūū tutū ī:

Mā quívi cuitī ndá ji nūū natātú ji sáhá nī.

Ncachī yā.

<sup>6</sup> Túsaá de íyó cā nchivī jā quívi ji ndahá yā jā natātú ji. Chi nchivī janahán jā ní jini tūhun jā scácu yā ji, nduú ní nquívi ji síquī jāá nduú ní ncandíja ji nūū yā.

<sup>7</sup> Jā ñúcuán nī jani tucu yā incā quívi jā quívi nchivī, de quívi ñúcuán cúu mitan. Chi tá nī nchāha cuāhā tiempo jā ní ncāhān yā jín nchivī janahán, de yósō nūū tutū jā suni nī ncāhān David suha nī nsáhá yā:

Mitan de tú cunini ndá nú jā cāhān yā, de mā cúnihin inī nū túsaá.

Cáchī tutū.

<sup>8</sup> De Josué nī squívi dē nchivī Israel janahán iin lugar nūū natātú ji. De vísō sūcuán de nduú ní ncúu squívi dē ji nūū yā jā natātú ánō ji. Chi tú sūcuán de mā cāhān cā Yāa Dios jín ndācá nchivī jā mitan cúu quívi jā quívi ndá ji nūū natātú ji.

<sup>9</sup> Túsaá de íyó tūha iin nūū natātú nchivī Yāa Dios, tá cúu nūū ní natātú maá yā.

<sup>10</sup> Chi nchivī jā quívi nūū natātú ji jín yā, chi natātú ji jā ní nsatíñú ji, tá cúu nūū ní natātú Yāa Dios nūū tiñú jā ní nsáhá maá yā.

<sup>11</sup> Túsaá de ná ndúcú ndéé ó quívi ó ndahá yā jā natātú ó, de mā sáhá nī iin ó cuāchi jā má cándíja ó yā, tá cúu nūū ní nsáhá ndá ji jondē saá.

<sup>12</sup> Chi tūhun Yāa Dios chi técu de íyó poder. Chi cúu tá cúu iin espada jā xēen ndūū lado, chi nástúu cájí nāsa íyó jāá ntúnī ō jín ánō ō, tá cúu nūū sáhá espada jā jéhdē de nástúu nūū ñútáhán yiqui jín minqui. De tūhun yā nástúu ndihí nāsa jáni inī ō jín nāsa cúnī ō sáhá ó.

<sup>13</sup> De nduú íyó nī iin jā yíyuhū jāá nduú jínī maá Yāa jā náquehen cuenta, chi ndihí-ni jínī vāha yā, de ndihí-ni túu nijin nūū yā.

*Jesús cúu sūtū cúñáhnú cā*

<sup>14</sup> De névāha ó iin sūtū cúñáhnú cā, de ja nī ndaa yā nī ndívi yā nūū íyó Yāa Dios. De Jesús Sēhe Yāa Dios cúu

yā. Jā ñúcuán ná cuiñi nihin ó jín tūhun jā ní ncandíja ó.

<sup>15</sup> Chi névāha ó iin sūtū cúñáhnú jā cúndáhvī inī yóhó jāá nduú nā fuerza ō jā squíncuu vāha ó. Chi tá cúu nūū ndóho ó jā jito túnī tāchi cúñáhnú yóhó, suni sūcuán nī ndoho maá yā jā ní jito túnī ji yā, vísō nduú nā cuāchi cuitī yā.

<sup>16</sup> Túsaá de mā cúyūhú ó, chi ná quívi ó yuhú mesa yā jā cācān táhvī ō. Chi mānī yā jín ó, de cúndáhvī inī yā yóhó, de síquī jā vāha inī yā de chíndeé yā yóhó ndācá vuelta jā jini ñúhún ó.

## 5

<sup>1</sup> De ndācá sūtū jā ní ncuñáhnú janahán, nī nacāji Yāa Dios dē māhñú nchivī, de nī jani yā dē jā cuiñi dē nūū yā jēhē nchivī, de sōcō dē ndatíñú jín quiti nūū yā jā síquī cuāchi ji.

<sup>2</sup> De cuu cāhān vitá dē jín nchivī jāá nduú jícūhun inī jín nchivī jā stívī, chi saá-ni maá dē nduú nā fuerza inī dē jā squíncuu vāha dē.

<sup>3</sup> Jā ñúcuán cúu jā suni cánuú jā sōcō dē quiti nūū yā jā síquī cuāchi maá dē, nsūu maá-ni jā síquī cuāchi nchivī.

<sup>4</sup> De nī iin tēe nduú cúu sáhá ñáhnú dē maá dē jā cuu dē sūtū cúñáhnú, chi sa maá Yāa Dios cúu jā nacāji yā dē, tá cúu nūū ní nacāji yā Aarón jondē janahán.

<sup>5</sup> De saá-ni Cristo, nduú ní nsáhá ñáhnú yā maá yā jā cuu yā sūtū cúñáhnú, chi sa Yāa Dios nī nsáhá, chi nī ncāhān yā tūhun yáhá:

Maá nú cúu Sēhe nī,  
de mitan de nī nsáhá ñáhnú nī ndóhó  
jā cúu nī Tatá nú.

<sup>6</sup> De suni cāhān tucu yā nūū tutū ī:

Níí cání cúu nú sūtū,  
suu maá clase sūtū jā ní ncuu  
Melquisedec.

<sup>7</sup> De Cristo tá nī iyo yā ñayívī, de nī jicān táhvī yā, de jondē nī jacu yā de nī jacu cóhó yā. De nī ncāhān ndáhvī yā jín Yāa Dios, Yāa jā cuu scácu yā jā má cúu yā nícu. De síquī jā yíñúhún nī nchiñúhún yā Yāa Dios, de nī nchindeé nī nchituu Yāa Dios yā jā ní jendeé inī yā jín tūndóhó.

<sup>8</sup> Chi vísō Sēhe Yāa Dios cúu yā, de nī ncandíja yā nī ndoho yā inī ñayīví, de súcuán de nī jinī yā nāsa cúu tūhun cándíja.

<sup>9</sup> De tá nī ncuu nī squíncuu ndihi yā jā ní ncandíja yā, de nī ncucutú tūhun jā scácu yā ndācá nchivī jā cándíja nūū yā, de cutecū ji ní cání.

<sup>10</sup> Chi nī jani Yāa Dios yā jā cúu yā sūtū cúñáhnú, suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec.

### *Sīquī jā má cācá yátá ji*

<sup>11</sup> De íyó cuāhā tūhun jā cachī tūhun nī sīquī ndācá yáhá. Sochi víjín cúu jā jīcūhun inī ndá nú sáhá nī, sīquī jāá nduú cúnī nū chuhun inī nū.

<sup>12</sup> De ja nī ncunahán cándíja ndá nú, de jīni ñúhún jā cuu nú tēe stéhēn nícu. De nduú chi sa jīni ñúhún tucu ndá máá nú tēe jā stéhēn nūū nū ndācá tūhun Yāa Dios jāá nduú víjín cuitī. Chi sa nī nduu nú modo sūchí ñíquín jā jīni ñúhún caxīn, chi ncháha ca cuja ji cajī ji jā cājí. Súcuán cúu ndá nú chi ncháha ca cuja nú jīn tūhun víjín cā.

<sup>13</sup> Chi tú cúu ndá nú cúsá maá modo sūchí ñíquín jā jáxīn, túsaá de nduú cúu jīcūhun vāha inī nū tūhun ndāa.

<sup>14</sup> Sochi nchivī ja nī jija, chi yájī ji jā cājí, cúu jā ní ncutūha vāha ji de ja cuu nacāji ji jā vāha jīn jā nēhén.

## 6

<sup>1</sup> Túsaá de ná yáha ó nūū ndá tūhun Cristo jāá nduú-ni víjín, de ná cóhōn nūū tūhun jā víjín cā, tácuca ná cúja vāha inī ō jīn tūhun yā. De mā ndíjéhé tucu ó jīn tūhun jā ní scuáha ó xihna cā, suu tūhun jā nácani inī ō jā sndóo ó ndá cuāchi jā sáhá jā naā ō, jīn jā candíja ó Yāa Dios,

<sup>2</sup> jīn sīquī jā jénduté, jīn sīquī jā tēe ndahá xīnī nchivī, jīn sīquī jā natecū ndīyi, jīn sīquī jā tñnū táhvī nchivī ní cání.

<sup>3</sup> Túsaá de ná yáha ó nūū ndācá yáhá de quīvi ó nūū tūhun víjín cā, de tú cuāha Yāa Dios tūhun.

<sup>4</sup> Chi íyó nchivī jā ja nī jīcūhun inī ji, de ja nī jinī ji ndācá jā jēhe Yāa Dios, de ja nī nquīvi ji nūū tūhun jā stéhēn Espíritu Santo,

<sup>5</sup> de suni ja nī jinī ji tūhun vāha Yāa Dios jīn nāsa coo poder yā tiempo quiji.

<sup>6</sup> De nchivī ñúcuán tú caca yátá ji, de mā cúu cā ndíjéhé jeé ji jā nacani inī ji. Chi jā caca yátá ji cúu modo jā jáhnī tucu ji Sēhe Yāa Dios yīcā cruz, de jēhe ji tūhun canoō yā jīnī nchivī.

<sup>7</sup> De nchivī chi cúu ji tá cúu ñuhun jā cúun vāha sāvī nūū de ndóyo vāha. De tú néne jā vāha jā cajī ndá tēe sátíñú, ñúcuán de cúsiī inī Yāa Dios jīn.

<sup>8</sup> Sochi tú néne maá-ni iñu ñúcún jīn yūcū jā sátéñú, túsaá de nduú jétíñú cuitī, de squéne yichī yā, de iin quīvi de cāyū. Súcuán tñnū táhvī nchivī jā jīca yátá.

### *Jā ñúhún inī ō ndācá jā vāha jā coo*

<sup>9</sup> De ndá máá nú hermano, vísō cáhān ndá nī súcuán jīn nú, de jīnī vāha nī jā cúu nú nchivī jā cuiñi ñihin, chi nchivī jā ní scácu yā cúu nú.

<sup>10</sup> De Yāa ndāa cúu Yāa Dios, de nduú náa inī yā tiñu jā sáhá ó. Chi sīquī jā íyó mñnī nū jīn yā de nī ncundáhvī inī nū ndá hermano nū jā cándíja, de nī nchindeé nú ji, de súcuán sáhá ndá nú jondē mitan.

<sup>11</sup> De cúnī ndá nī jā níni súcuán sáhá cā tá iin iin nú jondē quīvi sándíhí, chi jā sáhá nú súcuán de ñihīn nū ndihi jā ñúhún inī nū.

<sup>12</sup> De cúnī ndá nī jā má cúhuun inī ndá nú, chi sa ndacu nú nchivī cándíja jā jīn paciencia ndétu ndá ji, de jā ñúcuán ñihīn táhvī ji ndācá jā ní nquee yuhú yā.

<sup>13</sup> Chi quīvi jā ní nquee yuhú Yāa Dios nūū Abraham, de nī nacunehen yā maá yā jā ní ncāhān téyíi yā, chi nduú cā nā incā cuu nacunehen yā jā cúñáhnú cā nsūú cā maá yā jā cuu testigo yā.

<sup>14</sup> De nī ncāhān yā: Jāndāa ndija jā vāha ndasí sáhá nī ndóhó, de sáhá nī jā nducuahā ndasí tatā nū, ncachī yā jīn Abraham.

<sup>15</sup> De jīn paciencia nī ndetu dē, de súcuán de nī ñihīn dē jā ní nquee yuhú yā.

<sup>16</sup> Chi tá cáhān téyíi ndá nchivī, de nácunehen ji síví iin jā cúñáhnú cā

nsūú cā maá ji. De tú íyó iin tūhun jā nduú cándíja táhán, de tú iin tēe cáhān téyíí dē jíin síví Yāā Dios, ñúcuán de jéncuñi jā tétáhán.

<sup>17</sup> De saá-ni Yāā Dios, chi nī ncāhān téyíí yā nūū nchivī jā cuāha yā táhvī ji. Chi nī ncuu inī yā jā cucáhnú vāha inī ji jā má nácani yátá inī yā sīquī jā ní nquee yuhú yā jā cuāha yā nūū ji.

<sup>18</sup> Chi mā nácani yátá cuiti inī yā sīquī tūhun jā ní ncāhān yā ūū vuelta, iin cúu jā ní nquee yuhú yā, de incā cúu jā ní ncāhān téyíí tucu yā sīquī tūhun ñúcuán. Chi nduú stáhvī cuiti yā. De jā ñúcuán ndá máá ó jā ní jíicāhvī ó nūū yā, chi íyó ndeé ndasí inī ō, de ñúhún téyíí inī ō jā squíncuu yā jā ní ncāhān yā.

<sup>19</sup> De sīquī jā súcuán ñúhún inī ō, de suu sáhá jā quéndōo cutú ánō ō jíin tūhun yā, de cucáhnú vāha inī ō, tá cúu nūū quéndōo cutú barco jā tíin gancho yūū. De sáhá jā cuu quívi ó andiví nūū īī cā, jā cúu modo cuarto īī cā jā ní íyo ichi chátā sahma jā ní ndita caa inī vehe īī janahán.

<sup>20</sup> De inī ñúcuán chi xihna cā Jesús nī nguívi, tácuu nacune yā ichi jā quívi ó. De jā ñúcuán níí cání cúu yā sūtū cúñáhnú tá cúu nūū ní ncuu sūtū Melquisedec.

## 7

### *Jā cúu Jesús sūtū tá cúu nūū ní ncuu Melquisedec*

<sup>1</sup> De maá Melquisedec nī ncuu dē rey ñuū Salem, de nī ncuu dē sūtū nūū Yāā Dios, Yāā cúñáhnú ndasí. De nī jētahān dē Abraham tá nī nenda Abraham jā ní ncundeé dē nī ncanāá ndá dē jíin ndá rey. De nī jíicān táhvī dē jēhē Abraham.

<sup>2</sup> De ndācá ūxī ndatíñú jā ní ncandeē Abraham nūū ndācá rey, nī jēhe dē iin iin nūū ñúcuán nūū Melquisedec. De síví Melquisedec cáchī: Rey jā sáhá tíñu ndāā. De suni nání dē Rey Salem, de tūhun Salem cáchī: Jā íyó ndeé íyó sī inī. De jā ñúcuán suni nání dē: Rey jā sáhá jā íyó ndeé íyó sī inī nchivī.

<sup>3</sup> De nduú cáhān tutū tūhun tatá dē ní naná dē ní ndācá tatá dē. De suni nduú cáhān jā ní ncacu dē jíin jā ní jíihī dē. Chi cúu dē tá cúu Jesús, Sēhe Yāā Dios, chi níí cání cúu dē sūtū.

<sup>4</sup> De cūndēhé ndá nú nāsa ñáhnú nī ncuu Melquisedec, chi tatá ō Abraham jā ní ncuñáhnú, nī jēhe dē iin iin nūū ndācá jā ūxī nūū dē sīquī ndācá jā ní ncandeē dē nūū ndá rey.

<sup>5</sup> De jíinī ō jā ndācá ūxī ndatíñú jā ní nīhīn nchivī, nī jēhe ji iin iin nūū, nī nquehen ndá tēe cúu sūtū tatá Leví, tá cúu nūū cáhān ley Moisés. De nī nquehen dē nūū nchivī jā cúu táhán dē, chi iin-ni tatá Abraham cúu ndá dē jíin ji.

<sup>6</sup> De Melquisedec chi nsūú tatá Leví cúu dē, de vísō súcuán de nī nquehen dē iin iin nūū ndācá jā ūxī nūū Abraham. De suni nī jíicān táhvī dē jēhē Abraham, vísō cúu Abraham tēe jā ní nquee yuhú yā nūū dē jā sáhá yā jēhē dē.

<sup>7</sup> De jíinī vāha ó jā tēe cúñáhnú cā cúu jā jíicān táhvī jēhē tēe núu cā.

<sup>8</sup> De ñayívi yáhá chi ndācá sūtū chi quēhen dē iin iin nūū ndācá jā ūxī nūū nchivī, vísō cúu ndá dē tēe jíihī. De Melquisedec suni nī nquehen dē, sochi maá dē chi cáhān tutū īī jā tēcū dē.

<sup>9</sup> De suni cuu cáhān ō jā Leví, tēe jā ní nquehen iin iin nūū ndācá jā ūxī nūū nchivī, suni modo jā nūū maá dē nī nquehen Melquisedec iin iin nūū ndācá jā ūxī. Chi jā ní jēhe Abraham nūū Melquisedec, suu cúu modo jā suni nī jēhe dē cuenta Leví jíin ndihi cā tatá dē jā quiiji.

<sup>10</sup> Chi tatá Abraham cúu Leví, de vísō ncháha ca cacu dē quívi jā ní jētahān Melquisedec Abraham, de modo jā ní jēhe maá Leví cúu jā ní jēhe Abraham.

<sup>11</sup> De chíjin tatá Leví nī nquiiji sūtū Aarón jíin ndá cā sūtū jā ní nquiiji. De nī stéhēn ndá dē ley yā nūū nchivī Israel janahán. De tú ní ncúu sáhá dē jā quendōo ndāā nchivī jíin ley ñúcuán nícu, de nduú cā cánuú jā nūcuñi incā clase sūtū lugar Aarón jíin ndá tatá dē. De incā clase sūtū cúu

Cristo jā cūu yā tá cūu nūū ní ncuu Melquisedec.

<sup>12</sup> De tú nūcuīñi incā clase sūtū, de suni cánuú jā sāma ley sīquī ndá tatā dē.

<sup>13</sup> Túsaá de nī nsāma ley ñúcuán, chi cáhān tutū ī jā Jētohō ō Jesús cūu incā clase sūtū, de nī ncacu yā chījin incā tatā. De tatā nūū ní nquiji yā, nduú ni iin ní ncúu sūtū.

<sup>14</sup> Chi jínī vāha ó jā chījin tatā Judá nī ncacu Jētohō ō. De tatā ñúcuán chi nduú ní ncāhān cuitī Moisés jā cuu ji sūtū.

<sup>15</sup> De cájí cūu jā ní nūcuīñi Cristo jā cūu yā incā clase sūtū tá cūu nūū ní ncuu Melquisedec.

<sup>16</sup> De nduú cūu yā sūtū jā ní ncacu chījin tatā Leví tá cūu nūū cáhān ley janahán. Chi cūu yā sūtū sīquī jā ndíso yā poder jā cutecū yā ní cání de mā cūu cuitī yā.

<sup>17</sup> Chi sūcuán nī ncāhān Yāa Dios tūhun yā:

Ní cání cūu nú sūtū,  
suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec.

<sup>18</sup> Túsaá de tiñu jā ní ndacu ley janahán sīquī sūtū, chi nī naā mitan, chi nduú ní níhīn tīñú quendōo ní cání.

<sup>19</sup> Chi ley Moisés nduú ní nsáhá jā quendōo ndāa nchivī. De nī níhīn ō iin tūhun vāha cā jā ñúhún inī ō jā sndáhvā Cristo cuāchi ó, de sūcuán nī ncuñatin ó nūū Yāa Dios.

<sup>20</sup> De jínī jā ní ncāhān téyí Yāa Dios de cūu Jesús sūtū.

<sup>21</sup> Chi ndá cā tēe ñúcuán, nsūú jínī tūhun jā ní ncāhān téyí yā nī ncuu dē sūtū. Sochi Jesús chi nī ncāhān téyí Yāa Dios jā cuu yā sūtū, chi sūcuán cáhān tutū:

Nī ncāhān téyí maá Jētohō ō Yāa Dios,  
de mā nácani yátá inī yā:

Ní cání cūu nú sūtū,  
suu maá clase sūtū jā ní ncuu Melquisedec.

<sup>22</sup> Túsaá de jínī Jesús nī ncucutú iin contrato vāha cā nsūú cā ley janahán.

<sup>23</sup> De ndá cā sūtū ñúcuán, chi nī Iyo cuāhā dē, sīquī jā jíhī ndá dē de nduú ní ncúu cuiñi dē ní cání.

<sup>24</sup> Sochi Jesús chi cūu yā sūtū jā cuiñi ní cání, chi tēcū yā ní cání.

<sup>25</sup> Jā ñúcuán cūu jā ndíso tīñú yā jā scācu yā nchivī jā quiiji nūū Yāa Dios jā cutecū ji ní cání. Chi ní cání tēcū yā de cáhān yā jēhē ji jíin Yāa Dios.

<sup>26</sup> Túsaá de vāha ndasí sūtū cúñáhnú cūu Jesús, tá cūu nūū jíni ñúhún ó. Chi sūtū ī cūu yā, de nduú nā cuāchi yā, de íyó ndoo yā, de nduú cūu yā táhān nchivī jā sáhá cuāchi, de cúñáhnú ndasí yā jondē nūū sūcún cā andiví.

<sup>27</sup> De maá yā nduú jíni ñúhún jā sáhá yā tá cūu nūū ní nsáhá ndá sūtū cúñáhnú janahán, jā ndiquivī nī nsōcō dē quiti sīquī cuāchi maá dē xihna cā, de sá de sīquī cuāchi nchivī. Chi iin vuelta-ni nī nsōcō yā maá yā jēhē ō, de nī ncuu-ni.

<sup>28</sup> Chi jíin ley Moisés nī jani ndá dē ndá sūtū cúñáhnú jāa nduú nā fuerza squíncuu vāha. Ñúcuán de cuéé cā de nī ncāhān téyí Yāa Dios. De jíin jā ní ncāhān téyí yā, de nī jani yā Sēhe yā jā cūu yā sūtū cúñáhnú, de sūtū ndāa sūtū vāha cūu yā ní cání.

## 8

*Jā ndíso tīñú Cristo sīquī iin contrato jeé*

<sup>1</sup> Túsaá de tūhun cánuú cā jā ja nī ncāhān ndá nī cūu yáhá: Névaaha ó iin sūtū cúñáhnú tá cūu nūū ní ncāhān ni, de ndéé yā lado cuáhá mesa nūū ndácu tiñu maá Yāa jā cúñáhnú jondē andiví.

<sup>2</sup> De mitan de cūu yā sūtū jondē andiví, jā cūu lugar ī ndija jā ní nsáhá maá Jētohō ō Yāa Dios, nsūú nchivī. Chi nduú cáá tá cáá vehe ī janahán jā ní nsáhá nchivī.

<sup>3</sup> De ndācá sūtū cúñáhnú nī jani Yāa Dios dē jā sōcō dē ndatíñú jíin quiti nūū yā. Túsaá de Jesucristo suni nī jíni ñúhún jā sōcō yā jā cūu yā sūtū.

<sup>4</sup> De tú ní íyo cā yā inī ñayíví, de nī mā quétáhān jā cūu yā sūtū jíin ndá cā



sütü, chi níní sócō cā ndá dē quiti tá cúu nūū cáhān ley Moisés.

<sup>5</sup> De tiñu jā sáhá ndá dē, chi nduú quétáhán jíín jā íyó andiví. Chi cúu iin muestra-ni jā stéhēn sīquī andiví. De cúu tá cúu jā ní ncāhān Yāā Dios jíín Moisés quīvī jā ní nquijéhé dē nī nsāhá dē vehe ī janahán: Coto vāha nú jā sáhá nú ndācá ndatíñú tá cáá ndá jā ní stéhēn ni nūū nū jondē xīnī yucu, ncachī Yāā Dios jíín dē.

<sup>6</sup> De mitan de sáhá Cristo tiñu ñáhnú ndasí cā nsūū cā jā sáhá ndá sütü ñúcuán, chi ndíso tíñú yā sīquī contrato jeé jā vāha ndasí cā, chi ndíso tūhun ñáhnú cā jā ní nquee yuhú Yāā Dios jā sáhá yā.

<sup>7</sup> Chi contrato ley xíhna ñúhún, tú ní nsáhá jā quee vāha tiñu nícu, de nduú cā cánuú jā coo contrato ūū.

<sup>8</sup> Chi nchivī janahán ñúcuán nduú ní nquéndōo ndāā ji, chi nī ncāhān Yāā Dios jíín ji, cáchī tutū:

Quiji quīvī jā nasāhá nī iin contrato jeé jíín nchivī Israel jíín nchivī Judá, cáchī Jētohō ō Yāā Dios.

<sup>9</sup> De mā cōó tá cúu contrato jā ní nsāhá nī jíín ndá tatā ji janahán, quīvī jā ní ntiin nī ndahá ndá ji, de nī ntavā ni ji inī nación Egipto. Chi nduú ní squíncuu vāha ndá ji jíín contrato ley ni.

Jā ñúcuán nduú cā ní ntánuú nī ji, cáchī Yāā Dios.

<sup>10</sup> Túsaá de suha coo contrato jā nasāhá nī jíín nchivī Israel, jondē tá quiji quīvī ñúcuán, cáchī Jētohō ō Yāā Dios:

Sáhá nī jā jīcūhun ley ni nūū jāá ntúnī ji,

de saá-ni inī ánō ji tee nī tūhun ley ni.

De cuu nī Yāā Dios ndá ji, de maá ji cuu nchivī maá nī.

<sup>11</sup> De nduú cā jíín ñúhún stéhēn ni nūū táhán ji nūū ñanī ji,

tácua cunī ji nāsa Yāā cúu Jētohō ji.

Chi ndihi ji cunī nāsa Yāā cúu nī, jondē nchivī nūū cā jíín jondē nchivī cúñáhnú cā.

<sup>12</sup> Chi cune cáhnú inī ni nūū ji jā ní nsāhá ji tiñu néhén,

de ni mā núcūhun cā inī ni cuāchi jā ní nsāhá ji.

Ncachī Yāā Dios.

<sup>13</sup> De jā ní ncāhān yā jā cuāha yā iin contrato jeé cúu jā ní ncachī yā jāá nduú cā cuetíñú contrato xíhna ñúhún. De iin jā ní ncutúhú jāá nduú cā jétíñú, chi jíín ō jā ja ñatin naā.

## 9

*Vehe ū ñayīví yáhá nī stéhēn nāsa cáá andiví*

<sup>1</sup> De ndāā chi contrato xíhna ñúhún nī ndacu tiñu nāsa chiñúhún ji yā, jíín nāsa coo iin vehe ī inī ñayīví yáhá.

<sup>2</sup> De nī ncuvāha vehe ī ñúcuán, de nī iyo ūū cuarto. De cuarto xíhna ñúhún jā nání cuarto ī, nī iñi candelero oro jíín mesa oro jíín pan ī.

<sup>3</sup> De nī iyo sahma jā ní ndita caa jā ndásī incā cuarto jā nání cuarto ī ndasí cā.

<sup>4</sup> De inī ñúcuán nī iyo iin altar oro nūū cáyū sūja ī, jíín jātūn jā ñúhún contrato ley, de maá-ni oro cúu ní sīquī jātūn. De inī jātūn íñi iin tījēhēn oro jā ñúhún maná jā ní ncuun jondē andiví. De suni ñúhún vara Aarón jā ní nene yūcū, jíín tabla yūū jā yósō tūhun contrato ley.

<sup>5</sup> De sīquī jātūn nī iñi ndúū figura ángel querubín jā stéhēn jā ndēē Yāā Dios. De nī nsāhá cōndāhvī sīquī tapa jātūn nūū ní nchosō yúyú nīñi jā sndáhvā cuāchi. De nduú núne ó jā cáhān cā ō sīquī ndá ñúcuán mitan.

<sup>6</sup> De tá nī jīnu ndācá ñúcuán, de sanúú sanúú-ni quívi ndá sütü inī cuarto xíhna ñúhún jā sáhá dē tiñu jā cúu dē sütü.

<sup>7</sup> Sochi inī cuarto ūū, chi nduú cúu quívi nā-ni sütü jíín incā nchivī, chi mátúhún-ni sütü cúñáhnú cā cúu jā quívi, de suni iin-ni vuelta jā cuīyā. De suni mā cūū quívi dē de tú nduú nīñi quiti jā sócō dē nūū Yāā Dios jā sīquī cuāchi maá dē jíín sīquī cuāchi nchivī.

<sup>8</sup> De jíín ñúcuán stéhēn Espíritu Santo nūū ō jā tá nī iyo cā cuarto ī xíhna ñúhún inī ñayīví, de nduú ní núne ichi jā quívi nchivī inī lugar ī ndasí jā cúu andiví.

9 Chi ndācá ñúcuán cúu jā ní stéhēn nāsa cúu tiempo mitan. Chi jā ní nsōcō ndá ji ndatíñú jíin quiti nūū Yāā Dios, chi nduú ní ncúu cuitī sáhá jā quendōo ndoo ánō nchivī jā ní nsōcō.

10 Chi ndá ñúcuán nī stéhēn maá-ni sīquī yīquī cúñu ó, nāsa cajī ō, nāsa coho ó, nāsa ndundoo ó. De nī jetíñú jondē nī nquiji Cristo jíin iin modo vāha cā, de sá de nduú cā.

11 Chi mitan chi ja nī nquiji Cristo, de cúu yā sūtū cúñáhnú cā jā ndíso tíñú yā sīquī ndācá jā vāha jā ní nquiji mitan. De cúu yā sūtū inī lugar ī jondē andivī jā cúñáhnú cā de vāha cā nsūú cā cuarto ī janahán. De nsūú jā ní nsáhá nchivī cúu, chi nsūú cuenta ñayīví yáhá cúu.

12 De jā ní nquīvi yā inī lugar ī ndasí cā jondē andivī, de nsūú jíin nīñi ndixúhú de ni nīñi becerro, chi jíin nīñi maá yā nī nquīvi yā, nī nsōcō yā iin vuelta-ni jā ní cání. De súcuán nī scácu yā yóhó jā cutecū ō ní cání.

13 Chi jondē janahán de nīñi stīquī jíin nīñi ndixúhú jíin yāā becerro jā ní ncāyū nūū altar, nī jōsō ndá dē sīquī nchivī jāá nduú íyó ndoo ánō ji, de súcuán nī ndundoo ji nūū yā.

14 De tú nī nīhīn tíñú nīñi ndācá quiti ñúcuán, de nā oncā cúu nīñi maá Cristo. Chi Yāā ndoo cúu yā, de nī nsōcō yā maá yā nūū Yāā Dios, nī nsáhá Espíritu Santo jā íyó ní cání. De nīñi yā náquete ánō ō nūū tíñu néhén jā cuū ō sáhá. De súcuán de cuu satíñú ó nūū Yāā Dios, Yāā tēcū.

15 Jā ñúcuán cúu jā ndíso tíñú yā sīquī iin contrato jeé. Chi nī jīhī yā, de súcuán nī ncandēē yā cuāchi jā ní nsáhá ndá nchivī tá nī īyo ji chījin contrato xīhna ñúhún. De nchivī jā cána Yāā Dios ji jā quīvi ji ndahá yā, nīhīn ji tāhvī ji jā coo ní cání, tá cúu nūū ní nquee yuhú yā.

16 Chi cúu modo jā tá sáhá iin tēe acta jā cáhān sīquī tāhvī, de jondē tá cuū dē sá de nīhīn tíñú.

17 Chi tú tēcū cā tēe jā ní nsáhá, de nduú nīhīn tíñú. De jondē tá nī jīhī dē, de sá de jétíñú.

18 De saá-ni contrato xīhna ñúhún, suni nī jini ñúhún cucutú jíin nīñi quiti jā ní jīhī. De contrato jeé chi cúcutú jíin nīñi Cristo jā ní jīhī yā.

19 Chi tá nī ncuu nī ncachī Moisés ndācá tíñu jā ndácu contrato ley ñúcuán nūū ndiviī nchivī, de nī nquehen dē nīñi becerro jíin nīñi ndixúhú jíin ndute, de jíin íxi cuahá jíin yūcū hisopo nī jōsō dē yúyú nīñi sīquī libro ley jíin sīquī ndiviī nchivī.

20 De nī ncāhān dē: Yáhá cúu nīñi jā cúcutú contrato ley jā ní nsáhá Yāā Dios jíin ó, ncachī dē.

21 De suni nīñi ñúcuán nī jōsō dē jondē inī maá vehe ī jíin nūū ndācá ndatíñú jā ní jetíñú ndá dē jā chíñúhún dē yā.

22 De ja ñatin ndihi ndatíñú, chi cáhān ley yā jā jíni ñúhún ndundoo jíin nīñi. De tú mā cātí nīñi de mā cúne cáhnú inī yā nūū cuāchi nícu.

### *Jā ní nsōcō Cristo maá yā jā candēē yā cuāchi*

23 Túsaá de ndācá ndatíñú ñúcuán jā cúu muestra ndá máá jā íyó andivī, nī jini ñúhún jā ndundoo jíin nīñi quiti. De ndá máá jā íyó andivī, chi nī jini ñúhún ndundoo jíin nīñi Cristo jā vāha ndasí cā.

24 De Cristo chi nduú ní nquīvi yā inī lugar ī jā ní nsáhá nchivī, chi iin muestra-ni nī ncuu ñúcuán jā ní stéhēn nāsa íyó lugar ī ndija jondē andivī. Chi sa maá andivī nī nquīvi yā, de mitan chi íyó yā nūū Yāā Dios jā cáhān yā jēhē ō.

25 De maá sūtū cúñáhnú cā quívi dē ndācá cuīyā inī cuarto ī cā jā sócō dē nīñi quiti. Sochi Cristo chi nduú ní nsócō yā maá yā cuāhā vuelta, chi iin vuelta-ni.

26 Chi tú súcuán de cánuú jā cuāhā vuelta ndoho yā jondē tá nī jēcōo ñayīví de jondē mitan nícu. De nduú chi sa tiempo jā cuándihi yáhá nī nquenda nijīn yā iin vuelta-ni jā ní cání, de nī nsōcō yā maá yā jā ní ncandēē yā cuāchi.

27 De tá cúu nūū ní ncundaā jā cuū ndācá nchivī iin vuelta-ni, de ñúcuán de sáhá ndāā Yāā Dios tíñu ji,

28 suni sūcuán Cristo nī jīhī yā iin vuelta-ni jā ní nsōcō yā maá yā tacutea candeē yā cuāchi cuāhā nchivī. Ñúcuán de ndiji yā incā vuelta, de nsūú jā sōcō tucu yā maá yā jā candeē yā cuāchi, chi sa jā scácu yā nchivī jā ndétu ji jā ndiji yā.

## 10

1 Chi ley Moisés nī ncuu iin muestra-ni ndācā jā váha jā ní nquiji jíin Cristo, iin jā stéhēn-ni nāsa coo maá jā váha. Jā ñúcuán nduú cúu cuitī sáhā ley jā quendōo ndāā nchivī jā quíji ji nūū Yāā Dios de sōcō ji quitī nūū cuíyā nūū cuíyā.

2 Chi tú ní ncúu sáhā ley jā quendōo ndāā ji, de jencuñi jā sōcō ji quitī nícu. Chi tú ní ncúu, de iin vuelta-ni de ja nī nquendōo ndoo ánō nchivī jā sōcō ñúcuán, de mā cúyūhú cā ánō ji jā ní nsáhā ji cuāchi nícu.

3 De nduú chi jā sōcō ndá ji quitī ndācā cuíyā, sa sáhā jā núcūhun inī ji cuāchi ji.

4 Chi nīñi stīquī jíin nīñi ndixúhú, mā cúu cuitī candeē cuāchi.

5 Jā ñúcuán tá nī nquiji Cristo inī ñayiví, de nī ncāhān yā jíin Yāā Dios: Jā jáhnī ji quitī jíin jā jéhe ji ofrenda nūū ní, chi nduú ní jétahān inī ní.

Sochi nī nsáhā tūha ní yiqui cúñu maá sá jā sōcō sá.

6 De nduú ní ncúsi inī ní jā téñuhūn ji quitī de sōcō ji tī jā ndundoo cuāchi ji nícu.

7 Ñúcuán de nī ncāhān sá: Yáhā vāji sá jā squíncuu sá tiñu jā jétahān inī ní, Tātā Yāā Dios.

Chi sūcuán ja yósō tūhun sá nūū tutū. Ncachī Jesús.

8 Xihna cā nī ncāhān yā jāá nduú ní jétahān inī Yāā Dios de nduú ní ncúsi inī yā jā jáhnī ji quitī de jéhe ji ofrenda, jíin jā téñuhūn ji tī de sōcō ji tī jā ndundoo cuāchi ji nícu, vísō sūcuán ndácu ley tiñu.

9 De nī ncāhān cā yā: Yáhā vāji sá jā squíncuu sá tiñu jā jétahān inī ní, Tātā Yāā Dios. De jā ní ncāhān yā sūcuán,

de nī nsáhā yā jā jencuñi jā sōcō ndá ji quitī, chi nī nsōcō yā maá yā.

10 De nī nsáhā Yāā Dios jā íyó ndoo íyó īī ō nūū yā sīquī jā ní nsáhā Jesucristo jā jétahān inī Yāā Dios, suu jā ní nsōcō yā yiqui cúñu yā iin vuelta-ni jā ní cáni.

11 De ndācā sūtū ñúcuán chi ndiquivī nī īñi dē nī nsatíñú dē nūū yā, de cuāhā vuelta jáhnī ndá dē quitī jā sōcō sōcō dē. De ndācā ñúcuán chi mā cúu cuitī candeē cuāchi.

12 Sochi Cristo chi iin vuelta-ni jā ní cáni nī nsōcō yā maá yā jā sīquī cuāchi ó. De sá de nī jécundeē yā lado cuáhā Yāā Dios nūū cúñáhnú yā.

13 De ñúcuán ndétu yā mitan jondē quiji quivī jā candeē yā poder ndācā jā jíin ūhvī nūū yā.

14 Chi jā ní nsōcō yā maá yā iin vuelta-ni, de nī nsáhā yā jā ní cáni quendōo ndāā nchivī jā ní nsáhā ndoo yā.

15 De maá Espíritu Santo suni cáji cāhān yā sīquī tūhun yáhā, chi xihna cā cāhān yā:

16 Suha coo contrato jā nasáhā nī jíin ji,

jondē tá quiji quivī ñúcuán, cáchī Jētohō ō Yāā Dios:

Sáhā nī jā jíicūhun ley ní inī ánō ji, de saá-ni nūū jāá ntúnī ji tee nī tūhun ley ní.

17 Ñúcuán de cāhān cā yā:

Mā núcūhun cā inī ni ndācā cuāchi jíin tiñu néhén jā ní nsáhā ji.

Ncachī yā.

18 Túsaá de tú ja nī nee cáhnú inī yā nūū cuáchi ó, de nduú cā cánuú jā sōcō cā ō jā sīquī cuāchi ó.

*Jā ní nune ichi jā quivī ó nūū Yāā Dios*

19 Jā ñúcuán hermano, mā cāni inī ō ni iin, chi cuu quivī ó lugar īī ndasí jondē nūū íyó Yāā Dios, sīquī jā ní jati nīñi Jesucristo.

20 Chi nī nacune yā iin ichi jéé jā cutecū ō ní cáni sáhā yā. Chi tá nī jīhī yā de nī ntēhdē sahma jā ndíta caa jā ndásī lugar īī ndasí cā inī vehe īī.

De súcuán nī stéhēn Yāā Dios jā núne jā quívi ó lugar īī ndasí cā nūū íyó yā.

<sup>21</sup> De Jesús cúu sūtū cúñáhnú ndasí jā jíto yóhó nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios.

<sup>22</sup> Túsaá de ná quívi ó nūū Yāā Dios, de ná cóo ndāā ndija ánō ō, de ná cándija nīhin ó jā íyó ndāā ndihi tūhun yā. Chi jíin nīñi Cristo nī ndundoo ánō ō nūū ndācá cuāchi jā ní nsāhá ó, de nī ndundoo ó nūū yā jā ní jenduté ó jíin ndute.

<sup>23</sup> De ná cuiñi nīhin ó jíin tūhun jā cáhān ō, suu jā ñúhún inī ō jā sāhá yā jā váha yóhó. De mā cācá yátá ó, chi vāha squíncuu maá Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā nūū ō.

<sup>24</sup> De ná nācani inī ō nāsa sndíhvī tāhán inī ō jā cundáhvī cā inī ō tāhán ó, jíin jā sāhá ó tiñu vāha.

<sup>25</sup> De níni ná ndútútú ó jā chiñúhún ó yā, de mā cúhuun inī ō tá cúu nūū sáhá sava ji, chi sa víhi cā ná sndíhvī tāhán inī ō, chi ja jíin ō jā cuācuñatin quívi jā nenda yā.

<sup>26</sup> De tú ja nī jīcūhun inī ō de nī jetáhvī ó tūhun ndāā, de tú maá-ni cuāchi sáhá ó sáhá ó, túsaá de nduú cā nā incā íyó jā cuū sīquī cuáchi ó.

<sup>27</sup> Chi sa quéndōo maá-ni cā tūhun xēēn sīquī ō jā quíji quívi juicio de quíji ñuhūn xēēn jā cāyū nchivī jā jíin ūhvī ji yā.

<sup>28</sup> Nchivī jā squéne yichī ley Moisés, de tú ūū á ūnī nchivī cáhān cuāchi sīquī ji, de jíhī nahñi ji, de nduú cā nā tūhun cundáhvī inī íyó.

<sup>29</sup> De nā oncā cúu jā má ndōhó xēēn cā nchivī jā squéne yichī ji maá Sēhe Yāā Dios, chi modo jā jáñū nihnu ji sīquī yā. De sáhá ji jāá nduú jétíñú cuitī nīñi yā jā ní jati sīquī contrato jā ndundoo ji nūū yā nícu. De súcuán sáhá nāvāha ji nūū maá Espíritu Yāā Dios jā sáhá jā váha yóhó.

<sup>30</sup> Chi ja jíin ō jā ní ncāhān maá yā: Maá nī sáhá jā ndutahví ji sīquī cuāchi ji, maá nī cuāha castigo ji, ncachī Jētohō ō. De suni cáhān: Maá Jētohō ō sáhá ndāā yā sīquī cuāchi nchivī yā.

<sup>31</sup> Túsaá de xēēn ndasí coo sīquī nchivī jāá nduú ní ncándija jā quívi

ji inī ndahá Yāā Dios, Yāā técū, jā ndutahví ji sīquī cuáchi ji.

<sup>32</sup> De nūcūhun inī ndá nú nāsa nī ncuu ichi chátā, jondē tá cáta nī nquijéhé nú caca nú jíin luz yā, de nī jendeé inī ndá nú jā ní ndoho nú quéhén tūndóhó xēēn.

<sup>33</sup> Chi sava ndá nú nī ncāhān nēhén ji nūū nū de nī sndóho ji ndóhó nī jíin nchivī. De sava cā nū nī jēhe nú tūhun jā cuiñi nú jíin nchivī jā ní ndoho súcuán.

<sup>34</sup> Chi nī ncundáhvī inī nū nchivī jā ní nchīhi vecā jā sīquī yā, de nī ncusiī inī nū vísō nī ncandeē nchivī ndatiñú nú. Chi nī nsāhá ndá nú cuenta jā jondē andiví névāha nú iin tāhvī jā váha ndasí cā jā coo ní cáni.

<sup>35</sup> Túsaá de mā siāā nū tūhun jā ní ncandija ndija nú jā váha inī yā, chi cuāhā ndasí tāhvī nīhin nū sīquī ñúcuán.

<sup>36</sup> Chi cánuú jā cuandeé inī nū tácuca sáhá nú jā jétahān inī Yāā Dios, de nīhin nū jā ní nquee yuhú yā.

<sup>37</sup> Chi cáhān tutū īī: Iin nūnú-ni cā de nenda maá Yāā jā ndiji, de mā cúcuéé yā.

<sup>38</sup> De nchivī jā ní sndáhvā ni cuāchi ji, técū ji jā cándija ji jā sáhá nī jēhē ji.

Sochi tú caca yátá ji, de mā cúsiī inī ni jíin ji.

Ncachī Yāā Dios.

<sup>39</sup> Sochi yóhó chi nduú cúu ó tāhán nchivī jā jíca yátá jā tānū tāhvī ji. Chi sa cándija ó jā nīhin táhvī ō cutecū ánō ō.

## 11

### *Sīquī tūhun cándija*

<sup>1</sup> De jā cándija ó, suu cúu jā ní ncundaā ndija inī ō jā nīhin ō ndācá jā ñúhún inī ō, jíin jā jíin vāha ó jā íyó ndija ndācá jāá nduú jíin ō nūū mitan.

<sup>2</sup> De nchivī janahán chi nī jetúhún yā ji sīquī jā súcuán nī ncandija nīhin ji.

<sup>3</sup> Sīquī jā cándija ó cúu jā jícūhun inī ō jā ní nsāhá Yāā Dios ñayivī jíin tūhun jā ní ncāhān yā-ni. De jíin poder Yāā Dios jāá nduú jíin ō nūū, nī jēcōo ndācá jā jíin ō nūū.

<sup>4</sup> Nī ncandíja Abel jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī nsōcō dē jā váha cā nū Yāā Dios nsūú cā Caín. De jā ñúcuán nī jetáhún yā jā íyó ndāā dē, chi nī jetáhví yā jā ní nsōcō dē quiti nūū yā. De vísō nī jīhī dē, de cáhān cā historia dē jíin ó jondē mitan, chi tēe nī ncandíja ndāā cúu dē.

<sup>5</sup> Nī ncandíja Enoc jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī naquehen yā dē cuāhān dē andiví, de nduú ní jīhī dē. De nduú ní nánihīn nchiví dē, chi nī ndoñúhún dē-ni nī nsáhá yā. De cáchī tutū jā jondē ncháha ca naquehen yā dē de nī ncusiī inī yā jíin ndācá jā ní nsáhá dē.

<sup>6</sup> Sochi tú nduú cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, de nduú nā modo jā cusī inī Yāā Dios jíin ó. Chi nchiví jā cúnī quívi ndahá yā, cánuú jā candíja jí jā íyó yā jíin jā cuāha yā táhvī nūū nchiví jā ndúcú jí candíja jí yā.

<sup>7</sup> De Noé nī ncandíja dē jā sáhá Yāā Dios jēhē dē, tá nī ncachī tūhun yā nūū dē jā coo tūndóhó jāá ncháha ca cunī dē jā coo. De jā ñúcuán nī jetáhví dē nī nsáhá dē barco cāhnú jā nání arca, tácuā cācu dē jíin níi vehe dē. De jā sūcuán nī ncandíja dē, de nī nenda cuāchi sīquī nchiví jāá nduú ní ncandíja jí yā. De nī sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā ní ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē.

<sup>8</sup> De Abraham nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jetáhví dē tá nī ncāhān yā jíin dē jā quíhīn dē iin lugar nūū cuāha yā jā cuu táhvī dē. De nī nquee dē cuāhān dē, vísō nduú jíin dē ní cúu nūū quíhīn dē.

<sup>9</sup> Nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī ndeē tátū dē nūū ñuhun jā ní nquee yuhú yā jā cuāha yā nūū dē. De nī ndeē dē vehe ñii, de saá-ni sēhe dē Isaac jíin Jacob, chi suni inuú nīhīn táhvī jí jíin dē jā ní nquee yuhú yā.

<sup>10</sup> Chi nī ñuhun inī dē jā cundeē dē maá ñuū andiví jā íyó cutú cimientō, de maá Yāā Dios nī jaquīn yā de nī nsáhá yā ñuū ñúcuán.

<sup>11</sup> De saá-ni Sara nī ncandíja ña jā sáhá yā jēhē ña, de jā ñúcuán nī nīhīn

ña fuerza jā ní jīcūhun sēhe ña. Chi jondē tá nī ncháha ndasí cuīyā ña, de nī ncacu iin sēhe yíi ña, chi nī ncandíja ña jā squíncuu Yāā Dios jā ní nquee yuhú yā.

<sup>12</sup> De sūcuán nī ncuu jā ní ntāhvī cuāhā nchiví nī nsáhá iin-ni Abraham, vísō ja ñáhnú ndasí dē. De tatā dē nī nducuahā ndasí, tá cúu tiūūn andiví, jíin ñūtín yuhú mar, jā má cúu cuitī cahví ó.

<sup>13</sup> De ndācá nchiví jā ní ncandíja ñúcuán, nī jīhī jí. De vísō nduú ní nīhīn ndá jí jā ní nquee yuhú yā, sochi nī jinī váha jí jā sūcuán coo, de nī ncusiī inī ndá jí jā nīhīn jí incā vida. De sūcuán nī ncāhān ndá jí jā nchiví ñuū jíicá nchiví tátū cúu jí inī ñayíví yáhá.

<sup>14</sup> De ndá nchiví jā cáhān sūcuán, chi stéhēn cājí jí jā ndúcú jí iin ñuū jā cúu andiví nūū cúu ñuū maá jí.

<sup>15</sup> Chi tú ní nácani inī ndá jí sīquī ñuū nūū ní nquee jí, de íyó modo jā ndicó cóo jí de tú cúnī jí nícu.

<sup>16</sup> De nduú chi nī ncuu ndasí inī ndá jí jā cundeē jí incā ñuū váha cā jā cúu ñuū andiví. Já ñúcuán nduú cúcanoō Yāā Dios jā nání yā Yāā Dios ndá jí, chi ja nī nsáhá tūha yā iin ñuū nūū cundeē jí.

<sup>17</sup> Nī ncandíja Abraham jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jēhēn dē jíin Isaac jā sōcō dē jí, tá nī jito túnī yā dē. De nī íyo tūha dē jā sōcō dē sēhe dē jā mátúhún jí-ni nūū dē, vísō nī nīhīn dē tūhun jā ní nquee yuhú yā suha sīquī dē:

<sup>18</sup> Isaac cúu tēe jā squíjéhe nī tatā nū quíhīn, cáchī tūhun jā ní nquee yuhú yā.

<sup>19</sup> De nī nsáhá dē cuenta jā cuu nastécū Yāā Dios jí. De modo jā sūcuán nī ncuu, chi cuu cáhān ō jā modo jā ní jīhī jí de nī natecū jí nūū dē, chi nī jasí yā-ni jā má cáhī dē jí.

<sup>20</sup> Nī ncandíja Isaac jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī ncāhān dē jā táhvī váha nīhīn sēhe dē Jacob jíin Esaú tiempo quiji.

<sup>21</sup> De suni sūcuán nī ncandíja Jacob, de jā ñúcuán tá ja ñatin cuū dē de nī ncāhān dē jā nīhīn ndúū sēhe yíi José

tāhvī váha. De yítuu dē garrote dē, de nī nchiñúhún dē Yāā Dios.

<sup>22</sup> De suni súcuán nī ncandíja José, de jā ñúcuán tá cuācuñatin cuū dē, de nī ncāhān dē jā ndācá tatā Israel, iin quivī de quee ji inī nación Egipto. De nī ndacu dē jā chiyuhū ji yiqui dē ñuū nūū quivī ndá ji.

<sup>23</sup> De tá nī ncacu Moisés, de tatá ji naná ji nī ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jito yuhū dē ji ūnī yōō. Chi nī jinī ndúū dē jā viī cáá ji, de nduú ní nchúhú dē síquī acta jā ní nsáhá rey jā cuū ndācá sūchí yíí.

<sup>24</sup> De suni súcuán nī ncandíja Moisés, de jā ñúcuán tá nī jahnu dē de nduú cā ní jēhe dē tūhun jā cuu dē sēhe ñahan cúu sēhe síhí rey Egipto.

<sup>25</sup> Chi sa nī ncuu inī dē jā ndoho dē jíin ndá táhán dē nchivī Yāā Dios, nsūú jā cusī inī dē jacū-ni tiempo jíin cuāchi.

<sup>26</sup> Chi nī nsáhá dē cuenta jā tú cāhān nēhén nchivī síquī dē jā síquī Cristo, de ñúcuán sáhá jā cucuicá ndasí cā dē ndihi jā ndíso tūhun Yāā Dios nsūú cā jā cucuicá dē ndihi jā íyó nación Egipto. Chi nī ñūhun inī dē jā cuāha yā tāhvī dē.

<sup>27</sup> De jā súcuán nī ncandíja dē, de jā ñúcuán nī nquee dē nación Egipto cuāhān dē. De nduú ní nchúhú dē jā quītī inī rey nūū dē. Chi nī ññi nīhin dē síquī tiñu sáhá dē, chi nī nsáhá dē cuenta jā ja jíin dē nūū Yāā jāá nduú cúu cunī ō nūū mitan.

<sup>28</sup> De jā súcuán nī ncandíja dē, de jā ñúcuán nī ncāhān dē jā ná cáhnī nchivī tīcāchí pascua. De nī ndacu dē jā ná cósō jíi yúyú ññi tī viéhé ji, tácuá tá quiiji ángel jā cahnī yā ndācá sēhe nuú nchivī Egipto, de mā cáhnī yā sēhe nuú nchivī Israel.

<sup>29</sup> De síquī jā ní ncandíja nchivī Israel jā sáhá yā jēhē ji, de nī nchāha jini mähñú Mar Rojo, chi nī nacune yā ndute de nī natūu-ni ñuhun yíchí. De suni súcuán nī ncuu inī ndá tēe Egipto jā yāha dē nícu, de nī ndasī-ni ndute síquī dē, de nī jīhī ndá dē.

<sup>30</sup> Nī ncandíja ndá soldado jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī jicó cáva

namā jā ní jicó ndúū jā ndásī ñuū Jericó, tá nī jicó ndúū ndá dē ūjā quivī.

<sup>31</sup> De Rahab, vísō ñahan ndiī nī ncuu ña, sochi nī ncandíja ña jā sáhá yā jēhē ña. De nī nchindeé ña ndá tēe Israel jā ní nquindēhé ndēē dē nāsa íyó ñuū ña. De jā ñúcuán nduú ní jíhī ña jíin nchivī ñuū ña jā nīhin inī.

<sup>32</sup> ¿De nāsa cāhān cā ni túsaá? Chi nduú cā nā tiempo jā nacani cā ni tūhun Gedeón jíin Barac jíin Sansón jíin Jefe jíin David jíin Samuel jíin ndācá tēe jā ní nacani tūhun yā jondē janahán.

<sup>33</sup> Nī ncandíja ndá dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī ncundeé dē nī natiin dē ndācá ñuū nāhnú, de váha nī ndacu dē tiñu nūū, de nī nchindeé yā ndá dē tá cúu nūū ní nquee yuhú yā. De nūū sava dē nī jasī Yāā Dios yuhú ndicaha jāá nduú ní nchájī tī dē.

<sup>34</sup> De sava dē nduú ní ncáyū dē sáhá ñuhūn jā cáyū xēen. De sava dē nī ncācu jāá nduú ní jíhī dē jíin espada. De sava dē nī nanihīn inī dē tá nduú cā nā fuerza dē nícu, de ndacuī téyíí nī íyo dē nūū guerra, de nī ncundeé dē síquī soldado ndācá ñuū jíicá jā jíin ūhvī jíi dē.

<sup>35</sup> De sava ñahan nī natecū sēhe ña jā ní jíhī ji. De sava cā nchivī cándíja chi sa nī ndoho xēen ji jondē nī jíhī ji. Chi nduú ní jēhe ndá ji tūhun jā siāā ji tūhun yā de cācu ji, chi nī nchuhun inī ji jā natecū ji de cundeé váha cā ji jondē andiví.

<sup>36</sup> De sava cā ji nī nsáhá catá nchivī nūū ji, de nī ncani nchivī ji, de jondē nī nuhnī ji cadena nī nchīhi ji vecāa.

<sup>37</sup> De nī ncuun nchivī yūū xīnī ji, de nī jehndē ji jíin sierra, de nī jito túnī ji jíin tūndóhó, de nī jahnī ji jíin espada. Nī jica nuu ji cháhá chúcuán, de maá-ni ññi tīcāchí ññi ndixúhú nī ñūhun ji. Nī ndoho ndáhví ji, nī jinī ji tūndóhó, nī sndóho nchivī ji.

<sup>38</sup> Vāha ndasí cā nchivī nī ncuu ji nsūú cā ndá nchivī ñayiví, de vísō súcuán de nī nsáhá nchivī jā ní jica nuu ji nūū ñuhun tihá jíin chījin yucu, de nī íyo ji yavī cava jíin yavī ñuhun.

<sup>39</sup> De ndācá nchivī yáhá, vísō nī jetúhún Yāa Dios ji jā ní ncandíja nīhin ji jā sáhá yā jēhē ji, de nduú ní nīhīn ji jā ní nquee yuhú yā nūū ji.

<sup>40</sup> Chi nī nsáhá tūha yā iin tiñu váha cā, de suu cúu jā sáhá Cristo jíin ó, tácuā iin cáhnú-ni nīhīn ji iin tāhvī váha cā jíin ó.

## 12

### *Jā ná cúnuū ō nūū mátúhún-ni Jesús*

<sup>1</sup> Túsaá de íyó cuāhā ndasí nchivī ñúcuán jā ní ncandíja nīhin ji jā sáhá yā jēhē ji, de modo jā ní jicó ndúū ji yóhó, de stéhēn cā ji nūū ō jondē mitan jā suni sūcuán ná cándíja ó. Túsaá de saá-ni maá ó, ná sáhá jíyo ó ndācá jā sátéñú jíin cuāchi jā ní ncāan ó jíin. De ná cuāndeé inī ō cunu ó jíin carrera jā ní jēhe yā jā cunu ó.

<sup>2</sup> De ná cúnuū vāha ó nūū Jesús, Yāa jā ní scándíja yóhó de sáhá yā jā cuja vāha ó jíin tūhun cándíja ó. Chi maá yā nī jendeé inī yā jā ní ndoho yā yīcā cruz. De vísō tūhun canoō cúu jā sūcuán cuū yā, de nduú ní nsáhá yā cuenta. Chi nī ñūhun inī yā jā cusīi ndasí inī yā tá jínu jā ndoho yā. Sá de nī jēcundeē yā lado cuáhá mesa nūū tátúnī Yāa Dios.

<sup>3</sup> De nacani inī ndá nú nāsa nī jendeé inī yā nī ndoho yā jā ní nsáhá nāvāha nchivī íyó cuāchi jíin yā. De sūcuán de mā cuítá nú de ni mā nūū inī nū jíin tūndóhó.

<sup>4</sup> Chi juni ncháha ca ndoho nú jā jondē cuū nū jā ndúcú ndéé nú snāá nū cuāchi.

<sup>5</sup> De sanaā de ja nī naā inī ndá nú jā cáhān tutū ī, jā sndíhvī inī Yāa Dios ndá nú jā cúu nú sēhe yā:

Séhē, mā quítī inī nū jā jēhe Jētohō ō castigo ndóhó,  
de ni mā cúcuécá inī nū tú cāhān yā nūū nū.

<sup>6</sup> Chi Jētohō ō jáhnū yā nchivī jā mānī yā jíin,

de jēhe yā castigo ndācá jā náquehen yā cuu sēhe yā.

Cáchī tutū.

<sup>7</sup> Túsaá de cuāndeé inī ndá nú jā jēhe Yāa Dios castigo ndóhó, chi sáhá

yā jíin nú tá cúu nūū sáhá tatá jíin sēhe dē. Chi nduú nā sēhe íyó jāá nduú jēhe tatá ji castigo.

<sup>8</sup> De tú mā cuáha yā castigo ndóhó, tá cúu nūū ndóho ndācá sēhe, túsaá de tá cúu sēhe ndáhvī cúu nú, de nsūū sēhe ndija yā cúu nú.

<sup>9</sup> De tatá ó ñayīví yáhá, suni nī jēhe dē castigo yóhó, de nī íyo yíñúhún ō nūū dē. De nā oncā cúu jā má cuétáhvī ō nūū maá Tatá ó andiví jā jēhe yā castigo yóhó, de cutecū ō níí cání.

<sup>10</sup> De ndāā chi maá dē nī jēhe dē castigo yóhó jacū-ni quīvī, nāsa nī ncuu inī maá dē. Sochī Yāa Dios chi jēhe yā castigo yóhó iin modo vāha cā jā quéndōo vāha cā ō, chi jíin ñúcuán de sáhá ndoo yā yóhó tá cúu nūū íyó ndoo maá yā.

<sup>11</sup> De ndāā chi nduú cúsiī inī ō maá hora jā ndóho ō castigo, chí sa cúcuécá inī ō. Sochī cúcuécá cā de cunī ō jā jíin castigo jā ní ndoho ó de nī ncutūha ó jā caca ndāā ō de coo ndeé coo siī inī ō.

### *Sīquī nchivī jā squéne yichī ji tūhun jā cáhān Yāa Dios*

<sup>12</sup> Túsaá de mā cōó ndá nú tá cúu tēe jā ní ncuítá ī ndahá, de quisi xīnī jíitī, chí sa ndacuī sáhá nú maá nú nūū tūndóhó.

<sup>13</sup> De caca ndāā nū ichi ndoó, tácuā nduvāha ndá ndóhó jāá nduú nā fuerza inī, jā cúu nú tá cúu tēe tiácuá jāá nduú cúu caca vāha.

<sup>14</sup> De cundihvī inī nū jā cundee mānī nū jíin ndācá nchivī, jíin jā coo ndoo coo ī nū nūū yā. Chi mā cūū cunī ni iin nchivī nūū maá Jētohō ō de tú nduú íyó ndoo ji.

<sup>15</sup> De coto má caca yátá ni iin nú de siāā nū tūhun jā sáhá Yāa Dios jā váha ndóhó, tácuā mā cūū nú tá cúu iin yūcū úguā jā stívī de sáhá daño jíin ndá nchivī.

<sup>16</sup> De ni iin nú mā cācá ndīī. De ni mā cúyichī inī nū nūū ndá jā jēhe Yāa Dios, tá cúu nūū ní ncuu Esaú. Chi sīquī iin-ni cōhō ndeyu jā ní jícān dē nūū ñanī dē, de nī nsama dē jíin derecho jā nīhīn dē jā cúu dē sūchí núú, de sūcuán nī yīcó dē derecho dē.

17 De jínī ndá nú jā cúcuéé cā de nī ncuu inī dē jā cāhān tatá dē jā nīhīn dē tāhvī dē jā cúu dē sūchí núú. De nduú ní ncuú, chi nduú cā ní ntánuú Yāa Dios dē. Chi nduú ní nīhīn tīñú cā jā ní nacani inī dē, vísō nī nducú ndéé dē jondē nī jacu dē.

18 De ndá ndóhó chi nduú ní nguenda nú nūū iyo cúu, tá cúu nūū iyo nī ncuu maá yucu nūū ní jēhe yā ley yā nūū nchivī Israel. Chi nī ncāyū ñuhūn yucu Sinaí, de neē de tuún ndasí, de yíhí tāchī nīhīn.

19 De nī ntivī nīhīn trompeta, de nī ncāhān Yāa Dios. De nchivī jā ní jini jā cāhān yā, nī ncāhān ndāhvī ji jā má cāhān cā yā jín ji.

20 Chi nduú ní ncúndéé ji jín tūhun jā ní ndacu yā tiñu nūū ji, chi nī ncāhān yā: Vísō iin quiti-ni tú quívi tī yucu yáhá, de jínī ñúhún jā cuū tī jín yūū á jín lanza, ncachī yā.

21 De sīquī jā iyo ndasí cúu ndá jā ní jinī ji, de jondē Moisés suni nī ncāhān dē: Quísi nduhū jā yúhú nī, ncachī dē.

22 De mitan de ndá máá nú jā cándija, chi nduú ní nguenda nú nūū yucu ñúcuán. Chi sa nūū maá yucu Sión, jín nūū maá ñuū Yāa Dios, Yāa técu, nī nguenda nú. De ñuū ñúcuán cúu Jerusalén jā íyó andiví, nūū íyó tútú cuāhā ndasí mil ángel jā chíñúhún Yāa Dios.

23 De nī nguívi ndá nú nūū ndéé tútú nchivī cándija jā cúu sēhe Yāa Dios, jā íyó lista ji andiví. De nī nguívi nú nūū Yāa Dios, Yāa jā sáhá ndāa tiñu ndihi nchivī, jín nūū íyó ánō nchivī vāha jā ja nī squéndōo ndāa yā ji.

24 De suni nūū maá Jesús, Yāa jā ndíso tīñú sīquī contrato jeé, nī nguívi ndá nú. De yāhvī ndasí cā tiñu sáhá nīñi yā jā ní jati jā sndáhvā cuāchi ó, nsūú cā nīñi Abel jā ní ncāhān cuāchi.

25 Túsaá de coto má squéne yichī nū tūhun jā cāhān yā jín ndá nú. Chi nchivī jāá nduú ní jétáhvī tá nī ncāhān yā jín ji ñayiví yáhá, nduú ní ncácu ji. De xēen cā ndoho yóhó de tú mā cuétáhvī ó nūū yā jā cāhān yā jondē andiví túsaá.

26 De tá nī ncāhān yā jondē saá, de nī nguísi ñayiví. De mitan chi cāhān yā: Iin-ni cā vuelta quisi nī ñayiví, de nsūú maá-ni ñayiví, chi saá-ni ndācá jā íyó andiví, ncachī yā.

27 De tūhun yáhá jā cāhān, iin-ni cā vuelta, chi cáchī jā sáhá jíyo yā ndācá jāá nduú íyó cutú, suu jā ní ncuváha, tácuá ná quéndōo jā coo cutú ní cáni.

28 Túsaá de cuāha Yāa Dios iin ñuū nūū ó jā coo cutú ní cáni. De jā ñúcuán ná nácuétáhvī ó nūū yā, de ná chíñúhún ó yā, de ná cóo yíñúhún ó, tácuá cusii inī yā jín ó.

29 Chi Yāa Dios maá ó cúu modo iin ñuhūn jā snāa ndihi jā nēhén.

## 13

### *Nāsa sáhá ó de cusii inī Yāa Dios*

1 Mā jécuiñi ndá nú jā cundáhvī inī nū ndá hermano nū jā cándija.

2 Cunahán nú jā cánuú jā cuāha núú nú vehe nūū nchivī jīcá. Chi íyó vuelta jā súcuán nī jēhe núú nchivī vehe, de nduú ní jín ji jā nūū maá ángel andiví nī jēhe núú ji vehe.

3 De cunahán ndá nú jā chindee nú nchivī jā yíhí vecāa, chi sáhá nú cuenta jā modo jā yíhí cáhnú nú jín ji vecāa. De suni nacani inī nū jēhē táhán nú jā ndóho ji sáhá nchivī, chi tú súcuán coo jín maá nú de suni ndoho nú.

4 Coo yíñúhún ndá nú sīquī tūhun jā jécundeē tēe jín ñahan, de mā cásiquí ndéē táhán nú. Chi maá Yāa Dios sáhá ndāa yā cuāchi nchivī ndii jín nchivī jā cásiquí ndéē táhán.

5 De mā ndíyo inī nū xūhún, chi cusii inī nū jín jā névāha nú-ni. Chi maá yā nī ncāhān: Mā siāa cuiti ni ndóhó, ni mā sndóo cuiti ni ndóhó, ncachī yā.

6 Túsaá de mā cáni inī ó ni iin, chi cuu cāhān ó: Maá Jētohō ni chindee chítuu yā nduhū, de mā cúyūhú nī de tú nā cuá cúnī nchivī sáhá ji jín nī.

Cachī ó.

7 De nūcūhun inī ndá nú ndācá pastor nū, jā ní stéhēn ndá dē tūhun Yāa Dios nūū nū. De sáhá vāha nú cuenta nāsa nī nīhīn tīñú jā ní nsáhá ndá dē,



de ndacu nú dē jā ní ncandíja dē jā sáhá yā jēhē dē.

<sup>8</sup> De Jesucristo chi iin-ni cáa yā ichi chátā jíin mitan jíin ní cání.

<sup>9</sup> Túsaá de mā cuāha ndá nú tūhun jā candíja nú ndācá tūhun jā síin cáhān jāá nduú quétáhān jíin tūhun maá yā. Chi íyó vāha jā cuja ánō ō sáhá tūhun jā vāha inī yā jíin ó. De nduú jíini ñúhún ó tūhun jā tatúnī síquī jā yájī ō, chi nduú níhīn tíñú cuiti jíin nchivī jā íyó jíin.

<sup>10</sup> De maá ó chi névāha ó maá Cristo jā ní nsōcō yā maá yā jēhē ō. De ndācá sūtū jā sócō cā dē modo jā cáhān ley janahān, nduú nā cuá níhīn dē nūū yā jā ní nsōcō yā maá yā.

<sup>11</sup> De sūtū cúñáhnú cā, tá nī nsōcō dē níñi ndācá quiti inī cuarto īī cā jā síquī cuāchi, de yiqui cúñu tī nī nteñuhūn dē ichi chátā ñuū.

<sup>12</sup> De suni súcuán nī ndoho maá Jesús ichi chátā ñuū, tácuca jíin níñi maá yā de sáhá ndoo yā nchivī.

<sup>13</sup> Túsaá de mā cōó inuú cā inī ō jíin nchivī jāá nduú cándíja, chi modo jā cóhōn jíin yā ichi chátā ñuū, de ná ndóho ó jíin yā jā sáhá catá ji.

<sup>14</sup> Chi ñayívi yáhá nduú nā ñuū íyó nūū coo ó ní cání, chi sa ndúcú ó maá ñuū nūū cundeē ō quívi quiji.

<sup>15</sup> Túsaá de jā jíin Jesucristo de níni ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios, chi suu cúu tá cúu iin jā sócō ō nūū yā, suu jā nácuetáhví ó nūū yā.

<sup>16</sup> De mā náa inī ndá nú jā sáhá vāha nú nūū táhān nú, de cuāha nú jā cúmanī nūū ji. Chi modo iin jā sócō nū nūū Yāa Dios cúu ndācá yáhá, de cúsi inī yā jíin.

<sup>17</sup> De candíja ndá nú nūū ndá tēe jā cúu pastor nū, de cuetáhví nú nūū dē. Chi jíto ndá dē ndóhó jā quendōo vāha ánō nū, chi jíni dē jā cánuú nacuāha dē cuenta nūū yā. De cundihví inī nū sáhá vāha nú, tácuca cusí inī dē síquī nū de mā cúcuécá inī dē. Chi tú mā sáhá vāha nú de mā cōó jā vāha jíin nú.

<sup>18</sup> De cācān táhvī nū jēhē ndá nī. Chi nijīn cúu inī ánō ni jāá nduú nā cuāchi nī. Chi cúnī ndá nī caca yíñúhún nī jíin ndācá tíñu.

<sup>19</sup> De suni cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā cācān táhvī ndasí nú jēhē maá nī,

tácuca cuāha yā tūhun jā ñamā cā cuēe tucu nī nūū nū.

### *Bendición jíin saludo jā sándhí*

<sup>20</sup> De maá Yāa jā jēhe tūhun ndeé tūhun sí inī nūū ō, nī nastécū yā Jētohō ō Jesucristo māhñú ndīyi. De Jesús cúu pastor cúñáhnú jā jíto nchivī jā cúu tá cúu ticāchí yā. Chi jíin níñi yā nī nsáhá cutú yā contrato jeé yā jā coo ní cání.

<sup>21</sup> De ñúhún inī ni jā Yāa Dios ná sáhá yā jā cuja inī ndá nú, tácuca cuu sáhá nú ndācá tíñu vāha nāsa jétahān inī yā. De ñúhún inī ni jā jíin fuerza Jesucristo jā ndeé yā inī ō, ná sáhá Yāa Dios jā cuu ó nchivī jā cúsi inī yā jíin. De ná cáhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā ní cání. Amén.

<sup>22</sup> Hermano, cáhān ndāhvī nī jíin ndá nú jā cune cáhnú inī nū jā sndíhvī inī ni ndá nú jíin jacū-ni tūhun jā ní ntee nī nūū carta yáhá.

<sup>23</sup> De cáchī tūhun nī jā hermano ō Timoteo, ja nī nquee dē vecāa. De tú ñamā quiji dē yáhá, de cuēe ndúū ni nūū nū jā cunī táhān ó.

<sup>24</sup> De cāhān ndá nú jíin ndá tēe cúu pastor nū jíin ndá hermano jā cándíja, jā sáhá ndeé inī dē, cáchī ni. De nchivī Italia suni cáhān ji jā sáhá ndeé inī ndá nú.

<sup>25</sup> De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā Yāa Dios jā vāha ndá nú. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA JA NI NTEE SANTIAGO NUU NDA NCHIVI CANDIJA

<sup>1</sup> Maá nī cúu Santiago, mozo Yāa Dios jíin Jētohō ō Jesucristo. De té nī carta yáhá cuēē nū ndá nú nchivī cándija já cúu nú ndihúxī ūū tata Israel, de nī jītē nuu ndá nú ní ñayiví. Sáhá ndeé inī ndá nú.

*Yāa Dios sáhá já jícūhun inī ō*

<sup>2</sup> Ñanī mánī, cusī ndasí inī ndá nú de tú quiji quéhén nū tūndóhó síquī nū.

<sup>3</sup> Chi jíin ndá nú já tú jíto tūnī tūndóhó ndóhó tú cándija nīhin nú, de ñúcuán cúu já scúja ánō nū já cuandeé inī nū.

<sup>4</sup> De cuandeé inī nū jondē cuja vāha nú jíin tūndóhó, tácu cuu sáhá nú ndācá tiñu vāha, de mā cúmanī já squíncuu vāha nú nū yā.

<sup>5</sup> De tú ní iin nú cúmanī já jícūhun inī nū caca ndíchí nú jíin tūhun Yāa Dios, de cācān nū nū yā, de sáhá yā já jícūhun inī nū. Chi sáhá yā ndihī já jícān nchivī, de nduú cúxeēn yā nū jī já jícān jī.

<sup>6</sup> De tá jícān nū, de cánuú cándija nú já sáhá yā já jícān nū, de mā cānī síquī inī nū. Chi nchivī já jáni síquī inī, cúu jī tá cúu ndute mar já jísō de cuāhān cháhá chúcuán sáhá táchī.

<sup>7</sup> Nchivī ñúcuán mā cānī inī jī já sáhá Jētohō ō já jícān jī.

<sup>8</sup> Chi nchivī já jáni ūū inī, chi maá-ni já násāma inī jī jíin ndācá tiñu sáhá jī.

<sup>9</sup> Ndācá hermano ndāhvī, ná cúsi inī dē já sáhá Yāa Dios já cuñáhnú dē.

<sup>10</sup> Sochi hermano cuíca, ná cúsi inī dē tú nī ndundáhvī dē. Chi ndācá té cuíca, ñamā náā já cuíca dē, tá cúu já ñamā náā itā yūcū.

<sup>11</sup> Chi tá quénda ncandiī de cúhihní, de yíchī-ni yūcū, de cóyo-ni itā, de náā-ni já vii cáá. De suni súcuán ndoho ndá té cuíca juni íyó dē jíin ndá tiñu sáhá dē.

*Sīquī já jíto tūnī tūndóhó yóhó*

<sup>12</sup> Nācā ndetū tée já jéndeé inī dē tú jíto tūnī tūndóhó dē. Chi tá ja nī ncundeé dē jíin, de nīhīn dē premio já cuñáhnú dē cutecū dē ní cānī. Chi súcuán nī nquee yuhú Yāa Dios já cuāha yā nū nchivī já mánī jíin yā.

<sup>13</sup> Tú iin nchivī cúu inī jī sáhá jī cuāchi, de mā cānī inī jī já nū Yāa Dios vāji já cúu inī jī sáhá jī cuāchi. Chi ní iin mā cúu cuitī sáhá já quívi Yāa Dios cuāchi, de juni maá yā nduú squívi yā ní iin nchivī nū cuāchi.

<sup>14</sup> Chi sa já ndíyo inī maá jī, suu sáhá já cúu inī jī sáhá jī cuāchi, de scāndā inī jī, chi suu ñúcuán cúu já stáhvī.

<sup>15</sup> De já ndíyo inī jī, ñúcuán cúu já squíjéhe cuāchi. De cuāchi ñúcuán, tú ja ní ncunīhin, de sáhá já tánū táhvī nchivī.

<sup>16</sup> Túsaá de mā stíví ndá nú jíin ndá já jáni inī nū, ñanī mánī.

<sup>17</sup> Ndācá já cútahvī ō já vāha já vii íyó, chi vāji ichi andiví nū maá Yāa Dios, Yāa já ní nsáhá ndācá já jéhe nduva já íyó andiví. De maá yā nduú násāma cuitī inī yā tá cúu nū násāma nduva jíin cōndāhvī.

<sup>18</sup> De ní nsáhá yā já cúu ó sēhe yā, chi ní ncandija ó tūhun ndāā yā. De ní nduu ó tá cúu sēhe xihna ñúhún yā nū ndá cā sēhe yā já quiji, chi súcuán nī jētahān inī yā sáhá yā.

*Sīquī nāsa chiñúhún ndāā ō yā*

<sup>19</sup> Túsaá de ndá ndóhó ñanī mánī, ñamā tee sōho nú tūhun yā, sochi mā cāhān ñamā nū ní mā quítī ñamā inī nū.

<sup>20</sup> Chi nchivī já quítī inī, nduú sáhá jī tiñu ndāā já cúni Yāa Dios.

<sup>21</sup> Túsaá de siāā nū ndācá tiñu téhén jíin tiñu néhén já ní ncāyā jíin nú. De coo vitá inī nū de cuetáhvī nú tūhun yā já ní nguívi inī ánō nū. Chi tūhun ñúcuán ndíso poder já cācu ánō nū.

<sup>22</sup> De squíncuu nú já stéhēn tūhun yā, de nsūú maá já cunini nú súcuán-ni, chi tú súcuán de stáhvī ndá nú maá nú, chi nduú níhīn tiñú de tú nduú squíncuu nú.

<sup>23</sup> Chi tée já níni dē tūhun yā súcuán-ni, de nduú squíncuu dē, cúu dē tá cúu

iin tēe jā ndéhé dē nūū espejo nāsa cáa nūū dē.

<sup>24</sup> De ndéhé vāha dē nūū dē, de cuāhān dē-ni, de sá de náa inī dē nāsa cáa nūū dē.

<sup>25</sup> Sochi tú iin tēe nduú náa inī dē tūhun jā níni dē, chí sa chúhun vāha inī dē jā cáhān maá ley ndāa Jesús jā ní nsāhá libre yóhó, de tú cuiñi nīhin dē jíin, de squíncuu dē jā ndácu, ñúcuán de coo ndetū dē jíin tiñu váha jā sáhá dē.

<sup>26</sup> De tú ní iin ndá nú jáni inī nū jā chíñúhún vāha nú Yāa Dios, de tú nduú jíto nú yáa nú, túsaá de stáhví nú maá nú, de nduú jétíñú cuiti jā chíñúhún nú yā.

<sup>27</sup> Nchivī jā chíñúhún ndoo chíñúhún ndāa ji maá Tatá ó Yāa Dios, tiñu yáhá sáhá ji: Chindeé ndá ji sūchí jā ní nquendōo ndáhví, jíin ndá ñahan jā ní nquendōo ndáhví, tú nā-ni tūndóhó íyó. De nduú sátéhén ji ánō ji jíin tiñu néhén jā íyó inī ñayíví.

## 2

*Jā má cūyichī inī ō cunī ō nchivī ndáhví*

<sup>1</sup> Ñanī mánī, cándíja ndá nú Jētohō ō Jesucristo jā viī cúñáhnú yā. Túsaá de mā cūyichī inī ndá nú nchivī ndáhví, chí inuú sáhá nú jíin ndihi nchivī.

<sup>2</sup> Chi íyó vuelta jā quívi iin tēe inī vehe nūū ndútútú ndá nú, de ñúhún xehe oro ndahá dē, de ñúhún dē sahma váha. De suni íyó vuelta jā quívi iin tēe ndáhví, de ñúhún dē sahma tehndé.

<sup>3</sup> De nduú vāha de tú sáhá yíñúhún nú jíin tēe ñúhún sahma váha, de cahān nū jíin dē: Cundeē ní lugar vāha yáhá. De cahān nū jíin tēe ndáhví: Ñúcuán cuiñi ní, á yáhá cundeē ní nūū ñúhún, cachī nū.

<sup>4</sup> De tú sūcuán sáhá ndá nú, de nduú jáni vāha inī nū sīquī táhán nú, chí sīin sáhá nú jíin tēe cuíca jíin tēe ndáhví.

<sup>5</sup> Ñanī mánī, chuhun inī ndá nú tūhun cáhān ní: Yāa Dios ní nacāji yā nchivī ndáhví inī ñayíví yáhá jā coo cuíca jíi jíin tūhun cándíja jíi yā, de nīhīn jíi táhví jíi inī ñuū nūū tátúní yā. Chi

nī nquee yuhú yā jā cuāha yā ñúcuán nūū nchivī mánī jíin yā.

<sup>6</sup> De sa ndá máa nú jéhe nú tūhun canoō nchivī ndáhví. ¿De á nsūú ndá tēe cuíca cúu jā stáhví ndá ndóhó sīquī jā nīhīn dē xūhún nú, de ñamā cáhān dē cuāchi sīquī nū nūū justicia?

<sup>7</sup> De suni cáhān néhén ndá dē sīquī Cristo, de suu sívi maá yā cúu jā nání ndá nú cristiano.

<sup>8</sup> Vāha sáhá ndá nú de tú squíncuu ndija nú maá tūhun ñáhnú cā jā cáhān ley, tá cúu nūū yósō nūū tutū II: Cundáhví inī nū táhán nú tá cúu nūū cundáhví inī nū maá nú, cachī.

<sup>9</sup> De tú sīin sīin sáhá nú jíin nchivī cuíca jíin nchivī ndáhví, túsaá de cuāchi sáhá ndá nú, de ndéē cuāchi sīquī nū jā stíví nú ley Yāa Dios.

<sup>10</sup> Chi tú iin nchivī stíví jíi iin-ni tiñu jā ndácu ley, de vísō ná squíncuu jíi ndihi cā, de cúu tá cúu jā ní stíví jíi ndihi ley, de ndihi ñúcuán cundeē cuāchi sīquī jíi.

<sup>11</sup> Chi Yāa Dios jā ní ncāhān yā jā má cásiquí ndéē táhán nú, suni ní ncāhān yā jā má cáhni nū ndīyi. De vísō nduú ní ncásiquí ndéē táhán nū, sochi tú ní jahni nū ndīyi, túsaá de ja ní stíví ndihi nú ley.

<sup>12</sup> De ndācá jā cáhān nū jíin jā sáhá nú, chí cánuú sáhá nú cuenta jā sáhá ndāa yā ndihi ñúcuán jíin maá ley Jesús jā ní nsāhá libre ndóhó.

<sup>13</sup> Chi quíví jā sáhá ndāa yā tiñu, de nchivī jāa nduú ní ncundáhví inī táhán, suni mā nīhīn jíi tūhun cundáhví inī. Sochi nchivī jā ní ncundáhví inī táhán, de maá quíví juicio jā sáhá ndāa yā tiñu de cusii inī jíi jā ní sndáhvā yā cuāchi jíi.

*Nduú jétíñú jā cándíja ó de tú nduú squíncuu ó*

<sup>14</sup> Ñanī mánī, tú cáhān iin tēe jā cándíja dē jā sáhá yā jēhē dē, de tú nduú sáhá dē tiñu váha, ¿de nāsa nīhīn tíñú jā sūcuán? ¿A cuu cācu ánō dē jíin jā cáhān dē-ni jā cándíja dē, de tú nduú sáhá dē tiñu váha?

<sup>15</sup> De tú iin hermano á hermana ndācá ó, cúmanī sahma jíi jíin jā cají jíi ndācá quíví,

16 de tú ní iin ndá nú cáhān jín ji: Sáhá ndeé inī nū, de cusúcún vāha nú de cajī vāha nú, cachī nū jín ji, de tú nduú jéhe nú jā jīni ñúhún ji cutecū ji, ¿de ní tiñu jā cáhān nū sūcuán?

17 De suni sūcuán cúu jā tú cáchī nū jā cándija nú jā sáhá yā jēhē nū, de tú nduú sáhá nú tiñu vāha, túsaá de nduú níhīn tiñú cuitī jā cáhān nū jā cándija nú.

18 Sochi sanaā de cáhān iin nchivī: Ndóhó chi cándija nú jā sáhá yā jēhē nū, de nduhū chi sáhá nī tiñu vāha. ¿Nāsa stéhēn nū jā cándija nú jā sáhá yā jēhē nū, de tú nduú sáhá nú tiñu vāha? De nduhū chi sáhá nī tiñu vāha, de sūcuán stéhēn nī jā cándija nī jā sáhá yā jēhē nī.

19 Ndāā chi cándija nú jā íyó iin-ni Yāā Dios. De va íyó vāha túsaá. Sochi ndá tächī chi suni sūcuán cándija, de quísi jā yúhú, chi nduú sáhá tiñu vāha.

20 ¿De nūcu nduú jícūhun inī ndá nú? ¿A nduú jínī nū jā tú nduú sáhá nú tiñu vāha, de nduú níhīn tiñú cuitī jā cáhān nū jā cándija nú?

21 De tatā ō Abraham, nī sndáhvā yā cuāchi dē sīquī jā ní nsáhá dē tiñu vāha. Chi nī jetáhvī dē jā ní ncāhān yā jā cahnī dē sēhe dē Isaac, sōcō dē ji nūū altar.

22 De jícūhun inī ndá nú jā sīquī jā ní ncandija dē jā sáhá yā jēhē dē, suu sīquī ñúcuán cúu jā ní jetáhvī dē tá nī ncāhān yā jā sōcō dē sēhe dē. De jā ní jetáhvī dē, sūcuán nī stéhēn dē jā cándija ndija dē jā sáhá yā jēhē dē.

23 De sūcuán nī nquee ndaā tūhun jā cáhān tutū īī: Abraham nī ncandija dē jā sáhá yā jēhē dē, de jā ñúcuán nī sndáhvā yā cuāchi dē, cáchī tutū. De nī jēcunaní dē amigo Yāā Dios.

24 Túsaá de ja nī jinī ndá nú jā sndáhvā Yāā Dios cuāchi nchivī jā sáhá ji tiñu vāha sīquī jā cándija ji jā sáhá yā jēhē ji, de nsūú maá-ni jā cáhān ji jā cándija ji.

25 De suni sūcuán Rahab, vísō ñahan ndiī nī ncuu ña xihna cā, de nī sndáhvā yā cuāchi ña sīquī jā ní nsáhá ña tiñu vāha. Chi nī jēhe núú ña vehe nūū ndá mozo jā ní ntají Josué, de nī

nchuhun ña dē incā ichi, tácuca cācu dē nūū ndá tēe ndúcú cahnī dē. De jā ñúcuán nī sndáhvā Yāā Dios cuāchi ña.

26 De iin nchivī tú nduú cā ánō ji nūū yiqui cúñu ji, de ndīyi cúu ji. De suni sūcuán tú cándija ó jā sáhá yā jēhē ō, sochi tú nduú sáhá ó tiñu vāha, de cúu ó tá cúu ndīyi.

### 3

#### *Tūhun sīquī yáá ó*

1 Ñanī mánī, mā cānī inī cuāhā táhān nū jā cuu nú maestro jā stéhēn tūhun yā. Chi jínī ndá nú jā ndá máá ó jā stéhēn tūhun, cuāhā cā cuāchi nacunehen yā sīquī ō.

2 Chi ndihi ó stívī cuāhā tiñu. De tú iin tēe cuu coto dē yáá dē jā má stívī dē jín ni iin jā cáhān dē, tú sūcuán de vāha ndasí tēe cúu dē, de suni cuu coto dē ní cā dē jā má stívī dē.

3 Chi cúu tá cúu jā chūhún ó freno yuhú caballo, de sūcuán jáhnū ō níí tī jā quihīn tī ní-ni cúu nūū cúnī ō.

4 De suni sūcuán ndācá barco, vísō náhnú ndasí, de vísō níhīn chindahá tächī, de jín iin timón lulí-ni de cuu scuícó tēe scáca, de quihīn dē jín ní-ni cúu nūū cúnī dē.

5 De suni sūcuán cúu yáá ó, chi vísō lulí-ni, de cuāhā ndasí sáhá ó jín. De suni jínī ō jā iin ñuhūn lulí de cuu scuíquīn jā cāyū iin yucu cáhnú ndasí.

6 De suni sūcuán cúu yáá ó, chi sáhá tá cúu iin ñuhūn, chi scuíquīn cuāhā ndasí tiñu néhén. De yáá ó cúu iin parte lulí yiqui cúñu ó, de sáhá jā quívi níí ó cuāchi. Chi jondē infierno vāji ndācá tūhun néhén jā cáhān ō, de yáá ó scuíquīn cuāhā tiñu néhén ní tiempo jā ndéē ō inī ñayívi.

7 De nchivī chi cuu cāhnū ji ndācá nūū quiti jín saā jín cōō jín quiti ñúhún inī mar, de ja nī jáhnū ji cuāhā tī.

8 Sochi nī iin nchivī mā cūú cāhnū ji yáá ji. Chi iin jā néhén jā má cūú cāhnū ji cúu. De tá cúu yuhú cōō jā ñúhún chitú veneno jā jáhnī, sūcuán cúu yáá ó.

9 De jín yáá ó de chíñúhún ó Tatá ó Yāā Dios, de suni jín yáá ó de cáhān

nēhén ó sīquī nchivī jā ní nsāhá yā ánō ji tá cúu nūú íyó maá yā.

<sup>10</sup> Iin-ni yuhú quée tūhun chíñúhún ó yā jíin tūhun cáhān nāvāha ó. Ñanī mánī, nduú íyó vāha cuitī jā súcuán.

<sup>11</sup> ¿A iin-ni sócō quēne ndute váha jíin ndute úguā, á naá cúu?

<sup>12</sup> Ñanī mánī, ¿á cuu cuun ndīhā oliva xīnī ñutun higo, de á cuu cuun ndīhā higo ndahá yūcū uva, á naá cúu? De suni súcuán iin sócō mā cūú quene ndute úhguā jíin ndute váha.

### *Tūhun ndíchí jā vāji nūú Yāa Dios*

<sup>13</sup> De tú ní iin nú ndíchí de jícuhun vāha inī nū, túsaá de jíin jā jíca ndāā nū de stéhēn nū jā súcuán cúu nú. De sāhá suchí nú maá nú sīquī jā névāha nú tūhun ndíchí yā.

<sup>14</sup> Sochí tú cúcuásún ndasí inī ndá nú de tú ndúcú nú jā cuñáhnú maá nú, túsaá de mā cútéyí nú cani inī nū jā ndíchí nú. Chi suu cúu jā stáhvī nú, de cúu nú contra sīquī tūhun ndāā.

<sup>15</sup> Chi nchivī jā íyó súcuán, nsūú nūú Yāa Dios vāji jā ndíchí ji. Chi cuenta ñayiví cúu, jíin cuenta nchivī jā cánēhén ánō ji, jíin cuenta maá tāchī cúñáhnú cúu.

<sup>16</sup> Chi nūú íyó nchivī cúcuásún inī jíin nchivī ndúcú jā cuñáhnú maá, suu ñúcuán íyó tūhun sácā nuu jíin ndācā tiñu néhén.

<sup>17</sup> Sochí tūhun ndíchí jā vāji nūú Yāa Dios, tá nī nsāhá jā ní ndundíchí nchivī, ñúcuán de íyó ndoo ánō ji. De suni ndéē mánī ndá ji jíin táhán ji, de vitá inī ji, de nduú nīhin inī ji. De cúndáhvī inī ji táhán ji, de sáhá ji tiñu váha. De suni íyó ndāā ji, de nduú stáhvī ji.

<sup>18</sup> De nchivī jā ndéē mánī jíin táhán, jíin tūhun mánī sáhá ji ndācā tiñu ndāā, de nīhin ji jā quendōo ndāā ji.

## 4

### *Mā cútóó ó ndācā jā íyó inī ñayiví*

<sup>1</sup> ¿De nāsa quijéhé jā cánāá ndá nú jíin jā tétáhán nú? Quijéhé sīquī jā ndíyo inī nū ndācā jāá nduú vāha, de suu scándā ndasí inī ánō nū.

<sup>2</sup> Chi ndíyo inī ndá nú, de nduú névāha nú, de suu sáhá jā jáhnī nū ndíyi. Ndíyo inī ndá nú jā névāha táhán nú, de nduú nīhin nū, de suu sáhá jā tétáhán nú de cánāá nú. De nduú nīhin nū jā cúnī nū, chi nduú jícān nū nūú Yāa Dios.

<sup>3</sup> De tú jícān nū, de nduú nīhin nū, chi nduú jícān vāha nú, chi maá-ni jā cúsi inī maá nú cúu jā jícān nū nūú yā.

<sup>4</sup> Nchivī jā sndóo Yāa Dios cúu ndá maá nú. ¿A nduú jíin nū jā tú cútóó inī nū jā íyó inī ñayiví, ñúcuán cúu jā jíin ūhvī nū Yāa Dios? Chi nchivī jā cútóó inī jā íyó inī ñayiví, ndúu ji nchivī jā jíin ūhvī nūú Yāa Dios.

<sup>5</sup> De nduú cáhān cáhá tūhun yáhá jā yósō nūú tutū ī: Maá Espíritu jā ní jēhe Yāa Dios jā ndéē inī ō, cútóó ndasí yā yóhó, chi mánī yā jíin ó, cáchī.

<sup>6</sup> De jā váha inī Yāa Dios, de jēhe yā fuerza inī ō jā má sáhá ó súcuán. Chi cáhān tutū ī: Yāa Dios jāsī yā nūú nchivī jā sáhá téyí maá, de vāha inī yā chindeé yā ndá nchivī jā sáhá suchí maá, cáchī.

<sup>7</sup> Túsaá de cuetáhvī ndá nú nūú Yāa Dios. De cuiñi nīhin nú jā má cuetáhvī nú tāchī cúñáhnú, de cunu cunī ndá ndóhó.

<sup>8</sup> Mánī cā coo nú jíin Yāa Dios, de víhī cā stéhēn yā jā mánī yā jíin nú. Ndá ndóhó jā sáhá cuāchi, sáhá ndoo nú maá nú, sndóo nú cuāchi. De ndá ndóhó jā cúnī nū coo manī nū jíin Yāa Dios de suni cúnī nū cútóó nú jā íyó inī ñayiví, sáhá ndoo nú ánō nū jā má cōó cā nū súcuán.

<sup>9</sup> Natahúhvī inī nū, de cucuécā inī nū, de cuacu nú sīquī jā íyó cuāchi nú. De vísō nī jācū nū, sochí mitan de cuacu cóhó nú. De vísō nī ncusi inī nū, sochí mitan de nducuécā inī nū.

<sup>10</sup> Sáhá suchí nú maá nú nūú Yāa Dios, de sáhá ñáhnú yā ndóhó.

### *Mā cúndihvī inī ō sīquī cuāchi táhán ó*

<sup>11</sup> Hermano, mā cáhān nēhén ndá nú sīquī táhán nú. Chi tēe jā cáhān nēhén sīquī táhán, á jā ndíhvī inī sīquī cuāchi táhán, chi modo jā sīquī ley Yāa Dios cáhān nēhén dē. Chi nduú squíncuu dē ley jā cáhān jā cundáhvī

inī ō táhán ó, de sáhá dē cuenta jāá nduú íyó ndāā ley yā. De tú cáhān nū jāá nduú íyó ndāā ley yā, túsaá de nsúú jā squíncuu nú, chi sa jā cáhān nū sīquī.

<sup>12</sup> Iyó iin-ni Yāā jā ní jēhe ley, de mátúhún-ni yā cúu jā sáhá ndāā sīquī cuāchi. De scácu yā nchivī cándíja, de stánū tāhvī yā nchivī nduú cándíja. ¿Túsaá de nā tiñu ndíso nú jā sáhá ndāā nū sīquī táhán nú?

### *Nduú vāha jā sáhá téyíí ó maá ó*

<sup>13</sup> Mitan de cáhān ni jíin ndá ndóhó jā cáhān súcuán: Mitan á stēēn de cōhōn ñuū ñúcuán, de cundeē ō iin cuiyā, de cueen ó xícó ó de nīhīn ō sīquī, cáchī nū.

<sup>14</sup> De nduú jíin cuitī nū nāsa coo stēēn. ¿Chi nā vāha víhí cúu vida nū? Cúu tá cúu iin vícō nūhún jā iin núnúú-ni núcūhun, de ñúcuán de ndúte-ni.

<sup>15</sup> De sa vāha cā cāhān nū: Tú cúnī maá Jētohō ō de cutecū ō de sáhá ó yáhá á sáhá ó ñúcuán, cachī nū.

<sup>16</sup> Sochi cúsa maá jā cáhān téyíí ndá nú. De nduú vāha jā súcuán sáhá téyíí nú maá nú.

<sup>17</sup> De tú iin nchivī jíin ji sáhá ji tiñu vāha, de tú nduú sáhá ji, de cuāchi cúu túsaá.

## 5

### *Tūhun jā cáhān nū ndá tēe cuíca*

<sup>1</sup> De cáhān ni jíin ndá ndóhó tēe cuíca, jā cuacu nú de cuacu cóhó nú sīquī tūndóhó jā quiiji sīquī nū.

<sup>2</sup> Chi ndatíñú cuíca jā névāha nú, ja téhyū. De sahma vāha nú, ja yáji tíquixīn.

<sup>3</sup> De oro jíin plata jā névāha ndá nú, chi ja néne xaha. De xaha ñúcuán stéhēn jāá nduú ní nsáhá vāha nú jíin xūhún nú. De ñúcuán cúu jā ndunīhin cuāchi sīquī nū, tá cúu iin ñuhūn jā snāā yiquí cúñu nú. Chi nī nascáyā cuāhā nū ndatíñú vāha ndá quívi cuándihi yáhá.

<sup>4</sup> De ndá tēe jā ní jehndē trigo nū, nduú ní nchúnáá vāha nú yāhvi dē. De mitan de cána jee ndá dē nū Yāā Dios, Yāā cúu Jētohō nū ndá ángel

andiví, jā súcuán nī nsáhá ndá nú. De níni yā jā cána jee ndá tēe nī jehndē trigo nū.

<sup>5</sup> Vāha ndasí tēcū ndá nú inī ñayívi yáhá, de sáhá nú ndācá jā cúsiī inī maá nú. De jíto vāha nú maá nú, de cúu nú tá cúu quiti néñu jā ndétu quívi jā cuū.

<sup>6</sup> De nī ntee ndá nú cuāchi sīquī ndá nchivī vāha, de jondē nī jahñī nū ji. De nduú ní ncúu casī ji jā sáhá nú.

### *Jā ná cóo paciencia inī ō de cācān táhvī ō*

<sup>7</sup> Hermano, túsaá de coo paciencia inī ndá nú jā cundetú nú jondē quívi jā nenda maá Jētohō ō. Ndá tēe jā sátíñú ñuhun, cánuú coo paciencia inī dē cundetú dē jondē quiiji sāvī néhēn jíin sāvī temporal, de sá de nīhīn dē nūñī vāha jā jēhe itū.

<sup>8</sup> De suni súcuán coo paciencia inī nū, de ndeé coo inī nū cundetú nú, chi cuācuñatin nenda maá Jētohō ō.

<sup>9</sup> De mā cáhān sōó nú sīquī jā sáhá táhán nú, hermano, tácuā mā jícundeē cuāchi sīquī nū. Chi maá Yāā jā sáhá ndāā cuāchi, ja ñatin nenda yā.

<sup>10</sup> Ñanī mánī, cunahán ndá nú nāsa nī nsáhá ndá tēe nī nacani tūhun maá Jētohō ō jondē janahán, chi nī ncuu ndá dē iin ejemplo nū ō. Chi vísō nī ndoho dē, de nī iyo paciencia inī dē.

<sup>11</sup> De cáhān ō jā nchivī jā jéndeé inī jíin tūndóhó, íyó ndetū ji sáhá Yāā Dios. Chi nī jíin ndá nú tūhun nāsa nī jendeé inī Job jíin tūndóhó, de suni jíin nū jā vāha ndasí cā nī nguendōo dē nī nsáhá maá Jētohō ō tá nī nchāha tūndóhó. Chi cundáhvī ndasí inī yā yóhó, de vāha ndasí inī yā jíin ó.

<sup>12</sup> Ñanī mánī, jā cánuú cā cúu jā má cáhān nū sívi Yāā Dios jíin tūhun jā cáhān téyíí nú. Mā cáhān nū verdad de Dios, Yāā ndeé andiví, de ni mā cáhān nū verdad de Dios, Yāā xíi ñayívi, de ni iin cā tūhun súcuán mā cáhān téyíí nú. Chi tú cáhān nū jā cuu, de súcuán-ni cáhān nū. De tú cáhān nū jāá nduú, de súcuán-ni cáhān nū. Mā scāa cā nū cáhān nū, tácuā mā nácunehēn Yāā Dios cuāchi sīquī nū.

<sup>13</sup> De tú íyó iin nú jā ndóho tūndóhó, de cācān táhvī nū. De tú íyó iin nú jā cúsiī inī, de cata nú himno jā chiñúhún nú yā.

<sup>14</sup> De tú íyó iin nú jā cūhū, de cana nú ndá tēe cúñáhnú jā jító nchivī cándíja. De ná cācān táhvī ndá dē jēhē nchivī cūhū. De jín síví maá Jētohō ō ná chíhi dē aceite ji.

<sup>15</sup> De tú cándíja dē jā sāhá Jētohō ō jā jícān táhvī dē, ñúcuán de scácu yā nchivī cūhū. Chi nasāhá vāha yā ji, de tú nī nsāhá ji cuāchi, de cune cáhnú inī yā nū ji.

<sup>16</sup> Tú súcuán de nacani ndāā ndá nú cuāchi nú nū táhán nú, de cācān táhvī nū jēhē táhán nú tácuā nduvāha ndá nú. Chi tú ndíhvī inī iin nchivī ndāā jā jícān táhvī ji, de vāha ndasí níhīn tīñú, chi sáhá yā jā jícān ji.

<sup>17</sup> Chi Elías, tēe nī nacani tūhun Yāā Dios janahán, suni iin tēe jā tá cúu nū íyó maá ó nī ncuu dē. De nī jícān táhvī ndasí dē jā má cūún sāvī, de nduú ní ncúun sāvī ūnī cuīyā jín iñū yōō.

<sup>18</sup> Ñúcuán de nī jícān táhvī tucu dē, de nī ncuun sāvī, de nī nquene tucu ndācá jā quéne nū ñūhún.

<sup>19</sup> Ñanī mánī, tú iin nú nī sndóo ichi ndāā, de tú incā nū nachuhun ichí nú táhán nú,

<sup>20</sup> tú súcuán de cunī nū jā tú nī nachuhun ichí nú tēe nī nguīvi cuāchi, de ja nī scácu nú dē jā tñū táhvī dē nícu, de súcuán íyó tūhun cáhnú inī nū cuāhā cuāchi dē.

## CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN PEDRO APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

<sup>1</sup> Maá nī cúu Pedro, apóstol jā ní ntají Jesucristo, de tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī jā ní jītē nuu, de ndéē jīcá ndá nú ní Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, jíin Bitinia.

<sup>2</sup> De maá Tatá ó Yāā Dios nī nacāji yā ndá nú, chi súcuán nī ncundaā inī yā jondē ncháha ca jēcōo ñayīví. De jíin Espíritu Santo nī nsáhá yā jā íyó ndoo íyó ī ndá nú de jétáhvī nú nūū yā, de nī naquete yā ánō nū jíin nīñi Jesucristo. De ñúhún inī ni jā ná cáyā cā ndācá jā váha jā sáhá yā ndóhó, jíin jā coo ndeé coo siī inī ndá nú.

*Jā ñúhún inī ō ndācá jā váha jā coo andiví*

<sup>3</sup> Ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí Yāā Dios, Yāā cúu Tatá maá Jētohō ō Jesucristo. Chi nī ncundáhvī ndasí inī yā yóhó, de nī nsáhá yā jā ní nacacu jeé ó, sīquī jā ní natecū Jesucristo. De jā ñúcuán cúu jā níñi ñúhún inī ō ndācá jā váha jā coo.

<sup>4</sup> Chi nīhīn nū tāhvī jā ñúhún váha inī andiví jā cuu ndá nú. De tāhvī ñúcuán mā náā cuitī, ni mā tívī cuitī, de nī mā ndīhí cuitī.

<sup>5</sup> Chi cándija ndá nú jā sáhá Yāā Dios jēhē nū, de jā ñúcuán jíto yā ndá nú jíin poder yā, tácu scácu yā ndá nú quivī sándihí, chi nī nsáhá ndā yā jā súcuán coo.

<sup>6</sup> Jā ñúcuán cúsiī ndasí inī ndá nú, vísō jíin nū cuāhā nūū tündóhó jacū-ni quivī.

<sup>7</sup> Chi tá cúu nūū sndúhā nchivī oro jíin ñuhūn, de jíto túnī jī tú jā váha cúu, suni súcuán cánuú coto túnī tündóhó ndóhó tú cándija nīhin nú á nduú. Chi jā cándija nīhin nú, yāhvī ndasí cā cúu nsūū cā oro, ndatíñú jā náā. De ñúcuán cúu jā cuetúhún yā ndá ndóhó, de sáhá ñáhnú yā ndóhó, de

sáhá yíñúhún yā ndóhó quivī jā nenda nijīn Jesucristo.

<sup>8</sup> De vísō nduú ní jíin ndá nú nūū yā, de mānī ndasí nú jíin yā. De cándija nīhin ndá nú yā vísō nduú jíin nū nūū yā mitan. De viī ndasí cúsiī inī nū, chi jondē nduú cā quenda cuitī tūhun jā cachī tūhun ó nāsa cúsiī inī ō.

<sup>9</sup> De nīhīn táhvī nū jā cācu ánō nū, chi jā ñúcuán cúu jā cándija ndá nú.

<sup>10</sup> De ndá tée nī nacani tūhun Yāā Dios jondē janahán, nī nanducú váha de nī jīcā tūhún váha de sīquī tūhun nāsa scácu yā yóhó. De nī ncachī de nāsa sáhá Yāā Dios jā váha ndá nú.

<sup>11</sup> Chi jondē ncháha ca coo, de nī stéhēn Espíritu Cristo nūū ndá de nāsa quiji tündóhó sīquī Cristo, jíin nāsa viī nduñáhnú tucu yā tá yāha tündóhó ñúcuán. De nī nanducú váha de jā ná jícūhun inī de nā quivī quiji Cristo de nāsa coo ndācá jā ní ncāhān maá Espíritu jā ndeé inī de.

<sup>12</sup> De nī stéhēn Yāā Dios nūū de jāá nsūū maá de cunī ndá tiñu jā ní nacani de ñúcuán, chi sa maá ó cúu jā cunī. De mitan ja nī jini ndá máá nú tūhun ñúcuán, chi ndācá tée nācani tūhun jā scácu yā yóhó, nī nacani de nūū nū, nī nsáhá poder Espíritu Santo jā ní nquiiji ichi andiví. De tūhun ñúcuán chi jondē ndá máá ángel Yāā Dios nānducú tácu ná jícūhun inī.

*Jā cunī yā jā coo ndoo ánō ō*

<sup>13</sup> Jā ñúcuán ndito coo ndá nú, de cáji coo inī nū. De cuhun ndasí inī nū jā nīhīn nū ndācá jā váha jā sáhá Yāā Dios ndá ndóhó quivī jā nenda nijīn Jesucristo.

<sup>14</sup> De cuu ndá nú sēhe jā jétáhvī váha. De mā sáhá cā nū ndācá tiñu jā ní ncusiī inī nū sáhá nú jondē ncháha ca jícūhun inī nū tūhun Yāā Dios.

<sup>15</sup> Chi sa coo ndoo ánō ndá nú jíin ndācá tiñu sáhá nú, chi Yāā jā ní ncana ndóhó, Yāā ndoo cúu yā.

<sup>16</sup> Chi súcuán cáhān tutū ī: Coo ndoo ndá nú, chi maá nī de íyó ndoo nī, cáchī yā.

<sup>17</sup> De tú cáhān ndá nú Tatá nú Yāā Dios, túsaá de caca yíñúhún nú nūū yā ndācá quivī jā jíca nú ñayīví yáhá. Chi



maá yā sáhá ndāā yā sīquī nāsa sáhá iin iin ó, de nduú sáhá yā cuenta nāsa cúu iin iin ó, chi inuú sáhá ndāā yā sīquī ndihi ó.

<sup>18</sup> Chi nī scácu yā ndóhó nū ndācá costumbre jā ní jaquīn ndá tatā nū jā ní jica cāhá nū jíin. De jíin vāha ndá nū jā yāhvi cúu jā ní scácu yā ndóhó. Chi nduú ní nchúnáá yā jíin ndatíñū jā nāā, tá cúu oro jíin plata,

<sup>19</sup> Chi sa jíin nīñi Cristo jā yāhvi ndasí cā. Chi nī nsōcō yā maá yā tá cúu iin tīcāchí lúli, quiti íyó vāha íyó ndoo.

<sup>20</sup> Chi jā ñúcuán nī jani Yāa Dios maá Cristo jondē ncháha ca jēcōo ñayiví, de nī nquenda nijin Cristo maá tiempo jā cuándihi yáhá, tácuca quendōo vāha ánō ndá nū.

<sup>21</sup> De jā jíin Cristo de cándija ndá nū Yāa Dios. Chi nī nsāhá Yāa Dios jā ní natecū yā jíin jā ní nduñáhnú yā. De jā ñúcuán cándija ndá nū Yāa Dios, de ñúhún inī nū jā cunī nū nū yā.

<sup>22</sup> De mitan chi ja nī ndundoo ánō ndá nū, chi nī jetáhvī nū tūhun ndāā jā ní nsāhá Espíritu Santo jíin nū, tácuca cundáhvī ndija inī nū ndá hermano cándija. Túsaá de cundáhvī ndasí inī nū táhán nū jondē jíin inī jíin ánō nū.

<sup>23</sup> Chi ja nī nacacu jeé ndá nū, de nsūú chíjin tatā nchivī jā jíhī. Chi sa tūhun Yāa Dios jā técu de íyó ní cáni nī nsāhá jā ní nacacu nū.

<sup>24</sup> Chi súcuán cáhān tutū ī: Tá cúu yūcū cúu ndācá ndihi nchivī, chi jacū-ni quivī técu jí. De tá cúu itā yūcū cúu jā cúñáhnú jí. Chi yíchī-ni yūcū, de ndáhvā-ni itā.

<sup>25</sup> Sochi tūhun Jētohō ō Yāa Dios, sa quéndōo ní cáni.

Cáchī tutū. De tūhun ñúcuán cúu maá tūhun jā scácu yā yóhó jā ní nacani ndá nī nū nū.

## 2

<sup>1</sup> Túsaá de siáā ndá nū ndācá tiñu néhén, jíin ndācá jā stáhvī, de mā cáhān nīnī nū de tú nduú jáni vāha inī nū, de mā cúcuásún inī nū, de mā sátúhún nū sīquī táhán nū.

<sup>2</sup> De tá cúu sūchí ñíquín jā cáta nī ncacu, jā jáxīn de jáhnu, suni súcuán

cundihvī inī nū scuáha nū tūhun ndāā yā, tácuca cuahnu nū jíin de cācu ánō nū.

<sup>3</sup> Chi ja jíin ndá nū jā vāha ndasí inī maá Jētohō ō.

*Cristo cúu tá cúu yūū jā yítuu vehe*

<sup>4</sup> Túsaá de mānī cā coo ndá nū jíin Jētohō ō Cristo. Chi cúu yā tá cúu iin yūū jā cánuú cā jā yítuu squínā templo, jā coo ní cáni. De vísō nī squéne yichī nchivī yā, sochi Yāa Dios chi ja nī nacāji yā Cristo chi cánuú ndasí yā, tá cúu nū nácāji ó iin yūū vāha jā quituu squínā vehe.

<sup>5</sup> De ndá máá nū chi cúu nū tá cúu iin iin yūū jā cúvāha templo Yāa Dios, de cutecū nū ní cáni. De cuāha nū tūhun jā samā yā ndá ndóhó jā cúvāha templo yā, cúu jā ndéé Espíritu yā inī ánō iin iin nū tá cúu inī iin templo. De cunī Yāa Dios jā suni cuu ndá nū tá cúu sūtū íyó ndoo jā sáhá nū tiñu jā cunī maá yā. Chi sīquī jā cándija nū Jesucristo, de sōcō nū maá nū jā sáhá nū ndācá tiñu vāha jā jétahān inī Yāa Dios.

<sup>6</sup> Chi súcuán cáhān tutū ī: Mitan de jondē ñuū ní Sión jáquīn nī iin yūū jā cánuú cā jā quituu squínā templo.

Chi nī nacāji nī yā tá cúu iin yūū vāha jā cánuú ndasí.

De nchivī jā cándija jí yā, chi squíncuu yā jā ñúhún inī jí.

Cáchī Yāa Dios, cáchī tutū.

<sup>7</sup> De ndá máá nū jā cándija nū, chi yūū vāha jā cánuú ndasí cúu yā nū nū. De nū nchivī jáá nduú cándija chi nduú, chi sa quée ndāā jā cáhān tutū ī:

Maá yūū jā ní squéne yichī ndá tēe jā sámā vehe,

suu cúu yūū cánuú cā jā yítuu squínā vehe.

<sup>8</sup> De suni quée ndāā tūhun jā cáhān tutū sīquī nchivī jáá nduú cándija: Cúu yā tá cúu iin yūū jā scáchihi jí jēhē jí,

tá cúu toto jā jícó cáva jí sáhá.

Cáchī tutū. Chi jā scáchihi jí jēhē jí cúu jā sáhá nīhin inī jí nū tūhun yā. De ja nī ncundaā jā ndoho jí sīquī jā súcuán sáhá jí.

*Tūhun nchivī maá Yāa Dios*

<sup>9</sup> De ndá maá nú cúu nchivī jā ní nacāji Yāa Dios. De suni cúu ndá nú sūtū jā sáhá nú tiñu jā cúnī maá Yāa cúu Rey. De nchivī íyó ndoo cúu ndá nú, de nchivī maá yā cúu nú. Súcuán nī nsáhá Yāa Dios ndóhó tácuá nacani nú tūhun nāsa ñáhnú ndasí tiñu sáhá yā, chí maá yā nī ncana ndá ndóhó tá nī ndeē nú modo nū neē. De nī squívi yā ndá ndóhó nū luz yā jā vāha ndasí stúu yā inī ánō nū.

<sup>10</sup> Chí jondē saá de nsūú nchivī Yāa Dios cúu nú, de mitan chí ja nī nduu nú nchivī maá yā. De jondē saá chí ncháha ca cundáhvī inī yā ndóhó, de mitan chí ja cundáhvī inī yā ndá ndóhó.

*Jā ná sáhá ó tiñu cúnī Yāa Dios*

<sup>11</sup> Ñanī mánī, inī ñayívi yáhá cúu ndá nú tá cúu nchivī ñuū jícá jā jíca tátū. Túsaá de cáhān ndáhvī nī jíin ndá nú jā má sáhá nú ndācá tiñu néhén jā ndíyo inī nū jíin modo maá nú. Chí ndācá ñúcuán cánāá jíin nú, ndúcú jā tānū tāhvī ánō nū.

<sup>12</sup> De ndāā caca ndá nú mähñú nchivī jāá nduú jíinī tūhun Yāa Dios. Chí vísō cáhān jí sīquī nū, tá cúu nūū cáhān jí sīquī nchivī jā sáhá tiñu néhén, sochi tá cunī jí tiñu vāha jā sáhá ndá nú, de quívi jā sáhá ndāā Yāa Dios tiñu de cáhān jí jā cúñáhnú ndasí yā.

<sup>13</sup> Já sīquī maá Jētohō ō de cuetáhvī nú nūū ndá tēe jā ndíso tíñú nūū nchivī. Cuetáhvī nú nūū maá rey, chí tēe cúñáhnú cā cúu dē.

<sup>14</sup> De cuetáhvī nú nūū ndācá gobernador jā ní jani rey tácuá sndóho dē nchivī jā sáhá tiñu néhén de cuetúhún dē nchivī jā sáhá tiñu vāha.

<sup>15</sup> Chí cúnī Yāa Dios jā sáhá nú tiñu vāha, de súcuán sáhá nú jā ndá nchivī cánāá jāá nduú jícuhun inī, casí jí yuhú jí.

<sup>16</sup> De caca ndāā ndá nú jā cúu nú nchivī jā ní nduu libre ánō, de nsūú jā ní nduu libre nū jā sáhá nú tiñu néhén. Chí sa cúu ndá nú mozo Yāa Dios de sáhá nú tiñu vāha jā cúnī maá yā.

<sup>17</sup> Coo respeto ndá nú nūū ndá nchivī. Cundáhvī inī nūū ndá hermano cándíja. Cundihví inī nūū jā má stíví nú nūū Yāa Dios. Coo yíñuhún nú nūū maá rey.

*Jā cánuú cundoho ó jēhē táhán ó tá cúu nūū ní ndoho Cristo*

<sup>18</sup> Ndá ndóhó jā cúu mozo, cuetáhvī nú nūū patrón nū, de coo respeto nū nūū dē. De nsūú mátúhún-ni nūū ndá tēe vāha inī jíin tēe vitá inī, chí saá-ni nūū ndá tēe xēen inī.

<sup>19</sup> Chí iin jā vāha cúu tú jēndeé inī iin tēe jā sndóho cáhá nchivī dē sīquī jā squíncuu dē nūū Yāa Dios.

<sup>20</sup> Chí tú sndóho ndá jí ndóhó jā sáhá nú cuāchi, de ní iin mā cuetúhún ndóhó de tú jēndeé inī nū jíin jā ndóho nú. Sochi tú sndóho jí ndóhó jā sáhá nú tiñu vāha, de tú jēndeé inī nū jíin, suu cúu jā vāha jā jétahān inī Yāa Dios.

<sup>21</sup> Chí jā ñúcuán cúu jā ní ncana yā ndá ndóhó. Chí suni maá Cristo nī ndoho yā jā sīquī nū, de súcuán nī ncuu yā iin ejemplo nūū nū jā cundoho nú jēhē ndá táhán nú, de súcuán cuniquin nū ichi yā.

<sup>22</sup> De maá yā nduú cuiti nā cuāchi ní nsáhá yā, de ní nduú cuiti nā tūhun stáhvī ní ncáhān yā.

<sup>23</sup> Tá nī ncáhān nāvāha nchivī nūū yā, de nduú ní nácahān nāvāha yā. De tá nī sndóho jí yā, de nduú ní ntétáhān yā jíin jí, chí sa nī nchihí yā maá yā ndahá Yāa Dios, Yāa sándaā vāha sīquī ndihí ñúcuán.

<sup>24</sup> De ní jiso maá Cristo cuāchi ó jíin yiqui cúñu yā tá ní jihí yā yicā cruz, tácuá quee ó nūū cuāchi de caca ndāā ō. Chí nī ntacuēhé yā, de suu cúu jā ní nduvāha ndá nú jā ní nsáhá cuāchi nú.

<sup>25</sup> Chí nī nsana ndá nú tá cúu tīcāchí, de mitan de ja nī ndicó cóo nú nī ndívi nú ndahá Cristo, Yāa cúu pastor nū de jíto vāha yā ánō nū.

### 3

*Nāsa cánuú cundeē vāha yíi jíin ñasíhí*

<sup>1</sup> Saá-ni ndá ndóhó jā cúu ñasíhí, cuetáhvī nú nūū yíi nú, tácuá tú cúu dē tēe jāá nduú cándíja tūhun yā, de cuu

scándija nú dē, jāá nduú cā níní cāhān nū, chi maá jíin jā sáhá vāha nú-ni.

<sup>2</sup> Chi cunī dē jā jíca ndaā nū de íyó respeto nū.

<sup>3</sup> De jā sáhá viī nū maá nú, chi nsūú maá-ni ichi chātā nū sáhá nú, jā sáhá viī ndasí nú xīnī nū, á jā cuhun nú síquī oro á sahma váha cā.

<sup>4</sup> Chi sa nducú nú jā quendōo viī ánō nū. De coo viī nū iin modo jā má náā cuitī, suu jā coo vitá inī nū de coo nañí inī nū. Chi suu cúu jā yāhvi ndasí cā nū Yāa Dios.

<sup>5</sup> Chi ndá ñahan jā ní íyo ndoo ánō jondē janahán, suni sūcuán nī nsáhá viī ña ánō ña. Chi nī ñūhun inī ña Yāa Dios, de nī jetáhvī ña nū yí ña.

<sup>6</sup> De sūcuán nī nsáhá Sara, chi nī jetáhvī ña nū yí ña Abraham, de nī ncāhān yíñúhún ña jíin dē. De ndá ndóhó, tú sáhá vāha nú de ni mā cúyūhú nú ni iin, ñúcuán de cuu nú tá cúu nū ní íyo Sara.

<sup>7</sup> De saá-ni ndá ndóhó jā cúu yí, coo vitá inī nū jíin ñasíhí nú. De yíñúhún coo nú jíin ña, síquī jā núu cā fuerza ña nsūú cā ndóhó, de suni síquī jā inuú nīhīn táhvī ndúú nū cutecū nū ní cání síquī jā vāha inī Yāa Dios. De sūcuán sáhá nú tácuā mā cúndasī nū tūhun jā jíicān táhvī nū.

*Tūhun nchivī jā ndóho síquī jā jíca ndaā*

<sup>8</sup> Túsaá de inuú-ni canī inī ndá nú, de cucuécá inī nū jā ndóho táhán nú, de cundáhvī inī nū ji tá nū cúu ñanī nū. De coo manī inī nū, de sáhá suchí nú maá nú.

<sup>9</sup> Tú sáhá nāvāha nchivī ndóhó, de mā násáhá nāvāha nú ji. Tú cāhān nāvāha ji nū nū, de mā nácahān nāvāha nú nū ji. Chi sa cācān táhvī nū jā quendōo vāha ji. Chi Yāa Dios nī ncana yā ndá ndóhó jā suni sūcuán quendōo vāha nú.

<sup>10</sup> Chi sūcuán cāhān tutū ī: Nchivī jā cūnī cutecū vāha de cusī inī ndācá quīvī, ná cóto ji yuhú ji jā má cāhān nāvāha ji, de ni mā cāhān ji tūhun stáhvī.

<sup>11</sup> Ná cújiyo ji nū tiñu néhén, de sáhá ji tiñu váha.

De ná cūndihvī inī ji jā cundeē mānī ji.

<sup>12</sup> Chi maá Jētohō ō jíto yā ndá nchivī ndāā,

de níní yā jā jíicān táhvī ji.

Sochi nchivī jā sáhá tiñu néhén, chi nduú jétáhvī yā ji.

Cáchī tutū.

<sup>13</sup> De ni iin mā sáhá nāvāha ndá ndóhó, de tú maá-ni tiñu váha ndíhvī inī nū sáhá nú.

<sup>14</sup> De vísō tú ndoho ndá nú síquī jā jíca ndāā nū, de ndetū ndasí cúu nú. Túsaá de mā cúyūhú nú ni iin nchivī, ni mā cūnēhén inī nū.

<sup>15</sup> Chi sa jíin inī jíin ánō nū chiñúhún nú maá Jētohō ō Cristo. De níní coo tūha ndá nú jā nascócóo vitá nú de cāhān yíñúhún nú jíin ndá nchivī jā stíchī ndóhó síquī ndācá jā ñúhún inī nū jā coo.

<sup>16</sup> De caca ndaā nū tácuā nduú nā cuāchi cundeē ánō nū, tácuā nchivī jā cāhān néhén síquī nū, cucanoō ji jā ní stáyáhvī ji ndóhó jā jíca ndaā nū chi cándija nú Cristo.

<sup>17</sup> Chi tú cūnī Yāa Dios de vāha cā jā ndoho ndá nú síquī jā sáhá nú tiñu váha nsūú cā tiñu néhén.

<sup>18</sup> Chi maá Cristo suni nī ndoho yā, de iin vuelta-ni nī jíhī yā jā síquī cuāchi ndihī ó. Yāa vāha cúu yā, de nī ndoho yā jā jēhē yóhó nchivī néhén, tácuā quīvī ndācá ó nū Yāa Dios sáhá yā. Chi nī jíhī yiqui cúñu yā, sochi ánō yā chi tēcū-ni ní cání.

<sup>19</sup> De tá nī jíhī yā de nī jēhē ánō yā nī nacani yā tūhun nū ánō nchivī jā yíndasī.

<sup>20</sup> Chi jondē janahán nduú ní jétáhvī ndá ji, tá nī íyo paciencia inī Yāa Dios, de nī ndetu yā juni sáhá Noé barco jā nání arca. De jíin arca ñúcuán nī ncācu jacū-ni nchivī, chi ūnā ji-ni nī ncācu nū ndüté.

<sup>21</sup> De tá cúu jā ní ncācu ji nū ndüté, sūcuán cúu jā jénduté ó mitan de cácu ánō ō. De jā jénduté ó, nsūú jā ndúndoo yiqui cúñu ó, chi sa jā jíicān ō nū Yāa Dios jā ndúndoo ánō ō. De sūcuán de cácu ó, síquī jā ní natecū Jesucristo.

22 De nī ndaa yā cuānohōn yā an-diví, de ndēē yā ndahá cuáhá Yāa Dios nūū cūñáhnú yā. De ndācá ángel an-diví, jíin ndá jā ndácu tiñu, jíin jā tíin poder, jétáhví ndá nūū yā.

#### 4

*Jā ná squíncuu vāha ó jíin tāhvī jā ní jēhe yā nūū ō*

<sup>1</sup> Túsaá de tá cúu nūū ní ndoho Cristo jēhé ō jíin yiquí cúñu yā, suni súcuán quehndē inī ndá nú jā ndoho nú. Chi nchivī jā ní ndoho jíin yiquí cúñu, nduú cā sáhá ji cuāchi.

<sup>2</sup> Túsaá de ní vida cā nū, de sáhá ndá nú tiñu jā cúnī Yāa Dios, de mā sáhá nú cā tiñu néhén jā ndíyo inī nū jíin modo maá nú.

<sup>3</sup> Chi jondē ní cání jā váji ndá nú, de nī nsáhá nú cuāhā cuāchi jā jétahān inī nū sīquī jāá nduú ní jíin nū tūhun Yāa Dios. De tiempo ñúcuán chi maá-ni jā néhén nī nsáhá ndá nú, de nī ndíyo inī nū ndācá jā néhén, de nī jíini nú, de nī nsáhá nú vico néhén, de nī jihí ndasí nú vico nú, de nī nchiñúhún nú ídolo jā ní ncāhān Yāa Dios jā má chíñúhún nú.

<sup>4</sup> De cúnēhén inī ndá ji jāá nduú cā jíca ndá nú jíin ji jā sáhá nú ndācá cuāchi xeēn jíin ji. De jā ñúcuán cúu jā cāhān néhén ji sīquī nū.

<sup>5</sup> Sochi ndá máá ji chi iin quívi de nacūaha ji cuenta nūū maá Yāa jā íyó tūha jā sáhá ndāa yā tiñu nchivī jā técu jíin nchivī jā ní jihí.

<sup>6</sup> Chi jā ñúcuán cúu jā suni nī nquiji tūhun vāha yā nūū ndācá ndíyi tá nī ntecū ji. De nī ncundaā sīquī cuāchi jā ní nsáhá ji ñayíví yáhá, tá cúu nūū cūndaā sīquī ndíhi nchivī, tácuā nacani inī ji de cutecū ánō ji ní cání tá cúu nūū técu Yāa Dios.

<sup>7</sup> De ja cuācuñatin quívi jā naā ndācá jā íyó. Túsaá de ndito coo inī ndá nú, de cundihví inī nū cācān táhví nū.

<sup>8</sup> De jā cánuú cā cúu jā cundáhví ndasí inī nū táhán nú. Chi tú cundáhví inī ō táhán ó, de íyó tūhun cáhnú inī nūū cuāhā cuāchi.

<sup>9</sup> Coto ndáhví ndá nú nchivī jā quēnda vehe nú, de mā cúxī inī nū.

<sup>10</sup> Ndācá ndá nú chindeé nú táhán nú, tú nāsa íyó maá tāhví jā ní jēhe Yāa Dios nūū nū jā sáhá nú tiñu yā. De squíncuu vāha nú jíin tāhví jā síin síin nī jēhe yā nūū iin iin nú.

<sup>11</sup> Tú tāhví jā nācani nú tūhun cúu, de cāhān nū tá nūū cāhān maá Yāa Dios. De tú tāhví jā chindeé nú táhán nú cúu, de sáhá nú jíin fuerza jā ní jēhe yā nūū nū, tácuā jíin ndíhi jā sáhá ndá nú de cāhān nchivī jā cūñáhnú ndasí Yāa Dios sīquī jā ní nsáhá yā jíin Jesucristo. De ná cāhān ō jā víi cūñáhnú Cristo de tíin yā poder ní cání. Amén.

*Jā ndóho ó sīquī jā cándíja ó Cristo*

<sup>12</sup> Ñanī mánī, tú vāji tūndóhó xeēn jā coto tūnī ndóhó, de mā cúnēhén inī ndá nú caní inī nū jā maá nú-ni níhīn tūndóhó xeēn cā.

<sup>13</sup> Chi sa cusíi inī nū jā ndóho nú jacū tūndóhó tá cúu nūū ní ndoho Cristo, tácuā suni cusíi ndasí inī nū quívi jā nenda nijin yā jā víi cuñáhnú yā.

<sup>14</sup> De nācā ndetū ndá nú tú cāhān nāvāha nchivī nūū nū sīquī jā cándíja nú Cristo. Chi maá Espíritu Yāa Dios jā cūñáhnú ndasí, ndēē yā inī nū. Ndá máá ji chi cāhān néhén ji sīquī yā, sochi ndá máá nú chíñúhún nú yā.

<sup>15</sup> De tú ndoho nú, de ná ndóho nú sīquī jā cándíja nú Cristo, nsūú sīquī jā sáhá nú ndācá cuāchi tá cúu nūū ndóho nchivī jáhnī ndíyi, á nchivī sácuíhná, á nchivī sáhá tiñu néhén, á nchivī jā quívi nduú nūū tiñu táhán jāá nduú cánuú quívi nduú.

<sup>16</sup> De sa tú ní iin nú ndoho sīquī jā cándíja nú Cristo, de mā cúcanoō nū, chi sa nacuetáhví nú nūū Yāa Dios sīquī jā cúu nú cristiano.

<sup>17</sup> Chi ja nī nquenda quívi jā quijéhe jā sáhá ndāa Yāa Dios cuāchi, de xihna cā nchivī cúu sēhe yā sáhá ndāa yā cuāchi. De tú xihna cā cuāchi maá ó quijéhe yā sáhá ndāa yā, de nā oncā sáhá yā sīquī nchivī jāá nduú ní jétáhví tūhun vāha yā.

<sup>18</sup> De tú víjin cācu nchivī vāha, ¿túsaá de nāsa cācu nchivī néhén jā sáhá ndācá cuāchi?

<sup>19</sup> Tú súcuán de ndá ndóhó jā ndóho sīquī jā cúnī Yāā Dios, mā jéncuīñī nū sáhá nú tiñu váha, de chihi nú ánō nū inī ndahá maá Yāā jā ní nsáhá ndóhó, chi squíncuu yā jā ní nquee yuhú yā.

## 5

### *Jā jéhe dē consejo nūū nchivī cándíja*

<sup>1</sup> Mitan de ná cáhān ni jín ndá ndóhó tēe ñáhnú jā jíto nchivī cándíja, chi suni tēe ñáhnú jā jíto nchivī cándíja cúu maá nī. De cúu nī testigo sīquī jā ní jinī nī nāsa nī ndoho Cristo. De suni nduñáhnú nī jín ndá nú sáhá Cristo quīvī jā nenda nijīn yā.

<sup>2</sup> Coto ñuncúún nú ndá nchivī jā ndéē tiñú nú jā jíto nú, jā cúu ji tá cúu tīcāchí Yāā Dios. De cusī inī nū jā coto nú ji, chi súcuán cúnī Yāā Dios. De nsūú sīquī jā sáhá fuerza yā ndóhó, de ni nsūú sīquī jā nīhīn nū xūhún, chi sa cusī inī nū sáhá nú tiñu ñúcuán.

<sup>3</sup> De mā ndācú nīhīn ndá nú nūū nchivī jā jíto nú, chi sa nducú nú cuu nú iin ejemplo nūū ji jā cúu ji tīcāchí yā.

<sup>4</sup> Ñúcuán de quīvī jā nenda nijīn maá Yāā cúu Pastor cúñáhnú nūū ndá ndóhó tēe cúu pastor nūū nchivī cúu tīcāchí yā, de cuāha yā premio nūū ndá nú jā vīi ndasí de mā náā cuitī.

<sup>5</sup> De saá-ni ndá ndóhó tēe suchí, cuetáhví nú nūū ndá tēe ñáhnú jíñā. De ndihi ndá nú nchivī cándíja, cuetáhví nú nūū táhán nú, de sáhá suchí nú maá nú. Chi suha cáhān tutū: Yāā Dios jāsī yā nūū nchivī jā sáhá vīxī

maá,  
de váha inī yā chíndeé yā nchivī jā sáhá suchí maá.  
Cáchi tutū.

<sup>6</sup> Túsaá de sáhá suchí nú maá nú, chi yíhí nú ndahá Yāā Dios jā tīn poder. De sáhá ñáhnú yā ndá nú tá quenda maá quīvī.

<sup>7</sup> Ndācá jā nācani ndasí inī nū sīquī, de chihi nú ndahá maá yā de maá yā coto, chi jíto yā ndá nú.

<sup>8</sup> De cájí ná cóo xīnī ndá nú de ndito coo inī nū. Chi tāchī cúñáhnú jā jíñī ūhvī ndá ndóhó, jíca nuu ndúcú squívī ndóhó nūū cuáchi. De xēen cā sáhá nsūú cā ndicaha jā xēen ndáhyū.

<sup>9</sup> De cuiñi nīhīn ndá nú jā má cúndéé tāchī jíñi nú, de cándíja nīhīn nú tūhun jā cúndáhví inī Yāā Dios ndóhó. Chi jíñi ndá nú jā suni súcuán ndóho ndá hermano nū jā ndéē ní cáhnú ñayíví.

<sup>10</sup> De tá nī nchāha nī ndoho ndá nú tūndóhó jacū-ni tiempo, de Yāā Dios chi sáhá yā jā cuja váha inī nū jíñi tūhun yā, jíñi jā cuiñi nīhīn nú, de cuāha yā fuerza inī nū, de quendōo cutú nú ní cání. Chi maá yā cúu jā sáhá ndācá jā váha yóhó, de nī ncana yā yóhó jā vīi cuñáhnú ó jíñi yā ní cání sīquī jā inuú cúu ó jíñi Jesucristo.

<sup>11</sup> De ná cáhān ō jā vīi ndasí cúñáhnú yā, de tīn yā poder ní cání. Amén.

### *Saludo jā sándhí*

<sup>12</sup> Jíñi nī jā Silvano cúu iin hermano jā squíncuu váha. De maá dē cuēē nūū ndá nú jíñi carta yáhá jā ní ntee nī jacū tūhun. De jíñi yáhá sndíhvī inī nī ndá nú, de cáhān ní jíñi nú jā ndāá cúu jā ndācá jā váha jā ní nsáhá Yāā Dios ndóhó, suu stéhēn nūū nū jā cúndáhví ndíja inī yā ndóhó. De cuiñi nīhīn nú jíñi tūhun yáhá.

<sup>13</sup> Nchivī cándíja jā ndéē ñuū Babilonia, jā ní nacāji yā tá cúu nūū ní nacāji yā ndá nú, cáhān ndá ji jā sáhá ndéé inī ndá nú. De Marcos, tēe cúu tá cúu sēhe nī, suni súcuán cáhān dē.

<sup>14</sup> De tá cáhān jíthán ndá nú, de techuhú yíñúhún nú ndahá ji. De ná cóo ndéé coo sī inī ndihi nú jā yíhí nú ndahá Jesucristo. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA UU JA NI NTEE SAN PEDRO APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

<sup>1</sup> Maá nī cúu Simón Pedro, de cúu nī mozo Jesucristo, de cúu nī apóstol jā ní ntají yā. De tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá nú jā ní nsáhá Yāā Dios jā inuú-ni nī nīhín ndá nú jíín ndá nī tūhun viī tūhun vāha jā cándíja ó yā. Chi Yāā ndāā cúu Yāā Dios jíín Jesucristo jā scácu yóhó.

<sup>2</sup> De ñúhún inī ni jā ná sáhá cā yā jā váha ndasí ndá nú, jíín jā coo ndeé coo siī inī nū sīquī jā jíicūhun vāha inī nū nāsa Yāā cúu Yāā Dios jíín Jētohō ó Jesús.

### *Sīquī nāsa cánuú coo nchivī cándíja*

<sup>3</sup> De Yāā Dios jíín poder yā nī jēhe yā nūū ó ndācá jā sáhá jā cuu caca ndaā ó nūū yā jíín jā chiñúhún vāha ó yā. Chi nī stéhēn yā maá yā nūū ó, chi maá yā cúu jā ní ncana yóhó, sīquī jā ndasí cúñáhnú yā jíín ndācá tiñu ñáhnú jā sáhá yā.

<sup>4</sup> Jā ñúcuán nī nquee yuhú yā ndācá jā ñáhnú ndasí de vāha ndasí jā sáhá yā yóhó, tácuā jíín ndācá ñúcuán de nduu ndá nú tá cúu nūū íyó maá yā, de cācu nú nūū ndá tiñu néhén jā ndíyo inī nchivī jā sáhá ji inī ñayívi yáhá.

<sup>5</sup> Túsaá de nducú ndeé ndá nú jíín tūhun yáhá. De jā cándíja ndá nú, de sīquī ñúcuán chisó nú jā caca ndaā nū. De jā jíca ndaā ndá nú, de sīquī ñúcuán chisó nú jā cundihví inī nū jíicūhun vāha inī nū sīquī maá yā.

<sup>6</sup> De sīquī ñúcuán chisó nú jā casī nū jā cúni modo maá nú. De sīquī ñúcuán chisó nú jā cuandeé inī nū, de sīquī ñúcuán chisó nú jā chiñúhún vāha nú Yāā Dios.

<sup>7</sup> De sīquī ñúcuán chisó nú jā coo manī nū jíín táhán nú, de sīquī ñúcuán chisó nú jā cundáhvi inī nū táhán nú.

<sup>8</sup> Chi tú cāyā ndá tiñu yáhá jíín ndá nú, de suu sáhá jā má cútecū cāhá nú,

chi sa quee vāha tiñu sáhá nú, sīquī jā jíicūhun inī nū nāsa Yāā cúu Jētohō ó Jesucristo.

<sup>9</sup> De nchivī jāá nduú sáhá tiñu yáhá, cúu ji modo nchivī cuāá, chi nduú jíicūhun inī ji tūhun yā, de ja nī naā inī ji jā ní nsáhá ndoo yā ji ndācá cuāchi jā ní nsáhá ji ichi chátā.

<sup>10</sup> Jā ñúcuán nducú ndeé ndá nú hermano, tácuā coo seguro jā ní ncana yā ndá nú jíín jā ní nacāji yā ndá nú. Chi tú sáhá nú ndācá tiñu yáhá, de mā cācá yátá cuitī nū.

<sup>11</sup> Ñúcuán de nune vāha ichi jā quívi nú inī ñuū maá Jētohō ó Jesucristo, Yāā scácu yóhó, nūū tátúni yā níí cání.

<sup>12</sup> Jā ñúcuán mā jéncuñí ni jā nándacu nī ndá tūhun yáhá nūū ndá nú, vísó ja jíni nū de íní nīhin nú jíín tūhun ndāā jā cándíja nú.

<sup>13</sup> Chi jáni inī ni jā íyó vāha jā sndíhvī inī ni ndá nú mitan técu cā ni, tácuā nūcūhun inī nū.

<sup>14</sup> Chi maá Jētohō ó Jesucristo nī ncachī tūhun yā nūū ni jā má cútecū nahán cā ni ñayívi yáhá.

<sup>15</sup> Jā ñúcuán cúu jā nducú ndeé cā ni sndíhvī inī ni ndá nú, tácuā tá ja nī jíhi ni, de níni nūcūhun inī nū ndācá tūhun yáhá.

### *Jā ní jinī ndá dē jā cúñáhnú Cristo*

<sup>16</sup> Tá nī stéhēn ndá nī tūhun maá Jētohō ó Jesucristo nūū ndá nú, nāsa nenda yā jíín poder yā, de nduú ní ncāhān ndá nī iin cuento-ni jā ní ntavā ndíchi nchivī. Chi tá nī íyo ndá nī jíín yā xīnī yūcú, de nī jinī jínúū ndá nī jā ñáhnú nī nduu yā.

<sup>17</sup> Chi nī jinī ndá nī jā Tatá ó Yāā Dios nī ncāhān yíñúhún yā jíín Jesús, de nī nsáhá ñáhnú yā Jesús. Chi ichi andiví nī nguiji tūhun viī, nī ncāhān Yāā Dios: Yáhá cúu Sēhe nī jā mānī ndasí nī jíín, de cúsiī inī ni jíín, ncachī yā.

<sup>18</sup> De nī jini ndá nī tūhun ñúcuán jā ní ncāhān ichi andiví, chi nī íyo ndá nī jíín maá Jētohō ó xīnī yucu īi ñúcuán.

<sup>19</sup> De súcuán jíni ó jā íyó ndāā ndíja ndācá tūhun jā ní ntee ndá téē nī nacani tūhun yā jondē janahán. De

vāha jā chuhun inī ndá nú ndá tūhun ñúcuán, chi suu cúu tá cúu iin luz jā stúu nūū neē, jondē tūu maá quīvī jā nenda yā, de stúu yā inī ánō nū tá cúu nūū jéndūtē lucero.

<sup>20</sup> De xihna cā ná jícūhun inī ndá nú jā ní iin tūhun jā cáhān tutū īī, nsūū jā ní jani inī iin tēe súcuán-ni cúu.

<sup>21</sup> Chi ndācá tēe ndoo jā ní nacani tūhun yā jondē janahán, nduú ní nacani cuitī dē tūhun jā cúu inī maá dē. Chi sa ní nacani dē tūhun Yāā Dios jā ní stéhēn Espíritu Santo nūū dē.

## 2

### *Sīquī ndá tēe jā stéhēn tūhun stáhvī (Judas 4-13)*

<sup>1</sup> De māhñú nchivī Israel suni ní īyo ndá tēe jā ní nacani tūhun stáhvī. De suni súcuán coo sava tēe stéhēn tūhun stáhvī māhñú ndá nú. De squívī ndá dē tūhun stáhvī jā tívī nchivī sáhá. De mā cuétúhún dē maá Jētohō ō jā scácu yā dē, de súcuán sáhá dē jā ñamā tānū tāhvī dē.

<sup>2</sup> De cuāhā nchivī cuniquīn ji modo nēhén jā stéhēn ndá dē. De sáhá dē jā cáhān nēhén nchivī sīquī tūhun vāha yā jā cúu ichi ndāā.

<sup>3</sup> De sīquī jā ndíyo inī ndá dē xūhún, de candeē dē xūhún ndá nú sīquī tūhun stáhvī jā stéhēn dē nūū nū. De nduú quíxīn tūndóhó jā tānū tāhvī dē, chi jondē janahán ja íyó tūhun jā nenda yā sīquī cuāchi dē.

<sup>4</sup> Chi nduú ní nēe cáhnú inī Yāā Dios nūū ndācá ángel yā jā ní nsáhá cuāchi, chi sa ní ntaān yā infierno nūū yíndasī nūū neē, de núhnī jín cadena. De ní nchindasī yā jondē quīvī jā sáhá ndāā yā sīquī.

<sup>5</sup> De suni nduú ní nēe cáhnú inī yā nūū nchivī janahán, chi sa ní scúun yā sāvī xēen sīquī nchivī nēhén ñúcuán. Chi maá-ni Noé, tēe ní nacani tūhun ndāā, ní scácu yā dē jín ūjā cā nchivī.

<sup>6</sup> De suni ní nenda yā sīquī cuāchi nchivī ñuū Sodoma jín ñuū Gomorra, de ní ncāyū ñuū ji ní nduu maá yāā-ni cā. De súcuán cúu ji iin ejemplo nūū ndá cā nchivī nēhén jā quiji cā.

<sup>7</sup> De ní scácu yā Lot, chi tēe ndāā ní ncuu dē, de ní ncucuécá ndasí inī dē ní jinī dē tiñu nēhén jā ní nsáhá nchivī nēhén ñúcuán.

<sup>8</sup> Chi tēe vāha ñúcuán ní ndeē dē māhñú ndá ji, de ndiquivī ní ncucuécá inī dē jā ní jinī dē de ní jinī dē ndācá tiñu nēhén jā ní nsáhá ndá ji.

<sup>9</sup> Túsaá de maá Jētohō ō chi scácu yā nchivī jā chíñúhún nūū yā, de tú quiji tūndóhó sīquī ji. De chíndasī yā nchivī nēhén, tácuā ndoho ji castigo quīvī juicio jā sáhá ndāā yā cuāchi ji.

<sup>10</sup> De víhī cā sndóho yā ndá tēe sáhá tiñu téhén jā ndíyo nēhén inī dē, de cújéhe inī dē sīquī tiñu ndácu maá Jētohō ō. Nihin ndasí inī ndá dē, de chúndeé inī dē sáhá dē jā cúnī ndá máá dē, de nduú yúhú dē cáhān nāvāha dē sīquī ndācá jā cúñáhnú nūū sūcún.

<sup>11</sup> De juni ndá ángel jā íñí nūū maá Jētohō ō, vísō cúñáhnú cā yā jín fuerza jín tiñu ndíso yā, de nduú cáhān nāvāha yā sīquī ndācá jā cúñáhnú ñúcuán.

<sup>12</sup> De ndá tēe ñúcuán chi cúu dē tá cúu quitī yúcú jā ní jēcōo tī jín modo maá tī, de táhvī ndá tī tácuā nīhīn nchivī tī jā cahñī ji tī. Chi cáhān nēhén ndá dē sīquī ndācá jāā nduú jícūhun inī dē. De tá cúu nūū jíhī ndācá quitī ñúcuán, suni súcuán cuū dē.

<sup>13</sup> De jā ní sndóho ndá dē nchivī, suni súcuán nanihīn dē ndoho dē. De cúsiī inī ndá dē jín ndācá jā cútíndī inī dē jā ndíyo nēhén inī dē. De cúu ndá dē tēe quini jā sáhá tiñu jā cúcanoō nchivī. De jā ndútútú ndá dē jín nú vico nú, de ní ní cúsiī inī dē jín tiñu nēhén tiñu stáhvī.

<sup>14</sup> De ndíyo inī ndá dē jínī dē ñahan, de nduú jécuiñī dē jā sáhá dē cuāchi. De stáhvī ndá dē nchivī tayā inī. Chi ní ncāan ndá dē jín tūhun ndíyo inī dē ndācá ndatíñú. De tēe jā tānū tāhvī cúu ndá dē.

<sup>15</sup> Chi ní nsana ndá dē, chi ní sndóo dē tūhun jā cúu ichi ndāā. De ní niquīn ndá dē modo Balaam, tēe ní nacani tūhun jondē janahán, sēhe Beor. Chi tēe ñúcuán ní ncusiī inī dē jā nīhīn dē

xūhún sīquī tūhun néhén jā cāhān dē nícu.

<sup>16</sup> De iin burro nī ncāhān tī tá nūū cāhān iin nchivī, vísō nduú cúu cāhān tī. De nī ncāhān tī nūū tēe ñúcuán, de súcuán nī jasī tī jā má quíhīn dē cāhān dē ndācá tūhun néhén stáhvī.

<sup>17</sup> De ndá tēe jā stívī ndasí súcuán, chi cúu dē tá cúu ntesócó jā ní nchīchī, jíín vīcō jā stéchí tāchī. De ja íyó tūha nūū neē ndasí nūū cundeē dē níí cání.

<sup>18</sup> Chi ndasí sáhá vīxī ndá dē maá dē jíín tūhun jā cāhān cāhá dē. De ndúcú ndá dē squívi tucu dē sava nchivī nūū tiñu néhén tiñu ndíyo inī. De súcuán stáhvī dē nchivī jā cáta nī nquee ji nī ncācu ji nūū nchivī sáhá tiñu néhén.

<sup>19</sup> De cāhān ndá dē jā íyó libre ji jā cuu sáhá ji nāsa-ni cúnī maá ji, de juni maá dē chi nduú íyó libre dē, chi cúu dē mozo nūū cuāchi, chi cúsa maá tiñu téhén sáhá dē. Chi ndācá tiñu jā cundeé jíín iin tēe jā sáhá dē, suu ñúcuán ndúu dē mozo nūū.

<sup>20</sup> Chi tú ja nī jinī ndá dē nāsa Yāā cúu maá Jētohō ō Jesucristo, Yāā jā scácu yóhó, de tú súcuán nī nquee dē nī ncācu dē nūū tiñu téhén jā íyó inī ñayiví, de tú ndívi tucu ndá dē nūū tiñu ñúcuán jā cundeé tucu jíín dē, túsaá de nēhén cā quendōo dē jā sándihí nsúú cā jā xihna ñúhún.

<sup>21</sup> Chi vāha cā tú nduú ní jíín dē ichi ndāā nícu, nsúú cā jā ní jinī dē, de sndóo tucu dē tiñu ndoo jā ní ndacu yā nūū dē.

<sup>22</sup> Chi nī ncundaā sīquī dē tá cúu nūū cāhān iin tūhun janahán: Tinā nī nacajī tī jā ní nujan tī. De quinī jā ní ndundoo, nī nacuchi tucu tī ndēhyū, cáchī.

### 3

#### *Sīquī jā nenda maá Jētohō ō*

<sup>1</sup> Ñanī mánī, yáhá cúu carta ūū jā tēe nī nūū ndá nú. De jíín ndúū carta yáhá cúnī nī jā nacani inī nū sīquī ndihi jā váha jā ndāā jā jáni ichí nī ndóhó.

<sup>2</sup> De nūcūhun inī nū ndācá tūhun jā ní nacani ndá tēe ndoo jondē janahán, jíín tiñu jā ní ndacu maá

Jētohō ō, Yāā jā scácu yóhó. De suu cúu jā ní stéhén ndá tēe apóstol nūū nū.

<sup>3</sup> De xihna cā tūhun yáhá ná jíicūhun inī ndá nú: Jā tá cuāndihi quívi de quiji ndá tēe jā sáhá catá sīquī tūhun ndāā yā, chi sáhá dē ndá tiñu néhén jā ndíyo inī maá dē.

<sup>4</sup> De cāhān ndá dē: ¿Nājēhē cúu jāā nduú ndíji Cristo tá cúu nūū ní nquee yuhú yā? Chi jondē quívi jā ní jíhī ndá ndíyi tatā ō de jondē mitan, de nduú sáma cuitī ndihi jā íyó tá nī jēcōo ñayiví, cachī ndá dē.

<sup>5</sup> Chi nduú cúnī ndá dē jíicūhun inī dē jā jondē janahán nī ncuváha andiví jíín tūhun jā ní ncāhān-ni Yāā Dios. De nī ndacu yā tiñu jā ná cúváha ñayiví jíín ndute, de mähñú ndute nī nquenda ñuhun yíchí.

<sup>6</sup> De suni jíín ndute nī naā ñayiví janahán, chi nī ndaa ndute jā ní ncuun sāvī xéén.

<sup>7</sup> De suni súcuán jíín tūhun jā ní ncāhān Yāā Dios de nī nsáhá tūha yā jā cāyū andiví jíín ñayiví jā íyó mitan. Chi maá quívi juicio de cāyū ndihi, de tñū tāhvī nchivī nēhén.

<sup>8</sup> De suni mā náā inī ndá nú tūhun yáhá, ñanī mánī: Jā nūū maá Jētohō ō chi iin-ni quívi cúu tá cúu mil cuíyā, de mil cuíyā cúu tá cúu iin-ni quívi.

<sup>9</sup> De nsúú jā cúcuéé inī maá Jētohō ō sīquī tūhun jā ní nquee yuhú yā jā nenda yā, tá cúu nūū jáni inī sava nchivī. Chi sa íyó paciencia inī yā nūū ō, chi nduú cúnī yā jā tñū tāhvī nī iin ó, chi sa cúnī yā jā ndihi ó nacani inī ō jā sndóo ó cuāchi ó.

<sup>10</sup> De quívi jā nenda maá Jētohō ō, iin sanaā-ni quenda, tá nūū cúu jā iin sanaā-ni quenda jācuíhná jacuáā. De quívi ñúcuán chi nihin ndasí andiví, de naā-ni. De ndihi jā íyó andiví chi naā sáhá ñuhún. De ñayiví jíín ndācá jā íyó inī, ndihi cāyū.

<sup>11</sup> De tú súcuán naā ndācá ñúcuán, de cánuú ndasí jā coo ndoo ánō ndá nú de chiñúhún vāha nú yā.

<sup>12</sup> De cundetu nú de cundihví inī nū jā ná quíji ñamā quívi nenda Yāā Dios. De quívi ñúcuán cāyū andiví de



naā-ni. De ndācá jā íyó chi ndute sāhá ñuhūn.

<sup>13</sup> De maá ó chi ndétu ó andiví jée jíin ñayíví jée, chi súcuán nī nquee yuhú Yāā Dios jā coo. De ñúcuán chi maá-ni tiñu ndāā jíin tiñu váha coo.

<sup>14</sup> Túsaá ñanī mánī, juni ndétu ndá nú jā quee ndaā ndācá tiñu yáhá, de nducú ndée nú tácuá tá nenda yā de nīhīn yā ndá nú jā ndée mánī nū jíin táhán nú, de coo ndoo nú jāá nduú nā cuāchi nú.

<sup>15</sup> De ná jíicūhun inī ndá nú jā síquī jā íyó paciencia maá Jētohō ō, jā ñúcuán cúu jā cācu ó. Chi hermano ō Pablo jā mánī ō jíin, suni súcuán nī ntee dē nūū nū, chi súcuán nī stéhēn Yāā Dios tūhun ndíhí yā nūū dē.

<sup>16</sup> De cāhān dē síquī tūhun yáhá nūū ndācá carta jā ní ntee dē. De nūū ndá carta dē ñúcuán chi íyó jacū tūhun jā víjín jíicūhun inī ō. De ndá nchivī jāá nduú jíicūhun inī jíin nchivī jāá nduú jíja jíin tūhun cándíja, chi násāma ji modo jā cāhān ndá tūhun víjín ñúcuán, tá cúu nūū násāma ji jā cāhān sava cā tutū īī. De súcuán sáhá ji jā tānū táhvī maá ji.

<sup>17</sup> De ndá ndóhó ñanī mánī, mitan de ja nī jinī nū nāsa coo ndācá tiñu yáhá. Túsaá de coto nú maá nú jā má cúniquīn nū tūhun stáhvī jā stéhēn ndá tēe nēhén ñúcuán jāá nduú jétáhvī dē yā. Chi tú nduú de snāā nū tūhun jā íñí nīhin nú jíin.

<sup>18</sup> Chi sa cundihví cā inī nū jā jíicūhun inī nū nāsa Yāā cúu maá Jētohō ō Jesucristo, Yāā scācu yóhó. De ná cúja cā inī nū jíin tūhun cúndáhvī inī yā ndóhó. De ná cāhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā jondē mitan jíin níí cání. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA XIHNA ÑUHUN JA NI NTEE SAN JUAN APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

### *Tūhun jā cutecū o ní cání*

<sup>1</sup> Tūhun jā téé ndá nī cuēē nūū ndá nú cúu tūhun maá Yāā ja íyó jondē ncháha ca jēcōo ndācá jā íyó. De nī jini ndá nī jā ní ncāhān yā, de nī jinī jínúū ni yā, chi nī ndéhé vāha nī nūū yā, de nī ntiin nī yā. De maá yā cúu Tūhun jā cutecū o ní cání.

<sup>2</sup> Chi Yāā yáhá jā sáhá jā cutecū o, nī nquenda nijīn yā. De cáhān ndá nī tūhun yā, chi nī jinī ni nūū yā. De cáchī tūhun ndá nī nūū ndá nú sīquī Yāā jā cúu Tūhun jā cutecū o ní cání, suu Yāā jā ní ndeē jíin Tatá ó Yāā Dios, de nī nquenda nijīn yā nūū ndá nī.

<sup>3</sup> Jā ní jinī ndá nī jíin jā ní jini jíin sóho nī, ñúcuán cúu jā cáchī tūhun nī nūū nū, tácuca coo inuú inī ndá nú jíin ndācá ó. De ndāā chi íyó inuú inī ndācá ó jíin maá Tatá ó Yāā Dios jíin Sēhe yā Jesucristo.

<sup>4</sup> De ndá tūhun yáhá téé nī cuēē nūū ndá nú, tácuca cusíi ndasí inī nū.

### *Yāā Dios cúu luz*

<sup>5</sup> De yáhá cúu tūhun jā ní stéhēn Jesucristo nūū ni, de mitan cáchī tūhun nī nūū ndá nú: Yāā Dios cúu luz, chi íyó ndāā ndasí yā, de nduú cuiti nā tiñu néhén íyó jíin yā.

<sup>6</sup> Tú cáhān o jā íyó inuú inī o jíin yā, de tú jíca ó modo nūū neē jā sáhá ó tiñu néhén, túsaá de jā stáhví ó cúu, chi nsūú tiñu ndāā sáhá ó.

<sup>7</sup> Sochi tú jíca ó jíin luz yā jā sáhá ó tiñu ndāā, tá cúu nūū íyó maá yā jíin luz yā jā sáhá yā tiñu ndāā, ñúcuán de íyó inuú inī o jíin ndācá táhán ó. De nīñi maá Sēhe yā Jesucristo sáhá ndoo yóhó nūū ndihi cuāchi ó.

<sup>8</sup> Tú cáhān o jāá nduú nā cuāchi ó, de stáhví ó maá ó jā jáni inī o sūcuán, de nduú ñúhún tūhun ndāā inī ánō o.

<sup>9</sup> Sochi tú nacani ndāā o cuāchi ó nūū yā, de cune cáhnú inī yā nūū

cuāchi ó, de nasáhá ndoo yā yóhó ndācá jā néhén jā ní nsáhá ó. Chi jíinī o jā Yāā vāha Yāā ndāā cúu yā.

<sup>10</sup> De tú cáhān o jāá nduú nā cuāchi ó, túsaá de modo jā sáhá ó jā Yāā stáhví cúu yā, de nduú cándija ndija ó tūhun yā.

## 2

### *Cristo cúu Yāā jā cáhān jēhē o*

<sup>1</sup> Ndācá tūhun yáhá téé nī cuēē nūū ndá nú jā cúu nú tá cúu sēhe nī, tácuca mā sáhá ndá nú cuāchi. De tú ní iin nú nī nsáhá cuāchi, de íyó maá Yāā jā cáhān jēhē o nūū maá Tatá ó Yāā Dios. Suu Jesucristo Yāā ndāā cúu yā.

<sup>2</sup> De nī nsōcō yā maá yā jā sndáhvā yā cuāchi ó, de nsūú cuāchi ndá máá ó-ni, chi suni cuāchi nchivī ní ñayívi.

<sup>3</sup> Tú squíncuu ó tiñu jā ndácu Yāā Dios nūū o, suu cúu jā cúcáhnú inī o jā jíinī ndija ó nāsa Yāā cúu yā.

<sup>4</sup> De tú cáhān iin nchivī: Nduhū chi jíinī ni nāsa Yāā cúu yā, cáchī ji, de tú nduú squíncuu ji tiñu ndácu yā, túsaá de stáhví ji, de nduú cáhān ji tūhun ndāā.

<sup>5</sup> Sochi nchivī jā squíncuu tūhun yā, ja nī jija vāha inī ji jā māñi ji jíin yā. De sūcuán de cunī o tú íñi nīhin ó jíin yā á nduú.

<sup>6</sup> Tú cáhān iin nchivī jā íñi nīhin ji jíin yā, de cánuú caca ndāā ji tá cúu nūū ní jica maá Jesucristo.

### *Tiñu jéé jā ndácu yā nūū o*

<sup>7</sup> Hermano, nsūú iin tiñu jéé ndácu nī nūū ndá nú jā cáhān ni jā cundáhví inī nū táhán nú. Chi tiñu ja jíinī ndá nú jondē tá nī nquijéhé nú cándija nú cúu. De tiñu yáhá jā ndácu yā, vāji jondē janahán, de suu cúu tūhun jā ní jini ndá nú jondē tá nī nquijéhé nú cándija nú.

<sup>8</sup> De vísō sūcuán de níní tiñu jéé cúu, de tiñu ndāā cúu nūū Cristo jíin nūū ndá máá nú. Chi ja cuāyáhá tiñu néhén jā íyó nūū neē, de ja stúu maá luz ndāā inī ánō ndācá ó mitan.

<sup>9</sup> Tú iin nchivī cáhān ji jā jíca ji jíin luz yā, de tú quítī inī ji jíinī ji táhán ji, túsaá de jíca cá ji nūū neē jíin cuāchi ji.

10 De nchivī jā cúndáhvī inī táhán, chi jíca ji jín luz yā, cúu jā sáhá ji tiñu váha. De ni iin mā cúu sáhá jā quīvi ji cuāchi.

11 Sochi nchivī jā quítī inī jínī táhán, chi íyó ji nūū neē, de jíca ji nūū neē. De nduú jínī ji ní ichi quihīn ji, chi jín jā neē nī jasī jāá nduú cúu jīcūhun inī ji.

12 Ndá ndóhó jā cúu sēhe, tée nī tūhun yáhá cuēē nūū nū, chi jā síquī Jesucristo de nī nee cáhnú inī Yāa Dios nūū cuáchi nú.

13 Ndá ndóhó tée cúu tatá, suni tée nī nūū nū, chi jínī ndá nú nāsa Yāa cúu Yāa jā íyó jondē jā xíhna ñúhún. De ndá ndóhó tée suchí, suni tée nī nūū nū, chi nī ncundeé nú jāá nduú ní ncúu squívi tāchī cúñáhnú ndóhó nūū cuáchi. Ndá ndóhó jā cúu sēhe, tée nī tūhun yáhá cuēē nūū nū, chi jínī ndá nú nāsa Yāa cúu maá Tatá ó Yāa Dios.

14 Ndá ndóhó tée cúu tatá, suni tée nī nūū nū, chi jínī ndá nú maá Yāa jā íyó jondē jā xíhna ñúhún. Ndá ndóhó tée suchí, suni tée nī nūū nū, chi íñi nīhin nú, de cándija ndá nú tūhun Yāa Dios, de nī ncundeé nú síquī tāchī cúñáhnú.

15 Mā cútóó ndá nú síquī ñayíví, de ni ndācá jā íyó inī ñayíví. Chi tú ní nchivī cútóó ji síquī ñayíví, de nduú íyó mānī ji jín Tatá ó Yāa Dios.

16 Chi ndācá jā cúu cuenta ñayíví, nsūú jondē nūū Tatá ó Yāa Dios vāji, chi cuenta ñayíví cúu. De ñúcuán cúu ndācá jā cútíndí ó jā cúnī modo nēhén maá ó, jín jā ndíyo inī ó jā jínī ó nūū, jín jā sáhá vīxī ó maá ó síquī ndatíñú névaha ó.

17 De cuándihi ñayíví jín ndācá jā nēhén jā ndíyo inī ó. Sochi nchivī jā sáhá jā cúnī maá Yāa Dios, chi cutecū ji ní cání.

### *Tūhun ndāa jín tūhun stáhvī*

18 Ndá ndóhó jā cúu tá cúu sēhe nī, cáchī ni nūū nū jā cuándihi quīvī. De ja nī jini ndá nú tūhun jā quiji maá tée jā cuu contra síquī Cristo. De mitan de ja nī nquenda cuāhā tée jā cúu contra

síquī Cristo. De jā ñúcuán cúu jā jínī ó jā cuándihi quīvī.

19 Māhñú maá ó nī nquee ndá dē, de nsūú táhán ó jā cándija cúu dē. Chi tú táhán ó cúu ndá dē, de coo dē jín ó nícu. De nī nquee ndá dē cuāhān dē, tácuca cunī cājí ó jāá nsūú táhán ó cúu ndihi dē.

20 Sochi ndá ndóhó chi Cristo nī jēhe yā Espíritu Santo, ndéē yā inī ánō nū, de jā ñúcuán cúu jā jínī nū tūhun ndāa.

21 Túsaá de tée nī yáhá cuēē nūū ndá nú, jā síquī jā jínī nū tūhun ndāa, nsūú síquī jāá nduú jínī nū. De jínī ndá nú jāá nduú nā tūhun stáhvī íyó nūū tūhun ndāa.

22 ¿Ní iin cúu jā cáhān maá-ni tūhun stáhvī? Suu tée jā cáhān jā Jesús, nduú cúu ndija yā Cristo, Yāa jā ní ntají Yāa Dios. Ñúcuán cúu tée jā cúu contra síquī Cristo, chi nduú jétúhún dē maá Tatá ó Yāa Dios jín Sēhe yā.

23 Ndācá nchivī jāá nduú jétúhún ji Sēhe yā, suni nduú íyó maá Tatá jín ji. De nchivī jā jétúhún ji Sēhe yā, suni íyó maá Tatá jín ji.

24 Túsaá de chuhun vāha inī ndá nú maá tūhun jā ní jini nú jondē jā xíhna ñúhún. De tú ñúhún vāha inī ndá nú tūhun jā ní jini nú jondē jā xíhna ñúhún, ñúcuán de suni cuiñi nīhin nú jín maá Tatá ó jín Sēhe yā.

25 De yáhá cúu tūhun jā ní nquee yuhú Jesucristo nūū ó: Jā cutecū ó ní cání sáhá yā.

26 Tūhun yáhá nī ntee nī nūū ndá nú jā cáchī tūhun nī síquī nchivī jā ndúcú stáhvī ndóhó.

27 Sochi ndá ndóhó, chi nī jēhe Jesucristo Espíritu Santo, ndéē yā inī ánō nū. De jā ñúcuán nduú jini ñúhún jā stéhén ni iin nchivī nūū nū ní cúu jāndāa, chi maá Espíritu cúu jā stéhén ndihi nūū nū, de stéhén yā tūhun ndāa, chi nduú stáhvī cuiñi yā. Túsaá de cuiñi nīhin ndá nú cā tácuca inuú-ni coo nú jín Cristo, tá cúu nūū stéhén Espíritu nūū nū.

28 Séhē, mitan de cuiñi nīhin ndá nú jín Cristo, tácuca tá nenda nijin yā, de mā cúyuhú ó, de ni mā cúcanoó ó nūū yā quīvī jā nenda yā.

<sup>29</sup> Chi ja jínī ndá nú jā Yāa ndāa cúu Jesucristo, de suni ná jícūhun inī nū jā ndācá nchivī jā sáhá tiñu ndāa, cúu ji sēhe Yāa Dios.

### 3

#### *Tūhun nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios*

<sup>1</sup> De nācā vāha ndasí nī ncundáhvī inī Tatá ó Yāa Dios yóhó, chi nī nīhīn táhvī ō jā cúu ó sēhe yā, de suu cúu ndija ó. Jā ñúcuán nduú jínī nchivī ñayiví jā cúu ó sēhe yā, chi nduú jínī ji nāsa Yāa cúu maá yā.

<sup>2</sup> Ñanī mánī, mitan de cúu ó sēhe Yāa Dios, de ncháha ca cunī ō nāsa coo ó níí cání. De ja jínī ō jā tá nenda nijīn Jesucristo, de nduu ó tá cúu nūú íyó maá yā, chi cunī ō nūú yā nāsa íyó yā.

<sup>3</sup> De ndācá nchivī jā súcuán ñúhún inī ji, sáhá ndoo ji ánō ji, tá cúu nūú íyó ndoo maá yā.

<sup>4</sup> De ndá nchivī jā sáhá cuāchi, chi stívī ji ley Yāa Dios. Chi tú sáhá ó cuāchi, de stívī ó ley yā.

<sup>5</sup> De ja jínī ndá nú jā ní nquiji Jesucristo inī ñayiví tácuca candeē yā cuāchi ó. De maá yā chi nduú nā cuāchi yā.

<sup>6</sup> De ndá nchivī jā íñí nīhin jín yā, nduú jíca ji jín cuāchi. Sochi nchivī jā jíca jín cuāchi, nduú jínī ji yā, de ni nduú jícūhun inī ji nāsa Yāa cúu yā.

<sup>7</sup> Séhē, coto nú maá nú jā má stáhvī ni iin ji ndóhó. Chi cuhun inī nū jā ndá nchivī jā sáhá tiñu ndāa, maá ji cúu nchivī ndāa, tá cúu nūú íyó ndāa maá yā.

<sup>8</sup> Sochi nchivī jā jíca jín cuāchi, ndá máa ji cúu sēhe táchī cúñáhnú. Chi táchī cúñáhnú cúu jā sáhá cuāchi vāji jondē jā xíhna ñúhún. Jā ñúcuán nī nquiji Séhe Yāa Dios, jā snāa yā ndācá tiñu néhén jā sáhá táchī cúñáhnú.

<sup>9</sup> Ni iin nchivī jā cúu sēhe Yāa Dios, nduú jíca ji jín cuāchi, chi nī nsáhá Yāa Dios jā ní nduu ji tá cúu nūú íyó maá yā. De mā cúu cā caca ji jín cuāchi, chi sēhe Yāa Dios cúu ji.

<sup>10</sup> Súcuán cúu jā cunī ō ní iin cúu sēhe Yāa Dios jín sēhe táchī cúñáhnú: Ndācá nchivī jā nduú sáhá tiñu

ndāa, jín jā nduú cúndáhvī inī táhán, nsúú sēhe Yāa Dios cúu ji.

#### *Jā ná cúndáhvī inī ō táhán ó*

<sup>11</sup> Yáhá cúu tūhun jā ní jini ndá nú jondē jā xíhna ñúhún: Jā ná cúndáhvī inī ō táhán ó.

<sup>12</sup> De mā sáhá ó tá nī nsáhá Caín, jā ní ncuu dē sēhe táchī cúñáhnú, de nī jahnī dē ñanī dē. ¿De nājēhē cúu jā ní jahnī dē ñanī dē? Sīquī jā ñanī dē nī nsáhá tiñu ndāa, de maá-ni tiñu néhén nī nsáhá maá dē.

<sup>13</sup> Hermano, mā cānī inī ndá nú de tú nchivī ñayiví quítī inī ji jínī ji ndóhó.

<sup>14</sup> De maá ó chi sīquī jā cúndáhvī inī ō táhán ó, súcuán jínī ō jā ní ncācu ó jā cutecū ō níí cání. De nchivī jā nduú cúndáhvī inī táhán, íyó ji jín tūhun jā tñū táhvī ji.

<sup>15</sup> Chi ndācá nchivī jā quítī inī jínī táhán, cúu ji tá cúu nchivī jáhnī ndīyi. De jínī ō jā nchivī jáhnī ndīyi, mā nīhīn táhvī ji cutecū ji níí cání.

<sup>16</sup> Jā ní jīhī Cristo jā jēhē ō, ñúcuán cúu jā stéhén cājí nāsa cúu tūhun cúndáhvī inī. De maá ó chi suni súcuán cánuú jā cúndáhvī inī ō táhán ó vísō ná cúu ō jā jēhē ji.

<sup>17</sup> De tú névāha ó jā cutecū ō ñayiví, de tú jínī ō jā cúmanī nūú táhán ó, de tú nduú cúndáhvī inī ō ji jā cuāha ó jā jínī ñúhún ji, ¿túsaá de á íyó mánī ō jín Yāa Dios, á nduú?

<sup>18</sup> Séhē, mā cúndáhvī inī ō jín maá tūhun jā cāhán ō-ni, chi sa ná cúndáhvī ndija inī ō jondē jín jā sáhá ó jēhē ji.

#### *Nāsa cucáhnú inī ō de tú vāha sáhá ó nūú Yāa Dios*

<sup>19</sup> De súcuán cúu jā jínī ō jā squíncuu ó tūhun ndāa, de cucáhnú inī ō jā vāha sáhá ó nūú yā.

<sup>20</sup> Chi tú nátahúhvī inī ánō ō sīquī cuāchi ó, de Yāa Dios chi cúñáhnú cā yā nsúú cā ánō ō, de jínī ndihī yā ndācá-ni.

<sup>21</sup> Túsaá ñanī mánī, tú jínī ánō ō jā nduú nā cuāchi ó, ñúcuán de cucáhnú inī ō jā vāha sáhá ó nūú Yāa Dios.

<sup>22</sup> De ndācá jā cācān ō nūú yā, de squíncuu yā jā jícān ō, chi suni

squíncuu ó ndācá tiñu ndácu yā, de sáhá ó tiñu jā cúsi inī yā.

<sup>23</sup> De yáhá cúu tiñu ndácu yā: Jā ná cándija ó jā ní nsáhá Sēhe yā Jesucristo jēhē ō, jín jā ná cúndáhvī inī ō táhán ó, tá cúu nūū ní ndacu yā tiñu nūū ō.

<sup>24</sup> De ndācá nchivī jā squíncuu tiñu ndácu Yāā Dios, íñi nīhin jī jín yā, de ndéē yā inī ánō jī. De jín maá Espíritu Santo jā ní jēhe yā jā ndéē inī ánō ō, jín maá yā de jínī ō jā ndéē Yāā Dios inī ō.

## 4

### *Tūhun jā vāji nūū Espíritu jín tūhun jā cáhān contra sīquī Cristo*

<sup>1</sup> Ñanī mánī, mā cándija nú ndācá tēe jā cáhān dē jā jín Espíritu Yāā Dios nácani dē tūhun. Chi sa coto túnī nū dē, tú jondē nūū Yāā Dios vāji tūhun cáhān ndá dē á nduú. Chi inī ñayíví ja nī nguenda cuāhā tēe nácani tūhun stáhvī, de cáhān ndá dē jā jondē nūū Yāā Dios vāji.

<sup>2</sup> De suha de cunī ndá nú ní iin cúu jā cáhān jín Espíritu Yāā Dios: Ndācá nchivī jā cáhān ndāā jā ní nquiji Jesucristo jā ní nduu ndija yā tēe, maá jī cúu jā cáhān jín Espíritu Yāā Dios.

<sup>3</sup> De ndācá nchivī jāá nduú jétúhún jā sūcuán nī nduu yā tēe, maá jī chi nsūú jín Espíritu Yāā Dios cáhān jī. Chi sa cúu jī contra sīquī Cristo. De ja nī jini ndá nú tūhun jā quiji nchivī jā cáhān sūcuán, de mitan ja íyó jī inī ñayíví.

<sup>4</sup> Séhē, ndá máá nú cúu sēhe Yāā Dios, de ja nī ncundeé nú sīquī ndá tēe stáhvī ñūcuán. Chi ñáhnú cā cúu poder maá Yāā jā ndéē inī nū, nsūú cā poder maá jā ndéē inī nchivī ñayíví jā stáhvī.

<sup>5</sup> Chi ndá máá jī cúu cuenta ñayíví, de suu cúu jā cáhān jī cuenta ñayíví. De nchivī jā cúu cuenta ñayíví, níni jī tūhun ñūcuán.

<sup>6</sup> Sochi maá ó chi sēhe Yāā Dios cúu ó. De nchivī jā jínī nāsa Yāā cúu Yāā Dios, maá jī níni jī tūhun jā cáhān ō. De nchivī jāá nsūú sēhe Yāā Dios cúu, chi nduú níni jī tūhun jā cáhān ō. De sūcuán de cunī ō ní nchivī cúu

jā cáhān tūhun ndāā, ní nchivī cúu jā cáhān tūhun stáhvī.

### *Maá-ni tūhun cúndáhvī inī íyó jín Yāā Dios*

<sup>7</sup> Ñanī mánī, ná cúndáhvī inī ō táhán ó, chi tūhun cúndáhvī inī, jondē nūū Yāā Dios vāji. De ndācá nchivī jā cúndáhvī inī táhán, chi sēhe Yāā Dios cúu jī, de jínī jī nāsa Yāā cúu Yāā Dios.

<sup>8</sup> De nchivī jāá nduú cúndáhvī inī táhán, nduú jínī jī nāsa Yāā cúu Yāā Dios, chi maá-ni tūhun cúndáhvī inī íyó jín Yāā Dios.

<sup>9</sup> Suha cúu jā ní stéhēn Yāā Dios nāsa cúndáhvī inī yā yóhó, chi nī ntají yā Sēhe yā nī nquiji inī ñayíví yáhá, vísō mātúhún-ni yā íyó, tácuā cutecū ō ní cáni sáhá yā.

<sup>10</sup> De yáhá cúu tūhun cúndáhvī inī: Nsūú jā xihna cā maá ó ní íyo mánī ō jín Yāā Dios, chi sa maá yā cúu jā ní ncundáhvī inī yóhó. De nī ntají yā Sēhe yā nī nquiji, tácuā sōcō yā maá yā jā candeē yā cuāchi ó.

<sup>11</sup> Ñanī mánī, tú sūcuán nī ncundáhvī inī Yāā Dios yóhó, de suni sūcuán cánuú jā cundáhvī inī ō táhán ó.

<sup>12</sup> Ni iin nchivī nduú jínī cuitī jī nūū Yāā Dios. Sochi tú cúndáhvī inī ō táhán ó, de ndéē Yāā Dios inī ánō ō, de ja nī jija vāha inī ō jín tūhun cúndáhvī inī.

<sup>13</sup> De maá Espíritu Santo jā ní jēhe yā jā ndéē inī ō, maá yā stéhēn jā íñi nīhin ó jín Yāā Dios, de ndéē Yāā Dios inī ō.

<sup>14</sup> De nī jinī ndá nī de cáhī tūhun nī jā maá Tatá ó nī ntají yā Sēhe yā nī nquiji, tácuā scácu yā nchivī ñayíví.

<sup>15</sup> De tú ní-ni nchivī jétúhún jī jā Sēhe Yāā Dios cúu Jesús, túsaá de íñi nīhin jī jín Yāā Dios, de ndéē Yāā Dios inī jī.

<sup>16</sup> De maá ó chi ja nī jinī ō de nī ncandija ó jā cúndáhvī inī Yāā Dios yóhó. Chi maá-ni tūhun cúndáhvī inī íyó jín Yāā Dios. De nchivī jā cúndáhvī inī táhán, íñi nīhin jī jín Yāā Dios, de ndéē yā inī ánō jī.

<sup>17</sup> De sūcuán cúu jā jija vāha inī ō jín tūhun cúndáhvī inī, tácuā mā cúyūhú ó quívī juicio jā sáhá ndāā yā tiñu ó. Chi

tá cúu nūū cúndáhví iní Cristo, suni súcuán sáhá maá ó iní ñayíví yáhá.

18 De tú íyó mánī ō jíín yā, de nduú yúhú ó nūū yā. Chi tú nī jija ó jíín tūhun mánī ō jíín yā, de nduú nā síquī cuyūhú ó nūū yā. Chi tūhun yúhú cúu jā yúhú ó cundoho ó castigo. Jā suu cúu jā nchivī jā yúhú, ncháha ca cuja vāha ji jā coo manī ji jíín yā.

19 De yóhó chi mánī ndasí ó jíín Yāā Dios, chi xihna cā maá yā nī ncundáhví iní yā yóhó.

20 Sochi tú iin nchivī cáhān ji jā mánī ji jíín Yāā Dios, de tú quítī iní ji jíín ji táhán ji, túsaá de nchivī stáhví-ni cúu ji. Chi tú iin nchivī nduú íyó mánī ji jíín táhán ji jā jíín ji nūū, de mā cúu coo manī ji jíín Yāā Dios jāā nduú jíín ji nūū.

21 Chi ja nī ndacu yā tiñu yáhá nūū ō: Nchivī jā íyó mánī jíín Yāā Dios, suni ná cóo manī ji jíín táhán ji.

## 5

*Jā cúndeé ó síquī jānēhén jā íyó iní ñayíví*

1 Ndá nchivī jā cándíja jā Jesús cúu Cristo, Yāā jā ní ntají Yāā Dios, ndá máá ji cúu sēhe Yāā Dios. De nchivī jā mánī jíín Yāā cúu Tatá, suni cúndáhví iní ji ndá nchivī cúu sēhe yā.

2 Chi tú íyó mánī ō jíín yā de squíncuu ó tiñu ndácu yā, de súcuán de jíín ō jā cúndáhví iní ō nchivī jā cúu sēhe yā.

3 Chi jā squíncuu ó tiñu ndácu Yāā Dios cúu jā mánī ō jíín yā. De tiñu ndácu yā chi nduú vēe.

4 Chi ndācá nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios, cúndeé ji síquī jānēhén jā íyó iní ñayíví. De jā cándíja ó jā sáhá yā jēhē ō, ñúcuán cúu fuerza jā sáhá jā cúndeé ó.

5 Maá-ni nchivī jā cándíja jā Jesús cúu Sēhe Yāā Dios, maá ji cúu jā cúndeé síquī jānēhén jā íyó iní ñayíví.

*Tūhun jā cáhān ndāā síquī Sēhe Yāā Dios*

6 De tá nī nquiji Jesucristo iní ñayíví, de nī jenduté yā jíín ndute, de nī jati nīñi yā jā ní jíhī yā jēhē ō. De nsūú

maá-ni jā ní jenduté yā jíín ndute, chi suni nī jati nīñi yā. De maá Espíritu Yāā Dios cáhān ndāā tūhun yā, chi nūū maá Espíritu vāji tūhun ndāā.

7 Chi iní andiví íyó ūnī jā cáhān ndāā síquī tūhun yáhá: Maá Yāā cúu Tatá, jíín Yāā cúu Tūhun, jíín Espíritu Santo. De ndinúnī yā chi iin-ni cúu yā.

8 De iní ñayíví suni íyó ūnī jā stéhēn ndāā: Maá Espíritu, jíín jā ní jenduté Jesús, jíín jā ní jati nīñi yā. De ndinúnī yáhá chi inuú-ni stéhēn tūhun yā.

9 De jétáhví ó tūhun jā cáhān ndāā ndá tēe, sochi ñáhnú cā cúu tūhun jā cáhān maá Yāā Dios. De tūhun jā ní ncāhān yā cúu tūhun Sēhe yā.

10 Nchivī jā cándíja jā Sēhe Yāā Dios cúu Jesús, ja nī ncundaā iní ji tūhun yáhá jā ní ncāhān Yāā Dios. De nchivī jāā nduú cándíja jā ní ncāhān Yāā Dios, modo jā sáhá ji jā Yāā stáhví cúu yā, chi nduú cándíja ji tūhun jā ní ncāhān ndāā yā síquī Sēhe yā.

11 De tūhun ndāā ñúcuán cúu jā ní nsáhá yā jā cutecū ō ní cání, de Sēhe yā ndíso tūhun cutecū ō.

12 Nchivī jā íyó ji jíín Sēhe yā, ja nī nīhīn táhvī ji cutecū ji. Sochi nchivī jāā nduú íyó jíín Sēhe yā, mā nīhīn táhvī ji cutecū ji.

*Tūhun consejo jā sándhí*

13 Tūhun yáhá tēe nī cuēē nūū ndá ndóhó jā cándíja Sēhe Yāā Dios, tácu cucáhnú iní nū jā ní nīhīn táhvī nū cutecū nū ní cání.

14 De cúndeé cúcáhnú iní ō Yāā Dios, chi jíín ō jā tú nā-ni cúu jā jíicān ō nūū yā de tú jā jétahān iní maá yā cúu, de níni yā jā jíicān ō.

15 De tú jíín ō jā níni yā jā jíicān ō, túsaá de suni jíín ō jā squíncuu yā jā ní jíicān ō.

16 Tú iin nchivī jíín ji jā sáhá táhán ji cuāchi, de tú nsūú cuāchi jā tñū táhvī ji cúu, de ná cácan táhvī ji nūū Yāā Dios, de cuāha yā tūhun jā cutecū táhán ji, de tú nsūú cuāchi jā tñū táhvī ji cúu. Íyó cuāchi jā tñū táhvī ji sáhá, de nduú cáhān ni jā cácan táhvī nū jēhē nchivī jā sáhá cuāchi ñúcuán.

<sup>17</sup> Ndācá tiñu néhén cúu cuāchi, de íyó cuāchi jāá nsūú jā tñnū tāhvī jī cúu.

<sup>18</sup> De jínī ō jā ndācá nchivī jā cúu sēhe Yāā Dios, nduú jíca jī jín cuāchi. Chi Yāā cúu Sēhe Yāā Dios, jíto vāha yā jī. De nduú ná cúu sáhá tāchī cúñáhnú jín jī.

<sup>19</sup> De jínī ō jā sēhe Yāā Dios cúu ó. De nchivī ní ñayíví yíhí jī ndahá tāchī cúñáhnú.

<sup>20</sup> De suni jínī ō jā ní nquiji Sēhe Yāā Dios, de nī nsáhá yā jā cuu jīcūhun inī ō, tácuca cunī ō nāsa Yāā cúu maá Yāā ndāā. De íyó inuú inī ō jín Yāā ndāā, suu jín maá Sēhe yā Jesucristo. Maá yā cúu ndija Yāā ndāā, de maá yā sáhá jā cutecū ō ní cání.

<sup>21</sup> Séhē, cujiyo ndá nú nūū ndācá jāá nsūú Yāā ndāā cúu. Súcuán ná cóo. Amén.

## CARTA UU JA NI NTEE SAN JUAN APOSTOL

### *Tūhun ndāā jíín tūhun cúndáhví inī*

<sup>1</sup> Maá sá cúu tēe ñáhnú jā ndíso tíñú, de tēe sá carta yáhá cuēē nūū ní jā cúu ní hermana jā ní nacāji Yāā Dios, jíín nūū ndá sēhe ní. De mānī sá jíín ndá ní sáhá tūhun ndāā yā, de nsūú mátúhún-ni sāán, chi saá-ni ndācá nchivī jíín tūhun ndāā.

<sup>2</sup> De mānī sá jíín ndá ní sīquī jā cándíja ó tūhun ndāā yā jā íyó inī ánó ō, de coo jíín ó ní cání.

<sup>3</sup> De ñúhún inī sá jā Tatá ó Yāā Dios jíín Sēhe yā Jētohō ō Jesucristo, ná sáhá cā yā jā váha níhín, de cundáhví inī yā níhín, de sáhá yā jā coo ndeé coo sī inī ní, jíín tūhun ndāā jíín tūhun cúndáhví inī.

<sup>4</sup> Nī ncusiī ndasí inī sá, chi nī jinī sá jā sava sēhe ní jíca jí jíín tūhun ndāā, tá cúu nūū ní ndacu maá Tatá ó Yāā Dios nūū ō.

<sup>5</sup> Hermana, cāhān ndāhví sá jíín ní jā ná cúndáhví inī ō táhán ó. De tūhun yáhá jā tēe sá cuēē nūū ní, nsūú iin tiñu jéé jā cáta ndácu yā cúu, chi tiñu jā ní ndacu yā nūū ō jondē tá nī nquijéhé ó cándíja ó cúu.

<sup>6</sup> De jā cúndáhví inī ō táhán ó cúu jā caca ó tá cúu nūū ní ndacu yā nūū ō. De tiñu jā ní ndacu yā cúu jā caca ní jíín tūhun cúndáhví inī, tá cúu nūū ní jinī ndá ní jondē tá nī nquijéhé ní cándíja ní.

### *Sīquī ndá tēe stáhví*

<sup>7</sup> Chi cuāhā tēe stáhví nī nquee dē níí ñayíví, de nduú jétúhún ndá dē jā ní nquiji Jesucristo nī nduu yā tēe. De tēe jāá nduú jétúhún súcuán, cúu ndá dē tēe stáhví, de cúu dē contra sīquī Cristo.

<sup>8</sup> Coto ndá ní jā má snāā ní tāhví sīquī tiñu váha jā ní nsáhá ní, chi sa jā ná níhín ní ndihi tāhví ní.

<sup>9</sup> De tú nā-ni nchivī tiin jí incā tūhun, de chisó cā jí nūū tūhun jā ní stéhēn Cristo, túsaá de nduú íyó Yāā Dios jíín

jí. Sochi nchivī jā quéndōo jíín tūhun jā ní stéhēn Cristo, túsaá de íyó Tatá ó jíín jí, de suni íyó Sēhe yā jíín jí.

<sup>10</sup> De tú quenda iin nchivī vehe ní, de tú nduú quétáhán tūhun stéhēn jí jíín tūhun yáhá, de mā cuáha ní tūhun cundeē jí vehe ní, de ni mā cāhān ní tūhun ndeé inī jíín jí.

<sup>11</sup> Chi nchivī jā cāhān tūhun ndeé inī jíín jí, chíndeé táhán jíín jí sīquī tiñu néhēn jā sáhá jí.

### *Tūhun jā sándíhí*

<sup>12</sup> Iyó cuāhā tūhun jā cāhān cā sá jíín ndá ní, sochi nduú cúnī sá tee sá nūū tūtū jíín tinta. Chi ñúhún inī sá jā cuēē sá de nacunī táhán ó, de natúhún ó, tácu cusiī ndasí inī ō.

<sup>13</sup> Ndācá sēhe cūhū ní, ñahan jā suni nī nacāji yā, cāhān ndá jí jā sáhá ndeé inī ní. Súcuán ná cóo. Amén.



## CARTA UNI JA NI NTEE SAN JUAN APOSTOL

### *Jā jétúhún dē tēe nání Gayo*

<sup>1</sup> Maá nī cúu tēe ñáhnú jā ndíso tíñú, de tēe nī carta yáhá cuēē nūū nū, amigo Gayo, chi mánī ni jín nū sáhá tūhun ndāā.

<sup>2</sup> Ñanī mánī, jícān táhvī ni jā ná quíhīn vāha ndācá tiñu sáhá nū, jín jā coo vāha nū, tá cúu nūū íyó vāha ánó nū jín tūhun yā.

<sup>3</sup> Nī ncusiī ndasí inī ni tá nī nguenda sava hermano de nī ncachī tūhun ndá dē nūū ni nāsa vāha squíncuu nū ndācá tiñu ndāā, chi jícā ndāā nū.

<sup>4</sup> Nduú cā nā incā tūhun sáhá jā cúsiī cā inī ni, chi maá-ni jā níhīn ni tūhun jā jícā ndāā ndá nchivī jā cúu tá cúu sēhe nī síquī jā ní scándíja nī jī.

<sup>5</sup> Ñanī mánī, vāha ndasí sáhá nū jā chindeé nū ndācá hermano, de víhī cā tú tēe ñūū jícá cúu dē.

<sup>6</sup> Chi ndá tēe ñúcuán nī nacani dē tūhun nūū nchivī cándíja yáhá, nāsa cúndáhvī inī nū dē. De jícān ni favor jā chindeé cā nū ndá dē, tú nā cuá jínī ñúhún dē jā caca cā dē ichi nūū quíhīn dē, tá cúu nūū jétahān inī Yāā Dios.

<sup>7</sup> Chi ndá tēe ñúcuán nī nquee dē jícā dē síquī tiñu Jesucristo. De nduú nā xūhún quéhen ndá dē nūū nchivī jāá nduú jínī tūhun Yāā Dios.

<sup>8</sup> Jā ñúcuán cánuú jā coto ó dē, de chindeé ó dē jā nācani dē tūhun ndāā.

### *Sīquī jāá nduú vāha sáhá Diótrefes*

<sup>9</sup> Ja nī ntee nī iin carta nūū nchivī cándíja jīñā. Sochi Diótrefes nduú jétáhvī dē tūhun cáhān ni, síquī jā cúni dē cuñáhnú maá dē nūū jī.

<sup>10</sup> Jā ñúcuán de tá cuēē ni de cáhān ni nūū dē síquī tiñu sáhá dē, chi ndasí sátúhún dē de cáhān dē tūhun stáhvī síquī ndá nī. De nsūú vāchi ñúcuán-ni sáhá dē, chi suni nduú jétáhvī dē ndācá hermano jā quéndā nūū dē, de jāsī dē jā má cuétáhvī nchivī nūū ndá hermano ñúcuán. De nchivī jā

jétáhvī nūū ndá hermano, távā dē jī nūū nátacā ndá nchivī cándíja.

<sup>11</sup> Ñanī mánī, mā ndācú nū nchivī jā sáhá tiñu néhén, chi sa nchivī jā sáhá tiñu vāha. Chi sēhe Yāā Dios cúu ndá nchivī jā sáhá tiñu vāha. Sochi nchivī jā sáhá tiñu néhén, nduú jínī jī nāsa Yāā cúu Yāā Dios.

### *Jā cáhān ndá jī jā vāha sáhá Demetrio*

<sup>12</sup> Ndācá nchivī chi cáhān jī jā vāha sáhá Demetrio. De jín tiñu ndāā jā sáhá dē, de stéhēn jā tēe ndāā cúu dē. De suni súcuán cáhān ndá máá nī, de jínī ndá nū jā íyó ndāā tūhun cáhān ni.

### *Tūhun jā sándhí*

<sup>13</sup> Íyó cuāhā tūhun jā cáhān cā ni jín nū, de nduú cúni ni tee nī jín tinta jín pluma.

<sup>14</sup> Chi ñúhún inī ni cuēē yachī ni tácuā nacunī tāhán ó, de natúhún ó.

<sup>15</sup> De ñúhún inī ni jā ná cóo ndeé coo siī inī nū. Ndācá amigo ó yáhá cáhān jī jā sáhá ndeé inī nū. De suni cáhān nū jín ndācá amigo jīñā jā sáhá ndeé inī jī.

## CARTA JA NI NTEE SAN JUDAS APOSTOL NUU NDA NCHIVI CANDIJA

<sup>1</sup> Maá nī cúu Judas ñanī Jacobo, de mozo Jesucristo cúu nī. De tée nī carta yáhá cuēē nūū ndá ndóhó nchivī jā ní ncana maá Tatá ó Yāā Dios, de nī nsáhá yā jā íyó ndoo íyó ī nū nūū yā jā cúu nú nchivī mānī yā jíín. De Jesucristo jíto vāha yā ndá nú nūū jānēhén, sīquī jā yíhí nú ndahá yā.

<sup>2</sup> De ñúhún inī ni jā ná cúndáhvi cā inī yā ndá nú, de sáhá yā jā coo ndeé coo siī inī nū, de coo manī ndasí yā jíín nú, de ná ndúcuahā cā ndá ñúcuán nūū nū.

*Sīquī ndá tēe jā stéhēn tūhun stáhvi  
(2 Pedro 2.1-17)*

<sup>3</sup> Ñanī mānī, ndasí nī ncuu inī ni jā tee nī carta nūū ndá nú sīquī tūhun jā ní scácu yā ndá ndóhó de saá-ni ndá nduhū. Sochi nī jinī ni jā cánuú cā jā tee nī carta jā sndíhvi inī ni ndá nú tácu nducú ndeé nú jā má cāsī nchivī ndá tūhun cándíja ó. De tūhun yáhá chi ja nī jēhe yā iin vuelta-ni nūū ndá nchivī maá yā.

<sup>4</sup> Chi sava tēe nī stáhvi dē ndá ndóhó nī nquīvi dē māhñú ndá nú. De ndá tēe ñúcuán chi jondē janahán ja cáhān tutū ī jā tānū tāhvi dē sīquī tiñu sáhá dē. Cúu ndá dē tēe nēhén, chi cáhān dē jā vāha inī Yāā Dios, de jā ñúcuán vātu-ni sáhá dē ndá tiñu nēhén chi mā cuáha yā castigo, cáchī dē. De nduú jétúhún ndija dē Jētohō ō Jesucristo jíín Yāā Dios, jā mátúhún yā-ni cúñáhnú nūū ō.

<sup>5</sup> De mitan chi vísō ja jíín vāha ndá nú, de cúnī ni jā nandacu nī nūū nū nāsa nī nsáhá maá Jētohō ō. Chi nī scácu yā nchivī Israel janahán, nī nchindeé yā ji jā ní jinu ji inī ñuū tátū Egipto cuāhān ji. De vísō súcuán de cuéé cā de nī snāā yā sava ji jāá nduú ní ncándíja.

<sup>6</sup> De suni nūcūhun inī nū sīquī ndá ángel yā jā ní sndóo tiñu ndíso, de nī sndóo nūū ní ndeē andiví. De Yāā Dios nī nchindasí yā, de ndétu ndá jondē quenda quīvī cāhnú jā sáhá ndāā yā tiñu. De núhnī jíín cadena, de ndeé ní cání nūū cūnú nūū neē.

<sup>7</sup> De suni nī sndóho yā nchivī ñuū Sodoma jíín ñuū Gomorra jíín sava cā ñuū jā ní Iyo ñatin, chi suni nī nsáhá nēhén ji tá cúu nūū ní nsáhá ndá ángel ñúcuán jondē janahán cā. De ndá máá ji nī jica ndiī ji de nī nsáhá ji ndācá cuāchi nēhén ndasí. De nī nīhīn ji castigo ñuhūn jā cáyū ní cání, de súcuán cúu ji ejemplo nūū ndihi nchivī.

<sup>8</sup> De ndá tēe stáhvi jā ní nquīvi māhñú ndá nú, vísō jíín dē jā súcuán nī nsáhá yā, de jáni cáhā inī dē, de sáhá téhén dē yiqui cúñu dē, de squéne yichī dē ndá tēe jā ndácu tiñu maá Jētohō ō, de cáhān nēhén dē sīquī ndá ángel jā cúñáhnú nūū súcún.

<sup>9</sup> De nsūú súcuán ní nsáhá ángel Miguel, vísō ángel cúñáhnú cā cúu yā. Chi nduú ní ncāhān nāvāha yā de ni nduú ní ndácunehen yā cuāchi sīquī tāchī cúñáhnú tá nī nsāsáhān táhān yā jíín tāchī jā sīquī yiqui cúñu Moisés tá nī jīhī dē. Chi suha-ni nī ncāhān yā: Maá Yāā Dios, Yāā cúu Jētohō ō, cuxeēn yā nūū nū, ncachī Miguel.

<sup>10</sup> Sochi ndá tēe stáhvi yáhá chi cáhān nēhén dē sīquī ndācá jāá nduú jícūhun inī dē. De ndācá modo jā névāha dē sīquī jā súcuán cáá dē, tá cúu quiti yúcu jā súcuán cáá tī, suu ñúcuán sáhá jā tānū tāhvi dē.

<sup>11</sup> Nācā xēēn cundoho ndá dē túsaá, chi nduú jétáhvi dē Yāā Dios, tá cúu nūū nduú ní jétáhvi Caín. De sīquī jā cúnī ndá dē nīhīn dē xūhún de stéhēn dē tūhun stáhvi, tá cúu nūū ní nsáhá Balaam. De tānū tāhvi ndá dē, tá cúu nūū ní ndoho Coré, chi nī jīhī dē sīquī jā ní ncunīhin inī dē.

<sup>12</sup> Ndá tēe yáhá tá ndútútú dē jíín ndá nú jā yáji mānī nū, de sáhá ndá dē tiñu jā cúcanoō nū. Chi siī yáji dē jíhī dē, sochi nduú sáhá dē cuenta nāsa cajī incā nchivī, chi maá dē-ni ndíhvi inī dē cajī vāha dē. De jā stívī ndasí

ndá dē, de cúu ndá dē tá cúu vīcō yíchí jā stéché táchī. De suni cúu dē tá cúu ñutun jāá nduú jéhe ndīhā. De cúu dē tá cúu ñutun jā ní nquee jondē jíín yoho, de nduú nā modo cuitī cā jā nene numa.

<sup>13</sup> De tá cúu nū jísō ndute mar de quénda tiñū, súcuán cúu ndá dē jíín tiñū néhén jā cúu tūhun canoō. De cúu dē tá cúu tiūūn jā ní nsana ichi. De ja íyó tūha nū neē ndasí nū cundeē ndá dē ní cání.

<sup>14</sup> De nū ní nchāha iñū tatā Adán, de nī ncacu Enoc, de nī nacani dē tūhun jā ní stéhén Yāā Dios nū dē sīquī ndá tēe yáhá, ncachī dē: Maá Jētohō ō ní stéhén yā nū ní jā iin quīvī de quiji yā jíín cuāhā mil ángel yā.

<sup>15</sup> De sáhá ndāā yā tiñū ndācá nchivī, de stánū táhvī yā ndá nchivī néhén. Chi cúsá maá tiñū néhén sáhá jí sīquī jā cánéhén maá jí, de cāhān jí cuāhā tūhun nāvāha sīquī yā. Ncachī Enoc.

<sup>16</sup> Ndācá tēe yáhá chi maá-ni jā cāhān sōó dē de cāhān dē sīquī nchivī. De maá-ni jā cúsiī inī ndá máá dē cúu jā ndúcú dē. De cāhān dē jā tēe téyíí cúu dē, de cāhān yíñúhún dē jíín nchivī tácuā nīhīn dē jacū nū jí.

### *Jā sndíhvī inī Judas nchivī cándíja*

<sup>17</sup> Sochi ndá máá nú, ñanī mánī, nūcūhun inī nū ndá tūhun jā ja nī nacani ndá apóstol maá Jētohō ō Jesucristo.

<sup>18</sup> Chi ní ncāhān ndá dē: Tá cuāndihi quīvī de quiji ndá tēe jā cuācū catá sīquī tūhun ndāā yā, de sáhá dē ndācá tiñū néhén jā ndíyo inī maá dē. Súcuán ncachī tūhun ndá apóstol.

<sup>19</sup> Ndá tēe yáhá cúu jā sáhá síín nchivī. De maá-ni jā ndíhvī inī dē ndācá jā cútíndí inī maá dē, chi nduú íyó Espíritu yā jíín dē.

<sup>20</sup> Sochi ndá máá nú ñanī mánī, cuja vāha inī nū jíín ndá tūhun ndoo ndasí jā cándíja nú. De cācān táhvī nū jíín fuerza Espíritu Santo.

<sup>21</sup> De quendōo nīhin nú jíín tūhun jā cúndáhvī inī Yāā Dios ndá nú. De cundetū nú quīvī jā cutecū nū ní cání

sáhá maá Jētohō ō Jesucristo sīquī jā cúndáhvī inī yā ndá nú.

<sup>22</sup> De sava nchivī jā jáni síquí inī, nducú ndá nú modo scándíja nú jí.

<sup>23</sup> De nducú ndéé nú jā cācu jí nū cuāchi jí, chi modo jā stáá nú jí nū ñúhūn. De sava cā jí chi cundáhvī inī nū jí scācu nú jí, de mā quétahān cuitī inī ndá nú cuāchi jí, chi cuquini inī nū jondē sahā jí jā ní ncutéhén jíín tiñū néhén jā sáhá ndá jí.

### *Tūhun jā cúñáhnú Yāā Dios ní cání*

<sup>24</sup> De Yāā Dios chi mátúhún-ni maá yā cúu Yāā ndíchí, Yāā scācu yóhó. De íyó poder yā jā coto yā ndá ndóhó jā má quívi nú cuāchi, jíín jā sáhá yā jā cuiñi ndá nú nū yā nū viī ndasí cúñáhnú yā, de quīvī ñúcuán de coo ndoo ndá nú nū yā, de cusíi ndasí inī nū sáhá yā.

<sup>25</sup> De ná cāhān ō jā viī ndasí cúñáhnú yā sīquī jā ní nsáhá yā jā jíín Jētohō ō Jesucristo. De ná cāhān ō jā cúñáhnú ndasí yā, de ndācu yā tiñū jíín poder jā ndíso yā jondē janahān ndasí jíín jondē mitan jíín jondē ní cání. Súcuán ná cóo. Amén.

## TIÑU JA COO JA NI JINI NIJIN SAN JUAN

*Jā ní stéhēn Jesucristo ndācá tiñu jā coo*

<sup>1</sup> Tūhun yáhá cūu jā ní ncachī Yāa Dios nūu Jesucristo nāsa coo ndācá tiñu quiji, tácuā nacachī tūhun yā nūu nchivī cándija jā cūu ndá ji mozo yā. De stéhēn yā nūu ji ndācá tiñu jā ñamā coo. De nī ntají yā ndá ángel yā nī nquiji nī stéhēn nijin tiñu ñúcuán nūu nduhū Juan jā cūu nī mozo yā.

<sup>2</sup> De maá nī cáchī tūhun ndāā ni sīquī ndācá jā ní jinī ni ñúcuán, de nācāni ndāā ni tūhun Yāa Dios jíin tūhun jā ní ncāhān ndāā Jesucristo.

<sup>3</sup> Nācā ndetū nchivī jā cáhvi tutū yáhá, de suni nācā ndetū nchivī jā níni ji jā cáhvi nchivī ndācá tūhun yáhá jā ní ncachī Yāa Dios, de chúhun inī ji. Chi ja cuācuñatin quivī jā coo ndācá tiñu jā yósō nūu tutū yáhá.

*Jā té Juan carta nūu ndihújā grupo nchivī cándija*

<sup>4</sup> Maá nī cūu Juan, de té nī tūhun yáhá cuēē nūu ndá ndóhó, ndihújā grupo nchivī cándija jā íyó Asia. De ñúhún inī ni jā maá Yāa Dios ná sáhā cā yā jā váha ndá ndóhó, de sáhā yā jā coo ndeé coo sī inī nū. Chi maá yā cūu Yāa jā íyó mitan, de nī iyo yā ní cání, de coo yā ní cání. De ñúhún inī ni jā suni sūcuán sáhā ndihújā Espiritu jā íyó yā yuhú mesa nūu ndácu Yāa Dios tiñu.

<sup>5</sup> De ñúhún inī ni jā suni sūcuán sáhā Jesucristo, Yāa jā cáhān ndāā ndācá tūhun. De xihna cā maá yā nī natecū māhñú ndīyi. De cúñáhnú yā nūu ndācá rey jā íyó ñayiví. De maá yā cúndáhvī inī yā yóhó, de nī naquete yā yóhó nūu cuáchi ó jíin níñi yā.

<sup>6</sup> De nī nsáhā yā jā ní nduu ó rey jíin sūtū jā sátíñú ó nūu Tatá yā Yāa Dios. De ná cáhān ō jā vii ndasí cúñáhnú yā de tíin yā poder ní cání. Amén.

<sup>7</sup> Cunini ndá nú tūhun yáhá, chi ndiji Cristo jíin vīcō. De ndiviī nchivī

cunī ji nūu yā, de jondē jíin nchivī jā ní stācuēhé ji yā. De ndācá raza nchivī ní cáhnú ñayiví cuacu ji jāá nduú ní ncándija ji yā. Súcuán cūu jā coo.

<sup>8</sup> Suha cáhān maá Jētohō ō, Yāa tíin ndihi poder: Maá nī cūu tá cūu letra A jā xihna ñúhún jíin letra Z jā sándihí, chi maá nī nī squijéhé ndihi de maá nī sínu, cáchī maá Yāa jā íyó mitan, de nī iyo yā ní cání, de coo yā ní cání.

*Jā ní jinī Juan jā vii cúñáhnú Cristo*

<sup>9</sup> Maá nī cūu Juan jā cūu hermano ndá nú. De inuú-ni ndóho nī tūndóhó jíin ndá nú sīquī jā cándija ó Jesucristo, de inuú-ni ndácu Yāa Dios tiñu nūu ō, de inuú-ni jéndeé inī ō sáhā Jesucristo. De sīquī jā ní nacāni nī tūhun Yāa Dios jíin jā ní ncachī ndāā ni tūhun Jesucristo, jā ñúcuán nī ntiin ndá ji nduhū jā cūu nī preso, chi nī nchuhun ji nduhū isla jā nání Patmos.

<sup>10</sup> De iin domingo nī jinī ni iin jā ní stéhēn maá Espiritu Santo nūu nī. De nī jinī nī iin jā cána jee níhin ichi chátā ni tá nūu cūu jā tívī trompeta.

<sup>11</sup> De nī ncāhān jíin nī: Maá nī cūu tá cūu letra A jā xihna ñúhún jíin letra Z jā sándihí, chi maá nī cūu Yāa jā íyó jondē xihna ñúhún de coo nī ní cání. De tee nú nūu iin tutū ndācá jā cunī nū, de tají nú quihīn nūu ndihújā grupo nchivī cándija jā íyó ní cáhnú Asia, suu inī ñuū Efeso, jíin Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, jíin Laodicea, ncachī.

<sup>12</sup> Ñúcuán de nī ndicó cóto nī jā cunī ni ní iin cūu jā cáhān jíin nī. De tá nī ndicó cóto nī de nī jinī ni ūjā candelero oro.

<sup>13</sup> De māhñú ndihújā candelero ñúcuán íñi maá Yāa nī nduu té. De ñúhún yā iin sahma cání jā quēnda jondē nūu jēhē yā. De núhñi iin cinturón oro yīcā yā.

<sup>14</sup> De ixi xínī yā chi yaa tá cūu ixi ticāchí, tá cūu yuhvā volcán. De tíñuū yā jéndütē tá cūu yáñuhūn.

<sup>15</sup> De jēhē yā xíñū tá cūu cāa cuāán jā ní nduhvā nūu horno. De níhin ndasí jā cáhān yā, tá cūu nūu níhin cuāhā yūte nāhnú.

16 De ndahá cuáhá yā tíin yā ūjā tiūn. De yuhú yā quée jā cáá tá cáá espada jā xēen ndúū lado. De nūū yā cáá tá cáá ncandii jā ndíi vāha.

17 De tá nī jinī ni yā de nī ndicó cáva nī nūū jéhē yā modo jā ní jīhī ni. De nī ntee yā ndahá cuáhá yā sīquī ni, de nī ncāhān yā: Mā cūyūhú nú. Maá nī cúu Yāā jā íyó jondē xihna ñúhún de coo nī níí cání.

18 De Yāā tēcū cúu nī. Chi nī jīhī ni de nī natecū ni, de mitan chi tēcū ni níí cání. De maá nī tíin poder sīquī cuēhē jáhnī nchivī jín sīquī lugar nūū ndéē ánō ndá ndīyi.

19 Túsaá de tee nú nūū tutū ndācá jā ní jinī nū, jā cúu mitan jín jā coo ichi nūū.

20 De yáhá cúu tūhun yíyuhū jā stéhēn ni sīquī ndihújā tiūn jā ní jinī nū jā tíin nī ndahá cuáhá nī, jín sīquī ndihújā candelero oro: Ndhújā tiūn ñúcuán cúu tá cúu ndihújā jā cúñáhnú nūū ndihújā grupo nchivī cándíja. De ndihújā candelero cúu tá cúu ndihújā grupo nchivī cándíja.

## 2

### *Tūhun jā cuáhān ñuū Efeso*

1 Tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Efeso: Súcuán cáhān nduhū, Yāā jā tíin ndihújā tiūn jín ndahá cuáhá nī, de jíca nuu nī māñú ndihújā candelero oro.

2 Ja jínī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, jā ndíhvī inī nū sīquī tūhun nī, jín jā jéndeé inī ndá nú. De jínī ni jāá nduú jéhe ndá nú tūhun jā quívi nchivī nēhēn māñú nú. De jínī ni jā ní jito túnī nū ndá tēe stáhvī jā cáhān dē jā cúu dē apóstol, de nī jinī nū jā tēe stáhvī cúu dē.

3 De nī jendeé inī ndá nú nī ndoho nú tūndóhó, de nduú ní núu inī nū jā cúu ndasí nú jín tiñu nī.

4 De vísō súcuán de íyó jacū jā cáhān ni nūū nū, chi nduú cā íyó māñī vāha nú jín nī tá cúu nūū ní íyo māñī nū jín nī quívi yātā.

5 Túsaá de nūcūhun inī ndá nú nāsa nī sndóo nú tūhun jā ní íyo māñī nū jín

nī, de nacani inī nū, de sáhá nú tá nī nsáhá nú jondē quívi ñúcuán. De tú mā nacani inī nū, de ñamā cuēē ni de stáá nī candelero nū nūū íñí, cúu jā má cuíñí cā nū jín nchivī cándíja.

6 De vísō súcuán de íyó iin jā váha jā sáhá ndá nú, chi nduú jétahān cuitī inī nū tiñu nēhēn jā sáhá ndá nchivī jā níquīn tūhun jā stéhēn Nicolás. De suni maá nī nduú jétahān cuitī inī ni.

7 Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho ji jā cáhān maá Espíritu Santo jín ndá grupo nchivī cándíja. Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jāñēhēn, cuāha nī tūhun jā cajī ji jāvíxī jā cúun xīñī ñutun jā sáhá jā cutecū ji níí cání. De ñutun ñúcuán íñí jondē andiví nūū íyó Yāā Dios nūū vii ndasí cáá.

### *Tūhun jā cuáhān ñuū Esmirna*

8 De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Esmirna: Súcuán cáhān nduhū, Yāā jā íyó jondē xihna ñúhún de coo nī níí cání, de nī jīhī ni de nī natecū nī.

9 Ja jínī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, jín tūndóhó jā ndóho nú, jín jā ndóho ndáhvī nú. De vísō súcuán de cuicá ndá nú ndihī jā ndíso tūhun nī. De jínī ni jā cáhān nēhēn ndá nchivī sīquī nū. Nchivī ñúcuán cáhān ji jā nchivī hebreo nchivī maá Yāā Dios cúu ji, de nduú chi jā stáhvī ji-ni, chi sa nchivī yíhī ndahá Satanás cúu ji.

10 De mā cūyūhú cuitī nū ndācá jā ndoho nú. Chi tāchī cúñáhnú ja ñatin sáhá jā quívi sava ndá nú vecāa jā coto túnī ndá ndóhó, de cundoho nú tūndóhó ūxī quívi. De cuiñi nīhin nú vísō jondē cuū nū, de cuāha nī premio nū jā cutecū nū níí cání.

11 Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho ji jā cáhān maá Espíritu Santo jín ndá grupo nchivī cándíja. Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jāñēhēn, mā nīhīn ji tūndóhó jā tñū tāhvī ji cuū ji vuelta ūū.

### *Tūhun jā cuáhān ñuū Pérgamo*

12 De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Pérgamo: Súcuán cáhān nduhū, Yāā névāha espada jā xēen ndúū lado.

13 Ja jínī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, de jínī ni jā ndéē ndá nú mähñú nchivī jā tátúnī Satanás nū. De vísō sūcuán de íñī nīhin ndá nú jín tūhun nī, de nduú ní náyūhú nú jā cándíja nú nduhū, ni quivī jā ní jīhī Antipas, tēe nī squíncuu váha nī nacani ndāā tūhun nī. Chi ñuū ndá nú íyó ndá nchivī jā jétíñú Satanás, de nī jahñī jī Antipas.

14 De vísō sūcuán de íyó jacū jā cāhān ni nūū ndá nú. Chi mähñú ndá nú nchivī ñuū Pérgamo íyó sava nchivī jā níquīn tūhun jā ní stéhēn Balaam. Chi tēe ñúcuán nī stéhēn dē nūū Balac nāsa squívi dē nchivī Israel cuāchi jā cajī jī jā ní nsōcō nūū ídolo jín jā casíquí ndéē tāhán jī.

15 De suni íyó sava nchivī mähñú ndá nú jā cándíja cā jī tūhun jā ní stéhēn Nicolás, de tūhun ñúcuán chi nduú jétahān cuitī inī ni.

16 Túsaá de nacani inī ndá nú jā sndóo nú cuāchi nú. Chi tú nduú de ñamā cuēē ni jín espada jā quēe yuhú nī. De jín ñúcuán de sndóho nī nchivī jā cándíja cā tūhun nēhén ñúcuán.

17 Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho jī tūhun jā cāhān maá Espíritu Santo jín ndá grupo nchivī cándíja. Ndācá nchivī jā cundeē sīquī jāñēhén, scájī ni jī maná jā yíyuhū ichi andiví. De suni cuāha nī iin yūū cujín nūū jī, de nūū yūū ñúcuán cundeē iin síví jéé, de ni iin nchivī mā cūní síví ñúcuán, chi maá-ni nchivī jā níhīn.

#### *Tūhun jā cuāhān ñuū Tiatira*

18 De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Tiatira: Sūcuán cāhān nduhū, maá Sēhe Yāa Dios jā jéndūtē tīnūú nī tá cúu yáñuhūn. De jēhē ni xíñú cáá tá cáá cāa cuāán jā ní ndūhvā.

19 Ja jínī ni ndācá tiñu váha jā sáhá ndá nú, chi cúndáhvī inī nū táhán nú, de cándíja nīhin nú nduhū, de sátíñú nú nūū ni, de jéndeé inī nū. De jínī ni jā víhī cā sáhá ndá nú mitan nsūū cā jondē quivī yātā.

20 De vísō sūcuán de íyó jacū jā cāhān ni nūū nū. Chi íyó iin ñahan mähñú ndá nú jā nání Jezabel. De jēhe

ndá nú tūhun jā stéhēn ña nūū nū. De cáchī ña jā nácani ña tūhun Yāa Dios. De nduú chi jín tūhun stéhēn ña de stáhvī ña nchivī cándíja jā cúu jī mozo ni. De sáhá ña jā casíquí ndéē tāhán jī, jín jā yájī jī jā ní nsōcō nūū ídolo.

21 De nī jēhe nī tiempo jā nacani inī ña, de nduú cūnī ña nacani inī ña jā sndóo ña jā casíquí ndéē ña.

22 Túsaá de ná sáhá nī jā cava ña jín cuēhē. De ndācá nchivī jā casíquí ndéē jín ña, suni cuāha nī tūndóho xēen nūū jī, de tú mā nácani inī jī jā sndóo jī tiñu nēhén tá cúu nūū sáhá ñahan ñúcuán.

23 De sáhá nī jā cuū nchivī jā ní scándíja ña. De sūcuán de cunī ndācá grupo nchivī cándíja jā maá nī cúu Yāa jā jínī ndihī nāsa cáá jāá ntúnī jín ánō nchivī. De cuāha nī yāhvi iin iin nú tú nāsa nī nsáhá nú.

24 De sava cā nū jā íyó ñuū Tiatira, jāá nduú ní jétáhvī tūhun jā stéhēn ñahan ñúcuán, de ni nduú ní ntín nú tūhun jā cāhān ndá jī jā tūhun yíyuhū cā nūū Satanás cúu, jín ndá máá nú cāhān ni jā má tēē cā ni incā tiñu sīquī nū.

25 Chi maá-ni jā quendōo nīhin nú jín tūhun ndāā jā cándíja nú, de quendōo nīhin nú jín jondē quivī nenda nī.

26 Ndācá nchivī jā cundeē sīquī jāñēhén, jín jā squíncuu váha tiñu jā cūnī ni jondē mitan de jondē quivī sándihī, sáhá nī jā cuñáhnú jī tátúnī jī nūū ndācá nación,

27 tá cúu nūū ní nsáhá Tatá nī jā cúñáhnú nī tátúnī ni. De tátúnī nīhin jī nūū ndācá nación. Chi tá cúu nūū cúun yúú jī quísi tāhvī, sūcuán squéne yichī jī nchivī jāá nduú cándíja nūū ni.

28 De sáhá nī jā cunī jī nduhū jā viī cuñáhnú nī quivī nenda nijīn ni, tá cúu nūū jínī jī lucero jā quénda túu.

29 Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho jī tūhun jā cāhān maá Espíritu Santo jín ndá grupo nchivī cándíja.

## 3

### *Tūhun jā cuāhān ñuū Sardis*

<sup>1</sup> De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Sardis: Súcuán cáhān nduhū, maá Yāā jā névāha ndihújā Espíritu Yāā Dios jíin ndihújā tiūūn. Ja jíinī ni ndācá tiñu jā sáhá ndá nú, de cáhān nchivī jā técū nū, sochi nūū nduhū chi modo ndīyi cúu ndá nú.

<sup>2</sup> Natahvī inī nū, de ndijéhé nīhin nú jíin tiñu jā jacū-ni cā íyó de ndúcú naā. Chi ja jíinī ni jāā nduú squíncuu vāha vāha nú nūū Yāā Dios.

<sup>3</sup> De nūcūhun inī nū ndācá tūhun jā ní stéhēn ndá nūū nū. De candíja nú ndá tūhun ñúcuán de nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú. Chi tú mā nátahvī inī nū, de cuēē ni nūū nū iin sanaā-ni, modo jā iin sanaā-ni de quíji jācuíhná, de mā cūnī nú nā hora jíinū ni nūū nū.

<sup>4</sup> De vísō súcuán de íyó jacū nū ñuū Sardis jāā nduú ní nsáhá nú cuāchi, jā cúu modo jāā nduú ní nsáhá téhēn nú sahma nú. Jā ñúcuán vāha yaa coo sahma nú caca nú jíin nī, chi nchivī vāha cúu ndá nú.

<sup>5</sup> Chi ndācá nchivī jā cundeé sīquī jānēhén, cuāha nī sahma cuijín yaa cuhun ji. De mā sndóo nī sívī ji nūū libro jā yósō sívī nchivī cutecū ní cánī. De cuetúhún nī ji nūū Tatá nī jíin nūū ndācá ángel yā.

<sup>6</sup> Nchivī jā íyó sōho ná téē sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíin ndá grupo nchivī cándíja.

#### *Tūhun jā cuáhān ñuū Filadelfia*

<sup>7</sup> De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Filadelfia: Súcuán cáhān nduhū, Yāā ndoo Yāā ndāā, de névāha nī ndācāa rey David. De maá nī nácune jā quívi nchivī nūū tátúnī ni, de ni iin mā cūú nacasī, de maá nī nácasī, de ni iin mā cūú nacune.

<sup>8</sup> Ja jíinī ni ndācá tiñu vāha jā sáhá ndá nú. De nī nacune nī modo iin viéhé jā quívi ndá nú, de ni iin mā cūú nacasī. Chi vísō jacū-ni fuerza nū íyó, de nī ncandíja nú tūhun nī, de nduú jásī ndá nú yuhú nú jā cándíja nú nduhū.

<sup>9</sup> De íyó sava nchivī jā yíhī ndahá Satanás, de cáhān ndá ji jā nchivī hebreo jíin nchivī maá Yāā Dios cúu ji, de nduú chi jā stáhvī ji-ni. Túsaá de sáhá nī jā quenda ji nūū nū de cuiñi jíití ji nūū nū, de cunī ji jā mānī ni jíin nū.

<sup>10</sup> De vāha nī squíncuu ndá nú tūhun jā ní ncāhān ni jā cuandee inī nū. De jā ñúcuán scácu nī ndá ndóhó quívi jā quíji iin tūndóhó xēēn sīquī nchivī ní cáhnú ñayívi, jā coto túnī ñúcuán ndá ji.

<sup>11</sup> De ñamā nenda nī. Túsaá de quendōo nīhin ndá nú jíin tūhun cándíja nú, tácuā ni iin mā cándeē premio nū.

<sup>12</sup> Ndācá nchivī jā cundeé sīquī jānēhén, sáhá nī jā cuu ji tá cúu síhīn yūū luu inī templo Yāā Dios maá nī. De mā cújiyo ji nūū ndéē yā ñúcuán. De tee nī sívī Yāā Dios maá nī teēn ji, jíin sívī jée maá nī, jíin sívī ñuū Yāā Dios maá nī. De ñuū ñúcuán cúu Jerusalén jeé, de cuun quíji ichi andiví jondē nūū Yāā Dios maá nī.

<sup>13</sup> Nchivī jā íyó sōho ná téē sōho ji tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jíin ndá grupo nchivī cándíja.

#### *Tūhun jā cuáhān ñuū Laodicea*

<sup>14</sup> De tee nú tūhun yáhá ná quíhīn nūū jā cúñáhnú nūū nchivī cándíja ñuū Laodicea: Súcuán cáhān nduhū, maá Yāā cúu tūhun ndāā, Yāā cúu testigo vāha jā cáhān ndāā. De maá nī nī nsáhá ndihi jā ní ncāhān Yāā Dios jā ná jécōo.

<sup>15</sup> Ja jíinī ni ndācá tiñu jā sáhá ndá nú. De cúu ndá nú modo jāā nduú vījin de ni nduú ihní, cúu jā jacū-ni cándíja nú tūhun nī, chi ni nduú jásī nū de ni nduú ndíhvī inī nū sīquī. De nācā vāha de tú jā vījin nú á jā ihní nú nícu.

<sup>16</sup> De nduú chi vāchi jā yíhī vīxī-ni ndá nú, chi ni nduú jásī nū de ni nduú ndíhvī inī nū sīquī. De jā ñúcuán squéne yichī ni ndá nú modo iin jā jíati nī ntesíi nī jāā nduú jétahān inī ni.

<sup>17</sup> De cáhān ndá nú jā cuicá nú, de quéndōo vāha nú, de nduú cúmanī ni iin nūū nū. Sochi nduú sáhá nú cuenta jā nūū maá nī chi ndáhvī ndasí

ndóho nú, de cúmanī ndasí nū nū, de cácuáá nú, de cávichí nú.

18 Túsaá de cáhān ni jín ndá nú jā nū ni cueen nú oro jā ní ndūhvā nū ñúhūn de nī nduu ndinuhun oro, de suu cúu jā sáhā nī jā coo cuicá ndija nú ndihí jā ndíso tūhun nī. De nū ni cueen nú sahma cuijín cuhun nú, tácu mā cúcanoō nū jā cávichí nú, cúu jā quendō ndā nū sáhā nī. De cueen nú tátān nū ni cuhun tīnūú nú, tácu ndunijīn tīnūú nú, cúu jā jīcūhun inī nū tūhun nī.

19 Ndācá nchivī jā cúndáhvī inī ni, chí cáhān ni nū jī de sndóho nī jī, tácu ná chúhun inī jī. Túsaá de cundihvī inī ndá nú, de nacani inī nū jā sndóo nú cuāchi nú.

20 Cunini ndá nú tūhun yáhá, chí íñī nī viéhé ánō nū cáhān ni jā quīvi nī. De tú ní-ni ndóhó cunini de nacune nú viéhé ánō nū, de quīvi nī cajī ni stāa jín nú, de suni cajī maá nú jín nī. De suu cúu jā cundeē ni ánō nū.

21 Ndācá nchivī jā cundeē sīquī jānēhén, cuāha nī tūhun jā cundeē jī jín nī nū mesa nū tátúnī ni. Chí saá-ni nduhū nī snāa ni poder jānēhén, de nī jēcundeē ni jín Tatá nī nū mesa nū tátúnī yā.

22 Nchivī jā íyó sōho ná tēe sōho jī tūhun jā cáhān maá Espíritu Santo jín ndá grupo nchivī cándíja, ncachī yā.

## 4

*Ndācá jā ndéē andiví chíñúhún nū yā*

1 Ñúcuán de nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni jā núne iin viéhé andiví, de maá Yāa jā ní ncāhān jín nī jā xíhna ñúhún, nī ncāhān tucu jín nī modo jā tívī trompeta. De nī ncāhān: Caa quiji nú yáhá, de ná stéhén ni nū nū ndācá tíñu jā coo ichi nū cā, ncachī yā.

2 De nī jinī cā ni jā ní stéhén Espíritu Santo nū ni. Chí nī jinī ni jā andiví íñī iin mesa nū tátúnī, de ndéē maá yā nū mesa ñúcuán.

3 De jéndūtē yā modo iin yūu cuijín ndéē nihni xíñu á iin yūu cuāhá xíñu. De iin tīcō yēhndé nī jicó ndúu yuhú

mesa yā, de jéndūtē tá nū cáá iin yūu cuí xíñu.

4 De xíin mesa yā nī jinī ni jā ní jicó ndúu ōcō cūmī cā mesa nū tátúnī. De nū mesa ñúcuán ndéē ōcō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñu. De ñúhún ndá dē sahma cuijín yaa, de xīnī dē ñúhún corona oro.

5 De jondē nū mesa nū tátúnī yā jéndūtē sáhá taja de níhin de cána taja. De ichi nū mesa yā íñī ndihújā Espíritu Yāa Dios, de cáá tá cáá ūjā iti náhnú jā cáyū ñuhūn.

6 De ichi nū mesa yā suni íyó modo iin mar jā ndéē nihni tá cúu nū cáá vidrio. De xíin mesa yā nī jicó ndúu cūmī jā tēcū. De íyó cuāhá tīnūú ní cáhnú ichi nū jín ichi chátā.

7 De iin jā tēcū ñúcuán cáá tá cáá ndicaha. De incā cáá tá cáá stīquī. De jā únī chí nēe nū tēe. De jā cūmī chí cáá tá cáá yaha jā jicó nū táchī.

8 De ndicúmī jā tēcū ñúcuán íyó íñū nījīn jā iin iin. De maá-ni tīnūú cúu ní cáhnú jondē jín ní chījin nījīn. De nduú ñuú nduú jécuiñī cuitī jā cáhān: Yāa nī Yāa ndoo ndasí cúu maá Jētohō ō Yāa Dios, Yāa tīn ndihí poder, Yāa íyó mitan, de nī íyo yā ní cání, de coo yā ní cání.

Cáchī.

9 Chí maá-ni jā cáhān ndicúmī ñúcuán jā cúñáhnú ndasí Yāa ndéē nū mesa, Yāa tēcū ní cání cuitī. De yíñúhún cáhān ndá jín yā, de nácuatáhvī nū yā.

10 De ndācá vuelta jā sáhá súcuán, de ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñu, jécuiñī jítí dē nū Yāa jā tēcū ní cání cuitī, de chíñúhún dē yā. De távā dē corona dē, de jáquīn dē ichi nū mesa yā. De cáhān ndá dē:

11 Jētohō sá de Yāa Dios sá cúu ní. De vāha ndasí Yāa cúu ní jā cáhān jī jā víi cúñáhnú ní, de íyó yíñúhún ndá jī nū ní, de tīn ní ndihí poder.

Chí maá ní nī nsáhá ndihí jā íyó, de sīquī jā súcuán nī ncuu inī maá ní de nī jēcōo ndihí. Ncachī ndá dē.



## 5

*Jā ní nacune Tīcāchí Yāā Dios tutū*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī jinī ni jā Yāā jā ndéē mesa jā tátúnī, ndahá cuáhá yā tīn yā iin tutū cānī jā ní ntuū. De yósō tūhun ndúū lado tutū ñúcuán, de ndásī jín ūjā sello.

<sup>2</sup> De nī jinī ni iin ángel yā jā ndíso poder, de nī ncāhān jee: ¿Ní iin cúu tēe vāha ndasí jā cundiso tíñú quehdē ndá sello de nacune tutū yáhá? ncachī ángel yā.

<sup>3</sup> De ni andiví ni ñayíví ni jā íyó chíjin ñayíví, nduú ní íyo ni iin jā cuu cundiso tíñú jā nacune tutū ñúcuán, de ni jā cūndēhé nūū.

<sup>4</sup> De nī jacu ndasí nī, chi nduú ní íyo ni iin jā cuu cundiso tíñú nacune de cahví tutū ñúcuán, de ni jā cūndēhé nūū.

<sup>5</sup> Sá de nī ncāhān iin tēe ñáhnú ñúcuán jín nī: Mā cuacú nú, chí íyó iin Yāā jā ndíso tíñú yā quehdē yā ndihújā sello jā ndásī tutū, de nacune yā. De maá yā chí íyó cuāhā poder yā, tá cúu nūū íyó cuāhā fuerza iin ndicaha. De nī ncacu yā chíjin tatā Judá, jā cúu tatā rey David. De nī snáá yā poder ndācā jānēhén.

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī jinī ni Yāā jā cúu Tīcāchí Yāā Dios jā ní jahnī ndá ji de nī natecū yā. De Tīcāchí ñúcuán íñí yā nūū íñí mesa Yāā Dios, māhñú ndicúmī jā tēcū jín māhñú ndá tēe ñáhnú jā ndíso tíñú. De íyó ūjā ndiquin jín ūjā tīnūū Tīcāchí ñúcuán. De tīnūū ñúcuán cúu ndihújā Espíritu Yāā Dios jā ní ntají yā nī jēhēn ní cáhnú ñayíví.

<sup>7</sup> De Tīcāchí ñúcuán nī jēquehen yā tutū jā tīn ndahá cuáhá Yāā jā ndéē nūū mesa.

<sup>8</sup> De tá nī nquehen yā tutū ñúcuán, de ndicúmī jā tēcū jín ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nī jēcūñī jítí nūū yā. De tá iin iin tēe ñáhnú yíndahá yā jā nání arpa, jín cōhō cūu oro jā ñúhún chitú sūja īī. De sūja īī ñúcuán cúu ndācā tūhun jā jícān táhvī nchivī jā yíhí ndahá Yāā Dios.

<sup>9</sup> De nī jita ndá dē iin yāā jeé, de suha cáhān:

Vāha ndasí Yāā cúu ní jā quehen ní tutū de quehdē ní sello jā ndásī.

Chi nī jahnī ndá ji níhín, de jín nīñī ní nī nacueen ní nchivī māhñú ndācā raza, ndācā yuhú, ndācā ñuū, ndācā nación, tácu cuu ji nchivī Yāā Dios.

<sup>10</sup> De nī nsáhá ní jā cuu ji rey jín sūtū nūū Yāā Dios,

de ndacu ji tíñú inī ñayíví.

Ncachī ndá dē jita dē.

<sup>11</sup> De nī ndēhé cā ni, de nī jini nī jā cáhān cuāhā ángel yā jā ní jicó ndúū xiín mesa yā, jín xiín ndicúmī jā tēcū, jín xiín ndá tēe ñáhnú ndíso tíñú. De íyó cuāhā ndasí millón ángel ñúcuán.

<sup>12</sup> De suha nī ncāhān jee ndá yā:

Vāha ndasí Yāā cúu Tīcāchí jā ní jahnī ndá ji.

De jā ñúcuán tīn yā poder, de cuicá ndasí yā,

de ndíchí ndasí yā, de ndíso yā cuāhā fuerza,

de ndihi chí íyó yíñúhún nūū yā, de vii cúñáhnú yā,

de cáhān ndá ji jā vāha ndasí Yāā cúu yā.

Ncachī ndá.

<sup>13</sup> De sunī nī jini nī jā cáhān ndihi jā ní nsáhá Yāā Dios jā íyó inī andiví jín inī ñayíví jín chíjin ñayíví jín inī mar.

De ndiviī ñúcuán nī ncāhān:

Cúsi inī ō cáhān ō jā vāha ndasí Yāā cúu Yāā jā ndéē nūū mesa nūū tátúnī yā,

jín Yāā cúu Tīcāchí Yāā Dios.

De ná cóo yíñúhún ó nūū yā, chí vii ndasí cúñáhnú yā,

de tīn yā poder ní cānī cuitī.

Ncachī.

<sup>14</sup> De nī ncāhān ndicúmī jā tēcū: Súcuán ná cóo, ncachī. De ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñú nī jēcūñī jítí dē, de nī nchiñúhún dē nūū Yāā jā tēcū ní cānī cuitī.

## 6

*Sīquī ndihújā sello*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī jinī ni jā Yāā cúu Tīcāchí Yāā Dios, nī jehndē yā iin jā

újā sello ñúcuán. De nī jini nī jā cāhān iin táhān ndicúmī jā técū, tá cúu nūū cána taja: Nehēn de cunī nū.

<sup>2</sup> De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin caballo cuījín. De jā yósō sīquī tī yíndahá iin nduva jā sndáva flecha. De nī jīcūhun iin corona xīnī. De nī nquee nī ncanāá, de nī ncundeé sīquī ndihi.

<sup>3</sup> Sá de Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello ūū. De nī jini nī jā cāhān incā táhān ndicúmī jā técū: Nehēn de cunī nū.

<sup>4</sup> De nī nquee iin caballo cuāhá, de jā yósō sīquī tī ndíso tíñú jā snāā tūhun jā ndéē mānī nchivī ñayīví, de quijéhé ji cahnī táhān ji. De nī nīhīn ñúcuán iin espada cāhnú.

<sup>5</sup> Sá de Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello ūnī. De nī jini nī jā cāhān incā táhān ndicúmī jā técū: Nehēn de cunī nū. De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin caballo tūún. De jā yósō sīquī tī yíndahá iin balanza jā chícuāhá, chí coo tāmā xēen.

<sup>6</sup> De māhñú ndicúmī jā técū nī jini nī iin jā cāhān: Iin kilo-ni trigo nīhīn ji jín yāhvi ji jā sátíñú ji iin quīví. De tú cebada de ūnī-ni kilo nīhīn ji jín yāhvi ji jā sátíñú ji iin quīví. Sochi aceite jín vino chí mā sáhá nú jā cumanī, ncachī.

<sup>7</sup> Sá de Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello cūmī. De nī jini nī jā cāhān tucu incā táhān ndicúmī jā técū: Nehēn de cunī nū.

<sup>8</sup> De nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin caballo cuāán yaa, de jā yósō sīquī tī cúu maá cuēhé jáhnī nchivī. De ichi chātā níquīn maá tūhun jā quívi nchivī lugar nūū ndéē ánō ndīyi. De ndúū ñúcuán ndíso tíñú jā nenda sīquī iin jā ndicúmī parte ñayīví, de cuu sáhá jā cuū nchivī jín guerra, jín tāmā, jín cuēhé xēen, jín ndācá quiti xēen jā íyó ñayīví.

<sup>9</sup> Sá de Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello ūhūn. De chíjin altar cāhnú nī jinī ni ndá ánō nchivī jā ní ncandíja tūhun Yāā Dios de nī nacani ji tūhun yā, de jā sīquī ñúcuán nī jáhnī nchivī ji.

<sup>10</sup> De nī ncana jee ndá ánō ñúcuán: Jētohō sá Yāā Dios, maá ní cúu Yāā ndoo de vāha squíncuu ní jā ní nquee yuhú ní. ¿De nāsaa cā tiempo coo de sáhá ndāā ní jēhé ndá sá, de nacūaha ní jā ndutahvī nchivī ñayīví jā ní jáhnī sáán? ncachī ndá.

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī jēhe yā sahma cuijín cūhun ndá ji, de nī ncāhān yā jín ji jā ná nátátú ji jacū cā tiempo. Chí íyó cā hermano ji jā sátíñú nūū yā, jā suni cánuú cuū ji tácuā jīnu número ji, ncachī yā.

<sup>12</sup> Sá de Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello iñū. De nī jinī ni jā ní ntāan ndasí. De nī ncutuún ncandīi modo iin sahma túún. De ní yōō nī nduu modo nīñī.

<sup>13</sup> De ndá tiūūn andiví nī nincava nūū ñūhún modo jā cóyo ndīhā yīhí ñutun higo sáhá tāchī níhin.

<sup>14</sup> De andiví nī ncujīyo tá cúu jā nátuū iin tutū cāhnú. De ndācá yucu jín ndācá isla nī ncujīyo cuāhān incā lado.

<sup>15</sup> De ndācá rey ñayīví, jín ndá jā cúñáhnú, jín jā cuícá, jín ndācá capitán, jín jā ndíso poder, jín mozo jā ní jeen ndá nchivī, jín tēe sátíñú cuenta maá, nī nchiyuhū ndá maá inī yavī cava jín māhñú cava chíjin yucu.

<sup>16</sup> De nī ncāhān ndá ji jín yucu jín cava: Ndicó cáva sīquī ní, ná quíyuhū ní tácuā mā cūnī maá Yāā jā ndéē nūū mesa jā tátúnī, jín Yāā cúu Tīcāchí jā cuāha yā castigo xēen nduhū.

<sup>17</sup> Chí nī nquenda maá quívi cāhnú jā cuāha yā castigo, ¿de ní iin quenda jā cuiñi nūū yā? ncachī ndá ji.

## 7

*Nchivī ndācá tatā Israel jā ní jēcundeē sello teēn*

<sup>1</sup> De tá nī ncuu tiñu yáhá, de nī jinī ni cūmī ángel yā jā íñi ndicúmī lado ñayīví. De jásī ndá yā jā má quíhí tāchī ndicúmī lado, tácuā mā quíhí nūū ñūhún ni nūū mar ni nūū ni iin ñutun.

<sup>2</sup> De suni nī jinī ni incā ángel yā, vāji ichi nūū quenda ncandīi. De yíndahá yā sello Yāā Dios, Yāā técū.

De nī ncāhān jee yā jíin ndicúmī ángel ñúcuán jā ndíso tíñú jā sáhá daño nū ñuhun yíchí jíin nū mar:

<sup>3</sup> Mā sáhá nú daño nū ñuhún ni nū ndācá ñutun ni nū mar, chí jondē tee ó sello teēn ndācá nchivī jā sáhá tíñu cúnī Yāa Dios ndācá ó, ncachī yā.

<sup>4</sup> De nī jini nī jā cáchī jā íyó ciento ū xico cūmī mil nchivī jā ní jēcundeē sello teēn. De nchivī ñúcuán cú ndācá tatā nchivī Israel.

<sup>5</sup> De íyó ūxī ū mil nchivī jā cúu tatā Judá jā ní jēcundeē sello, jíin ūxī ū mil tatā Rubén, jíin ūxī ū mil tatā Gad,

<sup>6</sup> jíin ūxī ū mil tatā Aser, jíin ūxī ū mil tatā Neftalí, jíin ūxī ū mil tatā Manasés,

<sup>7</sup> jíin ūxī ū mil tatā Simeón, jíin ūxī ū mil tatā Leví, jíin ūxī ū mil tatā Isacar,

<sup>8</sup> jíin ūxī ū mil tatā Zabulón, jíin ūxī ū mil tatā José, jíin ūxī ū mil tatā Benjamín. Ndihi tatā yáhá cúu jā ní jēcundeē sello.

#### *Nchivī cuāhā jā ñúhún sahma cuijín*

<sup>9</sup> De tá nī ncuu tíñu yáhá de nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni cuāhā ndasí nchivī. De cúu ji nchivī ndācá nación jíin ndācá raza jíin ndācá yuhú jíin ndācá ñuū. De íñí ji nū mesa nū tátúnī Yāa Dios jíin nū maá Yāa cúu Tīcāchí. De sīquī jā cuāhā ndasí ji, de ni iin mā cūu cahvi nāsaa ji cúu. De ñúhún ji sahma cuijín, de yíndahá ji ñuū.

<sup>10</sup> De nī ncana jee ndá ji: Yāa Dios maá ó cúu jā ní scácu yóhó, Yāa jā ndēe nū mesa jā tátúnī, jíin Yāa cúu Tīcāchí Yāa Dios. Ncachī ndá.

<sup>11</sup> De ndihi ángel nī jicó ndū yā íñí yā yuhú mesa Yāa Dios, jíin xiín ndá tee ñáhnú jā ndíso tíñú, jíin xiín ndicúmī jā tēcū. De nī jēcūñí jítí ndá yā nī ntuu yā nū yā nū ñuhún ni nchiñúhún yā Yāa Dios ichi nū mesa yā.

<sup>12</sup> De nī ncāhān ndá yā: Amén. Cúsī inī ō cáhān ō jā vāha ndasí Yāa cúu Yāa Dios maá ó. De viī cūñáhnú yā de ndíchí yā.

De ná nácuetahvī ó nū yā, de ná cóo yíñúhún ó nū yā.

Chi maá yā tīn poder, de ndíso yā cuāhā fuerza ní cání cuitī. Amén.

Ncachī ndá ángel yā.

<sup>13</sup> Sá de nī ncāhān iin tee ñáhnú ñúcuán jíin nī: ¿Ní nchivī cúu yáhá jā ñúhún sahma cuijín, de ní ichi vāji ndá ji?

<sup>14</sup> De nī ncāhān ni jíin dē: Maá ní cúu jā jinī, Señor. De nī ncāhān dē jíin nī: Yáhá cúu nchivī jā ní nchāha ndá ji nī jinī ji tūndóhó xéēn. De nī naquete ji sahma ji jíin nīñí maá Tīcāchí, de nī nduyaa vāha, cúu jā ní ndundoo ánō ji nī nsáhá yā.

<sup>15</sup> Jā ñúcuán cúu jā íñí ji nū mesa nū tátúnī Yāa Dios, de sátíñú ji inī templo yā nduú ñuú. De Yāa jā ndēe nū mesa, coto yā ji jā quendōo vāha ji nū yā.

<sup>16</sup> De mā cúu cā ji sōco, ni mā yíchí cā ji ndute. De ni mā cáyū cā ji nū ncandiī, de ni mā ndóhó cā ji jā ihní.

<sup>17</sup> Chi maá Yāa cúu Tīcāchí jā ndēe nū mesa jā tátúnī, coto yā ji modo jā cúu ji tīcāchí yā. De cundeca yā ji quihín yā jíin ji nū quene ndute jā cutecū ji ní cání sáhá. De Yāa Dios nacuahā yā ndute nū ndá ji, de mā cuacú cā ji, ncachī tee ñáhnú ñúcuán.

## 8

### *Sīquī sello ūjā jíin cōhō cūu oro*

<sup>1</sup> De Tīcāchí ñúcuán nī jehndē yā sello ūjā jā ndásí tutū, de nañíí-ni nī iyo inī andiví tá sava hora.

<sup>2</sup> De nī jinī ni ndihújā ángel jā íñí nū Yāa Dios. De nī jēhe ūjā trompeta nū ndá ángel ñúcuán.

<sup>3</sup> Sá de nī nquenda incā ángel, yíndahá yā iin cōhō cūu oro, de nī jēcūñí yā nū altar. De nī jēhe cuāhā sūja ī nū yā, tácuā sōcō yā jíin tūhun jā jícān táhvī ndihi nchivī jā cándíja Yāa Dios. De nī nsōcō yā nū altar oro jā íyó ichi nū mesa nū tátúnī Yāa Dios.

<sup>4</sup> De nū cōhō cūu jā tīn ángel ñúcuán nī nquene ñuhmā sūja ī, nī ncaa nū Yāa Dios jondē jíin tūhun

jícān táhvī ndá nchivī cándíja Yāa Dios.

<sup>5</sup> Sá de nī nquehen ángel cōhō cūu ñúcuán. De nī nchuhun chitú yā tīcāyi ñuhūn jā cáyū nūu altar. De nī squéne yā jondē inī ñayīví. De nī nsáhá jā ní ncana taja, de nī nihin, de nī jēndūtē nī nsáhá taja, de nī ntāan.

### *Tūhun sīquī trompeta*

<sup>6</sup> Ñúcuán de ndihújā ángel jā yíndahá ndihújā trompeta, nī nsáhá tūha yā jā tivī yā.

<sup>7</sup> De ángel xíhna ñúhún nī ntivī yā trompeta. De nī ncuun ñíñí jíin ñuhūn inī ñayīví jā ní nsacā nuu jíin nīñí. De nī ncāyū iin jā únī parte ñayīví, jíin iin jā únī parte ñutun, jíin iin jā únī parte itē cuíí.

<sup>8</sup> De ángel ūū nī ntivī yā trompeta. De iin jā cúu modo iin yucu cáhnú jā cáyū ñuhūn nī nincava cuāhān nūu mar. De iin jā únī parte mar nī nduu nīñí.

<sup>9</sup> De nī jīhī iin jā únī parte quití ñúhún inī mar. De nī naā iin iin ndācá jā únī barco.

<sup>10</sup> De ángel ūnī nī ntivī yā trompeta. De nī nincava iin quími cáhnú ichi andiví, de cáyū tá cáyū iin iti cáhnú. De nī nincava sīquī iin iin ndācá jā únī yūte jíin nūu quéne ndute.

<sup>11</sup> De quími ñúcuán nání quími ūguā. De iin jā únī parte ndute nī nduu ūguā. De nī jīhī cuāhā nchivī nī nsáhá jā ní nduu ūguā ndute ñúcuán.

<sup>12</sup> De ángel cūmī nī ntivī yā trompeta. De iin jā únī parte ncandīí jíin yōō jíin tiūūn nī ntiví. De nī nduneē iin jā únī parte, de nduú cā ní ncútūu iin jā únī parte nduú jíin ñuú.

<sup>13</sup> De nī nūcūndēhé nī, de nī jini nī jā cána jee iin ángel yā jā ndáva cuāhān sava andiví: Nācā xēen cā ndoho nchivī ndēē inī ñayīví, chi ja ñatin ndāhyū ūnī cā trompeta jā tiví ūnī cā ángel, ncachī yā.

## 9

<sup>1</sup> De ángel ūhūn nī ntiví yā trompeta. De nī jini nī jā ichi andiví nī nincava tucu iin quími inī ñayīví.

De nūu quími ñúcuán nī jēhe ndácáa jā nune maá yavī cūnú ndasí.

<sup>2</sup> Sá de nī nacune yavī, de nī nquene ñūhmā nī ncaa modo ñūhmā iin jītūn cáhnú. De nī nsáhá ñūhmā jā ní ncuneē ncandīí jíin ní nūu tāchī.

<sup>3</sup> De nūu ñūhmā ñúcuán nī nguenda tīca langosta, nī jītē nuu tī ní cáhnú ñayīví. De nī jēhe yā tūhun jā sáhá tī tá sáhá ndá tīsuhmā xēen jā íyó inī ñayīví.

<sup>4</sup> De nī ndacu yā nūu tī jā má sáhá tī daño itē jíin yūcū cuíí jíin ñutun, chi maá-ni nchivī jāá nduú nā sello Yāa Dios ndēē teēn jī cúu jā tuu tī.

<sup>5</sup> De nduú ní jēhe yā tūhun jā cahnī tī nchiví, chi maá-ni jā sndóho tī jī ūhūn yōō. De sáhá tī jā jātū jī tá cúu nūu jātū nchiví jā túu tīsuhmā jī.

<sup>6</sup> De quívi ñúcuán nducú ndasí nchiví modo jā cuū jī, sochi mā níhin jī modo. De vísō cúnī jī cuū jī, de nduú nā modo cuū jī.

<sup>7</sup> De ndá tīca langosta ñúcuán cáá tī tá cáá caballo jā íyó tūhva quíhin nūu canāá. De xīnī tī ñúhún modo corona oro. De nēe tī nūu tēe.

<sup>8</sup> De íyó ixi tī jā cáá tá cáá ixi xínī ñahan. De nūhun tī cáá tá cáá nūhun ndicaha.

<sup>9</sup> De ní tī ndásī jā cúu modo sahma cāa. De níhin nījīn tī tá cúu nūu níhin jā cuāhān cuāhā caballo nūu guerra de ñúhūn tī carreta.

<sup>10</sup> De suhmā tī íyó iñu, de sáhá tá sáhá tīsuhmā. De jíin suhmā tī de cuu sndóho tī nchiví ūhūn yōō.

<sup>11</sup> De íyó iin jā cúñahnú nūu tī, de suu cúu tāchī jā jíto yavī cūnú ndasí ñúcuán. De tāchī ñúcuán yuhú hebreo nání Abadón, de yuhú griego nání Apolión, jā cáchī: Tāchī jā snāā.

<sup>12</sup> Ja nī nchāha iin tūndóhó, de íyó ūū cā tūndóhó jā quiiji.

<sup>13</sup> De ángel iñū nī ntiví yā trompeta. De nī jini nī iin tūhun jā ní ncāhān jondē māhñú ndicúmī squínā altar oro jā íñí nūu Yāa Dios.

<sup>14</sup> De nī ncāhān ñúcuán jíin ángel iñū jā yíndahá trompeta: Nandají nū ndicúmī ángel jā núhñí yuhú yúte cáhnú jā nání Eufrates, ncachī.

15 De nī nandají ndicúmī ángel ñúcuán, tácuca cahnī iin ndācá jā únī nchivī ñayiví. Chi ja íyó tūha ndá ángel ñúcuán jā síquī maá hora jíin quiví jíin yōō jíin cuiyā jā coo súcuán.

16 De nī jinī ni jā cáchī jā íyó ūū ciento millón soldado jā yósō caballo.

17 De nī stéhēn cā yā nūū ni, de nī jinī ni ndācá caballo. De ndá tēe jā yósō síquī tī ñuhún dē camisa cāa, jā cuāhá, jā ndéē, jíin jā cuāán. De xīnī caballo cáá tá cáá xīnī ndicaha. De yuhú tī quéne ñuhún jíin ñūhmā jíin azufre.

18 De jíin ndinúnī jā quéne yuhú caballo, de nī jihī iin ndācá jā únī nchivī, suu jíin ñuhún jíin ñūhmā jíin azufre.

19 Chi yuhú tī jíin suhmā tī íyó fuerza jā cahnī tī nchivī. Chi suhmā tī cáá tá cáá cōō, de íyó xīnī, de jíin ñúcuán sndóho tī nchivī.

20 De sava cā nchivī jāá nduú ní jihī jíin ndācá tūndóhó yáhá, nduú ní nácani inī ji jā sndóo ji ídolo jā ní nsāhá ji. De nduú ní sndóo ji jā chíñuhún ji ndācá táchī jíin ídolo jā ní ncuvāha jíin oro jíin plata jíin cāa cuāán jíin yūū jíin ñutun. De ndācá ñúcuán chi nduú cúu cunī, ni nduú cúu cunī, ni nduú cúu caca.

21 De ni nduú ní nácani inī nchivī jā sndóo ji jā jáhni ji ndīyi, jíin jā sáhá tásí ji, jíin jā jíca ndīi ji, jíin jā sácúhna jíi.

## 10

### *Tūhun ángel jā yíndahá libro lulí*

1 De nī jinī ni incā ángel yā jā ndíso poder, nī ncuun yā ichi andiví. De ñúsúcún yā vícō, de xīnī yā ñuhún tīcō yēhndé. De nūū yā jéndūtē modo ncandiī, de síhin yā cúu modo ūū síhīn jā cáá tá cáá ñuhún.

2 De née yā iin libro lulí jā núne. De nī jani yā jēhē cuáhá yā nūū mar, de jēhē sátin yā nūū ñuhun yíchí.

3 De nī ncana jee ndasí yā, tá cúu jā ndáhyū ndicaha. De tá nī ncana jee yā, de nī ncana ūjā taja.

4 De tá nī ncana ūjā taja, de ja íyó tūha nī jā tee nī tūhun ñúcuán nícu. De nī jini nī iin tūhun ichi andiví jā ní ncāhān jíin nī: Chuvāha nú ndācá

tūhun jā ní ncāhān ūjā taja ñúcuán, de mā stéhēn nū ni mā tēé nú, ncachī.

5 Ñúcuán de ángel jā ní jinī ni jā íñí nūū mar jíin nūū ñuhún, nī nanee yā ndahá cuáhá yā ichi andiví.

6 De nī nacunehen yā síví maá Yāā jā técu ní cání, Yāā jā ní nsāhá andiví jíin ñayiví jíin mar jíin ndācá ndihi jā íyó inī. De jíin síví yā ñúcuán nī ncāhān téyíí ángel: Mā cúcuéé cā jā jīnu ñayiví.

7 Chi tá quijéhé ángel ūjā tiví yā trompeta, ñúcuán de squíncuu-ni Yāā Dios tūhun yíyuhū yā, tá cúu nūū ní ncachī tūhun yā nūū ndācá mozo yā, tēe nī nacani tūhun yā jondē janahán, ncachī ángel.

8 Ñúcuán de maá jā ní jini nī jā ní ncāhān ichi andiví, nī ncāhān tucu jíin nī: Cuáhán de quehen nú libro lulí jā núne jā née ángel jā íñí nūū mar jíin nūū ñuhún, ncachī.

9 De nī jēhēn ni nūū ángel ñúcuán, de nī jīcān ni jā ná cuáha yā libro lulí nūū ni. De nī ncāhān yā: Quehen de cajī nū. Chi víxī cuu inī yuhú nú modo ndūxi, sochi chíjin nú chi cuhiyá sáhá, ncachī yā.

10 Ñúcuán de nī nquehen nī libro lulí jā née ángel yā, de nī nchajī ni. De víxī nī ncuu inī yuhú nī modo ndūxi. De tá nī ncuu nī nchajī ni, de nī ncuhiyá inī ni.

11 De nī ncāhān ndá jíin nī: Cánúū jā nacani tucu nú tūhun Yāā Dios, nāsa coo síquī nchiví cuāhā ñuū jíin cuāhā nación jā síin síin yuhú, jíin síquī cuāhā rey jā tátúnī, ncachī jíin nī.

## 11

### *Sīquī ūū testigo yā*

1 Ñúcuán de nī jēhe ndá iin ñutun nūū ni, jā cúu iin medida jā chícuāhá. De nī ncāhān jíin nī: Nacuíñī de chícuāhá nú templo cāhnú Yāā Dios jíin altar, de cahvi nú nāsaa nchiví cúu jā chíñuhún nūū yā ñúcuán.

2 De mā chícuāhá nú patio yātā templo. Chi ja nī jēhe yā nūū nchiví ndācá nación jíicá. De ndéē ji inī ciudad ī

yáhá, de ūū xico ūū yōō cuāñū ji sīquī ciudad.

<sup>3</sup> De tají nī ūū testigo ni jā nacani tūhun nī mil ūū ciento ūnī xico quīvī. De cuhun dē sahma ndáyí jā cúcuécá inī dē sīquī cuāchi nchivī, ncachī yā.

<sup>4</sup> De ndúū testigo ñúcuán cúu tá cúu ndúū ñutun olivo jíin ndúū candelero jā íní nūū Yāa Dios, Yāa xíí ñayíví.

<sup>5</sup> De nā-ni nchivī tú ndúcú sáhá nāvāha jíin ndúū testigo ñúcuán, de quee ñuhūn yuhú ndúū dē, de cāyū ndihi nchivī jā jíin ūhvī ji dē. De súcuán cuū ndācá nchivī jā ndúcú sáhá nāvāha jíin dē.

<sup>6</sup> De íyó poder ndúū testigo ñúcuán jā casī dē jā má cūn sāvī ní tiempo jā nācani dē tūhun yā. De suni íyó poder dē sáhá dē jā nduu níñi ndācá ndute. De cuu stíví dē ñayíví jíin ndācá nūū tūndóhó, tú nāsaa vuelta cúnī dē.

<sup>7</sup> De tá jíinu nacani ndúū dē tūhun yā, ñúcuán de quee quiti xéēn jā íyó yaví cūnú ñúcuán. De canāá jíin ndúū dē, de cundeé jíin dē, de cahñī dē.

<sup>8</sup> De ndúū ndīyi ñúcuán cava nūū yáhvi ciudad cāhnú nūū ní jahñī ji maá Jētohō ō yīcā cruz. De ciudad ñúcuán cāhān yātá ji jā ñuū Sodoma jíin Egipto cúu, sīquī jā íyó ndasí cuāchi ciudad ñúcuán.

<sup>9</sup> De nchivī ndācá ñuū, ndācá tatā, ndācá yuhú, ndācá nación, cunī ji jā cava ndúū ndīyi ñúcuán ūnī quīvī yósavá, de mā cuāha ji tūhun jā quiyuhū.

<sup>10</sup> De nchivī ní cáhnú ñayíví cusī ndasí inī ji jā ní jíhī ndúū dē, de sáhá ji vico, de cuāha ji regalo nūū táhān ji. Chi ndúū tēe jā ní nacani tūhun yā ñúcuán, nī nsáhá dē jā ní ndoho ndasí nchivī ñayíví.

<sup>11</sup> De tá yāha ūnī quīvī yósavá, de Yāa Dios sáhá yā jā nastāá dē tāchī, de nacuiñī dē-ni. De cuyūhú ndasí nchivī cunī ji jā ní natecū dē.

<sup>12</sup> Ñúcuán de cuni ndúū dē jā cana jee ichi andiví: Caa nú quiji nú jondē yáhá, cachī. De ndaa dē māhñú vīcō quihñ dē andiví, cunī ndá nchivī jā jíin ūhvī ji dē.

<sup>13</sup> De maá hora ñúcuán tāan ndasí, de ndicó cáva iin jā úxī parte ciudad ñúcuán. De jíin ñutāan ñúcuán cuū ūjā mil nchivī. De ndá cā nchivī jā ndōo, cuyūhú ndasí ji, de cāhān ji jā cúñáhnú Yāa Dios jā ndéē andiví.

<sup>14</sup> Súcuán nī nchāha tūndóhó ūū, de ñamā coo tūndóhó ūnī.

### *Sīquī trompeta ūjā*

<sup>15</sup> De ángel ūjā nī ntivī yā trompeta. De nī jini nī nī ncāhān jee ichi andiví. De súcuán nī ncāhān ndá:

Ndācá nación ñayíví ja nī nūquīhi ndahá maá Jētohō ō Yāa Dios jíin Cristo jā ní ntetíñú yā.

De ndacu yā tiñu ní cání cuitī.

Cáchī.

<sup>16</sup> Ñúcuán de ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndiso tíñú jā ndéē dē mesa dē ichi nūū Yāa Dios, nī jēcuiñī jíití dē nī ntuu dē nūū dē nūū ñuhún, de nī nchiñuhún dē yā.

<sup>17</sup> De nī ncāhān ndá dē: Ná cútahvī sá nūū ní, Tātā Yāa Dios, chi maá ní tīn ndihi poder, de cúu ní Yāa íyó mitan, de nī íyo ní ní cání, de coo ní ní cání.

De nī natiin ní ndiviī jā íyó, de jíin poder ní nī nquijéhé ní tátúnī ní nūū.

<sup>18</sup> Nchivī ndācá nación nī nquītī inī ji sīquī ní.

De mitan chi nī nquenda quīvī jā cuāha ní castigo ji,

jíin jā sáhá ndāa ní tiñu ndācá ndīyi. De cuāha ní táhvī nūū ndācá mozo ní jā ní nacani tūhun ní,

jíin nūū ndācá nchivī jā jétíñú ní, jíin nchivī jā chíñuhún nūū ní, cúu nchivī cúñáhnú jíin jāa nduú.

De mitan de stānū táhvī ní ndá nchivī jā stíví ñayíví.

Ncachī ndá dē.

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī nune templo Yāa Dios jā íyó andiví. De nī jinī nchivī jā ñúcuán íyó jātūn jā ñuhún contrato yā. De nī jēndūtē nī nsáhá taja, de níhin, de cána taja, de nī ntāan, de nī ncuun xēēn níñí.

## 12

*Tūhun ñahan jíin cōō cāhnú*

<sup>1</sup> Ñúcuán de inī andiví nī nquenda iin jā sáhvi ndasí inī ō jínī ō: Iin ñahan jā ñúhún ña ncandii modo sahma, de íní jēhē ña sīquī yōō, de ñúhún iin corona xīnī ña jā ndéē ūxī ūū tiūūn.

<sup>2</sup> De ñúhún sēhe ña. De nī jacu cóhó ña jā ndóho ña téhndē chījin ña jā scácu ña jī.

<sup>3</sup> Ñúcuán de inī andiví nī nquenda tucu incā jā sáhvi inī ō jínī ō: Iin cōō cuāhá cáhnú ndasí. De íyó ūjā xīnī tī jín ūxī ndiqui tī. De ndihújā xīnī tī ñúhún corona.

<sup>4</sup> De jín suhmā tī nī stáá tī iin jā únī parte tiūūn jā íyó andiví, de nī squéne tī inī ñayiví. De nī íñi tī nūū ñahan jā scácu sēhe ñúcuán, ndétu tī jā cocó tī sēhe ña jā tá cacu jī.

<sup>5</sup> De nī scácu ña iin sēhe yíí, de sūchí ñúcuán nī jēcundeē tíñú jī jā ndacu nīhin jī tíñu nūū ndivíi nación. De nī ndoñúhún-ni sēhe yíí ña ñúcuán, nī ndaa jī cuāhān jī jondē nūū íñi mesa Yāa Dios nūū tátúnī yā.

<sup>6</sup> De ñahan ñúcuán nī jinu ña cuāhān ña jondē nūū ñuhun tíhá nūū íyó iin lugar jā ní nsāhá tūha Yāa Dios. De ñúcuán cundeē ña nīhīn ña jā caji ña mil ūū ciento ūñi xico quiví.

<sup>7</sup> Ñúcuán de nī ncanāá inī andiví. Chi ángel cúñáhnú cā jā nání Miguel jín ndācá ángel jā cúu mozo nūū yā, nī ncanāá ndá jín cōō cáhnú. De cōō ñúcuán jín ndá mozo maá, nī ncanāá jín yā.

<sup>8</sup> De nduú ní ncúndéé ndá tī, de nduú cā ní ncúu cundeē tī andiví.

<sup>9</sup> Súcuán nī ncuu jā ní ntavā yā cōō cáhnú ñúcuán jā íyó jondē janahán ndasí. De nání tī tächí cúñáhnú jín Satanás, de maá tī cúu jā stáhví ndihí nchiví ñayiví. De nī squéne yā tī jondē inī ñayiví jín ndācá mozo tī.

<sup>10</sup> Ñúcuán de nī jini nī iin tūhun jā cáhān jee ichi andiví: Ja nī nquenda quiví jā scácu Yāa Dios yóhó, jín jā stéhēn nijin yā jā tíin yā poder, jín jā tátúnī yā, jín jā ndíso tíñú maá Cristo jā ní ntetíñú yā. Chi ja nī squéne yā maá jā cáhān cuāchi sīquī ndācá hermano ō. Chi nduú ñuú nī ncāhān cuāchi sīquī jī nūū Yāa Dios maá ō.

<sup>11</sup> De nī ncundeé ndá jī sīquī Satanás ñúcuán, nī nsāhá tūhun jā ní jati nīñi Yāa cúu Ticāchí nī jihí yā, jín jā ní ncāhān ndāā jī tūhun Yāa Dios, jín jāá nduú ní ncúndáhví inī jī maá jī, chi nī jēhe jī tūhun candíja jī vísō cuū jī jā sīquī yā.

<sup>12</sup> Túsaá de ná cúsi ndasí inī ndá ndóhó jā ndéē andiví. De nācā xēēn ndoho ndá ndóhó jā ndéē inī ñayiví jín nūū mar. Chi nī ncuun tächí cúñáhnú nī jínū nūū ndá nú. De quítī ndasí inī, chi jínī jāá nduú cā coo cuāhā cā tiempo jā stáhví nchiví, ncachí.

<sup>13</sup> De nī jinī cōō cáhnú ñúcuán jā ní squéne yā maá cuāhān inī ñayiví, de nī jinu tī nī niquin tī ñahan nī scácu sēhe yíí, jā sāhá xēēn tī ña nícu.

<sup>14</sup> De nī jēhe ndá ūū nijin yaha cáhnú nūū ñahan ñúcuán, tácuca ndava ña quihīn ña lugar ña nūū ñuhun tíhá, de cācu ña nūū cōō ñúcuán. De ñúcuán cundeē ña ūñi cuīyā yósavá, de nīhīn ña jā caji ña.

<sup>15</sup> De yuhú cōō ñúcuán nī nquene ndute tá cúu iin yūte cáhnú, cuāhān yātā ña tácuca teni ña.

<sup>16</sup> De ñuhun chi nī nchindeé ñahan ñúcuán, chi nī nune-ni, de nī nquēe yūte jā ní nquene yuhú cōō.

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī nquitī xēēn inī cōō cáhnú nī jinī tī ña. De cuāhān tī cuācanāá tī jín ndá cā sēhe ña, suu nchiví jā squíncuu tíñu jā tátúnī Yāa Dios de cándíja nīhin jī tūhun Jesucristo.

## 13

### *Tūhun sīquī ūū quiti xēēn*

<sup>1</sup> De nī íñi nī yuhú mar. De nī jinī nī jā ní nquenda iin quiti xēēn inī mar. De íyó ūjā xīnī tī jín ūxī ndiqui tī. De ndihúxī ndiqui tī ñúhún corona. De ndihújā xīnī tī ndéē iin síví néhén jā quítī inī Yāa Dios sáhá.

<sup>2</sup> De quiti xēēn ñúcuán jā ní jinī nī cáá tá cáá cuiñi, de ndahá tī cáá tá cáá ndahá oso, de yuhú tī cáá tá cáá yuhú ndicaha. De nūū quiti ñúcuán nī jēhe cōō cáhnú poder maá jín mesa nūū

tátúnī. De nī nsāhá jā cúñáhnú ndasí quiti ñúcuán.

<sup>3</sup> De nī jinī ni jā ní ntacuēhé iin xīnī tī, de ja ñatin cuū tī nícu. De nī nduvāha tī jā ní ntacuēhé tī. De nī nsāhvi ndasí inī nchivī ní cáhnú ñayīví nī jinī ji, de nī jetáhvī ji nūū tī.

<sup>4</sup> De nī nchiñúhún ndá ji cōō cāhnú sīquī jā ní nsāhá tī jā cúñáhnú ndasí quiti xéēn, de suni nī nchiñúhún ji quiti xéēn ñúcuán. De nī ncāhān ndá ji: Nduú íyó ni iin jā cúñáhnú tá cúu nūū cúu quiti yáhá, de ni iin mā cúndéé canāá jíin tī, ncachī ndá ji.

<sup>5</sup> De nduú ní jāsī yā jā cāhān téyí tī jíin jā cāhān nāvāha tī sīquī yā. De nī nīhīn tíñú tī jā tatúnī tī ūū xico ūū yōō.

<sup>6</sup> De nī nquijéhé tī nī ncāhān nāvāha tī sīquī Yāā Dios, jíin sīquī sívī yā, jíin sīquī nūū ndéé yā, jíin sīquī ndācá jā ndéé andiví.

<sup>7</sup> De nduú ní jāsī yā jā canāá tī jíin nchivī maá Yāā Dios, de cundeé tī jíin ji. De suni nī nīhīn tíñú tī jā tatúnī tī nūū nchivī ndācá tatā, ndācá ñuū, ndācá yuhú, ndācá nación.

<sup>8</sup> De nchivī ní cáhnú ñayīví jāá nduú yósō sívī ji nūū tutū, nī nchiñúhún ji quiti xéēn ñúcuán. De Yāā cúu Tīcāchí jā ní jahñī ndá ji, maá yā névāha tutū ñúcuán jā yósō sívī nchivī cutecū ní cání, de ja yósō sívī ji jondē quīvī jā ní jēcōo ñayīví.

<sup>9</sup> Nchivī jā íyó sōho ná téé sōho ji tūhun jā cāhān ni yáhá.

<sup>10</sup> Ndācá nchivī jā sáhá jā quívi táhān vecāa, suni vecāa quīhīn maá ji. De ndācá nchivī jā jáhñī táhān jíin espada, suni jíin espada cuū maá ji. Túsaá de nchivī maá Yāā Dios chí cánuú cuandéé inī ji jíin tūndóhó de mā jécuiñī ji cándíja ji tūhun jā cúndáhvī inī yā ji.

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī jinī ni incā quiti xéēn jā ní nguenda chíjin ñuhun. De íyó ūū ndiqui tī jā cáá tá cáá ndiqui tīcāchí. De modo tāchī cōō cāhnú, súcuán cāhān tī.

<sup>12</sup> De tá cúu nūū tátúnī quiti xéēn xíhna ñúhún, suni súcuán tátúnī quiti ūū, íñí tī nūū quiti xíhna ñúhún. De quiti ūū sáhá tī jā chíñúhún ndācá

nchivī ní cáhnú ñayīví nūū quiti xíhna ñúhún, quiti jā ní ntacuēhé jā ja ñatin cuū tī de nī nduvāha tī.

<sup>13</sup> De quiti ūū suni sáhá ndācá tíñu ñáhnú jā sáhvi ndasí inī ō. Chí nī scúun tī ñuhūn ichi andiví nī nquiji inī ñayīví, nī jinī ndá nchivī.

<sup>14</sup> De nī stáhvī tī nchivī ñayīví jíin ndācá tíñu ñáhnú jā ní nīhīn tī poder jā sáhá tī, jíin jíinúū quiti xíhna ñúhún. De nī ndacu tī jā ná sáhá nchivī imagen quiti xíhna ñúhún, quiti jā ní ntacuēhé jíin espada, jā ja ñatin cuū tī de nī nduvāha tī.

<sup>15</sup> De quiti ūū nī nīhīn tī poder jā chuhun táchí tī xītīn imagen quiti xíhna ñúhún, tácuā cuu cāhān, de cahñī ndācá nchivī jāá nduú jétáhvī ji chíñúhún ji maá.

<sup>16</sup> De ndācá nchivī cúñáhnú jíin jāá nduú cúñáhnú, ndācá nchivī cuīcá jíin nchivī ndāhvī, ndācá nchivī sáhtíñú cuenta maá jíin mozo jā ní jeen nchivī, nī nsāhá tī jā ní jēcundeé iin tunī ndahá cuáhá ji á teēn ji.

<sup>17</sup> De ni iin nchivī mā cúu cueen ji xícó ji de tú nduú ndíso ji tunī jā cúu sívī tī á número jā cúu sívī tī.

<sup>18</sup> Tūhun ndíchí cúu jā cāhān ni yáhá: Ndācá nchivī jā jíicūhun vāha inī cuu tavā ji cuenta número quiti xéēn ñúcuán, chí número tī cúu sívī iin téē. De número ñúcuán cúu íñū ciento ūñí xico íñū.

## 14

### *Yāā jā jíta 144,000 nchivī*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī nūcūndéhé nī, de nī jinī ni jā íñí maá Yāā cúu Tīcāchí xīnī yucu Sión. De íñí ciento ūū xico cūmī mil nchivī jíin yā. De teēn ji ndéé sívī maá yā jíin sívī Tatá yā Yāā Dios.

<sup>2</sup> De nī jini nī jā níhin ndasí ichi andiví, modo jā jíca cuāhā yūte á jā cána níhin taja. De jā níhin ñúcuán sáhá modo jā téé cuāhā nchivī yaá nání arpa.

<sup>3</sup> De íñí ji ichi nūū mesa nūū tátúnī Yāā Dios, jíin nūū ndicúmī jā técū, jíin nūū ndihócō cūmī téē ñáhnú jā ndíso tíñú. De nī jíta ndá ji iin yaá jeé. De ni iin nchivī nduú cúu cutūha



ji yaā ñúcuán, chi maá-ni ciento ūū xico cūmī mil nchivī jā ní scácu yā inī ñayīví.

<sup>4</sup> De ndācá tēe yáhá cúu jāá nduú ní nsáhá cuāchi jíin ñahan jā sáhá nēhén, chi tēe ndoo ánō cúu ndá dē. De níquīn ndá dē Tīcāchí ní-ni cúu nūū cuáhān yā. Chi nī scácu yā dē inī ñayīví, de ndá máá dē cúu tēe jā xihna cā nī ncandíja nūū Yāa Dios jíin nūū Yāa cúu Tīcāchí.

<sup>5</sup> De nduú cuitī nā tūhun stáhví cáhān ndá dē, chi tēe ndoo ánō cúu dē, inī dē nūū mesa Yāa Dios.

*Tūhun jā ní ncāhān ndinúnī ángel*

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī jinī ni incā ángel yā jā ndáva cuáhān sava andiví. De ndíso yā tūhun jā scácu Yāa Dios nchivī jā cutecū ji níí cání. De nī nacani yā tūhun ñúcuán nūū ndācá nchivī níí cáhnú ñayīví, nūū nchivī ndācá nación, ndācá tatā, ndācá yuhú, ndācá ñuū.

<sup>7</sup> De nī ncāhān jee yā: Coto má stíví nú nūū Yāa Dios, de cáhān nū jā cúñáhnú ndasí yā, chi ja nī nquenda quīví jā sáhá ndāā yā síquī nū nāsa nī nsáhá ndá nú. De chíñúhún nú yā, chi maá yā nī nsáhá andiví jíin ñayīví jíin mar jíin ndācá nūū quéne ndute, ncachī ángel.

<sup>8</sup> Ñúcuán de níquīn incā ángel vāji, de nī ncāhān yā: Ja nī naā ndihi ciudad téyíí Babilonia. Chi nī nsáhá jā nchivī ndācá nación cásíquí ndéē ji Yāa Dios jā ní sndóo ji yā de níquīn ji ídolo jíin ndācá tiñu nēhén, ncachī ángel ūū.

<sup>9</sup> Ñúcuán de níquīn incā ángel ūnī, de nī ncāhān jee yā: Xēen coo síquī nchivī jā chíñúhún quití xēen jíin imagen tī, de jēhe ji tūhun cundeē tunī tī teēn ji á ndahá ji.

<sup>10</sup> Chi nīhīn ji castigo xēen síquī ndá cuāchi jā ní nsáhá ji, chi quītī inī Yāa Dios nūū ji, de mā cúne cáhnú cā inī yā. De ndoho ji nūū cáyū ñuhūn jíin azufre, cunī ndācá ángel Yāa Dios jíin Yāa cúu Tīcāchí.

<sup>11</sup> De ñūhmā nūū ndóho ndá ji cáa níí cání cuitī. De nduú ñuú nduú nātātú nchivī jā ndóho, jā ní

nchíñúhún quití xēen jíin imagen tī, jíin jā ní jēcundeē tunī síví tī.

<sup>12</sup> Jā ñúcuán nchivī maá Yāa Dios jā squíncuu ji tiñu ndácu yā de cándíja vāha ji Jesús, cánuú jā cuandeé inī ji, ncachī ángel ūnī.

<sup>13</sup> Ñúcuán de nī jini nī iin tūhun ichi andiví jā ní ncāhān jíin nī: Tee nú tūhun jā cáhān ni jíin nú yáhá: Nācā ndetū ndá nchivī jā cándíja maá Jētohō ō, jā jíhī jondē mitan jíin jondē níí cā tiempo. Jāndāā chi natātú ji jā ní nsáhá ji tiñu vāha, de tiñu ji ñúcuán mā nāā chi sáhá jā quendōo vāha ji níí cání, ncachī Espíritu Santo.

*Jā ní nastútú yā nchivī ñayīví*

<sup>14</sup> Ñúcuán de nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni iin vícō cuíjín. De nūū vícō ñúcuán ndéē Yāa nī nduu tēe. De xīnī yā ñúhún corona oro, de yíndahá yā iin hoz xēen.

<sup>15</sup> De nī nquee incā ángel inī templo, de nī ncana jee nī ncāhān jíin Yāa jā ndéē nūū vícō: Quehndē ní jíin hoz ní, de nastútú ní nchivī ñayīví. Chi ja nī nquenda quīví jā nastútú ní ji tá cúu nūū téhndē trigo jā ní ncuaān, ncachī.

<sup>16</sup> Ñúcuán de Yāa jā ndéē nūū vícō nī nastútú yā nchivī vāha inī ñayīví, tá cúu nūū téhndē trigo jíin hoz.

<sup>17</sup> Sá de nī nquee incā ángel inī templo jā íyó andiví, de suni yíndahá yā iin hoz xēen.

<sup>18</sup> De jondē nūū altar nī nquee tucu incā ángel, de ndíso tíñú yā síquī ñuhūn altar. De nī ncana jee yā cáhān yā jíin ángel jā yíndahá hoz xēen: Quehndē nū jíin hoz xēen nū, de nastútú nú nchivī jā sáhá nēhén inī ñayīví, tá cúu nūū jéhndē ndá ji ndahá yūcū uva jā ní nchīchī, ncachī.

<sup>19</sup> De ángel ñúcuán nī jehndē yā jíin hoz yā, chi nī nastútú yā nchivī jā sáhá nēhén inī ñayīví, tá cúu nūū ndútútú ndīhā uva. De nī ntaān yā ji nūū nīhīn ji castigo xēen Yāa Dios, tá cúu nūū tāān ji ndīhā uva jā tāxīn.

<sup>20</sup> De nī jēhe yā castigo ji yātā ñúū, de nī jica nīñī ji modo ndūxi uva. De nī ndaa nī nquenda jondē freno yuhú

caballo, de nī jica jondē ūnī ciento kilómetro.

## 15

*Ndihújā ángel jíin ndihújā tündóhó jā sándihí*

<sup>1</sup> De nī jinī ni incā tiñu ñáhnú ichi andiví jā sáhvi inī ō. Chi íñi ūjā ángel yā jā cuāha ndihújā tündóhó sándihí. De tá jíinu ndihújā tündóhó yáhá, sá de jíinu jā má cuāha cā Yāa Dios castigo xēen sīquī cuāchi.

<sup>2</sup> De suni nī jinī ni iin jā cáá tá cáá mar, de ndēe nihni de jēhe nduva modo ñuhūn. De yuhú mar ñúcuán íñi nchiví jā ní ncundeé ndá ji sīquī quiti xēen jíin imagen tī, jíin jāá nduú ní nquēhen ji tunī número jā cúu sívī tī. De nēe ndá ji yaā jā nání arpa jā ní jēhe Yāa Dios nūū ji.

<sup>3</sup> De jíta ndá ji yaā jā ní ntavā Moisés, tēe cúu mozo Yāa Dios, jíin yaā maá Ticāchí, de súcuán cáhān:

Tátā Yāa Dios, sáhvi inī ndá sá jíin sá ndihi tiñu ñáhnú jā sáhá ní, chi tíin ní ndihi poder.

De maá-ni tiñu ndāa tiñu váha sáhá ní, jā cúu ní Rey nūū ndācá nación.

<sup>4</sup> Nduú ni iin ji íyó jā má cáca yíñúhún ji nūū ní, Tátā Yāa Dios.

De ndihi ji cáhān jā cúñáhnú ndasí ní. Chi mátúhún-ni maá ní cúu Yāa ndoo Yāa ī.

De quiji nchiví ndācá nación, chiñúhún ji níhín,

Chi ja nī jinī ji jā vāha ndāa sáhá ní ndācá tiñu.

Ncachí ndá ji jíta ji.

<sup>5</sup> Ñúcuán de nī nūcūndēhé nī, de nī jinī ni jā inī andiví nūne cuarto ī inī templo nūū íyó tabla yūū jā yósō ley yā.

<sup>6</sup> De inī templo nī nquee ndihújā ángel jā ndíso tíñú sīquī ndihújā tündóhó. De ñúhún ndá yā sahma fino jā íyó ndoo de xíñū. De núhni cinturón oro yīcā yā.

<sup>7</sup> De iin táhān ndicúmī jā tēcū nī jēhe iin iin cōhō oro nūū ndihújā ángel ñúcuán. De inī cōhō ñúhún chítú castigo xēen jā ní jēhe Yāa Dios, Yāa tēcū ní cání.

<sup>8</sup> De nī nchítú ñúhmā ní cáhnú inī templo, de suu nī stéhēn jā cúñáhnú ndasí Yāa Dios jíin poder jā tíin yā. De ni iin nduú ní ncúu quívi inī templo, chi jondē ná ndíhi ndihújā tündóhó jā cuāha ndihújā ángel yā.

## 16

*Sīquī ndihújā cōhō jā ñúhún castigo*

<sup>1</sup> Ñúcuán de inī templo nī jini nī iin tūhun jā cáhān jee jíin ndihújā ángel yā: Cuáhān de cati ndá nú sīquī ñayívi ndihújā cōhō jā ñúhún castigo xēen jā ní jēhe Yāa Dios, cáchī.

<sup>2</sup> De cuáhān ángel xíhna ñúhún, de nī jati yā cōhō yā sīquī ñayívi. De ndācá nchiví jā ndēe tunī quiti xēen jíin jā chíñúhún imagen tī, nī nquene ndíhyi xēen jā jātū ndasí.

<sup>3</sup> De ángel ūū nī jati yā cōhō yā nūū mar, de ndute mar nī nduu tá cúu níñi ndíyi. De nī jíhī ndācá quiti jā ñúhún inī mar.

<sup>4</sup> De ángel ūnī nī jati yā cōhō yā inī ndācá yūte jíin ndācá nūū quēne ndute, de nī nduu níñi.

<sup>5</sup> De nī jini nī jā cáhān ángel jā ndíso tíñú sīquī ndute: Tátā Yāa Dios, maá ní cúu Yāa ndoo Yāa ī, Yāa íyó mitan, de nī íyo ní ní cání. De ndāa sáhá ní jā súcuán nī nenda ní sīquī cuāchi ji.

<sup>6</sup> Chi nī nsáhá ndá ji jā ní jati níñi nchiví ndoo ní jíin nchiví jā ní nacani tūhun ní. De mitan chi nī nsáhá ní jā jíhi ji níñi, chi nchiví nēhén cúu ndá ji, de cánuú cundoho ji súcuán.

<sup>7</sup> De nī jini nī jā cáhān incā jondē nūū altar: Tátā Yāa Dios, maá ní cúu jā tíin ndihi poder. De tiñu váha tiñu ndāa nī nsáhá ní jā ní nenda ní sīquī cuāchi ji, ncachí.

<sup>8</sup> De ángel cūmī nī jati yā cōhō yā sīquī ncandiī, de nī jēhe Yāa Dios tūhun jā nduhíhni ndasí ncandiī tácau cāyū nchiví.

<sup>9</sup> De xēen ndasí nī ncāyū ndācá nchiví. De vísō súcuán de nduú ní nacani inī ji jā sndóo ji cuāchi ji, de ni nduú ní ncáhān ji jā cúñáhnú Yāa Dios. Chi sa nī ncáhān nāvāha ji sīquī yā jā ní jēhe yā ndācá castigo yáhá nūū ji.

10 De ángel ūhūn nī jati yā cōhō yā nūū mesa nūū tátúnī quiti xēen. De nī ncuneē ní cáhnú nūū tátúnī tī. De nácayīhī nchivī űii yúhú ji jā jātū ndasí ji.

11 De vísō sūcuán de nduú ní nácani inī ji jā sndóo ji tiñu néhén jā sáhá ji. Chi nī ncāhān nāvāha ji sīquī Yāā Dios andiví sīquī jā jātū ndasí ji de ndóho ji ndīhyi xēen.

12 De ángel iñū nī jati yā cōhō yā sīquī yūte cāhnú jā nání Eufrates. De nī nchīchī ndihī ndute yūte űúcuán, tácuā nune iin ichi jā quiji ndācá rey ichi nūū quéndā ncandī.

13 De nī jinī ni jā inī yuhú cōō cāhnú jíin inī yuhú quiti xēen jíin inī yuhú maá tēe jā nácani tūhun stáhvī nī nqee ūnī tāchī jā cáá tá cáá sahvā.

14 De ndá űúcuán chi jā jétíñú ndá tāchī cúu, de sáhá tiñu űáhnú jā sáhvi inī nchivī jíin ji. De nī nquiji ndá tāchī űúcuán jā nastútú ndācá rey ní cáhnú űayīví, jā canāá dē sīquī Yāā Dios quivī jā ndiji yā. De maá yā cúu jā tūin ndihī poder.

15 Cunini ndá nú, chi iin sanaā-ni de nenda nī, tá cúu jā iin sanaā-ni de quíji jācuīhná. De nācā ndetū ndá nchivī jā ndito inī ji, de jíto vāha ji sahma ji, tácuā mā cācá űii ji, cúu jāá nduú nā cuāchi coo sīquī ji jā cucanoō ji nūū ndācá nchivī, ncachī yā.

16 De nī nastútú ndá tāchī űúcuán ndācá rey, nī ndutútú iin lugar jā nání Armagedón yuhú hebreo.

17 De ángel ūjā nī jati yā cōhō yā nūū tāchī. De inī templo andiví jíin nūū mesa nūū tátúnī yā, nī nquenda iin tūhun jā ní ncāhān jee: Ja nī jīnu, ncachī.

18 űúcuán de nī jēndūtē sáhá taja, de níhin, de cána taja, de nī ntāan ndasí. Chi jondē ní cáni jā íyó nchivī űayīví, nduú ní ntāan níhin ndasí tá cúu jā ní ntāan nī jinī ni.

19 De maá ciudad Jerusalén jā cúñáhnú, nī ncusíin nī ncuu ūnī parte, de ní cáhnú űayīví nī jicó cáva vehe ndá űuū. De űuū téyí Babilonia, chi nī nsáhá yā jā ní ndutahvī ji castigo

xēen, chi nī nquiti ndasí inī yā sīquī cuāchi ji.

20 De nī naā ndācá isla, de suni yucu nduú cā naá íyó.

21 De ichi andiví nī ncuun űíñí náhnú sīquī nchivī, jā vēe jondē ūū xico kilo. De nī ncāhān nāvāha ndá nchivī sīquī Yāā Dios jā ní ncuun ndasí űíñí, chi iin tūndóhó xēen nī ncuu.

## 17

### *Jā nenda yā sīquī űuū nēhén Babilonia*

1 űúcuán de nī nquiji iin táhán ndihújā ángel jā ní nee ndihújā cōhō, de nī ncāhān yā jíin nī: Nehēn, de ná stéhēn ni nūū nū nāsa coo castigo sīquī maá űahan ndiī jā cúu űuū cúñáhnú jā ndēe nūū íyó cuāhā ndute.

2 Chi ndācá rey űayīví, modo jā ní ncasíquí ndēe dē jíin űahan űúcuán, cúu jā ní sndóo dē Yāā Dios de níquīn dē tūhun nēhén jā ní stéhēn űa. De nī nsáhá űa jā nchivī ní cáhnú űayīví, modo jā jíni ji de cásíquí ndēe ji Yāā Dios cúu jā ní sndóo ji yā de sáhá ndasí ji cuāchi, ncachī ángel.

3 De nī stéhēn cā Espíritu Santo jā ní jinī ni, de ángel yā űúcuán cuāhān jíin nī jondē nūū űuhun tíhá. De nī jinī ni iin űahan, yósō űa iin quiti xēen cácuáhá. De ní cáhnú tī ndēe tūhun nēhén jā quiti inī Yāā Dios sáhá. De íyó ūjā xīnī tī jíin ūxī ndiqui tī.

4 De űahan űúcuán űuhún űa sahma ndihí jíin sahma cuahá, de suni űuhún űa sīquī oro jíin yūū luu jíin perla jā ndēe yāhvi. De nēe űa iin cōhō oro jā űuhún chitú jíin tiñu néhén ndasí jíin tiñu téhén jā jíca ndiī űa.

5 De teēn űa ndēe iin síví jā cúu iin tūhun yuhū, de suha cáhān: Yáhá cúu űuū téyí Babilonia, jā cúu tá cúu naná ndācá jā jíca ndiī jíin jā sáhá nēhén ndasí inī űayīví, cáchī.

6 Sá de nī jinī ni jā űahan űúcuán jíni űa chi modo jā ní jihī űa níñi nchivī maá Yāā Dios jíin níñi nchivī nī jīhī sīquī jā ní nacani ji tūhun Jesús. De nī nsáhvi ndasí inī ni nī jinī ni űa.

7 Sá de nī ncāhān ángel ñúcuán jín nī: ¿Nūcu sáhvi inī nū ndéhé nú? Ná cáhī tūhun nī nū nū nāsa cúu jā cáhān tūhun yuhū sīquī ñahan ñúcuán jín quiti xéén jā yósō ña, jā íyó ūjā xīnī tī jín ūxī ndiqui tī.

8 Quiti xéén jā ní jinī nū, chi nī ntecū tī, de mitan chi nduú cā tī. De quee tucu tī inī yavī cūnú, sá de quīhīn tī nū tūnū tāhvī tī. De nchivī jā ndéé ní cáhnú ñayīví, sáhvi inī ji cunī ji nū quiti ñúcuán jā ní ntecū tī de nī jīhī tī, de nī natecū tucu tī. De cúu ndá ji nchivī jā nduú yósō sívī ji nū tutū jā yósō sívī nchivī cutecū ní cánī jā ní jécōsō sívī ji jondē quīvī nī jécō ñayīví.

9 Ndācā nchivī jā jícūhun vāha inī, cuu tavā ji cuenta nāsa cúu: Ndhújā xīnī tī cúu tá cúu ūjā yucu nū ndéé ñahan ñúcuán.

10 De ndihújā xīnī tī suni cúu tá cúu ūjā rey. De ūhūn rey ñúcuán ja nī naā jā tátúnī dē, de iin dē tátúnī mitan, de incā dē chi ncháha ca quiji. De tá quiji dē de jacū-ni tiempo coo dē.

11 De quiti xéén jā ní ntecū, de nī jīhī, maá tī nī ncuu rey ūnā. De iin táhān ndihújā rey ñúcuán cúu tī. De tá yāha jā tátúnī tucu tī de suni quīhīn tī nū tūnū tāhvī tī.

12 De ndihúxī ndiqui jā ní jinī nū cúu tá cúu ūxī rey, de ncháha ca tátúnī ndá dē. De ndá máá dē jín quiti xéén ñúcuán, chi nīhīn tīñú dē cuu dē rey jacū-ni tiempo.

13 De ndihúxī rey ñúcuán chi squétáhān dē tūhun, de nacuāha dē poder dē jín tiñu ndíso dē nū quiti xéén ñúcuán tácuā tátúnī tī.

14 De canāá dē jín Yāa cúu Tīcāchī. De Yāa cúu Tīcāchī candeē yā poder ndá dē. Chi maá yā cúu Jētohō nū ndācā jētohō, de maá yā cúu Rey nū ndācā rey. De nchivī jā íñī jín yā, chi nī nacāji Yāa Dios ji de nī ncana yā ji, de squíncuu vāha ndá ji, ncachī ángel.

15 De nī ncāhān cā yā: Cuāhā ndute jā ní jinī nū nū ndéé ñahan ndī, suu cúu nchivī cuāhā ndācā ñuū, ndācā yuhú, ndācā nación.

16 De ndihúxī ndiqui jā ní jinī nū jā névāha quiti xéén, suu cúu ndihúxī rey jā cunī ūhvī dē ñahan ndī ñúcuán. De sáhā dē jā quendōo ndáhvī ña de quendōo vichí ñí ña. De cajī dē cūñu ña de teñuhūn dē ña nū ñuhūn.

17 Chi Yāa Dios scúu yā inī dē jā ná sáhā dē tiñu jā cunī yā. De squétáhān ndá dē tūhun jā nacuāha dē tiñu ndíso dē nū quiti xéén, de tátúnī tī jondē squíncuu ndācā tūhun jā ní ncāhān Yāa Dios.

18 De ñahan jā ní jinī nū cúu maá ñuū téyí jā cúñáhnú nū ndācā rey ñayīví, ncachī ángel.

## 18

### *Sīquī jā naā ñuū Babilonia*

1 Ñúcuán de nī jinī nī jā ní ncuun incā ángel yā nī nquiji ichi andiví. De cúñáhnú ndasí yā. De jā jéndütē yā de nī jéndütē nū ñayīví.

2 De nī ncana jee ndasí yā: Ja nī naā ndihi ñuū téyí Babilonia. De nī nduu vehe ndācā tāchī, nū yíhī ndācā nū tāchī nēhén, jín ndācā tiōcō, quiti téhén jā nduú jétahān inī ō.

3 Chi ñuū ñúcuán cúu tá cúu iin ñahan néhén, de nī nsáhā ña jā nchivī ndācā nación, modo jā jín ji de cásíquí ndéé ji Yāa Dios, cúu jā ní sndóo ji yā de sáhā ndasí ji cuāchi. De ndācā rey ñayīví, modo jā ní ncasíquí ndéé dē jín ñahan ñúcuán jā ní jetáhvī ndá dē tūhun nēhén jā ní stéhén ña. De nchivī ní ñayīví jā jéén xícó, nī ncucuicá ji jín cuāhā jā nēhén jā ní nevāha ña.

4 Ñúcuán de nī jinī nī incā tūhun jā ní ncāhān ichi andiví: Ndá ndóhó jā cúu nú nchivī maá nī, quee ndá nú inī ñuū jīñā, tácuā mā quívi nduū nū jín ndācā cuāchi jā sáhā ña, de tácuā mā ndóhó nú tündóhó xéén jā ndoho ña.

5 Chi nī ncāyā cuāhā ndasí cuāchi ña, modo iin montón cáhnú ndasí jā ní ncuśúcún nī nquenda jondē andiví. De mitan de cuāha Yāa Dios castigo xéén sīquī cuāchi ña.

6 Sndóho ndá nú ña tá cúu nū ní sndóho maá ña incā nchivī. De nachunáá nú nū ña doble tündóhó jā ní jēhe ña nū incā nchivī. De sáhā nú

jā nandicó cóo doble sīquī ña nsūú cā jā ní nsāhá ña sīquī incā nchivī.

<sup>7</sup> De nī nsāhá téyíí ndasí ña maá ña, de cuíca ndasí nī ntecū ña. De suni jín medida ñúcuán nacuāha nú jā ndoho xēen ndasí ña. Chi jāni inī ña: Yáhá ndéē ní tátúnī ni, de nduú cúu nī ñahan viuda, de mā quíjī cuitī tündóhó ndoho nī, ncachī ña.

<sup>8</sup> Jā ñúcuán cúu jā iin-ni quívi de quíjī cuāhā tündóhó sīquī ña. Chi cuū ndīyi, de cucuécá ndasí inī ña, de coo tāmā, de cāyū ña nū ñúhūn. Chi ndasí íyó poder maá Jētohō ō Yāa Dios, Yāa jā ní nenda sīquī cuāchi ña, cáchī.

<sup>9</sup> De ndācá rey ñayívi jā ní ncasíquī ndéē dē jín ña, de nī ntecū cuíca ndasí dē jín ña, cuacu dē de cuacu cóhó dē cunī dē jā quénda ñúhmā jā cāyū ña.

<sup>10</sup> De cuiñi jícá dē chi cuyūhú dē cunī dē jā súcuán ndóho ña castigo. De cāhān ndá dē: Nācā jā xēen ndóho nú, ñuū cúñáhnú Babilonia, chi maá ñuū téyíí nī ncuu nú nícu. De mitan chi iin núnúú-ni de nī nguenda castigo jā naā nū, cachī ndá dē.

<sup>11</sup> De ndācá tēe ñayívi jā jéen xícó inī ñuū ñúcuán, cuacu dē de cuacu cóhó dē jēhē. Chi nduú cā ni iin cueen ndatíñú jā xícó ndá dē.

<sup>12</sup> De ndatíñú jā xícó dē cúu oro, plata, yūu luu, jín perla jā ndéē yāhvi, jín sahma fino jín sahma seda jā ndihí jín jā cuāhá. De suni ndācá ñutun jā āsīn jēhēn, jín ndācá ndatíñú luu jā ní nsāhá jín yūu marfil, jín ñutun vii jā ndéē yāhvi, jín cāa cuāán, jín cāa hierro, jín yūu cuijín luu.

<sup>13</sup> De suni xícó ndá dē canela jín ndācá jā jēhēn āsīn jín sūja ī jín sūja ūguā jín ndācá perfume jín vino jín aceite jín harina fina jín trigo. De suni xícó dē quiti jiso jín tīcāchí jín caballo jín carreta, de jondē nchivī xícó dē jā satíñú cāhá jī-ni.

<sup>14</sup> De cāhān ndá dē jín ñuū ñúcuán: Nī ncujiyo ndihi ndatíñú cuíca jā ní jētahān ndasí inī nū. De ndācá jā vii jā váha jā ní ntecū cuíca nú, chi nī naā ndihi, de mā nānihīn cuitī cā nū, cachī ndá dē.

<sup>15</sup> De ndācá tēe jā ní jeen nī yícó nī ncucuícá jā sīquī ndatíñú ñuū ñúcuán, chi cuiñi jícá dē jā yūhú dē cunī dē castigo coo ñuū ñúcuán. De cuacu dē de cuacu cóhó dē.

<sup>16</sup> De cāhān ndá dē: Nācā xēen ndóho ñuū téyíí yáhá. Chi nī ncuu tá cúu iin ñahan jā ní ñúhun sahma fino, sahma ndihí jín jā cuāhá. De nī ñúhun ña sīquī oro jín yūu luu jín perla jā ndéē yāhvi.

<sup>17</sup> De mitan de iin núnúú-ni de nī naā ndihi ndācá ndatíñú váha ñúcuán, cachī ndá dē. De cuiñi jícá ndācá tēe scāca barco, jín nchivī jā cuāhān jín barco, jín tēe sátíñú inī barco, jín ndá cā tēe jā sátíñú nū mar.

<sup>18</sup> Chi cunī dē ñúhmā jā cāyū ñuū ñúcuán, de cana jee ndá dē: ¿Ní íyó cā ñuū téyíí jā cúñáhnú tá cúu nū ní íyo ñuū yáhá? cachī dē.

<sup>19</sup> De cōsō ndá dē tīcāchā ñuhun xīnī dē jā cúcuécá inī dē. De cuacu dē de cuacu cóhó dē. De cana jee ndá dē: Nācā xēen ndóho ñuū téyíí yáhá. Chi jín ndatíñú cuíca jā ní íyo ñuū yáhá nī ncucuícá ndācá nchivī névāha barco jā jīca nū mar. De mitan de iin núnúú-ni de nī naā ndihi-ni, cachī dē.

<sup>20</sup> De ná cúsi inī ndá ndóhó jā ndéē andiví, sīquī jā ní naā ñuū yáhá. De ná cúsi inī ndá ndóhó tēe apóstol, jín tēe nācani tūhun Yāa Dios, jín nchivī maá Yāa Dios. Chi nī nsāhá nēhēn ñuū ñúcuán sīquī ndá nú, de jā ñúcuán nī nenda Yāa Dios sīquī.

<sup>21</sup> Ñúcuán de iin ángel jā ndíso poder, nī nquehen yā iin yūu cāhnú tá cúu iin yōsó cāhnú, de nī squéne yā inī mar. De nī ncāhān yā: Tá cúu nū ní naā yōsó yáhá, suni súcuán naā Babilonia, ñuū cúñáhnú téyíí. De mā núcōo cuitī cā jā cunī ō nū.

<sup>22</sup> De nī ncāhān yā jín ñuū ñúcuán: Inī calle nū mā cúnini cuitī cā nchivī jā scāta jī yaā arpa jín flauta jín trompeta. De suni mā cóo cuitī cā nchivī jā sāhá ndācá ndatíñú. De suni mā cúnini cā jī jā nihin ndācá molino nū.

<sup>23</sup> De nī iin lámpara mā sāhá cā jā cunijīn nū nū. De nī mā cúnini cā

ji vico jā cūsī inī ndá ñahan ndá tēe jā tándāhá māhñú nú. De nchivī jā ní jeen nī yícó nūū nū, nī ncuñáhnú ndasí ji inī ñayiví. De nī stáhvī nú nchivī ndācá nación jíin tiñu tásí tiñu mágica, ncachī ángel.

<sup>24</sup> Chi sīquī ñuū ñúcuán ndéē cuāchi jā ní jati nīñi ndācá tēe nī nacani tūhun Yāa Dios, jíin ndācá nchivī maá yā, jíin ndá cā nchivī jā ní jahnī ndá ji ní cáhnú ñayiví.

## 19

<sup>1</sup> De tá nī ncuu ndācá yáhá, de nī jini nī jā cáhān jee cuāhā ndasí nchivī inī andiví:

Cúñáhnú ndasí Yāa Dios. Chi Yāa Dios maá ó cúu jā ní scácu yóhó.

De maá yā cúñáhnú ndasí, de maá yā tīin ndihi poder.

<sup>2</sup> De ndāa de vāha sáhá ndāa yā ndācá tiñu,

chi nī nenda yā sīquī cuāchi ñuū nēhén cúñáhnú ñúcuán.

Chi nī stívī ji nchivī ní cáhnú ñayiví, chi modo jā cásiquí ndéē ji Yāa Dios jā chíñuhún ji incā yāa.

De nī nsáhá yā jā ní ndutahvī ji sīquī jā ní jahnī ji ndācá mozo yā.

Ncachī ndá.

<sup>3</sup> De nī ncāhān tucu ndá ji: Cúñáhnú ndasí yā. Chi ní cání quenda ñuhmā ñuū ñúcuán jā cáyū, cáchī.

<sup>4</sup> De ndihócō cūmī tēe ñáhnú jā ndíso tíñú, jíin ndicúmī jā tēcū, nī jēcuñi jítí de nī ntuu de nūū de nūū ñuhún, de nī nchiñuhún de Yāa Dios, Yāa ndéē nūū mesa nūū tátúnī. De nī ncāhān ndá de: Amén. Súcuán ná cóo. Cúñáhnú ndasí yā.

<sup>5</sup> De jondē nūū mesa nūū tátúnī yā nī ncāhān iin tūhun:

Ndá ndóhó jā sátíñú nūū Yāa Dios, jíin ndóhó jā jíca yíñuhún nūū yā,

jā cúñáhnú jíin jāá nduú,

cāhān nū jā vāha ndasí Yāa cúu yā.

Ncachī.

*Vico jā tándāhá Yāa cúu Tīcāchī*

<sup>6</sup> De nī jini nī jā cáhān ndá nchivī cuāhā ndasí, de níhin tá cúu nūū níhin cuāhā yūte, jíin jā cána níhin taja. De nī ncāhān:

Cúñáhnú ndasí yā. Chi Jētohō ō Yāa Dios, Yāa tīin ndihi poder, mitan de ndácu níhin yā tiñu.

<sup>7</sup> De ná cūsī inī ō, de sīi ndasí ná cóo inī ō,

de ná cáhān ō jā cúñáhnú ndasí yā.

Chi nī nquenda quivī jā maá Yāa cúu Tīcāchī, modo jā tándāhá yā.

De nchivī maá Yāa Dios cúu tá cúu ñahan jā tándāhá jíin yā, de ja íyó tūha ndá ji.

<sup>8</sup> De nī níhīn ji tūhun jā cuhun ji sahma fino jā ndoo ndasí de xíñū.

Ncachī ndá. De sahma fino ñúcuán cúu ndācá tiñu ndāa jā sáhá nchivī maá Yāa Dios.

<sup>9</sup> De nī ncāhān ángel jíin nī: Tee nú tūhun yáhá: Nācā ndetū ndá nchivī jā ní ncana yā jā quíhīn vico tándāhá Yāa cúu Tīcāchī. De nī ncāhān cā ángel jíin nī: Ndācá tūhun yáhá cúu tūhun ndāa jā ní ncāhān Yāa Dios, ncachī yā.

<sup>10</sup> De nī jēcuñi jítí nī nūū jéhē ángel jā chíñuhún nī yā nícu. De nī ncāhān yā jíin nī: Mā sáhá nú súcuán. Chi nduhū suni mozo Yāa Dios cúu nī, tá cúu nūū cúu maá nú jíin ndá hermano nū jā cándíja vāha tūhun Jesús. Sa nūū maá Yāa Dios chíñuhún nú, ncachī yā. Chi maá tūhun jā ní ncāhān Jesús cúu jā cáhān ndāa ndá nchivī jā nācāni tūhun Yāa Dios.

*Yāa jā yósō sīquī caballo cujín*

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī jini nī jā núne nūū ndéē Yāa Dios andiví. De nī nquenda iin caballo cujín, de Yāa jā yósō sīquī tī nání yā Yāa ndāa, Yāa squíncuu. De ndāa sáhá ndāa yā tiñu, de ndāa nénda yā sīquī ndācá jānēhén.

<sup>12</sup> De tīnūú yā jéndūtē tá cúu yáñuhūn. De xīnī yā ñuhún cuāhā corona. De ndéē iin sívī yā jā maá-ni yā cúu jā jíin.

<sup>13</sup> De ñuhún yā iin sahma jā ní ñundaji nūū níñi, de nání yā Tūhun Yāa Dios.

<sup>14</sup> De ndācá ángel yā jā íyó andiví, yósō caballo cujín de níquīn yātā yā. De ñuhún ndá sahma fino cujín jā íyó ndoo.

<sup>15</sup> De inī yuhú maá Yāa jā yósō sīquī caballo, quée jā cáá tá cáá iin espada

xēen. De espada ñúcuán cúu tūhun yā jā sndóho yā nchivī ndācá nación. De ñihin ndacu yā tiñu nūū ji. De sáhā ndāā yā sīquī cuāchi ji modo jā jāñū sīquī ndihā uva jā táxīn. De cuāha yā castigo xēen cundoho ji jā quítī inī yā sīquī cuāchi ji. Chi maá yā tīn ndihi poder.

<sup>16</sup> De sahma yā jíin sīhin yā yósō tūhun yáhā: Rey nūū ndācá rey jíin Jētohō nūū ndācá jētohō, cáchī.

<sup>17</sup> Ñúcuán de nī jinī ni iin ángel yā jā íñí nūū ncandī. De nī ncana jee yā nūū ndācá quiti ndáva nūū táchī: Ndutútú ndá nú quiji nú cuxiní nú iin vico cáhnú sáhā Yāā Dios.

<sup>18</sup> De cajī nū cūñu ndācá rey jíin capitán jíin ndá tēe téyíí, jíin cūñu ndācá caballo jíin tēe jā ní nchosō tī. De suni cajī nū cūñu ndācá cā nchivī, cúu nchivī sātíñú cuenta maá jíin mozo jā ní jeen nchivī, cúu nchivī cúñáhnú jíin nchivī jāā nduú, ncachī ángel.

<sup>19</sup> Ñúcuán de nī jinī ni maá quiti xēen jíin ndācá rey ñayiví jíin cuāhā soldado dē. De nī ncutútú dē jā canāá dē jíin maá Yāā jā yósō caballo jíin ndá ángel yā.

<sup>20</sup> De nī ntiin ndá yā quiti xēen cuāhān tī preso jíin maá tēe nī nacani tūhun stáhvī jā ní nsáhā ndācá tiñu ñáhnú nī jinī jínúū quiti xēen. Chi jíin tiñu ñáhnú ñúcuán cúu jā ní stáhvī dē ndācá nchivī jā ní jēhe tūhun cundiso tunī quiti xēen, jíin jā ní nchiñúhún imagen tī. De quiti xēen jíin tēe nī nacani tūhun stáhvī, tēcū ndúū, de nī squéne yā nūū lago ñuhūn jā cáyū jíin azufre.

<sup>21</sup> De jíin espada jā quée yuhú Yāā jā yósō caballo nī jīhī ndācá soldado quiti xēen. De ndācá quiti jā ndáva nūū táchī nī ndahā chījin tī nī nchaji tī cūñu ndá dē.

## 20

### *Sīquī mil cuīyā*

<sup>1</sup> De nī jinī ni jā ní ncuun iin ángel ichi andiví. De nēe yā ndácāa jā nūne maá yavī cūnú ndasí. De suni nēe yā iin cadena cáhnú.

<sup>2</sup> De nī ntiin yā maá cōō cáhnú jā íyó jondē janahán ndasí, de nání tī táchī cúñáhnú jíin Satanás. De nī juhnī yā jā cunuhnī mil cuīyā.

<sup>3</sup> De nī squéne yā inī yavī cūnú ndasí. De nī jasī vāha yā, de nī nsáhā cutú yā yuhú yávī, tácuā mā stáhvī cā ñúcuán nchivī ndācá nación, chi jondē tá jīnu mil cuīyā. De jā yāha mil cuīyā, sá de cánuú jā ndājī caca nuu jacū cā tiempo.

<sup>4</sup> De nī jinī ni ndācá mesa nūū tátúnī, de ñúcuán ndéē ndācá nchivī jā ní ñihīn tiñú ji jā sáhā ndāā ji tiñu. De suni nī jinī ni ánō ndācá nchivī jā ní jehndē ndá xīnī ji sīquī jā ní nacani ji tūhun Jesús jíin tūhun Yāā Dios. De nduú ní nchiñúhún ji quiti xēen jíin imagen tī, de nī nduú ní jēhe ji tūhun jā cundeē tunī tī teēn ji á ndahá ji. De nī jinī ni jā ní natecū ji de nī ndacu ji tiñu jíin Cristo mil cuīyā.

<sup>5</sup> Yáhā cúu ndá ndīyi jā natecū xihna cā. De ndá cā ndīyi, nduú ní nátecū ji, chi jondē jīnu mil cuīyā.

<sup>6</sup> De nācā ndetū ndācá nchivī ndoo ánō jā natecū xihna cā. Chi mā cúu cuitī ji vuelta ūū. De cuu ji sūtū nūū Yāā Dios jíin nūū Cristo, de tátúnī ji jíin yā mil cuīyā.

<sup>7</sup> De tá jīnu mil cuīyā, de ndājī Satanás de quee nūū yíndasī.

<sup>8</sup> De stáhvī tucu nchivī ndācá nación níí cáhnú ñayiví. De stáhvī nchivī ñuū Gog jíin Magog. De sáhā jā ndutútú ndācá soldado ñuū ñúcuán jā canāá dē. De coo cuāhā ndasí dē tá cúu ñūtín yuhú mar.

<sup>9</sup> De cūtē nuu dē quīhīn dē níí cáhnú ñayiví. De cuicó ndúū dē nūū ndéē ndá nchivī maá Yāā Dios, jíin ciudad jā mānī yā jíin. De Yāā Dios chi scúun yā ñuhūn ichi andiví, de cáyū ndihi dē.

<sup>10</sup> De táchī cúñáhnú jā ní stáhvī ndācá nchivī ñúcuán, chi squéne yā quīhīn nūū lago ñuhūn jā cáyū jíin azufre. De ñúcuán chi ja nī squéne yā quiti xēen jíin tēe nī nacani tūhun stáhvī. De ñúcuán ndoho nduú ñuú níí cání cuitī.

*Jā sāhá ndāā yā tiñu nūū mesa cuījín*

<sup>11</sup> Ñúcuán de nī jinī ni iin mesa cuījín cúñáhnú, de ndéē maá Yāā tátúnī. De ñayīví jín andiví nī ndoñúhún cuāhān jā ní ndēhé yā nūū, chi nduú cā ní ncúu coo nūū yā.

<sup>12</sup> De nī jinī ni ndācá ndīyi, jā ní ncuñáhnú jín jāá nduú ní ncuñáhnú, íní ndá nūū Yāā Dios. De nī nsāhá yā jā núne ndācá libro, de suni nī nune incā libro jā yósō síví nchiví jā cutecū níí cání. De nī nsāhá ndāā yā sīquī ndācá ndīyi, tú nāsa tiñu nī nsāhá jí jā yósō nūū ndācá libro ñúcuán.

<sup>13</sup> De nī nquee ndācá ndīyi jā ní jīhī nūū mar. De suni nī nquee ndācá ndīyi jā ní jīhī, jā íyó jí lugar nūū íyó ánō ndīyi. De nī nsāhá ndāā yā sīquī, tú nāsa nī nsāhá iin iin jí.

<sup>14</sup> Ñúcuán de cuēhē jáhnī nchiví jín lugar nūū íyó ánō ndīyi, nī snāā yā nī squéne yā cuāhān nūū lago ñuhūn. De jā ndoho nchiví nūū lago ñuhūn, suu cúu jā cuū jí vuelta ūū.

<sup>15</sup> De ñúcuán nī squéne yā ndá nchiví nēhén jāá nduú yósō síví jí nūū libro jā yósō síví nchiví jā cutecū níí cání.

## 21

### *Andiví jée jín ñayīví jée*

<sup>1</sup> Ñúcuán de nī jinī ni andiví jée jín ñayīví jée. Chi andiví jín ñayīví xihna ñúhún nī naā. De suni nduú cā mar.

<sup>2</sup> De nduhū Juan, nī jinī ni ciudad īī jā cúu Jerusalén jée. De nī ncuun vājí ichi andiví nūū ndéē Yāā Dios. De luu ndasí cáá tá cúu iin ñahan jā ní nsāhá tūha ña maá ña nī ncucutú ña jā tandāhá ña jín yí ña.

<sup>3</sup> De nī jini nī iin tūhun jā ní ncāhān jee ichi andiví: Cūndēhé, chi mitan de ndéē Yāā Dios māhñū nchiví. De cundeē yā jín ndá jí, de cuu jí nchiví maá yā. De maá yā cundeē yā jín jí jā cúu yā Yāā Dios jí.

<sup>4</sup> De nacuahā yā ntenúū ndá jí. De mā cúu cā nchiví, nī mā cuācú cā jí, nī mā cúcuécá cā inī jí, nī mā jātū cā jí.

Chi ja nī nchāha ndācá tūndóhó jā ní íyo, cáchī.

<sup>5</sup> Ñúcuán de nī ncāhān maá Yāā jā ndéē nūū mesa: Cūndēhé, chi nasāhá jeé nī ndācá jā íyó, ncachī yā. De suni nī ncāhān yā: Tee nú tūhun yāhá. Chi ndācá tūhun yāhá cúu jā jín ndija nú jā ndāā cúu.

<sup>6</sup> De nī ncāhān cā yā: Ja nī jīnu. Maá nī cúu tá cúu letra A jā xihna ñúhún jín letra Z jā sándihí, chi maá nī nī squíjéhé ndihi de maá nī sínu. De ndācá nchiví jā yíchī, sūcuán-ni cuāha nī ndute jā quéne coho jí jā cutecū jí níí cání.

<sup>7</sup> Ndācá nchiví jā cundeē sīquī jānēhén, nīhīn jí ndācá yāhá cuu tāhvī jí. De cuu nī Yāā Dios jí, de cuu jí sēhe nī.

<sup>8</sup> De ndācá nchiví jā yúhú cundoho sīquī tūhun nī, jín nchiví jāá nduú cándija, jín nchiví sáhá tiñu nēhén, jín nchiví jáhnī ndīyi, jín nchiví jíca ndīi, jín nchiví sáhá tásí, jín nchiví chíñúhún ídolo, jín ndācá nchiví stáhví, nchiví ñúcuán chi quívi ndá jí lago ñuhūn jā cáyū jín azufre. De ñúcuán cúu jā cuū jí vuelta ūū.

### *Jerusalén jée*

<sup>9</sup> Ñúcuán de nī nquiji iin táhán ndihújā ángel jā ní nee ndihújā cōhō jā ní ñuhun chitú ndihújā tūndóhó jā sándihí. De nī ncāhān yā jín nī: Nēhén de ná stēhén nī nūū nū ñahan jā tandāhá cuu ña ñasíhí Yāā cúu Tīcāchí, ncachī yā.

<sup>10</sup> De nī nsāhá cā Espíritu Santo jā ní stēhén cā nūū nī, de ángel ñúcuán nī jeca yā nduhū cuāhān yā jín nī xīnī iin yucu cáhnú súcún. De nī stēhén yā nūū nī maá ciudad īī cúñáhnú jā cúu Jerusalén, de nī ncuun vājí jondē andiví nūū ndéē Yāā Dios.

<sup>11</sup> De jéndütē ndasí ciudad ñúcuán tá cúu nūū jéndütē Yāā Dios. De xīñū tá cúu nūū xīñū iin yūū luu jā ndéē yāhvi ndasí, tá cúu yūū cuījín jā ndéē nihni modo vidrio.

<sup>12</sup> De yuhú ciudad nī jicó ndúū iin jā cáhnú súcún jā ndásí ciudad. De íyó ūxī ūū viéhé. De ndācá viéhé íní



iin ángel yā. De ndācá viéhé ndéē síví ndihúxī ūū tatā Israel.

13 De lado nūū quenda ncanđiī íyó ūnī viéhé. De lado norte suni íyó ūnī viéhé. De lado sur suni íyó ūnī viéhé. De lado nūū quée ncanđiī suni íyó ūnī viéhé.

14 De íyó ūxī ūū yūū nāhnú jā cúu cimientu maá jā ndásī ciudad. De ndācá yūū ndéē síví ndihúxī ūū apóstol maá Yāa cúu Tīcāchí.

15 De ángel jā ní ncāhān jíin nī, née yā iin metro oro jā chīcuāhá yā ciudad jíin ndá viéhé jíin maá jā ndásī ciudad.

16 De ciudad chí iin medida-ni cúu ndicúmī lado. Chí jā cānī jíin jā jíitē, inuú-ni cúu. De ángel nī nchīcuāhá yā ciudad jíin medida ñúcuán. De née ūū mil ūū ciento kilómetro jā iin iin lado. De inuú-ni medida jā cānī, jā sūcún, jíin jā jíitē.

17 De suni nī nchīcuāhá yā maá jā ndásī ciudad, de née ūnī xico cūmī metro jā sūcún. De medida jā jétíñú nchivī, suni jétíñú ángel ñúcuán.

18 De maá jā ndásī ciudad nī ncuvāha jíin yūū cuijín ndéē nihni. De ndinuhun oro cúu ciudad, de cáá tá cáá vidrio jā ndéē nihni.

19 De ndācá yūū jā cúu cimientu maá jā ndásī ciudad, nī ncucutú jíin ndinuū yūū luu jā ndéē yāhvi. Yūū xíhna ñúhún cúu yūū cuijín ndéē nihni. De jā úū cúu yūū ndéē xíñū. De jā únī cúu yūū pinto. De jā cūmī cúu yūū cuií xíñū.

20 De jā úhūn cúu yūū pinto jā ñúhún raya. De jā íñū cúu yūū cuāhá pinto. De jā újā cúu yūū cuāán ndéē nihni. De jā únā cúu yūū cuií ndéē. De jā íin cúu yūū cuāán xíñū. De jā úxī cúu yūū cuií cuijín. De jā úxī iin cúu yūū cuāhá cuāán. De jā úxī ūū cúu yūū ndihí xíñū.

21 De ndihúxī ūū viéhé ñúcuán cúu ūxī ūū perla jā ndéē yāhvi. De iin iin viéhé cúu iin iin perla. De ndinuhun oro cúu calle cāhnú ciudad, de ndéē nihni tá cáá vidrio.

22 De nduú nā templo ní jíin ni inī ciudad, chí ní cāhnú ciudad íyó maá

Jētohō ō, Yāa jā tíin ndihi poder, jíin Yāa cúu Tīcāchí.

23 De nduú jíin ñúhún jā cutūu ncanđiī jíin yōō. Chí jā jéndūtē maá Yāa Dios cúu jā cutūu. De maá Yāa cúu Tīcāchí, cúu yā luz inī ciudad ñúcuán.

24 De nchivī ndācá nación ñayíví jā ní scācu yā, caca jíi nūū luz jā stúu ciudad ñúcuán nūū jíi. De ndācá rey ñayíví quijí ndá dē ciudad jíin ndācá jā stéhēn jā cúñáhnú dē.

25 De ndācá viéhé ciudad mā cúndasī cuitī nduú, de nduú nā jacuāā COO.

26 De inī ciudad quijí nchivī cúñáhnú ndācá nación, quijí jíi jíin ndācá jā stéhēn jā cúñáhnú jíi.

27 De mā quívi cuitī ní iin jā tēhēn. De ní mā quívi nchivī jā sáhá tiñu néhēn jíin jā stáhvī. Chí quívi maá-ni nchivī jā yósō síví jíi nūū líbro jā yósō síví nchivī cutecū níí cānī, jā névāha Yāa cúu Tīcāchí.

## 22

1 Ñúcuán de ángel yā ní stéhēn yā nūū ní iin yūte jā íyó ndoo. De ndute ñúcuán sáhá jā cutecū ō níí cānī. De ndéē nihni tá cúu vidrio, de quée nūū mesa nūū tátúnī Yāa Dios jíin Yāa cúu Tīcāchí.

2 De jíca yūte sava māhñú calle cāhnú ciudad ñúcuán. De nduū lado yuhú yūte íñī ñutun jā cutecū ō níí cānī sáhá. De ñutun ñúcuán jéhe jāvíxī ūxī ūū vuelta jā iin cuiyā, chí ndācá yōō cúun jāvíxī. De ndahá yúcū tū cúu tátān jā ndúvāha nchivī ndācá nación.

3 De ndācá jā ní stánū tāhvī yā, mā cōó inī ciudad ñúcuán. De inī ciudad cuiñi maá mesa nūū tátúnī Yāa Dios jíin Yāa cúu Tīcāchí. De nchivī cándíja jā cúu jíi mozo yā, chíñúhún jíi yā.

4 De cunī jíi nūū yā, de cundeē síví yā teēn jíi.

5 De mā cōó cā jacuāā ciudad ñúcuán. De nchivī jā ndéē ñúcuán nduú cā jíin ñúhún jíi jā stúu lámpara nūū jíi, ní jā stúu ncanđiī. Chí jā jéndūtē maá Jētohō ō Yāa Dios cúu jā cutūu nūū jíi. De ndacu jíi tiñu níí cānī cuitī.

*Jā cuácuñatin nenda Cristo*

<sup>6</sup> Ñúcuán de nī ncāhān ángel jíin nī: Ndācá tūhun yáhá cúu jā jíin ndija nú jā tūhun ndāā cúu. De Jētohō ō Yāā Dios, maá yā sáhá jíin ndá tēe nācani tūhun yā, jā jíin Espíritu yā nācani ndá dē. De suu maá yā nī ntají ángel yā tácuá stéhēn nūū nchivī cúu mozo yā ndācá tiñu jā ñamā coo.

<sup>7</sup> Ñamā ndiji nī, cáchī yā. De nācā ndetū nchivī jā tēe sōho tūhun Yāā Dios jā yósō nūū tutū yáhá.

<sup>8</sup> De nduhū Juan, nī jini nī ndācá tūhun yáhá, de nī jini nī ndācá tiñu yáhá. De tá nī jini jíin sōho nī de nī jini jíinūū ni, ñúcuán de nī jēcuññi jíití nī nūū jéhē maá ángel jā ní stéhēn ndācá tiñu yáhá nūū ni, jā chiñúhún nī yā nícu.

<sup>9</sup> Sochi nī ncāhān ángel jíin nī: Mā sáhá nú súcuán. Chi nduhū suni mozo Yāā Dios cúu nī, tá cúu nūū cúu maá nú jíin ndá hermano nū jā nācani tūhun yā, jíin ndihi nchivī jā jétáhvī tūhun jā yósō nūū tutū yáhá. Sa nūū maá Yāā Dios chiñúhún nú, ncachī yā.

<sup>10</sup> De nī ncāhān cā ángel jíin nī: Mā chíyuhū nū ndācá tūhun Yāā Dios jā yósō nūū tutū yáhá, chi ja cuācuñatin tiempo jā quee ndāā ndíhi.

<sup>11</sup> De nchivī jā sáhá tiñu néhén, ná sáhá cā ji tiñu néhén. De nchivī jā íyó téhén ánō, ná quéndōo ji súcuán. De sa nchivī jā sáhá tiñu ndāā, ná sáhá cā ji tiñu ndāā. De nchivī jā íyó ndoo ánō, ná cóo ndoo cā ji súcuán, ncachī ángel.

<sup>12</sup> Jāndāā jā ñamā ndiji nī, cáchī Jesús. De quiiji nī jíin táhvī jā cuāha nī nūū iin iin nchivī, tú nāsa tiñu nī nsáhá ji.

<sup>13</sup> Maá nī cúu tá cúu letra A jā xíhna ñúhún jíin letra Z jā sándihí, chi íyó nī jondē jā xíhna ñúhún de coo nī ní cání.

<sup>14</sup> Nācā ndetū nchivī jā jéhe ji tūhun ndundoo ánō ji tá cúu nūū ndúndoo

sahma ji. Chi cuu cají ji jāvíxī ñutun jā sáhá jā cutecū ji ní cání, de cuu quívi ji viéhé ciudad ī ñúcuán.

<sup>15</sup> De ichi fuera ciudad coo nchivī jā sáhá tiñu néhén, jíin nchivī sáhá tásí, jíin nchivī jíca ndiī, jíin nchivī jáhnī ndíyi, jíin nchivī chíñúhún ídolo, jíin ndá nchivī jā cúsi inī stáhvī táhán.

<sup>16</sup> Maá nī jā cúu Jesús, nī ntají nī ángel ní tácuá cachī tūhun yā ndācá tūhun yáhá nūū ndá grupo nchivī cándíja. De maá nī nī nsáhá jā ní Iyo rey David, de nī ncacu nī nūū tatā David. De cúu nī tá cúu lucero jā jéndūtē jā quénda túu, ncachī yā.

<sup>17</sup> De maá Espíritu Santo jíin ndá nchivī Yāā Dios jā cúu ji tá cúu ñahan tándāhá jíin Yāā cúu Tīcāchí, cáhān ndá: Nehēn, quívi ndá nú ndahá yā. De ndācá nchivī jā níni, suni ná cáhān ji: Nehēn, quívi ndá nú ndahá yā. De ndācá nchivī jā yíchí jā cúnī ji coho ji, ná quívi ji ndahá yā, de súcuán-ni ná cóho ji ndute jā cutecū ji ní cání sáhá.

<sup>18</sup> De ndācá nchivī jā jíin tūhun Yāā Dios jā yósō nūū tutū yáhá, cáhān nīhin ní jíin ji: Tú ní iin nchivī chisó cā ji nūū tūhun jā cáhān tutū yáhá, de Yāā Dios suni chisó cā yā tūndóhó jā cáhān nūū tutū yáhá, cundoho ji.

<sup>19</sup> De tú ní nchivī candeē ji jacū tūhun jā cáhān tutū yáhá, de Yāā Dios candeē yā táhvī ji jā yósō nūū libro jā yósō síví nchivī cutecū ní cání, de mā níhīn ji táhvī ji inī ciudad ī ñúcuán. De tutū yáhá cúu jā cáhān síquī ndācá ñúcuán.

<sup>20</sup> De Yāā jā ní ncāhān ndācá tūhun yáhá, suha cáhān yā: Jāndāā jā ndiji ñamā ni, cáchī yā. Amén. Súcuán ná cóo. Jētohō sá Jesús, jícān táhvī sá jā ndiji ñamā ní.

<sup>21</sup> De ñúhún inī ni jā Jētohō ō Jesucristo ná sáhá cā yā jā váha ndá ndóhó. Amén.